

UJEDINJENE
NACIJE

Međunarodni sud za krivično gonjenje
lica odgovornih za teška kršenja
međunarodnog humanitarnog prava
počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije
od 1991. godine

Predmet br.

IT-09-92-T

Datum:

22. novembar 2017.

Original:

engleski

PRED PRETRESNIM VIJEĆEM I

U sastavu:

**sudija Alphons Orie, predsjedavajući
sudija Bakone Justice Moloto
sudija Christoph Flügge**

Sekretar:

g. John Hocking

Presuda od:

22. novembra 2017.

TUŽILAC

protiv

RATKA MLADIĆA

JAVNO S POVJERLJIVIM DODATKOM

PRESUDA

TOM II OD V

Tužilaštvo

g. Peter McCloskey
g. Alan Tieger
g. Milbert Shin

Obrana Ratka Mladića

g. Branko Lukić
g. Dragan Ivetić
g. Miodrag Stojanović

Sadržaj

Opšte skraćenice	13
1. Uvod	17
2. Upravljanje republikom bosanskih Srba	22
2.1 Republičke političke strukture	22
2.1.1 Predsjedništvo i predsjednik bosanskih Srba	22
2.1.2 Skupština bosanskih Srba	29
2.1.3 Vlada bosanskih Srba	32
2.2 Regionalne i opštinske političke strukture	38
2.2.1 Regionalne političke strukture	38
2.2.2 Opštinske političke strukture	45
3. Vojne i policijske strukture bosanskih Srba	56
3.1 VRS	56
3.1.1 Osnivanje i struktura	56
3.1.2 Korpusi u sastavu VRS-a	65
3.1.3 Glavni štab	129
3.1.4 Položaj Ratka Mladića	140
3.2 JNA/VJ	144
3.3 Teritorijalna odbrana	152
3.4 Ministarstvo unutrašnjih poslova	160
3.5 Paravojne formacije	175
4. Preuzimanje vlasti i zločini počinjeni u opštinama	176
4.1 Opština Banjaluka	176
4.1.1 Ubistvo	176
4.1.2 Protivpravno zatočenje i okrutno ili nečovječno postupanje u zatočeničkim objektima	194
4.1.3 Uništavanje privatne i javne imovine, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte	242
4.1.4 Oduzimanje ili pljačka imovine	244
4.1.5 Prisilni rad i živi štitovi	245
4.1.6 Nametanje i održavanje mjera ograničavanja i diskriminacije	249
4.1.7 Prisilno premještanje i deportacija	251
4.2 Opština Bijeljina	263
4.2.1 Ubistvo	263

4.2.2 Protivpravno zatočenje i okrutno ili nečovječno postupanje u zatočeničkim objektima	271
4.2.3 Uništavanje privatne i javne imovine, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte	296
4.2.4 Oduzimanje ili pljačka imovine	299
4.2.5 Prisilni rad i živi štitovi	301
4.2.6 Nametanje i održavanje mjera ograničavanja i diskriminacije	305
4.2.7 Prisilno premještanje i deportacija	305
4.3 Opština Foča	312
4.3.1 Ubistvo	312
4.3.2 Protivpravno zatočenje i okrutno ili nečovječno postupanje u zatočeničkim objektima	327
4.3.3 Uništavanje privatne i javne imovine, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte	357
4.3.4 Oduzimanje ili pljačka imovine	362
4.3.5 Prisilni rad i živi štitovi	362
4.3.6 Nametanje i održavanje mjera ograničavanja i diskriminacije	364
4.3.7 Prisilno premještanje i deportacija	365
4.4 Opština Ilidža	373
4.4.1 Ubistvo	373
4.4.2 Protivpravno zatočenje i okrutno ili nečovječno postupanje u zatočeničkim objektima	373
4.4.3 Uništavanje privatne i javne imovine, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte	378
4.4.4 Oduzimanje ili pljačka imovine	378
4.4.5 Prisilni rad i živi štitovi	378
4.4.6 Nametanje i održavanje mjera ograničavanja i diskriminacije	381
4.4.7 Prisilno premještanje i deportacija	381
4.5 Opština Kalinovik	385
4.5.1 Ubistvo	385
4.5.2 Protivpravno zatočenje i okrutno ili nečovječno postupanje u zatočeničkim objektima	389
4.5.3 Uništavanje privatne i javne imovine, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte	400
4.5.4 Oduzimanje ili pljačka imovine	402
4.5.5 Prisilni rad i živi štitovi	403
4.5.6 Nametanje i održavanje mjera ograničavanja i diskriminacije	405
4.5.7 Prisilno premještanje i deportacija	405

4.6 Opština Ključ	407
4.6.1 Ubistvo	407
4.6.2 Protivpravno zatočenje i okrutno ili nečovječno postupanje u zatočeničkim objektima	427
4.6.3 Uništavanje privatne i javne imovine, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte	430
4.6.4 Oduzimanje ili pljačka imovine	439
4.6.5 Prisilni rad i živi štitovi	442
4.6.6 Nametanje i održavanje mjera ograničavanja i diskriminacije	442
4.6.7 Prisilno premještanje i deportacija	446
4.7 Opština Kotor Varoš	457
4.7.1 Ubistvo	457
4.7.2 Protivpravno zatočenje i okrutno ili nečovječno postupanje u zatočeničkim objektima	463
4.7.3 Uništavanje privatne i javne imovine, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte	470
4.7.4 Oduzimanje ili pljačka imovine	475
4.7.5 Prisilni rad i živi štitovi	477
4.7.6 Nametanje i održavanje mjera ograničavanja i diskriminacije	477
4.7.7 Prisilno premještanje i deportacija	480
4.8 Opština Novi Grad	489
4.8.1 Ubistvo	489
4.8.2 Protivpravno zatočenje i okrutno ili nečovječno postupanje u zatočeničkim objektima	497
4.8.3 Uništavanje privatne i javne imovine, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte	498
4.8.4 Oduzimanje ili pljačka imovine	501
4.8.5 Prisilni rad i živi štitovi	501
4.8.6 Nametanje i održavanje mjera ograničavanja i diskriminacije	501
4.8.7 Prisilno premještanje i deportacija	501
4.9 Opština Pale	505
4.9.1 Ubistvo	505
4.9.2 Protivpravno zatočenje i okrutno ili nečovječno postupanje u zatočeničkim objektima	505
4.9.3 Uništavanje privatne i javne imovine, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte	505
4.9.4 Oduzimanje ili pljačka imovine	507
4.9.5 Prisilni rad i živi štitovi	509

4.9.6 Nametanje i održavanje mjera ograničavanja i diskriminacije	509
4.9.7 Prisilno premještanje i deportacija	510
4.10 Opština Prijedor	530
4.10.1 Ubistvo	530
4.10.2 Protivpravno zatočenje i okrutno ili nečovječno postupanje u zatočeničkim objektima	618
4.10.3 Uništavanje privatne i javne imovine, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte	704
4.10.4 Oduzimanje ili pljačka imovine	730
4.10.5 Prisilni rad i živi štitovi	740
4.10.6 Nametanje i održavanje mjera ograničavanja i diskriminacije	743
4.10.7 Prisilno premještanje i deportacija	748
4.11 Opština Rogatica	760
4.11.1 Ubistvo	760
4.11.2 Protivpravno zatočenje i okrutno ili nečovječno postupanje u zatočeničkim objektima	772
4.11.3 Uništavanje privatne i javne imovine, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte	793
4.11.4 Oduzimanje ili pljačka imovine	798
4.11.5 Prisilni rad i živi štitovi	800
4.11.6 Nametanje i održavanje mjera ograničavanja i diskriminacije	805
4.11.7 Prisilno premještanje i deportacija	806
4.12 Opština Sanski Most	823
4.12.1 Ubistvo	823
4.12.2 Protivpravno zatočenje i okrutno ili nečovječno postupanje u zatočeničkim objektima	848
4.12.3 Uništavanje privatne i javne imovine, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte	848
4.12.4 Oduzimanje ili pljačka imovine	867
4.12.5 Prisilni rad i živi štitovi	869
4.12.6 Nametanje i održavanje mjera ograničavanja i diskriminacije	870
4.12.7 Prisilno premještanje i deportacija	874
4.13 Opština Sokolac	897
4.13.1 Ubistvo	897
4.13.2 Protivpravno zatočenje i okrutno ili nečovječno postupanje u zatočeničkim objektima	899
4.13.3 Uništavanje privatne i javne imovine, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte	899

4.13.4 Oduzimanje ili pljačka imovine	901
4.13.5 Prisilni rad i živi štitovi	901
4.13.6 Nametanje i održavanje mjera ograničavanja i diskriminacije	901
4.13.7 Prisilno premještanje i deportacija	902
4.14 Opština Vlasenica	906
4.14.1 Ubistvo	906
4.14.2 Protivpravno zatočenje i okrutno ili nečovječno postupanje u zatočeničkim objektima	916
4.14.3 Uništavanje privatne i javne imovine, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte	934
4.14.4 Oduzimanje ili pljačka imovine	935
4.14.5 Prisilni rad i živi štitovi	937
4.14.6 Nametanje i održavanje mjera ograničavanja i diskriminacije	939
4.14.7 Prisilno premještanje i deportacija	942
5. Sarajevo	955
5.1 Uvod	955
5.1.1 Uslovi u Sarajevu	955
5.1.2 Modifikovane avio-bombe	979
5.2 Snajperski incidenti	992
5.2.1 Incident 1 iz Priloga F Optužnici	992
5.2.2 Incident 3 iz Priloga F Optužnici	996
5.2.3 Incident 4 iz Priloga F Optužnici	998
5.2.4 Incident 5 iz Priloga F Optužnici	1001
5.2.5 Incident 9 iz Priloga F Optužnici	1005
5.2.6 Incident 11 iz Priloga F Optužnici	1007
5.2.7 Incident 12 iz Priloga F Optužnici	1012
5.2.8 Incident 13 iz Priloga F Optužnici	1015
5.2.9 Incident 15 iz Priloga F Optužnici	1019
5.2.10 Incident 16 iz Priloga F Optužnici	1021
5.2.11 Drugi snajperski incidenti	1024
5.3 Incidenti granatiranja	1042
5.3.1 Incident 1 iz Priloga G Optužnici	1042
5.3.2 Incident 2 iz Priloga G Optužnici	1048
5.3.3 Incident 4 iz Priloga G Optužnici	1054
5.3.4 Incident 6 iz Priloga G Optužnici	1059
5.3.5 Incident 7 iz Priloga G Optužnici	1065

5.3.6 Incident 8 iz Priloga G Optužnici	1069
5.3.7 Incident 10 iz Priloga G Optužnici	1093
5.3.8 Incident 13 iz Priloga G Optužnici	1098
5.3.9 Incident 15 iz Priloga G Optužnici	1101
5.3.10 Incident 18 iz Priloga G Optužnici	1104
5.3.11 Drugi incidenti granatiranja	1121
6. Uzimanje talaca	1157
6.1 Uvod	1157
6.2 Zatočenje vojnih posmatrača UN-a stacioniranih na Palama i na području Sarajeva	1164
6.3 Zatočenje ukrajinskih vojnika iz sastava UNPROFOR-a u Banjaluci	1185
6.4 Zatočenje vojnika iz sastava UNPROFOR-a u Sarajevu	1188
6.5 Zatočenje vojnika iz sastava UNPROFOR-a u Goraždu	1201
6.6 Puštanje na slobodu pripadnika UN-a koji su bili uzeti za taoce	1206
6.7 Zaključci Pretresnog vijeća	1217
7. Srebrenica	1220
7.1 Zauzimanje srebreničke enklave	1220
7.1.1 Period od 1992. do jula 1995.	1220
7.1.2 Direktive br. 7 i br. 7/1	1244
7.1.3 Pad Srebrenice i okupljanje ljudi u Potočarima	1253
7.1.4 Sastanci održani u hotelu "Fontana"	1288
7.1.5 Odvoženje iz Potočara	1299
7.1.6 Kolona	1345
7.2 Rijeka Jadar (incident 1.1 iz Priloga E Optužnici)	1394
7.3 Cerska dolina (incident 2.1 iz Priloga E Optužnici)	1403
7.4 Skladište u Kravici (incident 3.1 iz Priloga E Optužnici)	1408
7.5 Livada u Sandićima (incident 4.1 iz Priloga E Optužnici)	1426
7.6 Škola u Lukama kod Tišće (incident 5.1 iz Priloga E Optužnici)	1436
7.7 Škola u Orahovcu i obližnje polje (incidenti 6.1 i 6.2 iz Priloga E Optužnici)	1441
7.8 Petkovci (incident 7 iz Priloga E Optužnici)	1471
7.8.1 Škola u Petkovicima (incident 7.1 iz Priloga E Optužnici)	1471
7.8.2 Brana kod Petkovaca (incident 7.2 iz Priloga E Optužnici)	1476
7.9 Škola u Ročeviću i Kozluk (incidenti 8.1 i 8.2 iz Priloga E Optužnici)	1488
7.10 Škola u Kuli (incident 9.1 iz Priloga E Optužnici), vojna ekonomija Branjevo (incident 9.2 iz Priloga E Optužnici) i Dom kulture u Pilici (incident 10.1 iz Priloga E Optužnici)	1512

7.11 Bišina (incident 12.1 iz Priloga E Optužnici)	1535
7.12 Trnovo (incident 13.1 iz Priloga E Optužnici)	1543
7.13 Potočari (incident 14 iz Priloga E Optužnici)	1547
7.13.1 U blizini baze UN-a (incident 14.1 iz Priloga E Optužnici)	1547
7.13.2 U blizini 'bijeke kuće' (incident 14.2 iz Priloga E Optužnici)	1549
7.14 Grad Bratunac (incident 15 iz Priloga E Optužnici)	1553
7.14.1 U osnovnoj školi "Vuk Karadžić" i oko te škole (incident 15.1 iz Priloga E Optužnici)	1553
7.14.2 Ispred osnovne škole "Vuk Karadžić" (incident 15.3 iz Priloga E Optužnici)	1566
7.15 Drugi incidenti ubijanja	1568
7.16 Incidenti zlostavljanja	1575
7.17 Prisilno premještanje i deportacija	1584
7.18 Operacije pokopavanja	1591
8. Pravni zaključci o krivičnim djelima	1602
8.1 Kršenje zakona i običaja ratovanja: opšta obilježja i uslovi za nadležnost	1602
8.1.1 Mjerodavno pravo	1602
8.1.2 Zaključci o oružanom sukobu	1606
8.2 Zločini protiv čovječnosti: opšta obilježja i uslov za nadležnost	1607
8.2.1 Mjerodavno pravo	1607
8.2.2 Pravni zaključci	1609
8.3 Ubistvo	1619
8.3.1 Mjerodavno pravo	1619
8.3.2 Pravni zaključci	1619
8.4 Istrebljivanje	1636
8.4.1 Mjerodavno pravo	1636
8.4.2 Pravni zaključci	1637
8.5 Deportacija i prisilno premještanje	1652
8.5.1 Mjerodavno pravo	1652
8.5.2 Pravni zaključci	1653
8.6 Djela nasilja s primarnim ciljem širenja terora među civilnim stanovništvom	1683
8.6.1 Mjerodavno pravo	1683
8.6.2 Pravni zaključci	1684
8.7 Protivpravni napadi na civile	1694
8.7.1 Mjerodavno pravo	1694
8.7.2 Pravni zaključci	1694

8.8 Uzimanje talaca	1696
8.8.1 Mjerodavno pravo	1696
8.8.2 Pravni zaključci	1697
8.9 Progon	1700
8.9.1 Mjerodavno pravo	1700
8.9.2 Pravni zaključci	1711
8.10 Genocid	1779
8.10.1 Mjerodavno pravo	1779
8.10.2 Pravni zaključci	1781
9. Odgovornost optuženog	1846
9.1 Mjerodavno pravo	1846
9.1.1 Udruženi zločinački poduhvat	1846
9.1.2 Planiranje, podsticanje, naređivanje i pomaganje i podržavanje	1850
9.1.3 Odgovornost nadređenog	1853
9.2 Prvi (sveobuhvatni) udruženi zločinački poduhvat	1856
9.2.1 Pregled optužbi	1856
9.2.2 Politička dešavanja i uloga SDS-a u periodu uoči sukoba, tokom 1991. i 1992. godine	1858
9.2.3 Uputstvo s varijantama A i B	1894
9.2.4 Šest strateških ciljeva	1901
9.2.5 Govori, izjave i riječi članova političkog rukovodstva bosanskih Srba	1908
9.2.6 Uloga VJ-a	1918
9.2.7 Uloga MUP-a	1938
9.2.8 Uloga paravojnih formacija	1957
9.2.9 Uloga regionalnih i opštinskih rukovodstava	1992
9.2.10 Nastojanja da se prikriju zločini	2014
9.2.11 Tomašica	2049
9.2.12 Istrage i krivično gonjenje u vezi sa zločinima	2061
9.2.13 Osveta i s njom povezani argumenti	2096
9.2.14 Zaključak	2105
9.3 Navodni doprinos Ratka Mladića prvom (sveobuhvatnom) udruženom zločinačkom poduhvatu	2112
9.3.1 Uvod	2112
9.3.2 Učešće u osnivanju, organizovanju i/ili održavanju VRS-a	2113
9.3.3 Rukovođenje i komandovanje VRS-om	2128

9.3.4 Rukovođenje i komandovanje elementima srpskih snaga integrisanih u VRS ili potčinjenih VRS-u	2159
9.3.5 Upravljanje, nadzor i/ili odobravanje saradnje i sadejstva VRS-a s drugim elementima srpskih snaga i s političkim i državnim organima bosanskih Srba	2164
9.3.6 Učešće u pribavljanju materijalne i vojne pomoći od VJ-a	2169
9.3.7 Učešće u formulisanju politike državnih organa bosanskih Srba	2182
9.3.8 Širenje, podsticanje i/ili omogućavanje širenja propagande među bosanskim Srbima, u namjeri da se u njima izazove strah i mržnja prema bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima ili da se na drugi način osigura njihova podrška i učešće u postizanju cilja udruženog zločinačkog poduhvata	2194
9.3.9 Učešće u pokušajima da se predstavnicima međunarodne zajednice, nevladinih organizacija, sredstava javnog informisanja i javnosti informacije uskrate ili da im se dostave pogrešne informacije o zločinima nad bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima, kao i o ulozi koju su u tim zločinima imale srpske snage, čime je omogućeno činj enje zločina, ili podržavanje i/ili omogućavanje takvih pokušaja	2203
9.3.10 Omogućavanje i/ili podsticanje činjenja zločina koji su doprinijeli realizaciji cilja udruženog zločinačkog poduhvata od strane pripadnika VRS-a i drugih elemenata srpskih snaga pod njegovom efektivnom kontrolom nepreduzimanjem odgovarajućih koraka da spriječi i/ili provede istragu o takvim zločinima i/ili uhapsi i/ili kazni počinioc e takvih zločina usprkos tome što je na osnovu svog položaja bio dužan da to učini	2207
9.3.11 Nalaganje da se humanitarna pomoć enklavama bosanskih Muslimana i/ili bosanskih Hrvata na području pod kontrolom VRS-a, TO-a, MUP-a i paravojnih snaga i dobrovoljačkih jedinica bosanskih Srba, kao i/ili političkih i državnih organa bosanskih Srba, ograniči u nastojanju da se stvore nepodnošljivi životni uslovi za stanovnike tih enklava, i/ili provođenje i odobravanje takvog ograničavanja	2222
9.3.12 Pravni zaključci	2249
9.3.13 <i>Mens rea</i>	2251
9.4 Drugi udruženi zločinački poduhvat (Sarajevo)	2278
9.4.1 Pregled optužbi	2278
9.4.2 Postojanje udruženog zločinačkog poduhvata i učešće u njemu	2279
9.4.3 Zaključci Pretresnog vijeća	2298
9.5 Navodni doprinos Ratka Mladića drugom udruženom zločinačkom poduhvatu (Sarajevo)	2302
9.5.1 Uvod	2302
9.5.2 Učešće u osnivanju, organizovanju i/ili održavanju VRS-a	2302
9.5.3 Rukovođenje i komandovanje VRS-om	2303
9.5.4 Učešće u pribavljanju materijalne i vojne pomoći od VJ-a	2324
9.5.5 Učešće u formulisanju politike državnih organa bosanskih Srba	2330

9.5.6 Širenje, podsticanje i/ili omogućavanje širenja propagande među bosanskim Srbima, u namjeri da se u njima izazove strah i mržnja prema bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima ili da se na drugi način osigura njihova podrška i učešće u postizanju cilja udruženog zločinačkog poduhvata	2334
9.5.7 Učešće u pokušajima da se predstavnicima međunarodne zajednice, nevladinih organizacija, sredstava javnog informisanja i javnosti informacije uskrate ili da im se dostave pogrešne informacije o zločinima nad bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima, kao i o ulozi koju su u tim zločinima imale srpske snage, čime je omogućeno činjenje zločina, ili podržavanje i/ili omogućavanje takvih pokušaja	2335
9.5.8 Omogućavanje i/ili podsticanje činjenja zločina koji su doprinijeli realizaciji cilja udruženog zločinačkog poduhvata od strane pripadnika VRS-a i drugih elemenata srpskih snaga pod njegovom efektivnom kontrolom nepreduzimanjem odgovarajućih koraka da spriječi i/ili provede istragu o takvim zločinima i/ili uhapsi i/ili kazni počiniocima takvih zločina usprkos tome što je na osnovu svog položaja bio dužan da to učini	2338
9.5.9 Nalaganje da se humanitarna pomoć enklavama bosanskih Muslimana i/ili bosanskih Hrvata na području pod kontrolom VRS-a, TO-a, MUP-a i paravojnih snaga i dobrovoljačkih jedinica bosanskih Srba, kao i/ili političkih i državnih organa bosanskih Srba, ograniči u nastojanju da se stvore nepodnošljivi životni uslovi za stanovnike tih enklava, i/ili provođenje i odobravanje takvog ograničavanja	2341
9.5.10 Pravni zaključci	2367
9.5.11 <i>Mens rea</i>	2368
9.6 Treći udruženi zločinački poduhvat (Srebrenica)	2381
9.6.1 Pregled optužbi	2381
9.6.2 Izjave i sastanci iz vremena predmetnih događaja	2823
9.6.3 Nastojanja da se prikriju zločini i nepokretanje istraga o zločinima	2396
9.6.4 Zaključak	2401
9.7 Navodni doprinos Ratka Mladića trećem udruženom zločinačkom poduhvatu (Srebrenica)	2408
9.7.1 Uvod	2408
9.7.2 Rukovođenje i komandovanje VRS-om	2408
9.7.3 Rukovođenje i komandovanje elementima srpskih snaga integrisanih u VRS ili potčinjenih VRS-u	2434
9.7.4 Učešće u pokušajima da se predstavnicima međunarodne zajednice, nevladinih organizacija, sredstava javnog informisanja i javnosti informacije uskrate ili da im se dostave pogrešne informacije o zločinima nad bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima, kao i o ulozi koju su u tim zločinima imale srpske snage, čime je omogućeno činjenje zločina, ili podržavanje i/ili omogućavanje takvih pokušaja	2441
9.7.5 Omogućavanje i/ili podsticanje činjenja zločina koji su doprinijeli realizaciji cilja udruženog zločinačkog poduhvata od strane pripadnika VRS-a i drugih	

elemenata srpskih snaga pod njegovom efektivnom kontrolom nepreduzimanjem odgovarajućih koraka da spriječi i/ili provede istragu o takvim zločinima i/ili uhapsi i/ili kazni počinioce takvih zločina iako je na osnovu svog položaja bio dužan da to učini	2447
9.7.6 Pravni zaključci	2450
9.7.7 <i>Mens rea</i>	2452
9.8 Četvrti udruženi zločinački poduhvat (taoci)	2464
9.8.1 Pregled optužbi	2464
9.8.2 Zajednički cilj	2466
9.8.3 Zaključak	2468
9.9 Navodni doprinos Ratka Mladića četvrtom udruženom zločinačkom poduhvatu (taoci)	2470
9.9.1 Pregled optužbi	2470
9.9.2 Navodni doprinos optuženog	2471
9.9.3 <i>Mens rea</i>	2473
9.10 Drugi vidovi odgovornosti	2475
10. Kumulativne osuđujuće presude	2477
11. Odmjeravanje kazne	2482
11.1 Pravne odredbe o odmjerenju kazne	2482
11.2 Svrha kažnjavanja	2483
11.3 Faktori kod odmjerenja kazne	2484
11.3.1 Težina krivičnih djela i ukupnost kažnjivog ponašanja	2484
11.3.2 Lične prilike Ratka Mladića	2487
11.3.3 Opšta praksa izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije	2491
11.3.4 Poređenje s drugim predmetima	2493
11.3.5 Uračunavanje vremena provedenog u pritvoru	2493
11.4 Određivanje kazne	2494
12. Dispozitiv	2495
13. Djelimično suprotno mišljenje sudije Alphonsa Oriea	2497
Dodaci	
A. Istorijat postupka	2499
B. Izvori i korištenje dokaza	2512
C. Tabela predmeta sa skraćenim nazivima	2543
D. Povjerljivi dodatak	2549

4.10 Opština Prijedor

4.10.1 Ubistvo

Incident 6.1 iz Priloga A Optužnici

1017. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ubijanje više ljudi u Kozarcu i okolini u periodu od 24. maja do juna 1992.⁴¹⁹² Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom.⁴¹⁹³ Pored toga, Vijeću su predočeni dokazi koje su iznijeli **Mevludin Sejmenović**, koji je od 1990. do 1992. bio potpredsjednik SDA u Prijedoru;⁴¹⁹⁴ **Azra Blažević**, bosanska Muslimanka iz Kozarca, koja je od 26. maja do avgusta 1992. bila zatočena u logoru Trnopolje;⁴¹⁹⁵ **svjedok RM-065**, bosanski Musliman iz Prijedora;⁴¹⁹⁶ **Nusret Sivac**, bosanski Musliman, koji je radio kao novinar za TV Sarajevo i pokrivao događaje u Prijedoru i okolnim opštinama;⁴¹⁹⁷ **svjedok RM-017**, bosanski Musliman iz Kozarca u opštini Prijedor;⁴¹⁹⁸ **Idriz Merdžanić**, bosanski Musliman, ljekar iz Kreševa, opština Sarajevo;⁴¹⁹⁹ **Ivo Atlija**, Hrvat iz hrvatskog sela Briševo u opštini Prijedor;⁴²⁰⁰ **Jusuf Arifagić**, bosanski Musliman iz Kozarca u opštini Prijedor;⁴²⁰¹ **Ostoja Javorić**, Srbin iz Prijedora, koji je u garnizonu Banjaluka bio na položaju komandanta oklopnog bataljona od 1991. godine do nakon rata;⁴²⁰² **Boško Kelečević**, koji je od 12. maja 1992. do kraja rata bio načelnik štaba 1. KK-a;⁴²⁰³ **Draško Vujić**, komandant bataljona VRS-a iz Prijedora;⁴²⁰⁴ **Osman Selak**, bosanski Musliman koji je bio pukovnik u JNA, a

⁴¹⁹² Optužnica, par. 39, 59, 62, incident 6.1 iz Priloga A Optužnici.

⁴¹⁹³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 874 i 876 razmotrene su u poglavlju 4.10.6, a Činjenice o kojima je presuđeno II, činjenice br. 867-871 razmotrene su u poglavlju 4.10.7.

⁴¹⁹⁴ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 4.

⁴¹⁹⁵ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 1, 10, 27; P3618 (Azra Blažević, transkript iz predmeta *Tadić*, 12.-13. juni 1996.), str. 2539.

⁴¹⁹⁶ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 1-2, izjava svjedoka od 28. avgusta 2000., str. 2; P3274 (List sa pseudonimom za svjedoka RM-065). V. takođe P3279 (Tabela podudarnosti).

⁴¹⁹⁷ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6561-6562; Nusret Sivac, T. 4839.

⁴¹⁹⁸ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 1-2.

⁴¹⁹⁹ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), str. 1, par. 1-3; Idriz Merdžanić, T.3321.

⁴²⁰⁰ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), str. 1, par. 9; P169 (Izjava Ive Atlije data hrvatskim vlastima, 30. januar 1993.), par. 44; Ivo Atlija, T. 2301; P174 (Mapa opštine Prijedor).

⁴²⁰¹ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 1-2.

⁴²⁰² D1277 (Ostoja Javorić, izjava svjedoka, 17. mart 2014.), str. 1, par. 1-2.

⁴²⁰³ D1110 (Boško Kelečević, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), str. 1, par. 1, 9; Boško Kelečević, T. 37131.

⁴²⁰⁴ D1041 (Draško Vujić, izjava svjedoka, 24. januar 2014.), par. 1, 7.

kasnije u VRS-u, i koji se penzionisao u julu 1992.,⁴²⁰⁵ kao i dokumentarni dokazi, i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁴²⁰⁶ Pored toga, Pretresnom vijeću su predočeni dokazi koje je iznio **Kerim Mešanović**, bosanski Musliman iz Prijedora.⁴²⁰⁷

Ultimatum za predaju oružja i prekid pružanja otpora u Kozarcu

1018. Pretresno vijeće je u vezi s ovim incidentom formalno primilo na znanje nekoliko činjenica o kojima je presuđeno.⁴²⁰⁸ One se, između ostalog, odnose na kontrolne punktove koji su prvobitno bili nacionalno mješoviti, a koje su kasnije zamijenili srpski kontrolni punktovi, postavljeni na raznim mjestima širom područja Kozarca, kao i na neslužbena stražarska mjesta koja su uspostavili naoružani građani, Muslimani. Takođe se odnose na ultimatum, koji je bio upućen TO-u u Kozarcu, da između ostalog, preda svo naoružanje, kao i na nemogućnost bosanskih Hrvata i bosanskih Muslimana, stanovnika opštine Prijedor, da uspostave efikasnu odbranu od oružanih napada vojske bosanskih Srba, koja je djelovala u sadejstvu s policijom i paravojnim grupama.

1019. **Mevludin Sejmenović** je u svom svjedočenju izjavio da su on i drugi funkcioneri SDA otprilike u maju 1992. bili na sastanku sa Simom Miškovićem, pukovnikom Arsićem, majorom Radmilom Zeljajom i Slobodanom Kuruzovićem u

⁴²⁰⁵ P244 (Osman Selak, izjava svjedoka, 13. juli 2000.), str. 1; Osman Selak, T. 2965-2966, 3182.

⁴²⁰⁶ **Mevludin Sejmenović**: P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 35-36; Mevludin Sejmenović, T. 3541. **Azra Blažević**: P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 2, 6; P3618 (Azra Blažević, transkript iz predmeta *Tadić*, 12.-13. juni 1996.), str. 2422, 2446-2448. **Svjedok RM-065**: P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 21; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1262. **Nusret Sivac**: P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stanišić i Župljanin*, 16.-17. avgust 2010., str. 13275-13276. **Svjedok RM-017**: P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 8; P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3329-3330, 3342-3344. **Ostoja Javorić**: D1277 (Ostoja Javorić, izjava svjedoka, 17. mart 2014.), par. 6-7, 11. **Boško Kelečević**: D1110 (Boško Kelečević, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 15. **Jusuf Arifagić**: P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 5-7. **Ivo Atlija**: P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 24; Ivo Atlija, T. 2354. **Idriz Merdžanić**: P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 21, 23; P270 (Ispravke i pojašnjenja izjave svjedoka Idriza Merdžanića), str. 1; Idriz Merdžanić, T. 3359-3360. **Osman Selak**: Osman Selak, T. 2988-2989, 2999, 3134; P253 (Izvodi iz dnevnika Osmana Selaka), str. 1; P247 (Izveštaj 1. KK-a, upućen Glavnom štabu VRS-a, o likvidaciji Zelenih beretki u širem rejonu sela Kozarac, 27. maj 1992.) **Dokumentarni dokazi**: P4148 (Borbeni izvještaj 1. Krajiškog korpusa, 26. maj 1992.), str. 1-3. P7475 (Presretnuti razgovor u vezi s pregovorima u Prijedoru, 25. maj 1992.), str. 1. P4131 (Intervju s Milomirom Stakićem), str. 6-7. P4136 (Video-insert iz serije *Dispatches*), str. 4.

⁴²⁰⁷ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), str. 1, par. 3.

⁴²⁰⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 874 i 876 razmotrene su u poglavlju 4.10.6; Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 871 razmotrena je u poglavlju 4.10.7.

prostorijama SDS-a.⁴²⁰⁹ Major Zeljaja je rekao čelnicima SDA da u roku od 48 sati moraju da predaju nekoliko hiljada komada oružja ili će on "sravni[ti] Kozarac sa zemljom".⁴²¹⁰ Čelnici SDA su ga uvjerovali da nemaju toliko oružja, a Zeljaja im je odgovorio da je to njihov problem.⁴²¹¹ Kako je izjavio svjedok, Kozarac nije imao pravu vojsku, već samo slabo naoružan TO.⁴²¹² Tokom kratkog perioda poslije ultimatum, pokušali su da prošire i ojačaju TO kako bi spriječili pokolj, ali u tome nisu uspjeli jer nisu imali kadrovske, finansijske ni materijalne resurse, kao ni sredstva veze ni gorivo.⁴²¹³ U stvari, većina ljudi koji su se dobrovoljno javili u TO bila je ili prestara ili premlada, nije imala svoje naoružanje ili je imala samo oružje iz Drugog svjetskog rata.⁴²¹⁴

1020. **Boško Kelečević** je u svom svjedočenju izjavio da je 1992. godine bio svjestan situacije u Kozarcu i da je u selu bilo nekoliko hiljada naoružanih Muslimana.⁴²¹⁵ Muslimanske jedinice iz Kozarca svakodnevno su vršile provokacije.⁴²¹⁶ Tokom jednog nedatiranog intervjua u vezi s Kozarcem, Milomir Stakić je izjavio da su Srbi pronašli spiskove s imenima 3.791 člana "ilegalnog" muslimanskog TO-a s brojevima oružja koje im je izdato.⁴²¹⁷ Kako se navodi u izvještaju SJB-a Prijedor koji je Simo Drljača, načelnik SJB-a Prijedor 25. maja 1992. poslao CSB-u Banjaluka, SJB Prijedor je sačinio plan za oduzimanje ilegalno posjedovanog oružja.⁴²¹⁸ U saradnji s vojskom, već je bilo oduzeto 500 komada vatrenog oružja, ali plan još nije bio u potpunosti proveden u djelo zbog izbijanja sukoba u opštini.⁴²¹⁹

1021. Kako se navodi u dnevniku 1. KK-a, u kasnim popodnevrim satima 24. maja 1992., izbio je oružani sukob na širem prostoru Kozarca nakon što su muslimanski ekstremisti postavili barikadu i odatle otvorili vatru.⁴²²⁰ U istom dnevniku navodi se da je Zeljaja zarobio 100 Zelenih beretki od ukupnog broja od oko 1.000 naoružanih

⁴²⁰⁹ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 24; Mevludin Sejmenović, T. 3461-3463, 3466.

⁴²¹⁰ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 25; Mevludin Sejmenović, T. 3463-3465.

⁴²¹¹ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 25; Mevludin Sejmenović, T. 3464-3465.

⁴²¹² P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 27.

⁴²¹³ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 29-30; Mevludin Sejmenović, T. 3527-3530.

⁴²¹⁴ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 30.

⁴²¹⁵ D1110 (Boško Kelečević, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 15.

⁴²¹⁶ D1110 (Boško Kelečević, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 15.

⁴²¹⁷ P4131 (Intervju s Milomirom Stakićem), str. 6.

⁴²¹⁸ P4061 (Izvještaj SJB-a Prijedor, upućen CSB-u Banjaluka, 25. maj 1992.), str. 1.

⁴²¹⁹ P4061 (Izvještaj SJB-a Prijedor, upućen CSB-u Banjaluka, 25. maj 1992.), str. 1.

⁴²²⁰ P3946 (Dnevnik Komande 1. KK-a, 1991.-1992.), str. 140.

Zelenih beretki koje su se nalazile na tom području.⁴²²¹ Kako se navodi u borbenom izvještaju koji je Komanda 1. KK-a uputila Glavnom štabu VRS-a 25. maja 1992., koji je potpisao Momir Talić, dana 24. maja 1992. došlo je do oružanog napada od strane Zelenih beretki, vjerovatno potpomognutih od strane pripadnika Hrvatskih odbrambenih snaga, na pravcu Banjaluka – Prijedor, u selima Kozarac, Kozaruša i Kevljani, čime je započeo oružani sukob koji je i dalje trajao u popodnevnim satima 25. maja 1992.⁴²²² Talić je procijenio da je u Kozarcu bilo 1.200 do 1.500 naoružanih pripadnika Zelenih beretki.⁴²²³ Talić je izvijestio Glavni štab VRS-a da je "ceo prostor [...] pod blokadom naših snaga".⁴²²⁴

1022. Kako se navodi u izvještaju Komande 1. KK-a od 26. maja 1992. o političkoj i bezbjednosnoj situaciji u Bosanskoj Krajini, snage korpusa nanijele su velike gubitke pripadnicima Zelenih beretki u selu Kozarac i tom prilikom zarobile oko 300 pripadnika neprijateljskih formacija.⁴²²⁵ U drugom borbenom izvještaju Komande 1. KK-a od 27. maja, upućenom Glavnom štabu, pominje se da se "vrši čišćenje sela Kozarca" i da razoružavanje Zelenih beretki ulazi u završnu fazu.⁴²²⁶

1023. U jednom nedatiranom intervjuu, Milomir Stakić, predsjednik Kriznog štaba opštine Prijedor, izjavio je da je, poslije zauzimanja Kozarca, cijela teritorija opštine Prijedor pod njihovom kontrolom i dodao: "U samom Kozarcu još se odvija ta akcija, k'o što vojnici kažu 'čišćenje', jer je ostalo, sada su ostali 'oni najekstremniji i profesionalci'".⁴²²⁷

1024. **Osman Selak** je u svom svjedočenju izjavio da je 27. maja 1992. prisustvovao sastanku u Komandi 5. korpusa JNA na kojem se diskutovalo o napadu na Kozarac.⁴²²⁸ Tom sastanku je prisustvovalo 10-12 ljudi, među kojima su bili general Talić i njegovi pomoćnici, kao i pukovnik Dragan Marčetić, pomoćnik komandanta za operativno-nastavne poslove i načelnik rukovodnog tima, i pukovnik Boško Jelečević, načelnik za

⁴²²¹ P3946 (Dnevnik Komande 1. KK-a, 1991.-1992.), str. 140.

⁴²²² P3727 (Borbeni izvještaj Komande 1. KK-a, upućen Glavnom štabu VRS-a, 25. maj 1992.), str. 1-3, 5.

⁴²²³ P3727 (Borbeni izvještaj Komande 1. KK-a, upućen Glavnom štabu VRS-a, 25. maj 1992.), str. 2.

⁴²²⁴ P3727 (Borbeni izvještaj Komande 1. KK-a, upućen Glavnom štabu VRS-a, 25. maj 1992.), str. 2-3, 5.

⁴²²⁵ P3443 (Izvještaj Komande 1. krajiškog korpusa, 26. maj 1992.), str. 1.

⁴²²⁶ P3445 (Borbeni izvještaj Komande 1. krajiškog korpusa, upućen Glavnom štabu VRS-a, 27. maj 1992.), str. 1.

⁴²²⁷ P280 (Izvod iz video-snimka razgovora s Milomirom Stakićem), str. 1-2.

⁴²²⁸ Osman Selak, T. 2984-2986; P244 (Osman Selak, izjava svjedoka, 13. juli 2000.), par. 86-87; P253 (Izvodi iz dnevnika Osmana Selaka), str. 1-2.

operativno-nastavne poslove i Talićev zamjenik.⁴²²⁹ Marčetić je, budući da je tog dana on bio načelnik rukovodnog tima, referisao komandantu o onome što se desilo za vrijeme njegovog odsustva, a konkretnije o operaciji u Kozarcu.⁴²³⁰ On je izvijestio da je 800 ljudi ubijeno, a 1.200 zarobljeno.⁴²³¹ Dok je on to govorio, Talić je pogledao prema Selaku, koji je bio jedini Musliman u prostoriji, a zatim skrenuo pogled nazad ka Marčetiću i rekao: "Dragane, valjda hoćeš da kažeš da je ubijeno 80 ljudi i tako izvijesti Glavni štab", i tako je o tome i bio izviješten Glavni štab.⁴²³² Selak je u svom svjedočenju izjavio da je prvobitna brojka od 800 mrtvih koju je naveo Marčetić, u stvari, već predstavljala umanjen broj u odnosu na brojku od 2.000 ljudi, koliko ih je, prema Selakovom mišljenju, poginulo u samom Kozarcu i na njegovom širem području.⁴²³³ Mnogo je ljudi ubijeno u Kozarcu.⁴²³⁴ Selak je u svom svjedočenju izjavio da je na tom sastanku Talić takođe rekao da nije sretan zbog toga što se sukob rješava oružanom silom i pomenuo je onih 800 ljudi koji su već ubijeni.⁴²³⁵ Naveo je da bi mu od primjene oružane sile bila draža neka alternativna opcija, ali da izvršava naređenja pretpostavljene komande.⁴²³⁶ Kasnije 27. maja 1992. 1. KK je izvijestio Glavni štab VRS-a: da je oružani sukob u Kozarcu započeo 25. maja 1992., a završio 27. maja 1992.; da su poginula petorica pripadnika vojne kolone, koji su bili pripadnici 23. motorizovane brigade stacionirane u Prijedoru, a da ih je 20 ranjeno; i da je 80 do 100 Zelenih beretki poginulo, a da ih je oko 1.500 zarobljeno.⁴²³⁷

Napad na Kozarac

1025. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje nekoliko činjenica o kojima je presuđeno u vezi s napadima na razna sela u opštini Prijedor, uključujući napad na Kozarac, koji je izvršio VRS u sadejstvu s policijom i paravojnim jedinicama.⁴²³⁸

1026. Dana 24. maja 1992., Kozarac je napadnut od strane snaga bosanskih Srba, uz granatiranje iz artiljerijskih oruđa koje je trajalo do 26. maja 1992. i koje se proširilo na

⁴²²⁹ Osman Selak, T. 2984-2986.

⁴²³⁰ Osman Selak, T. 2986-2989, 2999; P253 (Izvodi iz dnevnika Osmana Selaka), str. 1.

⁴²³¹ Osman Selak, T. 2988; P253 (Izvodi iz dnevnika Osmana Selaka), str. 1.

⁴²³² Osman Selak, T. 2988; P253 (Izvodi iz dnevnika Osmana Selaka), str. 2.

⁴²³³ Osman Selak, T. 2990-2992; P253 (Izvodi iz dnevnika Osmana Selaka), str. 1.

⁴²³⁴ Osman Selak, T. 3134.

⁴²³⁵ Osman Selak, T. 3005; P253 (Izvodi iz dnevnika Osmana Selaka), str. 2.

⁴²³⁶ Osman Selak, T. 3005; P253 (Izvodi iz dnevnika Osmana Selaka), str. 2.

⁴²³⁷ 1; P247 (Izvjestaj 1.KK-a Glavnom štabu VRS-a o likvidaciji Zelenih beretki u širem rejonu sela Kozarac, 27. maj 1992.); Osman Selak, T. 3134-3136.

⁴²³⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 867-870 razmotrene su u poglavlju 4.10.7.

okolna muslimanska sela.⁴²³⁹ Napad je započeo teškim granatiranjem, nakon čega je uslijedio prodor tenkova i pješadije.⁴²⁴⁰ **Jusuf Arifagić** je konkretno izjavio da su oko 25. maja 1992., mještani iz Lamovite i Omarske i jedinice Banjalučkog korpusa napali Kozarušu i Jakupoviće, u blizini Kozarca, koristeći protivavionske projekte i pješadiju i artiljeriju.⁴²⁴¹ Nekoliko sati nakon početka tog napada, nastupio je prekid vatre, koji je trajao oko pola dana, a nakon toga Kozarac je granatiran iz svih pravaca. Dana 26. maja 1992., "Srbi" su se povukli, ali na kraju su sela oko Kozarca padala jedno za drugim i žene i djeca su morali da se povlače do sljedećeg najsigurnijeg sela. Oko podneva 26. maja, nekih deset hiljada ljudi iz Kozarca predalo se "Srbima".⁴²⁴² Kako se navodi u borbenom izvještaju koji je Komanda 1. KK-a uputila Glavnom štabu VRS-a dana 26. maja 1992., Talić je naredio da se nastavi sa "čišćenjem" sela Kozarac i susjednih naselja.⁴²⁴³ Dana 27. maja 1992., Arifagić i približno 550 ljudi su se sakrili na planini Kozari i tokom prve noći gledali kako Kozarac gori.⁴²⁴⁴

1027. Nakon granatiranja, srpska pješadija je ušla u mjesto Kozarac i počela paliti kuće jednu za drugom.⁴²⁴⁵ Paravojne jedinice iz Prijedora učestvovala su u napadima na Kozarac, Hambarine i druga mjesta na području Prijedora u maju 1992. kao dio VRS-a.⁴²⁴⁶ Dana 17. maja 1992., Vladimir Arsić, komandant 343. motorizovane brigade, stavio je pod svoju komandu sve postojeće formacije, uključujući jedinice TO-a, dobrovoljačke jedinice i formacije naoružanih Srba.⁴²⁴⁷ **Svjedok RM-017** je konkretno izjavio da su vojnici pod komandom komandanta "prijedorske vojske", koga su zvali Zeljaja, ušli u selo.⁴²⁴⁸ **Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da su pripadnici Anđićeve paravojske, 5. kozaračke brigade i srpske policije iz Prijedora, na čelu sa Simom Drljačom, učestvovali u napadu na Kozarac.⁴²⁴⁹ Pored toga, u tom napadu je učestvovala i 6. krajiška brigada na čelu s pukovnikom Brankom Basarom, uključujući vod kojim je komandovao Macola, kao i interventni vod Crni Đorđe, izviđački vod i

⁴²³⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 877.

⁴²⁴⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 878.

⁴²⁴¹ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 5-6.

⁴²⁴² P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 6.

⁴²⁴³ P4148 (Borbeni izvještaj 1. KK-a, 26. maj 1992.), str. 2.

⁴²⁴⁴ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 7.

⁴²⁴⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 878.

⁴²⁴⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 318.

⁴²⁴⁷ P7122 (Naređenje za popunu i objedinjavanje jedinica 343. motorizovane brigade, 17. maj 1992.). Pretresno vijeće ima u vidu da je tokom 1992. godine došlo do promjene naziva 343. motorizovane brigade. V. takođe poglavlje 3.1.2.

⁴²⁴⁸ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 7.

⁴²⁴⁹ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stanišić i Župljanin*, 16.-17. avgust 2010., str. 13275.

vod policije, zajedno s Prijedorskom brigadom.⁴²⁵⁰ Talić je kasnije pohvalio pukovnika Vladimira Arsića, komandanta 43. motorizovane brigade, zbog njegovog rukovođenja tokom operacije u Kozarcu i Arsić je kasnije unaprijeđen na položaj komandanta Operativne grupe "Doboj".⁴²⁵¹ U ovom granatiranju uništeni su brojni stambeni objekti, preko 800 žitelja je poginulo, a preostali, uključujući one iz okolnih muslimanskih sela, su protjerani. Grad i njegova okolina zatim su zauzeti od strane snaga bosanskih Srba.⁴²⁵² Ljudi koji su preživjeli napad na Kozarac ispričali su ono što su proživjeli u jednom nedatiranom intervjuu, tokom kojeg su izjavili da je lokalno muslimansko stanovništvo, koje su uglavnom činili žene, djeca i starci, nakon što su ga Srbi nadvladali, bilo prisiljeno da se preda.⁴²⁵³ Jedan preživjeli je ispričao kako su civili odvedeni u jednu kuću u kojoj su ih potom zaklali.⁴²⁵⁴ Jedan drugi očevidac je izjavio da je vidio kako su Srbi s leđa ustrijelili jednog sedamnaestogodišnjaka.⁴²⁵⁵ **Idriz Merdžanić** je u svom svjedočenju izjavio da mu je jedna Muslimanka, koja se prezivala Šahurić, rekla da se tokom napada na Kozarac skrivala u svom podrumu zajedno s još devet Muslimana i da je, kad su ih tu pronašli, jedan srpski vojnik ispalio raketu u podrum i ubio tih devet ljudi.⁴²⁵⁶

1028. **Nusret Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da su mu dva vozača ambulantskih vozila koji su ljude ranjene u napadu prevozili u bolnicu u Prijedoru rekli da su ih natjerali da napuste ambulantska vozila u blizini srpskog IKM-a i da su im vozila uništili, a ranjenike pobili na licu mjesta.⁴²⁵⁷ Neki pacijenti su umrli u ambulanti u Kozarcu uslijed rana od granata i drugih povreda kada je ambulanta granatirana.⁴²⁵⁸ **Merdžanić** je u svom svjedočenju izjavio da je policijski automobil u blizini ambulante bio opremljen policijskim radio-uređajem s frekvencijama koje je koristila vojska i da je taj automobil korišten za pregovore u vezi s uslovima predaje Kozarca. Kada je koristio taj radio-uređaj da bi pregovarao oko sigurnog prolaza u prijedorsku bolnicu za jednog

⁴²⁵⁰ P2365 (Istorijat 6. krajiške brigade, koji je potpisao pukovnik Basara, procijenjeni datum - kraj 1992.), par. 7; P3851 (Izvod iz dokumenta o intervencijama VRS-a tokom 1991. i 1992.), str. 5.

⁴²⁵¹ D1110 (Boško Kelečević, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 14; Boško Kelečević, T. 37249-37252, 37179, 37284; P7466 (Zahtjev 5. korpusa, upućen Partizanskoj diviziji i Komandi regije Prijedor, 28. april 1992.); P7474 (Službena ocjena pukovnika Vladimira Arsića, koju je potpisao Momir Talić, 20. juli 1993.); P7478 (Premještaj Vladimira Arsića, koji je potpisao Momir Talić, 27. maj 1993.).

⁴²⁵² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 879.

⁴²⁵³ P4136 (Video-insert iz serije "Dispatches"), str. 4-5.

⁴²⁵⁴ P4136 (Video-insert iz serije "Dispatches"), str. 5-6.

⁴²⁵⁵ P4136 (Video-insert iz serije "Dispatches"), str. 6-7.

⁴²⁵⁶ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 20.

⁴²⁵⁷ Nusret Sivac, T. 4847-4848.

⁴²⁵⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 880.

sedmogodišnjeg dječaka čiji je gornji dio butine bio potpuno smrskan do kosti, dobio je odgovor: "Umrite, balije, sve ćemo vas ionako pobiti". Zatim je na radiju u pozadini čuo smijeh. Merdžanić je saznao da je dječak par dana kasnije umro.⁴²⁵⁹ **Azra Blažević** je izjavila da je jedan dvanaestogodišnji dječak podlegao povredama koje je zadobio.⁴²⁶⁰

1029. Kada su vojnici i policija bosanskih Srba ušli u sela na području Kozarca, ubijeno je najmanje 80 civila, bosanskih Muslimana, zajedno s određenim brojem zaposlenika policijske stanice u Kozarcu koji su po nacionalnosti bili bosanski Muslimani.⁴²⁶¹ U periodu od 24. do 27. maja 1992., Duško Tadić je učestvovao u napadu na Kozarac i okolna područja, kao i u prikupljanju i prisilnom premještanju civila u zatočeničke centre.⁴²⁶² Muškarci, Muslimani, koji nisu bili ubijeni odvedeni su u "improvizovane zarobljeničke logore", među kojima su bili Keraterm i Omarska, dok su žene i djeca odvedeni u Dom kulture u Trnopolje, gdje je nekoliko hiljada ljudi držano bez hrane i lijekova i s vrlo malo odjeće.⁴²⁶³ Tokom prikupljanja i prisilnog premještanja civila iz Kozarca, Tadić je učestvovao u premlaćivanju i ubijanju Muslimana.⁴²⁶⁴

1030. Dana 27. maja 1992., visoki vojni oficiri sastali su se radi referisanja o napadu na Kozarac.⁴²⁶⁵ General-potpukovnik Talić, kao komandant Banjalučkog korpusa, 5. korpusa bivše JNA, obaviješten je da je u napadu na Kozarac ubijeno 800 ljudi, a da ih je 1.200 zarobljeno.⁴²⁶⁶ Gubitke u jedinicama korpusa činila su četiri poginula i petnaest ranjenih vojnika.⁴²⁶⁷ Pukovnik Vladimir Arsić komandovao je 343. mehanizovanom brigadom, koja je bila ekstenzivno angažovana u tom napadu (i koja je kasnije postala 43. brigada), a major Radmilo Zeljaja bio je direktno zadužen za napad. Obojica su bili bivši oficiri JNA.⁴²⁶⁸ Napad na Kozarac, kao što je bio slučaj i sa svim aktivnim borbenim dejstvima, morao je, u skladu s procedurom vojnog zapovjedništva, odobriti

⁴²⁵⁹ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 18.

⁴²⁶⁰ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 6.

⁴²⁶¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 881-882.

⁴²⁶² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 883.

⁴²⁶³ P4136 (Video-insert iz serije "Dispatches"), str. 6-7.

⁴²⁶⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 884.

⁴²⁶⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 890. Pretresno vijeće smatra da je taj sastanak bio referisanje.

⁴²⁶⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 890. Pretresno vijeće napominje da se čini da neke riječi nedostaju u ovoj rečenici iz činjenice o kojoj je presuđeno 890. Tužilaštvo je tražilo formalno primanje na znanje samo tih djelimičnih rečenica.

⁴²⁶⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 890. Pretresno vijeće napominje da se čini da neke riječi nedostaju u ovoj rečenici iz činjenice o kojoj je presuđeno 890. Tužilaštvo je tražilo formalno primanje na znanje samo tih djelimičnih rečenica.

⁴²⁶⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 891. V. takođe Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 889.

general-potpukovnik Talić, koji je jedini mogao narediti da se jedinice angažuju u borbenim dejstvima.⁴²⁶⁹ **Kerim Mešanović** je izjavio da je već u februaru ili martu 1992. čuo Zeljaju kako govori da će sravniti Kozarac sa zemljom zato što su se tamo pripremali za odbranu.⁴²⁷⁰

1031. S tim u vezi, Pretresno vijeće podsjeća na dokaze koje je iznio Draško Vujić, čiji se prikaz daje u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.3 iz Priloga C Optužnici*, o tome da je njegova brigada tokom sedmice prije 30. maja 1992. izvodila operacije u Hambarinama i u Kozarcu. VRS je zarobio mnogo nesrba i odveo ih u logore, među kojima je bio i Keraterm.

1032. Kako je izjavio **Atlija**, svo vrijeme tokom napada, Radio Prijedor je, u ime prijedorskog Kriznog štaba, emitovao srpske nacionalističke pjesme i objavljivao saopštenja u kojima su se slavili uspjesi srpske vojske koja je ubila stotine "fundamentalista" ili u kojima se objavljivalo da su "Rizvanovići očišćeni".⁴²⁷¹

Ubijanje u Benkovcu

1033. Kada su izbile borbe u Kozarcu, jedna grupa od približno 100 bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s područja Kevljana pokušala je pješice da pobjegne preko planine Kozare. Nakon što su proveli noć u šumi, ljude iz te grupe zarobili su naoružani bosanski Srbi, koji su nosili različite vrste uniformi. Jednog čovjeka su ubili iz vatrenog oružja pošto su kod njega pronašli hrvatski pasoš.⁴²⁷² Nakon što su je zarobili, tu grupu od 100 bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s područja Kevljana odveli su na poligon za obuku u Benkovcu,⁴²⁷³ koji je prije sukoba bio korišten u vojne svrhe.⁴²⁷⁴ Taj poligon je pretvoren u zatočenički logor kojim je upravljala vojska.⁴²⁷⁵ Na benkovačkom poligonu, ovoj grupi zatočenika naredili su da se postroje ispred jedne zgrade, a jedan vojnik, bosanski Srbin, koji se prezivao Romanić, izdvojio je četiri osobe. Njih su odveli u jednu od prostorija unutar zgrade i ubili ih iz vatrenog oružja, po svemu sudeći u znak odmazde za Romanićevog brata koji je poginuo u Hrvatskoj. Vjerskog poglavara koga su zvali Hodža vojnici su na smrt pretukli. Tokom tog dana,

⁴²⁶⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 892.

⁴²⁷⁰ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 12.

⁴²⁷¹ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 25.

⁴²⁷² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 886.

⁴²⁷³ Pretresno vijeće prima na znanje da se Benkovački poligon nalazio u opštini Prijedor.

⁴²⁷⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 887.

⁴²⁷⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 887.

60 ljudi je u grupama odvedeno u šumu, odakle bi se čula rafalna paljba. Ti ljudi su pobijeni.⁴²⁷⁶

Ubijanje policajaca iz Kozarca

1034. **Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da su jedna grupa policajaca iz Kozarca i njihov komandir, Osmo Didović, koji su se predali srpskoj vojsci poslije granatiranja Kozarca, ubijeni iz vatrenog oružja u blizini mjesta na kojem su se predali.⁴²⁷⁷ Svjedok je vidio leševe u plavim uniformama u blizini jednog mosta dok su ga vozili u policijskom kombiju.⁴²⁷⁸ Tomo Stojaković je rekao svjedoku da su ti ljudi bivše kolege iz Kozarca.⁴²⁷⁹ Svjedok je čuo Stojakovića kako putem radio-veze obavještava dežurnu službu SUP-a Prijedor da stupe u vezu s opštinskim službama kako bi se pokupili leševi.⁴²⁸⁰ **Svjedok RM-017** je izjavio da je, kada su on i njegova porodica odlazili iz Kozarca 26. maja 1992., vidio deset ili jedanaest muškaraca, Muslimana, u policijskim uniformama koji su ležali potrbuške na parkiralištu koje se nalazilo nekoliko stotina metara od raskrsnice na putu za Trnopolje.⁴²⁸¹ Svjedok je saznao da su oni bili pogubljeni sat vremena ranije.⁴²⁸² Uspio je da raspozna da je jedan od tih ljudi bio Sajidik ili Sanidik Klipić, policajac muslimanske nacionalnosti, čiji je leš ležao malo više na boku, tako da je svjedok mogao da mu vidi lice.⁴²⁸³

Zaključci Pretresnog vijeća

1035. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje činjenicu o kojoj je presuđeno br. 871, koja glasi da bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, stanovnici opštine Prijedor, nisu bili u stanju da organizuju bilo kakav efikasan otpor napadima koje su pokrenuli

⁴²⁷⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 888.

⁴²⁷⁷ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stanišić i Župljanin*, 16.-17. avgust 2010., str. 13275-13276.

⁴²⁷⁸ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stanišić i Župljanin*, 16.-17. avgust 2010., str. 13276.

⁴²⁷⁹ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stanišić i Župljanin*, 16.-17. avgust 2010., str. 13276.

⁴²⁸⁰ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stanišić i Župljanin*, 16.-17. avgust 2010., str. 13276.

⁴²⁸¹ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 8; P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3329-3330, 3342-3344.

⁴²⁸² P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 8; P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3342-3343.

⁴²⁸³ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 8; P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3342-3343.

VRS, policija i paravojne jedinice. U toj činjenici se dalje navodi da oni nisu bili adekvatno organizovani i da nisu imali dovoljno naoružanja kojim bi se mogli suprotstaviti snagama bosanskih Srba. Pretresno vijeće napominje da su mu predloženi dokazi da su u maju 1992. godine u Kozarcu bile prisutne naoružane snage bosanskih Muslimana i da su se te snage sukobile sa snagama bosanskih Srba. Premda je na osnovu dokaza utvrđeno da su naoružane snage bosanskih Muslimana bile u velikom broju prisutne u Kozarcu u maju 1992. godine, Pretresno vijeće konstatuje da ti dokazi nisu dovoljni da bi se utvrdilo u kojoj su mjeri one bile organizovane i koliko su bile sposobne za angažovanje u borbenim dejstvima. Shodno tome, Pretresno vijeće smatra da ti dokazi nisu u protivrječnosti sa činjenicom o kojoj je presuđeno br. 871.

1036. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su u periodu od 24. do približno 26. maja 1992., jedinice VRS-a iz sastava Banjalučkog korpusa, pod Talićevom komandom, među kojima je bila 343. mehanizovana brigada, kasnije poznata pod nazivom 43. motorizovana brigada, kojom je komandovao Vladimir Arsić zajedno s Radmilom Zeljajom, koji je opisan kao komandant "prijedorske vojske", napale grad Kozarac u kojem su pretežno živjeli bosanski Muslimani, kao i okolna sela bosanskih Muslimana, koristeći pritom artiljerijsko granatiranje i prodore pješadijom.⁴²⁸⁴ Pored toga, u tom napadu su učestvovali Duško Tadić, Anđićeva paravojska, pripadnici 5. kozaračke brigade, 6. krajiška brigada kojom je komandovao Branko Basara, uključujući i vod koji je bio pod komandom Macole, kao i interventni vod Crni Đorđe, jedan izviđački vod i jedan vod policije, kao i srpska policija iz Prijedora, na čijem je čelu bio Simo Drljača. Sve paravojne jedinice iz Prijedora koje su učestvovala u napadu na Kozarac stavljene su u maju 1992. pod komandu VRS-a za potrebe tog napada.

1037. Otpor koji je pružen bio je neefikasan i neadekvatno organizovan, s nedovoljnim naoružanjem. Uslijed granatiranja Kozarca poginulo je više od 800 njegovih stanovnika, među kojima je bio i jedan dvanaestogodišnji dječak. Poslije granatiranja, kada su snage ušle u grad, ubijeno je najmanje 80 civila, bosanskih Muslimana, kao i deset do četrnaest policajaca, bosanskih Muslimana, koji su se prethodno predali. Neke civile su izveli iz njihovih kuća i zaklali ih, a jednog sedamnaestogodišnjaka su ustrijelili s leđa. Jedan srpski vojnik je pronašao devet Muslimana koji su se skrivali u jednom podrumu i

⁴²⁸⁴ Pretresno vijeće smatra da je nedosljednost u pogledu datuma početka sukoba kako je navedeno u P247 minimalna i stoga ne smatra da to pobija činjenicu o kojoj je presuđeno br. 877.

na njih ispalio raketu. Pretresno vijeće konstatuje da su te ljude pobili pripadnici grupa koje su učestvovala u napadu na Kozarac. Pored toga, Duško Tadić je tokom napada učestvovao u ubijanju bosanskih Muslimana.

1038. Pretresno vijeće dalje konstatuje da je jedan svjedok u februaru ili martu 1992. čuo majora Radmila Zeljaju kako govori da će "savrnuti Kozarac sa zemljom zato što su se tamo pripremali za odbranu". Isto tako, na sastanku sa čelnicima SDA u maju 1992., Zeljaja je zaprijetio da će "savrnuti Kozarac sa zemljom" ukoliko oni u roku od 48 sati ne predaju nekoliko hiljada komada oružja. Kada su ga čelnici SDA uvjerali da nemaju toliko oružja za predaju, Zeljaja je odgovorio da je to njihov problem. Takvi napadi su u najvećem broju slučajeva slijedili isti obrazac, po kojem bi, nakon isteka roka postavljenog nesrbima da predaju naoružanje, napadi bili izvedeni intenzivnim granatiranjem uz pomoć teškog vojnog naoružanja, u kojem bi se neselektivno gađala naselja bosanskih Muslimana i nanosili civilni gubici. Kada je doktor Idriz Merdžanić, bosanski Musliman, pokušao da pregovara kako bi osigurao evakuaciju jednog teško povrijeđenog dječaka u prijedorsku bolnicu, preko radija su mu rekli: "Umrite, balije, sve ćemo vas ionako pobiti", nakon čega je uslijedio smijeh.

1039. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ove incidente u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

1040. Pretresno vijeće dalje konstatuje da su, dan poslije tog napada, naoružani bosanski Srbi koji su nosili različite vrste uniformi, zarobili grupu od približno 100 bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s područja Kevljana i odveli ih na benkovački poligon u opštini Prijedor, kojim je upravljala vojska. Prije nego što su ih odveli tamo, jedan od bosanskih Srba ubio je iz vatrenog oružja jednog čovjeka iz grupe koji je kod sebe imao hrvatski pasoš. Nakon što su došli na poligon za obuku, čovjek koji se prezivao Romanić, izdvojio je još četvoricu ljudi, koji su zatim izvedeni iz zgrade i ubijeni iz vatrenog oružja, po svemu sudeći u znak odmazde za Romanićevog brata koji je poginuo u Hrvatskoj. Jednog drugog nesrbina, vjerskog poglavara kojeg su zvali Hodža, vojnici su na smrt pretukli. Tokom tog dana, u grupama su u šumu odveli 60 ljudi i pobili ih. Na osnovu geografske i vremenske blizine tih incidenata u Kevljanima i Kozarcu, Pretresno vijeće zaključuje da su iste one jedinice koje su napadale Kozarac od 24. do približno 26. maja 1992. bile odgovorne i za ubijanja u obližnjem selu Kevljani. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

1041. Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi o ranjenim ljudima koji su morali da napuste ambulantno vozilo i koji su ubijeni u blizini srpskog IKM-a. U nedostatku daljnjih pojedinosti o počiniocima tog ubijanja, Pretresno vijeće neće dalje razmatrati ove dokaze u vezi s bilo kojom od tačaka Optužnice.

Incident 6.2 iz Priloga A Optužnici

1042. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ubijanje više ljudi na području Hambarina i Ljubije u periodu od 23. maja do 1. jula 1992.⁴²⁸⁵ Odbrana je u svom Završnom podnesku iznijela argument da su pogibije na području Hambarina i Ljubije bili rezultat legitimnih borbenih dejstava.⁴²⁸⁶ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom⁴²⁸⁷ i predloženi su mu dokazi koje je iznio **Boško Mandić**, koji je od 30. maja 1992. nadalje bio član Kriznog štaba Prijedor.⁴²⁸⁸ Pretresno vijeće smatra da su dokazi koje je iznio Mandić u skladu sa činjenicama o kojima je presuđeno.⁴²⁸⁹ Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje su iznijeli **svjedokinja RM-023**, Muslimanka koja je 1991. i 1992. živjela u opštini Prijedor;⁴²⁹⁰ **svjedok RM-026**, Musliman iz opštine Prijedor;⁴²⁹¹ **Rade Javorić**, koji je od 16. septembra 1991. bio komandant štaba TO-a Prijedor;⁴²⁹² **Ivo Atlija**, Hrvat iz hrvatskog sela Briševo u opštini Prijedor;⁴²⁹³ i **Ewa Tabeau**, demograf i statističar;⁴²⁹⁴ kao i dokumentarni dokazi.

1043. Incident od 22. maja 1992. u kojem je otvorena vatra na muslimanskom kontrolnom punktu koji se nalazio u selu Hambarine poslužio je kao izgovor za napad srpskih snaga na okolno područje.⁴²⁹⁵ Nakon incidenta, Krizni štab Prijedor je preko Radio Prijedora izdao ultimatum stanovnicima Hambarina i okolnih sela da prijedorskim vlastima predaju ljude koji su bili na kontrolnom punktu, kao i sve oružje.

⁴²⁸⁵ Optužnica, par. 39, 59, 62, incident 6.2 iz Priloga A Optužnici.

⁴²⁸⁶ Završni podnesak odbrane, par. 927-931.

⁴²⁸⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 867-871 razmotrene su u poglavlju 4.10.7; Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1096 prikazana je u poglavlju 4.10.3; Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 816-818 razmotrene su u poglavlju 9.2.8.

⁴²⁸⁸ D826 (Boško Mandić, izjava svjedoka, 25. juni 2014.), str. 1, par. 1, 4, 7; Boško Mandić, T. 28943-28944.

⁴²⁸⁹ D826 (Boško Mandić, izjava svjedoka, 25. juni 2014.), par. 10-13; Boško Mandić, T. 28902-28903.

⁴²⁹⁰ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 4-5, 8, 24.

⁴²⁹¹ P2585 (Svjedok RM-026, izjava svjedoka, 23. septembar 1994.), str. 1-2.

⁴²⁹² D895 (Rade Javorić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 2, 6; Rade Javorić, T. 31424.

⁴²⁹³ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), str. 1, par. 9; P169 (Izjava Ive Atlije data hrvatskim vlastima, 30. januar 1993.), par. 44; Ivo Atlija, T. 2301; P174 (Mapa opštine Prijedor).

⁴²⁹⁴ P2789 (Biografija Ewe Tabeau, 5. novembar 2013.); Ewa Tabeau, T. 19307-19308.

⁴²⁹⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 893.

Ultimatum je sadržao upozorenje da će, ako se zahtjev ne ispuni do sljedećeg dana u podne, uslijediti napad na Hambarine. Vlasti u Hambarinama odlučile su da ne ispune uslove ultimatum, te su nakon isteka roka Hambarine napadnute.⁴²⁹⁶

1044. U podne 23. maja 1992., započelo je neselektivno granatiranje Hambarina.⁴²⁹⁷ Po selu je otvarana vatra iz tenkova, a u napadu je učestvovao veliki broj vojnika bosanskih Srba.⁴²⁹⁸ Nakon nekoliko sati artiljerijskog granatiranja, naoružane srpske snage ušle su na to područje uz podršku tenkova i drugog naoružanja, a nakon kratke sporadične borbe lokalne vođe sakupile su i predale najveći dio oružja.⁴²⁹⁹ **Ivo Atlija** je u svom svjedočenju izjavio da je dan nakon što je izdat ultimatum otišao na uzvisinu s koje se pružao pogled na Hambarine i tri ili četiri sata posmatrao vojnu operaciju protiv Hambarina.⁴³⁰⁰ Svjedok je procijenio da je u napadu učestvovalo oko četiri ili pet tenkova i 1.000 do 1.500 vojnika, od kojih su neki, kako se činilo, nosili sivomaslinaste uniforme bivše JNA.⁴³⁰¹ Granatiranje, koje je vršeno iz 12-13 minobacača, trajalo je po 15 minuta, nakon čega bi uslijedila pauza od po dva ili tri minuta.⁴³⁰² Svjedok je vidio kako srpski tenkovi otvaraju vatru po kućama i uništavaju ih.⁴³⁰³ Čuo je pojedinačnu i rafalnu paljbu koja je dolazila iz Hambarina i koja je otvarana na Srbe.⁴³⁰⁴ Tokom napada na Hambarine poginula su najmanje tri civila.⁴³⁰⁵ Sljedećeg dana napadnuta su susjedna sela Čarakovo i Rizvanovići.⁴³⁰⁶ Svjedok je čuo detonacije i vidio dim kako se vije iz zapaljenih kuća.⁴³⁰⁷

1045. **Svjedokinja RM-023** je 25 maja 1992. vidjela dvije mrtve žene dok je bježala iz Hambarina u šumu Kurevo.⁴³⁰⁸ Prva žena, koja je bila svjedokinjina komšinica i zvala se Hasnija, ležala je na pragu svoje kuće prema dvorištu i glava joj je bila skoro potpuno odsječena od tijela.⁴³⁰⁹ Svjedokinja je čula da su prije napada "Srbi" došli kod te prve žene i tražili novac od nje.⁴³¹⁰ Svjedokinja je, dok je trčala ka sjeveru duž puta prema

⁴²⁹⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 893.

⁴²⁹⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 894.

⁴²⁹⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 894.

⁴²⁹⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 895.

⁴³⁰⁰ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 18-19; Ivo Atlija, T. 2350.

⁴³⁰¹ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 19; Ivo Atlija, T. 2350, 2352.

⁴³⁰² P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 21.

⁴³⁰³ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 22.

⁴³⁰⁴ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 22.

⁴³⁰⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 894.

⁴³⁰⁶ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 23; Ivo Atlija, T. 2353.

⁴³⁰⁷ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 23; Ivo Atlija, T. 2353.

⁴³⁰⁸ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 7-8, 24.

⁴³⁰⁹ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 8, 24.

⁴³¹⁰ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 8.

šumi, vidjela drugu ženu, koja se zvala Mevla, kako leži potrbuške u lokvi krvi s jednom ispruženom rukom.⁴³¹¹ Trebalo joj je oko dva sata da stigne do šume i, kako navodi svjedokinja, u šumi je bilo skoro cjelokupno stanovništvo Hambarina, osim onih koji su već bili poginuli. Tenkovi su ih pratili do šume i tokom dva dana ispaljivali granate po šumi. Svjedokinja je čula da su neki ljudi u toj šumi poginuli. Nakon što su u šumi Kurevo proveli dvije noći, svjedokinja i njena porodica su otišli u jednu napuštenu kuću u selu Ljubija, gdje su ostali nekih 15 dana.⁴³¹²

1046. **Svjedok RM-026** je u svom svjedočenju izjavio da je 11. juna 1992. do jedne kuće i prodavnice u Hambarinama došao kamion s pet "četnika" koji su zatim zapalili prodavnicu, a taj svjedok i drugi seljani su iz obližnjeg podruma čuli kako se približava još "četnika" koji su pucali.⁴³¹³ Taj svjedok i drugi ljudi premjestili su se u jednu garažu, u kojoj su ti ljudi ostali, a svjedok se s još dva čovjeka uputio prema šumi. Minut ili dva nakon što su otišli iz te garaže, začuli su pucjavu. Svjedok je kasnije od seljana koji su ostali u garaži saznao da su, ubrzo nakon što je on otišao odatle, došla četiri srpska policajca, među kojima je bio Jevo Maseldžija, koji je potom ubio Džemala Ejupovića ustrijelivši ga u glavu iz pištolja, a zatim rafalom u grudi, nakon što je ovaj već pao na zemlju. Ejupović nije bio naoružan i na sebi je imao trenerku i papuče kad je ubijen. Svjedok je od jednog drugog očevica saznao da je jedan od srpskih policajaca koji su bili prisutni kad je Ejupović ubijen bio Mlađo Jurušić.⁴³¹⁴ Dana 1. jula 1992., svjedok je iz šume u Behlićima vidio kako je grupa od četiri četnika, među kojima su bili Mićo Jurušić i Mlađo Jurušić, ustrijelila četvoro ljudi, od kojih je podlegao barem jedan, koji se zvao Aziz Behlić.⁴³¹⁵ Mićo Jurušić je ustrijelio barem tri te žrtve, uključujući Aziza Behlića.⁴³¹⁶

1047. Prema vještaku **Ewi Tabeau** i forenzičkim dokazima, na deset lokaliteta u opštini Prijedor ekshumirani su i kasnije identifikovani ostaci 24 tijela koja se, kako se navodi, dovode u vezu s incidentom 6.2 iz Priloga A Optužnici.⁴³¹⁷ U vezi s četiri osobe

⁴³¹¹ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 8, 24.

⁴³¹² P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 8.

⁴³¹³ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 7; P2586 (Svjedok RM-026, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. april i 1. maj 2001.), str. 2326.

⁴³¹⁴ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 7; P2586 (Svjedok RM-026, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. april i 1. maj 2001.), str. 2325-2326.

⁴³¹⁵ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 8.

⁴³¹⁶ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 8.

⁴³¹⁷ P2796 (Ewa Tabeau, izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 15; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 123-131; P4658 (Zapisnik Kantonalnog suda u Bihaću, 6. avgust 1998.); P5588 (Obavještenje MKNL-a o izvještaju o DNK, 15.

koje je Ewa Tabeau identifikovala kao žrtve tog incidenta nisu bili dostupni nikakvi detalji ekshumacije.⁴³¹⁸ Za jednu od žrtava nije pronađen nikakav materijal o dokazu o smrti.⁴³¹⁹ Za te žrtve se navodi da su umrle u periodu od 15. maja do 24. jula 1992. u Hambarinama, Hegićima i Čarakovu, u opštini Prijedor.⁴³²⁰ Jedna od žrtava nestala je

novembar 2007.) prvi dio; P5604 (Zapisnik o identifikaciji tijela i zapisnik o upoznavanju rodbine s rezultatima analize DNK za Nedžada Cerića, 28. februar 2007.); P5605 (Potvrda o smrti za Nedžada Cerića, 19. maj 2007.); P5606 (Obdukcioni izvještaj za Nedžada Cerića, 19. maj 2007.); P5607 (Zapisnik o identifikaciji tijela za Huseina Hodžića, 6. avgust 1998.); P5608 (Potvrda o smrti za Huseina Hodžića, 10. avgust 2009.); P5609 (Obdukcioni izvještaj za Huseina Hodžića, 14. avgust 1998.); P5610 (Zapisnik o identifikaciji tijela za Mersida Pađana, 10. avgust 1998.); P5611 (Obdukcioni izvještaj za Mersida Pađana, 14. avgust 1998.); P5612 (Zapisnik o identifikaciji tijela za Adema Selimovića, 26. oktobar 1998.); P5613 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Huseinom Hodžićem, 6. avgust 1999.); P5614 (Obdukcioni izvještaj za Senada Muhića, 14. avgust 1998.); P5615 (Odluka Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi sa Senadom Muhićem, 22. januar 2001.); P5616 (Obdukcioni izvještaj za Ahmeta Mujdžića, 14. avgust 1998.); P5617 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Ramizom i Ahmetom Mujdžićem, 5. decembar 2000.); P5618 (Obdukcioni izvještaj za Hasana Fikića, 14. avgust 1998.); P5619 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Hasanom Fikićem, 9. novembar 2000.); P5620 (Obdukcioni izvještaj za Sulju Habibovića, 14. avgust 1998.); P5621 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi sa Suljom Habibovićem, 22. april 1998.); P5622 (Odluka Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Mersidom Pađanom, 16. juni 1997.); P5623 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Ademom Selimovićem, 24. novembar 1999.); P5624 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Emirom Zahirovićem, 23. juni 1997.); P5625 (Obdukcioni izvještaj za neidentifikovanu ženu, 20. maj 2000.); P5626 (Zapisnik o identifikaciji tijela za Mevlu Čaušević, 1. juni 2000.); P5627 (Rukom pisani dokument o pronalasku i identifikaciji tijela Mevle Čaušević, 3. mart 2000.); P5628 (Odluka Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Almirom Habibovićem, 22. april 1998.); P5629 (Spisak ekshumiranih i identifikovanih osoba, 29. oktobar 2002.); P5630 (Obdukcioni izvještaji za Muju Mujdžića, Mehmeda Muhića, Mehmeda Mujdžića, Ramiza Mujdžića i Hasana Medića, 14. avgust 1998.); P5631 (Odluka Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Mehmedom Muhićem, 15. septembar 1999.); P5632 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Ramizom Mujdžićem, 5. decembar 2000.); P5633 (Obdukcioni izvještaji za Ermina Behlića i Muharema Osmanovića, 12. oktobar 1998.); P5634 (Obdukcioni izvještaj za Emira Zahirovića, 16. novembar 1998., i druge); P5771 Zapisnik o identifikaciji tijela za Ekrema Duratovića, 12. septembar, godina nije navedena); P5772 (Potvrda o smrti za Ekrema Duratovića, 4. februar 2011.). Sljedeće osobe su identifikovane na lokalitetu Hambarine-Šiljak: Suljo Habibović (1949.), Ahmet Mujdžić (1941.), Rasim Pađen (1952.), Hasan Mujdžić (1957.), Mersid Pađan (1967.) i Ahmet Mujdžić (1953.). Sljedeće osobe su identifikovane na lokalitetu Hambarine-Lučani: Mujo Mujdžić (1931.), Mehmed Muhić (1959.), Mehmed Mujdžić (1933.), Ramiz Mujdžić (1969.) i Hasan Medić (1930.). Sljedeće osobe su identifikovane na lokalitetu Hambarine-Šiljak I: Hasan Fikić (1946.), Tahir Fikić (1930.), Husein Hodžić (1924.) i Hasnija Hodžić. Sljedeće osobe su identifikovane na lokalitetu Brđani Greblje: Adem Selimović (1952.), Emir Zahirović (1966.) i Mirzet Musić. Sljedeća osoba je identifikovana na lokalitetu Hambarine-Brđani: Mevla Čaušević (1912.). Sljedeća osoba je identifikovana na lokalitetu Hambarine-Muhići: Senad Muhić (1965.). Sljedeća osoba je identifikovana na lokalitetu Čarakovo: Almir Habibović (1975.). Sljedeća osoba je identifikovana na lokalitetu Čarakovo-Gornja Mahala: Muharem Osmanović (1974.). Sljedeća osoba je identifikovana na lokalitetu Ljubija-Jakarina kosa: Nedžad Cerić (1965.). Sljedeća osoba je identifikovana na lokalitetu Ljubija-Redak: Ekrem Duratović (1949.).

⁴³¹⁸ P4652 (Potvrda o nestaloj osobi za Zekira Hopovca, 4. april 2013.); P4653 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Zekir Hopovac, 16. februar 1999.); P5622 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Zikrijom Habibovićem; 7. mart 1998.); P5625 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Mufidom Čauševićem, 10. juni 1999.).

⁴³¹⁹ P2796 (Ewa Tabeau, izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 2-3, 12, 15; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 125.

⁴³²⁰ P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 123-131, 180; P4652 (Potvrda o nestaloj osobi za Zekira Hopovca, 4. april 2013.), str. 1; P4653 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi sa Zekirom Hopovcem, 16. februar 1999.), str. 1-2; P4658 (Zapisnik Kantonalnog suda u Bihaću, 6. avgust 1998.), str. 5; P5604 (Zapisnik o identifikaciji tijela i

20. jula 1992. u Hambarinama.⁴³²¹ Za 20 slučajeva kod kojih se mogao utvrditi uzrok smrti, zaključeno je da se radilo o ranama nanesenim vatrenim oružjem.⁴³²² Kod druga dva slučaja, utvrđeno je da se radilo o strijelnim ranama.⁴³²³ U jednom slučaju je

zapisnik o upoznavanju rodbine s rezultatima analize DNK za Nedžada Cerića, 28. februar 2007.), str. 1-2; P5605 (Potvrda o smrti za Nedžada Cerića, 19. maj 2007.), str. 1; P5606 (Obdukcioni izvještaj za Nedžada Cerića, 19. maj 2007.), str. 1; P5607 (Zapisnik o identifikaciji tijela za Huseina Hodžića, 6. avgust 1998.), str. 1; P5608 (Potvrda o smrti za Huseina Hodžića, 10. avgust 1998.), str. 1; P5609 (Obdukcioni izvještaj za Huseina Hodžića, 14. avgust 1998.), str. 1; P5611 (Obdukcioni izvještaj za Mersida Pađana, 14. avgust 1998.), str. 1; P5613 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Huseinom Hodžićem, 6. avgust 1999.), str. 1-2; P5615 (Odluka Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi sa Senadom Muhićem, 22. januar 2001.), str. 1; P5617 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Ramizom i Ahmetom Mujdžićem, 5. decembar 2000.), str. 1-2; P5618 (Obdukcioni izvještaj za Hasana Fikića, 14. avgust 1998.), str. 1; P5619 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Hasanom Fikićem, 9. novembar 2000.), str. 1-2; P5620 (Obdukcioni izvještaj za Sulju Habibovića, 14. avgust 1998.), str. 1; P5621 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi sa Suljom Habibovićem, 22. april 1998.), str. 1-2; P5622 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi sa Zikrijom Habibovićem, 7. mart 1998.), str. 1-2; P5623 (Odluka Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Mersidom Pađanom, 16. juni 1997.), str. 1-2; P5624 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Ademom Selimovićem, 24. novembar 1999.), str. 1-2; P5625 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Mufidom Čauševićem, 10. juni 1999.), str. 1-2; P5626 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Emirom Zahirovićem, 23. juni 1997.), str. 1-2; P5627 (Obdukcioni izvještaj za neidentifikovanu ženu, 20. maj 2000.), str. 1-2; P5629 (Rukom pisani dokument o pronalasku i identifikaciji tijela Mevle Čaušević, 3. mart 2000.), str. 1; P5632 (Odluka Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Almirom Habibovićem, 22. april 1998.), str. 1; P5634 (Obdukcioni izvještaji za Muju Mujdžića, Mehmeda Muhića, Mehmeda Mujdžića, Ramiza Mujdžića i Hasana Medića, 14. avgust 1998.), str. 3, 5, 7, 9; P5635 (Odluka Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Mehmedom Muhićem, 15. septembar 1999.), str. 1-2; P5636 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Ramizom Mujdžićem, 5. decembar 2000.), str. 1-2; P5637 (Obdukcioni izvještaji za Ermina Behlića i Muharema Osmanovića, 12. oktobar 1998.), str. 3-4; P5638 (Obdukcioni izvještaj za Emira Zahirovića, 16. novembar 1998., i druge), str. 1, 3; P5772 (Potvrda o smrti za Ekrema Duratovića, 4. februar 2011.), str. 1.

⁴³²¹ P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 542.

⁴³²² P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 123, 131; P4658 (Zapisnik Kantonalnog suda u Bihacu, 6. avgust 1998.), str. 35-38, 58-65; P5605 (Potvrda o smrti za Nedžada Cerića, 19. maj 2007.), str. 2; P5606 (Obdukcioni izvještaj za Nedžada Cerića, 19. maj 2007.), str. 2; P5609 (Obdukcioni izvještaj za Huseina Hodžića, 14. avgust 1998.), str. 2; P5611 (Obdukcioni izvještaj za Mersida Pađana, 14. avgust 1998.), str. 2; P5612 (Zapisnik o identifikaciji tijela za Adema Selimovića, 26. oktobar 1998.), str. 1; P5614 (Obdukcioni izvještaj za Senada Muhića, 14. avgust 1998.), str. 2; P5615 (Odluka Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi sa Senadom Muhićem, 22. januar 2001.), str. 1; P5616 (Obdukcioni izvještaj za Ahmeta Mujdžića, 14. avgust 1998.), str. 2; P5617 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Ramizom i Ahmetom Mujdžićem, 5. decembar 2000.), str. 1-2; P5618 (Obdukcioni izvještaj za Hasana Fikića, 14. avgust 1998.), str. 2; P5619 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Hasanom Fikićem, 9. novembar 2000.), str. 2; P5620 (Obdukcioni izvještaj za Sulju Habibovića, 14. avgust 1998.); str. 2; P5621 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi sa Suljom Habibovićem, 22. april 1998.), str. 1-2; P5623 (Odluka Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Mersidom Pađanom, 16. juni 1997.), str. 1; P5624 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Ademom Selimovićem, 24. novembar 1999.), str. 1-2; P5626 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Emirom Zahirovićem, 23. juni 1997.), str. 1; P5634 (Obdukcioni izvještaji za Muju Mujdžića, Mehmeda Muhića, Mehmeda Mujdžića, Ramiza Mujdžića i Hasana Medića, 14. avgust 1998.), str. 2-4, 8, 10; P5635 (Odluka Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Mehmedom Muhićem, 15. septembar 1999.), str. 1-2; P5636 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Ramizom Mujdžićem, 5. decembar 2000.), str. 2; P5638 (Obdukcioni izvještaj za Emira Zahirovića, 16. novembar 1998., i druge), str. 1-4.

⁴³²³ P5627 (Obdukcioni izvještaj za neidentifikovanu ženu, 20. maj 2000.), str. 2; P5637 (Obdukcioni izvještaji za Ermina Behlića i Muharema Osmanovića, 12. oktobar 1998.), str. 4.

konstatovano da je uzrok smrti bilo spaljivanje.⁴³²⁴ U jednom slučaju je utvrđeno da se radilo o udarcu tupim tvrdim predmetom.⁴³²⁵ Kod jedne od žrtava nije pronađena odjeća, dok je 21 žrtva pronađena u civilnoj odjeći, a jedna je pronađena u odjeći koja se nije mogla raspoznati.⁴³²⁶ Dvije od 29 identifikovanih žrtava bile su žene, a pet žrtava je u trenutku smrti bilo mlađe od 18 ili starije od 60 godina.⁴³²⁷

1048. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su 23. maja 1992., tokom napada na Hambarine, poginula najmanje tri civila.⁴³²⁸ Međutim, uzimajući u obzir dokaze o borbi koja je vođena tokom tog napada (v. takođe poglavlje 4.10.3) i nedostatak dokaza o okolnostima u kojima je nastupila smrt onih za koje se navodi da su poginuli, Pretresno vijeće nije u mogućnosti da donese zaključak van razumne sumnje o uzrocima njihove smrti i, shodno tome, neće dalje razmatrati te pogibije.

1049. Pretresno vijeće takođe konstatuje da je 11. juna 1992., srpski policajac koji se zvao Jevo Maseldžija ubio iz vatrenog oružja Džemala Ejupovića, bosanskog Muslimana, koji u tom trenutku nije bio naoružan i na sebi je imao civilnu odjeću. Maseldžija je ubio Ejupovića. Pretresno vijeće takođe konstatuje da je 1. jula 1992., grupa od četiri čovjeka koje je svjedok RM-026 nazvao "četnicima", među kojima je bio

⁴³²⁴ P5625 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Mufidom Čauševićem, 10. juni 1999.), str. 2.

⁴³²⁵ P5634 (Obdukcioni izvještaji za Muju Mujdžića, Mehmeda Muhića, Mehmeda Mujdžića, Ramiza Mujdžića i Hasana Medića, 14. avgust 1998.), str. 6; P4658 (Zapisnik Kantonalnog suda u Bihaću, 6. avgust 1998.), str. 36.

⁴³²⁶ P4658 (Zapisnik Kantonalnog suda u Bihaću, 6. avgust 1998.), str. 35-38, 58-65; P5606 (Obdukcioni izvještaj za Nedžada Cerića, 19. maj 2007.), str. 1; P5609 (Obdukcioni izvještaj za Huseina Hodžića, 14. avgust 1998.), str. 1; P5610 (Zapisnik o identifikaciji tijela za Mersida Pađana, 10. avgust 1998.), str. 1; P5611 (Obdukcioni izvještaj za Mersida Pađana, 14. avgust 1998.), str. 1; P5612 (Zapisnik o identifikaciji tijela za Adema Selimovića, 26. oktobar 1998.), str. 1; P5614 (Obdukcioni izvještaj za Senada Muhića, 14. avgust 1998.), str. 1; P5616 (Obdukcioni izvještaj za Ahmeta Mujdžića, 14. avgust 1998.), str. 1; P5618 (Obdukcioni izvještaj za Hasana Fikića, 14. avgust 1998.), str. 1; P5620 (Obdukcioni izvještaj za Sulju Habibovića, 14. avgust 1998.), str. 1; P5627 (Obdukcioni izvještaj za neidentifikovanu ženu, 20. maj 2000.), str. 1; P5628 (Zapisnik o identifikaciji tijela za Mevlu Čaušević, 1. juni 2000.), str. 1; P5634 (Obdukcioni izvještaji za Muju Mujdžića, Mehmeda Muhića, Mehmeda Mujdžića, Ramiza Mujdžića i Hasana Medića, 14. avgust 1998.), str. 1, 3, 5, 7, 9; P5637 (Obdukcioni izvještaji za Ermina Behlića i Muharema Osmanovića, 12. oktobar 1998.), str. 3; P5638 (Obdukcioni izvještaj za Emira Zahirovića, 16. novembar 1998., i druge), str. 1, 3; P5771 (Zapisnik o identifikaciji tijela za Ekrema Duratovića, 12. septembar), str. 1.

⁴³²⁷ P4658 (Zapisnik Kantonalnog suda u Bihaću, 6. avgust 1998.), str. 35, 37, 64-65; P5608 (Potvrda o smrti za Huseina Hodžića, 10. avgust 2009.), str. 1; P5609 (Obdukcioni izvještaj za Huseina Hodžića, 14. avgust 1998.), str. 1; P5613 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Huseinom Hodžićem, 6. avgust 1999.), str. 1; P5627 (Obdukcioni izvještaj za neidentifikovanu ženu, 20. maj 2000.), str. 1-2; P5628 (Zapisnik o identifikaciji tijela za Mevlu Čaušević, 1. juni 2000.), str. 1; P5629 (Rukom pisani dokument o pronalasku i identifikaciji tijela Mevle Čaušević, 3. mart 2000.), str. 1; P5632 (Odluka Opštinskog suda u Sanskom Mostu u vezi s Almirom Habibovićem, 22. april 1998.), str. 1; P5633 (Spisak ekshumiranih i identifikovanih osoba, 29. oktobar 2002.), str. 4; P5634 (Obdukcioni izvještaji za Muju Mujdžića, Mehmeda Muhića, Mehmeda Mujdžića, Ramiza Mujdžića i Hasana Medića, 14. avgust 1998.), str. 1, 9.

⁴³²⁸ Za diskusiju o zaključcima Pretresnog vijeća u vezi s ovim napadom, v. poglavlje 4.10.3.

srpski policajac po imenu Mlađo Jurušić, pucala iz vatrenog oružja na najmanje četvero ljudi u Behlićima, od kojih je barem jedan čovjek, Aziz Behlić, podlegao. Behlići su bili zaselak sela Čarakova, u kojem su živjeli bosanski Muslimani, i Pretresno vijeće, shodno tome, zaključuje da je ta žrtva bila bosanski Musliman. Pretresno vijeće će ubijanje Džemala Ejupovića i Aziza Behlića dalje razmotriti u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident 6.3 iz Priloga A Optužnici

1050. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ubijanje više ljudi na području Kamičana 26. maja 1992. ili približno tog datuma.⁴³²⁹ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom. Pored toga, predloženi su mu dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-047**, bosanski Musliman iz sela Kamičani u opštini Prijedor, u kojem su živjeli pretežno bosanski Muslimani,⁴³³⁰ **Ewa Tabeau**, demograf i statističar,⁴³³¹ kao i dokumentarni dokazi, i Pretresno vijeće smatra da ti dokazi ne pobijaju činjenice o kojima je presuđeno.⁴³³²

1051. U selu Kamičani pretežno su živjeli bosanski Muslimani.⁴³³³ Kamičani se nalaze u blizini sela Kozarac.⁴³³⁴ U periodu od 24. do 26. maja 1992., selo Kamičani je bilo izloženo napadu od strane vojske bosanskih Srba.⁴³³⁵ Vojnici, bosanski Srbi, iz vatrenog

⁴³²⁹ Optužnica, par. 39, 59, 62, incident 6.3 iz Priloga A. Optužnici.

⁴³³⁰ P2594 (Svjedok RM-047, izjava svjedoka, 14. mart 2000.), str. 1-2; P2595 (Svjedok RM-047, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. juli 2002.), str. 6204.

⁴³³¹ Ewa Tabeau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tabeau).

⁴³³² **Svjedok RM-047**: P2594 (Svjedok RM-047, izjava svjedoka, 14. mart 2000.), str. 3-4; P2595 (Svjedok RM-047, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. juli 2002.), str. 6245-6246. **Ewa Tabeau**: Ewa Tabeau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tabeau); P2791 (Ewa Tabeau, redigovana tabela imena uz izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 30. avgust 2013.), str. 1; P2796 (Ewa Tabeau, izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 15; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 132-135. **Dokumentarni dokazi**: P5639 (Zapisnik o identifikaciji za Lutviju Forić, 30. juli 1998.); P5640 (Potvrda Osnovnog suda o smrti Lutvije Forić); P5641 (Obdukcioni izvještaji za Jusufa Forića, Lutviju Forić, Teufika Forića, Atifa Jakupovića, Đemilu Mujanović, Ibrahima Mujkanovića, Šerifu Šahurić, Mehmeda Šahurića i Arifa Zenkića); P5642 (Potvrda Osnovnog suda o smrti Teufika Forića); P5643 (Potvrda Osnovnog suda o smrti Mehmeda Šahurića). Identifikovane su sljedeće osobe: Jusuf Forić (1928.), Lutvija Forić (1913.), Teufik Forić (1940.), Atif Jakupović (1914.), Đemila Mujanović (1920.), Ibrahim Mujkanović (1928.), Šerifa Šahurić (1936.), Mehmed Šahurić (1923.) i Arif Zenkić (1934.).

⁴³³³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 896.

⁴³³⁴ P178 (Sudski registrator u vezi s opštinama), str. 22.

⁴³³⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 867, 896. Pretresno vijeće napominje da činjenica o kojoj je presuđeno 896 glasi da je selo Kamičani napala vojska bosanskih Srba, ali da se u činjenici o kojoj je presuđeno 867 precizira da je armija bosanskih Srba to selo napala u periodu od maja do jula 1992. Pretresno vijeće će stoga ove činjenice o kojima je presuđeno čitati povezano jednu s drugom.

oružja su ubili najmanje osmoro bosanskih Muslimana koje su pronašli kako se tokom tog perioda skrivaju u podrumu kuće Mehmeda Šahorića.⁴³³⁶ Njihova tijela su pronađena i identifikovana.⁴³³⁷ **Svjedok RM-047** je u svom svjedočenju izjavio da je Jusufa Forića, bosanskog Muslimana, koji za vrijeme incidenta nije bio u podrumu, kasnije na ulazu u Šahorićevu kuću ubila jedna druga grupa vojnika.⁴³³⁸ Prema dokazima koje je iznijela **Ewa Tabeau**, kao i forenzičkim dokazima, osam žrtava je pronađeno u civilnoj odjeći, dok je jedna žrtva pronađena bez odjeće.⁴³³⁹ Šest žrtava je u vrijeme smrti bilo starije od 60 godina, a preostale tri su imale između 50 i 60 godina.⁴³⁴⁰

1052. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.1 iz Priloga A Optužnici*, da su u periodu od 24. do približno 26. maja 1992. jedinice VRS-a iz sastava Banjalučkog korpusa, pod Talićevom komandom, među kojima je bila 343. mehanizovana brigada, kasnije poznata pod nazivom 43. motorizovana brigada, kojom je komandovao Vladimir Arsić zajedno s Radmilom Zeljajom, kao i 5. kozaračka brigada i 6. krajiška brigada, kojom je komandovao Branko Basara, napale grad Kozarac u kojem su pretežno živjeli bosanski Muslimani, kao i okolna sela bosanskih Muslimana, koristeći pritom artiljerijsko granatiranje i prodore pješadijom.⁴³⁴¹ S obzirom na to da su Kamičani u blizini Kozarca, Pretresno vijeće zaključuje da su iste jedinice koje su krajem maja 1992. napale Kozarac bile jedinice koje su 26. maja 1992. napale obližnje selo Kamičane.

1053. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su približno 26. maja 1992. jedinice VRS-a iz sastava Banjalučkog korpusa, pod Talićevom komandom, među kojima je bila 343. mehanizovana brigada, kasnije poznata pod nazivom 43. motorizovana brigada, kojom je komandovao Vladimir Arsić zajedno s Radmilom Zeljajom, kao i 5. kozaračka brigada i 6. krajiška brigada, kojom je komandovao Branko Basara, napale selo Kamičane, u kojem su pretežno živjeli bosanski Muslimani,

⁴³³⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 896.

⁴³³⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 896.

⁴³³⁸ P2595 (Svjedok RM-047, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. juli 2002.), str. 6245-6246.

⁴³³⁹ P5641 (Obdukcionni izvještaji za Jusufa Forića, Lutviju Forić, Teufika Forića, Atifa Jakupovića, Đemilu Mujanović, Ibrahima Mujkanovića, Šerifu Šahurić, Mehmeda Šahurića i Arifa Zenkića).

⁴³⁴⁰ P5641 (Obdukcionni izvještaji za Jusufa Forića, Lutviju Forić, Teufika Forića, Atifa Jakupovića, Đemilu Mujanović, Ibrahima Mujkanovića, Šerifu Šahurić, Mehmeda Šahurića i Arifa Zenkića).

⁴³⁴¹ Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u vezi s incidentom 6.1 iz Priloga A Optužnici da su u napadu na Kozarac učestvovali i Duško Tadić, pripadnici Andžićeve paravojske i srpske policije iz Prijedora. Međutim, s obzirom na konkretne navode u činjenicama o kojima je presuđeno u vezi s napadom na Kamičane ("armija bosanskih Srba" i "vojska bosanskih Srba"), Pretresno vijeće nije donijelo zaključak da su te snage napale i selo Kamičane.

ušle u podrum kuće Mehmeda Šahorića i ubile osam bosanskih Muslimana koji su se tu skrivali. Jusufa Forića, bosanskog Muslimana, ubila je nešto kasnije na ulazu u kuću jedna druga grupa vojnika. Osam žrtava je pronađeno u civilnoj odjeći. Šest žrtava je bilo starije od 60 godina. Pretresno vijeće će razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident 6.4 iz Priloga A Optužnici

1054. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ubijanje više muškaraca u selu Jaskići dana 14. juna 1992. ili približno tog datuma.⁴³⁴² Odbrana je iznijela tvrdnju da su ubijanje u Jaskićima počinili pojedinci koji nisu bili povezani s VRS-om ili nisu bili pod kontrolom VRS-a.⁴³⁴³ Odbrana je dalje tvrdila da nijedan svjedok nije bio pozvan da uživo svjedoči o ovom incidentu i da je tužilaštvo izvelo protivrječne dokaze.⁴³⁴⁴ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje činjenicu o kojoj je presuđeno 897 koja glasi da je "najmanje osam muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijeno vatrenim oružjem kada su pripadnici vojske bosanskih Srba 14. juna 1992. ušli u selo Jaskići". Dokazi koji su predloženi Pretresnom vijeću u skladu su s ovom činjenicom o kojoj je presuđeno,⁴³⁴⁵ a pružaju i dodatne pojedinosti u vezi s brojem žrtava u ovom incidentu, kao i s konkretnim tokom događaja 14. juna 1992. U tom pogledu, Pretresno vijeće je razmotrilo dokaze koje su iznijeli **Senija Elkasović**, bosanska Muslimanka iz muslimanskog zaseoka Jaskići u opštini Prijedor;⁴³⁴⁶ **Ewa Tabeau**, demograf i statističar;⁴³⁴⁷ kao i dokumentarne dokaze.

1055. Prema borbenom izvještaju generala Momira Talića od 14. juna 1992., upućenom Glavnom štabu VRS-a, Operativno-taktička grupa Prijedor, u čijem su sastavu bile 2. motorizovana brigada, 343. motorizovana brigada i 6. brigada 10.

⁴³⁴² Optužnica, par. 39, 47, 62, incident 7.5 iz Priloga A Optužnici.

⁴³⁴³ Završni podnesak odbrane, par. 75, 932.

⁴³⁴⁴ Završni podnesak odbrane, par. 463 i fusnota 2091. Pretresno vijeće napominje da odbrana nije pružila osnovu za svoju tvrdnju da su dokazi koje je izvelo tužilaštvo protivrječni. Ona je, umjesto toga, uputila na jedan paragraf Drugostepene presude u predmetu *Martić* (par. 20), koji glasi: "[a]ko žalilac iznosi činjenične tvrdnje ili argumente da je pretresno veće trebalo da izvede određeni zaključak a da u prilog tome ne iznese nikakve dokaze, takve tvrdnje će biti odbačene bez detaljnog obrazlaganja. [...]" (fusnota izostavljena).

⁴³⁴⁵ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4597-4600, 4603-4610, 4623-4626; P2592 (Fotografija Duška Tadića i Emira Karabašića); P2593 (Senija Elkasović, tabela podudarnosti s transkriptom iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.).

⁴³⁴⁶ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4597, 4601.

⁴³⁴⁷ Ewa Tabeau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tabeau).

pješadijske divizije VRS-a, te dobrovoljci i policija, dobila je zadatak da "u rejonima sela Kozarac, Prijedor i Sanski Most raščišćava sa ostacima neprijatelja".⁴³⁴⁸

1056. **Senija Elkasović** je izjavila da su "vojnici" došli u Jaskiće 14. juna 1992., ušli u njenu kuću i odvojili žene i djecu od tri muškarca koji su se tu nalazili, a to su bili njen suprug Ilijaz Elkasović, njen brat Senad Majdanac i njen zet Fehim Turkanović.⁴³⁴⁹ Svjedokinju je jedan od vojnika u uniformi s crvenom kapom odveo u kuhinju i ona je kroz prozor vidjela Duška Tadića, koji joj je bio poznat od prije, kako odjeven u uniformu, stoji okrenut prema kući i čeka vojnike u njenom dvorištu.⁴³⁵⁰ Svjedokinja je vidjela kako tri muškarca koje su odvojili i jedan vojnik koji je išao s njima prolaze pored Tadića.⁴³⁵¹ Za to vrijeme, u kuhinji, svjedokinja je legla na pod s ostalim ženama i djecom, a onda je začula neku buku i vojnika kako viče "ne diži glavu", poslije čega je čula pucnje i svoju majku, koja je gledala kroz prozor, kako govori "ubiše ih".⁴³⁵² U međuvremenu je vojnik koji je odveo svjedokinju u kuhinju pretresao kuću tražeći novac i nakit, vičući na svjedokinju i njenu porodicu da će ih "poslati u Tursku" i prijetio da će zaklati svakog ko ga bude gledao.⁴³⁵³ Kada je vojnik otišao iz kuće, svjedokinja je pogledala kroz prozor da vidi šta se dešava i vidjela je kako vojnici odvođe ljude iz njenog sela u pravcu obližnjeg sela Kozarca.⁴³⁵⁴ Nakon izvjesnog vremena, svjedokinja je izašla iz kuće i vidjela tijela drugih pet muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su bili ustrijeljeni u potiljak.⁴³⁵⁵ Pored imena tri muškarca koji su odvedeni iz njene kuće, Senija Elkasović je navela imena još jedanaest bosanskih Muslimana koje su vojnici tog dana odveli iz Jaskića.⁴³⁵⁶ Svjedokinja više nikad nije

⁴³⁴⁸ P3697 (Redovni borbeni izvještaj Momira Talića, 14. juni 1992.), str. 2-3, 5; v. P3946 (Ratni dnevnik 1KK-a), str. 51 (u vezi sa skraćenicom 6/10 pd).

⁴³⁴⁹ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4602, 4604-4605, 4623.

⁴³⁵⁰ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4597-4599, 4605-4609, 4623, 4625-4626; P2592 (Fotografija Duška Tadića i Emira Karabašića); P2593 (Senija Elkasović, tabela podudarnosti s transkriptom iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.).

⁴³⁵¹ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4606, 4624-4626.

⁴³⁵² P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4605, 4610, 4623-4624.

⁴³⁵³ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4608, 4610.

⁴³⁵⁴ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4598-4501, 4608, 4611-4612. V. takođe P178 (Sudski registrator u vezi s opštinama), str. 22.

⁴³⁵⁵ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4610, 4612-4614, 4626; P2589 (Spisak osoba ubijenih ili odvedenih iz sela Jaskići 14. juna 1992.); P2593 (Senija Elkasović, tabela podudarnosti s transkriptom iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.).

⁴³⁵⁶ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4605, 4611-4615; P2589 (Spisak osoba ubijenih ili odvedenih iz sela Jaskići 14. juna 1992.); P2593 (Senija Elkasović, tabela podudarnosti s transkriptom iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.).

vidjela nijednog od 14 muškaraca koji su tog dana odvedeni iz Jaskića niti je čula išta o njima.⁴³⁵⁷

1057. Nakon što su vojnici otišli iz sela, u Jaskićima su od muškaraca ostala samo tri starca.⁴³⁵⁸ Svjedokinja je izjavila da je zajedno s dvojicom tih staraca otišla u logor Trnopolje kako bi od Kuruzovića, za kojeg je izjavila da je bio "nekakav šef u logoru Trnopolje", zatražila dozvolu da pokopa tijela onih pet muškaraca koji su bili ustrijeljeni pred njenom kućom.⁴³⁵⁹ Nakon što je od Kuruzovića dobila usmenu dozvolu, na ulazu u Sivce zaustavila ih je grupa "vojnih lica".⁴³⁶⁰ Vojnici su im naredili da otkriju tijela ubijenih i rekli: "Zašto ovo kopate? Mi smo ih pobili. Oni su smrad". Poslije toga je jedan vojnik uzeo pištolj i prislonio ga Husi Jaskiću na sljepoočnicu, dok je drugi vojnik pucao Zijadu Elkasoviću između nogu.⁴³⁶¹ Poslije toga su svjedokinja i ta dva starca iskopali zajedničku grobnicu i u nju pokopali tijela.⁴³⁶²

1058. Prema dokazima koje je iznijela **Ewa Tabeau** i forenzičkim dokazima, ostaci devet tijela ekshumirani su na lokalitetu Kevljani-Sivci, u opštini Prijedor, a ostaci 14 tijela, koja je svjedokinja Senija Elkasović sva identifikovala kao tijela ljudi koji su bili odvedeni iz Jaskića 14. juna 1992., ekshumirani su iz iste masovne grobnice u Jakarinoj kosi.⁴³⁶³ Kod 12 slučajeva kod kojih se mogao utvrditi uzrok smrti, zaključeno je da se radilo o ranama nanesenim vatrenim oružjem.⁴³⁶⁴ Na 15 žrtava nije pronađena odjeća, dok je devet žrtava pronađeno u civilnoj odjeći.⁴³⁶⁵ Jedan od muškaraca je 1992. imao 70 godina, dok su ostali muškarci bili stari od 18 do 60 godina.⁴³⁶⁶

⁴³⁵⁷ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4614-4515, 4622.

⁴³⁵⁸ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4613.

⁴³⁵⁹ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4615-4616.

⁴³⁶⁰ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4616-4617.

⁴³⁶¹ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4617.

⁴³⁶² P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4617.

⁴³⁶³ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4614-4615; P2589 (Spisak osoba ubijenih ili odvedenih iz sela Jaskići 14. juna 1992.); P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 136-143; P5573 (Zbirka zapisnika o identifikaciji u vezi s tijelima ekshumiranim iz masovne grobnice Jakarina kosa), str. 19, 25, 30, 34, 36, 48, 59; P5588 (Obavještenje MKNL-a o izvještaju o DNK), prvi dio, str. 45-46, 64, 130-131, 229, 234, 289, 360, 414, 483; P5638 (Zbirka obdukcionih izvještaja u vezi s tijelima ekshumiranim na području Prijedora), str. 7-24; P5644 (Rješenje suda u Sanskom Mostu o smrti Alije Forića, 18. juni 1997.); P5645 (Rješenje suda u Sanskom Mostu za Smaila Forića, 9. juni 1999.).

⁴³⁶⁴ P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 141, 143; P2793 (Ewa Tabeau, tabela s ispravkama uz izvještaj vještaka o dokazima o smrti i dodatak, 7. novembar 2013.), str. 2; P5638 (Zbirka obdukcionih izvještaja u vezi s tijelima ekshumiranim na području Prijedora), str. 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24.

⁴³⁶⁵ P5638 (Zbirka obdukcionih izvještaja u vezi s tijelima ekshumiranim na području Prijedora), str. 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19, 21, 23.

⁴³⁶⁶ P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 136-144; P5573 (Zbirka zapisnika o identifikaciji u vezi s tijelima ekshumiranim iz masovne grobnice Jakarina

1059. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su uniformisani vojnici koji su bili s Duškom Tadićem došli 14. juna 1992. u selo Jaskiće i iz vatrenog oružja ubili pet muškaraca, bosanskih Muslimana, pred kućom Senije Elkasović.⁴³⁶⁷ Posmrtni ostaci tih muškaraca ekshumirani su na lokalitetima Kevljani-Sivci i Kevljani-Jaskići, u opštini Prijedor, pri čemu su svi bili u civilnoj odjeći i kod svih su uzrok smrti bile strijelne rane. Vojnik koji je pretresao kuću Senije Elkasović u potrazi za novcem i nakitom, koji je prijetio da će zaklati svakog ko ga bude gledao, vikao je na svjedokinju i njenu porodicu rekavši da će ih "poslati u Tursku".⁴³⁶⁸

1060. Pretresno vijeće konstatuje da su Duško Tadić i uniformisani vojnici 14. juna 1992. odveli tri muškarca, bosanske Muslimane, iz kuće Senije Elkasović. Pored toga, jedna grupa vojnika je tog dana odvela grupu od 11 muškaraca, bosanskih Muslimana, iz sela Jaskići. Tih 14 muškaraca, bosanskih Muslimana, kasnije je ubijeno. S obzirom na činjenicu da su tri muškarca iz kuće Senije Elkasović, kao i grupu od 11 muškaraca, Muslimana iz Jaskića, iz tog sela odveli vojnici i da su svih tih 14 muškaraca bili pokopani zajedno u istoj masovnoj grobnici u Jakarinoj kosi, u opštini Prijedor, Pretresno vijeće smatra da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti iz predloženih dokaza taj da su Duško Tadić i uniformisani vojnici koji su bili s njim ubili tih 14 muškaraca, bosanskih Muslimana, nakon što su ih 14. juna 1992. odveli iz zaseoka Jaskići.

1061. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.1 iz Priloga A Optužnici*, da su u periodu od 24. do približno 26. maja 1992., jedinice VRS-a iz sastava Banjalučkog korpusa, pod Talićevom komandom, među kojima je bila 343. mehanizovana brigada, kasnije poznata pod nazivom 43. motorizovana brigada VRS-a, kojom su komandovali Vladimir Arsić i Radmilo Zeljaja, napale grad Kozarac u kojem su pretežno živjeli bosanski Muslimani, kao i okolna muslimanska sela, koristeći pritom artiljerijsko granatiranje i prodore pješadijom. Vijeće dalje podsjeća da su u tom napadu učestvovali Duško Tadić, pripadnici Andžićeve paravojske, pripadnici 5. kozaračke brigade, 6. krajiška brigada, kojom je komandovao Branko Basara, zajedno s raznim

kosa), str. 19, 25, 30, 34, 36, 48, 59; P5638 (Zbirka obdukcionih izvještaja u vezi s tijelima ekshumiranim na području Prijedora), str. 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24.

⁴³⁶⁷ Pretresno vijeće primjećuje da se u izvještaju Ewe Tabeau navodi da su dvije od tih žrtava umrle 15. juna 1992., ali Pretresno vijeće prihvata iskaz Senije Elkasović da su oni ubijeni ispred njene kuće 14. juna 1992. i da je ona kasnije i sama pomogla da se njihova tijela pokopaju u jednu zajedničku grobnicu u blizini Sivaca.

⁴³⁶⁸ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4608, 4610.

vodovima i pripadnicima srpske policije iz Prijedora, na čijem je čelu bio Simo Drljača. Vijeće dalje podsjeća da se Jaskići nalaze u blizini sela Kozarca.

1062. U svjetlu borbenog izvještaja Momira Talića od 14. juna 1992., Pretresno vijeće konstatuje da je VRS 14. juna napao područja sela Kozarca, Prijedora i Sanskog Mosta, koristeći pritom iste snage koje su učestvovala u napadu na Kozarac krajem maja 1992. S obzirom na to da se Jaskići nalaze u blizini sela Kozarca, Pretresno vijeće konstatuje da je napad na Jaskiće činio dio tog napada VRS-a od 14. juna. Ukratko, Pretresno vijeće zaključuje da su vojnici u Jaskićima bili pripadnici istih snaga koje su učestvovala u napadu na Kozarac krajem maja 1992, i da su počinili gore opisano ubijanje.

1063. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ove incidente u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident 6.5 iz Priloga A Optužnici

1064. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ubijanje više ljudi u selima na području Brda u periodu od 1. do 23. jula 1992.⁴³⁶⁹ Odbrana je iznijela argument da su incidenti koji su se u tom periodu dogodili na području Brda bili posljedica legitimnih borbenih dejstava ili individualnih postupaka vojnika VRS-a, ili pak grupa koje nisu bile povezane s VRS-om.⁴³⁷⁰ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom. Vijeću su takođe predloženi dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-038**, bosanski Musliman iz opštine Prijedor;⁴³⁷¹ **svjedokinja RM-074**, bosanska Muslimanka iz opštine Prijedor;⁴³⁷² **svjedok RM-383**, Srbin, vozač kamiona koji je živio u Prijedoru;⁴³⁷³ **svjedok RM-384**, vozač koji je 5. maja 1992. bio mobilisan u JNA;⁴³⁷⁴ **svjedok RM-704**, čovjek iz muslimanskog zaseoka Čemernica, selo Jugovci u opštini Prijedor;⁴³⁷⁵ kao i **Ewa Tableau**, demograf i statističar;⁴³⁷⁶ i ono smatra da ti dokazi ne pobijaju činjenice o

⁴³⁶⁹ Optužnica par. 39, 59, 62, incident 6.5 iz Priloga A Optužnici.

⁴³⁷⁰ Završni podnesak odbrane, par. 933-941.

⁴³⁷¹ P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5874, 5878-5879.

⁴³⁷² P3431 (Svjedokinja RM-074, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 2. decembra 2000., str. 1-2, izjava svjedoka od 12. decembra 2012., str. 1, izjava svjedoka od 8. jula 2013., str. 1.

⁴³⁷³ P7416 (Svjedok RM-383, izjava svjedoka, 28. januar 2014.), str. 1, par. 1-2.

⁴³⁷⁴ P7313 (Svjedok RM-384, izjava svjedoka, 30. januar 2014.), str. 1, par. 2.

⁴³⁷⁵ P2602 (Svjedok RM-704, izjava svjedoka, 12. oktobar 2001.), str. 1-2.

⁴³⁷⁶ Ewa Tableau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tableau, 5. novembar 2013.).

kojima je presuđeno.⁴³⁷⁷ Vijeću su predočeni i dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-060**, Musliman iz Biščana;⁴³⁷⁸ **Elvedin Nasić**, bosanski Musliman iz Hambarina u opštini Prijedor;⁴³⁷⁹ **Sead Sušić**, bosanski Musliman iz Čarakova u opštini Prijedor;⁴³⁸⁰ **svjedokinja RM-023**, Muslimanka koja je 1991. i 1992. živjela u opštini Prijedor;⁴³⁸¹ i **Nermin Karagić**, bosanski Musliman iz pretežno muslimanskog sela Rizvanovići u opštini Prijedor;⁴³⁸² čiji se dokazi prikazuju u poglavlju 4.10.1, *Prilog C i incidenti ubijanja koji nisu navedeni u priložima Optužnici*.

1065. Područje Brda obuhvata sela Biščani, Rizvanovići, Rakovčani, Hambarine, Čarakovo i Zecovi.⁴³⁸³ Prije 1992. godine, gotovo cjelokupno stanovništvo sela Čarakova činili su bosanski Muslimani.⁴³⁸⁴ Dana 1. jula 1992. u naselju Behlići u Čarakovu, nekoliko muškaraca u policijskim uniformama ubilo je trojicu muškaraca automatskim puškama.⁴³⁸⁵ Dana 23. jula 1992., bosanski Srbi su tenkovima napali

⁴³⁷⁷ **Svjedok RM-038**: P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5915-5921, 5924, 5927, 5930-5934, 5936-5939, 5942-5952, 5959-5961, 5965-5969, 5971-5972, 6002; P2947 (Mapa područja Biščana); P2948 (Indeks uz mapu područja Biščana), str. 1-5; P2949 (Indeks uz fotografije s oznakama koje je unio svjedok), str. 1-2; P2950 (Spisak žrtava iz Brda), str. 1-5, 7-12, 14; P2964 (Fotografija mjesta blizu kojeg je pronađeno tijelo Saliha Hegića, s oznakama koje je unio svjedok); P2969 (Fotografija glinokopa s oznakama koje je unio svjedok); P2971 (Fotografija prodavnice "Diskont" u Bijeloj Zemlji, s oznakama koje je unio svjedok); P2972 (Fotografija raskršća puta Prijedor-Bišćani-Volar i puta Biščani-Ravine); P2973 (Fotografija voćnjaka u Biščanima gdje su pronađena tijela); P2974 (Fotografija područja pored Duratovićeve kuće, obraslog drvećem, s oznakama koje je unio svjedok); P2975 (Fotografija prodavnice "Diskont" u Bijeloj Zemlji); P2976 (Fotografija livade nedaleko od Sredićkog Polja); P2977 (Fotografija kuće Mehmeda Duratovića); P2978 (Indeks uz fotografije korištene tokom svjedočenja svjedoka RM-038); P2978 (Indeks uz fotografije korištene tokom svjedočenja svjedoka RM-038); svjedok RM-038, T. 19905, 19915-19916, 19919, 19922, 19932, 19939, 19953, 19955. **Svjedokinja RM-074**: P3431 (Svjedokinja RM-074, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 2. decembra 2000., str. 4. **Svjedok RM-383**: P7416 (Svjedok RM-383, izjava svjedoka, 28. januar 2014.), par. 6-7, 13, 15-29, 32; svjedok RM-383, T. 36115, 36117, 36124-36127, 36128, 36132, 36141, 36144-36145, 36157. **Svjedok RM-384**: P7313 (Svjedok RM-384, izjava svjedoka, 30. januar 2014.), par. 2, 8-9, 11. **Svjedok RM-704**: P2602 (Svjedok RM-704, izjava svjedoka, 12. oktobar 2001.), str. 5-6. **Ewa Tabeau**: P2791 (Ewa Tabeau, redigovana tabela imena uz izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 30. avgust 2013.), str. 1; P2793 (Ewa Tabeau, tabela s ispravkama uz izvještaj vještaka o dokazima o smrti i dodatak, 7. novembar 2013.), str. 2; P2796 (Ewa Tabeau, izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 3, 16, 32-33; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 144-178; **Dokumentarni dokazi**: Sva forenzička dokumentacija u vezi s ovim incidentom iz priloga Optužnici koja je prihvaćena u dokaze na osnovu dviju odluka Pretresnog vijeća u vezi s dokazima bez posredstva svjedoka, koje su donesene 31. januara 2014.

⁴³⁷⁸ P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6850-6851, 6853; P2597 (Svjedok RM-060, list s pseudonimom iz predmeta *Tužilac protiv Stakića*, predmet br. IT-97-24-T); P2599 (Svjedok RM-060, tabela podudarnosti s transkriptom iz predmeta *Stakić*, 7. mart 2013.), str. 1. ⁴³⁷⁹ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 1-2, izjava svjedoka od 15. marta 2000., str. 1, 6.

⁴³⁸⁰ P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., str. 1, par. 1, 5, izjava svjedoka od 1. decembra 2014., str. 1.

⁴³⁸¹ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 1-2.

⁴³⁸² P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5203-5204, 5209-5210.

⁴³⁸³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 898.

⁴³⁸⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 899.

⁴³⁸⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 900.

Čarakovo, nakon što su stanovnicima nekoliko puta uputili zahtjeve da predaju oružje.⁴³⁸⁶ Tokom tog napada ubijeno je najmanje 16 civila, od kojih je troje ustrijeljeno ispred svojih kuća.⁴³⁸⁷ Nekoliko svjedoka je pružilo dodatne pojedinosti o događajima koji su se tog dana odvijali u Čarakovu. **Svjedokinja RM-074** je precizirala da su, osim dvije porodice Hrvata, svi stanovnici Čarakova bili Muslimani.⁴³⁸⁸ Tokom maja 1992., svjedokinja je na stanici Radio Prijedor čula da Mirza Mujadžić i Hilmija Hopovac moraju da se predaju inače će biti ubijeni i da se trebaju predati svi ljudi koji se prezivaju Mujadžić ili Hopovac.⁴³⁸⁹ Kako je izjavila svjedokinja, selo je 23. jula 1992. bilo puno maskiranih srpskih vojnika. Iz jedne njive s kukuruzima u kojoj se skrivala vidjela je kako Srbi okupljaju žene i djecu iz sela i silom ih ukrcavaju u autobuse. Kasnije je čula da su tim autobusima odvezli žene i djecu u Trnopolje, a da su muškarce iz Čarakova odveli u Omarsku i Keraterm. Čula je pucnjavu od oko 08:00 sati do oko 17:00 sati.⁴³⁹⁰ Tog dana je vidjela leš Adema Hopovca, starog oko 65 godina, koga je ranije istog dana vidjela živog, kako leži iza njegove štale s ranom od metka na leđima.⁴³⁹¹ Vidjela je i leš brata Hilmije Hopovca, kojeg su, kako navodi ova svjedokinja, Srbi ubili u Ljubiji i kojem su u grudi zabili kolac i na njega zakačili natpis na kojem je pisalo: "Ko se bude ponašao kao Hopovac, ovako će umrijeti".⁴³⁹² Čula je kako supruge Huseina i Jasmina Sijačića govore jedna drugoj da su im supruzi ubijeni tokom napada.⁴³⁹³

1066. Kasnije tog dana, svjedokinja se uputila ka Zecovima i prošla blizu jednog močvarnog područja gdje je vidjela devet leševa, među kojima su bili leševi Huse i Suada Hopovca, koji su bili otac i sin; Fadila Malovčića i njegovog amidžića; Nijaza Hopovca i jednog od njegove braće; kao i Nizada Redžića i Asima Redžića.⁴³⁹⁴ Primijetila je da je Asim Redžić bio ustrijeljen u čelo i u leđa, ali nije mogla da pregleda ostale leševe. Husein Malovčić joj je kasnije rekao da su Srbi te ljude pohapsili, a zatim ih pobili na močvarnom području. Nekoliko dana je ostala u selu Čarakovo i vidjela je leševe Huse Salihovića i Ermina Sijerčića. Kasnije je čula da su Dragan Tintar i drugi

⁴³⁸⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 902.

⁴³⁸⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 902.

⁴³⁸⁸ P3431 (Svjedokinja RM-074, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 2. decembra 2000., str. 2.

⁴³⁸⁹ P3431 (Svjedokinja RM-074, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 2. decembra 2000., str. 3, izjava svjedoka od 12. decembra 2002., str. 2.

⁴³⁹⁰ P3431 (Svjedokinja RM-074, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 2. decembra 2000., str. 4.

⁴³⁹¹ P3431 (Svjedokinja RM-074, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 2. decembra 2000., str. 3-4.

⁴³⁹² P3431 (Svjedokinja RM-074, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 2. decembra 2000., str. 3.

⁴³⁹³ P3431 (Svjedokinja RM-074, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 2. decembra 2000., str. 4.

⁴³⁹⁴ P3431 (Svjedokinja RM-074, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 2. decembra 2000., str. 4-5.

Srbi, u kući Vejsila Đenanovića u Čarakovu, ubili Ešefa, njegovu suprugu Nailu, njihovo troje djece, Sabahudina (starog 17 godina), Vahida (starog 8 godina) i Namira (starog 3 godine), i Nailine roditelje, Vejsila i Azemu Đenanović. Kako je kasnije saznala, njihova tijela su pokopana na groblju Pašinc u Prijedoru i ekshumirana 2000. godine.⁴³⁹⁵ Dana 25. jula 1992., Besim Musić joj je rekao da mu je supruga ubijena 23. jula 1992.⁴³⁹⁶

1067. Svjedokinja je sastavila spisak od 68 ljudi iz Čarakova, konkretnije iz zaseoka Brđani, koji su ili mrtvi ili se još uvijek vode kao nestali i koji, kako tvrdi svjedokinja, nikad nisu bili dio nikakvog muslimanskog otpora, Zelenih beretki niti bilo kakve vojske, te su predali oružje kad im je to bilo naredeno.⁴³⁹⁷

1068. **Sead Sušić** je izjavio da je u ranim jutarnjim satima 23 jula 1992. bio kod kuće u Čarakovu sa svojom porodicom kada su Srbi napali i opkolili njegovo selo.⁴³⁹⁸ Neki od tih Srba su nosili vojne uniforme, a neki su bili u civilnoj odjeći.⁴³⁹⁹ Među njima su bili Velimir Đurić zvani Velja, kojeg je svjedok poznao, Zoran Babić zvani Babin i Goran Gruban, koje je vidio ranije i čija je imena saznao od drugih.⁴⁴⁰⁰ Kasnije je saznao i kako se zvao još jedan od napadača i to je bio Dragomir Soldat zvani Čiča.⁴⁴⁰¹ Kada su srpski vojnici došli u svjedokovu kuću, Soldat je naredio svim muškarcima da izađu iz kuće.⁴⁴⁰² Soldat je počeo da psuje i rekao im je: "Jeb'o vam Alija mater balijsku".⁴⁴⁰³ Tu grupu ljudi su zatim odveli do seoske džamije, koja se nalazila na nekih 50 metara odatle.⁴⁴⁰⁴ Tu su ih postrojili jednog do drugog i ustrijelili.⁴⁴⁰⁵ Gruban je ustrijelio jednog čovjeka koji je pokušao da pobjegne.⁴⁴⁰⁶ Zatim su Babić i Đurić počeli da počeli da pucaju po ostalima iz automatskog oružja.⁴⁴⁰⁷ Svjedok je pogođen i izgubio je svijest.⁴⁴⁰⁸ Tog dana ispred džamije poginulo je devet ljudi.⁴⁴⁰⁹ Nakon tog pogubljenja, dok se skrivao u jednoj njivi s kukuruzima, svjedok je čuo "mnogo pucanja i kako se

⁴³⁹⁵ P3431 (Svjedokinja RM-074, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 2. decembra 2000., str. 5.

⁴³⁹⁶ P3431 (Svjedokinja RM-074, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 2. decembra 2000., str. 4-5.

⁴³⁹⁷ P3431 (Svjedokinja RM-074, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 12. decembra 2002., str. 2-3.

⁴³⁹⁸ P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., par. 16-17.

⁴³⁹⁹ P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., par. 16.

⁴⁴⁰⁰ P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., par. 18.

⁴⁴⁰¹ P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., par. 17.

⁴⁴⁰² P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., par. 19.

⁴⁴⁰³ P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., par. 20.

⁴⁴⁰⁴ P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., par. 21.

⁴⁴⁰⁵ P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., par. 21, 23.

⁴⁴⁰⁶ P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., par. 23.

⁴⁴⁰⁷ P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., par. 23.

⁴⁴⁰⁸ P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., par. 23-24.

⁴⁴⁰⁹ P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., par. 24, 28.

pale kuće", a vidio je i kako Srbi odvođe Nizama Karupovića, koji je bio poštar, na drugu stranu te njive s kukuruzima i zatim je čuo pucnje.⁴⁴¹⁰

1069. Istog dana, vojnici, bosanski Srbi, odveli su i civile, bosanske Muslimane i bosanske Hrvate iz Čarakova, na most Žeger na rijeci Sani, i tamo određeni broj njih ubili iz vatrenog oružja, a zatim njihove leševe bacili u rijeku.⁴⁴¹¹ **Svjedokinja RM-023** je u svom svjedočenju izjavila da su među onima koji su pobili te ljude na mostu i oko njega bili neki od onih istih srpskih vojnika koji su napali Čarakovo, koji su nosili crne kape i šarene maskirne uniforme.⁴⁴¹² Vojnici su puštali srpske narodne pjesme na stereo uređaju dok su ubijali ljude.⁴⁴¹³ Tjerali su ljude da skoče s mosta u rijeku, a zatim pucali na njih s mosta iz automatskog oružja, i to dok su ovi još bili u skoku ili nakon što bi pali u vodu.⁴⁴¹⁴ Rijeka je bila puna leševa.⁴⁴¹⁵ Vojnici su naredili jednom mladiću, koji je prethodno bio premlaćen i sav krvav, da se opere u rijeci, a zatim mu pucali u leđa dok se saginjao.⁴⁴¹⁶ Neki od srpskih vojnika koji su učestvovali u ubijanju nisu nosili maske i svjedokinja je prepoznala, između ostalih, jednog čovjeka koji se prezivao Stakić i jednog s nadimkom Kojo, koji su obojica nosili "maslinaste JNA uniforme".⁴⁴¹⁷ Svjedokinja je vidjela i tri čovjeka srpske nacionalnosti koji su bili iz tog kraja: Miću Jurušića i Vinka Panića, koji su nosili maskirne uniforme; i Mirka Kosa, koji je bio policajac i nosio policijsku uniformu.⁴⁴¹⁸

1070. Na području Brda, uslijed kampanje koju su provodile snage bosanskih Srba, oko 20. jula ubijen je veliki broj bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata.⁴⁴¹⁹ **Svjedok RM-704** je precizirao da su neki od članova njegove uže porodice ubijeni na području

⁴⁴¹⁰ P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., par. 25-27.

⁴⁴¹¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 903.

⁴⁴¹² P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 8, 23; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3947, 3949, 3954-3956; P3236 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stanišić i Župljanin*, 18. oktobar 2010.), str. 16134-16136.

⁴⁴¹³ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 8, 23; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3947; P3236 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stanišić i Župljanin*, 18. oktobar 2010.), str. 16134-16135.

⁴⁴¹⁴ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 8, 23; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3948; P3236 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stanišić i Župljanin*, 18. oktobar 2010.), str. 16135.

⁴⁴¹⁵ P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3948, 3954; P3236 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stanišić i Župljanin*, 18. oktobar 2010.), str. 16135.

⁴⁴¹⁶ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 8, 23; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3947.

⁴⁴¹⁷ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 8; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3948-3949, 3955-3956.

⁴⁴¹⁸ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 8; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3948-3949, 3954-3956.

⁴⁴¹⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 901.

Rizvanovića, Rakovčana i Hambarina.⁴⁴²⁰ Stanovništvo sela na području Brda činili su skoro isključivo Muslimani.⁴⁴²¹ **Svjedok RM-060** je izjavio da je 20. jula 1992., na putu od Bišćana ka Prijedoru, vidio mnogo leševa koji su ležali uz cestu.⁴⁴²² **Elvedin Nasić** je izjavio da mu je brat rekao da je 21. jula 1992., tokom srpske operacije u selu Bišćani, jedan naoružani vojnik ubio njihovog oca iz vatrenog oružja.⁴⁴²³ Takođe je čuo da su 22. jula 1992., četiri čovjeka koji su se sa svjedokom skrivali u šumi Kurevo, u blizini sela Hambarine, otišli po vodu, ali su ubijeni.⁴⁴²⁴

1071. Po završetku čišćenja područja Brda u julu 1992., nekolicini muškaraca, bosanskih Muslimana, naređeno je da pomognu snagama bosanskih Srba u prikupljanju leševa.⁴⁴²⁵ Kako je izjavio **svjedok RM-038**, pripadnici srpske vojske koji su nosili maskirne uniforme naredili su ljudima da prikupljaju leševe.⁴⁴²⁶ S tim ljudima su bila i dva starija naoružana stražara koji su se zvali Dušan Stevanić i Mirko Savić i koja su nosila sivomaslinaste vojne uniforme.⁴⁴²⁷ Ti su ljudi svojim rukama u kamione utovarili između 300 i 350 leševa.⁴⁴²⁸ **Svjedok RM-038** je procijenio da je to urađeno za dva dana i da su svi pronađeni leševi bili nenaoružani, da su žrtve bile muslimanske nacionalnosti i da su bile u civilnoj odjeći.⁴⁴²⁹ Svjedok je u jednom od kamiona pronašao "putni nalog" u kojem se kao polazna tačka navodi kasarna "Žarko Zgonjanin", zatim Brdo kao sljedeća destinacija, a onda Tomašica kao konačno odredište.⁴⁴³⁰ **Svjedok RM-704** je izjavio da nijedan od leševa koje je vidio nije bio u vojnoj odjeći, niti je uz sebe imao ikakvo oružje. Svjedok je izjavio da je izgledalo da su sve žrtve bili Muslimani. Među mrtvima su bile dvije žene: supruga Husnije Duratovića, Đula, koja je nosila tradicionalne muslimanske dimije; i snaha Husnije Duratovića.⁴⁴³¹

⁴⁴²⁰ P2602 (Svjedok RM-704, izjava svjedoka, 12. oktobar 2001.), str. 6.

⁴⁴²¹ P2602 (Svjedok RM-704, izjava svjedoka, 12. oktobar 2001.), str. 2.

⁴⁴²² P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6865-6866.

⁴⁴²³ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 2; P2601 (Elvedin Nasić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 12. decembar 2002.), str. 12715.

⁴⁴²⁴ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 3, izjava svjedoka od 15. marta 2000., str. 2.

⁴⁴²⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 904.

⁴⁴²⁶ P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5913-5915, 5917, 5930-5931; svjedok RM-038, T. 19916, 19919, 19922.

⁴⁴²⁷ P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5916, 6002; svjedok RM-038, T. 19939.

⁴⁴²⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 904.

⁴⁴²⁹ P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5966-5969; svjedok RM-038, T. 19905.

⁴⁴³⁰ P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5934-5935; svjedok RM-038, T. 19917-19918, 19923-19924.

⁴⁴³¹ P2602 (Svjedok RM-704, izjava svjedoka, 12. oktobar 2001.), str. 7.

Svjedoku se činilo da je veliki broj povreda bio nanesen hicima iz vatrenog oružja.⁴⁴³² **Svjedok RM-384** je izjavio da mu je jedan oficir iz kasarne "Žarko Zgonjanin" rekao da se uključi u taj posao.⁴⁴³³ On je takođe vidio leševe i na jednom od njih je prepoznao cipele koje su pripadale Zlatanu Duratoviću.⁴⁴³⁴ Svjedok je odveo jedan kamion natovaren leševima na kontrolni punkt u Tukovima koji je opsluživala Vojna policija VRS-a.⁴⁴³⁵ Jedna osoba u "SMB" uniformi preuzela je kamion od svjedoka i par sati kasnije, kamion je vraćen prazan.⁴⁴³⁶ Svjedok je obavio još tri takve vožnje do područja Bišćana.⁴⁴³⁷ Svjedok je kasnije od seljaka s područja u pravcu Tomašice čuo da su primijetili smrad koji se širio iz kamiona.⁴⁴³⁸ **Svjedok RM-383**, koji je 5. maja 1992. bio mobilisan u sastav jedinice koja će postati Pozadinski bataljon 43. motorizovane brigade, u svom je svjedočenju izjavio da mu je u junu ili julu 1992. pripadnik VRS-a Stojan Aleksić izdao zadatak da prikuplja leševe u Bišćanima i da očisti to područje.⁴⁴³⁹ Leševi su bili istovareni u jamu u Tomašici.⁴⁴⁴⁰

1072. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su u periodu od 1. do 23. jula 1992., uključujući i period tokom i neposredno nakon njihovog napada na područje Brda, pripadnici vojske i policije bosanskih Srba, među kojima su bili Mićo Jurušić, Velimir Đurić zvani Velja, Zoran Babić zvani Babin, Dragomir Soldat zvani Čiča, Goran Gruban i Vinko Panić, u Čarakovu ubili iz vatrenog oružja najmanje 21 bosanskog Muslimana i bosanskog Hrvata, koji su svi bili nenaoružani civili. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 3.1.2 da je Goran Gruban bio pripadnik 43. motorizovane brigade VRS-a i, shodno tome, konstatuje da su među počiniocima tog ubijanja bili vojnici VRS-a. Tokom napada na to selo i neposredno prije počinjenja nekih od ubistava, Soldat je psovao žrtve, govoreći: "Jeb'o vam Alija mater balijsku", a snage koje su učestvovala u tom napadu puštale su srpske narodne pjesme na stereo uređaju tokom nekih od ubistava.

1073. Zaključak Pretresnog vijeća u vezi s ovim incidentom, da je ubijena najmanje 21 osoba, zasnovan je na 19 žrtava koje se konkretno navode u činjenicama o kojima je

⁴⁴³² P2602 (Svjedok RM-704, izjava svjedoka, 12. oktobar 2001.), str. 6-7.

⁴⁴³³ P7313 (Svjedok RM-384, izjava svjedoka, 30. januar 2014.), par. 2, 8.

⁴⁴³⁴ P7313 (Svjedok RM-384, izjava svjedoka, 30. januar 2014.), par. 11-12.

⁴⁴³⁵ P7313 (Svjedok RM-384, izjava svjedoka, 30. januar 2014.), par. 13-14.

⁴⁴³⁶ P7313 (Svjedok RM-384, izjava svjedoka, 30. januar 2014.), par. 15.

⁴⁴³⁷ P7313 (Svjedok RM-384, izjava svjedoka, 30. januar 2014.), par. 16-20.

⁴⁴³⁸ P7313 (Svjedok RM-384, izjava svjedoka, 30. januar 2014.), par. 22.

⁴⁴³⁹ P7416 (Svjedok RM-383, izjava svjedoka, 28. januar 2014.), par. 13, 15-17; svjedok RM-383, T. 36115, 36126, 36128, 36132, 36144, 36156-36157.

⁴⁴⁴⁰ P7416 (Svjedok RM-383, izjava svjedoka, 28. januar 2014.), par. 19-29; svjedok RM-383, T. 36145.

presuđeno br. 900 i 902, pored onih žrtava koje su ubijene na mostu Žeger ili oko tog mosta, u vezi s kojima je predočeno detaljno svjedočenje očevica. Premda dokazi o drugim ubijanjima i prikupljanju više stotina leševa na lokacijama i datumima relevantnim za ovaj navod upućuju na to da je broj žrtava bio mnogo veći, na osnovu dokaza nisu van razumne sumnje utvrđeni ni približan broj tih žrtava, ni okolnosti u kojima je došlo do njihove smrti, ni identitet navodnih počinitelja. Iz tih razloga, Pretresno vijeće mora svoj činjenični zaključak ograničiti na konzervativnu procjenu od najmanje 21 žrtve.

1074. Pretresno vijeće takođe napominje da postoji znatno preklapanje između incidenta 6.5 iz Priloga A Optužnici, tj. ubijanja više ljudi u selima na području Brda u periodu od 1. do 23. jula 1992.; i incidenta 6.6 iz Priloga A Optužnici, tj. ubijanja više muškaraca u selu Bišćani i okolnim zaseocima 20. jula 1992. Pretresno vijeće smatra da je incident 6.6 iz Priloga A Optužnici po geografskom i vremenskom obimu uži od incidenta 6.5 iz Priloga A Optužnici, te je svoje razmatranje dokaza organizovalo na toj osnovi.

1075. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 1 i 3 do 6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident 6.6 iz Priloga A Optužnici

1076. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ubijanje više muškaraca u selu Bišćani i okolnim zaseocima Hegići, Mrkalji, Ravine, Duratovići, Kadići, Lagići i Čemernica, dana 20. jula 1992. ili približno tog datuma.⁴⁴⁴¹ Odbrana je iznijela argument da su incidenti koji su se dogodili u selu Bišćani i njegovim zaseocima bili posljedica legitimnih borbenih dejstava ili spontanih individualnih postupaka vojnika VRS-a, ili pak grupa koje nisu bile povezane s VRS-om.⁴⁴⁴² Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom. Vijeću su takođe predočeni dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-704**, čovjek iz muslimanskog zaseoka Čemernica, selo Jugovci u opštini Prijedor;⁴⁴⁴³ **svjedok RM-060**, Musliman iz Bišćana u opštini Prijedor;⁴⁴⁴⁴ **svjedok RM-038**, bosanski Musliman iz opštine Prijedor;⁴⁴⁴⁵ kao i **Ewa Tabeau**, demograf i statističar;⁴⁴⁴⁶ i ono smatra da ti dokazi ne pobijaju činjenice o kojima je presuđeno.⁴⁴⁴⁷ Pretresnom vijeću su predočeni i dokazi koje su iznijeli **Azra Blažević**, bosanska Muslimanka iz Kozarca, koja je od 26. maja do avgusta 1992. bila zatočena u logoru Trnopolje;⁴⁴⁴⁸ i **svjedok RM-026**, Musliman iz opštine Prijedor.⁴⁴⁴⁹

⁴⁴⁴¹ Optužnica par. 39, 59, 62, incident 6.6 iz Priloga A Optužnici.

⁴⁴⁴² Završni podnesak odbrane, par. 942-947.

⁴⁴⁴³ P2602 (Svjedok RM-704, izjava svjedoka, 12. oktobar 2001.), str. 1-2.

⁴⁴⁴⁴ P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6850-6851, 6853; P2597 (Svjedok RM-060, list s pseudonimom iz predmeta *Tužilac protiv Stakića*, predmet br. IT-97-24-T); P2599 (Svjedok RM-060, tabela podudarnosti s transkriptom iz predmeta *Stakić*, 7. mart 2013.), str. 1.

⁴⁴⁴⁵ P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5874, 5878-5879.

⁴⁴⁴⁶ Ewa Tabeau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tabeau, 5. novembar 2013.).

⁴⁴⁴⁷ **Svjedok RM-704**: P2602 (Svjedok RM-704, izjava svjedoka, 12. oktobar 2001.), str. 2-3. **Svjedok RM-060**: P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6858-6859, 6861-6863. **Svjedok RM-038**: P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5882-5883, 5885, 5889, 5891-5892, 5922-5923, 5926; svjedok RM-038, T. 19930-19931, 19936, 19938; P2963 (Fotografija voćnjaka u Hegićima); P2947 (Mapa područja Bišćana); P2948 (Indeks uz mapu područja Bišćana), str. 1 (koja se odnosi na br. 1 i 2); P2949 (Indeks uz fotografije s oznakama koje je unio svjedok), str. 1-2; P2950 (Spisak žrtava iz Brda), str. 3, 8-9, 12-14; P2966 (Fotografija puta iz Prijedora za Bišćane); P2967 (Fotografija kuće Smajila Mrkaljije); P2968 (Fotografija područja između Hegića i Bišćana, s oznakama koje je unio svjedok); P2969 (Fotografija glinokopa s oznakama koje je unio svjedok); P2970 (Fotografija Mrkalja snimljena iz Hegića); P2978 (Indeks uz fotografije korištene tokom svjedočenja svjedoka RM-038). **Ewa Tabeau**: P2791 (Ewa Tabeau, redigovana tabela imena uz izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 30. avgust 2013.), str. 2; P2793 (Ewa Tabeau, tabela s ispravkama uz izvještaj vještaka o dokazima o smrti i dodatak, 7. novembar 2013.), str. 2; P2796 (Ewa Tabeau, izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 3, 16, 32-33; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 179-217; **Dokumentarni dokazi**: Sva forenzička dokumentacija u vezi s ovim incidentom iz priloga Optužnici koja je prihvaćena u dokaze na osnovu dviju odluka Pretresnog vijeća u vezi s dokazima bez posredstva svjedoka, koje su donesene 31. januara 2014.

⁴⁴⁴⁸ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 1, 10, 27; P3618 (Azra Blažević, transkript iz predmeta *Tadić*, 12.-13. juni 1996.), str. 2539.

⁴⁴⁴⁹ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 1-2.

1077. Dana 20. jula 1992., snage bosanskih Srba su izvršile silovit napad na cjelokupno područje Brda, na kojem se nalaze Bišćani, selo koje obuhvata zaseoke Mrkalji, Hegići, Ravine, Sredići i Duratovići.⁴⁴⁵⁰ Dok je bila zatočena u logoru Trnopolje, **Azra Blažević** je od Slobodana Cumbe iz prijedorskog Kriznog štaba, koji je u nekoliko navrata obišao taj logor, čula da je politika "čišćenja" bila "urađena" i da je Kozarac nastradao zato što je navodno bio pun naoružanih ekstremista, dok su Bišćani kod Hambarina predali svoje naoružanje, a opet će ih zadestiti ista takva sudbina.⁴⁴⁵¹ Bišćani su "očišćeni" sedam dana nakon što je svjedokinja saznala tu informaciju.⁴⁴⁵² **Svjedok RM-038** je u svom svjedočenju izjavio da je prije napada predato svo oružje civila, uključujući lovačke puške, pištolji u privatnom vlasništvu i lako oružje, te da je to oružje u selima prikupljeno i odvezeno u kasarnu "Žarko Zgonjanin".⁴⁴⁵³ Srpske snage su se sastojale od vojske i policije i bile su u različitim vrstama uniformi.⁴⁴⁵⁴ Tog dana, bosanskim Muslimanima, stanovnicima Bišćana, rekli su da se okupe na raznim sabirnim mjestima širom sela, među kojima je bio i jedan kafić u Bišćanima u kojem su vojnici, bosanski Srbi, hicima iz vatrenog oružja ubili pet nenaoružanih muškaraca.⁴⁴⁵⁵ **Svjedok RM-060** je izjavio da je tog dana, dakle 20. jula 1992., jednog od tih muškaraca ubila neka osoba zvana Zolka.⁴⁴⁵⁶ Komandant sabirnog mjesta koje se nalazilo u kafiću podijelio je muškarce koji su se tu okupili u dvije grupe i prvu grupu njih, u kojoj se nalazio i svjedok, poslao je u autobus.⁴⁴⁵⁷ Taj autobus je prvu grupu odvezao u logor Trnopolje i te večeri, nakon što je drugim autobusom stigla i druga grupa, dvije grupe ljudi su se pomiješale i svjedok je saznao šta se desilo s muškarcima iz druge grupe.⁴⁴⁵⁸ Drugu grupu su takođe ukrcali u autobus i u blizini Prijedor Skoplja, komandant koji je ranije podijelio ljude u te dvije grupe, izveo je deset ljudi iz autobusa, postrojio ih i ubio iz vatrenog oružja.⁴⁴⁵⁹ Kada je drugi autobus stigao u Trnopolje, ljudi koji su još uvijek bili u njemu postrojani su pored autobusa.⁴⁴⁶⁰ Isti onaj komandant prozvao je imena 12 ili 13 ljudi i poslao ih natrag u autobus, a zatim je autobus otišao

⁴⁴⁵⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 905-906.

⁴⁴⁵¹ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str.14; P3618 (Azra Blažević, transkript iz predmeta *Tadić*, 12.-13. juni 1996.), str. 2491.

⁴⁴⁵² P3618 (Azra Blažević, transkript iz predmeta *Tadić*, 12.-13. juni 1996.), str. 2491.

⁴⁴⁵³ Svjedok RM-038, T. 19914.

⁴⁴⁵⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 906.

⁴⁴⁵⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 907.

⁴⁴⁵⁶ P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6858, 6862-6863, 6880.

⁴⁴⁵⁷ P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6864-6865, 6868.

⁴⁴⁵⁸ P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6865-6868.

⁴⁴⁵⁹ P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6868-6870.

⁴⁴⁶⁰ P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6868, 6870.

odatle.⁴⁴⁶¹ Svjedok je kasnije od članova jedne porodice čuo da su oni na jednom području koje se zove Kratalj, koje je nekakva jama nedaleko od ceste, nešto bliže Prijedoru, vidjeli leševe nekih od tih 12 ili 13 ljudi koji su bili ukrcani natrag u autobus.⁴⁴⁶² Dva čovjeka, Fikret Šabanović i Nenad Kekić, preživjeli su taj incident i Kekić je kasnije potvrdio svjedoku da su tim ljudima naredili da se iskrcaju iz autobusa, postrojili ih i pogubili ih hicima iz automatskih pušaka.⁴⁴⁶³

1078. Istog dana, vojnici, bosanski Srbi, postrojili su 30 do 40 stanovnika Mrkalja, bosanskih Muslimana, od kojih nijedan nije bio u uniformi, u obližnjem glinokopu.⁴⁴⁶⁴ Tu su bila vojna vozila, među kojima i jedan oklopni transporter, i više od 20 vojnika u maskirnim uniformama.⁴⁴⁶⁵ **Svjedok RM-038** je u svom svjedočenju izjavio da su neki od tih vojnika nosili plave uniforme.⁴⁴⁶⁶ Vojnici, bosanski Srbi, koji su se tu nalazili, puškama su pogubili sve stanovnike Mrkalja, bosanske Muslimane, koji su bili u glinokopu.⁴⁴⁶⁷ Svjedok je dalje precizirao da su na te stanovnike, koji su u najvećem broju bili muškarci, uz nešto djece, vojnici pucali dok su oni bježali ka šumi.⁴⁴⁶⁸

1079. **Svjedok RM-026** je iznio dokaze o još jednom incidentu u Mrkaljima. On je od jednog očevica čuo da su 20. jula 1992. tamo ubijeni Irfan i Nedžad Ejupović, obojica muškarci, bosanski Muslimani.⁴⁴⁶⁹ "Četnici" su ih izveli iz podruma kuće u koji su se sklonili žene, djeca i starci, odveli ih u jedno dvorište udaljeno 15 metara i potom hicima iz automatskih pušaka ubili njih i još neke muškarce.⁴⁴⁷⁰ Irfan i Nedžad Ejupović nosili su civilnu odjeću i nisu bili naoružani.⁴⁴⁷¹ Svjedok je objasnio da je, kad je

⁴⁴⁶¹ P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6868, 6870.

⁴⁴⁶² P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6871.

⁴⁴⁶³ P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6871-6873.

⁴⁴⁶⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 908.

⁴⁴⁶⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 908.

⁴⁴⁶⁶ P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5882, 5885, 5889, 5891, 5926; svjedok RM-038, T. 19930-19931, 19936; P2949 (Indeks uz fotografije s oznakama koje je unio svjedok), str. 2; P2966 (Fotografija puta iz Prijedora za Bišćane); P2978 (Indeks uz fotografije korištene tokom svjedočenja svjedoka RM-038).

⁴⁴⁶⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 908.

⁴⁴⁶⁸ P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5882-5883, 5885, 5887, 5890-5893; svjedok RM-038, T. 19930, 19938; P2947 (Mapa područja Bišćana); P2948 (Indeks uz mapu područja Bišćana), str. 1 (koja se odnosi na br. 2); P2949 (Indeks uz fotografije s oznakama koje je unio svjedok), str. 1-2; P2967 (Fotografija kuće Smajila Mrkaljiće); P2968 (Fotografija područja između Hegića i Bišćana, s oznakama koje je unio svjedok); P2969 (Fotografija glinokopa s oznakama koje je unio svjedok); P2970 (Fotografija Mrkalja snimljena iz Hegića); P2978 (Indeks uz fotografije korištene tokom svjedočenja svjedoka RM-038).

⁴⁴⁶⁹ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 2-3, 10; P2586 (Svjedok RM-026, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. april i 1. maj 2001.), str. 2343-2345.

⁴⁴⁷⁰ P2586 (Svjedok RM-026, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. april i 1. maj 2001.), str. 2343-2345.

⁴⁴⁷¹ P2586 (Svjedok RM-026, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. april i 1. maj 2001.), str. 2345.

upotrijebio izraz "četnici", pod tim podrazumijevao pripadnike bivše JNA, pripadnike policijskih snaga i pripadnike paravojske.⁴⁴⁷²

1080. Oko 20. jula 1992., u jednom voćnjaku u Hegićima, snage bosanskih Srba su postrojile 12 ljudi i ubile ih iz pušaka.⁴⁴⁷³ **Svjedok RM-704** je izjavio da su Hegići posljednji i najzapadniji zaselak sela Bišćani, a da je Čemernica posljednje pretežno muslimansko naselje na putu Prijedor/Tukovi-Volar, i prvo naselje koje dolazi poslije Hegića.⁴⁴⁷⁴ Istog dana, na autobuskoj stanici između Alagića i Čemernice ubijeno je oko 20 ljudi.⁴⁴⁷⁵

1081. **Svjedok RM-704** i **svjedok RM-038** iznijeli su dokaze o jednom konkretnom incidentu u Čemernici. **Svjedok RM-704** je izjavio da je 20. jula 1992. u 17:00 ili 18:00 sati vidio kako u Čemernicu dolaze oklopni transporter i dva kamiona sa srpskim vojnicima. Ti ljudi su uglavnom nosili uniforme sivomaslinaste boje. Svjedok je smatrao da su oni bili iz "Prijedorske brigade", za koju misli da se zvala "140. motorizovana brigada".⁴⁴⁷⁶ Glavni razlog iz kojeg je to mislio bio je taj što je njihov naglasak prepoznao kao naglasak kakvim se govori u Prijedoru.⁴⁴⁷⁷ Drugi razlog za to je bio taj što je prepoznao njihovog komandanta, Radeta Bilbiju, koji je bio iz tog kraja.⁴⁴⁷⁸ **Svjedok RM-038** je u svom svjedočenju izjavio da je, ubrzo nakon što je 20. jula 1992. došao u Čemernicu, vidio vojnike u plavim uniformama, iza kojih su išla vojna vozila, među kojima su bili i oklopni transporteri, kako ulaze u to selo.⁴⁴⁷⁹ Svjedoka i još oko 35-40 ljudi u civilnoj odjeći izveli su iz njihovih kuća i postrojili u blizini groblja.⁴⁴⁸⁰ Jedan od ljudi u plavim uniformama, koji se, kako je svjedok kasnije saznao, prezivao Gligić, pitao je Muhameda Hadžića kako se zove, i Muhamed mu je rekao svoje ime. Gligić ga je zatim pitao je li on "pejgamber", podigao pušku i ustrijelio ga.⁴⁴⁸¹ "Pejgamber" je, objasnio je svjedok, riječ koju koriste Muslimani i koja se odnosi na Boga.⁴⁴⁸² **Svjedok RM-704** je od drugih ljudi saznao da se čovjek koji je ustrijelio

⁴⁴⁷² P2586 (Svjedok RM-026, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. april i 1. maj 2001.), str. 2390, 2392.

⁴⁴⁷³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 909.

⁴⁴⁷⁴ P2602 (Svjedok RM-704, izjava svjedoka, 12. oktobar 2001.), str. 2-4.

⁴⁴⁷⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 910.

⁴⁴⁷⁶ P2602 (Svjedok RM-704, izjava svjedoka, 12. oktobar 2001.), str. 2.

⁴⁴⁷⁷ P2602 (Svjedok RM-704, izjava svjedoka, 12. oktobar 2001.), str. 3.

⁴⁴⁷⁸ P2602 (Svjedok RM-704, izjava svjedoka, 12. oktobar 2001.), str. 3.

⁴⁴⁷⁹ P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5897, 5906.

⁴⁴⁸⁰ P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5906.

⁴⁴⁸¹ P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5906-5907; svjedok RM-038, T. 19931, 19948; P2950 (Spisak žrtava iz Brda), str. 5. V. takođe P2602 (Svjedok RM-704, izjava svjedoka, 12. oktobar 2001.), str. 3.

⁴⁴⁸² P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5907.

Muhameda Hadžića prezivao Gligić.⁴⁴⁸³ **Svjedok RM-038** je takođe prepoznao Radeta Bilbiju, koji je, kako se činilo, predvodio tu grupu vojnika, kao i Batana Stupara, Miodraga Glušca zvanog Toša i Kanu koji su bili među tim vojnicima i koji su svi bili u maskirnim uniformama.⁴⁴⁸⁴ Svjedok je na kamionu s municijom vidio dvije zastavice s mjesecom i zvijezdom.⁴⁴⁸⁵ Kako je izjavio **svjedok RM-704**, srpski vojnici su zatim postrojili sve muškarce u jednom voćnjaku duž ceste u blizini groblja u Čemernici.⁴⁴⁸⁶ Svjedok je vidio kako vojnici zauzimaju položaj za paljbu.⁴⁴⁸⁷ Onda je Rade Bilbija naredio tim vojnicima da prestanu, rekavši im: "Prekinite akciju! Dosta je za danas!", poslije čega su ti vojnici otišli, a seljani se vratili svojim kućama.⁴⁴⁸⁸

1082. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su 20. jula 1992., snage bosanskih Srba, koje su se sastojale od vojske i policije, napale područje Brda, uključujući i selo Bišćani, koje se sastoji od zaselaka Mrkalji, Hegići, Ravine, Sredići i Duratovići. Prije nego što je napad započeo, stanovnici Bišćana su predali svoje naoružanje. Bosanskim Muslimanima, stanovnicima Bišćana, rečeno je da se okupe na raznim sabirnim mjestima širom sela. Na sabirnom mjestu koje se nalazilo u jednom kafiću, pripadnici vojske bosanskih Srba ubili su pet nenaoružanih muškaraca iz vatrenog oružja. Na osnovu činjenice da je bosanskom muslimanskom stanovništvu bilo rečeno da se okupi na tim sabirnim mjestima, te da su vojnici, bosanski Srbi, ubili pet nenaoružanih muškaraca iz vatrenog oružja, Pretresno vijeće smatra da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da su ti nenaoružani muškarci bili bosanski Muslimani. Grupu muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su se okupili na tom sabirnom mjestu je jedan komandant zatim podijelio u manje grupe i ukrao ih u autobuse. U blizini Prijedor Skoplja, komandant je ubio iz vatrenog oružja deset muškaraca, bosanskih Muslimana, iz drugog autobusa. Kasnije, na području zvanom Kratalj, koje se nalazi pored ceste, bliže Prijedoru, iz vatrenog oružja je ubijeno najmanje deset muškaraca, bosanskih Muslimana, nakon što im je taj isti komandant naredio da se ukraju natrag u autobus u Trnopolju.

1083. Pretresno vijeće konstatuje da je 20. jula 1992. u Mrkaljima, oko 25 vojnika, bosanskih Srba, odvelo 30-40 stanovnika Mrkalja, bosanskih Muslimana, koji su

⁴⁴⁸³ P2602 (Svjedok RM-704, izjava svjedoka, 12. oktobar 2001.), str. 3.

⁴⁴⁸⁴ P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5907-5910.

⁴⁴⁸⁵ P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5908.

⁴⁴⁸⁶ P2602 (Svjedok RM-704, izjava svjedoka, 12. oktobar 2001.), str. 3-4.

⁴⁴⁸⁷ P2602 (Svjedok RM-704, izjava svjedoka, 12. oktobar 2001.), str. 3.

⁴⁴⁸⁸ P2602 (Svjedok RM-704, izjava svjedoka, 12. oktobar 2001.), str. 3-4.

većinom bili muškarci i od kojih nijedan nije bio u uniformi, kao i nekoliko djece, na obližnji glinokop, gdje su ih postrojili. Dok su bježali, vojnici su pucali na njih i pobili ih. Vojnici, bosanski Srbi, nosili su maskirne i plave uniforme i pratila su ih vojna vozila i oklopni transporter.

1084. Pretresno vijeće dalje konstatuje da su 20. jula 1992. u Mrkaljima, pripadnici bivše JNA, pripadnici policijskih snaga ili pripadnici paravojske odveli dva nenaoružana muškarca, bosanske Muslimane, iz podruma kuće u koji su se oni zajedno s drugima bili sklonili, i ubili ih u blizini tog mjesta hicima iz automatskih pušaka.

1085. Pretresno vijeće konstatuje da su oko 20. jula 1992., vojnici, bosanski Srbi, u jednom voćnjaku u Hegićima, postrojili i ubili 12 ljudi. Premda Pretresnom vijeću nisu predloženi dokazi o nacionalnoj pripadnosti ovih žrtava, ono se uvjerilo da su u zaseoku Hegići živjeli pretežno bosanski Muslimani i da su te žrtve bile bosanski Muslimani.

1086. U vezi s počinocima tog ubijanja, Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.10.3 da je VRS, djelujući zajedno s policijom i paravojnim grupama, 20. jula 1992. napao Bišćane. Shodno tome, Pretresno vijeće konstatuje da su počinoci bili pripadnici VRS-a, policije, ili neimenovanih paravojnih grupa. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ove incidente u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

1087. Pretresno vijeće dalje konstatuje da je 20. jula 1992. u pretežno muslimanskom zaseoku Čemernica vojnik koji se prezivao Gligić ustrijelio u glavu jednog čovjeka u civilnoj odjeći nakon što mu je ovaj rekao da se zove Muhamed Hadžić i nakon što ga je Gligić pitao je li on "pejgamber", što je riječ koju Muslimani dovode u vezu s Bogom. Gligić je pripadao grupi kojom je komandovao Rade Bilbija. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 3.1.2 da je Rade Bilbija bio komandant bataljona 43. motorizovane brigade VRS-a. Na osnovu toga, Pretresno vijeće konstatuje da je počinilac tog ubijanja bio vojnik VRS-a. Pretresno vijeće smatra da je, s obzirom na nacionalni sastav stanovništva Čemernice, kao i na činjenične okolnosti ovog ubijanja, jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je Muhamed Hadžić po nacionalnosti bio bosanski Musliman. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

1088. Pretresno vijeće dalje konstatuje da je približno 20 osoba ubijeno na autobuskoj stanici između Alagića i Čemernice. Međutim, Vijeću nisu predloženi dokazi o tome odakle su ti ljudi bili, tako da nije u mogućnosti da utvrdi njihovu nacionalnu

pripadnost. Pored toga, Pretresnom vijeću nisu predloženi nikakvi dokazi o navodnim počiniocima u tom incidentu. Isto tako, Pretresnom vijeću nisu predloženi dokazi o počiniocima u navodnim incidentima ubijanja u Ravinama, Duratovićima, Kadićima i Lagićima. Pretresno vijeće stoga neće dalje razmatrati taj incident.

Incident 6.7 iz Priloga A Optužnici

1089. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ubijanje više muškaraca u rudniku željezne rude "Kipe" u Ljubiji u opštini Prijedor dana 25. jula 1992. ili približno tog datuma.⁴⁴⁸⁹ Odbrana je iznijela argument da su ljudi koji su bili prisutni u rudniku "Kipe" bili pripadnici policijske jedinice koja nije bila povezana s VRS-om, te da pripadnici VRS-a nisu nosili tamnoplave i crne uniforme koje su nosili ti ljudi.⁴⁴⁹⁰ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom. Pretresnom vijeću su takođe predloženi dokazi koje su iznijeli **Elvedin Nasić**, bosanski Musliman iz Hambarina u opštini Prijedor,⁴⁴⁹¹ **Nermin Karagić**, bosanski Musliman iz pretežno muslimanskog sela Rizvanovići u opštini Prijedor,⁴⁴⁹² i **Ewa Tabeau**, demograf i statističar,⁴⁴⁹³ kao i forenzički i dokumentarni dokazi, i ono smatra da ti dokazi ne pobijaju činjenice o kojima je presuđeno.⁴⁴⁹⁴ Pregled dijela dokaza koje je iznio Karagić daje se u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.8 iz Priloga A Optužnici*.

⁴⁴⁸⁹ Optužnica, par. 39, 59, 62, incident 6.7 iz Priloga A Optužnici.

⁴⁴⁹⁰ Završni podnesak odbrane, par. 949.

⁴⁴⁹¹ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 1-2, izjava svjedoka od 15. marta 2000., str. 1, 6.

⁴⁴⁹² P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5203-5204, 5209-5210.

⁴⁴⁹³ Ewa Tabeau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tabeau).

⁴⁴⁹⁴ **Elvedin Nasić**: P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 3-5, izjava svjedoka od 15. marta 2000., str. 3, izjava svjedoka od 10. januara 2002., str. 1-2; P2601 (Elvedin Nasić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 12. decembar 2002.), str. 12706-12707. **Nermin Karagić**: P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5239, 5242-5247, 5249-5250, 5255, 5257; P1000 (Mapa s fotografijama pod naslovom: Pregled Ljubija-Briševo), fotografije 4 i 6; Nermin Karagić, T. 9140-9141, 9149. **Ewa Tabeau i dokumenti**: P2271 (Obdukcioni izvještaj za Edina Hadžiosmanagića, 12. juli 2007.); P2309 (Obdukcioni izvještaj za Nurudina Kekića, 25. juli 2000.); P2310 (Obdukcioni izvještaj za Edina Fatimića, 27. juli 2000.); P2311 (Obdukcioni izvještaj za Senada Kekića, 19. juli 2000.); P2312 (Obdukcioni izvještaj za Besima Hegića, 27. juli 2000.); P2313 (Obdukcioni izvještaj za Samira Dedića, 21. april 1992.); P2314 (Obdukcioni izvještaj za Amira Crljenkovića, 14. juli 2000.); P2315 (Obdukcioni izvještaj za Hilmiju Kadirića, 27. juli 2000.); P2316 (Obdukcioni izvještaj za Hasana Jujića, 21. juli 2000.); P2318 (Obdukcioni izvještaj za Vahidina Kadića, 27. juli 2000.); P2319 (Obdukcioni izvještaj za Ramu Kekića, 25. juli 2000.); P2320 (Obdukcioni izvještaj za Zenila Kadića, 27. juli 2000.); P2321 (Obdukcioni izvještaj za Esada Kekića, 14. juli 2000.); P2322 (Obdukcioni izvještaj za Suada Kekića, 27. juli 2000.); P2324 (Obdukcioni izvještaj za Sabahudina Kadirića, 26. juli 2000.); P2325 (Obdukcioni izvještaj za Emsuda Dedića, 25. juli 2000.); P2327 (Obdukcioni izvještaj za Armina Kadića, 25. juli 2000.); P2328 (Obdukcioni izvještaj za Islama Hopovca, 13. juli 2000.); P2329 (Obdukcioni izvještaj za Edina Siječića, 14. juli 2000.); P2330 (Obdukcioni izvještaj za Jasmira Kekića, 26. juli 2000.); P2331 (Obdukcioni izvještaj za Ferida Karagića, 17. juli 2000.); P2332 (Obdukcioni izvještaj za Suvada Čančara, 31. juli 2000.); P2334 (Obdukcioni izvještaj za Elvisa Kadića, 12. juli 2000.); P2793 (Ewa Tabeau, tabela s ispravkama uz izvještaj vještaka o dokazima o smrti i dodatak, 7. novembar 2013.), str. 3; P2796 (Ewa Tabeau, izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 1, 12; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 198, 218-220, 224-225; P4668 (Zapisnik o identifikaciji za Amira Crljenkovića, 21. septembar 2000.); P4669 (Zapisnik o identifikaciji za Abdulaha Muhića, 5. juni 2006.), str. 1, 3; P4670 (Obdukcioni izvještaj za Abdulaha Muhića, 10. juni 2006.) str. 1; P5588 (Obavještenje MKNL-a o izvještaju o DNK), str. 79, 91, 118, 183, 192, 236, 242-243, 338; P5589 (Zbirka obdukcionih

1090. U julu 1992., pedesetak zatočenika s fudbalskog stadiona u Ljubiji ukrvano je u autobus lokalnog transportnog preduzeća i odvezeno u rudnik željezne rude jugozapadno od Ljubije, koji lokalno stanovništvo zove "Kipe".⁴⁴⁹⁵ **Elvedin Nasić** je precizirao da se to desilo oko 25. jula 1992. i da se grupa sastojala od 90 zatočenika.⁴⁴⁹⁶ **Nermin Karagić** je u svom svjedočenju izjavio da su im, kada su se on i drugi zatočenici ukrcali u autobus, stražari dovikivali stvari kao što su: "Idete na Kurevo. Sad ćete dobit' nezavisnu Bosnu", te da su ih nazivali ustašama.⁴⁴⁹⁷ **Nasić** je izjavio da su vojnici koji su bili u autobusu tjerali zatočenike da pjevaju "četničke" pjesme.⁴⁴⁹⁸ Vojnici, bosanski Srbi, prozivali su ljude iz autobusa u grupama od po trojice i zatim ih ubijali.⁴⁴⁹⁹ **Karagić** je čuo jednog od njih kako govori "Evo vam nezavisna Bosna" i zatim puca.⁴⁵⁰⁰ Sva lica u autobusu su ubijena, osim Elvedina Nasića i Nermina Karagića, koji su uspjeli da pobjegnu.⁴⁵⁰¹ Njihove leševe su pobacali u jednu jamu.⁴⁵⁰² **Nasić** je krenuo prema jami koja je bila duboka oko dva ili tri metra i u kojoj su se nalazili leševi zatočenika koji su bili ustrijeljeni. Zatim se spustio u jamu i legao na te

izvještaja vezanih za tijela ekshumirana iz raznih grobnica na području Prijedora, zapisnik za Hasana Rizvanovića, str. 48; P5848 (Potvrda o smrti za Hasana Rizvanovića, 18. avgust 2011.), str. 1; P5865 (Zapisnik o identifikaciji za Emsuda Dedića, 20. septembar 2000.); P5866 (Potvrda o smrti za Emsuda Dedića, 26. mart 1999.); P5867 (Zapisnik o identifikaciji za Samira Dedića, 10. oktobar 2000.); P5868 (Zapisnik o identifikaciji za Edina Fatimića); P5871 (Zapisnik o identifikaciji za Islama Hopovca, 22. septembar 2000.); P5872 (Potvrda o smrti za Islama Hopovca); P5873 (Rješenje suda u Sanskom Mostu o smrti Islama Hopovca, 4. septembar 1998.) str. 1; P5874 (Zapisnik o identifikaciji za Armina Kadića, 24. oktobar 2000.); P5875 (Rješenje suda u Sanskom Mostu o smrti Armina Kadića, 19. maj 1997.), str. 1; P5876 (Zapisnik o identifikaciji za Elvisa Kadića, 27. juli 2000.); P5877 (Zapisnik o identifikaciji za Vahidina Kadića, 12. septembar 2000.); P5878 (Rješenje suda u Sanskom Mostu o smrti Vahidina Kadića, 3. novembar 1998.), str. 1; P5879 (Zapisnik o identifikaciji za Zenila Kadića, 29. septembar 2000.); P5880 (Zapisnik o identifikaciji za Sabahudina Kadirića, 25. septembar 2000.); P5881 (Potvrda o smrti za Sabahudina Kadirića, 18. avgust 2011.); P5882 (Zapisnik o identifikaciji za Ferida Karagića, 18. septembar 2000.); P5883 (Rješenje suda u Sanskom Mostu o smrti Ferida Karagića, 21. decembar 1998.); P5884 (Zapisnik o identifikaciji za Esada Kekića); P5885 (Rješenje suda u Sanskom Mostu o smrti Esada Kekića, 4. novembar 1998.), str. 1; P5886 (Potvrda o smrti za Esada Kekića, 29. septembar 2000.) str. 1; P5887 (Zapisnik o identifikaciji za Jasmira Kekića, 23. oktobar 2000.); P5888 (Zapisnik o identifikaciji za Jasmira Kekića, 21. juli 2000.); P5889 (Zapisnik o identifikaciji za Nurudina Kekića, 26. septembar 2000.); P5890 (Zapisnik o identifikaciji za Ramu Kekića, 26. septembar 2000.); P5891 (Rješenje suda u Sanskom Mostu o smrti Rame Kekića, 18. februar 1999.) str. 1-3; P5892 (Potvrda o smrti za Ramu Kekića, 1999.), str. 1; P5893 (Zapisnik o identifikaciji za Senada Kekića, 18. septembar 2000.); P5894 (Potvrda o smrti za Senada Kekića, 19. februar 2001.); P5895 (Zapisnik o identifikaciji za Suada Kekića, 18. septembar 2000.); P5896 (Potvrda o smrti za Suada Kekića, 19. februar 2001.), str. 1-2; P5897 (Rješenje suda u Sanskom Mostu o smrti Suada Mulalića, 18. oktobar 2000.); P5900 (Zapisnik o identifikaciji za Edina Siječića, 18. septembar 2000.).

⁴⁴⁹⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 915.

⁴⁴⁹⁶ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 3-4.

⁴⁴⁹⁷ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5239.

⁴⁴⁹⁸ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 4.

⁴⁴⁹⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 916.

⁴⁵⁰⁰ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5245-5246.

⁴⁵⁰¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 917.

⁴⁵⁰² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 918.

leševe. Primijetio je da su neki od tih ljudi bili još uvijek živi, jer su stenjali i jaukali.⁴⁵⁰³ Svjedok je ležao u jami sve dok se jedan od vojnika nije vratio. Vojnik je tražio one koji su pobjegli. Vojnik je zatim iz automatske puške ispalio pet hitaca u jamu, ali nije uspio da pogodi svjedoka. U tom trenutku, tom vojniku se pridružio još jedan vojnik i njih dvojica su raspravljala da li da se spuste u jamu i pobiju one koji su možda još bili živi. Nakon što su otpjevali neke "četničke" pjesme, vojnici, koji su pili alkohol, ukrcali su se u autobus i odvezli se odatle.⁴⁵⁰⁴

1091. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su vojnici, bosanski Srbi, oko 25. jula 1992. prevezli s fudbalskog stadiona u Ljubiji više od 50 zatočenika u rudnik željezne rude zvani "Kipe", te da su po dolasku pobili sve zatočenike osim dvojice. Svi zatočenici su bili u civilnoj odjeći. Što se tiče njihove nacionalne pripadnosti, Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.5 iz Priloga C Optužnici*, i konstatuje da su zatočenici pretežno bili bosanski Muslimani i bosanski Hrvati. Tokom ubijanja, jedan od počinitelja rekao je: "Evo vam nezavisna Bosna!" Dok su bili u autobusu, stražari su zatočenike nazivali ustašama i, tokom transporta u rudnik, tjerali su ih da pjevaju "četničke" pjesme. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident 6.8 iz Priloga A Optužnici

1092. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ubijanje više muškaraca na fudbalskom stadionu u Ljubiji i oko njega 25. jula 1992. ili približno tog datuma.⁴⁵⁰⁵ Odbrana je iznijela argument da su obezbjeđenje zatočenika na fudbalskom stadionu u Ljubiji vršili pripadnici policije bosanskih Srba i interventnog voda MUP-a, a ne pripadnici vojske, budući da na tom stadionu nije bilo vojnika.⁴⁵⁰⁶ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvještaj o broju činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom.⁴⁵⁰⁷ Vijeću su takođe predloženi dokazi koje su iznijeli **svjedokinja RM-023**, Muslimanka koja je 1991. i 1992. živjela u opštini Prijedor;⁴⁵⁰⁸ **Nermin Karagić**,

⁴⁵⁰³ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 4.

⁴⁵⁰⁴ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 5.

⁴⁵⁰⁵ Optužnica, par. 39, 59, 62, incident 6.8 iz Priloga A Optužnici.

⁴⁵⁰⁶ Završni podnesak odbrane, par. 482-483.

⁴⁵⁰⁷ Činjenice o kojima je presuđeno br. 1079-1082 razmotrene su u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.5 iz Priloga C Optužnici*.

⁴⁵⁰⁸ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 1-2.

bosanski Musliman iz pretežno muslimanskog sela Rizvanovići u opštini Prijedor;⁴⁵⁰⁹ **Elvedin Nasić**, bosanski Musliman iz Hambarina u opštini Prijedor;⁴⁵¹⁰ i **Ewa Tabeau**, demograf i statističar,⁴⁵¹¹ kao i forenzički dokumentarni dokazi, i smatra da ti dokazi ne pobijaju činjenice o kojima je presuđeno.⁴⁵¹²

1093. U periodu od maja do jula 1992., VRS je, u sadejstvu s policijom i paravojnim grupama, napao područja i sela Hambarine, Kozarac, Kamičani, Biščani, Čarakovo, Briševo i Ljubija, koja su bila naseljena pretežno bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima.⁴⁵¹³ **Svjedokinja RM-023** je izjavila da su u julu 1992., u vrijeme granatiranja Ljubije, srpski vojnici koji su nosili maskirne uniforme sa srpskim oznakama okupljali ljude i odvajali žene i djecu od muškaraca.⁴⁵¹⁴ Vojnici su došli u kuću u kojoj se sklonila svjedokinja zajedno s još 38 drugih Muslimana, uključujući žene, muškarce i djecu, i rekli: "Oho, vidi ovo gnijezdo Zelenih beretki!".⁴⁵¹⁵ Vojnici su iz kuće istjerali djecu, starosti od dvije do 13 godina, držeći ih na nišanu pušaka. Svjedokinja je čula jednog srpskog vojnika kako govori da će se "sakupiti u 'Jasenovcu'". Vojnici su pod pratnjom odveli skoro sve muškarce, Muslimane, iz Ljubije na fudbalski stadion u Ljubiji s rukama povezanim na potiljku.⁴⁵¹⁶

1094. **Elvedin Nasić** je izjavio da su negdje oko 25. jula 1992. u 15:00 sati, njega i još 110 muškaraca koje su "srpski vojnici" držali zatočene u jednom malom kafiću u blizini komandnog mjesta u selu Miska Glava, u opštini Prijedor, ukrcali u dva autobusa i

⁴⁵⁰⁹ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5203-5204, 5209-5210.

⁴⁵¹⁰ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 1-2, izjava svjedoka od 15. marta 2000., str. 1, 6.

⁴⁵¹¹ Ewa Tabeau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tabeau, 5. novembar 2013.).

⁴⁵¹² **Elvedin Nasić**: P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 4, izjava svjedoka od 15. marta 2000., str. 2-3, izjava svjedoka od 10. januara 2002., str. 1. **Svjedokinja RM-023**: P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 6. **Nermin Karagić**: P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), 5234, 5236-5237; P1003 (Tabela s imenima i komentarima Nermina Karagića), str. 1-3, 5-7. **Ewa Tabeau i forenzički dokumentarni dokazi**: P2796 (Ewa Tabeau, izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 17; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 224, 226-228; P1004 (Potvrda o smrti za Mustafu Karagića, 4. februar 2011.); P2326 (Obdukcioni izvještaj za Muhu Musića, 27. juli 2000.); P2333 (Obdukcioni izvještaj za Muharema Petrovca, 17. juli 2000.); P4674 (Zapisnik o identifikaciji za Fadila Kekića, 25. april 2007.), str. 1-3; P4675 (Obdukcioni izvještaj za Fadila Kekića, 19. maj 2007.), str. 1; P5899 (Rješenje suda u Sanskom Mostu o smrti Muhe Musića, 4. maj 1999.); P5901 (Potvrda o smrti za Ismeta Avdića, 4. februar 2011.); P5902 (Rješenje suda u Sanskom Mostu o smrti Fikreta Duratovića, 30. januar 2001.), str. 1; P5903 (Rješenje suda u Sanskom Mostu o smrti Mustafe Karagića, 28. decembar 1998.), str. 1; P5904 (Zapisnik o identifikaciji za Sakiba Ejupovića, 3. juli 2006.), str. 1, 3; P5905 (Izvještaj o reobdukciji za Sakiba Ejupovića, 11. juni 2006.), str. 1-2; P5906 (Potvrda o smrti za Sakiba Ejupovića, 10. juni 2006.), str. 1.

⁴⁵¹³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 867.

⁴⁵¹⁴ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 6.

⁴⁵¹⁵ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 6; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3991-3993.

⁴⁵¹⁶ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 6.

odvezli u Ljubiju, u opštini Prijedor.⁴⁵¹⁷ U Ljubiji ih je čekao policajac koji se zvao Simo.⁴⁵¹⁸ Više vojnika, pripadnika "specijalnih snaga", u tamnoplavim i crnim maskirnim uniformama, ušlo je u autobuse i tuklo zatočenike.⁴⁵¹⁹ Dok su ih tukli, ti vojnici specijalnih snaga su se fizički podupirali kako bi mogli jače da šutiraju zatočenike.⁴⁵²⁰ Komandant vojnika "specijalnih snaga", kojeg su zvali Major, rekao je svjedoku da je njegova jedinica iz republike bosanskih Srba i da joj je naziv "interventni vod".⁴⁵²¹ Autobusi su zatim vozili pet minuta do fudbalskog stadiona u Ljubiji.⁴⁵²² Na stadionu, zatočenicima su naredili da se iskrcaju iz vozila, nakon čega su vojnici i policajci počeli da ih tuku "metalnim i drvenim polugama i palicama".⁴⁵²³ Svjedok je vidio nekog "kapetana", za kojeg je pretpostavio da je komandovao vojnicima i policajcima zato što je izdavao naređenja svima osim vojnicima "specijalnih snaga".⁴⁵²⁴

1095. **Karagić** je u svom svjedočenju izjavio da su se autobusi koji su prevozili zatočenike iz Doma u Miskoj Glavi zaustavili kod stadiona i da su zatočenike natjerali da utrče na stadion.⁴⁵²⁵ Svi stražari su nosili uniforme osim jednog koji je bio u civilnoj odjeći i kojeg su drugi stražari oslovljavali sa "vojvoda".⁴⁵²⁶ On se sjetio i jednog vojnog policajca koji je nosio bijeli opasač.⁴⁵²⁷ Zatočenike, koji su svi bili u civilnoj odjeći, natjerali su da se postroje ispred zida od cigle koji se pružao cijelom dužinom stadiona.⁴⁵²⁸ Natjerali su ih da stanu pred zid i da se pognu u struku.⁴⁵²⁹ Stražari su zatim počeli da udaraju zatočenike nogama.⁴⁵³⁰ Poslije toga, stražari su doveli jednog

⁴⁵¹⁷ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 3, izjava svjedoka od 15. marta 2000., str. 2; P2601 (Elvedin Nasić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 12. decembar 2002.), str. 12690-12691.

⁴⁵¹⁸ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 3.

⁴⁵¹⁹ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 3, izjava svjedoka od 15. marta 2000., str. 2.

⁴⁵²⁰ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. marta 2000., str. 2.

⁴⁵²¹ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjave svjedoka od 15. januara 1995., str. 4, izjava svjedoka od 15. marta 2000., str. 2.

⁴⁵²² P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 3.

⁴⁵²³ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 4.

⁴⁵²⁴ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 4.

⁴⁵²⁵ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5227-5228; Nermin Karagić, T. 9124-9125; P1000 (Mapa s fotografijama pod naslovom: Pregled Ljubija-Briševo), fotografija 2.

⁴⁵²⁶ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5231; Nermin Karagić, T. 9127.

⁴⁵²⁷ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5231, 5235; Nermin Karagić, T. 9105, 9112, 9127.

⁴⁵²⁸ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5228, 5230; Nermin Karagić, T. 9105, 9126-9127; P1000 (Mapa s fotografijama pod naslovom: Pregled Ljubija-Briševo), fotografija 2.

⁴⁵²⁹ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5232-5233.

⁴⁵³⁰ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5233.

čovjeka kojeg su uhvatili u šumi i natjerali ga da identifikuje zatočenike koji su bili s njim u šumi.⁴⁵³¹ Ljude koje je on identifikovao odvojili su i odveli do ograde koja se nalazila pored tog zida od cigle.⁴⁵³² Premda su grupi koja je stajala pred zidom naredili da se okrene licem prema zidu, svjedok se osvrnuo ka onoj grupi koju su odveli pred ogradu i vidio kako čovjek s bijelim opasačem tri puta puca u jednog čovjeka iz te grupe.⁴⁵³³ Vojvoda mu je rekao da ne puca i da ne uznemirava susjedstvo.⁴⁵³⁴ Zatočenike koji su bili mlađi od svjedoka, koji je tada imao 17 godina, odvojili su i odveli ka svlačionici.⁴⁵³⁵ Jednog čovjeka su takođe odvojili od grupe i odveli u svlačionicu kad je rekao stražarima da mu je majka Srpkinja.⁴⁵³⁶ Kako navodi svjedok, taj čovjek je preživio.⁴⁵³⁷ Zatočenike su zatim natjerali da stanu pred zid i stave prste na vrh zida, a jedan im je čovjek zatim gazio po prstima dok su ih tjerali da pjevaju pjesme o "Velikoj Srbiji".⁴⁵³⁸ Zatočenike su sve vrijeme udarali s leđa.⁴⁵³⁹ Svjedok je vidio kako su čovjeka koji je stajao pored njega, Hareta Crljenkovića, ubili bajonetom.⁴⁵⁴⁰ Premlaćivanje je trajalo nekoliko sati i mnogo ljudi je izgubilo život.⁴⁵⁴¹ Jedan policajac s nadimkom Stiven pištoljem je iz blizine ubio Irfana Nasića, a stražar zvani Duća hicima iz puške raspolutio je tijelo jednog drugog zatočenog bosanskog Muslimana, Muharema Petrovca.⁴⁵⁴² Dvojicu ljudi su izdvojili i odveli na drugu stranu stadiona, gdje su ih ubili.⁴⁵⁴³ Zatočenicima su zatim naredili da uklone leševe i utovare ih u autobus.⁴⁵⁴⁴ Svjedok je procijenio da je, u trenutku kada je u autobus utovarivao jedan leš, u autobusu već bilo 15 ili 20 leševa.⁴⁵⁴⁵ Jednom od leševa je nedostajala glava, dok

⁴⁵³¹ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5233; Nermin Karagić, T. 9132.

⁴⁵³² P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5233-5234.

⁴⁵³³ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5234.

⁴⁵³⁴ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5234.

⁴⁵³⁵ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5203, 5227-5228, 5234; Nermin Karagić, T. 9112; P1000 (Mapa s fotografijama pod naslovom: Pregled Ljubija-Briševo), fotografija 2. V. takođe P5899 (Rješenje suda u Sanskom Mostu o smrti Muhe Musića, 4. maj 1999.), str. 1-2.

⁴⁵³⁶ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5236.

⁴⁵³⁷ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5236.

⁴⁵³⁸ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5235, 5241-5242. V. takođe P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 4.

⁴⁵³⁹ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5235-5236.

⁴⁵⁴⁰ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5236; Nermin Karagić, T. 9108-9109; P1003 (Tabela s imenima i komentarima Nermina Karagića), str. 1.

⁴⁵⁴¹ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5236.

⁴⁵⁴² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 911.

⁴⁵⁴³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 912.

⁴⁵⁴⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 913.

⁴⁵⁴⁵ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5237.

je jednom oko visilo iz duplje, a glava mu je bila smrskana.⁴⁵⁴⁶ Na stadionu je ubijeno najmanje 15 zatočenika.⁴⁵⁴⁷

1096. Kako je naveo **Nasić**, Stiven je ubio iz vatrenog oružja još dva zatočenika, među kojima je bio i Muharem Petrovac.⁴⁵⁴⁸ Tokom ubijanja, komandant "specijalnih snaga", kojeg su oslovljavali sa "major", i Predrag Vasiljević bili su prisutni i stajali su pored vojnika koji su tukli i ubijali zatočenike.⁴⁵⁴⁹ Prema riječima **svjedokinje RM-023**, tu su bili samo "redovni srpski vojnici" u uniformama, a čovjeku koji je bio glavni među njima obraćali su se s "druže komandire".⁴⁵⁵⁰ Neke zatočenike su ubili iz vatrenog oružja na stadionu, neke su pretukli i zatim autobusom odvezli u "logore", a neke su pustili.⁴⁵⁵¹

1097. Prema **Ewi Tabeau** i forenzičkim dokazima, ostaci jedanaest tijela ekshumirani su na pet lokaliteta: ostaci pet tijela iz masovne grobnice Redak u Ljubiji, jednog tijela iz grobnice Volarić II, dva tijela iz grobnice Ljeskare 2 u Donjoj Ljubiji, jednog tijela na lokalitetu u Budimlić Japri, i dva tijela na nepoznatom lokalitetu, i potom su identifikovani.⁴⁵⁵² Na sedam žrtava nije pronađena odjeća, dok su četiri žrtve pronađene u civilnoj odjeći.⁴⁵⁵³ Svi muškarci su 1992. godine bili stari između 18 i 43 godine.⁴⁵⁵⁴

⁴⁵⁴⁶ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5237.

⁴⁵⁴⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 914.

⁴⁵⁴⁸ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 4, izjava svjedoka od 15. marta 2000., str. 2-3.

⁴⁵⁴⁹ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 4.

⁴⁵⁵⁰ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 6.

⁴⁵⁵¹ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 6.

⁴⁵⁵² P1004 (Potvrda o smrti za Mustafu Karagića, 4. februar 2011.); P2326 (Obdukcioni izvještaj za Muhu Musića, 27. juli 2000.); P2333 (Obdukcioni izvještaj za Muharema Petrovca, 17. juli 2000.); P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 224, 226-228; P4672 (Zapisnik o identifikaciji za Senada Porčića, 21. avgust 2004.), str. 2; P4673 (Evidencija o nestaloj osobi za Senada Porčića), str. 1; P4674 (Zapisnik o identifikaciji za Fadila Kekića, 25. april 2007.), str. 1, 3; P4675 (Obdukcioni izvještaj za Fadila Kekića, 19. maj 2007.), str. 1; P5898 (Zapisnik o identifikaciji za Muhu Musića, 9. oktobar 2000.); P5899 (Rješenje suda u Sanskom Mostu o smrti Muhe Musića, 4. maj 1999.); P5901 (Potvrda o smrti za Ismeta Avdića, 4. februar 2011.); P5902 (Rješenje suda u Sanskom Mostu o smrti Fikreta Duratovića, 30. januar 2001.), str. 1; P5903 (Rješenje suda u Sanskom Mostu o smrti Mustafe Karagića, 28. decembar 1998.), str. 1; P5904 (Zapisnik o identifikaciji za Sakiba Ejupovića, 3. juli 2006.), str. 1, 3; P5905 (Izvještaj o reobdukciji za Sakiba Ejupovića, 11. juni 2006.), str. 1; P5906 (Potvrda o smrti za Sakiba Ejupovića, 10. juni 2006.), str. 1; P5588 (Obavještenje MKNL-a o izvještaju o DNK), prvi dio, str. 34, 167, 243, 256, 384, 390. Identifikovane su sljedeće osobe: Ismet Avdić (1966.), Fikret Duratović (1959.), Mustafa Karagić (1966.), Muho Musić (1954.), Irfan Nasic (1967.), Muharem Petrovac (1962.), Sakib Ejupović (1953.), Ismet Hamulić (1971.), Jasmin Kadirić (1973.), Fadil Kekić (1964.) i Senad Porčić (1969.).

⁴⁵⁵³ P2326 (Obdukcioni izvještaj za Muhu Musića, 27. juli 2000.), str. 1-2; P2333 (Obdukcioni izvještaj za Muharema Petrovca, 17. juli 2000.), str. 2; P4674 (Zapisnik o identifikaciji za Fadila Kekića, 25. april 2007.), str. 1-2; P4675 (Obdukcioni izvještaj za Fadila Kekića, 19. maj 2007.), str. 1; P5898 (Zapisnik o identifikaciji za Muhu Musića, 9. oktobar 2000.); P5904 (Zapisnik o identifikaciji za Sakiba Ejupovića, 3. juli 2006.), str. 1.

1098. U vezi s argumentom odbrane da su obezbjeđenje zatočenika na fudbalskom stadionu u Ljubiji vršili pripadnici policije bosanskih Srba i pripadnici interventnog voda MUP-a, a ne pripadnici vojske, Pretresno vijeće napominje da se ta tvrdnja zasniva na zaključku iz Prvostepene presude u predmetu *Brđanin* i na dokazima koje je iznio Karagić.⁴⁵⁵⁵ To što se odbrana oslanja na Prvostepenu presudu u predmetu *Brđanin* nije primjereno, zato što Pretresno vijeće može da donosi činjenične zaključke samo na osnovu dokaza koji su mu predloženi i činjenica o kojima je presuđeno. Dokazi na kojima je zasnovan relevantni zaključak u Prvostepenoj presudi u predmetu *Brđanin* nisu bili uvršteni u spis u ovom predmetu, niti predstavljaju činjenicu o kojoj je presuđeno.⁴⁵⁵⁶

1099. U vezi s dokazima koje je iznio Karagić, on je u svom svjedočenju izjavio da je na ulicama Ljubije bilo mnogo vojnika i da su "neki" od tih vojnika pokušali da uđu na stadion, ali da su bili otjerani.⁴⁵⁵⁷ Pretresno vijeće napominje da je Karagić u svom svjedočenju dalje izjavio da je, dok je on bio zatočen na fudbalskom stadionu u Ljubiji, tu bio prisutan jedan vojni policajac i da se činilo da je on bio glavni.⁴⁵⁵⁸ Karagić je mogao da identifikuje tog čovjeka s bijelim opasačem kao vojnog policajca zato što je Karagić odslužio vojni rok.⁴⁵⁵⁹ S obzirom na to da je Karagić, shodno tome, u svom svjedočenju izjavio da pripadnici vojske jesu vršili obezbjeđenje zatočenika na

⁴⁵⁵⁴ P1004 (Potvrda o smrti za Mustafu Karagića, 4. februar 2011.); P2326 (Obdukcioni izvještaj za Muhu Musića, 27. juli 2000.), str. 1-2; P2333 (Obdukcioni izvještaj za Muharema Petrovca, 17. juli 2000.), str. 1-2; P2793 (Ewa Tabeau, tabela s ispravkama uz izvještaj vještaka o dokazima o smrti i dodatak, 7. novembar 2013.), str. 3; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti), str. 224, 226-228; P4672 (Zapisnik o identifikaciji za Senada Porčića, 21. avgust 2004.), str. 2; P4673 (Evidencija o nestaloj osobi za Senada Porčića), str. 1; P4674 (Zapisnik o identifikaciji za Fadila Kekića, 25. april 2007.), str. 1, 3; P4675 (Obdukcioni izvještaj za Fadila Kekića, 19. maj 2007.), str. 1; P5898 (Zapisnik o identifikaciji za Muhu Musića, 9. oktobar 2000.); P5899 (Rješenje suda u Sanskom Mostu o smrti Muhe Musića, 4. maj 1999.), str. 1; P5902 (Rješenje suda u Sanskom Mostu o smrti Fikreta Duratovića, 30. januar 2001.), str. 1; P5903 (Rješenje suda u Sanskom Mostu o smrti Mustafe Karagića, 28. decembar 1998.), str. 1; P5904 (Zapisnik o identifikaciji za Sakiba Ejupovića, 3. juli 2006.), str. 1, 3; P5906 (Potvrda o smrti za Sakiba Ejupovića, 10. juni 2006.), str. 1.

⁴⁵⁵⁵ V. Završni podnesak odbrane, fusnote 2136, 2139.

⁴⁵⁵⁶ Relevantni zaključak iz Prvostepene presude u predmetu *Brđanin* donesen je na osnovu Nasićevog svjedočenja (v. Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, fusnota 1019). Premda su dijelovi Nasićevog svjedočenja u predmetu *Brđanin* u ovom predmetu uvršteni u spis kao dokazni predmet P2601, konkretno svjedočenje na kojem je zasnovan zaključak iz Prvostepene presude u predmetu *Brđanin* u ovom predmetu nije uvršteno u spis i Pretresno vijeće ga nije formalno primilo na znanje kao činjenicu o kojoj je presuđeno.

⁴⁵⁵⁷ Nermin Karagić, T. 9104-9105.

⁴⁵⁵⁸ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5228, 5231, 5235; Nermin Karagić, T. 9105, 9112, 9127.

⁴⁵⁵⁹ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5235; Nermin Karagić, T. 9112.

fudbalskom stadionu u Ljubiji, njegov iskaz ne govori u prilog suprotnoj tvrdnji odbrane.

1100. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su oko 25. jula 1992. sljedeći ljudi ubili 15 muškaraca koji su bili zatočeni na fudbalskom stadionu Ljubiji: vojnici i policajci, među kojima su bili jedan pripadnik Vojne policije VRS-a i jedan pripadnik MUP-a, policajac poznat pod nadimkom Stiven. Neki od njih ubijeni su iz vatrenog oružja, a neki su umrli uslijed premlaćivanja. Dvojica ljudi koji su bili među tim žrtvama su Irfan Nasić i Muharem Petrovac, obojica bosanski Muslimani.⁴⁵⁶⁰ Što se tiče njihove nacionalne pripadnosti, Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.5 iz Priloga C Optužnici*, i konstatuje da su zatočnici pretežno bili bosanski Muslimani i bosanski Hrvati. Zatočnici su svi bili u civilnoj odjeći. Tokom premlaćivanja, zatočenike su tjerali da pjevaju pjesme o "Velikoj Srbiji". Jednog zatočenika, koji je rekao stražarima da mu je majka Srpkinja, izdvojili su iz grupe, odveli u svlačionicu i on je preživio. Pretresno vijeće smatra da zatočenike koji su bili u svlačionicama nisu tukli. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident 6.9 iz Priloga A Optužnici

1101. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ubijanje najmanje 68 ljudi u selu Briševo, opština Prijedor, u periodu od 23. do 26. jula 1992.⁴⁵⁶¹ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom. Vijeću su takođe predloženi dokazi koje su iznijeli **Ivo Atlija**, Hrvat iz pretežno hrvatskog sela Briševo u opštini Prijedor,⁴⁵⁶² i **Ewa Tabeau**, demograf i statističar,⁴⁵⁶³ kao i dokumentarni dokazi, i ono smatra da ti dokazi ne pobijaju činjenice

⁴⁵⁶⁰ Pretresno vijeće primjećuje da je, shodno činjenici o kojoj je presuđeno br. 911, Muharema Petrovca ubio stražar s nadimkom Duća, dok dokazi koje je iznio Elvedin Nasić ukazuju na to da je Petrovca ustrijelio pripadnik policije zvani Stiven. Pretresno vijeće smatra da su dokazi koje je iznio Nasić pouzdani, budući da je on bio na licu mjesta. Premda su Nasićevi i forenzički dokazi u skladu s činjenicom da je Muharem Petrovac izgubio život na fudbalskom stadionu u Ljubiji 25. jula 1992., Pretresno vijeće smatra da je činjenica o kojoj je presuđeno br. 911 pobijena kada se radi o počiniocu tog ubijanja, to jest stražaru s nadimkom Duća. Shodno tome, Vijeće nije donijelo zaključak da je Duća bio na stadionu u Ljubiji u vrijeme incidenta.

⁴⁵⁶¹ Optužnica, par. 39(a)(i), 59(a), 62(a), incident 6.9 iz Priloga A Optužnici.

⁴⁵⁶² P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), str. 1, par. 9; P169 (Izjava Ive Atlije data hrvatskim vlastima, 30. januar 1993.), par. 44; Ivo Atlija, T. 2301; P174 (Mapa opštine Prijedor).

⁴⁵⁶³ Ewa Tabeau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tabeau, 5. novembar 2013.).

o kojima je presuđeno.⁴⁵⁶⁴ Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje je iznio **Vojo Kuprešanin**, koji je počev od sredine 1991. godine bio predsjednik Skupštine ARK-a.⁴⁵⁶⁵

1102. Dana 27. maja 1992., Briševo je granatirano minobacačima, a granate su dolazile iz pravca sela Rasavci i Oštra Luka, dva sela koja su bila pretežno nastanjena bosanskim Srbima i nalaze se istočno od Briševa.⁴⁵⁶⁶ Briševo je bilo selo koje je pripadalo mjesnoj zajednici Ljubija i koje je prije sukoba bilo nastanjeno uglavnom bosanskim Hrvatima. Prije tog granatiranja, vlasti bosanskih Srba na tom području zahtijevale su da se preda svo naoružanje u tom selu.⁴⁵⁶⁷ Naoružanje je predato bosanskim Srbima u selu Rasavci, usprkos tome što se radilo samo o zakonito posjedovanim lovačkim puškama i pištoljima.⁴⁵⁶⁸ U ranim jutarnjim satima 24. jula 1992., vojska bosanskih Srba je započela napad na Briševo. Minobacačke granate su padale po kućama, a stanovnici su se sakrili u podrume. Granatiranje je trajalo cijeli dan. Sljedećeg dana, artiljeriji se pridružila pješadija.⁴⁵⁶⁹ U večernjim satima 25. jula 1992., pješadija bosanskih Srba ušla je u selo.⁴⁵⁷⁰ Vojnici su nosili uniforme JNA s crvenim trakama oko rukava ili oko šljemova, a neki od njih su imali četničke oznake i šubare.⁴⁵⁷¹ Tokom napada na Briševo 24. i 25. jula 1992., ubijeno je najmanje 68 lica, od kojih su 14 bile žene.⁴⁵⁷²

1103. Jedan svjedok je pružio dodatne pojedinosti o napadu na ovo selo. **Ivo Atlija** je u svom svjedočenju izjavio da je selo napadnuto iz pravca sela Oštra Luka, Batkovci, Redak i Rasavci.⁴⁵⁷³ Bilo je mnogo eksplozija i oruđa velikih kalibara stvorila su velike

⁴⁵⁶⁴ **Ivo Atlija**: P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 43-47, 49, 51, 53, 56, 64; P169 (Izjava Ive Atlije data hrvatskim vlastima, 30. januar 1993.), par. 40-41; Ivo Atlija, T. 2312, 2323, 2360; P172 (Crtež mjesta na kojem je ubijen Pero Dimić); P173 (Mapa na kojoj je prikazan srpski napad na Briševo); P177 (Izvod iz spiska ubijenih vjernika Banjalučke biskupije), str. 4-5; **Ewa Tabeau**: P2791 (Ewa Tabeau, redigovana tabela imena uz izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 30. avgust 2013.), str. 2; P2793 (Ewa Tabeau, tabela s ispravkama uz izvještaj vještaka o dokazima o smrti i dodatak, 7. novembar 2013.), str. 3; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 229-242; P4676 (Zapisnik o uviđaju), str. 4-12, 16-20, 22; P4677 (Potvrda o nestaloj osobi za Milku Marijan, 15. maj 2013.), str. 1; P5910 (Obdukcioni izvještaj), str. 2-9; P5911 (Izvještaj o ekshumaciji Kantonalnog suda u Bihaću, 16. juni 1997.), str. 2-18; P5912 (Obdukcioni izvještaji), str. 2-7; P5913 (Radni obrazac sa mjesta ekshumacije), str. 1; P5914 (Zbirka obdukcionih izvještaja), str. 3-18.

⁴⁵⁶⁵ D852 (Vojo Kuprešanin, izjava svjedoka, 18. juni 2014.), par. 1; D1139 (Odluka o izboru predsjednika Skupštine Zajednice opština Bosanske Krajine, 26. april 1991.).

⁴⁵⁶⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 919-920.

⁴⁵⁶⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 920.

⁴⁵⁶⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 920.

⁴⁵⁶⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 921.

⁴⁵⁷⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 922.

⁴⁵⁷¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 922.

⁴⁵⁷² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 924.

⁴⁵⁷³ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 43; P169 (Izjava Ive Atlije data hrvatskim vlastima, 30. januar 1993.), par. 40.

kratere u selu.⁴⁵⁷⁴ Svjedok, koji se skrivao u jednom podrumu, čuo je od Jerka Ivandića da je u jednoj od tih eksplozija poginula Lucija Ivandić.⁴⁵⁷⁵ Do podneva 24. jula 1992., granatiranje se pojačalo i svjedok je mogao da izađe iz podruma tek 25. jula 1992. uveče, i tada je vidio da gore kuće i čuo ljude kako jauču.⁴⁵⁷⁶ Tog dana, između 16:00 i 17:00 sati, srpska pješadija, koju su činili pripadnici 6. krajiške i 5. kozaračke brigade VRS-a, ušla je u selo iz dva pravca.⁴⁵⁷⁷ Na svom putu kroz Briševo, vojnici su mučili, osakatili i ubili više stanovnika sela.⁴⁵⁷⁸

1104. Kasnije tog dana, 10 do 12 naoružanih srpskih vojnika koji su nosili sivomaslinaste uniforme JNA pojavili su se u kući u kojoj su se svjedok i drugi ljudi sklonili i rekli svima da se vrate u svoje domove.⁴⁵⁷⁹ Na putu ka kući jednog komšije, svjedok je vidio "četnike" u maskirnim uniformama s oznakama na rukavima koje nisu bile redovne oznake JNA.⁴⁵⁸⁰ Sreo je svoju majku koja mu je rekla da mu je otac mrtav i da treba da bježi da se spasi.⁴⁵⁸¹ Kada je grupa od približno 100 do 150 "četnika" i vojnika počela da puca na Atliju, on je potrčao preko potoka i sakrio se u šumu koja se nalazila nekih 15 do 20 metara od mjesta na kojem mu je bila majka.⁴⁵⁸²

1105. Vojnici, bosanski Srbi, natjerali su jednog starijeg bosanskog Hrvata, Peru Dimača, da se svuče, udarali ga Biblijom i na kraju mu pucali u glavu.⁴⁵⁸³ **Atlja** je to posmatrao iz šume; vidio je oko 15 do 20 "četnika" kako šutiraju Dimača, udaraju ga kundacima pušaka i šamaraju ga, nazivajući ga "ustašom".⁴⁵⁸⁴ Naredili su mu da se svuče, klekne i pomoli se iz Biblije, dok su ga i dalje tukli.⁴⁵⁸⁵ Dimačeva kuća je zapaljena.⁴⁵⁸⁶ Jedan "četnik" je pitao "[š]to mu sad taj njegov katolički bog ne

⁴⁵⁷⁴ P168 (Ivo Atlja, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 43.

⁴⁵⁷⁵ P168 (Ivo Atlja, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 43-45.

⁴⁵⁷⁶ P168 (Ivo Atlja, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 43, 46-47; P169 (Izjava Ive Atlje data hrvatskim vlastima, 30. januar 1993.), par. 41.

⁴⁵⁷⁷ P168 (Ivo Atlja, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 47; P169 (Izjava Ive Atlje data hrvatskim vlastima, 30. januar 1993.), par. 41; P173 (Mapa na kojoj je prikazan srpski napad na Briševo).

⁴⁵⁷⁸ P169 (Izjava Ive Atlje data hrvatskim vlastima, 30. januar 1993.), par. 41.

⁴⁵⁷⁹ P168 (Ivo Atlja, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 47-49.

⁴⁵⁸⁰ P168 (Ivo Atlja, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 49.

⁴⁵⁸¹ P168 (Ivo Atlja, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 51.

⁴⁵⁸² P168 (Ivo Atlja, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 51-52.

⁴⁵⁸³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 923.

⁴⁵⁸⁴ P168 (Ivo Atlja, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 49, 53.

⁴⁵⁸⁵ P168 (Ivo Atlja, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 49, 53.

⁴⁵⁸⁶ P168 (Ivo Atlja, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 53.

pomogne?", a drugi je rekao "[i]onako je bog Srbin".⁴⁵⁸⁷ Ti "četnici" su zatim naredili Dimaču da trči ka šumi, a zatim mu pucali u glavu i ubili ga na licu mjesta.⁴⁵⁸⁸

1106. Svjedok je iz svog skrovišta čuo oficire kako putem radio-veze izdaju naređenja 2., 7., i 9. bataljonu da se uveče sastanu kod katoličke crkve.⁴⁵⁸⁹ Svjedok je vidio grupe vojnika kako se kreću u pravcu brda i crkve shodno tim naređenjima.⁴⁵⁹⁰ Na osnovu onoga što mu je bilo poznato o vojsci, znao je da je 6. krajiška brigada bila locirana na tom području i zaključio je da su pomenuti bataljoni bili iz te brigade, kao i da je ta brigada bila odgovorna za smrt najvećeg broja žrtava u Briševu.⁴⁵⁹¹ Atliji je kasnije Vojo Kuprešanin rekao da je incidente ubijanja izvršila jedna grupa pripadnika 6. krajiške brigade koji su se oteli kontroli.⁴⁵⁹² Kada je Atlija pitao Kuprešanina kako se cijela brigada može oteti kontroli, Kuprešanin mu je rekao da ne priča previše.⁴⁵⁹³

1107. Komandant 6. krajiške brigade bio je pukovnik Basara, a Veljko Brajić je bio načelnik za bezbjednosne poslove.⁴⁵⁹⁴ Svjedok je dalje izjavio je u tom napadu učestvovala i 5. kozaračka brigada, da je to kasnije potvrdio Kuprešanin, te da mu je to kasnije rečeno kada je pregovarao s vlastima u Ljubiji.⁴⁵⁹⁵ Velika većina vojnika koji su bili u Briševu otišla je u večernjim satima 25. jula 1992.⁴⁵⁹⁶

1108. Prve žrtve napada na Briševo sahranjene su iste večeri.⁴⁵⁹⁷ Dana 26. jula 1992., svjedok je, zajedno s još 12 seljana, prošao kroz selo da vidi šta se desilo.⁴⁵⁹⁸ Leševi su sahranjeni na licu mjesta, ali u nekoliko navrata "četnici" su došli u selo i pucali na seljane, natjeravši ih u bijeg, uslijed čega je sahrana nekih žrtava bila odložena na približno dva mjeseca.⁴⁵⁹⁹ Svjedok je učestvovao u sahrani mnogih žrtava tako što je prenosio njihove leševe, od kojih su neki bili spaljeni, osakaćeni ili se činilo da imaju

⁴⁵⁸⁷ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 53.

⁴⁵⁸⁸ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 53; Ivo Atlija, T. 2360; P172 (Crtež mjesta na kojem je ubijen Pero Dimač).

⁴⁵⁸⁹ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 57-58.

⁴⁵⁹⁰ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 57.

⁴⁵⁹¹ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 58; P169 (Izjava Ive Atlije data hrvatskim vlastima, 30. januar 1993.), par. 34-35.

⁴⁵⁹² P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 106.

⁴⁵⁹³ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 106.

⁴⁵⁹⁴ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 57-58, 109(3); P169 (Izjava Ive Atlije data hrvatskim vlastima, 30. januar 1993.), par. 34-35.

⁴⁵⁹⁵ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 58, 109(5); P169 (Izjava Ive Atlije data hrvatskim vlastima, 30. januar 1993.), par. 35.

⁴⁵⁹⁶ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 62.

⁴⁵⁹⁷ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 67.

⁴⁵⁹⁸ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 62.

⁴⁵⁹⁹ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 68.

rane od vatrenog oružja.⁴⁶⁰⁰ Atlija je vidio i druge žrtve koje su bile sahranjene, ali nije bio prisutan na njihovim sahranama.⁴⁶⁰¹ Među žrtvama su bila i dva dječaka mlađa od 16 godina i četiri invalida.⁴⁶⁰²

1109. Poslije napada na Briševo, svjedok se u nekoliko navrata sastao s Vojom Kuprešaninom u vezi sa zločinima za koje je svjedok smatrao da su ih počinile srpske snage.⁴⁶⁰³ Jednom prilikom, Kuprešanin je preostalim stanovnicima Briševa hrvatske nacionalnosti ponudio da se presele u sela Mataruškog Brda (Bišćane, Rizvanoviće i Hambarine), ali oni su tu ponudu odbili jer su znali šta su Srbi učinili Muslimanima koji su nekad živjeli u tim selima.⁴⁶⁰⁴ Kuprešanin je takođe rekao svjedoku da će pokušati da razgovara s generalom Talićem i organizovao je sastanak sa Stakićem, koji je u to vrijeme bio predsjednik Srpske opštine Prijedor, na kojem je svjedoku ponuđen smještaj u pretežno muslimanskom selu Bišćani, što je on odbio.⁴⁶⁰⁵ S tim u vezi, Atlija je u svom svjedočenju izjavio da su mu srpski rukovodioci rekli da su ih optuživali za etničko čišćenje i da, ako dopuste preostalim seljanima da odu odatle, "onda još imaju jedan argument više da nas optuže" za to.⁴⁶⁰⁶

1110. **Vojo Kuprešanin** je u svom svjedočenju izjavio da je u Briševo s biskupom Komaricom i dvojicom oficira 1. krajiškog korpusa VRS-a otišao 1992. godine, nakon što je tamo bio izvršen pokolj, te da se sastao sa Hrvaticama, suprugama ljudi koji su bili ubijeni.⁴⁶⁰⁷ Prema Kuprešaninovim riječima, "[o]ni su rekli da, da, da je Vojska Republike Srpske, neke, Vojska ne, ne Vojska Republike Srpske, neko je upao u selo i pobio jedan broj ljudi".⁴⁶⁰⁸ U svom svjedočenju u predmetu *Karadžić*, svjedok je izjavio da mu nije poznato koje su vojne formacije napale selo, ali je potvrdio da je Briševo bilo nenaoružano selo u kojem nije bilo nikakvih borbenih aktivnosti.⁴⁶⁰⁹ Međutim, u razgovoru s tužilaštvom, svjedok je izričito rekao da su mu žene iz Briševa rekle da je

⁴⁶⁰⁰ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 67-70, 73-78, 80-81, 84-87.

⁴⁶⁰¹ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 69-70.

⁴⁶⁰² P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 64; Ivo Atlija, T. 2312, 2323; P177 (Izvod iz spiska ubijenih vjernika Banjalučke biskupije), str. 4-5.

⁴⁶⁰³ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 103-107; P169 (Izjava Ive Atlije data hrvatskim vlastima, 30. januar 1993.), par. 49; Ivo Atlija, T. 2316-2317.

⁴⁶⁰⁴ P169 (Izjava Ive Atlije data hrvatskim vlastima, 30. januar 1993.), par. 49.

⁴⁶⁰⁵ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 106; P169 (Izjava Ive Atlije data hrvatskim vlastima, 30. januar 1993.), par. 49; Ivo Atlija, T. 2316-2317.

⁴⁶⁰⁶ Ivo Atlija, T. 2317.

⁴⁶⁰⁷ Vojo Kuprešanin, T. 29804; P6994 (Razgovor tužilaštva s Vojom Kuprešaninom, 16. juli 2001.), str. 8-9.

⁴⁶⁰⁸ Vojo Kuprešanin, T. 29804; P6994 (Razgovor tužilaštva s Vojom Kuprešaninom, 16. juli 2001.), str. 9.

⁴⁶⁰⁹ Vojo Kuprešanin, T. 29819-29820; P7010 (Vojo Kuprešanin, transkript iz predmeta *Karadžić*, 14. novembar 2013.), str. 43575.

napad na selo izveo VRS.⁴⁶¹⁰ Takođe je rekao da je o počinjenim "zločinima" izvijestio ministra odbrane Subotića i Krajišnika.⁴⁶¹¹ U istom razgovoru s tužilaštvom, Kuprešanin je rekao da mu nije palo na pamet da bi trebao da obavijesti Talića, ali da je vjerovatno obavijestio Mladića, mada se ne može sjetiti.⁴⁶¹² Tokom svog svjedočenja, Kuprešanin je izjavio da je obavijestio Talića, a ne Mladića, te da se ne sjeća da je obavijestio Krajišnika.⁴⁶¹³

1111. Prema izvještaju **Ewe Tabeau** i forenzičkim dokazima, iz grobnica na više lokaliteta ekshumirani su i identifikovani ostaci 49 tijela koja se dovode u vezu s ovim incidentom.⁴⁶¹⁴ Jedna od žrtava ženskog pola nestala je iz Briševa, ali nema forenzičkih dokaza o tome da su njeni posmrtni ostaci ekshumirani ili identifikovani.⁴⁶¹⁵ Za sedam žrtava u ovom incidentu iz priloga Optužnici nije pronađen nikakav dokazni materijal o

⁴⁶¹⁰ P6994 (Razgovor tužilaštva s Vojom Kuprešaninom, 16. juli 2001.), str. 10.

⁴⁶¹¹ Vojo Kuprešanin, T. 29810-29813, 29867-29868; P6994 (Razgovor tužilaštva s Vojom Kuprešaninom, 16. juli 2001.), str. 9-10.

⁴⁶¹² P6994 (Razgovor tužilaštva s Vojom Kuprešaninom, 16. juli 2001.), str. 10.

⁴⁶¹³ Vojo Kuprešanin, T. 29810, 29813.

⁴⁶¹⁴ P2791 (Ewa Tabeau, redigovana tabela imena uz izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 30. avgust 2013.), str. 2; P2793 (Ewa Tabeau, tabela s ispravkama uz izvještaj vještaka o dokazima o smrti i dodatak, 7. novembar 2013.), str. 3; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 229-242; P4676 (Zapisnik o uviđaju), str. 4-12, 16-20, 22; P5910 (Obdukcioni izvještaj), str. 2-9; P5911 (Izvještaj o ekshumaciji Kantonalnog suda u Bihaću, 16. juni 1997.), str. 2-18; P5912 (Obdukcioni izvještaji), str. 2-7; P5913 (Radni obrazac sa mjesta ekshumacije), str. 1; P5914 (Zbirka obdukcioni izvještaja), str. 3-18. Sljedeće osobe su identifikovane u pojedinačnim grobnicama kod kuće u Briševu: Ilija Atlija (1929.), Petar Dimač (1927.) i Jozo Lovrić (1957.). Sljedeće osobe su identifikovane u pojedinačnim grobnicama u Staroj Rijeci: Joso Atlija (1935.) i Marijan Atlija (1944.). Sljedeće osobe su identifikovane na Grošića groblju: Katarina Bujadilović (1943.), Marko Bujadilović (1941.), Mara (Marija) Buzuk (1929.), Mato Buzuk (1930.) i Anto Lovrić (1943.). Sljedeća osoba je identifikovana u pojedinačnoj grobnici na Grošića groblju: Luka Došen (1920.). Sljedeće osobe su identifikovane u masovnoj grobnici na Grošića groblju: Ante Matanović (1935.), Ervin Matanović (1976.), Fabijan Matanović (1952.), Goran Matanović (1973.), Johan Matanović (1974.), Mladen Matanović (1937.), Predrag Maranović (1974.), Zdravko Matanović (1962.) i Zoran Matanović (1975.). Sljedeća osoba je identifikovana u pojedinačnoj grobnici u Briševu, kod kuće Jele Čengije: Marko Buzuk (1936.). Sljedeće osobe su identifikovane u zajedničkoj grobnici kod kuće u Briševu: Milan Buzuk (1963.), Danica Ivandić (1936.), Darko Ivandić (1972.), Miro Ivandić (1967.) i Srećko Ivandić (1936.). Sljedeće osobe su identifikovane u zajedničkoj grobnici na lokalitetu Briševo Jezerce: Miroslav Buzuk (1960.), Srećko Buzuk (1947.) i Vlatko Buzuk (1965.). Sljedeće osobe su identifikovane u zajedničkoj grobnici na lokalitetu Briševo Mlinari: Stipan Dimač (1911.), Franjo Marijan (1927.) i Mara Marijan (1936.). Sljedeće osobe su identifikovane u masovnoj grobnici kod kuće Ivica Mlinara u Briševu: Jerko Ivandić (1957.), Milan Ivandić (1953.), Pejo Ivandić (1954.), Stipo Ivandić (1959.) i Ivo Mlinar (1930.). Sljedeća osoba je identifikovana u pojedinačnoj grobnici kod kuće Srećka Ivandića u Briševu: Mara Ivandić (1933.). Sljedeća osoba je identifikovana u pojedinačnoj grobnici kod kuće Jozu Jakare u Briševu: Jozo Jakara (1927.). Sljedeće osobe su identifikovane u masovnoj grobnici kod kuće Ive Žunića u Briševu: Ante Komljen (1956.), Ivan Komljen (1954.), Kaja Komljen (1960.), Kaja Komljen (1930.), Luka Komljen (1926.) i Zvonko Marijan (1952.). Sljedeća osoba je identifikovana u pojedinačnoj grobnici na lokalitetu Briševo Raljas: Luka Mlinar (1976.). Sljedeća osoba je identifikovana u pojedinačnoj grobnici kod kuće Mlinara u Briševu: Mara Mlinar (1916.). Sljedeća osoba je identifikovana u Briševu: Mirsad Švraka (1975.). Sljedeća osoba je identifikovana na nepoznatom lokalitetu: Ivo Lovrić (1934.).

⁴⁶¹⁵ P4677 (Potvrda o nestaloj osobi za Milku Marijan, 15. maj 2013.), str. 1.

dokazu o smrti.⁴⁶¹⁶ Jedna od žrtava je umrla u julu 1992.⁴⁶¹⁷ Dvije žrtve su umrle u junu 1992.⁴⁶¹⁸ Kod dvije žrtve pronađeno je samo nešto odjeće.⁴⁶¹⁹ Osamnaest žrtava je pronađeno u civilnoj odjeći.⁴⁶²⁰ Jedna od žrtava je pronađena u odjeći koja je možda izgledala kao civilna.⁴⁶²¹ Pet žrtava je bilo mlađe od 18 godina.⁴⁶²² Trinaest žrtava je bilo starije od 60 godina.⁴⁶²³

1112. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je VRS u ranim jutarnjim satima 24. jula 1992. napao selo Briševo, koje je bilo nastanjeno uglavnom bosanskim Hrvatima. Selo je bilo intenzivno granatirano oruđima velikog kalibra. Od eksplozija tokom tog granatiranja poginulo je nekoliko seljana. U večernjim satima 25. jula 1992., snage VRS-a, koje su činili pripadnici 6. krajiške brigade pod komandom pukovnika Basare i 5. kozaračke brigade, ušle su u selo, pucale i ubile mnoge stanovnike sela. Te snage su tokom napada ubile najmanje 68 ljudi. Od ukupnog broja žrtava, njih 14 su bile žene, a četvoro invalidi. Od 57 žrtava koje je analizirala Ewa Tabeau, pet ih je bilo mlađe od 18 godina, a 13 ih je bilo starije od 60 godina. U toj istoj grupi žrtava, 18 ih je pronađeno u civilnoj odjeći. Konkretno, Peru Dimača, jednog starijeg bosanskog Hrvata, 15 do 20 "četnika" je šutiralo, udaralo ga kundacima pušaka, šamaralo ga i nazivalo ga "ustašom", a zatim mu pucali u glavu i ubili ga. Briševo je bilo nenaoružano selo i u njemu u to vrijeme nije bilo nikakvih borbenih aktivnosti. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident 13.1 iz Priloga B Optužnici

⁴⁶¹⁶ P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 230-231, 235-237; P4676 (Zapisnik o uviđaju), str. 6.

⁴⁶¹⁷ P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 236.

⁴⁶¹⁸ P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 238, 240-241; P5907 (Obdukcionni izvještaj za Mirsada Švraku, 18. oktobar 1999.), str. 1.

⁴⁶¹⁹ P4676 (Zapisnik o uviđaju), str. 18, 20.

⁴⁶²⁰ P4676 (Zapisnik o uviđaju), str. 11-12, 19, 21-22; P5910 (Obdukcionni izvještaj), str. 2-9; P5911 (Izvještaj o ekshumaciji Kantonalnog suda u Bihaću, 16. juni 1997.), str. 5-18; P5912 (Obdukcionni izvještaji), str. 2, 6; P5914 (Zbirka obdukcionnih izvještaja), str. 3, 5, 7-8, 10, 12, 14, 16-17.

⁴⁶²¹ P5907 (Obdukcionni izvještaj za Mirsada Švraku, 18. oktobar 1999.), str. 1.

⁴⁶²² P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 238-241; P4644 (Zapisnik o ekshumaciji, obdukciji i identifikaciji, 16. decembar 1999.), str. 16; P4676 (Zapisnik o uviđaju), str. 7, 19; P5911 (Izvještaj o ekshumaciji Kantonalnog suda u Bihaću, 16. juni 1997.), str. 6, 9; P5914 (Zbirka obdukcionnih izvještaja), str. 7, 12.

⁴⁶²³ P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 229-232, 235, 237, 240; P4676 (Zapisnik o uviđaju), str. 5, 7, 10-11, 17-18; P5910 (Obdukcionni izvještaj), str. 2, 4; P5911 (Izvještaj o ekshumaciji Kantonalnog suda u Bihaću, 16. juni 1997.), str. 13, 17; P5912 (Obdukcionni izvještaji), str. 6.

1113. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ubijanje približno 150 ljudi u prostoriji broj 3 u logoru Keraterm u opštini Prijedor 24. i 25. jula 1992. ili približno tih datuma.⁴⁶²⁴ Odbrana je iznijela argument da se optuženi ne može proglasiti odgovornim za to ubijanje zato što taj objekat nije bio pod kontrolom VRS-a i zato što su ubijanje počinili pripadnici MUP-a, reagujući na pokušaj bjekstva.⁴⁶²⁵ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom. Pored toga, Vijeću su predočeni dokazi koje su iznijela tri svjedoka, bosanska Muslimana, iz opštine Prijedor: **svjedok RM-008**;⁴⁶²⁶ **Safet Tači**;⁴⁶²⁷ i **Jusuf Arifagić**;⁴⁶²⁸ zatim **Ewa Tabeau**, demograf i statističar,⁴⁶²⁹ kao i dokumentarni dokazi, i ono smatra da ti dokazi ne pobijaju činjenice o kojima je presuđeno.⁴⁶³⁰ Pored toga, Vijeću su predočeni i dokazi koje su iznijeli **Azra Blažević**, bosanska Muslimanka iz Kozarca, koja je od 26. maja do avgusta 1992. bila zatočena u logoru Trnopolje;⁴⁶³¹ **svjedokinja RM-023**, Muslimanka koja je 1991. i 1992. živjela u opštini Prijedor;⁴⁶³² **svjedok RM-016**, bosanski Srbin iz Banjaluke;⁴⁶³³ i **svjedok RM-385**, Srbin iz Prijedora;⁴⁶³⁴ **Edward Vulliamy**, novinar lista *Guardian*, koji je od 1992. do 1995. izvještavao o događajima u Bosni i Hercegovini;⁴⁶³⁵ kao i dokumentarni dokazi. Detaljna diskusija o logoru Keraterm, njegovoj upravi i drugim navodnim incidentima, osim navodnog incidenta ubijanja o kojem se govori dolje, izložena je u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.3 iz Priloga C Optužnici*.

⁴⁶²⁴ Optužnica, par. 39, 59, 62, incident 13.1 iz Priloga B Optužnici.

⁴⁶²⁵ Završni podnesak odbrane, par. 981-988.

⁴⁶²⁶ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), str. 1, par. 3.

⁴⁶²⁷ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 1; P159 (Safet Tači, izjava svjedoka, 20. septembar 2000.), str. 1; Safet Tači, T. 2092.

⁴⁶²⁸ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 1-2.

⁴⁶²⁹ Ewa Tabeau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tabeau, 5. novembar 2013.).

⁴⁶³⁰ **Svjedok RM-008**: P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 47. **Safet Tači**: P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 60, 62, 68. **Jusuf Arifagić**: P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 20. **Ewa Tabeau**: P2791 (Ewa Tabeau, redigovana tabela imena uz izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 30. avgust 2013.) str. 4-5; P2796 (Ewa Tabeau, izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 3, 25-26, 32-33; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 436-487. **Dokumentarni dokazi**: Sva forenzička dokumentacija u vezi s ovim incidentom iz priloga Optužnici je uvrštena u spis na osnovu dviju odluka Pretresnog vijeća u vezi s dokazima bez posredstva svjedoka, koje su donesene 31. januara 2014.

⁴⁶³¹ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 1, 10, 27; P3618 (Azra Blažević, transkript iz predmeta *Tadić*, 12.-13. juni 1996.), str. 2539.

⁴⁶³² P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 1-2.

⁴⁶³³ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), str. 1, par. 4, 11, 16; svjedok RM-016, T. 17398.

⁴⁶³⁴ P7314 (Svjedok RM-385, izjava svjedoka, 5. april 2014.), str. 1, par. 2, 4, 8-10.

⁴⁶³⁵ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7899-7904, 7989-7990, 8035.

1114. Dana 20. ili 21. jula 1992., zatočnici iz prostorije broj 3 u logoru Keraterm premješteni su u druge prostorije u logoru.⁴⁶³⁶ U prostoriju broj 3 su nakon toga stavili približno 200 osoba s područja Brda, koje je kratko prije toga bilo očišćeno.⁴⁶³⁷ Jednog od sljedećih dana zatočnicima je naređeno da odu u svoje prostorije, licem se okrenu prema zidu i budu mirni.⁴⁶³⁸ **Svjedok RM-008** je izjavio da je 25. jula 1992. došlo više stražara i vozila nego prethodnog dana i da je bilo bučnije.⁴⁶³⁹ Kad se smračilo, pripadnici vojske bosanskih Srba ušli su u logor i na jedan sto ispred prostorije broj 3 postavljen je mitraljez.⁴⁶⁴⁰ **Safet Tači** je u svom svjedočenju izjavio da se mitraljez nalazio na sedam metara od ulaza u prostoriju i da je bio uperen u vrata.⁴⁶⁴¹ Primijetio je da vojnika ima više nego obično, kao i da su tu neki ljudi u civilnoj odjeći i da u blizini prostorije postavljaju stolove i razvlače kablove.⁴⁶⁴² Prema toj prostoriji su uperili i nekakav prenosivi reflektor.⁴⁶⁴³ Oko 23:00 sata, **svjedok RM-008** je čuo zvuk nalik na udaranje kamenčića po krovu i ljude kako pričaju i smiju se.⁴⁶⁴⁴ Zatim je unutar prostorije primijetio gas i otrovni dim.⁴⁶⁴⁵ Izbila je panika.⁴⁶⁴⁶ Zatočnici su počeli da trgaju odjeću sa sebe.⁴⁶⁴⁷ **Tači** je čuo zatočnike kako viču nešto kao: "Pobijte nas radije, pustite nas vani" i "Srbe" kako odgovaraju: "Ne bježite! Stoj!"⁴⁶⁴⁸ Kada su zatočnici pokušali da dođu do svježeg vazduha, vrata su se provalila i rafalima iz mitraljeza i vatrom iz pješadijskog oružja na mjestu su ubijeni oni koji su bili najbliži vratima.⁴⁶⁴⁹ Čula se pucnjava iz lakog i teškog naoružanja, kao i zvuk pucanja metala, lomljave stakla i ljudi kako zapomažu.⁴⁶⁵⁰ **Tači** je čuo pucnjavu iz mitraljeza nakon što

⁴⁶³⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1050.

⁴⁶³⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1050.

⁴⁶³⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1051.

⁴⁶³⁹ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 12-13, 19, 38-40. Vijeće napominje da izjava svjedoka sadrži neke manje nedosljednosti u pogledu datuma njegovog dolaska u logor. Međutim, nakon što je izjavu razmotrilo u cjelini, Vijeće konstatuje da je svjedok u logor došao 23. jula 1992., tako da je treći dan njegovog zatočenja u tom logoru bio 25. juli 1992.

⁴⁶⁴⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1052.

⁴⁶⁴¹ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 60-61.

⁴⁶⁴² P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 57.

⁴⁶⁴³ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 58.

⁴⁶⁴⁴ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 40.

⁴⁶⁴⁵ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 40. V. takođe Safet Tači, T. 2105, 2128; i P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 10; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3973.

⁴⁶⁴⁶ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 40. V. takođe P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 10; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3973.

⁴⁶⁴⁷ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 40.

⁴⁶⁴⁸ Safet Tači, T. 2105.

⁴⁶⁴⁹ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 40. V. takođe P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 10.

⁴⁶⁵⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1052.

su se vrata prostorije broj 3 otvorila i ljudi počeli da trče napolje.⁴⁶⁵¹ Upaljeni su reflektori i započela je pucnjava.⁴⁶⁵² **Svjedok RM-008** je čuo ljude izvana kako viču da se ljudi zadrže u prostoriji.⁴⁶⁵³ Ljudi koji su istrčali napolje iz prostorije trčali su u raznim pravcima dok se po njima pucalo.⁴⁶⁵⁴ Pucnjava je prestala nakon pet minuta i u tom trenutku svjetla su ponovo ugašena.⁴⁶⁵⁵ Ranjeni zatočenici su zapomagali i na zemlji su ležali leševi.⁴⁶⁵⁶ Mitraljez i sto su odmah uklonjeni.⁴⁶⁵⁷

1115. **Svjedok RM-008** se nalazio u uglu te prostorije na lijevoj strani, izvan direktnog pravca gađanja, skriven iza drvenog zida koji je prostoriju broj 3 razdvajao od zahoda, na nekih deset metara udaljenosti od vrata.⁴⁶⁵⁸ On je izjavio da je, kada je počela pucnjava, bio u stanju šoka i da je izgubio svijest. Kada se osvijestio, vidio je mnogo leševa i ljude koji su jaukali i stenjali. Drveni zid je sada bio probijen. "Srbi" su pucali u zahod jer su neki ljudi pokušali da se tamo sakriju. Jedan od njih je dopuzao natrag u prostoriju, zgrabio svjedoka za noge i pokušao da mu nešto kaže, ali je izdahnuo; bio je pogođen u vrat.⁴⁶⁵⁹ Svjedok je izjavio da su ukupno ispaljena tri mitraljeska rafala.⁴⁶⁶⁰ Tokom prekida, koji su trajali oko pet minuta, svjedok je izvana čuo vrisku i pjevanje.⁴⁶⁶¹ **Jusuf Arifagić** je u svom svjedočenju izjavio da je iz prostorije broj 2 čuo pucnjavu koja je trajala 30 minuta.⁴⁶⁶² Nekih 30 minuta kasnije, pucnjava je ponovo počela i trajala 15-20 minuta.⁴⁶⁶³ On je čuo i kako jedan stražar pita šta da radi s onima koji su još uvijek bili živi.⁴⁶⁶⁴ **Svjedok RM-008** je u svom svjedočenju izjavio da je ostatak noći čuo vojnike kako pjevaju kao da je u toku nekakva zabava.⁴⁶⁶⁵ Pošto su ih prethodne noći prebrojali, svjedok je procijenio da je tokom pucnjave u prostoriji broj 3

⁴⁶⁵¹ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 63; P159 (Safet Tači, izjava svjedoka, 20. septembar 2000.), par. 6. V. takođe P7314 (Svjedok RM-385, izjava svjedoka, 5. april 2014.), par. 13.

⁴⁶⁵² P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 63; P159 (Safet Tači, izjava svjedoka, 20. septembar 2000.), par. 6. V. takođe P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 19; i P7314 (Svjedok RM-385, izjava svjedoka, 5. april 2014.), par. 13.

⁴⁶⁵³ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 40.

⁴⁶⁵⁴ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 63; P159 (Safet Tači, izjava svjedoka, 20. septembar 2000.), par. 6; Safet Tači, T. 2127-2128.

⁴⁶⁵⁵ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 63.

⁴⁶⁵⁶ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 63-65.

⁴⁶⁵⁷ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 63.

⁴⁶⁵⁸ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 44; P3225 (Crtež koji je nacrtao svjedok RM-008).

⁴⁶⁵⁹ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 41.

⁴⁶⁶⁰ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 42.

⁴⁶⁶¹ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 42.

⁴⁶⁶² P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 19-20.

⁴⁶⁶³ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 20.

⁴⁶⁶⁴ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 20.

⁴⁶⁶⁵ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 43.

bilo oko 570 ljudi; i premda su prije toga odveli neke ljude, umjesto njih su doveli približno isti broj ljudi.⁴⁶⁶⁶ **Arifagić** je zaključio da je tada na dužnosti bila Koletova smjena, budući da je vidio nekoliko stražara koji su bili u toj smjeni, uključujući jednog s nadimkom Grujo.⁴⁶⁶⁷

1116. Sljedećeg jutra, ispred prostorije broj 3 je bila gomila leševa, a cijeli taj prostor bio je prekriven krvlju.⁴⁶⁶⁸ **Tači** je u svom svjedočenju izjavio da je većina leševa ležala pred vratima prostorije broj 3, dok su neki leševi ležali na betonskom podu, razasuti u raznim pravcima.⁴⁶⁶⁹ **Svjedok RM-008** je procijenio da je bilo više od 200 leševa.⁴⁶⁷⁰ Ubijeno je najmanje 190 ljudi.⁴⁶⁷¹ **Tači** je saznao da su samo trojica ljudi preživjela.⁴⁶⁷² **Svjedokinja RM-023** je izjavila da je Husein Džolić ubijen tog dana, tako što je pogođen u leđa, te da je ubijen i Fikret Medić.⁴⁶⁷³ Svjedokinja je takođe saznala da je ubijen i Razim Hamulić, koji je bio ljekar u prijedorskoj bolnici.⁴⁶⁷⁴ Tamo je bio i Redžep Karupović, ali je preživio.⁴⁶⁷⁵ Asim Hamulić je ranjen i izgubio je svijest.⁴⁶⁷⁶ Preživjelim muškarcima su rekli da izađu iz prostorije i legnu potrbuške na travu ispred nje i zaprijetili su im da će ih ustrijeliti ukoliko odbiju da to učine.⁴⁶⁷⁷

1117. Stigao je kamion da odveze leševe.⁴⁶⁷⁸ **Tači** je u svom svjedočenju izjavio da je kamion stigao ujutro.⁴⁶⁷⁹ **Arifagić** je izjavio da su stražari iz Koletove smjene došli u prostoriju broj 2 i tražili dobrovoljce "koji se ne boje leševa".⁴⁶⁸⁰ Osim jedne osobe koja se dobrovoljno javila, nikom nije bilo dopušteno da izađe iz prostorije sve do kasnih popodnevni sati, kada su prostorija broj 3 i prostor oko nje bili očišćeni.⁴⁶⁸¹ Iz prostorije broj 2, Arifagić je vidio kako leševe utovaraju u kamion, a Jasim Čaušević, jedan od zatočenika koji su utovarali leševe, kasnije mu je rekao da su zatočenici

⁴⁶⁶⁶ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 26, 45.

⁴⁶⁶⁷ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 14, 20.

⁴⁶⁶⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1053.

⁴⁶⁶⁹ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 68.

⁴⁶⁷⁰ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 47.

⁴⁶⁷¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1054.

⁴⁶⁷² P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 69, 73-74.

⁴⁶⁷³ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 2, 9-10; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3973-3974.

⁴⁶⁷⁴ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 3-4.

⁴⁶⁷⁵ P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3974.

⁴⁶⁷⁶ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 10; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3973-3974.

⁴⁶⁷⁷ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 48.

⁴⁶⁷⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1053.

⁴⁶⁷⁹ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 66.

⁴⁶⁸⁰ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 20.

⁴⁶⁸¹ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 20-21.

utovarili 99 leševa na kamion i da su u njega utovarili i mnoge koji su bili ranjeni.⁴⁶⁸² Tači je u svom svjedočenju izjavio da je jedan vojnik naredio njemu i još petorici ili šestorici ljudi iz prostorije broj 2 da se pridruže zatočenicima iz drugih prostorija koji su utovarivali mrtve i ranjene u kamion, te da on te ranjenike više nikad nije vidio.⁴⁶⁸³ Kada je kamion krenuo, iz njega je kapala krv.⁴⁶⁸⁴ Svjedokinja RM-023 je čula od Hamulića da su ranjenici utovareni u kamion iako su tražili pomoć, te da je Hamulić izbrojao da je u kamionu bilo 220 leševa.⁴⁶⁸⁵ Tragovi pokolja u prostoriji broj 3 i na okolnom prostoru očišćeni su šmrkom vatrogasnih kola.⁴⁶⁸⁶ Arifagić je izjavio da su zatočnici šmrkom očistili pomenuti prostor.⁴⁶⁸⁷

1118. Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje je iznio svjedok RM-385 i koji su uvršteni u povjerljivi prilog u Dodatku D.

1119. Azra Blažević je izjavila da je od dvojice vojnika u logoru Trnopolje, Dragana Škrbića i Stojana Madžara, saznala da je u logoru Keraterm izvršen pokolj.⁴⁶⁸⁸ Vojnici su pucali na zatočnike u tom logoru zato što su "one budale pokušale da pobjegnu".⁴⁶⁸⁹ Iz onoga što su joj njih dvojica rekla, svjedokinja je shvatila da je u tom incidentu pobijeno mnogo ljudi.⁴⁶⁹⁰ Azra Blažević je takođe od dvojice zatočenika iz Keraterma čula da su vojnici pucali kroz zid jedne konkretne prostorije u logoru i da su sljedećeg dana mrtvi i ranjeni utovareni u kamion.⁴⁶⁹¹ Kako se navodi u izvještaju od 25. jula 1992., koji je Komanda 1. KK-a uputila Glavnom štabu VRS-a, 50 zatočenika je poginulo u pokušaju masovnog bjekstva iz Keraterma.⁴⁶⁹² Kako se navodi u drugom izvještaju, koji je 1. KK uputio Glavnom štabu VRS-a 26. jula 1992., prethodne noći "u

⁴⁶⁸² P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 20-21; P3389 (Jusuf Arifagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 28. avgust 2002.), T. 7091, 7099.

⁴⁶⁸³ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 67, 70; Safet Tači, T. 2105-2106 V. takođe P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 10; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3974.

⁴⁶⁸⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1053.

⁴⁶⁸⁵ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 10.

⁴⁶⁸⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1054.

⁴⁶⁸⁷ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 20. Pretresno vijeće napominje da Arifagić upućuje na, kako se čini, drugi incident ubijanja koji se odigrao sljedeće noći (P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 14, 21; P3389 (Jusuf Arifagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 28. avgust 2002.), T. 7099-7100). Međutim, ni svjedok RM-008, koji je preživio pucnjavu u prostoriji broj 3 i koji je i naredne noći bio zatočen u toj prostoriji, ni očevidac Safet Tači nisu pomenuli nikakav drugi incident. Vijeće stoga ne može da zaključi van razumne sumnje da se drugi incident pucnjave desio.

⁴⁶⁸⁸ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 17-18.

⁴⁶⁸⁹ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 17-18.

⁴⁶⁹⁰ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 18.

⁴⁶⁹¹ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 18.

⁴⁶⁹² P161 (Izvještaj Komande 1. KK-a, 25. juli 1992.), str. 1.

logoru 'Keraterm' Prijedor ponovo je bilo pokušaja bekstva ali je pravovremeno sprečeno".⁴⁶⁹³ **Svjedok RM-008** je izjavio da mu se činilo da je pokušaj bjekstva o kojem se govori u dokaznom predmetu P161 izmišljen zato što niko nije pokušao da pobjegne iz prostorije broj 3 sve dok u nju nije bio ubačen gas.⁴⁶⁹⁴ **Tači** je u svom svjedočenju izjavio da su informacije iz dokaznog predmeta P161 "totalno netačne" zato što ljudi nisu pokušali da pobjegnu i što je broj ubijenih iznosio približno 200.⁴⁶⁹⁵ **Svjedok RM-016** je u svom svjedočenju izjavio da pred Vojnim sudom nije bio pokrenut nikakav postupak u vezi s "ubistvima" u prostoriji broj 3.⁴⁶⁹⁶

1120. Dana 5. avgusta 1995., jedan od ljudi koji su bili iza ograde od bodljikave žice u logoru Trnopolje rekao je **Edwardu Vulliamyju** da je u logoru Keraterm izvršen pokolj u kojem je u jednoj noći pobijeno 200 ljudi.⁴⁶⁹⁷ Čovjek koji mu je to rekao bio je poslat da se pridruži onima koji su sklanjali leševe.⁴⁶⁹⁸ Vulliamyju su rekli da je taj pokolj izvršen u jednom od hangara u tom logoru, za koji je kasnije ustanovio da su ga nazivali prostorija "broj 3".⁴⁶⁹⁹

1121. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su 25. jula 1992. ili približno tog datuma, pripadnici SJB-a i VRS-a, kao što je utvrđeno u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.3 iz Priloga C Optužnici*, postavili mitraljez na sto koji se nalazio na nekih sedam metara udaljenosti od ulaza u prostoriju broj 3 u logoru Keraterm i uperili ga u ulaz. Nekoliko dana prije toga, u tu prostoriju su strpali približno 200 zatočenika s nedavno očišćenog područja Brda.⁴⁷⁰⁰ Tokom noći, vojnici i stražari su u prostoriju ubacili neku vrstu hemijskog gasa, uslijed čega su se zatočenici uspaničili i neki od njih su pokušali da izađu iz prostorije. Reflektorima su osvijetlili prostoriju i vojnici i stražari su otvorili vatru po zatočenicima koji su istrčali iz prostorije i ubili mnoge od njih. Vojnici i stražari su zatim otvorili vatru po zatočenicima koji su se nalazili u prostoriji, uključujući i neke koji su pokušali da se sklone u zahodima. Vojnici VRS-a su te noći ubili između 190 i 220 zatočenika. Dok je trajala pucnjava, srpski stražari su

⁴⁶⁹³ P248 (Redovni borbeni izvještaj 1. KK-a, 26. juli 1992.), str. 1.

⁴⁶⁹⁴ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 46.

⁴⁶⁹⁵ Safet Tači, T. 2092

⁴⁶⁹⁶ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 78.

⁴⁶⁹⁷ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7947; Edward Vulliamy, T. 2599, 2667-2668. V. takođe P204 (Članak koji je napisao Edward Vulliamy, objavljen u *Guardianu* 7. avgusta 1992.), str. 4.

⁴⁶⁹⁸ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7947.

⁴⁶⁹⁹ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7947.

⁴⁷⁰⁰ Pretresno vijeće ima u vidu da postoje neke razlike u dokazima u vezi s brojem zatočenika koji su se nalazili u prostoriji broj 3 prije nego što je počela pucnjava, ali smatra da je taj broj nebitan za zaključak o broju zatočenika koji su ubijeni.

povremeno pjevali, a poslije ubijanja pjevali su još dugo u noć. S obzirom da su zatočnici u logoru Keraterm bili prvenstveno bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, uz samo mali broj Albanaca i barem jednog bosanskog Srbina, Pretresno vijeće konstatuje da su svi ili skoro svi ubijeni bili bosanski Muslimani ili bosanski Hrvati. Pretresno vijeće podsjeća na svoje zaključke iz poglavlja 4.10.2 *Incident 15.3 iz Priloga C Optužnici* u vezi s uslovima u kojima su zatočnici bili držani.

1122. U svjetlu svih dokaza koji su mu predloženi u vezi s ovim incidentom, uključujući dokaze o konkretnim pripremama koje su izvršene u logoru u satima prije tog ubijanja, činjenicu da je u prostoriju ubačen neki hemijski agens koji je natjerao neke zatočnike da izađu iz prostorije, te činjenicu da su mnogi zatočnici ubijeni dok su još uvijek bili unutar prostorije, Pretresno vijeće konstatuje da bilješka o tom incidentu koja se navodi u izvještajima 1. KK-a, te ono što su Azri Blažević ispričali srpski vojnici u Trnopolju, koji su incident opisali kao spontanu reakciju na pokušaj "masovnog bjekstva", nisu uvjerljivi.

1123. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident 13.2 iz Priloga B Optužnici

1124. Prema Optužnici, u periodu od 27. maja do 21. avgusta 1992., optuženi je odgovoran za ubijanje više ljudi u logoru Omarska i na raznim mjestima u opštini Prijedor nakon njihovog odvođenja iz tog logora.⁴⁷⁰¹ Odbrana je iznijela argument da VRS nije odgovoran za to ubijanje.⁴⁷⁰² Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentima. Pored toga, Vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli **Nusret Sivac**, bosanski Musliman, koji je radio kao novinar za TV Sarajevo i pokrivao događaje u Prijedoru i okolnim opštinama;⁴⁷⁰³ **svjedok RM-054**, koji je bio pripadnik TO-a bosanskih Muslimana iz Kozarca u opštini Prijedor;⁴⁷⁰⁴ **Slobodan Radulj**, Srbin, koji je od 20. maja 1992. radio kao opštinski javni pravobranilac u Prijedoru, a od 20. oktobra 1993. do avgusta 1997.

⁴⁷⁰¹ Optužnica, par. 39(a)(ii), 59(a)(ii), i 62(b), incident 13.2 iz Priloga B Optužnici.

⁴⁷⁰² Završni podnesak odbrane, par. 965, 967.

⁴⁷⁰³ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6561-6562; Nusret Sivac, T. 4839.

⁴⁷⁰⁴ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2610-2611, 2618, 2758.

kao zamjenik tužioca u Vojnom tužilaštvu u Banjaluci;⁴⁷⁰⁵ **Idriz Merdžanić**, bosanski Musliman, ljekar iz Kreševa u opštini Sarajevo;⁴⁷⁰⁶ **svjedok RM-026, svjedok RM-065, svjedokinja RM-033, Kerim Mešanović i svjedok RM-017**, bosanski Muslimani iz opštine Prijedor;⁴⁷⁰⁷ kao i **Ewa Tabeau**, demograf i statističar;⁴⁷⁰⁸ i ono smatra da ti dokazi ne pobijaju činjenice o kojima je presuđeno.⁴⁷⁰⁹ Vijeću su predočeni i dokazi koje su iznijeli **svjedokinja RM-023, Jusuf Arifagić**, bosanski Muslimani iz opštine Prijedor;⁴⁷¹⁰ i **Predrag Radulović**, koji je od sredine 1991. do 1994. bio rukovodilac obavještajne grupe poznate pod nazivom "Miloš" u CSB-u Banjaluka,⁴⁷¹¹ kao i dokumentarni dokazi.⁴⁷¹² Detaljan opis logora Omarska, uključujući njegovu upravu i incidente koji se navode u Optužnici, a koji nisu navedeni među incidentima ubijanja opisanim dolje, daje se u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.2 iz Priloga C Optužnici*.

Incident ubijanja u garaži u logoru

⁴⁷⁰⁵ Slobodan Radulj, T. 35481, 35509, 35533.

⁴⁷⁰⁶ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), str. 1.

⁴⁷⁰⁷ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 1-2; P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 1-2, izjava svjedoka od 28. avgusta 2000., str. 2; P3274 (List sa pseudonimom za svjedoka RM-065). V. takođe P3279 (Tabela podudarnosti); P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6189; P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), str. 1, par. 3; P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 1-2.

⁴⁷⁰⁸ Ewa Tabeau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tabeau, 5. novembar 2013.).

⁴⁷⁰⁹ **Nusret Sivac**: P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6629-6630, 6632-6634, 6637, 6680, 6685-6686; P488 (Spisak imena koja su pročitana Nusretu Sivcu 6. novembra 2012.); Nusret Sivac, T. 4825-4827. **Svjedok RM-054**: P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2638, 2743-2744. **Svjedok RM-026**: P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 3, 9. **Svjedok RM-065**: P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 2, 8, 34. **Svjedokinja RM-033**: P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6231-6232. **Kerim Mešanović**: P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 24, 27, 35-36, 48-49, 58, 59, 60, 72. **Svjedok RM-017**: P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3358, 3366-3367; P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 15, 18, 19. **Idriz Merdžanić**: Idriz Merdžanić, T. 3396. **Slobodan Radulj**: Slobodan Radulj, T. 35557. Pregled dijela dokaza koje su iznijeli Nusret Sivac, svjedokinja RM-033, Kerim Mešanović, svjedok RM-017 i svjedok RM-054, kao i dokaza iz dokaznog predmeta P3928 daje se u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.2 iz Priloga C Optužnici*. **Ewa Tabeau**: P2791 (Ewa Tabeau, redigovana tabela imena uz izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 30. avgust 2013.), str. 5; P2793 (Ewa Tabeau, tabela s ispravkama uz izvještaj vještaka o dokazima o smrti i dodatak, 7. novembar 2013.), str. 6-8; P2796 (Ewa Tabeau, izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 3, 26, 32-33; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 488-538; **Dokumentarni dokazi**: Sva forenzička dokumentacija u vezi s ovim incidentom iz priloga Optužnici koja je prihvaćena u dokaze na osnovu dviju odluka Pretresnog vijeća u vezi s dokazima bez posredstva svjedoka, koje su donesene 31. januara 2014.

⁴⁷¹⁰ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 1-2; P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 1-2.

⁴⁷¹¹ P3207 (Predrag Radulović, izjava svjedoka, 5. decembar 2009.), str. 1, par. 4-5.

⁴⁷¹² P3878 (Članak iz lista *New York Times* "Conflict in the Balkans", 9. avgust 1992.); P3928 (Članak iz lista *Newsday*, 2. avgust 1992.).

1125. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje činjenicu o kojoj je presuđeno br. 1007 koja opisuje premještanje zatočenika iz vojne kasarne Benkovac u logor Omarska koje je izvršeno oko 29. maja 1992.⁴⁷¹³ Po dolasku, u jednu garažu su natrpali 120 ljudi i držali ih tu nekoliko dana, i za to vrijeme su dvojica mladića umrla od gušenja uslijed uslova koji su vladali u toj garaži.⁴⁷¹⁴

Incidenti ubijanja vezani za premlaćivanja

1126. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje druge činjenice o kojima je presuđeno i predloženi su mu dokazi koji se odnose na navode o ubijanju zatočenika poslije premlaćivanja u logoru Omarska.

1127. Zatvorenike nisu prozivali samo u svrhu ispitivanja; uveče bi se pojavljivale grupe koje su dolazile izvan logora, prozivale određene zatvorenike iz prostorije, zatim ih napadale raznim motkama, željeznim šipkama ili komadima teškog električnog kablā.⁴⁷¹⁵ Ponekad bi u ta oružja bili zabodeni ekseri kako bi proboli kožu, a zatvorenici su povremeno sjekli tijela noževima.⁴⁷¹⁶ Prozvani zatvorenici često se nisu vraćali, a svjedoci koji su im bili bliski rođaci svjedočili su da otada više nikad nisu viđeni i da se pretpostavlja da su ubijeni.⁴⁷¹⁷ **Nusret Sivac** je iznio dodatne detalje o takvim incidentima i u svom je svjedočenju izjavio da su zatočenike svakog dana, osim subotom i nedjeljom, odvodili na ispitivanje i da su se na mnogima po povratku vidjeli tragovi mučenja, premlaćivanja i drugih stvari koje su im radili. Mnogi su se vratili zamotani u ćebad. Jednog dana neki stražar je tražio da se jave četiri snažna zatočenika. Svjedok je znao da ih zovu da lež jednog od njihovih prijatelja, koji je bio zatočenik kao i oni, odnesu iz upravne zgrade, gdje je bio ubijen tokom ispitivanja.⁴⁷¹⁸ Mnogi stariji zatočenici, među kojima su bili svjedokov susjed Safet Ramadanović i Meho Habibović, podlegli su uslijed mučenja, premlaćivanja i zbog uslova koji su vladali u logoru.⁴⁷¹⁹ Jednom prilikom, za danjeg svjetla, **svjedokinja RM-033** je s udaljenosti od

⁴⁷¹³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1007.

⁴⁷¹⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1007.

⁴⁷¹⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1008.

⁴⁷¹⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1008.

⁴⁷¹⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1009.

⁴⁷¹⁸ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6637.

⁴⁷¹⁹ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6639.

15 metara, kroz prozor vidjela kako su stražari, koristeći razne predmete, nasmrtno pretukli jednog Muslimana koji se prezivao Suljić.⁴⁷²⁰

1128. **Svjedok RM-017** je procijenio da je u logoru Omarska svake noći izgubilo život po deset do petnaest ljudi, obično uslijed toga što su bili premlaćeni nasmrtno.⁴⁷²¹ Njihovi bi leševi često ležali ispred živice sljedećeg jutra.⁴⁷²² Stražari su također ubili neke od ljudi koji su bili zatočeni u prostoriji broj 1 tako što su ih tukli aparatom za gašenje požara, velikim hidrauličnim cijevima ili debelim električnim kablovima.⁴⁷²³ Jednog dana tokom svjedokovog boravka u ovom logoru, on je od drugih zatočenika čuo da su dvojicu zatočenika natjerali da jedan drugom odgrizu spolovila i da su njihovi leševi zatim odvezeni izvan zgrade. Svjedok je čuo premlaćivanje i jaukanje i kasnije je od drugih zatočenika u logoru, koji su vidjeli ono što se dešavalo, saznao da su za taj incident bili odgovorni Dule Tadić i Mišo Radulović. Jedan od dvojice ubijenih ljudi bio je Emir Karabašić, policajac.⁴⁷²⁴ Svjedok je naveo imena još sedam Muslimana koji su ubijeni.⁴⁷²⁵

⁴⁷²⁰ P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6233-6234.

⁴⁷²¹ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 18.

⁴⁷²² P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 18; P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3365-3366.

⁴⁷²³ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 18.

⁴⁷²⁴ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 21.

⁴⁷²⁵ P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3365-3366. Svjedok je te Muslimane identifikovao kao Jasmina Hrnića; Enu Alića; Vasifa Kahrimanovića; Ekrema Melkića; Mehmeda Hodžića, vozača koji je radio u rudniku "Ljubija"; Hareta Dautovića, bivšeg vozača, i Šefika Sivca, vlasnika jednog kafića.

Incidenti ubijanja u bijeloj kući

1129. Jedna prostorija u bijeloj kući u logoru Omarska bila je rezervisana za brutalne napade na zatvorenike, koje bi često skinuli, tukli, udarali nogama i zlostavljali na druge načine.⁴⁷²⁶ Mnogi zatvorenici su umrli uslijed tih učestalih napada kojima su bili podvrgavani u bijeloj kući.⁴⁷²⁷ Fizički i mentalno hendikepirani zatočenici takođe su bili ponižavani, a neki su na kraju ubijeni.⁴⁷²⁸ Mnogi svjedoci su pružili dodatne detalje o ubijanju u bijeloj kući i oko nje. **Kerim Mešanović** je izjavio da je tokom zatočenja u logoru Omarska, u periodu od 24. ili 25. juna do 6. avgusta 1992., vidio kako je Armin Crnalić, bosanski Musliman, ubijen je iz vatrenog oružja u prisustvu komandanta logora, Željka Mejakića, i komandira smjene Krleta, ispred bijele kuće, nakon što je prišao jednom stražaru iako mu je bilo rečeno da stane.⁴⁷²⁹ **Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da je jedan stražar odveo Crnalića, koji je bio duševni bolesnik, u bijelu kuću, nakon čega je svjedok čuo dva rafala.⁴⁷³⁰ **Mešanović** je izjavio da su jednom drugom prilikom, u periodu od 24. juna do 6. avgusta 1992., u bijelu kuću odveli Halima Mešića, zatočenog Muslimana, i pretukli ga.⁴⁷³¹ Stražari su nakon tog premlaćivanja izašli iz bijele kuće, Mešić se držao za dovratak, a onda je započela pucnjava.⁴⁷³² Mešić je ubijen je iz automatskog oružja.⁴⁷³³ **Svjedok RM-017** je izjavio da je jednog dana tokom svog zatočenja u logoru Omarska vidio kako je Nešo Janjić ispred bijele kuće automatskim pištoljem nasmrtno pretukao Azura Jakupovića, bosanskog Muslimana.⁴⁷³⁴ Dana 11. jula 1992., počevši u približno 22:00 sata, petorica ili šestorica srpskih stražara su slavila Petrovdan, srpski vjerski praznik, i zapalila su gume u logoru ispred bijele kuće.⁴⁷³⁵ Stražari su utjerali sve zatočenike u zgradu i uveli policijski čas.⁴⁷³⁶ Tokom cijele noći, stražari su odvodili zatočenike iz bijele kuće, tukli ih skoro do smrti, a zatim

⁴⁷²⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1010.

⁴⁷²⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1011.

⁴⁷²⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1017.

⁴⁷²⁹ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 24, 27, 35-36, 58, 72. U vezi s nacionalnom pripadnošću Armina Crnalića, v. P6269 (Potvrda o smrti Armina Crnalića, 4. februar 2011.).

⁴⁷³⁰ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6632.

⁴⁷³¹ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 48-50.

⁴⁷³² P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 49.

⁴⁷³³ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 49.

⁴⁷³⁴ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 18. U vezi s nacionalnom pripadnošću Azura Jakupovića, v. P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 45; P6341 (Sudsko rješenje o smrti Azura Jakupovića, 2. juli 1997.), str.1.

⁴⁷³⁵ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 18-19; P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3357-3358.

⁴⁷³⁶ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 19.

ih bacali u vatru.⁴⁷³⁷ Svjedok je bio na prozoru prostorije u kojoj je bio zatočen i vidio je kako jednog čovjeka guraju u vatru, a cijele noći je čuo krike drugih ljudi.⁴⁷³⁸ Zatvorenici koji su morali čistiti nakon premlaćivanja u bijeloj kući govorili su kako su po podu nalazili krv, zube i kožu žrtava.⁴⁷³⁹ Leševi zatvorenika, koji su u hrpama ležali na travi pored bijele kuće, nisu bili rijedak prizor u logoru.⁴⁷⁴⁰ Ti leševi su bili izbacivani iz bijele kuće i kasnije tovareni u kamione i odvoženi iz logora.⁴⁷⁴¹

Incidenti ubijanja u crvenoj kući

1130. U logoru je crvena kuća takođe bila mjesto na koje su zatvorenike odvodili i žestoko ih premlaćivali, i odakle se oni najčešće nisu vraćali živi.⁴⁷⁴² **Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da su stražari jednog dana došli i na veoma brutalan način odveli jednog lokalnog preduzetnika, bosanskog Muslimana, i uveli ga u crvenu kuću, odakle se više nikad nije vratio.⁴⁷⁴³ Isto tako, **Mešanović** je izjavio da je jednom prilikom vidio kako stražar u crvenu kuću odvodi trojicu drugih zatočenika, bosanskih Muslimana.⁴⁷⁴⁴ Nekoliko minuta kasnije, stražar se vratio, odjeven u kožnu jaknu koja je pripadala jednom od tih zatočenika.⁴⁷⁴⁵ Drugi svjedoci su u svojim svjedočenjima izjavili da su ta trojica zatočenika ubijena.⁴⁷⁴⁶ **Svjedokinja RM-033** je izjavila da su jednom prilikom druga trojica zatočenika bila odvedena u crvenu kuću.⁴⁷⁴⁷ Svjedokinja je cijelu noć čula

⁴⁷³⁷ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 19.

⁴⁷³⁸ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 19; P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3358.

⁴⁷³⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1012.

⁴⁷⁴⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1013.

⁴⁷⁴¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1013.

⁴⁷⁴² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1014.

⁴⁷⁴³ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6685; P488 (Spisak imena koja su pročitana Nusretu Sivcu 6. novembra 2012.). U vezi s nacionalnom pripadnošću, v. P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 67.

⁴⁷⁴⁴ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 23, 60, 67. U vezi s nacionalnom pripadnošću, v. takođe P5630 (Zbirka obdukcionih izvještaja vezanih za tijela iz masovne grobnice u Starim Kevljanima, 2. mart 2005.), str. 1; P5631 (Zapisnici o identifikaciji za žrtve povezane s incidentima u Prijedoru.), str. 23. Svjedok je te zatočenike identifikovao kao Esada Mehmedagića, Nedžada Serića i Agu Sadikovića.

⁴⁷⁴⁵ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 60.

⁴⁷⁴⁶ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6629-6630, 6633-6634, 6680; P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 2 (potvrda svjedoka), 8, 34; Nusret Sivac, T. 4825-4826; P488 (Spisak imena koja su pročitana Nusretu Sivcu 6. novembra 2012.).

⁴⁷⁴⁷ P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6231-6232. U vezi s nacionalnom pripadnošću, v. P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 51, 66-67.

pucnjavu i glasove stražara koji su uzvikivali "ustaše" i "balije".⁴⁷⁴⁸ U zoru, trojica zatočenika i svjedokinja vidjeli su kamione s leševima kroz prozor zahoda.⁴⁷⁴⁹ Kada su zatvorenici morali čistiti crvenu kuću, često su nalazili kosu, dijelove odjeće, krv, obuću i prazne čahure od metaka.⁴⁷⁵⁰ Ti zatvorenici su takođe u kamione tovarili tijela zatvorenika koji su bili premlaćeni i ubijeni u crvenoj kući.⁴⁷⁵¹

Drugi incidenti ubijanja u logoru

1131. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno i predloženi su mu dokazi o drugim incidentima ubijanja u logoru Omarska, kao i dokazi u vezi sa zatočenicima koji su odvedeni iz logora krajem juna i u julu 1992.

1132. Dana 26. juna 1992., stražari su pokušali da prisile Mehmedaliju Sarajlića, starijeg bosanskog Muslimana, da siluje jednu zatočenicu. On ih je preklinjao: "Nemojte, molim vas. Ona bi mi mogla biti dijete. Ja sam čovjek u godinama". Stražari su se nasmijali i rekli: "Pokušaj prstom". Začuo se vrisak i zvuk batiranja, a potom je sve utihnulo. Stražari su ubili čovjeka.⁴⁷⁵² U junu ili julu 1992., jedan stražar, bosanski Srbin, u maskirnoj uniformi šutirao je Rizu Hadžalića teškim vojničkim čizmama i udario ga kundakom puške. Stražar je skakao po tijelu Rize Hadžalića sve dok ovaj nije umro. Incident su vidjeli ostali zatočenici u logoru.⁴⁷⁵³ Prema rješenju suda u Sanskom Mostu, Hadžalić je bio bosanski Musliman iz Prijedora.⁴⁷⁵⁴

1133. Nadalje, krajem jula 1992., u Omarskoj je počelo ubijanje zatočenika određenih profesionalnih profila.⁴⁷⁵⁵ Jedne noći su žrtve bili advokati, a poslije su za ubijanje bili određeni policajci i ljekari.⁴⁷⁵⁶ Dana 27. jula 1992., profesora Muhameda Čehajića su prozvali iz prostorije u kojoj je bio zatočen, te ga odveli iz logora i on se više nije vratio niti ga je ikad iko više vidio.⁴⁷⁵⁷ Čehajića su izveli da bi ga ubili, što su i učinili.⁴⁷⁵⁸

⁴⁷⁴⁸ P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6231-6232.

⁴⁷⁴⁹ P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6232-6233, 6249-6250.

⁴⁷⁵⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1015.

⁴⁷⁵¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1016.

⁴⁷⁵² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1018.

⁴⁷⁵³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1019.

⁴⁷⁵⁴ P6332 (Sudsko rješenje o smrti Hadžalić Rizaha, 12. septembar 2000.), str. 2. Pretresno vijeće smatra da pojedinci koji se navode kao Rizo i Riza Hadžalić predstavljaju istu osobu.

⁴⁷⁵⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1026.

⁴⁷⁵⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1026.

⁴⁷⁵⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1022.

Jusuf Arifagić je izjavio da je Hamdija Arifagić, bivši policajac, vodio konvoj civila iz Kozarca, koji su htjeli da se predaju, na put Prijedor-Banjaluka, gdje su muškarci odvojeni od žena i djece.⁴⁷⁵⁹ Zajedno s muškarcima iz Kozarca, Hamdiju Arifagića su odveli u logor Omarska i on se više nikad nije vratio.⁴⁷⁶⁰ **Svjedok RM-017** je izjavio da su mnogi aktivni policajci muslimanske nacionalnosti koji su bili držani u logoru Omarska, među kojima je bio i Hamdija Arifagić, odvedeni na razmjenu i da ih otad više niko nikad nije vidio.⁴⁷⁶¹ Kako se navodi u potvrdi o smrti, Hamdija Arifagić je umro od strijelnih rana glave u Omarskoj 28. jula 1992.⁴⁷⁶²

1134. **Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da je u posljednjim danima jula 1992., kada su počela da se dešavaju masovna pogubljenja zatočenika u logoru Omarska, ubijen Ibrahim Paunović, zvani Bećir.⁴⁷⁶³ On je po imenu naveo još 22 zatočenika koji su ubijeni u logoru.⁴⁷⁶⁴ Svjedok nije vidio ubijanje tih ljudi jer oni koji su vršili pogubljenja nisu dopustili nikome da ih posmatra.⁴⁷⁶⁵ **Svjedok RM-026** je izjavio da su u logoru ubijena i trojica drugih zatočenika.⁴⁷⁶⁶ Zatočenici su bili prisiljeni da utovaruju leševe u kamion i da ih istovaruju iz njega.⁴⁷⁶⁷ Neki od tih zatočenika se nikad nisu vratili.⁴⁷⁶⁸ **Svjedok RM-065** je poznavao još neke ljude koji su ubijeni u logoru Omarska i konkretno je naveo imena četvorice njih.⁴⁷⁶⁹ Kako je izjavila **svjedokinja**

⁴⁷⁵⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1024.

⁴⁷⁵⁹ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 7; P3389 (Jusuf Arifagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 28. avgust 2002.), str. 7064.

⁴⁷⁶⁰ P3389 (Jusuf Arifagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 28. avgust 2002.), str. 7064-7065.

⁴⁷⁶¹ P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3365-3366.

⁴⁷⁶² P4767 (Potvrda o smrti Hamdije Arifagića, 22. februar 2006.), str. 1.

⁴⁷⁶³ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6636, 6684.

⁴⁷⁶⁴ Nusret Sivac, T. 4825-4827; P488 (Spisak imena koja su pročitana Nusretu Sivcu 6. novembra 2012.); P489 (Dodatni spisak imena koja su pročitana Nusretu Sivcu 6. novembra 2012.). U vezi s Fikretom Mujakićem, v. takođe P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 34. Svjedok je naveo imena tih zatočenika kako slijedi: jedan čovjek koji se zvao Aziz; Mirsad Ališić; Mehemed Avdić; Islam Bahonjić; Muhamed Burazerović; Dedo Crnalić; Adnan Ekinović; Omer Ekinović; Dževad Grozdanić; Senad Grozdanić; Goran Kardum; jedan čovjek koji se prezivao Mešić; Sulejman Mešić; Senad Mešić; Emir Mešić; Fikret Mujakić; Alija Pehadžić; Čamil Pezo; Sejad Sivac; Miroslav Šolaja; Emir Trto i Bajram Zgog.

⁴⁷⁶⁵ Nusret Sivac, T. 4828-4829.

⁴⁷⁶⁶ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 9, izjava od 16. maja 2001., par. 7; P2586 (Svjedok RM-026, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. april i 1. maj 2001.), str. 2334, 2336. Svjedok je naveo imena tih zatočenika kako slijedi: Ismet Ejupović, Fadil Ejupović i Said Fikić zvani Cicko.

⁴⁷⁶⁷ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 9.

⁴⁷⁶⁸ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 9.

⁴⁷⁶⁹ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 34. Svjedok je naveo imena nekih od tih ljudi kako slijedi: Senad Mujkanović, Kadir Mujkanović, Meho Tursić i Hamdija Balić.

RM-023, Nail i Hajrudin Jakupović iz Kozarca takođe su ubijeni u logoru.⁴⁷⁷⁰ **Mešanović** je po imenu naveo nekoliko ljudi koji su, kako je saznao od drugih zatočenika, ubijeni ili nestali nakon što su bili izvedeni.⁴⁷⁷¹ Od jednog zatočenika je čuo da je jedan od njih umro nakon što ga je pretukao Zoran Žigić.⁴⁷⁷² Svi su oni umrli u logoru Omarska i, osim jednog Srbina koji je kasnije umro u bolnici, svi su bili Muslimani.⁴⁷⁷³ Mrtvi zatvorenici zakopavani su u provizorne grobnice, a nabacana tijela su se često mogla vidjeti u krugu logora.⁴⁷⁷⁴

1135. Otprilike krajem jula 1992., iz logora Omarska izveli su 44 ljudi i ukrcali ih u autobus i, premda su im rekli da će ih razmijeniti u pravcu Bosanske Krupe, te ljude više niko nikad nije vidio.⁴⁷⁷⁵ Kako je izjavio **Mešanović**, među njima su bile Bahrija Forić i "Sadeta" Medunjanin.⁴⁷⁷⁶ Tokom ekshumacije jame Lisac, pronađeno je 56 leševa, od kojih je većina žrtava bila ubijena hicima iz vatrenog oružja.⁴⁷⁷⁷ Istražitelji su na osnovu analize DNK identifikovali tijelo Surete Medunjanin, supruge Bećira Medunjanina, i Ekrema Alića i Smaila Alića, koji su posljednji put viđeni u logoru Omarska.⁴⁷⁷⁸

1136. **Predrag Radulović** je izjavio da je u ljeto 1992., tokom prvih pet dana od osnivanja logora Omarska, vidio šest ili sedam leševa razbacanih na livadi iza jedne od logorskih zgrada.⁴⁷⁷⁹ Bera i Đuro Savić rekli su svjedoku da su pripadnici vojnih i paravojnih jedinica ubijali zatočenike u logoru.⁴⁷⁸⁰

1137. **Svjedok RM-026** je izjavio da su ga oko 21. jula 1992. premjestili u jednu od garaža kako bi napravili mjesta za nove zatočenike u bijeloj kući. Poslije 8 dana, premjestili su ga u prostoriju pored kafeterije, koju je vodio zatočenik zvani Mujo. Jedan od stražara je jedne večeri prozvao Muju i svjedok ga više nikad nije vidio.⁴⁷⁸¹

1138. **Svjedok RM-065** je izjavio da je jednom prilikom sjedio na nekih 10 metara udaljenosti od Rizaha Hadžalića koji je upravo jeo, kada su mu prišli neki srpski vojnici

⁴⁷⁷⁰ P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 4010-4011.

⁴⁷⁷¹ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 63-67.

⁴⁷⁷² P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 63.

⁴⁷⁷³ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 67.

⁴⁷⁷⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1025.

⁴⁷⁷⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1021.

⁴⁷⁷⁶ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 59.

⁴⁷⁷⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1021.

⁴⁷⁷⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1021.

⁴⁷⁷⁹ P3207 (Predrag Radulović, izjava svjedoka, 5. decembar 2009.), par. 142-143.

⁴⁷⁸⁰ P3207 (Predrag Radulović, izjava svjedoka, 5. decembar 2009.), par. 143.

⁴⁷⁸¹ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 9.

i rekli "prijatno", na šta je on odgovorio: "Hvala, bujrum", poslije čega ga je osam do deset vojnika tuklo 15 do 30 minuta i on je podlegao povredama.⁴⁷⁸² Jedne noći, srpski stražari su prozvali Husu Bašića da izađe iz restorana i rekli mu: "Sad ideš u Gradišku".⁴⁷⁸³ Svjedok je kasnije saznao da je to bila šifra za rudnik "Gradina" i da su stražari počeli da ga tuku u hodniku, te da su mu slomili kičmu.⁴⁷⁸⁴ Bašić se više nikad nije vratio.⁴⁷⁸⁵ Svjedok je vidio kako srpski stražari tjeraju čovjeka koji se prezivao Crnalić da pije nešto što je, po mišljenju svjedoka, bilo staro motorno ulje.⁴⁷⁸⁶ Približno pola sata do sat kasnije, svjedok je čuo pucnje iz automatskog oružja. Svjedok je kasnije od drugih zatočenika čuo da su stražari Crnaliću pucali u noge, nakon što su ga optužili da je pokušao da pobjegne. Crnalić se više nikad nije vratio. Svjedok je u svom svjedočenju izjavio da su Ilijaza Drobića poslije ispitivanja bacili na pistu. Svjedoku su neki zatvorenici rekli da je on mrtav.⁴⁷⁸⁷ Svjedoku je j čovjek koji se prezivao Hrnčić rekao da je približno 40 ljudi iz Bišćana umrlo poslije ispitivanja.⁴⁷⁸⁸

1139. Od 15. jula 1992. i nadalje, činilo se da "Srbi" žure da pobiju što je moguće više ljudi.⁴⁷⁸⁹ Skoro svake večeri oko 22:00 ili 23:00 sata, stražari bi prozivali ljude iz "Mujine sobe".⁴⁷⁹⁰ Prozvali su svjedoka, Asima Kadića, Hajrudina Čamparu i Mehmedaliju Kapetanovića da izađu i odveli ih na pistu.⁴⁷⁹¹ Dok je stajao vani, svjedok je vidio kako dvojica zatočenika iznose Muhameda Burazerovića i nije bio siguran da li je on bio živ, ali ga poslije toga više nikada nije vidio.⁴⁷⁹² U jednom trenutku, neki čovjek je dao znak da ih odvedu natrag u "Mujinu sobu".⁴⁷⁹³ To je svjedoka jako uznemirilo, zato što se nekoliko puta dogodilo da zatočenicima dozvole da se vrate, da bi ih onda ponovo izveli i ubili.⁴⁷⁹⁴ Tako je život izgubio Meho Mahmutović.⁴⁷⁹⁵

⁴⁷⁸² P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 29; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1299.

⁴⁷⁸³ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 29; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1285.

⁴⁷⁸⁴ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 29.

⁴⁷⁸⁵ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 29.

⁴⁷⁸⁶ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 29; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1285.

⁴⁷⁸⁷ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 29.

⁴⁷⁸⁸ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 31.

⁴⁷⁸⁹ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 32.

⁴⁷⁹⁰ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 32.

⁴⁷⁹¹ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 32; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1290.

⁴⁷⁹² P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 32.

⁴⁷⁹³ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 32.

⁴⁷⁹⁴ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 32.

⁴⁷⁹⁵ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 32.

1140. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su, oko 29. maja 1992., stražari u logoru Omarska, pripadnici policije, kao što je utvrđeno u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.2 iz Priloga C Optužnici*, ubili dva muškarca, koji su prethodno bili zatočeni u vojnoj kasarni Benkovac, tako što su ih utjerali u garažu u logoru zajedno s mnogo drugih zatočenika, uslijed čega su se ugušili.

1141. Pretresno vijeće takođe konstatuje da su u periodu od juna do avgusta 1992., logorski stražari, pripadnici policije, kao što je utvrđeno u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.2 iz Priloga C Optužnici*, ubili iz vatrenog oružja jednog zatočenika i nasmrtno pretukli barem još četiri zatočenika u logoru, uključujući jednog starijeg bosanskog Muslimana i još dva muškarca, bosanske Muslimane, uključujući jednog policajca. U vezi s jednim od ta druga dva muškarca, bosanskim Muslimanom, Pretresno vijeće je razmotrilo dokaze koje je iznijela svjedokinja RM-033, jedina koja je pružila dokaze o toj žrtvi. Konkretno, svjedokinja RM-033 je iznijela dokaze očevidca o okolnostima smrti te žrtve.⁴⁷⁹⁶ Pretresno vijeće nije identifikovalo nedosljednosti u dokazima koje je svjedokinja iznijela s tim u vezi i smatra da su dokazi svjedokinje pouzdani.

1142. Pretresno vijeće dalje konstatuje da su, u periodu od juna do avgusta 1992., logorski stražari, pripadnici policije, kao što je utvrđeno u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.2 iz Priloga C Optužnici*, ubili iz vatrenog oružja ili, u nekim slučajevima, nasmrtno pretukli jedanaest zatočenih bosanskih Muslimana, među kojima je bila i jedna mentalno zaostala osoba, u bijeloj i crvenoj kući ili u njihovoj blizini. Jednom prilikom, nakon što su jednog od tih zatočenika odveli u crvenu kuću, drugi zatočenici su iz crvene kuće začuli pucnje i glasove stražara koji su vikali "ustaše" i "balije". Pretresno vijeće dalje konstatuje da je tokom tog perioda jedan zatočenik umro uslijed toga što ga je u logoru pretukao Zoran Žigić. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 3.1.2 da je Zoran Žigić bio pripadnik 43. motorizovane brigade VRS-a.

1143. Najmanje još 31 zatočenik, koji je imao neku posebnu profesiju, kao što su advokati, pripadnici policije i ljekari, ubijen je u logoru Omarska krajem jula 1992. Pretresno vijeće konstatuje da je to ubijanje počinjeno sistematski tokom jednog konkretnog vremenskog perioda. Vijeće dalje podsjeća na svoj zaključak o upravi koja je rukovodila logorom u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.2 iz Priloga C Optužnici*, i

⁴⁷⁹⁶ P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6231-6234.

konstatuje da su logorski stražari, pripadnici policije, ubili te zatočenike koji su se bavili nekom posebnom profesijom.

1144. Na osnovu svojih prethodnih zaključaka, Pretresno vijeće konstatuje da su, u periodu od maja do avgusta 1992., stražari u logoru Omarska, pripadnici policije, kao što je utvrđeno u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.2 iz Priloga C Optužnici*, ubili najmanje 51 zatočenika u tom logoru; 14 od tih zatočenika bili su bosanski Muslimani. U svjetlu gore razmotrenih dokaza i zaključka Pretresnog vijeća o nacionalnoj pripadnosti zatočenika u logoru Omarska iz poglavlja 4.10.2 *Incident 15.2 iz Priloga C Optužnici*, Pretresno vijeće konstatuje da su skoro svi ostali ubijeni zatočenici bili bosanski Muslimani ili bosanski Hrvati. Pretresno vijeće podsjeća i na svoj zaključak iz poglavlja 4.10.2 *Incident 15.2 iz Priloga C Optužnici* u vezi s uslovima u kojima su zatočenici bili držani. Pretresno vijeće će dalje razmotriti gore pomenute incidente u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

1145. Što se tiče nestanka zatočenika koje su prozivale i premlačivale grupe koje su dolazile u logor izvana, Pretresnom vijeću nisu predloženi dokazi ni o njihovoj sudbini ni o pripadnosti ljudi koji su zatočenike prozivali, tako da Vijeće te incidente neće dalje razmatrati u vezi s bilo kojom od tačaka Optužnice.

1146. U vezi s nestankom 44 zatočenika koji su negdje krajem jula 1992. izvedeni iz logora Omarska, ukrcani u autobus i odvezeni u pravcu Bosanske Krupe, te u vezi sa smrću nekih od njih, Pretresnom vijeću nisu predloženi dokazi ni o ljudima odgovornim za njihovu smrt ni o sudbini ostalih zatočenika. Shodno tome, Pretresno vijeće neće dalje razmatrati taj incident u vezi s bilo kojom od tačaka Optužnice.

1147. U vezi sa smrću šest ili sedam osoba koje su pronađene na livadi iza jedne od logorskih zgrada u ljeto 1992. godine, Pretresnom vijeću nisu predloženi dokazi ni o okolnostima njihove smrti ni o ljudima koji su odgovorni za te konkretne pogibije. Shodno tome, Pretresno vijeće neće dalje razmatrati taj incident u vezi s bilo kojom od tačaka Optužnice.

1148. Pretresnom vijeću su predloženi dodatni dokazi o nestanku ili smrti više ljudi koji su bili zatočeni u logoru Omarska u periodu od maja do avgusta 1992. Pretresno vijeće napominje da neki od svjedoka koji su svjedočili o tim događajima, kao što su Nusret Sivac, svjedok RM-065, svjedokinja RM-023, Kerim Mešanović i svjedok RM-017, nisu naveli jasnu osnovu svog znanja; drugi, kao što su Jusuf Arifagić, svjedok RM-

065, Kerim Mešanović, svjedok RM-017 i svjedok RM-054 nisu naveli pojedinosti u vezi sa sudbinom ljudi koji su prijavljeni kao nestali ili o okolnostima smrti zatočenika. Pored toga, Pretresnom vijeću nisu predloženi dokazi o počiniocima tog ubijanja. Pretresno vijeće takođe smatra da osnova na kojoj počiva znanje ovih svjedoka nije dovoljna da bi se na osnovu njihovih dokaza izveo zaključak da je svaki pojedini zatočenik koji je nestao ili za kojeg je prijavljeno da je umro bio ubijen u sličnim situacijama; i to uprkos kontekstu koji su gore pomenuti svjedoci opisali. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće neće dalje razmatrati te incidente u vezi s bilo kojom od tačaka Optužnice.

Incident 13.3 iz Priloga B Optužnici

1149. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ubijanje više muškaraca i žena odvedenih iz logora Omarska i Keraterm na područje zvano Hrastova glavica 5. avgusta 1992. ili približno tog datuma.⁴⁷⁹⁷ Odbrana je iznijela argument da se zbog manjkavosti u predložnim dokazima ni Mladić ni VRS ne mogu smatrati odgovornima za taj incident koji se navodi u Optužnici.⁴⁷⁹⁸ Ona je tvrdila da su u prikupljanju i ocjenjivanju forenzičkih dokaza napravljene greške.⁴⁷⁹⁹ Odbrana je takođe iznijela argument da je više žrtava za koje se navodi da su poginule u tom incidentu zapravo preminule ili nestale prije tog incidenta koji se navodi u Optužnici.⁴⁸⁰⁰ Ona je dalje tvrdi da se, zbog toga što obdukcijom nije bilo moguće utvrditi datum smrti osoba koje su ekshumirane, ne može zaključiti da su te smrti bile posljedica incidenta koji se navodi u Optužnici.⁴⁸⁰¹ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom iz priloga Optužnici. Pretresnom vijeću su takođe predloženi dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-008** i **svjedok RM-065**, obojica bosanski Muslimani iz opštine Prijedor,⁴⁸⁰² i **Ewa Tabeau**, demograf i statističar,⁴⁸⁰³ i ono smatra da ti dokazi ne pobijaju činjenice o kojima je presuđeno.⁴⁸⁰⁴

⁴⁷⁹⁷ Optužnica, par. 39(a)(ii), 59(a)(ii), i 62(b), incident 13.3 iz Priloga B Optužnici.

⁴⁷⁹⁸ Završni podnesak odbrane, par. 973.

⁴⁷⁹⁹ Završni podnesak odbrane, par. 970, 972.

⁴⁸⁰⁰ Završni podnesak odbrane, par. 970, 972.

⁴⁸⁰¹ Završni podnesak odbrane, par. 971.

⁴⁸⁰² **Svjedok RM-008**: P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), str. 1, par. 3. **Svjedok RM-065**: P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 1-2; P3274 (List sa pseudonimom za svjedoka RM-065). V. takođe P3279 (Tabela podudarnosti).

⁴⁸⁰³ Ewa Tabeau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tabeau, 5. novembar 2013.).

⁴⁸⁰⁴ **Svjedok RM-008**: P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 56, 58; P3227 (Sudski zapisnik o ekshumaciji u Hrastovoj Glavici, 21. april 1999.), str. 2, 4, 7, 13. **Svjedok RM-065**:

1150. Jedne noći se pojavio jedan logorski stražar i rekao Esadu Sadikoviću da iziđe i sa sobom ponese svoje stvari.⁴⁸⁰⁵ Budući da su ostali zatočenici znali da to znači da se on više neće vratiti, svi su ustali i pozdravili se s njim.⁴⁸⁰⁶ Sadikovića su izveli da bi ga ubili, što su i učinili.⁴⁸⁰⁷ Dana 5. avgusta 1992., zatočenike iz logora Keraterm i najmanje 120 zatočenika iz logora Omarska ukrcali su u autobuse koji su išli prema Kozarcu i Sanskom Mostu.⁴⁸⁰⁸ **Svjedok RM-008** je precizirao da su onih 120 zatočenika bili iz sela Hambarine, Čarakovo, Zecovi i Rakovčani i iz Prijedora.⁴⁸⁰⁹ Svjedok je lično poznao njih 64.⁴⁸¹⁰ Zatočenici iz logora Omarska kasnije su svjedoku rekli da su, kada su dva autobusa sa zatočenicima iz logora Keraterm došla u logor

P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 34-35. **Ewa Tabeau**: P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 539-580; P4820 (Izvještaji o ekshumaciji i obdukciji u Hrastovoj Glavici, 1998.-1999.), str. 24-35, 40-49, 53-56, 71-76, 79-80, 83-84, 86-95, 98-99, 102-111, 113-122, 127-128, 131-136, 139-140, 143-149, 159-160, 163-166, 168-171, 174-175, 178, 180-189, 193-196, 199-214, 217-226, 230-233, 238-239, 242-249, 252-, 254-263, 266-267, 270-277, 282-283; P5588 (Obavještenje MKNL-a o izvještaju o DNK, 15. novembar 2007.), prvi dio; P6384 (Obdukcioni izvještaj za Aliju Alibegovića, 20. april 2006.), str. 1; P6385 (Potvrda o smrti Alije Abligebovića, 16. april 2006.), str. 2; P6393 (Sudsko rješenje o smrti Adema Behlića, 10. maj 1999.), str. 1; P6396 (Sudsko rješenje o smrti Adema Brdara, 22. april 1999.), str. 1-2; P6397 (Potvrda o smrti Adema Brdara, 22. april 1999.), str. 1; P6404 (Sudsko rješenje o smrti Refika Demirovića, 16. novembar 1999.), str. 2; P6408 (Sudsko rješenje o smrti Ante Gavranovića, 5. avgust 1999.), str. 1; P6410 (Sudsko rješenje o smrti Miralema Hopovca, 3. juni 1999.), str. 2; P6413 (Zapisnik o identifikaciji za Mehu Hujica), str. 1; P6419 (Sudsko rješenje o smrti Muje Musića, 25. maj 1999.), str. 2; P6422 (Sudsko rješenje o smrti Muje Pašića, 4. maj 1999.), str. 2; P6424 (Zapisnik o identifikaciji i informisanju rodbine, i obdukcioni zapisnik za Esada Sadikovića, 23. juli 2007.), str. 1, 3, 5; P6426 (Zapisnik o identifikaciji Mirhada Šehića, 22. mart 1999.), str. 2; P6429 (Sudsko rješenje o smrti Mustafe Švrake, 16. maj 2000.), str. 2; P6430 (Sudsko rješenje o smrti Mustafe Švrake, 16. maj 2000.), str. 1; P6431 (Zapisnik o identifikaciji i informisanju rodbine za Sabita Zukanovića, 25. avgust 2005.), str. 1, 3; P6433 (Zapisnik o identifikaciji i informisanju rodbine za Huseina Behlića, 5. juni 2006.), str. 3; P6434 (Potvrda o smrti Huseina Behlića, 10. juni 2006.), str. 1; P6435 (Zapisnik o identifikaciji i informisanju rodbine za Ibru Brdara, 7. april 2010.), str. 1, 3; P6436 (Obdukcioni izvještaj za Ibru Brdara, 1. april 2010.) str. 1; P6437 (Zapisnik o identifikaciji za Mehmeda Elkaza, 20. septembar 2006.), str. 1; P6439 (Zapisnik o identifikaciji za Mehmeda Elkaza, 11. mart 2008.), str. 1; P6440 (Obdukcioni izvještaj za Mehmeda Elkaza, 16. februar 2008.), str. 1-2; P6441 (Potvrda o smrti za Mehmeda Elkaza, 16. februar 2008.), str. 1; P6442 (Obavještenje MKNL-a o zapisniku o identifikaciji na osnovu DNK za Ermina Ferizovića, 25. maj 2010.), str. 3; P6443 (Obavještenje MKNL-a o zapisniku o identifikaciji na osnovu DNK za Amira Behlića i Agana Hodžića, 1. decembar 2009.), str. 3-4; P6444 (Obavještenje MKNL-a o zapisniku o identifikaciji na osnovu DNK za Safeta i/ili Mustafu Ibrahimagića, 14. januar 2009.), str. 3; P6445 (Obavještenje MKNL-a o zapisniku o identifikaciji na osnovu DNK za Ramu Mujdžića, 16. februar 2012.), str. 3; P6446 (Zapisnik o identifikaciji i informisanju rodbine za Nedžada Mujkanovića, 29. mart 2006.), str. 1, 3; P6447 (Potvrda o smrti za Nedžada Mujkanovića, 29. mart 2006.), str. 1; P6448 (Obdukcioni izvještaj za Nedžada Mujkanovića, 5. april 2006.), str. 1-2; P6450 (Zapisnik o identifikaciji i informisanju rodbine za Senadina Salihovića, 21. juni 2006.), str. 1, 3; P6451 (Obdukcioni izvještaj za Senadina Salihovića, 15. februar 1999.), str. 1-2, 4; P6452 (Potvrda o smrti za Senadina Salihovića, 17. juni 2006.), str. 1; P6483 (Obavještenje MKNL-a o zapisniku o identifikaciji na osnovu DNK za Ermina Džamastagića, 18. mart 2008.), str. 3.

⁴⁸⁰⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1023.

⁴⁸⁰⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1023.

⁴⁸⁰⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1024.

⁴⁸⁰⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 1055-1056.

⁴⁸⁰⁹ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 56-57.

⁴⁸¹⁰ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 57.

Omarska, u grupu pridodali još muškaraca i odvezli ih tokom noći.⁴⁸¹¹ Na putu su nepoznati bosanski Srbi ubili nekoliko zatočenika.⁴⁸¹² Leševi nekih od tih ljudi pronađeni su na području zvanom Hrastova Glavica i izvršena je njihova identifikacija.⁴⁸¹³ Na tom području je pronađeno ukupno 126 leševa.⁴⁸¹⁴ Forenzički stručnjaci su utvrdili da su uzrok smrti kod 121 slučaja bile rane nanese vatrene oružjem.⁴⁸¹⁵ Među leševima koji su pronađeni na Hrastovoj Glavici bio je i leš Esada Sadikovića.⁴⁸¹⁶ Uzrok njegove smrti bile su rane nanese vatrene oružjem.⁴⁸¹⁷ Kako se navodi u zapisniku Kantonalnog suda u Bihaću o ekshumaciji masovne grobnice na lokalitetu Hrastova Glavica, u grobnici su pronađeni komadi žice, kanapa i lanaca, kojima u nekim slučajevima bili vezani posmrtni ostaci, kao i puščani meci, čahure i ručne bombe, a na zidovima grobnice su bili vidljivi tragovi gelera.⁴⁸¹⁸

1151. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je dana 5. avgusta 1992. ili približno tog datuma, grupa ljudi koja se sastojala od više od 120 zatočenika iz logora Omarska i Keraterm ukrcana u autobuse i odvezena u pravcu Kozarca i Sanskog Mosta. Na putu su neidentifikovani bosanski Srbi ubili iz vatrene oružja najmanje njih 126, uključujući dr Esada Sadikovića. Njihovi leševi su kasnije pronađeni na Hrastovoj glavici, u opštini Sanski Most. U vezi s brojem žrtava i uzrokom njihove smrti, Pretresno vijeće se oslanja na nepobijene činjenice o kojima je presuđeno i odbacuje argument odbrane o manjkavostima u forenzičkim dokazima koji su predloženi u vezi s ovim incidentom.⁴⁸¹⁹ U vezi s argumentom odbrane da je više osoba za koje se navodi da su poginule u tom incidentu, u stvarnosti preminule ili nestale prije tog incidenta, Pretresno vijeće napominje da odbrana nije pružila nikakvu osnovu za svoju tvrdnju. S obzirom da su zatočenici u logoru Omarska bili prvenstveno bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, uz samo nekoliko bosanskih Srba, te da su zatočenici u logoru Keraterm bili prvenstveno bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, uz samo mali broj

⁴⁸¹¹ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 56, 58.

⁴⁸¹² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1055.

⁴⁸¹³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 1055, 1057.

⁴⁸¹⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1057.

⁴⁸¹⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1058.

⁴⁸¹⁶ P6424 (Zapisnik o identifikaciji i informisanju rodbine, i obdukcioni zapisnik za Esada Sadikovića, 23. juli 2007.), str. 1, 3.

⁴⁸¹⁷ P6424 (Zapisnik o identifikaciji i informisanju rodbine, i obdukcioni zapisnik za Esada Sadikovića, 23. juli 2007.), str. 5.

⁴⁸¹⁸ P3227 (Zapisnik Kantonalnog suda u Bihaću o ekshumaciji masovne grobnice Hrastova Glavica, 16. april 1999.), str. 4, 6, 10.

⁴⁸¹⁹ S tim u vezi, Pretresno vijeće upućuje na svoju analizu dokaza koje je iznijela Ewa Tabeau i dokumentarnih forenzičkih dokaza u vezi s, između ostalog, okolnostima smrti, koju je dalo u Dodatku B.

Albanaca i barem jednog bosanskog Srbina, Pretresno vijeće konstatuje da su oni koji su ubijeni bili skoro isključivo bosanski Muslimani ili bosanski Hrvati. Pretresno vijeće podsjeća i na svoje zaključke iz poglavlja 4.10.2 *Incidenti 15.2 i 15.3 iz Priloga C Optužnici* u vezi s uslovima u kojima su zatočeni bili držani. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident 13.4 iz Priloga B Optužnici

1152. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za pogubljenje više od 150 muškaraca s područja Brda u opštini Prijedor, izvršeno u logoru Omarska 20. jula 1992. ili približno tog datuma.⁴⁸²⁰ U svom Završnom podnesku, odbrana je iznijela argument da se optuženi ne može smatrati odgovornim za ubijanje u logoru Omarska zato što je taj logor bio pod kontrolom civilne policije i što u njemu VRS nije bio prisutan.⁴⁸²¹ Odbrana dalje tvrdi da je VRS obavljao stražarsku dužnost samo u blizini vanjskog kruga centra, koji se nalazio par stotina metara van logorskog objekta.⁴⁸²² Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvještaj broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom.⁴⁸²³ Pored toga, Vijeću su predočeni dokazi koje su iznijeli **Nusret Sivac**, bosanski Musliman, koji je radio kao novinar za TV Sarajevo i pokrivaio događaje u Prijedoru i okolnim opštinama,⁴⁸²⁴ i **Kerim Mešanović** i **svjedok RM-017**, obojica bosanski Muslimani iz Prijedora,⁴⁸²⁵ i ono smatra da su ti dokazi djelimično u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁴⁸²⁶ Pretresno vijeće će se detaljnije

⁴⁸²⁰ Optužnica, par. 39, 59, 62, incident 13.4 iz Priloga B Optužnici.

⁴⁸²¹ Završni podnesak odbrane, par. 964-966.

⁴⁸²² Završni podnesak odbrane, par. 966.

⁴⁸²³ Pretresno vijeće napominje da je tužilaštvo uključilo činjenicu o kojoj je presuđeno 1020 pod naslov Incident 13.2 iz Priloga B u svom Zahtjevu za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno (Zahtjev tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno, 9. decembar 2011., Dodatak A, str. 375), ali, s obzirom na sličnosti u sadržaju, kao što je ubijanje osoba s područja Brda u logoru Omarska oko 20. jula 1992., Pretresno vijeće smatra da se ta činjenica odnosi na incident 13.4 iz Priloga B Optužnici. Činjenica o kojoj je presuđeno br. 898 razmotrena je u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.5 iz Priloga A Optužnici*.

⁴⁸²⁴ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6561-6562; Nusret Sivac, T. 4839. Dokazi Nusreta Sivca takođe su razmotreni u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.2 iz Priloga C Optužnici*.

⁴⁸²⁵ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), str. 1, par. 3; P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 1-2. Dokazi koje su iznijeli Kerim Mešanović i svjedok RM-017 takođe su razmotreni u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.2 iz Priloga C Optužnici*.

⁴⁸²⁶ **Nusret Sivac**: Nusret Sivac, T. 4823-4825. **Kerim Mešanović**: P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 61-62. **Svjedok RM-017**: P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 15-16.

pozabaviti ovim pitanjem dolje u tekstu. Pretresnom vijeću su, pored toga, predloženi dokazi koje je iznijela **Ewa Tabeau**, demograf i statističar.⁴⁸²⁷

1153. Negdje u julu 1992. u logor Omarska je stiglo oko 200 ljudi iz Hambarina.⁴⁸²⁸ **Nusret Sivac**, koji je u logoru Omarska bio zatočen nakratko od 10. juna 1992. i ponovo od 20. juna do 7. avgusta 1992., u svom je svjedočenju izjavio da se to desilo negdje poslije 20. juna 1992.⁴⁸²⁹ **Kerim Mešanović**, koji je u logoru Omarska bio zatočen počev od 24. juna, izjavio je da se to desilo kratko nakon 25. jula 1992., što je datum kojeg se sjeća jer mu je to rođendan.⁴⁸³⁰ Svjedok je izbrojao da se iz autobusa iskrcalo 150 ljudi.⁴⁸³¹ Oni su prvobitno bili smješteni u bijelu kuću u logoru.⁴⁸³² **Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da je po njihovom dolasku čuo kako ljude veoma žestoko tuku.⁴⁸³³ **Mešanović** je izjavio da je čuo zvuke udaraca kada je Rade Knežević ispitivao ljude.⁴⁸³⁴ Tog istog dana, svjedok je vidio kako jedan stražar, koji se prezivao Cvijić, kundakom puške udara svjedokovog bivšeg kolegu, Muhameda Burazerovića.⁴⁸³⁵ Kada su Burazeroviću pomogli da uđe u bijelu kuću, bio je sav krvav.⁴⁸³⁶

1154. Jedne noći krajem jula 1992. ubijen je veliki broj zatočenika logora Omarska koji su bili s područja Brda.⁴⁸³⁷ Rano ujutro 17. jula 1992., oko 01:00 ili 02:00 sati, začula se pucnjava, koja je potrajala do zore.⁴⁸³⁸ **Svjedok RM-017**, koji je bio zatočen u logoru Omarska počev od 29. maja 1992. ili približno od tog datuma, izjavio je da se to desilo oko 16. ili 17. jula 1992., što je datum kojeg se sjeća zato što je to bilo sedmicu dana nakon što je njegova porodica istjerana iz svog doma.⁴⁸³⁹ Kako je izjavio **Mešanović**, pucnjava se desila noć nakon što su ljudi došli, tokom smjene čiji je komandir bio Krle, kojeg je svjedok RM-065 identifikovao kao Milojicu Kosa, i dok su u toj smjeni radili stražari Milutin Popović i jedan čovjek koji se zvao Ranko.⁴⁸⁴⁰ Ispred

⁴⁸²⁷ Ewa Tabeau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tabeau).

⁴⁸²⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1020.

⁴⁸²⁹ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6608-6609, 6619-6621, 6687; Nusret Sivac, T. 4823.

⁴⁸³⁰ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 24, 26-27, 60-61, 72.

⁴⁸³¹ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 61.

⁴⁸³² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1020.

⁴⁸³³ Nusret Sivac, T. 4824-4825.

⁴⁸³⁴ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 61.

⁴⁸³⁵ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 61.

⁴⁸³⁶ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 61-62.

⁴⁸³⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1026.

⁴⁸³⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1020.

⁴⁸³⁹ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 16; P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22-24 maj 2002.), str. 3365.

⁴⁸⁴⁰ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. avgusta 2000., str. 4; P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 62.

bijele kuće bilo je leševa.⁴⁸⁴¹ **Sivac** je zaključio da je više ljudi umrlo uslijed premlaćivanja.⁴⁸⁴² Stražari u logoru, od kojih je jedan prepoznat kao Živko Marmat, ispaljivali su rafale u te leševe, a oni su zatim utovareni u kamion i odvezeni.⁴⁸⁴³ Bilo je ukupno oko 180 leševa.⁴⁸⁴⁴ **Mešanović** je izjavio da je poslije tog dana bijela kuća bila prazna zato što su ubijeni svi koji su u njoj bili zatočeni.⁴⁸⁴⁵ On je procijenio da je ubijeno približno 100 ljudi.⁴⁸⁴⁶ **Svjedok RM-017** je izjavio da je, na osnovu toga koliko se puta kamion natovaren leševima odveo iz logora, ukupno bilo oko 150 do 180 leševa.⁴⁸⁴⁷

1155. Prema izvještaju **Ewa Tabeau** i forenzičkim dokazima, na lokalitetu Stari Kevljani u Prijedoru ekshumirana su i identifikovana dva tijela koja se dovode u vezu s ovim incidentom.⁴⁸⁴⁸ Te dvije žrtve umrle su u Omarskoj 25. jula 1992. i 28. jula 1992.⁴⁸⁴⁹ U ta dva slučaja, utvrđeno je da su uzrok smrti bile (i) strijelna rana; i (ii) povrede grudnog koša s frakturama kostiju.⁴⁸⁵⁰

1156. Pretresno vijeće napominje da se dokazi koji su mu predloženi razlikuju od činjenica o kojima je presuđeno br. 1020 i 1026 samo kad je riječ o tačnom datumu incidenta i konkretnom broju žrtava. Dio činjenice o kojoj je presuđeno br. 1026 koji se odnosi na datum tog incidenta razlikuje se od dokaza koje je iznio svjedok RM-017. Dio činjenice o kojoj je presuđeno br. 1020 koji se odnosi na datum incidenta razlikuje se od dokaza koje su iznijeli Nusret Sivac i Kerim Mešanović. Najzad, dio činjenice o kojoj je presuđeno br. 1020 koji se odnosi na broj ubijenih osoba razlikuje se od dokaza koje je iznio Kerim Mešanović. S obzirom da su Sivac, Mešanović i svjedok RM-017 svi bili prisutni u logoru Omarska i da su bili svjedoci dijelovima tog incidenta, Pretresno vijeće smatra da su dokazi koje su oni iznijeli u dovoljnoj mjeri pouzdani da pobiju činjenice o

⁴⁸⁴¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1020.

⁴⁸⁴² Nusret Sivac, T. 4824-4825.

⁴⁸⁴³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1020.

⁴⁸⁴⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1020.

⁴⁸⁴⁵ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 62.

⁴⁸⁴⁶ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 62.

⁴⁸⁴⁷ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 16.

⁴⁸⁴⁸ P2796 (Ewa Tabeau, izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 2, 10, 27, 32-33;

P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 581; P5630 (Obdukcioni izvještaj u vezi s tijelima ekshumiranim iz masovne grobnice Stari Kevljani), str. 23-24; P5631 (Zapisnici o identifikaciji za žrtve povezane s incidentima u Prijedoru, br. 6.2, 6.5 iz Priloga A Optužnici i br. 13.1, 13.2 i 13.4 iz Priloga B Optužnici.) str. 65-66.

⁴⁸⁴⁹ P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 581.

⁴⁸⁵⁰ P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 581; P5630 (Obdukcioni izvještaj u vezi s tijelima ekshumiranim iz masovne grobnice Stari Kevljani), str. 23-24; P5631 (Zapisnici o identifikaciji za žrtve povezane s incidentima u Prijedoru, br. 6.2, 6.5 iz Priloga A Optužnici i br. 13.1, 13.2 i 13.4 iz Priloga B Optužnici.) str. 65-66.

kojima je presuđeno br. 1020 i 1026 u vezi s razmjerama incidenta i konkretnim brojem žrtava. Pretresno vijeće će, shodno tome, svoje zaključke o ovim pitanjima zasnovati isključivo na dokazima koji su mu predočeni.

1157. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su, negdje tokom druge polovine jula 1992., stražari u logoru Omarska, pripadnici policije, kao što je utvrđeno u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.2 iz Priloga C Optužnici*, ubili približno 100 do 180 zatočenika s područja Brda u opštini Prijedor, dan nakon njihovog dolaska u logor, i to tako što su ih ubili iz vatrenog oružja ili što su ih nasmrt pretukli. Zatočenike su žestoko pretukli čim su stigli u logor. S obzirom na to da su zatočenici u logoru Omarska bili prvenstveno bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, uz samo nekoliko bosanskih Srba, Pretresno vijeće konstatuje da su svi ili skoro svi oni koji su ubijeni bili bosanski Muslimani ili bosanski Hrvati. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

1158. Pretresno vijeće će se argumentima odbrane o tome da je logor Omarska bio pod kontrolom civilne policije baviti u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.2 iz Priloga C Optužnici*.

Incident 13.5 iz Priloga B Optužnici

1159. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ubijanje više ljudi u logoru Trnopolje i na raznim mjestima u opštini Prijedor, nakon što su odvedeni iz logora u periodu od 28. maja do oktobra 1992.⁴⁸⁵¹ Ovaj incident iz priloga Optužnici ograničen je na određeni vremenski period. Međutim, Optužnica nije ograničena na incidente koji se navode u njenim prilogima. Shodno tome, Pretresno vijeće je razmotrilo sve dokaze koji se odnose na incidente koji su se desili tokom rada logora. Tužilaštvo je u svom završnom podnesku, u vezi s incidentom 13.5 iz Priloga B Optužnici, govorilo o navodima o ubijanju 12 muškaraca, bosanskih Muslimana, iz Biščana u Kratalju.⁴⁸⁵² Pretresno vijeće će o tom incidentu diskutovati u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.6 iz Priloga A Optužnici*. Odbrana je iznijela argument da nije poznato da je u samom "centru" u Trnopolju bilo ubijanja, već da se zna da su dva ubistva počinjena van kruga "centra".⁴⁸⁵³ Međutim, to ubijanje su počinile kriminalne grupe i ono je prijavljeno

⁴⁸⁵¹ Optužnica, par. 39(a)(ii), 59(a)(ii), 62(b), incident 13. 5 iz Priloga B Optužnici.

⁴⁸⁵² Završni podnesak tužilaštva, Dodatak B, str 31.

⁴⁸⁵³ Završni podnesak odbrane, par. 997.

civilnoj policiji radi provođenja daljnje istrage.⁴⁸⁵⁴ VRS ni u jednom trenutku nije bio obaviješten o incidentu niti je bio na bilo koji način umiješan u njega.⁴⁸⁵⁵ Odbrana je takođe iznijela argument da su uniforme koje su nosili pripadnici MUP-a i TO-a bile identične onima koje su nosili pripadnici VRS-a. Prema tome, pripadnike tih organizacija bilo je teško razlikovati i to što je neka osoba koja je nosila takvu uniformu identifikovana kao učesnik u nekom incidentu koji se navodi u Optužnici ne dokazuje van razumne sumnje da je za to bio odgovoran VRS.⁴⁸⁵⁶ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentima. Pored toga, Vijeću su predočeni dokazi koje su iznijeli **Azra Blažević, svjedok RM-008** i **Sead Sušić**, bosanski Muslimani iz opštine Prijedor;⁴⁸⁵⁷ **svjedokinja RM-023**, Muslimanka koja je 1991. i 1992. živjela u opštini Prijedor;⁴⁸⁵⁸ **Idriz Merdžanić**, bosanski Musliman, ljekar iz Kreševa u opštini Sarajevo;⁴⁸⁵⁹ i **Slavko Puhalić**, Srbin, vojnik iz Prijedora, koji je do avgusta 1992. služio pod komandom Slobodana Kuruzovića u logoru Trnopolje;⁴⁸⁶⁰ **Ewa Tabeau**, demograf i statističar,⁴⁸⁶¹ kao i dokumentarni dokazi,⁴⁸⁶² i ono smatra da ti dokazi ne pobijaju činjenice o kojima je presuđeno.⁴⁸⁶³ Pretresnom vijeću su predočeni i dodatni dokazi koje su iznijeli

⁴⁸⁵⁴ Završni podnesak odbrane, par. 997.

⁴⁸⁵⁵ Završni podnesak odbrane, par. 997.

⁴⁸⁵⁶ Završni podnesak odbrane, par. 996.

⁴⁸⁵⁷ **Azra Blažević**: P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 1. Dokazi koje je iznijela Azra Blažević takođe su razmotreni u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.4 iz Priloga C Optužnici*. **Svjedok RM-008**: P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), str. 1, par. 3. **Sead Sušić**: P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., str. 1, par. 1, 5, izjava svjedoka od 1. decembra 2014., str. 1.

⁴⁸⁵⁸ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 1-2.

⁴⁸⁵⁹ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), str. 1, par. 1-3; Idriz Merdžanić, T. 3321.

⁴⁸⁶⁰ D898 (Slavko Puhalić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), str. 1, par. 2-5; Slavko Puhalić, T. 31659, 31664.

⁴⁸⁶¹ Ewa Tabeau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tabeau).

⁴⁸⁶² P4136 (Transkript inserta iz video-snimka koji se odnosi na opštinu Prijedor); P6455 (Rješenje Opštinskog suda Sanski Most o smrti Fuada Klipića, 3. april 1997.).

⁴⁸⁶³ **Azra Blažević**: P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 15-16, 18-19. **Svjedok RM-008**: P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 62. **Idriz Merdžanić**: P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 51, 53, 56-57, 59; D57 (Idriz Merdžanić, transkript iz predmeta *Stakić*, 11. septembar 2002.), str. 7837; Idriz Merdžanić, T. 3385-3386; P273 (Skica ambulante u logoru Trnopolje koju je nacrtao Idriz Merdžanić); P271 (Skica logora u Trnopolju sredinom avgusta 1992., koju je nacrtao Idriz Merdžanić); P277 (Skica logora Trnopolje koju je nacrtao Idriz Merdžanić). **Slavko Puhalić**: Slavko Puhalić, T. 31677. **Svjedokinja RM-023**: P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 16. **Sead Sušić**: P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., par. 37.. **Ewa Tabeau i povezani dokumentarni dokazi**: P2796 (Ewa Tabeau, izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 2, 27, 32-33; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 582-583; P4833 (Zapisnik o identifikaciji za Fuada Klipića); P6454 (Obdukcioni izvještaj za Fuada Klipića), str. 1; P6455 (Sudsko rješenje o smrti Fuada Klipića). **Drugi dokumentarni dokazi**: P4136 (Transkript inserta iz video-snimka koji se odnosi na opštinu Prijedor), str. 12.

svjedok RM-060 i **svjedok RM-047**, Muslimani iz opštine Prijedor;⁴⁸⁶⁴ **Mevludin Sejmenović**, koji je od 1990. do 1992. bio potpredsjednik SDA u Prijedoru;⁴⁸⁶⁵ **Branko Berić**, pomoćnik za sanitet i veterinu u pozadinskoj bazi u Čirkin Polju, koja je bila dio prijedorskog TO-a;⁴⁸⁶⁶ i **Boško Mandić**, koji je od 30. maja 1992. nadalje bio član Kriznog štaba Prijedor.⁴⁸⁶⁷

1160. U logoru Trnopolje izvršena su brojna ubistva.⁴⁸⁶⁸ Više zatočenika je umrlo od posljedica premlaćivanja od strane stražara, dok su druge stražari ubili puškama.⁴⁸⁶⁹ **Svjedok RM-060** je izjavio da je 20. jula 1992., tokom njegove prve noći u logoru Trnopolje, stražar kojeg su zvali Zolka, koji je, prema riječima svjedoka, bio pripadnik VRS-a ili neke paravojne formacije, pitao zatočenike treba li im išta i Sulejman Kekić je odgovorio da mu treba kaput.⁴⁸⁷⁰ Kekić je rekao da mu je 70 godina i Zolka je odgovorio "[t]i si sazio za ubiti" i zatim je počeo da ga tuče. Zolka je potom rekao jednom drugom stražaru da će se vratiti u 02:00 sata po Kekića da ga ubije. U 02:00 sata, Zolka je ponovo prozvao Kekića, začula su se dva pucnja i Kekić se više nikad nije vratio.⁴⁸⁷¹ Na zahtjev Nenada Kekića, sina Sulejmana Kekića, Opštinski sud Sanski Most je 17. aprila 1998. proglasio Sulejmana Kekića mrtvim i utvrdio da je on 21. jula 1992. ubijen u logoru Trnopolje.⁴⁸⁷² Tokom postupka koji je vođen pred Opštinskim sudom, predočeni su dokazi da je Kekićev leš viđen u zoru 21. jula kako leži pored škole.⁴⁸⁷³ **Azra Blažević** je izjavila da je, tokom svog zatočenja u logoru Trnopolje od 26. maja do približno sredine avgusta 1992.,⁴⁸⁷⁴ jedna žena usmrćena metkom kada su

⁴⁸⁶⁴ **Svjedok RM-060**: P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6850-6851, 6853; P2597 (Svjedok RM-060, list s pseudonimom iz predmeta *Tužilac protiv Stakića*, predmet br. IT-97-24-T); P2599 (Svjedok RM-060, tabela podudarnosti s transkriptom iz predmeta *Stakić*, 7. mart 2013.), str. 1. **Svjedok RM-047**: P2594 (Svjedok RM-047, izjava svjedoka, 14. mart 2000.), str. 1-2; P2595 (Svjedok RM-047, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. juli 2002.), str. 6204.

⁴⁸⁶⁵ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 4.

⁴⁸⁶⁶ D928 (Branko Berić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 11-12; Branko Berić, T. 32852-32853.

⁴⁸⁶⁷ D826 (Boško Mandić, izjava svjedoka, 25. juni 2014.), str. 1, par. 1, 4, 7; Boško Mandić, T. 28943-28944.

⁴⁸⁶⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1078.

⁴⁸⁶⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1078.

⁴⁸⁷⁰ P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6879-6881.

⁴⁸⁷¹ P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6880.

⁴⁸⁷² P4834 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu o smrti Sulejmana Kekića, 17. april 1998.), str. 1-2.

⁴⁸⁷³ P4834 (Rješenje Opštinskog suda u Sanskom Mostu o smrti Sulejmana Kekića, 17. april 1998.), str. 1-2.

⁴⁸⁷⁴ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 8, 27; P3618 (Azra Blažević, transkript iz predmeta *Tadić*, 12.-13. juni 1996.), str. 2539. Dokazi koje je iznijela Azra Blažević takođe su razmotreni u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.4 iz Priloga C Optužnici*.

vojnici, koji u se nalazili izvan logora, pucali zatočenicima iznad glava, nakon što je ranjen jedan srpski vojnik.⁴⁸⁷⁵

1161. Najmanje 20 zatočenika je izvedeno izvan logora i tu ubijeno.⁴⁸⁷⁶ Pretresnom vijeću su predočeni i dokazi o zatočenicima koji su bili izvedeni iz logora. **Svjedok RM-008 i Idriz Merdžanić** su u svom svjedočenju izjavili da su grupe zatočenika izvedene iz logora krajem avgusta 1992. i 8. septembra 1992.⁴⁸⁷⁷ **Azra Blažević** je izjavila da je jedne noći tokom njenog zatočenja, jedan stražar po imenu Zoran, s nadimkom Zoka ili Tacna, izdvojio dvojicu zatočenika i rekao drugom stražaru: "Tu dvojicu ne diraj, oni su moji."⁴⁸⁷⁸ Kada se svjedokinja sljedećeg dana raspitivala za tu dvojicu ljudi, saznala je da se oni više nikad nisu vratili u logor.⁴⁸⁷⁹

1162. **Mevludin Sejmenović** je u svom svjedočenju izjavio da je osmatrao logor Trnopolje prije nego što se ušunjao unutra i ponovo se išunjao iz tog logora kako bi vidio kakvi su uslovi u njemu i saznao šta namjeravaju da učine sa zatočenicima.⁴⁸⁸⁰ Htio je da uđe u logor Trnopolje kako bi odatle bio evakuisan zajedno s jednom grupom.⁴⁸⁸¹ Stražari u Trnopolju su saznali da je on ušao u logor i potom su zlostavljali ljude za koje su sumnjali da su mu pomogli.⁴⁸⁸² Dva ili tri dana nakon što je sredinom jula 1992. ušao u logor, ubijeno je šest ljudi koji su se prezivali Forić zbog sumnje da su na neki način pomogli svjedoku.⁴⁸⁸³ Najmanje dva čovjeka, od kojih je jedan bio policajac, a jedan vojnik, odveli su tu šestoricu ljudi, a zatim su se čuli pucnji.⁴⁸⁸⁴ Ujutro su jednog čovjeka iz logora izveli da pokopa njihove leševe i on je svjedoku opisao te ljude kada se vratio nakon što ih je pokopao.⁴⁸⁸⁵ Njihovi leševi su kasnije, 2009. ili 2010. godine pronađeni u jednoj masovnoj grobnici i sada su sahranjeni u Kamičanima.⁴⁸⁸⁶ Još dva svjedoka iznijela su dokaze o istom incidentu ubijanja. **Svjedok RM-047** je izjavio da je jedne noći vidio kako u logor dolaze srpski policajci

⁴⁸⁷⁵ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 15.

⁴⁸⁷⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1078.

⁴⁸⁷⁷ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 62; P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 53, 57.

⁴⁸⁷⁸ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 18.

⁴⁸⁷⁹ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 18.

⁴⁸⁸⁰ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 43, 46, 48.

⁴⁸⁸¹ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 43, 48; Mevludin Sejmenović, T. 3539-3541.

⁴⁸⁸² P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 46-47, 49.

⁴⁸⁸³ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 47; Mevludin Sejmenović, T. 3539-3540, 3549-3550.

⁴⁸⁸⁴ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 47; Mevludin Sejmenović, T. 3549-3550.

⁴⁸⁸⁵ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 47.

⁴⁸⁸⁶ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 47.

ili vojnici i odvede šest ljudi koji su se svi prezivali Forić.⁴⁸⁸⁷ Tu šestoricu ljudi su odveli iza zgrade kina s rukama povezanim iza leđa i poslije približno 15 do 30 minuta, svjedok je čuo zvuk pucnjave iz poluautomatskog oružja; poslije tog početnog baraža, začuo je šest pojedinačnih pucnjeva.⁴⁸⁸⁸ Njihove leševe je pokopala grupa ljudi iz logora, koji su potvrdili da je tih šest zatočenika bilo ubijeno hicima iz vatrenog oružja.⁴⁸⁸⁹ **Merdžanić** je u svom svjedočenju izjavio da je u periodu od kraja maja do kraja jula 1992., ubijeno pet ili šest muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su se prezivali Forić.⁴⁸⁹⁰ Svjedok je iz ambulante vidio kako su postrojili sve muškarce iz logora i kako je jedan srpski vojnik prozvao sve one koji su se prezivali Forić, nakon čega je istupilo pet ili šest ljudi koje su zatim stražari odveli.⁴⁸⁹¹ Svjedok više nikad nije vidio te ljude, a Azra Blažević mu je rekla da je od jednog stražara čula da su ih mučili i ubili.⁴⁸⁹²

1163. **Svjedokinja RM-023** je iznijela dokaze o ubijanju 11 zatočenika koji su bili izvedeni iz logora. Dana 24. ili 25. avgusta 1992. ili približno tog datuma, svjedokinja je vidjela grupu od šest uniformisanih srpskih vojnika⁴⁸⁹³ na cesti pored kuće u kojoj je svjedokinja bila zatočena izvan logora Trnopolje.⁴⁸⁹⁴ Vojnici su bili ljuti i išli su prema logoru Trnopolje.⁴⁸⁹⁵ Među vojnicima je bio jedan čovjek s nadimkom Topola, koji je u to vrijeme upravljao logorom.⁴⁸⁹⁶ Ti vojnici su izveli 11 muškaraca iz logora i vikali na njih da požure. Vojnici su gurali te ljude, koji su se kretali pognutih glava i odveli su ih u jednu njivu s kukuruzima. Četiri srpska vojnika pucala su u te ljude. Ljudi su jaukali i zapomagali. Nakon što su pucali u njih, vojnici su pucali u vazduh i slavili vičući, a zatim su pješice krenuli natrag prema logoru bez zatočenika.⁴⁸⁹⁷

⁴⁸⁸⁷ P2594 (Svjedok RM-047, izjava svjedoka, 14. mart 2000.), str. 5; P2595 (Svjedok RM-047, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. juli 2002.), str. 6252-6254.

⁴⁸⁸⁸ P2594 (Svjedok RM-047, izjava svjedoka, 14. mart 2000.), str. 5; P2595 (Svjedok RM-047, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. juli 2002.), str. 6252-6254.

⁴⁸⁸⁹ P2594 (Svjedok RM-047, izjava svjedoka, 14. mart 2000.), str. 5; P2595 (Svjedok RM-047, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. juli 2002.), str. 6253-6254.

⁴⁸⁹⁰ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 55; Idriz Merdžanić, T. 3401.

⁴⁸⁹¹ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 55; P278 (Skica logora Trnopolje koju je nacrtao Idriz Merdžanić; Idriz Merdžanić, T. 3385, 3401.

⁴⁸⁹² P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 55; Idriz Merdžanić, T. 3385.

⁴⁸⁹³ Pretresno vijeće u vezi s ovim incidentom napominje da je svjedokinja RM-023 prvo pomenula grupu srbijanskih vojnika, a kasnije tu istu grupu nazvala srpskim vojnicima. P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 15-16. Na osnovu dokaza, Pretresno vijeće smatra da je to bila grupa srpskih vojnika.

⁴⁸⁹⁴ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 15.

⁴⁸⁹⁵ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 16.

⁴⁸⁹⁶ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 15-16.

⁴⁸⁹⁷ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 16.

1164. **Branko Berić** je u svom svjedočenju izjavio da nije imao nikakav službeni položaj u Prihvatnom centru Trnopolje, ali da je tamo odlazio svaki dan dok ga nisu poslali na liniju fronta.⁴⁸⁹⁸ Prema riječima svjedoka, koliko je njemu poznato, u logoru Trnopolje niko nije ubijen.⁴⁸⁹⁹ **Boško Mandić** je u svom svjedočenju izjavio da je čuo da su nesrbi u logoru Trnopolje bili mučeni i ubijani, ali da on to nije lično vidio.⁴⁹⁰⁰ **Slavko Puhalić** je u svom svjedočenju izjavio da, koliko mu je poznato, u krugu logora Trnopolje nije bilo ubijanja.⁴⁹⁰¹ Međutim, čuo je da su, u jednom ili dva slučaja, zatočnici bili ubijeni nakon što su izašli iz logora Trnopolje.⁴⁹⁰² Prema riječima svjedoka, u oba slučaja su bili obaviješteni organi vlasti.⁴⁹⁰³ Puhalić je u svom svjedočenju izjavio da je u logoru Trnopolje bio do avgusta 1992., ali da je bio odsutan iz logora tokom perioda od mjesec dana, od sredine juna do sredine jula 1992.⁴⁹⁰⁴

1165. Pretresno vijeće napominje da su Sead Sušić, Branko Berić i Slavko Puhalić iznijeli dokaze da, prema njihovom znanju, u logoru Trnopolje nije bilo ubijanja. Na prvi pogled, ti dokazi možda protivrječe činjenici o kojoj je presuđeno br. 1078. Međutim, Pretresno vijeće smatra da Sušić, Berić i Puhalić nisu uvijek bili prisutni u logoru, što ostavlja mogućnost da su zatočnici bili ubijeni u logoru onda kada oni nisu bili prisutni. Shodno tome, Pretresno vijeće smatra da ti dokazi ne protivrječe činjenici o kojoj je presuđeno 1078 i odbacuje argumente odbrane u vezi s dokazima koje su iznijeli Berić i Puhalić. Taj argument odbrane zasnovan je i na dokazima koje je iznio Mandić. Što se tiče dokaza koje je iznio Mandić, Pretresno vijeće napominje da je Mandić u svom svjedočenju izjavio da nesrbi u logoru Trnopolje jesu bili mučeni i ubijani, ali je samo dodao da on to nije lično vidio.⁴⁹⁰⁵ S obzirom na gore navedeno, Pretresno vijeće, shodno tome, odbacuje argument i po toj osnovi.

1166. Pretresno vijeće napominje da odbrana upućuje na dva navodna ubistva koja su opisana u Puhalićevom svjedočenju. Pretresno vijeće smatra da je Puhalić u vezi s tim navodnim ubijanjem iznio samo minimalne informacije, ne navodeći njihove izvore.

⁴⁸⁹⁸ D928 (Branko Berić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 25, 38; Branko Berić, T. 32853, 32860-32861, 32869.

⁴⁸⁹⁹ D928 (Branko Berić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 18; Branko Berić, T. 28755.

⁴⁹⁰⁰ Boško Mandić, T. 28910.

⁴⁹⁰¹ Slavko Puhalić, T. 31709-31710.

⁴⁹⁰² Slavko Puhalić, T. 31677, 31709-31710.

⁴⁹⁰³ Slavko Puhalić, T. 31710.

⁴⁹⁰⁴ D898 (Slavko Puhalić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), str. 1, par. 2-5; Slavko Puhalić, T. 31659-31660, 31663.

⁴⁹⁰⁵ Boško Mandić, T. 28910.

Shodno tome, Pretresno vijeće neće dalje razmatrati dokaze koje je u vezi ovim ubijanjem iznio Puhalić.

1167. U vezi s argumentom odbrane da su pripadnici MUP-a i TO-a nosili identične uniforme kao pripadnici VRS-a, Pretresno vijeće napominje da se u svojim zaključcima dolje u tekstu nije oslanjalo na to kakvu su uniformu počinioci nosili da bi utvrdilo njihovu pripadnost. Vijeće stoga neće dalje razmatrati ovaj argument.

1168. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su stražari u logoru, pripadnici TO-a i VRS-a, kao što je utvrđeno u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.4 iz Priloga C Optužnici*, nasmrtno pretukli ili ubili najmanje dva zatočenika dok su oni bili zatočeni u logoru Trnopolje tokom njegovog rada od najkasnije 26. maja 1992. do kraja septembra 1992., kao što se navodi u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.4 iz Priloga C Optužnici*. U jednom od tih incidenata, logorski stražar s nadimkom Zolka zaprijetio je da će ubiti zatočenika Sulejmana Kekića, čovjeka starog 70 godina, poslije čega je izveo Kekića napolje i ubio ga.

1169. U vezi s ubijanjem izvan logora Trnopolje, Pretresno vijeće konstatuje da je logorski stražar koji se zvao Zoran, s nadimkom Zoka ili Tacna, jednom prilikom, u periodu od 26. maja 1992. do sredine avgusta 1992., konkretno izdvojio dva zatočenika, izveo ih iz logora i ubio. Pretresno vijeće konstatuje da su stražari u logoru, pripadnici TO-a i VRS-a, kao što je utvrđeno u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.4 iz Priloga C Optužnici*, negdje sredinom jula 1992. izvan logora ubili šest zatočenika, bosanskih Muslimana, koji su se prezivali Forić. Pretresno vijeće dalje konstatuje da su srpski vojnici 24. ili 25. avgusta 1992. ili približno tog datuma izveli 11 zatočenika izvan logora i ubili ih.

1170. U vezi s nacionalnom pripadnošću ubijenih, osim šest muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su se prezivali Forić, Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak iz poglavlja 4.10.2 *Incident 15.4 iz Priloga C Optužnici* da su u logoru Trnopolje bili zatočeni civili, bosanski Muslimani i bosanski Hrvati. Vijeće, shodno tome, konstatuje da su ostali ubijeni zatočenici bili civili, a po nacionalnosti ili bosanski Muslimani ili bosanski Hrvati. Pretresno vijeće podsjeća i na svoj zaključak iz poglavlja 4.10.2 *Incident 15.4 iz Priloga C Optužnici* u vezi s uslovima u kojima su zatočenici bili držani. Pretresno vijeće će razmotriti ove incidente u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

1171. U vezi s dokazima o ubijanju drugih zatočenika koji su izvedeni iz logora Trnopolje, osim onih 19 zatočenika za koje je Pretresno vijeće gore u tekstu konstatovalo da su bili ubijeni, Pretresnom vijeću nisu predloženi dokazi o datumima ili o navodnim počiniocima tog ubijanja, tako da ga ono neće dalje razmatrati u vezi s bilo kojom od tačaka Optužnice.

Prilog C i incidenti ubijanja koji nisu navedeni u prilogima Optužnici

1172. Pored incidenata 6.1 do 6.9 iz Priloga A i incidenata 13.1 do 13.5 iz Priloga B Optužnici, o kojima je bilo riječi gore u tekstu, u Optužnici se dalje navodi da je optuženi odgovoran za ubijanje drugih bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata u opštini Prijedor u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁴⁹⁰⁶

15. Dom Miska Glava (incident 15.5 iz Priloga C) Optužnici

1173. U vezi ubistvima koja su, kako se navodi, počinjena u Domu Miska Glava, Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno.⁴⁹⁰⁷ Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje su iznijeli **Elvedin Nasić** i **Nermin Karagić**, obojica bosanski Muslimani iz opštine Prijedor.⁴⁹⁰⁸

1174. **Nermin Karagić** je u svom svjedočenju izjavio da je krajem jula 1992., dok je bio zatočen u Domu Miska Glava, došao jedan čovjek u sivomaslinastoj uniformi s crnim rukavicama bez prstiju.⁴⁹⁰⁹ Rekao bi "Hajde, jedan dobrovoljac", upro prstom u nekoga od ljudi i izveo ga napolje.⁴⁹¹⁰ To se desilo najmanje tri puta i ti ljudi koje je izveo više se nikad nisu vratili.⁴⁹¹¹ Kada bi se taj čovjek vratio u sobu, nož i rukavice bi mu bili krvavi.⁴⁹¹² Jedan drugi čovjek je došao i rekao da mu treba deset dobrovoljaca iz

⁴⁹⁰⁶ Optužnica, par. 39(a), 52, 59(a), 62.

⁴⁹⁰⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 1079-1082 razmotrene su u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.5 iz Priloga C Optužnici*. Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1083 razmotrena je u poglavlju 4.10.3.

⁴⁹⁰⁸ **Elvedin Nasić**: P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 1-2, izjava svjedoka od 15. marta 2000., str. 1, 6. **Nermin Karagić**: P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5203-5204, 5209-5210. Dokazi Elvedina Nasića razmotreni su u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.5 iz Priloga C Optužnici*. V. takođe relevantne dokaze koje je iznio Nermin Karagić u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.5 iz Priloga C Optužnici*.

⁴⁹⁰⁹ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5221-5222.

⁴⁹¹⁰ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5221.

⁴⁹¹¹ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5221.

⁴⁹¹² P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5222.

Rizvanovića.⁴⁹¹³ Čovjek s crnim rukavicama je rekao da su Muslimani ubili sina tog drugog čovjeka i da taj drugi čovjek hoće to isto da učini ljudima koje je odvodio.⁴⁹¹⁴ Drugi čovjek je odveo deset zatočenika iz Rizvanovića, kao i jednog iz Cazina i još jednog iz Višegrada.⁴⁹¹⁵ Kad su se vrata za njima zatvorila, svjedok je čuo kako je jedan čovjek ubijen odmah pred vratima; čuo je njegove krike i zvučalo je kao da su mu zdrobili glavu.⁴⁹¹⁶ Dvanaest zatočenika koje su odveli iz sobe više se nikad nisu vratili.⁴⁹¹⁷ Svi zatočenici koji su bili držani zajedno sa svjedokom bili su Muslimani.⁴⁹¹⁸

1175. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je krajem jula 1992. iz Doma Miska Glava odvedeno ukupno 15 zatočenih Muslimana, od kojih je neke odveo čovjek koji je bio pod kontrolom TO-a Miska Glava, i da se oni više nikad nisu vratili. Jedan od tih zatočenika, bosanski Musliman, ubijen je u Domu Miska Glava, odmah nakon što ga je odatle izveo čovjek koji je bio pod kontrolom TO-a Miska Glava. Pretresnom vijeću nisu predloženi dokazi o tome šta se desilo s ostalih četrnaest zatočenika i gdje su bili odvedeni. Pretresno vijeće će ovaj incident, u vezi s jednim zatočenikom kojeg je ubio jedan pripadnik TO-a Miska Glava odmah nakon što ga je izveo iz Doma Miska Glava, dalje razmotriti u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

⁴⁹¹³ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5222-5223; Nermin Karagić, T. 9103.

⁴⁹¹⁴ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5221.

⁴⁹¹⁵ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5221, 5223, 5525.

⁴⁹¹⁶ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5223; Nermin Karagić, T. 9110.

⁴⁹¹⁷ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5225; Nermin Karagić, T. 9131.

⁴⁹¹⁸ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5223.

Logor Keraterm (incident 15.3 iz Priloga C Optužnici)

1176. U vezi s navodima o ubistvima koja su počinjena u logoru Keraterm, pored onih ubistava koja su obuhvaćena incidentom 13.1 iz Priloga B Optužnici, Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje dvije činjenice o kojima je presuđeno.⁴⁹¹⁹ Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje su iznijeli **Jusuf Arifagić**, bosanski Musliman iz Kozarca u opštini Prijedor;⁴⁹²⁰ **svjedok RM-384**, vozač koji je 5. maja 1992. bio mobilisan u JNA;⁴⁹²¹ i **svjedok RM-385**, Srbin iz Prijedora,⁴⁹²² i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁴⁹²³ Pregled dokaza koje je iznio **svjedok RM-016**, bosanski Srbin iz Banjaluke,⁴⁹²⁴ takođe je dat u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.3 iz Poglavlja C Optužnici*.

1177. **Jusuf Arifagić** je izjavio da je vidio kako zatočenici potpisuju papire, poslije čega su ih ukrcali u vojni kamion i odvezli.⁴⁹²⁵ Kamion bi se zatim vratio u Keraterm i onda odveo druge zatočenike.⁴⁹²⁶ Jednom prilikom, svjedoka Arifagića su natjerali da opere taj kamion i on je u stražnjem dijelu kamiona, gdje su zatočenici bili prisiljeni da legnu, vidio krv.⁴⁹²⁷ Svjedok je u kamionu primijetio i zemlju, za koju je rekao da izgleda kao "rudarska prašina iz Ljubije ili Tomašice".⁴⁹²⁸

1178. Pretresno vijeće je pažljivo razmotrilo dokaze koje je iznio Jusuf Arifagić, koji je bio zatočenik u prostoriji broj 2, gdje su bile držane i žrtve tih incidenata. On je dao detaljan iskaz o onome što se dešavalo u logoru Keraterm, a posebno u vezi s ovim žrtvama.⁴⁹²⁹ U vezi s Emsudom Bahonjićem, ovaj svjedok je vidio kako ga odvoze po uputstvima Zorana Žigića, vidio je da je on mnogo puta pretučen, a vidio ga je i kako

⁴⁹¹⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 1032 i 1044 razmotrene su u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.3 iz Priloga C Optužnici*.

⁴⁹²⁰ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 1-2.

⁴⁹²¹ P7313 (Svjedok RM-384, izjava svjedoka, 30. januar 2014.), str. 1, par. 2.

⁴⁹²² P7314 (Svjedok RM-385, izjava svjedoka, 5. april 2014.), str. 1, par. 2, 4, 8-10.

⁴⁹²³ **Jusuf Arifagić**: P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 16, 18; P3389 (Jusuf Arifagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 28. avgust 2002.), T. 7090-7091. **Svjedok RM-384**: P7313 (Svjedok RM-384, izjava svjedoka, 30. januar 2014.), par. 4. **Svjedok RM-385**: P7314 (Svjedok RM-385, izjava svjedoka, 5. april 2014.), par. 12. Dokazi Jusufa Arifagića i svjedoka RM-008, RM-384 i RM-385 razmotreni su u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.3 iz Priloga C Optužnici*.

⁴⁹²⁴ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), str. 1, par. 4, 11, 16; svjedok RM-016, T. 17398.

⁴⁹²⁵ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 19.

⁴⁹²⁶ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 19.

⁴⁹²⁷ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 19.

⁴⁹²⁸ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 19.

⁴⁹²⁹ V., konkretno, P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 16-17.

umire u prostoriji broj 2. U vezi s tim incidentima, Pretresno vijeće nije uočilo nedosljednosti u dokazima koje je iznio Arifagić i smatra da je on pouzdan svjedok.

1179. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je oko 24. juna 1992., zatočenik Emsud Bahonjić, koji je tada imao 27 ili 28 godina, umro uslijed povreda koje mu je tokom neprestanog zlostavljanja nanio Zoran Žigić u logoru Keraterm, počev od njegovog zarobljavanja 26. maja 1992. S obzirom da u logoru Keraterm nisu bili zatočeni isključivo bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, Pretresno vijeće ne može isključiti mogućnost da je ovaj zatočenik bio neke druge nacionalnosti. Iz tog razloga, Pretresno vijeće neće dalje razmatrati taj incident.

1180. Pretresno vijeće takođe konstatuje da je tokom noći između 2. i 3. jula 1992., jedan zatočeni bosanski Hrvat koji se zvao Drago i koji je bio policajac, umro uslijed povreda koje su mu iste te noći tokom premlaćivanja nanijeli stražari, pripadnici SJB-a i VRS-a, kao što je konstatovano u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.3 iz Priloga C Optužnici*, u logoru Keraterm. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak iz poglavlja 4.10.2 *Incident 15.3 iz Priloga C Optužnici* u vezi s uslovima u kojima su zatočnici držani. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice.

1181. Pretresno vijeće napominje da je Arifagić na različite načine opisao što se desilo Fikretu Avdiću: u svojoj izjavi svjedoka on je konkretno naveo da su Avdića doveli u bolnicu, dok je u svom ranijem svjedočenju izjavio da je Avdić umro u logoru nakon premlaćivanja. U odsustvu bilo kakvog razjašnjenja u vezi s ovom nedosljednošću i s obzirom na nedostatak bilo kakvih dodatnih dokaza u vezi s ovom žrtvom, Pretresno vijeće ovo neće dalje razmatrati u vezi s bilo kojom od tačaka Optužnice.

4.10.2 Protivpravno zatočenje i okrutno ili nečovječno postupanje u zatočeničkim objektima

Incident 15.2 iz Priloga C Optužnici

1182. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za zatočenje, mučenje, premlaćivanje, zlostavljanje, silovanje, činjenje drugih djela seksualnog nasilja i podvrgavanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata nehumanim životnim uslovima u logoru

Omarska, opština Prijedor, u periodu od 27. maja do 21. avgusta 1992.⁴⁹³⁰ Odbrana je iznijela argument da logor Omarska nije bio zatočenički objekat, nego "privremeni istražni centar" za osobe za koje se sumnjalo da su bile borci, a koje su zarobljene tokom borbe ili za koje je utvrđeno da su nezakonito posjedovale oružje.⁴⁹³¹ Te osobe su bile obrađivane bez obzira na svoju nacionalnu pripadnost.⁴⁹³² Odbrana je tvrdila da je taj centar bio u potpunosti pod kontrolom lokalnih civilnih vlasti, to jest kriznog štaba i policije.⁴⁹³³ Odbrana je, pored toga, tvrdila da VRS nije bio prisutan u logoru Omarska i da je insistirao na tome da se Ženevske konvencije poštuju, te da je oštro osuđivao postupke policije koji su bili u suprotnosti s konvencijama.⁴⁹³⁴ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s događajima koji su se desili u tom logoru.⁴⁹³⁵ Vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli **Nusret Sivac**, bosanski Musliman, koji je radio kao novinar za TV Sarajevo i pokrивao događaje u Prijedoru i okolnim opštinama;⁴⁹³⁶ **svjedok RM-054**, koji je bio pripadnik TO-a bosanskih Muslimana iz Kozarca u opštini Prijedor;⁴⁹³⁷ **Mevludin Sejmenović**, koji je od 1990. do 1992. bio potpredsjednik SDA u Prijedoru;⁴⁹³⁸ **Predrag Radulović**, koji je od sredine 1991. do 1994. bio rukovodilac obavještajne grupe poznate pod nazivom "Miloš" u CSB-u Banjaluka;⁴⁹³⁹ sljedeći bosanski Muslimani iz Prijedora: **Kerim Mešanović**, **svjedok RM-026** (čiji su dokazi razmotreni i u poglavlju 4.1.2, *Incident 1.2 iz Poglavlja C Optužnici*), **svjedok RM-065**, **svjedok RM-017** (čiji su dokazi razmotreni i u poglavljima 4.1.2, *Incident 1.2 iz Poglavlja C Optužnici*, i 4.10.1, *Incident 13.2 iz Poglavlja B Optužnici*), i **svjedokinja RM-033**;⁴⁹⁴⁰ i **Edward Vulliamy**, novinar lista *Guardian*, koji je od 1992. do 1995. izvještavao o događajima u

⁴⁹³⁰ Optužnica, par. 39(b)-(c), 53, 59(b)-(d), (g), incident 15.2 iz Priloga C Optužnici.

⁴⁹³¹ Završni podnesak odbrane, par. 960.

⁴⁹³² Završni podnesak odbrane, par. 960.

⁴⁹³³ Završni podnesak odbrane, par. 67, 960-961,

⁴⁹³⁴ Završni podnesak odbrane, par. 963.

⁴⁹³⁵ One su izložene dolje u tekstu, ali obuhvataju i činjenice o kojima je presuđeno br. 1007, 1008, 1018, 1019 i 1012-1014 u poglavlju 4.10.1, *Incident 13.2 iz Priloga B Optužnici*.

⁴⁹³⁶ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6561-6562; Nusret Sivac, T. 4839.

⁴⁹³⁷ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2610-2611, 2618, 2758.

⁴⁹³⁸ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 4.

⁴⁹³⁹ P3207 (Predrag Radulović, izjava svjedoka, 5. decembar 2009.), str. 1, par. 4-5.

⁴⁹⁴⁰ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), str. 1, par. 3; P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 1-2; P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 1-2, izjava svjedoka od 28. avgusta 2000., str. 2; P3274 (List sa pseudonimom za svjedoka RM-065). V. takođe P3279 (Tabela podudarnosti); P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 1-2; P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6189.

Bosni i Hercegovini;⁴⁹⁴¹ kao i dokumentarni dokazi,⁴⁹⁴² i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁴⁹⁴³ Pretresnom vijeću su predočeni i dokazi koje su iznijeli **svjedokinja RM-023**, Muslimanka koja je 1991. i 1992. živjela u opštini Prijedor (koji su razmotreni i u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.4 iz Priloga C Optužnici*);⁴⁹⁴⁴ **Adil Medić**, Musliman iz Ključa, koji je bio na čelu komisije "Muslimanskog korpusa" zadužene za probleme vezane za logore i zarobljenike;⁴⁹⁴⁵ **svjedok RM-016**, bosanski Srbin iz Banjaluke;⁴⁹⁴⁶ **svjedok RM-385**, Srbin iz Prijedora;⁴⁹⁴⁷ **Miloš Šolaja**, koji je od 18. jula 1992. do kraja rata bio glavni urednik u Pres centru 1. KK-a;⁴⁹⁴⁸ **Jusuf Arifagić**, bosanski Musliman iz Kozarca u opštini Prijedor (čiji su dokazi razmotreni u poglavlju 4.10.1, *Incident 13.2 iz Priloga B Optužnici*);⁴⁹⁴⁹ **Rade Javorić**, koji je od 16. septembra 1991. bio komandant štaba TO-a Prijedor (čiji su dokazi razmotreni u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.4 iz Priloga C*

⁴⁹⁴¹ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7899-7904, 7989-7990, 8035.

⁴⁹⁴² P3928 (Članak iz lista *Newsday*, 2. avgust 1992.), str. 1-4; P2900 (Izvještaj CSB-a Banjaluka, 18. avgust 1992.), str. 4, 6, 29-32.

⁴⁹⁴³ **Nusret Sivac**: P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6612-6617, 6636-6639, 6640-6644, 6677-6681; P483 (Fotografija stražnje strane makete logora u Omarskoj), P484 (Fotografija prednje strane makete logora u Omarskoj); Nusret Sivac, T. 4814, 4870-4871, 4874, 4876, 4878. **Kerim Mešanović**: P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 30, 33, 36-37, 39-41, 43, 45, 50-51, 54, 68; P3420 (Stop-fotografija); P3421 (Stop-fotografija). **Svjedok RM-054**: P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2648-2650, 2658-2663, 2728-2731, 2736-2737, 2749-2750, 2771; P3412 (Skica logora u Omarskoj, upravna zgrada). **Mevludin Sejmenović**: P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 52, 55-56; Mevludin Sejmenović, T. 3525-3527, 3570. **Svjedok RM-026**: P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 8. **Svjedok RM-065**: P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 25-31, 33, 36; P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 2 (potvrda), izjava svjedoka od 28. avgusta 2000., str. 2; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1271-1272, 1276-1277, 1281-1283, 1285-1286; P3273 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Karadžić*, 17. januar 2011.), str. 10316-10317; P3275 (Video-snimci logora u Omarskoj i Manjači); P3279 (Tabela podudarnosti). **Svjedok RM-017**: P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 12-14, 20. **Svjedokinja RM-033**: P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6201. **Predrag Radulović**: P3207 (Predrag Radulović, izjava svjedoka, 5. decembar 2009.), par. 137, 139-140, 142-143, 151. **Edward Vulliamy**: P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7939-7941, 7943-7946, 7966-7967, 7991-7992, 7999, 8109-8111, 8016-8019, 8025-8026, 8115-8120; Edward Vulliamy, T. 2589, 2592-2596, 2678, 2692, 2696; P200 (Video-snimak posjete logorima u Prijedoru, avgust 1992.), 00:59-1:07, 2:01-2:26, str. 1-2; P204 (Članak koji je napisao Edward Vulliamy, objavljen u listu *Guardian* 7. avgusta 1992.), str. 1-3; P205 (ITN-ov video-snimak posjete logoru u Omarskoj i Trnopolju, avgust 1992.), 1:56-2:45, 2:52-3:18, 3:20-3:26, 3:31-4:10, str. 2; P206 (Video-snimak posjete logoru u Omarskoj i Trnopolju, avgust 1992.), 00:40-5:44, str. 1-7.

⁴⁹⁴⁴ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 1-2.

⁴⁹⁴⁵ P154 (Adil Medić, izjava svjedoka, 31. januar 1996.), str. 1, par. 4; Adil Medić, T. 2033.

⁴⁹⁴⁶ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), str. 1, par. 4, 11, 16; svjedok RM-016, T. 17398.

⁴⁹⁴⁷ P7314 (Svjedok RM-385, izjava svjedoka, 5. april 2014.), str. 1, par. 2, 4, 8-10.

⁴⁹⁴⁸ D924 (Miloš Šolaja, izjava svjedoka, 11. juni 2014.), par. 4.

⁴⁹⁴⁹ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 1-2.

Optužnici);⁴⁹⁵⁰ **Branko Berić**, pomoćnik za sanitet i veterinu u pozadinskoj bazi u Čirkin Polju, koja je bila dio prijedorskog TO-a;⁴⁹⁵¹ **Charles Kirudja**, koji je od aprila 1992. do marta 1994. bio službenik za civilne poslove UN-a u Hrvatskoj (čiji su dokazi razmotreni u poglavlju 4.1.2, *Incident 1.2 iz Priloga C Optužnici*);⁴⁹⁵² i **Boško Kelečević**, koji je od 12. maja 1992. do kraja rata bio načelnik štaba 1. KK-a (čiji su dokazi razmotreni u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.4 iz Priloga C Optužnici*),⁴⁹⁵³ kao i dokumentarni dokazi.⁴⁹⁵⁴

Osnivanje, struktura i obezbjeđenje u logoru Omarska

1183. Logor Omarska osnovale su civilne vlasti opštine Prijedor u bivšem rudniku željezne rude "Ljubija", koji se nalazi oko dva kilometra južno od sela Omarska.⁴⁹⁵⁵ Logor je postojao od 25. maja 1992.⁴⁹⁵⁶ Osoblje i zatočenici počeli su da pristižu oko 27. maja 1992., a dana 31. maja 1992., Simo Drljača, načelnik SJB-a opštine Prijedor, i član prijedorskog Kriznog štaba, izdao je zvanično naređenje za osnivanje logora.⁴⁹⁵⁷ Njegovo je naređenje izdato "u skladu sa Odlukom Kriznog štaba" i njime su utvrđene odgovornosti različitih subjekata. Tim naređenjem se "mješovita grupa islednika nacionalne, javne i vojne bezbjednosti" zadužuje da provede ispitivanje zatočenika i da ih na temelju toga podijeli u kategorije. Ova "mješovita grupa" sastojala se od pripadnika kriminalističkog odjeljenja pri službama javne i državne bezbjednosti, kao i vojnih inspektora.⁴⁹⁵⁸ Istim naređenjem su kao osobe odgovorne za rad isljednika imenovana tri koordinatora: Ranko Mijić, Mirko Jesić i potpukovnik Majstorović.⁴⁹⁵⁹ U

⁴⁹⁵⁰ D895 (Rade Javorić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 2, 6; Rade Javorić, T. 31424.

⁴⁹⁵¹ D928 (Branko Berić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 11-12; Branko Berić, T. 32852-32853.

⁴⁹⁵² P3587 (Charles Kirudja, izjava svjedoka, 17. novembar 2010.), par. 2.

⁴⁹⁵³ D1110 (Boško Kelečević, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), str. 1, par. 1, 9; Boško Kelečević, T. 37131.

⁴⁹⁵⁴ P2900 (Izveštaj CSB-a Banjaluka, 18. avgust 1992.) (koji je takođe razmotren u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.3 iz Priloga C Optužnici*); P3878 (Članak iz lista *New York Times* "Conflict in the Balkans", 9. avgust 1992.) (koji je takođe razmotren u poglavlju 4.1.2, *Incident 1.2 iz Priloga C Optužnici*); P3928 (Članak iz lista *Newsday*, 2. avgust 1992.); P4039 (Redovni borbeni izvještaj Komande 1. KK-a, 7. avgust 1992.); P3963 (Spisak lica I kategorije zatočenih u logoru u Omarskoj, 28. juli 1992.); P4007 (Pismo dr Franje Komarice, upućeno g. Simi Drljači, 11. avgust 1992.); P4163 (Vijesti televizijske stanice Channel Four) (koje su razmotrene u poglavlju 4.2.2, *Incident 2.1 iz Priloga C Optužnici*); P7194 (Saopštenje za javnost Branka Đerića, 7. avgust 1992.).

⁴⁹⁵⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 946-947.

⁴⁹⁵⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 947.

⁴⁹⁵⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 955-956. Pretresno vijeće napominje da se ova činjenica o kojoj je presuđeno odnosi na osnivanje više od jednog logora, ali zaključuje da je logor Omarska bio jedan od tih logora.

⁴⁹⁵⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 957.

⁴⁹⁵⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 958.

paragrafu 6 tog naređenja stoji: "Službu obezbjeđenja sabirališta obezbjedit će Stanica milicije Omarska", a prema paragrafu 2: "lica lišena slobode će biti predana rukovodiocu obezbjeđenja, koji je dužan, u saradnji sa koordinatorima nacionalne, javne i vojne bezbjednosti, iste smjestiti u jednu od pet prostorija određenih za smještaj uhapšenih".⁴⁹⁶⁰

1184. Većina zatočenika u logoru bila je smještena u hangaru, koji je bio najveća od četiri zgrade u krugu logora i koji se protezao u smjeru sjever-jug.⁴⁹⁶¹ Glavni dio hangara je projektiran za teške kamione i strojeve koji su se koristili u rudniku željezne rude, a nalazio se u istočnom dijelu zgrade.⁴⁹⁶² Zapadni dio se sastojao od dva sprata s više od 40 zasebnih prostorija.⁴⁹⁶³ U sklopu logora Omarska nalazila su se još tri objekta: upravna zgrada i dva manja objekta koje su zvali "bijela kuća" i "crvena kuća".⁴⁹⁶⁴ Upravna zgrada bila je na sjeveru kompleksa i bila je podijeljena u dva dijela.⁴⁹⁶⁵ U zapadnom dijelu, koji je imao samo jedan sprat, nalazile su se kuhinja i menza, a istočni dio je imao dva nivoa: prizemlje, u kojem su držani zatočenici, i prvi sprat, gdje je bio niz prostorija koje su se koristile za ispitivanje, upravu logora i u kojima su spavale zatočene žene.⁴⁹⁶⁶ Na sjevernom odnosno vanjskom rubu zgrade, nalazila se i mala garaža.⁴⁹⁶⁷ **Svjedok RM-065** je izjavio da mu je, nekih 12 do 14 dana nakon početka njegovog zatočenja u logoru Omarska, zatočenik koji se zvao Mujo Crnalić pomogao da bude premješten u prostoriju u logoru u kojoj se nalazi restoran.⁴⁹⁶⁸ U toj prostoriji je spavalo približno 600 do 700 ljudi.⁴⁹⁶⁹ Prostorija je postala je poznata kao "Mujina soba" i tako su je zvali.⁴⁹⁷⁰ U toj zgradi se nalazio jedan nenatkriveni zastakljeni prostor, gdje su držali zatočenike koje je taj svjedok opisao kao "takozvane lakše zatvorenike", uključujući bivše vojnike koji su bili u Pakracu/Lipiku i neke

⁴⁹⁶⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 959.

⁴⁹⁶¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 991.

⁴⁹⁶² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 991.

⁴⁹⁶³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 991.

⁴⁹⁶⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 992.

⁴⁹⁶⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 995.

⁴⁹⁶⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 993, 995.

⁴⁹⁶⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 995.

⁴⁹⁶⁸ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 31, izjava svjedoka od 28. avgusta 2000., str. 3; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1287-1288; P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 23. septembra 1994., str. 9.

⁴⁹⁶⁹ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 3; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1289.

⁴⁹⁷⁰ Pretresno vijeće napominje da se u dokazima o kojima se govori u ovom poglavlju, uključujući dokaze koje su iznijeli svjedok Nusret Sivac, svjedok RM-065, svjedok RM-017 i svjedok RM-026, često pominje "Mujina soba", pa čak i "Buhrina i Mujina soba", gdje su se, kako se navodi, desili razni incidenti.

bogatije zatvorenike koji su, kako navodi svjedok, platili 20.000 do 30.000 njemačkih maraka kako bi im bilo dopušteno da tu borave.⁴⁹⁷¹ Zapadno od hangara bio je travnjak na čijoj se zapadnoj strani nalazila bijela kuća, mala pravougaona prizemna zgrada s hodnikom u sredini, dvije prostorije sa svake strane i jednom malom prostorijom na kraju, koja nije bila šira od samog hodnika.⁴⁹⁷² Sjeverno od hangara nalazila se otvorena betonirana površina, poznata kao *pista*.⁴⁹⁷³

1185. Shodno odluci Kriznog štaba Prijedora, na koju se upućuje u izvještaju SJB-ova Prijedor, Bosanski Novi i Sanski Most, kao i Komisije za obilazak opština, Omarska je stavljena pod neposredni nadzor policije i vojske.⁴⁹⁷⁴ Policija je bila zadužena za neposredno obezbjeđenje objekta upravne zgrade, radionica i garaža, dok je vojska vršila obezbjeđenje stražarskih mjesta i minirala određene površine.⁴⁹⁷⁵ Osoblje u logoru činili su uglavnom pripadnici policije.⁴⁹⁷⁶ Željko Mejakić, "rukovodilac obezbjeđenja" koji se pominje u naređenju Sime Drljače od 31. maja 1992. godine, bio je odgovoran za raspoređivanje zatočenika u razne pritvorske cjeline unutar logora.⁴⁹⁷⁷ Mejakić je bio komandir Staničnog odjeljenja policije Omarska, u kojem su bili zaposleni i Kvočka i Radić.⁴⁹⁷⁸ Dušan Janković, koji je bio načelnik SJB-a u Prijedoru sve vrijeme postojanja logora Omarska, bio je neposredno potčinjen Simi Drljači i nadzirao je provođenje njegovog naređenja od 31. maja 1992.⁴⁹⁷⁹ On je svoje dužnosti s tim u vezi trebao da izvršava u saradnji s Centrom službi bezbjednosti Banjaluka.⁴⁹⁸⁰ Njegov rad je zahtijevao odobrenje od strane regionalnih rukovodilaca svakog odjeljenja uključenog u rad logora.⁴⁹⁸¹ U izvještaju od 1. jula 1992. koji je uputio Kriznom štabu, Simo Drljača je potvrdio da se "[z]aključak br. 02-111-108/92. o

⁴⁹⁷¹ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 29; P3273 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Karadžić*, 17. januar 2011.), str. 10315-10316; P3275 (Video-snimci logora u Omarskoj i Manjači). V. takođe P3279 (Tabela podudarnosti).

⁴⁹⁷² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 998.

⁴⁹⁷³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 993.

⁴⁹⁷⁴ P2900 (Izveštaj CSB-a Banjaluka, 18. avgust 1992.), str. 4, 6, 29, 32.

⁴⁹⁷⁵ P2900 (Izveštaj CSB-a Banjaluka, 18. avgust 1992.), str. 4.

⁴⁹⁷⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 946.

⁴⁹⁷⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 960. Pretresno vijeće napominje da se u dokazima Željko Mejakić pominje i piše na razne načine i zaključuje da se u svim tim slučajevima misli na istu osobu. S tim u skladu, u cijelom ovom poglavlju, na svakom mjestu gdje se pominju, ime i prezime Željka Mejakića su usklađeni tako što su napisani na istovjetan način.

⁴⁹⁷⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 964. Pretresno vijeće je utvrdilo da se navodi u činjenicama o kojima je presuđeno u kojima se pominje "Kvočka" odnose na Miroslava Kvočku.

⁴⁹⁷⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 961, 963.

⁴⁹⁸⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 961.

⁴⁹⁸¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 961.

zabrani puštanja zarobljenika u cijelosti [...] poštuje".⁴⁹⁸² Pri policijskoj stanici Prijedor bile su tri strukture nižeg nivoa, odnosno "stanična odjeljenja".⁴⁹⁸³ Na Miroslava Kvočku, kao dežurnog u stanici policije Omarska, prenesena su ovlaštenja za aktiviranje rezervnih policajaca koji su bili potrebni kao stražari u logoru.⁴⁹⁸⁴

1186. Svjedoci, koji su u tom logoru bili zatočeni u različitim periodima, svjedočili su o svojim zapažanjima o bezbjednosnim strukturama i pojedinim stražarima u logoru. **Nusret Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da je komandant logora bio Željko Mejakić, a kasnije Miroslav Kvočka.⁴⁹⁸⁵ Takođe je naveo imena sljedećih stražara: Miroslav Kos zvani Kule i Drago Prcać.⁴⁹⁸⁶ **Svjedok RM-065** je izjavio da je saznao da je Miroslav Kvočka, koji je nosio maskirnu uniformu različitu od one kakvu su nosili pripadnici redovne policije i koji je bio naoružan škorpionom, bio prvi komandant logora Omarska.⁴⁹⁸⁷ Svjedok je u početku svog zatočenja viđao Kvočku skoro svaki dan kako se šeta po logoru i pisti, gdje je mogao da vidi kako se loše postupa sa zatočenicima.⁴⁹⁸⁸ Svjedok je izjavio da su postojale tri različite smjene i da je među zatočenicima bilo opštepoznato, a i očigledno na osnovu ponašanja stražara, da su Krkan, Gruban i Milojica Kos, zvani Krle, bili komandiri tih smjena.⁴⁹⁸⁹ Svjedok je izjavio da su uslovi zatočenja bili brutalni u svim smjenama, ali da su najgore bile Krkanova i Grubanova smjena.⁴⁹⁹⁰

1187. **Svjedok RM-017** je izjavio da je Kvočka smijenjen s položaja komandanta logora i da je umjesto njega postavljen Željko Mejakić.⁴⁹⁹¹ **Kerim Mešanović** je svakog dana viđao Željka Mejakića, komandanta logora.⁴⁹⁹² Mejakić je jednom prilikom rekao svjedoku da su svi zatočeni ratni zarobljenici i da sve što može da učini za svjedoka jeste to da ga premjesti u staklenu kuću, koja je bila pod njegovom ličnom zaštitom.⁴⁹⁹³ Svjedok je u logoru Omarska svakodnevno viđao i Ranka Mijića, a nekoliko puta je

⁴⁹⁸² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 962.

⁴⁹⁸³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 964.

⁴⁹⁸⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 965.

⁴⁹⁸⁵ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6615-6617.

⁴⁹⁸⁶ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6616.

⁴⁹⁸⁷ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. avgusta 2000., str. 3.

⁴⁹⁸⁸ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. avgusta 2000., str. 3-4.

⁴⁹⁸⁹ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. avgusta 2000., str. 4.

⁴⁹⁹⁰ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. avgusta 2000., str. 4.

⁴⁹⁹¹ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 20-21.

⁴⁹⁹² P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 35, 48.

⁴⁹⁹³ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 48.

vidio Ješića i Majstorovića.⁴⁹⁹⁴ Među komandirima smjena koje je svjedok vidio u Omarskoj bili su ljudi s nadimcima Krle i Čkalja.⁴⁹⁹⁵ Činilo se da je Miroslav Kvočka bio Krkanov zamjenik.⁴⁹⁹⁶ Krkan je obično nosio policijsku maskirnu uniformu.⁴⁹⁹⁷ Kvočku je prvom polovinom jula 1992. zamijenio Dragoljub Prcać.⁴⁹⁹⁸ **Svjedokinja RM-033** je izjavila da je, po dolasku u Omarsku, od žena koje su držali u logoru saznala da je upravnik logora bio Dragoljub Prcać.⁴⁹⁹⁹ U logoru su neki stražari nosili sivozelene vojne uniforme, a neki policijske uniforme.⁵⁰⁰⁰ Svjedokinja je od žena koje su držane u logoru takođe saznala da je Mlađo Radić zvani Krkan bio "vođa jedne smjene".⁵⁰⁰¹ **Svjedok RM-065** je izjavio da se jedan od srpskih stražara prezivao Paspalj, da imao 30-40 godina i da je šepao.⁵⁰⁰² **Svjedok RM-017** je izjavio da su u bijeloj kući obično bila tri ili četiri stražara; svjedok se sjetio da su se dvojica od njih zvala Nenad Nešo Janić i Krstan Zavešić.⁵⁰⁰³

1188. **Adil Medić** je u svom svjedočenju izjavio da je, prema informacijama koje je dobio, Radoslav Brđanin imao kontrolu nad logorom Omarska i da je on bio taj koji je odobravao postavljanje stražara u logoru.⁵⁰⁰⁴ Jedan zatočenik, Mevludin Sejmenović, koji je bio poslanik u Skupštini Bosne i Hercegovine, iz Kozarca, pušten je nakon što su intervenisali Kuprešanin i Brđanin.⁵⁰⁰⁵ **Branko Berić** je u svom svjedočenju takođe izjavio da je čuo da su Mevludina Sejmenovića odveli u Omarsku na ispitivanje, da ga je odatle izveo Vojo Kuprešanin, da su ga onda odveli u Banjaluku, a da je zatim otišao u Beograd.⁵⁰⁰⁶

⁴⁹⁹⁴ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 33-34.

⁴⁹⁹⁵ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 36-37.

⁴⁹⁹⁶ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 36.

⁴⁹⁹⁷ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 36.

⁴⁹⁹⁸ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 36. Pretresno vijeće napominje da se Dragoljub Prcać u dokazima pominje i piše u različitim oblicima i smatra da se u svim tim slučajevima upućuje na istu osobu. S tim u skladu, u cijelom ovom poglavlju, na svakom mjestu gdje se pominju, ime i prezime Dragoljuba Prcaća su usklađeni tako što su pisani na istovjetan način.

⁴⁹⁹⁹ P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6208-6211.

⁵⁰⁰⁰ P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6253.

⁵⁰⁰¹ P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6214-6215.

⁵⁰⁰² P3271 (Svjedokinja RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 27-28; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1285.

⁵⁰⁰³ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 18.

⁵⁰⁰⁴ P154 (Adil Medić, izjava svjedoka, 31. januar 1996.), par. 31; P155 (Adil Medić, dodatna izjava svjedoka, 9. novembar 2001.), str. 3.

⁵⁰⁰⁵ P154 (Adil Medić, izjava svjedoka, 31. januar 1996.), par. 31.

⁵⁰⁰⁶ D928 (Branko Berić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 36.

1189. **Mevludin Sejmenović** je u svom svjedočenju izjavio da je logor Omarska uglavnom obezbjeđivala vojska.⁵⁰⁰⁷ Na cesti koja je vodila u samu Omarsku nalazio se kontrolni punkt s vojnicima i još jedan uz željezničku prugu u Omarskoj, a duž ceste koja je vodila od Omarske ka logoru bile su vreće s pijeskom i mitraljeska gnijezda.⁵⁰⁰⁸ Negdje na sredini, u blizini rudničkih instalacija, nalazio se još jedan vojni kontrolni punkt.⁵⁰⁰⁹ U krugu logora, vojnici su se kretali svuda po dijelovima u kojima su bili zatočeni.⁵⁰¹⁰ Tu je bilo i ljudi koji su nosili plave policijske uniforme i ljudi u uniformama specijalne policije, koje su bile maskirne uniforme s blagom ljubičastom nijansom.⁵⁰¹¹

1190. **Svjedok RM-016** je u svom svjedočenju izjavio da je logor Omarska 1992. godine bio u zoni odgovornosti 1. KK-a.⁵⁰¹² **Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da se vanjsko obezbjeđenje logora Omarska sastojalo od pripadnika VRS-a iz sastava 5. kozarske brigade ili 43. brigade.⁵⁰¹³ To su bili seljaci i "kriminalci" iz Bosanskog Novog koji su mobilisani u VRS s područja oko Omarske i oni su vršili vanjsko obezbjeđenje logora, koje se sastojalo od dva prstena između kojih je bilo minsko polje.⁵⁰¹⁴ Unutrašnje obezbjeđenje logora obuhvatalo je pripadnike aktivnog sastava policije, pripadnike rezervnog sastava policije i mobilisane vojnike VRS-a.⁵⁰¹⁵ Jedan od prstenova obezbjeđenja postavljen je nedugo nakon što je logor Omarska osnovan, na udaljenosti od 500 do 600 metara od kompleksa rudnika, sa stražarima na svakih 200 metara.⁵⁰¹⁶ Na tim mjestima su bili pripadnici TO-a Omarska, kojima je bio zadatak da spriječe ulazak neovlaštenih lica u logor (da odbiju eventualne napade muslimanskih snaga) kao i da osiguraju da nijedan zatočenik ne pobjegne.⁵⁰¹⁷

1191. Ispitivanja su u upravnoj zgradi provodile mješovite ekipe inspektora iz vojske i službi državne i javne bezbjednosti iz Banjaluke.⁵⁰¹⁸ **Radulović** je u svom svjedočenju

⁵⁰⁰⁷ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 55; Mevludin Sejmenović, T. 3525-3527.

⁵⁰⁰⁸ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 55; Mevludin Sejmenović, T. 3570.

⁵⁰⁰⁹ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 55.

⁵⁰¹⁰ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 55; Mevludin Sejmenović, T. 3570.

⁵⁰¹¹ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 55.

⁵⁰¹² P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 77.

⁵⁰¹³ Nusret Sivac, T. 4815.

⁵⁰¹⁴ Nusret Sivac, T. 4815, 4838.

⁵⁰¹⁵ Nusret Sivac, T. 4815.

⁵⁰¹⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 968.

⁵⁰¹⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 968.

⁵⁰¹⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 994.

izjavio da je nekoliko ekipa isljednika koje su bile zadužene za ispitivanje zatočenih nesrba, od kojih se svaka sastojala od jednog pripadnika SJB-a, jednog pripadnika SNB-a i jednog pripadnika vojne bezbjednosti VRS-a, bilo raspoređeno u zatočeničke objekte u Prijedoru, a posebno u logore Omarska i Keraterm.⁵⁰¹⁹ Na Kesićevu preporuku, Župljanin je zadužio Vojina Beru za sastavljanje tih ekipa za ispitivanje.⁵⁰²⁰ Pripadnici Službe za nacionalnu bezbjednost, kao što su Radomir Rodić, čovjek koji se zvao Rakita, Dušan Pavlović, Duško Jelišić, Đuro Savić, Slavko Malešević, Jugoslav Rodić i čovjek koji se prezivao Međedović, radili su u tim ekipama.⁵⁰²¹ Kako se navodi u dokumentu koji je Simo Drljača, načelnik SJB-a Prijedor, uputio CSB-u Banjaluka, s datumom od 9. avgusta 1992., u upravnoj zgradi rudnika u Omarskoj nalazio se istražni centar za 175 ratnih zarobljenika nad kojima se provodila kriminalistička obrada zbog oružane pobune u opštini Prijedor, a prema njima se postupalo u skladu sa Ženevskom konvencijom.⁵⁰²² Obezbjedenje centra vršio je SJB Prijedor.⁵⁰²³

Zatočenici u logoru Omarska

1192. Kako se navodi u izvještaju SJB-ova Prijedor, Bosanski Novi i Sanski Most i Komisije za obilazak opština od 18. avgusta 1992., na osnovu odluke Kriznog štaba Prijedor, svi ratni zarobljenici iz objekta Keraterm su pod policijskom pratnjom 27. maja 1992. premješteni u Omarsku.⁵⁰²⁴ U periodu od 27. maja do 16. avgusta 1992., u Omarsku je dovedeno ukupno 3.334 ljudi, od čega 3.197 Muslimana, 125 Hrvata i 11 Srba (3.297 muškaraca, 37 žena, 28 osoba mlađih od 18 i 68 osoba starijih od 60 godina).⁵⁰²⁵ U Omarskoj je bivalo i do tri hiljade zatvorenika, uglavnom muškaraca, i najmanje 36-38 žena.⁵⁰²⁶

1193. Pretresnom vijeću su predočeni dokazi o konkretnim slučajevima dolaska ljudi i potom njihovog zatočenja u logoru Omarska. **Predrag Radulović** je izjavio da se u dva izvještaja grupe "Miloš" od 28. i 30. maja 1992. navodi da su nesrbi, među kojima je bilo i djece, žena i starih ljudi, bili oko 28. maja 1992. zarobljeni u Prijedoru, a zatim

⁵⁰¹⁹ P3207 (Predrag Radulović, izjava svjedoka, 5. decembar 2009.), par. 139, 142-143, 151.

⁵⁰²⁰ P3207 (Predrag Radulović, izjava svjedoka, 5. decembar 2009.), par. 139.

⁵⁰²¹ P3207 (Predrag Radulović, izjava svjedoka, 5. decembar 2009.), par. 139.

⁵⁰²² P7197 (Odgovor Sime Drljače, načelnika SJB-a Prijedor, upućen CSB-u Banjaluka, 9. avgust 1992.).

⁵⁰²³ P7197 (Odgovor Sime Drljače, načelnika SJB-a Prijedor, upućen CSB-u Banjaluka, 9. avgust 1992.).

⁵⁰²⁴ P2900 (Izvještaj CSB-a Banjaluka, 18. avgust 1992.), str. 3-4, 6, 29-30.

⁵⁰²⁵ P2900 (Izvještaj CSB-a Banjaluka, 18. avgust 1992.), str. 4-5, 30.

⁵⁰²⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 948, 950.

zatočeni u nehumanim uslovima u zatočeničkim objektima koji su osnovani u okolini Prijedora.⁵⁰²⁷ **Kerim Mešanović** je izjavio da mu je 24. juna 1992. policajac po imenu Bato Kovačević došao na posao i rekao mu da zbog nečega traže da dođe u Omarsku.⁵⁰²⁸ Svjedoka su dva policajca sprovela do njegove kuće, gdje ih je njegova supruga, Srpkinja, preklinjala da svjedoka ne odvede; jedan od njih, koji se preziva Cvijić, odgovorio je: "Ukoliko ne umukneš, ići ćeš s njim, ti muslimanska kurvo".⁵⁰²⁹ Svjedoka su odveli u Omarsku i na putu su ga udarili po ustima i izbili mu četiri zuba.⁵⁰³⁰ Pao je na koljena i potom osjetio udarac u leđa.⁵⁰³¹ Začuo je smijeh i nekoga kako kaže "udri, ustašu" i "udri, mudžahedina".⁵⁰³² **Svjedok RM-054** je izjavio da su 10. juna 1992. ili približno tog datuma, dva naoružana čovjeka u vojnim uniformama odvela njega, zajedno s još tri muškarca i jednom ženom, u logor Omarska.⁵⁰³³ Neki od 20 zatočenih muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su se tog dana ili oko tog dana nalazili u bijeloj kući, bili su iz grada Prijedora i iz sela, uključujući sela Čarakovo, Bišćani i Rizvanovići.⁵⁰³⁴

1194. **Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da je 10. juna 1992. policija uhapsila njega, Safeta Ramadovića, Omera Kerenovića – krivičnog sudiju Opštinskog suda u Prijedoru – i Ivicu Muntijana – Hrvata koji je radio na tom istom sudu.⁵⁰³⁵ Njih su Tomislav Stojaković i Rade Strika Bolta u policijskom kombiju odvezli u upravnu zgradu u logoru Keraterm i, zatim su, po naređenju Ranka Mijića, premješteni dalje u logor Omarska.⁵⁰³⁶ Nedugo po dolasku u logor, svjedok je pušten na slobodu po naređenju Ranka Mijića, zato što su ga u logor doveli greškom; ime koje je bilo na spisku za privođenje bilo je ime svjedokove sestre, Nusrete Sivac.⁵⁰³⁷ Te noći su uhapsili

⁵⁰²⁷ P3207 (Predrag Radulović, izjava svjedoka, 5. decembar 2009.), par. 137.

⁵⁰²⁸ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 24.

⁵⁰²⁹ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 24.

⁵⁰³⁰ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 26-27.

⁵⁰³¹ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 26.

⁵⁰³² P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 26.

⁵⁰³³ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2622, 2624, 2628-2629, 2645-2648.

⁵⁰³⁴ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2622, 2624, 2628-2629, 2645-2648, 2655-2656, 2657.

⁵⁰³⁵ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6608-6609.

⁵⁰³⁶ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6608-6610, 6619.

⁵⁰³⁷ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6614.

svjedokovu sestru i odveli je u logor Omarska.⁵⁰³⁸ Dok SDS nije preuzeo vlast, ona je radila kao sudija na Opštinskom sudu u Prijedoru.⁵⁰³⁹ Dana 20. juna 1992., svjedoka su ponovo uhapsili i odveli u logor Omarska, zajedno sa: Agom Sadikovićem, bivšim inspektorom u SUP-u u Prijedoru; Sifetom Sušić, koja je radila u Odjeljenju za dokaze pri Službi za suzbijanje kriminaliteta u SUP-u u Prijedoru; Tesmom Elezović, ženom koja je radila u planinarskom domu na Kozari; Semirom Malovčićem, dječakom koji je imao 13 ili 14 godina; i Osmanom Mahmuljinom, koji je bio poznati ljekar u Prijedoru.⁵⁰⁴⁰ Sve su ih vrlo teško pretukli pripadnici interventnog voda koji su ih odveli u logor, među kojima su bili Dado Mrđa i Zoran Babić; Mahmuljina su pretukli tako teško da nije mogao da hoda, te su ga drugi zatočenici morali unijeti u policijski kombi kojim su ih prevezli.⁵⁰⁴¹ **Branko Berić** je u svom svjedočenju izjavio da je u ljeto 1992. znao da su uslovi u Omarskoj bili teški, ali da mu nije bilo poznato da su tamo počinjeni bilo kakvi zločini.⁵⁰⁴² Taj svjedok je u svom svjedočenju izjavio da su Nusreta Sivca ispitivali u logoru Omarska, da su ga otpustili u Prihvatni centar Trnopolje i da je on zatim otišao kući u Prijedor.⁵⁰⁴³

1195. **Svjedok RM-065** je izjavio da mu je 24. juna 1992. oko 09:00 sati, u kuću došao čovjek u policijskoj uniformi koji se prezivao Kovačević i odveo ga u policijsku stanicu, gdje su ga stavili u ćeliju zajedno s Azizom Maksutijem.⁵⁰⁴⁴ Nakon izvjesnog vremena, u ćeliju su doveli i Dadu Zombro – Hrvata, Nihada Bašića, Kerima Mešanovića i još tri mladića iz Ališića.⁵⁰⁴⁵ U 22:00 sata, policajci u uniformama, koji su vikali "Napolje ustaše, jebem vam majku", izveli su te ljude napolje, postavili ih pred zid s raširenim nogama i dignutim rukama i zatim počeli da ih udaraju nogama i tuku policijskim pendrecima.⁵⁰⁴⁶ Zatim su te ljude natjerali da trče prema kombiju kroz špalir policajaca koji su ih udarali, i kada su se ukrcali u kombi, odvezli su ih u logor Omarska.⁵⁰⁴⁷ Po dolasku u logor Omarska, svjedoka su odveli u bijelu kuću, u kojoj je bilo 60 do 70 ljudi

⁵⁰³⁸ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6614.

⁵⁰³⁹ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6614-6615.

⁵⁰⁴⁰ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6619-6620, 6623.

⁵⁰⁴¹ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6620-6621.

⁵⁰⁴² Branko Berić, T. 32859-32860.

⁵⁰⁴³ Branko Berić, T. 32849, 32854-32857.

⁵⁰⁴⁴ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 22, 24

⁵⁰⁴⁵ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 24.

⁵⁰⁴⁶ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 24-25.

⁵⁰⁴⁷ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 25.

s područja Kozarca.⁵⁰⁴⁸ Dana 9. jula 1992., **svjedoka RM-026**, zajedno s još 50 zatočenika, odvezli su autobusom u Omarsku.⁵⁰⁴⁹ Dva ili tri "četnika", koji su bili stražari u tom autobusu, tukli su zatočenike i tjerali ih da pjevaju "četničke" pjesme.⁵⁰⁵⁰ Na svakom kontrolnom punktu, "četnici" u uniformama su ulazili u autobus i izlazili iz njega samo da bi tukli zatočenike.⁵⁰⁵¹ **Svjedok RM-065** je izjavio da su negdje sredinom jula 1992. u logor došli autobusi s ljudima koji su uglavnom bili iz Rizvanovića i Biščana, i koji su ispitivani i teško pretučeni.⁵⁰⁵²

1196. Uz mali broj izuzetaka, svi zatočenici u Omarskoj bili su Muslimani ili Hrvati, a za zatvorenike srpske nacionalnosti koji su držani u Omarskoj tvrdilo se da su tu zato što su bili na strani Muslimana.⁵⁰⁵³ **Svjedok RM-065** je izjavio da devet zatočenika koji su bili uz bijelju kuću i koje je on identifikovao, nisu bili vojnici i da su nosili civilnu odjeću, kao i da su svi bili Muslimani, osim jednog Hrvata.⁵⁰⁵⁴ Žene zatočene u Omarskoj bile su različite dobi, najstarije su imale šezdesetak godina, a jedna je bila mlada djevojka.⁵⁰⁵⁵ U ranim danima funkcionisanja logora mogli su se vidjeti i dječaci od samo 15 godina, kao i neki stariji ljudi.⁵⁰⁵⁶

1197. Zatočenici u Omarskoj su neslužbeno bili podijeljeni u tri kategorije: intelektualci i političke vođe iz zajednica u kojima su živjeli bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, koji su bili obilježeni za likvidaciju; lica koja su se dovodila u vezu s onima iz prve kategorije; i zatočenici koji su, prema mišljenju vlasti bosanskih Srba, bili najmanje "krivi" i koji su na kraju trebali da budu pušteni na slobodu.⁵⁰⁵⁷ Međutim, u praksi su u logoru bili zatočeni ljudi iz sve tri kategorije.⁵⁰⁵⁸ Među istaknutim pripadnicima lokalnih zajednica bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, zatvorenih u logoru Omarska, bili su profesor Muhamed Čehajić, koji je bio predsjednik opštine

⁵⁰⁴⁸ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 25, izjava svjedoka od 28. avgusta 2000., str. 3; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1271-1272; P3273 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Karadžić*, 17. januar 2011.), str. 10315; P3275 (Video-snimci logora u Omarskoj i Manjači), 00:38. V. takođe P3279 (Tabela podudarnosti).

⁵⁰⁴⁹ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 8; P2586 (Svjedok RM-026, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. april i 1. maj 2001.), str. 2388.

⁵⁰⁵⁰ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 8.

⁵⁰⁵¹ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 8.

⁵⁰⁵² P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1283, 1286.

⁵⁰⁵³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 949.

⁵⁰⁵⁴ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 26; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1276-1277.

⁵⁰⁵⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 999.

⁵⁰⁵⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 950.

⁵⁰⁵⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 951.

⁵⁰⁵⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 951.

Prijedor prije nego što su bosanski Srbi preuzeli vlast.⁵⁰⁵⁹ **Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da je u logoru vidio sljedeće političke čelnike: Silvija Šarića, predsjednika Hrvatske demokratske zajednice; Idriza Jakupovića, člana Socijaldemokratske partije; i Rizu Beglerbegovića, člana reformskih snaga koje je predvodio Ante Marković.⁵⁰⁶⁰ **Mešanović** je izjavio da je prva kategorija takođe obuhvatala imućne ljude i one proglašene za učesnike u borbi i da su te ljude tukli ili ubijali.⁵⁰⁶¹ Mnoge su odveli u minsko polje iza crvene kuće i oni se više nisu vratili, što je, kako pretpostavlja ovaj svjedok, značilo da su bili ubijeni.⁵⁰⁶² Spisak "lica 1. kategorije" koja su držana u logoru Omarska, s datumom od 28. jula 1992., sadržao je imena ukupno 174 ljudi.⁵⁰⁶³ Prema Mešanovićevim riječima, druga kategorija se sastojala od ljudi koji su "trebali da prežive, koji su trebali da ispaštaju grijehe koji su im pripisani", kao što su nabavka oružja, pružanje finansijske pomoći ili politička aktivnost na strani SDA.⁵⁰⁶⁴ Među zatočenicima logora bilo je i maloljetnih i mentalno hendikepiranih osoba.⁵⁰⁶⁵ Mešanović nije vidio nijednog zatočenika u uniformi.⁵⁰⁶⁶

1198. **Svjedok RM-065** je izjavio da ga je 23. jula 1992. iz "Mujine sobe" izveo Momir Gruban, zvani Čkalja, i rekao mu da je u prvoj kategoriji zatočenika i da će biti ubijen, ali da će mu stražari pomoći ako im da novac.⁵⁰⁶⁷ Svjedok nije mogao da dođe do novca.⁵⁰⁶⁸

1199. Logor Omarska je radio do kraja avgusta 1992., kada su zatvorenici prebačeni u druge logore.⁵⁰⁶⁹ **Svjedok RM-065** je izjavio da je 6. avgusta 1992. selidba zatočenika u logor Manjača započela tako što je policajac koji se prezivao Zgonjanin, zvani Koka, izvršio prozivku tako što je pročitao imena zatočenika sa spiska.⁵⁰⁷⁰ Svjedok je bio u grupi od 20 do 30 zatočenika koje nisu prozvali da odu, mada su njegovo ime prozvali

⁵⁰⁵⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 952.

⁵⁰⁶⁰ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6630.

⁵⁰⁶¹ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 40-41.

⁵⁰⁶² P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 41.

⁵⁰⁶³ P3963 (Spisak lica I kategorije zatočenih u logoru u Omarskoj, 28. juli 1992.).

⁵⁰⁶⁴ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 42.

⁵⁰⁶⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 953.

⁵⁰⁶⁶ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 44.

⁵⁰⁶⁷ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 2 (potvrda), 31; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1289-1290, 1292-1294.

⁵⁰⁶⁸ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 2 (potvrda), 27, 31-32; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1291-1294; P3276 (Tri poruke koje je napisao svjedok RM-065, 11. juli, 24. juli i 1. avgust 1992.), str. 1-2. V. takođe P3279 (Tabela podudarnosti).

⁵⁰⁶⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 947.

⁵⁰⁷⁰ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 34.

kasnije.⁵⁰⁷¹ Dok je hodao blizu čovjeka koji je imao spisak imena, svjedok je bio u prilici da vidi da je iz treće kategorije bilo prozvano oko 700 zatočenika, koje je trebalo uputiti u Trnopolje.⁵⁰⁷² Svjedok je bio u grupi od oko 300 zatočenika koje je Momir Gruban zvani Čkalja premjestio u hangar.⁵⁰⁷³ Svjedok je slučajno čuo jednog Srbina kako govori drugom da mora da dovede 165 ljudi iz hangara u garažu.⁵⁰⁷⁴ Ante Slutaj, Hrvat koji je bio među onih 165 ljudi i koji je, kako je svjedok shvatio, preživio to ubijanje, kasnije je ispričao svjedoku da su, nakon odlaska drugih zatočenika iz Omarske, preostalim zatočenicima raspodijelili krevete i ćebad i da su, dan poslije te raspodjele, logor Omarska obišli predstavnici međunarodnih medija.⁵⁰⁷⁵ Od 165 zatvorenika koji su bili poslani u garažu, ubijena su dvojica.⁵⁰⁷⁶ Hangar je bio krcat ljudima.⁵⁰⁷⁷ Svjedok je kasnije saznao da je iz logora Omarska u logor Manjača premješteno 1.360 ljudi.⁵⁰⁷⁸ **Svjedoka RM-054** su držali u logoru do 6. avgusta 1992.⁵⁰⁷⁹ **Svjedok RM-026** je izjavio da je 6. avgusta 1992., na dan kad je premješten u logor Manjača, u logoru Omarska ostalo oko 170 zatočenika.⁵⁰⁸⁰ Oko 26. avgusta 1992., svjedok je od zatočenika iz Omarske premještenih u Manjaču čuo da su u prostorije u logoru Omarska stavili krevete i da je taj logor očišćen.⁵⁰⁸¹ "Četnici" su preostalim zatočenicima rekli da novinarima ili delegatima Crvenog krsta koji im možda budu postavljali pitanja kažu da su tu bili držani samo 15 dana.⁵⁰⁸² **Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da je logor napustio 7. avgusta 1992., u grupi koja je premještena u logor Trnopolje.⁵⁰⁸³ **Mešanović** je izjavio da su nekoliko sedmica poslije Brđaninove

⁵⁰⁷¹ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 34; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1295.

⁵⁰⁷² P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 34-35; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1305.

⁵⁰⁷³ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 31, 35; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1296.

⁵⁰⁷⁴ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 35; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1305.

⁵⁰⁷⁵ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 35.

⁵⁰⁷⁶ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 35; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1305.

⁵⁰⁷⁷ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 35,

⁵⁰⁷⁸ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 35; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1296, 1305.

⁵⁰⁷⁹ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2648, 2750.

⁵⁰⁸⁰ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 9-10; P2586 (Svjedok RM-026, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. april i 1. maj 2001.), str. 2388.

⁵⁰⁸¹ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 10.

⁵⁰⁸² P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 10.

⁵⁰⁸³ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6687.

posjete iz Omarske premjestili sve osim nekih stotinjak ljudi.⁵⁰⁸⁴ Pretresno vijeće napominje da je Brđanin posjetio logor Omarska u julu 1992.⁵⁰⁸⁵

1200. Kako se navodi u jednom borbenom izvještaju koji je potpisao Zdravko Đurić, a koji je Komanda 1. KK-a poslala Glavnom štabu VRS-a 7. avgusta 1992., u "logor ratnih zarobljenika" Manjača dopremljeno je 1.460 "ratnih zarobljenika" iz Omarske.⁵⁰⁸⁶ Od ukupnog broja osoba obrađenih u Omarskoj do sredine avgusta 1992., 1.773 je prebačeno u objekte u Trnopolju, a 1.331 u logor Manjača, u Banjaluci.⁵⁰⁸⁷

Uslovi zatočenja

1201. Novopridošli u logoru Omarska su upućivani ili napolje na *pistu*, ili u prostorije u hangaru, ili u male garaže u upravnoj zgradi ili, ako su za to bili izdvojeni, u bijelu kuću.⁵⁰⁸⁸ Ponekad je u prostoriji površine 40 kvadratnih metara držano 200 ljudi, a u jednoj maloj prostoriji bilo je zatvoreno 300 zatvorenika.⁵⁰⁸⁹ Neki zatvorenici u Omarskoj su neko vrijeme proveli zbijeni u zahodima, gdje su se tiskali jedni preko drugih i često morali ležati u izmetu.⁵⁰⁹⁰ Tokom ljetnih vrućina pretrpane prostorije bile su zagušljive, a stražari često nisu dozvoljavali da se u njima otvore prozori ili su tražili da im zatvorenici daju što su god uspjeli zadržati od svojih stvari kao cijenu za otvaranje prozora ili za plastični bokal vode.⁵⁰⁹¹

1202. **Svjedok RM-017** je procijenio da je, kada je on došao u logor u maju 1992., u prostoriji iza kuhinje logora već bilo držano približno 1.500 ljudi.⁵⁰⁹² Međutim, svjedoka su s još oko 150 ljudi odveli u jednu prostoriju koja je bila skladište elektro-materijala, i on je tu ostao sve do svog posljednjeg dana boravka u logoru, 5. avgusta 1992.⁵⁰⁹³ Poslije 30. maja 1992., u prostoriju u kojoj je bio svjedok doveli su još zatočenika, tako da je ona postala pretrpana.⁵⁰⁹⁴ Približno mjesec dana kasnije, svi zatočenici su bili evidentirani.⁵⁰⁹⁵ Pored toga, tokom prve noći svjedokovog boravka u

⁵⁰⁸⁴ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 71.

⁵⁰⁸⁵ V. Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 966.

⁵⁰⁸⁶ P4039 (Redovni borbeni izvještaj Komande 1. KK-a, 7. avgust 1992.).

⁵⁰⁸⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1006.

⁵⁰⁸⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 969.

⁵⁰⁸⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 970.

⁵⁰⁹⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 970.

⁵⁰⁹¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 971.

⁵⁰⁹² P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 11, 13.

⁵⁰⁹³ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 13-14, 22.

⁵⁰⁹⁴ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 15.

⁵⁰⁹⁵ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 14.

logoru, stigla su se dva autobusa u kojima je ukupno bilo oko 150 mladića koje su uhvatili dok su bježali iz šume, među kojima je bio Mustafa Balić.⁵⁰⁹⁶ Stražari su ih udarali rukama, nogama i svakom vrstom oružja koju su imali, a zatim su ih odveli u jednu malu garažu u zgradi u kojoj se nalazio restoran.⁵⁰⁹⁷ Neki ljudi su bili povrijeđeni, a neki su umrli u toj garaži.⁵⁰⁹⁸

1203. **Mešanović** je izjavio da su ga, po dolasku u Omarsku, poslali u bijelu kuću.⁵⁰⁹⁹ Nakon što su pokušali da uđu u dvije pretrpane prostorije, njemu i još sedmorici zatočenika su rekli da uđu u drugu prostoriju na desnoj strani.⁵¹⁰⁰ U toj prostoriji, čija površina nije bila veća od 20 kvadratnih metara, bilo je 53 ljudi i zatočenicima nije bilo dopušteno da razgovaraju.⁵¹⁰¹ Zatočenike su izvodili u zahod u grupama po deset.⁵¹⁰²

1204. Zatvorenici su obroke dobijali u grupama od po trideset, a kada su išli da jedu i pri povratku morali su trčati, dok su ih stražari pri ulasku i izlasku često tukli.⁵¹⁰³ Po pravilu, hrana u Omarskoj jedva je bila dovoljna da se preživi i obično je bila pokvarena: zatočenici su dobijali samo jedan obrok dnevno koji se sastojao od manjeg komada hljeba, čorbe i nešto kupusa, dok se osoblje logora dobro hranilo.⁵¹⁰⁴ Zatočenici su imali samo minutu ili dvije da pojedu obrok.⁵¹⁰⁵ Zatočenicima je često na duge periode bila uskraćivana voda za piće.⁵¹⁰⁶ Voda koju su davali zatočenicima nije bila primjerena za ljudsku upotrebu; bila je namijenjena za industrijsku upotrebu i uslijed toga su zatočenici patili od crijevnih tegoba.⁵¹⁰⁷ Mnogi od onih koji su bili zatvoreni u bijeloj kući nisu uopšte dobijali hranu za vrijeme dok su tamo bili.⁵¹⁰⁸ Poneki zatvorenici, naročito oni koji su bili teško povrijeđeni nakon premlaćivanja u logoru, često nisu ni išli na obrok iz straha od novog batinanja na odlasku i povratku sa obroka.⁵¹⁰⁹ Neki zatvorenici izgubili su dvadeset ili trideset kilograma na težini tokom vremena provedenog u Omarskoj, a neki i znatno više.⁵¹¹⁰ Kako se navodi u članku

⁵⁰⁹⁶ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 13-14.

⁵⁰⁹⁷ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 13-14.

⁵⁰⁹⁸ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 14.

⁵⁰⁹⁹ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 27.

⁵¹⁰⁰ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 24, 27.

⁵¹⁰¹ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 27-28.

⁵¹⁰² P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 30.

⁵¹⁰³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 972.

⁵¹⁰⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 973.

⁵¹⁰⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 974.

⁵¹⁰⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 978.

⁵¹⁰⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 979.

⁵¹⁰⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 975.

⁵¹⁰⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 976.

⁵¹¹⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 977.

objavljenom u *New York Timesu* 9. avgusta 1992., od 175 zatvorenika koji su ostali u Omarskoj u avgustu 1992, njih nekoliko je izgledalo potpuno izgladnjelo.⁵¹¹¹ Kako se navodi u zbirci izvještaja SJB-ova Prijedor, Bosanski Novi i Sanski Most i Komisije za obilazak opština (koju je objedinio CSB Banjaluka), zatočenicima u logoru Omarska bili su obezbijeđeni osnovna medicinska zaštita i hrana.⁵¹¹²

1205. U Omarskoj je bilo veoma malo zahoda, zatvorenici su satima morali čekati da im se dozvoli da ih koriste i ponekad su rizikovali da dobiju batine ako zatraže da ih koriste, te su često bili prisiljeni da veliku i malu nuždu obavljaju u prostorijama u kojima su boravili.⁵¹¹³ **Svjedok RM-017** je izjavio da su zatočenicima u Omarskoj dopuštali da idu u zahod jednom dnevno.⁵¹¹⁴ Nije bilo mogućnosti za pranje, tako da su ljudi i njihova odjeća ubrzo bili prljavi i kožna oboljenja bila su česta, kao i akutni prolivi i dizenterija.⁵¹¹⁵

1206. Doktor Esad Sadiković je ljekar koji je ranije radio za UNHCR.⁵¹¹⁶ U Omarskoj je pomagao zatočenicima kad god je mogao i smatrali su ga moralnim i duhovnim uzorom.⁵¹¹⁷ **Svjedok RM-065** je izjavio da je Sadiković, kao zatočenik u tom logoru, zbrinjavao bolesne zatvorenike i one koji su zadobili povrede; nije imao nikakvih instrumenata ni pomagala i često je zašivao rane zatočenicima koristeći samo iglu i konac.⁵¹¹⁸

1207. Kako se navodi u članku lista *Newsday* od 2. avgusta 1992., jedan bivši zatočenik je izjavio da je više od 1.000 muslimanskih i hrvatskih civila držano u pretrpanim uslovima bez sanitarija, adekvatne hrane, vježbanja ili pristupa vanjskom svijetu i da su srpski stražari svakih nekoliko dana na obližnjem jezeru vršili pogubljenja zatočenika u grupama od po 10 do 15.⁵¹¹⁹ U članku se upućuje i na izvještaj UNHCR-a u kojem se citira neki stražar u tom logoru, koji je rekao da su tamošnje vlasti planirale da pobiju zatočenike tako što će ih izložiti meteorološkim prilikama i da neće na njih trošiti metke, već će ih ostaviti bez ikakvog zaklona, bez hrane i vode i

⁵¹¹¹ P3878 (Članak iz lista *New York Times* "Conflict in the Balkans", 9. avgust 1992.), str. 2.

⁵¹¹² P2900 (Izveštaj CSB-a Banjaluka, 18. avgust 1992.), str. 4, 30.

⁵¹¹³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 980.

⁵¹¹⁴ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 14.

⁵¹¹⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 981.

⁵¹¹⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1023.

⁵¹¹⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1023.

⁵¹¹⁸ P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1285-1286.

⁵¹¹⁹ P3928 (Članak iz lista *Newsday*, 2. avgust 1992.), str. 1-4.

premlaćivati ih dvaput dnevno, s ciljem da skapaju kao životinje.⁵¹²⁰ U članku se citira šef delegacije MKCK-a koji je te objekte opisao kao "logore smrti" i izjavio da srpske vlasti nisu odobrile MKCK-u pristup tim logorima, iz tog razloga što su, po njegovom mišljenju, uslovi u njima bili neprihvatljivi.⁵¹²¹ **Svjedok RM-385** je izjavio da su jednom prilikom u Omarsku dopremljeni kreveti i ćebad.⁵¹²²

1208. **Mešanović** je izjavio da je jednom prilikom vozač komandanta logora prošao kroz "restoran" i staklenu kuću i rekao da se te prostorije trebaju urediti zato što dolazi delegacija iz Banjaluke, u kojoj su bili Brđanin, Župljanin, Radić i još neke osobe. Rekao je zatočenicima da članove te delegacije pozdrave s tri uzdignuta prsta. Svjedok je ispričao kako su zatočenike uvježbali da marširaju i rekli im da svaki put kada komandant kaže "vrlo dobro", oni odgovore "živjela Srbija".⁵¹²³ U julu 1992., Radoslav Brđanin i još neki ljudi, među kojima su bili Radoslav Vukić, Stojan Župljanin i Predrag Radić, obišli su logor Omarska.⁵¹²⁴ **Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da je tog dana Milorad Tadić zvani Brk, pomoćnik Željka Mejakića, bio zadužen da vodi ceremoniju.⁵¹²⁵ Oni su se dovezli u konvoju vozila, na čijem je čelu bilo oklopno interventno vozilo.⁵¹²⁶ Zatočene muškarce su postrojili, prisilili ih da pjevaju srpske pjesme i pozdravljaju srpskim pozdravom s tri prsta.⁵¹²⁷ U delegaciji bili su i sljedeći ljudi: Simo Drljača; Milorad Vokić; grupa političara, među kojima su bili Mićo Kovačević, Milomir Stakić, Srđo Srđić, Simo Mišković, Milan Anđić; Radmilo Zeljaja, komandant 43. ili 343. motorizovane brigade; kao i grupa novinara iz Banjaluke i Prijedora.⁵¹²⁸ Brđanin je dočekan s počastima i poštovanjem kakve je svjedok vidio da se ukazuju samo najvišim zvaničnicima i on se zaustavio nasred piste da bi nešto izjavio, ali svjedok to nije mogao čuti.⁵¹²⁹

⁵¹²⁰ P3928 (Članak iz lista *Newsday*, 2. avgust 1992.), str. 1-3.

⁵¹²¹ P3928 (Članak iz lista *Newsday*, 2. avgust 1992.), str. 1-3.

⁵¹²² P7314 (Svjedok RM-385, izjava svjedoka, 5. april 2014.), par. 26.

⁵¹²³ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 68.

⁵¹²⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 966.

⁵¹²⁵ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6639-6640.

⁵¹²⁶ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6640-6644; P483 (Fotografija stražnje strane makete logora u Omarskoj), P484 (Fotografija prednje strane makete logora u Omarskoj).

⁵¹²⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 966.

⁵¹²⁸ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6640-6644, 6753; Nusret Sivac, T. 4814, 4870-4871, 4874, 4876, 4878; P483 (Fotografija stražnje strane makete logora u Omarskoj), P484 (Fotografija prednje strane makete logora u Omarskoj).

⁵¹²⁹ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6640-6644; P483 (Fotografija stražnje strane makete logora u Omarskoj), P484 (Fotografija prednje strane makete logora u Omarskoj).

1209. Pretresno vijeće podsjeća na dokaze koje je razmotrilo u poglavlju 9.2.10, da je 3. avgusta 1992., u skladu sa sporazumom između političkih rukovodstava tri bosanskohercegovačka naroda i u vezi s pripremanjem logora za ratne zarobljenike za posjete stranih novinara i članova MKCK-a, Mladić naredio da se, posredstvom MUP-a i "organa vlasti" odmah preduzmu mjere kako bi se u logorima za ratne zarobljenike, uključujući logor Omarska, izvršile pripremne radnje za te posjete.⁵¹³⁰ Istog dana, Talić je pisao Komandi 43. motorizovane brigade, komandi logora Manjača, Centru službi bezbjednosti Prijedor i organu bezbjednosti 1. KK-a na Pozadinskom komandom mjestu i obavijestio ih da je komandant Glavnog štaba VRS-a dao usmeno odobrenje novinarima da u naredna dva dana posjete, pored ostalih, logor Omarska.⁵¹³¹

1210. Negdje početkom avgusta 1992., srpskim i stranim novinarima dopušten je ulazak u logor Omarska, a zatočenici su upozoreni da se ne žale na uslove zatočenja.⁵¹³² Strani novinari su se u Omarskoj sastali sa sljedećim funkcionerima: Simom Drljačom, Milomirom Stakićem, Kovačevićem i Nadom Balaban.⁵¹³³

1211. Po dolasku u logor Omarska 5. avgusta 1992., **Edward Vulliamy** i još dva novinara ušli su u logor kroz, kako se činilo, stražnju kapiju, i primijetili niz zgrada od crvene cigle i jednu veliku zgradu boje hrđe, koju je svjedok opisao kao hangar ili skladište.⁵¹³⁴ Neposredno prije nego što su ušli na asfaltirano dvorište nasuprot tom hangaru, Milutinović ih je predstavio komandantu logora Mejakiću, koji je nosio beretku i "maskirnu uniformu" i činilo se da je bio potčinjen Drljači.⁵¹³⁵ S tog mjesta, svjedok je primijetio oko 30 ljudi, od kojih su neki bili mršavi skoro kao kosturi, kako izlaze iz hangara i kako ih "civilni policajci" postrojavaju i uvježbavaju da pretrče preko dvorište u vrsti po jedan, nakon čega su ti ljudi ušli u neku zgradu za koju su svjedoku rekli da je kantina.⁵¹³⁶ Na osnovu njegovih zapažanja u vezi s tim ljudima, nije bilo

⁵¹³⁰ P2879 (Mladićevo naređenje, 3. avgust 1992.), str. 1-2. V. takođe P2862 (Ewan Brown, VRS i zatočenički logor Manjača 1991.-1993.: Temeljna studija, mart 2013.) par. 2.169.

⁵¹³¹ P201 (Dopis u vezi s posjetama zatočeničkim logorima, general major Momir Talić, 3. avgust 1992.). V. takođe P2862 (Ewan Brown, VRS i zatočenički logor Manjača 1991.-1993.: Temeljna studija, mart 2013.) par. 2.169.

⁵¹³² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1005.

⁵¹³³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 967.

⁵¹³⁴ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7939-7940.

⁵¹³⁵ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7940, 7943; Edward Vulliamy, T. 2589, 2696.

⁵¹³⁶ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7940; Edward Vulliamy, T. 2589; P204 (Članak koji je napisao Edward Vulliamy, objavljen u listu *Guardian* 7. avgusta 1992.), str. 1; P205 (ITN-ov video-snimak posjete logoru u Omarskoj i Trnopolju, avgust 1992.), 3:20-3:26, str. 2.

ničega što bi svjedoku ukazalo na to da su oni bili vojnici.⁵¹³⁷ Po načinu na koji su pojeli svoju supu, svjedok je stekao utisak da već dugo nisu ništa jeli.⁵¹³⁸ Jedan od novinara je pitao jednog od tih ljudi kako se postupa prema njima i taj čovjek mu je odgovorio: "Ne želim da govorim laži. Ne mogu da kažem istinu. Hvala što ste došli."⁵¹³⁹ Svjedok je u svom svjedočenju izjavio da su ti ljudi izgledali prestravljeni.⁵¹⁴⁰ Svjedok i još dva novinara prepirali su se s Drljačom, Mejakićem i Milutinovićem kako bi dobili pristup hangaru, ali nisu uspjeli u tome.⁵¹⁴¹ Kada je svjedok pokušao da priđe hangaru, u tom su ga spriječila tri čovjeka, uz koje su bili stražari koji su otkočili puške.⁵¹⁴² Osim kantine, novinarima nije bilo dopušteno da posjete nijednu drugu zgradu.⁵¹⁴³ Nakon što je svjedok zatražio da mu se omogući da razgovara s još zatočenika, doveli su mu nekoliko ljudi, ali on je odbio da razgovara s ijednim od njih i zahtijevao je da mu se dozvoli da sam izabere s kim će razgovarati.⁵¹⁴⁴ Svjedok je u Omarskoj proveo nešto malo više od sat vremena.⁵¹⁴⁵ Video-snimak ITN-a prikazuje komandanta logora kako govori novinarima da se tu nalazi 2.500 ljudi koje su oni nazivali "internircima" i koje ispituju kao moguće muslimanske borce.⁵¹⁴⁶ Taj snimak dalje prikazuje portparola lokalnih srpskih vlasti kako izjavljuje da je to "centar", a ne logor.⁵¹⁴⁷ U članku od 7. avgusta 1992., svjedok je naveo kako im je u Omarskoj osoba koja je bila srpski portparol rekla da 126 zatvorenika za koje je utvrđeno da su "pripremali pobunu" čeka suđenje, da je za njih 1.290 utvrđeno da su "borci" i da će biti odvedeni u logor za ratne zarobljenike Manjača, a zatim biti izvedeni pred vojni sud, te da će oko 1.400 ostalih ići u logor Trnopolje.⁵¹⁴⁸ U intervjuu s Milanom Kovačevićem, koji je svjedok obavio u februaru 1996. u Prijedoru, Kovačević je svjedoku rekao da je

⁵¹³⁷ Edward Vulliamy, T. 2594, 2678.

⁵¹³⁸ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7940.

⁵¹³⁹ Edward Vulliamy, T. 2592; P200 (Video-snimak posjete logorima u Prijedoru, avgust 1992.), 00:59-1:07, str. 1.

⁵¹⁴⁰ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7940-7941.

⁵¹⁴¹ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7943-7946; Edward Vulliamy, T. 2593-2594; P200 (Video-snimak posjete logorima u Prijedoru, avgust 1992.), 2:01-2:26, str. 2; P205 (ITN-ov video-snimak posjete logoru u Omarskoj i Trnopolju, avgust 1992.), 3:31-4:10, str. 2; P206 (Video-snimak posjete logoru u Omarskoj i Trnopolju, avgust 1992.), 00:40-5:44, str. 1-7.

⁵¹⁴² Edward Vulliamy, T. 2594.

⁵¹⁴³ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7944; P204 (Članak koji je napisao Edward Vulliamy, objavljen u *Guardianu* 7. avgusta 1992.), str. 3; P206 (Video-snimak posjete logoru u Omarskoj i Trnopolju, avgust 1992.), 5:28-5:33, str. 7.

⁵¹⁴⁴ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7944-7945.

⁵¹⁴⁵ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 8109-8110.

⁵¹⁴⁶ P205 (ITN-ov video-snimak posjete logoru u Omarskoj i Trnopolju, avgust 1992.), 2:52-3:08, str. 2.

⁵¹⁴⁷ P205 (ITN-ov video-snimak posjete logoru u Omarskoj i Trnopolju, avgust 1992.), 2:57-2:59, 3:09-3:18, str. 2.

⁵¹⁴⁸ 7940; Edward Vulliamy, T. 2678, 2692; P204 (Članak koji je napisao Edward Vulliamy, objavljen u listu *Guardian* 7. avgusta 1992.), str. 2-3.

Omarska bila planirana kao prihvatni centar, ali da se pretvorila u "nešto drugo", što je Kovačević pripisao "kolektivnom ludilu".⁵¹⁴⁹ U intervjuu koji je svjedok kasnije tog dana obavio sa Stakićem u Prijedoru, Stakić je rekao svjedoku da Omarska nije koncentracioni logor, nego mjesto na kojem se vrši isljeđivanje jednog broja Muslimana, te da su slike ljudi zatočenih u Omarskoj koje su prikazane na televiziji bile slike Srba u muslimanskim logorima.⁵¹⁵⁰

1212. **Miloš Šolaja** je u svom svjedočenju izjavio da je 7. avgusta 1992., zajedno s Branom Božićem, dobio uputstvo od Milutinovića da u civilnoj odjeći prate jedan autobus sa stranim novinarima u logor Omarska.⁵¹⁵¹ Na putu iz Banjaluke u logor Omarska, svjedok je prošao kroz područje Kozarca, gdje je vidio uništene kuće i ruševine.⁵¹⁵² Istog dana kad je svjedok posjetio logor, Simo Drljača je u logoru Omarska održao konferenciju za štampu.⁵¹⁵³ Koliko je svjedoku poznato, skoro svi zatočenici u logoru Omarska su prije svjedokove posjete bili prevezeni iz logora Omarska u logor Manjača.⁵¹⁵⁴ Zatočenici u Omarskoj bili su mršavi, ali čisti, i svjedok nije vidio nijednog čovjeka s vidljivim povredama.⁵¹⁵⁵ Svjedok je vidio zatočenike kako ručaju u restoranu kada je stigao u logor.⁵¹⁵⁶ Obezbjedenje je vršila civilna policija i svjedok u krugu logora nije vidio nijednog vojnika.⁵¹⁵⁷ Svjedok je u Omarskoj bio samo tog dana i nikad je više nije posjetio.⁵¹⁵⁸ Kako se navodi u članku iz *New York Timesa* od 9. avgusta 1992., bivši zatvorenici su uslove koji su vladali prije posjete MKCK-a u avgustu 1992. opisali kao daleko gore od "poboljšanih uslova" koje su srpski čelnici uveli uoči posjete.⁵¹⁵⁹

⁵¹⁴⁹ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7991-7992, 7999.

⁵¹⁵⁰ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 8011, 8016-8019, 8025-8026, 8115-8120.

⁵¹⁵¹ D924 (Miloš Šolaja, izjava svjedoka, 11. juni 2014.), par. 12, 16; Miloš Šolaja, T. 32729, 32760.

⁵¹⁵² Miloš Šolaja, T. 32736.

⁵¹⁵³ D924 (Miloš Šolaja, izjava svjedoka, 11. juni 2014.), par. 17.

⁵¹⁵⁴ Miloš Šolaja, T. 32761.

⁵¹⁵⁵ D924 (Miloš Šolaja, izjava svjedoka, 11. juni 2014.), par. 17.

⁵¹⁵⁶ D924 (Miloš Šolaja, izjava svjedoka, 11. juni 2014.), par. 16; Miloš Šolaja, T. 32761.

⁵¹⁵⁷ D924 (Miloš Šolaja, izjava svjedoka, 11. juni 2014.), par. 17.

⁵¹⁵⁸ D924 (Miloš Šolaja, izjava svjedoka, 11. juni 2014.), par. 17.

⁵¹⁵⁹ P3878 (Članak iz lista *New York Times* "Conflict in the Balkans", 9. avgust 1992.), str. 1-2.

Postupanje prema zatočenicima

1213. Kada su zatvorenici autobusima stizali u Omarsku, obično bi ih pretresli, oduzeli im svu imovinu, a zatim bi ih rukama i nogama tukli dok su oni stajali, raširenih nogu i uvis podignutih ruku, okrenuti prema istočnom zidu upravne zgrade.⁵¹⁶⁰ **Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da je jedan od ljudi koje su pretukli po dolasku u logor bio njegov susjed Safet Ramadović, koji je bio stariji čovjek.⁵¹⁶¹ **Svjedok RM-054** je izjavio da su zatočeničke psovali na nacionalnoj i vjerskoj osnovi, koristeći vulgarne izraze, nazivajući im, na primjer, majke balijama.⁵¹⁶² **Svjedok RM-026** je izjavio da mu nisu dozvoljavali da pogleda u lice one koji su ga tukli.⁵¹⁶³ **Svjedok RM-065** je izjavio da su prilikom dolaska novih zatočenika ljudima naređivali da legnu potrbuške.⁵¹⁶⁴ Stražari su pucali u vazduh svaki put kad bi se neko pomaknuo.⁵¹⁶⁵

1214. Zatvorenici u Omarskoj su prozivani na isljeđivanje obično nekoliko dana poslije dolaska, a stražar bi ih vodio do prvog sprata upravne zgrade; dok su zatvorenici išli na prvi sprat, stražari su ih sve vrijeme udarali rukama i nogama.⁵¹⁶⁶ Tokom isljeđivanja neki zatvorenici vrlo su teško pretučeni, pri čemu bi stražar stajao iza zatvorenika, udarajući ga rukama i nogama, često ga rušeći sa stolice na kojoj je sjedio; bilo je slučajeva kada su stražari gazili oborene zatvorenike ili skakali po njima i na taj način im nanijeli teške povrede; sve to dešavalo se pred isljednikom koji je to samo gledao.⁵¹⁶⁷ Nakon isljeđivanja zatvorenici su često morali potpisati lažne izjave o svom učestvovanju u djelima protiv Srba.⁵¹⁶⁸ Premlaćivanja su vršili logorski stražari, kao što su bili Milutin Popović zvan Pop i Žarko Marmat.⁵¹⁶⁹ Prilikom prozivanja imena zatočenika koji bi potom bili pretučeni bile su prisutne sljedeće osobe: Žigić i Kvočka.⁵¹⁷⁰ **Svjedok RM-054** je izjavio da je 14. ili 15. juna 1992., isljeđivanja vodio

⁵¹⁶⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 969.

⁵¹⁶¹ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6612-6614.

⁵¹⁶² P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2645, 2649.

⁵¹⁶³ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 8.

⁵¹⁶⁴ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 28-29; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1286.

⁵¹⁶⁵ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 28-29; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1286.

⁵¹⁶⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 982.

⁵¹⁶⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 983.

⁵¹⁶⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 984.

⁵¹⁶⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 986.

⁵¹⁷⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 989. Pretresno vijeće je utvrdilo da se navodi u činjenicama o kojima je presuđeno u kojima se pominje "Žigić" odnose na Zorana Žigića.

Dragan Radaković.⁵¹⁷¹ Svjedoku su postavljali pitanja o TO-u u Kozarcu i svaki put kad bi odgovorio "ne znam", dobio bi udarac otraga palicom ili čizmom.⁵¹⁷² Tokom isljeđivanja, svjedok je čuo kako u susjednoj prostoriji vrše isljeđivanje jednog drugog zatočenika.⁵¹⁷³ Čuo je krike i jauke, zvuk tupih udaraca i zvuk pada metalnog predmeta.⁵¹⁷⁴

1215. Sljedećeg dana, 16. juna 1992. ili oko tog datuma, Dušan Knežević zvani Duća, Zoran Žigić i još jedan čovjek, sva trojica u vojnim maskirnim uniformama, ušli su u svjedokovu prostoriju u bijeloj kući i odvojili dvojicu zatočenika od ostalih ljudi tako što su ih udarali.⁵¹⁷⁵ Knežević je rekao: "Evo naših ptičica" i zaprijetio toj dvojici zatočenika rekavši da je ono što im se desilo u kasarni ništa prema onome što im sada sljeduje.⁵¹⁷⁶ I Knežević i Žigić počeli su da ih tuku: Knežević je udarao jednog zatočenika drvenom palicom, a Žigić drugog pendrekom na čijem je kraju bila metalna kugla povezana žicom.⁵¹⁷⁷ Žigić je trećem zatočeniku naredio da udara jednog od te dvojice zatočenika.⁵¹⁷⁸ Uslijed premlaćivanja, jedan od tih zatočenika je zadobio šest dubokih posjekotina na glavi i slomljena su mu oba ručna zgloba, kao i dva prsta na lijevoj ruci.⁵¹⁷⁹ Drugi zatočenik je bio sav krvav i imao je duboke rane na glavi.⁵¹⁸⁰

1216. Oko 17. juna 1992., Duća i Žigić su ponovo pretukli tu dvojicu zatočenika u njihovoj prostoriji.⁵¹⁸¹ Iz jednog zatočenika je "šikljala" krv, a Duća mu je naredio da tu svoju krv poliže.⁵¹⁸² Drugog zatočenika je Žigić udarao gumenim pendrekom po licu i on je u jednom trenutku izgubio svijest.⁵¹⁸³ Kada se osvijestio, nalazio se na travi ispred bijele kuće i Sadiković mu je sipao vodu niz grlo kako bi mu isprao krv i spriječio gušenje.⁵¹⁸⁴ Kada su tog zatočenika vratili u bijelu kuću, onaj drugi zatočenik bio je u kritičnom stanju.⁵¹⁸⁵ Taj drugi zatočenik umro je sljedećeg jutra između 08:00 i 09:00

⁵¹⁷¹ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2658-2661.

⁵¹⁷² P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2661-2663.

⁵¹⁷³ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2662.

⁵¹⁷⁴ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2662.

⁵¹⁷⁵ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2731-2732, 2735-2736.

⁵¹⁷⁶ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2732.

⁵¹⁷⁷ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2732-2733.

⁵¹⁷⁸ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2732-2734.

⁵¹⁷⁹ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2734.

⁵¹⁸⁰ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2734-2735.

⁵¹⁸¹ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2736-2737.

⁵¹⁸² P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2736-2737.

⁵¹⁸³ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2737.

⁵¹⁸⁴ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2737.

⁵¹⁸⁵ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2738-2739.

sati.⁵¹⁸⁶ Jedan zatočenik je zatražio od stražara da dovedu Sadikovića, koji je pregledao zatočenikovo tijelo i potvrdio da je on mrtav, a zatim je o tome obavijestio obezbjeđenje.⁵¹⁸⁷ U hodnik su dovezli tačke i, zajedno s još tri ili četiri druga leša, iz bijele kuće su odvezli i leš tog zatočenika.⁵¹⁸⁸ Svjedok je vidio kako te leševe utovaruju u tamnoplavi policijski kombi, koji je zatim otišao.⁵¹⁸⁹

1217. **Svjedok RM-054** je iznio daljnje dokaze o zlostavljanju u logoru Omarska. Svjedok je sredinom jula 1992. petnaestak dana bio zatočen u hangaru.⁵¹⁹⁰ Nakon što je u hangaru proveo sedam ili osam dana, i prezime tog svjedoka prozvano je u večernjim satima, kada su stražari prozivali imena zatočenika koji će biti odvedeni.⁵¹⁹¹ Odveli su ga na travnjak ispred bijele kuće, gdje su četvorica ili petorica vojnika tukla dvojicu zatočenika.⁵¹⁹² Vidio je i dvojicu ljudi koji su ležali na zemlji i još dvojicu koji su stajali jedan iza drugog.⁵¹⁹³ Tu je bio i jedan čovjek s nadimkom Cigo, koji je sjedio na stolici.⁵¹⁹⁴ Svjedoka su doveli pred nekog čovjeka kojeg su ostali zvali Rade Ritan i koji je, kako se činilo, bio glavni, i svjedok mu se predstavio, na šta je Ritan naredio da svjedoka pošalju nazad u hangar zato što nije bio iz nekog konkretnog mjesta.⁵¹⁹⁵ Svjedok je bio zatočen na raznim mjestima u Omarskoj, uključujući garažu upravne zgrade i bijelu kuću, i teško su ga tukli, posebno stražar koji se zvao Mirvan.⁵¹⁹⁶ Počev od približno 18. juna 1992., stražari su nastavili da tuku svjedoka svaki dan.⁵¹⁹⁷ Svjedok je vidio kako tuku ljude ili kako ih odvođe i zatim vraćaju povrijeđene, a jedan od tih ljudi je bio bosanski Musliman koji se zvao Husein Crnkić, koji je bio profesor.⁵¹⁹⁸ On je, kad su ga vratili, bio u užasnom stanju; nije mogao da stoji, bio je sav modar, pretučen i krvav.⁵¹⁹⁹ Osooblje logora tokom tih premlaćivanja nije ni u jednom trenutku intervenisalo kako bi ih spriječilo.⁵²⁰⁰

⁵¹⁸⁶ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2739, 2765.

⁵¹⁸⁷ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2740.

⁵¹⁸⁸ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2740.

⁵¹⁸⁹ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2740-2741.

⁵¹⁹⁰ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2651.

⁵¹⁹¹ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2745, 2746.

⁵¹⁹² P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2746-2747.

⁵¹⁹³ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2747.

⁵¹⁹⁴ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2747.

⁵¹⁹⁵ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2747-2748.

⁵¹⁹⁶ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2651-2652, 2748-2749.

⁵¹⁹⁷ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2744-2745.

⁵¹⁹⁸ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2745.

⁵¹⁹⁹ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2745.

⁵²⁰⁰ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2748.

1218. Svjedok RM-065 i drugi svjedoci takođe su iznijeli dokaze o zlostavljanju u logoru. **Svjedok RM-065** je vidio da su Anesa Medunjanina, koji je bio u prvoj prostoriji s lijeve strane u bijeloj kući, surovo pretukli i da su zidovi bili obliveni krvlju.⁵²⁰¹ Svjedok je vidio kako je Adnana Ekinovića, koji je bio u drugoj prostoriji lijevo u bijeloj kući, tukla većina oficira i vojnika u logoru zato što su otkrili da je on bio kum na vjenčanju Slavka Ećimovića. Slavko Ećimović je bio komandant muslimanskih snaga na području Prijedora.⁵²⁰² Svjedok je izjavio da je izgledalo da su Ekinovića skoro nasmrtno pretukli.⁵²⁰³ Svjedok je izjavio da su ga 24. juna 1992. srpski policajci izveli ispred bijele kuće, gdje su mu prijetili i ispitivali ga gdje mu je oružje.⁵²⁰⁴ Poslije ispitivanja, svjedoka su odveli nazad u prostoriju, u kojoj su ga kasnije Srbi maltretirali, stavljali mu nož pod grlo i uzeli mu novac.⁵²⁰⁵ Tokom noći, ljude su neprekidno izvodili i tukli.⁵²⁰⁶ U večernjim satima 25. juna 1992., ljudi zatočeni u bijeloj kući bili su uplašeni, u očekivanju da će, kao i prethodne noći, nastaviti da ih prozivaju i tuku.⁵²⁰⁷ Ermina Forića iz Kamičana prozvali su i vratili desetak minuta kasnije teško pretučenog, ali on se smijao od sreće što je još uvijek živ.⁵²⁰⁸ Prema riječima svjedoka, dosta zločina počinjeno je u "Mujinoj sobi".⁵²⁰⁹ Jednom su u Grubanovoj smjeni naredili da 300 zatočenika, među kojima su bili Aziz Maksuti, Smail Burazerović i Bajram Zgog, ode u hangar, gdje su ih teško pretukli željeznim šipkama i štapovima s vijcima. Nekoliko dana kasnije, stražari su od Bajrama Zgoga zatražili da odmah nađe 200 DEM, a Zgog ih je preklinjao da ga ostave na miru. Sljedećeg dana, stražari su odveli Aziza Maksutija, Smaila Burazerovića i Bajrama Zgoga i nijednog od njih niko više nije vidio. Fikret Mujdžić je umro zato što Esad Sadiković nije imao sredstava da mu dezinficira ranu na nozi koju je zadobio tokom premlaćivanja. Sadiković je više puta morao da zatočenicima upliće kosu kako im se lubanje, koje su bile tako povrijeđene da im se mogao vidjeti mozak, ne bi raspale. Idriza Jakupovića su tokom ispitivanja teško pretukli i poslije toga ga bacili na pistu, ali mu je pružena

⁵²⁰¹ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 26-27; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1277-1278.

⁵²⁰² P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 26-27; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1277-1278.

⁵²⁰³ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 26-27; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1277-1278.

⁵²⁰⁴ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 24-25.

⁵²⁰⁵ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 25.

⁵²⁰⁶ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 26.

⁵²⁰⁷ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 27.

⁵²⁰⁸ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 27.

⁵²⁰⁹ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 31, 33.

pomoć u svjedokovoj prostoriji.⁵²¹⁰ Istog ili sljedećeg dana, Jakupovića su odveli i više ga niko nikad nije vidio.⁵²¹¹

1219. **Svjedok RM-017** je izjavio da su ga, po dolasku u Omarsku 29. maja 1992. ili približno tog datuma, odmah saslušala dva policijska inspektora iz Banjaluke, koji su mu, pored ostalog, postavljali pitanja o imenima izvjesnih ljudi ili o tome ko su bili čelnici muslimanskih političkih stranaka.⁵²¹² Tokom tog dvosatnog ispitivanja, isljednici su prijetili svjedoku, a gumenim pendrekom tukao ga je jedan treći čovjek koji je bio u toj sobi samo u tu svrhu.⁵²¹³ Nakon svjedokovog prvog ispitivanja, Živko Marmat, jedan od srpskih stražara, rekao je svjedoku da preda novac i da nacrtá skice svoje kuće i označi njima sva mjesta na kojima je bilo novca.⁵²¹⁴ Marmat je rekao svjedoku da mu je bolje da mu to kaže zato što će ionako za par dana biti likvidiran.⁵²¹⁵ Jedan svjedokov kolega rekao mu je da im da novac ako ga budu tražili, jer u suprotnom "neće dobro proći".⁵²¹⁶ Taj kolega je prije toga morao da s Bjelobrkom, koji je bio taksista iz Omarske, ode u svoju kuću i preda mu novac i zlato.⁵²¹⁷ Trojica svjedokovih kolega koja to nisu učinila odvedena su i više se nisu vratila.⁵²¹⁸

1220. **Mevludin Sejmenović** je u svom svjedočenju izjavio da su ga, ubrzo po dolasku u logor, odveli u bijelu kuću, koja je bila potpuno prekrivena krvlju, uključujući i podove i zidove, a u blizini ulaza vidio je nekoliko ljudi na podu kako jauču.⁵²¹⁹ Preko razglasa su puštali srpske nacionalističke pjesme. Svjedok je vidio jednog dječaka starog 13 godina kojem su obje ruke bile slomljene. Dječaka su ispitivali i tjerali ga da pjeva srpske pjesme.⁵²²⁰ Prije njegovog prvog ispitivanja u bijeloj kući, svjedoka su u

⁵²¹⁰ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 33.

⁵²¹¹ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 34.

⁵²¹² P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 11-13.

⁵²¹³ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 12-13.

⁵²¹⁴ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 15-16; P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3504-3505.

⁵²¹⁵ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 15-16; P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3504-3505.

⁵²¹⁶ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 15; P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3504-3505.

⁵²¹⁷ P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3505.

⁵²¹⁸ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 15; P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3504-3505.

⁵²¹⁹ Mevludin Sejmenović, T. 3469.

⁵²²⁰ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 56.

bijeloj kući teško pretukli i nekome su naredili da mu obriše krv s lica.⁵²²¹ Potom ga je saslušao Dragan Radaković, inspektor iz prijedorske policije.⁵²²²

1221. **Mešanović** je izjavio da su ljudima koji su zajedno s njim bili zatočeni u jednoj od prostorija u bijeloj kući lica bila izobličena i krvava.⁵²²³ Zidovi i plafoni bili su uprskani krvlju.⁵²²⁴ Rame Anesa Medunjanina bilo je jako oteklo.⁵²²⁵ Azur Jakupović je imao strijelne rane na oba koljena.⁵²²⁶ Neki zatočeni su ispričali svjedoku o "zabavi" koju su stražari imali dan prije njegovog dolaska, koja se sastojala od toga da zatočeni kleknu, stave ruke iza leđa i naslone se čelom na zid, a da ih zatim stražari tuku.⁵²²⁷ Tokom svjedokove prve večeri, stražari su zatočeni udarali po glavama, rukama i donjim udovima.⁵²²⁸ Svjedok je takođe izjavio da je tokom ispitivanja čuo kako iz staklene kuće dopiru jauci, molbe i preklinjanje, kao i stenjanje.⁵²²⁹ Jednom je čuo nekoga kako kaže: "Brate, što me tako biješ?"⁵²³⁰ Dana 2. jula 1992., svjedoka su ispitivali Ratko Milosavljević, Nenad Lakić i Miroslav Zorić.⁵²³¹ Tokom ispitivanja, koje je trajalo sat i 45 minuta, Zorić je tukao i psovao svjedoka.⁵²³² Najviše premlaćivanja i ubijanja u logoru počinili su stražari po imenu Milutin Popović i Ranko Mijić.⁵²³³

1222. Po dolasku u Omarsku, **svjedokinja RM-033** i neku Muslimanku odveli su u zgradu u kojoj su na podu ležali muškarci koji su bili premlaćeni i krvavi.⁵²³⁴ Svjedokinja je čula krike, jauke i zvuke premlaćivanja, kao i rečenice kao što su: "Jebem vam majku balijsku, ustašku. Sve vas treba pobiti".⁵²³⁵

1223. **Svjedok RM-026** je izjavio da su zatočeni iz prostorije u bijeloj kući u kojoj je on bio zatočen stražari prozivali da bi ih tukli i gazili, ili igrali po njima dok su oni

⁵²²¹ Mevludin Sejmenović, T. 3469-3470.

⁵²²² P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 53; Mevludin Sejmenović, T. 3481.

⁵²²³ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 27, 28.

⁵²²⁴ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 28, 31, 46.

⁵²²⁵ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 46.

⁵²²⁶ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 46.

⁵²²⁷ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 31.

⁵²²⁸ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 29.

⁵²²⁹ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 56.

⁵²³⁰ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 56.

⁵²³¹ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 54.

⁵²³² P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 54.

⁵²³³ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 33-34, 39.

⁵²³⁴ P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6201.

⁵²³⁵ P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6203.

ležali na podu jedan pored drugog.⁵²³⁶ Jedan zatočenik s nadimkom Bokser prikupljao je dragocjenosti od ostalih zatočenika i predavao ih stražarima. Svjedok je svake noći čuo krike i zvuke premlaćivanja. Vidio je kako zatočenike izvode iz prostorije. Po povratku, ti zatočenici nisu govorili o premlaćivanju. Svjedoka su "četnici" tukli kundacima pušaka, lancima i palicama za bejzbol. Premlaćivanja su vršena tokom noći i mnogi zatočenici se više nisu vratili. Tokom svoje prve noći u logoru, svjedok je vidio šest ili sedam leševa kako leže u velikoj prostoriji u kojoj je on bio smješten. Zatočenike su odvodili u crvenu kuću i samo se mali broj njih vratio.⁵²³⁷

1224. **Svjedok RM-065** je izjavio da je iz "Mujine sobe" svakog dana mogao da čuje dolazak, premlaćivanje i ispitivanje novih zatočenika; neke od njih bi poslije premlaćivanja bacili na pistu.⁵²³⁸ Bez obzira na vremenske prilike, neki zatočenici su mnoge dane i noći bez prekida provodili na pisti, a taj boravak bi povremeno trajao čak i mjesec dana, dok su u njih bile uperene cijevi mitraljeza.⁵²³⁹ **Svjedok RM-017** je izjavio da su na krovu restorana i na poljani oko logora bili postavljeni teški mitraljezi.⁵²⁴⁰ Na pisti je, na otvorenom, moralo da sjedi ili leži potrbuške čak i do 600 zatočenika.⁵²⁴¹ **Svjedoka RM-065** su držali na pisti 10 do 12 dana.⁵²⁴² On je rekao da su tokom tog perioda tjerali zatočenike da neprekidno leže 11 sati.⁵²⁴³ Uobičajena praksa bila je da na pistu stave 600 do 800 zatočenika, uslijed čega je bilo vrlo malo prostora.⁵²⁴⁴ Kad bi zatočenicima koji su bili na pisti dozvolili da idu u zahod, oni su morali da prođu kroz hangar, u kojem su držali približno 700 do 800 ljudi.⁵²⁴⁵ Svi zatočenici koji su preko dana bili natjerani da borave na pisti tokom noći bi bili premješteni u restoran.⁵²⁴⁶

1225. **Nusret Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da su ga u logoru Omarska odveli u jedan dio koji su zvali garažom i koji je bio krcat ljudima jer se u njemu nalazilo 80 do

⁵²³⁶ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 8-9.

⁵²³⁷ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 9.

⁵²³⁸ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 31; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1287-1288.

⁵²³⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 996.

⁵²⁴⁰ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 15.

⁵²⁴¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 997.

⁵²⁴² P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 28, izjava svjedoka od 28. avgusta 2000., str. 53.

⁵²⁴³ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 28, izjava svjedoka od 28. avgusta 2000., str. 53.

⁵²⁴⁴ P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1283.

⁵²⁴⁵ P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1283; P3273 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Karadžić*, 17. januar 2011.), str. 10315-10316; P3275 (Video-snimci logora u Omarskoj i Manjači). V. takođe P3279 (Tabela podudarnosti).

⁵²⁴⁶ P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1283.

100 zatočenika s područja Kozarca.⁵²⁴⁷ Svjedok je vidio profesora Muhameda Čehajića, predsjednika opštine Prijedor, kako leži u ćošku nakon što su ga teško pretukli; mokrio je krv.⁵²⁴⁸ Uveče 20. juna 1992. u 20:00 sati, jedan srpski vojnik otvorio je vrata garaže, vikao na zatočenike i, prijeteći im, pitao ih ko mu je ubio brata Đukića.⁵²⁴⁹ Taj vojnik je natjerao zatočenike da pjevaju "četničke" pjesme, što je postala česta pojava tokom svjedokovog boravka u tom logoru; ponekad su zatočenike koji su htjeli da piju vode tjerali da pjevaju da bi im je dali.⁵²⁵⁰ Stražari su zatim izveli Čehajića iz garaže i teško ga pretukli, a vratili su ga unutra, svog u modricama, tek nakon što je uspio da od jednog drugog zatočenika, Osmana Mahmuljina, dobije 100 DEM.⁵²⁵¹ Dvojica od isljednika u logoru bili su Zoran Vladičić i Vojo Starović.⁵²⁵² Svjedok se sjetio kako su na Petrovdan, 12. jula 1992., stražari, koji su bili pijani, izveli Smaila Duratovića iz Buhrine i Mujine sobe i natjerali ga da sjedi vani s njima.⁵²⁵³ Svjedok je kasnije vidio te stražare kako ga odvođe prema bijeloj kući, gdje su zapalili gumu nekog vozila i bacili Duratovića na tu zapaljenu gumu.⁵²⁵⁴ Duratović je zadobio teške opekotine, ali je kasnije uspio da dojavu svom ocu, koji je takođe bio zatočen u Buhrinoj i Mujinoj sobi, da je živ i da se nalazi izvan bijele kuće. Njegov otac je, uz pomoć jednog stražara, uspio da dovede Duratovića nazad u prostoriju, gdje mu je rane, uz pomoć rakije koju je dobio od jednog stražara i kreme koju je dobio od žena u logoru, zbrinuo "dr Eso". Preživio je i premješten je u Manjaču s grupom ljudi kojima je bila potrebna medicinska pomoć.⁵²⁵⁵

⁵²⁴⁷ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6626-6627.

⁵²⁴⁸ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6627; Nusret Sivac, T. 4883. Pretresno vijeće primjećuje da je, shodno činjenici o kojoj je presuđeno br. 952, Muhamed Čehajić bio gradonačelnik Prijedora prije nego što su bosanski Srbi preuzeli vlast, ali Nusret Sivac je imao drugačiji utisak u vezi s njegovom političkom ulogom u Prijedoru. Pretresno vijeće je utvrdilo da ova moguća nedosljednost ne utiče ni na jedno pravnorelevantno pitanje u ovom zaključku.

⁵²⁴⁹ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6626.

⁵²⁵⁰ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6626.

⁵²⁵¹ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6628-6629.

⁵²⁵² P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6636-6637.

⁵²⁵³ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6682-6683. Pretresno vijeće smatra da je Buhrina i Mujina soba ista ona soba koja se svuda u dokazima naziva "Mujinom sobom".

⁵²⁵⁴ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6682-6683.

⁵²⁵⁵ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6683.

1226. U pismu koje je 11. avgusta 1992. uputio Simi Drljači, načelniku SJB-a u Prijedoru, banjalučki biskup Franjo Komarica tražio je da se odmah pusti na slobodu svećenik Stipo Šošić, župnik iz Ljubije, koji je, kako se navodi u pismu, bio zatočen u logoru Omarska od 15. juna 1992.⁵²⁵⁶ Prema Komaricinim riječima, tog svećenika su u zatočenju teško mučili iako nije bio kriv ni za kakav zločin.⁵²⁵⁷

1227. Premlaćivanja su bila intenzivnija u dane vjerskih praznika ili ako bi rođak nekog stražara poginuo na ratištu.⁵²⁵⁸ Komandir smjene Mlađo Radić zvani Krkan prisustvovao je premlaćivanjima, ali nije činio ništa da ih spriječi i upravo je on jednom prilikom organizovao špalir stražara koji će tući zatočenike.⁵²⁵⁹ **Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da su on i drugi zatočenici, na putu ka restoranu, zadobili više udaraca, te da je, kada su ušli i u restoran, pod bio prekriven dijelovima namještaja i krhotinama stakla i poprskan uljem, tako da je površina poda bila klizava.⁵²⁶⁰ Radić je naredio grupi da krene prema špaliru stražara; svjedok je bio na čelu kolone.⁵²⁶¹ Dok su prolazili pored piste, posvuda su vidjeli ljude kako jauču i padaju.⁵²⁶² Tom prilikom, stražari su ih tukli posebno izrađenim predmetima: palicama za bejzbol i metalnim lancima na koje su bile pričvršćene kugle.⁵²⁶³ Svjedoka je jedan stražara udario u glavu metalnim lancem s kuglom i on izgubio je svijest, došavši sebi nekih 20 do 30 minuta kasnije.⁵²⁶⁴ Toga dana tukli su sve u logoru, od jutra pa sve do kasnog popodneva.⁵²⁶⁵

1228. **Svjedok RM-017** je izjavio da su premlaćivanja bila češća kada je na čelu grupe stražara bio Krkan.⁵²⁶⁶ Zatočenike su tukli i ljudi izvana koji su dolazili u logor, među njima vojnici, bosanski Srbi, s fronta, i tada bi logorski stražari stajali po strani.⁵²⁶⁷ Kada je Krkan bio dežurni, u logor je mogao da dođe bilo koji Srbin iz tog kraja i da

⁵²⁵⁶ P4007 (Pismo dr Franje Komarice, upućeno g. Simi Drljači, 11. avgust 1992.), str. 1.

⁵²⁵⁷ P4007 (Pismo dr Franje Komarice, upućeno g. Simi Drljači, 11. avgust 1992.), str. 1-2.

⁵²⁵⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 987.

⁵²⁵⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 988.

⁵²⁶⁰ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6681.

⁵²⁶¹ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6681.

⁵²⁶² P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6681.

⁵²⁶³ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6681.

⁵²⁶⁴ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6681-6682.

⁵²⁶⁵ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6680-6681.

⁵²⁶⁶ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 20-21.

⁵²⁶⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 990.

tuče ili odvede koga god je htio.⁵²⁶⁸ Jedna od grupa koje su zlostavljale zatvorenike u Omarskoj bio je specijalni odred MUP-a koji je bio stavljen pod komandu CSB-a Banjaluka.⁵²⁶⁹

1229. U Omarskoj se često događalo da logorski stražari ili komandant logora prozovu žene, nakon čega bi one bile silovane ili izložene seksualnom nasilju.⁵²⁷⁰ **Svjedok RM-017** je izjavio da su u jednom uglu kuhinje držali 15 do 20 žena, koje su bile odvođene u sobe za isljeđivanje da bi bile silovane.⁵²⁷¹ **Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da je u logoru često viđao svoju sestru, Nusretu Sivac.⁵²⁷² Žene su noću držali u kancelarijama pored Buhrine i Mujine sobe, u kojima su vršena isljeđivanja, i zatočenicima bi cijelu noć čuli zvuk lomljenja namještaja i vrisku žena koje su molile da im neko pomogne.⁵²⁷³ Kad su žene dijelile hranu, zatočenicima su na njihovim licima i rukama mogli da vide modrice i masnice, kao i druge tragove zlostavljanja, mučenja i premlaćivanja.⁵²⁷⁴ **Mešanović** je izjavio da je iz staklene kuće noću čuo kako siluju žene u sobama za isljeđivanje.⁵²⁷⁵ Prepoznao je glas jedne žene koja se prezivala Pervanić kako preklinje: "Molim vas, ne radite mi to, mogu da vam budem baka".⁵²⁷⁶ **Svjedokinja RM-033** je izjavila da je Krkan u više navrata u večernjim satima dolazio u njihovu spavaonicu kako bi prozvao i izveo Jadranku Cigelj.⁵²⁷⁷ Pretresno vijeće je razmotrilo i dodatne dokaze koje je iznijela svjedokinja RM-033, koji su uvršteni u povjerljivi prilog u Dodatku D.

1230. Zatočenicima su bili ponižavani: jednog zatočenika su natjerali da udara glavom u zid, drugog da liže sopstvenu krv, dok su trećeg natjerali da go pređe preko piste dok ga je tjerao stražar s bičem.⁵²⁷⁸ Zatočenicima, kao i zatočenicama, redovno su prijetili smrću i vrijeđali ih na nacionalnoj osnovi.⁵²⁷⁹ Predrag Radić je rekao **Predragu Raduloviću** da su zatočenicima bili prisiljavani da pjevaju srpske nacionalističke

⁵²⁶⁸ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 21.

⁵²⁶⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1004.

⁵²⁷⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1000.

⁵²⁷¹ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 20.

⁵²⁷² P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6677-6679.

⁵²⁷³ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6679.

⁵²⁷⁴ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6679-6680.

⁵²⁷⁵ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 53.

⁵²⁷⁶ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 53.

⁵²⁷⁷ P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6216, 6226.

⁵²⁷⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1001.

⁵²⁷⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 1002-1003.

pjesme.⁵²⁸⁰ **Svjedok RM-065** je vidio čovjeka u uniformi kojeg je identifikovao kao Živka Ećima.⁵²⁸¹

1231. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je u periodu od 27. maja do 16. avgusta 1992. u logor Omarska dovedeno i zatočeno približno 3.300 bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata. U logoru je bilo zatočeno i nekoliko bosanskih Srba, koji su tu dovedeni jer su navodno bili na strani Muslimana. Među zatočenicima je bilo starijih ljudi, žena i djece. Među zatočenicima je bilo mentalno hendikepiranih i bolesnih ljudi. Među njima je bilo i političara i vjerskih vođa. Zatočnici u Omarskoj su neslužbeno bili podijeljeni u tri kategorije: intelektualci i političke vođe iz zajednica bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, koji su bili predviđeni za likvidaciju; lica koja su se dovodila u vezu s onima iz prve kategorije; i zatočnici koji su, prema mišljenju vlasti bosanskih Srba, bili najmanje "krivi" i koji su na kraju trebali da budu pušteni na slobodu.

1232. Zatočnici su dobijali hranu koja je jedva bila dovoljna da se preživi i obično je bila pokvarena. Osoblje logora se dobro hranilo. Zatočnicima je često na duge periode uskraćivana pitka voda, a kada bi im ista bila obezbijeđena, radilo se o vodi koja nije bila za ljudsku upotrebu, tako da je izazivala crijevne tegobe. Bilo je akutnih slučajeva proliva i dizenterije. Neki zatvorenici izgubili su 20 ili 30 kilograma na težini tokom vremena provedenog u Omarskoj, a neki i znatno više. Bilo je veoma malo zahoda i zatočnici su satima morali čekati da bi ih koristili; zatočnici su često bili prisiljeni da veliku i malu nuždu obavljaju u prostorijama u kojima su boravili. U Omarskoj nije bilo mogućnosti za pranje, tako da su se zatočnici i njihova odjeća na ljetnoj vrućini brzo prljali i kožna oboljenja bila su česta. Stražari često nisu dozvoljavali da se otvore prozori u pretrpanim prostorijama ili su tražili da im zatvorenici daju nešto od svojih stvari kao cijenu za otvaranje prozora ili za plastični bokal vode. Na pisti je, na otvorenom, bez obzira na vremenske prilike, moralo da sjedi ili leži potrbuške i do 600 zatvorenika, i to mnogo dana i noći bez prekida, dok su u njih bili upereni mitraljezi. Zatočnicima tokom perioda zatočenja nije pružana nikakva medicinska njega. Esad Sadiković, i sam zatočenik, posvetio se pružanju pomoći povrijeđenim zatočnicima.

1233. U vezi s odgovornošću za zatočenje i uslove u logorima, Pretresno vijeće smatra da je logor Omarska zvanično osnovan 31. maja 1992., shodno naredbi koju je izdao

⁵²⁸⁰ P3207 (Predrag Radulović, izjava svjedoka, 5. decembar 2009.), par. 147.

⁵²⁸¹ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 30.

Simo Drljača, načelnik SJB-a opštine Prijedor. Ta naredba je izdata u skladu s odlukom prijedorskog Kriznog štaba. Shodno istoj odluci, zatočenici su premješteni iz Keraterma u Omarsku i taj logor je stavljen pod neposredni nadzor policije i VRS-a. Pripadnici policije, uključujući pripadnike iz policijske stanice Omarska, vršili su obezbjeđenje logora i radili kao stražari; a pripadnici VRS-a i TO-a Omarska obezbjeđivali su ulazne punktove i vanjske krugove obezbjeđenja.⁵²⁸² Željko Mejakić, komandir policijske stanice Omarska, bio je rukovodilac obezbjeđenja logora i imao je dužnost da saraduje s koordinatorima za bezbjednost kako bi smjestio zatočenike u razne prostorije unutar logora.⁵²⁸³ Shodno tome, Pretresno vijeće konstatuje da su Krizni štab Prijedor, VRS, TO Omarska, SJB, uključujući policijsku stanicu Omarska, držali ljude u zatočenju u logoru Omarska i da su bili odgovorni za uslove njihovog zatočenja.

1234. Zatočenike u logoru su često tukli, ponekad teško, uključujući tokom isljeđivanja u upravnoj zgradi i u drugim prostorijama, kao što je bila soba zatočenika Muje Crnalića. Tokom isljeđivanja, zatočenike su obarali sa stolica, udarali, šutirali, gazili i skakali po njima; sve to činjeno je pred očima isljednika. Nakon isljeđivanja, zatočenici su u nekim slučajevima bili prisiljeni da potpišu lažne izjave o svom učešću u djelima protiv Srba. Zatočenike su prozivali iz njihovih prostorija i napadali raznim palicama, željeznim šipkama ili komadima teških električnih kablova. Drugi vidovi premlaćivanja kojem su zatočenici bili podvrgavani obuhvatali su: bacanje zatočenika na zapaljene gume vozila; udaranje zatočenika u usta od čega mi im se polomili zubi; udaranje zatočenika metalnim i drugim predmetima koje je ponekad za posljedicu imalo polomljene kosti; stavljanje noža pod grlo zatočenika u cilju pribavljanja novca od njega; prisiljavanje jednog čovjeka da pije motorno ulje; i prisiljavanje zatočenika da hodaju po krhotinama stakla. Zatočenici su bili ponižavani: redovno su ih tjerali da

⁵²⁸² Pretresno vijeće konstatuje da je za unutrašnje obezbjeđenje logora bila odgovorna policija, dok je VRS, zajedno s TO-om Omarska, bio odgovoran za vanjsko obezbjeđenje logora. Svjedok Nusret Sivac je u svom svjedočenju izjavio da je i u unutrašnjem obezbjeđenju logora bilo vojnika VRS-a. Dokazi koje je iznio Sivac se u tom pogledu kose s velikom većinom dokaza koji su predloženi Pretresnom vijeću, a u kojima se razgraničavaju uloge policije i vojske po pitanju obezbjeđenja logora. Shodno tome, Pretresno vijeće smatra, imajući pritom na umu razna svojstva u kojima su vojnici VRS-a bili prisutni u logoru Omarska, da svjedok Sivac nije mogao biti u poziciji da zna tačnu ulogu ili operativni značaj prisustva vojnika VRS-a u Omarskoj. Vijeće se stoga neće oslanjati na njegovo svjedočenje u tom pogledu.

⁵²⁸³ U činjenicama o kojima je presuđeno br. 960 i br. 964 Željko Mejakić se opisuje kao rukovodilac obezbjeđenja u logoru Omarska i komandir policijske stanice u Omarskoj. Nasuprot tome, Nusret Sivac, svjedok RM-017 i svjedok RM-065 opisali su Željka Mejakića kao "komandanta logora". Pretresno vijeće je utvrdilo da ti svjedoci nisu bili u poziciji da znaju tačnu ulogu Mejakića ili njegov operativni značaj i stoga se neće oslanjati na njihova svjedočenja u vezi s tim. Iz istog razloga, Pretresno vijeće se neće oslanjati na svjedočenja ova tri svjedoka u pogledu njihovog opisa Miroslava Kvočke kao komandanta u logoru Omarska.

pjevaju srpske pjesme; jednog zatočenika su natjerali da udara glavom u zid; jednog zatočenika su natjerali da udara drugog, najmanje jednog zatočenika su natjerali da liže sopstvenu krv; drugog su natjerali da pređe go preko piste dok ga je tjerao jedan stražar s bičem. I zatočenicima i zatočenicama su redovno prijetili smrću i vrijeđali ih na nacionalnoj osnovi, te im upućivali psovke kao što su: "Jebem vam majku balijsku, ustašku. Sve vas treba pobiti". Premlaćivanja bi bila intenzivirana u dane vjerskih praznika ili ako bi rođak nekog stražara poginuo na ratištu.

1235. Pretresno vijeće konstatuje da su premlaćivanja i zlostavljanja vršili logorski stražari i isljednici, među kojima su bili Milutin Popović zvan Pop, Žarko Marmat, Miroslav Zorić, Ranko Mijić, Dušan Knežević zvan Duća, Zoran Žigić i jedan čovjek koji se zvao Mirvan. Stražari su bili pripadnici policije, uključujući one iz policijske stanice Omarska. Što se tiče isljednika, prijedorski Krizni štab je jednu mješovitu grupu istražitelja iz službi nacionalne, javne i vojne bezbjednosti zadužio da isljeđuje zatočenike, a posljedica toga bila je kategorizacija zatvorenika po vrstama a onda i njihov smještaj u različite objekte u logoru Omarska. Timovi isljednika sastojali su se od po jednog pripadnika SJB-a, jednog pripadnika Službe za nacionalnu bezbjednost i jednog pripadnika vojne bezbjednosti VRS-a. Premlaćivanja i zlostavljanja su vršili i ljudi koji su dolazili izvana, među kojima su bili vojnici, bosanski Srbi, s fronta; paravojne jedinice i specijalni odred MUP-a, koji je bio stavljen pod komandu CSB-a Banjaluka. Komandiri stražarskih smjena, Mlađo Radić zvan Krkan, Momir Gruban zvan Čkalja, Milojica Kos zvan Krle i Miroslav Kvočka bili su prisutni za vrijeme premlaćivanja i zlostavljanja, ali nisu učinili ništa da ih spriječe. Jednom prilikom, Radić je organizovao špalir stražara koji su tukli zatočenike.

1236. Pretresno vijeće konstatuje da su komandant logora i logorski stražari silovali i seksualno zlostavljali zatočenice. Srpski stražari su jednom zatočeniku naredili da, zajedno s jednom zatočenicom, svuče svu odjeću i zatim su ga natjerali da je siluje. Ostali zatočenici su mogli da čuju kako silovane zatočenice vrište i dozivaju upomoć i da vide modrice i masnice na njihovim licima i rukama, kao i druge tragove zlostavljanja i premlaćivanja.

1237. Pretresno vijeće će gore navedeno dalje razmotriti u vezi s tačkama 1 i 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident 15.3 iz Priloga C Optužnici

1238. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za zatočenje, mučenje, premlaćivanje, zlostavljanje, silovanje, činjenje drugih djela seksualnog nasilja i podvrgavanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata nehumanim životnim uslovima u logoru Keraterm, u periodu od 25. maja do 21. avgusta 1992.⁵²⁸⁴ Odbrana je iznijela sljedeće argumente: (i) Keraterm je osnovao Krizni štab Prijedor i njime je upravljala isključivo lokalna policija; (ii) poslove obezbjeđenja i isljeđivanja u tom objektu u cijelosti su vršili pripadnici MUP-a; i (iii) VRS nije bio odgovoran za taj objekat niti je bio prisutan u njemu i imao je zasebne prostorije koje su se nalazile u vanjskom kvadrantu kompleksa Keraterma.⁵²⁸⁵ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim zatočeničkim centrom. Vijeću su takođe predloženi dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-065, Safet Tači, svjedok RM-026 i svjedokinja RM-033**, koji su svi Muslimani iz opštine Prijedor;⁵²⁸⁶ **svjedokinja RM-023**, Muslimanka koja je 1991. i 1992. živjela u opštini Prijedor;⁵²⁸⁷ **Predrag Radulović**, koji je od sredine 1991. do 1994. bio rukovodilac obavještajne grupe poznate pod nazivom "Miloš" u CSB-u Banjaluka;⁵²⁸⁸ **svjedok RM-384**, vozač koji je 5. maja 1992. bio mobilisan u JNA;⁵²⁸⁹ **svjedok RM-385**, Srbin iz Prijedora;⁵²⁹⁰ **Charles Kirudja**, koji je od aprila 1992. do marta 1994. bio službenik za civilne poslove UN-a u Hrvatskoj;⁵²⁹¹ **Milovan Milutinović**, koji je od 1992. do 1994. bio načelnik Pres centra i Informativne službe u Komandi 5. (Banjalučkog) korpusa JNA, kasnije 1. KK-a, a od 1994. do 1996. načelnik Informativne službe i Centra za

⁵²⁸⁴ Optužnica, par. 39(b)-(c), 53, 59(b)-(d), (g), incident 15.3 iz Priloga C Optužnici.

⁵²⁸⁵ Završni podnesak odbrane, par. 974-980, 982-988.

⁵²⁸⁶ **Svjedok RM-065**: P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 1-2, izjava svjedoka od 28. avgusta 2000., str. 2; P3274 (List sa pseudonimom za svjedoka RM-065). V. takođe P3279 (Tabela podudarnosti). **Safet Tači**: P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 1; P159 (Safet Tači, izjava svjedoka, 20. septembar 2000.), str. 1; Safet Tači, T. 2092. **Svjedok RM-026**: P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 1-2. **Svjedokinja RM-033**: P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6189.

⁵²⁸⁷ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 1-2. Dokazi koje je iznijela svjedokinja RM-023 razmotreni su u poglavlju 4.10.1, *Incidenti 6.2 iz Priloga A i 13.1 iz Priloga B Optužnici* i u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.4 iz Priloga C Optužnici*.

⁵²⁸⁸ P3207 (Predrag Radulović, izjava svjedoka, 5. decembar 2009.), str. 1, par. 4-5. Dokazi Predraga Radulovića takođe su razmotreni u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.2 iz Priloga C Optužnici*.

⁵²⁸⁹ P7313 (Svjedok RM-384, izjava svjedoka, 30. januar 2014.), p.1, par. 2.

⁵²⁹⁰ P7314 (Svjedok RM-385, izjava svjedoka, 5. april 2014.), str. 1, par. 2, 4, 8-10. Dokazi svjedoka RM-385 takođe su razmotreni u poglavlju 4.10.1, *Incident 13.1 iz Priloga B Optužnici*.

⁵²⁹¹ P3587 (Charles Kirudja, izjava svjedoka, 17. novembar 2010.), par. 2. Dokazi Charlesa Kirudje razmotreni su u poglavlju 4.1.2, *Incident 1.2 iz Priloga C Optužnici*.

informativno-propagandne djelatnosti Glavnog štaba VRS-a;⁵²⁹² i **Draško Vujić**, koji je bio komandant bataljona VRS-a iz Prijedora;⁵²⁹³ kao i dokumentarni dokazi,⁵²⁹⁴ i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁵²⁹⁵ Vijeću su takođe predočeni dokazi koje su iznijeli **Rade Javorić**, koji je od 16. septembra 1991. bio komandant štaba TO-a Prijedor;⁵²⁹⁶ **Osman Selak**, bosanski Musliman koji je bio pukovnik u JNA, a kasnije u VRS-u, i koji se penzionisao u julu 1992.;⁵²⁹⁷ **svjedok RM-016**, bosanski Srbin iz Banjaluke;⁵²⁹⁸ **Miloš Šolaja**, koji je od 18. jula 1992. do kraja rata bio glavni urednik u Pres centru 1. KK-a;⁵²⁹⁹ i **Mišo Rodić**, koji je od maja 1992. do sredine januara 1993. bio oficir u obavještajnom organu 43. motorizovane brigade VRS-a u Prijedoru;⁵³⁰⁰ i **Dragan Vujčić**, Srbin iz opštine Prijedor, koji je bio zamjenik Dragana Gajića i treća po redu osoba u hijerarhiji 43. motorizovane brigade VRS-a.⁵³⁰¹ Pretresnom vijeću su predočeni i dokazi koje su iznijeli **Jusuf Arifagić** i **svjedok RM-008**, Muslimani iz opštine Prijedor,⁵³⁰² i ono smatra da su ti dokazi

⁵²⁹² D862 (Milovan Milutinović, izjava svjedoka, 11. juli 2014.), par. 3, 5, 51, 54, 140; Milovan Milutinović, T. 30038.

⁵²⁹³ D1041 (Draško Vujić, izjava svjedoka, 24. januar 2014.), par. 1, 7.

⁵²⁹⁴ P2900 (Izveštaji MUP-a u vezi s opštinama Prijedor, Sanski Most i Bosanski Novi). Dokazni predmet P2900 takođe je razmotren u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.2 iz Priloga C Optužnici*.

⁵²⁹⁵ **Svjedok RM-065**: P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 23. **Safet Tači**: P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 43, 45-48, 50-54, 78-79, 83; P159 (Safet Tači, izjava svjedoka, 20. septembar 2000.), par. 7-8, 10; P160 (Fotografija logora Keraterm); Safet Tači, T. 2099-2102, 2122. **Svjedok RM-026**: P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 8. **Svjedokinja RM-033**: P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6191-6192, 6196-6201. **Svjedokinja RM-023**: P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 8-10; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3971-3973. **Predrag Radulović**: P3207 (Predrag Radulović, izjava svjedoka, 5. decembar 2009.), par. 137, 140, 142, 148, 150. **Svjedok RM-384**: P7313 (Svjedok RM-384, izjava svjedoka, 30. januar 2014.), par. 2, 4. **Svjedok RM-385**: P7314 (Svjedok RM-385, izjava svjedoka, 5. april 2014.), par. 12. **Charles Kirudja**: P3587 (Charles Kirudja, izjava svjedoka, 17. novembar 2010.), par. 74; P6484 (Memorandum Charlesa Kirudje, upućen Štabu UNPROFOR-a, 3. juli 1992.), str. 1-2. Milovan Milutinović: D862 (Milovan Milutinović, izjava svjedoka, 11. juli 2014.), par. 38. **Dokumentarni dokazi**: P2900 (Izveštaji MUP-a u vezi s opštinama Prijedor, Sanski Most i Bosanski Novi), Izveštaj CSB-a Banjaluka od 18. avgusta 1992., str. 3-4; Izveštaj SJB-a Prijedor bez datuma, str. 3-4, 6.

⁵²⁹⁶ D895 (Rade Javorić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 2, 6; Rade Javorić, T. 31424. Dokazi Radeta Javorića razmotreni su u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.4 iz Priloga C Optužnici*.

⁵²⁹⁷ P244 (Osman Selak, izjava svjedoka, 13. juli 2000.), str. 1; Osman Selak, T. 2965-2966, 3182.

⁵²⁹⁸ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), str. 1, par. 4, 11, 16; svjedok RM-016, T. 17398.

⁵²⁹⁹ D924 (Miloš Šolaja, izjava svjedoka, 11. juni 2014.), par. 4.

⁵³⁰⁰ D930 (Izjava Miše Rodića, 26. juni 2014.), par. 1-2, 5.

⁵³⁰¹ D1359 (Dragan Vujčić, izjava svjedoka, 20. juli 2015.), str. 1, par. 2; Dragan Vujčić, T. 41497-41498.

⁵³⁰² **Jusuf Arifagić**: P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 1-2. **Svjedok RM-008**: P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), str. 1, par. 3.

djelimično u skladu sa činjenicama o kojima je presuđeno.⁵³⁰³ Pretresno vijeće će dokaze koje su iznijeli Arifagić i svjedok RM-008 razmotriti dolje.

Osnivanje, struktura i obezbjeđenje u logoru Keraterm

1239. Zatočenički logor Keraterm, koji je prije bio tvornica keramičkih pločica, osnovale su civilne vlasti opštine Prijedor i on se nalazi na istočnom rubu Prijedora.⁵³⁰⁴ Kako se navodi u izvještaju SJB-ova Prijedor, Bosanski Novi i Sanski Most i Komisije za obilazak opština od 18. avgusta 1992. i u jednom zasebnom nedatiranom izvještaju SJB-a Prijedor, oružani sukob između snaga republike bosanskih Srba i muslimanskih "ekstremista" u opštini Prijedor počeo je 24. maja 1992. oko Kozarca, a zatim se proširio na druge dijelove opštine.⁵³⁰⁵ Krizni štab Prijedor donio je odluku da se oni koje VRS zarobi smjeste i drže u objektu Keraterma radi obrade.⁵³⁰⁶ Logor je počeo da radi 25. maja 1992. i u njemu je bilo zatočeno do 1.500 zatvorenika, koji su bili natrpani u niz velikih prostorija ili hala.⁵³⁰⁷ Broj zarobljenih ljudi brzo je porastao i kapacitet objekta više nije mogao da udovolji rastućim potrebama, pa je stoga, u skladu s odlukom Kriznog štaba Prijedor, logor Keraterm je postao tranzitni objekat i svi zatočeniци su premješteni u logor Omarska.⁵³⁰⁸

1240. **Draško Vujić** je u svom svjedočenju izjavio da je tokom sedmice prije 30. maja 1992. njegova brigada izvodila dejstva u Hambarinama i Kozarcu i da je tada zarobljeno mnogo nesrba.⁵³⁰⁹ Njih je VRS odveo u logore, među kojima je bio i Keraterm.⁵³¹⁰

1241. Komandant logora bio je Sikirica.⁵³¹¹ Krizni štab Prijedor je zadužio SJB za fizičko obezbjeđenje Keraterma.⁵³¹² U logoru je radilo osoblje SJB-a Prijedor i Vojne

⁵³⁰³ **Jusuf Arifagić:** P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 11-13, 16-19, 22; P3389 (Jusuf Arifagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 28. avgust 2002.), str. 7090-7091; P3390 (Jusuf Arifagić, transkript iz predmeta *Tadić*, 8. avgust 1996.), str. 4936-4937. **Svjedok RM-008:** P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 13, 19-20, 25-26, 28-33, 36.

⁵³⁰⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 1027-1028.

⁵³⁰⁵ P2900 (Izvještaji MUP-a u vezi s opštinama Prijedor, Sanski Most i Bosanski Novi), Izvještaj CSB-a Banjaluka od 18. avgusta 1992., str. 2, 13; Izvještaj SJB-a Prijedor bez datuma, str. 2.

⁵³⁰⁶ P2900 (Izvještaji MUP-a u vezi s opštinama Prijedor, Sanski Most i Bosanski Novi), Izvještaj CSB-a Banjaluka od 18. avgusta 1992., str. 2-3; Izvještaj SJB-a Prijedor bez datuma, str. 3.

⁵³⁰⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1031.

⁵³⁰⁸ P2900 (Izvještaji MUP-a u vezi s opštinama Prijedor, Sanski Most i Bosanski Novi), Izvještaj CSB-a Banjaluka od 18. avgusta 1992., str. 3-4; Izvještaj SJB-a Prijedor bez datuma, str. 4.

⁵³⁰⁹ Draško Vujić, T. 34976.

⁵³¹⁰ Draško Vujić, T. 34977-34978.

⁵³¹¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1029. Pretresno vijeće smatra da se tu misli na Duška Sikiricu. V. P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 31.

policije iz Prijedora.⁵³¹³ **Jusuf Arifagić** je izjavio da su logor obezbjeđivali srpski stražari, za koje je smatrao da su bili pripadnici paravojske.⁵³¹⁴ Neki od njih su nosili policijske uniforme, ali su uvijek postupali po naređenjima onih koji su nosili vojne uniforme.⁵³¹⁵ **Svjedok RM-384** je izjavio da su stražari u logoru nosili uniforme JNA koje su bile poznate pod nazivom SMB uniforme.⁵³¹⁶

1242. **Osman Selak** je u svom svjedočenju izjavio da je od 26. jula 1992., logor Keraterm morao biti u zoni odgovornosti Banjalučkog korpusa / Komande 1. KK-a, budući da je Banjalučki korpus pokrivaio cijelu Bosansku Krajinu, uključujući Prijedor.⁵³¹⁷ Selak je smatrao da je, shodno tome, stražare za logor Keraterm obezbjeđivao Banjalučki korpus / 1. KK.⁵³¹⁸

1243. **Arifagić** je izjavio da je tokom svog zatočenja u logoru Keraterm vidio više visokih oficira unutar tog logora, od kojih je jedan bio Simo Drljača.⁵³¹⁹ **Miloš Šolaja** je u svom svjedočenju izjavio da su se 7. avgusta 1992. on i Brano Božić, obojica u civilnoj odjeći, pridružili jednoj grupi stranih novinara kada je ta grupa nakratko posjetila zgradu opštine u Prijedoru, prije nego što se uputila u logor Keraterm.⁵³²⁰ Tamo su svjedok i novinari vidjeli samo prednji dio logora, koji je tog dana bio prazan.⁵³²¹

1244. **Mišo Rodić** je u svom svjedočenju izjavio da je od maja 1992. radio u kasarni "Žarko Zgonjanin", koja se nalazila u blizini kompleksa Keraterm; od juna 1992., svjedok je bio stacioniran u zgradi preduzeća "Kozara putevi", u kojoj je bila smještena Komanda 43. brigade i koja se nalazila odmah uz kompleks Keraterm.⁵³²² Komandant 43. brigade, pukovnik Arsić, bio je stacioniran na tom mjestu od početka jula 1992.⁵³²³ Svjedok i pripadnici njegove brigade saslušavali su osobe koje su bile zatočene u Keratermu u prostorijama Vojne policije 43. brigade, koje su se nalazile u jednom

⁵³¹² P2900 (Izveštaji MUP-a u vezi s opštinama Prijedor, Sanski Most i Bosanski Novi), Izveštaj CSB-a Banjaluka od 18. avgusta 1992., str. 6.

⁵³¹³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1028.

⁵³¹⁴ P3390 (Jusuf Arifagić, transkript iz predmeta *Tadić*, 8. avgust 1996.), str. 4936.

⁵³¹⁵ P3390 (Jusuf Arifagić, transkript iz predmeta *Tadić*, 8. avgust 1996.), str. 4936-4937.

⁵³¹⁶ P7313 (Svjedok RM-384, izjava svjedoka, 30. januar 2014.), par. 2, 4.

⁵³¹⁷ P244 (Osman Selak, izjava svjedoka, 13. juli 2000.), par. 68; Osman Selak, T. 3141-3142; P248 (Redovni borbeni izvještaj 1. KK-a, 26. juli 1992.), str. 1. V. takođe P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 77.

⁵³¹⁸ Osman Selak, T. 3142.

⁵³¹⁹ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 20.

⁵³²⁰ D924 (Miloš Šolaja, izjava svjedoka, 11. juni 2014.), par. 12-13; Miloš Šolaja, T. 32729.

⁵³²¹ D924 (Miloš Šolaja, izjava svjedoka, 11. juni 2014.), par. 13; Miloš Šolaja, T. 32729, 32762-32763.

⁵³²² Mišo Rodić, T. 33058-33069; P7203 (Vazdušni snimak).

⁵³²³ Mišo Rodić, T. 33051, 33059-33060, 33065-33066.

"pomoćnom objektu" kompleksa Keraterm – koji je svjedok označio na mapi.⁵³²⁴ U "izuzetnim slučajevima", saslušavanje je vršeno u zgradi Komande 43. brigade.⁵³²⁵ Zatočenike u Keratermu saslušavali su i bezbjednosni organi te brigade; oni su se u najvećoj mjeri oslanjali na vod za kriminalističke istrage koji je bio dio Vojne policije stacionirane u Keratermu.⁵³²⁶ Jedan od pripadnika Vojne policije koji je saslušavao zatočenike zvao se Dragan Radetić.⁵³²⁷ Kako je naveo svjedok, pripadnici MUP-a su bili zaduženi za obezbjeđenje zatočenika u Keratermu.⁵³²⁸ Otprilike tokom prvih mjesec dana, pripadnici obavještajnog organa 43. brigade, kojima su bile potrebne informacije u vezi sa Zelenim beretkama, nisu imali pristup Keratermu i zbog toga su bili u sukobu s pripadnicima MUP-a.⁵³²⁹ Svjedok je zadatke dobijao od potpukovnika Majstorovića, pomoćnika komandanta 43. motorizovane brigade za bezbjednosne i obavještajne poslove, i njemu je odgovarao.⁵³³⁰ Majstorović je odgovarao bezbjednosno-obavještajnom organu 1. KK-a.⁵³³¹ Svjedok je u svom svjedočenju izjavio da pripadnici obavještajnog organa nisu tukli zatočenike u Keratermu dok su ih saslušavali.⁵³³²

1245. Svjedok je svjedočio u vezi s namjerama Zelenih beretki da izvedu "napad na grad Prijedor", kao i o njihovim namjerama da zauzmu sve vitalne objekte u gradu.⁵³³³ Svjedok je vršio isljeđivanje nad više osoba za koje je u svjedočenju izjavio da su bile pripadnici Zelenih beretki koje su učestvovala u tom napadu.⁵³³⁴ Njegova brigada je uspjela da identifikuje 112 imena pripadnika Zelenih beretki, od kojih se on sjeća Slavka Ećimovića zvanog Ribar, Edina Čajića, Suade Karagić i Asima Muhića.⁵³³⁵ Asima Muhića su odveli na isljeđivanje u kasarnu "Žarko Zgonjanin" u kojoj je bila stacionirana 43. brigada.⁵³³⁶

⁵³²⁴ Mišo Rodić, T. 33067; P7203 (Vazdušni snimak).

⁵³²⁵ Mišo Rodić, T. 33067.

⁵³²⁶ Mišo Rodić, T. 33067, 33070.

⁵³²⁷ Mišo Rodić, T. 33071.

⁵³²⁸ Mišo Rodić, T. 33107.

⁵³²⁹ Mišo Rodić, T. 33107, 33110-33111.

⁵³³⁰ Mišo Rodić, T. 33056-33057.

⁵³³¹ Mišo Rodić, T. 33056-33057.

⁵³³² Mišo Rodić, T. 33111.

⁵³³³ D930 (Izjava Miše Rodića, 26. juni 2014.), par. 10-13.

⁵³³⁴ D930 (Izjava Miše Rodića, 26. juni 2014.), par. 11-18.

⁵³³⁵ D930 (Izjava Miše Rodića, 26. juni 2014.), par. 13; D931 (Nedatirani dokument pod naslovom "Grupa Slavka Ećimovića").

⁵³³⁶ Mišo Rodić, T. 33071.

1246. **Dragan Vujčić** je u svom svjedočenju izjavio da njegova jedinica nije imala nikakve veze s logorima u Keratermu, Omarskoj i Trnopolju i da je te logore vodila civilna policija.⁵³³⁷

⁵³³⁷ D1359 (Dragan Vujčić, izjava svjedoka, 20. juli 2015.), par. 11.

Zatočenici u logoru Keraterm

1247. U logoru Keraterm držano je oko 4.000 zatočenika i u najvećem broju slučajeva radilo se o muškarcima, bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima, zajedno s par Albanaca i jednim bosanskim Srbinom kojeg su optužili da nije lojalan Srbin.⁵³³⁸ **Svjedok RM-008** je izjavio da su 30 zatočenika, bosanskih Muslimana, koje su u taj logor doveli zajedno s njim bili civili i da nisu učestvovali ni u kakvim borbama.⁵³³⁹ Ljudi koji su bili zatočeni s njim bili su s područja Brda u opštini Prijedor, uključujući sela Zecovi, Čarakovo, Hambarine, Rakovčani, Rizvanovići i Biščani.⁵³⁴⁰ Svi zatočenici iz Keraterma na kraju su prebačeni u Omarsku ili Trnopolje.⁵³⁴¹ Svjedok je prebačen u Trnopolje 5. avgusta 1992.⁵³⁴²

1248. Neki od svjedoka koji su bili zatočeni u logoru Keraterm opisali su svoje hapšenje i prebacivanje u logor. **Svjedok RM-065** je izjavio da su ga negdje u periodu od 8. do 10. juna 1992. četvorica vojnika uhapsila na ulici i odvela u logor Keraterm. Svjedok je kasnije od svog susjeda saznao da su ga prije toga tražila osmorica srpskih vojnika iz specijalnog interventnog voda koji su na kapama nosili oznake s mrtvačkom glavom i ukrštenim kostima i koji su se dovezli pred njegovu kuću u dva specijalna vozila. Sat i po nakon svjedokovog dolaska u logor, Šipka, koji je bio u uniformi JNA, odveo ga je u zgradu preko puta. Tu su Šipka i još dvojica ljudi ispitali svjedoka i zatim ga pustili kući.⁵³⁴³ **Arifagić** je izjavio da ga je 14. juna 1992. u Mujkanovićima uhapsio Draže Mitrović, srpski vojnik koji je ranije bio električar u Prijedoru.⁵³⁴⁴ Svjedok je uhapšen zajedno još dvojicom ljudi i njih trojicu su zatim natjerali da se pridruže grupi od 40 ljudi.⁵³⁴⁵ Svjedok je procijenio da su tu bila deseterica srpskih stražara, koji su svi slijedili Mitrovićeva naređenja.⁵³⁴⁶ Grupi od 43 muškarca su naredili da formiraju kolonu i hodaju u pravcu autoputa Prijedor-Banja Luka, a dok su hodali tukli su ih i tjerali da pjevaju srpske narodne pjesme.⁵³⁴⁷ Kad su stigli do autoputa, naredili su im da legnu potrbuške i drže ruke na potiljku. Jedan vojnik je naredio svjedoku da skine ručni

⁵³³⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1032.

⁵³³⁹ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 13.

⁵³⁴⁰ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 26.

⁵³⁴¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1032.

⁵³⁴² P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 55.

⁵³⁴³ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 23.

⁵³⁴⁴ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 8; P3390 (Jusuf Arifagić, transkript iz predmeta *Tadić*, 8. avgust 1996.), str. 4930-4931.

⁵³⁴⁵ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 8.

⁵³⁴⁶ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 8.

⁵³⁴⁷ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 8-11.

sat i svim ljudima su naredili da skinu sve zlatne predmete koje su imali i da ih drže u vazduhu. Svjedok im je tako predao ručni sat, zlatni lančić i nešto novca.⁵³⁴⁸ Te muškarce su zatim prevezli u logor Keraterm.⁵³⁴⁹ Svjedoka su smjestili u prostoriju u kojoj su bili drugi zatočeni Muslimani iz Donje Puharske, Rizvanovića, Kozarca i Prijedora, kao i neki Hrvati.⁵³⁵⁰ Svjedok je u logoru Keraterm ostao do 1. avgusta 1992.⁵³⁵¹

1249. **Safet Tači** je u svom svjedočenju izjavio da su 15. juna 1992. dvojica vojnika u maskirnim uniformama ušla u kuću u Sivicima u kojoj je on boravio, zatražila mu ličnu kartu i naredila mu da se ukrca u civilni kamion, dok je sve vrijeme cijev tenka bila uperena u kuću, koju su opkolili vojnici s crnim kapama, naoružani automatskim puškama.⁵³⁵² Dok su se vozili prema Kozarcu, kamion se zaustavio da usput pokupi dvojicu ili trojicu ljudi.⁵³⁵³ Na raskrsnici na glavnom putu ka Kozarcu, svjedok je ušao u minibus koji je tu čekao, zajedno s desetoricom ljudi, jednim stražarom i vozačem koji je nosio civilne hlače i maskirnu košulju.⁵³⁵⁴ Svjedoka su na kraju odveli u logor Keraterm.⁵³⁵⁵ **Svjedok RM-026** je izjavio da su ga 8. jula 1992. "četnici" zarobili u šumi u blizini Čarakova i odveli ga u logor Keraterm.⁵³⁵⁶ Dana 14. jula 1992., **svjedokinju RM-033** su uhapsili ljudi u policijskim uniformama.⁵³⁵⁷ Zajedno s još jednom Muslimankom i nekoliko muškaraca, svjedokinju su u policijskom vozilu odvezli u logor Keraterm.⁵³⁵⁸ Kad su došli u logor, Sikirica se predstavio kao komandant logora i naredio im da sa sebe skinu sav nakit i dragocjenosti.⁵³⁵⁹

Uslovi u logoru Keraterm

⁵³⁴⁸ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 9.

⁵³⁴⁹ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 11.

⁵³⁵⁰ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 12.

⁵³⁵¹ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 11-12, 22.

⁵³⁵² P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 25-28.

⁵³⁵³ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 30.

⁵³⁵⁴ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 31; Safet Tači, T. 2121-2122.

⁵³⁵⁵ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 43; Safet Tači, T. 2099; P160 (Fotografija logora Keraterm).

⁵³⁵⁶ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 8.

⁵³⁵⁷ P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6194-6195.

⁵³⁵⁸ P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6195.

⁵³⁵⁹ P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6196.

1250. U logoru Keraterm, zatvorenici su bili natrpani u prostorije, do 570 zatvorenika u jednoj prostoriji, tako da su jedva imali mjesta da legnu na betonski pod.⁵³⁶⁰ Tači je izjavio da je jedna od tih prostorija bila dimenzija približno 10 sa 12 metara, s limenim zidovima, i da je u njoj bilo smješteno oko 500 ljudi.⁵³⁶¹ Zatvorenici su danima bili zaključani u tim prostorijama, zbijeni na gomilu.⁵³⁶² Prostorije nisu imale ni rasvjete niti prozora i tokom ljeta bile su užasno vruće, bez ventilacije.⁵³⁶³ Svjedok RM-008 je izjavio da su se prozori u jednoj od prostorija nalazili na vrhu zidova visokih tri metra.⁵³⁶⁴ Međutim, iako su ti prozori bili otvoreni, u prostoriji nije bilo dovoljno vazduha, a vrata su se otvarala samo kada bi u prostoriju dovodili nove ljude.⁵³⁶⁵

1251. Higijenski uslovi u logoru bili su strašni i pojavile su se vaške.⁵³⁶⁶ Nužnika je bilo malo, a zatočenicima je bilo dozvoljeno da ih koriste samo jednom dnevno, u grupama od po pet ljudi i u pratnji stražara.⁵³⁶⁷ U početku su svi imali na raspolaganju jedan nužnik, ali se i on zapušio pa su umjesto njega dobili burad, koja su curila, te je smrad bio nesnosan.⁵³⁶⁸ Zatočenicima nikada nisu mogli da se okupaju, mada su povremeno mogli da se malo operu hladnom vodom.⁵³⁶⁹ Nisu dobijali sapun, niti pastu za zube.⁵³⁷⁰ Dizenterija je bila česta u Keratermu.⁵³⁷¹ Nije ukazivana nikakva medicinska pomoć u slučaju bolesti ili povreda nanesenih tokom premlaćivanja.⁵³⁷² Arifagić je izjavio da je, jutro nakon što su ga pretukli, zatražio da mu dozvole da se pridruži grupi zatočenika koje su odvodili u bolnicu.⁵³⁷³ Odveli su ga u bolnicu zajedno s još šestoricom ili sedmoricom zatočenika, među kojima je bio i Emsud Bahonjić, i medicinska sestra u bolnici mu je očistila i previla rane.⁵³⁷⁴ Zatočenike su zatim prevezli nazad u logor Keraterm.⁵³⁷⁵

⁵³⁶⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1033.

⁵³⁶¹ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 45; Safet Tači, T. 2100.

⁵³⁶² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1034.

⁵³⁶³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1034.

⁵³⁶⁴ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 23-24.

⁵³⁶⁵ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 25, 29.

⁵³⁶⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1035.

⁵³⁶⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1035.

⁵³⁶⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1034.

⁵³⁶⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1035.

⁵³⁷⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1035.

⁵³⁷¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1036.

⁵³⁷² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1036.

⁵³⁷³ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 13-14.

⁵³⁷⁴ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 14-15.

⁵³⁷⁵ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 16.

1252. Kvalitet i količina hrane i vode koju su dobijali zatočenici bili su potpuno neadekvatni i zatočenici su patili od neuhranjenosti i gladi.⁵³⁷⁶ Zatočenici su dobijali dva parčeta hljeba koja su morali pojesti vrlo brzo jer bi inače dobili batine.⁵³⁷⁷ Da bi se dopunila oskudna logorska sljedovanja, zatočenicima je ponekad dopuštano da primaju hranu od članova porodice koji bi je donosili u logor, premda ti povremeni dodaci nisu bili dovoljni da ublaže njihovu glad i neuhranjenost.⁵³⁷⁸ **Svjedok RM-384** je izjavio da je počev od 5. maja 1992, dostavljao vodu na mjesta koje je određivala vojska, uključujući logor Keraterm.⁵³⁷⁹ **Svjedok RM-385** je izjavio da je u logor Keraterm ponekad dostavljana hrana.⁵³⁸⁰

Postupanje prema zatočenicima u logoru Keraterm

1253. U logoru Keraterm, zatočenike su tukli prilikom dolaska.⁵³⁸¹ **Arifagić** je izjavio da su stražari po dolasku u logor tukli njega i druge zatočenike.⁵³⁸² **Svjedokinja RM-033** je izjavila da su jednom prilikom Sikirica i drugi stražari pretukli ljude koji su upravo bili stigli u logor.⁵³⁸³ **Tači** je u svom svjedočenju izjavio da su, kad je zajedno s drugim muškarcima stigao u logor, stražari u maskirnim uniformama rekli zatočenicima da legnu potruške na vrući asfalt i da stave ruke na potiljak.⁵³⁸⁴ Jednog zatočenika koji je pokušao da izbjegne direktan dodir s vrućim asfaltom šutnuli su u glavu.⁵³⁸⁵

1254. Većina zatočenika bila je ispitivana u nastojanju da se identifikuju protivnici novog srpskog režima.⁵³⁸⁶ Ispitivanje zatočenika vršili su pripadnici CSB-a Banjaluka i Banjalučkog korpusa i ona su bila praćena premlaćivanjem.⁵³⁸⁷ **Arifagić** je čuo kako stražari optužuju zatočenike da su pripadnici Zelenih beretki, a čuo je i zatočenike kako odgovaraju da nisu krivi ni za šta.⁵³⁸⁸ Neke zatvorenike su ispitivali o novcu, te ih

⁵³⁷⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 1035, 1037.

⁵³⁷⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1037.

⁵³⁷⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1038.

⁵³⁷⁹ P7313 (Svjedok RM-384, izjava svjedoka, 30. januar 2014.), par. 2, 4.

⁵³⁸⁰ P7314 (Svjedok RM-385, izjava svjedoka, 5. april 2014.), par. 12.

⁵³⁸¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1040.

⁵³⁸² P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 11.

⁵³⁸³ P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6196.

⁵³⁸⁴ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 44; Safet Tači, T. 2099, 2124.

⁵³⁸⁵ Safet Tači, T. 2099-2100.

⁵³⁸⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1039.

⁵³⁸⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 1041-1042.

⁵³⁸⁸ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 13.

odvodili njihovim kućama i tjerali da traže novac koji su, ukoliko bi ga našli, morali dati stražarima.⁵³⁸⁹

1255. Premlaćivanja u Keratermu bila su veoma česta i zatočenike su prozivali, a zatim ih udarali šipkama i palicama.⁵³⁹⁰ **Svjedok RM-008** je izjavio da su stražari tukli zatočenike.⁵³⁹¹ Zatvorenici su često prozivani i premlaćivani noću i oni koji bi se vraćali bili su krvavi i puni modrica, dok su neki podlegli povredama, a drugi se više nikad nisu vratili.⁵³⁹² **Arifagić** je izjavio da su zatočenike premlaćivali svake noći.⁵³⁹³ On je opisao kako su, jednom prilikom, 15 do 20 stražara tukli njega i druge zatočenike gumenim palicama, kundacima pušaka i nekom posebnom vrstom palice na koju je lancem bila pričvršćena željezna kugla.⁵³⁹⁴ Prepoznao je da je jedan od stražara koji su ga tukli bio Milan, koji je nosio maskirnu uniformu, crne vojničke čizme, crne rukavice s odsječenim prstima i bijeli vojni opasač na kojem je pisalo "Vojna policija".⁵³⁹⁵ **Svjedokinja RM-023** je izjavila da su jednom prilikom nekog zatočenika pretukli metalnom šipkom i plastičnom gajbom za pivo.⁵³⁹⁶ Srpski stražari su takođe gumenim crijevom prskali zatočenike prljavom vodom.⁵³⁹⁷

1256. **Tači** je u svom svjedočenju izjavio da su zatočenike tukli Zoran Žigić, Duća, Čupo i neidentifikovani stražari.⁵³⁹⁸ Jednom prilikom, svjedok je vidio kako je Žigić pucao iz pištolja u plafon, uslijed čega je metak rikošetirao i pogodio jednog zatočenika u nogu.⁵³⁹⁹ **Arifagić** je izjavio da je Emsud Bahonjić umro uslijed skoro svakodnevnog premlaćivanja od strane Žigića i povremeno od strane Dušana Kneževića zvanog Duća.⁵⁴⁰⁰ Svjedok je izjavio da Knežević, koji je nosio vojnu odjeću i bijeli vojni opasač, nije bio stražar, ali da je redovno dolazio u logor u svom civilnom vozilu i da je često bio sa Žigićem.⁵⁴⁰¹

⁵³⁸⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1049.

⁵³⁹⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1043.

⁵³⁹¹ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 19-20.

⁵³⁹² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1044.

⁵³⁹³ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 16; P3389 (Jusuf Arifagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 28. avgust 2002.), str. 7090-7091.

⁵³⁹⁴ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 12-13.

⁵³⁹⁵ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 13.

⁵³⁹⁶ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 9; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3971-3972.

⁵³⁹⁷ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 9-10.

⁵³⁹⁸ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 78-79, 82-83; P159 (Safet Tači, izjava svjedoka, 20. septembar 2000.), par. 7, 8, 10.

⁵³⁹⁹ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 82.

⁵⁴⁰⁰ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 16-17.

⁵⁴⁰¹ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 22.

1257. **Arifagić** je izjavio da su 1. jula 1992. ili približno tog datuma Čupo Banović i još jedan stražar prozvali deset zatočenika, nakon čega je svjedok čuo krike i jauke. Te zatočenike je dva ili tri sata tuklo nekoliko stražara, koje svjedok nije mogao da prepozna jer se smračilo. Zatočenike su zatim vratili u prostoriju.⁵⁴⁰² **Svjedok RM-008** je prepoznao Čupu Banovića koji je ljude u logoru zlostavljao čak i kad nije bio na dužnosti.⁵⁴⁰³ Jednom prilikom, Sabid Sijerčić je podigao dva prsta da bi zatražio da ga puste u zahod, a Banović ga je natjerao da ispruži ruku i zatim ga ustrijelio u desni dlan, nazvavši ga "ustašom ili balijom".⁵⁴⁰⁴ Banović je kasnije potražio Sijerčića, odveo ga, i svjedok ga više nikad nije vidio.⁵⁴⁰⁵ Drugom prilikom, svjedok je vidio kako je Banović ustrijelio Emsuda Rakanovića i Sikirića zato što su se vrpoljili i pritom im je psovao hrvatsku i muslimansku majku.⁵⁴⁰⁶ Ta dva zatočenika su sljedećeg dana odvezena u kamionu.⁵⁴⁰⁷ **Svjedok RM-026** je izjavio da su ga pretukli "četnici" i Banović, kojeg je opisao kao stražara.⁵⁴⁰⁸ **Arifagić** je izjavio da ga je pretukao Dragan Kondić, naoružani stražar koji je nosio vojnu odjeću i bijeli vojni opasač, dok su druge zatočenike pretukli stražari iz smjene koju je predvodio Kole.⁵⁴⁰⁹

1258. **Svjedok RM-008** je izjavio da su prozvali Mirhada Šehića i Semira Musića i pretukli ih. Šehić je pretučen u smjeni Duška Sikirice. Semir Musić nije ustao nakon što su ga pretukli i njegovom rođaku Faruku Musiću su naredili da utovari njegovo tijelo u kamion i da se i sam ukrca u njega. Zatim su ih odvezli i svjedok više nikad nije vidio ni jednog ni drugog.⁵⁴¹⁰

1259. Dvojica bivših policajaca, bosanskih Muslimana, pretučena su lancima i metalnim šipkama.⁵⁴¹¹ **Arifagić** je izjavio da su stražari prozvali dvojicu policajaca, od kojih je jedan bio Musliman a drugi Hrvat, i pretukli ih.⁵⁴¹² Jedan od njih je ubijen, a drugog su doveli nazad u prostoriju i kasnije odveli u bolnicu.⁵⁴¹³

⁵⁴⁰² P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 17.

⁵⁴⁰³ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 19, 30, 32-33, 36.

⁵⁴⁰⁴ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 50-51.

⁵⁴⁰⁵ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 54.

⁵⁴⁰⁶ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 53.

⁵⁴⁰⁷ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 53.

⁵⁴⁰⁸ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 8.

⁵⁴⁰⁹ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 18-19.

⁵⁴¹⁰ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 31.

⁵⁴¹¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1045.

⁵⁴¹² P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 17-18.

⁵⁴¹³ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 18.

1260. Premlaćivanje i ponižavanje često je vršeno pred drugim zatočenicima.⁵⁴¹⁴ **Radulović** je izjavio da su zatočenike tjerali da se s tri prsta oslone o zid i pjevaju "četničke pjesme."⁵⁴¹⁵ Zatočenike su takođe tjerali da tuku jedan drugog.⁵⁴¹⁶ **Tači** je u svom svjedočenju izjavio da je jednom prilikom Duća pretukao dvojicu zatočenika koji su bili braća i tjerao ih da udaraju jedan drugog.⁵⁴¹⁷ **Arifagić** je izjavio da je Knežević prozvaao dva brata, Zijada i Ilijaza Jakupovića, i zatim je vidio kako tu dvojicu zatočenika tuku ispred prostorije u kojoj su bili zatočeni. On je konkretno vidio kako je Knežević tukao Ilijaza Jakupovića i kako ga je tresnuo o kamion. U tom trenutku ispred prostorije bilo je više stražara. Premlaćivanje je trajalo 15 minuta, poslije čega su njih dvojicu ubacili nazad u prostoriju.⁵⁴¹⁸

1261. **Svjedok RM-008** je izjavio da su ponekad civili dolazili u logor Keraterm i tražili neke konkretne zatočenike, koje bi izveli i pretukli.⁵⁴¹⁹

1262. Žene u logoru su silovali. U junu ili julu 1992., u logoru Keraterm, nekoliko stražara silovalo je jednu zatvorenicu na stolu u mračnoj prostoriji sve dok ona nije izgubila svijest. Sljedećeg jutra probudila se u lokvi krvi.⁵⁴²⁰ **Svjedokinja RM-033** je izjavila da je toj ženi, kad se osvijestila, jedan stražar naredio da se očisti i zatim ju je izveo napolje u dvorište, gdje ju je natjerao da nekoliko sati sjedi na nekom kamenu.⁵⁴²¹ Nedeljko Timarac, koji je bio u vojnoj odjeći, bio je jedan od muškaraca koji su silovali tu zatočenicu.⁵⁴²²

Zaključci Pretresnog vijeća

1263. Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje je iznio Jusuf Arifagić, da su njega i druge zatočenike odveli u bolnicu, gdje mu je ukazana medicinska pomoć za povrede koje je zadobio tokom premlaćivanja, te da su, jednom drugom prilikom, još jednog zatočenika odveli u bolnicu nakon što je bio pretučen. To protivrječi činjenici o kojoj je presuđeno 1036, koja glasi da zatočenicima nije pružana nikakva medicinska njega za povrede. S obzirom na to da je Arifagić tokom relevantnog perioda bio prisutan u

⁵⁴¹⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1047.

⁵⁴¹⁵ P3207 (Predrag Radulović, izjava svjedoka, 5. decembar 2009.), par. 150.

⁵⁴¹⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1043.

⁵⁴¹⁷ P159 (Safet Tači, izjava svjedoka, 20. septembar 2000.), par. 10.

⁵⁴¹⁸ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 22.

⁵⁴¹⁹ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 30.

⁵⁴²⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1048.

⁵⁴²¹ P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6199.

⁵⁴²² P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6197.

logoru Keraterm i da mu je lično pružena medicinska njega, Pretresno vijeće smatra da su njegovi dokazi u dovoljnoj mjeri pouzdani da djelimično pobijaju tu činjenicu o kojoj je presuđeno. U tim okolnostima, Pretresno vijeće konstatuje da je činjenica o kojoj je presuđeno 1036 pobijena u onoj mjeri u kojoj se odnosi na nepružanje medicinske njege za povrede nanesene tokom premlaćivanja.

1264. Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje je iznio Rade Javorić, da vojska, uključujući oficire VRS-a, nije vršila obezbjeđenje sabirnih centara u Prijedoru. Moglo bi se reći da to protivrječi činjenici o kojoj je presuđeno 1028, shodno kojoj su osoblje u logoru Keraterm činili, pored ostalih, pripadnici prijedorske Vojne policije. Međutim, čak i ako pripadnici prijedorske Vojne policije jesu bili članovi osoblja logora Keraterm, iz toga ne slijedi da su oni nužno učestvovali u obezbjeđenju logora. Shodno tome, Pretresno vijeće konstatuje da Javorićevo svjedočenje ne pobija činjenicu o kojoj je presuđeno 1028. Pretresno vijeće dalje napominje da su Javorićevi dokazi s tim u vezi nepouzdati, zato što on nije pružio nikakvu osnovu za svoja saznanja u vezi s tom tvrdnjom, osim što je rekao da je informacije doznao iz nepoznatih izvora, zato što nikad nije obišao logor Keraterm ni bilo koji drugi zatočenički objekat u opštini Prijedor, a u svom je svjedočenju izjavio da mu nije poznato šta se dešavalo u takvim objektima.⁵⁴²³

1265. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je u logoru Keraterm držano približno 4.000 zatočenika i zatočenica, uključujući civile.⁵⁴²⁴ Zatočenici su u najvećem broju slučajeva bili muškarci, bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, zajedno s malim brojem Albanaca i barem jednim bosanskim Srbinom kojeg su optužili da nije lojalan Srbin. Zatočenici su danima bili zaključani u nekoliko prostorija bez rasvjete u kojima je bilo užasno vruće i koje nisu bile dovoljno prozračene.⁵⁴²⁵ Jedva da je bilo

⁵⁴²³ Rade Javorić, T. 31423, 31450.

⁵⁴²⁴ Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje je iznio Rade Javorić da su u maju 1992. mnogi Muslimani dobrovoljno tražili zaštitu u nekoliko logora, uključujući logor Keraterm. Moglo bi se reći da to protivrječi činjenici o kojoj je presuđeno 1032, prema kojoj je u logoru Keraterm *držano* oko 4.000 zatočenika. Međutim, čak ako su neki pojedinci dobrovoljno i zatražili zaštitu u logoru Keraterm, moglo se raditi samo o dodatnom broju povrh onih 4.000 zatočenika koji su bili držani u logoru. Shodno tome, Pretresno vijeće konstatuje da Javorićevo svjedočenje ne pobija činjenicu o kojoj je presuđeno 1032. Pretresno vijeće dalje napominje da su Javorićevi dokazi s tim u vezi nepouzdati zato što on nije naveo nikakvu osnovu za svoja saznanja u osnovi te tvrdnje, osim što je rekao da je informacije dobio iz nepoznatih izvora, pošto nikad nije obišao logor Keraterm niti bilo koji drugi zatočenički objekat u opštini Prijedor, pri čemu je svjedočenju izjavio da mu nije poznato šta se dešavalo u takvim objektima.

⁵⁴²⁵ Svjedok RM-008 je izjavio da u jednoj od prostorija u logoru Keraterm nije bilo dovoljno vazduha, iako su prozori u toj sobi bili otvoreni. To se kosi s činjenicom o kojoj je presuđeno 1034, u kojoj se navodi da u prostorijama u logoru Keraterm nije bilo prozora. S obzirom na to da je svjedok RM-008 bio prisutan u logoru, Pretresno vijeće smatra da je njegovo svjedočenje u vezi tim da je u prostoriji u kojoj

dovoljno mjesta da zatočenicima legnu na betonski pod. Uslovi u logoru bili su nehygieniski. Zatočenicima su imali pristup samo jednom zahodu, koji su mogli da koriste jednom dnevno; kad se taj zahod zapušio, dobili su burad koja su curila. Zatočenicima su samo povremeno dopuštali da se operu. Pojavile su se vaške i dizenterija. Zatočenicima nisu dobijali dovoljno hrane i vode i, usprkos tome što im je ponekad bilo dozvoljeno da prime hranu koju su im donosile njihove porodice, zatočenicima su patili od neuhranjenosti i izglednosti. U logoru bolesnicima nije pružana nikakva medicinska njega, ali su u nekim slučajevima zatočenicima odvodili u bolnicu na zbrinjavanje povreda koje su zadobili prilikom prelaćivanja.

1266. U vezi s odgovornošću za zatočenje i uslove u tom logoru, Pretresno vijeće smatra da je Krizni štab Prijedor osnovao logor Keraterm, koji je počeo s radom 25. maja 1992. i da je radio najmanje do 5. avgusta 1992. Osoblje u logoru činili su pripadnici SJB-a Prijedor i Vojne policije iz Prijedora.⁵⁴²⁶ S obzirom da je logor Keraterm bio u zoni odgovornosti Banjalučkog korpusa / 1. KK-a, Pretresno vijeće smatra da je Vojna policija koja je djelovala u opštini Prijedor bila u sastavu tog korpusa. Duško Sikirica je bio komandant logora. Shodno tome, Pretresno vijeće konstatuje da su Krizni štab Prijedor, Vojna policija Banjalučkog korpusa / 1. KK-a i SJB Prijedor zatočavali ljude u logoru Keraterm i bili odgovorni za uslove u tom logoru.

1267. Pretresno vijeće dalje konstatuje da su pripadnici CSB-a Banjaluka i Banjalučkog korpusa / 1. KK-a, kao i timovi koji su se sastojali od pripadnika SJB-a, SNB-a i vojne bezbjednosti VRS-a, isljeđivali zatočenicima i da je to isljeđivanje bilo praćeno prelaćivanjem. Stražari su svake noći prozivali zatočenicima iz ćelija i prelaćivali ih, pri čemu su u nekim slučajevima koristili kundake pušaka, boksere od mesinga, željezne šipke i druge predmete. Jednom prilikom, zatočenicima su tukli dva ili tri sata. Sikirica i stražari, među kojima su bili Čupo Banović, Dragan Kondić, Zoran Žigić i stražari koji su radili u smjeni čiji je komandir bio Kole, svi su prelaćivali zatočenicima. Banović je zatočenicima tukao i kad nije bio na dužnosti. Jednom prilikom, stražari su naredili zatočenicima koji su upravo došli u logor da legnu potrbuške na vreo asfalt i da stave ruke na potiljak i, kada je jedan zatočenik pokušao da izbjegne dodir s

su ga držali bilo prozora u dovoljnoj mjeri pouzdano da pobija činjenicu o kojoj je presuđeno 1034 u pogledu toga da li je u prostorijama u logoru Keraterm uopšte bilo prozora.

⁵⁴²⁶ Arifagić je izjavio da misli, ali da nije siguran, da su u logoru Keraterm stražarili pripadnici paravojnih formacija, ali nije naveo nikakvu osnovu za svoje znanje u osnovi te tvrdnje. Pretresno vijeće konstatuje da su njegovi dokazi s tim u vezi nedovoljno pouzdani da bi se moglo dokazati da su među stražarima koji su čuvali logor Keraterm bili pripadnici paravojnih formacija.

asfaltom, jedan stražar ga je šutnuo u glavu. Banović je jednom pucao jednom zatočeniku u dlan i nazvao ga "ustašom ili balijom" zato što je taj zatočenik zatražio dozvolu da ode u zahod, a jednom drugom prilikom je ustrijelio dvojicu zatočenika zato što su se vrpaljili i psovao im hrvatsku i muslimansku majku. Drugom prilikom, Žigić je pucao iz pištolja i metak je rikošetirao i pogodio jednog zatočenika u nogu. Zatočenike su takođe tukli ukoliko svoje porcije kruha ne bi pojeli dovoljno brzo i tjerali su ih da se s tri prsta oslone o zid i pjevaju "četničke" pjesme.

1268. Paravojnim jedinicama i civilima je bilo dozvoljeno da ulaze u logor. Civili su ponekad dolazili u logor i izvodili zatočenike iz ćelija i premlaćivali ih.

1269. Stražari, pripadnici paravojnih jedinica ili civili, silovali su zatočenice u logoru. U jednom slučaju, sredinom jula 1992., nekoliko stražara, među kojima je bio i Nedeljko Timarac, silovalo je jednu zatočenicu sve dok se ona nije onesvijestila i probudila se sutradan ujutro u lokvi krvi. Jedan stražar joj je zatim naredio da se očisti, izveo je u dvorište i natjerao je da nekoliko sati sjedi na nekom kamenu.

1270. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 1 i 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident 15.4 iz Priloga C Optužnici

1271. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za protivpravno zatočenje, mučenje, premlaćivanje, zlostavljanje, silovanje, činjenje drugih djela seksualnog nasilja, te podvrgavanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata nehumanim životnim uslovima u logoru Trnopolje, opština Prijedor, u periodu od 24. maja do 30. septembra 1992.⁵⁴²⁷ Odbrana je iznijela tvrdnju da logor Trnopolje nije bio zatočenički objekat, nego prihvatni centar otvorenog tipa za izbjeglice koje su bježale od sukoba, te da u njemu nije bilo ispitivanja, premlaćivanja niti zlostavljanja.⁵⁴²⁸ Odbrana je dalje ustvrdila da su logorom upravljali lokalni TO i policija, da on nikada nije bio pod kontrolom ili upravom VRS-a, kao i da VRS nije bio obaviješten o njegovom osnivanju.⁵⁴²⁹ Kao što je objašnjeno u Dodatku B, Pretresno vijeće će u ovom kontekstu razmotriti i dokaze koji se odnose na navode o djelima nad zatočenicima u logoru Trnopolje, koja su izvršena drugdje u opštini Prijedor. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje

⁵⁴²⁷ Optužnica, par. 39(b)-(c), 53, 59(b)-(d), (g), incident 15.4 iz Priloga C Optužnici.

⁵⁴²⁸ Završni podnesak odbrane, par. 990-993.

⁵⁴²⁹ Završni podnesak odbrane, par. 990; završna riječ odbrane, T. 44681-44682.

izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s logorom Trnopolje. Vijeću su takođe predočeni dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-047, svjedok RM-017, Azra Blažević, svjedokinja RM-023, svjedok RM-060, Safet Tači, svjedokinja RM-074 i svjedok RM-008**, koji su svi bosanski Muslimani iz opštine Prijedor,⁵⁴³⁰ kao i **Idriz Merdžanić**, bosanski Musliman, ljekar iz Kreševa u opštini Sarajevo;⁵⁴³¹ **Nusret Sivac**, bosanski Musliman, koji je radio kao novinar za TV Sarajevo i pokrivaio događaje u Prijedoru i okolnim opštinama;⁵⁴³² **Mevludin Sejmenović**, koji je od 1990. do 1992. bio potpredsjednik SDA u Prijedoru;⁵⁴³³ **Charles McLeod**, koji je od jula 1992. bio član PMEZ-a u sjeverozapadnoj Bosni;⁵⁴³⁴ **Edward Vulliamy**, novinar lista *Guardian*, koji je od 1992. do 1995. izvještavao o događajima u Bosni i Hercegovini;⁵⁴³⁵ **Predrag Radulović**, koji je od sredine 1991. do 1994. bio rukovodilac obavještajne grupe poznate pod nazivom "Miloš" u CSB-u Banjaluka;⁵⁴³⁶ **Slavko Puhalić**, Srbin, vojnik iz Prijedora koji je do avgusta 1992. služio pod komandom Slobodana Kuruzovića u logoru Trnopolje;⁵⁴³⁷ **Branko Berić**, pomoćnik za sanitet i veterinu u pozadinskoj bazi u Čirkin Polju, koja je bila dio prijedorskog TO-a;⁵⁴³⁸ **Sead Sušić**, bosanski Musliman iz Čarakova u opštini Prijedor;⁵⁴³⁹ i **Charles Kirudja**, koji je od aprila 1992. do marta 1994. bio službenik za civilne poslove UN-a u Hrvatskoj,⁵⁴⁴⁰ i ono smatra da su ti

⁵⁴³⁰ P3431 (Svjedokinja RM-074, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 2. oktobra 2000., str. 1-2, izjava svjedoka od 12. decembra 2012., str. 1, izjava svjedoka od 8. jula 2013., str. 1. P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 1-2. P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 1. P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 1-2. P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6850-6851, 6853; P2597 (Svjedok RM-060, list s pseudonimom iz predmeta *Tužilac protiv Stakića*, predmet br. IT-97-24-T); P2599 (Svjedok RM-060, tabela podudarnosti s transkriptom iz predmeta *Stakić*, 7. mart 2013.), str. 1. P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 1; P159 (Safet Tači, izjava svjedoka, 20. septembar 2000.), str. 1; Safet Tači, T. 2092. P3431 (Svjedokinja RM-074, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 2. oktobra 2000., str. 1-2, izjava svjedoka od 12. decembra 2012., str. 1, izjava svjedoka od 8. jula 2013., str. 1. P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), str. 1, par. 3.

⁵⁴³¹ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), str. 1, par. 1-3; Idriz Merdžanić, T. 3321.

⁵⁴³² P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6561-6562; Nusret Sivac, T. 4839.

⁵⁴³³ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 4.

⁵⁴³⁴ P3258 (Charles McLeod, transkript iz predmeta *Brđanin*, 21.-24. juni 2002.), str. 7281.

⁵⁴³⁵ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7989-7904, 7989-7990, 8035.

⁵⁴³⁶ P3207 (Predrag Radulović, izjava svjedoka, 5. decembar 2009.), str. 1, par. 4-5.

⁵⁴³⁷ D898 (Slavko Puhalić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), str. 1, par. 2-5; Slavko Puhalić, T. 31659, 31664.

⁵⁴³⁸ D928 (Branko Berić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 11-12; Branko Berić, T. 32852-32853.

⁵⁴³⁹ P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., str. 1, par. 1, 5, izjava svjedoka od 1. decembra 2014., str. 1. Dokazi Seada Sušića razmotreni su u poglavlju 4.10.7.

⁵⁴⁴⁰ P3587 (Charles Kirudja, izjava svjedoka, 17. novembar 2010.), par. 2. Dokazi Charlesa Kirudje razmotreni su u poglavlju 4.1.2, *Incident 1.2 iz Priloga C Optužnici*.

dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁵⁴⁴¹ Takođe su mu predloženi dokazi koje su iznijeli sljedeći bosanski Muslimani iz Prijedora: **svjedok RM-709, Kerim Mešanović, Jusuf Arifagić, svjedokinja RM-033 i svjedok RM-065** (čiji su dokazi razmotreni u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.2 iz Priloga C Optužnici*);⁵⁴⁴² kao i **Milovan Milutinović**, koji je od 1992. do 1994. bio načelnik Pres centra i Informativne službe u Komandi 5. (Banjalučkog) korpusa JNA, kasnije 1. KK-a, a od 1994. do 1996. načelnik Informativne službe i Centra za informativno-propagandne djelatnosti Glavnog štaba VRS-a;⁵⁴⁴³ **Miloš Šolaja**, koji je od 18. jula 1992. do kraja rata bio glavni urednik u Pres centru 1. KK-a;⁵⁴⁴⁴ **Rade Javorić**, koji je od 16. septembra 1991. bio komandant štaba TO-a Prijedor;⁵⁴⁴⁵ kao i dokumentarni dokazi;⁵⁴⁴⁶ te dokazi koje je iznio **Boško Kelečević**, koji je od 12. maja 1992. do kraja rata bio načelnik štaba 1. KK-a.⁵⁴⁴⁷

⁵⁴⁴¹ **Svjedok RM-047**: P2594 (Svjedok RM-047, izjava svjedoka, 14. mart 2000.), str. 4-5. **Svjedok RM-017**: P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 11. **Azra Blažević**: P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 17-19, 21, 23-24. **Svjedokinja RM-023**: P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 9-16, 24-25; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3966-3967, 3969-3971, 3975. **Svjedok RM-060**: P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6860, 6875, 6877-6878. **Safet Tači**: P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 85; Safet Tači, T. 2129. **Svjedokinja RM-074**: P3431 (Svjedokinja RM-074, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 2. oktobra 2000., str. 7. **Svjedok RM-008**: P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 61. **Idriz Merdžanić**: P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 35, 37, 39-40, 45, 48, 50-51, 60, 66; Idriz Merdžanić, T. 3327-3328, 3332, 3380. **Nusret Sivac**: Nusret Sivac, T. 4816. **Mevludin Sejmenović**: P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 46; Mevludin Sejmenović, T. 3548-3549. **Charles McLeod**: P3258 (Charles McLeod, transkript iz predmeta *Brđanin*, 21.-24. juni 2002.), str. 7326-7327; P3266 (Izvod iz pisma koje je Charles McLeod poslao svom ocu). **Edward Vulliamy**: P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7961-7962, 8054; Edward Vulliamy, T. 2722-2723, 2727-2728. **Predrag Radulović**: P3207 (Predrag Radulović, izjava svjedoka, 5. decembar 2009.), par. 142, 153. **Slavko Puhalić**: D898 (Slavko Puhalić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 13, 16, 23; Slavko Puhalić, T. 31642, 31675. **Branko Berić**: Branko Berić, T. 32854, 32877. **Sead Sušić**: P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., par. 33. **Charles Kirudja**: P3587 (Charles Kirudja, izjava svjedoka, 17. novembar 2010.), par. 74; P6484 (Memorandum Charlesa Kirudje, upućen Štabu UNPROFOR-a, 3. juli 1992.), str. 1-2.

⁵⁴⁴² P3437 (Svjedok RM-709, izjava svjedoka, 6. juni 2000.), str. 1-4; P3438 (Svjedok RM-709, izjava svjedoka, 16. februar 2002.), str. 1-2; P3439 (Svjedok RM-709, izjava svjedoka, 26. oktobar 2002.), str. 1-2. P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), str. 1, par. 3. P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 1-2. P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6189. P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 1-2, izjava svjedoka od 28. avgusta 2000., str. 2; P3274 (List sa pseudonimom za svjedoka RM-065). V. takođe P3279 (Tabela podudarnosti).

⁵⁴⁴³ D862 (Milovan Milutinović, izjava svjedoka, 11. juli 2014.), par. 3, 5, 51, 54, 140; Milovan Milutinović, T. 30038.

⁵⁴⁴⁴ D924 (Miloš Šolaja, izjava svjedoka, 11. juni 2014.), par. 4.

⁵⁴⁴⁵ D895 (Rade Javorić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 2, 6; Rade Javorić, T. 31424.

⁵⁴⁴⁶ P200 (Video-snimak posjete logorima u Prijedoru, avgust 1992.); P204 (Članak Edwarda Vulliamyja, objavljen u listu *Guardian* 7. avgusta 1992.); P205 (ITN-ov video-snimak posjete logoru u Omarskoj i Trnopolju, avgust 1992.); P206 (Video-snimak posjete logoru u Omarskoj i Trnopolju, avgust 1992.); P273 (Skica ambulante u logoru Trnopolje koju je nacrtao Idriz Merdžanić); P274 (fotografija prostorije u kojoj je vršeno isljeđivanje u ambulanti u logoru Trnopolje, koju je snimio Idriz Merdžanić); P275 (Fotografija Nedžada Jakupovića, koju je snimio Idriz Merdžanić); P276 (Fotografija zatočenika

Osnivanje logora Trnopolje i osoblje koje je radilo u njemu

1272. **Boško Kelečević** je u svom svjedočenju izjavio da je dobio informacije da su "centri" Omarska, Keraterm i Trnopolje bili formirani shodno odluci civilnih policijskih vlasti u opštini Prijedor, te da je za te logore bio zadužen Krizni štab.⁵⁴⁴⁸ Pripadnici 43. brigade VRS-a odveli su u te logore veliki broj razoružanih pripadnika muslimanskih snaga, i tokom operacije u Hambarinama i tokom operacije u Kozarcu.⁵⁴⁴⁹ Pored toga, veliki dio muškog stanovništva Kozarca i Hambarina pohapšen je i odveden u te logore, a to je, kako tvrdi Kelečević, uglavnom bilo djelo Kriznog štaba Prijedor.⁵⁴⁵⁰ Nakon što bi zatočenici došli u logore, za njih su bile odgovorne civilne vlasti, koje su, zajedno s nadležnim ministarstvima odbrane, utvrđivale da li su ti zatočenici pripadali bilo kojoj od muslimanskih ili hrvatskih oružanih snaga.⁵⁴⁵¹ Kako se navodi u jednom izvještaju SJB-a Prijedor, naslovljenom na MUP, VRS i CSB Banjaluka, dana 24. jula 1992 Ratno predsjedništvo Skupštine opštine Prijedor usvojilo je odluku da smanji broj pripadnika rezervnih snaga policije i obezbjeđenja, koji su u tom trenutku bili raspoređeni u logorima Keraterm, Trnopolje i Omarska.⁵⁴⁵² Simo Drljača je izvijestio da SJB Prijedor nije bio u mogućnosti da provede tu odluku sve dotle dok vojska bude odbijala da preuzme dužnosti obezbjeđenja u logorima.⁵⁴⁵³

postrojenih za konvoj u logoru u Trnopolju); P277 (Skica logora Trnopolje koju je nacrtao Idriz Merdžanić, 27.-28. avgust 2000., označeno s X); P278 (Skica logora Trnopolje koju je nacrtao Idriz Merdžanić); P279 (Izvod iz video-snimka razgovora s Idrizom Merdžanićem); P3263 (Izvještaj PMEZ-a, 1. septembar 1992.); P3265 (Izvještaj PMEZ-a, 3. septembar 1992.); P3266 (Izvod iz pisma koje je Charles McLeod poslao svom ocu); P3854 (Izvještaj Sime Drljače, upućen MUP-u bosanskih Srba i CSB-u Banjaluka, 5. avgust 1992.); P7128 (Vazdušni snimak dva puta koja su graničila s logorom, snimljen poslije rata); P7129 (Izvještaj o preuzetim motornim vozilima Kriznog štaba u Pozadinskoj bazi Čirkin Polje, 17. juni 1992.); P7195 (Izvod iz video-snimka posjete Penny Marshall zatvoru u Kuli i logorima u Prijedoru); P7197 (Odgovor Sime Drljače, načelnika SJB-a Prijedor, upućen CSB-u Banjaluka, 9. avgust 1992.); P7200 (Izvod iz izvještaja KEBS-a o pregledu zatočeničkih objekata u Bosni i Hercegovini, 24. avgust - 4. septembar 1992.); P2900 (Izvještaj CSB-a Banjaluka, 18. avgust 1992.).

⁵⁴⁴⁷ D1110 (Boško Kelečević, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), str. 1, par. 1, 9; Boško Kelečević, T. 37131.

⁵⁴⁴⁸ D1110 (Boško Kelečević, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 16; Boško Kelečević, T. 37263-37264.

⁵⁴⁴⁹ D1110 (Boško Kelečević, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 15; Boško Kelečević, T. 37257-37258, 37275-37276.

⁵⁴⁵⁰ Boško Kelečević, T. 37259.

⁵⁴⁵¹ D1110 (Boško Kelečević, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 15; Boško Kelečević, T. 37267, 37276-37277.

⁵⁴⁵² D1111 (Izvještaj upućen MUP-u, VRS-u i CSB-u u vezi s obezbjeđenjem centara u Prijedoru, 1. avgust 1992.).

⁵⁴⁵³ D1111 (Izvještaj upućen MUP-u, VRS-u i CSB-u u vezi s obezbjeđenjem centara u Prijedoru, 1. avgust 1992.).

1273. Logor Trnopolje osnovan je u selu Trnopolje u isto vrijeme kada su u Prijedoru osnovani logor Omarska i logor Keraterm, a zvanično je zatvoren krajem septembra 1992., premda su neki zatočenici u njemu ostali i duže od toga.⁵⁴⁵⁴ Logor se sastojao od jednospratne zgrade bivše škole, uz koju se nalazila nekadašnja mjesna zajednica s kinom, koji su bili poznati kao "dom".⁵⁴⁵⁵ **Svjedok RM-709** je izjavio da je 26. maja 1992., u selo Trnopolje stigla specijalna jedinica Vojne policije iz Prijedora pod komandom Slobodana Kuruzovića.⁵⁴⁵⁶ Članovi SDS-a su opkolili selo, a pripadnici policije su doveli sve stanovnike u dom kulture i osnovnu školu u Trnopolju.⁵⁴⁵⁷ Svjedok je izjavio da je policajac koji je njega uhapsio nosio plavu maskirnu uniformu i da ga je, držeći pušku uperenu u njega, natjerao da ode u dom kulture.⁵⁴⁵⁸ **Svjedok RM-047** je izjavio da su ga 26. maja 1992., naoružani vojnici u vojnom vozilu, koji su nosili "klasične jugoslovenske uniforme" i šljemove s petokrakama preko kojih su zalijepili crnu samoljepivu traku uhapsili pod prijetnjom oružjem i odveli ga u logor.⁵⁴⁵⁹ **Idriz Merdžanić** je u svom svjedočenju izjavio da su u popodnevnim satima 26. maja 1992., njega i još jednu grupu ljudi iz jednog malog sela u opštini Prijedor silom odvezli autobusima u logor Trnopolje.⁵⁴⁶⁰ Svjedoka su srpski vojnici sproveli u ambulantu, a ostale civile su odveli u veliku salu u domu kulture.⁵⁴⁶¹ Autobusi koji su prevozili uglavnom žene i djecu i dalje su pristizali i najveći dio tih žena i djece odveden je u veliku salu.⁵⁴⁶² Svjedok je noć proveo u ambulanti jer su mu vojnici rekli da ne smije nigdje da ide i tokom noći je izvana čuo pucnjavu.⁵⁴⁶³

1274. Komandant logora Trnopolje bio je Slobodan Kuruzović, kojem su se u logoru obraćali sa "major" i koji je nosio vojnu uniformu.⁵⁴⁶⁴ Kuruzović je boravio u jednoj kući nadomak kompleksa logora Trnopolje i zatočenici su ga često vidali s braćom

⁵⁴⁵⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 1059-1060.

⁵⁴⁵⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1062.

⁵⁴⁵⁶ P3437 (Svjedok RM-709, izjava svjedoka, 6. juni 2000.), str. 5; P3440 (Svjedok RM-709, transkript iz predmeta Brđanin, 28. oktobar 2002.), str. 11004.

⁵⁴⁵⁷ P3437 (Svjedok RM-709, izjava svjedoka, 6. juni 2000.), str. 5.

⁵⁴⁵⁸ P3437 (Svjedok RM-709, izjava svjedoka, 6. juni 2000.), str. 5.

⁵⁴⁵⁹ P2594 (Svjedok RM-047, izjava svjedoka, 14. mart 2000.), str. 2-4; P2595 (Svjedok RM-047, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. juli 2002.), str. 6220-6221, 6306.

⁵⁴⁶⁰ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 24-26; P277 (Skica logora Trnopolje koju je nacrtao Idriz Merdžanić); D55 (Mapa Kozarca, Omarske).

⁵⁴⁶¹ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 26; P277 (Skica logora Trnopolje koju je nacrtao Idriz Merdžanić); P273 (Skica ambulante u logoru Trnopolje koju je nacrtao Idriz Merdžanić).

⁵⁴⁶² P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 26; P277 (Skica logora Trnopolje koju je nacrtao Idriz Merdžanić).

⁵⁴⁶³ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 30; P273 (Skica ambulante u logoru Trnopolje koju je nacrtao Idriz Merdžanić).

⁵⁴⁶⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 1063, 1076.

Balaban, koji su bili poznati po surovosti.⁵⁴⁶⁵ **Nusret Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da su ta braća bili pripadnici Vojne policije.⁵⁴⁶⁶ **Svjedok RM-060** je izjavio da je Kuruzović bio u logoru svaki dan i da je bio prisutan svaki put kad su dolazili novi konvoji autobusa da odvezu zatočene žene i djecu u pravcu Kozarca.⁵⁴⁶⁷ **Svjedokinja RM-023** je izjavila da se Kuruzović svaka dva ili tri dana, u kući koju je koristio kao štab logora, iza zatvorenih vrata sastajao s ljudima u uniformama koji su dolazili iz Banjaluke u vozilima na kojima su bile srpske zastave.⁵⁴⁶⁸ **Merdžanić** je u svom svjedočenju izjavio da je Kuruzoviću pomagao Slavko Puhalić, zamjenik komandanta, koji je nosio zelenu vojnu maskirnu uniformu.⁵⁴⁶⁹ **Slavko Puhalić** je u svom svjedočenju izjavio da na svojoj uniformi nije imao nikakve oznake i da je bijeli opasač nosio samo zato što mu ga je dao jedan njegov prijatelj, vojni policajac, jer nije imao opasač.⁵⁴⁷⁰ U izvještaju Pozadinske baze Čirkin Polje o preuzetim motornim vozilima, od 17. juna 1992., navodi se da je Puhalić radio za Vojnu policiju.⁵⁴⁷¹

1275. Svi stražari u logoru bili su u vojnim uniformama, rjeđe u policijskim, i bili su iz Prijedora.⁵⁴⁷² **Mevludin Sejmenović** je u svom svjedočenju izjavio da je logor nadzirala "vojna organizacija", da je bio okružen bodljikavom žicom i da su mitraljezi bili upereni u jedini dio logora koji nije bio okružen bodljikavom žicom.⁵⁴⁷³ **Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da su obezbjeđenje u logoru vršili vojnici VRS-a i da je među stražarima prepoznao dvojicu bivših policajaca i neke svoje poznanike iz Prijedora koji su bili mobilisani u "gradski bataljon" VRS-a.⁵⁴⁷⁴ **Merdžanić** je u svom svjedočenju izjavio da su se stražari u logoru smjenjivali približno svake dvije sedmice.⁵⁴⁷⁵ **Predrag Radulović** je izjavio da je u logoru viđao ljude u maskirnim uniformama, ali se nije mogao sjetiti da li su oni bili pripadnici vojske, policije ili vojne policije.⁵⁴⁷⁶ **Merdžanić** je u svom svjedočenju izjavio da je većina vojnika u logoru nosila zelene maskirne

⁵⁴⁶⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1065.

⁵⁴⁶⁶ Nusret Sivac, T. 4816.

⁵⁴⁶⁷ P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6875, 6884.

⁵⁴⁶⁸ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 11, 15.

⁵⁴⁶⁹ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 35; Idriz Merdžanić, T. 3332, 3380, 3382, 3403; P278 (Skica logora Trnopolje koju je nacrtao Idriz Merdžanić).

⁵⁴⁷⁰ Slavko Puhalić, T. 31694, 31705-31706, 31714-31716.

⁵⁴⁷¹ P7129 (Izvještaj o preuzetim motornim vozilima Kriznog štaba u Pozadinskoj bazi Čirkin Polje, 17. juni 1992.), str. 12. V. Slavko Puhalić, T. 31690-31694.

⁵⁴⁷² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1064.

⁵⁴⁷³ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 44; Mevludin Sejmenović, T. 3547-3548.

⁵⁴⁷⁴ Nusret Sivac, T. 4816.

⁵⁴⁷⁵ Idriz Merdžanić, T. 3380.

⁵⁴⁷⁶ P3207 (Predrag Radulović, izjava svjedoka, 5. decembar 2009.), par. 153.

vojne uniforme, a da su povremeno neki bili odjeveni u plave maskirne uniforme.⁵⁴⁷⁷ **Svjedok RM-047** je izjavio da je u nekoliko navrata vidio kako pripadnici srpske policije ulaze u logor.⁵⁴⁷⁸ **Svjedok RM-060** je takođe vidio interventni vod policije iz Prijedora, poznat pod nazivom Šarenci, čiji su pripadnici nosili plavo-žute maskirne uniforme, kakve je nosila policija, s oznakom na kojoj je bila srpska zastava na jednoj strani i rječju "Milicija" ispisanom ćirilicom na drugoj.⁵⁴⁷⁹ Ta jedinica Šarenci uvijek je bila u logoru kad bi stigao konvoj.⁵⁴⁸⁰

1276. **Rade Javorić** je u svom svjedočenju izjavio da je čuo da je Srđo Srdić, zajedno s policijom, imao ulogu u organizovanju i uspostavljanju istražnih i sabirnih centara na teritoriji Prijedora.⁵⁴⁸¹ Kako je naveo svjedok, vojska nije vršila neposredno obezbjeđenje istražnim i sabirnim centrima u Prijedoru i njegovoj okolini, ali su pojedini oficiri VRS-a imali zadatak da "razgovaraju s" onima koji su bili u sabirnim centrima.⁵⁴⁸² Neposredno obezbjeđenje u logoru Trnopolje vršila je Kuruzovićeva jedinica, a širi krug je obezbjeđivala jedna druga jedinica VRS-a.⁵⁴⁸³

Zatočenici u logoru Trnopolje

1277. **Merdžanić** je u svom svjedočenju izjavio da su zatočenici u logoru Trnopolje bili Muslimani ili Hrvati, od kojih mnogima, kao ni njemu, nisu pružili nikakve razloge iz kojih su ih držali u zatočenju.⁵⁴⁸⁴ Svjedok je procijenio da je u periodu od kraja maja do početka juna 1992., u logoru bilo zatočeno oko 8.000 civila, a da su samo 10 posto tog ukupnog broja zatočenika činili vojno sposobni muškarci.⁵⁴⁸⁵ Neki ljudi su u konvojima odlazili iz logora, ali bi umjesto njih došli ljudi iz sela koja su Srbi očistili.⁵⁴⁸⁶ **Radulović** je izjavio da su u ljeto 1992. u logoru Trnopolje bili zatočeni uglavnom žene, djeca i stariji ljudi.⁵⁴⁸⁷ **Safet Tači**, koji je u logoru Trnopolje bio od kraja jula do 21. avgusta 1992., u svom je svjedočenju izjavio da su zatočenike u

⁵⁴⁷⁷ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 29; Idriz Merdžanić, T. 3380, 3403.

⁵⁴⁷⁸ P2595 (Svjedok RM-047, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. juli 2002.), str. 6252.

⁵⁴⁷⁹ P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6881.

⁵⁴⁸⁰ P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6881-6882.

⁵⁴⁸¹ D895 (Rade Javorić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 25.

⁵⁴⁸² D895 (Rade Javorić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 26; Rade Javorić, T. 31451.

⁵⁴⁸³ Rade Javorić, T. 31450-31451, 31453-31455.

⁵⁴⁸⁴ Idriz Merdžanić, T. 3328.

⁵⁴⁸⁵ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 38; Idriz Merdžanić, T. 3329.

⁵⁴⁸⁶ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 68; Idriz Merdžanić, T. 3329.

⁵⁴⁸⁷ P3207 (Predrag Radulović, izjava svjedoka, 5. decembar 2009.), par. 142, 153.

Trnopolju činili muškarci, žene i djeca koji su bili muslimanske ili hrvatske nacionalnosti, u dobi od 16 do 70 godina.⁵⁴⁸⁸

1278. Cijeli logor Trnopolje, kao takav, namjerno nije bio ograđen, premda su neki njegovi dijelovi bili ograđeni zidom koji je tu bio otprije. Međutim, čak i da je samo bila nacrtana crta na zemlji, niko se ne bi usudio da je pređe jer je oko cijelog logora stražarila vojska. Tamo je bilo mitraljeskih gnijezda i dobro naoružanih punktova s cijevima uperenim prema logoru.⁵⁴⁸⁹ **Svjedok RM-047** je izjavio da je on u logoru ostao do 1. oktobra 1992.⁵⁴⁹⁰ On je rekao da su stražari bili posvuda po logoru, tako da nije bilo moguće otići.⁵⁴⁹¹ **Merdžanić** je u svom svjedočenju izjavio da niko bez stražarske pratnje nije mogao da uđe u onaj dio logora koji je bio ograđen bodljikavom žicom niti da izađe iz njega i da je najveći dio ljudi bio doveden na to mjesto, ali da nekoliko desetina ljudi jeste došlo u logor, nakon što su bili protjerani iz svojih kuća i što nisu imali nigdje drugdje da odu.⁵⁴⁹² Nakon dolaska MKCK-a, neki ljudi su pokušali da dođu u logor da bi ih MKCK registrovao.⁵⁴⁹³ **Azra Blažević** je izjavila da je Slobodan Kuruzović rekao njoj i drugima da im nije dopušteno da napuste taj logor.⁵⁴⁹⁴ U logoru je "neprekidno" bilo zatočeno preko 2.000 ljudi. Kako su sela bila "čišćena", tako su tu dolazile porodice, koje bi oko tri dana kasnije bile "deportovane" teretnim vozovima i autobusima prema centralnoj Bosni. Svjedokinja je smatrala da je taj logor funkcionisao i kao zatočenički objekat i kao tranzitni objekat za "deportacije".⁵⁴⁹⁵ **Svjedokinja RM-023** je izjavila da su neki ljudi pokušali da pobjegnu iz logora Trnopolje, ali da bi ih uvijek uhvatili, premlatili i vratili nazad u logor.⁵⁴⁹⁶

1279. **Svjedok RM-709** je izjavio da su među onima koje su dovodili u logor Trnopolje bili i civili.⁵⁴⁹⁷ Nakon što bi sve seljane skupili na jedno mjesto, odvojili bi pripadnike muslimanskog TO-a, rezervne policajce i aktiviste SDA i zatočili ih u

⁵⁴⁸⁸ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 85, 94; Safet Tači, T. 2102-2103, 2129.

⁵⁴⁸⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1066.

⁵⁴⁹⁰ P2594 (Svjedok RM-047, izjava svjedoka, 14. mart 2000.), str. 4.

⁵⁴⁹¹ P2594 (Svjedok RM-047, izjava svjedoka, 14. mart 2000.), str. 4.

⁵⁴⁹² P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 32; Idriz Merdžanić, T. 3369-3371, 3399-3400, 3402-3403; P278 (Skica logora Trnopolje koju je nacrtao Idriz Merdžanić).

⁵⁴⁹³ Idriz Merdžanić, T. 3402.

⁵⁴⁹⁴ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 11.

⁵⁴⁹⁵ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 16.

⁵⁴⁹⁶ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 12.

⁵⁴⁹⁷ P3437 (Svjedok RM-709, izjava svjedoka, 6. juni 2000.), str. 5; P3440 (Svjedok RM-709, transkript iz predmeta *Brđanin*, 28. oktobar 2002.), str. 11008; P3443 (Izveštaj o političko-bezbjednosnoj situaciji u Bosanskoj Krajini od 26. maja 1992.), str. 1; P3446 (Tabela podudarnosti).

društveni dom.⁵⁴⁹⁸ **Sejmenović** je u svom svjedočenju izjavio da su poslije granatiranja sela Trnopolje, neke muškarce i dječake iz sela odveli u logor Trnopolje.⁵⁴⁹⁹ Neki od onih koji su zarobljavali ljude nosili su uniforme "Martićeve milicije", koje su bile slične uniformama JNA, samo sa svjetlijim šarama; neki su nosili uniforme JNA; drugi su nosili uniforme 5. kozaračke brigade, dok su neki bili u civilnoj odjeći.⁵⁵⁰⁰ Svjedok je od ljudi u logoru Trnopolje čuo da ih je, poslije vojnih napada na njihova sela, "srpska vojska" usmjerila ka Trnopolju.⁵⁵⁰¹ Neki ljudi su svojom voljom došli u Trnopolje nakon što im je selo bilo spaljeno, zato što im je rečeno da je to jedino sigurno mjesto na koje mogu otići.⁵⁵⁰² **Kerim Mešanović** je izjavio da je 30. maja 1992. napadnut Prijedor i da su sve civile koji su ispred kuća izvjesili bijele plahte zarobili u njihovim kućama i odveli u Trnopolje.⁵⁵⁰³

1280. **Svjedok RM-017** je opisao svoje prebacivanje u logor Trnopolje i svoj kratki boravak u tom logoru. On je izjavio da su 26. maja 1992. svim ljudima s područja Kozarca naredili da napuste to mjesto i odu u Prijedor kako bi vojska mogla da izvrši "čišćenje terena".⁵⁵⁰⁴ Tog dana oko 17:00 sati, srpski vojnici u džipu bivše JNA dovezli su se do svjedokove kuće i rekli mu da su od njih tražili da "očiste to područje".⁵⁵⁰⁵ Tog dana je cjelokupno stanovništvo Kozarca i njegove okoline, koje je gotovo u cijelosti bilo muslimanske nacionalnosti, krenulo ka Prijedoru.⁵⁵⁰⁶ Na primjer, stanovnici Kozaruše, sela u opštini Prijedor, bili su tog dana podijeljeni u dvije grupe i muškarci su autobusima odvezeni direktno u Keraterm, dok su žene, djeca i starci odvedeni u Trnopolje.⁵⁵⁰⁷ Na putu ka Prijedoru, svjedoka i njegovu porodicu su na raskrsnici na glavnoj cesti Prijedor-Banjaluka zaustavili neki vojnici u različitim vrstama uniformi, kao što su crne, sivomaslinaste, maskirne i plave policijske uniforme, uz koje je bio i jedan tenk.⁵⁵⁰⁸ Svjedoka i njegovu porodicu su pustili da nastave put ka Prijedoru, ali su

⁵⁴⁹⁸ P3437 (Svjedok RM-709, izjava svjedoka, 6. juni 2000.), str. 5.

⁵⁴⁹⁹ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 37-38.

⁵⁵⁰⁰ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 37; Mevludin Sejmenović, T. 3542-3543.

⁵⁵⁰¹ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 45; Mevludin Sejmenović, T. 3539.

⁵⁵⁰² Mevludin Sejmenović, T. 3548.

⁵⁵⁰³ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 20.

⁵⁵⁰⁴ P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3329-3330.

⁵⁵⁰⁵ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 8; P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3337.

⁵⁵⁰⁶ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 2, 7-8.

⁵⁵⁰⁷ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 8, 10.

⁵⁵⁰⁸ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 8; P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3341-3342, 3344.

druge muškarce sistematski odvajali od žena, djece i starijih osoba.⁵⁵⁰⁹ Organizovan je prevoz i svi su ljude na kraju na njihova odredišta prevezli autobusima "Autotransporta" i Rudnika željezne rude "Ljubija", koji su bili autobusna preduzeća iz Prijedora.⁵⁵¹⁰ Svjedok je procijenio da je 26. i 27. maja 1992. približno 10.000 ljudi prevezeno u Trnopolje, Prijedor, Keraterm, Brežičane ili Omarsku.⁵⁵¹¹ Svjedok je sa svojom suprugom i djecom stigao u Trnopolje 26. maja 1992. u približno 22:00 ili 23:00 sata.⁵⁵¹² Nisu morali da se registruju u logoru i ljudima je bilo dopušteno da slobodno ulaze u logor i kreću se unutar njega.⁵⁵¹³ Muškarcima nije bilo dopušteno da izlaze iz logora, ali ženama, djeci i starijim osobama jeste, barem tokom prvih par dana, i to nakon što bi prethodno zatražili dozvolu u službi Crvenog krsta u logoru i jedino u slučaju da su imali rodbinu u nekom od okolnih sela.⁵⁵¹⁴ Svjedok i njegova porodica spavali su u svjedokovom automobilu, koji je on dovezao.⁵⁵¹⁵ Dva ili tri dana kasnije, žene, djecu, invalide i starije osobe su ukrcali u vagone za stoku i odvezli ih na teritoriju pod kontrolom ABiH.⁵⁵¹⁶ Trećeg dana, svjedoka su vojni policajci u maskirnim uniformama odveli u Omarsku.⁵⁵¹⁷

1281. Neki zatočenici su u logor Trnopolje došli kasnije, u julu i avgustu 1992. Prema izvještaju o prezetim motornim vozilima u Pozadinskoj bazi u Čirkin Polju od 17. juna 1992., ljudstvo i sredstva su bili mobilisani u Pozadinski štab na osnovu Odluke o opštoj i javnoj mobilizaciji snaga i sredstava u republici bosanskih Srba, odluke Kriznog štaba Prijedor i naredbe koju je izdao Kuruzović.⁵⁵¹⁸ Prema evidenciji preduzeća "Autotransport" Prijedor — autoprevoznog preduzeća iz Prijedora koje je pružalo usluge za potrebe vojske, Kriznog štaba i policije — mnoštvo autobusa se odvezlo u

⁵⁵⁰⁹ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 8-9; P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3345-3346.

⁵⁵¹⁰ P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3345-3346.

⁵⁵¹¹ P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3346-3347.

⁵⁵¹² P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 10; P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3350.

⁵⁵¹³ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 10.

⁵⁵¹⁴ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 10; P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3350.

⁵⁵¹⁵ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 8, 10; P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3351.

⁵⁵¹⁶ P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3350-3351.

⁵⁵¹⁷ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 11-12.

⁵⁵¹⁸ P7129 (Izveštaj o prezetim motornim vozilima Kriznog štaba u Pozadinskoj bazi Čirkin Polje, 17. juni 1992.), str. 1.

Trnopolje u julu 1992., uključujući najmanje 14 koji su tamo odvezeni samo 23. jula 1992.⁵⁵¹⁹

1282. **Svjedok RM-060** je izjavio da su ga 20. jula 1992., zajedno s drugim muškarcima iz Biščana, autobusom odvezli u logor Trnopolje.⁵⁵²⁰ Među ostalim zatočenicima, svjedok je prepoznao ljude iz Prijedora, Kozarca i okolnih sela.⁵⁵²¹ Ljudima iz okolnih sela bilo je dopušteno da izađu iz logora ukoliko na jednom od kontrolnih punktova ostave svoje lične karte.⁵⁵²² **Svjedokinja RM-023** bila je zatočena u logoru Trnopolje od kraja jula 1992. do početka septembra 1992.⁵⁵²³ Po dolasku, svjedokinja je evidentirana kao "ekstremist iz Hambarina" i stražari u logoru su je optužili da je kupovala i spremala oružje. Stražari su svjedokinju nazivali "balijom".⁵⁵²⁴ Tokom prvih devet dana zatočenja, svjedokinju su držali u zgradi škole.⁵⁵²⁵

1283. **Svjedokinja RM-074** je izjavila da je 28. jula 1992. otišla na kontrolni punkt u Čarakovu, gdje joj je jedan srpski vojnik rekao da se sve žene trebaju okupiti kako bi ih mogli odvesti u Prijedor na ispitivanje, nakon čega će ih vratiti u Čarakovo.⁵⁵²⁶ Shodno tome, ona se vratila kući i pvela sve žene i djecu u Dom u Čarakovo, gdje je vidjela kako se okupljaju i ljudi iz susjednih sela. U Domu je bilo ukupno oko 500 ljudi, pretežno žena i djece, ali i nešto muškaraca, kako mlađih tako i starijih, kao i 60 do 70 vojnika. Nakon što su čekali nekih tri ili četiri sata, naredili su im da idu pješice prema asfaltnom putu udaljenom oko kilometar od Doma. Na putu je bilo pet autobusa "Autotransporta" iz Prijedora koje su vozili Srbi u uniformama. Ženama, djeci i starijim muškarcima su naredili da se ukrcaju u autobuse koji su ih odvezli u logor Trnopolje.⁵⁵²⁷ Ona je u Trnopolju provela samo jedan dan i sljedećeg dana je otišla u konvoju za Travnik, ali, da bi pustili ljude da odu, stražari su od ljudi u konvoju zahtijevali da im daju svoje dragocjenosti, rekavši da im je potreban novac za hranu i

⁵⁵¹⁹ Slavko Puhalić, T. 31670-31672; P7127 (Evidencija "Autotransporta" Prijedor o izvršenom prevozu, juli 1992.).

⁵⁵²⁰ P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6858, 6866-6867, 6873.

⁵⁵²¹ P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6873-6874.

⁵⁵²² P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6875.

⁵⁵²³ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 9, 16.

⁵⁵²⁴ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 9.

⁵⁵²⁵ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 9.

⁵⁵²⁶ P3431 (Svjedokinja RM-074, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 2. oktobra 2000., str. 6.

⁵⁵²⁷ P3431 (Svjedokinja RM-074, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 2. oktobra 2000., str. 6.

naoružanje za vojsku, i ona je čula da su neki ljudi morali da potpišu dokumente kojima svu svoju imovinu predaju Srbima.⁵⁵²⁸

1284. **Svjedokinja RM-033** je izjavila da je 3. avgusta 1992. oko podneva, nakon što je stigla u Trnopolje, vidjela kako dolazi Zoran Žigić s još dvojicom ili trojicom ljudi.⁵⁵²⁹ Jedan stražar je naredio svim prisutnim ženama da legnu na pod, što su one i učinile.⁵⁵³⁰ Žigić je ušao u prostoriju i pitao gdje su žene, na šta mu je taj stražar odgovorio da tu nema žena i rekao: "Ja ovdje odgovaram za ove ljude i molim te, gospodine Žigiću, da napustite ovaj dio".⁵⁵³¹ **Svjedok RM-008** je izjavio da je 5. avgusta 1992. premješten iz logora Keraterm u logor Trnopolje.⁵⁵³² Kuruzović je muškarcima u logoru rekao da treba da se osjećaju bezbjedno, ali da će, ako neko pokuša da ubije jednog od njegovih vojnika, on ubiti njih 100.⁵⁵³³

1285. Pretresnom vijeću su predloženi dokazi o najmanje dvije posjete Trnopolju od strane stranih delegacija, uključujući predstavnike MKCK-a i medija. **Svjedok RM-060** je izjavio da su, nakon što je zatvoren logor Omarska, mnoge strane delegacije dolazile u Trnopolje i da su tokom tih obilazaka bili postavljani znakovi koji su odavali utisak kao da je logor sabirni centar, a žica oko logora je uklonjena.⁵⁵³⁴ Stražari su svjedoku i ostalima zaprijetili da ne daju izjave predstavnicima MKCK-a tokom njihovih posjeta logoru.⁵⁵³⁵ **Merdžanić** je u svom svjedočenju izjavio da je uoči posjete 4. avgusta 1992. od strane novinara iz međunarodnih medija, među kojima je bila Penny Marshall, broj zatočenika drastično smanjen.⁵⁵³⁶ Svjedok je smatrao da su logori u Keratermu i Omarskoj morali biti raspušteni prije posjete te da su neki zatočenici iz tih logora bili premješteni u Trnopolje.⁵⁵³⁷ U vrijeme posjete novinara, komandant je bio Kuruzović i on je organizovao čišćenje logora uoči posjete.⁵⁵³⁸ Kuruzović je mnogim zatočenicima rekao da mogu da napuste logor i vrate se svojim domovima, pa je veliki broj njih i

⁵⁵²⁸ P3431 (Svjedokinja RM-074, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 2. oktobra 2000., str. 6-7.

⁵⁵²⁹ P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6212-6213, 6234-6235.

⁵⁵³⁰ P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6235.

⁵⁵³¹ P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6235-6236.

⁵⁵³² P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 55, 59.

⁵⁵³³ P3224 (Svjedok RM-008, izjava svjedoka, 16. maj 2013.), par. 61.

⁵⁵³⁴ P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6878-6879.

⁵⁵³⁵ P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6882.

⁵⁵³⁶ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 71-72.

⁵⁵³⁷ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 71.

⁵⁵³⁸ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 74.

otišao, uključujući svjedokovog punca, Faruka Rizvića.⁵⁵³⁹ Logorske vlasti su organizovale konvoj kojim su skoro sve žene i stariji muškarci odvezeni iz logora.⁵⁵⁴⁰

1286. **Edward Vulliamy** je u svom svjedočenju izjavio da su, nakon što je 5. avgusta 1992. obišao logor Omarska, njega i druge novinare pod pratnjom odveli u logor u Trnopolju.⁵⁵⁴¹ Kada je u popodnevnim satima prilazio logoru, svjedok je vidio kako dva novinara televizijske mreže ITN izlaze iz kombija i kreću se prema ogradi od bodljikave žice iza koje je bila gomila ljudi, od kojih su neki bili mršavi kao kosturi.⁵⁵⁴² Ograda oko logora nije bila cijelom dužinom pojačana bodljikavom žicom i bilo je teško ocijeniti gdje je bila granica; prostor u kojem su se nalazili ti ljudi bio je jasno definisan tom ogradom, stražarima koji su bili oko njega i zidom.⁵⁵⁴³ Novinari su se predstavili i razgovarali s ljudima koji su bili iza te ograde; većina muškaraca je tog dana došla u Trnopolje, uglavnom iz Keraterma, a neki iz Omarske.⁵⁵⁴⁴ Svjedok je s nekima od tih ljudi razgovarao o uslovima u logorima iz kojih su došli, kao i u logoru Trnopolje, ali oni su se snbivali da govore o tome u prisustvu naoružanih logorskih stražara koji su slušali šta su oni govorili.⁵⁵⁴⁵ Na pitanje o uslovima u logoru, jedan od tih ljudi je rekao da ne zna da li mu je dopušteno da govori, a dvojica ljudi nisu voljna da govore o tome da li je bilo premlaćivanja.⁵⁵⁴⁶ Jedan čovjek je rekao da su ih doveli u logor iz njihovih domova u okolnim selima.⁵⁵⁴⁷ Drugi čovjek je rekao da nema hrane i vode.⁵⁵⁴⁸ Iz video-snimka ljudi iza ograde od bodljikave žice i teksta novinara ITN-a koji je išao uz njega vidi se da su uslovi u tom logoru bili užasni, da su stotine ljudi bile prisiljene da po

⁵⁵³⁹ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 70, 72; P278 (Skica logora Trnopolje koju je nacrtao Idriz Merdžanić).

⁵⁵⁴⁰ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 71; Idriz Merdžanić, T. 3333, 3367-3368.

⁵⁵⁴¹ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7945-7946, 7963; Edward Vulliamy, T. 2602.

⁵⁵⁴² P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7946, 7963; Edward Vulliamy, T. 2597; P200 (Video-snimak posjete logorima u Prijedoru, avgust 1992.), 2:32-2:39, str. 2.

⁵⁵⁴³ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 8143-8144; Edward Vulliamy, T. 2728.

⁵⁵⁴⁴ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7946; Edward Vulliamy, T. 2599, 2667; P204 (Članak Edwarda Vulliamyja, objavljen u *Guardianu* 7. avgusta 1992.), str. 4.

⁵⁵⁴⁵ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7946-7947, 7953-7959, 7962; Edward Vulliamy, T. 2597, 2664, 2721-2722; P200 (Video-snimak posjete logorima u Prijedoru, avgust 1992.), 3:06-3:38, str. 2-3; P206 (Video-snimak posjete logoru u Omarskoj i Trnopolju, avgust 1992.), 9:34-23:34, str. 7-15.

⁵⁵⁴⁶ P206 (Video-snimak posjete logoru u Omarskoj i Trnopolju, avgust 1992.), str. 7, 9, 12.

⁵⁵⁴⁷ P206 (Video-snimak posjete logoru u Omarskoj i Trnopolju, avgust 1992.), str. 8-9.

⁵⁵⁴⁸ P206 (Video-snimak posjete logoru u Omarskoj i Trnopolju, avgust 1992.), str. 13.

vrućini jedu i spavaju na otvorenom i da su dobijali samo male porcije hrane koje su se sastojale od malo kruha i supe.⁵⁵⁴⁹ U logoru Trnopolje bilo je i žena i djece.⁵⁵⁵⁰

1287. Novinarica ITN-a Penny Marshall razgovarala je s Idrizom Merdžanićem, koji je potvrdio da je ukazivao pomoć ljudima koji su bili pretučeni u drugim logorima.⁵⁵⁵¹

Merdžanić je u svom svjedočenju izjavio da tokom posjete nije mogao slobodno da govori jer je tu bio prisutan Mićo Kobas.⁵⁵⁵² Kada je svjedok ostao nasamo s Penny Marshall, dao joj je fotografski aparat i film s fotografijama koje je snimio.⁵⁵⁵³

Vulliamy je takođe razgovarao s ljudima koji su bili raštrkaniji i nalazili se izvan ograđenog prostora; među njima je bilo muškaraca, žena i djece i oni su mu rekli da su došli u taj logor iz niza razloga.⁵⁵⁵⁴ Neke su tu dotjerali pod stražarskom pratnjom iz

okolnih sela; neki su se uputili u Trnopolje pobjegavši iz svojih sela nakon što su im kuće bile spaljene, granatirane ili na udaru pušćane vatre; a drugi su pobjegli od intenzivnih borbi koje su vođene u njihovim selima.⁵⁵⁵⁵ U članku od 7. avgusta 1992.,

svjedok je naveo kako mu je jedan od tih ljudi rekao da su "oni" došli u selo Kozarac i autobusima odvezli njega i druge u logor Keraterm, a zatim u Trnopolje.⁵⁵⁵⁶ Svjedok je,

razgovarajući s tim ljudima, stekao utisak da im je, u poređenju s mjestima na kojima su prethodno bili, laknulo što su u Trnopolju.⁵⁵⁵⁷ Svjedok je razgovarao s ljudima koji su

bili u dijelu koji nije bio ograđen i oni su mu rekli da su uz dozvolu mogli da posjećuju svoje bivše domove i okolna sela kako bi potražili hranu ili lijekove.⁵⁵⁵⁸ Jedan veterinar s kojim je svjedok tokom godina razgovarao nekoliko puta rekao mu je da je bio u

⁵⁵⁴⁹ P205 (ITN-ov video-snimak posjete logoru u Omarskoj i Trnopolju, avgust 1992.), 4:39-5:00, str. 3.

⁵⁵⁵⁰ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 8050-8051;

P204 (Članak koji je napisao Edward Vulliamy, objavljen u listu *Guardian* 7. avgusta 1992.), str. 4.

⁵⁵⁵¹ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7959; Edward Vulliamy, T. 2597, 2599; P200 (Video-snimak posjete logorima u Prijedoru, avgust 1992.), 3:54-4:19, str. 3.

⁵⁵⁵² P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 70-73; Idriz Merdžanić, T. 3335-3340; P279 (Izvod iz video-snimka razgovora s Idrizom Merdžanićem).

⁵⁵⁵³ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 47, 73; Idriz Merdžanić, T. 3340-3341; P274 (Fotografija prostorije za ispitivanje u ambulanti u logoru Trnopolje, koju je snimio Idriz Merdžanić); P275 (Fotografija Nedžada Jakupovića, koju je snimio Idriz Merdžanić); P276 (Fotografija zatočenika postrojenih za konvoj u logoru u Trnopolju).

⁵⁵⁵⁴ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7959, 7961; Edward Vulliamy, T. 2653, 2667-2668, 2670-2671, 2721, 2725; P204 (Članak koji je napisao Edward Vulliamy, objavljen u listu *Guardian* 7. avgusta 1992.), str. 4.

⁵⁵⁵⁵ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7961; Edward Vulliamy, T. 2653, 2664, 2668, 2670-2671, 2721; P204 (Članak koji je napisao Edward Vulliamy, objavljen u listu *Guardian* 7. avgusta 1992.), str. 4.

⁵⁵⁵⁶ P204 (Članak koji je napisao Edward Vulliamy, objavljen u listu *Guardian* 7. avgusta 1992.), str. 4.

⁵⁵⁵⁷ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7962; P204 (Članak koji je napisao Edward Vulliamy, objavljen u listu *Guardian* 7. avgusta 1992.), str. 4.

⁵⁵⁵⁸ Edward Vulliamy, T. 2682, 2724-2726.

mogućnosti da se vrati u Kozarac kako bi pokupio ljude koji su tamo ostali poslije granatiranja.⁵⁵⁵⁹

1288. U članku od 7. avgusta 1992., svjedok je logor Trnopolje opisao kao "nešto između civilnog zatvora i tranzitnog logora"; objasnio je da je pod "civilnim zatvorom" mislio na ograđeni prostor u kojem su bili muškarci koji su došli iz Omarske i Keraterma, a da se opis "tranzitni logor" odnosio na prostor koji nije bio ograđen.⁵⁵⁶⁰ Svjedok je u svom svjedočenju izjavio da je, na osnovu iskustava koje je stekao putujući u konvoju ka Travniku i svojih zapažanja u logoru, uključujući i ona koja je stekao kada je u kasnije ponovo došao u logor, zaključio da je logor Trnopolje bio polazna tačka za većinu ljudi koji su bili sistematski "deportovani".⁵⁵⁶¹

1289. **Milovan Milutinović** je u svom svjedočenju izjavio da se pridružio grupi novinara u posjeti Trnopolju, koja je bila pod pratnjom civilne policije.⁵⁵⁶² Nekoliko stotina Muslimana okupilo se na otvorenom prostoru ispred društvenog doma i škole kako bi se sklonilo od oružanog sukoba između muslimanskih ekstremista i vojske u Kozarcu.⁵⁵⁶³ U "takvom centru" ljudima je bilo dozvoljeno da se slobodno kreću i da odlaze natrag svojim kućama kako bi uzeli neke stvari i namirnice za prehranu. Civilne vlasti su angažovale mještane kao obezbjeđenje kako bi zaštitile te ljude i organizovale su rad Crvenog krsta kako bi on mogao da pruža neophodnu pomoć. Prema riječima svjedoka, nigdje nije bilo ograde niti bodljikave žice osim oko skladišta za građevinski materijal, u kojem niko nije bio smješten.⁵⁵⁶⁴ Dok je bio u Trnopolju, Muslimani mu se nisu žalili na to kako se s njima postupalo.⁵⁵⁶⁵ Svjedok je kasnije saznao da su novinarka Penny Marshall i jedan reporter lista *Guardian* ušli u prostor skladišta građevinskog materijala i kroz žičanu ogradu snimili ljude video-kamerom.⁵⁵⁶⁶ Svjedok je od ljudi koji su živjeli u Trnopolju čuo da je Fikret Alić, koji je bio među ljudima koje su tu doveli da bi ih fotografisali, bolovao od tuberkuloze.⁵⁵⁶⁷ Prema riječima svjedoka, to je

⁵⁵⁵⁹ Edward Vulliamy, T. 2724.

⁵⁵⁶⁰ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 8057-8058; Edward Vulliamy, T. 2665-2667; P204 (Članak koji je napisao Edward Vulliamy, objavljen u listu *Guardian* 7. avgusta 1992.), str. 4.

⁵⁵⁶¹ Edward Vulliamy, T. 2738-2740.

⁵⁵⁶² D862 (Milovan Milutinović, izjava svjedoka, 11. juli 2014.), par. 37-40.

⁵⁵⁶³ D862 (Milovan Milutinović, izjava svjedoka, 11. juli 2014.), par. 41.

⁵⁵⁶⁴ D862 (Milovan Milutinović, izjava svjedoka, 11. juli 2014.), par. 42.

⁵⁵⁶⁵ D862 (Milovan Milutinović, izjava svjedoka, 11. juli 2014.), par. 43.

⁵⁵⁶⁶ D862 (Milovan Milutinović, izjava svjedoka, 11. juli 2014.), par. 44. Pretresno vijeće smatra da je taj reporter bio Edward Vulliamy. V. P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7899, 7901, 7910, 7945.

⁵⁵⁶⁷ D862 (Milovan Milutinović, izjava svjedoka, 11. juli 2014.), par. 44; Milovan Milutinović, T. 30130.

bio razlog njegove mršavosti, koja je kasnije iskorištena da bi se potkrijepile optužbe da su Srbi osnovali koncentracione logore.⁵⁵⁶⁸

1290. **Merdžanić** je u svom svjedočenju izjavio da je nakon prve posjete Penny Marshall stigao konvoj s ljudima iz Omarske, koje su smjestili pored drvenog spremišta u prednjem dijelu logora i dali im prašak protiv vaški.⁵⁵⁶⁹ I ljudi iz Keraterma su bili premješteni u Trnopolje.⁵⁵⁷⁰ Prije nego što je Penny Marshall sredinom avgusta 1992. po drugi put posjetila logor Trnopolje, ograde u logoru su uklonjene, došao je MKCK i registrovao zatočenike, oni su dobili hranu i lijekove za liječenje oboljelih, ljudi su mogli slobodno da se kreću i omogućene su porodične posjete.⁵⁵⁷¹ Kako je izjavio svjedok, više nije bilo "mučenja" i uslovi u logoru su postali bezbjedniji i bolji.⁵⁵⁷²

1291. **Miloš Šolaja** je u svom svjedočenju izjavio da je 7. avgusta 1992. pratio autobus koji je prevezio oko 40 stranih novinara u posjetu Trnopolju, gdje ih je dočekaao Slobodan Kuruzović.⁵⁵⁷³ Prema riječima svjedoka, Kuruzović nije bio komandant logora i u Trnopolju nije bilo logora.⁵⁵⁷⁴ Po mišljenju svjedoka, Kuruzović je, zapravo, bio načelnik opštinskog Crvenog krsta koji je bio zadužen da obezbijedi hranu za civile u Trnopolju, što nije mogao učiniti zbog blokade "koridora".⁵⁵⁷⁵ Kuruzović je rekao svjedoku da je muslimansko stanovništvo dobrovoljno provodilo noći u Trnopolju, gdje se iz razloga sopstvene sigurnosti sklonilo od borbenih dejstava, te da je svakog dana moglo da ide kući i obrađuje svoje bašte.⁵⁵⁷⁶ Prema riječima svjedoka, Trnopolje nije bilo ograđeno i nije bilo ograde od bodljikave žice, osim predratne ograde oko seoske škole koja je bila visoka oko metar i nije u potpunosti opasavala školu.⁵⁵⁷⁷ Nije bilo ni mitraljeskih gnijezda.⁵⁵⁷⁸ Strani novinari su razgovarali s kim god su htjeli i u Trnopolju nije bilo ljudi s uočljivim povredama.⁵⁵⁷⁹ Prema video-snimku prikazanom na vijestima, koji je Penny Marshall snimila 7. avgusta 1992., srpske vlasti su uklonile ogradu od

⁵⁵⁶⁸ D862 (Milovan Milutinović, izjava svjedoka, 11. juli 2014.), par. 44.

⁵⁵⁶⁹ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 74; Idriz Merdžanić, T. 3333, 3364-3365; P278 (Skica logora Trnopolje koju je nacrtao Idriz Merdžanić).

⁵⁵⁷⁰ Idriz Merdžanić, T. 3333-3334, 3364-3365.

⁵⁵⁷¹ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 74; Idriz Merdžanić, T. 3334, 3365, 3368; P271 (Skica logora Trnopolje sredinom avgusta 1992. koju je nacrtao Idriz Merdžanić).

⁵⁵⁷² P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 74.

⁵⁵⁷³ D924 (Miloš Šolaja, izjava svjedoka, 11. juni 2014.), par. 14; Miloš Šolaja, T. 32788.

⁵⁵⁷⁴ D924 (Miloš Šolaja, izjava svjedoka, 11. juni 2014.), par. 16.

⁵⁵⁷⁵ D924 (Miloš Šolaja, izjava svjedoka, 11. juni 2014.), par. 14, 16.

⁵⁵⁷⁶ D924 (Miloš Šolaja, izjava svjedoka, 11. juni 2014.), par. 14.

⁵⁵⁷⁷ D924 (Miloš Šolaja, izjava svjedoka, 11. juni 2014.), par. 15; Miloš Šolaja, T. 32768-32770, 32789-32790; P7195 (Izvod iz video-snimka posjete Penny Marshall zatvoru u Kuli i logorima u Prijedoru).

⁵⁵⁷⁸ D924 (Miloš Šolaja, izjava svjedoka, 11. juni 2014.), par. 15.

⁵⁵⁷⁹ D924 (Miloš Šolaja, izjava svjedoka, 11. juni 2014.), par. 16; Miloš Šolaja, T. 32788.

bodljikave žice koja je okruživala logor Trnopolje, i obezbijedile hranu, smještaj i odjeću uoči istovremenog dolaska MKCK-a i stranih medija.⁵⁵⁸⁰

1292. **Nusret Sivac**, koji je iz logora Omarska u logor Trnopolje bio premješten 7. avgusta 1992. i u tom logoru ostao do kraja avgusta 1992., u svom je svjedočenju izjavio da su oko 10. avgusta 1992. zatočenicima naredili da uklone svu žicu sa ograde oko logora i da su srpski stražari donijeli veliki natpis na kojem je pisalo "Sabirni centar".⁵⁵⁸¹ Neko vrijeme poslije toga, Željko Mejakić, komandant logora Omarska, doveo je u logor Trnopolje nekoliko stranih TV ekipa, kao i TV ekipu sa Pala.⁵⁵⁸² Te su ekipe doveli kako bi im pokazali da na području Prijedora više nema logora, već samo sabirnih centara, gdje ljudi nisu ograđeni od ostatka svijeta i gdje se s njima postupa na skoro human način.⁵⁵⁸³

1293. **Charles McLeod** je izjavio da je na jednom sastanku održanom 30. avgusta 1992., Radić, gradonačelnik Banjaluke, rekao PMEZ-u da će tim sljedećeg dana posjetiti logor koji je "poluotvorenog tipa", a ne logor za ratne zarobljenike.⁵⁵⁸⁴ Na sastanku održanom 31. avgusta 1992., dr Stakić, gradonačelnik Prijedora, rekao je PMEZ-u da se u logoru nalazi oko 10.000 Muslimana i Hrvata, koji posjeduju lične karte i nisu optuženi ni za šta, i da većina njih želi da ostane u logoru.⁵⁵⁸⁵ Stakić je potvrdio da su srpska vojska i policija zarobile nekoliko hiljada ljudi i smjestile ih u logor Trnopolje kako bi ih zaštitile od borbi.⁵⁵⁸⁶ U vrijeme kad je McLeod obišao logor 31. avgusta 1992., tu se nalazio natpis koji je upućivao na to da se radi o prihvatnom centru otvorenog tipa i oko tog logora nije bilo ograde.⁵⁵⁸⁷ Pripadnici srpske vojske ili policije pod čijom je kontrolom bio taj logor rekli su svjedoku da su mitraljezi koji su

⁵⁵⁸⁰ P7195 (Izvod iz video-snimka posjete Penny Marshall zatvoru u Kuli i logorima u Prijedoru). Iako Šolaja u svojoj izjavi pominje izvjesnu Penelope Marshal, Vijeće smatra da se to odnosi na Penny Marshall. V. D924 (Miloš Šolaja, izjava svjedoka, 11. juni 2014.), par. 11-12; Miloš Šolaja, T. 32767-32768, 32788.

⁵⁵⁸¹ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6687, 6690-6691; Nusret Sivac, T. 4843.

⁵⁵⁸² P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6691; Nusret Sivac, T. 4843.

⁵⁵⁸³ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6691; Nusret Sivac, T. 4843.

⁵⁵⁸⁴ P3263 (Izveštaj PMEZ-a, 1. septembar 1992.), str. 1, 3; P3269 (Lične zabilješke Charlesa McLeoda, 20.-31. avgust 1992.), str. 38.

⁵⁵⁸⁵ P3265 (Izveštaj PMEZ-a, 3. septembar 1992.), par. 2, 13; P3269 (Lične zabilješke Charlesa McLeoda, 20.-31. avgust 1992.), str. 50-51.

⁵⁵⁸⁶ P3265 (Izveštaj PMEZ-a, 3. septembar 1992.), par. 11; P3269 (Lične zabilješke Charlesa McLeoda, 20.-31. avgust 1992.), str. 50.

⁵⁵⁸⁷ P3258 (Charles McLeod, transkript iz predmeta *Brđanin*, 21.-24. juni 2002.), str. 7326-7327; P3266 (Izvod iz pisma koje je Charles McLeod poslao svom ocu).

bili upereni ka logoru bili tu da bi zaštitili ljude u logoru i osigurali da niko ne može da dođe izvana da bi ih tukao.⁵⁵⁸⁸ U logoru je bilo između 1.600 i 4.000 ljudi, od kojih je najviše bilo muškaraca.⁵⁵⁸⁹ Ljudi su pitali svjedoka koliko će još biti tu i izrazili želju da napuste zemlju, rekavši da ih MKCK održava u životu jer im obezbjeđuje hranu.⁵⁵⁹⁰

1294. **Jusuf Arifagić**, koji je iz Keraterma premješten u logor Trnopolje 1. avgusta 1992. i pušten 1. oktobra 1992., poslije čega je otišao u Karlovac, Hrvatska, izjavio je da je prije odlaska iz logora morao da potpiše dokument u kojem je stajalo da svojom voljom odlazi iz Prijedora.⁵⁵⁹¹ U prisustvu Pere Ćurguza, načelnika srpskog Crvenog krsta u Prijedoru, on je potpisao još jedan dokument kojim je svu svoju imovinu dao srpskim vlastima.⁵⁵⁹² **Sivac** je u svom svjedočenju takođe izjavio da je postojalo nekoliko uslova koje je trebalo ispuniti za odlazak iz centra, uključujući davanje novca ili drugih dragocjenosti.⁵⁵⁹³ Otpusne papire su potpisivali Kuruzović i Pero Ćurguz iz srpskog Crvenog krsta.⁵⁵⁹⁴ Svjedok je do otpusnih papira došao uz pomoć Radeta Mutića i Živka Ećimovića, koji su zajedno sastavljali izvještaj za TV stanicu iz Prijedora.⁵⁵⁹⁵ Oni su vidjeli svjedoka i rekli mu da se situacija u Omarskoj ne može promijeniti zato što su tamo otpusne formulare morali da potpišu Krizni štab ili Radmilo Zeljaja, komandant 43. motorizovane brigade VRS-a.⁵⁵⁹⁶ Mutić i Ećimović su otišli u kancelarije uprave logora Trnopolje i sastavili otpusne papire za svjedoka, tako da je on napustio logor i vratio se u Prijedor.⁵⁵⁹⁷ Nakon što je pušten, pitao je Miloša Jankovića ko je potpisao nalog za njegovo hapšenje i dobio je odgovor da su ta naređenja najčešće potpisivali Krizni štab i ljudi kao što su Simo Drljača, Dule Janković i Rajko Mijić, koji su svi bili pripadnici prijedorskog SUP-a.⁵⁵⁹⁸

⁵⁵⁸⁸ P3258 (Charles McLeod, transkript iz predmeta *Brđanin*, 21.-24. juni 2002.), str. 7327, 7376.

⁵⁵⁸⁹ P3258 (Charles McLeod, transkript iz predmeta *Brđanin*, 21.-24. juni 2002.), str. 7326-7327; P3266 (Izvod iz pisma koje je Charles McLeod poslao svom ocu).

⁵⁵⁹⁰ P3258 (Charles McLeod, transkript iz predmeta *Brđanin*, 21.-24. juni 2002.), str. 7326-7327, 7377; P3266 (Izvod iz pisma koje je Charles McLeod poslao svom ocu).

⁵⁵⁹¹ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 22-24.

⁵⁵⁹² P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 24.

⁵⁵⁹³ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6691; Nusret Sivac, T. 4842-4843.

⁵⁵⁹⁴ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6691.

⁵⁵⁹⁵ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6691-6692; Nusret Sivac, T. 4870.

⁵⁵⁹⁶ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6692, 6751-6753.

⁵⁵⁹⁷ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6692, 6751.

⁵⁵⁹⁸ Nusret Sivac, T. 4831-4832.

1295. Kako se navodi u izvještaju SJB-ova Prijedor, Bosanski Novi i Sanski Most i Komisije za obilazak opština od 18. avgusta 1992., logor Trnopolje, koji se pominje kao "Otvoreni prihvatni centar", osnovao je Krizni štab Prijedor u cilju prijema i smještaja građana koji nisu htjeli da učestvuju u oružanoj borbi protiv VRS-a.⁵⁵⁹⁹ Počev od 24. maja 1992. pa nadalje, veliki broj Muslimana svih uzrasta i oba pola potražio je zaštitu u "Otvorenom prihvatnom centru Trnopolje", a 18. avgusta 1992., u tom centru je bilo oko 1.500 Muslimana i Hrvata.⁵⁶⁰⁰ Ti građani su se sami organizovali u pogledu hrane i smještaja, a u centru je bila i ambulanta.⁵⁶⁰¹ Kako se navodi u izvještaju, logor nije bio ograđen, građani su slobodno mogli da ga napuste i da ulaze i izlaze iz njega kad god su htjeli, u njemu nisu vršena ispitivanja, a vojska je pružala fizičko obezbjeđenje u cilju zaštite od ekstremista.⁵⁶⁰² U izvještaju se kaže da opštinske vlasti, uz pomoć drugih republičkih organa i humanitarnih organizacija, treba da preduzmu mjere kako bi poboljšale životne uslove u pogledu ishrane, smještaja, odjeće i drugih potrepština.⁵⁶⁰³ Kako se navodi u izvještaju načelnika SJB-a Banjaluka, Trnopolje je bilo lokacija na kojoj su se sklonili Muslimani koji su bježali od borbenih dejstava u opštini.⁵⁶⁰⁴ Obezbjedenje u logoru pružao je VRS.⁵⁶⁰⁵ Kako se navodi u dokumentu koji je Simo Drljača, načelnik SJB-a Prijedor, poslao CSB-u Banjaluka, s datumom od 9. avgusta 1992., Prihvatni centar Trnopolje bio je za "građane koji su odbili učešće u oružanoj pobuni".⁵⁶⁰⁶ U dokumentu se navodi da je Drljača "od legalnih vlasti zatraž[io] [njihovu] zaštitu od ekstremista", da obezbjeđenje u tom centru pruža VRS i da se u njemu ne provode nikakve istražne radnje.⁵⁶⁰⁷

1296. **Branko Berić** je u svom svjedočenju izjavio da "prihvatilište Trnopolje" nije bilo logor, ali je smatrao da su ga Muslimani nazivali logorom kako bi stekli dodatne privilegije u trećim zemljama ili po povratku u svoja prebivališta.⁵⁶⁰⁸ Svjedok nije imao nikakav službeni položaj u Prihvatnom centru Trnopolje, ali je tamo odlazio svaki dan dok ga nisu poslali na liniju fronta.⁵⁶⁰⁹ Kako je izjavio svjedok, Slobodan Kuruzović je

⁵⁵⁹⁹ P2900 (Izveštaj CSB-a Banjaluka, 18. avgust 1992.), str. 2, 28.

⁵⁶⁰⁰ P2900 (Izveštaj CSB-a Banjaluka, 18. avgust 1992.), str. 2, 11, 28.

⁵⁶⁰¹ P2900 (Izveštaj CSB-a Banjaluka, 18. avgust 1992.), str. 3, 28.

⁵⁶⁰² P2900 (Izveštaj CSB-a Banjaluka, 18. avgust 1992.), str. 3, 28-29.

⁵⁶⁰³ P2900 (Izveštaj CSB-a Banjaluka, 18. avgust 1992.), str. 3, 29.

⁵⁶⁰⁴ P3854 (Izveštaj Sime Drljače, upućen MUP-u bosanskih Srba i CSB-u Banjaluka, 5. avgust 1992.).

⁵⁶⁰⁵ P3854 (Izveštaj Sime Drljače, upućen MUP-u bosanskih Srba i CSB-u Banjaluka, 5. avgust 1992.).

⁵⁶⁰⁶ P7197 (Odgovor Sime Drljače, načelnika SJB-a Prijedor, upućen CSB-u Banjaluka, 9. avgust 1992.).

⁵⁶⁰⁷ P7197 (Odgovor Sime Drljače, načelnika SJB-a Prijedor, upućen CSB-u Banjaluka, 9. avgust 1992.).

⁵⁶⁰⁸ D928 (Branko Berić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 34; Branko Berić, T. 32844, 32875.

⁵⁶⁰⁹ D928 (Branko Berić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 25, 38; Branko Berić, T. 32853, 32860-32861, 32869.

provodio dva do tri sata dnevno u Trnopolju kako bi stekao uvid u potrebe centra.⁵⁶¹⁰ U centru je bilo smješteno oko 2.000 civila, uključujući žene, djecu i starije osobe, koji su bili muslimanske nacionalnosti, i "možda" nekoliko Hrvata.⁵⁶¹¹ Prema Berićevevim riječima, Muslimani su tokom dana mogli da se slobodno kreću i često su preko dana bili kod svojih kuća, a u centar se vraćali poslije sumraka jer su se tu osjećali bezbjednije.⁵⁶¹² Berić je u svom svjedočenju izjavio da je, zbog toga što su uslovi u centru bili teški za djecu mlađeg uzrasta, uvjerio jednog svog susjeda koji je tu bio sa svoje dvoje djece da se vrati u svoj stan u Prijedoru.⁵⁶¹³

1297. Takođe prema Berićevevim riječima, Muslimani su svojom voljom, pješice, taksijima ili svojim sopstvenim vozilima, dolazili u Prihvatni centar Trnopolje.⁵⁶¹⁴ Svjedok se sjetio jednog slučaja kada su Muslimani bili pokupljeni u Sanskom Mostu i dovedeni u Prihvatni centar Trnopolje pod policijskom ili vojnom pratnjom.⁵⁶¹⁵ Iz Trnopolja su ih slali u treće zemlje.⁵⁶¹⁶ Svjedoku je bilo poznato da je rezervna policija imala naređenja da neke Muslimane odvede iz Trnopolja u Omarsku radi ispitivanja i u svom je svjedočenju izjavio da su se svi oni vratili poslije ispitivanja.⁵⁶¹⁷ Svjedok je kasnije u svom svjedočenju izjavio da mu nije poznato da li su se zatočenici koji su bili odvedeni iz Trnopolja vratili.⁵⁶¹⁸

1298. Opštinske vlasti su zadužile Pozadinsku bazu Čirkin Polje da pomogne stanovništvu u Prihvatnom centru Trnopolje, zajedno s Crvenim krstom, u pogledu obezbjeđivanja hrane, lijekova i smještaja.⁵⁶¹⁹ Namirnice je dovozio jedan Musliman koji se prezivao Nuhić, a Muslimani u centru su organizovali kuhanje i uspostavili svoj sopstveni sanitet.⁵⁶²⁰ Međutim, vladala je nestašica lijekova i goriva za prevoz, a sanitarni uslovi su bili "teški".⁵⁶²¹ Prema riječima svjedoka, oko centra nije bilo ograde

⁵⁶¹⁰ D928 (Branko Berić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 32.

⁵⁶¹¹ Branko Berić, T. 32873-32874; P7200 (Izvod iz izvještaja KEBS-a o pregledu zatočeničkih objekata u Bosni i Hercegovini, 24. avgust - 4. septembar 1992.), str. 4.

⁵⁶¹² D928 (Branko Berić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 16, 25, 27; Branko Berić, T. 32845, 32860, 32870, 32877.

⁵⁶¹³ D928 (Branko Berić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 29.

⁵⁶¹⁴ D928 (Branko Berić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 13, 27; Branko Berić, T. 32845, 32888.

⁵⁶¹⁵ Branko Berić, T. 32888.

⁵⁶¹⁶ Branko Berić, T. 32889.

⁵⁶¹⁷ D928 (Branko Berić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 33.

⁵⁶¹⁸ Branko Berić, T. 32878-32883.

⁵⁶¹⁹ D928 (Branko Berić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 14; P7197 (Odgovor Sime Drljače, načelnika SJB-a Prijedor, upućen CSB-u Banjaluka, 9. avgust 1992.); P7199 (Izvještaj o radu Opštinske organizacije Crvenog krsta Prijedor od 5. maja do 30. septembra 1992.), str. 4, 9.

⁵⁶²⁰ D928 (Branko Berić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 13, 15, 17; Branko Berić, T. 32844.

⁵⁶²¹ D928 (Branko Berić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 24, 26; Branko Berić, T. 32875.

ili bodljikave žice.⁵⁶²² Berić je u svom svjedočenju izjavio da su obezbjeđenje u tom centru ispočetka činili stariji ljudi u uniformama rezervnog sastava vojske s puškama M-48 koji su bili dio TO-a iz Pozadinske baze Čirkin Polje, a nešto kasnije "vjerovatno" pripadnici 43. motorizovane brigade VRS-a.⁵⁶²³ Kako je naveo svjedok, obezbjeđenje je bilo vršeno kako bi se spriječio nekontrolisan pristup centru, ali se, u jednom presretnutom razgovoru u kojem se daje dnevni pregled događaja u Prijedoru od 31. maja 1992., navodi da su izdata naređenja da se pojača obezbjeđenje zbog strahovanja da bi moglo doći do proboja.⁵⁶²⁴

1299. Prema riječima svjedoka, onaj mršavi Musliman koji se prikazuje na fotografijama u Trnopolju koje su bile eksploatisane u medijima bio je "isto tako mršav" i prije rata i svjedok je čuo da je on bolovao od tuberkuloze.⁵⁶²⁵ Međutim, Berić je u svom svjedočenju izjavio da se ne može sjetiti kako se taj čovjek zvao niti gdje je tačno živio. Taj čovjek je bio ispitan i, nakon što je pušten, bio je privremeno smješten u Prihvatnom centru Trnopolje, a zatim je otišao u treću zemlju.⁵⁶²⁶

1300. **Puhalić** je u svom svjedočenju izjavio da je pomagao na početku uspostavljanja tog logora, da je služio kao Kuruzovićev vozač, pomagao u nabavci hrane i bio veza između Kuruzovića i drugih vojnika.⁵⁶²⁷ Po dolasku u logor, nesrpske civile je registrovao MKCK.⁵⁶²⁸ Prema riječima svjedoka, logor je bio samo djelimično opasan metalnom ogradom i nesrbi su mogli da ga napuste nakon što bi dobili dozvolu od Kuruzovića, prijavili se stražaru i predali svoju ličnu kartu.⁵⁶²⁹ Svjedok je u svom svjedočenju izjavio da u Trnopolje niko nije bio doveden silom i da su nesrbi dolazili u logor zbog svoje lične sigurnosti.⁵⁶³⁰ Prema Puhalićevim riječima, glavna svrha logora Trnopolje bila je da se nesrpski civili uklone iz zone borbenih dejstava kako bi se osigurala njihova bezbjednost.⁵⁶³¹ Puhalić je u svom svjedočenju izjavio da su, dok je

⁵⁶²² D928 (Branko Berić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 35; Branko Berić, T. 32854.

⁵⁶²³ D928 (Branko Berić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 20; Branko Berić, T. 32865-32869.

⁵⁶²⁴ D928 (Branko Berić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 20; Branko Berić, T. 32869-32870; P7198 (Rezime presretnutog razgovora o najnovijim dnevnim vijestima o događajima u Prijedoru, 31. maj 1992.).

⁵⁶²⁵ D928 (Branko Berić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 23; Branko Berić, T. 32845-32847.

⁵⁶²⁶ D928 (Branko Berić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 23; Branko Berić, T. 32846.

⁵⁶²⁷ D898 (Slavko Puhalić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 3-4; Slavko Puhalić, T. 31647, 31657-31658, 31664, 31690-31691.

⁵⁶²⁸ D898 (Slavko Puhalić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 7.

⁵⁶²⁹ D898 (Slavko Puhalić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 7, 10, 16, 23; Slavko Puhalić, T. 31642, 31647, 31687-31689, 31714.

⁵⁶³⁰ D898 (Slavko Puhalić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 6-8.

⁵⁶³¹ D898 (Slavko Puhalić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 6.

on bio u logoru, Muslimani iz sela Trnopolje bili u selu i u logoru.⁵⁶³² Puhalić je bio prisutan u logoru Trnopolje dan uoči, kao i dan poslije dolaska novinara u logor.⁵⁶³³ Prema njegovim riječima, za dolazak novinara nisu bile izvršene nikakve pripreme.⁵⁶³⁴ Kako je izjavio **Javorić**, mnogi Muslimani su nakon operacija u Hambarinama u maju 1992. dobrovoljno otišli u sabirne centre u Omarskoj, Keratermu i Trnopolju kako bi potražili zaštitu.⁵⁶³⁵

1301. Kako se navodi u izvještaju Misije KEBS-a u vezi sa zatočeničkim objektima u Bosni i Hercegovini, od 2.000 Muslimana koji su držani u tom centru, većina su bili civili koje su iz njihovih domova na tom području otjerale "srpske snage".⁵⁶³⁶ Kuće su im bile spaljene, bombardovane ili su ih zaposjele doseljeničke srpske porodice.⁵⁶³⁷ Veliki broj zatočenika živio je u "primitivnim skloništima koje su sami napravili" i generalno je živio u strahu.⁵⁶³⁸

⁵⁶³² D898 (Slavko Puhalić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 7; Slavko Puhalić, T. 31657.

⁵⁶³³ D898 (Slavko Puhalić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 18, Slavko Puhalić, T. 31654-31655.

⁵⁶³⁴ D898 (Slavko Puhalić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 17-18.

⁵⁶³⁵ Rade Javorić, T. 31457, 31461-31462.

⁵⁶³⁶ P7200 (Izvod iz izvještaja KEBS-a o pregledu zatočeničkih objekata u Bosni i Hercegovini, 24. avgust - 4. septembar 1992.), str. 3.

⁵⁶³⁷ P7200 (Izvod iz izvještaja KEBS-a o pregledu zatočeničkih objekata u Bosni i Hercegovini, 24. avgust - 4. septembar 1992.), str. 3.

⁵⁶³⁸ P7200 (Izvod iz izvještaja KEBS-a o pregledu zatočeničkih objekata u Bosni i Hercegovini, 24. avgust - 4. septembar 1992.), str. 3-4.

Uslovi u logoru Trnopolje

1302. U Trnopolju uopšte nije bilo tekuće vode, a ni vode za piće skoro da nije bilo zato što je za cijeli logor postojala samo jedna pumpa.⁵⁶³⁹ Postojao je samo ograničeni broj zahoda.⁵⁶⁴⁰ **Merdžanić** je u svom svjedočenju izjavio da su, za vrijeme njegovog zatočenja u logoru Trnopolje, u periodu od 26. maja do 30. septembra 1992., uslovi za život bili nehumani, da nije bilo struje i da je voda bila prljava i da nije bila za piće.⁵⁶⁴¹ **Svjedok RM-060** je izjavio da je u logoru bilo izuzetno vruće, da je posvuda bilo muha i smeća i da su zatočnici imali samo improvizovane zahode.⁵⁶⁴² **Svjedokinja RM-023** je izjavila da su se zahodi prelijevali.⁵⁶⁴³ Jedno vrijeme u Trnopolju nije bilo dovoljno mjesta za smještaj svih zatvorenika u zgradama, tako da su mnogi morali boraviti napolju u improvizovanim zaklonima od plastičnih folija i sličnog materijala.⁵⁶⁴⁴ Nije bilo ni kreveta ni ćebadi i zatočnici su morali da spavaju na podu ili na otvorenom.⁵⁶⁴⁵ **Svjedok RM-047** je potvrdio da su zatočnici morali da spavaju na otvorenom zato što je logor bio prepun ljudi.⁵⁶⁴⁶ **Svjedokinja RM-023** je izjavila da su zgrada škole i logor bili puni.⁵⁶⁴⁷

1303. Uprava logora nije zatvorenima obezbjeđivala hranu.⁵⁶⁴⁸ **Puhalić** je u svom svjedočenju izjavio da je hrana bila dijeljena najugroženijima.⁵⁶⁴⁹ **Svjedok RM-047** je izjavio da su u početku zatočnicima davali po dvije kriške kruha dnevno, a da su kasnije hranu dijelili iz jednog velikog vojnog kazana, ali da je ona bila tako loša da su zatočnici dobili proliv.⁵⁶⁵⁰ **Merdžanić** je dodao da količina hrane koja je spravljana nije bila dovoljna za logor.⁵⁶⁵¹ Vršilac dužnosti komandanta logora složio se s tim da mještanima dozvoli da donose hranu u logor.⁵⁶⁵² Zatočnicima je bilo dopušteno da

⁵⁶³⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 1068, 1069.

⁵⁶⁴⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1068.

⁵⁶⁴¹ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 37, 39; Idriz Merdžanić, T. 3327-3328. V. takođe P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 9.

⁵⁶⁴² P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6876.

⁵⁶⁴³ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 9.

⁵⁶⁴⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1067.

⁵⁶⁴⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1072.

⁵⁶⁴⁶ P2594 (Svjedok RM-047, izjava svjedoka, 14. mart 2000.), str. 4.

⁵⁶⁴⁷ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 9.

⁵⁶⁴⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1070.

⁵⁶⁴⁹ D898 (Slavko Puhalić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 13; Slavko Puhalić, T. 31677.

⁵⁶⁵⁰ P2594 (Svjedok RM-047, izjava svjedoka, 14. mart 2000.), str. 4. V. takođe P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 44.

⁵⁶⁵¹ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 44.

⁵⁶⁵² P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 31.

dolaze u ambulantu, ali samo u pratnji vojnika.⁵⁶⁵³ **Svjedok RM-047** je dobijao hranu od svojih prijatelja.⁵⁶⁵⁴ **Merdžanić** je u svom svjedočenju izjavio da je 28. ili 29. maja 1992. srpski Crveni krst, na čijem je čelu bio Pero Ćurguz, otvorio ured u logoru.⁵⁶⁵⁵ Svjedok je prisustvovao jednom sastanku sa srpskim Crvenim krstom, na kojem se razgovaralo o nabavci mlijeka i kruha za zatočenike i, kao rezultat toga, kruh se dijelio onima koji su ga platili.⁵⁶⁵⁶ **Svjedok RM-060** je potvrdio da se u logoru Trnopolje svakog dana mogao kupovati kruh, ali samo srpskim novčanicama.⁵⁶⁵⁷

1304. **Svjedok RM-017** je izjavio da je u Trnopolju proveo dva dana sa svojom porodicom i da za to vrijeme od Srba nije dobio nimalo hrane; samo su djeca dobila nešto mlijeka.⁵⁶⁵⁸ **Azra Blažević** je izjavila da su na početku njenog zatočenja hranu dostavljale lokalne muslimanske porodice posredstvom Crvenog krsta, ali da su kasnije zatočenici morali sami da tražaju za hranom.⁵⁶⁵⁹ **Svjedokinja RM-023** je izjavila da su novopridošli zatočenici iz Omarske i Keraterma dobili proliv nakon što su nahranjeni.⁵⁶⁶⁰ Prema svjedokinjinim riječima, zatočenici su u Trnopolju dobijali više hrane nego u Omarskoj i Keratermu, međutim, i ta količina je bila mala i jedini obrok se sastojao od vode s komadićem masti.⁵⁶⁶¹ Zatočenicima je bilo dopušteno da zapale vatru i sami kuhaju hranu za sebe. Suprugama ljudi zatočenih u logoru bilo je dopušteno da donose hranu svojim supruzima, koji su davali hranu svjedokinjinoj djeci. Svjedokinja pet dana nije jela i samo je pila vodu.⁵⁶⁶²

1305. Uslijed nestašice hrane i nehigijenskih uslova u logoru Trnopolje, vaške i šuga su bili raširene pojave, a većina zatočenika imala je i dizenteriju.⁵⁶⁶³ **Puhalić** je u svom svjedočenju izjavio da je logor pružao medicinsku pomoć.⁵⁶⁶⁴ **Svjedok RM-047** je izjavio da su u logoru bili prisutni jedan ljekar i jedan student medicine.⁵⁶⁶⁵ **Merdžanić** je u svom svjedočenju izjavio da "srpski" ljekar Duško Ivić i medicinski tehničar Mića

⁵⁶⁵³ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 32.

⁵⁶⁵⁴ P2594 (Svjedok RM-047, izjava svjedoka, 14. mart 2000.), str. 4.

⁵⁶⁵⁵ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 42; P277 (Skica logora Trnopolje koju je nacrtao Idriz Merdžanić).

⁵⁶⁵⁶ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 42; Idriz Merdžanić, T. 3376.

⁵⁶⁵⁷ P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6876.

⁵⁶⁵⁸ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 10-11.

⁵⁶⁵⁹ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 25.

⁵⁶⁶⁰ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 9.

⁵⁶⁶¹ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 9. V. takođe P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 23.

⁵⁶⁶² P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 9.

⁵⁶⁶³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1071.

⁵⁶⁶⁴ D898 (Slavko Puhalić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 9, 14, 22; Slavko Puhalić, T. 31675-31676; P7128 (Vazdušni snimak dva puta koja su se graničila s logorom, snimljen poslije rata).

⁵⁶⁶⁵ P2594 (Svjedok RM-047, izjava svjedoka, 14. mart 2000.), str. 4.

Kobas, koji su obojica nosili vojne uniforme, nisu dostavili najveći dio lijekova koje je svjedok od njih tražio, a jednom prilikom Ivić je odbio da pošalje u bolnicu jednog čovjeka koji je imao epilepsiju i svjedok je tog čovjeka sljedećeg jutra našao mrtvog.⁵⁶⁶⁶

Svjedok RM-047 je izjavio da je vidio kako jedan stariji čovjek umire pored njega, vjerovatno od dizenterije i uslijed toga što mu nije ukazana medicinska pomoć.⁵⁶⁶⁷

1306. **Azra Blažević** je izjavila da su ona i drugi morali da rade kao medicinsko osoblje u logoru.⁵⁶⁶⁸ **Merdžanić** je u svom svjedočenju izjavio da je u logoru pružao ljekarsku pomoć ljudima za niz oboljenja, među kojima su bili hepatitis, hronični proliv i groznica.⁵⁶⁶⁹ Takođe je nekolicini ljudi izvadio zube kliještima, bez anestezije.⁵⁶⁷⁰ Zatočenici se nisu imali gdje oprati, u ambulanti nije bilo sredstava za dezinfekciju i rukavica, niti je ljekar mogao da se opere prije pregleda pacijenata.⁵⁶⁷¹ **Svjedokinja RM-023** je izjavila da su se nekim ranjenicima rane ucrvljale.⁵⁶⁷² **Merdžanić** je u svom svjedočenju rekao da su ljudi koji su ispočetka dolazili u ambulantu imali oboljenja koja su uobičajena kod civila; kasnije je vršio preglede ljudi koji su bili premlaćeni ili silovani.⁵⁶⁷³

1307. **Sejmenović** je u svom svjedočenju izjavio da je poslije napada na Kozarac, te nakon što se skrivao do druge polovine jula 1992., dva dana osmatrao logor Trnopolje, a zatim se iz svog skrovišta ušunjavao u logor i išunjavao iz njega, kako bi vidio kakvi su uslovi u njemu i saznao šta stražari planiraju da urade zatočenicima.⁵⁶⁷⁴ Nekim nesrbima je bilo dopušteno da uđu u logor kako bi pomogli zatočenicima, uključujući jednog ljekara i jednu veterinarku.⁵⁶⁷⁵ Najveći dio vremena, većina zatočenika je izgledala slično zatočeniku čija je fotografija pokazana svjedoku, i to uslijed

⁵⁶⁶⁶ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 59, 61-62.

⁵⁶⁶⁷ P2594 (Svjedok RM-047, izjava svjedoka, 14. mart 2000.), str. 4.

⁵⁶⁶⁸ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 11.

⁵⁶⁶⁹ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 40, 60.

⁵⁶⁷⁰ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 60.

⁵⁶⁷¹ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 39; P279 (Izvod iz video-snimka razgovora s Idrizom Merdžanićem).

⁵⁶⁷² P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 9; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3971-3972.

⁵⁶⁷³ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 32; P273 (Skica ambulante u logoru Trnopolje koju je nacrtao Idriz Merdžanić).

⁵⁶⁷⁴ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 43-46; Mevludin Sejmenović, T. 3539-3541.

⁵⁶⁷⁵ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 46; Mevludin Sejmenović, T. 3548.

izgladnjivanja, premlaćivanja i neprestanog straha.⁵⁶⁷⁶ Mnogi od zatočenika koje je vidio izgledali su iscrpljeno, kretali su se sporo i pogled im je bio prazan.⁵⁶⁷⁷

Postupanje prema zatočenicima u logoru Trnopolje

1308. Zlostavljanje je bilo uobičajena pojava u logoru Trnopolje; srpski vojnici su zatočenike tukli palicama za bejzbol, željeznim šipkama, kundacima pušaka, rukama i nogama i svim drugim predmetima koji su im bili pri ruci.⁵⁶⁷⁸ Osobe koje su izvodili na ispitivanje često su se vraćale modre ili povrijeđene.⁵⁶⁷⁹ **Merdžanić** je u svom svjedočenju izjavio da se pored ambulante nalazila prostorija za ispitivanje u kojoj su ljude ispitivali i premlaćivali.⁵⁶⁸⁰ Svjedok je često viđao kako srpski stražari dovode zatočenike u tu prostoriju.⁵⁶⁸¹ Prostorija je bila veoma blizu mjesta na kojem je svjedok spavao i on je čuo udarce praćane muklim, tupim zvucima i ljude kako jauču i stenju, kao i Srbe kako psuju.⁵⁶⁸² On je poslije tih premlaćivanja pregledavao zatočenike, a u nekoliko navrata zatočeniku koji se zvao Mujo naredili su da očisti prostoriju, u kojoj je bilo krvi.⁵⁶⁸³ Svjedok je snimio fotografije te prostorije uprske krvlju.⁵⁶⁸⁴ Svjedok je vidio stražare kako ulaze u prostoriju za ispitivanje i izlaze iz nje, a među njima su bili Mladen Mitrović i Mirijan Mitrović, jedan čovjek koji se prezivao Stojanović i koji je bio poznat pod nadimkom Zemunac, Dragoja Čavić, Dragan Škrbić i Branko Topola.⁵⁶⁸⁵ Jednom prilikom u avgustu 1992., svjedok je, s prozora ambulante, vidio kako je Žigić, koji je došao sa zatočenicima premještenim iz logora Keraterm i nosio maskirnu uniformu i crvenu beretku, žestoko udarao jednog čovjeka šakama i nogama sve dok taj čovjek nije pao na zemlju, a zatim ga šutirao i skakao po njemu u

⁵⁶⁷⁶ Mevludin Sejmenović, T. 3467-3468; P291 (Stop-fotografija jednog zatočenika u logoru Trnopolje).

⁵⁶⁷⁷ Mevludin Sejmenović, T. 3467-3468.

⁵⁶⁷⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1073.

⁵⁶⁷⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1073.

⁵⁶⁸⁰ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 45-48; P273 (Skica ambulante u logoru Trnopolje koju je nacrtao Idriz Merdžanić); P274 (Fotografija prostorije za ispitivanje u ambulanti u logoru Trnopolje, koju je snimio Idriz Merdžanić).

⁵⁶⁸¹ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 45-47.

⁵⁶⁸² P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 48, 58; P279 (Izvod iz video-snimka razgovora s Idrizom Merdžanićem).

⁵⁶⁸³ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 47-48, 50; P274 (Fotografija prostorije za ispitivanje u ambulanti u logoru Trnopolje, koju je snimio Idriz Merdžanić).

⁵⁶⁸⁴ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 47; P274 (Fotografija prostorije za ispitivanje u ambulanti u logoru Trnopolje, koju je snimio Idriz Merdžanić).

⁵⁶⁸⁵ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 52.

prisustvu komandira straže.⁵⁶⁸⁶ Koliko je svjedoku poznato, u vezi s ubijanjem i premlaćivanjima u logoru nije provedena nikakva istraga.⁵⁶⁸⁷

1309. Puhalić je često dolazio u ambulantu u logoru Trnopolje sa spiskom imena ljudi da bi pitao svjedoka gdje se ti ljudi nalaze.⁵⁶⁸⁸ Jednom prilikom, Nijaz Gutić i Džemal Zerić, dvije osobe koje je Puhalić tražio, nalazili su se u ambulanti, i Puhalić je dvojici ljudi u vojnim uniformama rekao da ih odvedu u prostoriju za ispitivanje, gdje su ih pretukli, a zatim ih odveli, i svjedok ih više nikad nije vidio.⁵⁶⁸⁹ **Puhalić** je u svom svjedočenju izjavio da on nije vršio nikakva ispitivanja niti je učestvovao u bilo kakvom premlaćivanju.⁵⁶⁹⁰

1310. **Azra Blažević** je izjavila da su jednom prilikom u ambulantu doveli Nedžada Jakupovića čije je cijelo tijelo bilo u modricama, s nekoliko posjekotina, uključujući krst koji mu je bio urezan na grudima.⁵⁶⁹¹ Vojnici koji su pretukli Jakupovića bili su Mladen Mitrović, Darko Mrđa, Mile i Deba, koji su svi često dolazili u logor.⁵⁶⁹² Drugom prilikom, čula je kako jednog čovjeka dva dana tuku u njegovoj sobi.⁵⁶⁹³ Jednog čovjeka, koji se prezivao Mujkanović, odveli su u prostoriju i takođe ga tukli dva dana i dvije noći zaredom.⁵⁶⁹⁴ **Azra Blažević** je izjavila da je, kada su vojnici napravili pauzu tokom premlaćivanja, stražar po imenu Darko izašao iz zgrade i obrisao čizme o travu, rekavši: "Gle kako je pičkin sin prokrvario".⁵⁶⁹⁵ **Puhalić** je negirao da su u njegovom prisustvu tukli čovjeka koji se zvao Mustafa Mujkanović sve dok nije izgubio svijest.⁵⁶⁹⁶ **Azra Blažević** je kasnije vidjela kako dva vozača autobusa, koji su se prezivali Zerić i Gutić, odvede u prostoriju i zatim slušala kako ih nekoliko sati tuku.⁵⁶⁹⁷

1311. Jednog dana, kada su zatočenici iz logora Keraterm stigli u Trnopolje, srpski stražar koji se zvao Zoran Žigić obratio se novim zatočenicima uzviknuvši otprilike:

⁵⁶⁸⁶ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 53; P278 (Skica logora Trnopolje koju je nacrtao Idriz Merdžanić).

⁵⁶⁸⁷ Idriz Merdžanić, T. 3332-3333.

⁵⁶⁸⁸ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 35.

⁵⁶⁸⁹ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 35, 45; P270 (Ispravke i pojašnjenja izjave svjedoka Idriza Merdžanića), str. 1; Idriz Merdžanić, T. 3332, 3383-3384; P273 (Skica ambulante u logoru Trnopolje koju je nacrtao Idriz Merdžanić).

⁵⁶⁹⁰ Slavko Puhalić, T. 31694-31702.

⁵⁶⁹¹ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 17.

⁵⁶⁹² P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 17.

⁵⁶⁹³ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 17-18.

⁵⁶⁹⁴ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 18.

⁵⁶⁹⁵ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 18.

⁵⁶⁹⁶ Slavko Puhalić, T. 31694-31702.

⁵⁶⁹⁷ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 19.

"Pomoz' bog, Turci!", što je tradicionalni pravoslavni srpski pozdrav. Svjedokinja je zatim vidjela kako je Žigić u dvorištu logora pretukao jednog zatočenika, koji se zvao Hasan. Sljedećeg dana, svjedokinja je od drugih zatočenika čula da je Hasan u vrlo lošem stanju i da strahuju da bi mogao umrijeti.⁵⁶⁹⁸ Ajdina Zenkića su u nekoliko navrata u opštinskoj kancelariji u logoru pretukli Dragan Škrbić i Stojan Madžar zvani Stole.⁵⁶⁹⁹ Jedne noći, u skladištu je premlaćen čovjek koji se zvao Mehmed Avdić.⁵⁷⁰⁰ U nekoliko navrata, vojnici koji su u ambulantu dolazili naoružani, prijetili su svjedokinji i drugom sanitetskom osoblju da će ih deportovati i ubiti.⁵⁷⁰¹

1312. **Arifagić** je izjavio da je tokom svog prvog dana u tom logoru vidio kako Zoran Žigić iz logora Keraterm ulazi u prostor ograđen žicom, u kojem su bili zatočeni on i drugi zatočenici. Žigić je tražio čovjeka s nadimkom Kum, koji je Žigiću dao svoj bijeli automobil Mercedes 220, i zatim počeo da ga udara. Nekoliko stražara je na kraju odvelo Žigića odatle i odvelo Kuma ljekaru.⁵⁷⁰² **Svjedok RM-709** je izjavio da su policajci iza društvenog doma premlaćivali zatočenike, a da je njega pretukao čovjek zvani Zoka.⁵⁷⁰³ **Svjedok RM-017** je izjavio da je od drugih ljudi koji su bili ispitivani čuo da su ih tukli i da su morali da predaju sav svoj novac i dragocjenosti.⁵⁷⁰⁴ **Svjedok RM-047** je od Ismeta Javora saznao da su stražari tjerali zatočenike da se tuku jedan s drugim i da su gazili po zatočenicima koji bi pali nakon premlaćivanja.⁵⁷⁰⁵

1313. U periodu od maja do oktobra 1992., u logoru je bilo mnogo incidenata silovanja.⁵⁷⁰⁶ Nisu svi počinioци u tim incidentima bili osoblje logora, budući da je nekima bilo dozvoljeno da dolaze u logor izvana.⁵⁷⁰⁷ Jedan zatvorenik, Vasif Gutić, koji je bio bolničar, raspoređen je na rad u ambulanti u Trnopolju i često je razgovarao sa žrtvama silovanja i liječio ih, od kojih je najmlađa djevojčica imala 12 godina.⁵⁷⁰⁸ U avgustu 1992., Slobodan Kuruzović je lično organizovao da se jedna bosanska Muslimanka zatoči u istoj kući u kojoj je bila njegova kancelarija i silovao ju je skoro

⁵⁶⁹⁸ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 18.

⁵⁶⁹⁹ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 21.

⁵⁷⁰⁰ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 19.

⁵⁷⁰¹ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 21.

⁵⁷⁰² P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 23.

⁵⁷⁰³ P3437 (Svjedok RM-709, izjava svjedoka, 6. juni 2000.), str. 6.

⁵⁷⁰⁴ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 11.

⁵⁷⁰⁵ P2594 (Svjedok RM-047, izjava svjedoka, 14. mart 2000.), str. 4-5.

⁵⁷⁰⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1074.

⁵⁷⁰⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1074.

⁵⁷⁰⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1075.

svake noći tokom približno mjesec dana.⁵⁷⁰⁹ U dva navrata, nožem ju je ubo u rame i nogu jer se opirala silovanju.⁵⁷¹⁰

1314. Pretresno vijeće je razmotrilo i dokaze koje je iznijela svjedokinja RM-023, koji su uvršteni u povjerljivi prilog u Dodatku D.

1315. **Merdžanić** je u svom svjedočenju izjavio da mu je 27. maja 1992. jedna žena, koja se zvala Marica Olenjuk, ispričala o silovanju nekoliko žena u kući jedne susjede, pored logora.⁵⁷¹¹ Svjedok je zatim o tom navodnom incidentu razgovarao s nekim od stražara, uključujući vršioca dužnosti komandanta logora.⁵⁷¹² Jedan srpski stražar ga je kasnije toga dana ispitivao i rekao mu da će ga "likvidirati".⁵⁷¹³ U prvoj polovini juna 1992., svjedok je s dr Duškom Ivićem razgovarao o tome da se pregledaju žene koje su bile silovane i Ivić je kasnije rekao svjedoku da su osam ili devet žena koje su pristale da budu pregledane ukrcane u kombi srpskog Crvenog krsta i odvezene na pregled u Prijedor, gdje je potvrđeno da su sve bile silovane.⁵⁷¹⁴ Sljedećeg dana su ukrcane u konvoj koji je otišao na teritoriju koju su držali Muslimani.⁵⁷¹⁵ Svjedok je smatrao da su mnoga od tih silovanja izvršena u junu 1992., kada je u Prijedoru bila grupa tenkista zvana El Manijakos, budući da je vidio kako se neki od njih prepiru s Kuruzovićem i pitaju ga zašto je dozvolio da te žene budu pregledane.⁵⁷¹⁶ **Azra Blažević** je izjavila da je, poslije jednog incidenta u kojem je jedna žena bila silovana u logoru, navodni počinitelj pozvan na ispitivanje.⁵⁷¹⁷ On je pripadao Manijakosima (manijaci).⁵⁷¹⁸ Poslije toga, on i drugi pripadnici njegove jedinice došli su u logor iz pravca Prijedora. Psovali su i prijetili sanitetskom osoblju. Zatočenici su svjedokinji rekli da su se oni zatim odvezli do zgrade škole i ušli u kotlovnici koja se nalazila u stražnjem dijelu zgrade, gdje su pretukli 20 muškaraca, među kojima je bio Nedžad Jakupović. Kada je

⁵⁷⁰⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1076.

⁵⁷¹⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1076. Pretresno vijeće smatra da se činjenice o kojima je presuđeno broj 1074-1076 odnose na silovanje u logoru Trnopolje, uključujući ono u Kuruzovićevoj kući.

⁵⁷¹¹ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 33; P277 (Skica logora Trnopolje koju je nacrtao Idriz Merdžanić, 27.-28. avgust 2000., označeno s X); Idriz Merdžanić, T. 3381.

⁵⁷¹² P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 33.

⁵⁷¹³ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 34.

⁵⁷¹⁴ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 63; Idriz Merdžanić, T. 3382-3383.

⁵⁷¹⁵ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 63.

⁵⁷¹⁶ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 64; Idriz Merdžanić, T. 3382-3383.

⁵⁷¹⁷ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 22.

⁵⁷¹⁸ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 22-23.

svjedokinja kasnije otišla u kotlovnicu da pomogne premlaćenim ljudima, zatekla je Jakupovića onesviještenog i u vrlo lošem stanju.⁵⁷¹⁹

1316. **Azra Blažević** je izjavila da je jedne noći sredinom juna 1992. vidjela vojnike kako ulaze u logor iz pravca Kozarca, a zatim odlaze u kino-salu i prostoriju iznad kantine, gdje su izabrali ukupno oko 40 žena i odveli ih izvan logora.⁵⁷²⁰ Poslije te noći, osam majki je došlo u ambulantu sa svojih osam kćerki i kćerke su rekle da su te noći bile silovane.⁵⁷²¹ Bilo je još slučajeva silovanja koja su vršena izvan kruga logora.⁵⁷²²

Merdžanić je u svom svjedočenju izjavio da je vidio kako vojnici, koji su uglavnom došli izvan logora, noću odvođe žene iz logora i od svojih je pacijenata čuo da su noću ulazili u sobe s baterijskim lampama i birali žene.⁵⁷²³ On je u svom svjedočenju izjavio da je u jednom slučaju silovanja grupa stražara bez prestanka silovala jednu ženu, držeći je 10 dana na kontrolnom punktu Orlovac.⁵⁷²⁴ Ta žena mu je došla u ambulantu i tražila lijekove protiv bolova i on je pokušao da joj pomogne tako što je o tome obavijestio poručnika Cumbu, koji je bio pripadnik vojne policije.⁵⁷²⁵ Merdžanić je izjavio da nije bilo svrhe da se te žene pregledaju zato što bi ih to dovelo u neugodan položaj, što nisu imali nikakvih lijekova koje bi im mogli dati i što bi prijavljivanje seksualnog zlostavljanja samo izložilo žrtve opasnosti.⁵⁷²⁶

1317. **Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da je, kada je stigao u logor, od ljudi u logoru koji su bili s područja Kozarca čuo da su srpski vojnici koji su se vraćali s linije fronta često odvodili žene i djevojke iz logora i da se neke od njih nikad nisu vratile.⁵⁷²⁷

Sejmenović je u svom svjedočenju izjavio da su silovanja vršena u logoru i da su žene i djeca odvođeni iz logora i silovani na području Ribnjaka.⁵⁷²⁸ **Puhalić** je u svom svjedočenju izjavio da mu je poznat samo jedan slučaj silovanja u logoru.⁵⁷²⁹ Prema njegovim riječima, žrtvi tog silovanja ukazana je medicinska pomoć, a vojna policija je

⁵⁷¹⁹ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 23.

⁵⁷²⁰ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 22.

⁵⁷²¹ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 22.

⁵⁷²² P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 23.

⁵⁷²³ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 64.

⁵⁷²⁴ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 65.

⁵⁷²⁵ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 65; P270 (Ispravke i pojašnjenja izjave svjedoka Idriza Merdžanića), str. 1.

⁵⁷²⁶ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 67; P279 (Izvod iz video-snimka razgovora s Idrizom Merdžanićem, 00:00:28 – 00:01:45).

⁵⁷²⁷ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6690; Nusret Sivac, T. 4842.

⁵⁷²⁸ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 46.

⁵⁷²⁹ D898 (Slavko Puhalić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 22; Slavko Puhalić, T. 31679.

uhapsila one koji su počinili silovanje, mada mu nije poznato da li je u vezi s tim zločinom pokrenut ikakav krivični postupak.⁵⁷³⁰

Zaključci Pretresnog vijeća

1318. Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje je iznio Miloš Šolaja da, po njegovom mišljenju, objekat u Trnopolju nije bio "logor"⁵⁷³¹, i da Slobodan Kuruzović nije bio komandant tog objekta, već da je, zapravo, bio zadužen, u svojstvu rukovodioca lokalnog Crvenog krsta, da obezbijedi hranu za civile koji su se tamo nalazili. Ti dokazi protivrječe činjenicama o kojima je presuđeno, uključujući činjenicu o kojoj je presuđeno 1063, koja glasi da je "komandant logora Trnopolje bio Slobodan Kuruzović". Međutim, Pretresno vijeće napominje da je Šolaja u logoru bio prisutan s grupom stranih novinara samo kratko vrijeme, 7. avgusta 1992., i čini se da je svoje mišljenje o Kuruzovićevom položaju i svrsi logora formirao na osnovu izjava koje je toj grupi novinara dao Kuruzović. Vijeće smatra da je Kuruzoviću, kada je razgovarao sa Šolajom i tom grupom novinara, bilo u interesu da minimizira svoju ulogu u logoru, kao i da objekat predstavi u najboljem mogućem svjetlu. Iz tih razloga, Pretresno vijeće konstatuje da dokazi koje je iznio Šolaja u vezi sa svrhom tog logora i položajem koji je Kuruzović imao u njemu nisu u dovoljnoj mjeri pouzdani da bi pobili činjenice o kojima je presuđeno u vezi s tim pitanjima. Šolaja je u svom svjedočenju izjavio i da u logoru nije bilo mitraljeskih gnijezda. Premda se može činiti da ovaj dokaz protivrječi navodu o mitraljeskim gnijezdima iz činjenice o kojoj je presuđeno 1066, Pretresno vijeće napominje da se ta činjenica odnosi na mitraljeske položaje koji su se nalazili izvan logora. S obzirom na tu razliku, Pretresno vijeće konstatuje da taj dokaz ne protivrječi činjenici kojoj je presuđeno 1066.⁵⁷³²

1319. Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje su iznijeli Idriz Merdžanić, svjedok RM-047, svjedokinja RM-023, Slavko Puhalić i Jusuf Arifagić, da je uprava logora

⁵⁷³⁰ D898 (Slavko Puhalić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 22; Slavko Puhalić, T. 31679.

⁵⁷³¹ U kontekstu navedenih zatočeničkih objekata, Pretresno vijeće smatra da se izraz "logor" odnosi na zatočenički objekat, dok se izrazima kao što su "sabirni", "prihvatni" ili "tranzitni centar" namjerava uputiti na lokacije na koje su ljudi odvođeni ili na koje su dobrovoljno odlazili prije nego što bi se iselili ili bili preseljeni negdje drugdje.

⁵⁷³² Isto tako, Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli Šolaja, Arifagić, Sivic, Sejmenović, McLeod, Vulliamy, Milutinović i Berić u vezi s postojanjem, vrstom i dužinom ograde i zidova u logoru, za koje se može činiti da protivrječe činjenici o kojoj je presuđeno 1066. Međutim, Pretresno vijeće smatra da ta činjenica znači da nije postojala oграда koja je potpuno opasavala krug logora i da se to ne kosi s dokazima da su određeni dijelovi logora bili ograđeni ogradama ili zidovima.

Trnopolje davala hranu zatočenicima. To protivrječi činjenici o kojoj je presuđeno 1070, koja glasi da uprava logora nije obezbjeđivala hranu. S obzirom na to da su ti svjedoci bili prisutni u logoru tokom relevantnog perioda i da su neki od njih iznijeli dokaze da su lično vidjeli kako uprava logora daje hranu zatočenicima, Pretresno vijeće smatra da su njihovi dokazi u dovoljnoj mjeri pouzdani da u tom pogledu pobijaju tu činjenicu o kojoj je presuđeno. U tim okolnostima, Pretresno vijeće konstatuje da je činjenica o kojoj je presuđeno 1070 pobijena u dijelu u kojem se odnosi na obezbjeđivanje hrane za zatočenike od strane uprave logora Trnopolje, te će analizirati dokaze u vezi s tim aspektom kako bi donijelo zaključak po tom pitanju.

1320. Pretresnom vijeću su predočene različite informacije u vezi sa svrhom logora Trnopolje, funkcijama stražara u logoru, kao i o dolasku, statusu, slobodi kretanja nesrba koji su se u njemu nalazili i postupanju prema njima. Nakon što je razmotrilo dokaze u cijelosti, Pretresno vijeće konstatuje da je logor Trnopolje bio objekat mješovitog tipa, koji je služio i kao zatočenički objekat i kao tranzitni centar za nesrbe. Neki su sami došli u logor zato što su im kuće bile spaljene, da bi pobjegli od borbi ili nakon što su ih protjerale snage bosanskih Srba. Druge su u logor dovele vlasti bosanskih Srba i oni su tu ostali sve dok nisu bili preseljeni, kao što se navodi u poglavlju 4.10.7. Druge nesrbe, koji su uglavnom bili vojno sposobni muškarci, uhapsili su pripadnici snaga bosanskih Srba, među kojima su bili i pripadnici 5. kozaračke brigade VRS-a, i prevezli ih u razne logore prije nego što su ih na kraju doveli u logor Trnopolje, gdje su bili zatočeni protiv svoje volje. Mnogim nesrbima u logoru nisu saopštili razlog iz kojeg su bili uhapšeni ili zatočeni. Nekim nesrbima je bilo dopušteno da napuste logor nakon što bi dobili dozvolu i predali lične karte, dok su od nekih tražili novac ili druge dragocjenosti da bi im dozvolili da odu. Baš kao što su nesrbi dolazili i odlazili iz logora na različite načine, tako je i postupanje prema njima u logoru bilo različito, zavisno od toga ko su bili i kada su bili u logoru. Pretresno vijeće takođe ima u vidu dokaze koji su mu predočeni o tome da su se uslovi u logoru poboljšali krajem njegovog rada, djelimično zahvaljujući medijskoj pažnji i prisustvu MKCK-a. Iz svih tih razloga, Pretresno vijeće smatra da razlike koje postoje u informacijama u vezi sa svrhom logora i postupanjem prema nesrbima nisu nužno protivrječne, već se, zapravo, odnose na različite dijelove tog logora, kao i na različite kategorije nesrba koji su se nalazili u njemu, te na različite vremenske periode o kojima se u njima govori.

1321. Pretresnom vijeću su predloženi protivrječni dokazi koje je iznio Branko Berić u vezi s tim da li su se zatočnici koji su bili odvedeni na ispitivanje ikad vratili.⁵⁷³³ Iz tog razloga, Pretresno vijeće konstatuje da su Berićevi dokazi u vezi s tim pitanjem nepouzdana i neće ih dalje razmatrati.

1322. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je logor Trnopolje funkcionisao najmanje od 26. maja 1992. do kraja septembra 1992., premda su neki ljudi u njemu ostali i duže. Od kraja maja do početka juna 1992., u logoru je bilo približno 8.000 zatočenika. Do kraja avgusta 1992., u logoru je bilo zatočeno do 4.000 ljudi. Zatočnici su bili civili, bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, uključujući žene i djecu. Zgrade u Trnopolju nisu bile dovoljno velike da se u njih smjeste svi zatočnici, uslijed čega su mnogi od njih morali da borave na otvorenom, pri čemu je mogućnost da se zaklone bila vrlo mala ili nikakva. U logoru nije bilo struje, niti je bilo kreveta, ćebadi i kupatila. Nije bilo tekuće vode, a ono malo vode za piće koju su dobijali bilo je prljavo i zagađeno. U logoru je bilo veoma malo zahoda, a uprava logora je zatočnicima davala nedovoljne količine hrane. U nekim slučajevima, hrana je dijeljena samo onima koji su je mogli platiti. Zbog toga što nije bilo dovoljno hrane, kao i zbog nehigijenskih i pretrpanih uslova, vaške i šuga su bili raširene pojave, a većina zatočenika imala je i dizenteriju. Zatočnici su takođe imali razna oboljenja, uključujući hepatitis, hronični proliv i groznicu. U logorskoj ambulanti nije bilo sredstava za dezinfekciju ni rukavica i nije postojao nikakav način da se ljekar prije liječenja pacijenata opere. Nekolicini zatočenika su zubi izvađeni kliještima, bez korištenja anestetika. Nekim ranjenim zatočnicima su se rane ucvale. Duško Ivić i medicinski tehničar Mića Kobas, koji su obojica bili Srbi, nosili vojne uniforme i radili u logoru, nisu davali sanitetski materijal niti liječenje koji su od njih traženi. U jednom slučaju, Ivić je odbio da pošalje u bolnicu čovjeka koji je imao epilepsiju i taj čovjek je sljedećeg jutra pronađen mrtav.

1323. U vezi s odgovornošću za zatočenje i uslove u logoru, Pretresno vijeće konstatuje da je logor Trnopolje osnovao Krizni štab Prijedor i da su prvobitno obezbjeđenje u tom logoru vršili pripadnici TO-a Prijedor, a ubrzo poslije toga vojnici VRS-a. Slobodan Kuruzović je bio komandant logora, a Slavko Puhalić mu je bio

⁵⁷³³ Uopredi D928 (Branko Berić, izjava svjedoka, 26. juni 2014.), par. 33; i Branko Berić, T. 32878-32883.

zamjenik. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 3.1.2 da su Kuruzović i Puhalić bili pripadnici 43. motorizovane brigade VRS-a.

1324. Logorski stražari su često i surovo tukli zatočenike palicama za bejzbol, željeznim šipkama, kundacima pušaka, šakama i nogama i svim drugim predmetima koji su im bili pri ruci. Stražari, među kojima su bili Darko Mrđa, Mladen Mitrović, Mirijan Mitrović, čovjek koji se prezivao Stojanović zvan Zemunac, Dragoja Čavić, Dragan Škrbić, Stojan Madžar zvan Stole, Branko Topola i vojnici koji su se zvali Mile i Deba premlaćivali su zatočenike tokom ispitivanja. Slavko Puhalić se često pojavljivao sa spiskom imena i pitao gdje su izvjesni zatočenici, koje bi zatim izveli i pretukli, pri čemu se neki od njih više nikad nisu vratili. U avgustu 1992., srpski stražar koji se zvao Zoran Žigić i koji je došao iz logora Keraterm, pozdravio je novopridošle zatočenike rekavši: "Pomoz' bog, Turci!" U Kuruzovićevom prisustvu, Žigić je surovo pretukao jednog zatočenika i nakon što je taj zatočenik pao na zemlju, počeo je da ga šutira i da skače po njemu. Stražari su neke zatočenike pretukli nasmrt, kao što se navodi u poglavlju 4.10.1, *Incident 13.5 iz Priloga B Optužnici*. Stražari su takođe tjerali zatočenike da se tuku jedan s drugim. U nekoliko navrata, srpski vojnici su ušli u ambulantu i prijetili tamošnjem sanitetskom osoblju da će ih deportovati i ubiti. Jednu Bosanku, koja je bila zatočena zajedno sa svojom djecom i po dolasku evidentirana kao "ekstremist iz Hambarina", logorski stražari su optužili da je nabavljala i spremala oružje. Stražari su je nazivali "balijom" i tukli je pred njenom djecom, kojoj su stražari takođe prijetili.

1325. Logorski stražari i drugi, uključujući vojnike VRS-a koji su dolazili izvan logora, silovali su mnoge žene i djevojke u logoru i njegovoj okolini. Tim stražarima i vojnicima bilo je dozvoljeno da ulaze u logor i biraju žrtve, od kojih je najmlađa imala 12 godina. Kuruzović je jednu bosansku Muslimanku silovao skoro svake noći tokom približno mjesec dana. On joj je, takođe, u više navrata prijetio, tukao je i ubadao je nožem kada je pružala otpor. Tokom tih silovanja govorio joj je: "Pa, da vidimo kako se Muslimanke jebu" i prijetio joj da će dovesti druge vojnike da je siluju. Rekao joj je i sljedeće: "Vaši Muslimani siluju naše srpske sestre, sad je na vama red da vidite kako je to", kao i da "Muslimanke moraju da rađaju srpsku djecu".

1326. Pretresno vijeće će dalje razmotriti te incidente u vezi s tačkama 1 i 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident 15.5 iz Priloga C Optužnici

1327. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za zatočenje, mučenje, premlaćivanje, zlostavljanje, silovanje, činjenje drugih djela seksualnog nasilja i podvrgavanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata nehumanim životnim uslovima u Domu Miska Glava, opština Prijedor, u periodu od 21. do 25. jula 1992.⁵⁷³⁴ Odbrana je iznijela argument da VRS nije bio prisutan u Domu Miska Glava i da stoga optuženi nije komandovao tim objektom.⁵⁷³⁵ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim zatočeničkim centrom.⁵⁷³⁶ Vijeću su, isto tako, predloženi dokazi koje su iznijeli **Elvedin Nasić** i **Nermin Karagić**, obojica bosanski Muslimani iz opštine Prijedor⁵⁷³⁷, i ono smatra da su njihovi dokazi u skladu sa činjenicama o kojima je presuđeno.⁵⁷³⁸

1328. **Elvedin Nasić** je u svom svjedočenju izjavio da su u julu 1992., "srpski vojnici", koji su nosili sivomaslinaste, sive ili maskirne uniforme, zarobili 114 nenaoružanih muškaraca koji su se skrivali u šumi, nakon što su greškom ušli u srpsko selo Miska Glava.⁵⁷³⁹ Neki od tih muškaraca, uključujući i svjedoka, bili su iz Hambarina.⁵⁷⁴⁰ **Nermin Karagić** je ljude koji su zarobili te muškarce opisao kao vojnike JNA i ljude u uniformama rezervnog sastava policije.⁵⁷⁴¹ **Nasić** je izjavio da su "srpski vojnici" postrojili grupu muškaraca u četiri kolone, odvojivši starije od mlađih muškaraca.⁵⁷⁴² Komandant je naredio jednom naoružanom vojniku da puca u zatočenike ako se bilo koji od njih mrdne.⁵⁷⁴³ Naredili su im da izvade sve stvari iz džepova i bace ih na zemlju.⁵⁷⁴⁴ Nakon nekoliko sati, "srpski vojnici" su odveli zatočenike kroz selo, na

⁵⁷³⁴ Optužnica, par. 39(b)-(c), 53, 59(b)-(d), (g), incident 15.5 iz Priloga C Optužnici.

⁵⁷³⁵ Završni podnesak odbrane, par. 1000-1001.

⁵⁷³⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 867 razmotrena je u poglavlju 4.10.7.

⁵⁷³⁷ **Elvedin Nasić**: P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 1-2, izjava svjedoka od 15. marta 2000., str. 1, 6. **Nermin Karagić**: P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5203-5204, 5209-5210.

⁵⁷³⁸ **Elvedin Nasić**: P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 2-3, izjava svjedoka od 15. marta 2000., str. 2; P2601 (Elvedin Nasić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 12. decembar 2002.), str. 12690-12691. **Nermin Karagić**: P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5214-5221; Nermin Karagić, T. 9121-9123, 9129; P1000 (Mapa s fotografijama pod naslovom: Pregled Ljubija-Briševo).

⁵⁷³⁹ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 2-3; P2601 (Elvedin Nasić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 12. decembar 2002.), str. 12690-12691.

⁵⁷⁴⁰ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 2-3.

⁵⁷⁴¹ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5213-5214, 5219; Nermin Karagić, T. 9121.

⁵⁷⁴² P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 3.

⁵⁷⁴³ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 3.

⁵⁷⁴⁴ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5214-5217; Nermin Karagić, T. 9121-9122; P1000 (Mapa s fotografijama pod naslovom: Pregled Ljubija-Briševo).

jednu livadu a zatim u Misku Glavu.⁵⁷⁴⁵ Grupa od 114 ljudi premještena je u Misku Glavu oko 21. jula 1992.⁵⁷⁴⁶ Dom Miska Glava bio je nekadašnji dom kulture koji je pretvoren u komandno mjesto.⁵⁷⁴⁷ Osoblje u njemu činili su pripadnici TO-a.⁵⁷⁴⁸ Jedan oficir je popisao imena zatočenika.⁵⁷⁴⁹ Kako je izjavio **Nasić**, taj oficir se zvao Zoran Popović.⁵⁷⁵⁰ Tih 114 zatočenika držali su u jednom malom kafiću⁵⁷⁵¹ **Karagić** je u svom svjedočenju izjavio da su zatočenici tu proveli tri dana i dvije noći i da je ta prostorija bila pretrpana i da je njoj vladala vrućina.⁵⁷⁵² Tokom ta tri dana, tih 114 zatočenika dobili su jednu veknu kruha i kesicu bombona da ih podijele među sobom.⁵⁷⁵³ Dali su im vodu, ali su zatočenici morali da pjevaju pjesme o Velikoj Srbiji da bi je dobili.⁵⁷⁵⁴ Zatočenike su čuvali ljudi u sivomaslinastim uniformama JNA za koje svjedok smatra da su bili pripadnici TO-a Miska Glava.⁵⁷⁵⁵ U Domu Miska Glava vršena su ispitivanja i premlaćivanja.⁵⁷⁵⁶ Ljude su redovno odvodili na premlaćivanje iz prostorije u kojoj su bili zatočeni.⁵⁷⁵⁷ Zatočenike su srpski vojnici tokom ispitivanja udarali pesnicama i kundacima.⁵⁷⁵⁸ Od toga su neki dobili potres mozga, krvarili su i bili modri od udaraca.⁵⁷⁵⁹ Premlaćivanje je trajalo četiri ili pet dana.⁵⁷⁶⁰

1329. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je, počev od približno 21. jula 1992., 114 muškaraca nekoliko dana bilo zatočeno u Domu Miska Glava, u malom kafiću u kojem je bilo veoma vruće. U vezi s nacionalnom pripadnošću, Pretresno vijeće napominje da su neki od tih muškaraca bili iz sela Hambarine, u kojem su živjeli pretežno bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, da su zatočeni muškarci bili nenaoružani i da su se skrivali u šumi, te da su zarobljeni nakon što su greškom ušli u

⁵⁷⁴⁵ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 3; P2601 (Elvedin Nasić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 12. decembar 2002.), str. 12691.

⁵⁷⁴⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1081.

⁵⁷⁴⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1080.

⁵⁷⁴⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1079.

⁵⁷⁴⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1081.

⁵⁷⁵⁰ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 3.

⁵⁷⁵¹ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 3.

⁵⁷⁵² P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5218, 5220, 5225; Nermin Karagić, T. 9129-9130.

⁵⁷⁵³ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5219; Nermin Karagić, T. 9130-9131.

⁵⁷⁵⁴ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5220; Nermin Karagić, T. 9129.

⁵⁷⁵⁵ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5219; Nermin Karagić, T. 9122-9123.

⁵⁷⁵⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1080.

⁵⁷⁵⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1081.

⁵⁷⁵⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1082.

⁵⁷⁵⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1082.

⁵⁷⁶⁰ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 3.

jedno srpsko selo. Nadalje, Vijeće napominje da je jedan od muškaraca izdvojen iz grupe kada je rekao da mu je majka Srpkinja, a da su ostali bili zlostavljani i prisiljavani da pjevaju pjesme o Velikoj Srbiji (Pretno vijeće dalje diskutuje o tome u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.8 iz Priloga A Optužnici*). Pretno vijeće zaključuje da su tu grupu muškaraca činili pretežno bosanski Muslimani i bosanski Hrvati. Tih 114 zatočenika dobilo je jednu veku kruha i kesicu bombona koje su morali da podijele među sobom tokom tri dana i morali su da pjevaju pjesme o Velikoj Srbiji da bi dobili vode. Stražari su bili pripadnici TO-a Miska Glava. Tokom isljeđivanja u Domu Miska Glava, zatočenike su redovno tukli pesnicama i kundacima. Pretno vijeće konstatuje da su ta premlaćivanja vršili stražari iz TO-a Miska Glava. Pretno vijeće će dalje razmotriti gore navedeno u vezi s tačkama 1 i 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

4.10.3 Uništavanje privatne i javne imovine, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte (uključujući i incidente iz Priloga D Optužnici)

1330. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za djela bezobzirnog uništavanja privatne imovine, uključujući kuće i poslovne objekte, i javne imovine, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte, koji se navode u incidentu 11 iz Priloga D Optužnici, u opštini Prijedor, u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁵⁷⁶¹ Konkretno, u Optužnici se navodi da su uništene džamija u Kozaruši, džamija Stari Grad, džamija u Čarakovu, stara džamija u Hambarinama, Čaršijska džamija i džamija u Zagradu u gradu Prijedoru, džamija u Bišćanima, džamija u Gornjoj/Donjoj Puharskoj, džamija u Rizvanovićima, džamija u Brežičanima, džamija u Ališićima, džamija u Zecovima, džamija u Čejrecima, džamija u Gomjenici, džamija u Kevljanima, džamija u Kamićanima, džamija u Kozarcu – Mutniku, kao i katolička crkva u Prijedoru i crkva u Briševu.⁵⁷⁶² Međutim, što se tiče optužbe za uništavanje, Optužnica nije ograničena samo na incidente iz priloga Optužnici. Shodno tome, Pretno vijeće je takođe razmotrilo dokaze koji su van okvira incidenta 11 iz Priloga D Optužnici. Odbrana je iznijela tvrdnju da je navod tužilaštva u cijelosti zasnovan na Riedlmayerovom izvještaju, u kojem je primijenjena manjkava i nepouzdana metodologija.⁵⁷⁶³ Pretno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u

⁵⁷⁶¹ Optužnica, par. 52, 59(j), incident 11 iz Priloga D Optužnici.

⁵⁷⁶² Optužnica, incident 11 iz Priloga D Optužnici.

⁵⁷⁶³ Završni podnesak odbrane, par. 1054-1055.

vezi s ovom optužbom.⁵⁷⁶⁴ Vijeću su predočeni i dokazi koje su iznijeli **Nusret Sivac**, bosanski Musliman, koji je radio kao novinar za TV Sarajevo i pokrivaio događaje u Prijedoru i okolnim opštinama;⁵⁷⁶⁵ **Mevludin Sejmenović**, koji je od 1990. do 1992. bio potpredsjednik SDA u Prijedoru;⁵⁷⁶⁶ **svjedok RM-017** i **Jusuf Arifagić**, obojica bosanski Muslimani iz Kozarca u opštini Prijedor;⁵⁷⁶⁷ **Kerim Mešanović**, **Sead Sušić**, **Elvedin Nasić**, **svjedok RM-026**, **Senija Elkasović**, **svjedok RM-047** i **svjedokinja RM-023**, koji su svi bosanski Muslimani iz opštine Prijedor;⁵⁷⁶⁸ **Idriz Merdžanić**, bosanski Musliman, ljekar iz Kreševa u opštini Sarajevo;⁵⁷⁶⁹ **svjedok RM-054**, koji je bio pripadnik TO-a bosanskih Muslimana iz Kozarca u opštini Prijedor;⁵⁷⁷⁰ kao i **András Riedlmayer**, bibliograf i stručnjak za dokumentiranje umjetničke građe,⁵⁷⁷¹ i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁵⁷⁷² Što se tiče

⁵⁷⁶⁴ Činjenice o kojima je presuđeno 877-879 razmotrene su u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.1 iz Priloga A Optužnici*; činjenice o kojima je presuđeno 894 i 895 razmotrene su u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.2 iz Priloga A Optužnici*; činjenica o kojoj je presuđeno 896 razmotrena je u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.3 iz Priloga A Optužnici*; činjenice o kojima je presuđeno 898-902 razmotrene su u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.5 iz Priloga A Optužnici*; činjenice o kojima je presuđeno 905 i 906 razmotrene su u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.6 iz Priloga A Optužnici*; činjenice o kojima je presuđeno 919-923 razmotrene su u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.9 iz Priloga A Optužnici*; činjenice o kojima je presuđeno 1089 i 1094 razmotrene su u poglavlju 4.10.4; i činjenice o kojima je presuđeno 857, 867, 869- 870 razmotrene su u poglavlju 4.10.7.

⁵⁷⁶⁵ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6561-6562; Nusret Sivac, T. 4839.

⁵⁷⁶⁶ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 4.

⁵⁷⁶⁷ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 1-2; P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 1-2.

⁵⁷⁶⁸ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4597, 4601; P2594 (Svjedok RM-047, izjava svjedoka, 14. mart 2000.), str. 1-2; P2595 (Svjedok RM-047, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. juli 2002.), str. 6204; P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), str. 1, par. 3; P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., str. 1, par. 1, 5, izjava svjedoka od 1. decembra 2014., str. 1; P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 1-2, izjava svjedoka od 15. marta 2000., str. 1, 6; P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 1-2; P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 1-2.

⁵⁷⁶⁹ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), str. 1, par. 1-3; Idriz Merdžanić, T. 3321.

⁵⁷⁷⁰ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2610-2611, 2618, 2758.

⁵⁷⁷¹ P2503 (Izveštaj vještaka Andrása Riedlmayera, decembar 2012.), par. 75; András Riedlmayer, T. 17888; P2504 (Biografija Andrása Riedlmayera), str. 1.

⁵⁷⁷² **Nusret Sivac**: P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6575-6576, 6604-6606; P485 (Mapa s lokacijama razorenih džamija i katoličkih crkava u Prijedoru). **Mevludin Sejmenović**: P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 33, 35, 40, 52; Mevludin Sejmenović, T. 3541, 3466-3467. **Svjedok RM-017**: P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 7; P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3329, 3331, 3333. Dokazi svjedoka RM-017 takođe su razmotreni u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.1 iz Priloga A Optužnici*. **Kerim Mešanović**: P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 21, 75. **Senija Elkasović**: P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4600. **Svjedok RM-047**: P2594 (Svjedok RM-047, izjava svjedoka, 14. mart 2000.), str. 3-4; P2595 (Svjedok RM-047, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. juli 2002.), str. 6246. **Svjedokinja RM-023**: P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 4; P3236 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stanišić i Župljanin*, 18. oktobar 2010.), str. 16126-16127; P3239 (Fotografija džamije u Hambarinama). **Idriz Merdžanić**: P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka,

dokaza koje je iznio **Ivo Atlija**, Hrvat iz hrvatskog sela Briševo u opštini Prijedor,⁵⁷⁷³ Pretresno vijeće smatra da su njegovi dokazi djelimično u skladu sa činjenicama o kojima je presuđeno i o njegovim dokazima će govoriti niže u tekstu.⁵⁷⁷⁴ Vijeću su predloženi i dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-038**, bosanski Musliman iz opštine Prijedor;⁵⁷⁷⁵ **Radovan Zdjelar**, koji je bio rukovalac rovokopača i koji je 1992. radio u rudniku "Tomašica";⁵⁷⁷⁶ **Nermin Karagić**, bosanski Musliman iz većinski muslimanskog sela Rizvanovići u opštini Prijedor;⁵⁷⁷⁷ **Draško Vujić**, koji je bio komandant bataljona VRS-a iz Prijedora;⁵⁷⁷⁸ i **Safet Tači**, bosanski Musliman, civil iz Kozarca u opštini Prijedor;⁵⁷⁷⁹ kao i dokumentarni dokazi.

Hambarine

1331. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s napadom na Hambarine, koje su razmotrene u poglavljima 4.10.1, *Incident 6.2 iz Priloga A Optužnici*, i 4.10.7.

28. avgust 2000.), par. 12, 15; P270 (Ispravke i pojašnjenja izjave svjedoka Idriza Merdžanića); P272 (Skica Kozarca koju je nacrtao Idriz Merdžanić). **Svjedok RM-054**: P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2621-2624, 2643, 2645-2648, 2750-2751; P3411 (Fotografija pravoslavne crkve u Kozarcu). **András Riedlmayer**: P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 35, 38, 45, 55, 58, 65; P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 16-17, 20-22. **Sead Sušić**: P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., par. 16-17. Dokazi Seada Sušića razmotreni su u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.5 iz Priloga A Optužnici*. **Jusuf Arifagić**: P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994., str. 5-7. Dokazi Jusufa Arifagića razmotreni su u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.1 iz Priloga A Optužnici*. **Elvedin Nasić**: P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 2; P2601 (Elvedin Nasić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 12. decembar 2002.), str. 12686. **Svjedok RM-026**: P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 6; P2586 (Svjedok RM-026, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. april i 1. maj 2001.), str. 2303. Dokazi koje su iznijeli Elvedin Nasić i svjedok RM-026 razmotreni su u poglavlju 4.10.7. U vezi s pristupom Pretresnog vijeća Riedlmayerovim dokazima, v. Dodatak B.

⁵⁷⁷³ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), str. 1, par. 9; P169 (Izjava Ive Atlije data hrvatskim vlastima, 30. januar 1993.), par. 44; Ivo Atlija, T. 2301; P174 (Mapa opštine Prijedor).

⁵⁷⁷⁴ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 18, 21, 24, 41, 44-46, 48-49, 51, 56; P169 (Izjava Ive Atlije data hrvatskim vlastima, 30. januar 1993.), par. 40; Ivo Atlija, T. 2341-2343, 2354; P173 (Mapa na kojoj je prikazan srpski napad na Briševo). Dokazi Ive Atlije razmotreni su u poglavlju 4.10.1, *Incidenti 6.2 i 6.9 iz Priloga A Optužnici*.

⁵⁷⁷⁵ P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5874, 5878-5879.

⁵⁷⁷⁶ P7311 (Radovan Zdjelar, izjava svjedoka, 18. juli 2014.), par. 1-2.

⁵⁷⁷⁷ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5203-5204, 5209-5210.

⁵⁷⁷⁸ D1041 (Draško Vujić, izjava svjedoka, 24. januar 2014.), par. 1, 7.

⁵⁷⁷⁹ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 1; P159 (Safet Tači, izjava svjedoka, 20. septembar 2000.), str. 1; Safet Tači, T. 2092.

1332. **Elvedin Nasić** je izjavio da je tokom noći 21. maja 1992. tenk granatirao Hambarine i da su ispaljivane minobacačke granate.⁵⁷⁸⁰ Sljedećeg dana, počevši oko podneva, srpske snage su granatirale Hambarine tri ili četiri sata, pri čemu su posebno gađale džamiju i nanosile štetu kućama.⁵⁷⁸¹ **Svjedokinja RM-023** je izjavila da su Srbi preko Radio Prijedora izdali ultimatum zahtijevajući da nesrbi predaju naoružanje koje imaju, kao i da se predaju dr Mujadžić, koji je bio funkcioner SDA u Hambarinama, i jedan čovjek koji se prezivao Sikirić, te su zaprijetili da će nastaviti s granatiranjem ukoliko njihov ultimatum ne bude ispunjen.⁵⁷⁸² Isključena je struja.⁵⁷⁸³ Dana 24. maja 1992., džamija u Hambarinama je granatirana tokom napada na mjesto.⁵⁷⁸⁴ **Svjedokinja RM-023** je poslije napada vidjela da je džamija bila potpuno uništena.⁵⁷⁸⁵ U blizini kuće u koju se svjedokinja sklonila eksplodirala je još jedna granata i polomila prozore na njoj.⁵⁷⁸⁶ Prema izvještaju **Andrésa Riedlmayera**, srpske snage su spalile Staru džamiju u Hambarinama tokom 22. i 23. maja 1992, kada su opustošile selo.⁵⁷⁸⁷ Riedlmayer je tokom obilaska lokaliteta u julu 2002. ustanovio konkretnu štetu koja je bila nanesena tom objektu: džamija je bila bez krova i minareta, njena unutrašnjost je bila potpuno uništena, a vanjski zidovi su bili očuvani do nivoa krova, ugljenisano drvo i tragovi čađi na zidovima ukazivali su na razaranje vatrom, na zidovima ulaznog trijema džamije vidjeli su se tragovi vatre i oni su bili izrešetani mecima.⁵⁷⁸⁸

1333. Nakon što je 25. maja 1992. ponovo uspostavljeno snabdijevanje strujom, Srbi su, postupajući po ovlaštenju srpske vlade Prijedora, ponovili ultimatum, zahtijevajući dodatno da se predaju Besim Mulalić i druge osobe. Sljedećeg dana, granatiranje je nastavljeno u 12:24 sati i svjedokinja je izbrojala da je za pet minuta ispaljeno 275 granata iz teških artiljerijskih oruđa. Granate su počele da padaju sve bliže i bliže kući u

⁵⁷⁸⁰ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 2; P2601 (Elvedin Nasić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 12. decembar 2002.), str. 12686.

⁵⁷⁸¹ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 2; P2601 (Elvedin Nasić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 12. decembar 2002.), str. 12686-12688. V. takođe P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 4.

⁵⁷⁸² P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 4.

⁵⁷⁸³ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 4.

⁵⁷⁸⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1104.

⁵⁷⁸⁵ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 4; P3236 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stanišić i Župljanin*, 18. oktobar 2010.), str. 16126-16127; P3239 (Fotografija džamije u Hambarinama).

⁵⁷⁸⁶ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 4.

⁵⁷⁸⁷ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrésa Riedlmayera), str. 52-53; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrésa Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrésa Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 20.

⁵⁷⁸⁸ P2503 (Izvještaj vještaka Andrésa Riedlmayera, decembar 2012.), par. 52-53, 57, 59; P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrésa Riedlmayera), str. 52-53; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrésa Riedlmayera).

koju se svjedokinja sklonila. Prvo su dolijetale iz pravca Topića brda, gdje su bili razmješteni srpski tenkovi, a zatim iz pravca prijedorskog aerodroma. Svjedokinja je čula i avione koji su nadlijetali selo.⁵⁷⁸⁹ Oko 15:00 sati, svjedokinja je pobjegla prema šumi, zajedno s Muslimanima - ženama, djecom i muškarcima iz sela.⁵⁷⁹⁰ Dok je bježala, svjedokinja je vidjela kako tenkovi ispaljuju granate, a srpski vojnici rakete iz ručnih bacača zolja, čime su srušene i spaljene mnoge kuće i kafana "Zora".⁵⁷⁹¹ Svjedokinja je vidjela kako pješadija otvara vatru po civilima koji su bježali i kako je jedan od njih ranjen.⁵⁷⁹² Seljani nisu pružili gotovo nikakav otpor Srbima.⁵⁷⁹³

1334. **Svjedok RM-026** je izjavio da je 10. juna 1992. u selu zapaljena jedna privatna kuća. Dana 11. juna 1992., svjedok je vidio kako je pet "četnika" došlo u Hambarine u kamionu i zapalilo kafanu i kuću. Čuo je "četnike" kako galame i pucaju. Istog dana, grupa "četnika", među kojima su bili Jevo Masledžija i Mlađo Jurišić, zapalila je garažu, nakon što je od ljudi koji su se u njoj bili sklonili tražila novac i dragocjenosti.⁵⁷⁹⁴ Svjedok je od jednog očevica čuo da su "četnici" otvorili vatru po ženama i djeci koji su istrčali iz garaže i da su ranili jednu od tih žena.⁵⁷⁹⁵

1335. **Nermin Karagić** je u svom svjedočenju izjavio da je krajem juna ili početkom jula 1992. vidio kako tenk ispaljuje oko 20 granata na kontrolnom punktu u Hambarinama.⁵⁷⁹⁶ Kako je naveo svjedok, Hambarine su poslije toga vrlo brzo zauzete.⁵⁷⁹⁷ Tokom napada, gađana je džamija u Hambarinama i po njoj je otvarana vatra, a pogođena je i rajkovačka džamija.⁵⁷⁹⁸ Svjedok je vidio granatiranje iz svoje kuće u Rizvanovićima, koja se nalazi na četiri kilometra udaljenosti od Hambarina.⁵⁷⁹⁹

1336. Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje je u vezi s uništavanjem nove džamije u Hambarinama iznio **Riedlmayer**. Prema fotografijama snimljenim poslije

⁵⁷⁸⁹ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 4.

⁵⁷⁹⁰ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 4; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3989.

⁵⁷⁹¹ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 4, -5; P3236 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stanišić i Župljanin*, 18. oktobar 2010.), str. 16126.

⁵⁷⁹² P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 4-5, 21.

⁵⁷⁹³ P2585 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 5.

⁵⁷⁹⁴ P2585 (Svjedokinja RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 7.

⁵⁷⁹⁵ P2585 (Svjedokinja RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 7; P2586 (Svjedokinja RM-026, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. april i 1. maj 2001.), str. 2326.

⁵⁷⁹⁶ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5206-5207.

⁵⁷⁹⁷ Nermin Karagić, T. 9115, 9119.

⁵⁷⁹⁸ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5207; Nermin Karagić, T. 9114-9115, 9155.

⁵⁷⁹⁹ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5205, 5275-5276; P999 (Mapa područja Brda, Prijedor).

rata koje su u posjedu svjedoka, nova džamija u Hambarinama bila je bez krova, njeni vanjski zidovi su bili očuvani do nivoa krova i vidi se da je zid džamije koji je okrenut ka ostatku osnove minareta oštećen, najvjerovatnije kad je pao minaret.⁵⁸⁰⁰ Srpske snage su digle u vazduh minaret nove džamije u Hambarinama dana 23. maja 1992. ili približno tog datuma, a oštećena džamija je dignuta u vazduh i potpuno uništena u oktobru 1996.⁵⁸⁰¹

Kozaruša

1337. Snage bosanskih Srba su sredinom 1992. razorile sela u opštini Prijedor u kojima su živjeli bosanski Muslimani - Bišćane, Kozarušu, Kamićane, Kevljane, Rakovčane, Čarakovo i Rizvanoviće.⁵⁸⁰² Kuće su opljačkane i zapaljene.⁵⁸⁰³ Pripadnici VRS-a su na kamione tovarili stvari koje su pripadale vlasnicima nesrbima.⁵⁸⁰⁴ Selo Kozaruša je razoreno i samo su srpske kuće ostale uglavnom netaknute.⁵⁸⁰⁵ U maju 1992., na putu Hambarine-Prijedor srpske oružane snage su tokom napada oštetile ili uništile najmanje 50 kuća.⁵⁸⁰⁶ Tokom ljetnih mjeseci 1992., teško je oštećen minaret džamije u Kozaruši.⁵⁸⁰⁷ **Riedlmayer** je razgovarao s dva očevica tih događaja, imamom džamije u Kozaruši i jednim mještanimom Kozaruše, i obojica su mu rekla da je džamija zapaljena oko 24. maja 1992.⁵⁸⁰⁸ Mekteb je spaljen.⁵⁸⁰⁹ Prema jednom od njegovih izvora, srpski borci, koji su nosili uniforme JNA i kape "titovke" i koje je predvodio Savan Končar, Srbin iz Kozaruše, 24 sata su bombardovali su džamiju i domove Muslimana u Kozaruši, a zatim su zapalili džamiju i digli u vazduh njen minaret, tako da su krajem rata uspravni ostali još samo vanjski zidovi mekteba u Kozaruši.⁵⁸¹⁰ Prema

⁵⁸⁰⁰ P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁵⁸⁰¹ P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁵⁸⁰² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1083.

⁵⁸⁰³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1083; Činjenice o kojima je presuđeno IV, činjenica br. 1097.

⁵⁸⁰⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1083.

⁵⁸⁰⁵ Činjenice o kojima je presuđeno IV, činjenica br. 1097.

⁵⁸⁰⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1099.

⁵⁸⁰⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1109.

⁵⁸⁰⁸ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 16; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 21-22; P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

⁵⁸⁰⁹ P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

⁵⁸¹⁰ P2503 (Izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, decembar 2012.), par. 27; P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 16, 30; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za

fotografijama snimljenim poslije rata koje su u posjedu svjedoka, džamija u Kozaruši je potpuno izgorjela, krov je bio srušen, njena unutrašnjost je bila potpuno uništena i otvorena prema nebu, a njeni vanjski zidovi očuvani su do nivoa krova.⁵⁸¹¹

1338. **Radovan Zdjelar** je izjavio da ga je, nedugo nakon što je 1992. godine u Prijedoru započeo sukob, Radiša Lješnjak, koji je po mišljenju svjedoka bio član Kriznog štaba, poslao u Kozarušu da obavi "čišćenje" sela, što je svjedok razumio da je značilo uništavanje muslimanskih kuća.⁵⁸¹² Lješnjak mu je dao instrukcije da svojim rovokopačem BGH 1000 uništi kuće za koje je znao da pripadaju Muslimanima.⁵⁸¹³

Kamičani

1339. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s napadom na Kamičane, koje su razmotrene gore u poglavlju 4.10.7.⁵⁸¹⁴ U junu 1992., Srbi su uništili džamiju u Kamičanima.⁵⁸¹⁵ Dok se skrivao na planini Kozari u periodu od 26. maja do juna 1992., **svjedok RM-054** je vidio kako je područje oko Kozarca, od predjela Kamičana pa sve do džamije u Kamičanima, u plamenu.⁵⁸¹⁶ **Svjedok RM-047** je izjavio da je početkom juna 1992. vidio da su sve kuće u Kamičanima spaljene.⁵⁸¹⁷

Bišćani

1340. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s napadom na Bišćane od 20. jula 1992., koju se razmotrene gore i u poglavljima 4.10.1, *Incident 6.6 iz Priloga A Optužnici*, i 4.10.7.⁵⁸¹⁸ Muslimanske kuće u Bišćanima su uništene i na njima su se vidjeli tragovi paljevine, a 20. jula 1992.

izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 21-22.

⁵⁸¹¹ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 16-17; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁵⁸¹² P7311 (Radovan Zdjelar, izjava svjedoka, 18. juli 2014.), par. 2, 9.

⁵⁸¹³ P7311 (Radovan Zdjelar, izjava svjedoka, 18. juli 2014.), par. 9.

⁵⁸¹⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 867, 869-870 razmotrene su u poglavlju 4.10.7.

⁵⁸¹⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1106.

⁵⁸¹⁶ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2621-2624, 2643.

⁵⁸¹⁷ P2594 (Svjedok RM-047, izjava svjedoka, 14. mart 2000.), str. 3-4; P2595 (Svjedok RM-047, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. juli 2002.), str. 6246.

⁵⁸¹⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 905-906 razmotrene su u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.6 iz Priloga A Optužnici*; Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 867, 869-870 razmotrene su u poglavlju 4.10.7.

uništena je džamija.⁵⁸¹⁹ **Svjedok RM-038** je u svom svjedočenju izjavio da je tog dana džamija gorjela.⁵⁸²⁰ Prema **Riedlmayerovom** izvještaju, džamija u Bišćanima je izgorjela 22. jula 1992.⁵⁸²¹ Srpske snage su bezuspješno pokušale da zapale džamiju u Bišćanima uz pomoć zolje (ručni bacač raketa iz kojeg je ispaljen zapaljivi projektil), a zatim su pozvale vatrogasce, koji su došli s vatrogasnim kamionom i spalili džamiju.⁵⁸²² Riedlmayer je tokom obilaska tog lokaliteta u julu 2002. ustanovio konkretnu štetu koja je bila nanesena tom objektu: džamija u Bišćanima bila je potpuno spaljena, njen krov i minaret su nedostajali, unutrašnjost joj je bila uništena i otvorena prema nebu, a staro muslimansko groblje ispred džamije je oskrnavljeno.⁵⁸²³

⁵⁸¹⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 1095, 1107. Pretresno vijeće smatra da navod "tragovi paljevine" znači da su kuće u selu bile zapaljene.

⁵⁸²⁰ P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5881-5882, 5930.

⁵⁸²¹ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 61; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 18.

⁵⁸²² P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 61; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 18.

⁵⁸²³ P2503 (Izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, decembar 2012.), par. 52-53, 57, 59; P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 61-62; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

Čarakovo

1341. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s napadom na Čarakovo, koje su razmotrene gore, u poglavljima 4.10.1, *Incidenti 6.5 i 6.6 iz Priloga A Optužnici*, i 4.10.7.⁵⁸²⁴

1342. Dana 23. jula 1992., muslimansko selo Čarakovo pretrpjelo je znatnu štetu i razaranja, a kuće su opljačkane.⁵⁸²⁵ Prema **Riedlmayerovom** izvještaju, srpske snage su 23. jula 1992. spalile džamiju u Čarakovu i digle njen minaret u vazduh.⁵⁸²⁶ Tokom obilaska lokaliteta u julu 2002., Riedlmayer je zapazio da su na mjestu ostali samo osnova srušenog minareta džamije u Čarakovu i njeni temelji.⁵⁸²⁷

Kevljani

1343. Tokom ljetnih mjeseci 1992. godine, nova džamija u Kevljanima je bila potpuno uništena minama, pri čemu su i džamija i minaret dignuti u vazduh eksplozivom.⁵⁸²⁸ U vezi s ovim selom, Pretresno vijeće je takođe formalno primilo na znanje činjenicu o kojoj je presuđeno br. 1083, koja je razmotrena u vezi sa selom Kozaruša i kojom je utvrđeno da su u napadu učestvovalе snage bosanskih Srba.

Rakovčani, Rizvanovići i Ravine

1344. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s napadima na Rakovčane, Rizvanoviće i Ravine, koje su razmotrene gore i u poglavlju 4.10.1, *Incidenti 6.5 i 6.6 iz Priloga A Optužnici*.⁵⁸²⁹ U napadu na Rizvanoviće, pretežno muslimansko selo, uništavane su kuće, a lična imovina

⁵⁸²⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 898-901 razmotrene su u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.5 iz Priloga A Optužnici*; Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 905-906 razmotrene su u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.6 iz Priloga A Optužnici*; Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 867, 869-870 razmotrene su u poglavlju 4.10.7.

⁵⁸²⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1096.

⁵⁸²⁶ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 49; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 19, 21; P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

⁵⁸²⁷ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 49; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁵⁸²⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1111.

⁵⁸²⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 898-901 razmotrene su u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.5 iz Priloga A Optužnici*; Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 905-906 razmotrene su u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.6 iz Priloga A Optužnici*.

je opljačkana.⁵⁸³⁰ **Svjedok RM-038** je u Rizvanovićima, Rakovčanima i Ravinama vidio uništene džamije.⁵⁸³¹ Prema **Riedlmayerovom** izvještaju, džamija u Rizvanovićima je uništena 21. jula 1992. ili približno tog datuma.⁵⁸³² Pripadnici srpskih paravojnih formacija iz redova Belih orlova i Crvenih beretki uništili su džamiju u Rizvanovićima u tri faze: srušili su minaret zoljom (projektilom iz ručnog bacača), digli u vazduh spaljenu džamiju, a zatim njene ruševine buldožerom savnili sa zemljom.⁵⁸³³ Tokom obilaska lokaliteta u julu 2002., Riedlmayer je zapazio da su od džamije u Rizvanovićima ostali samo temelji.⁵⁸³⁴ Džamija u Rakovčanima je spaljena 23. maja 1992.⁵⁸³⁵ Minaret stare džamije u Rakovčanima srušen je granatom ispaljenom iz srpskog tenka koji je dejstvovao sa ceste iz neposredne blizine, a zatim je džamija spaljena, a njene ruševine uništene eksplozivom.⁵⁸³⁶ Dijelovi tri od četiri vanjska zida džamije u Rakovčanima još uvijek su stajali uspravno do linije krova, dok je od četvrtog zida ostala samo gomila šuta.⁵⁸³⁷ **Svjedok RM-038** je u svom svjedočenju izjavio da su u aprilu 1992. sve te džamije bile netaknute, ali da su do avgusta 1992. bile uništene.⁵⁸³⁸

Grad Prijedor, uključujući džamiju Stari Grad, Čaršijsku džamiju, džamiju u Zagradu, džamiju u Donjoj Puharskoj i katoličku crkvu

1345. **Nusret Sivac**, koji je bio prisutan za vrijeme napada na grad Prijedor, u svom je svjedočenju izjavio da je u ranim jutarnjim satima 30. maja 1992. veliki broj srpskih

⁵⁸³⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1098.

⁵⁸³¹ P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5929. Pretresno vijeće primjećuje da je zabilježeno da je svjedok rekao "Ravgarine", ali smatra daje svjedok upućivao na Ravine, zaselak na području Brda.

⁵⁸³² P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 19; P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 23-24; P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

⁵⁸³³ P2503 (Izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, decembar 2012.), par. 47; P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 19-20; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 23-24.

⁵⁸³⁴ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 19-20; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 23-24.

⁵⁸³⁵ P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 23; P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

⁵⁸³⁶ P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁵⁸³⁷ P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁵⁸³⁸ P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5929-5930.

vojnika, zajedno s artiljerijom, opkolio grad Prijedor, i to jedan po jedan njegov dio.⁵⁸³⁹ Kada su tog jutra izbile borbe, tu je bilo mnogo brigada: 5. kozaračka brigada, kojom je komandovao Pero Čolić; 43. motorizovana brigada, ranije 343. brigada, kojom su komandovali Arsić i Zeljaja; neki pripadnici 6. krajiške brigade; ljudi iz Bosanskog Novog; i zloglasna grupa pod nazivom Suva rebra, za koju se znalo da je počinila užasne zločine na lijevoj obali rijeke Save.⁵⁸⁴⁰ Te brigade su saradivale s prijedorskom policijom, na čijem su čelu bili Simo Drljača, Dule Janković, Milutin Čađo i drugi.⁵⁸⁴¹ Dana 30. maja 1992., uništen je stari dio grada Prijedora, poznat kao Stari Grad, u kojem su živjeli uglavnom Muslimani.⁵⁸⁴² **Kerim Mešanović** je izjavio da je srpska vojska očistila Stari grad i srušila džamiju Stari Grad.⁵⁸⁴³ U maju 1992., Čaršijsku džamiju u Prijedoru uništila je jedna grupa ljudi, među kojima je bio tjelohranitelj Sime Drljače, Milorad Vokić, koji ju je zapalio.⁵⁸⁴⁴ **Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da je vidio i Milenka Milića, pripadnika paravojne jedinice Milana Anđića, i njegovog komandira Momčila Radanovića zvanog Cigo kako pale džamiju.⁵⁸⁴⁵ Istog mjeseca uništena je i džamija u Zagradu.⁵⁸⁴⁶ **Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da se Zagrad nalazi u dijelu grada koji se zove Berek.⁵⁸⁴⁷

1346. Prema **Riedlmayerovom** izvještaju, arhiva i biblioteka Medžlisa Islamske zajednice u Prijedoru uništeni su 31. maja 1992., a džamija Stari Grad je spaljena u junu 1992.⁵⁸⁴⁸ Riedlmayer je dalje procijenio kako slijedi: srpski ekstremisti su opljačkali Čaršijsku džamiju; ruševine džamije u Zagradu i stari muslimanski nišani na groblju koje se nalazilo uz nju buldožerom su srušeni sa zemljom i uklonjeni s lokaliteta u junu 1992.; zgrada u kojoj su bile smještene arhiva i biblioteka srušena je sa zemljom;

⁵⁸³⁹ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6572, 6574.

⁵⁸⁴⁰ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stanišić i Župljanin*, 16.-17. avgust 2010., str. 13257-13258; Nusret Sivac, T. 4817.

⁵⁸⁴¹ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stanišić i Župljanin*, 16.-17. avgust 2010., str. 13258.

⁵⁸⁴² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1086.

⁵⁸⁴³ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 20-21. V. takođe P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6575.

⁵⁸⁴⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1100.

⁵⁸⁴⁵ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6575-6576, 6604-6606; P485 (Mapa s lokacijama razorenih džamija i katoličkih crkava u Prijedoru).

⁵⁸⁴⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1101.

⁵⁸⁴⁷ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6575.

⁵⁸⁴⁸ P2503 (Izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, decembar 2012.), par. 61-62; P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 42; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

i "srpski ekstremisti" su spalili džamiju Stari Grad, uništivši njen krov i drveni minaret, a zatim su srušili i njene zidove i buldožerom savnili džamijsko groblje.⁵⁸⁴⁹ Tokom obilaska lokaliteta u julu 2002., Riedlmayer je zapazio da su ruševine džamije Stari Grad bile savnjene sa zemljom i da su svi stari nišani iz Osmanskog doba koji su se nalazili na groblju uz džamiju, osim jednog, bili iskopani.⁵⁸⁵⁰ Zgrade koje su se nalazile uz Čaršijsku džamiju, a to su crkva, arhiva i biblioteka, bile su u dobrom stanju.⁵⁸⁵¹

1347. **Mešanović** je u svom svjedočenju izjavio da su kuće Muslimana u gradu Prijedoru bile spaljene do temelja, ali da nijedna srpska kuća nije bila oštećena.⁵⁸⁵² **Zdjelar** je izjavio da ga je Radiša Lješnjak poslao u Prijedor nedugo nakon što je 1992. počeo sukob u opštini Prijedor, i da je tamo uništavao kuće Muslimana u starom dijelu grada Prijedora, kao i na širem području Prijedora. Za to vrijeme, tu je bilo prisutno deset ljudi koji su imali mapu na kojoj su bili obilježene kuće čiji su vlasnici bili Muslimani. Svjedoku je rečeno da su kuće koje je uništavao prethodno pripadale Muslimanima, ali da ih je opština Prijedor otkupila kako bi tu izgradila rekreacioni centar.⁵⁸⁵³

1348. Shodno odluci koju je 21. jula 1992. donio Izvršni odbor opštine Prijedor, data je saglasnost za rušenje više objekata oštećenih u nedavnim borbama zbog nemogućnosti njihove sanacije.⁵⁸⁵⁴ Spisak tih objekata u starom dijelu Prijedora sastojao se od 78 stambenih objekata, dva stambeno-poslovna objekta, dva poslovna objekta, jednog pomoćnog objekta, jedne ljetne bašte, jednog ugostiteljskog objekta, jedne garaže i jednog vjerskog objekta, tačnije džamije u ulici A. Babića.⁵⁸⁵⁵

1349. Dana 28. avgusta 1992., Srbi su uništili džamiju u Prijedoru (u naselju Puharska).⁵⁸⁵⁶ Krajem avgusta 1992., vojnici, bosanski Srbi, provalili su u rimokatoličku crkvu u Prijedoru i postavili eksploziv, čija detonacija je uništila

⁵⁸⁴⁹ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 42-43; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁵⁸⁵⁰ P2503 (Izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, decembar 2012.), par. 51; P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 42-43; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁵⁸⁵¹ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 42; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁵⁸⁵² P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 20-21.

⁵⁸⁵³ P7311 (Radovan Zdjelar, izjava svjedoka, 18. juli 2014.), par. 9.

⁵⁸⁵⁴ P486 (Odluka Izvršnog odbora opštine Prijedor, 21. juli 1992.), str. 1.

⁵⁸⁵⁵ P486 (Odluka Izvršnog odbora opštine Prijedor, 21. juli 1992.), str. 1-9; P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6694.

⁵⁸⁵⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1102. Pretresno vijeće smatra da se ova činjenica o kojoj je presuđeno odnosi na džamiju u Donjoj Puharskoj koja se nalazila u Prijedoru.

crkvu.⁵⁸⁵⁷ **Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da je jedne noći u avgustu 1992. čuo dvije eksplozije i da je kasnije saznao da su uništili rimokatoličku crkvu i džamiju u gradskom naselju Puharska.⁵⁸⁵⁸ **Mešanović i Draško Vujić** su u svojim svjedočenjima izjavili da je između te dvije eksplozije prošlo samo nekoliko minuta.⁵⁸⁵⁹ **Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da je nekoliko dana kasnije vidio ostatke rimokatoličke crkve i kran koji su koristili da je potpuno sravnje sa zemljom.⁵⁸⁶⁰ Svjedok je vidio i ostatke džamije u Puharskoj koja je bila sravnjena sa zemljom.⁵⁸⁶¹

1350. Pretresnom vijeću su o ovom incidentu predočeni daljnji dokazi koje je iznio **Vujić**, koji je u svom svjedočenju izjavio da je jednog dana krajem avgusta 1992., u ranim jutarnjim satima, čuo jaku eksploziju iz pravca Puharske, poslije čega se odmah odvezao u svoju komandu, a odatle, zajedno s vozačem, prema džamiji, gdje je, kako su mu rekli, bilo mjesto eksplozije.⁵⁸⁶² Vujićeve vojnike, koji su tog jutra bili u patroli u neposrednoj blizini džamije, je silina detonacije odbacila na zemlju.⁵⁸⁶³ Događaj ih je iznenadio jer oko džamije nisu primijetili nikakve sumnjive aktivnosti.⁵⁸⁶⁴ Vujić je zatekao džamiju u ruševinama.⁵⁸⁶⁵ U jednoj kući preko puta džamije, pronašao je povrijeđenog Muslimana koji se zvao Rasim Džafić i koji je tražio pomoć, i on ga je odvezao u bolnicu.⁵⁸⁶⁶ Džafić je 1997. godine dao izjavu policiji Bosne i Hercegovine u kojoj je naveo da je u noći 30. avgusta 1992. sa svog prozora vidio u džamiji neko svjetlo nalik na plamen upaljača i žar cigarete.⁵⁸⁶⁷ Vidio je pet ili šest ljudi, za koje je mislio da su "četnici" koji su namjerali da unište džamiju.⁵⁸⁶⁸ Dok je tražio kuda bi pobjegao iz kuće, iz dvorišta pored svoje kuće je začuo šapat, što ga je navelo da pomisli da su tu bili "četnici" koji su pružali obezbjeđenje za onu grupu koja je bila u

⁵⁸⁵⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1103.

⁵⁸⁵⁸ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6606-6607; P485 (Mapa s lokacijama razorenih džamija i katoličkih crkava u Prijedoru).

⁵⁸⁵⁹ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), par. 75; Draško Vujić, T. 35005; P7365 (Izjava Rasima Džafića koja uključuje fotografije srušene džamije u Puharskoj, 5. septembar 1997.), str. 5.

⁵⁸⁶⁰ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6607.

⁵⁸⁶¹ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6607-6608.

⁵⁸⁶² D1041 (Draško Vujić, izjava svjedoka, 24. januar 2014.), par. 9-10; Draško Vujić, T. 35005.

⁵⁸⁶³ D1041 (Draško Vujić, izjava svjedoka, 24. januar 2014.), par. 11.

⁵⁸⁶⁴ D1041 (Draško Vujić, izjava svjedoka, 24. januar 2014.), par. 11.

⁵⁸⁶⁵ D1041 (Draško Vujić, izjava svjedoka, 24. januar 2014.), par. 9-10; Draško Vujić, T. 35005.

⁵⁸⁶⁶ D1041 (Draško Vujić, izjava svjedoka, 24. januar 2014.), par. 10; Draško Vujić, T. 35005.

⁵⁸⁶⁷ P7365 (Izjava Rasima Džafića koja uključuje fotografije srušene džamije u Puharskoj, 5. septembar 1997.), str. 2.

⁵⁸⁶⁸ P7365 (Izjava Rasima Džafića koja uključuje fotografije srušene džamije u Puharskoj, 5. septembar 1997.), str. 2-3.

džamiji. Džafić je vidio i kamion koji je bio parkiran na oko 50 metara udaljenosti od džamije. Pošto nije bilo bezbjedno bježati, Džafić i njegova porodica su ostali u svojoj kući. Oko 1:00 sat, džamija je eksplodirala i u toj eksploziji Džafić je teško ranjen, poslije čega je izgubio svijest.⁵⁸⁶⁹ **Vujić** je u svom svjedočenju izjavio da je uslijed eksplozije džamija bila potpuno uništena.⁵⁸⁷⁰ Uslijed eksplozije, uništene su i tri kuće u blizini džamije, a oštećeno ih je još desetak.⁵⁸⁷¹

Džamija u Gornjoj Puharskoj izvan grada Prijedora

1351. Džamija u Gornjoj Puharskoj srušena je sa zemljom u ljetnim mjesecima 1992.⁵⁸⁷² **Riedlmayer** je procijenio da je uništena sredinom jula 1992.⁵⁸⁷³ Krov džamije u Gornjoj Puharskoj se urušio, unutrašnjost joj je uništena, minaret, koji je srušen eksplozijom, pao je na džamiju, i samo je jedan vanjski zid još stajao.⁵⁸⁷⁴

Briševo

1352. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s napadom na Briševo, koje su razmotrene u poglavljima 4.10.1, *Incident 6.9 iz Priloga A Optužnici* i 4.10.7.⁵⁸⁷⁵

1353. Dana 27. maja 1992., izvršen je napad na Briševo tokom kojeg je uništeno više od stotinu kuća.⁵⁸⁷⁶ **Ivo Atlija** je u svom svjedočenju izjavio da je napad izvršen iz susjednih pravoslavnih sela. Stanovnici Briševa su u ta sela poslali delegaciju da bi saznali zbog čega se Briševo našlo na udaru napada. Delegaciji je rečeno da stanovnici Briševa moraju da vrate svo naoružanje. Svjedok je u svom svjedočenju izjavio da je svo naoružanje koje su posjedovali već ranije bilo predato 6. krajiškoj brigadi u

⁵⁸⁶⁹ P7365 (Izjava Rasima Džafića koja uključuje fotografije srušene džamije u Puharskoj, 5. septembar 1997.), str. 3.

⁵⁸⁷⁰ D1041 (Draško Vujić, izjava svjedoka, 24. januar 2014.), par. 9-10; Draško Vujić, T. 35005, 35010.

⁵⁸⁷¹ Draško Vujić, T. 35005-35006, 35054.

⁵⁸⁷² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1110. Pretresno vijeće smatra da se ova činjenica o kojoj je presuđeno odnosi na džamiju u Gornjoj Puharskoj.

⁵⁸⁷³ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 63; P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

⁵⁸⁷⁴ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 63-64; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁵⁸⁷⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 919-923 razmotrene su u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.9 iz Priloga A Optužnici*; Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 867, 869-870 razmotrene su u poglavlju 4.10.7.

⁵⁸⁷⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1093.

Rasavcima, za šta su dobili potvrdu. Jedan predstavnik 6. krajiške brigade je kasnije rekao da nije bilo razloga da se nastavi granatiranje i da je minobacački napad od 27. maja 1992. bio upozorenje o tome šta se može desiti ako seljani ne budu predali svoje naoružanje.⁵⁸⁷⁷ Tokom napada, nijedna granata nije pala na kuće, iako su one bile ispaljivane nasumično.⁵⁸⁷⁸

1354. **Atlija** je u svom svjedočenju takođe govorio o drugom napadu na selo, koji je započeo 24. jula 1992.⁵⁸⁷⁹ Dana 24. i 25. jula 1992., zapaljeno je i izgorjelo 68 kuća, a mnoge druge bile su oštećene ili uništene granatiranjem.⁵⁸⁸⁰ Dana 29. jula 1992., uništena je katolička crkva u Briševu.⁵⁸⁸¹ **Atlija** je u svom svjedočenju izjavio da je crkva bila granatirana i zapaljena.⁵⁸⁸² U mjesecima poslije napada, pa do novembra 1992., male grupe "četnika" su se vraćale u Briševo i uništile preostale kuće.⁵⁸⁸³ Od 120 kuća, koliko ih je bilo u Briševu, ni jedna jedina nije bila pošteđena od uništenja.⁵⁸⁸⁴

Kozarac, Hrnići, Jakupovići, Ljubija, Mujkanovići, Končari i Jaskići

1355. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s napadom na Kozarac, koje su razmotrene u poglavljima 4.10.1, *Incident 6.1 iz Priloga A Optužnici*, i 4.10.7.⁵⁸⁸⁵ **Idriz Merdžanić** je izjavio da je tokom napada na Kozarac, ambulanta, premda se nije nalazila u blizini nijednog drugog objekta za koji se greškom moglo pomisliti da predstavlja vojni cilj, ipak bila direktno pogođena artiljerijskim granatama.⁵⁸⁸⁶ Prema riječima svjedoka, na krovu ambulante se

⁵⁸⁷⁷ P169 (Izjava Ive Atlje data hrvatskim vlastima, 30. januar 1993.), par. 40.

⁵⁸⁷⁸ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 26; P169 (Izjava Ive Atlje data hrvatskim vlastima, 30. januar 1993.), par. 40.

⁵⁸⁷⁹ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 43, 63; P169 (Izjava Ive Atlje data hrvatskim vlastima, 30. januar 1993.), par. 43; Ivo Atlija, T. 2310-2311; P175 (Fotografija katoličke crkve u Briševu); P176 (Video-snimak katoličke crkve u Briševu poslije napada na selo).

⁵⁸⁸⁰ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 43, 47, 55, 62-63; P169 (Izjava Ive Atlje data hrvatskim vlastima, 30. januar 1993.), par. 42.

⁵⁸⁸¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1108.

⁵⁸⁸² P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 43, 63; P169 (Izjava Ive Atlje data hrvatskim vlastima, 30. januar 1993.), par. 43; Ivo Atlija, T. 2310-2311; P175 (Fotografija katoličke crkve u Briševu); P176 (Video-snimak katoličke crkve u Briševu poslije napada na selo).

⁵⁸⁸³ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 93; P169 (Izjava Ive Atlje data hrvatskim vlastima, 30. januar 1993.), par. 42.

⁵⁸⁸⁴ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 93.

⁵⁸⁸⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 877-879 razmotrene su u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.1 iz Priloga A Optužnici*; Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 867, 869-870 razmotrene su u poglavlju 4.10.7.

⁵⁸⁸⁶ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 13; P272 (Skica Kozarca koju je nacrtao Idriz Merdžanić).

možda nalazio crveni krst.⁵⁸⁸⁷ Srbi su negdje u maju ili junu 1992. uništili Mutničku džamiju.⁵⁸⁸⁸

1356. **Svjedok RM-017** je izjavio da su tokom napada sa zemljom srušeni veliki dijelovi Jakupovića i Končara.⁵⁸⁸⁹ **Mevludin Sejmenović** je u svjedočenju izjavio da je tokom kampanje na opštinu Prijedor, srpska pješadija uništila selo Mujkanovići.⁵⁸⁹⁰ **Svjedok RM-054** je izjavio da je 10. juna 1992. ili oko tog datuma, dok su ga odvodili iz Prijedora u logor Omarska, vidio kako gori selo Mujkanovići.⁵⁸⁹¹ **Sejmenović** je u svom svjedočenju izjavio da je, dok su ga početkom avgusta 1992. prebacivali u logor Omarska, vidio da su džamije u Mujkanovićima i Jakupovićima bile uništene.⁵⁸⁹²

1357. **Svjedokinja RM-023** je izjavila da su, tokom napada na Ljubiju u julu 1992., mnoge kuće spaljene.⁵⁸⁹³ Palo je samo par granata i oštećene su samo kuće Muslimana.⁵⁸⁹⁴ Srpski vojnici su natjerali Muslimane iz tog sela da na prozore izvjesu bijele zastave u znak predaje.⁵⁸⁹⁵ Srpski vojnici su uzimali novac i nakit od žena.⁵⁸⁹⁶ Ti vojnici su se vratili kasnije tog dana i opljačkali sve dragocjenosti iz kuća.⁵⁸⁹⁷ Srpski vojnici su se svakog dana vraćali da pljačkaju kuće, zlostavljaju žene i uzimaju im dragocjenosti.⁵⁸⁹⁸ Svjedokinja je vidjela kako su jednoj ženi strgnuli prsten s ruke zajedno s kožom.⁵⁸⁹⁹ Kasnije tog mjeseca, svjedokinja i njena porodica pobjegli su pješice u Gomjenicu.⁵⁹⁰⁰ **Atlja** je u svom svjedočenju izjavio da su svi vjerski objekti u mjesnoj zajednici Ljubija, koji su pripadali nesrbima, tokom rata bili sistematski

⁵⁸⁸⁷ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 13; P272 (Skica Kozarca koju je nacrtao Idriz Merdžanić).

⁵⁸⁸⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1105.

⁵⁸⁸⁹ P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3331.

⁵⁸⁹⁰ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 33, 35, 40; Mevludin Sejmenović, T. 3541.

⁵⁸⁹¹ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2645-2648, 2750-2751.

⁵⁸⁹² Mevludin Sejmenović, T. 3467; v. P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 52.

⁵⁸⁹³ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 6.

⁵⁸⁹⁴ P3236 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stanišić i Župljanin*, 18. oktobar 2010.), str. 16130-16131; P3240 (Video snimak kuća na putu između Hambarina i Ljubije).

⁵⁸⁹⁵ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 6; P3236 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stanišić i Župljanin*, 18. oktobar 2010.), str. 16127.

⁵⁸⁹⁶ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 6.

⁵⁸⁹⁷ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 6.

⁵⁸⁹⁸ P3236 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stanišić i Župljanin*, 18. oktobar 2010.), str. 16130.

⁵⁸⁹⁹ P3236 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stanišić i Župljanin*, 18. oktobar 2010.), str. 16130.

⁵⁹⁰⁰ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 7; P3236 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stanišić i Župljanin*, 18. oktobar 2010.), str. 16129-16130.

uništavani.⁵⁹⁰¹ U Ljubiji, crkva je zapaljena, a od džamije nije ostalo ni traga.⁵⁹⁰² Prema **Riedlmayerovom** svjedočenju, srpske snage su u posljednjoj sedmici maja 1992. zapalile i digle u vazduh minaret džamije u Donjoj Ljubiji i džamije u Brđanima.⁵⁹⁰³ Na džamiji u Donjoj Ljubiji nije bilo krova, njena unutrašnjost je bila uništena i otvorena ka nebu, minaret joj je, čini se, bio dignut u vazduh i ostala je samo njegova osnova visoka tri metra, dok su, po svemu sudeći, njeni vanjski zidovi oštećeni padom minareta.⁵⁹⁰⁴ Zgrade koje su se nalazile uz džamiju Donjoj Ljubiji bile su u dobrom stanju.⁵⁹⁰⁵

1358. **Senija Elkasović** je izjavila da je njena kuća u Jaskićima bila netaknuta sve do približno sredine jula 1992., kada ju je policija "protjerala".⁵⁹⁰⁶ Svjedokinja je identifikovala fotografiju svoje uništene kuće koja je snimljena 21. februara 1996.⁵⁹⁰⁷

1359. **Safet Tači** je u svom svjedočenju izjavio da je napad na Hrniće, selo koje se nalazi na dva kilometra udaljenosti od Kozarca, započeo u subotu, oko podneva.⁵⁹⁰⁸ Taj svjedok je vidio da je granatiranje vršeno sa okolnih brda.⁵⁹⁰⁹ Četiri granate su pale oko džamije, da bi je zatim jedna granata pogodila.⁵⁹¹⁰ Dok se granatiranje drugih sela nastavilo, granatiranje Hrnića je prestalo.⁵⁹¹¹ Granatiranje na ostalim područjima nastavljeno je u nedjelju tokom dana, ali ne i tokom noći.⁵⁹¹² Svjedok je uveče čuo samo pucnje iz pušaka.⁵⁹¹³

1360. Prema **Riedlmayerovom** izvještaju, džamija u Hrnićima je 1992. zapaljena, a minaret joj je dignut u vazduh.⁵⁹¹⁴ Džamija u Hrnićima bila je bez krova, njena

⁵⁹⁰¹ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 11, 108.

⁵⁹⁰² P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 108.

⁵⁹⁰³ P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 18-19.

⁵⁹⁰⁴ P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 19.

⁵⁹⁰⁵ P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁵⁹⁰⁶ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4602, 4618-4619, 4622.

⁵⁹⁰⁷ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4622; P2591 (fotografija doma Elkasovićeve u Jaskićima); P2593 (Senija Elkasović, tabela podudarnosti s transkriptom iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.).

⁵⁹⁰⁸ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 6, 19-20.

⁵⁹⁰⁹ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 20; Safet Tači, T. 2098.

⁵⁹¹⁰ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 21; Safet Tači, T. 2098.

⁵⁹¹¹ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 21; Safet Tači, T. 2098.

⁵⁹¹² P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 22.

⁵⁹¹³ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 23.

⁵⁹¹⁴ P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

unutrašnjost je uništena i otvorena ka nebu, unutrašnji zidovi su joj prekriveni čađu, a minaret joj je uništen detonacijom koja je raznijela i sjeverni ugao zgrade.⁵⁹¹⁵

1361. Naoružani Srbi su u julu 1992. opljačkali, oskrnavili i djelimično spalili rimokatoličku župnu crkvu Svetog Leopolda Mandića, koja se nalazila u Ljubiji.⁵⁹¹⁶ Zgrade koje su se nalazile uz župnu crkvu u Ljubiji bile su u dobrom stanju.⁵⁹¹⁷

1362. Tokom 1992. uništeno je još nekoliko džamija: u Mujkanovićima, u Srednjim Jakupovićima i u Gornjim Jakupovićima.⁵⁹¹⁸ Minaret džamije u Mujkanovićima je nedostajao i ostala je netaknuta samo njegova osnova, krov džamije je uništen, unutrašnjost joj je izgorjela, a znatni dijelovi njenih vanjskih zidova su uništeni "detonacijom"; džamija u Srednjim Jakupovićima je izgorjela, krov joj je nedostajao, unutrašnjost joj je uništena i otvorena ka nebu, a gornji dio vanjskog zida desno od ulaza je djelimično uništen; džamija u Gornjim Jakupovićima je izgorjela, krov joj se urušio, unutrašnjost joj je uništena i otvorena ka nebu, minaret joj je uništen detonacijom i srušio se na džamiju, a njeni vanjski zidovi su bili očuvani do nivoa krova.⁵⁹¹⁹

1363. Od 16 džamija, koliko ih je prije napada bilo na području Kozarca, ni jedna jedina nije ostala neoštećena.⁵⁹²⁰ Do kraja ljeta 1992., područje Kozarca je bilo napušteno, s tim da su mnoge zgrade koje za vrijeme napada nisu bile oštećene naknadno opljačkane i uništene.⁵⁹²¹ Vremenom su se malobrojni srpski stanovnici vratili i Srbi raseljeni s drugih područja doselili su se u Kozarac.⁵⁹²² Prilikom napada na Kozarac, vodilo se računa o tome da se ne nanosi šteta srpskim objektima; za razliku od džamije, srpska pravoslavna crkva je u napadu i kasnijem uništavanju ostala

⁵⁹¹⁵ P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁵⁹¹⁶ P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 16; P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

⁵⁹¹⁷ P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁵⁹¹⁸ P2503 (Izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, decembar 2012.), par. 47; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

⁵⁹¹⁹ P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁵⁹²⁰ P3229 (Svjedok RM-017, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. maj 2002.), str. 3333, 3382; P3231 (fotografija Mutničke džamije u Kozarcu); P3232 (fotografija Kalata džamije u Kozarcu).

⁵⁹²¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1092.

⁵⁹²² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1092.

neoštećena.⁵⁹²³ Isto tako, pretežno srpska sela kao što su Rajkovići i Podgrade ili nisu uopšte granatirana, ili su granatirana samo slučajno.⁵⁹²⁴

Sušići

1364. **Svjedok RM-054** je izjavio da je 10. juna 1992. ili približno tog datuma, dok su ga odvodili iz Prijedora u logor Omarska, vidio kako gori selo Sušići.⁵⁹²⁵

⁵⁹²³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1090.

⁵⁹²⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1091.

⁵⁹²⁵ P3408 (Svjedok RM-054, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 6.-7. juni 2000.), str. 2645-2648, 2750-2751.

Šurkovac

1365. **Riedlmayer** je iz razgovora s jednim svećenikom saznao da je stanovnik njegove župe Franjo Matijević bio očevidac uništavanja i da je on izjavio da su srpske snage 26. decembra 1992. ili oko tog datuma minirale i uništile rimokatoličku župnu crkvu Svetog srca Isusova u Šurkovcu.⁵⁹²⁶ Tokom obilaska lokaliteta u julu 2002., Riedlmayer je zapazio da su oba tornja crkve bila potpuno uništena eksplozijom, da se fasada na ulazu u crkvu srušila i da joj je krov bio djelimično uništen.⁵⁹²⁷ Zgrade koje su se nalazile uz crkvu bile su lakše oštećene.⁵⁹²⁸

Drugi vjerski objekti u opštini Prijedor

1366. Pored dokaza o kojima je bilo riječi gore u tekstu, Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje je Riedlmayer iznio u vezi s razaranjem drugih vjerskih objekata u opštini Prijedor tokom perioda na koji se odnosi Optužnica.⁵⁹²⁹ U vezi s tim dokazima, Riedlmayer je identifikovao počiniocima nekih od tih uništavanja i nazvao ih "srpskim snagama". Pretresno vijeće napominje da je Riedlmayer svoje podatke o datumima i počiniocima uništavanja dobio od glavnog imama u Prijedoru, Ordinarijata rimokatoličke biskupije Banjaluka i Medžlisa Islamske zajednice Prijedora. Međutim, Riedlmayerov izvještaj i njegovi dodaci, uključujući bazu podataka, ne sadrže objašnjenja o tome kako su te osobe i Medžlis pribavili te podatke. Shodno tome, Pretresno vijeće ne može da utvrdi da li je postojala čvrsta osnova za zaključke koji su predloženi Riedlmayeru. Iz tih razloga, Pretresno vijeće se nije oslonilo na njegove dokaze u vezi s datumima uništavanja i počiniocima navedenih uništavanja tih drugih vjerskih objekata u opštini Prijedor.

⁵⁹²⁶ P2503 (Izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, decembar 2012.), par. 57; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 18; P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

⁵⁹²⁷ P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁵⁹²⁸ P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁵⁹²⁹ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 22-29, 65; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 16, 20; P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.). To su, između ostalih, bili sljedeći objekti: Stara džamija u Brezičanima, džamija u Gomjenici, džamija u Čejrecima, džamija u Ališićima, džamija u Zecovima, džamija u Mahmuljinima, rimokatolička crkva Svetog Petra i Pavla u Donjoj Ravskoj, džamija u Ćeli, džamija u Hrustićima, mekteb u Sivcima, džamija u Duračcima, džamija u Brđanima, džamija u Hadžićima, džamija u Softićima, mekteb u Donjim Alićima, džamije Kalata i džamije Dera, mekteb u Trnopolju i mekteb u Matrićima.

1367. Širom opštine Prijedor, džamije i druge vjerske ustanove bile su cilj uništavanja, a od Muslimana i Hrvata oduzeta je imovina vrijedna milijarde dinara.⁵⁹³⁰ Tokom napada na tu opštinu, glavna nesrpska naselja su bila opkoljena, granatirana i izvršeni su upadi u njih; a za vrijeme tih napada pazilo se da se ne ošteti srpska imovina.⁵⁹³¹

Zaključci Pretresnog vijeća

1368. Što se tiče osporavanja Riedlmayerovih dokaza od strane odbrane, koje je pak zasnovano na izvještaju vještaka Gojkovića, Pretresno vijeće upućuje na svoje zaključke u vezi s pouzdanošću Riedlmayerovih i Gojkovićeovih dokaza koji su izloženi u Dodatku B.

Hambarine

1369. Na osnovu dokaza koji su razmotreni ranije u ovom poglavlju, Pretresno vijeće konstatuje da je selo Hambarine, u kojem su živjeli pretežno bosanski Muslimani, bilo granatirano 21. maja 1992., poslije čega su snage bosanskih Srba preko Radio Prijedora izdale ultimatum zahtijevajući, pored ostalog, da nesrbi predaju naoružanje koje su imali i prijeteći da će u suprotnom nastaviti granatiranje. Pretresno vijeće konstatuje da je mjesna jedinica muslimanskog TO-a, koja je pokušala da odbrani selo, pružila vrlo mali otpor i da se po dolasku VRS-a povukla u obližnju šumu. Dana 23. maja 1992., VRS, uključujući 5. kozarsku brigadu, ponovo je neselektivno granatirao Hambarine, u sadejstvu s policijom i paravojnim grupama. Tokom tog drugog napada, na kuće su padale minobacačke granate i paljene su. Dana 24. maja 1992., počinioci tog napada granatirali su i uništili Staru džamiju u Hambarinama.⁵⁹³² Pretresno vijeće konstatuje da je 11. juna 1992., nekoliko grupa ljudi koji su opisani kao "četnici", među kojima su bili Jevo Masledžija i Mlađo Jurišić, zapalilo je kafanu, kuću i garažu u Hambarinama. S

⁵⁹³⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1084.

⁵⁹³¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1085.

⁵⁹³² Pretresno vijeće s tim u vezi primjećuje da se u svjedočenju Nermina Karagića konkretno navodi da je po džamiji otvarana vatra tokom granatiranja Hambarina "krajem juna ili početkom jula 1992." Iako Pretresno vijeće prihvata da je ovaj svjedok zaista izjavio da je mjesto Hambarine granatirano, ono se neće oslanjati na ono što je konkretno rekao u vezi s periodom u kojem je granatiranje izvršeno, s obzirom na činjenicu da on tokom svog svjedočenja nije bio siguran u pogledu tog perioda, te da su Pretresnom vijeću predočeni uvjerljivi dokazi u kojima se jasno i konkretno navodi da je ovaj napad izvršen sredinom maja 1992. Pretresno vijeće dalje smatra da se dokazi koje su iznijeli svjedokinja RM-023 i Elvedin Nasić odnose na Staru džamiju u Hambarinama.

obzirom da su Hambarine selo u kojem su živjeli pretežno bosanski Muslimani, Pretresno vijeće konstatuje da su vlasnici tih objekata bili bosanski Muslimani.

Kozaruša

1370. Sredinom 1992., snage bosanskih Srba su palile kuće u selu Kozaruša, u kojem su živjeli pretežno bosanski Muslimani. Na osnovu uputstava koja je dobio od Radiše Lješnjaka, člana Kriznog štaba, Radovan Zdjelar je svojim rovokopačem u Kozaruši uništavao kuće koje su pripadale bosanskim Muslimanima. Dana 24. maja 1992., srpski borci u uniformama JNA s kapama "titovkama", na čijem je čelu bio Savan Končar, Srbin iz Kozaruše, zapalile su džamiju u Kozaruši, kao i mekteb koji se nalazio u tom selu. U selu su ostale samo srpske kuće i one su najvećim dijelom bile netaknute.

Kamičani

1371. Počev od oko 24. ili 26. maja, pa do početka juna 1992., VRS je, u sadejstvu s policijom i paravojnim grupama, napao selo Kamičani, u kojem su živjeli pretežno bosanski Muslimani. Počinioci ovog napada zapalili su sve kuće u selu i spalili džamiju.

Bišćani

1372. Dana 20. jula 1992., VRS je u sadejstvu s policijom i paravojnim grupama napao selo Bišćani, u kojem su živjeli pretežno bosanski Muslimani. Počinioci ovog napada zapalili su muslimanske kuće i spalili džamiju.

Čarakovo

1373. Dana 23. jula 1992., VRS, kao i Velimir Đurić zvani Velja, Zoran Babić zvani Babin i Dragomir Soldat zvani Čiča, u sadejstvu s policijom i paravojnim grupama, napali su selo Čarakovo, u kojem su živjeli pretežno bosanski Muslimani.⁵⁹³³ Počinioci

⁵⁹³³ Pretresno vijeće primjećuje da je, pored toga, Ivo Atlija u svom svjedočenju govorio o ranijim detonacijama i paljenju kuća u Čarakovu, dan nakon napada na Hambarine, koji se, prema činjenici o kojoj je presuđeno broj 894, dogodio 23. maja 1992. S obzirom na nedostatak bilo kakvih dokaza o počiniocima ili okolnostima tog uništavanja, Pretresno vijeće neće dalje razmatrati taj dokaz.

ovog napada zapalili su kuće. Tokom napada, spaljena je džamija, a njen minaret je dignut u vazduh.

Kevljani

1374. Sredinom 1992., snage bosanskih Srba napale su selo Kevljani, u kojem su živjeli pretežno Muslimani. Počinioci tog napada su palili kuće i uništili novu džamiju eksplozivom i minama.

Rakovčani, Rizvanovići i Ravine

1375. Tokom napada na područje Brda 20. jula 1992., snage bosanskih Srba, koje su se sastojale od vojske i policije, eksplozivom su uništile džamije u Rakovčanima, Rizvanovićima i Ravinama. Počinioci napada su palili kuće u selima Rakovčani i Rizvanovići, u kojima su živjeli pretežno bosanski Muslimani.⁵⁹³⁴

Grad Prijedor, uključujući džamiju Stari Grad, Čaršijsku džamiju, džamiju u Zagradu, džamiju u Donjoj Puharskoj i katoličku crkvu

1376. Dana 30. maja 1992., snage bosanskih Srba napale su grad Prijedor, uključujući njegov stari dio poznat pod nazivom "Stari Grad", u kojem su uglavnom živjeli bosanski Muslimani. U napadu učestvovala su 5. kozaračka brigada, kojom je komandovao Pero Čolić, 43. motorizovana brigada, kojom su komandovali Arsić i Zeljaja, i neki pripadnici 6. krajiške brigade. Te brigade su saradivale s prijedorskom policijom na čijem su čelu bili Simo Drljača, Dule Janković i Milutin Čađo, i s ljudima iz Bosanskog Novog. U napadu učestvovala je i formacija Suva rebra. Tokom napada je grupa ljudi, u kojoj su, pored ostalih, bili Milenko Milić, pripadnik paravojne jedinice Milana Anđića, njegov komandir Momčilo Radanović zvani Cigo, te Milorad Vokić, lični tjelohranitelj Sime Drljače, zapalila Čaršijsku džamiju. Počinioci tog napada uništili su i staru džamiju u Starom gradu, kao i džamiju u Zagradu, u dijelu grada koji se zove Berek. Poslije uništenja džamije u Zagradu, njene ruševine, kao i stari muslimanski nišani s

⁵⁹³⁴ Pretresno vijeće primjećuje da je, pored toga, Ivo Atlija u svjedočenju govorio o ranijim detonacijama i paljenju kuća u Čarakovu, dan nakon napada na Hambarine, koji se, prema činjenici o kojoj je presuđeno broj 894, desio 23. maja 1992. S obzirom na nedostatak bilo kakvih dokaza o počiniocima ili okolnostima tog uništavanja, Pretresno vijeće neće dalje razmatrati taj dokaz u vezi s periodom tokom maja 1992.

groblja koje se nalazilo uz džamiju, buldožerom su srušeni sa zemljom i uklonjeni. Pored toga, tokom napada na grad, sa zemljom su srušene arhiva i biblioteka Medžlisa Islamske zajednice. Počinioci napada potpuno su spalili muslimanske kuće, ali nijedna srpska kuća nije bila oštećena. Ubrzo nakon što je započeo sukob u Prijedoru, Radovan Zdjelar je svojim rovokopačem uništavao kuće Muslimana u starom dijelu grada Prijedora i na širem području Prijedora, na osnovu uputstava koja je dobio od Radiše Lješnjaka, člana Kriznog štaba. U ljeto 1992., pripadnici izviđačko-diverzantske čete Vojne policije pod komandom Mileta Jovića i Miloša Preradovića demolirali su osam srpskih kafića u gradu Prijedoru. Krajem avgusta 1992., Srbi su digli u vazduh džamiju u Donjoj Puharskoj u gradu Prijedoru.⁵⁹³⁵ U toj eksploziji uništene su tri kuće u neposrednoj blizini džamije i oštećeno još desetak kuća. Pored toga, nakon što su vojnici, bosanski Srbi, postavili eksploziv u katoličku crkvu u gradu Prijedoru, crkva je eksplodirala samo nekoliko minuta poslije eksplozije u džamiji. Ruševine tih objekata srušene su sa zemljom nekoliko dana poslije eksplozija.

Kozarac, Hrnići, Jakupovići, Ljubija, Mujkanovići, Končari i Jaskići

1377. U periodu od 24. maja do jula 1992., VRS je, u sadejstvu s policijom i paravojnim snagama, napao sela Kozarac i Ljubiju, u kojima su živjeli pretežno bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, kao i njihova okolna područja, uključujući Hrniće, Jakupoviće i Končare. Napad je započeo teškim granatiranjem, nakon čega je u sela ušla pješadija. Muslimanska sela i naselja granatirana su neselektivno, što je naročito dovelo do razaranja kuća širokih razmjera. Nakon tog granatiranja, naoružani vojnici su ušli u Kozarac i Ljubiju i palili kuće. U Kozarcu je pogođena ambulanta. Tokom napada uništena je i Mutnička džamija. Vodilo se računa o tome da se izbjegne nanošenje štete srpskoj imovini, a srpska pravoslavna crkva je preživjela napad i razaranja koje je uslijedilo nakon njega. Pretežno srpska sela, kao što su Rajkovići i Podgrade, ili nisu uopšte granatirana, ili su granatirana samo slučajno. U periodu od 24. do 26. maja, srpske pješadijske snage su srušile Končare sa zemljom. Tokom napada na Hrniće, džamija je pogođena granatom. Tokom napada na Kozarac, veliki dijelovi

⁵⁹³⁵ Vijeće ima u vidu manju nedosljednost između činjenice o kojoj je presuđeno 1102, prema kojoj je džamija uništena 28. avgusta 1992., i izjave koju je policiji dao Rasim Džafić, koji je naveo da je džamija uništena u noći 30. avgusta 1992. S obzirom da oba ova izvora potvrđuju da je džamija uništena, a da je razlika u datumima njenog uništenja marginalna, Vijeće konstatuje da je ona uništena negdje krajem avgusta 1992.

obližnjeg sela Jakupovići srušeni su sa zemljom, a džamije u Srednjim i Gornjim Jakupovićima su uništene. Tokom napada na Ljubiju u julu 1992., mnoge muslimanske kuće su oštećene, a crkva i džamija zapaljene.⁵⁹³⁶ Dana 10. juna 1992. ili približno tog datuma, srpska pješadija je uništila selo Mujkanovići i teško oštetila tamošnju džamiju. Do kraja ljeta 1992., područje Kozarca je napušteno, a mnoge zgrade koje za vrijeme napada nisu bile oštećene naknadno su opljačkane i uništene.

Briševo

1378. Dana 27. maja 1992., VRS je, u sadejstvu s policijom i paravojnim grupama, napao selo Briševo, u kojem su živjeli bosanski Hrvati. Činjenica o kojoj je presuđeno br. 1093 glasi da je u prvom napadu na Briševo uništeno više od stotinu kuća, dok je Ivo Atlija u svom svjedočenju izjavio da 27. maja 1992. nije bila uništena nijedna kuća. Pretresnom vijeću nisu predloženi daljnji dokazi o uništavanju do kojeg je došlo u tom prvom napadu. S obzirom na to da je Ivo Atlija bio očevidac tih događaja koji je dao detaljan i dosljedan iskaz o dva napada na to selo, Pretresno vijeće smatra da je činjenica o kojoj je presuđeno br. 1093 pobijena u pogledu uništavanja kuća tokom prvog granatiranja Briševa, te, shodno tome, konstatuje da 27. maja 1992. nije bila uništena nijedna kuća. Međutim, počev od 24. jula 1992. pa nadalje, vojska bosanskih Srba, uključujući vojnike u uniformama JNA sa crvenim trakama oko rukava, šljemovima i šubarama, u sadejstvu s policijom i paravojnim grupama, započela je drugi napad na Briševo, tokom kojeg je neselektivno gađala, granatirala i palila kuće koje su pripadale bosanskim Hrvatima. Spaljeno je šezdeset osam kuća, dok su mnoge druge bile oštećene ili uništene granatiranjem. U napadu su učestvovali 5. kozaračka brigada i 6. krajiška brigada, na čijem su čelu bili Basara i Veljko Brajić. Tokom drugog napada, katolička crkva je granatirana i zapaljena. U mjesecima poslije napada, pa do novembra 1992., male grupe muškaraca koje su opisane kao "četnici" uništile su preostale kuće. Od 120 kuća, koliko ih je bilo u Briševu, ni jedna jedina nije bila pošteđena.

Rimokatolička župna crkva u Šurkovcu

⁵⁹³⁶ Pretresno vijeće smatra da se pod tom džamijom misli na džamiju u Donjoj Ljubiji koju je pomenuo Riedlmayer.

1379. Dana 26. decembra 1992. ili oko tog datuma, srpske snage su minirale i uništile rimokatoličku župnu crkvu Svetog srca Isusova u Šurkovcu.

1380. Poslije preuzimanja vlasti u gradu Prijedoru i prije zauzimanja Kozarca, Srbi su na radiju neprestano pominjali uništavanje džamija i sve imovine koja je pripadala bosanskim Muslimanima, koje su nazivali "balijama". Dok su glavna nesrpska naselja bila opkoljavana i granatirana i dok su vršeni upadi u njih, vodilo se računa o tome da se tokom tih napada ne ošteti imovina Srba.

1381. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ove incidente u vezi s tačkom 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Sušići, Rajkovac, džamija u Gornjoj Puharskoj, privatna kuća u Jaskićima i nova džamija u Hambarinama

1382. Pretresno vijeće konstatuje da je selo Sušići, koje se nalazi na području Kozarca i u kojem su živjeli bosanski Muslimani, spaljeno oko 10. juna 1992. Vijeće takođe konstatuje da je tokom napada na Hambarine pogođena džamija u Rajkovcu i da je džamija u Gornjoj Puharskoj uništena negdje u ljeto 1992. S obzirom na nedostatak dokaza u vezi s počiniocima uništavanja u Sušićima i uništavanja džamije u Gornjoj Puharskoj i na nedostatak dokaza o stepenu uništavanja džamije u Rajkovcu, ako je do njega uopšte došlo, Pretresno vijeće neće dalje razmatrati te incidente u vezi ni sa jednom tačkom Optužnice. Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi o uništavanju kuće u većinski muslimanskom selu Jaskići, koja je pripadala jednom bosanskom Muslimanu, negdje poslije jula 1992. U nedostatku preciznijih dokaza o datumu i okolnostima tog uništavanja, Pretresno vijeće neće dalje razmatrati taj incident u vezi ni sa jednom tačkom Optužnice. U vezi sa štetom na novoj džamiji u Hambarinama i incidentom od 10. juna 1992., u kojem je zapaljena jedna privatna kuća u Hambarinama, Pretresnom vijeću nisu predloženi nikakvi pouzdani dokazi o počiniocima i ono stoga neće dalje razmatrati te incidente u vezi ni sa jednom tačkom Optužnice.

1383. Pored toga, Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje je iznio Riedlmayer o uništavanju više drugih vjerskih objekata u opštini Prijedor. Kao što je objašnjeno u Dodatku B, Pretresno vijeće se neće osloniti na Riedlmayerove dokaze u vezi s datumom i počiniocima tog uništavanja. Shodno tome, u nedostatku dodatnih dokaza o

datumu i počiniocima, Pretresno vijeće neće dalje razmatrati te incidente u vezi ni sa jednom tačkom Optužnice.

4.10.4 Oduzimanje ili pljačka imovine

1384. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za oduzimanje ili pljačku imovine za vrijeme i poslije preuzimanja vlasti, za vrijeme hapšenja i zatočenja, kao i za vrijeme deportacije ili prisilnog premještanja, ili poslije njih, u opštini Prijedor periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁵⁹³⁷ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s pljačkom u opštini Prijedor za koju se tereti u Optužnici.⁵⁹³⁸ Vijeću su, pored toga, predočeni dokazi koje su iznijeli **svjedokinja RM-074**, bosanska Muslimanka iz opštine Prijedor;⁵⁹³⁹ **Idriz Merdžanić**, bosanski Musliman, ljekar iz Kreševa u opštini Sarajevo;⁵⁹⁴⁰ i **Mevludin Sejmenović**, koji je od 1990. do 1992. bio potpredsjednik SDA u Prijedoru,⁵⁹⁴¹ čiji su dokazi razmotreni u poglavlju 4.10.7, i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁵⁹⁴² Vijeću su takođe predočeni dokazi koje su iznijeli **Nusret Sivac**, bosanski Musliman, koji je radio kao novinar za TV Sarajevo i pokrивao događaje u Prijedoru i okolnim opštinama;⁵⁹⁴³ **Ivo Atlija**, Hrvat iz hrvatskog sela Briševo u opštini Prijedor;⁵⁹⁴⁴ **Senija Elkasović**, **svjedok RM-026**, **Elvedin Nasić**, **svjedok RM-038**, **Jusuf Arifagić**, **svjedok RM-709**, **svjedok RM-060**, **svjedok RM-017**, **svjedokinja RM-023** i **svjedokinja RM-033**, koji su svi bosanski Muslimani iz opštine Prijedor,⁵⁹⁴⁵ i **András Riedlmayer**, bibliograf i stručnjak za dokumentiranje

⁵⁹³⁷ Optužnica, par. 47, 59(i).

⁵⁹³⁸ Vijeće je takođe uzelo u obzir činjenice o kojima je presuđeno 1062, 1084-1085, 1090, 1092-1094, 1096 i 1098, koje su razmotrene u poglavljima 4.10.2, *Incident 15.4 iz Priloga C Optužnici*, i 4.10.3.

⁵⁹³⁹ P3431 (Svjedokinja RM-074, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 2. oktobra 2000., str. 1-2, izjava svjedoka od 12. decembra 2012., str. 1, izjava svjedoka od 8. jula 2013., str. 1.

⁵⁹⁴⁰ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), str. 1, par. 1-3; Idriz Merdžanić, T. 3321.

⁵⁹⁴¹ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 4.

⁵⁹⁴² **Svjedokinja RM-074**: P3431 (Svjedokinja RM-074, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 2. oktobra 2000., str. 3-5. **Idriz Merdžanić**: P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 21-22. **Mevludin Sejmenović**: P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 17, 40.

⁵⁹⁴³ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6561-6562; Nusret Sivac, T. 4839.

⁵⁹⁴⁴ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), str. 1, par. 9; P169 (Izjava Ive Atlije data hrvatskim vlastima, 30. januar 1993.), par. 44; Ivo Atlija, T. 2301; P174 (Mapa opštine Prijedor).

⁵⁹⁴⁵ **Senija Elkasović**: P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4597, 4601. **Svjedok RM-026**: P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 1-2. **Elvedin Nasić**: P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 1-2, izjava svjedoka od 15. marta 2000., str. 1, 6. **Svjedok RM-038**: P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5874, 5878-5879. **Jusuf Arifagić**: P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 1-2; svjedok **RM-709**: P3437 (Svjedok RM-709, izjava svjedoka, 6. juni

umjetničke građe.⁵⁹⁴⁶ Dokazi koje su iznijeli svjedokinja RM-074, Idriz Merdžanić, Nusret Sivac, svjedok RM-026, Elvedin Nasić, Jusuf Arifagić, svjedok RM-017 i svjedokinja RM-023 takođe su razmotreni u poglavljima 4.10.2, *Incidenti 15.2 do 15.4 iz Priloga C Optužnici*, 4.10.3 i 4.10.7. Dokazi koje su iznijeli Senija Elkasović, Sejmenović, svjedokinja RM-033 i Riedlmayer razmotreni su u poglavljima 4.10.2, *Incident 15.3 iz Priloga C Optužnici*, 4.10.3 i 4.10.7.

Pljačka u selima u opštini Prijedor

1385. U poglavlju 4.10.3, Pretresno vijeće je razmotrilo dokaze o tome da su snage bosanskih Srba sredinom 1992. u opštini Prijedor uništile sela Biščani, Kozaruša, Kamičani, Kevljani, Rakovčani, Čarakovo i Rizvanovići, u kojima su živjeli bosanski Muslimani, da su kuće i tim selima paljene i pljačkane, te da je VRS na kamione tovario predmete koji su pripadali nesrbima.⁵⁹⁴⁷ U poglavlju 4.10.7, Pretresno vijeće je razmotrilo dokaze o tome da je VRS, u sadejstvu s policijom i paravojnim grupama, napao Biščane, Kamičane, Čarakovo i Ljubiju u periodu od maja do jula 1992. U poglavljima 4.10.1 *Incident 6.6 iz Priloga A Optužnici*, i 4.10.3, Pretresno vijeće je takođe razmotrilo dokaze o tome da je VRS, u sadejstvu s policijom i paravojnim grupama, napao Biščane 20. jula. U vezi s napadom na Kamičane, Vijeće je u poglavljima 4.10.1 *Incident 6.3 iz Priloga A Optužnici*, i 4.10.3 razmotrilo i dokaze o tome da je VRS, u sadejstvu s policijom i paravojnim grupama, u periodu počev od oko 24. do 26. maja pa do početka juna 1992., napao to selo. Što se tiče Čarakova, Pretresno vijeće je u poglavlju 4.10.2, *Incidenti 6.2 i 6.5 iz Priloga A Optužnici*, razmotrilo dokaze o tome da su to selo 23. jula 1992. napali VRS, kao i Velimir Đurić zvani Velja, Zoran Babić zvani Babin i Dragomir Soldat zvani Čiča, u sadejstvu s policijom i paravojnim grupama. U poglavlju 4.10.2, *Incidenti 6.5 i 6.6 iz Priloga A Optužnici*, Vijeće je razmotrilo dokaze o tome da su snage bosanskih Srba, koje su se sastojale od vojske i

2000.), str. 1-4; P3438 (Svjedok RM-709, izjava svjedoka, 16. februar 2002.), str. 1-2; P3439 (Svjedok RM-709, izjava svjedoka, 26. oktobar 2002.), str. 1-2. **Svjedok RM-060**: P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6850-6851, 6853; P2597 (Svjedok RM-060, list s pseudonimom iz predmeta *Tužilac protiv Stakića*, predmet br. IT-97-24-T); P2599 (Svjedok RM-060, tabela podudarnosti s transkriptom iz predmeta *Stakić*, 7. mart 2013.), str. 1. **Svjedok RM-017**: P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 1-2. **Svjedokinja RM-023**: P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 1-2. **Svjedokinja RM-033**: P3242 (Svjedokinja RM-033, transkript iz predmeta *Kvočka i drugi*, 3.-4. oktobar 2000.), str. 6189.

⁵⁹⁴⁶ P2503 (Izveštaj vještaka Andrása Riedlmayera, decembar 2012.), par. 75; Andrés Riedlmayer, T. 17888; P2504 (Biografija Andrása Riedlmayera), str. 1.

⁵⁹⁴⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1083.

policije, 20. jula 1992. napale Rakovčane i Rizvanoviće. Poslije pada Prijedora 1992. godine, **svjedokinja RM-023** je vidjela tenkove i oklopna vozila, iza kojih su išli kamioni, kako se voze od kuće do kuće i uzimaju kućanske aparate i robu na području između Prijedora i Ljubije.⁵⁹⁴⁸ **Svjedokinja RM-074** je izjavila da su srpski vojnici u junu 1992. pljačkali kuće u Čarakovu, govoreći da traktore, automobile i stoku plijene za potrebe vojske.⁵⁹⁴⁹ Svjedokinja je dodala da su krajem jula 1992. Srbi opljačkali sve što je vrijedilo u selu, uključujući traktore, gorivo, poljoprivredne alatke, bicikle, video-rekordere, televizore i druge kućanske predmete.⁵⁹⁵⁰

1386. Što se tiče Hambarina, **Elvedin Nasić** je izjavio da su srpski vojnici poslije napada 22. maja 1992. opljačkali sve vrijedne stvari iz kuća i odvezli automobile i traktore.⁵⁹⁵¹ Prema riječima svjedoka, uzeto je sve što je imalo ikakvu vrijednost.⁵⁹⁵² Dana 9. juna 1992., **svjedok RM-026** je vidio četiri naoružana čovjeka u uniformama JNA kako izlaze iz kamiona Zastava 640 nosivosti četiri tone u Hambarinama, razbijaju prozore na prodavnici i kafiću čiji je vlasnik bio jedan njegov rođak, te kako uzimaju robu koja se nalazila unutra i razbijaju sve što nisu mogli da odnesu sa sobom.⁵⁹⁵³ Svjedok je čuo da su ti ljudi bili iz Ljeskare i među njima je prepoznao Đuru i Tiju Vukića.⁵⁹⁵⁴ Svjedok je kasnije čuo da su Đuro Vukić, Tijo Vukić, Mićo Vasiljević i Vasiljevićeva tri sina, Nešo, Bajo i Pedo, harali tim krajem.⁵⁹⁵⁵

1387. Što se tiče Kozarca i okolnih sela, vojnici su opljačkali mjesto Kozarac nakon što je bilo očišćeno od svojih stanovnika.⁵⁹⁵⁶ **Idriz Merdžanić** je u svom svjedočenju izjavio da je 26. maja 1992. posmatrao kako srpski vojnici pljačkaju.⁵⁹⁵⁷ **Jusuf Arifagić** je izjavio da je krajem maja 1992., dok se nalazio u šumi poslije napada na to mjesto, vidio mnogo srpskih vojnika koji su pljačkali kuće i imovinu oko sela Brđani.⁵⁹⁵⁸ Prepoznao je Zorana Žigića zvanog Žiga, koji je na sebi imao maskirnu uniformu i crvenu beretku i nosio automatsko oružje, pištolj, nož i ručnu bombu.⁵⁹⁵⁹ Vidio je i da su Srbi "pljačkali" sela oko Kozarca. Jednom prilikom, vidio je sina Milenka Žigića i

⁵⁹⁴⁸ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 3.

⁵⁹⁴⁹ P3431 (Svjedokinja RM-074, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 2. oktobra 2000., str. 3.

⁵⁹⁵⁰ P3431 (Svjedokinja RM-074, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 2. oktobra 2000., str. 4-5.

⁵⁹⁵¹ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 2.

⁵⁹⁵² P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 2.

⁵⁹⁵³ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 6-7.

⁵⁹⁵⁴ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 7.

⁵⁹⁵⁵ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 7.

⁵⁹⁵⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1089.

⁵⁹⁵⁷ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 21-22.

⁵⁹⁵⁸ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 7.

⁵⁹⁵⁹ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 7.

još neke ljude kako u selu Softići idu od kuće do kuće i uzimaju automobile, traktore, namještaj i električne aparate. Automobile i traktore koje nisu mogli da upale dizali su u vazduh.⁵⁹⁶⁰ **Svjedok RM-017** je izjavio da je, negdje u periodu od maja do avgusta 1992., Slavko Puhalić prisvojio automobil koji je pripadao jednom bosanskom Muslimanu.⁵⁹⁶¹ Puhalić je natjerao brata tog čovjeka da potpiše dokument u kojem je izjavio da se automobil "dobrovoljno" ostavlja Puhaliću na korištenje.⁵⁹⁶² Puhalić je taj automobil koristio barem do 5. avgusta 1992., za pretpostaviti je da je njime kupio ljude iz drugih logora i dovodio ih u logor Omarska.⁵⁹⁶³ Puhalić je takođe od oca i brata tog čovjeka na sličan način oduzeo tri kamiona.⁵⁹⁶⁴

1388. Dana 27. maja 1992., tokom napada na Briševo, vojnici su opljačkali razne predmete iz kuća u selu.⁵⁹⁶⁵ **Ivo Atlija** je u svom svjedočenju izjavio da je 25. jula 1992., dok se skrivao tokom napada na selo, vidio grupe "četnika" i vojnika iz redovnog sastava, koji su na šljemovima imali ili petokrake ili srpske trobojne oznake, to jest oznake crvene, plave i bijele boje, kako odvoze opljačkane predmete automobilima, manjim kamionima i zapregama.⁵⁹⁶⁶ Među opljačkanom imovinom bili su automobili, poljoprivredna oprema uključujući traktore, te električni aparati, kao što su televizori i frižideri.⁵⁹⁶⁷ Grupe "četnika" i vojnici iz redovnog sastava su svi učestvovali u pljačkanju.⁵⁹⁶⁸ Poslije početnog napada, male grupe "četnika" koje su nosile prepoznatljive oznake i koje je predvodio Draško Topić, svakodnevno su se vraćale u Briševo da pljačkaju, sve do novembra 1992.⁵⁹⁶⁹ Uzimali su i stoku.⁵⁹⁷⁰

1389. U vezi s gradom Prijedorom, **Nusret Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da su 30. maja 1992. vojnici u crvenim beretkama nekoliko puta dolazili u njegov stan, tražeći

⁵⁹⁶⁰ P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 8.

⁵⁹⁶¹ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 11, 19-20.

⁵⁹⁶² P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 19-20.

⁵⁹⁶³ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 10-11, 20, 22.

⁵⁹⁶⁴ P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 20.

⁵⁹⁶⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1094.

⁵⁹⁶⁶ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 43, 47, 50, 55.

⁵⁹⁶⁷ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 55.

⁵⁹⁶⁸ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 55.

⁵⁹⁶⁹ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 93; P169 (Izjava Ive Atlije data hrvatskim vlastima, 30. januar 1993.), par. 42, 49.

⁵⁹⁷⁰ P168 (Ivo Atlija, izjava svjedoka, 20. oktobar 2000.), par. 93-94

oružje, alkohol i dragocjenosti.⁵⁹⁷¹ Pretresali su i druge stanove, uglavnom one koji su pripadali Muslimanima, i uzimali iz njih šta su htjeli.⁵⁹⁷²

1390. **Svjedok RM-038** je u svom svjedočenju izjavio da su 21. jula 1992. vojnici ušli u selo Čemernica i pljačkali imovinu iz kuća.⁵⁹⁷³ Vojnici su dolazili u malim grupama u privatnim automobilima, utovarili stvari u automobile i odvezli se, a zatim se vraćali da uzmu još stvari.⁵⁹⁷⁴ Među opljačkanom imovinom bili su televizori, zlato i druge dragocjenosti.⁵⁹⁷⁵ Kada se svjedok 24. jula 1992. vratio u svoju kuću, iz nje su bili istrgnuti dovratnici i doprozornici i sve stvari od vrijednosti su bile odnesene.⁵⁹⁷⁶

1391. Mještani koji su bili prisiljeni da napuste to područje morali su da prepišu svoju imovinu ARK-u ili republici bosanskih Srba.⁵⁹⁷⁷ Njima su isprva izdavane potvrde o nepokretnoj imovini da bi se konfiskacija opravdala, ali kasnije takve potvrde nisu više izdavane.⁵⁹⁷⁸ Stanovnicima, bosanskim Srbima, imovina nije bila konfiskovana.⁵⁹⁷⁹

Pljačka u zatočeničkim centrima u opštini Prijedor

1392. U vezi s logorom Omarska, **Nusret Sivac** je u svom svjedočenju izjavio da je tokom svog zatočenja u tom logoru, od 20. juna 1992. do 7. avgusta 1992., zapazio da je Milorad Tadić bio zadužen da proziva imućnije i istaknutije ljude iz Prijedora, nakon čega bi ih negdje odveo i vršio pritisak na njih da mu daju novac.⁵⁹⁸⁰ On i grupa stražara bi ih zatim negdje odveli da uzmu ili pronađu novac.⁵⁹⁸¹ U vezi s ovim logorom, Pretresno vijeće je uzelo u obzir i dokaze koje su iznijeli svjedok RM-017 i svjedok RM-026, koji su razmotreni u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.2 iz Priloga C Optužnici*.

⁵⁹⁷¹ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6565, 6576.

⁵⁹⁷² P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6576.

⁵⁹⁷³ P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5881, 5885, 5910-5911.

⁵⁹⁷⁴ P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5910-5911.

⁵⁹⁷⁵ P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5910-5911.

⁵⁹⁷⁶ P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5965, 5972.

⁵⁹⁷⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 934. Vijeće izraz "prisiljeni" u ovoj činjenici o kojoj je presuđeno tumači u činjeničnom smislu i ne pripisuje mu nikakvo pravno značenje.

⁵⁹⁷⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 934.

⁵⁹⁷⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 934.

⁵⁹⁸⁰ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6619-6621, 6639, 6687.

⁵⁹⁸¹ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6639.

1393. U vezi s logorom Trnopolje, **svjedok RM-709** je izjavio da su 26. maja 1992., ljudi iz Kuruzovićeve jedinice pretresli zatočenike koji su bili držani u sali stare škole u Trnopolju i oduzeli im lične stvari, uključujući isprave, ručne satove, novčanike i jakne.⁵⁹⁸² Svjedoku su oduzeli zlatni lančić i 10.000 njemačkih maraka.⁵⁹⁸³ **Svjedok RM-060** je izjavio da su 20. jula 1992. muškarce koji su živjeli u selu Bišćani autobusom odvezli u logor Trnopolje, dok su ženama i djeci dozvolili da ostanu u Bišćanima.⁵⁹⁸⁴ Po dolasku u logor, muškarce su pretresli srpski vojnici⁵⁹⁸⁵ i oni su morali da predaju svoje predmete od vrijednosti.⁵⁹⁸⁶

1394. Dana 21. avgusta 1992., dok su svjedoka RM-060 i druge zatočenike iz logora Trnopolje autobusom vozili u pravcu Banjaluke, jedan stražar u autobusu naredio je svjedoku da od ljudi koji su bili u autobusu pokupi sav novac i dragocjenosti, kao što su ručni satovi, zlato i nakit.⁵⁹⁸⁷ Kasnije tog dana, kad se autobus zaustavio pored nekog potoka, jedna osoba u policijskoj uniformi rekla je ljudima da sve svoje dragocjenosti stave u plastičnu kesu.⁵⁹⁸⁸ Kesa je išla od jednog do drugog i na kraju završila kod čovjeka u policijskoj uniformi.⁵⁹⁸⁹ U vezi s postupanjem prema zatočenicima koji su odlazili iz logora Trnopolje, Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir dokaze koje su iznijeli Idriz Merdžanić, svjedokinja RM-074, Nusret Sivac, Jusuf Arifagić, Senija Elkasović, Elvedin Nasić i svjedokinja RM-023 u poglavljima 4.10.2 *Incident 15.5 iz Priloga C Optužnici* i 4.10.7.

1395. U vezi s logorom Keraterm, Pretresno vijeće je uzelo u obzir dokaze koje su iznijeli Jusuf Arifagić i svjedokinja RM-033, koji su razmotreni u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.3 iz Priloga C Optužnici*.

Zaključci Pretresnog vijeća

⁵⁹⁸² P3437 (Svjedok RM-709, izjava svjedoka, 6. juni 2000.), str. 6.

⁵⁹⁸³ P3437 (Svjedok RM-709, izjava svjedoka, 6. juni 2000.), str. 6.

⁵⁹⁸⁴ P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6860.

⁵⁹⁸⁵ Tokom svog svjedočenja, svjedok je pominjao "vojnike srpske nacionalnosti". S obzirom na cjelokupni kontekst, Pretresno vijeće smatra da je svjedok upućivao na vojnike koji su po nacionalnoj pripadnosti Srbi.

⁵⁹⁸⁶ P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6878.

⁵⁹⁸⁷ P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6897-6898; P2598 (Mapa).

⁵⁹⁸⁸ P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6900-6903; P2598 (Mapa).

⁵⁹⁸⁹ P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6903.

1396. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su sredinom 1992., tokom napada na sela Bišćani, Kozaruša, Kamičani, Kevljani, Rakovčani, Čarakovo i Rizvanovići, koja se sva nalaze u opštini Prijedor, pripadnici VRS-a pljačkali kuće koje su pripadale nesrbima. S obzirom na to da su to bila sela u kojima su živjeli bosanski Muslimani, Pretresno vijeće konstatuje da je opljačkana imovina bila vlasništvo bosanskih Muslimana, stanovnika tih sela. Među opljačkanom imovinom bili su traktori, automobili, stoka, poljoprivredna oprema i kućanski predmeti.

1397. U vezi s Hambarinama, Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak izložen u poglavlju 4.10.3 da su snage bosanskih Srba 21. maja 1992. granatirale Hambarine i da je VRS, uključujući 5. kozaračku brigadu, u sadejstvu s policijom i paravojnim grupama, 23. maja 1992. ponovo granatirao Hambarine. Pretresno vijeće konstatuje da su oni koji su učestvovali u napadu na Hambarine, poslije napada od 21. maja 1992., pljačkali imovinu, uključujući dragocjenosti, automobile i traktore. S obzirom na to da su Hambarine bile selo u kojem su živjeli pretežno bosanski Muslimani, Pretresno vijeće konstatuje da je opljačkana imovina bila vlasništvo bosanskih Muslimana, stanovnika sela. Pored toga, Pretresno vijeće konstatuje da su 9. juna 1992., četiri naoružana muškaraca u uniformama JNA opljačkala robu iz kafića u Hambarinama, čiji je vlasnik bio bosanski Musliman.

1398. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.1 iz Priloga A Optužnici*, da su u periodu od 24. do približno 26. maja 1992., jedinice VRS-a iz sastava Banjalučkog korpusa, pod Talićevom komandom, uključujući 343. mehanizovanu brigadu, kasnije poznatu pod nazivom 43. motorizovana brigada, kojom su komandovali Vladimir Arsić i Radmilo Zeljaja, za kojeg je rečeno da je komandant "prijedorske vojske", napale Kozarac. Vijeće dalje podsjeća da su u napadu učestvovali Duško Tadić, Anđićeva paravojska, pripadnici 5. kozaračke brigade, 6. krajiška brigada kojom je komandovao Branko Basara, uključujući vod koji je bio pod komandom Macole, kao i interventni vod Crni Đorđe, izviđački vod i vod policije, kao i srpska policija iz Prijedora, na čijem je čelu bio Simo Drljača. Pretresno vijeće konstatuje da su oni koji su učestvovali u napadu na Kozarac, nakon tog napada krajem maja 1992. pljačkali kuće u Kozarcu i njegovoj okolini. S obzirom na to da je Kozarac bio gradić u kojem su živjeli pretežno bosanski Muslimani, Pretresno vijeće konstatuje da je dio opljačkane imovine, ako ne i sva ta imovina, pripadao bosanskim Muslimanima,

stanovnicima tog gradića. Pljačkaši su uzeli automobil, traktore, namještaj i električne aparate.

1399. U vezi s incidentom vezanim za automobil jednog bosanskog Muslimana, Pretresno vijeće konstatuje da je negdje u periodu od kraja maja do avgusta 1992., Slavko Puhalić uzeo automobil tog čovjeka u opštini Prijedor i natjerao njegovog brata da potpiše dokument u kojem je izjavio da je taj automobil dobrovoljno ostavljen Puhaliću. Tokom istog perioda, Puhalić je uzeo i tri kamiona koja su pripadala ocu i bratu tog čovjeka. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 3.1.2 da je Puhalić bio pripadnik 43. motorizovane brigade VRS-a.

1400. U vezi sa selom Briševo, Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.10.3 da je VRS, djelujući zajedno s policijom i paravojnim grupama, 27. maja 1992. napao to selo. Pretresno vijeće konstatuje da su oni koji su učestvovali u prvom napadu na Briševo pljačkali kuće. Pretresno vijeće dalje podsjeća na svoj zaključak iz poglavlja 4.10.3 da je, počev od 24. jula 1992. pa nadalje, vojska bosanskih Srba, uključujući 5. kozaračku brigadu i 6. krajišku brigadu, koje su predvodili Branko Basara i Veljko Brajić, vojnike u uniformama JNA sa crvenim trakama oko rukava, šljemovima i šubarama, u sadejstvu s policijom i paravojnim grupama, izvršila drugi napad na Briševo. Pretresno vijeće konstatuje da su 25. jula 1992., tokom drugog napada na selo, oni koji su učestvovali u drugom napadu pljačkali imovinu, uključujući automobile, poljoprivrednu opremu i električne aparate. Poslije napada od 25. jula, pa barem do novembra 1992., male grupe "četnika" koje je predvodio Draško Topić svakodnevno su se vraćale u Briševo da bi pljačkale. S obzirom na to da su u Briševu živjeli uglavnom bosanski Hrvati, Pretresno vijeće konstatuje da je opljačkana imovina bila vlasništvo bosanskih Hrvata, stanovnika sela.

1401. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.10.3 da su 30. maja 1992., snage bosanskih Srba napale grad Prijedor i da su u napadu učestvovali sljedeće grupe i osobe: 5. kozaračka brigada, kojom je komandovao Pero Čolić, 43. motorizovana brigada, kojom su komandovali Arsić i Zeljaja, neki pripadnici 6. krajiške brigade, prijedorska policija na čijem je čelu bio Simo Drljača, Dule Janković, Milutin Čađo, ljudi iz Bosanskog Novog, grupa Suva rebra, grupa ljudi među kojima su bili Milenko Milić, pripadnik paravojne jedinice Milana Anđića, njegov komandir Momčilo Radanović zvan Cigo i Milorad Vokić, lični tjelohranitelj Sime Drljače. Pretresno

vijeće konstatuje da su 30. maja 1992., oni koji su učestvovali u napadu uzimali imovinu iz stanova u gradu Prijedoru koji su pripadali bosanskim Muslimanima.

1402. U vezi sa selom Čemernica, Pretresno vijeće konstatuje da su nakon ulaska u selo 21. jula 1992., negdje u periodu od 21. do 24. jula 1992., vojnici u manjim grupama više puta dolazili u selo automobilom i odnosili kućanske aparate i dragocjenosti iz kuća. S obzirom na to da su u Čemernici živjeli isključivo bosanski Muslimani, Pretresno vijeće konstatuje da je opljačkana imovina bila vlasništvo bosanskih Muslimana, stanovnika sela.

1403. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.10.3 da je VRS, u sadejstvu s policijom i paravojnim snagama, u periodu od 24. maja do jula 1992., napao Ljubiju. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su u julu 1992., poslije napada na Ljubiju, oni koji su učestvovali u napadu tokom perioda od nekoliko dana uzimali novac i nakit od bosanskih Muslimanki i dragocjenosti iz kuća u selu koje su pripadale bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima.

1404. Pored toga, Pretresno vijeće konstatuje da su stanovnici tog sela, bosanski Muslimani i bosanski Hrvati,⁵⁹⁹⁰ koji su bili prisiljeni da napuste opštinu Prijedor, morali da prepišu svoju imovinu ARK-u ili republici bosanskih Srba, shodno zakonu koji je donio Krizni štab. Ispočetka su im bile izdavane potvrde o nepokretnoj imovini da bi se konfiskacija opravdala, ali je ta praksa kasnije obustavljena.

1405. U vezi s logorom Omarska, Pretresno vijeće konstatuje da su u periodu od maja do avgusta 1992., zatočenici u logoru tokom svog zatočenja bili prisiljavani da predaju dragocjenosti i novac srpskim stražarima, to jest policiji, kao što je konstatovano u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.2 iz Priloga C Optužnici*.

1406. U vezi s logorom Keraterm, Pretresno vijeće konstatuje da su 14. juna 1992. srpski vojnici pod komandom Draže Mitrovića prisilili grupu od 43 uhapšena muškarca da im predaju novac i dragocjenosti dok su ih pješice vodili u pravcu Omarske duž autoputa Prijedor-Banja Luka, prije nego što su ih prebacili u logor. Pretresno vijeće takođe konstatuje da je Duško Sikirica, komandant logora Keraterm, 14. jula 1992.

⁵⁹⁹⁰ Pretresno veće primjećuje da se u dokazima govori o nesrbima. S obzirom na to da su stanovnici opštine Prijedor uglavnom bili bosanski Srbi, bosanski Muslimani i bosanski Hrvati (v. P2788 (Ewa Tabeau, Demografski izvještaj, Dodatak B), str. 25), Pretresno vijeće smatra da se izraz nesrbi, kad je riječ o opštini Prijedor, odnosi na bosanske Muslimane i bosanske Hrvate.

natjerao dvije bosanske Muslimanke i nekoliko muškaraca da, po dolasku u logor Keraterm, odlože sav svoj nakit i dragocjenosti.

1407. U vezi s logorom Trnopolje, Pretresno vijeće konstatuje da su 26. maja 1992., ljudi iz Kuruzovićeve jedinice uzeli dragocjenosti, gotovinu i lične predmete od zatočenika koji su držani u logoru.⁵⁹⁹¹ Dana 20. jula 1992., srpski vojnici su prisilili novopridošle zatočenike da im predaju svoje dragocjenosti. Budući da se to desilo u logoru, Pretresno vijeće konstatuje da su srpski vojnici bili stražari u logoru Trnopolje, pripadnici TO-a i VRS-a, kao što je konstatovano u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.4 iz Priloga C Optužnici*.

1408. Pretresno vijeće dalje konstatuje da su u nekoliko navrata u periodu od kraja maja do septembra 1992. zatočenicima iz logora Trnopolje i Omarska dopustili da napuste opštinu u konvojima autobusa, pod uslovom da predaju novac i dragocjenosti logorskim stražarima, pripadnicima policije, TO-a i VRS-a, kao što je konstatovano u poglavlju 4.10.2, *Incidenti 15.2 i 15.4 iz Priloga C Optužnici*, ili da potpišu formular na kojem je stajalo da vlasništvo nad svom svojom nepokretnom i ličnom imovinom dobrovoljno prenose na srpske vlasti ili Srbe. Tokom istog perioda, dok su ih autobusima odvozili iz logora Trnopolje i Omarska, zatočenici su bili prisiljeni da predaju novac i dragocjenosti stražarima u oba logora, srpskim vojnicima, jednom čovjeku koji je nosio policijsku uniformu, srpskim vojnicima iz specijalnih snaga i Vojnoj policiji.

1409. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ove incidente u vezi s tačkom 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

1410. U vezi s nekoliko incidenata koji su se odnosili na džamije i jednu crkvu, Pretresno vijeće konstatuje da su Čaršijska džamija u gradu Prijedoru, džamija u Ćeli, džamija u Hadžićima i rimokatolička župna crkva Svetog Leopolda Mandića u Ljubiji bile opljačkane. Pretresno vijeće napominje da mu nisu predočeni dokazi u vezi s datumom kad je džamija u Hadžićima opljačkana niti u vezi s identitetom ili pripadnošću počinitelaca. Kao što je objašnjeno u Dodatku B, Pretresno vijeće se neće osloniti na dokaze koje je iznio Riedlmayer ukoliko u njima nije konkretno navedeno

⁵⁹⁹¹ Svjedok RM-709 je u svom svjedočenju izjavio da su zatočenike držali u sali stare škole i u društvenom domu u Trnopolju. U činjenici o kojoj je presuđeno 1062 se navodi da se logor Trnopolje sastojao od jednospratne zgrade bivše škole i prostorija nekadašnje mjesne zajednice. Shodno tome, Pretresno vijeće smatra da je svjedok RM-709 zapravo govorio o zatočenicima koji su držani u logoru Trnopolje.

kako su njegovi izvori došli do svojih podataka ili koje su metode primijenili kako bi prikupili pisane podatke na koje se on na kraju oslonio. Vijeće se stoga neće oslanjati na njegove dokaze o navodnim počinocima i datumima. Shodno tome, Pretresno vijeće nije u mogućnosti da utvrdi datum ni počinioce pljačkanja Čaršijske džamije, džamije u Ćeli i džamije u Hadžićima, kao ni rimokatoličke župne crkve Svetog Leopolda Mandića. Pretresno vijeće stoga neće dalje razmatrati te incidente u vezi ni sa jednom tačkom Optužnice.

4.10.5 Prislilni rad i živi štitovi

1411. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za podvrgavanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz opštine Prijedor prisilnom radu i za korištenje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata kao živih štitova, u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁵⁹⁹² Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim navodom, koje su razmotrene u poglavljima 4.10.1, *Incidenti 6.1 iz Priloga A i 13.2 iz Priloga B Optužnici*, i 4.10.2., *Incident 15.2 iz Priloga C Optužnici*. Vijeću su predočeni i dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-704**, **svjedok RM-038**, **svjedok RM-026**, **Nermin Karagić**, **Nusret Sivac**, **Azra Blažević**, **Safet Tači**, **Jusuf Arifagić** i **svjedok RM-047**. Svi gore pomenuti svjedoci su bosanski Muslimani iz opštine Prijedor. Pretresno vijeće smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁵⁹⁹³ Pretresnom vijeću su

⁵⁹⁹² Optužnica, par. 39(c), 47, 59(h).

⁵⁹⁹³ **Svjedok RM-038**: P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5913-5914, 5930-5931, 5966-5969; T. 19905. **Svjedok RM-704**: P2602 (Svjedok RM-704, izjava svjedoka, 12. oktobar 2001.), str. 4-7. **Svjedok RM-026**: P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 9; svjedok **RM-704**: P2602 (Svjedok RM-704, izjave svjedoka) izjava od 12. oktobra 2001., str. 1-2; svjedok **RM-038**: P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5874, 5878-5879; svjedok **RM-026**: P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 1-2; **Nermin Karagić**: P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5203-5204, 5209-5210; **Azra Blažević**: P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 1; **Nusret Sivac**: P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6691; Nusret Sivac, T. 4843; **Safet Tači**: P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 1; P159 (Safet Tači, izjava svjedoka, 20. septembar 2000.), str. 1; Safet Tači, T. 2092; **Jusuf Arifagić**: P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 1-2; svjedok **RM-047**: P2594 (Svjedok RM-047, izjava svjedoka, 14. mart 2000.), str. 1-2; P2595 (Svjedok RM-047, transkript iz predmeta *Stakić*, 22. juli 2002.), str. 6204. Dokazi koje su iznijeli svjedok RM-704, svjedok RM-038 i svjedok RM-026 razmotreni su u poglavlju 4.10.1, *Incidenti 6.5 iz Priloga A i 13.2 iz Priloga B Optužnici*. Dokazi Nermina Karagića razmotreni su u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.8 iz Priloga A Optužnici*. Dokazi koje su iznijeli Nusret Sivac i Azra Blažević razmotreni su u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.4 iz Priloga C Optužnici*. Dokazi koje su iznijeli Safet Tači i Jusuf Arifagić razmotreni su u poglavlju 4.10.1, *Incident 13.1 iz Priloga B Optužnici*. Dokazi svjedoka RM-047 razmotreni su u poglavlju 4.10.4, *Incident 13.5 iz Priloga B Optužnici*.

predočeni i dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-384**, vozač koji je 5. maja 1992. bio mobilisan u JNA;⁵⁹⁹⁴ **svjedok RM-383**, Srbin, vozač kamiona koji je živio u Prijedoru;⁵⁹⁹⁵ **svjedok RM-385**, Srbin iz Prijedora;⁵⁹⁹⁶ **svjedokinja RM-023**, Muslimanka koja je 1991. i 1992. živjela u opštini Prijedor;⁵⁹⁹⁷ kao i **Mevludin Sejmenović**, koji je od 1990. do 1992. bio potpredsjednik SDA u Prijedoru.⁵⁹⁹⁸ Činjenice o kojima je presuđeno i dokazi odnose se na incidente prisilnog rada u logorima Omarska, Trnopolje i Keraterm, kao i drugdje u opštini Prijedor.

1412. U vezi s prisilnim radom u Prijedoru koji se navodi u incidentima 6.5 i 6.6 iz Priloga A Optužnici, Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje činjenicu o kojoj je presuđeno br. 904 i ono podsjeća na dokaze koje su iznijeli svjedok RM-038, svjedok RM-383, svjedok RM-384 i svjedok RM-704, koji su razmotreni u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.5 iz Priloga A Optužnici*.

1413. U vezi s prisilnim radom u Prijedoru koji se navodi u incidentu 6.8 iz Priloga A Optužnici, Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno br. 912 i 913 i podsjeća na dokaze koje je iznio Nermin Karagić, razmotrene u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.8 iz Priloga A Optužnici*, da su zatočenicima na fudbalskom stadionu u Ljubiji naredili da utovare leševe u autobus.

1414. U vezi s navodima o prisilnom radu u logoru Omarska, Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno br. 946, 947, 1012, 1015 i 1016 i podsjeća na dokaze koje je iznio svjedok RM-026, razmotrene u poglavljima 4.10.1, *Incident 13.2 iz Priloga B Optužnici*, i 4.10.2, *Incident 15.2 iz Priloga C Optužnici*, da su zatočenike tjerali da čiste prostorije nakon premlaćivanja u bijeloj kući u logoru Omarska i da utovaruju leševe u kamione.

1415. U vezi s navodima o prisilnom radu u logoru Trnopolje, **Azra Blažević** je izjavila da su zatočenike izvodili iz logora Trnopolje i tjerali da kopaju grobove i

⁵⁹⁹⁴ P7313 (Svjedok RM-384, izjava svjedoka, 30. januar 2014.), p.1, par. 2. Dokazi svjedoka RM-384 razmotreni su u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.5 iz Priloga A Optužnici*.

⁵⁹⁹⁵ P7416 (Svjedok RM-383, izjava svjedoka, 28. januar 2014.), str. 1, par. 1-2. Dokazi svjedoka RM-383 razmotreni su u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.5 iz Priloga A Optužnici*.

⁵⁹⁹⁶ P7314 (Svjedok RM-385, izjava svjedoka, 5. april 2014.), str. 1, par. 2, 4, 8-10. Dokazi svjedoka RM-385 razmotreni su u poglavlju 4.10.1, *Incident 13.1 iz Priloga B Optužnici*.

⁵⁹⁹⁷ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 1-2. Dokazi svjedokinje RM-023 razmotreni su u poglavlju 4.10.1, *Incident 13.1 iz Priloga B Optužnici*.

⁵⁹⁹⁸ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 4. Dokazi Mevludina Sejmenovića razmotreni su u poglavlju 4.10.1, *Incident 13.5 iz Priloga B Optužnici*.

pokapaju leševe na prostoru oko logora.⁵⁹⁹⁹ **Safet Tači** je u svom svjedočenju izjavio da su zatočenike u Trnopolju često zvali na prisilni rad, ali on nikad nije učestvovao u tom radu.⁶⁰⁰⁰ Pretresno vijeće takođe podsjeća na dokaze koje su iznijeli Azra Blažević, Nusret Sivac, svjedok RM-047 i Mevludin Sejmenović, razmotrene u poglavljima 4.10.1, *Incident 13.5 iz Priloga B Optužnici*, i 4.10.2, *Incident 15.4 iz Priloga C Optužnici*.

1416. U vezi s navodima o prisilnom radu u logoru Keraterm, Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno br. 1053 i 1054 i podsjeća na dokaze koje su iznijeli Jusuf Arifagić, svjedokinja RM-023, Safet Tači i svjedok RM-385, razmotrene u poglavlju 4.10.1, *Incident 13.1 iz Priloga B Optužnici*.

1417. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su u julu 1992. pripadnici VRS-a naredili bosanskim Muslimanima, uključujući bosanske Muslimane i bosanske Hrvate koji su bili zatočeni na stadionu u Ljubiji, da pokupe približno 300 do 400 leševa u opštini Prijedor, koje su utovarili u autobuse i vojne kamione.

1418. Pretresno vijeće takođe konstatuje da su negdje tokom perioda od 25. maja do kraja avgusta 1992., stražari, pripadnici policije, kao što je konstatovano u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.2 iz Priloga C Optužnici*, natjerali zatočenike u logoru Omarska da utovaruju leševe u kamione i istovaruju ih iz njih, kao i da čiste bijelu i crvenu kuću nakon što su zatočenici u njima bili premlaćeni. U vezi s nacionalnošću zatočenika u logoru Omarska, Pretresno vijeće je dalje konstatovalo u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.2 iz Priloga C Optužnici*, da je u Omarskoj bilo zatočeno približno 3.300 bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, kao i nekoliko bosanskih Srba.

1419. Pretresno vijeće takođe konstatuje da su od sredine jula 1992. stražari birali zatočene bosanske Muslimane i bosanske Hrvate u logoru Trnopolje, uključujući žene i djecu, za obavljanje fizičkih poslova, uključujući pokopavanje leševa na prostoru oko logora, te da su negdje oko 10. avgusta 1992. stražari naredili nekim zatočenicima da uklone žicu sa ograde oko logora. U vezi s pripadnošću stražara, Pretresno vijeće je u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.4 iz Priloga C Optužnici*, konstatovalo da su obezbjeđenje u logoru Trnopolje ispočetka vršili pripadnici prijedorskog TO-a, a ubrzo poslije toga vojnici VRS-a.

⁵⁹⁹⁹ P3618 (Azra Blažević, transkript iz predmeta *Tadić*, 12.-13. juni 1996.), str. 2528.

⁶⁰⁰⁰ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 92-93.

1420. Pretresno vijeće dalje konstatuje da su 25. jula 1992. ili oko tog datuma stražari, pripadnici SJB-a i VRS-a, kao što je konstatovano u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.3 iz Priloga C Optužnici*, natjerali zatočenike u logoru Keraterm da utovare leševe u kamion i da ih istovare iz njega, da očiste prostoriju broj 3 i prostor oko nje na kojem su zatočenici bili ubijeni, kao i da operu kamion u kojem su prevoženi leševi. U vezi s nacionalnom pripadnošću zatočenika u logoru Keraterm, Pretresno vijeće je u poglavlju 4.10.1, *Incident 13.1 iz Priloga B Optužnici*, konstatovalo da su oni prvenstveno bili bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, uz mali broj Albanaca i barem jednog bosanskog Srbina.

1421. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ove incidente u vezi s tačkom 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

4.10.6 Nametanje i održavanje mjera ograničavanja i diskriminacije

1422. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za nametanje i održavanje mjera ograničavanja i diskriminacije bosanskim Muslimanima i/ili bosanskim Hrvatima u opštini Prijedor u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁶⁰⁰¹ Odbrana je iznijela argument da sve mjere koje su preduzeli i VRS i civilne vlasti nisu bile mjere diskriminacije zato što su bile provođene iz legitimnih i bezbjednosnih razloga.⁶⁰⁰² Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovom optužbom.⁶⁰⁰³ Pored toga, Vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli svjedok **Sead Sušić**, bosanski Musliman iz Čarakova u opštini Prijedor;⁶⁰⁰⁴ **Elvedin Nasić**, bosanski Musliman iz Hambarina u opštini Prijedor;⁶⁰⁰⁵ **svjedokinja RM-023**, Muslimanka koja je 1991. i 1992. živjela u opštini Prijedor;⁶⁰⁰⁶ **Mevludin Sejmenović**, koji je od 1990. do 1992. bio potpredsjednik SDA u Prijedoru;⁶⁰⁰⁷ **svjedok RM-387**, bosanski Srbin, koji je u proljeće 1992. bio zaposlen u preduzeću Rudnici

⁶⁰⁰¹ Optužnica, par. 47, 59(k).

⁶⁰⁰² Završni podnesak odbrane, par. 1016-1017, 1023, 1026, 1028-1052.

⁶⁰⁰³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 847, 849-852 razmotrene su u poglavlju 4.10.7. Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 935 razmotrena je u poglavlju 8.2.2.

⁶⁰⁰⁴ P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., str. 1, par. 1, 5, izjava svjedoka od 1. decembra 2014., str. 1.

⁶⁰⁰⁵ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 1-2, izjava svjedoka od 15. marta 2000., str. 1, 6.

⁶⁰⁰⁶ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 1-2.

⁶⁰⁰⁷ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 4.

željezne rude "Ljubija" u Prijedoru;⁶⁰⁰⁸ **svjedok RM-383**, Srbin, vozač kamiona koji je živio u Prijedoru;⁶⁰⁰⁹ **Nusret Sivac**, bosanski Musliman, koji je radio kao novinar za TV Sarajevo i pokrivao događaje u Prijedoru i okolnim opštinama;⁶⁰¹⁰ **Idriz Merdžanić**, bosanski Musliman, ljekar iz Kreševa u opštini Sarajevo;⁶⁰¹¹ i **svjedok RM-065**, bosanski Musliman iz Prijedora,⁶⁰¹² i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁶⁰¹³

1423. Nakon što je osnovan u maju 1992., Krizni štab Prijedor provodio je mjere ograničavanja protiv nesrba, koji su otpušteni s posla i čijoj djeci je bilo zabranjeno da pohađaju osnovnu i srednju školu.⁶⁰¹⁴ Nesrbi više nisu ispunjavali uslove za rukovođeće položaje i na kraju su morali otići skoro sa svih položaja.⁶⁰¹⁵ **Mevludin Sejmenović** je u svom svjedočenju izjavio da je, ubrzo nakon preuzimanja vlasti u Prijedoru, nesrbima bio uskraćen pristup bankama i zgradi opštine.⁶⁰¹⁶ Krizni štab ARK-a je 11. maja 1992. usvojio zaključke da se nastava u svim osnovnim i srednjim školama završi do 20. maja 1992. i da "[n]a rukovodnim mjestima u preduzećima moraju biti apsolutno lojalni ljudi Srpskoj Republici Bosni i Hercegovini".⁶⁰¹⁷ Dana 22. juna 1992., Krizni štab ARK-a

⁶⁰⁰⁸ P7316 (Svjedok RM-387, izjava svjedoka, 4. juli 2014.), str. 1, par. 1.

⁶⁰⁰⁹ P7416 (Svjedok RM-383, izjava svjedoka, 28. januar 2014.), str. 1, par. 1-2.

⁶⁰¹⁰ P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6561-6562; Nusret Sivac, T. 4839.

⁶⁰¹¹ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), str. 1, par. 1-3; Idriz Merdžanić, T. 3321.

⁶⁰¹² P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 1-2, izjava svjedoka od 28. avgusta 2000., str. 2; P3274 (List sa pseudonimom za svjedoka RM-065). V. takođe P3279 (Tabela podudarnosti).

⁶⁰¹³ **Sead Sušić**: P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., par. 8, 14. **Elvedin Nasić**: P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 2, izjava svjedoka od 10. januara 2002., str. 1. **Svjedokinja RM-023**: P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 3. **Svjedok RM-026**: P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 4-5; P2586 (Svjedok RM-026, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. april i 1. maj 2001.), str. 2390, 2392. **Mevludin Sejmenović**: P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 17-19, 40; Mevludin Sejmenović, T. 3459, 3507-3510; P290 (Rješenje Izvršnog odbora Prijedor u vezi s Mirzadom Mufićem, koje je potpisao Milan Kovačević, 18. maj 1992.); P285 (Zaključci Kriznog štaba ARK-a, poslani predsjednicima opština, koje je potpisao predsjednik Kriznog štaba ARK-a Radoslav Brđanin, 11. maj 1992.), str. 1. **Svjedok RM-387**: P7316 (Svjedok RM-387, izjava svjedoka, 4. juli 2014.), par. 13. **Svjedok RM-383**: P7416 (Svjedok RM-383, izjava svjedoka, 28. januar 2014.), par. 4-5. **Idriz Merdžanić**: P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 6, 7; Idriz Merdžanić, T. 3327, 3355, 3394-3396; D55 (Mapa Kozarca, Omarske); D61 (Spisak radnika Opšte bolnice Prijedor kojima je prestao radni odnos), str. 1-3. **Svjedok RM-065**: P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 23-24. **Nusret Sivac**: Nusret Sivac, T. 4835-4836, 4841-4842; P480 (Nusret Sivac, transkripti iz prethodnih predmeta), transkript iz predmeta *Stakić*, 29.-30. juli 2002., str. 6576.

⁶⁰¹⁴ Činjenice o kojima je presuđeno IV, činjenica br. 929.

⁶⁰¹⁵ Činjenice o kojima je presuđeno IV, činjenica br. 929.

⁶⁰¹⁶ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 17; Mevludin Sejmenović, T. 3509-3510.

⁶⁰¹⁷ P285 (Zaključci Kriznog štaba ARK-a, poslani predsjednicima opština, koje je potpisao predsjednik Kriznog štaba ARK-a Radoslav Brđanin, 11. maj 1992.), str. 1.

odlučio je da se "na svim rukovodnim mjestima, na mjestima gdje je moguć dotok informacija, na čuvanju društvene imovine odnosno na svim mjestima koji imaju važan značaj za funkcionisanje privrednog subjekta mogu nalaziti isključivo kadrovi srpske nacionalnosti".⁶⁰¹⁸ Dana 2. jula 1992., prijedorski Krizni štab je naredio svim organima, preduzećima i zajednicama da raskinu radni odnos s radnicima koji su učestvovali u oružanoj pobuni, a sada se nalaze u Omarskoj i Keratermu. Za podnošenje podataka o tim radnicima bio je zadužen SJB Prijedor. Za provođenje te naredbe bili su odgovorni SJB i nadležna opštinska inspekcija.⁶⁰¹⁹

1424. Kontrola kretanja nesrba u opštini Prijedor protezala se i na privatne stanove, korištenjem evidencije u koju su Muslimani i Hrvati morali unositi kretanje pojedinaca u stambenim zgradama, a dnevno su vršeni pretresi skoro svih stanova u kojima su živjeli Muslimani i Hrvati.⁶⁰²⁰

1425. **Svjedok RM-065** je izjavio da su, počev od kraja maja 1992., Srbi tjerali stanare Muslimane da se upišu na spisak u prizemlju prije ulaska u svoje stambene zgrade u Prijedoru i da svake večeri taj spisak predaju jednom Srbinu koji je živio u toj zgradi.⁶⁰²¹ Dodatna ograničenja koja su trpjeli nesrbi obuhvatala su i blokiranje telefonskih linija i djelimično isključivanje električne struje.⁶⁰²² Nakon preuzimanja vlasti u Prijedoru, nesrbima nije bilo dozvoljeno da putuju izvan opštine, a putovanje unutar opštine bilo je znatno ograničeno policijskim časom i blokadama na putevima.⁶⁰²³ **Nusret Sivac** je konkretno izjavio da je u periodu od 20. aprila 1992. do 20. maja 1992. prijedorski Krizni štab izdavao direktive, ultimatumе i instrukcije stanovnicima opštine Prijedor: uveden je policijski čas, sredstva javnog informisanja su bila kontrolisana, uvedena je opšta mobilizacija za srpsko stanovništvo, nesrbi su morali da predaju oružje, sve privredne djelatnosti su morale da budu obustavljene najkasnije do 20. maja i radnici su morali da idu kućama, a sve škole i obdaništa su morali da se zatvore prije 20. maja.⁶⁰²⁴ **Idriz Merdžanić** je u svom svjedočenju izjavio da je u aprilu 1992. jedna srpska vojna jedinica postavila kontrolne punktove u gradu Prijedoru.⁶⁰²⁵

⁶⁰¹⁸ P289 (Depeša CSB-a Banjaluka upućena načelnicima svih stanica javne bezbjednosti, u kojoj se prenosi Odluka Kriznog štaba ARK-a od 22. juna 1992., 6. juli 1992.).

⁶⁰¹⁹ P4006 (Naređenje Kriznog štaba Prijedor o raskidanju radnog odnosa radnika, 2. juli 1992.).

⁶⁰²⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 930.

⁶⁰²¹ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 22.

⁶⁰²² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 931.

⁶⁰²³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 933.

⁶⁰²⁴ Nusret Sivac, T. 4835-4836, 4841-4842.

⁶⁰²⁵ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 6.

Elvedin Nasić je izjavio da su Srbi postavili kontrolne punktove u gradu Prijedoru poslije 31. maja 1992.⁶⁰²⁶ **Sead Sušić** je izjavio da se početkom jula 1992. između Čarakova i Tukova nalazio kontrolni punkt na kojem je bila policija s oznakama na kojima je pisalo "Srpska Krajina".⁶⁰²⁷ Dana 26. juna 1992., Janjo Stijepić, koji je nosio SMB uniformu, uspostavio je još jedan kontrolni punkt kod mosta u Žegeru.⁶⁰²⁸ Stanovnici su morali da sa sobom nose propusnice kako bi mogli da prođu kroz kontrolne punktove.⁶⁰²⁹ **Svjedokinja RM-023** je morala da pokaže ličnu kartu da bi prošla kroz kontrolni punkt na putu za Prijedor.⁶⁰³⁰

1426. Poslije preuzimanja vlasti u Prijedoru došlo je do zategnutosti u odnosima između novih srpskih vlasti i Kozarca, u kojem se nalazila velika koncentracija muslimanskog stanovništva opštine Prijedor: približno 27.000 nesrba živjelo je na širem području Kozarca, a od 4.000 stanovnika grada Kozarca, njih 90 procenata su bili Muslimani.⁶⁰³¹ Kao posljedica ove zategnutosti, etnički miješane kontrolne punktove su dopunjavali i kasnije ih zamijenili srpski kontrolni punktovi, postavljeni na raznim mjestima širom područja Kozarca, kao i neslužbena stražarska mjesta koja su uspostavili naoružani građani, Muslimani.⁶⁰³² Dana 22. maja 1992., isključene su telefonske linije i uspostavljena je blokada Kozarca, što je izuzetno otežalo ulazak i izlazak iz Kozarca.⁶⁰³³ Teritorijalnoj odbrani Kozarca upućen je ultimatum kojim se tražilo da se TO Kozarca i milicija obavežu na lojalnost i priznaju podređenost novim vlastima u Srpskoj opštini Prijedor, te da predaju svo oružje.⁶⁰³⁴

1427. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su, po osnivanju Kriznog štaba u maju 1992., počev od 12. maja 1992. pa nadalje, članovi Kriznog štaba Prijedora otpuštali bosanske Muslimane i bosanske Hrvate u toj opštini.⁶⁰³⁵ U periodu od kraja maja do kraja juna 1992., Srbi su ograničili kretanje bosanskim Muslimanima i

⁶⁰²⁶ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 2, izjava svjedoka od 10. januara 2002., str. 1.

⁶⁰²⁷ P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., par. 10, 13.

⁶⁰²⁸ P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., par. 14.

⁶⁰²⁹ P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., par. 8.

⁶⁰³⁰ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 3.

⁶⁰³¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 874.

⁶⁰³² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 874.

⁶⁰³³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 875.

⁶⁰³⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 876.

⁶⁰³⁵ Ova konstatacija je zasnovana na činjenicama o kojima je presuđeno i dokazima koji su se odnosili na nesrbe. Uzimajući u obzir da su stanovništvo opštine Prijedor činili pretežno bosanski Muslimani, bosanski Srbi i bosanski Hrvati (v. Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 839), Pretresno vijeće smatra da se izraz nesrbi, kad je riječ o opštini Prijedor, odnosi na bosanske Muslimane i bosanske Hrvate.

bosanskim Hrvatima u opštini tako što su od njih zahtijevali da prijavljuju kretanje. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ove incidente u vezi s tačkom 3 Optužnice. Premda činjenice o kojima je presuđeno i dokazi govore o tome da je sloboda kretanja u opštini bila dodatno ograničena policijskim časom i kontrolnim punktovima, Pretresno vijeće se nije uvjerilo da su te mjere bile usmjerene samo protiv nesrba. U tom pogledu, Pretresno vijeće je posebno razmotrilo D422 i dokaze koje je iznio Nusret Sivac, u kojima se, kako se čini, govori o opštem policijskom času. Pretresno vijeće stoga neće dalje razmatrati ovo pitanje.

1428. Prema činjenici o kojoj je presuđeno 929, Krizni štab Prijedor je po osnivanju u maju 1992. uveo mjere kojima je djeci bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata zabranio da pohađaju osnovne i srednje škole. Međutim, Pretresnom vijeću su predočeni i dokazi o tome da su sve osnovne i srednje škole morale da se zatvore najkasnije 20. maja 1992. i da je upis u srednje škole u Krajini bio odgođen do početka avgusta. Pretresno vijeće stoga neće dalje razmatrati taj incident.

1429. U vezi s isključivanjem telefonskih linija, prekidima snabdijevanja električnom energijom i uskraćivanjem pristupa zgradi opštine i bankama, Pretresno vijeće smatra da nema dovoljno dokaza o tome ko je nametnuo te mjere. U vezi s uskraćivanjem pristupa zgradi opštine i bankama, Pretresno vijeće dalje smatra da to ne potpada pod vremenski okvir Optužnice u vezi s tačkom 3, s obzirom na to da dokazi ukazuju na to da je to učinjeno ubrzo poslije preuzimanja vlasti u Prijedoru, negdje krajem aprila 1992. Pretresno vijeće stoga neće dalje razmatrati te incidente.

4.10.7 Prisilno premještanje i deportacija

1430. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za prisilno premještanje i deportaciju bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz opštine Prijedor u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁶⁰³⁶ Prisilno premještanje i deportacije su provođeni nametanjem mjera ograničavanja i diskriminacije, hapšenjem i zatočenjem bez naloga, šikaniranjem, mučenjem, silovanjem i ostalim djelima seksualnog nasilja, ubijanjem, uništavanjem kuća, spomenika kulture i sakralnih objekata, i opasnošću da će se takva djela nastaviti – što je sve bilo usmjereno protiv bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata. Drugi su bili fizički protjerani.⁶⁰³⁷ Odbrana je iznijela argument da su mnogi stanovnici otišli iz opštine Prijedor krajem 1991. godine, prije nego što je izbio sukob, što je dovelo do primjetnog smanjenja broja stanovnika, bosanskih Muslimana, u opštini Prijedor.⁶⁰³⁸ Odbrana tvrdi da su razlozi za promjenu nacionalnog sastava stanovništva na području Prijedora bili dvojaki: (i) veliki dio stanovnika, bosanskih Muslimana, napustio je opštinu dobrovoljno, kako bi se sklonio od sukoba i nasilja; i (ii) prijedorska regija je bila preplavljena izbjeglicama, bosanskim Srbima, koji su odlučili da se presele u Prijedor iz Hrvatske i s drugih područja u Bosni i Hercegovini.⁶⁰³⁹ Odbrana takođe tvrdi da su vlasti bosanskih Srba čak pokušale da zaustave odlazak nesrba tako što su nudile privremeni smještaj u mjestima u kojima su kuće bile u boljem stanju.⁶⁰⁴⁰

1431. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovom optužbom.⁶⁰⁴¹ Vijeću su takođe predočeni dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-065, Senija Elkasović, Safet Tači, Elvedin Nasić, svjedokinja RM-023, svjedok RM-026 i Nermin Karagić**, koji su svi bosanski Muslimani iz Prijedora;⁶⁰⁴² kao i dokazi koje su iznijeli **Idriz Merdžanić**, bosanski Musliman, ljekar

⁶⁰³⁶ Optužnica, par. 11-12, 47-54, 59(f), 67-68, 70.

⁶⁰³⁷ Optužnica, par. 52-54, 70.

⁶⁰³⁸ Završni podnesak odbrane, par. 1011.

⁶⁰³⁹ Završni podnesak odbrane, par. 1010, 1012-1014.

⁶⁰⁴⁰ Završni podnesak odbrane, par. 1012.

⁶⁰⁴¹ Činjenice o kojima je presuđeno 879 i 884 razmotrene su u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.1 iz Priloga A Optužnici*; činjenice o kojima je presuđeno 905-907 razmotrene su u poglavlju 4.10.1, *Incident 6.6 iz Priloga A Optužnici*; činjenica o kojoj je presuđeno 933 razmotrena je u poglavlju 4.10.6; činjenica o kojoj je presuđeno 934 razmotrena je u poglavlju 4.10.4, a činjenica o kojoj je presuđeno 1083 razmotrena je u poglavlju 4.10.3.

⁶⁰⁴² **Svjedok RM-065:** P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 1-2, izjava svjedoka od 28. avgusta 2000., str. 2; P3274 (List sa pseudonimom za svjedoka RM-065). **Senija Elkasović:** P3279 (Tabela podudarnosti). P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4597, 4601. **Safet Tači:** P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 1; P159 (Safet Tači, izjava svjedoka, 20. septembar 2000.), str. 1; Safet Tači, T. 2092. **Elvedin Nasić:** P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 1-2,

iz Kreševa u opštini Sarajevo;⁶⁰⁴³ **Mevludin Sejmenović**, koji je od 1990. do 1992. bio potpredsjednik SDA u Prijedoru;⁶⁰⁴⁴ **Kerim Mešanović**, bosanski Musliman iz Prijedora;⁶⁰⁴⁵ i **Azra Blažević**, bosanska Muslimanka iz Kozarca, koja je od 26. maja do avgusta 1992. bila zatočena u logoru Trnopolje;⁶⁰⁴⁶ i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁶⁰⁴⁷ Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje su iznijeli **Charles McLeod**, koji je od jula 1992. bio član PMEZ-a u sjeverozapadnoj Bosni.;⁶⁰⁴⁸ **svjedok RM-385**, Srbin iz Prijedora;⁶⁰⁴⁹ **Draško Vujić**, koji je bio komandant bataljona VRS-a iz Prijedora;⁶⁰⁵⁰ kao i **svjedok RM-038**, **Jusuf Arifagić**, **svjedok RM-008**, **svjedok RM-060**, **Sead Sušić**, **svjedok RM-017** i **svjedokinja RM-074**, koji su svi bosanski Muslimani iz Prijedora.⁶⁰⁵¹

izjava svjedoka od 15. marta 2000., str. 1, 6. **Svjedokinja RM-023**: P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 1-2. **Svjedok RM-026**: P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 1-2. **Nermin Karagić**: P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5203-5204, 5209-5210.

⁶⁰⁴³ P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), str. 1, par. 1-3; Idriz Merdžanić, T.3321.

⁶⁰⁴⁴ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 4.

⁶⁰⁴⁵ P3414 (Kerim Mešanović, izjava svjedoka, 18. mart 2013.), str. 1, par. 3.

⁶⁰⁴⁶ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 1, 10, 27; P3618 (Azra Blažević, transkript iz predmeta *Tadić*, 12.-13. juni 1996.), str. 2539.

⁶⁰⁴⁷ **Svjedok RM-065**: P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 4, 16-17, 22; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1260-1261, 1263-1264. **Mevludin Sejmenović**: P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 17, 40. **Senija Elkasović**: P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4618, 4619-4620. **Safet Tači**: P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 94-95; Safet Tači, T. 2129. **Azra Blažević**: P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 16, 28. **Elvedin Nasić**: P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 2; P2601 (Elvedin Nasić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 12. decembar 2002.), str. 12686-12687.

Svjedokinja RM-023: P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 2, 16; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3975. **Svjedok RM-026**: P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 6. **Idriz Merdžanić**: P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 76-77; P270 (Ispravke i pojašnjenja izjave svjedoka Idriza Merdžanića), str. 1; Idriz Merdžanić, T. 3367-3368.

⁶⁰⁴⁸ P3258 (Charles McLeod, transkript iz predmeta *Brđanin*, 21.-24. juni 2002.), str. 7281.

⁶⁰⁴⁹ P7314 (Svjedok RM-385, izjava svjedoka, 5. april 2014.), str. 1, par. 2, 4, 8-10.

⁶⁰⁵⁰ D1041 (Draško Vujić, izjava svjedoka, 24. januar 2014.), par. 1, 7; Draško Vujić, T. 34990.

⁶⁰⁵¹ **Svjedok RM-038**: P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5874, 5878-5879. **Jusuf Arifagić**: P3388 (Jusuf Arifagić, izjava svjedoka, 22. oktobar 1994.), str. 1-2. **Svjedok RM-060**: P2596 (Svjedok RM-060, transkript iz predmeta *Stakić*, 26.-27. avgust 2002.), str. 6850-6851, 6853; P2597 (Svjedok RM-060, list s pseudonimom iz predmeta *Tužilac protiv Stakića*, predmet br. IT-97-24-T); P2599 (Svjedok RM-060, tabela podudarnosti s transkriptom iz predmeta *Stakić*, 7. mart 2013.), str. 1. **Sead Sušić**: P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., par. 33. P3228 (Svjedok RM-017, izjava svjedoka, 1. septembar 1994.), str. 1-2. **Svjedokinja RM-074**: P3431 (Svjedokinja RM-074, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 2. oktobra 2000., str. 1-2, izjava svjedoka od 12. decembra 2012., str. 1, izjava svjedoka od 8. jula 2013., str. 1. Dokazi koje su iznijeli Jusuf Arifagić, svjedok RM-008, svjedok RM-060, svjedok RM-017 i svjedokinja RM-074 razmotreni su u poglavlju 4.10.2, *Incident 15.4 iz Priloga C Optužnici*.

Događaji prije 12. maja 1992.

1432. Prije preuzimanja vlasti 30. aprila 1992., opština Prijedor je u pogledu nacionalnog sastava stanovništva bila relativno mješovito područje: godine 1991., Muslimani su činili većinu stanovništva u opštini; od ukupnog broja od 112.000 stanovnika, njih 49.700 (44 procenta) su bili Muslimani, a njih oko 40.000 (42,5 procenata) Srbi, dok su ostatak činili Hrvati (5,6 procenata), Jugosloveni (5,7 procenata) i ostali (2,2 procenta).⁶⁰⁵²

1433. **Mevludin Sejmenović** je u svom svjedočenju izjavio da je prije preuzimanja vlasti u opštini, predsjednik Kriznog štaba ARK-a, Radoslav Brđanin, na televiziji rekao nešto kao "nesrbima ne trebaju drva za zimu", što je među nesrpskim stanovništvom shvaćeno kao prikrivena prijetnja i izazvalo je strah i paniku.⁶⁰⁵³ Do kraja aprila 1992., u opštini Prijedor osnovano je više tajnih srpskih policijskih stanica i više od 1.500 naoružanih ljudi bilo je spremno da učestvuje u preuzimanju vlasti.⁶⁰⁵⁴ Dana 30. aprila 1992. SDS je bez prolijevanja krvi preuzeo vlast u gradu Prijedoru, uz pomoć vojnih i policijskih snaga.⁶⁰⁵⁵ Nasilno preuzimanje vlasti u opštini Prijedor bilo je isplanirano mnogo prije 1. maja 1992. godine.⁶⁰⁵⁶

1434. U noći sa 29. na 30. april 1992., radnici SJB-a i rezervni policajci okupili su se u dijelu grada Prijedora koji se zove Čirkin Polje.⁶⁰⁵⁷ Svi prisutni su bili Srbi, a neki od njih su bili u vojničkim uniformama.⁶⁰⁵⁸ Samo preuzimanje vlasti izvršeno je u ranim jutarnjim satima, kada su naoružani Srbi zauzeli položaje na kontrolnim punktovima po cijelom Prijedoru, s vojnicima i snajperistima na krovovima glavnih zgrada.⁶⁰⁵⁹ Vojnici JNA, koji su nosili razne uniforme, zauzeli su sve najvažnije institucije, kao što su radio stanica, dom zdravlja i banka.⁶⁰⁶⁰ Vojnici JNA ušli su u zgrade, izjavili da su preuzeli vlast i objavili svoju odluku da naziv opštine Prijedor mijenjaju u "Srpska opština Prijedor".⁶⁰⁶¹ **Svjedok RM-065** je izjavio da je u jutarnjim satima 30. aprila, dok je išao

⁶⁰⁵² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 839, 847, 849-850.

⁶⁰⁵³ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 11-12.

⁶⁰⁵⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 846.

⁶⁰⁵⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 847.

⁶⁰⁵⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 848.

⁶⁰⁵⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 849.

⁶⁰⁵⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 849.

⁶⁰⁵⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 850.

⁶⁰⁶⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 851.

⁶⁰⁶¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 852.

na posao, vidio da je na zgradi Skupštine opštine bila izvješena srpska zastava.⁶⁰⁶² Svjedok je prepoznao da su vojnici u Radio Prijedoru bili Srbi iz Prijedora, a neki su bili iz okolnih sela.⁶⁰⁶³ Među vojnicima je prepoznao i Milomira Stakića, potpredsjednika Skupštine opštine Prijedor.⁶⁰⁶⁴ Istovremeno su upućivani i pozivi na predaju oružja, koji su, iako upućeni stanovništvu u opštem smislu, provođeni samo prema Muslimanima i Hrvatima, od kojih im se većina odazvala iz straha od kazne.⁶⁰⁶⁵ Dan nakon preuzimanja vlasti, na Radiju Prijedor je cijeloga dana čitan proglas o preuzimanju vlasti koji je sastavio SDS.⁶⁰⁶⁶ **Svjedok RM-065** je izjavio da je u proglasu potvrđeno da Srbi neće razmješati svoju vojsku na muslimanska područja, nego da će kontrolisati područja koja smatraju svojim, kao i sve važne objekte u Prijedoru.⁶⁰⁶⁷ Poslije preuzimanja vlasti u gradu Prijedoru i prije napada na Kozarac, Srbi su na policijskom radiju stalno govorili o uništavanju džamija i svega što pripada "balijama", kao i o tome da je potrebno uništiti i same "balije".⁶⁰⁶⁸ **Svjedok RM-065** je izjavio da je tokom prvih pet ili šest dana nakon preuzimanja vlasti vidio da su neki vojnici u gradu nosili regularne uniforme JNA, s jugoslovenskom zvijezdom petokrakom. Svjedok je vidio vojnike knindže i martićevce sa crvenim beretkama. Zapazio je oznake koje nije nikad prije vidio.⁶⁰⁶⁹ Što se tiče Hambarina, do maja 1992. su mnogi stanovnici već bili pobjegli na druga područja pod muslimanskom ili hrvatskom vlašću, krećući se ka sjeveru, prema drugim selima, ili ka jugu, prema šumi, koja je takođe bila granatirana.⁶⁰⁷⁰

Događaji poslije 12. maja 1992.

1435. U periodu od maja do jula 1992., VRS je, u sadejstvu s policijom i paravojnim grupama, napao područja i sela Hambarine, Kozarac, Kamičani, Biščani, Čarakovo, Briševo i Ljubija, koja su bila naseljena pretežno bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima.⁶⁰⁷¹ Ti napadi bi uglavnom započeli nakon što bi istekao rok da nesrbi predaju

⁶⁰⁶² P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 16.

⁶⁰⁶³ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 16-17.

⁶⁰⁶⁴ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 4, 7, 16-17.

⁶⁰⁶⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 854.

⁶⁰⁶⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 855.

⁶⁰⁶⁷ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 17.

⁶⁰⁶⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 857.

⁶⁰⁶⁹ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 17.

⁶⁰⁷⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1112.

⁶⁰⁷¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 867.

oružje.⁶⁰⁷² Katkad bi se kao izgovor iskoristio neki incident koji su prouzrokovali nesrbi.⁶⁰⁷³ Napadi su izvođeni jakim granatiranjem iz teškog naoružanja. Ciljane su i neselektivno granatirane kuće u muslimanskim selima i naseljima, što je dovelo do znatnih razaranja i civilnih žrtava. Mnogi preživjeli bježali su iz sela i sklanjali se u obližnje šume.⁶⁰⁷⁴ Nakon granatiranja u sela su ulazili naoružani vojnici, pljačkali i palili kuće, te protjerivali ili ubijali neke od seljana koji su ostali u selima.⁶⁰⁷⁵ U nekim slučajevima silovane su žene.⁶⁰⁷⁶ Bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, stanovnici opštine Prijedor, nisu uspijevali pružiti bilo kakav efikasan otpor tim oružanim napadima od strane vojske bosanskih Srba koja je djelovala u sadejstvu s policijom i paravojnim grupama.⁶⁰⁷⁷ Nisu bili dovoljno dobro organizovani i nisu imali dovoljno oružja kojim bi se mogli suprotstaviti napadačima.⁶⁰⁷⁸

1436. **Svjedok RM-065** je izjavio da je napad na Hambarine počeo u večernjim satima 22. maja 1992.⁶⁰⁷⁹ Neposredno uoči napada, na Radio Prijedoru je izdato saopštenje da je jedan Srbin ubijen u Hambarinama, poslije prepirke sa stražarima Muslimanima u vezi s jednom srpskom patrolom.⁶⁰⁸⁰ Svjedok je izjavio da je u skoro svim muslimanskim selima, neposredno uoči napada na njih, bio pronađen neki mrtav srpski vojnik, i dodao da je to pružalo opravdanje za napad.⁶⁰⁸¹ **Elvedin Nasić** je izjavio da su on i ostatak lokalne jedinice muslimanskog TO-a pokušali da evakušu stanovnike sela i da odbrane selo.⁶⁰⁸² Međutim, po dolasku srpske pješadije i tenkova, TO je napustio selo i povukao se u šumu.⁶⁰⁸³ **Svjedok RM-026** je izjavio da su granatirane sve kuće u selu, kao i obje džamije.⁶⁰⁸⁴ Najviše su oštećene kuće koje su se nalazile centru sela. Kada je granatiranje prestalo, svjedok je čuo pucnjavu s kontrolnih punktova. Kada su ljudi počeli da se povlače s glavnog kontrolnog punkta prema drugom punktu, svjedok i njegova porodica su s drugim seljanima napustili selo.⁶⁰⁸⁵ **Svjedok RM-065** je izjavio

⁶⁰⁷² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 868.

⁶⁰⁷³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 868.

⁶⁰⁷⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 869.

⁶⁰⁷⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 870.

⁶⁰⁷⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 870.

⁶⁰⁷⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 871.

⁶⁰⁷⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 871.

⁶⁰⁷⁹ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 21; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1254, 1261.

⁶⁰⁸⁰ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 21.

⁶⁰⁸¹ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 21.

⁶⁰⁸² P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 2.

⁶⁰⁸³ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 2.

⁶⁰⁸⁴ P2586 (Svjedok RM-026, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. april i 1. maj 2001.), str. 2303.

⁶⁰⁸⁵ P2585 (Svjedok RM-026, izjave svjedoka), izjava od 23. septembra 1994., str. 6.

da je poslije napada na Hambarine emitovana otvorena "propaganda" protiv Muslimana i Hrvata, u kojoj su Muslimani opisivani pogrdnih nazivima.⁶⁰⁸⁶ Određeni broj stanovnika Hambarina na kraju se vratio u selo, koje je tada već bilo pod srpskom kontrolom.⁶⁰⁸⁷ Povratak stanovnika bio je samo privremen, jer je 20. jula 1992. došlo do posljednjeg većeg čišćenja u opštini, kada je iz Hambarina i obližnje Ljubije uklonjeno približno 20.000 nesrba.⁶⁰⁸⁸

1437. **Elvedin Nasić** je izjavio da se oko 500 "civila" skrivalo u šumi u periodu od 22. maja 1992. do 21. jula 1992.⁶⁰⁸⁹ Žene i djeca su ostali u šumi dva-tri dana, a zatim su otišli u druga sela.⁶⁰⁹⁰ Od 26. jula 1992., svjedok se skrivao u šumi i, zajedno s drugim ljudima, u raznim selima.⁶⁰⁹¹ Svjedoku su rekli da će biti organizovan konvoj, pod pratnjom vojnika UNPROFOR-a i Crvenog krsta, koji će krenuti iz Tukova za Travnik.⁶⁰⁹² Na osnovu te informacije, svjedok je otišao u sabirni centar u Tukovima, gdje je vidio veliki broj "civila".⁶⁰⁹³ Dana 21. avgusta 1992., oko 10:30 sati, u Tukove su počeli da dolaze kamioni i autobusi.⁶⁰⁹⁴ Svjedok se ukrcao u jedan kamion i pomogao svom rođaku koji je sa sobom vodio svoje malo dijete.⁶⁰⁹⁵ Istog dana u 11:00 sati, konvoj je krenuo ka logoru Trnopolje, gdje se u kamione i autobuse ukrcao veliki broj zatočenika.⁶⁰⁹⁶ Konvoj se zaustavio još u Omarskoj i Skender-Vakufu. Tada su pripadnici srpske Vojne policije zatražili od ljudi koji su bili u vozilima u konvoju da im predaju svoj novac i druge dragocjenosti. Konvoj se dovezao do Smeta, odakle su svjedok i ostali ljudi krenuli pješice i došli do Travnika i Novog Travnika.⁶⁰⁹⁷ U Travniku je sačinjen spisak svih ljudi koji su došli iz Tukova.⁶⁰⁹⁸

1438. Ubrzo nakon napada na Hambarine, izvršen je napad na područje Kozarca, pri čemu se na udaru najžešćeg dijela tog napada našlo selo Kozaruša.⁶⁰⁹⁹ Radio Prijedor je izvijestio o tom incidentu, saopštivši da je zarobljeno ili likvidirano 13 ili 14

⁶⁰⁸⁶ P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1254-1256.

⁶⁰⁸⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1113.

⁶⁰⁸⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1113.

⁶⁰⁸⁹ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 2.

⁶⁰⁹⁰ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 2.

⁶⁰⁹¹ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 5-6.

⁶⁰⁹² P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 6.

⁶⁰⁹³ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 6, izjava svjedoka od 15. marta 2000., str. 3.

⁶⁰⁹⁴ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 6.

⁶⁰⁹⁵ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 6.

⁶⁰⁹⁶ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 6.

⁶⁰⁹⁷ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. januara 1995., str. 6.

⁶⁰⁹⁸ P2600 (Elvedin Nasić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. marta 2000., str. 3.

⁶⁰⁹⁹ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 21.

policajaca.⁶¹⁰⁰ Stanovnici Kozarca su pobjegli u grad Prijedor, gdje su ih srpski vojnici smjestili u sportsku salu u centru grada, u blizini zgrade srednje škole.⁶¹⁰¹ U intervjuu koji je dao jednom novinaru, Milimir Stakić, predsjednik Kriznog štaba opštine Prijedor, izjavio je da je, poslije zauzimanja Kozarca, cijela teritorija opštine Prijedor pod njihovom kontrolom i dodao: "U samom Kozarcu još se odvija ta akcija, k'o što vojnici kažu 'čišćenje', jer je ostalo, sada su ostali oni najekstremniji i profesionalci".⁶¹⁰²

1439. Mnogi ljudi iz opštine Prijedor odvedeni su u logor Trnopolje nakon što su snage bosanskih Srba napale njihova sela, a drugi su u Trnopolje dolazili samoinicijativno, da bi potom u konvojima autobusima bili odvođeni s tog područja.⁶¹⁰³ Bosanski Muslimani i bosanski Hrvati bili su okupljeni u logoru, odakle su dalje premješteni na druge lokacije.⁶¹⁰⁴ Logor Trnopolje je postao tranzitni objekat za protjerivanje nesrpskog stanovništva iz Bosanske Krajine.⁶¹⁰⁵ **Azra Blažević** je izjavila da su ljudi odvođeni u Doboju, Tuzlu i Gračanicu teretnim vozovima, a kasnije autobusima i kamionima.⁶¹⁰⁶ Ona je izjavila da su logorski zatočnici bili puštani u konvoje u velikom broju.⁶¹⁰⁷

1440. Načelnik SJB-a, policija i vojska bosanskih Srba pružali su obezbjeđenje za više konvoja koji su prevozili ljude iz logora Trnopolje u Travnik prije 21. avgusta 1992.⁶¹⁰⁸ Više svjedoka je pružilo dodatne pojedinosti o svom transportu iz logora Trnopolje. **Senija Elkasović** je izjavila da je tokom vožnje u autobusu jedan stariji čovjek umro i da su ga ostavili pored puta.⁶¹⁰⁹ "Vojska" je nekoliko puta zaustavljala autobus i tokom jednog od tih pretresa, jedan vojnik je opsovao Kuruzovićevu majku, rekavši: "Zašto pušta ove da prođu? Mi ovakve ubijamo."⁶¹¹⁰ Ljudima koji su bili u autobusu dali su jednu vrećicu u koju su morali da stave svoj novac i nakit.⁶¹¹¹ Autobus se zaustavio na smetlištu, zatočnicima su rekli da se iskrcaju iz autobusa i upute se prema obližnjim barikadama; "[d]olje su vaši, čekaju vas Alija i Tuđman."⁶¹¹² Zatočnici su počeli hodati

⁶¹⁰⁰ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 21; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1262.

⁶¹⁰¹ P3271 (Svjedok RM-065, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. marta 1995., str. 21-22; P3272 (Svjedok RM-065, transkript iz predmeta *Tadić*, 23. maj 1996.), str. 1261-1262.

⁶¹⁰² P280 (Izvod iz video-snimka razgovora s Milomirom Stakićem), str. 1-2.

⁶¹⁰³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1116.

⁶¹⁰⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1114.

⁶¹⁰⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1116.

⁶¹⁰⁶ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 16.

⁶¹⁰⁷ P3617 (Azra Blažević, izjava svjedoka, 10. novembar 1994.), str. 28.

⁶¹⁰⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1114.

⁶¹⁰⁹ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4619-4620.

⁶¹¹⁰ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4619.

⁶¹¹¹ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4619-4620.

⁶¹¹² P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4620.

i kada su stigli do kamenih barikada, čuli su pucnjavu.⁶¹¹³ Jedan vojnik je rekao "[n]e bojte se. Mi smo vaši" i sugerisao da se malo dalje razdvoje u manje grupe i kreću što brže mogu zato što bi srpski vojnici mogli da ih granatiraju i ubiju.⁶¹¹⁴ Grupe žena i djece morale su da idu pješice približno 40 do 50 kilometara da bi došle u školu u Starom Travniku, dok je nekoliko starijih osoba ostalo na putu i kasnije ih je, u večernjim satima, pokupila ABiH.⁶¹¹⁵ Vode je imalo samo nekoliko zatočenika koji su tog jutra krenuli iz logora Trnopolje, dok su ostali napustili taj logor bez ikakvih potreština.⁶¹¹⁶

1441. **Safet Tači** je u svom svjedočenju izjavio da je, kada se autobus iz logora Trnopolje zaustavio u Kozarcu, vidio kako iz pravca grada Prijedora dolazi još ljudi u autobusima i kamionima.⁶¹¹⁷ U autobus u kojem je bio taj svjedok ušla su dva vojnika i naredila putnicima da se ukrcaju u jedan kamion jer je autobus bio pretrpan.⁶¹¹⁸ Svjedok je uspio da ostane u autobusu tako što se sakrio iza žena i sjedišta.⁶¹¹⁹ Njegov šurjak, Safet Sivac, izašao je iz autobusa. Poslije 30 minuta, svjedok je vidio kako su te muškarce napolju postrojili po dvojicu, dok se autobus odvezio odatle. Ubrzo poslije toga, svjedoku su naredili da izađe iz autobusa i pješaći prema "teritoriji federacije". Svjedok više nikad nije vidio Safeta Sivca.⁶¹²⁰

1442. **Sead Sušić** je izjavio da je zajedno s još približno desetoricom ljudi 41 dan živio u šumi nakon što su Srbi u ranim jutarnjim satima 23. jula 1992. napali Čarakovo.⁶¹²¹ Tri dana kasnije, rekao je svojoj supruzi da ide zato što su žene u selu bile silovane.⁶¹²² Poslije napada na Čarakovo, snage bosanskih Srba odvele su ljude iz sela u Trnopolje, a potom u Travnik.⁶¹²³

1443. **Nermin Karagić** je u svom svjedočenju izjavio da se 21. avgusta 1992. pridružio konvoju u Tukovima, koji je ljude odvezao do Smetova, gdje se on domogao "slobodne teritorije".⁶¹²⁴ **Svjedok RM-038** je u svom svjedočenju izjavio da su on i njegova

⁶¹¹³ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4620.

⁶¹¹⁴ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4620-4621.

⁶¹¹⁵ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4621.

⁶¹¹⁶ P2588 (Senija Elkasović, transkript iz predmeta *Tadić*, 1. avgust 1996.), str. 4622.

⁶¹¹⁷ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 96.

⁶¹¹⁸ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 96.

⁶¹¹⁹ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 96, 98.

⁶¹²⁰ P158 (Safet Tači, bilješka istražitelja o svjedočenju, 4. maj 1998.), par. 98.

⁶¹²¹ P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., par. 33.

⁶¹²² P7312 (Sead Sušić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 28. marta 2014., par. 33.

⁶¹²³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1114.

⁶¹²⁴ P998 (Nermin Karagić, transkript iz predmeta *Stakić*, 26. juni 2002.), str. 5270-5276; Nermin Karagić, T. 9150; P999 (Mapa područja Brda, Prijedor).

porodica napustili područje Prijedora 22. avgusta 1992. u konvoju koji se sastojao od dupke punog autobusa i kamiona i išao za Banjaluku preko Vlašića i Turbeta u Travnik.⁶¹²⁵

1444. Pretresno vijeće podsjeća na dokaze koje je iznijela **svjedokinja RM-023** u vezi s incidentom 15.4 iz Priloga C Optužnici, koji se nalaze u povjerljivom prilogu u Dodatku D. Pretresno vijeće je razmotrilo dodatne dokaze svjedokinje RM-023 o odvoženju iz logora Trnopolje, koji su takođe stavljeni u povjerljivi prilog. Svjedokinja RM-023 je izjavila da se konvoj zaustavio na raskrsnici u Kozarcu, gdje su im srpski vojnici iz specijalne jedinice, koji su nosili plave maskirne uniforme, rekli da sačekaju da iz Prijedora dođe još kamiona sa ženama i djecom.⁶¹²⁶ Jedan od vojnika bacio je ručnu bombu blizu jednog od autobusa.⁶¹²⁷ Drugi vojnik je ušao u svaki autobus i pokupio novac i dragocjenosti od zatočenika.⁶¹²⁸ Od putnika su tražili da pognu glave, ali svjedokinja je vidjela kako vojnici tuku ljude i uzimaju im stvari i čula je ljude kako viču.⁶¹²⁹ Vojnici su među sobom dijelili te ukradene stvari.⁶¹³⁰ Zatim su u svaki autobus ušla po dva pripadnika specijalne policije i konvoj je krenuo ka planini Vlašić.⁶¹³¹ Autobusi su se često zaustavljali i putnicima su govorili da izađu iz njih, pa su ih tukli.⁶¹³² Konvoj se zaustavio na vrhu visoravni koja je bila načičkana raketnim lanserima iz kojih je otvarana vatra po kućama u dolini.⁶¹³³ Konvoj je sat vremena kasnije krenuo odatle ka jednom proplanku na području planine Vlašić. Jedan autobus je nedostajao. Iz šume su izašli "četnici" naoružani puškama, s gunjevima od jagnjeće kože bez rukava, visokim šubarama, tradicionalnim značkama, dugim bradama i "kokardama". Ti "četnici" su zakotrljali veliko kamenje nizbrdo prema zatočenicima, i povrijedili neke od njih dok su se pješice udaljavali od autobusa, a zatim su im rekli da

⁶¹²⁵ P2946 (Svjedok RM-038, transkript iz predmeta *Stakić*, 15.-16. juli 2002.), str. 5972-5973.

⁶¹²⁶ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 16; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3975.

⁶¹²⁷ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 16-17.

⁶¹²⁸ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 17; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3976.

⁶¹²⁹ P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3976.

⁶¹³⁰ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 17; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3976.

⁶¹³¹ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 17; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3976.

⁶¹³² P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 17.

⁶¹³³ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 17; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3977.

hodaju brže.⁶¹³⁴ Zatočenicima su krenuli dalje ka Travniku dok su ih Srbi žestoko granatirali.⁶¹³⁵ Mnogi od njih su poginuli.⁶¹³⁶ Svjedokinja je izbjegla iz Bosne i Hercegovine 16. oktobra 1992.⁶¹³⁷

1445. Muslimani i Hrvati iz logora Trnopolje koji nisu ubijeni u logorima u Omarskoj ili Keratermu deportovani su iz Bosne i Hercegovine.⁶¹³⁸ **Svjedok RM-385** je izjavio da su izvršena tri transporta izbjeglica iz Prijedora u Turbe kod Travnika: dva iz Tukova, a jedan iz Trnopolja, nakon što je logor zatvoren. Izbjeglice su bile Muslimani i Hrvati koji su otišli iz straha za sopstvene živote. Prijedorska policija je bila prisutna u tom konvoju kao pratnja izbjeglicama.⁶¹³⁹

1446. U periodu od početka sukoba u aprilu do avgusta 1992., iz opštine Prijedor, iz straha ili zbog neizdržljivih okolnosti, odselilo se više od 30.000 stanovnika muslimanske i hrvatske nacionalnosti.⁶¹⁴⁰ **Mevludin Sejmenović** je u svom svjedočenju izjavio da je nesrpsko stanovništvo bilo prisiljeno da napusti opštinu Prijedor. Krizni štab je donio propis prema kojem su nesrbi morali da potpišu izjavu da se odriču svoje imovine i da zauvijek odlaze iz opštine.⁶¹⁴¹ **Idriz Merdžanić** je u svom svjedočenju izjavio da je, prije nego što su mu dozvolili da se ukrca u autobus, kao i svi zatočenicima u logoru Trnopolje, morao da potpiše formular u kojem je stajalo da dobrovoljno na Srbe prenosi vlasništvo nad svom svojom nepokretnom i pokretnom imovinom.⁶¹⁴²

1447. **Charles McLeod** je izjavio da je na sastanku održanom 31. avgusta 1992., Milomir Stakić iznio komentar da ni Hrvati ni Muslimani nisu napustili teritoriju i da vlasti bosanskih Srba nisu imale namjeru da ih "otjeraju".⁶¹⁴³ Prema Stakićevim riječima, neki Muslimani i Hrvati su postavljeni na funkcije u gradu i u vojsci.⁶¹⁴⁴ PMEZ je vidio da veliki broj Muslimana autobusima odvoze iz sjeverne Bosne u

⁶¹³⁴ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 17; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3978.

⁶¹³⁵ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 17; P3235 (Svjedokinja RM-023, transkript iz predmeta *Stakić*, 4.-5. juni 2002.), str. 3978-3979.

⁶¹³⁶ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 17.

⁶¹³⁷ P3234 (Svjedokinja RM-023, izjava svjedoka, 25. avgust 2000.), str. 17.

⁶¹³⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1115.

⁶¹³⁹ P7314 (Svjedok RM-385, izjava svjedoka, 5. april 2014.), par. 27.

⁶¹⁴⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1117.

⁶¹⁴¹ P283 (Mevludin Sejmenović, izjava svjedoka, 13. avgust 2012.), par. 17, 40.

⁶¹⁴² P269 (Idriz Merdžanić, izjava svjedoka, 28. avgust 2000.), par. 82; Idriz Merdžanić, T. 3386.

⁶¹⁴³ P3265 (Izveštaj PMEZ-a, 3. septembar 1992.), par. 21; P3269 (Lične zabilješke Charlesa McLeoda, 20.-31. avgust 1992.), str. 52.

⁶¹⁴⁴ P3265 (Izveštaj PMEZ-a, 1. septembar 1992.), str. 21.

Hrvatsku.⁶¹⁴⁵ Stakić je svjedoku rekao da su muslimanski ekstremisti doveli žene i djecu na linije fronta i da su ih srpska vojska i policija ukrcale u autobuse i odvezle ih na sigurno.⁶¹⁴⁶ Dana 1. oktobra 1992., MKCK je odvezao srpskim autobusima ljude iz Trnopolja na granicu i rekao im da pješke pređu na hrvatsku stranu.⁶¹⁴⁷

1448. Na osnovu činjenica o kojima je presuđeno i gore razmotrenih dokaza, Pretresno vijeće konstatuje da su, nakon što je SDS, uz pomoć vojnih i policijskih snaga, 30. aprila 1992. preuzeo vlast u opštinskim institucijama u gradu Prijedoru, vojnici VRS-a promijenili naziv tog grada u "Srpski Prijedor" i zauzeli sve važne ustanove, kao što su radio-stanica, dom zdravlja i banka. Na zgradi Skupštine opštine istaknuta je srpska zastava. Neko vrijeme prije napada na Prijedor, predsjednik Kriznog štaba ARK-a Radoslav Brđanin na televiziji je rekao da "nesrbima ne trebaju drva za zimu", što je među nesrpskim stanovništvom shvaćeno kao prikrivena prijetnja i izazvalo je strah i paniku. Pretresno vijeće takođe konstatuje da su do maja 1992., mnogi stanovnici Hambarina, sela u opštini Prijedor u kojem su živjeli pretežno bosanski Muslimani, već bili pobjegli na druga područja pod kontrolom Muslimana ili Hrvata. Shodno tome, Pretresno vijeće smatra da su mnogi otišli prije 12. maja 1992.

1449. Tokom preuzimanja vlasti u opštini od strane SDS-a u periodu od maja do jula 1992., a konkretno poslije napada na područja i sela Hambarine, Kozarac, Kamičani, Bišćani, Čarakovo, Briševo i Ljubija, u kojima su živjeli pretežno bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, mnogi preživjeli su pobjegli iz tih sela i potražili sklonište u okolnim šumama. Pretresno vijeće podsjeća na svoje zaključke u poglavlju 4.10.3 u vezi s napadima na sela. Poslije napada u opštini Prijedor, nesrbi su bili prisiljeni da napuste opštinu, pri čemu su u nekim slučajevima u time učestvovali policija i lokalne civilne vlasti. Krizni štab je donio propis prema kojem su nesrbi morali da potpišu izjavu da se odriču svoje imovine i da trajno napuštaju opštinu. U vezi s tim ljudima koji su odlazili iz opštine, Pretresno vijeće konstatuje da su, počev od kraja maja 1992., bosanski Muslimani i bosanski Hrvati iz opštine Prijedor bili okupljeni u Tukovima i u logoru Trnopolje, gdje su ih dovodile snage bosanskih Srba ili su oni sami dolazili na ta mjesta nakon što su pobjegli od napada na svoja sela i strahovali za sopstvene živote. Do novembra 1992., logor Trnopolje je korišten kao tranzitni objekat za protjerivanje

⁶¹⁴⁵ P3258 (Charles McLeod, transkript iz predmeta *Brđanin*, 21.-24. juni 2002.), str. 7325-7326.

⁶¹⁴⁶ P3265 (Izveštaj PMEZ-a, 3. septembar 1992.), par. 1, 4, 6, 9; P3269 (Lične zabilješke Charlesa McLeoda, 20.-31. avgust 1992.), str. 50.

⁶¹⁴⁷ P3258 (Charles McLeod, transkript iz predmeta *Brđanin*, 21.-24. juni 2002.), str. 7331.

nesrpskog stanovništva iz Bosanske Krajine u Travnik, Turbe, Doboju, Banjaluku, Tuzlu i Gračanicu. Neki zatočenici su, prije nego što su bili pušteni iz Trnopolja, morali da potpišu dokument koji je sadržao izjavu da iz Prijedora odlaze po svojoj slobodnoj volji. Ljudi su iz Trnopolja odvoženi teretnim vozovima i konvojima kamiona i autobusa koje su organizovali i obezbjeđivali Simo Drljača, načelnik SJB-a, kao i policija i vojska bosanskih Srba. Početkom oktobra 1992., zatočenici iz Trnopolja su bili premješteni u Hrvatsku, dok su drugi bili odvezeni do granice, neki od njih od strane MKCK-a u srpskim autobusima, i zatim im je rečeno da pješke pređu na hrvatsku stranu. Jednom prilikom, ljudima u konvoju su naredili da se iskrcaju i nastave put pješice preko granice na teritoriju pod kontrolom ABiH, a najmanje jednom su bili izloženi teškom granatiranjju od strane snaga bosanskih Srba. U periodu od 12. maja do avgusta 1992., desetine hiljada bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz Prijedora bile su ili fizički uklonjene iz te opštine ili su napustile svoje domove zbog nepodnošljivih uslova života koji su im bili nametnuti ili iz straha za svoje živote.

1450. Pretresno vijeće će dalje razmotriti gore navedene incidente u vezi s tačkama 3 i 7 do 8 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

4.11 Opština Rogatica

4.11.1 Ubistvo

Incident 14.1 iz Priloga B Optužnici

1451. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ubijanje muškaraca izvedenih iz srednje škole "Veljko Vlahović" u opštini Rogatica u periodu od juna do septembra 1992.⁶¹⁴⁸ Odbrana je tvrdila da nema direktnih dokaza da je ubijanje počinjeno "u školi" i da tužilaštvo nije identifikovalo ni ljude koji su izvedeni iz škole ni osobe koji su ih, prema navodima, ubile.⁶¹⁴⁹ Na osnovu predočenih dokaza, Pretresno vijeće je podijelilo ovaj incident na dva manja incidenta: prvo, navodno ubijanje više ljudi izvedenih iz škole; i drugo, navodno ubijanje Muje Bešlije.

1452. U nekoliko prilika u periodu od juna do septembra 1992., zatočeni muškarci izvođeni su iz srednje škole "Veljko Vlahović" u gradu Rogatici i ubijeni.⁶¹⁵⁰ **Svjedok RM-081**, bosanski Musliman iz opštine Rogatica,⁶¹⁵¹ i **Elvir Pašić**, bosanski Musliman iz Rogatice,⁶¹⁵² bili su zatočeni u toj školi, o čemu je bilo riječi u poglavlju 4.11.2, *Incident 16.1 iz Priloga C Optužnici*, i u poglavlju 4.11.5. Svjedok RM-081 je u svom svjedočenju izjavio da tamo nije neposredno vidio ubijanje, ali da je više puta vidio da ljude izvode na prostor iza škole, nakon čega su se čuli pucnji i ti se ljudi nisu vratili.⁶¹⁵³ Dok je Pašić bio zatočen u školi, jedna osoba koja je odvedena na ispitivanje nije se vratila.⁶¹⁵⁴ U tom smislu, Pretresno vijeće je takođe razmotrilo druge dokaze koje je svjedok RM-081 iznio u vezi sa svojim zatočenjem u školi, uključujući one o nacionalnoj pripadnosti zatočenika, o čemu je bilo riječi u poglavlju 4.11.2, *Incident 16.1 iz Priloga C Optužnici*, i u poglavlju 4.11.5. Pored toga, Pretresno vijeće je razmotrilo druge činjenice o kojima je presuđeno u vezi sa zatočeničkim centrom u toj školi, uključujući one u vezi s brojem zatočenika, o čemu je bilo riječi u poglavlju 4.11.2, *Incident 16.1 iz Priloga C Optužnici*.

⁶¹⁴⁸ Optužnica, par. 39, 47, 59, 62, incident 14.1 iz Priloga B Optužnici.

⁶¹⁴⁹ Završni podnesak odbrane, par. 1440.

⁶¹⁵⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1135.

⁶¹⁵¹ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), str. 1, par. 1-2; svjedok RM-081, T. 3686-3687; P308 (List sa pseudonimom za svjedoka RM-081).

⁶¹⁵² P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), str. 1, par. 1.

⁶¹⁵³ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par.87.

⁶¹⁵⁴ P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 29.

1453. Na osnovu nepobijene činjenice o kojoj je presuđeno broj 1135 i svjedočenja svjedoka RM-081 i Elvira Pašića, Pretresno vijeće konstatuje da su u periodu od juna do septembra 1992., najmanje trojica ljudi izvedena iz škole "Veljko Vlahović" u Rogatici i ubijena iza škole. Ni dokazi ni činjenice o kojima je presuđeno ne ukazuju ni na jednog počinioca u vezi s ovim zločinom. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.11.2, *Incident 16.1 iz Priloga C Optužnici*, da su logor obezbjeđivali lokalni Srbi pod vođstvom Rajka Kušića, civilna policija, srpski TO i pripadnici paravojne jedinice. Pretresno vijeće konstatuje da su pripadnici tih grupa ubili zatočenike. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak da su zatočenici u srednjoj školi "Veljko Vlahović" bili uglavnom bosanski Muslimani i stoga ne može isključiti razumnu mogućnost da su ljudi koji su ubijeni bili druge nacionalnosti. Pretresno vijeće stoga neće dalje razmatrati taj incident.

1454. Što se tiče drugog incidenta, **svjedok RM-081** je u svom svjedočenju izjavio da je vidio kako je vojnik po imenu Radisav Pjano Ljubinac naredio Muji Bešliji, zatočenom bosanskom Muslimanu, da izađe iz učionice i odveo ga do Dragana zvanog Macola, koji je čekao u automobilu.⁶¹⁵⁵ Prema riječima svjedoka, Macola je bio komandant logora i paravojne jedinice koja je bila u sastavu arkanovaca. Ljubinac je rekao Bešliji da ne nosi odjeću sa sobom zato što mu ništa neće trebati. Bešlija se nije vratio. Svjedok je kasnije od Ljubinca saznao da je Macola ubio Bešliju.⁶¹⁵⁶ **Elvir Pašić** je u svom svjedočenju izjavio da je Muju Bešliju zadnji put vidio 27. juna 1992., kada su Bešlija i drugi ostali u školi, dok je oko 280 zatočenika uključujući Pašića odvedeno.⁶¹⁵⁷ Prema Pašićevim riječima, moguće je da su Bešliju zadržali zato što je bio obrazovan i jer je bio zubar.⁶¹⁵⁸ Prema potvrdi o nestaloj osobi, Mustafa Bešlija je nestao 2. avgusta 1992.⁶¹⁵⁹

1455. Na osnovu dokaza koje je iznio svjedok RM-081, Pretresno vijeće konstatuje da je u periodu od 19. jula ili približno tog datuma do kraja oktobra 1992., Ljubinac izveo civila Muju Bešliju,⁶¹⁶⁰ bosanskog Muslimana, iz škole "Veljko Vlahović" i doveo ga Macoli, koji je čekao u automobilu. Na osnovu gore navedenog, kao i na osnovu svjedočenja svjedoka RM-081 u vezi s onim što je Ljubinac rekao, Pretresno vijeće

⁶¹⁵⁵ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 54, 88.

⁶¹⁵⁶ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 88.

⁶¹⁵⁷ P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 30; Elvir Pašić, T. 4475.

⁶¹⁵⁸ P436 (Spisak imena i komentari Elvira Pašića), str. 8.

⁶¹⁵⁹ P4835 (Potvrda o nestaloj osobi za Mustafu Bešliju).

⁶¹⁶⁰ Pretresno vijeće se uvjerilo da je Mujo skraćeni oblik imena Mustafa i da se stoga radi o istoj osobi.

konstatuje da je Macola ubio Bešliju nakon što je ovaj izveden iz škole. Shodno tome, Pretresno vijeće odbacuje argumente odbrane u vezi s ubijanjem Muje Bešlije. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident 14.2 iz Priloga B Optužnici

1456. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ubijanje najmanje 24 muškarca odvedena 15. avgusta 1992. iz zatočeničkog objekta Rasadnik u opštini Rogatica.⁶¹⁶¹ Odbrana je iznijela argument da je Dragoje Paunović, za kojeg se kaže da je naredio ubijanja, postupao po sopstvenom nahođenju i van okvira svojih dužnosti, te da je stoga prekršio naređenja SRK-a, odnosno optuženog.⁶¹⁶² Međutim, tužilaštvo je tvrdilo da Komanda brigade nije ništa preduzela protiv počinioca, iako je odmah saznala za zločin.⁶¹⁶³ Odbrana je takođe tvrdila da su aktivnosti Rogatičke brigade bile uslovljene pravosudnim sistemom.⁶¹⁶⁴ Vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-037**, bosanski Musliman iz muslimanskog sela Kozadre u opštini Rogatica;⁶¹⁶⁵ **Armin Baždar**, bosanski Musliman iz Seljana u opštini Rogatica, koji je 1992. imao 15 godina;⁶¹⁶⁶ **Alija Isaković**, bosanski Musliman iz Rogatice;⁶¹⁶⁷ **Šefik Hurko**, bosanski Musliman, koji je od avgusta 1992. do kraja aprila 1994. bio zatočen u logoru Rasadnik;⁶¹⁶⁸ **Mile Ujić**, koji je od 1990. do marta 1992. bio predsjednik Izvršnog odbora Skupštine opštine Rogatica, a od početka maja 1992. do kraja 1992. načelnik i vršilac dužnosti načelnika štaba Rogatičke brigade;⁶¹⁶⁹ **svjedok RM-081**, bosanski Musliman iz opštine Rogatica;⁶¹⁷⁰ i **Ewa Tabeau**, demograf i statističar,⁶¹⁷¹ kao i dokumentarni dokazi.

⁶¹⁶¹ Optužnica, par. 39(a)ii, 47, 59(a)ii, 62(b), incident 14.2. iz Priloga B Optužnici.

⁶¹⁶² Završni podnesak odbrane, par. 1442, 1444-1445.

⁶¹⁶³ Završni podnesak tužilaštva, Dodatak A, str 163-164, par. 29.

⁶¹⁶⁴ Završni podnesak odbrane, par. 1446.

⁶¹⁶⁵ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), str. 1, par. 3.

⁶¹⁶⁶ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 1-2; P2224 (Armin Baždar, transkript iz predmeta *Karadžić*, 5. septembar 2011.), str. 18382.

⁶¹⁶⁷ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 1; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 1.

⁶¹⁶⁸ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011), str. 1, par. 15,21-22, 49; Šefik Hurko, T. 2220.

⁶¹⁶⁹ D691 (Mile Ujić, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 4; Mile Ujić, T. 26856-26857, 26863, 26925-26926, 27027-27029; P6824 (Policijski zapisnik o razgovoru s Miletom Ujićem od 6. juna 2004.), str. 2, 4; P6833 (Naređenje komandanta Rogatičke brigade Rajka Kušića, 15. decembar 1992.), str. 1.

⁶¹⁷⁰ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), str. 1, par. 1-2; svjedok RM-081, T. 3686-3687; P308 (List sa pseudonimom za svjedoka RM-081).

1457. Dana 15. avgusta 1992., Radisav Ljubinac zvani Pjano, Nada Rajak, Mile Đerić i drugi su, po naređenju Rajka Kušića, odveli **svjedoka RM-037, Armina Baždara** i još 25 osoba koje su bile zatočene u zatvoru Rasadnik na liniju fronta.⁶¹⁷² Baždar je tamo vidio oko 50 naoružanih "četnika" koji su nosili kape sa srpskim oznakama na kojima je bio dvoglavi orao.⁶¹⁷³ Svjedok RM-037 je vidio "četnike" koji su nosili žute trake na ramenima.⁶¹⁷⁴ Takođe je vidio 10 do 15 srpskih vojnika i među njima prepoznao Zorana Rajaka, Duška Šticu, Ratka Neškovića, Voju Neškovića, Dragana Bojevića i Uglješu Pečenicu.⁶¹⁷⁵ Neki vojnici su nosili sivo-maslinaste, a neki maskirne uniforme.⁶¹⁷⁶ Jedan srpski vojnik koji se zvao Dragoje Paunović zvani Špiro naredio je drugim vojnicima da zatočenicima zavežu ruke iza leđa.⁶¹⁷⁷ Zatim je nekim zatočenicima naređeno da dvojica po dvojica idu niz jednu ulicu da bi bili korišteni kao živi štit.⁶¹⁷⁸ Prema Baždarevim riječima, uslijed toga su bila povrijeđena dva zatočenika, Mustafa Tanković i Hamdija Jašarević.⁶¹⁷⁹ Prema riječima svjedoka RM-037, tokom ovog incidenta povrijeđen je i treći zatočenik.⁶¹⁸⁰ Kada su se zatočenici koji su bili odvedeni na liniju fronta vratili, Paunović je naredio jednom srpskom vojniku da ih odvede u suprotnom pravcu od linije fronta i, nakon otprilike 50 metara, zatočenici su sklonjeni s puta i naređeno im je da se zaustave.⁶¹⁸¹

1458. Paunović i dva "četnika" zatim su postrojili zatočenike i otvorili vatru na njih.⁶¹⁸² Svjedok RM-037 je odmah pao na zemlju i pretvarao se da je mrtav.⁶¹⁸³ Baždar je pogođen u ruku.⁶¹⁸⁴ Po Paunovićevom naređenju, vojnici su one koji su eventualno

⁶¹⁷¹ Ewa Tabeau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tabeau, 5. novembar 2013.).

⁶¹⁷² P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 5; P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 26-27, 30.

⁶¹⁷³ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 5.

⁶¹⁷⁴ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 28.

⁶¹⁷⁵ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 29.

⁶¹⁷⁶ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 29.

⁶¹⁷⁷ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 5-6; P2224 (Armin Baždar, transkript iz predmeta *Karadžić*, 5. septembar 2011.), str. 18383, 18388; P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 30, 37.

⁶¹⁷⁸ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 5, -6; P2224 (Armin Baždar, transkript iz predmeta *Karadžić*, 5. septembar 2011.), str. 18383, 18388; P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 30-32.

⁶¹⁷⁹ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 5-6.

⁶¹⁸⁰ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 33, 35-36.

⁶¹⁸¹ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 5-6; P2224 (Armin Baždar, transkript iz predmeta *Karadžić*, 5. septembar 2011.), str. 18383, 18388-18389.

⁶¹⁸² P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 6; P2224 (Armin Baždar, transkript iz predmeta *Karadžić*, 5. septembar 2011.), str. 18388, 18390; P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 38.

⁶¹⁸³ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 38.

⁶¹⁸⁴ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 6; P2224 (Armin Baždar, transkript iz predmeta *Karadžić*, 5. septembar 2011.), str. 18388, 18390.

preživjeli ustrijelili iz pištolja kako bi bili sigurni da su svi mrtvi.⁶¹⁸⁵ Baždar je čuo razgovor preko radio-veze tokom kojeg je Rajko Kušić (koji je pomenuo svoje ime) pitao ko puca, a Paunović je odgovorio da je to bio on.⁶¹⁸⁶ Vojnici su zatim otišli odatle.⁶¹⁸⁷ Nedžad Kazić je preživio strijeljanje i srpski vojnici, koji su kratko nakon toga došli i rekli "[g]le, tamo jedan sjedi", su ga ubili.⁶¹⁸⁸ Ti vojnici su takođe otišli i Baždar je zatim primijetio da su, osim njega, živa još dva zatočenika, Ago Kapo i Vahudin Čatić.⁶¹⁸⁹ Kapo je otišao odatle bez njih, a kada se druga grupa "četnika" uputila prema njima, i Baždar je otišao odatle bez Čatića, koji nije mogao da hoda.⁶¹⁹⁰ Nakon što su ga srpski vojnici neko vrijeme gonili, Baždar je tumarao šumom 18 sati dok nije došao do TO-a Bosne i Hercegovine.⁶¹⁹¹ Svjedok RM-037 se sakrio u šumi, gdje se susreo s Kapom i sljedećeg dana su došli u Brčigovo.⁶¹⁹² U tom incidentu su pogubljena 24 muslimanska civila muškog pola, a trojica su preživjela.⁶¹⁹³ U septembru 1998., svjedok RM-037 je otišao na mjesto na kojem je izvršeno to ubijanje s Državnom komisijom za traženje nestalih osoba Bosne i Hercegovine i identifikovao to područje kao polje zvano Vranica, u selu Duljevac.⁶¹⁹⁴ Na toj lokaciji su ekshumirana i identifikovana tijela 24 zatočenika.⁶¹⁹⁵

1459. Vijeću su predočeni i dokazi još tri svjedoka koji su u to vrijeme bili zatočeni u Rogatici. Oni su svi potkrijepili dokaze svjedoka RM-037 i Armina Baždara. **Alija Isaković** je izjavio da je, 15. avgusta 1992., Radisav Ljubinac zvani Pjano, izveo oko 25-28 mlađih zatvorenika, uključujući svjedokovog sina, iz zatočeničkih objekata u Rasadniku, kako bi ih koristili kao živi štit na području Dubljevca.⁶¹⁹⁶ **Šefik Hurko** je u svom svjedočenju izjavio da je Rajko Kušić naredio da se on i njegov otac ne ukrcaju u

⁶¹⁸⁵ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 39.

⁶¹⁸⁶ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 6; P2224 (Armin Baždar, transkript iz predmeta *Karadžić*, 5. septembar 2011.), str. 18383, 18390-18391.

⁶¹⁸⁷ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 6.

⁶¹⁸⁸ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 6.

⁶¹⁸⁹ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 7.

⁶¹⁹⁰ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 7.

⁶¹⁹¹ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str.7; P2224 (Armin Baždar, transkript iz predmeta *Karadžić*, 5. septembar 2011.), str. 18384-18385.

⁶¹⁹² P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 40-41.

⁶¹⁹³ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 6; P2224 (Armin Baždar, transkript iz predmeta *Karadžić*, 5. septembar 2011.), str. 18384, 18388-18389; P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 42-45, 47. U vezi sa statusom tih muškaraca, v. takođe P3012 (Svjedok RM-098, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 99-100.

⁶¹⁹⁴ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 46.

⁶¹⁹⁵ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 46.

⁶¹⁹⁶ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999), str. 5; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 4.

autobus, jer ih je Kušić htio ispitati.⁶¹⁹⁷ Deset minuta nakon što je autobus otišao, svjedok je čuo jaku pješadijsku paljbu iz pravca u kojem je autobus otišao i jedan srpski vojnik koji je bio s njima rekao im je da ne gledaju u tom pravcu.⁶¹⁹⁸ Kasnije je jedan čovjek koji se prezivao Krsmanović rekao tom vojniku: "Pobili smo sve balije."⁶¹⁹⁹ Nešto kasnije tog dana, jedan drugi vojnik je rekao svjedoku: "Danas sam pobio 30 balija, i vi ste na redu ako ne budete slušali."⁶²⁰⁰ **Svjedok RM-081** uglavnom je iznio dokaze iz druge ruke u vezi s tim incidentom.⁶²⁰¹

1460. I **Mile Ujić** je iznio dokaze iz druge ruke u vezi s tim incidentom. On je čuo da je u avgustu 1992., Ljubinac grupu od 25 ljudi, koji su bili zatočeni u Rasadniku, doveo Paunoviću, koji je bio komandir jedinice Kozići iz sastava Rogatičke brigade.⁶²⁰² Svjedok je dalje čuo da ih je Paunović ubio.⁶²⁰³ Slučajno je čuo Paunovića kako je tokom razgovora pomenuo da su ti ljudi bili potrebni kao živi štit.⁶²⁰⁴ Dana 26. maja 2006., Sud Bosne i Hercegovine osudio je Paunovića, u vezi s događajima opisanim u ovom poglavlju, za krivično djelo progona Bošnjaka civila putem ubistva i drugih nehumanih djela počinjenih u periodu od maja do septembra 1992.⁶²⁰⁵

1461. Prema izvještaju **Ewe Tabeau** i forenzičkoj dokumentaciji, iz masovne grobnice Duljevac u opštini Rogatica 16. i 17. septembra 1998. ekshumirana su 24 tijela, koja su kasnije identifikovana.⁶²⁰⁶ Prema forenzičkoj dokumentaciji, 20 žrtava preminulo je uslijed strijelnih rana.⁶²⁰⁷ Kod dvije žrtve je, uz strijelne rane, bila prisutna povreda donje vilice nanesena tupim predmetom.⁶²⁰⁸ Uzrok smrti preostale četiri žrtve nije se

⁶¹⁹⁷ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 15-16.

⁶¹⁹⁸ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 16.

⁶¹⁹⁹ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 17.

⁶²⁰⁰ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 17.

⁶²⁰¹ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 86; svjedok RM-081, T. 3703-3704.

⁶²⁰² Mile Ujić, T. 26902-26903, 26925, 26946-26947, 26996-27000.

⁶²⁰³ Mile Ujić, T. 26902-26903, 26996-27001.

⁶²⁰⁴ Mile Ujić, T. 26903, 26997-26998.

⁶²⁰⁵ P6832 (Presuda Dragoju Paunoviću, 26. maj 2006.), str. 1-4, 14, 26-27.

⁶²⁰⁶ P2796 (Ewa Tabeau, izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 28; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 585-593; P4837 (Zapisnik o ekshumaciji masovne grobnice u Duljevcu); P4838 (Zapisnik o identifikaciji u vezi s masovnom grobnicom u Duljevcu); P4839 (Obdukcioni izvještaj u vezi s masovnom grobnicom Duljevac), str. 3-5, 8-10, 13. Identifikovane su sljedeće osobe: Edis Ćatić (1971.), Mevludin Ćatić (1976.), Midhat Ćatić (1974.), Vahudin Ćatić (1977.), Mehmed Delija (1953.), Halil Halilović (1944.), Eldin Hodžić (1975.), Faruk Isaković (1972.), Hamdija Jašarević (1936.), Husein Jašarević (1939.), Sulejman Jašarević (1954.), Asim Kapo (1967.), Fuad Kažić (1936.), Nedžad Kazić (1936.), Sulejman Kazić (1930.), Besim Kurčehajić (1935.), Šukrija Omeragić (1957.), Derviš Pašić (1930.), Mesud Pašić (1974.), Mujo Pašić (1953.), Zajko Salihović (1938.), Fuad Šetić (1932.), Osman Solak (1932.) i Mustafa Tanković (1931.).

⁶²⁰⁷ P4839 (Obdukcioni izvještaj u vezi s masovnom grobnicom Duljevac), str. 3-5, 8-10, 13.

⁶²⁰⁸ P4839 (Obdukcioni izvještaj u vezi s masovnom grobnicom Duljevac), str. 4, 10.

mogao utvrditi jer na kostima nije bilo vidljivih znakova povreda.⁶²⁰⁹ Kod 20 žrtava pronađeno je malo ili nimalo odjeće.⁶²¹⁰ Dvije žrtve su pronađene u civilnoj odjeći.⁶²¹¹ Ostale dvije žrtve pronađene su u odjeći koja je izgledala kao civilna.⁶²¹² Četiri žrtve bile su mlađe od 18 godina, a pet ih je imalo 60 ili više godina.⁶²¹³

1462. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 15. avgusta 1992., Radisav Ljubinac izveo više zatočenika iz zatočeničkih objekata u Rasadniku i odveo ih autobusom u Duljevac, gdje se nalazilo više uniformisanih srpskih vojnika koji su nosili kape sa srpskim oznakama na kojima je bio dvoglavi orao. Tamo su neki od zatočenika korišteni kao živi štit, a o tom incidentu je bilo riječi u poglavlju 4.11.5. Pretresno vijeće podsjeća na svoje zaključke u vezi s ovim incidentom. Nakon toga su postrojeni, i Dragoje Paunović i dva vojnika otvorili su vatru na njih. Ubijena su 24 Muslimana muškog pola; 22 su bila na mjestu mrtva, a dvojicu su kasnije ubili vojnici koji su se vratili da pobiju one koji su eventualno preživjeli. Četiri žrtve bile su mlađe od 18 godina. Nakon tog ubijanja, neki vojnik je rekao jednom zatočeniku da je pobio balije. Na osnovu dokaza razmotrenih gore u tekstu i na drugim mjestima u poglavlju 4.11, Pretresno vijeće konstatuje da je Paunović bio komandir jedinice Kozići iz sastava Rogatičke brigade VRS-a (u vezi s ovom brigadom, v. poglavlje 3.1.2). Pretresno vijeće će se meritumom argumenata odbrane i tužilaštva o tome da li su se ubijanja dogodila van okvira efektivne kontrole optuženog baviti u poglavlju 9.3. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Prilog C i incidenti ubijanja koji nisu navedeni u priložima Optužnici

1463. Pored incidenata 14.1 i 14.2 iz Priloga B Optužnici, o kojima je bilo riječi gore u tekstu, u Optužnici se dalje navodi da je optuženi odgovoran za ubijanje drugih bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata u opštini Rogatica u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁶²¹⁴

⁶²⁰⁹ P4839 (Obdukcioni izvještaj u vezi s masovnom grobnicom Duljevac), str. 5, 8-9.

⁶²¹⁰ P4838 (Zapisnik o identifikaciji u vezi s masovnom grobnicom u Duljevcu), str. 3-10, 13-34, 39-46, 49-50.

⁶²¹¹ P4838 (Zapisnik o identifikaciji u vezi s masovnom grobnicom u Duljevcu), str. 37-38, 47-48.

⁶²¹² P4838 (Zapisnik o identifikaciji u vezi s masovnom grobnicom u Duljevcu), str. 11-12, 35-36.

⁶²¹³ P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 585-593; P4837 (Zapisnik o ekshumaciji masovne grobnice u Duljevcu), str. 3-8; P4838 (Zapisnik o identifikaciji u vezi s masovnom grobnicom u Duljevcu), str. 3-50; P4839 (Obdukcioni izvještaj u vezi s masovnom grobnicom Duljevac), str. 3-5, 8-10, 13.

⁶²¹⁴ Optužnica, par. 39(a), 47, 53, 59(a), (g).

Logor Rasadnik (incident 16.3 iz Priloga C Optužnici)

1464. Što se tiče navoda o ubistvima počinjenim u logoru Rasadnik, Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli **Šefik Hurko** i **Alija Isaković**, bosanski Muslimani iz Rogatice, koji su od avgusta 1992. do aprila 1994., odnosno od 5. avgusta 1992. do 16. marta 1993. bili zatočeni u logoru Rasadnik.⁶²¹⁵

1465. **Alija Isaković** je u svom svjedočenju izjavio da je jedne večeri, u periodu od 5. avgusta 1992. do 1. novembra 1992., u prostoriji u kojoj je bio zatočen čuo buku i jauke koji su dopirali iz susjedne prostorije.⁶²¹⁶ Jauci su trajali skoro cijelu noć.⁶²¹⁷ Sljedećeg jutra, pripadnik srpske policije Radisav Ljubinac, zvani Pjano, naredio je svjedoku i još jednom zatočeniku, Enesu Vatrešu, da iskopaju grob.⁶²¹⁸ Mišo Vojinović, stražar u logoru, zatim im je rekao da iznesu jedan leš iz prostorije u kojoj su tukli zatvorenike i da ga pokopaju u taj grob.⁶²¹⁹ Kada je svjedok ušao u prostoriju, vidio je dva zatočenika koja su bila tako premlaćena da se nisu mogla prepoznati.⁶²²⁰ Jedan, koji je na sebi imao hlače rezervnog sastava policije, već je bio mrtav, a drugi je preminuo od batinanja sljedeći dan.⁶²²¹ Nakon 1. decembra 1992., Bojić je svaki dan tukao zatočenika koji se zvao Himzo Branković tako žestoko i nemilosrdno da je Branković nakon dvadesetak dana umro.⁶²²² Bojiću su rekli da je Brankovićev sin pripadnik ABiH.⁶²²³

1466. **Šefik Hurko** je u svom svjedočenju izjavio da mu je 21. marta 1993., Edina Mušović, zatočenica koja je zatočenicima u logoru dijelila hranu, rekla da je zatočenik koji se zvao Bećir Ćutahija odveden u kancelariju upravnika logora Vinka Bojića.⁶²²⁴ Svjedok je dugo mogao da čuje zvuk batinanja kroz zidove kancelarije i, te noći, Ćutahija nije vraćen u prostoriju u kojoj su držani zatočenici.⁶²²⁵ Ujutro je Bojić pozvao zatočenika Sulju Kusturu.⁶²²⁶ Kustura je kasnije rekao svjedoku da je pokopao

⁶²¹⁵ **Šefik Hurko**: P164 (Šefik Hurko izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), str. 1, par. 15, 21-22, 49; Šefik Hurko, T. 2220. **Alija Isaković**: P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 1, 4-5; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 1, 4.

⁶²¹⁶ P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 4.

⁶²¹⁷ P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 4, 8.

⁶²¹⁸ P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 4.

⁶²¹⁹ P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 4.

⁶²²⁰ P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 4-5.

⁶²²¹ P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 4-5.

⁶²²² P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 5-6.

⁶²²³ P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 6.

⁶²²⁴ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 34, 38; Šefik Hurko, T. 2226.

⁶²²⁵ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 38; Šefik Hurko, T. 2226.

⁶²²⁶ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 38; Šefik Hurko, T. 2226.

Ćutahijino tijelo koje je bilo isječeno na komade.⁶²²⁷ Jedne večeri, izveden je još jedan zatočenik, Ibro Karaman, koji je bolovao od astme.⁶²²⁸ Iste noći vraćen je nazad, teško premlaćen, a svjedok i drugi zatočenici su ga sljedećeg jutra našli mrtvog.⁶²²⁹ Dana 29. marta 1993., zatočenik Adil Mušović odveden je kod Bojića.⁶²³⁰ Svjedok je čuo zvuk batinanja, nakon čega je uslijedio pucanj iz vatrenog oružja i Adil Mušović se više nikada nije vratio u svoju prostoriju.⁶²³¹ Jedan drugi zatočenik, Nail Mušović, prozvan je 1. aprila 1993.⁶²³² Svjedok je čuo zvuk batinanja, nakon čega je uslijedio pucanj iz pištolja i svjedok više nikada nije vidio Naila Mušovića.⁶²³³

1467. Dana 9. jula 1993., Bojić je odveo 12 zatočenika, uključujući Šefika Hurku i Mirsada Omanovića, zarobljenog pripadnika ABiH, u selo Starčići, gdje im je naređeno da izvuku tijela 17 srpskih vojnika koja su bila na miniranom prostoru.⁶²³⁴ Mirsadu Omanoviću je naređeno da vodi grupu, jer je on navodno znao raspored mina.⁶²³⁵ Dok su izvlačili tijela, jedan mladić koji je nadzirao zatočenike nagazio je na minu koja mu je raznijela nogu.⁶²³⁶ U znak odmazde, Bojić je ubo Omanovića u slabinu i drugim zatočenicima prijetio puškom, psujući im "balijsku" majku.⁶²³⁷ Svjedok je čuo sedam do deset hitaca iz vatrenog oružja i zatim vidio Omanovića kako leži u krvi prerezanog vrata i prsa izrešetanih mecima.⁶²³⁸ Bojić je naredio svjedoku i još jednom čovjeku da pokopaju Omanovića u grob koji je bio dubok 50 do 60 centimetara.⁶²³⁹ Svjedok i preostalih deset zatočenika tri dana su tražili tijela poginulih srpskih vojnika.⁶²⁴⁰

1468. Dana 18. decembra 1993., ubijen je Sejfo Mirvić, zatočenik iz samice.⁶²⁴¹ Prema riječima Šefika Hurke, njegovu smrt je potvrdio ljekar, a Bojić je zatočenicima rekao da je Mirvić ubijen za vrijeme pokušaja bjekstva.⁶²⁴² Dana 27. aprila 1994, Bojić je ubio jednog čovjeka koji se zvao Alija, zarobljenog pripadnika ABiH, u prisustvu Edine

⁶²²⁷ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 38; Šefik Hurko, T. 2226.

⁶²²⁸ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 36.

⁶²²⁹ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 36.

⁶²³⁰ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 39.

⁶²³¹ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 39.

⁶²³² P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 40.

⁶²³³ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 40.

⁶²³⁴ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 41-42; Šefik Hurko, T. 2213-2214.

⁶²³⁵ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 42.

⁶²³⁶ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 43.

⁶²³⁷ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 43.

⁶²³⁸ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 43.

⁶²³⁹ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 43.

⁶²⁴⁰ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 43.

⁶²⁴¹ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 47.

⁶²⁴² P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 47.

Mušović.⁶²⁴³ Alijino tijelo je bačeno u šaht, koji su zatim zatrpali Hurkin otac i još neki ljudi.⁶²⁴⁴ Svjedok je u svom svjedočenju dalje izjavio da su tokom incidenata batinanja ili ubijanja kojih je bio svjedok, počinioci psovali "balijsku majku", "balije" i "ustaše" i govorili "gdje vam je Alija" i "za koga ste glasali".⁶²⁴⁵

1469. Alija Isaković i Šefik Hurko, koji su obojica bili zatočeni u logoru Rasadnik, pružili su detaljan prikaz nekoliko incidenata ubijanja koji su se dogodili u logoru Rasadnik i oko njega, a posebno u vezi s gore navedenim incidentima.⁶²⁴⁶ Konkretno, Hurko je vidio kako zatočenike odvođe, neke od njih u kancelariju Vinka Bojića, i čuo kako zatočenike žestoko tuku; nakon premlaćivanja je pronalazio zatočenike mrtve u prostoriji u kojoj je bio zatočen; i vidio je kako je Bojić ubio jednog zatočenika.⁶²⁴⁷ Isaković je pružio pouzdan prikaz ubijanja tri druga zatočenika u logoru. Što se tiče tih incidenata, Pretresno vijeće nije identifikovalo nikakve nedosljednosti u njihovim dokazima i konstatuje da su njihovi dokazi pouzdani.

1470. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su jednom prilikom, u periodu od 5. avgusta do 1. novembra 1992., stražari u logoru Rasadnik nasmrtno pretukli dva zatvorenika, od kojih je jedan na sebi imao hlače rezervnog sastava policije. Pretresno vijeće podsjeća na svoje zaključke iz poglavlja 4.11.2, *Incident 16.3. iz Priloga C Optužnici*, da su u periodu od juna do oktobra 1992., pripadnici SJB-a i VRS-a djelovali kao logorski stražari. Radisav Ljubinac, zvani Pjano, pripadnik srpske policije, i Mišo Vojinović, stražar, učestvovali su u pokopavanju tijela. S obzirom na to da su svi zatočenici u logoru Rasadnik bili bosanski Muslimani, osim srpskih vojnika koji su držani odvojeno, Pretresno vijeće konstatuje da su ljudi koji su ubijeni bili bosanski Muslimani. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ove incidente u vezi s tačkama 3-6 Optužnice.

1471. Pored toga, u periodu od decembra 1992. do aprila 1994., Vinko Bojić je ubio nekoliko zatočenika u logoru Rasadnik i oko njega: nasmrtno je premlatio Himzu Brankovića nakon što je čuo da mu je sin pripadnik ABiH; i ubio je Aliju i Mirsada Omanovića, dva zarobljena pripadnika ABiH koja su bila zatočena u logoru. Konkretno, Bojić je Omanovića ubo nožem i u njega više puta pucao; ubio ga je u znak odmazde za

⁶²⁴³ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 48.

⁶²⁴⁴ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 48.

⁶²⁴⁵ Šefik Hurko, T. 2226-2227.

⁶²⁴⁶ P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 4-6, 8.

⁶²⁴⁷ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 34, 36, 38-40, 43, 47; Šefik Hurko, T. 2226.

povrede koje je zadobio jedan mladić koji je nadzirao grupu zatočenika. S obzirom na to da su svi zatočenici u logoru Rasadnik bili bosanski Muslimani, osim srpskih vojnika koji su držani odvojeno, Pretresno vijeće konstatuje da su ljudi koji su ubijeni bili bosanski Muslimani. Na osnovu dokaza razmotrenih gore u tekstu i na drugim mjestima u poglavlju 4.11, Pretresno vijeće konstatuje da je Bojić bio upravnik logora Rasadnik i pripadnik Rogatičke brigade VRS-a (u vezi s ovom brigadom, v. poglavlje 3.1.2). Pretresno vijeće dalje konstatuje da su stražari, 18. decembra 1993. i negdje u martu i aprilu 1993., ubili pet zatočenih bosanskih Muslimana. Pretresno vijeće podsjeća na svoje zaključke iz poglavlja 4.11.2, *Incident 16.3. iz Priloga C Optužnici*, da su nakon oktobra 1992., pripadnici SJB-a i VRS-a djelovali kao logorski stražari u zatočeničkom objektu Rasadnik. Za vrijeme ubijanja Omanovića, Alije i drugih, zatočenike su nazivali "balijama", "ustašama" i psovali ih. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ove incidente u vezi s tačkama 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Grad Rogatica i okolno područje

1472. Što se tiče navoda o ubistvima počinjenim u gradu Rogatici, Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-081 i Elvir Pašić**, bosanski Muslimani iz opštine Rogatica, odnosno grada Rogatice.⁶²⁴⁸

1473. **Elvir Pašić** je u svom svjedočenju izjavio da je uhapšen 7. juna 1992. u stambenoj zgradi u Rogatici u kojoj je živio, od strane otprilike 30 uniformisanih i maskiranih lica koja su nosila sivomaslinaste maskirne uniforma JNA ili sivoplave uniforme.⁶²⁴⁹ U vrijeme njegovog hapšenja, već su bile uhapšene dvije grupe ljudi iz iste stambene zgrade.⁶²⁵⁰ Otprilike 25 muškaraca razdvojeno je od istog broja žena.⁶²⁵¹ Svjedoka i druge muškarce su tukli, udarali nogama i psovali.⁶²⁵² Slaviša Vukojčić je prijetio svjedoku da će ga zaklati.⁶²⁵³ Tada je Vlado Marković, bivši pripadnik redovnog sastava policije, podsjetio Vukojčića da je on glavni.⁶²⁵⁴ Svjedok je sljedeće ljude zadnji put vidio žive dok su ležali na zemlji pored njegove stambene zgrade, s rukama vezanim

⁶²⁴⁸ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), str. 1, par. 1-2; svjedok RM-081, T. 3686-3687; P308 (List sa pseudonimom za svjedoka RM-081). P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), str. 1, par. 1.

⁶²⁴⁹ P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 22; Elvir Pašić, T. 4472.

⁶²⁵⁰ P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 23.

⁶²⁵¹ P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 23.

⁶²⁵² P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 23.

⁶²⁵³ P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 23-24.

⁶²⁵⁴ P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 24; Elvir Pašić, T. 4491.

žicom: Ferida Nuredinija, Fehima Gušića, Jasmina Pezu, Sulejmana Džaferovića, Teufika Behlulovića, Adonisa Mladenovića, Suada Đezu, Nihada Čengića, Galiba Hasečića, Salka Kukavicu i svjedokovog daidžu Abdulaha Krajinu, koji je kasnije pronađen u masovnoj grobnici u Pakleniku.⁶²⁵⁵ Koliko je svjedoku poznato, nijedan od tih ljudi nije učestvovao ni u kakvim vojnim aktivnostima u Rogatici.⁶²⁵⁶ Ostaci četiri od tih osoba takođe su identifikovani u masovnoj grobnici Paklenik.⁶²⁵⁷ Jedan od njih, Asim Nuredini, kojeg je svjedok poznao kao brata Ferida Nuredinija, sakrio se sa svojom ženom i djetetom u svjedokovoj stambenoj zgradi u Rogatici.⁶²⁵⁸ Nekoliko dana prije nego što je Pašić uhapšen, Asim je izašao iz te stambene zgrade da donese mlijeka za svoje dijete.⁶²⁵⁹ Ubijen je iz vatrenog oružja dok je išao po mlijeko.⁶²⁶⁰ Njegovo tijelo je pronašao jedan od komšija koji je izašao da ga potraži.⁶²⁶¹ Asim je pokopan u svojoj bašti.⁶²⁶²

1474. **Svjedok RM-081** je u svom svjedočenju izjavio da je krajem avgusta 1992. išao pješke kroz dio Rogatice koji se zove Kruščica, gdje je vidio brojna tijela koja su se raspadala, a neka od njih je svjedok prepoznao kao tijela civila Muslimana.⁶²⁶³ Taj svjedok je takođe izjavio da su, dok je on bio zatočen u srednjoj školi "Veljko Vlahović", zatočenici mogli gledati kroz red prozora na ulicu i na brda na kojima su se nalazili artiljerijski položaji, uključujući brdo Ptičjak s kojeg je iz jednog topa otvarana vatra po Goraždu. Jednog dana, zatočenici su vidjeli vatru iz koje se dizao zlatnožuti dim, a taj plamen je gorio oko mjesec dana. Svjedok je kasnije od jednog pijanog stražara koji se prezivao Cerović čuo da se tijela spaljuju zato što se masovna grobnica u Donjem Polju više ne koristi.⁶²⁶⁴ Taj stražar je takođe rekao svjedoku da su ta tijela ostaci velike grupe muškaraca, Muslimana, među kojima je bio i Sakib Čolić, koji su

⁶²⁵⁵ Elvir Pašić, T. 4472-4475; P436 (Spisak imena i komentari Elvira Pašića), str. 1-8.

⁶²⁵⁶ Elvir Pašić, T. 4474.

⁶²⁵⁷ P315 (Sudski zapisnik o ekshumaciji, Jama Paklenik), str. 11, 23, 36, 41-42.

⁶²⁵⁸ P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 22; P436 (Spisak imena i komentari Elvira Pašića), str. 7.

⁶²⁵⁹ P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 22; P436 (Spisak imena i komentari Elvira Pašića), str. 7.

⁶²⁶⁰ P436 (Spisak imena i komentari Elvira Pašića), str. 7.

⁶²⁶¹ P436 (Spisak imena i komentari Elvira Pašića), str. 7.

⁶²⁶² P436 (Spisak imena i komentari Elvira Pašića), str. 7.

⁶²⁶³ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 80.

⁶²⁶⁴ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 81.

ubijeni na Ptičjaku.⁶²⁶⁵ Prema potvrdi o nestaloj osobi, Sakib Čolić je nestao 19. juna 1992. u Rogatici.⁶²⁶⁶

1475. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je oko 7 juna 1992., jedan čovjek ubijen iz vatrenog oružja na ulici u gradu Rogatici. Međutim, Pretresnom vijeću nisu predloženi dokazi u vezi s nacionalnošću tog čovjeka ili u vezi s navodnim počiniocem odnosno počiniocima tog ubijanja. Isto tako, Pretresnom vijeću nisu predloženi dokazi u vezi s navodnim počiniocem odnosno počiniocima ubijanja 11 muškaraca koje je Pašić vidio u Rogatici. Pretresno vijeće stoga neće dalje razmatrati taj incident u vezi ni sa jednom tačkom Optužnice.

1476. Što se tiče svjedočenja svjedoka RM-081 u vezi s prisustvom tijela koja su se raspadala, uključujući tijela nekih civila Muslimana, u dijelu Rogatice koji se zove Kruščica, te u vezi s ubijanjem muškaraca, Muslimana, na Ptičjaku u nekom trenutku 1992., Pretresnom vijeću nisu predloženi dokazi o okolnostima tog ubijanja ili o navodnim počiniocima i ono neće dalje razmatrati te incidente u vezi ni sa jednom tačkom Optužnice.

4.11.2 Protivpravno zatočenje i okrutno ili nečovječno postupanje u zatočeničkim objektima

Incident 16.1 iz Priloga C Optužnici

1477. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za protivpravno zatočenje, mučenje, premlaćivanje, zlostavljanje, silovanje, druga djela seksualnog nasilja i podvrgavanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata nehumanim životnim uslovima u srednjoj školi "Veljko Vlahović", opština Rogatica, u periodu od 12. maja do 31. avgusta 1992.⁶²⁶⁷ Odbrana je iznijela argument da su ljudi u srednju školu "Veljko Vlahović" išli dobrovoljno i da su bili slobodni da odu kada god su htjeli.⁶²⁶⁸ Odbrana je dalje tvrdila da nema dokaza da su ljudi smješteni u srednjoj školi bili maltretirani, fizički zlostavljani, silovani ili seksualno zlostavljani.⁶²⁶⁹ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovom optužbom.

⁶²⁶⁵ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 81.

⁶²⁶⁶ P4835 (Potvrda o nestaloj osobi za Mustafu Bešliju); P4836 (Potvrda o nestaloj osobi za Sakiba Čolića).

⁶²⁶⁷ Optužnica, par. 39(b)-(c), 47, 53, 59(b)-(d), 59(g), incident 16.1 iz Priloga C.

⁶²⁶⁸ Završni podnesak odbrane, par. 1449-1450.

⁶²⁶⁹ Završni podnesak odbrane, par. 1451-1453.

Vijeću su takođe predloženi dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-081, Alija Isaković, Armin Baždar i Elvir Pašić**, koji su svi bosanski Muslimani iz Rogatice;⁶²⁷⁰ i ono smatra da su ta svjedočenja u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁶²⁷¹ Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje su iznijeli **Milenko Rajak**, koji je prvo bio pripadnik srpskog TO-a Rogatica, a kasnije pripadnik Rogatičke brigade do 1. juna 1994.;⁶²⁷² **Milenko Janković**, bivši pripadnik jedinice TO-a Rogatica u Pješevici i bivši vojnik VRS-a;⁶²⁷³ **Novica Andrić**, Srbin koji je od 20. aprila 1992. bio pripadnik srpskog TO-a Rogatica;⁶²⁷⁴ **Mile Ujić**, koji je od 1990. do marta 1992. bio predsjednik Izvršnog odbora Skupštine opštine Rogatica, a od početka maja 1992. do kraja 1992. načelnik i vršilac dužnosti načelnika štaba Rogatičke brigade;⁶²⁷⁵ **Milorad Sokolović**, koji je od aprila 1992. do 25. juna 1992. bio predsjednik Kriznog štaba Rogatica, a od maja 1992. do oktobra 1993. predsjednik Izvršnog odbora Skupštine opštine Rogatica;⁶²⁷⁶ i **Sveto Veselinović**, član SDS-a i Kriznog štaba Rogatice.⁶²⁷⁷ Dokazi koje je iznio Milenko Rajak takođe su razmotreni u poglavlju 3.1.2.

1478. U periodu od juna do avgusta 1992., u srednjoj školi u gradu Rogatici bilo je zatočeno do 1.100 osoba, uglavnom civila Muslimana.⁶²⁷⁸ Oko škole su postavljeni stražari i mitraljeska gnijezda, a zatočenicima je rečeno da su oko škole postavljene

⁶²⁷⁰ **Svjedok RM-081**: P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), str. 1, par. 1-2; svjedok RM-081, T. 3686-3687; P308 (List sa pseudonimom za svjedoka RM-081). **Alija Isaković**: P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 1; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 1. **Armin Baždar**: P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 1; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 1. **Elvir Pašić**: P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), str. 1, par. 1.

⁶²⁷¹ **Svjedok RM-081**: P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 40, 42-43, 45-46, 56, 59, 62-63, 65, 67-68, 75-76, 99; P313 (Polijska stanica u Rogatici, platni spisak za maj 1992.).

Alija Isaković: P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 1, 4-5; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 1-4. **Armin Baždar**: P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 4. **Elvir Pašić**: P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 23, 25-27, 29; Elvir Pašić, T. 4472.

⁶²⁷² D708 (Milenko Rajak, izjava svjedoka, 6. juni 2014.), par. 2-3, 8; Milenko Rajak, T. 27348.

⁶²⁷³ D683 (Milenko Janković, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 3; Milenko Janković, T. 26664.

⁶²⁷⁴ D665 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 23. februar 2013.), par. 7; D666 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 6. juni 2014.), str. 1, par. 2; Novica Andrić, T. 26403; P6803 (Borbeni izvještaj Rogatičke brigade SRK-u, 15 juni 1992.).

⁶²⁷⁵ D691 (Mile Ujić, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 4; Mile Ujić, T. 26856-26857, 26863, 26925-26926, 27027-27029; P6824 (Polijski zapisnik o razgovoru s Miletom Ujićem od 6. juna 2004.), str. 2, 4; P6833 (Naređenje komandanta Rogatičke brigade Rajka Kušića, 15. decembar 1992.), str. 1.

⁶²⁷⁶ D652 (Milorad Sokolović, izjava svjedoka, 6. juni 2014.), par. 7, 15-16; Milorad Sokolović, T. 26014, 26029, 26054, 26057; P6776 (Službena zabilješka MUP-a bosanskih Srba, 17. juni 2004.), str. 1.

⁶²⁷⁷ D770 (Sveto Veselinović, izjava svjedoka, 15. februar 2013.), par. 1, 3, 13, 15, 22; Sveto Veselinović, T. 28226, 28248-28250, 28258; P6906 (Članak iz *Politike*, 5. juli 1991.), str. 1; P6908 (Odluka o imenovanju Svete Veselinovića za člana Kriznog štaba Srpske opštine Rogatica, 24. maj 1992.); D774 (Odluka Izvršnog odbora opštine Rogatica o imenovanju Svete Veselinovića na dužnost sekretara Sekretarijata u Opštinskoj upravi društvenih prihoda, 18. februar 1991.).

⁶²⁷⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 1130, 1134.

mine.⁶²⁷⁹ **Elvir Pašić** je u svom svjedočenju izjavio da je u školi, dok je on tamo bio zatočen 20 dana u junu 1992., bilo oko 300 starijih muškaraca, žena i djece.⁶²⁸⁰ **Svjedok RM-081** je u svom svjedočenju izjavio da su se on i njegova porodica predali u školu negdje nakon 19. jula 1992. i da su svi zatočenici bili Muslimani, osim jedne srpske porodice koja je imala tri sina koji nisu htjeli da se bore u vojsci i dviju Srpkinja koje su bile udate za Muslimane.⁶²⁸¹ Tokom prvog mjeseca svjedokovog zatočenja, u školi je bilo oko 400 ljudi, uglavnom žena i djece, uz samo 70 do 90 muškaraca, ali broj zatočenika je na kraju narastao na 1.100.⁶²⁸² **Armin Baždar** je izjavio da je, kada su njega držali u školi 4. i 5. avgusta 1992., vidio oko 90 ljudi, uglavnom žena i djece, koji su tamo bili zatočeni.⁶²⁸³ **Šefik Hurko** je u svom svjedočenju izjavio da je Rajko Kušić njega i njegove roditelje odveo u školu 14. avgusta 1992.⁶²⁸⁴ Kada je stigao u školu, svjedok je tamo vidio 35 do 40 Muslimana, muškaraca, žena i djece.⁶²⁸⁵

1479. Više svjedoka iznijelo je daljnje dokaze o tome da li su ljudi koji su bili u školi dovedeni i držani tamo protiv svoje volje. **Sveto Veselinović** je izjavio da je čuo da je od civila traženo da dođu u školu kako bi se sklonili od ratnih operacija.⁶²⁸⁶ Jedan od ljudi koji ih je pozvao u školu bio je Rajko Kušić.⁶²⁸⁷ Prema riječima tog svjedoka, neki "lojalni" Muslimani su predali oružje i preselili se u srednju školu zajedno s jednim brojem srpskih porodica, odakle su upućivani na mjesta na koja su željeli otići.⁶²⁸⁸ Svjedok je izjavio da nikada nije išao u školu "Veljko Vlahović" tokom 1991. i 1992. godine, dok su tamo bili Muslimani.⁶²⁸⁹ **Novica Andrić** je izjavio da je čuo za sabirni centar za civile i porodice svih nacionalnosti u srednjoj školi "Veljko Vlahović", koji su držali naoružani Muslimani.⁶²⁹⁰ Svjedok nikada nije ušao u školu; jednom je, krajem maja 1992., prošao kraj škole i vidio ljude kako igraju fudbal na školskom igralištu.⁶²⁹¹

⁶²⁷⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1131.

⁶²⁸⁰ P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 22, 25, 27, 29-30; Elvir Pašić, T. 4471, 4490-4492, 4494.

⁶²⁸¹ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 54, 58.

⁶²⁸² P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 65.

⁶²⁸³ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 4.

⁶²⁸⁴ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 13-14.

⁶²⁸⁵ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 14.

⁶²⁸⁶ Sveto Veselinović, T. 28273.

⁶²⁸⁷ Sveto Veselinović, T. 28273.

⁶²⁸⁸ D770 (Sveto Veselinović, izjava svjedoka, 15. februar 2013.), par. 18.

⁶²⁸⁹ D771 (Sveto Veselinović, dopunska izjava, 17. novembar 2013.), par. 3, 4; Sveto Veselinović, T. 28238.

⁶²⁹⁰ D665 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 23. februar 2013.), par. 16; D666 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 6. juni 2014.), par. 6; Novica Andrić, T. 26383, 26385.

⁶²⁹¹ D665 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 23. februar 2013.), par. 16; D666 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 6. juni 2014.), par. 6; Novica Andrić, T. 26385-26386.

1480. **Milenko Janković** je u svom svjedočenju izjavio da su mu osobe koje su obezbjeđivale školu rekle da su tu smješteni ljudi svih nacionalnosti kako bi se zaštitili od borbi u Rogatici.⁶²⁹² Prema riječima svjedoka, svrha obezbjeđenja objekta bila je samo da se spriječi da neko ne uđe, ali svako je bio slobodan da u bilo kojem trenutku ode iz tog objekta.⁶²⁹³ Međutim, svjedok nije nikada lično obišao školu.⁶²⁹⁴ Prema riječima **Milorada Sokolovića**, srednja škola "Veljko Vlahović" bila je mjesto gdje su se mogli skloniti Srbi, Muslimani i Hrvati.⁶²⁹⁵ Svjedok nije nikada lično otišao u školu.⁶²⁹⁶ **Mile Ujić** je u svom svjedočenju izjavio da su se srpske i hrvatske porodice, kao i nenaoružani Muslimani i njihove porodice, te drugi ljudi koji su bili nenaoružani i koji su se bojali rata, sklonili u školu nakon ultimatumu srpskog TO-a Rogatica kojim se zahtijevalo da Muslimani predaju oružje, i prijetnji da će opština biti napadnuta ako se tako ne postupi.⁶²⁹⁷ Rajko Kušić je pozvao nenaoružane ljude da odu u školu zbog ratne operacije koja je trebala uslijediti u Rogatici.⁶²⁹⁸ Naoružani ljudi su sproveli oko 15 ljudi kroz Gračanicu, dio grada koji je još uvijek bio pod muslimanskom kontrolom.⁶²⁹⁹ Prema riječima svjedoka, škola je u početku bila jedna vrsta sigurne kuće u koju su se mogli skloniti Muslimani, Srbi i Hrvati, uključujući žene i djecu, kako bi se zaštitili od ratnih operacija i kako bi se nenaoružane osobe razdvojile od naoružanih.⁶³⁰⁰

1481. Što se tiče uslova zatočenja u školi, **svjedok RM-081** je izjavio da su, kada su u nekom trenutku nakon 19. jula 1992. on i njegova porodica došli u školu, morali da potpišu papire na kojima je pisalo da su dobrovoljno prešli u srpsku pravoslavnu vjeru.⁶³⁰¹ Tom prilikom su im Radisav Pjano Ljubinac i jedan čovjek s nadimkom Macola ukrali nakit.⁶³⁰² Uslovi za ishranu i pranje u školi bili su neadekvatni, a prostorija za spavanje nije bilo. U istoj prostoriji je spavalo 47 zatočenika, uključujući svjedoka, žene i djecu. Zatočenici danima nisu imali ništa da jedu, a onda bi nekim danima srpska vojska donijela nešto hrane, na primjer pet ili šest vreća krompira, jestivo ulje i tjesteninu. Jednom prilikom, svjedokova porodica je dobila tri krompira i tri ili

⁶²⁹² Milenko Janković, T. 26641-26642.

⁶²⁹³ Milenko Janković, T. 26642-26643.

⁶²⁹⁴ D683 (Milenko Janković, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 12; Milenko Janković, T. 26642.

⁶²⁹⁵ Milorad Sokolović, T. 26050-26052.

⁶²⁹⁶ Milorad Sokolović, T. 26052.

⁶²⁹⁷ D691 (Mile Ujić, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 28; Mile Ujić, T. 26932-26933.

⁶²⁹⁸ Mile Ujić, T. 26900-26902.

⁶²⁹⁹ Mile Ujić, T. 26988.

⁶³⁰⁰ D691 (Mile Ujić, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 28; Mile Ujić, T. 26891-26893, 26989-26990; P6824 (Polijski zapisnik o razgovoru s Miletom Ujićem od 6. juna 2004.), str. 5.

⁶³⁰¹ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 57.

⁶³⁰² P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 57.

četiri male porcije tjestenine za period od otprilike 21 dan.⁶³⁰³ Vode je takođe bilo veoma malo; svjedok je, tokom tri i po mjeseca koliko su on i njegova porodica bili zatočeni u školi, samo jednom uspio da se djelimično opere.⁶³⁰⁴ Sa zatočenim Srbima postupalo se jednako kao i sa zatočenim Muslimanima.⁶³⁰⁵ **Pašić** je u svom svjedočenju izjavio da su zatočeni držani u učionicama, gdje su spavali na podu.⁶³⁰⁶ U učionici u kojoj je svjedok bio zatočen bilo je 17 zatočenika i prvih nekoliko dana svaki od njih je dobio po riblju konzervu.⁶³⁰⁷ Zatočenicima je zatim dozvoljeno da uzmu tri štednjaka iz susjednih kuća, ali našli su samo jedan, koji su morali koristiti za pripremu hrane za 300 zatočenika u školi.⁶³⁰⁸ Svaka porodica je kuhala za sebe, a zatočenicama je bilo dozvoljeno da na neko vrijeme izlaze iz škole da bi tražile hranu u susjednim kućama.⁶³⁰⁹ Vode za piće bila im je dostupna.⁶³¹⁰

1482. **Ujić** je u svom svjedočenju izjavio da se prema svim zatočenicima postupalo jednako i da su, kao i u Rasadniku, dobijali istu hranu kao i vojnici.⁶³¹¹ Tokom obilaska škole krajem jula 1992. ili početkom avgusta 1992., svjedok nije čuo nikakve pritužbe na odjeću, hranu i ponašanje policije koja je obezbjeđivala taj objekat.⁶³¹² **Janković** je u svom svjedočenju izjavio da su ljudi u školi dobijali istu hranu kao i pripadnici TO-a Rogatica i da je tokom cijelog perioda škola bila snabdjevena vodom.⁶³¹³ U školi su postojale sanitarne prostorije i druga oprema.⁶³¹⁴

1483. U vezi s tim ko je stražario u školi, Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje dvije činjenice o kojima je presuđeno i predloženi su mu dokazi koje su iznijeli brojni svjedoci. Prema činjenici o kojoj je presuđeno broj 1134, srpske snage su zatočile ljude u školi.⁶³¹⁵ Prema činjenici o kojoj je presuđeno broj 1130, u tim snagama bili su lokalni Srbi pod nadležnošću Rajka Kušića.⁶³¹⁶ **Svjedok RM-081** je u svom svjedočenju izjavio da mu je jedan srpski vojnik koji se zvao Macola rekao da je on zamijenio Kušića na dužnosti komandanta logora, iako je svjedok stekao utisak da je

⁶³⁰³ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 59.

⁶³⁰⁴ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 59, 99.

⁶³⁰⁵ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 58.

⁶³⁰⁶ P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 27.

⁶³⁰⁷ P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 27.

⁶³⁰⁸ P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 27; Elvir Pašić, T. 4492-4493.

⁶³⁰⁹ P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 27; Elvir Pašić, T. 4492-4493.

⁶³¹⁰ P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 27.

⁶³¹¹ D691 (Mile Ujić, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 28; Mile Ujić, T. 26894.

⁶³¹² D691 (Mile Ujić, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 29; Mile Ujić, T. 26906, 26991-26992.

⁶³¹³ Milenko Janković, T. 26643-26644, 26668.

⁶³¹⁴ Milenko Janković, T. 26644.

⁶³¹⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1134.

⁶³¹⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1130.

Kušić i dalje bio glavni komandant, a da mu je Macola bio potčinjen.⁶³¹⁷ Svjedok je vidio Kušića u školi ukupno 10 do 15 puta.⁶³¹⁸

1484. Dokazi brojnih svjedoka ukazuju na to da su u obezbjeđenju škole učestvovala razne grupe. **Pašić** je u svom svjedočenju izjavio da su srpski stražari bili pripadnici policije bosanskih Srba.⁶³¹⁹ **Milenko Rajak** je u svom svjedočenju izjavio da je škola bila pod kontrolom civilnih vlasti, to jest policije.⁶³²⁰ Taj svjedok nije nikada bio lično prisutan u školi i to je saznao nakon 1993. godine.⁶³²¹ **Hurko** je u svom svjedočenju izjavio da je 16. avgusta 1992. čovjek koji se prezivao Kojić iz MUP-a bosanskih Srba naredio da se puste svi "lojalni" Muslimani, a da se svi ostali odvedu u logor Rasadnik.⁶³²² **Ujić** je u svom svjedočenju izjavio da je školu obezbjeđivala civilna policija, a kasnije "vojska".⁶³²³ **Svjedok RM-081** je u svom svjedočenju izjavio da su školu obezbjeđivali srpski policajci i vojnici, zajedno s pripadnicima paravojne jedinice.⁶³²⁴ Jedan od Arkanovih vojnika u školi imao je nadimak Noka i bio je iz Pančeva.⁶³²⁵ On nije bio jedini pripadnik paravojskih jedinica u logoru, bilo je i mnogo drugih koji su došli u logor i znalo se ko su po izgledu; bili su pod Kušićevom kontrolom.⁶³²⁶ **Janković** je u svom svjedočenju izjavio da su školu obezbjeđivali vojnici srpskog TO-a.⁶³²⁷

1485. Što se tiče postupanja prema zatočenicima, Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno u kojima se navodi da su stražari zlostavljali, tukli, silovali i mučili zatočene Muslimane.⁶³²⁸ **Svjedok RM-081** je precizirao da su ga zato što je Musliman tukli, silovali i vrijeđali, između ostalih, Noka iz Pančeva; Mandžo; Mirko Planojević; Mišo Planojević, zvani Mekenzi; Danko Nerić, Ozren Planojević i Feđa Planinčić.⁶³²⁹ Svjedok pati od posttraumatskog stresnog poremećaja uslijed nasilja i patnji koje su on i njegova porodica proživjeli i čiji su svjedoci bili

⁶³¹⁷ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 68.

⁶³¹⁸ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 89.

⁶³¹⁹ P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 27; Elvir Pašić, T. 4491-4492.

⁶³²⁰ D708 (Milenko Rajak, izjava svjedoka, 6. juni 2014.), par. 10; Milenko Rajak, T. 27286, 27350.

⁶³²¹ Milenko Rajak, T. 27345-27346, 27351.

⁶³²² P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 15, 21.

⁶³²³ D691 (Mile Ujić, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 28.

⁶³²⁴ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 54, 56.

⁶³²⁵ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 56.

⁶³²⁶ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 56.

⁶³²⁷ Milenko Janković, T. 26641-26642.

⁶³²⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1133-1134.

⁶³²⁹ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 75-76.

tokom muka kroz koje su prošli.⁶³³⁰ Žene i djevojčice koje nisu imale više od 13 godina izvođene su nasumice skoro svake noći, odvođene u stanove i tamo silovane.⁶³³¹ Ljudi koji su ih odvodili su svi bili vojnici ili policajci, između ostalih Mladen Kojić; Zlatko Nešković; Vlado Marković; Dragomir Cerović; Ljuban Kojić; Danko Nerić; Feđa Planinčić; Zoran Perović; Milenko Miko Ikonić; Radisav Pjano Ljubinac; čovjek zvani Dragan ili Macola i Nebojša Motka.⁶³³² Vojnici su se natjecali u tome koliko silovanja mogu počinuti, nazivajući sve žene i djevojke, Muslimanke, bulama, što je izraz koji označava Muslimanku vjernicu koja se moli za umrle i pere tijela umrlih kako bi ih pripremila za sahranu.⁶³³³ Ujić je u svom svjedočenju izjavio da mu je jedna žena rekla da su policajci silovali nekoliko Muslimanki i Srпкиnja.⁶³³⁴ Nakon što je tražio da se počinio kazne, svjedok je dobio prijetnje od Mladena Kojića i Mladena Vasiljevića, komandira stanice policije, i premješten je na drugu funkciju.⁶³³⁵ Rekli su mu da ljudski životi ne znače ništa i da se ne petlja.⁶³³⁶

1486. Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli Milenko Janković, Sveto Veselinović i Milorad Sokolović, koji osporavaju da su ljudi u srednjoj školi držani protiv svoje volje. Na primjer, prema Jankovićevim riječima, tamo su se sklonili ljudi svih nacionalnosti i dobijali su istu hranu kao i TO Rogatica, a vode je bilo tokom cijelog perioda. Pretresno vijeće napominje da su dokazi te trojice svjedoka u ovom pogledu u oštroj suprotnosti s činjenicama o kojim je presuđeno. Međutim, s obzirom na to da oni nikada nisu obišli školu i da nisu naveli osnovu za svoja saznanja, Pretresno vijeće konstatuje da njihovi dokazi nisu dovoljno pouzdani da bi pobili činjenice o kojima je presuđeno.

1487. Dokazi koje je iznio Novica Andrić takođe su osporili činjenicu da su zatočenici držani protiv svoje volje, utoliko što je on rekao da je srednja škola bila sabirni centar za civile i porodice, koje su držali naoružani Muslimani. Taj svjedok nije jasno naveo na koji period misli. Čak i ako se njegovi dokazi u tom pogledu odnose na period u kojem se dogodio ovaj incident iz priloga Optužnici, Pretresno vijeće napominje da su oni zasnovani na dokazima iz druge ruke bez navođenja izvora i stoga konstatuje da ti

⁶³³⁰ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 103-105.

⁶³³¹ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 69-70, 77.

⁶³³² P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 51, 70-72; svjedok RM-081, T. 3696-3697; P313 (Polijska stanica u Rogatici, platni spisak za maj 1992.).

⁶³³³ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 72.

⁶³³⁴ D691 (Mile Ujić, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 29; Mile Ujić, T. 26991.

⁶³³⁵ D691 (Mile Ujić, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 29; Mile Ujić, T. 26991-26992.

⁶³³⁶ Mile Ujić, T. 26906, 26991-26992.

dokazi, u tom pogledu, nisu dovoljno pouzdani da bi pobili činjenice o kojima je presuđeno.

1488. Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje je iznio Mile Ujić, da je srednja škola "Veljko Vlahović" bila sigurna kuća za Muslimane, Srbe i Hrvate, gdje se prema njima postupalo jednako kao i prema vojnicima i gdje su dobijali istu hranu. Pretresno vijeće napominje da je to svjedočenje u oštroj suprotnosti sa činjenicama o kojima je presuđeno u vezi s tim da li su ljudi držani u školi protiv svoje volje i u vezi s uslovima u školi. Međutim, Ujić je u školi bio prisutan samo sporadično i njegova izjava da nije čuo pritužbe na uslove kosi se s tim što je rekao da je dobio pritužbu u vezi sa silovanjima u školi. U tim okolnostima, Pretresno vijeće konstatuje da Ujićevi dokazi u tom pogledu nisu dovoljno pouzdani da bi pobili činjenice o kojima je presuđeno.

1489. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je u periodu od barem juna to avgusta 1992., više stotina civila, uključujući starije muškarce, žene i djecu, koji su svi bili bosanski Muslimani, izuzev jedne srpske porodice i dviju Srpkinja koje su bile udate za bosanske Muslimane, bilo zatočeno u srednjoj školi "Veljko Vlahović". Držani su u nehygieničkim, pretrpanim prostorijama, s veoma malo hrane i vode. Prostorija za spavanje nije bilo i zatočeni su spavali na podu; u jednom slučaju, 47 zatočenika je spavalo u jednoj prostoriji. Rajko Kušić bio je komandant logora, a logor su obezbjeđivali lokalni Srbi pod njegovom nadležnošću, civilna policija, srpski TO i pripadnici paravojne jedinice. Oko škole su bili postavljeni stražari i mitraljeska gnijezda, a zatočenicima je rečeno da su oko škole postavljene mine. Zatočeni bosanski Muslimani, uključujući svjedoka RM-081, bili su premlaćivani, mučeni, silovani i vrijeđani od strane stražara tokom juna, jula i avgusta 1992. Stražari su u srednjoj školi silovali žene, a vojnici i policajci su iz škole odvodili žene i djevojčice, od kojih su najmlađe imale 13 godina, i silovali ih na drugim mjestima. Te žene su nazivali pogrđnim imenima, na primjer bulama, što je izraz koji označava Muslimanku vjernicu koja se moli za umrle i pere tijela umrlih kako bi ih pripremila za sahranu. Pretresno vijeće će dalje razmotriti gore navedeno u vezi s tačkom 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident 16.3. iz Priloga C Optužnici

1490. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za protivpravno zatočenje, mučenje, premlaćivanje, zlostavljanje, silovanje, druga djela seksualnog nasilja i podvrgavanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata nehumanim životnim uslovima u zatočeničkom objektu Rasadnik, opština Rogatica, u periodu od najkasnije avgusta 1992. do oktobra 1992.⁶³³⁷ Odbrana je iznijela argument da je Rasadnik istovremeno bio (i) zatvor u kojem su vojnici, Srbi i Muslimani, bili zatočeni iz razloga kao što je neodazivanje na poziv za mobilizaciju; i (ii) prihvatni centar za civile koji su na spiskovima za razmjenu bili navedeni kao ratni zarobljenici samo zato da bi im se pomoglo da odu iz tog centra.⁶³³⁸ Ona je ustvrdila da zatočeniци nisu bili razdvajani na nacionalnoj osnovi.⁶³³⁹ Odbrana je iznijela i argument da su razni dijelovi centra bili pod nadležnošću raznih organa, iako je komandant centra bio iz Rogatičke brigade.⁶³⁴⁰ Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje su iznijela četiri svjedoka koja su bila zatočena u Rasadniku: **Šefik Hurko**, bosanski Musliman, koji je od avgusta 1992. do kraja aprila 1994. bio zatočen u logoru Rasadnik,⁶³⁴¹ kao i **Alija Isaković, svjedok RM-037** i **Armin Baždar**, koji su svi bosanski Muslimani iz Rogatice.⁶³⁴² Nadalje, Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli **Mile Ujić**, koji je od 1990. do marta 1992. bio predsjednik Izvršnog odbora Skupštine opštine Rogatica, a od početka maja 1992. do kraja 1992. načelnik i vršilac dužnosti načelnika štaba Rogatičke brigade;⁶³⁴³ **Novica Andrić**, Srbin koji je od 20. aprila 1992. bio pripadnik srpskog TO-a Rogatica;⁶³⁴⁴ **Milenko Rajak**, koji je prvo bio pripadnik srpskog TO-a Rogatica, a kasnije pripadnik Rogatičke brigade do 1. juna 1994.;⁶³⁴⁵ **Milenko Janković**, bivši pripadnik jedinice TO-a Rogatica u Pješevici i bivši vojnik VRS-a;⁶³⁴⁶ **Milovan Lelek**, koji je od kraja maja 1992. do 1994. bio pomoćnik načelnika štaba za operativno-

⁶³³⁷ Optužnica, par. 39(b)-(c), 47, 53, 59(b)-(d), (g), incident 16.3. iz Priloga C Optužnici.

⁶³³⁸ Završni podnesak odbrane, par. 1441, 1456, 1462.

⁶³³⁹ Završni podnesak odbrane, par. 1441.

⁶³⁴⁰ Završni podnesak odbrane, par.1456.

⁶³⁴¹ P164 (Šefik Hurko izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), str. 1, par. 15, 21-22, 49; Šefik Hurko, T. 2220.

⁶³⁴² **Alija Isaković**: P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 1; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine, 30. mart 1993.), str. 1. **Svjedok RM-037**: P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), str. 1, par. 3. **Armin Baždar**: P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 1-2; P2224 (Armin Baždar, transkript iz predmeta *Karadžić*, 5. septembar 2011.), str. 18382.

⁶³⁴³ D691 (Mile Ujić, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 4; Mile Ujić, T. 26856-26857, 26863, 26925-26926, 27027-27029; P6824 (Policijски zapisnik o razgovoru s Miletom Ujićem od 6. juna 2004.), str. 2, 4; P6833 (Naređenje komandanta Rogatičke brigade Rajka Kušića, 15. decembar 1992.), str. 1.

⁶³⁴⁴ D665 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 23. februar 2013.), par. 7; D666 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 6. juni 2014.), str. 1, par. 2.

⁶³⁴⁵ D708 (Milenko Rajak, izjava svjedoka, 6. juni 2014.), par. 2-3, 8.

⁶³⁴⁶ D683 (Milenko Janković, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 3; Milenko Janković, T. 26664.

nastavne poslove Rogatičke brigade;⁶³⁴⁷ i **Sveto Veselinović**, član SDS-a i Kriznog štaba opštine Rogatica.⁶³⁴⁸ Dokazi koje je iznio **Armin Baždar** i dijelovi dokaza koje je iznio **Mile Ujić** razmotreni su u poglavljima 4.11.2, *Incident 16.1 iz Priloga C Optužnici*, i 4.11.5.

1491. Četiri svjedoka, koja su bila zatočena u Rasadniku 1992. i 1993., iznijela su dokaze o onome što su doživjeli u tom objektu. **Šefik Hurko** je izjavio da je 15. avgusta 1992., njegov otac odveden u logor Rasadnik iz srednjoškolskog centra u Rogatici, gdje su držali svjedoka i njegovu porodicu.⁶³⁴⁹ Hurko i njegova majka odvedeni su u logor sljedećeg dana i, po dolasku, muškarci su razdvojeni od žena.⁶³⁵⁰ Svjedoka su odveli u sobu u kojoj je bilo deset muškaraca, uključujući njegovog oca.⁶³⁵¹ Otac mu je rekao da zatočenike u logoru tuku.⁶³⁵² Svjedok je procijenio da je u Rasadniku bilo oko 100 zatočenih Muslimana, starosne dobi od novorođenčadi do 80 godina, uključujući one koji su bili odvedeni iz škole.⁶³⁵³ Dobijali su porcije hrane od 200 grama i krišku hljeba dva puta dnevno, a sanitetskog materijala i lijekova u logoru nije bilo.⁶³⁵⁴ Dana 1. septembra 1992., svjedokov otac je odveden u kancelariju upravnika Miše Vojinovića i svjedok je kroz zid čuo zvukove batinanja.⁶³⁵⁵ Nakon toga, svjedok je odveden u Vojinovićevu kancelariju, gdje ga je ispitivao Vojinović, a brutalno ga tukao stražar koji se prezivao Despot i imao nadimak Buco.⁶³⁵⁶ Jednom drugom prilikom, sve zatočenike koji su bili nedavno dovedeni u logor, uključujući svjedoka, dva dana su tukli Vojinović i stražar zvani Šolaja.⁶³⁵⁷

1492. Kada je svjedok došao u logor, obezbjeđenje u njemu vršila je civilna policija iz Rogatice, ali je obezbjeđenje kasnije preuzela vojna policija.⁶³⁵⁸ Mile Bojat je

⁶³⁴⁷ D849 (Milovan Lelek, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 8, 14; Milovan Lelek, T. 29584.

⁶³⁴⁸ D770 (Sveto Veselinović, izjava svjedoka, 15. februar 2013.), par. 1, 3, 13, 15, 22; Sveto Veselinović, T. 28226, 28248-28250, 28258; P6906 (Članak iz *Politike*, 5. juli 1991.), str. 1; P6908 (Odluka o imenovanju Svete Veselinovića za člana Kriznog štaba Srpske opštine Rogatica, 24. maj 1992.); D774 (Odluka Izvršnog odbora opštine Rogatica o imenovanju Svete Veselinovića na dužnost sekretara Sekretarijata u Opštinskoj upravi društvenih prihoda, 18. februar 1991.).

⁶³⁴⁹ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 15, 19. Pretresno vijeće smatra da se ovo odnosi na srednju školu "Veljko Vlahović"; v. poglavlje 4.11.2, *Incident 16.1 iz Priloga C Optužnici*.

⁶³⁵⁰ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 22; Šefik Hurko, T. 2220.

⁶³⁵¹ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 22.

⁶³⁵² P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 23.

⁶³⁵³ Šefik Hurko, T. 2220-2221.

⁶³⁵⁴ P167 (Šefik Hurko, bilješka s pripremnog razgovora sa svjedokom, 2. septembar 2012.), par. 3; Šefik Hurko, T. 2221-2222.

⁶³⁵⁵ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 23, 25; P167 (Šefik Hurko, bilješka s pripremnog razgovora sa svjedokom, 2. septembar 2012.), par. 2(i); Šefik Hurko, T. 2223-2224.

⁶³⁵⁶ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 25-26; Šefik Hurko, T. 2223-2224.

⁶³⁵⁷ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 33.

⁶³⁵⁸ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 23, 34.

postavljen za upravnika u oktobru 1992.⁶³⁵⁹ Ubrzo nakon toga, Vinko Bojić je po Kušićevom naređenju preuzeo upravu nad logorom.⁶³⁶⁰ Prema riječima svjedoka, stražar koji se zvao Brano Planojević često je odvodio zatočenike u Bojićevu kancelariju, odakle su se vraćali surovo pretučeni.⁶³⁶¹ Nasilje u logoru često je bilo popraćeno psovanjem "balijske majke" zatočenicima, nazivanjem zatočenika "balijama" ili "ustašama", ili pak pitanjima za koga su glasali, ili: "Gdje vam je sad Alija?"⁶³⁶² Svjedok je i sam bio pozvan u Bojićevu kancelariju i žestoko pretučen oko 10. juna 1993., u prisustvu Mladena Vasiljevića, načelnika policijske stanice u Rogatici i njegovog zamjenika zvanog Mrki.⁶³⁶³ Oko tri dana nakon posjete MKCK-a 28. jula 1993., Bojić je surovo tukao i zlostavljao svjedoka, na primjer tako što je po njemu gasio cigarete i tjerao ga da jede cigarete; svjedoku je takođe slomio jedno rebro drškom noža.⁶³⁶⁴ Bojić je zatim tukao svjedokovog oca pred njim i naredio svjedoku da i sam tuče svog oca.⁶³⁶⁵ Tokom batinanja Bojić je pominjao informacije koje su svjedok i njegov otac dali MKCK-u, uključujući informacije o nedovoljnoj količini hrane.⁶³⁶⁶

1493. Žene su često izvodili noću i Bojić ih je prisiljavao da se skinu i vrše seksualne radnje sa starijim zatočenicima, nakon čega bi ih Bojić odvodio u drugu prostoriju.⁶³⁶⁷ Prema riječima svjedoka, nekoliko Muslimanki je reklo da ih je Bojić silovao, a muški zatočenici su bili prisiljavani na "protivprirodni blud".⁶³⁶⁸ Jednog dana u februaru 1993., stražar Planojević odveo je pet zatočenih muškaraca, uključujući svjedoka, u Bojićevu kancelariju, gdje su vidjeli četiri Muslimanke kako se svlače. Jedna od njih je imala oko 65 godina. U njegovoj kancelariji je sjedilo pet srpskih vojnika, koji su na kapama imali oznake s lobanjom. Bojić naredio muškarcima i ženama, Muslimanima, da se kompletno skinu i da zajedno plešu oko srpskih vojnika i da istovremeno jedni drugima diraju grudi i penise.⁶³⁶⁹

⁶³⁵⁹ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 32.

⁶³⁶⁰ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 32, 34; Šefik Hurko, T. 2281.

⁶³⁶¹ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 35.

⁶³⁶² Šefik Hurko, T. 2226-2227.

⁶³⁶³ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 41; Šefik Hurko, T. 2213.

⁶³⁶⁴ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 44-45.

⁶³⁶⁵ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 46.

⁶³⁶⁶ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 45-46.

⁶³⁶⁷ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 35.

⁶³⁶⁸ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 36.

⁶³⁶⁹ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 37.

1494. Prema riječima svjedoka, Rajko Kušić je obišao logor Rasadnik nekoliko puta tokom 1992. i 1993. i svjedok ga je tamo vidio sedam ili osam puta.⁶³⁷⁰ Svjedok je imao utisak da Kušić ima potpunu kontrolu nad logorom zato što je mogao da naredi premještanje zatočenika i da organizuje humanitarnu posjetu Crvenog krsta.⁶³⁷¹ Svjedok je takođe vidio da logor obilaze Jadranko Vuković, Mile Ujić, Radomir Furtula, Razdoljac zvan Đoko, Zoran Ćarkić i Stojan Perković.⁶³⁷²

1495. **Alija Isaković** je izjavio da je u Rasadniku bio zatočen od 5. avgusta 1992. do 16. marta 1993.⁶³⁷³ "Glavni" u zatvoru, Radisav Ljubinac zvan Pjano, kao i ostali zatvorski stražari, svi su bili pripadnici srpske policije.⁶³⁷⁴ Zatočenike su redovno tukli u zgradi i u kancelariji, gdje je batinanje bilo tako okrutno da su ih morali nositi natrag u sobe.⁶³⁷⁵ Pored Pjane, stražari koji su najviše tukli zatočenike bili su Mišo Vojinović; jedan čovjek koji se prezivao Brđanin i koji je prije rata bio policajac u Rogatici; i jedan čovjek koji se prezivao Šolaja i koji je prije rata radio na Sjemeću. Jednom prilikom su njih dvojica dva dana i dvije noći tukli svjedoka i još dva zatočenika. Svjedoka je zatim tukao Mišo Vojinović, koji ga je ošamario više od 150 puta, čime mu je trajno ošteti sluh. Jednom drugom prilikom, svjedoka su tukli čovjek koji se prezivao Rajak i čovjek koji se prezivao Ikonić.⁶³⁷⁶

1496. Dana 1. novembra 1992., srpske policajce zamijenili su stražari u vojnim uniformama, koji su sebe zvali "četnicima".⁶³⁷⁷ Premlaćivanja su se nastavila, iako je Mile Bojat, koji je bio postavljen za komandanta, obećao da više neće biti premlaćivanja.⁶³⁷⁸ Bojat je otišao nakon mjesec dana.⁶³⁷⁹ Svjedok je znao da oficiri iz Srbije, koji su bili aktivni oficiri JNA, i Rajko Kušić obilaze objekat.⁶³⁸⁰ Vinko Bojić, koji je nosio uniformu vojne policije, bio je jedan od stražara koji su, nakon Bojatovog

⁶³⁷⁰ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 44; Šefik Hurko, T. 2293-2294.

⁶³⁷¹ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 44.

⁶³⁷² P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 54-60; Šefik Hurko, T. 2284-2287, 2293-2295.

⁶³⁷³ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 4-5; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine, 30. mart 1993.), str. 4.

⁶³⁷⁴ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 5; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine, 30. mart 1993.), str. 4.

⁶³⁷⁵ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 5; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine, 30. mart 1993.), str. 4-5.

⁶³⁷⁶ P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine, 30. mart 1993.), str. 5.

⁶³⁷⁷ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 5; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine, 30. mart 1993.), str. 5.

⁶³⁷⁸ P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine, 30. mart 1993.), str. 5.

⁶³⁷⁹ P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine, 30. mart 1993.), str. 5.

⁶³⁸⁰ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 5; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine, 30. mart 1993.), str. 5.

odlaska, najviše tukli zatočenike.⁶³⁸¹ Bojić je, takođe, svjedoku slomio šest rebara tako što je skakao po njemu, lovačkim nožem mu urezao krst na prsima i gurao mu upaljene cigarete u uši.⁶³⁸² Bojić je tukao i Bećira Ćutariju: pržio ga je cigaretama, čupao mu zube, skakao po njemu i natjerao ga da proguta dva metka.⁶³⁸³ Drugi "četnici", uključujući Branka Planojevića, čovjeka koji se prezivao Sorak i Bojićevog brata, takođe su tukli zatočenike.⁶³⁸⁴

1497. **Svjedok RM-037** držan je u Rasadniku relativno kratko, u avgustu 1992. Dana 10. avgusta 1992., grupa "četnika", uključujući dva mještanina koji su se zvali Radimir Lalović zvani Duca i Mihajlo Vučković, odvela je svjedoka i još 12 ljudi u Rogaticu i zatočila ih na poljoprivrednom dobru Rasadnik.⁶³⁸⁵ Tamo su proveli šest dana, tokom kojih ih je ispitivao Novak Džida, koji je bio u civilnoj odjeći, a Radmir Lalović i Dragomir Kanostrevac, između ostalih, udarali su ih kundacima pušaka.⁶³⁸⁶ Te ljude su držali u jednoj maloj prostoriji, dok su 22 druga zatočenika držana u druge dvije prostorije, a još nekoliko ljudi u četvrtoj prostoriji.⁶³⁸⁷ Nisu imali tekuće vode niti su mogli ići u klozet.⁶³⁸⁸ Zatočenički objekat je pod kontrolom držala "srpska armija" i svjedok je čuo da je upravnik tada bio Miloš Vojinović.⁶³⁸⁹ Svjedok je u logoru vidio i Milorada Bojata, a od drugih zatočenika je čuo da je on kasnije postao upravnik.⁶³⁹⁰ Prema dokumentu s naslovom "Službena zabilješka" SJB-a Rogatica od 17. juna 2004., "[o]bjekat bivšeg Rasadnika" bio je u nadležnosti policije i VRS-a u periodu "najvjerojatnije" od polovine juna 1992. do kraja 1992., kada ga je preuzeo VRS.⁶³⁹¹ Svjedok je pojasnio da se izraz objekat "bivšeg Rasadnika" odnosi na Rasadnik.⁶³⁹²

1498. Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje je iznijelo nekoliko srpskih opštinskih i vojnih zvaničnika koji su se 1992. nalazili u Rogatici, u vezi s uslovima u zatočeničkom objektu Rasadnik. **Mile Ujić** je u svom svjedočenju izjavio da se taj

⁶³⁸¹ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 5; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine, 30. mart 1993.), str. 6.

⁶³⁸² P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 5; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine, 30. mart 1993.), str. 6.

⁶³⁸³ P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine, 30. mart 1993.), str. 6.

⁶³⁸⁴ P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine, 30. mart 1993.), str. 6.

⁶³⁸⁵ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 14-16, 57; P2228 (Fotografija zatvorskog kompleksa u Rasadniku u Rogatici, koju je označio i potpisao svjedok RM-037).

⁶³⁸⁶ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 15, 17.

⁶³⁸⁷ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 17.

⁶³⁸⁸ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 19.

⁶³⁸⁹ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 18, 20.

⁶³⁹⁰ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 20.

⁶³⁹¹ P2229 (Službena zabilješka, 17. juni 2004.), str. 1.

⁶³⁹² P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 51.

objekat, kojim je od kraja 1992. komandovao Vinko Bojić iz Rogatičke brigade, nalazio 300 do 400 metara od sjedišta Kriznog štaba, koje je bilo u fabrici "Sladara".⁶³⁹³ U tom objektu bili su zatočeni Srbi i Muslimani, a obezbjeđenje su vršile civilna i vojna policija.⁶³⁹⁴ Miloš Vojnović, pripadnik rezervnog sastava policije, bio je u tom objektu.⁶³⁹⁵ **Milenko Rajak** je u svom svjedočenju izjavio da je objekat bio djelimično pod kontrolom TO-a/vojske, a djelimično pod kontrolom policije.⁶³⁹⁶ On lično nije nikada bio prisutan u zatočeničkom objektu Rasadnik, ali je to saznao nakon 1993. godine.⁶³⁹⁷ **Milenko Janković** je u svom svjedočenju izjavio da su u Rasadniku bili zatočeni srpski i muslimanski vojnici.⁶³⁹⁸ Zatočenike su obezbjeđivali prvo civilni policajci, a kasnije vojna policija.⁶³⁹⁹ Po sjećanju svjedoka, zatočenici nisu bili razdvajani na nacionalnoj osnovi i držani su u jednakim uslovima.⁶⁴⁰⁰ Svjedok je išao u Rasadnik nekoliko puta, ali nikada nije obišao prostor gdje su držani ljudi.⁶⁴⁰¹

1499. **Sveto Veselinović** je u svom svjedočenju izjavio da je, dok je bio član opštinskog kriznog štaba, svaki dan tokom maja i juna 1992. radio u zgradi "Sladare" u opštini Rogatica i da je, na putu kući, prolazio pored Rasadnika u opštini Rogatica.⁶⁴⁰² Svjedok je od svog brata čuo da su u Rasadniku zatočeni i srpski vojnici i muslimanski ["zarobljenici"].⁶⁴⁰³ Krajem 1992., svjedokov brat, koji je bio sudija, bio je angažovan u istragama u vezi s ovim zatočeničkim objektom i vodio je razgovore i sa Srbima i s Muslimanima u vezi sa zločinima počinjenim u opštini.⁶⁴⁰⁴ **Milovan Lelek** je u svom svjedočenju izjavio da je nekoliko puta obišao zatočenički objekat u Rasadniku da bi obavio razgovore s pripadnicima svoje brigade koji su, zbog disciplinskih prekršaja, tamo bili pritvoreni zajedno s Muslimanima.⁶⁴⁰⁵ Svjedok nije imao saznanja ni o kakvom mučenju zatočenika i u svom svjedočenju je izjavio da su civili, koji nisu

⁶³⁹³ Mile Ujić, T. 26992-26993, 26995-26996; P6831 (Mapa objekta Rasadnik, s oznakama koje je unio Mile Ujić).

⁶³⁹⁴ D691 (Mile Ujić, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 31.

⁶³⁹⁵ D691 (Mile Ujić, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 31.

⁶³⁹⁶ D708 (Milenko Rajak, izjava svjedoka, 6. juni 2014.), par. 10; Milenko Rajak, T. 27285-27286, 27350.

⁶³⁹⁷ Milenko Rajak, T. 27346, 27351.

⁶³⁹⁸ D683 (Milenko Janković, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 13; Milenko Janković, T. 26665.

⁶³⁹⁹ D683 (Milenko Janković, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 12.

⁶⁴⁰⁰ D683 (Milenko Janković, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 13; Milenko Janković, T. 26667.

⁶⁴⁰¹ D683 (Milenko Janković, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 13; Milenko Janković, T. 26667.

⁶⁴⁰² Sveto Veselinović, T. 28267, 28271.

⁶⁴⁰³ D770 (Sveto Veselinović, izjava svjedoka, 15. februar 2013.), par. 19; Sveto Veselinović, T. 28271-28272.

⁶⁴⁰⁴ D770 (Sveto Veselinović, izjava svjedoka, 15. februar 2013.), par. 19.

⁶⁴⁰⁵ D849 (Milovan Lelek, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 17.

počinili nikakav zločin, u Rasadniku bili smješteni, a ne zatočeni.⁶⁴⁰⁶ Prema riječima svjedoka, u Rasadniku su se nalazile dvije zgrade, zgrada vojničkog pritvora za pritvaranje vojnika, i jedna duža, veća zgrada prihvatnog centra za civile i starije osobe.⁶⁴⁰⁷ Svjedok je priznao da nikada nije ušao ni u jednu od tih zgrada i da su ljudi s kojima je išao da obavlja razgovore bili izvođeni iz njih.⁶⁴⁰⁸

1500. **Novica Andrić** je u svom svjedočenju izjavio da je za zatočenički objekat Rasadnik saznao kada je u oktobru 1992. došao u Rogaticu da bi se pridružio Rogatičkoj brigadi.⁶⁴⁰⁹ U Rogatičkoj brigadi je bio na dužnosti policajca/vozača i ponekad je dovozio u Rasadnik vojnike koji su prekršili vojnu disciplinu.⁶⁴¹⁰ U to vrijeme, Rasadnik je bio jedini zatočenički objekat u Rogatici za Muslimane i Srbe.⁶⁴¹¹ Upravnik je bio Vinko Bojić, zvani Vili.⁶⁴¹² Do oktobra 1992., obezbjeđenje je vršio MUP, a u oktobru je obezbjeđenje vršeno zajedno sa Vojnom policijom ili isključivo od strane Vojne policije.⁶⁴¹³

1501. Prema riječima tog svjedoka, u Rasadniku su postojala dva zasebna objekta, vojni pritvor i prihvatni centar, koji je bio prebačen iz srednje škole "Veljko Vlahović" u Rasadnik.⁶⁴¹⁴ Kada je bio u Rasadniku, vidio je civile koji, za razliku od vojnika držanih u pritvoru, nisu bili zaključani i koji su se kretali ispred paviljona u dvorištu.⁶⁴¹⁵ Ratni zarobljenici i civili držani su u različitim "paviljonima", ali su u ljeto 1993. stavljeni na iste spiskove zatočenika za razmjenu.⁶⁴¹⁶ Dana 1. februara 1993., Komanda DK-a izdala je spisak ratnih zarobljenika u objektu Rasadnik, na kojem su bila imena Muslimanki; jedna od tih žena bila je rođena, kako piše u stupcu "godište", 1892. godine.⁶⁴¹⁷ Dana 10. aprila 1993., DK je izdao širi spisak "zarobljenih lica muslimanske

⁶⁴⁰⁶ D849 (Milovan Lelek, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 17; Milovan Lelek, T. 29603-29604, 29611.

⁶⁴⁰⁷ Milovan Lelek, T. 29615, 29618-29619, 29625, 29651-29652.

⁶⁴⁰⁸ Milovan Lelek, T. 29607.

⁶⁴⁰⁹ D665 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 23. februar 2013.), par. 16-17.

⁶⁴¹⁰ D665 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 23. februar 2013.), par. 15, 17; D666 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 6. juni 2014.), par. 7; Novica Andrić, T. 26379-26380, 26384, 26405.

⁶⁴¹¹ D665 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 23. februar 2013.), par. 16.

⁶⁴¹² Novica Andrić, T. 26405-26406. Pretresno vijeće smatra da se ime i prezime Vinko Bosić u transkriptu, u stvari, odnosi na Vinka Bojića.

⁶⁴¹³ D666 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 6. juni 2014.), par. 6.

⁶⁴¹⁴ D666 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 6. juni 2014.), par. 5-6; Novica Andrić, T. 26406, 26409-26410.

⁶⁴¹⁵ Novica Andrić, T. 26409.

⁶⁴¹⁶ D666 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 6. juni 2014.), par. 6; Novica Andrić, T. 26406-26409; P6804 (DK-ov spisak ratnih zarobljenika u logoru "Vili", Rogatica, 1. februar 1993.); P6805 (Komanda DK-a, "Spisak zarobljenih lica muslimanske nacionalnosti", 10. april 1993.).

⁶⁴¹⁷ Novica Andrić, T. 26406-26407; P6804 (DK-ov spisak ratnih zarobljenika u logoru "Vili", Rogatica, 1. februar 1993.), str. 1-2.

nacionalnosti" na kojem su bila ista ženska muslimanska imena.⁶⁴¹⁸ Prema riječima svjedoka, ljudi u objektu Rasadnik mogli su slobodno da odu, ali su se u objektu osjećali bezbjednije.⁶⁴¹⁹ Tokom nekoliko svojih dolazaka, lično je vidio da zatočenici dobijaju istu hranu kao i osoblje u objektu i vojnici brigade.⁶⁴²⁰ Prema riječima svjedoka, uslovi su bili jednaki za sve, bez obzira na dob i nacionalnost.⁶⁴²¹ Zatočenici su uglavnom cijepali drva za kuhinju i radili u štali.⁶⁴²²

1502. Pretresno vijeće napominje da su Novica Andrić i Milovan Lelek u svojim svjedočenjima izjavili da je u Rasadniku bio sabirni ili prihvatni centar za civile. Naglasili su da civili tamo nisu bili zatočeni. Milenko Janković je samo govorio o srpskim i muslimanskim vojnicima koji su bili zatočeni u Rasadniku. Ta svjedočenja su u oštroj suprotnosti s dokazima iz prve ruke četiri bivša zatočenika da su civili u Rasadniku držani protiv svoje volje. Pretresno vijeće smatra da se Andrićevo svjedočenje u tom pogledu zasniva samo na onom što je vidio tokom nekoliko obilazaka i na tome kako je protumačio ono što je vidio. Iako su Lelek i Janković tvrdili da su nekoliko puta bili u Rasadniku, priznali su da nikada nisu obišli taj prostor ni ulazili u zgrade u kojima su držani ljudi. U tim okolnostima, Pretresno vijeće će se u tom pogledu osloniti na dosljedne dokaze koje su iznijela četiri bivša zatočenika.

1503. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su u periodu od barem avgusta 1992. do aprila 1994., bosanski Muslimani, muškarci i žene svih starosnih dobi, držani u zatočeničkom objektu Rasadnik u periodima koji su trajali od nekoliko dana do duže od jedne godine. Iako Pretresnom vijeću nije predložen nijedan dokaz o ukupnom broju zatočenika, Vijeće konstatuje da je u avgustu 1992. u tom objektu bilo oko 100 Muslimana. Pretresno vijeće napominje da je u objektu bilo i srpskih vojnika koji su držani odvojeno, uključujući srpske vojnike koji su bili pritvoreni u objektu zbog disciplinskih prekršaja. Pretresno vijeće konstatuje da zatočenici nisu imali tekuće vode, klozete i medicinsku njegu, te da su imali nedovoljno hrane.

1504. Zgrada zatočeničkog objekta Rasadnik bila je u junu 1992. u nadležnosti policije i VRS-a, iako su do oktobra 1992. stražari bili pripadnici civilne policije iz Rogatice. Miloš Vojinović je bio upravnik najmanje tokom jednog dijela tog perioda, do oktobra

⁶⁴¹⁸ Novica Andrić T. 26408; P6805 (Komanda DK-a, "Spisak zarobljenih lica muslimanske nacionalnosti", 10. april 1993.), str. 1-3.

⁶⁴¹⁹ Novica Andrić, T. 26411.

⁶⁴²⁰ D665 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 23. februar 2013.), par. 17.

⁶⁴²¹ D666 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 6. juni 2014.), par. 6.

⁶⁴²² D665 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 23. februar 2013.), par. 17.

1992. U nekom trenutku u oktobru ili novembru 1992., VRS je preuzeo nadležnost nad ovim zatočeničkim objektom, a obezbjeđivali su ga pripadnici Vojne policije. Milorad Mile Bojat je postavljen za upravnika u oktobru 1992. Krajem 1992., zamijenio ga je Vinko Bojić zvani Vili, pripadnik Rogatičke brigade VRS-a (v. zaključak Pretresnog vijeća u poglavlju 4.11.1, *Prilog C i incidenti ubijanja koji nisu navedeni u prilogima Optužnici*; za Rogatičku brigadu VRS-a, v. poglavlje 3.1.2). Pretresno vijeće stoga konstatuje da su SJB i VRS, u periodu od juna do oktobra 1992., a VRS nakon oktobra 1992., držali ljude u zatočeništvu u zatočeničkom objektu Rasadnik i da su bili odgovorni za uslove u tom objektu.

1505. Kada je taj objekat bio u nadležnosti policije i VRS-a, zatočenike su često ispitali i surovo tukli Radisav Ljubinac zvani Pjano, pripadnik srpske policije, Miloš Vojinović i neki stražari.

1506. Premlaćivanja su se nastavila nakon što je VRS preuzeo objekat i postala još gora pod Vinkom Bojićem. Prilikom premlaćivanja, Bojiću je pomagao njegov brat i stražari Branko Planojević i čovjek zvani Sorak, koji su svi bili pripadnici Vojne policije. Premlaćivanja su ponekad trajala danima i bila su tako teška da su neke zatočenike morali nositi natrag u njihove sobe, a uslijed njih su zadobili i trajne povrede. Bojić je zlostavljao neke od svojih žrtava cigaretama i lovačkim nožem, lomio im kosti, čupao zube, skakao po njima, tjerao ih da gutaju metke, a nekima je naredio da tuku vlastite srodnike. Uz Planojevićevu pomoć, Bojić je često silovao zatočenice i tjerao zatočene muškarce i žene da vrše seksualne radnje. Nasilje u tom zatočeničkom objektu često je bilo popraćeno time što su počinioci vikali na zatočenike, zvali ih "balijama", psovali im "balijsku majku" ili ih nazivali "ustašama".

1507. Pretresno vijeće će dalje razmotriti gore navedeno u vezi s tačkom 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incidenti koji nisu navedeni u prilogima Optužnici

1508. Osim incidenata 16.1 i 16.3 iz Priloga C Optužnici, o kojima je bilo riječi gore u tekstu, optuženi je prema Optužnici odgovoran za protivpravno zatočenje, mučenje, premlaćivanje, zlostavljanje, silovanje, druga djela seksualnog nasilja i podvrgavanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata nehumanim životnim uslovima u drugim

zatočeničkim objektima u opštini Rogatica.⁶⁴²³ U vezi s tim navodima, Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje je iznio **Šefik Hurko**, bosanski Musliman, koji je bio zatočen u logoru Rasadnik, opština Rogatica,⁶⁴²⁴ u vezi s navodima o zatočenju u policijskoj stanici u Rogatici; dokumentarni dokazi, kao i dokazi koje su iznijeli **Mile Ujić**, koji je od 1990. do marta 1992. bio predsjednik Izvršnog odbora Skupštine opštine Rogatica, a od početka maja 1992. do kraja 1992. načelnik i vršilac dužnosti načelnika štaba Rogatičke brigade,⁶⁴²⁵ **Milorad Sokolović**, koji je od aprila 1992. do 25. juna 1992. bio predsjednik Kriznog štaba Rogatica, a od maja 1992. do oktobra 1993. predsjednik Izvršnog odbora Skupštine opštine Rogatica,⁶⁴²⁶ i **Sveto Veselinović**, član SDS-a i Kriznog štaba opštine Rogatica,⁶⁴²⁷ u vezi s navodima o zatočenju u fabrici "Sladara" u Rogatici; kao i dokazi koje je iznio **Đoko Razdoljac**, koji je od kraja 1992. do kraja 1995. bio pomoćnik komandanta Rogatičke brigade VRS-a za pozadinu,⁶⁴²⁸ kao i dokumentarni dokazi o navodima o zatočenju u vojnom prihvatnom centru u Rogatici.

Stanica policije Rogatica

1509. **Šefik Hurko** je u svom svjedočenju izjavio da je 2. septembra 1992., dok je bio zatočen u Rasadniku (v. poglavlje 4.11.2, *Incident 16.3 iz Priloga C Optužnici*), odveden u stanicu policije Rogatica.⁶⁴²⁹ Dok su išli prema stanici, policajac "srpskog" SUP-a koji se prezivao Kovačević prijetio mu je smrću i tražio da prizna da je njegov otac organizovao sastanak dvojice ljudi koji su se zvali Lelek i Ramiz Alajbegović.⁶⁴³⁰ Kovačević je rekao svjedoku da je njegov otac već priznao da je organizovao taj

⁶⁴²³ Optužnica, par. 39(b)-(c), 47, 53, 59(b)-(d), (g).

⁶⁴²⁴ P164 (Šefik Hurko izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), str. 1, par. 15, 21-22, 49; Šefik Hurko, T. 2220.

Dokazi Šefika Hurka takođe su razmotreni u poglavlju 4.11.2, *Incident 16.3 iz Priloga C Optužnici*.

⁶⁴²⁵ D691 (Mile Ujić, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 4; Mile Ujić, T. 26856-26857, 26863, 26925-26926, 27027-27029; P6824 (Policijski zapisnik o razgovoru s Miletom Ujićem od 6. juna 2004.), str. 2, 4; P6833 (Naređenje komandanta Rogatičke brigade Rajka Kušića, 15. decembar 1992.), str. 1.

⁶⁴²⁶ D652 (Milorad Sokolović, izjava svjedoka, 6. juni 2014.), par. 7, 15-16; Milorad Sokolović, T. 26014, 26029, 26054, 26057; P6776 (Službena zabilješka MUP-a bosanskih Srba, 17. juni 2004.), str. 1.

⁶⁴²⁷ D770 (Sveto Veselinović, izjava svjedoka, 15. februar 2013.), par. 1, 3, 13, 15, 22; Sveto Veselinović, T. 28226, 28248-28250, 28258; P6906 (Članak iz *Politike*, 5. juli 1991.), str. 1; P6908 (Odluka o imenovanju Svete Veselinovića za člana Kriznog štaba Srpske opštine Rogatica, 24. maj 1992.); D774 (Odluka Izvršnog odbora opštine Rogatica o imenovanju Svete Veselinovića na dužnost sekretara Sekretarijata u Opštinskoj upravi društvenih prihoda, 18. februar 1991.).

⁶⁴²⁸ P3491 (Đoko Razdoljac, transkript iz predmeta *Tolimir*, 30. novembar 2010.), str. 8228, 8233.

⁶⁴²⁹ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 25, 27-29.

⁶⁴³⁰ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 28; Šefik Hurko, T. 2224.

sastanak, nakon što je pretučen u stanici policije.⁶⁴³¹ Kada je došao u stanicu, svjedok je vidio svog oca koji je bio sav krvav, kao i nekoliko policajaca i jednog bivšeg policajca koji se zvao Anđelko i koji je ispitivao njegovog oca.⁶⁴³² Svjedok je među policajcima prepoznao i Željka Bogdanovića.⁶⁴³³ Hurki su naredili da sjedne do svog oca i pitali ga da li je njegov otac organizovao sastanak Alajbegovića i Leleka.⁶⁴³⁴ Svjedok je zatim odveden na "rad" i vratio se u logor Rasadnik naveče.⁶⁴³⁵ Istoga dana, njegov otac je vraćen u logor Rasadnik tako surovo premlaćen da se nije mogao kretati 15 dana.⁶⁴³⁶

1510. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 2. septembra 1992., otac Šefika Hurke, Musliman koji je bio zatočen u Rasadniku, kako je konstatovano u poglavlju 4.11.2, *Incident 16.3 iz Priloga C Optužnici*, držan u stanici policije Rogatica. Tokom zatočenja, ispitivalo ga je nekoliko policajaca, uključujući Željka Bogdanovića i bivšeg policajca po imenu Anđelko, i tako su ga surovo pretukli da se nije mogao kretati 15 dana. Hurkin otac vraćen je u logor Rasadnik istog dana. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkom 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Fabrika "Sladara"

1511. **Mile Ujić** je u svom svjedočenju izjavio da je Mehmed Agić, koji je prije rata bio komandant zajedničkog TO-a, a tokom rata komandant muslimanskog TO-a, bio zatočen u "Sladari".⁶⁴³⁷ Dana 23. juna 1992., Rajko Kušić, komandant Rogatičke brigade, izvijestio je Komandu SRK-a da je Mehmed Agić, jedan od osnivača TO-a, zarobljen u Vragolovima.⁶⁴³⁸ Tokom obilaska fabrike "Sladara", Ujić je vidio Agića kako leži na podu, s povezom preko očiju i vezanih ruku.⁶⁴³⁹ Ubrzo nakon toga, u prostoriju je ušao Kušić i rekao svjedoku da ode odatle.⁶⁴⁴⁰ **Milorad Sokolović** je u svom svjedočenju izjavio da je sjedište Kriznog štaba Rogatica bilo u fabrici slada

⁶⁴³¹ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 28.

⁶⁴³² P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 29.

⁶⁴³³ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 29.

⁶⁴³⁴ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 30.

⁶⁴³⁵ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 30-31.

⁶⁴³⁶ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 31.

⁶⁴³⁷ Mile Ujić, T. 26985-26986.

⁶⁴³⁸ P4387 (Izveštaj Rogatičke brigade Komandi SRK-a, 23. juni 1992.), str. 1. Pretresno vijeće smatra da su Mehmed Agić i Mehmed Agić jedna te ista osoba.

⁶⁴³⁹ Mile Ujić, T. 26986-26987, 27019-27020.

⁶⁴⁴⁰ Mile Ujić, T. 26986-26987, 27020. Pretresno vijeće smatra da su fabrika "Sladara" i fabrika pivskog slada "Sladara" (Tvornica Slada) jedna te ista zgrada.

"Sladara".⁶⁴⁴¹ Prema riječima tog svjedoka, ni Mehmed Agić ni drugi ljudi nisu nikada bili zatočeni ni zlostavljani u dijelu fabrike u kojem je bilo sjedište Kriznog štaba.⁶⁴⁴² Prema Sokolovićevim riječima, moguće je da su Agića držali u drugim dijelovima zgrade.⁶⁴⁴³ **Sveto Veselinović** je u svom svjedočenju izjavio da je on, dok je bio član Kriznog štaba Rogatica, radio u zgradi "Sladare" svaki dan.⁶⁴⁴⁴

1512. Pretresno vijeće konstatuje da dokazi koje je iznio Mile Ujić u vezi sa zatočenjem Agića u fabrici "Sladara", nisu u suprotnosti sa dokazima koje je iznio Milorad Sokolović jer, prema Sokolovićevim riječima, Agić nije bio zatočen u dijelu fabrike u kojem je bilo sjedište Kriznog štaba. Međutim, shodno dokazima koje je iznio Sokolović, moguće je da je Agić bio zatočen u drugim dijelovima zgrade. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je u nekom trenutku nakon 23. juna 1992., Mehmed Agić, koji je tokom rata bio komandant muslimanskog TO-a Rogatice, bio zatočen u fabrici "Sladara" u Rogatici, pod nadležnošću Rajka Kušića, komandanta Rogatičke brigade VRS-a (u vezi s ovom brigadom, v. poglavlje 3.1.2). Agić je, najmanje jednom prilikom, imao povez preko očiju i vezane ruke. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkom 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Vojni prihvatni centar u Rogatici

1513. Prema dopisu organa za obavještajno-bezbjednosne poslove komande 1. brdske brigade, upućenom Upravi bezbjednosti Glavnog štaba VRS-a i odjeljenju bezbjednosti Komande DK-a, u periodu od 28. jula 1995. nadalje, u vojnom prihvatnom centru u Rogatici držana su 44 Muslimana.⁶⁴⁴⁵ Među osobama koje su držane u tom prihvatnom centru bili su jedan imam i bivši predsjednik Ratnog predsjedništva Žepe, jedan elektroinženjer i bivši predsjednik opštinskog Izvršnog odbora i jedan šumarski inženjer i bivši komandant štaba Civilne zaštite.⁶⁴⁴⁶ Tim ljudima je 1. brdska brigada dodijelila status ratnih zarobljenika.⁶⁴⁴⁷ **Đoko Razdoljac** je izjavio da su i srpski vojnici bili

⁶⁴⁴¹ Milorad Sokolović, T. 26014-26015.

⁶⁴⁴² Milorad Sokolović, T. 26056-26057, 26063.

⁶⁴⁴³ Milorad Sokolović, T. 26056.

⁶⁴⁴⁴ Sveto Veselinović, T. 28267.

⁶⁴⁴⁵ P3496 (Dopis 1. brdske brigade, upućen Glavnom štabu VRS-a i Komandi DK-a, 30. juli 1995.), str. 1-2.

⁶⁴⁴⁶ P3496 (Dopis 1. brdske brigade, upućen Glavnom štabu VRS-a i Komandi DK-a, 30. juli 1995.), str. 1.

⁶⁴⁴⁷ P3496 (Dopis 1. brdske brigade, upućen Glavnom štabu VRS-a i Komandi DK-a, 30. juli 1995.), str. 1-2.

prитворени u drugim prostorijama u centru.⁶⁴⁴⁸ Ranjene zatočenike je redovno pregledao ljekar, a organi bezbjednosti 1. brdske brigade obavijestili su nadležne organe bezbjednosti Glavnog štaba VRS-a i Komande DK-a da je nekim ranjenicima potreban hirurški zahvat.⁶⁴⁴⁹ Na osnovu naređenja generala Tolimira, "ratni zarobljenici" razdvojeni su prema zdravstvenom stanju i ranijem učešću u organima uprave, imamu je dozvoljeno da u svojoj prostoriji obavlja molitve, zatočenici su dobijali hranu tri puta dnevno, mogli su da koriste poljski WC, imali su medicinsku njegu i registrovao ih je MKCK.⁶⁴⁵⁰

1514. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su, u periodu od 28. jula 1995., 44 Muslimana, uključujući one koje je 1. brdska brigada VRS-a nazvala "ratnim zarobljenicima", držana u vojnom prihvatnom centru u Rogatici koji je bio u nadležnosti 1. brdske brigade VRS-a. Među tim zatočenicima bili su jedan imam i bivši predsjednik Ratnog predsjedništva Žepe, jedan elektroinženjer i bivši predsjednik izvršnog odbora opštine i jedan šumarski inženjer i bivši komandant štaba Civilne zaštite. Zatočenici su dobijali hranu tri puta dnevno, imali su medicinsku njegu, mogli su da koriste poljski WC, registrovao ih je MKCK, a imamu je bilo dozvoljeno da obavlja molitve. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkom 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

⁶⁴⁴⁸ P3491 (Đoko Razdoljac, transkript iz predmeta *Tolimir*, 30. novembar 2010.), str. 8263.

⁶⁴⁴⁹ P3496 (Dopis 1. brdske brigade, upućen Glavnom štabu VRS-a i Komandi DK-a, 30. juli 1995.), str. 3.

⁶⁴⁵⁰ P3496 (Dopis 1. brdske brigade, upućen Glavnom štabu VRS-a i Komandi DK-a, 30. juli 1995.), str. 3-4.

4.11.3 Uništavanje privatne i javne imovine, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte

1515. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za bezobzirno uništavanje privatne imovine, uključujući kuće i poslovne objekte i javnih dobara, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte, navedene u incidentu 12 iz Priloga D Optužnici, u opštini Rogatica, u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁶⁴⁵¹ Konkretno, u Optužnici se navodi da su u periodu od barem juna do decembra 1992. uništene džamija Arnaudija i Čaršijska džamija u gradu Rogatici i tri džamije na području Vragolova.⁶⁴⁵² Odbrana je tvrdila da su "muslimanski ekstremisti" palili kuće i stanove tokom prvobitnog odlaska bosanskih Srba iz opštine.⁶⁴⁵³ Odbrana je dalje tvrdila da dokazi pokazuju da su džamije u opštini uništene dok je teritorija te opštine bila pod kontrolom Muslimana, uključujući dvije džamije u gradu Rogatici koje su korištene u vojne svrhe i koje su uništene tokom borbi.⁶⁴⁵⁴ Odbrana je takođe tvrdila da dokazi ne pokazuju da je VRS imao namjeru da uništi sakralne objekte i spomenike kulture nesrba u Rogatici.⁶⁴⁵⁵ Pretresno vijeće će ovu potonju tvrdnju razmotriti u svom relevantnom zaključku u poglavlju 8. Međutim, što se tiče optužbe za uništavanje, Optužnica nije ograničena samo na incidente iz priloga Optužnici.⁶⁴⁵⁶ Shodno tome, Pretresno vijeće nije zanemarilo dokaze koji izlaze izvan okvira incidenta 12 iz Priloga D Optužnici. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno 1136 i 1137 u vezi s ovom optužbom. Vijeću su, nadalje, predloženi dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-081, Alija Isaković, svjedok RM-037, Elvir Pašić i Armin Baždar**, bosanski Muslimani iz opštine Rogatica;⁶⁴⁵⁷ **Šefik Hurko**, bosanski Musliman, koji je od avgusta 1992. do kraja aprila 1994. bio zatočen u logoru Rasadnik;⁶⁴⁵⁸ **Milenko**

⁶⁴⁵¹ Optužnica, par. 47,52, 59(j), incident 12 iz Priloga D Optužnici.

⁶⁴⁵² Optužnica, incident 12 iz Priloga D Optužnici.

⁶⁴⁵³ Završni podnesak odbrane, par. 1432.

⁶⁴⁵⁴ Završni podnesak odbrane, par. 1470-1471, 1477, 1482.

⁶⁴⁵⁵ Završni podnesak odbrane, par. 1482.

⁶⁴⁵⁶ Za više o ovom pitanju, v. Dodatak B.

⁶⁴⁵⁷ **Svjedok RM-081**: P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), str. 1, par. 1-2; svjedok RM-081, T. 3686-3687; P308 (List sa pseudonimom za svjedoka RM-081). **Alija Isaković**: P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 1; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 1. **Svjedok RM-037**: P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), str. 1, par. 3. **Elvir Pašić**: P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), str. 1, par. 1. **Armin Baždar**: P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 1-2; P2224 (Armin Baždar, transkript iz predmeta *Karadžić*, 5. septembar 2011.), str. 18382.

⁶⁴⁵⁸ P164 (Šefik Hurko izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), str. 1, par. 15, 21-22, 49; Šefik Hurko, T. 2220).

Janković, bivši pripadnik jedinice TO-a Rogatica u Pješevici i bivši vojnik VRS-a;⁶⁴⁵⁹ **Sveto Veselinović**, član SDS-a i Kriznog štaba opštine Rogatica;⁶⁴⁶⁰ i **András Riedlmayer**, bibliograf i stručnjak za dokumentiranje umjetničke građe,⁶⁴⁶¹ i ono smatra da ti dokazi ne pobijaju činjenice o kojima je presuđeno.⁶⁴⁶² Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje su iznijeli **Đoko Razdoljac**, koji je od kraja 1992. do kraja 1995. bio pomoćnik komandanta Rogatičke brigade VRS-a za pozadinu;⁶⁴⁶³ **Mile Ujić**, koji je od 1990. do marta 1992. bio predsjednik Izvršnog odbora Skupštine opštine Rogatica, a od početka maja 1992. do kraja 1992. načelnik i vršilac dužnosti načelnika štaba Rogatičke brigade;⁶⁴⁶⁴ i **Milovan Lelek**, koji je od kraja maja 1992. do 1994. bio pomoćnik načelnika štaba za operativno-nastavne poslove Rogatičke brigade.⁶⁴⁶⁵ Dokazi koje su iznijeli **Elvir Pašić** i **Šefik Hurko**, kao i dijelovi dokaza koje su iznijeli **svjedok RM-081**, **svjedok RM-037** i **Alija Isaković**, razmotreni su u poglavljima 4.11.5 i 4.11.7.

1516. **Alija Isaković** je izjavio da je u periodu od kraja 1991. do 9. ili 10. juna 1992., vidio jedinice JNA kako prolaze Rogaticom u oklopnim vozilima i pucaju na kuće Muslimana i na džamije.⁶⁴⁶⁶

⁶⁴⁵⁹ D683 (Milenko Janković, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 3; Milenko Janković, T. 26664.

⁶⁴⁶⁰ D770 (Sveto Veselinović, izjava svjedoka, 15. februar 2013.), par. 1, 3, 13, 15, 22; Sveto Veselinović, T. 28226, 28248-28250, 28258; P6906 (Članak iz *Politike*, 5. juli 1991.), str. 1; P6908 (Odluka o imenovanju Svete Veselinovića za člana Kriznog štaba Srpske opštine Rogatica, 24. maj 1992.); D774 (Odluka Izvršnog odbora opštine Rogatica o imenovanju Svete Veselinovića na dužnost sekretara Sekretarijata u Opštinskoj upravi društvenih prihoda, 18. februar 1991.).

⁶⁴⁶¹ P2503 (Izveštaj vještaka Andrása Riedlmayera, decembar 2012.), par. 75; András Riedlmayer, T. 17888; P2504 (Biografija Andrása Riedlmayera), str. 1.

⁶⁴⁶² **Svjedok RM-081**: P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 30-32, 83-84; svjedok RM-081, T. 3705. **Svjedok RM-037**: P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 56-57. **Armin Baždar**: P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 4.

Sveto Veselinović: D770 (Sveto Veselinović, izjava svjedoka, 15. februar 2013.), par. 18; Sveto Veselinović, T. 28237; D772 (Video-snimak centra Rogatice), 21:34-22:10. **András Riedlmayer**: P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 69-79; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 24; P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.). **Milenko Janković**: Milenko Janković, T. 26645-26646. **Šefik Hurko**: Šefik Hurko, T. 2222. **Alija Isaković**: P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 3; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 2-3. Dokazi Šefika Hurka takođe su razmotreni u poglavlju 4.11.5, a dokazi koje su iznijeli Alija Isaković, svjedok RM-081 i svjedok RM-037 su takođe razmotreni u poglavlju 4.11.7. Za pristup Pretresnog vijeća u vezi s dokazima koje je iznio Riedlmayer, v. Dodatak B.

⁶⁴⁶³ P3491 (Đoko Razdoljac, transkript iz predmeta *Tolimir*, 30. novembar 2010.), str. 8228, 8233.

⁶⁴⁶⁴ D691 (Mile Ujić, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 4; Mile Ujić, T. 26856-26857, 26863, 26925-26926, 27027-27029; P6824 (Policijski zapisnik o razgovoru s Miletom Ujićem od 6. juna 2004.), str. 2, 4; P6833 (Naređenje komandanta Rogatičke brigade Rajka Kušića, 15. decembar 1992.), str. 1.

⁶⁴⁶⁵ D849 (Milovan Lelek, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 8, 14.

⁶⁴⁶⁶ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 2, 4; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine, 30. mart 1993.), str. 4.

1517. **Svjedok RM-037** je izjavio da su u periodu od 22. maja do barem avgusta 1992. sve kuće Muslimana u selima oko Rogatice bile spaljene bez ikakvog povoda.⁶⁴⁶⁷ Prema riječima svjedoka, uništavanje muslimanskih sela bilo je sistematsko i bez opravdanja, jer u opštini nije bilo muslimanskih vojnih objekata ni vojnog otpora.⁶⁴⁶⁸ TO je bio razoružan i Muslimani nisu imali oružja da bi organizovali otpor.⁶⁴⁶⁹

1518. Do kraja 1992., u opštini Rogatica minirano je više od deset džamija.⁶⁴⁷⁰ To su, između ostalog, bile Gradska džamija u Rogatici, džamija Arnaudija i tri džamije na području Vragolova, zapadno od grada Rogatice, uključujući džamiju u Vragolovima.⁶⁴⁷¹

1519. Što se tiče džamije Arnaudija u gradu Rogatici, **svjedok RM-081** je konkretno naveo da je ona uništena krajem juna ili početkom jula 1992.⁶⁴⁷² Dok je bio zatočen u školi "Veljko Vlahović", svjedok je vidio Danka Nerića, koji je nosio sivomaslinastu uniformu JNA, i njegovog brata kako prolaze pored škole u tenku, u pravcu jedne od džamija, a zatim je čuo par udara ili udaraca. Deset minuta kasnije, svjedok je vidio kako se tenk vraća. Ona dva brata su poslije podne razgovarala s nekoliko ljudi u školskoj sali. Svjedokova supruga, koja je bila u sali, rekla je svjedoku da je čula da je džamija djelimično uništena. Sljedećeg dana, došli su drugi ljudi da dovrše uništavanje džamije.⁶⁴⁷³ Svjedok je pretpostavio da je Čaršijska džamija uništena kada je to područje čišćeno krajem jula 1992.⁶⁴⁷⁴ **Isaković** je izjavio da su Srbi buldožerom sravnili sa zemljom džamije u gradu Rogatici.⁶⁴⁷⁵ Prema izvještaju **Andrésa Riedlmayera**, džamija Arnaudija i Čaršijska džamija su spaljene, a njihove ruševine sravnjene sa zemljom.⁶⁴⁷⁶

1520. Još tri svjedoka su iznijela dodatne dokaze o okolnostima uništavanja džamija u gradu Rogatici. **Milovan Lelek** je u svom svjedočenju izjavio da su te džamije bile

⁶⁴⁶⁷ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 11-12, 56.

⁶⁴⁶⁸ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 56.

⁶⁴⁶⁹ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 56.

⁶⁴⁷⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1137.

⁶⁴⁷¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1137. Pretresno vijeće smatra da Vragolovi znači Vragolovi.

⁶⁴⁷² P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 83-84; svjedok RM-081, T. 3691, 3705.

⁶⁴⁷³ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 84.

⁶⁴⁷⁴ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 83.

⁶⁴⁷⁵ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 5.

⁶⁴⁷⁶ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrésa Riedlmayera), str. 69-73; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrésa Riedlmayera); P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrésa Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

korištene u vojne svrhe i da je iz njih otvarana vatra. Muslimanske snage imale su snajpersko gnijezdo na jednoj džamiji, gdje su formirane Zelene beretke. Ta džamija je uništena tenkovskom vatrom za vrijeme borbi. Kraj druge džamije bilo je mitraljesko gnijezdo. Muslimanske snage su koristile tu džamiju za skladištenje mina i džamija je uništena minobacačkom vatrom kada je za vrijeme borbi gađano mitraljesko gnijezdo.⁶⁴⁷⁷ **Sveto Veselinović** je u svom svjedočenju izjavio da je 29. ili 30. jula 1992., pet ili šest dana nakon što su "naoružani Muslimani" otišli iz Rogatice, ušao u grad i vidio mitraljesko gnijezdo koje je bilo postavljeno na krovu jedne stambene zgrade, 30 metara od jedne od džamija.⁶⁴⁷⁸ **Milenko Janković** je u svom svjedočenju izjavio da se džamija, koja je uništena 24. juna 1992., nalazila u dijelu grada Rogatice u kojem srpske snage nisu imale kontrolu.⁶⁴⁷⁹

1521. Što se tiče uništavanja drugih vjerskih spomenika, kao i privatne i javne imovine u gradu Rogatici, **svjedok RM-037** je izjavio da je tokom rata uništeno muslimansko groblje u Rogatici.⁶⁴⁸⁰ **Riedlmayer** je u svom svjedočenju izjavio da je zgrada u kojoj su bili pisarnica, istorijski arhiv i biblioteka Islamske zajednice u Rogatici spaljena u junu 1992., što je dovelo do uništenja cijele biblioteke.⁶⁴⁸¹ Prema riječima ovog svjedoka, okolne zgrade bile su u dobrom stanju.⁶⁴⁸² Prema riječima **svjedoka RM-081**, samo je katolička crkva u Rogatici, koja se nalazila preko puta škole "Veljko Vlahović", ostala neoštećena.⁶⁴⁸³ **Mile Ujić** je u svom svjedočenju izjavio da je ta crkva bila na teritoriji pod kontrolom Srba.⁶⁴⁸⁴ Takođe je izjavio da je sinagoga, kada je on ušao u grad 23. jula 1992., bila srušena sa zemljom i spaljena.⁶⁴⁸⁵ Ujić je dodao da su muslimanski ekstremisti, nakon što su Srbi otišli iz Rogatice, spalili mnogo privatnih kuća i stanova, dva kafića, hotel i trafostanicu u Rogatici.⁶⁴⁸⁶

1522. Što se tiče sela Seljani, **Armin Baždar** je izjavio da su u danima nakon 3. juna 1992., naoružani srpski vojnici u maskirnim uniformama i oznakama SDS-a, zajedno s

⁶⁴⁷⁷ D849 (Milovan Lelek, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 20.

⁶⁴⁷⁸ D770 (Sveto Veselinović, izjava svjedoka, 15. februar 2013.), par. 18; Sveto Veselinović, T. 28237; D772 (Video-snimak centra Rogatice).

⁶⁴⁷⁹ Milenko Janković, T. 26645-26646.

⁶⁴⁸⁰ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 56-57.

⁶⁴⁸¹ P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

⁶⁴⁸² P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁶⁴⁸³ Svjedok RM-081, T. 3705. V. takođe Mile Ujić, T. 26897.

⁶⁴⁸⁴ Mile Ujić, T. 26897.

⁶⁴⁸⁵ Mile Ujić, T. 26897; D691 (Mile Ujić, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 27.

⁶⁴⁸⁶ D691 (Mile Ujić, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 25, 27.

pripadnicima Belih orlova, došli u selo i svjedoka i još oko 20 stanovnika, koji su uglavnom bili djeca, stavili u kućni pritvor do avgusta 1992.⁶⁴⁸⁷ Svjedok je po naglasku prepoznao da su pripadnici Belih orlova bili iz Srbije.⁶⁴⁸⁸ Neke muslimanske kuće u selu zapaljene su u periodu od maja do avgusta 1992.⁶⁴⁸⁹

1523. Prema **Riedlmayerovom** izvještaju, Vezir Jusufova džamija u Žepi dignuta je u vazduh 25. jula 1995. ili nakon tog datuma.⁶⁴⁹⁰ **Đoko Razdoljac** je izjavio da je vidio kako je, nakon pada enklave, jedna inženjerska jedinica VRS-a digla džamiju u vazduh.⁶⁴⁹¹ Kuće u Žepi su spaljene.⁶⁴⁹²

1524. Što se tiče dokaza koje je iznio Mile Ujić u vezi s počiniocima uništavanja privatne i javne imovine u gradu Rogatici, Pretresno vijeće konstatuje da su njegovi dokazi nejasni i da on nije naveo osnovu za saznanja na kojima temelji svoje zaključke, posebno zato što se ne zna da li je on bio u gradu u vrijeme tih uništavanja. Što se tiče dokaza koje je iznio Milovan Lelek da su džamije u gradu Rogatici korištene u vojne svrhe i da je iz njih otvarana vatra, Pretresno vijeće smatra da tim dokazima nedostaje osnova na kojima se temelje ta saznanja. Pored toga, Pretresno vijeće konstatuje da njegovi dokazi protivrječe pouzdanim svjedočenjima svjedoka RM-037 i svjedoka RM-081, koji su obojica bili u opštini tokom preuzimanja vlasti i koji su izjavili da u to vrijeme u opštini nije bilo ni otpora ni vojnih objekata. Shodno tome, Pretresno vijeće smatra da su pouzdana svjedočenja svjedoka RM-037 i svjedoka RM-081 u vezi s tim da u opštini tokom preuzimanja vlasti nije bilo otpora ni vojnih objekata i nije se oslonilo na dokaze koje su iznijeli Mile Ujić i Milovan Lelek u tom pogledu.

1525. Pretresno vijeće je razmotrilo dokaze koje je Janković iznio o tome da srpske snage nisu držale pod kontrolom dio grada Rogatice u kojem je uništena džamija. Međutim, Vijeće smatra da to nije presudno za pitanje ko je počinitelj uništavanja, naročito kada se uzme u obzir da pouzdano svjedočenje svjedoka RM-081 i operativni izvještaj Komande Rogatičke brigade, koji je uvršten u spis kao dokazni predmet P312, ukazuju na to da u gradu nije bilo oružanog otpora.

⁶⁴⁸⁷ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 3-4; P2224 (Armin Baždar, transkript iz predmeta *Karadžić*, 5. septembar 2011.), str. 18381-18382.

⁶⁴⁸⁸ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 3.

⁶⁴⁸⁹ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 4.

⁶⁴⁹⁰ P2503 (Izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, decembar 2012.), par. 41; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

⁶⁴⁹¹ P3491 (Đoko Razdoljac, transkript iz predmeta *Tolimir*, 30. novembar 2010.), str. 8263-8266, 8269-8270.

⁶⁴⁹² P3491 (Đoko Razdoljac, transkript iz predmeta *Tolimir*, 30. novembar 2010.), str. 8266.

1526. Shodno tome, Pretresno vijeće odbacuje argumente odbrane da su muslimanski ekstremisti palili stanove i kuće i da su neke od džamija uništene tokom oružanih borbi.

1527. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su srpske snage, u periodu od 21. maja do avgusta 1992., u gradu Rogatici, gađale i bacačima plamena spalile muslimanske kuće i otvarale vatru na trgovine iz tenkova i oklopnih transportera. Srpski dijelovi grada ostali su neoštećeni. Kušićev odred, VRS i dobrovoljačke jedinice iz Pančeva i Zrenjanina, uništili su jednu kuću u gradu u julu 1992. Pretresno vijeće dalje konstatuje da je srpska pješadija 2. avgusta 1992. zapalila kuće u muslimanskom selu Kozadre.

1528. Pretresno vijeće dalje konstatuje da su srpske snage uništile Čaršijsku džamiju i džamiju Arnaudiju u gradu Rogatici, približno krajem juna odnosno krajem jula 1992., kao i tri džamije na području Vragolova. Danko Nerić, vojnik u uniformi JNA, uništio je džamiju Arnaudiju. Na osnovu činjenica o kojima je presuđeno i dokaza, Pretresno vijeće konstatuje da su te džamije uništene korištenjem različitih sredstava za uništenje, uključujući miniranje. Pretresno vijeće dalje konstatuje da su srpske snage spalile zgradu u kojoj su se nalazili arhiv, pisarnica i biblioteka Islamske zajednice u gradu Rogatici.

1529. Pretresno vijeće takođe konstatuje da je jedna inženjerska jedinica VRS-a digla džamiju Žepi u vazduh nakon pada enklave.

1530. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ove incidente u vezi s tačkom 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

1531. Pretresno vijeće konstatuje da su druge džamije, kao i muslimanske kuće i sela u opštini, uključujući Tičijak, Malu Žepu, Biljino Polje, Pašić Kulu i Seljane, spaljeni ili na drugi način uništeni. Pretresnom vijeću nisu predloženi dokazi u vezi s počinocima tih uništavanja, te stoga neće dalje razmatrati te incidente u vezi ni sa jednom tačkom Optužnice.

4.11.4 Oduzimanje ili pljačka imovine

1532. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za oduzimanje ili pljačku imovine za vrijeme i poslije preuzimanja vlasti, za vrijeme hapšenja i zatočenja, kao i za vrijeme ili poslije deportacije ili prisilnog premještanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata u

opštini Rogatica u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁶⁴⁹³ Odbrana je iznijela argument (i) da su pripadnici paravojskih jedinica, čiji cilj je bila pljačka, bili aktivni i da su stvarali probleme u Rogatici i da je napuštena imovina Muslimana nažalost opljačkana; (ii) da nema dokaza ko je počinio oduzimanje ili pljačku imovine i da je zbog odlaska navodnih počinitelja s tog područja bilo nemoguće preduzeti daljnje korake u vezi s tim i disciplinski ih kazniti; i (iii) da optuženi nije imao nikakvu kontrolu nad navodnim počiniocima zbog toga što oni nisu bili dio strukture VRS-a.⁶⁴⁹⁴ Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-037**, bosanski Musliman iz muslimanskog sela Kozadre u opštini Rogatica;⁶⁴⁹⁵ **Šefik Hurko**, bosanski Musliman, koji je od avgusta 1992. do kraja aprila 1994. bio zatočen u logoru Rasadnik;⁶⁴⁹⁶ **Alija Isaković**, bosanski Musliman iz Rogatice;⁶⁴⁹⁷ **Armin Baždar**, bosanski Musliman iz Seljana u opštini Rogatica, koji je 1992. imao 15 godina,⁶⁴⁹⁸ i **svjedok RM-081**, bosanski Musliman iz opštine Rogatica.⁶⁴⁹⁹ Ti dokazi razmotreni su u poglavlju 4.11.2, *Incident 16.1 iz Priloga C Optužnici*, i u poglavlju 4.11.5.

1533. Pored toga, **svjedok RM-037** je iznio dokaze o jednom konkretnom incidentu. On je izjavio da su 15. avgusta 1992., on i drugi zatočeni bili okupljeni u jednoj prostoriji u pošti u naselju koje se zove Gračanica. Prisutni su bili Radisav Ljubinac i još jedan čovjek, kojeg je Ljubinac predstavio kao zagrebačkog Srbina zvanog Macola. Macola je naredio svjedoku da se skine, pretražio mu džepove i uzeo mu sav novac i dragocjenosti. Prema riječima svjedoka, Macola i Ljubinac uzimali su stvari i od drugih zatočenika, ali mu nije poznato šta i koliko stvari su oduzeli. Zatočenicima je takođe rečeno da trebaju izjaviti da su lojalni srpskoj državi.⁶⁵⁰⁰

1534. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su nakon 19. jula 1992. Radisav Ljubinac zvani Pjano i jedan zagrebački Srbin s nadimkom Macola zatočenicima uzeli nakit. Tom prilikom, zatočeni su takođe bili prisiljeni da potpišu

⁶⁴⁹³ Optužnica, par. 47, 59(i).

⁶⁴⁹⁴ Završni podnesak odbrane, par. 1433.

⁶⁴⁹⁵ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), str. 1, par. 3.

⁶⁴⁹⁶ P164 (Šefik Hurko izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), str. 1, par. 15, 21-22, 49; Šefik Hurko, T. 2220.

⁶⁴⁹⁷ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 1; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 1.

⁶⁴⁹⁸ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 1, -2; P2224 (Armin Baždar, transkript iz predmeta *Karadžić*, 5. septembar 2011.), str. 18382.

⁶⁴⁹⁹ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), str. 1, par. 1-2; svjedok RM-081, T. 3686-3687; P308 (List sa pseudonimom za svjedoka RM-081).

⁶⁵⁰⁰ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 23.

izjavu da su dobrovoljno prešli u srpsku pravoslavnu vjeru. Pretresno vijeće će razmotriti ovaj incident u vezi s tačkom 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

1535. U periodu od 9. ili 10. juna do 5. avgusta 1992., stražari u srednjoj školi "Veljko Vlahović" su naredili Muslimanu Aliji Isakoviću i drugim zatočenicima u toj školi da iznose stvari iz stanova u Rogatici i da ih utovare na kamione. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak iz poglavlja 4.11.2, *Incident 16.1 iz Priloga C Optužnici*, da su logor obezbjeđivali lokalni Srbi pod vođstvom Rajka Kušića, civilna policija, srpski TO i pripadnici paravojne jedinice. Dokazi ne ukazuju na nacionalnost vlasnika tih stvari. Pretresno vijeće stoga neće dalje razmatrati taj incident u vezi ni sa jednom tačkom Optužnice.

1536. Pretresno vijeće dalje konstatuje da je 15 avgusta 1992., u jednoj prostoriji pošte u Gračanici, u opštini Rogatica, Macola, u prisustvu Radisava Ljubinca, uzeo novac i dragocjenosti od svjedoka RM-037, bosanskog Muslimana, civila, koji je u to vrijeme bio zatočen u Rasadniku. Istom prilikom su Macola i Ljubinac takođe uzeli neidentifikovane predmete od drugih zatočenika u logoru Rasadnik. Pretresno vijeće takođe konstatuje da su, u avgustu i septembru 1992., stražari u logoru tjerali zatočenike iz logora Rasadnik, među kojima su bili bosanski Muslimani Šefik Hurko i Armin Baždar, da uzimaju predmete, uključujući namještaj, iz kuća bosanskih Muslimana u Rogatici, da ih utovaraju na kamione i da ih istovaraju u srpskim kućama i stanovima. Pretresno vijeće podsjeća na svoje zaključke u poglavlju 4.11.2, *Incident 16.3. iz Priloga C Optužnici*, da su u periodu od juna do oktobra 1992., pripadnici SJB i VRS-a bili logorski stražari. Pretresno vijeće će razmotriti te incidente u vezi s tačkom 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

4.11.5 Prisilni rad i živi štitovi

1537. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za odvođenje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz opštine Rogatica na prisilni rad, uključujući kopanje grobova i rovova i druge oblike prisilnog rada na linijama fronta, i za korištenje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata kao živih štitova, u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁶⁵⁰¹ Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje su iznijela četiri

⁶⁵⁰¹ Optužnica, par. 39(c), 47, 59(h).

bosanska Muslimana iz opštine Rogatica: **svjedok RM-037** iz Kozadri;⁶⁵⁰² **svjedok RM-081**;⁶⁵⁰³ **Armin Baždar** iz Seljana, koji je 1992. imao 15 godina;⁶⁵⁰⁴ i **Alija Isaković** iz grada Rogatice.⁶⁵⁰⁵ Pretresnom vijeću su predočeni i dokazi koje su iznijeli **Mile Ujić**, koji je od 1990. do marta 1992. bio predsjednik Izvršnog odbora Skupštine opštine Rogatica, a od početka maja 1992. do kraja 1992. načelnik i vršilac dužnosti načelnika štaba Rogatičke brigade;⁶⁵⁰⁶ **Milenko Janković**, bivši pripadnik jedinice TO-a Rogatica u Pješevici i bivši vojnik VRS-a;⁶⁵⁰⁷ **Šefik Hurko**, bosanski Musliman, koji je od avgusta 1992. do kraja aprila 1994. bio zatočen u logoru Rasadnik,⁶⁵⁰⁸ kao i dokumentarni dokazi. Neki od tih dokaza razmotreni su u poglavljima 4.11.1, *Incident 14.2 iz Priloga B Optužnici, Prilog C i incidenti ubijanja koji nisu navedeni u Optužnici*, te 4.11.4.

1538. Pretresnom vijeću su predočeni dokazi u vezi s tim da su zatočenici iz dva zatočenička centra u opštini Rogatica bili prisiljavani da obavljaju razne fizičke radove. Ti zatočenički centri su logor Rasadnik i škola "Veljko Vlahović". Pretresno vijeće se tim centrima bavilo u poglavlju 4.11.2, *Incidenti 16.1 i 16.3 iz Priloga C Optužnici*. U vezi s logorom Rasadnik, **Armin Baždar** je izjavio da su, tokom deset dana, koliko je bio zatočen tamo početkom avgusta 1992., srpski vojnici prisiljavali njega i druge muškarce da obavljaju fizičke radove.⁶⁵⁰⁹ Svjedok je morao da čisti muslimanske stanove kako bi ih pripremio za Srbe koji su se u njih useljavali.⁶⁵¹⁰ Takođe je morao da iznosi namještaj i stvari iz muslimanskih stanova i nosi ih u srpske kuće.⁶⁵¹¹

1539. **Svjedok RM-037** je izjavio da je tokom njegovog zatočenja u logoru, koje je trajalo šest dana sredinom avgusta 1992., Radisav Ljubinac zvani Pjano, koji je nosio maskirnu uniformu, vodio njega i druge zatočenike u grad Rogaticu svaki dan da čisti

⁶⁵⁰² P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), str. 1, par. 3.

⁶⁵⁰³ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), str. 1, par. 1-2; svjedok RM-081, T. 3686-3687; P308 (List sa pseudonimom za svjedoka RM-081).

⁶⁵⁰⁴ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 1-2; P2224 (Armin Baždar, transkript iz predmeta *Karadžić*, 5. septembar 2011.), str. 18382.

⁶⁵⁰⁵ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 1; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 1.

⁶⁵⁰⁶ D691 (Mile Ujić, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 4; Mile Ujić, T. 26856-26857, 26863, 26925-26926, 27027-27029; P6824 (Policijski zapisnik o razgovoru s Miletom Ujićem od 6. juna 2004.), str. 2, 4; P6833 (Naređenje komandanta Rogatičke brigade Rajka Kušića, 15. decembar 1992.), str. 1.

⁶⁵⁰⁷ D683 (Milenko Janković, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 3; Milenko Janković, T. 26664.

⁶⁵⁰⁸ P164 (Šefik Hurko izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), str. 1, par. 15, 21-22, 49; Šefik Hurko, T. 2220.

⁶⁵⁰⁹ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 4-5.

⁶⁵¹⁰ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 5.

⁶⁵¹¹ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 5.

ruševine od granatiranja.⁶⁵¹² Dana 15. avgusta 1992., svjedok i još dva zatočenika, Asim Kapo i Edin Čatić, odvedeni su u fabriku "Sladara", gdje im je naređeno da iskrcaju kamion pun jestivog ulja i spužvi.⁶⁵¹³ Događaji koji su se odigrali tog dana opisani su u poglavlju 4.11.2, *Incident 16.3 iz Priloga C Optužnici*.

1540. Šefik Hurko je u svom svjedočenju izjavio da su zatočenici u logoru odvođeni na rad svakodnevno u periodu od barem 17. ili 18. avgusta do sredine septembra 1992.⁶⁵¹⁴ Zatočenike bi obično odveli u glavni centar u Rogaticu, gdje bi ih natjerali da metu glavnu ulicu ili da iznose namještaj iz muslimanskih kuća i utovaraju ga na kamione, koji bi zatim istovarili u "srpskim" kućama i stanovima.⁶⁵¹⁵ Takođe su morali da raščiste ruševine dviju džamija koje su bile srušene sa zemljom.⁶⁵¹⁶

1541. Hurko je u svom svjedočenju dalje izjavio da su 21. marta 1993., zatočenici iz logora Rasadnik morali da kopaju rovove u Trnovu, selu u blizini Rogatice.⁶⁵¹⁷ U julu 1993., on i još deset zatočenika bili su prisiljeni da tri dana traže tijela poginulih srpskih vojnika. Taj incident detaljnije je opisan u poglavlju 4.11.1, *Prilog C i incidenti ubijanja koji nisu navedeni u prilogima Optužnici*. Hurko je u svom svjedočenju izjavio da je Bojić 9. jula 1993. odveo 12 zatočenika, uključujući Šefika Hurku i Mirsada Omanovića, zarobljenog pripadnika ABiH, u selo Starčići, gdje im je naređeno da izvuku tijela 17 srpskih vojnika koja su bila na miniranom prostoru.⁶⁵¹⁸ Bojić je prijetio drugim zatočenicima puškom, psujući im "balijsku" majku.⁶⁵¹⁹ Zatočenici su tri dana tražili tijela poginulih srpskih vojnika.⁶⁵²⁰ Dana 28. jula 1993., taj svjedok je obavijestio MKCK da ih odvođe na liniju sukoba.⁶⁵²¹ U periodu od 1. aprila 1994. do 17. ili 18. aprila 1994., svjedok i drugi zatočenici odvođeni su na brdo Trovrh, gdje su uzbrdo morali nositi municiju, hranu i materijalna sredstva, a nizbrdo ranjenike.⁶⁵²² Prema svjedokovoj procjeni, tamo su radile stotine Muslimana.⁶⁵²³ Svjedok je dalje opisao kako su njega i druge zatočenike odveli na brdo Gnjila da rade u šumi. Hurko je u svom

⁶⁵¹² P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 13-16, 19; P2228 (Fotografija zatvorskog kompleksa u Rasadniku u Rogatici, koju je označio i potpisao svjedok RM-037).

⁶⁵¹³ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 24.

⁶⁵¹⁴ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 25, 27, 30-31; Šefik Hurko, T. 2222.

⁶⁵¹⁵ Šefik Hurko, T. 2222-2223.

⁶⁵¹⁶ Šefik Hurko, T. 2222.

⁶⁵¹⁷ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 38; Šefik Hurko, T. 2226.

⁶⁵¹⁸ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 41-42; Šefik Hurko, T. 2213-2214.

⁶⁵¹⁹ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 43.

⁶⁵²⁰ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 43.

⁶⁵²¹ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 45.

⁶⁵²² P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 48; P167 (Šefik Hurko, bilješka s pripremnog razgovora sa svjedokom, 2. septembar 2012.), par. 3; Šefik Hurko, T. 2227.

⁶⁵²³ P167 (Šefik Hurko, bilješka s pripremnog razgovora sa svjedokom, 2. septembar 2012.), par. 3.

svjedočenju takođe izjavio da je u nekom trenutku između 17. aprila i 27. aprila 1994., Bojić odveo 10 do 15 zatočenika iz logora, uključujući svjedoka, na brdo Gnjila i da im je naredio da rade u šumi.⁶⁵²⁴

1542. Armin Baždar i Šefik Hurko, kao i brojni drugi svjedoci, takođe su iznijeli dokaze o ubistvu više zatočenika iz logora Rasadnik, kratko nakon što su neki od tih zatočenika bili korišteni kao živi štit. Relevantni dokazi u vezi s tim incidentima razmotreni su u poglavlju 4.11.1, *Incident 14.2 iz Priloga B Optužnici*. Navodi o dotičnom incidentu ubistva obrađeni su u tom poglavlju, a navodi o incidentu sa živim štitom biće obrađeni dolje.

1543. U vezi sa školom "Veljko Vlahović", **Alija Isaković** je izjavio da su, tokom njegovog zatočenja u školi u periodu od 9. ili 10. juna 1992. do 5. avgusta 1992., on i drugi zatočenici po nalogu "četnika" čistili ulice Rogatice, čistili stanove četnika i iznosili "opljačkane stvari" iz stanova i tovarili ih na kamione.⁶⁵²⁵ Mlađim muškarcima je naređeno da po višim zgradama postavljaju vreće s pijeskom za mitraljeska gnijezda.⁶⁵²⁶ Srbi su odvodili muškarce da ih iskoriste kao živi štit.⁶⁵²⁷ Svjedok je smatrao da su trebali biti korišteni za izvlačenje oštećenog srpskog tenka.⁶⁵²⁸

1544. **Svjedok RM-081**, koji je sa svojom porodicom bio zatočen u školi tokom otprilike tri i po mjeseca nakon 19. jula 1992., u svom je svjedočenju izjavio da je zatočenicima, uključujući svjedokovu suprugu i trinaestogodišnjeg sina, bilo naređeno da idu na "prisilni" rad za "srpsku vojsku": kopanje rovova za srpske snage, nošenje municije, postavljanje vreća pijeska za izradu mitraljeskih gnijezda, pokopavanje tijela, sakupljanje smeća itd.⁶⁵²⁹ Ako zatočenici nisu dovoljno brzo radili ili ako nisu posao obavili na zadovoljavajući način, tukli bi ih, verbalno zlostavljali i prijetili im da će ih ubiti.⁶⁵³⁰ Svjedok nije mogao raditi zbog ozljeda koje je zadobio premlaćivanjem.⁶⁵³¹

⁶⁵²⁴ P167 (Šefik Hurko, bilješka s pripremnog razgovora sa svjedokom, 2. septembar 2012.), par. 3; Šefik Hurko, T. 2228-2229, 2231, 2281-2282, 2284.

⁶⁵²⁵ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 4; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 4.

⁶⁵²⁶ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 4; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 4.

⁶⁵²⁷ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 4.

⁶⁵²⁸ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 4.

⁶⁵²⁹ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 42, 46, 49, 59, 78-79, 99.

⁶⁵³⁰ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 78.

⁶⁵³¹ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 79.

Rajko Kušić je sakupio četiri - pet Muslimana zatočenih u školi i koristio ih kao živi štit za izvlačenje mrtvih i ranjenih vojnika iz tenka koji je naišao na minu.⁶⁵³²

1545. **Milenko Janković** je u svom svjedočenju generalno izjavio da su zatočnici skupljali drvo za ogrjev ili da su radili na privatnim farmama u Rogatici, te da su takođe radili na udaljenosti od oko 200 metara od linije odbrane. Prema riječima tog svjedoka, zatočnici su se dobrovoljno javljali da rade kako bi dobili odjeću, cigarete i bolju hranu.⁶⁵³³

1546. Što se tiče iskaza Milenka Jankovića da su se zatočnici "dobrovoljno javljali" da rade kako bi dobili odjeću, cigarete i bolju hranu, Pretresno vijeće napominje da on nije povezan s nekim konkretnim mjestom ili datumom. Pretresnom vijeću nisu predloženi daljnji dokazi o dobrovoljnom radu zatočenika u opštini Rogatica. Naprotiv, Pretresnom vijeću su predloženi pouzdani dokazi bivših zatočenika da im je bilo naređeno da rade i da su ih tukli, prijetili im i vrijeđali ih prije i za vrijeme rada. Shodno tome, Pretresno vijeće se neće osloniti na Jankovićevo svjedočenje u tom pogledu.

1547. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su u periodu od avgusta do sredine septembra 1992., zatočnicima iz logora Rasadnik izdavana naređenja da čiste stanove i nose namještaj iz muslimanskih u srpske kuće. Tokom prve dvije sedmice avgusta 1992., Radisav Ljubinac je svaki dan vodio zatočenike u Rogaticu da raščišćavaju ruševine od granatiranja. Dana 15. avgusta 1992., Ljubinac, Sinan Ćatić, i jedan Srbin s nadimkom Macola rekli su zatočnicima da izjave lojalnost srpskoj državi. Nešto kasnije tog dana, tri zatočenika iz Rasadnika morali su da istovare kamion u fabrici "Sladara". Te i druge zatočenike, ukupno najmanje 24 muškarca, Muslimana, Ljubinac je doveo s rukama vezanim iza leđa na liniju fronta u Duljevcu, gdje su bili srpski vojnici i gdje ih je Dragoje Paunović, komandir jedinice Kozići iz sastava Rogatičke brigade VRS-a, koristio kao živi štit (v. zaključak Pretresnog vijeća u poglavlju 4.11.1, *Incident 14.2 iz Priloga B Optužnici*; za Rogatičku brigadu VRS-a, v. poglavlje 3.1.2). Najmanje dva zatočenika bila su ranjena.

1548. Pretresno vijeće takođe konstatuje da su 21. marta 1993., stražari naredili zatočnicima iz logora Rasadnik da kopaju rovove u Trnovu, u blizini Rogatice. Pretresno vijeće podsjeća na svoje zaključke u poglavlju 4.11.2, *Incident 16.3. iz Priloga C Optužnici*, da su nakon oktobra 1992., pripadnici VRS-a djelovali kao

⁶⁵³² P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 85.

⁶⁵³³ Milenko Janković, T. 26668-26669.

logorski stražari u zatočeničkom objektu Rasadnik. Vinko Bojić, upravnik logora Rasadnik i pripadnik Rogatičke brigade VRS-a je u periodu od 9. do 11. jula 1993. izveo 12 zatočenika, uključujući jednog zarobljenog borca (v. zaključak Pretresnog vijeća u poglavlju 4.11.1, *Prilog C Optužnici i incidenti ubijanja koji nisu navedeni u prilogima Optužnici*; za Rogatičku brigadu VRS-a, v. poglavlje 3.1.2), i naredio im da izvuku tijela 17 srpskih vojnika sa jednog miniranog prostora u Starčićima. Bojić je vrijeđao zatočenike psujući im balijsku majku. Tokom ofanzive na Goražde, od 1. do 17. aprila 1994., više od 100 zatočenih Muslimana dobilo je naređenje da nose hranu i municiju na brdo Trovrh. U periodu od 17. do 27. aprila 1994., Bojić je naredio grupi od 10 do 15 zatočenika da rade u šumi na brdu Gnjila.

1549. U vezi s incidentima koji su se odnosili na zatočenike iz Rasadnika, Pretresno vijeće podsjeća i na svoje zaključke u poglavlju 4.11.2, *Incident 16.3. iz Priloga C Optužnici*, u vezi s uslovima zatočenja.

1550. Pretresno vijeće konstatuje da je u periodu od 9. ili 10. juna do kraja oktobra 1992., zatočenicima iz škole "Veljko Vlahović" naređivano da obavljaju razne fizičke radove. Zatočenici, među kojima su bili i jedna žena i jedan trinaestogodišnji dječak, su kopali rovove, nosili municiju, postavljali vreće pijeska za mitraljeska gnijezda, pokopavali mrtve i čistili ulice i stanove. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.11.2, *Incident 16.1 iz Priloga C Optužnici*, da su logor obezbjeđivali lokalni Srbi pod vođstvom Rajka Kušića, civilna policija, srpski TO i pripadnici paravojne jedinice. Zatočenike koji nisu radili na zadovoljavajući način su tukli i prijetili im smrću. U periodu od jula do kraja oktobra 1992., Rajko Kušić je koristio četiri ili pet muslimanskih zatočenika kao živi štit kako bi izvukao poginule i ranjene vojnike. U tom pogledu, Pretresno vijeće podsjeća i na svoje zaključke u poglavlju 4.11.2, *Incident 16.1. iz Priloga C Optužnici*, u vezi s uslovima zatočenja.

1551. Pretresno vijeće će dalje razmotriti te incidente u vezi s tačkom 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

4.11.6 Nametanje i održavanje mjera ograničavanja i diskriminacije

1552. Pretresno vijeće konstatuje da tužilaštvo nije predočilo dovoljne dokaze da bi dokazalo ovu optužbu.

4.11.7 Prisilno premještanje i deportacija

1553. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za prisilno premještanje i deportaciju bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz opštine Rogatica u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁶⁵³⁴ Prisilna premještanja i deportacije su provođeni nametanjem restriktivnih i diskriminatornih mjera, hapšenjem i zatočenjem bez naloga, šikaniranjem, mučenjem, silovanjem i drugim djelima seksualnog nasilja, ubijanjem, razaranjem kuća, spomenika kulture i sakralnih objekata, kao i opasnošću da će se takva djela nastaviti i ubuduće - što je sve bilo usmjereno protiv bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata. Drugi su fizički protjerani.⁶⁵³⁵ Odbrana je tvrdila da su u maju 1992., mnogi Srbi i Muslimani iselili iz grada Rogatice u predgrađa zbog sve veće nesigurnosti i pucnjave po ulicama.⁶⁵³⁶ Ona je dalje tvrdila da pripadnici TO-a, VRS-a i civilne policije nisu vršili prisilno uklanjanje bosanskih Muslimana.⁶⁵³⁷ Odbrana je takođe tvrdila da su civili, Muslimani, dobili mogućnost izbora da odu s područja pod kontrolom VRS-a ili da ostanu.⁶⁵³⁸ Pored toga, odbrana je tvrdila da su ljudi koji su se javili u sabirne centre to učinili dobrovoljno i da ih je policija ispratila iz opštine radi njihove bezbjednosti.⁶⁵³⁹ O argumentima o prisilnoj prirodi raseljavanja i odlaska bosanskih Muslimana govoriće se konkretnije u poglavlju 8.5.2. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovom optužbom. Pretresnom vijeću su takođe predloženi dokazi koje su iznijeli **Alija Isaković, svjedok RM-081** i **Elvir Pašić**, bosanski Muslimani iz Rogatice,⁶⁵⁴⁰ **Mile Ujić**, koji je od 1990. do marta 1992. bio predsjednik Izvršnog odbora Skupštine opštine Rogatica, a od početka maja 1992. do kraja 1992. načelnik i vršilac dužnosti načelnika štaba Rogatičke brigade,⁶⁵⁴¹ **Milenko Janković**, bivši pripadnik jedinice TO-a

⁶⁵³⁴ Optužnica, par. 47, 59(f), 67-68.

⁶⁵³⁵ Optužnica, par. 70.

⁶⁵³⁶ Završni podnesak odbrane, par. 1427.

⁶⁵³⁷ Završni podnesak odbrane, par. 1430.

⁶⁵³⁸ Završni podnesak odbrane, par. 1427-1431.

⁶⁵³⁹ Završni podnesak odbrane, par. 1430-1431.

⁶⁵⁴⁰ **Alija Isaković**: P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 1; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 1. **Svjedok RM-081**: P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), str. 1, par. 1-2; svjedok RM-081, T. 3686-3687; P308 (List sa pseudonimom za svjedoka RM-081). **Elvir Pašić**: P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), str. 1, par. 1. Dokazi Elvira Pašića takođe su razmotreni u poglavlju 4.2.2, *Incident 2.1 iz Priloga C Optužnici*.

⁶⁵⁴¹ D691 (Mile Ujić, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 4; Mile Ujić, T. 26856-26857, 26863, 26925-26926, 27027-27029; P6824 (Policijski zapisnik o razgovoru s Miletom Ujićem od 6. juna 2004.), str. 2, 4; P6833 (Naređenje komandanta Rogatičke brigade Rajka Kušića, 15. decembar 1992.), str. 1.

Rogatica u Pješevici i bivši vojnik VRS-a;⁶⁵⁴² **Milovan Lelek**, koji je od kraja maja 1992. do 1994. bio pomoćnik načelnika štaba za operativno-nastavne poslove Rogatičke brigade;⁶⁵⁴³ i **Milorad Sokolović**, koji je od aprila 1992. do 25. juna 1992. bio predsjednik Kriznog štaba Rogatica, a od maja 1992. do oktobra 1993. predsjednik Izvršnog odbora Skupštine opštine Rogatica;⁶⁵⁴⁴ i ono konstatuje da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁶⁵⁴⁵ Vijeću su predočeni i dokazi koje su iznijeli **Šefik Hurko**, bosanski Musliman, koji je od avgusta 1992. do kraja aprila 1994. bio zatočen u logoru Rasadnik;⁶⁵⁴⁶ **svjedok RM-037**, bosanski Musliman iz muslimanskog sela Kozadre u opštini Rogatica;⁶⁵⁴⁷ **svjedok RM-098**, Bosanac iz opštine Rogatica;⁶⁵⁴⁸ **Novica Andrić**, Srbin koji je od 20. aprila 1992. bio pripadnik srpskog TO-a Rogatica;⁶⁵⁴⁹ **Sveto Veselinović**, član SDS-a i Kriznog štaba opštine Rogatica;⁶⁵⁵⁰ **Đoko Razdoljac**, koji je od kraja 1992. do kraja 1995. bio pomoćnik komandanta Rogatičke brigade VRS-a za pozadinu;⁶⁵⁵¹ **Armin Baždar**, bosanski Musliman iz Seljana u opštini Rogatica, koji je 1992. imao 15 godina;⁶⁵⁵² **Milan Tupajić**, koji je od 1991. godine bio predsjednik Skupštine opštine Sokolac, a od aprila

⁶⁵⁴² D683 (Milenko Janković, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 3; Milenko Janković, T. 26664.

⁶⁵⁴³ D849 (Milovan Lelek, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 8, 14; Milovan Lelek, T. 29584.

⁶⁵⁴⁴ D652 (Milorad Sokolović, izjava svjedoka, 6. juni 2014.), par. 7, 15-16; Milorad Sokolović, T. 26014, 26029, 26054, 26057; P6776 (Službena zabilješka MUP-a bosanskih Srba, 17. juni 2004.), str. 1.

⁶⁵⁴⁵ **Alija Isaković**: P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 3; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 2-3. **Svjedok RM-081**: P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 13, 30, 43, 46. Dokazi ovog svjedoka takode su razmotreni u poglavlju 9.2.11. **Elvir Pašić**: P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 17, 19-21, 29; Elvir Pašić, T. 4470-4471, 4478, 4487-4489. **Mile Ujić**: D691 (Mile Ujić, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 25; Mile Ujić, T. 26871, 26886-26889, 27017-27018; D696 (Mapa Rogatice, s oznakama koje je unio Mile Ujić). **Milenko Janković**: D683 (Milenko Janković, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 9-11; Milenko Janković, T. 26637-26638, 26675. **Milovan Lelek**: D849 (Milovan Lelek, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 13. **Milorad Sokolović**: D652 (Milorad Sokolović, izjava svjedoka, 6. juni 2014.), par. 10-11.

⁶⁵⁴⁶ P164 (Šefik Hurko izjava svjedoka, 1. septembar 2011), str. 1, par. 15, 21-22, 49; Šefik Hurko, T. 2220.

⁶⁵⁴⁷ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), str. 1, par. 3.

⁶⁵⁴⁸ P3012 (Svjedok RM-098, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), str. 1, par. 2; P3025 (List sa pseudonimom za svjedoka RM-098).

⁶⁵⁴⁹ D665 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 23. februar 2013.), par. 7; D666 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 6. juni 2014.), str. 1, par. 2.

⁶⁵⁵⁰ D770 (Sveto Veselinović, izjava svjedoka, 15. februar 2013.), par. 1, 3, 13, 15, 22; Sveto Veselinović, T. 28226, 28248-28250, 28258; P6906 (Članak iz *Politike*, 5. juli 1991.), str. 1; P6908 (Odluka o imenovanju Svete Veselinovića za člana Kriznog štaba Srpske opštine Rogatica, 24. maj 1992.); D774 (Odluka Izvršnog odbora opštine Rogatica o imenovanju Svete Veselinovića na dužnost sekretara Sekretarijata u Opštinskoj upravi društvenih prihoda, 18. februar 1991.).

⁶⁵⁵¹ P3491 (Đoko Razdoljac, transkript iz predmeta *Tolimir*, 30. novembar 2010.), str. 8228, 8233.

⁶⁵⁵² P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 1, -2; P2224 (Armin Baždar, transkript iz predmeta *Karadžić*, 5. septembar 2011.), str. 18382.

1992. do 1996. predsjednik Kriznog štaba Sokolac;⁶⁵⁵³ **Milenko Rajak**, koji je prvo bio pripadnik srpskog TO-a Rogatica, a kasnije pripadnik Rogatičke brigade do 1. juna 1994.,⁶⁵⁵⁴ i **Milovan Milutinović**, koji je od 1992. do 1994. bio načelnik Pres centra i Informativne službe 1. KK-a, a od 1994. do 1996. načelnik Informativne službe i Centra za informativno-propagandne djelatnosti Glavnog štaba VRS-a.⁶⁵⁵⁵ Dokazi koje su iznijeli **Elvir Pašić**, **Armin Baždar**, **Šefik Hurko**, **Milenko Rajak** i **svjedok RM-037** takođe su razmotreni u poglavljima 4.2.2, *Incident 2.1 iz Priloga C Optužnici*, 4.11.1, *Incident 14. 2. iz Priloga B Optužnici*, 4.11.2, *Incidenti 16.1 i 16.3 iz Priloga C Optužnici*, i 4.11.5.

1554. Prema podacima iz popisa stanovništva, Rogatica je 1991. imala ukupno 21.976 stanovnika, od kojih su 13.209 bili Muslimani, a 8.391 Srbi.⁶⁵⁵⁶ **Svjedok RM-098** je izjavio da je opština Rogatica bila područje od strateške važnosti, s važnim putnim pravcima iz Srbije za Sarajevo.⁶⁵⁵⁷ Takođe je izjavio da je Rajko Kušić ubrzao podjelu Muslimana i Srba u opštini tako što je izdavao ultimatum muslimanskim selima.⁶⁵⁵⁸ On im je rekao da će moći živjeti tamo i da će im biti garantovana bezbjednost ako predaju oružje.⁶⁵⁵⁹ Svi oni koji ne predaju oružje biće protjerani, uhapšeni ili snositi najgore posljedice.⁶⁵⁶⁰ Tokom marta, aprila, sve do prve polovine maja i kasnije do 1. juna 1992., Kušić je razoružavao Muslimane u nekim selima opštine.⁶⁵⁶¹ **Novica Andrić** je u svom svjedočenju izjavio da je u maju 1992., tokom sastanka s predstavnikom SDA Ramizom Alajbegovićem, komanda srpskog TO-a konkretno zatražila da tri muslimanska sela, Mađer, Kozići i Kopljevići, predaju svoje naoružanje srpskim

⁶⁵⁵³ P3170 (Milan Tupajić, transkript iz predmeta *Krajišnik*, 28.-29. juni 2005.), str. 15321, 15469, 15471; P3182 (Pismo ostavke Milana Tupajića, 9. oktobar 1992.).

⁶⁵⁵⁴ D708 (Milenko Rajak, izjava svjedoka, 6. juni 2014.), par. 2-3, 8. Dokazi Armina Baždara takođe su razmotreni u poglavljima 4.11.1, *Incident 14.1. iz Priloga B Optužnici*, i 4.11.5. Dokazi svjedoka RM-037 takođe su razmotreni u poglavlju 4.11.1, *Incident 14.2 iz Priloga B Optužnici*. Dokazi Šefika Hurka takođe su razmotreni u poglavlju 4.11.2, *Incidenti 16.1 i 16.3 iz Priloga C Optužnici*. Dokazi Milenka Rajaka takođe su razmotreni u poglavlju 4.11.2, *Incident 16.3 iz Priloga C Optužnici*. Dokazi Đoke Razdoljca takođe su razmotreni u poglavlju 4.11.4.

⁶⁵⁵⁵ D862 (Milovan Milutinović, izjava svjedoka, 11. juli 2014.), par. 3, 5, 51, 54, 140; Milovan Milutinović, T. 30038.

⁶⁵⁵⁶ P6772 (Izvod iz podataka popisa stanovništva po opštinama, objavljenih 1995. u Zagrebu), str. 2-3. V. takođe P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 3-4; P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 4; P3012 (Svjedok RM-098, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 5; P3019 (Mapa opštine Rogatica); P6773 (Informacija Izvršnog odbora Rogatica o aktuelnom stanju na području opštine Rogatica, 26. juni 1992.), str. 1.

⁶⁵⁵⁷ P3012 (Svjedok RM-098, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 4.

⁶⁵⁵⁸ P3012 (Svjedok RM-098, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 66.

⁶⁵⁵⁹ P3012 (Svjedok RM-098, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 66-67, 70.

⁶⁵⁶⁰ P3012 (Svjedok RM-098, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 70.

⁶⁵⁶¹ P3012 (Svjedok RM-098, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 66.

vlastima.⁶⁵⁶² Pošto je Alajbegović to odbio, komanda TO-a je odlučila da se izvrši napad na ta sela.⁶⁵⁶³ Prema riječima tog svjedoka, "Srbi" su unaprijed upozorili mještane i ovi su se povukli u pravcu Pokrivenika i Kopljevića.⁶⁵⁶⁴ Što se tiče muslimanskih sela Kozadre i Kramer Selo, **Mile Ujić** je izjavio da je on koordinirao artiljerijske napade na ta sela, koja je smatrao legitimnim vojnim ciljevima zato što mještani nisu postupili u skladu s ultimatumom kojim je od njih traženo da predaju oružje.⁶⁵⁶⁵

1555. Prema riječima **Milorada Sokolovića**, još prije izbijanja sukoba u Rogatici u maju 1992., Muslimani su organizovano i masovno odlazili iz Rogatice i koncentrisali se oko sela Kozići i Stijenice.⁶⁵⁶⁶ **Svjedok RM-098** je izjavio da su civilne vlasti Rogatice pobjegle u Koziće i tamo formirale liniju odbrane.⁶⁵⁶⁷ **Sokolović** je u svom svjedočenju izjavio da su Muslimani u aprilu 1992. organizovali masovni prevoz za Sarajevo autobusima i putničkim vozilima.⁶⁵⁶⁸ Procijenio je da je na taj način i svojom slobodnom voljom iz Rogatice otišlo oko 2.500 do 3.000 Muslimana prije 21. maja 1992.⁶⁵⁶⁹ Nakon što je sukob počeo, mali broj Muslimana koji su ostali u Rogatici otišao je, u organizaciji njihovog sopstvenog rukovodstva, između ostalih lokacija, prema Žepi i Goraždu.⁶⁵⁷⁰ **Ujić** je u svom svjedočenju izjavio da su neki Muslimani koji su živjeli u selima koja su predala oružje, kao što su Šatorovići, ostali u svojim domovima i nisu išli u sabirne centre.⁶⁵⁷¹ Krizni štab im je obezbjeđivao istu količinu hrane po osobi kao i ljudima srpske nacionalnosti.⁶⁵⁷² Prema jednom članku iz *New York Timesa*, srpske vlasti su preostale stanovnike Šatorovića, Muslimane, ukrcali u autobuse koji su ih odvezli za Sarajevo 1994. godine.⁶⁵⁷³ **Milovan Lelek** je u svom svjedočenju izjavio da su stanovnici sela Zahum tražili od Radivoja Planojevića da stupi u kontakt sa Skupštinom opštine Rogatica kako bi se za njih organizovao transport,

⁶⁵⁶² D665 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 23. februar 2013.), par. 9. V. takođe P3012 (Svjedok RM-098, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 66, 69.

⁶⁵⁶³ D665 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 23. februar 2013.), par. 9. V. takođe P3012 (Svjedok RM-098, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 66, 69.

⁶⁵⁶⁴ D665 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 23. februar 2013.), par. 9.

⁶⁵⁶⁵ D691 (Mile Ujić, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 32; Mile Ujić, T. 26963-26964.

⁶⁵⁶⁶ D652 (Milorad Sokolović, izjava svjedoka, 6. juni 2014.), par. 10-11.

⁶⁵⁶⁷ P3012 (Svjedok RM-098, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 96.

⁶⁵⁶⁸ D652 (Milorad Sokolović, izjava svjedoka, 6. juni 2014.), par. 11; Milorad Sokolović, T. 26011.

⁶⁵⁶⁹ D652 (Milorad Sokolović, izjava svjedoka, 6. juni 2014.), par. 11; Milorad Sokolović, T. 26011, 26027-26028, 26074.

⁶⁵⁷⁰ D652 (Milorad Sokolović, izjava svjedoka, 6. juni 2014.), par. 14; Milorad Sokolović, T. 26011, 26043, 26074.

⁶⁵⁷¹ D691 (Mile Ujić, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 35; Mile Ujić, T. 26895-26896.

⁶⁵⁷² D691 (Mile Ujić, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 35; Mile Ujić, T. 26895-26896.

⁶⁵⁷³ P6830 (Članak iz *New York Timesa* o raseljavanju Muslimana u Sarajevo, 6. oktobar 1994.). V. takođe, Mile Ujić, T. 26981-26982.

budući da su zbog svoje lojalnosti Srbima dobijali prijetnje iz susjednog muslimanskog sela. Autobus je poslan i oni su odvezeni u sabirni centar u Rogatici.

1556. **Ujić** je izjavio da su, nakon što je jedan Srbin ubijen 22. maja 1992., sukobi u Rogatici bili svakodnevna pojava.⁶⁵⁷⁴ Obje strane su, oko 22. maja 1992., na više mjesta u Rogatici imale barikade koje su funkcionisale kao kontrolni punktovi.⁶⁵⁷⁵ Srpske snage – koje su uključivale VRS, Kušićeve ljude i dobrovoljce – su, počevši od 22. maja, granatirale su približno sedam dana i na kraju zauzele grad Rogaticu i okolna sela.⁶⁵⁷⁶ **Svjedok RM-081** je u svom svjedočenju izjavio da je granatiranje grada počelo bez upozorenja.⁶⁵⁷⁷ **Alija Isaković**, koji je prošao vojnu obuku, u svom je svjedočenju izjavio da je vatra otvarana iz minobacača, protivavionskih topova, tenkova, artiljerijskih oruđa i teških mitraljeza.⁶⁵⁷⁸ Otpor im je tada pružilo samo pedesetak Muslimana s lakim naoružanjem.⁶⁵⁷⁹ **Elvir Pašić** je u svom svjedočenju izjavio da u Rogatici nije bilo organizovanog otpora, ali da su srpske snage granatirale grad dva dana bez prestanka.⁶⁵⁸⁰ Jedan drugi svjedok, **svjedok RM-081**, u svom svjedočenju je izjavio da se stanovnici Rogatice, koji su svi bili bez oružja, nisu branili.⁶⁵⁸¹ Dana 26. maja 1992., **Pašić** je čuo avionsko bombardovanje u kojem su gađana sela oko Rogatice, u pravcu Višegrada, gdje su mještani Muslimani potražili utočište.⁶⁵⁸²

1557. Nakon granatiranja, Srbi su Muslimanima naredili da se okupe na centralnom trgu u gradu Rogatici.⁶⁵⁸³ Pripadnici srpske policije i drugi ljudi u maslinastozelenim maskirnim uniformama istjerali su iz njihovih domova sve one koji nisu postupili po naređenju da odu u srednju školu, a potom razdvojili muškarce od žena i muškarce tukli.⁶⁵⁸⁴ **Isaković** je izjavio da su se stanovnici grada, Muslimani, sakrili u podrumima da bi izbjegli smrt i zarobljavanje.⁶⁵⁸⁵ Srpski tenkovi otvarali su vatru na podrumima i

⁶⁵⁷⁴ D691 (Mile Ujić, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 25; Mile Ujić, T. 26871, 26886-26889, 27017-27018; D696 (Mapa Rogatice, s oznakama koje je unio Mile Ujić).

⁶⁵⁷⁵ Mile Ujić, T. 26873; D693 (Mapa Rogatice s barikadama na putevima).

⁶⁵⁷⁶ Činjenice o kojima je presuđeno IV, činjenica br. 1128.

⁶⁵⁷⁷ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 30-32. V. takođe P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 17; Elvir Pašić, T. 4470-4471.

⁶⁵⁷⁸ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 3.

⁶⁵⁷⁹ Činjenice o kojima je presuđeno IV, činjenica br. 1128.

⁶⁵⁸⁰ P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 17, 19.

⁶⁵⁸¹ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 31, 38-39; svjedok RM-081, T. 3690-3691; P312 (Redovni operativni izvještaj Komande Rogatičke brigade br. 01-80/92 Komandi SRK-a, koji je potpisao komandant Rajko Kušić, 11. juni 1992.), str. 1.

⁶⁵⁸² (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 19.

⁶⁵⁸³ Činjenice o kojima je presuđeno IV, činjenica br. 1128.

⁶⁵⁸⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1129.

⁶⁵⁸⁵ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 3-4; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 3.

korišteni su psi da bi se ljudi istjerali napolje.⁶⁵⁸⁶ Svjedok je vidio srpske vojnike kako na leđima nose velike cilindre s nekom tečnošću, pomoću kojih su unutrašnjost zgrada poprskali nekom hemikalijom, a zatim je zapalili zapaljivim projektilima i potom zarobili ljude koji su bježali od vatre.⁶⁵⁸⁷ Jednom prilikom je zemljotres, koji je svjedok opisao kao snažan, natjerao stanovništvo da iziđe iz svojih skloništa i, kad su se okupili na ulicama, Srbi su pojačali vatru i granatiranje.⁶⁵⁸⁸ Svjedok je vidio kako je jedan dječak ubijen, a neki drugi ljudi ranjeni.⁶⁵⁸⁹ Prema riječima tog svjedoka, vidljivost je bila dobra i ljudi koji su bili na okupu nisu mogli biti greškom zamijenjeni za vojni cilj.⁶⁵⁹⁰ Svako ko je povukao okidač mogao je vidjeti da puca na nenaoružane civile, uključujući žene i djecu.⁶⁵⁹¹ Vojnici u uniformama JNA, među kojima je i bio jedan rezervni kapetan JNA, zahtijevali su od muslimanskih stanovnika da potpišu izjavu o lojalnosti, da se predaju i da odu u srednju školu "Veljko Vlahović", prijeteći da će ih ubiti ako to ne učine.⁶⁵⁹² "Četnici" su takođe objavljivali da neće naživjeti Muslimanima koji iziđu iz skrovišta.⁶⁵⁹³ **Pašić** je u svom svjedočenju izjavio da su Srbi u jednom saopštenju izjavili da namjeravaju da "očiste" Rogaticu od muslimanskih ekstremista i takozvanih Zelenih beretki, kojih je navodno bilo 4.000.⁶⁵⁹⁴ Prema riječima svjedoka, bivšeg policajca iz Rogatice, na tom području nije bilo muslimanskih vojnih organizacija ni ekstremista.⁶⁵⁹⁵ Nakon granatiranja, na gradskom trgu se okupilo ukupno 2.500 do 3.000 Muslimana.⁶⁵⁹⁶

1558. **Pašić** je u svom svjedočenju izjavio da su u napadu na grad Rogaticu gađani isključivo dijelovi grada u kojima su živjeli Muslimani.⁶⁵⁹⁷ I **svjedok RM-081** je u svom svjedočenju izjavio da su tokom granatiranja gađane samo muslimanske kuće, a da su srpski dijelovi grada ostali neoštećeni.⁶⁵⁹⁸ Granatiranje Rogatice trajalo je oko tri

⁶⁵⁸⁶ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 4.

⁶⁵⁸⁷ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 4.

⁶⁵⁸⁸ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 3; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 3.

⁶⁵⁸⁹ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 3.

⁶⁵⁹⁰ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 3-4.

⁶⁵⁹¹ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 3-4.

⁶⁵⁹² Činjenice o kojima je presuđeno IV, činjenica br. 1128.

⁶⁵⁹³ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 4; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 3.

⁶⁵⁹⁴ (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 21.

⁶⁵⁹⁵ Elvir Pašić, T. 4471, 4484-4485.

⁶⁵⁹⁶ Činjenice o kojima je presuđeno IV, činjenica br. 1128.

⁶⁵⁹⁷ Elvir Pašić, T. 4478.

⁶⁵⁹⁸ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 34; P311 (Fotografija uništene kuće).

mjeseca, a srpske vojne formacije su postepeno ušle i grad i očistile ga.⁶⁵⁹⁹ **Isaković** je izjavio da su tenkovi i oklopni transporteri svakodnevno otvarali vatru na muslimanske kuće, radnje i džamije u Rogatici.⁶⁶⁰⁰ **Svjedok RM-081** je u svom svjedočenju izjavio da bi srpske snage bacale ručne bombe u kuće, a zatim provalile vrata i pucale iz automatskih pušaka i mitraljeza i ubile sve koji su bili unutra.⁶⁶⁰¹ Svi preživjeli bi bili zatočeni, a onda bi specijalci s bacačima plamena zapalili kuću.⁶⁶⁰² Konkretno, Kušićev odred, VRS i dobrovoljačke jedinice iz Pančeva i Zrenjanina, uništile su jednu kuću u julu 1992.⁶⁶⁰³

1559. Grupa od 1.500 do 2.000 Muslimana otišla je iz grada Rogatice u maju 1992. zbog sve intenzivnijeg granatiranja. Kada je ta grupa stigla u selo Vragolovi u opštini Rogatica, zatekla je približno 5.000 do 6.000 raseljenih Muslimana i izbjeglica. U julu 1992., kada su srpske snage granatirale Vragolove, 1.500 od tih Muslimana pobjeglo je u Goražde. U avgustu 1992., nakon upozorenja da slijedi još jedan srpski napad, iz tog sela su u Goražde otišle sve izbjeglice osim njih deset.⁶⁶⁰⁴

1560. **Sveto Veselinović** je u svom svjedočenju izjavio da su u maju 1992., i Srbi i Muslimani otišli iz grada i preselili se u predgrađa i "dalje", zbog sve veće nesigurnosti u gradu i uličnih pušaranja.⁶⁶⁰⁵ Do kraja rata, u opštini gotovo uopšte više nije bilo Muslimana.⁶⁶⁰⁶ **Lelek** je u svom svjedočenju izjavio da je srpsko stanovništvo i dio muslimanskog stanovništva Rogatice evakuisano prema Kopljevićima, Kopriveniku i Goraždu oko 23. i 24. maja.⁶⁶⁰⁷

1561. Prema borbenom izvještaju upućenom Vrhovnoj komandi republike bosanskih Srba od 23. maja 1992., dana 22 maja 1992., bataljon Skupštine opštine Rogatica pod komandom Rajka Kušića je, zajedno s četom Vojne policije, izveo oružana dejstva protiv neprijateljskih uporišta u selima Dub, Pokrivenik, Kopljevići, Kozići i Čadovi,

⁶⁵⁹⁹ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 36-37.

⁶⁶⁰⁰ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 4.

⁶⁶⁰¹ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 37.

⁶⁶⁰² P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 37.

⁶⁶⁰³ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 34, 40; P311 (Fotografija uništene kuće).

⁶⁶⁰⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1136.

⁶⁶⁰⁵ D770 (Sveto Veselinović, izjava svjedoka, 15. februar 2013.), par. 16.

⁶⁶⁰⁶ Sveto Veselinović, T. 28275.

⁶⁶⁰⁷ D849 (Milovan Lelek, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 13; Milovan Lelek, T. 29564-29565.

Pretno vijeće napominje da se u D849 koristi izraz "se evakuisalo". Pretno vijeće takođe napominje da se u D849, kao i u transkriptu, na koji se ovdje upućuje, ponovo pominje kasnija evakuacija stanovništva, ali bez upotrebe povratne zamjenice. Pretno vijeće stoga smatra da se rečenica iz par. 13 D849 odnosi na evakuaciju stanovništva.

kao i na Pašić Kulu, Rajs Laze i naselje Rudo 2 i "neprijatelj je razbijen".⁶⁶⁰⁸ **Šefik Hurko** je u svom svjedočenju izjavio da su Kopljevići i Rudo 2, naselje u gradu Rogatici, bili civilna muslimanska područja.⁶⁶⁰⁹ U periodu od maja do avgusta 1992., u više muslimanskih sela u opštini djelovala je jedinica policije pod komandom Ramiza Alajbegovića.⁶⁶¹⁰ Prema **Isakovićevim** riječima, muslimanska sela koja okružuju grad Rogaticu, uključujući Tičijak, Malu Žepu, Biljino Polje i Pašić Kulu, su spaljena.⁶⁶¹¹ Jedan čovjek iz Pašić Kule rekao je svjedoku da je vidio kako mu "četnici" pale kuću, tako što su je poprskali nekom tečnošću, a zatim je gađali zapaljivim mecima.⁶⁶¹²

1562. **Pašić** je u svom svjedočenju izjavio da je 19. juna 1992. bilo vojnih aktivnosti u gradu Rogatici. Tenk koji je bio stacioniran blizu škole "Veljko Vlahović" tokom dva dana je otvarao vatru prema centru grada i ispaljeno je oko 30 tenkovskih projektila. Dana 20. juna 1992., drugog dana njegovog zatočenja u školi, svjedoku je dozvoljeno da ode u grad da vidi da li mu je dobro djevojka, koja je živjela u gradu. Vidio je da je grad spaljen i da se granatiranje nastavilo.⁶⁶¹³ **Milenko Janković** je u svom svjedočenju izjavio da je nakon tog napada na grad, koji je izvršila jedinica pod komandom Rajka Kušića, srpski TO preuzeo kontrolu nad gradom i da je većina Muslimana otišla iz opštine Rogatica.⁶⁶¹⁴ Nekoliko sela u opštini, uključujući Burate, Šatoroviće i Žepu, ostala su muslimanska.⁶⁶¹⁵ Prema riječima svjedoka, nije bilo organizovanog iseljavanja civila od strane "srpsk[ih] snag[a]", kako ih je svjedok nazvao kada je govorio o TO-u i o VRS-u, niti je civilima bilo naređeno da napuste opštinu, ali je pojedince, koji su se javili u sabirne centre i izrazili želju da odu, pratila policija radi njihove bezbjednosti.⁶⁶¹⁶

1563. **Pašić** je u svom svjedočenju izjavio da je Rajko Kušić 22. juna 1992. objavio da će zatočnici iz srednje škole "Veljko Vlahović" koji imaju rodbinu "slobodnoj zoni" biti tamo premješteni. Dana 27. juna 1992., ljudi koji su se javili za premještanje, osim ljekara, inženjera i mehaničara, ukrcani su u autobuse i nekoliko civilnih kamiona koje

⁶⁶⁰⁸ P166 (Borbeni izvještaj Skupštine opštine Rogatica, upućen Vrhovnoj komandi republike bosanskih Srba i komandantu TO-a Sokolac, koji je potpisao Rajko Kušić, 23. maj 1992.).

⁶⁶⁰⁹ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 4.

⁶⁶¹⁰ Šefik Hurko, T. 2255.

⁶⁶¹¹ P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 3.

⁶⁶¹² P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 3.

⁶⁶¹³ P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 28.

⁶⁶¹⁴ D683 (Milenko Janković, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 9-11; Milenko Janković, T. 26637-26638, 26675.

⁶⁶¹⁵ Milenko Janković, T. 26689.

⁶⁶¹⁶ Milenko Janković, T. 26675-26676, 26690-26691; D683 (Milenko Janković, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par.11.

su vozili ljudi u vojnim uniformama i pratili stražari u vojnim vozilima i rečeno im je da će ih premjestiti na muslimansku teritoriju. Premješteno je oko 280 zatočenika, a u logoru ih je ostalo oko 50.⁶⁶¹⁷ Konvoj se zaustavio otprilike jedan kilometar od škole i muškarcima u dobi od 18 do 60 godina je rečeno da izađu iz vozila.⁶⁶¹⁸ Iz vozila je izišlo 28 muškaraca, među kojima je bio i svjedok, i on je čuo da ostatak grupe odvođe u Olovo, koje je bilo pod kontrolom Muslimana.⁶⁶¹⁹ **Lelek** je u svom svjedočenju izjavio da je oko 20. do 25. juna 1992. većina muslimanskog civilnog stanovništva bezbjedno evakuisana.⁶⁶²⁰

1564. **Svjedok RM-081** je u svom svjedočenju izjavio da je u operaciji čišćenja koja je izvedena u muslimanskim dijelovima grada uništena jedna kuća u julu 1992., što ga je navelo da pobjegne u centar grada.⁶⁶²¹ Dok je išao ka centru, vidio je oklopne transportere i tenkove i čuo je kako preko razglasa emituju saopštenja u kojima je Živojin Novaković, u ime komande VRS-a, pozivao stanovnike Rogatice, Muslimane, koji nemaju oružje, da se predaju u školi "Veljko Vlahović".⁶⁶²² Novaković mu je rekao da je škola premala da bi se u njoj smjestili svi Muslimani. Molili su Novakovića da pusti Muslimane da odu, budući da su Srbi već preuzeli kontrolu nad gradom. Odgovorio je da će pitati komandu da li to može učiniti, ali kasnije je rekao da to neće biti moguće. Novaković je takođe rekao da će grad biti očišćen i da će svako ko bude zatečen u gradu biti ubijen.⁶⁶²³ Novaković je dodao da će Muslimani morati ostati u školi samo dva-tri dana, dok se situacija ne smiri.⁶⁶²⁴ Svjedok je u svom svjedočenju izjavio da su on i njegova porodica otišli iz Rogatice u avgustu ili septembru 1993.⁶⁶²⁵ Krili su se devet dana uz pomoć jednog prijatelja Srbina, a onda su konačno uspjeli da pobjegnu iz Rogatice i domognu se Plužina u Crnoj Gori.⁶⁶²⁶ Srpski stanovnici počeli su da se vraćaju u Rogaticu u martu 1993.⁶⁶²⁷

⁶⁶¹⁷ P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 30.

⁶⁶¹⁸ P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 31.

⁶⁶¹⁹ P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 31.

⁶⁶²⁰ D849 (Milovan Lelek, izjava svjedoka, 2. avgust 2014.), par. 13; Milovan Lelek, T. 29565.

⁶⁶²¹ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 40, 42-43.

⁶⁶²² P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 43, 46-47.

⁶⁶²³ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 43, 46.

⁶⁶²⁴ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 46, 50.

⁶⁶²⁵ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 99.

⁶⁶²⁶ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 101-102.

⁶⁶²⁷ P309 (Svjedok RM-081, izjava svjedoka, 17. septembar 2011.), par. 100.

1565. **Ujić** je u svom svjedočenju izjavio da su Srbi ušli u Rogaticu 23. jula 1992. i potisnuli Muslimane iz centra.⁶⁶²⁸ Dana 1. avgusta 1992., TO Sokolac, koji je tada bio stavljen pod komandu SRK-a, otvorio je vatru na neprijateljske vatrene grupe u mješovitom selu Rakitnica.⁶⁶²⁹ Dana 2. avgusta 1992., kolona Muslimana iz Rakitnice povukla se pod vatrom iz mješovitog sela Borovsko.⁶⁶³⁰ Bili su pod vatrom i s njima su bili pripadnici jedne jedinice ABiH koja je uzvraćala vatru.⁶⁶³¹ Srpska artiljerija, iako nije mogla da vidi kolonu, otvorila je vatru iz minobacača kalibra 82 mm i ranila dvoje ili troje djece, koja su zatim ostala iza kolone i koje je liječila srpska vojska.⁶⁶³²

1566. **Svjedok RM-037** je izjavio da su 2. avgusta 1992., granatirane Kozadre i susjedna većinski muslimanska sela Kramer Selo, Dobrašina i Borovsko.⁶⁶³³ Istog dana popodne, srpska "pješadija" je napala Kozadre i kuće su bile zapaljene. Svjedok i njegova porodica su se, s još 30 žena, djece i starijih ljudi, zbog toga sklonili u šumu Rudine. Napadači su zatim opljačkali i spalili kuće.⁶⁶³⁴ Svjedok je kasnije čuo da su "četnici" ubili više ljudi tokom napada na Kozadre.⁶⁶³⁵

1567. **Milan Tupajić** je izjavio da su otprilike od kraja maja do jula 1992., kolone muslimanskih "izbjeglica", uglavnom iz doline Drine, Rogatice i Višegrada, prolazile kroz Sokolac autobusima.⁶⁶³⁶ Kada su stigli do Sokoca, one koji su išli za Olovo pratili su pripadnici policijske stanice Sokolac.⁶⁶³⁷

1568. Više svjedoka je iznijelo dokaze o razmjeni zatočenika iz logora Rasadnik. **Isaković** je izjavio da je, nakon što je njegova supruga bila razdvojena od njega 5. avgusta 1992. u zatočeničkom objektu u školi "Veljko Vlahović", saznao da je ona razmijenjena u Sarajevu.⁶⁶³⁸ Svjedok je dalje izjavio da mu je u jednom trenutku dok je bio zatočen zatočeničkom objektu Rasadnik, Lazar Veselinović, srpski istražni sudija u zatvoru, rekao da će biti razmijenjen.⁶⁶³⁹ Od toga trenutka status svjedoka se

⁶⁶²⁸ Mile Ujić, T. 26889, 26897, 26899; D696 (Mapa Rogatice, s oznakama koje je unio Mile Ujić).

⁶⁶²⁹ Mile Ujić, T. 26977-26978; P6827 (Naređenje Komande SRK-a, 22. maj 1992.), str. 2.

⁶⁶³⁰ Mile Ujić, T. 26965-26966, 26969-26971, 26975, 26978-26980.

⁶⁶³¹ Mile Ujić, T. 26965-26966, 26969-26971, 26978-26980.

⁶⁶³² Mile Ujić, T. 26965-26967, 26969-26975, 26977.

⁶⁶³³ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 12, 53.

⁶⁶³⁴ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 12.

⁶⁶³⁵ P2227 (Svjedok RM-037, izjava svjedoka, 27. novembar 2012.), par. 49.

⁶⁶³⁶ P3170 (Milan Tupajić, transkript iz predmeta *Krajišnik*, 28.-29. juni 2005.), str. 15376, 15388-15389.

⁶⁶³⁷ P3170 (Milan Tupajić, transkript iz predmeta *Krajišnik*, 28.-29. juni 2005.), str. 15389.

⁶⁶³⁸ P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 4.

⁶⁶³⁹ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 5; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 7.

promijenio: pregledao ga je ljekar, berberin ga je ošišao i dobio je čistu odjeću.⁶⁶⁴⁰ Dana 16. marta 1993., svjedok je razmijenjen za Danka Kneževića, u blizini hotela "Bristol" na Grbavici.⁶⁶⁴¹ Sa "četničke" strane, razmjenu je vodio neki čovjek u uniformi s činom kapetana.⁶⁶⁴² **Šefik Hurko** je u svom svjedočenju izjavio da je 30. aprila 1994., s još 11 zatočenika iz logora Rasadnik i većim brojem žena i djece, prebačen u Kulu radi razmjene.⁶⁶⁴³ Dana 6. oktobra 1994., razmijenjen je na mostu Bratstva i jedinstva u Sarajevu.⁶⁶⁴⁴

1569. **Novica Andrić** je u svom svjedočenju izjavio da je u ljeto 1993., zajedno s upravnikom Rasadnika i kapetanom Zoranom Čarkićem, pratio autobus civila muslimanske nacionalnosti, među kojima je bio i jedan čovjek čije se ime pojavljuje na spisku "zarobljenih lica" od 10. aprila 1993., iz Rasadnika za Zvornik, gdje ih je ovaj potonji predao.⁶⁶⁴⁵ Prema riječima svjedoka, niko ih nije prisiljavao da se ukrcaju u autobus.⁶⁶⁴⁶ Civili i "ovi" trebali su biti razmijenjeni iz Zvornika u Tuzlu i pušteni na teritoriju pod kontrolom Muslimana.⁶⁶⁴⁷ "Muslimanske vlasti" nisu dozvolile ljudima da uđu na teritoriju pod kontrolom Muslimana i neki su ljudi vraćeni u Rogaticu dan ili dva kasnije.⁶⁶⁴⁸

1570. **Milenko Rajak** je u svom svjedočenju izjavio da su neki od zatočenika iz Rasadnika (v. poglavlje 4.11.2, *Incident 16.3. iz Priloga C Optužnici*) kasnije razmijenjeni u Sarajevu, po odobrenju Rajka Kušića.⁶⁶⁴⁹

1571. Pretresno vijeće je razmotrilo dokaze koje je iznio **Armin Baždar** u vezi s incidentom 14.2 iz Priloga B Optužnici u poglavlju 4.11.1, *Incident 14.2 iz Priloga B Optužnici*. Svjedok je izjavio da ga je dva dana nakon što se domogao TO-a Bosne i Hercegovine, nakon što je preživio taj incident, jedan muslimanski vojnik odveo u

⁶⁶⁴⁰ P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 7.

⁶⁶⁴¹ P1637 (Alija Isaković, izjava svjedoka, 22. januar 1999.), str. 5; P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 8.

⁶⁶⁴² P1638 (Alija Isaković, izjava data MUP-u Bosne i Hercegovine), str. 7.

⁶⁶⁴³ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 49.

⁶⁶⁴⁴ P164 (Šefik Hurko, izjava svjedoka, 1. septembar 2011.), par. 50.

⁶⁶⁴⁵ Novica Andrić, T. 26406, 26408-26409, 26422-26423; P6805 (Komanda DK-a, "Spisak zarobljenih lica muslimanske nacionalnosti", 10. april 1993.), str. 1-3.

⁶⁶⁴⁶ Novica Andrić T. 26422; P6805 (Komanda DK-a, "Spisak zarobljenih lica muslimanske nacionalnosti", 10. april 1993.), str. 1-3.

⁶⁶⁴⁷ Novica Andrić, T. 26409, 26412, 26422; P6805 (Komanda DK-a, "Spisak zarobljenih lica muslimanske nacionalnosti", 10. april 1993.), str. 1-3.

⁶⁶⁴⁸ Novica Andrić, T. 26412, 26422.

⁶⁶⁴⁹ D708 (Milenko Rajak, izjava svjedoka, 6. juni 2014.), par. 9; Milenko Rajak, T. 27284, 27346, 27349; P6854 (dokument Komande 1. podrinjske pješadijske brigade br. 01-1057/93, od 28. januara 1994.).

Kopače, gdje je dva mjeseca bio kod svog daidže/amidže.⁶⁶⁵⁰ Dana 7. januara 1993., konačno se domogao Sarajeva i pridružio se svojoj porodici.⁶⁶⁵¹ Pretresno vijeće je takođe razmotrilo dokaze koje je Armin Baždar iznio u vezi s incidentima prisilnog rada iz poglavlja 4.11.5.

1572. Pretresnom vijeću su predočeni i dokazi o premještanju ljudi iz Žepe 1995.godine. **Milovan Milutinović** je u svom svjedočenju izjavio da je negdje u julu 1995. prisustvovao razgovorima između Mladića, muslimanskih predstavnika iz Žepe i komandanta Ukrajinskog bataljona UNPROFOR-a.⁶⁶⁵² Na sastanku je bio prisutan i general Zdravko Tolimir, pomoćnik komandanta Glavnog štaba VRS-a za obavještajno-bezbjednosne poslove.⁶⁶⁵³ Na zahtjev muslimanskih predstavnika, dogovoreno je da se organizuje prevoz i odlazak iz Žepe za cjelokupno stanovništvo i pripadnike brigade u Žepi.⁶⁶⁵⁴ Komandant Ukrajinskog bataljona prenio je informaciju da je stanovništvo Žepe tražilo, svojom slobodnom voljom, da bude prevezeno iz Žepe.⁶⁶⁵⁵ Garantovan im je bezbjedan prevoz na teritoriju Federacije Bosne i Hercegovine.⁶⁶⁵⁶ Dana 13. jula 1995., Tolimir je izvijestio Glavni štab VRS-a i Mladića lično, kao i druge jedinice VRS-a, da su "predstavnicima" iz Žepe obavijestili veći dio civilnog stanovništva i vojnika da će im biti dozvoljeno da odu ili da ostanu na području Žepe ako predaju naoružanje i priznaju "srpsku vlast".⁶⁶⁵⁷ Tolimir je dodao da je VRS posredstvom UNPROFOR-a obavijestio rukovodstvo Žepe da proces evakuacije i predaje oružja mora otpočeti u 09:00 sati 15. jula 1995. i da VRS, u slučaju da se tako ne postupi, planira da započne borbena dejstva.⁶⁶⁵⁸ Dana 14. jula 1995., Tolimir je izvijestio Glavni štab VRS-a da muslimansko rukovodstvo iz Sarajeva nije odobrilo evakuaciju iz Žepe i da je, prema obavještajnim podacima UNPROFOR-a, ABiH "na linijama" i da se civili sklanjaju van naseljenog područja.⁶⁶⁵⁹ Tolimir je predložio da se otpočne s izvođenjem borbenih dejstava po planu pretpostavljene komande.⁶⁶⁶⁰

⁶⁶⁵⁰ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 7.

⁶⁶⁵¹ P2223 (Armin Baždar, izjava svjedoka, 23. januar 1999.), str. 7.

⁶⁶⁵² D862 (Milovan Milutinović, izjava svjedoka, 11. juli 2014.), par. 94, 96-97; Milovan Milutinović, T. 30078. V. takođe P3491 (Đoko Razdoljac, transkript iz predmeta *Tolimir*, 30. novembar 2010.), str. 8252-8253, 8255-8256, 8270-8271.

⁶⁶⁵³ D862 (Milovan Milutinović, izjava svjedoka, 11. juli 2014.), par. 97.

⁶⁶⁵⁴ D862 (Milovan Milutinović, izjava svjedoka, 11. juli 2014.), par. 97; Milovan Milutinović, T. 30077.

⁶⁶⁵⁵ Milovan Milutinović, T. 30077-30079, 30081.

⁶⁶⁵⁶ D862 (Milovan Milutinović, izjava svjedoka, 11. juli 2014.), par. 97.

⁶⁶⁵⁷ P3478 (Tolimirov izvještaj Glavnom štabu VRS-a o stanju u Žepi, 13. juli 1995.), str. 1-2.

⁶⁶⁵⁸ P3478 (Tolimirov izvještaj Glavnom štabu VRS-a o stanju u Žepi, 13. juli 1995.), str. 2.

⁶⁶⁵⁹ P3480 (Tolimirov izvještaj Glavnom štabu VRS-a o stanju u Žepi, 14. juli 1995.), str. 1, 3.

⁶⁶⁶⁰ P3480 (Tolimirov izvještaj Glavnom štabu VRS-a o stanju u Žepi, 14. juli 1995.), str. 2.

1573. Na Mladićev zahtjev, svjedok je, u uniformi, bio prisutan u Žepi dok su se odvijale pripreme za evakuaciju.⁶⁶⁶¹ Svjedok nije osjetio neprijateljstvo naroda i nije se dogodilo ništa neprijatno.⁶⁶⁶² Svjedok je saradivao s kapetanom Gudurašem, oficijom za bezbjednost 1. KK-a, koristivši razglas u Žepi kako bi prenio obavještenja muslimanskom stanovništvu, tako da ne pruža otpor i da se okupi na određenim područjima.⁶⁶⁶³ Prema riječima svjedoka, kada je stanovništvo, pod pratnjom pripadnika UNPROFOR-a, odlazilo iz Žepe, Mladić je ušao u veći broj autobusa, pozdravljao ljude i govorio da nemaju razloga da se plaše.⁶⁶⁶⁴

1574. **Đoko Razdoljac** je izjavio da je dobio zadatak da obezbijedi, uz pomoć drugih opština, 50 do 60 autobusa i kamiona za evakuaciju.⁶⁶⁶⁵ Prema naređenju Sektora za pozadinu Glavnog štaba VRS-a upućenom pomoćniku komandanta Rogatičke brigade za pozadinu, na dan 20. jula 1995. trebalo je obezbijediti 50 autobusa za prevoz žena i djece i jedan autobus za prevoz bolesnika i ranjenika.⁶⁶⁶⁶ U tom naređenju je dalje izdat zadatak Komandi Rogatičke brigade da, uz pomoć jedinica Drinskog korpusa, formira ekipu za prikupljanje i skladištenje sredstava i stoke i da ih popiše kao materijalna sredstva obezbijeđena redovnom linijom materijalnog obezbjeđenja i izvijesti Glavni štab VRS-a.⁶⁶⁶⁷ Pukovnik Milisav Jovanović bio je zadužen za prikupljanje i izvlačenje ratnog plijena u ime Glavnog štaba VRS-a.⁶⁶⁶⁸ Prema zahtjevu Komande DK-a za mobilizaciju motornih vozila upućenom odsjecima Ministarstva odbrane u devet opština, uključujući Vlasenicu, Sokolac, Pale i Rogaticu, general Krstić je tražio mobilizaciju 21 kamiona i 50 autobusa i naredio dotičnim opštinskim organima da se 20. jula 1995. jave s vozilima u rejon 20 kilometara sjeveroistočno od Rogatice.⁶⁶⁶⁹ Dana 24. jula 1995., Rajko Kušić i Hamdija Torlak potpisali su sporazum o

⁶⁶⁶¹ D862 (Milovan Milutinović, izjava svjedoka, 11. juli 2014.), par. 100; Milovan Milutinović, T. 30081.

⁶⁶⁶² D862 (Milovan Milutinović, izjava svjedoka, 11. juli 2014.), par. 100; Milovan Milutinović, T. 30082-30083.

⁶⁶⁶³ Milovan Milutinović, T. 30083, 30087.

⁶⁶⁶⁴ D862 (Milovan Milutinović, izjava svjedoka, 11. juli 2014.), par. 98; Milovan Milutinović, T. 30082.

⁶⁶⁶⁵ P3491 (Đoko Razdoljac, transkript iz predmeta *Tolimir*, 30. novembar 2010.), str. 8270, 8286-8287.

⁶⁶⁶⁶ P3497 (Naređenje o prevoženju stanovništva i izvlačenju ratnog plijena iz Žepe koje je Sektor za pozadinu Glavnog štaba VRS-a uputio pomoćniku komandanta za pozadinu Rogatičke brigade, 19. juli 1995.), str. 1.

⁶⁶⁶⁷ P3497 (Naređenje o prevoženju stanovništva i izvlačenju ratnog plijena iz Žepe koje je Sektor za pozadinu Glavnog štaba VRS-a uputio pomoćniku komandanta za pozadinu Rogatičke brigade, 19. juli 1995.), str. 2.

⁶⁶⁶⁸ P3497 (Naređenje o prevoženju stanovništva i izvlačenju ratnog plijena iz Žepe koje je Sektor za pozadinu Glavnog štaba VRS-a uputio pomoćniku komandanta za pozadinu Rogatičke brigade, 19. juli 1995.), str. 2.

⁶⁶⁶⁹ P3498 (Zahtjev Komande DK-a za mobilizaciju motornih vozila, upućen odsjecima Ministarstva odbrane u devet opština, 19. juli 1995.).

razoružavanju vojno sposobnog stanovništva u enklavi Žepa, koji je ovjerio Mladić.⁶⁶⁷⁰ U tom sporazumu, između ostalog, stoji da se odmah treba uspostaviti prekid vatre; da Avdo Palić izda naređenje svojim vojnicima da se povuku sa stanovništvom iz zbjegova u "naseljena mjesta" i pokušavaju da se ilegalno prebacuju preko teritorije republike bosanskih Srba; da se civilnom stanovništvu Žepe omogući sloboda izbora mjesta boravka i da UNPROFOR, MKCK i druge međunarodne organizacije, u saradnji s VRS-om, omoguće njihov transport na teritoriju pod kontrolom ABiH ili u treće zemlje, u skladu s njihovim izborom; da se vojno sposobno stanovništvo Žepe evidentira i smjesti u prihvatni centar pod kontrolom VRS-a i MKCK-a do oslobađanja svih pripadnika VRS-a i Srba koji se nalaze u zatvorima na teritoriji pod kontrolom ABiH kojom komanduje Rasim Delić.⁶⁶⁷¹ Nadalje, u sporazumu stoji da se svi pripadnici UNPROFOR-a u Žepi odmah oslobode i "deblokiraju" i da im se vrati svo oružje i oprema da bi mogli posredovati u realizaciji sporazuma.⁶⁶⁷²

1575. Dana 25. jula 1995., Jovica Karanović je obavijestio Tolimira da je muslimanska vlada tog dana prihvatila sporazum u cijelosti, pod uslovom da se i civili i vojno sposobni muškarci zajedno evakušu iz Žepe i da je vlada voljna da obezbijedi puštanje na slobodu svih ratnih zarobljenika, što je tražio VRS.⁶⁶⁷³ Karanović je naglasio da je "bitno da civili, razoružani vojnici i vojno sposobna lica budu zajedno evakuisana iz Žepe, te [da] zahtevaju garancije da neće biti ubijeni".⁶⁶⁷⁴

1576. Koliko je **Milutinoviću** poznato, svi stanovnici i pripadnici brigade prebačeni su u Federaciju Bosne i Hercegovine.⁶⁶⁷⁵ **Razdoljac** je izjavio da su pregovori, koliko mu je poznato, doveli do odlaska naroda iz Žepe za Sarajevo u nekoliko autobusa u julu 1995.⁶⁶⁷⁶ Nakon evakuacije žena i djece, ABiH je ostala na području Žepe.⁶⁶⁷⁷

⁶⁶⁷⁰ P3483 (Izveštaj o Sporazumu o razoružavanju vojno sposobnog stanovništva u enklavi Žepa, 24. juli 1995.), str. 1, 3.

⁶⁶⁷¹ P3483 (Izveštaj o Sporazumu o razoružavanju vojno sposobnog stanovništva u enklavi Žepa, 24. juli 1995.).

⁶⁶⁷² P3483 (Izveštaj o Sporazumu o razoružavanju vojno sposobnog stanovništva u enklavi Žepa, 24. juli 1995.), str. 2.

⁶⁶⁷³ P3482 (Informacija Sektora za obavještajno-bezbjednosne poslove Glavnog štaba VRS-a, upućena Tolimiru, 25. juli 1995.).

⁶⁶⁷⁴ P3482 (Informacija Sektora za obavještajno-bezbjednosne poslove Glavnog štaba VRS-a, upućena Tolimiru, 25. juli 1995.).

⁶⁶⁷⁵ D862 (Milovan Milutinović, izjava svjedoka, 11. juli 2014.), par. 99.

⁶⁶⁷⁶ P3491 (Đoko Razdoljac, transkript iz predmeta *Tolimir*, 30. novembar 2010.), str. 8252-8253, 8255-8256, 8270-8271.

⁶⁶⁷⁷ P3491 (Đoko Razdoljac, transkript iz predmeta *Tolimir*, 30. novembar 2010.), str. 8292.

1577. Dana 27. jula 1995., Jovica Karanović je izvijestio, pored ostalih, Tolimira i Odjeljenje za obavještajne poslove Drinskog korpusa o "namer[ama] muslimanskih snaga u enklavi Žepa", odnosno da se u presretnim razgovorima govori da je "prvih trideset autobusa sa licima muslimanske nacionalnosti iz Žepe otišlo [...] za Zenicu." Karanović dalje kaže da Muslimani veoma obazrivo vrše evakuaciju jer nemaju povjerenja u dogovor s VRS-om. Dodao je da se ABiH nada da će izvući sve civile do 28.jula 1995., a da potom očekuju da evakušu pripadnike 1. žepske brigade ABiH.⁶⁶⁷⁸

1578. **Novica Andrić** je u svom svjedočenju izjavio da su se 27. jula 1995., izbjeglice iz Žepe pojavile na Bokšanici.⁶⁶⁷⁹ Među njima, svjedok je prepoznao Muslimana Ahmeta Bruglju.⁶⁶⁸⁰ On je rekao svjedoku da je "sve u redu".⁶⁶⁸¹ Nakon toga, Ahmet Bruglja prebačen je konvojem za Kladanj.⁶⁶⁸²

1579. Prema dopisu organa za bezbjednosno-obavještajne poslove Komande Rogatičke brigade, upućenom Upravi bezbjednosti Glavnog štaba VRS-a i Odjeljenju bezbjednosti Komande DK-a, tokom evakuacije "civilnog" stanovništva iz Žepe i odvajanja vojnih obveznika Muslimana 28. jula 1995., ljudi pod komandom poručnika Matića su tokom pretresa oduzimali novac od Muslimana.⁶⁶⁸³ Prema tom dopisu, general Tolimir je zahtijevao da se taj slučaj ispita i da se novac pronađe.⁶⁶⁸⁴

1580. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je u maju 1992., zbog sve intenzivnijeg granatiranja, 1.500 do 2.000 Muslimana otišlo iz grada Rogatice u Vragolove, gdje je već bilo oko 5.000 do 6.000 Muslimana. Do avgusta, skoro svi Muslimani iz Vragolova otišli su za Goražde, uslijed granatiranja od strane srpskih snaga i prijetnje još jednim srpskim napadom (v. zaključke Pretresnog vijeća u poglavlju 4.11.3). Nadalje, u periodu od 12. maja do avgusta 1992., Muslimani su iz grada Rogatice i iz sela u toj opštini otišli zbog pucnjave, granatiranja grada Rogatice 19. juna 1992. i sve veće nesigurnosti, koja je dijelom bila posljedica srpskih napada na muslimanska sela Mader, Kozići i Kopljevići, kao i na sela Borovsko, Kozadre, Kramer Selo i Dobrašina. Neki Muslimani su otišli za Pokrivenik i Kopljeviće, a drugi su se

⁶⁶⁷⁸ P3473 (Informacija Sektora za obavještajno-bezbjednosne poslove Glavnog štaba VRS-a upućena Tolimiru, 27. juli 1995.).

⁶⁶⁷⁹ D665 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 23. februar 2013.), par. 18.

⁶⁶⁸⁰ D665 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 23. februar 2013.), par. 18; Novica Andrić, T. 26392-26393.

⁶⁶⁸¹ D665 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 23. februar 2013.), par. 18.

⁶⁶⁸² D665 (Novica Andrić, izjava svjedoka, 23. februar 2013.), par. 18; Novica Andrić, T. 26392-26394.

⁶⁶⁸³ P3496 (Dopis Rogatičke brigade, upućen Glavnom štabu VRS-a i Komandi DK-a, 30. juli 1995.), str. 4.

⁶⁶⁸⁴ P3496 (Dopis Rogatičke brigade, upućen Glavnom štabu VRS-a i Komandi DK-a, 30. juli 1995.), str. 4.

sklonili u šumi Rudine. Oko 26. maja 1992., u jednom srpskom saopštenju rečeno je da Srbi namjeravaju da "očiste" Rogaticu od muslimanskih ekstremista i takozvanih Zelenih beretki, kojih je navodno bilo 4.000. Kada su srpske snage zauzele grad Rogaticu, Živojin Novaković je rekao da će grad biti očišćen i da će svako ko bude zatečen u gradu biti ubijen.

1581. Pretresno vijeće takođe konstatuje da su u periodu od kraja maja do jula 1992., Muslimani, uključujući neke iz grada Rogatice, bili prevezeni u Olovo, na teritoriju koju su držali Muslimani, pod pratnjom pripadnika policijske stanice Sokolac. Konkretno, dana 27. juna 1992., stražari iz srednje škole "Veljko Vlahović" su do Olova u vojnim vozilima pratili oko 280 Muslimana koji su bili držani u školi (v. zaključke Pretresnog vijeća u poglavlju 4.11.2, *Incident 16.1. iz Priloga C Optužnici*), izuzev vojno sposobnih muškaraca. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.11.2, *Incident 16.1 iz Priloga C Optužnici*, da su logor obezbjeđivali lokalni Srbi pod vođstvom Rajka Kušića, civilna policija, srpski TO i pripadnici paravojne jedinice. Dana 22. juna 1992., Rajko Kušić je objavio da će Muslimani zatočeni u srednjoj školi "Veljko Vlahović" koji imaju rodbinu u "slobodnoj zoni" biti tamo prebačeni.

1582. Pretresno vijeće konstatuje da je jedan bosanski Musliman iz opštine Rogatica, nakon bjekstva iz logora Rasadnik u avgustu 1992., bio dva mjeseca u Kopačima i da je 7. januara 1993. konačno došao u Sarajevo, gdje se pridružio svojoj porodici. Pretresno vijeće takođe konstatuje da je u avgustu ili septembru 1993., nakon napada na grad Rogaticu i zatočenja u srednjoj školi "Veljko Vlahović" (v. zaključke Pretresnog vijeća u poglavlju 4.11.2, *Incident 16.1. iz Priloga C Optužnici*), jedan bosanski Musliman, zajedno sa svojom porodicom, otišao iz Rogatice za Crnu Goru vlastitim sredstvima.

1583. Pretresno vijeće konstatuje da su u periodu od marta 1993. do aprila 1994., bosanski Muslimani, muškarci i žene koji su bili zatočeni u logoru Rasadnik, razmijenjeni u Sarajevu. Neki su razmijenjeni za zatočene Srbe ili prevezeni u Zvornik, neki po odobrenju Rajka Kušića. U ljeto 1993., upravnik logora Rasadnik i kapetan Zoran Čarkić pratili su autobus koji je prevozio zatočenike u Zvornik. Sve ove razmjene izvršio je VRS, koji je bio nadležan za Rasadnik u periodu od marta 1993. do aprila 1994. (v. poglavlje 4.11.2, *Incident 16.3 iz Priloga C Optužnici*).

1584. Pretresno vijeće konstatuje da je 21. jula 1993., jedan bosanski Musliman zatočen u logoru Batković, koji je bio iz opštine Rogatica, razmijenjen i odveden u Hrvatsku uz pomoć Crvenog krsta. Ovu razmjenu je izvršio VRS, koji je tada bio

nadležan za logor Batković (v. Zaključci Pretresnog vijeća u poglavlju 4.2.2, *Incident 2.1 iz Priloga C Optužnici*).

1585. Pretresno vijeće konstatuje da su krajem jula 1995., Muslimani, žene i djeca, na zahtjev muslimanskih predstavnika i u skladu sa sporazumom postignutim tokom razgovora s VRS-om i UNPROFOR-om, prevezeni autobusom iz Žepe u Sarajevo. Usprkos tome što je postojao sporazum, muslimanski predstavnici su od VRS-a tražili garancije da, između ostalog, civili neće biti ubijeni tokom prevoza iz Žepe. VRS je omogućio prevoz i Mladić je bio prisutan tokom evakuacije.

1586. Pretresno vijeće će gore navedene incidente dalje razmotriti u vezi s tačkama 3 i 7 i 8 Optužnice.

1587. Što se tiče dokaza u vezi s tim da je 21. jula 1993. iz logora Batković 40 zatočenika razmijenjeno i premješteno u Hrvatsku, a 350 premješteno u Tuzlu, Pretresnom vijeću nisu predloženi dokazi o tome iz koje su opštine ti ljudi bili. Pretresno vijeće stoga neće dalje razmatrati taj incident u vezi ni sa jednom tačkom Optužnice.

1588. Pretresno vijeće će razmotriti dokaze u vezi s navodima o sveobuhvatnom UZP-u i, konkretno, o navodnoj odgovornosti optuženog i njegovom prisustvu u opštini Rogatica (od kojih su neki razmotreni gore u tekstu) u poglavljima 9.2.2 i 9.3.

4.12 Opština Sanski Most

4.12.1 Ubistvo

Incident 7.1 iz Priloga A Optužnici

1589. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ubijanje približno 28 muškaraca između Begića i mosta Vrhpolje u opštini Sanski Most, 31. maja 1992. ili približno tog datuma.⁶⁶⁸⁵ Odbrana je iznijela argument (i) da je to navodno ubijanje počinila "spontano formirana raznolika grupa pojedinaca, bosanskih Srba"; (ii) da su činjenice o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom pobijene⁶⁶⁸⁶; i (iii) da, iako postoje dokazi da je jedan oficir VRS-a bio počinitelj, taj oficir nije postupao ni po jednom formalnom naređenju niti u sastavu neke organizovane vojne jedinice, te komandni lanac VRS-a stoga nije mogao da predvidi njegove postupke.⁶⁶⁸⁷ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom iz priloga Optužnici. Vijeću su predloženi i dokazi koje su iznijeli **Adem Seferović**, **Rajif Begić** i **Ahmet Zulić**, svi bosanski Muslimani iz opštine Sanski Most;⁶⁶⁸⁸ **svjedok RM-015**, bosanski Srbin iz Sanskog Mosta;⁶⁶⁸⁹ **svjedok RM-016**, bosanski Srbin iz Banjaluke;⁶⁶⁹⁰ **Branko Basara**, koji je od 29. oktobra 1991. do sredine decembra 1992. bio komandant 6. krajiške brigade;⁶⁶⁹¹ **Branko Predojević**, oficir VRS-a;⁶⁶⁹² i **Ewa Tabeau**, demograf i statističar;⁶⁶⁹³ kao i forenzički dokumentarni dokazi, i Vijeće smatra da ti dokazi ne pobijaju činjenice o kojima je presuđeno.⁶⁶⁹⁴

⁶⁶⁸⁵ Optužnica, par. 39(a)i, 47, 59(a)i, 62(a), incident 7.1 iz Priloga A Optužnici.

⁶⁶⁸⁶ Odbrana upućuje konkretno na činjenice o kojima je presuđeno br. 1143, 1165-1169 i 1190. Pretresno vijeće primjećuje da činjenice o kojoj je presuđeno br. 1143 i 1190 nisu relevantne za ovaj zaključak i nije se bavilo argumentom odbrane u tom pogledu.

⁶⁶⁸⁷ Završni podnesak odbrane, par. 1196-1197, 1199-1200.

⁶⁶⁸⁸ **Adem Seferović**: P2502 (Adem Seferović, izjava svjedoka, 26. juli 1999.), str. 1-2. **Rajif Begić**: Rajif Begić, T. 2139, 2141, 2143. **Ahmet Zulić**: P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), str. 1, par. 1-3.

⁶⁶⁸⁹ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 2, 6, 9, 111.

⁶⁶⁹⁰ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), str. 1, par. 4, 11, 16; svjedok RM-016, T. 17398.

⁶⁶⁹¹ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 4; Branko Basara, T. 34386, 34401.

⁶⁶⁹² D881 (Branko Predojević, izjava svjedoka, 7. juli 2014.), str. 1-2; Branko Predojević, T. 30788-30833.

⁶⁶⁹³ Ewa Tabeau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tabeau, 5. novembar 2013.).

⁶⁶⁹⁴ **Adem Seferović**: P2502 (Adem Seferović, izjava svjedoka, 26. juli 1999.), str. 4. **Rajif Begić**: Rajif Begić, T. 2147-2154, 2156-2158, 2162, 2164-2166, 2168, 2174, 2176-2178, 2181-2184, 2188, 2198, 2202, 2205. **svjedok RM-015**: P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 138. **Svjedok RM-016**: P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 83. Dokazi svjedoka RM-016 takođe su razmotreni u poglavlju 9.2.12. **Ahmet Zulić**: P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 36. **Branko Basara**: D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par.

1590. **Adem Seferović** je izjavio da su krajem maja 1992., vojnici rekli mještanima Hrustova da se muškarci starosti od 16 do 60 godina moraju okupiti u grupama i poći na određena mjesta.⁶⁶⁹⁵ On je bio u grupi od 60 do 80 ljudi koje su srpski vojnici pod pratnjom odveli u Kukavice u opštini Sanski Most. Zaustavili su se u Merdanovićima, gdje su vidjeli kako gori džamija. Seferović je zatim odlučio da pobjegne i vratio se svojoj kući u Hrustovo da se tamo skloni. Dana 1. juna 1992., Seferović i njegova porodica odlučili su da se predaju. Otišli su u Kukavice, gdje je njemu i grupi od 130 do 150 drugih muškaraca rečeno da idu na most Vrhpolje, a žene i djeca su ostali.⁶⁶⁹⁶

1591. **Rajif Begić** je u svom svjedočenju izjavio da su 31. maja 1992. vojnici, među kojima je svjedok nekoliko njih prepoznao kao ljude s područja Kljevaca i koji nisu izgledali kao pripadnici "redovnih vojnih snaga", ušli u Kljevce.⁶⁶⁹⁷ Konkretno, vojnici, bosanski Srbi, ušli su u Begiče i zarobili stanovnike tog mjesta.⁶⁶⁹⁸ Prema **Begićevim** riječima, Begići su bili jedan od zaselaka koji čine selo Kljevci.⁶⁶⁹⁹ Mještani Dizdarevića i Donjih Begića takođe su zarobljeni i dovedeni u Gornje Begiče.⁶⁷⁰⁰ Muškarci su odvojeni od žena i djece i 20 do 30 njih je kasnije odvedeno prema mostu Vrhpolje, na rijeci Sani, gdje su trebali da budu ukrcani u autobuse.⁶⁷⁰¹ **Begić** je u svom svjedočenju izjavio da su u grupi koja je odvedena na most bila dva muškarca koja su

42-45; Branko Basara, T. 34520, 34522-34524. **Ewa Tabeau i dokumentarni dokazi:** P2796 (Ewa Tabeau, izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 2-3, 10, 12, 18-19, 32-34; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 243-252; P3295 (Zapisnik o uviđaju i ekshumaciji tijela Muslimana iz masovnih grobnica u rejonu Vrhpolje - Most, opština Sanski Most, 7. maj 1996.); P4679 (Zapisnik o identifikaciji za Šaćira Begića, 14. mart 2013.), str. 1; P4680 (Zapisnik o identifikaciji za Envera Cerića, 23. maj 2013.); P4681 (Zapisnik o identifikaciji za Ismeta Kurbegovića, 23. maj 2013.); P5915 (Zapisnik o identifikaciji za Nedžada Begića, 4. april 2006.), str. 1, 4; P5916 (Potvrda o smrti Nedžada Begića, 4. juli 2006.), str. 1-2; P5917 (Obdukcioni izvještaj za Nedžada Begića, 25. maj 2006.), str. 1-2; P5918 (Sudsko rješenje o smrti Nedžada Begića, 7. septembar 1996.), str. 1; P5919 (Zapisnik o identifikaciji za Muharema Begića, 29. mart 2006.), str. 1; P5920 (Potvrda o smrti Muharema Begića, 4. juli 2006.), str. 1-2; P5921 (Obdukcioni izvještaj za Muharema Begića, 25. maj 2006.), str. 1-2; P5922 (Zapisnik o identifikaciji za Enesa Dizdarevića, 9. maj 2006.), str. 1; P5923 (Potvrda o smrti Enesa Dizdarevića, 4. juli 2006.), str. 1-2; P5924 (Obdukcioni izvještaj za Enesa Dizdarevića, 15. maj 2006.), str. 1-2; P5925 (Potvrda o smrti Muniba Begića, 17. avgust 2007.), str. 1-2; P5926 (Potvrda o smrti Hamida Begića, 17. avgust 2007.), str. 1-2; P5927 (Zapisnik o identifikaciji za Elmedina Begića, 22. maj 2006.), str. 1; P5928 (Potvrda o smrti Elmedina Begića, 22. maj 2006.), str. 1-2; P5929 (Obdukcioni izvještaj za Elmedina Begića, 25. maj 2006.), str. 1-2; P5930 (Zapisnik o identifikaciji za Najila Begića, 25. juni 2007.), str. 1; P5931 (Zapisnik o identifikaciji putem DNK za Najila Begića, 25. juni 2007.), str. 2; P5932 (Sudsko rješenje o smrti Safeta Kljajića, 9. februar 1996.), str. 1; P5933 (Rješenje suda o smrti za Ismeta Kurbegovića, 6. maj 1998.), str. 1.

⁶⁶⁹⁵ P2502 (Adem Seferović, izjava svjedoka, 26. juli 1999.), str. 3.

⁶⁶⁹⁶ P2502 (Adem Seferović, izjava svjedoka, 26. juli 1999.), str. 4.

⁶⁶⁹⁷ Rajif Begić, T. 2146-2147, 2202.

⁶⁶⁹⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1165. V. takođe Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1169.

⁶⁶⁹⁹ Rajif Begić, T. 2139.

⁶⁷⁰⁰ Rajif Begić, T. 2147, 2202.

⁶⁷⁰¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1165-1167.

imala oko 70 godina, a jedna osoba bila je dijete u dobi od 15 – 16 godina.⁶⁷⁰² Jadranko Palija, koji je bio zadužen da odvede kolonu muškaraca iz Begića na most, ubio je četiri Muslimana dok su išli prema mostu.⁶⁷⁰³ Po dolasku na most, ostalim muškarcima je naređeno da se svuku i postroje.⁶⁷⁰⁴ Bili su i pretreseni.⁶⁷⁰⁵

1592. Na mostu je bilo mnogo pripadnika vojske bosanskih Srba u različitim uniformama.⁶⁷⁰⁶ **Begić** je u svom svjedočenju izjavio da je prepoznao neke od njih.⁶⁷⁰⁷ Neki od vojnika su nosili maskirne uniforme, neki su nosili plave uniforme, neki su imali "četničke" oznake, a neki su nosili obične prsluke i jakne.⁶⁷⁰⁸ Svjedok je čuo jednog čovjeka, kojeg je identifikovao kao Nenada Kaurina, kako govori da trebaju ubiti 70 Muslimana tog dana jer je sedam srpskih vojnika poginulo na tom području.⁶⁷⁰⁹ Svjedok je znao da je Nenad Kaurin pripadnik rezervnog sastava policije i nosio je plavu policijsku uniformu i plavu kapu.⁶⁷¹⁰ Jedan vojnik je pitao ljude u grupi ko dobro skače u vodu, a jedan drugi srpski vojnik, Marinko Aćimović, pokazao je na Midheta Cerića.⁶⁷¹¹ **Svjedok RM-015** je u svom svjedočenju izjavio da je na mostu bila i jedna paravojna formacija iz Tomine, pod komandom Živka Čeranića.⁶⁷¹²

1593. Muškarci, bosanski Muslimani, su pretučeni i naređeno im je da jedan po jedan skaču s mosta u rijeku.⁶⁷¹³ **Begić** je u svom svjedočenju izjavio da je, konkretno, Nenad Kaurin naredio jednom čovjeku da skoči u vodu.⁶⁷¹⁴ Kada su bili u vodi, vojnici su na njih otvarali vatru i ubili najmanje 28 od njih.⁶⁷¹⁵ **Begiću** je naređeno da otvori usta i Jadranko Palija mu je u usta gurnuo cijev automatskog pištolja. Svjedok je čuo kako jedan drugi vojnik traži od Palije da ga ne ubije na mostu da ga ne bi isprljao i kako kaže da bi svjedok trebao skočiti. Svjedok je zatim skočio u vodu i uspio da izađe iz vode ispod mosta.⁶⁷¹⁶ Kada je čuo da ga vojnici traže, skinuo je svoju bijelu košulju i

⁶⁷⁰² Rajif Begić, T. 2148, 2176-2178.

⁶⁷⁰³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1167-1168.

⁶⁷⁰⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1168.

⁶⁷⁰⁵ Rajif Begić, T. 2157-2158.

⁶⁷⁰⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1168.

⁶⁷⁰⁷ Rajif Begić, T. 2153-2154.

⁶⁷⁰⁸ Rajif Begić, T. 2199.

⁶⁷⁰⁹ Rajif Begić, T. 2158.

⁶⁷¹⁰ Rajif Begić, T. 2194.

⁶⁷¹¹ Rajif Begić, T. 2163-2164.

⁶⁷¹² P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 138.

⁶⁷¹³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1168-1169.

⁶⁷¹⁴ Rajif Begić, T. 2162, 2164, 2181-2184, 2188, 2205.

⁶⁷¹⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1168.

⁶⁷¹⁶ Rajif Begić, T. 2166.

bacio je u rijeku.⁶⁷¹⁷ Čim su vojnici primijetili bijelu košulju, počeli su da pucaju na nju.⁶⁷¹⁸ Svjedok je zaronio, došao do obale 50 do 150 metara nizvodno i sakrio se u grmlju.⁶⁷¹⁹ S tog mjesta je čuo kako ljudi stenju dok je batinanje i dalje trajalo.⁶⁷²⁰ Tijela ljudi iz te grupe, koje je zadnji put vidio na mostu, pronađena su na više lokacija, neka u grobnici ispod mosta.⁶⁷²¹

1594. **Seferović** je izjavio da je na putu prema mostu čuo pucnjavu iz pravca mosta i da je, kada su došli do mosta, vidio mnogo tijela u rijeci i na obalama rijeke.⁶⁷²² Prema riječima svjedoka, tamo su bili vojnici.⁶⁷²³ Komandant 6. krajiške brigade Branko Basara rekao je da grupu od 20 ljudi, u kojoj je bio i Seferović, treba odvesti u policijsku stanicu u Sanskom Mostu.⁶⁷²⁴ Što se tiče drugih muškaraca, Seferović se sjetio da je kapetan Kličković, pripadnik TO-a, rekao vojnicima da "[s]red[e] ove".⁶⁷²⁵ Seferović je izjavio da je znao imena visokih oficira zato što je prije rata radio u odjeljenju veze TO-a.⁶⁷²⁶

1595. **Svjedok RM-015** je konkretno naveo da je Vojna policija 6. krajiške brigade, uključujući Jadranka Paliju, tjerala Muslimane da skaču s mosta i pucala na njih.⁶⁷²⁷ On nije bio na mostu, ali je razgovarao s nekima od onih koji jesu.⁶⁷²⁸ **Branko Basara** je u svom svjedočenju izjavio da je ovo ubijanje izvršilo osam uniformisanih, naoružanih pripadnika jedne paravojne jedinice.⁶⁷²⁹ Kada su čuli nekoga kako viče da Basara dolazi na most, ta osmorica pripadnika paravojne jedinice pobjegla su prema drugoj strani mosta, u pravcu Ključa.⁶⁷³⁰ Prepoznao je dva čovjeka na mostu, jednog koji se prezivao Mutić i jednog koji se zvao Ilija, koji su obojica bili pratioci majora Brajića i pripadnici 6. krajiške brigade, ali je u svom svjedočenju izjavio da nije imao osnova da ih uhapsi, budući da je vidio da su obojica nosila oružje o ramenu.⁶⁷³¹ U blizini mosta bio je i

⁶⁷¹⁷ Rajif Begić, T. 2167.

⁶⁷¹⁸ Rajif Begić, T. 2167.

⁶⁷¹⁹ Rajif Begić, T. 2167, 2186.

⁶⁷²⁰ Rajif Begić, T. 2168.

⁶⁷²¹ Rajif Begić, T. 2186.

⁶⁷²² P2502 (Adem Seferović, izjava svjedoka, 26. juli 1999.), str. 4.

⁶⁷²³ P2502 (Adem Seferović, izjava svjedoka, 26. juli 1999.), str. 4.

⁶⁷²⁴ P2502 (Adem Seferović, izjava svjedoka, 26. juli 1999.), str. 4-5.

⁶⁷²⁵ P2502 (Adem Seferović, izjava svjedoka, 26. juli 1999.), str. 5.

⁶⁷²⁶ P2502 (Adem Seferović, izjava svjedoka, 26. juli 1999.), str. 5.

⁶⁷²⁷ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 138.

⁶⁷²⁸ Svjedok RM-015, T. 17339-17340.

⁶⁷²⁹ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 42-45; Branko Basara, T. 34520.

⁶⁷³⁰ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 42-44; Branko Basara, T. 34522, 34573-34574.

⁶⁷³¹ Branko Basara, T. 34525-34526.

kontrolni punkt na kojem su bili naoružani ljudi u plavim ili maskirnim uniformama.⁶⁷³²
Prema riječima svjedoka, ti ljudi nisu učestvovali u pucnjavi na mostu, bili su u skloništima kada je svjedok izašao iz vozila i potrčao prema mostu.⁶⁷³³

1596. **Branko Predojević** je u svom svjedočenju izjavio da se sjeća jednog krupnog, crnokosog čovjeka koji se zvao Jadranko Palija i imao "negdje oko 25 godina, nije imao više", koji je, prema potvrdi Vojne pošte Sanski Most, bio pripadnik ratne jedinice 6. krajiške brigade od 13. novembra 1991. do 13. jula 1993.⁶⁷³⁴ Svjedok je rekao da Jadranko Palija nije bio među vojnicima koji su 7. aprila 1993. došli u njegovu jedinicu iz snaga SOS-a.⁶⁷³⁵ Prema potvrdi Vojne pošte Sanski Most, na dan 24. juna 1994., protiv Jadranka Palije nije se vodio krivični postupak.⁶⁷³⁶ Isto tako, svjedok se nije sjećao da je Jadranko Palija učestvovao, niti da je kasnije krivično gonjen i 2008. godine osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 28 godina od strane Suda Bosne i Hercegovine zbog uloge u napadu vojnika VRS-a na Begiče, zaselak sela Kljevci, i u ubistvu 19 civila u okviru pokolja na mostu Vrhpolje 31. maja 1992., kako stoji u saopštenju za štampu Suda Bosne i Hercegovine.⁶⁷³⁷

1597. Prema riječima **svjedoka RM-015**, u junu 1992., svaki naoružani Srbin u opštini Sanski Most bio je direktno ili indirektno pod komandom pukovnika Basare. Oni koji nisu bili direktno pod njegovom kontrolom bili su pod kontrolom njemu potčinjenih oficira.⁶⁷³⁸

1598. Prema riječima **Ewe Tabeau** i forenzičkim dokazima, ostaci 29 tijela ekshumirani su na četiri lokacije u opštini Sanski Most i kasnije identifikovani.⁶⁷³⁹

⁶⁷³² Branko Basara, T. 34521.

⁶⁷³³ Branko Basara, T. 34521-34522.

⁶⁷³⁴ Branko Predojević, T. 30812-30815; P7072 (Potvrda Vojne pošte Sanski Most u vezi s Jadrankom Palijom, 24. juni 1994.).

⁶⁷³⁵ Branko Predojević, T. 30812, 30814-30815.

⁶⁷³⁶ P7072 (Potvrda Vojne pošte Sanski Most u vezi s Jadrankom Palijom, 24. juni 1994.).

⁶⁷³⁷ Branko Predojević, T. 30815-30819; P7073 (Saopštenje za štampu Suda Bosne i Hercegovine, 15. juli 2008.).

⁶⁷³⁸ Svjedok RM-015, T. 17292.

⁶⁷³⁹ Sljedeće osobe identifikovane su u grobnici Most Vrhpolje br. 1: Daut Begić (1921.), Elmedin Begić (1973.), Fuad Begić (1964.), Irfan Begić (1966.), Muharem Begić (1968.), Munib Begić (1965.), Nedžad Begić (1973.), Miralem Cerić (1928.), Enes Dizdarević (1976.), Mirsad Dizdarević (1974.), Muhamed Dizdarević (1969.) i Sead Merdanović (1958.). Sljedeće osobe identifikovane su u grobnici Most Vrhpolje br. 2: Hakija Begić (1927.), Muhamed Begić (1923.), Esad Handanović (1939.), Ibrahim Handanović (1936.), Hasib Kljajić (1928.), Mumin Kljajić (1906.), Safet Kljajić (1939.), Rešid Šljivar (1929.), Hakija Handanović (1930.), Elmin Heder (1961.), Ale Hrapić (1935.), Hamed Karanović (1924.) i Hikmet Keranović (1959.). Sljedeće osobe identifikovane su u grobnici Most Vrhpolje br. 3: Najil Begić (1929.), Ismet Dizdarević (1939.) i Hasib Kadirić (1924.). Sljedeća osoba identifikovana je na lokalitetu "Čapljanske Bare-Krnjadevac": Šaćir Begić (1913.).

Dvanaest ih je ekshumirano iz grobnice Most Vrhpolje br. 1 u maju 1996.,⁶⁷⁴⁰ 13 iz grobnice Most Vrhpolje br. 2 u maju 1996.,⁶⁷⁴¹ tri iz grobnice Most Vrhpolje br. 3 u maju 1996.,⁶⁷⁴² i jedno s lokaliteta "Čapljanske Bare-Krnjademac" 6. juna 2012.⁶⁷⁴³

1599. U vezi s argumentom odbrane da su pobijene činjenice o kojima je presuđeno koje su relevantne za ovaj incident iz priloga Optužnici, Pretresno vijeće napominje da su mu predočeni dokazi u kojima se identifikuju konkretni počinioci ovog incidenta iz priloga Optužnici i smatra da ti dokazi ne protivrječe činjenicama o kojima je presuđeno, te, shodno tome, odbacuje argument odbrane.

1600. Što se tiče dokaza koje je iznio svjedok RM-015, da je svaki naoružani Srbin u Sanskom Mostu bio pod Basarinom komandom, Pretresno vijeće smatra da to, bez daljnjih konkretnih dokaza, znači da je Basara bio najviši vojni komandant na tom području, ali ne i da je svaki naoružani Srbin bio u formalnoj komadnoj strukturi.

1601. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su 31. maja 1992. ili približno tog datuma, stanovnici sela Kljevci, uključujući zaseoke Donji i Gornji Begići i Dizdarevići, bili zarobljeni i da su muškarci razdvojeni od žena i djece. Ljudi pod komandom Jadranka Palije odveli su pod pratnjom oko 20 do 30 bosanskih Muslimana prema mostu Vrhpolje. Jadranko Palija je na putu do mosta ubio četvoricu njih. Po dolasku na most, bosanskim Muslimanima su naredili da skinu odjeću i da se postroje, a

⁶⁷⁴⁰ P2796 (Ewa Tabeau, izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 2-3, 12, 18-19, 32-34; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 243-252; P3295 (Zapisnik o uviđaju i ekshumaciji tijela Muslimana iz masovnih grobnica u rejonu Vrhpolje - Most, opština Sanski Most, 7. maj 1996.), str. 1-11, 20-21; P5588 (Obavještenje MKNL-a o izvještaju o DNK za Muniba Begića), prvi dio, str. 51; P5915 (Zapisnik o identifikaciji za Nedžada Begića, 4. april 2006.); P5916 (Potvrda o smrti Nedžada Begića, 4. juli 2006.); P5917 (Obdukcionni izvještaj za Nedžada Begića, 25. maj 2006.); P5918 (Sudsko rješenje o smrti Nedžada Begića, 7. septembar 1996.); P5919 (Zapisnik o identifikaciji za Muharema Begića, 29. mart 2006.); P5920 (Potvrda o smrti Muharema Begića, 4. juli 2006.), str. 2; P5921 (Obdukcionni izvještaj za Muharema Begića, 25. maj 2006.), str. 1; P5922 (Zapisnik o identifikaciji za Enesa Dizdarevića, 9. maj 2006.); P5923 (Potvrda o smrti Enesa Dizdarevića, 4. juli 2006.); P5924 (Obdukcionni izvještaj za Enesa Dizdarevića, 15. maj 2006.); P5925 (Potvrda o smrti Muniba Begića, 17. avgust 2007.), str. 1; P5927 (Zapisnik o identifikaciji za Elmedina Begića, 22. maj 2006.); P5928 (Potvrda o smrti Elmedina Begića, 22. maj 2006.); P5929 (Obdukcionni izvještaj za Elmedina Begića, 25. maj 2006.).

⁶⁷⁴¹ P2796 (Ewa Tabeau, izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 2-3, 12, 18-19, 32-34; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 243-252; P3295 (Zapisnik o uviđaju i ekshumaciji tijela Muslimana iz masovnih grobnica u rejonu Vrhpolje - Most, opština Sanski Most, 7. maj 1996.), str. 1-4, 11-18, 20-21; P5588 (Obavještenje MKNL-a o izvještaju o DNK za Muhameda Begića), prvi dio, str. 51; P5926 (Potvrda o smrti Hamida Begića, 17. avgust 2007.); P5932 (Sudsko rješenje o smrti Safeta Kljajića, 9. februar 1996.).

⁶⁷⁴² (Ewa Tabeau, izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 2-3, 12, 18-19, 32-34; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 243-252; P3295 (Zapisnik o uviđaju i ekshumaciji tijela Muslimana iz masovnih grobnica u rejonu Vrhpolje - Most, opština Sanski Most, 7. maj 1996.), str. 1-2, 18-21; P5930 (Zapisnik o identifikaciji za Najila Begića, 25. juni 2007.); P5931 (Zapisnik o identifikaciji putem DNK za Najila Begića, 25. juni 2007.).

⁶⁷⁴³ P4679 (Zapisnik o identifikaciji za Šaćira Begića, 14. mart 2013.).

onda su ih pretresli i pretukli. Na mostu je bilo još ljudi koji su nosili razne uniforme, uključujući plave i maskirne, kao i ljudi s oznakama koje su opisane kao "četničke". Bosanski Muslimani bili su prisiljeni da jedan po jedan skoče s mosta u rijeku Sanu. Kada su bili u vodi, ljudi s mosta su otvorili vatru i ubili najmanje 28 bosanskih Muslimana, koji su svi bili muškarci, a među njima su bili jedan maloljetnik i dva starija čovjeka.

1602. Što se tiče počinitelja ubijanja, Pretresno vijeće se neće osloniti na dokaze koje je iznio **svjedok RM-015**, budući da on nije bio na mostu i da njegovo znanje o ovom incidentu potiče iz izvora koji nije mogao otkriti. Svjedočenje Branka Basare ukazuje na to da su muškarce, Muslimane, ubili pripadnici paravojsnih formacija. Međutim, on je također priznao da su na mostu bili prisutni pripadnici 6. krajiške brigade. U činjenicama o kojima je presuđeno ne navode se konkretno počinioci ubijanja muškaraca koji su bili prisiljeni da skaču s mosta. Rajif Begić bio je očevidac zločina i po imenu je naveo dvojicu od navodnih počinitelja: Nenada Kaurina i Jadranka Paliju. Budući da Basara nije bio prisutan u vrijeme incidenta, Pretresno vijeće pridaje manju težinu njegovom svjedočenju u vezi s počiniocima, u poređenju s Begićevim svjedočenjem. Pretresno vijeće konstatuje da su Nenad Kaurin i Jadranko Palija bili među počiniocima ubijanja. Palija je bio pripadnik Vojne policije 6. krajiške brigade VRS-a, a Kaurin je bio pripadnik rezervnog sastava policije. Kaurin je rekao da su im, prije ubijanja, rekli da trebaju ubiti 70 Muslimana tog dana, jer je sedam srpskih vojnika poginulo na tom području.

1603. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident 7.2 iz Priloga A Optužnici

1604. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ubijanje više ljudi u selu Hrustovo 31. maja 1992. ili približno tog datuma.⁶⁷⁴⁴ Odbrana je iznijela argument da je nemoguće zaključiti da su počinioci bili pripadnici VRS-a samo na osnovu dokaza koje je iznijela svjedokinja RM-042.⁶⁷⁴⁵ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno broj 1171 i 1177 u vezi s ovim incidentom. Pretresnom

⁶⁷⁴⁴ Optužnica, par. 39, 47, 59, 62, incident 7.2 iz Priloga A Optužnici.

⁶⁷⁴⁵ Završni podnesak odbrane, par. 1203-1207.

vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli **svjedokinja RM-042**, **svjedok RM-706** i **Ahmet Zulić**, svi bosanski Muslimani iz opštine Sanski Most,⁶⁷⁴⁶ i **Ewa Tabeau**, demograf i statističar,⁶⁷⁴⁷ kao i forenzički dokumentarni dokazi, i ono smatra da ti dokazi ne pobijaju činjenice o kojima je presuđeno.⁶⁷⁴⁸ Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-015**, bosanski Srbin iz Sanskog Mosta, i **Branko Basara**, koji je od 29. oktobra 1991. do sredine decembra 1992. bio komandant 6. krajiške brigade.⁶⁷⁴⁹

1605. **Svjedok RM-015** je u svom svjedočenju izjavio da se 6. laka partizanska brigada vratila iz Hrvatske u Sanski most 3. aprila 1992. i pripremila teren za preuzimanje vlasti u opštinama Sanski Most i Ključ, što je obuhvatalo "čišćenje" sela Hrustovo i Vrhpolje.⁶⁷⁵⁰ **Svjedok RM-706** je izjavio da je Hrustovo predalo sve puške i pištolje 30. maja 1992., nakon proglasa koji je emitovan na Radiju Sanski Most u ime "Srpske Republike".⁶⁷⁵¹ Kapetan Čolić, komandant 3. bataljona 6. krajiške brigade, naredio je pripadnicima jedinice svjedoka RM-015, uključujući trideseticu ljudi pod komandom Pere Vujkovića, da 30. i 31. maja 1992. učestvuju u borbenim dejstvima u Hrustovu i Vrhpolju.⁶⁷⁵² Sljedećim jedinicama je naređeno da učestvuju u tim borbenim dejstvima: cijeloj 6. krajiškoj brigadi, paravojnim formacijama smještenim u Lušci Palanci, Dabru, Kljetcima, Tomini, Kozici, Podlugu i Tramošinji, koje su za taj napad sve bile

⁶⁷⁴⁶ **Svjedokinja RM-042**: P2497 (Svjedokinja RM-042, izjava svjedoka, 21. april 2001.), str. 1-2.
svjedok RM-706: P2499 (Svjedok RM-706, transkript iz predmeta *Brđanin*, 21. juni 2002.), str. 7246.

Ahmet Zulić: P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), str. par. 1-3.

⁶⁷⁴⁷ Ewa Tabeau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tabeau, 5. novembar 2013.).

⁶⁷⁴⁸ **Svjedokinja RM-042**: P2497 (Svjedokinja RM-042, izjava svjedoka, 21. april 2001.), str. 2-5; P2498 (Fotografije), str. 3-4. **Svjedok RM-706**: P2499 (Svjedok RM-706, transkript iz predmeta *Brđanin*, 21. juni 2002.), str. 7248, 7250-7253, 7261-7266, 7269, 7271-7272. **Ahmet Zulić**: P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 36. **Ewa Tabeau i dokumentarni dokazi**: P2796 (Ewa Tabeau, izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 10; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 253-263; P3298 (Sudski zapisnik o ekshumaciji na lokalitetu Hrustovo I, 15. april 1997.), str. 3-19; P4682 (Zapisnik o identifikaciji i obdukciji tijela u Sanskom Mostu, 12. juni 1997.) str. 10-11; P4683 (Izvještaj o ekshumaciji i identifikaciji tijela iz grobnica na području opština Sanski Most i Ključ), str. 8; P5934 (Obdukcioni izvještaji za Asima Jelečevića i Elviru Jelečević, 28. avgust 1997.); P5935 (Sudsko rješenje o smrti Elvire Jelečević, 1. novembar 1996.); P5936 (Crtež i foto-dokumentacija ekshumacije Hize Mehmedović); P5937 (Sudsko rješenje o smrti Besime Merdanović i Edite Merdanović, 9. februar 1996.); P5938 (Sudsko rješenje o smrti Sabre Merdanović, 15. januar 1996.); P5939 (Obdukcioni izvještaji za tijela ekshumirana iz masovnih grobnica u Hrustovu i Vrhpolju u opštini Sanski Most), str. 3-46.

⁶⁷⁴⁹ **Svjedok RM-015**: P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 2, 6, 9, 111.

Branko Basara: D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 4; Branko Basara, T. 34386, 34401.

⁶⁷⁵⁰ Svjedok RM-015, T. 17282-17283; P2365 (Istorijat 6. krajiške brigade, koji je potpisao pukovnik Basara, procijenjeni datum - kraj 1992.), str. 3.

⁶⁷⁵¹ P2499 (Svjedok RM-706, transkript iz predmeta *Brđanin*, 21. juni 2002.), str. 7246-7247.

⁶⁷⁵² P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 134; svjedok RM-015, T. 17278.

potčinjene pukovniku Basari.⁶⁷⁵³ U tom trenutku, komandno mjesto pukovnika Basare bilo je uspostavljeno u selu Donja Tramošinja iz kojeg se vidjelo Hrustovo.⁶⁷⁵⁴ Nakon što su se pripadnici jedinice svjedoka RM-015 vratili iz Hrustova i Vrhpolja, svjedok RM-015 je od njih saznao da su ih odveli do lokacije zvane "tunel" iznad Hrustova i da im je zadatak bio da zatvore krug oko Hrustova i blokiraju izlaz iz sela.⁶⁷⁵⁵

1606. **Branko Basara** je u svom svjedočenju izjavio da je komandant bataljona, kad je sa svojom jedinicom ušao u selo Hrustovo 31. maja 1992., vidio da su dva vojnika VRS-a ubijena na ulazu u selo i odmah obavijestio svjedoka.⁶⁷⁵⁶ Bataljon nije znao koliko je naoružanih muslimanskih boraca bilo u tom selu, ali imali su informaciju da je u šumi Golaja bio centar za obuku Zelenih beretki.⁶⁷⁵⁷ VRS je pokrenuo borbena dejstva kako bi ušao u selo nakon što je civilima dao dva sata za evakuaciju.⁶⁷⁵⁸ Svjedok je izjavio da "ostaju u Hrustovu samo oni koji hoće da se bore".⁶⁷⁵⁹

1607. Dana 31. maja 1992., kada su članove 21 domaćinstva potjerali iz Jelečevića, muslimanskog zaseoka na području Hrustova, u jednu garažu se sakrilo približno 30 žena i djece i jedan muškarac. U garažu je došlo osam do deset srpskih vojnika u maskirnim uniformama.⁶⁷⁶⁰ **Svjedokinja RM-042** je izjavila da je kroz prozore i vrata garaže, koja su ponekad bila otvorena, čula vojnike koji su pretraživali kuće u selu kako govore bosanskim dijalektom.⁶⁷⁶¹ **Svjedok RM-706** je izjavio da su vojnici u selu za sebe govorili da su "srpska vojska".⁶⁷⁶² **Svjedokinja RM-042** je čula pucnjavu u selu, a onda su vojnici počeli pucati na vrata garaže.⁶⁷⁶³ Vojnici su naredili Muslimanima da iziđu napolje. Jedan čovjek koji je pokušao posredovati ubijen je.⁶⁷⁶⁴ **Svjedokinja RM-042** je izjavila da je taj čovjek koji je ubijen, Husein Merdanović, bio nenaoružan i da je imao 50-60 godina. Vojnici su i dalje pucali po garaži, ali su svjedokinja i drugi uspjeli da pobjegnu.⁶⁷⁶⁵ Međutim, vojnici su ubili 16 žena i djece kada su ovi pokušali da

⁶⁷⁵³ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 134.

⁶⁷⁵⁴ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 134.

⁶⁷⁵⁵ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 135.

⁶⁷⁵⁶ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 47.

⁶⁷⁵⁷ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 47.

⁶⁷⁵⁸ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 47; Branko Basara, T. 34517.

⁶⁷⁵⁹ Branko Basara, T. 34517.

⁶⁷⁶⁰ Činjenice o kojima je presuđeno IV, činjenica br. 1171.

⁶⁷⁶¹ P2497 (Svjedokinja RM-042, izjava svjedoka, 21. april 2001.), str. 2-4.

⁶⁷⁶² P2499 (Svjedok RM-706, transkript iz predmeta *Brđanin*, 21. juni 2002.), str. 7248, 7269, 7271.

⁶⁷⁶³ P2497 (Svjedokinja RM-042, izjava svjedoka, 21. april 2001.), str. 4.

⁶⁷⁶⁴ Činjenice o kojima je presuđeno IV, činjenica br. 1171.

⁶⁷⁶⁵ P2497 (Svjedokinja RM-042, izjava svjedoka, 21. april 2001.), str. 3-4; P2498 (Fotografije), str. 2.

pobjegnu.⁶⁷⁶⁶ Ubijeno je najmanje 15 članova porodice Merdanović.⁶⁷⁶⁷ **Svjedokinja RM-042** se prvo sakrila 15-20 metara od garaže, a onda pobjegla u susjednu kuću.⁶⁷⁶⁸ Jedan "srpski vojnik" kojem je nadimak bio Mitra, došao je s još jednim vojnikom i jednim civilom do te kuće i pitao šta se dogodilo. Kada su mu rekli za pucnjavu, Mitra je ostao bez riječi. Mitra im je rekao da ostanu tamo i otišao do garaže da vidi da li ima još preživjelih. Zatim se vratio s jednom bebom i rekao da su svi ostali mrtvi.⁶⁷⁶⁹ **Svjedok RM-706** je izjavio da je 1. juna 1992. našao Nahida Keranovića teško povrijeđenog ispred štale pored jedne kuće, te Muharemu Keranović i njezine dvije male kćeri, Alminu i Sabinu, ispred garaže, koje su sve bile ubijene hicima u leđa.⁶⁷⁷⁰ Zatim je otkrio da je u garaži ubijeno 27 ljudi, i to hicima iz vatrenog oružja ili ručnim bombama.⁶⁷⁷¹ Svjedok je odveo Nahida Keranovića svojoj kući, gdje je ovaj umro.⁶⁷⁷²

1608. Prema riječima **Ewe Tabeau** i forenzičkim dokazima, ostaci 30 tijela ekshumirani su na tri lokacije u opštini Sanski Most i kasnije identifikovani:⁶⁷⁷³ 27 iz masovne grobnice "Hrustovo I" u zaseoku Kukavice u Hrustovu 4. oktobra 1996., dva iz individualnih grobnica u zaseoku Jeleči u Hrustovu i jedno iz pojedinačne grobnice

⁶⁷⁶⁶ Činjenice o kojima je presuđeno IV, činjenica br. 1171.

⁶⁷⁶⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1177.

⁶⁷⁶⁸ P2497 (Svjedokinja RM-042, izjava svjedoka, 21. april 2001.), str. 3-5; P2498 (Fotografije), str. 3.

⁶⁷⁶⁹ P2497 (Svjedokinja RM-042, izjava svjedoka, 21. april 2001.), str. 5.

⁶⁷⁷⁰ P2499 (Svjedok RM-706, transkript iz predmeta *Brđanin*, 21. juni 2002.), str. 7251-7252, 7263, 7265.

⁶⁷⁷¹ P2499 (Svjedok RM-706, transkript iz predmeta *Brđanin*, 21. juni 2002.), str. 7250-7253, 7261-7266, 7272.

⁶⁷⁷² P2499 (Svjedok RM-706, transkript iz predmeta *Brđanin*, 21. juni 2002.), str. 7253, 7265.

⁶⁷⁷³ Sljedeće osobe su identifikovane na lokalitetu "Hrustovo I": Almina Keranović (1985.), Muharema Keranović (1962.), Sabina Keranović (1990.), Seida Merdanović (1963.), Besima Merdanović (1961.), Edita Merdanović (1991.), Husein Merdanović (1935.), Jasmin Merdanović (1989.), Sabra Merdanović (1959.), Zumra Merdanović (1902.), Fatima Zukić (1975.), Husein Bektašević (1966.), Namka Brković (1975.), Emin Jelečević (1931.), Idriz Kadirić (1973.), Aldina Keranović (1984.), Asim Keranović (1988.), Dursum Keranović (1961.), Fatima Keranović (1941.), Josima Keranović (1969.), Nahid Keranović (1977.), Nira Keranović (1964.), Smajil Keranović (1926.), Đemka Omanović (1934.), Emina Omanović (1942.), Arifa Zukić (1937.) i Smaila Zukić (1939.). Sljedeće osobe su identifikovane u individualnim grobnicama u zaseoku Jeleči: Asim Jelečević (1978.) i Elvira Jelečević (1974.). Sljedeća osoba je identifikovana na lokalitetu "Hrustovo I": Hiza Mehmedović (1932.).

"Hrustovo XI" u Sanskom Mostu, u periodu od 5. do 14. oktobra 1996.⁶⁷⁷⁴ Na jednoj od žrtava nije pronađena odjeća, a 27 žrtava pronađeno je u civilnoj odjeći.⁶⁷⁷⁵

1609. **Svjedok RM-015** je u svom svjedočenju izjavio da su pripadnici njegove jedinice, nakon napada na Hrustovo, ušli u selo i da nisu naišli na naoružane ljude ni na otpor; u selu su bile samo žene, djeca i nekoliko muškaraca.⁶⁷⁷⁶ Kapetan Čolić je uhapsio Hidajeta Dudića, čiji je sin Sejad poginuo tokom operacija.⁶⁷⁷⁷ Prema riječima svjedoka, SDS je širio lažne glasine da Muslimani u Hrustovu imaju višecijevne raketne bacače i da je Dudić bio vlasnik tih bacača.⁶⁷⁷⁸ Svjedok RM-015 je čuo da su pripadnici 6. lake partizanske brigade, uključujući Žarka Utješanovića zvanog Pilot i Darka Cicića, počinili "masakr u garaži u Hrustovu".⁶⁷⁷⁹ **Branko Basara** je u svom svjedočenju izjavio da su pripadnici muslimanskih oružanih snaga, koji su bili u civilnoj odjeći, poginuli u borbi i kasnije sahranjeni bez oružja.⁶⁷⁸⁰ Iako je svjedok isključio mogućnost da je tokom tih događaja poginula ijedna osoba koja nije učestvovala u borbenim dejstvima, priznao je da je kasnije čuo da su neki ljudi tokom tih dejstava ubijeni u Merdanovićevoj garaži u Hrustovu i da je među njima bilo žena i djece.⁶⁷⁸¹

1610. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su 31. maja 1992., ljudi iz 21 domaćinstva iz Jelečevića, muslimanskog zaseoka na području Hrustova, u grupi otišli iz svog sela i da se oko 30 bosanskih Muslimana, žena i djece, i jedan muškarac, Husein Merdanović, iz te grupe, sklonilo u jednoj garaži. U garažu je ušlo osam do deset vojnika i naredilo ljudima da izađu. Ti vojnici bili su ili pripadnici 6. krajiške brigade VRS-a ili neke paravojne formacije, svi pod komandom pukovnika

⁶⁷⁷⁴ P2793 (Ewa Tabeau, tabela s ispravkama uz izvještaj vještaka o dokazima o smrti i dodatak, 7. novembar 2013.), str. 4; P2796 (Ewa Tabeau, izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 2, 12; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 253-263; P3298 (Sudski zapisnik o ekshumaciji na lokalitetu Hrustovo I, 15. april 1997.), str. 3-19; P4682 (Zapisnik o identifikaciji i obdukciji tijela u Sanskom Mostu, 12. juni 1997.) str. 10-11; P4683 (Izvještaj o ekshumaciji i identifikaciji tijela iz grobnica na području opština Sanski Most i Ključ), str. 2, 8; P5935 (Sudsko rješenje o smrti Elvire Jelečević, 1. novembar 1996.); P5936 (Crtež i foto-dokumentacija ekshumacije Hize Mehmedović); P5939 (Obdukcioni izvještaji za tijela ekshumirana iz masovnih grobnica u Hrustovu i Vrhpolju u opštini Sanski Most), str. 3-46.

⁶⁷⁷⁵ P3298 (Sudski zapisnik o ekshumaciji na lokalitetu Hrustovo I, 15. april 1997.), str. 3-19; P4682 (Zapisnik o identifikaciji i obdukciji tijela u Sanskom Mostu, 12. juni 1997.) str. 10-11; P5934 (Obdukcioni izvještaji za Asima Jelečevića i Elviru Jelečević, 28. avgust 1997.); P5936 (Crtež i foto-dokumentacija ekshumacije Hize Mehmedović); P5939 (Obdukcioni izvještaji za tijela ekshumirana iz masovnih grobnica u Hrustovu i Vrhpolju u opštini Sanski Most), str. 3-46.

⁶⁷⁷⁶ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 135, 136.

⁶⁷⁷⁷ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 135.

⁶⁷⁷⁸ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 135.

⁶⁷⁷⁹ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 136; svjedok RM-015, T. 17286-17287.

⁶⁷⁸⁰ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 47; Branko Basara, T. 34517.

⁶⁷⁸¹ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 47; Branko Basara, T. 34515-34519.

Basare, komandanta 6. krajiške brigade VRS-a. Paravojne formacije bile su stacionirane u Lušci Palanci, Dabru, Kljevercima, Tomini, Kozici, Podlugu i Tramošinji. Pretresno vijeće smatra da je paravojna grupa iz Lušci Palanke bila grupa kojoj je na čelu bio Mićo Praštalo zvani Kudra (v. poglavlje 4.12.1, *Incident 7.4. iz Priloga A Optužnici*). Husein Merdanović, koji je bio nenaoružan, pokušao je da posreduje, a vojnici su ga ubili iz vatrenog oružja. Vojnici su zatim ubili još oko 30 ljudi. Pretresno vijeće će dalje razmotriti taj incident u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident 7.3. iz Priloga A Optužnici

1611. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ubijanje otprilike 18 muškaraca iz Kenjara u zaseoku Blaževići u opštini Sanski Most 27. juna 1992. ili približno tog datuma.⁶⁷⁸² Odbrana je iznijela argument da su to ubijanje počinili lokalni srpski rezervisti.⁶⁷⁸³ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom. Pretresnom vijeću su takođe predočeni dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-028**, bosanski Musliman iz Hrustova u opštini Sanski Most,⁶⁷⁸⁴ i **Ewa Tabeau**, demograf i statističar,⁶⁷⁸⁵ kao i dokumentarni dokazi, i ono smatra da ti dokazi ne pobijaju činjenice o kojima je presuđeno.⁶⁷⁸⁶ Pretresnom vijeću su predočeni i dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-015**, bosanski Srbin iz Sanskog Mosta,⁶⁷⁸⁷ **Branko Basara**, koji je od 29. oktobra 1991. do sredine decembra 1992. bio komandant 6. krajiške brigade,⁶⁷⁸⁸ i **Rajif Begić**, bosanski Musliman iz sela Kljevci u opštini Sanski Most.⁶⁷⁸⁹

⁶⁷⁸² Optužnica, par. 39, 59, 62, incident 7.3 iz Priloga A Optužnici.

⁶⁷⁸³ Završni podnesak odbrane, par. 1208.

⁶⁷⁸⁴ P2489 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Brđanin*, 5. juli 2002.), str. 8046-8048; P2490 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Karadžić*, 19. septembar 2011.), str. 19074-19075; P2491 (List sa pseudonimom za svjedoka RM-028 u predmetu *Brđanin*); P2492 (List sa pseudonimom za svjedoka RM-028 u predmetu *Karadžić*); P2493 (Mapa Hrustovo-Vrhoplje).

⁶⁷⁸⁵ Ewa Tabeau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tabeau, 5. novembar 2013.).

⁶⁷⁸⁶ **Svjedok RM-028**: 8; P2489 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Brđanin*, 5. juli 2002.), str. 8055-8056, 8059-8060, 8062-8067; P2495 (Izveštaj o uviđaju, Osnovni sud u Sanskom Mostu, 12. januar 1996.), str. 2-3. **Ewa Tabeau i forenzički dokazi**: P2791 (Ewa Tabeau, redigovana tabela imena uz izveštaj vještaka o dokazima o smrti, 30. avgust 2013.), str. 3; P2793 (Ewa Tabeau, tabela s ispravkama uz izveštaj vještaka o dokazima o smrti i dodatak, 7. novembar 2013.), str. 4; P2796 (Ewa Tabeau, izveštaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 19-20, 33; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izveštaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 264-267; P4683 (Izveštaj o ekshumaciji masovnih grobnica na području opština Sanski Most i Ključ, 22. oktobar 1996.), str. 7; P4684 (Izveštaj o ekshumaciji grobnice u Kasapnici), str. 1-4.

⁶⁷⁸⁷ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 2, 6, 9, 111.

⁶⁷⁸⁸ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 4; Branko Basara, T. 34386, 34401.

⁶⁷⁸⁹ Rajif Begić, T. 2139, 2141, 2143.

1612. Dana 27. juna 1992. ili približno tog datuma, u muslimanski zaselak Kenjari došli su lokalni srpski rezervisti u sivomaslinastim uniformama.⁶⁷⁹⁰ **Svjedok RM-028** je konkretno naveo da su ti Srbi bili naoružani stanovnici Kljevaca, da su nosili oznake srpske vojske i da su bili odjeveni u sivomaslinaste, maskirne ili višebojne uniforme, ili pak farmerke i košulje ili džempere iste sivomaslinaste boje.⁶⁷⁹¹ Svjedok je identifikovao njihovog komandira kao "Srbina" koji se zvao Milorad Mijatović iz Kljevaca.⁶⁷⁹² **Rajif Begić** je u svom svjedočenju izjavio da mu je 21. ili 23. maja 1992. Mile Mijatović, dok je bio kod njega u kući, rekao da je on glavni u jedinici 6. krajiške brigade stacioniranoj u Kljevcima.⁶⁷⁹³ **Svjedok RM-028** takođe je prepoznao Nikolu Balaća, Miška Eraka, dva brata Damjanovića i Željka Karanovića, koji su nosili uniforme srpskih "rezervista".⁶⁷⁹⁴ Prema riječima tog svjedoka, rezervisti su bili uglavnom "Srbi" civili prije nego što su mobilisani i odjeveni kao vojnici.⁶⁷⁹⁵ Ti ljudi su rekli mještanima da izađu iz svojih kuća, nakon čega su kuće pretražene.⁶⁷⁹⁶ Zatim je ženama i djeci dozvoljeno da se vrate kućama, a svim muškarcima je rečeno da će biti ispitani.⁶⁷⁹⁷ Dvadeset muškaraca muslimanske nacionalnosti uhapšeno je i odvedeno u jednu kuću, gdje im je Vlado Vrkeš, predsjednik SDS-a Sanski Most, rekao da se nemaju čega plašiti.⁶⁷⁹⁸ Prema riječima **svjedoka RM-028**, Vrkeš je rekao da će vjerovatno biti razmijenjeni za "Srbe" u istočnoj Bosni i Hercegovini.⁶⁷⁹⁹ Karanović je obavijestio tu grupu ljudi da idu u njegovu "komandu" u zaseoku Blaževići na ispitivanje.⁶⁸⁰⁰ Srpski vojnici su ih odveli u jednu kuću u zaseoku Blaževići.⁶⁸⁰¹ Na putu prema toj kući, grupi su se pridružila dva "srpska vojnika" u uniformama sa srpskom trobojnicom na kapama, koje je svjedok identifikovao kao Radeta i Milutina Đukića zvanog Mićo.⁶⁸⁰² U Blaževićima, Karanović je provalio u jednu kuću i rekao grupi da

⁶⁷⁹⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1178.

⁶⁷⁹¹ P2489 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Brđanin*, 5. juli 2002.), str. 8056.

⁶⁷⁹² P2489 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Brđanin*, 5. juli 2002.), str. 8057-8058.

⁶⁷⁹³ Rajif Begić, T. 2142-2143.

⁶⁷⁹⁴ P2489 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Brđanin*, 5. juli 2002.), str. 8059.

⁶⁷⁹⁵ P2489 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Brđanin*, 5. juli 2002.), str. 8051.

⁶⁷⁹⁶ P2489 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Brđanin*, 5. juli 2002.), str. 8055-8056.

⁶⁷⁹⁷ P2489 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Brđanin*, 5. juli 2002.), str. 8058.

⁶⁷⁹⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1179; P2489 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Brđanin*, 5. juli 2002.), str. 8059-8060.

⁶⁷⁹⁹ P2489 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Brđanin*, 5. juli 2002.), str. 8060.

⁶⁸⁰⁰ P2489 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Brđanin*, 5. juli 2002.), str. 8060; P2493 (Mapa Hrustovo-Vrhopolje).

⁶⁸⁰¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1179.

⁶⁸⁰² P2489 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Brđanin*, 5. juli 2002.), str. 8061-8062; P2490 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Karadžić*, 19. septembar 2011.), str. 19075.

uđe u nju, nakon čega je otišao po "komandu".⁶⁸⁰³ Vojnici su zatim u kuću ubacili eksploziv, a potom otvorili vatru iz pušaka na one koji su pokušali pobjeći.⁶⁸⁰⁴ **Svjedok RM-028** je izjavio da je Muharem Kenjar uspio da pobjegne.⁶⁸⁰⁵ Tijela mrtvih su vraćena u kuću, a kuća je zapaljena.⁶⁸⁰⁶ Prema riječima svjedoka, tog dana ubijeno je 18 muškaraca, Muslimana.⁶⁸⁰⁷

1613. Prema riječima **Ewe Tabeau** i forenzičkim dokazima, budući da su kosti žrtava samo djelimično sačuvane, forenzički eksperti nisu mogli dati mišljenje u vezi s direktnim uzrocima smrti, osim da su kosti bile izložene visokim temperaturama.⁶⁸⁰⁸ Godine 1992., tri žrtve su imale manje od 18 godina, a tri žrtve su bile starije od 60 godina.⁶⁸⁰⁹

1614. **Svjedok RM-015** je u svom svjedočenju izjavio da su, u junu 1992. u Kenjarima, paravojne snage iz Kljevaca zaključale 19 Muslimana u drveni ambar u Kenjarima, bacile zapaljive bombe u ambar i spalile ih.⁶⁸¹⁰ Jedan od počinitelja bio je Željko Karanović, a Milan Klepić je bio svjedok, ali nije bio aktivni učesnik.⁶⁸¹¹ **Branko Basara** je izjavio da su četiri vojnika, nakon što su čula da su tokom napada na Hrustovo 31. maja 1992. poginula dva vojnika, izvršila zločin u blizini Kenjara. Ti vojnici su pogubili 17 od 18 muškaraca, Muslimana, koji su se ranije obratili pripadnicima 1. bataljona i rekli da žele da im se pridruže kao borci i koje su ti vojnici zatim držali u kući u blizini Kenjara, po naređenju komandanta 1. bataljona, poručnika Ranka Brajića.⁶⁸¹² Svjedok je u svom svjedočenju izjavio da su ta četiri vojnika, kada je Brajić saznao za taj zločin, uhapšena i predata na daljnji postupak.⁶⁸¹³ Svjedok nije znao šta se dogodilo nakon što su ti ljudi uhapšeni.⁶⁸¹⁴ **Svjedok RM-015** je u svom

⁶⁸⁰³ P2489 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Brđanin*, 5. juli 2002.), str. 8062; P2490 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Karadžić*, 19. septembar 2011.), str. 19080-19081.

⁶⁸⁰⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1179.

⁶⁸⁰⁵ P2489 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Brđanin*, 5. juli 2002.), str. 8063, 8065.

⁶⁸⁰⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1179.

⁶⁸⁰⁷ P2490 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Karadžić*, 19. septembar 2011.), str. 19082-19084; P2494 (Službeni izvještaj MUP-a Bosne i Hercegovine, 22. oktobar 1996.), str. 7; P2495 (Izvještaj o uviđaju, Osnovni sud u Sanskom Mostu, 12. januar 1996.), str. 2-3; P2496 (Izvod iz kompletnog sudskog zapisnika o ekshumaciji - Hrustovo I, 15. april 1997.), str. 2.

⁶⁸⁰⁸ P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 264-267; P4684 (Izvještaj o ekshumaciji grobnice u Kasapnici), str. 3-4.

⁶⁸⁰⁹ P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 264-267.

⁶⁸¹⁰ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 148.

⁶⁸¹¹ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 148; svjedok RM-015, T. 17274, 17292.

⁶⁸¹² D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 39, 46-47.

⁶⁸¹³ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 46.

⁶⁸¹⁴ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 46.

svjedočenju izjavio da je kapetan Ranko Brajić komandovao bataljonima u sastavu 6. krajiške brigade.⁶⁸¹⁵

1615. Pretresno vijeće napominje da u činjenici o kojoj je presuđeno 1178 stoji da su ljudi koji su izvršili ubijanje bili "lokalni rezervisti srpske nacionalnosti u maslinastosivim uniformama", a da se u činjenici o kojoj je presuđeno 1179 govori o "vojnicima". Svjedoci RM-028 i RM-015 su iznijeli dokaze koji pojašnjavaju da su ubijanje počinili muškarci, Srbi iz Kljevaca, i da su to bili ljudi, rezervisti ili pripadnici paravojnih formacija pod komandom Milorada Mijatovića. Ti ljudi su bili u raznim uniformama, uključujući neke s "oznakama srpske vojske" i neke u "uniformama rezervista". Pretresno vijeće stoga smatra da, s obzirom na različite uniforme ljudi za koje se navodi da su izvršili ubijanje i činjenice da im je svima komandovao Milorad Mijatović – koji je pak bio potčinjen 6. krajiškoj brigadi pod komandom Branka Basare – pominjanje srpskih vojnika, pripadnika paravojnih formacija ili rezervista nije nedosljedno.

1616. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su 27. juna 1992. ili približno tog datuma, Srbi iz Kljevaca, odjeveni u sivomaslinaste, maskirne uniforme i civilnu odjeću, koji su bili pod komandom Milorada Mijatovića i među kojima su bili Željko Karanović, Nikola Balać, Miško Erak i dva brata Damjanovića, uhapsili oko 20 muškaraca, bosanskih Muslimana, iz muslimanskog zaseoka Kenjari. Milorad Mijatović i njegovi ljudi iz Kljevaca bili su potčinjeni 6. krajiškoj brigadi, kojom je komandovao Branko Basara. Zatočeni muškarci, bosanski Muslimani, ranije su se obratili pripadnicima 1. bataljona kako bi im se pridružili kao borci. Ljudi pod Mijatovićevom komandom su ih odveli Vladi Vrkešu, predsjedniku SDS-a Sanski Most, koji im je rekao da nemaju čega da se plaše i da će vjerovatno biti razmijenjeni. Mijatovićevi ljudi, kao i Milutin (zvani Mićo) Đukić i Rade Đukić, Željko Karanović, su po naređenju komandanta 1. bataljona 6. krajiške brigade, poručnika Ranka Brajića, odveli i držali te muškarce, bosanske Muslimane, u jednoj kući u blizini Kenjara, u zaseoku Blaževići. Mijatovićevi ljudi, Milutin (zvani Mićo) Đukić i Rade Đukić, te Željko Karanović, zatim su eksplozivom i vatrenim oružjem u kući i van kuće ubili najmanje 17 od 20 muškaraca, bosanskih Muslimana, dovedenih iz Kenjara. Nakon ubijanja, tijela žrtava ubijenih van kuće prenijeli su natrag u kuću i zatim zapalili kuću. Kada je poručnik Ranko Brajić saznao za taj zločin, četiri vojnika su uhapšena i predata na daljnji

⁶⁸¹⁵ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 128.

postupak. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident 7.4. iz Priloga A Optužnici

1617. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ubijanje više ljudi iz zaseoka Budin,⁶⁸¹⁶ selo Lukavica, u opštini Sanski Most 1. avgusta 1992. ili približno tog datuma.⁶⁸¹⁷ Pretresno vijeće je u vezi s ovim incidentom formalno primilo na znanje dvije činjenice o kojima je presuđeno.⁶⁸¹⁸ Pretresnom vijeću su takođe predloženi dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-001**, bosanski Musliman iz Lukavica u opštini Sanski Most,⁶⁸¹⁹ i **Ewa Tabeau**, demograf i statističar,⁶⁸²⁰ kao i forenzički dokumentarni dokazi, i ono smatra da su ti dokazi djelimično u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁶⁸²¹ Pretresno vijeće će te dokaze dalje razmotriti dolje u tekstu. Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-015**, bosanski Srbin iz Sanskog Mosta,⁶⁸²² i **Branko Basara**, koji je od 29. oktobra 1991. do sredine decembra 1992. bio komandant 6. krajiške brigade.⁶⁸²³

1618. Dana 1. avgusta, grupa vojnika u maslinastim uniformama sa crvenom trakom na naramenicama došla je u Budim i provalila u nekoliko kuća.⁶⁸²⁴ Budim je zaselak sela Lukavice, koji je prije 1992. bio poznat pod nazivom Alibegović zato što se većina njegovih stanovnika, bosanskih Muslimana, tako prezivala.⁶⁸²⁵ **Svjedok RM-001** je izjavio da je vojnika bilo oko 200 i da im je komandovao čovjek koji se zvao Mićo

⁶⁸¹⁶ U Optužnici se navodi zaselak "Budim", a u Činjenicama o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1181 i u dokazima koje je iznio svjedok RM-001 pominje se naziv "Budim". Pretresno vijeće se uvjerilo da se nazivi "Budim" i "Budim" odnose na isti zaselak.

⁶⁸¹⁷ Optužnica, par. 39, 59, 62, incident 7.4 iz Priloga A Optužnici.

⁶⁸¹⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1181, 1183.

⁶⁸¹⁹ P2487 (Svjedok RM-001, izjava svjedoka, 16. mart 2000.), str. 1-2; P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6405-6406.

⁶⁸²⁰ Ewa Tabeau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tabeau, 5. novembar 2013.).

⁶⁸²¹ **Svjedok RM-001**: P2487 (Svjedok RM-001, izjava svjedoka, 16. mart 2000.), str. 1-5; P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6405-6407, 6425-6426, 6428-6433, 6438. **Ewa Tabeau i forenzički dokumentarni dokazi**: P2789 (Biografija Ewe Tabeau); P2796 (Ewa Tabeau, izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 2-3, 12, 20, 32-34; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 268-274; P5940 (Obdukcioni izvještaji za masovnu grobnicu Lukavice, 25. avgust 1997.), str. 1-28; P5941 (Sudski zapisnik o obdukcijama iz masovne grobnice Lukavice, 11. juni 1997.), str. 1-19; Ewa Tabeau, T. 19307-19308.

⁶⁸²² P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 2, 6, 9, 111.

⁶⁸²³ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 4; Branko Basara, T. 34386, 34401.

⁶⁸²⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 1181, 1183.

⁶⁸²⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 1181, 1183.

Praštalozvani Kudra.⁶⁸²⁶ Znao je da su četvorica tih vojnika bila iz Palanke u opštini Sanski Most.⁶⁸²⁷ Odveli su 14 muškaraca, civila.⁶⁸²⁸ Kada je svjedok pitao vojnike da li će ih sve ubiti ili tući, rekli su mu da ide kući, a oni su nastavili da pješaae prema potoku s drugim muškarcima.⁶⁸²⁹ Svjedok je pokušao da se skloni u kući jednog komšije Srbina, ali taj čovjek je odbio da ga skloni, tvrdeći da će ih obojicu ubiti ako ih vojska pronađe.⁶⁸³⁰ Dok se svjedok krio u grmlju, Kudra se zaustavio ispred kuće Sime Ševe i pitao Ševu: "Da li je sve obavljeno?".⁶⁸³¹ Svjedok je čuo Ševu kako odgovara potvrdno.⁶⁸³² Kasnije tog popodneva, svjedok je saznao da su Srbi ubili iz vatrenog oružja 14 muškaraca koje su odveli prema potoku.⁶⁸³³ Kada je jedan mještanin, bosanski Musliman, tražio da prenese tijela na groblje, Dragan Praštalo mu je to dozvolio, ali mu je rekao da sa sahranom čeka do sljedećeg jutra, do odobrenja "komande Kriznog štaba u Fajtovcima".⁶⁸³⁴ Svjedok je, pored toga, saznao da su to ubijanje počinili "četnici" koje nije poznao.⁶⁸³⁵ Sljedećeg dana, Lučić je mještaninu prenio dozvolu komande da pokopa mrtve u prisustvu jednog lokalnog Srbina, Branka Vukojevića.⁶⁸³⁶ Tijela 13 muškaraca pronađena su s rupama od metaka i teškim ranama; jedan od muškaraca je preživio.⁶⁸³⁷ Petorica ljudi su prebacili tijela traktorima i jedan od njih je primijetio da su tijela, koja su se nalazila na sakrivenom mjestu uz potok, bila crna, da su ležala jedno na drugom na jednom mjestu i da su svi ti ljudi ubijeni iz vatrenog oružja.⁶⁸³⁸ Takođe je vidio čahure metaka automatskog oružja.⁶⁸³⁹ Stvari tih ljudi bile su odnesene, a njihovi

⁶⁸²⁶ P2487 (Svjedok RM-001, izjava svjedoka, 16. mart 2000.), str. 3; P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6430.

⁶⁸²⁷ P2487 (Svjedok RM-001, izjava svjedoka, 16. mart 2000.), str. 3; P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6425-6426, 6438.

⁶⁸²⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1183.

⁶⁸²⁹ P2487 (Svjedok RM-001, izjava svjedoka, 16. mart 2000.), str. 3; P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6428.

⁶⁸³⁰ P2487 (Svjedok RM-001, izjava svjedoka, 16. mart 2000.), str. 3; P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6429-6430.

⁶⁸³¹ P2487 (Svjedok RM-001, izjava svjedoka, 16. mart 2000.), str. 3-4; P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6430.

⁶⁸³² P2487 (Svjedok RM-001, izjava svjedoka, 16. mart 2000.), str. 4; P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6430.

⁶⁸³³ P2487 (Svjedok RM-001, izjava svjedoka, 16. mart 2000.), str. 4; P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6430.

⁶⁸³⁴ P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6431.

⁶⁸³⁵ P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6431.

⁶⁸³⁶ P2487 (Svjedok RM-001, izjava svjedoka, 16. mart 2000.), str. 4; P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6431.

⁶⁸³⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1183.

⁶⁸³⁸ P2487 (Svjedok RM-001, izjava svjedoka, 16. mart 2000.), str. 4; P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6431-6432.

⁶⁸³⁹ P2487 (Svjedok RM-001, izjava svjedoka, 16. mart 2000.), str. 4.

lični dokumenti su nestali.⁶⁸⁴⁰ Lazo Ševo je odnio prazne novčanike i lične dokumente žrtava Draganu Praštalu i tvrdio da su bili bačeni iza njegove kuće.⁶⁸⁴¹ Tijela su sva pokopana u jednu grobnicu i kasnije ekshumirana od strane bosanskih vlasti, pod nadzorom UNPROFOR-a.⁶⁸⁴² **Svjedok RM-015** je u svom svjedočenju izjavio da je Mićo Praštalo zvani Kudra bio komandant paravojne jedinice iz Luči Palanke.⁶⁸⁴³

1619. **Branko Basara** je u svom svjedočenju izjavio da je imao informacije da su ubijanje u Budinu počinili pripadnici paravojske iz Budim Japre, koji su bili veoma agresivni i žedni osвете nad Muslimanima zato što je to selo u Drugom svjetskom ratu nastradalo od "ustaša", u čijim redovima su u tom kraju pretežno bili Muslimani.⁶⁸⁴⁴ Svjedok je često morao da šalje pripadnike svoje brigade da obezbjeđuju muslimanska sela i vrlo često je dolazilo do pušaranja između pripadnika njegove brigade i te paravojne jedinice.⁶⁸⁴⁵

1620. Prema riječima **svjedoka RM-015**, u junu 1992. svaki naoružani Srbin u opštini Sanski Most bio je direktno ili indirektno pod komandom pukovnika Basare. Oni koji nisu bili direktno pod njegovom kontrolom bili su pod kontrolom njemu potčinjenih oficira.⁶⁸⁴⁶

1621. Prema riječima **Ewe Tabeau** i forenzičkim dokazima, 2. juna 1997. iz grobnice na lokalitetu Lukavice u opštini Sanski Most ekshumirani su i kasnije identifikovani ostaci 14 tijela.⁶⁸⁴⁷ Ustanovljeno je da su strijelne rane bile uzrok smrti svih 14 žrtava.⁶⁸⁴⁸ U činjenici o kojoj je presuđeno br. 1183 stoji da su žrtve imale između 22 i

⁶⁸⁴⁰ P2487 (Svjedok RM-001, izjava svjedoka, 16. mart 2000.), str. 4; P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6432-6433.

⁶⁸⁴¹ P2487 (Svjedok RM-001, izjava svjedoka, 16. mart 2000.), str. 4; P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6433.

⁶⁸⁴² P2487 (Svjedok RM-001, izjava svjedoka, 16. mart 2000.), str. 4; P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6433.

⁶⁸⁴³ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 65, 103, 128.

⁶⁸⁴⁴ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 48-49.

⁶⁸⁴⁵ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 48.

⁶⁸⁴⁶ Svjedok RM-015, T. 17292.

⁶⁸⁴⁷ P2796 (Ewa Tabeau, izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 2-3, 12, 20, 32-34; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 268-274; P5940 (Obdukcioni izvještaji za masovnu grobnicu Lukavice, 25. avgust 1997.), str. 1-28; P5941 (Sudski zapisnik o obdukcijama iz masovne grobnice Lukavice, 11. juni 1997.), str. 1-19. Sljedeće osobe su identifikovane u masovnoj grobnici Lukavice: Hasan Alibegović (1956.), Hilmo Alibegović (1927.), Husein Alibegović (1931.), Ibrahim Alibegović (1943.), Ismet Alibegović (1971.), Jasmin Alibegović (1972.), Muhamed Alibegović (1951.), Mujaga Alibegović (1928.), Nazif Alibegović (1930.), Nijaz Alibegović (1960.), Sakib Alibegović (1956.), Sejad Alibegović (1959.), Sevdaga Alibegović (1930.) i Zijad Alibegović (1953.).

⁶⁸⁴⁸ P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 268-274; P5940 (Obdukcioni izvještaji za masovnu grobnicu Lukavice, 25. avgust 1997.), str. 1-28; P5941 (Sudski zapisnik o obdukcijama iz masovne grobnice Lukavice, 11. juni 1997.), str. 1-19.

60 godina.⁶⁸⁴⁹ Međutim, prema riječima **Ewe Tabeau** i forenzičkim dokazima, pet žrtava je 1992. godine imalo više od 60 godina.⁶⁸⁵⁰

1622. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.12.1, *Incident 7.1 iz Priloga A Optužnici*, u vezi s dokazima koje je iznio svjedok RM-015 da je svaki naoružani Srbin u Sanskom Mostu bio pod Basarinom komandom.

1623. Pretresno vijeće konstatuje da činjenica o kojoj je presuđeno broj 1183 nije u skladu s dokazima u vezi s brojem i starošću žrtava koji su predloženi Pretresnom vijeću. Pretresno vijeće konstatuje da su dokazi koje su iznijeli svjedok RM-001 i Ewa Tabeau, te forenzički dokazi, dovoljno pouzdani da pobiju činjenice o kojima je presuđeno u tom pogledu.

1624. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 1. avgusta 1992., grupa od oko 200 Srba pod vođstvom Miće Praštala zvanog Kudra ušla u Budim, zaselak sela Lukavice, i provalila u nekoliko kuća. Neki od pripadnika te grupe bili su ljudi iz Lušci Palanke u opštini Sanski Most. Grupa je zatim odvela 14 muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su bili civili i od kojih su petorica imala više od 60 godina, do potoka i sve ih pobila vatrenim oružjem.

1625. Što se tiče počinitelaca ovog ubijanja, Pretresno vijeće konstatuje, na osnovu dokaza koje je iznio svjedok RM-015, da je Mićo Praštalo zvani Kudra bio komandant paravojne jedinice iz Lušci Palanke. Pretresno vijeće je konstatovalo da je to što je svjedok RM-001 govorio o "vojnicima" iz Palanke pod Praštalovom komandom u skladu s ovim zaključkom i s informacijom iz prve ruke koju je o Praštalu i njegovim aktivnostima imao svjedok RM-015. Pretresno vijeće se nije oslonilo na svjedočenje Branka Basare da su pripadnici paravojske bili iz Budim Japre, s obzirom na jasne, detaljne i dosljedne informacije koje su dali svjedoci RM-015 i RM-001; Basara nije pružio nikakvu osnovu za svoja saznanja o pripadnicima paravojske, nije doveo u vezu njihove aktivnosti i ubijanja u Budimu, niti je pomenuo ulogu Miće Praštala zvanog Kudra u tim ubijanjima.

1626. Pretresno vijeće će dalje razmotriti taj incident u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

⁶⁸⁴⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1183.

⁶⁸⁵⁰ P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 268-274; P5940 (Obdukциони izvještaji za masovnu grobnicu Lukavice, 25. avgust 1997.), str. 1-28; P5941 (Sudski zapisnik o obdukcijama iz masovne grobnice Lukavice, 11. juni 1997.), str. 1-19.

Incident 7.5. iz Priloga A Optužnici

1627. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ubijanje otprilike sedam muškaraca kod sela Škrljevitica 2. novembra 1992. ili približno tog datuma.⁶⁸⁵¹ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom. Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli **Grgo Stojić**, Hrvat iz Škrljevitice u opštini Sanski Most,⁶⁸⁵² i **Nenad Davidović**, koji je od juna 1992. do kraja rata bio načelnik saniteta 6. krajiške brigade,⁶⁸⁵³ kao i dokumentarni dokazi u vezi s ovim incidentom, i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁶⁸⁵⁴ Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje je iznio **Tomislav Delić**, pripadnik 6. krajiške brigade;⁶⁸⁵⁵ kao i dokumentarni dokazi, i ono smatra da su ti dokazi djelimično u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno i razmotriće te dokaze dolje u tekstu.⁶⁸⁵⁶ Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli **Branko Basara**, koji je od 29. oktobra 1991. do sredine decembra 1992. bio komandant 6. krajiške brigade⁶⁸⁵⁷ i **svjedok RM-016**, bosanski Srbin iz Banjaluke.⁶⁸⁵⁸

1628. Dana 2. novembra 1992., pripadnici paravojnih snaga bosanskih Srba zarobili su sedam bosanskih Hrvata iz sela Škrljevitica u šumi Glamošnica.⁶⁸⁵⁹ Ti pripadnici paravojnih snaga bosanskih Srba tvrdili su da pripadaju "Šešeljevoj vojsci", jedan od njih nosio je opasač Vojne policije i maskirnu uniformu, a drugi je na kundaku imao

⁶⁸⁵¹ Optužnica, par. 39, 59, 62, incident 7.5 iz Priloga A Optužnici.

⁶⁸⁵² P365 (Grgo Stojić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 6.-7. juni 2002.), str. 6763.

⁶⁸⁵³ D897 (Nenad Davidović, izjava svjedoka, 4. mart 2014.), par. 3.

⁶⁸⁵⁴ **Grgo Stojić**: P365 (Grgo Stojić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 6.-7. juni 2002.), str. 6775-6777; Grgo Stojić, T. 4082, 4088, 4096, 4098, 4109. **Nenad Davidović**: D897 (Nenad Davidović, izjava svjedoka, 4. mart 2014.), par. 3, 31; D1951 (Spisak krivičnih prijava koji je izdala Komanda čete Vojne policije 6. krajiške brigade, 19. februar 1993.), str. 1; D1953 (Službena zabilješka Komande 6. krajiške brigade o razgovoru s Milošem Maksimovićem, 7. decembar 1992.), str. 1; D1956 (Dopisi Komande čete Vojne policije 6. krajiške brigade u Sanskom Mostu, upućeni Vojnom sudu u Banjaluci, 6. i 17. februar 1993.), str. 2; D1959 (Zapisnik o ispitivanju Gorana Vukojevića, 2. juni 1993.), str. 1, 3. P2368 (Izveštaj Predraga Lazića iz Komande 6. krajiške brigade, 7. decembar 1992.); P7016 (Zapisnik sa vanredne sjednice Izvršnog odbora Skupštine opštine Sanski Most, 10. novembar 1992.), str. 1. P2506 (Izveštaj načelnika SJB-a Sanski Most o bezbjednosnoj situaciji na području opštine Sanski Most, 30. novembar 1992.), str. 2. D1961 (Izveštaj Doma zdravlja Sanski Most, 9. novembar 1992.); D1963 (MUP, Nalaz i mišljenje vještaka, 5. februar 1993.), str. 1.

⁶⁸⁵⁵ D929 (Tomislav Delić, izjava svjedoka, 17. juli 2014.), str. 1, par. 1, 6; Tomislav Delić, T. 32926.

⁶⁸⁵⁶ **Tomislav Delić**: D929 (Tomislav Delić, izjava svjedoka, 17. juli 2014.), str. 1, par. 1, 6, 36. T. 32926, 32938-32939, 32947. P369 (Optužnica, 2. juni 1993.). V. takođe P366 (Rukom pisano pismo Daniluška Kajteza); P372 (Rješenje Vojnog suda u Banjaluci, 14. mart 1995.); P373 (Rješenje Vojnog suda u Banjaluci, 9. juli 1993.).

⁶⁸⁵⁷ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 4; Branko Basara, T. 34386, 34401.

⁶⁸⁵⁸ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), str. 1, par. 4, 11, 16; svjedok RM-016, T. 17398.

⁶⁸⁵⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1184-1185.

urezane srpske oznake.⁶⁸⁶⁰ Pošto su pretražili svoje zarobljenike, bosanski Srbi, među kojima je bio izvjesni Daniluško Kajtez, pogubili su tih sedam bosanskih Hrvata.⁶⁸⁶¹ **Grgo Stojić** je iznio dokaze, konkretno o žrtvama i počiniocima. On je posmatrao i bio je ranjen tokom pogubljenja Dragana Tadića, Ante Tutića, Petra (Pere) Nikića, Žarka Nikića i Josipa Banovića.⁶⁸⁶² Taj svjedok je kasnije čuo da su Ivo Tutić, Bono Tutić, Karlo Tadić i Tomica Potalec takođe ubijeni.⁶⁸⁶³ Prema izvještaju dr Ljiljane Prosić iz Doma zdravlja Sanski Most, ona je 3. novembra 1992. pregledala tijela devet navedenih osoba iz Škrljevit, u šumi Graorište u blizini sela Kruhari u opštini Sanski Most.⁶⁸⁶⁴ Prema forenzičkoj dokumentaciji, ostaci ovih devet osoba ekshumirani su iz masovne grobnice u Škrljevit 20. juna 1997.⁶⁸⁶⁵ Sve žrtve su bile odjevene u civilnu odjeću.⁶⁸⁶⁶

1629. Što se tiče počilaca, **Stojić** je u svom svjedočenju izjavio da su ih bila četvorica i da je jedan od tih muškaraca bio u civilnoj odjeći.⁶⁸⁶⁷ Kasnije je saznao od svojih prijatelja (koji su ih lično poznavali) da su se dvojica počilaca zvali Daniluško (Dane) Kajtez i Goran Vukojević.⁶⁸⁶⁸ **Tomislav Delić** je u svom svjedočenju izjavio da je Kajtez djelovao samostalno u odnosu na sve jedinice i da su ga smatrali odmetnikom.⁶⁸⁶⁹ Prema **Stojićevim** riječima, treći i četvrti čovjek bili su Todo Vokić i Miloš Maksimović.⁶⁸⁷⁰ Neposredno prije pogubljenja, svjedok je čuo kako ljudi koji su ga zarobili govore da pripadaju "Šešeljevoj vojsci".⁶⁸⁷¹ Njega i druge muškarce su postrojili leđima prema strijelcima i svjedoka je jedan metak pogodio u lijevu

⁶⁸⁶⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1186.

⁶⁸⁶¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1187.

⁶⁸⁶² P365 (Grgo Stojić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 6.-7. juni 2002.), str. 6773-6774; P449 (Izveštaj Doma zdravlja Sanski Most, 9. novembar 1992.), str. 1-2.

⁶⁸⁶³ P365 (Grgo Stojić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 6.-7. juni 2002.), str. 6779; Grgo Stojić, T. 4066, 4101-4104.

⁶⁸⁶⁴ P449 (Izveštaj povodom smrti devet lica u šumi Graorište, koji je potpisala Ljiljana Prosić, 9. novembar 1992.), str. 1-2. V. takođe P365 (Grgo Stojić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 6.-7. juni 2002.), str. 6791.

⁶⁸⁶⁵ P4685 (Izveštaj o ekshumaciji masovne grobnice Škrljevita, 20. juni 1997.); P5942 (Obdukcioni izvještaj, incident 7.5 iz Priloga A Optužnici, 29. avgust 1997.); P5943 (Sudski zapisnik o uviđaju za incident 7.5 iz Priloga A Optužnici, 3. novembar 1992.).

⁶⁸⁶⁶ P5942 (Obdukcioni izvještaj, incident 7.5 iz Priloga A Optužnici, 29. avgust 1997.); P5943 (Sudski zapisnik o uviđaju za incident 7.5 iz Priloga A Optužnici, 3. novembar 1992.).

⁶⁸⁶⁷ P365 (Grgo Stojić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 6.-7. juni 2002.), str. 6774-6777, 6797; Grgo Stojić, T. 4083, 4088-4090, 4097.

⁶⁸⁶⁸ P365 (Grgo Stojić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 6.-7. juni 2002.), str. 6775-6776, 6795; Grgo Stojić, T. 4082, 4118-4119.

⁶⁸⁶⁹ D929 (Tomislav Delić, izjava svjedoka, 17. juli 2014.), par. 36; Tomislav Delić, T. 32938-32939, 32947.

⁶⁸⁷⁰ P365 (Grgo Stojić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 6.-7. juni 2002.), str. 6792-6793, 6795; Grgo Stojić, T. 4086, 4096, 4118-4119.

⁶⁸⁷¹ P365 (Grgo Stojić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 6.-7. juni 2002.), str. 6777; Grgo Stojić, T. 4088, 4096, 4098, 4109.

nadlakticu, a drugi u kuk, te je pao na zemlju.⁶⁸⁷² Čuo je da je pucnjava prestala, a zatim je neko od onih koji su ga zarobili viknuo da bježe, nakon čega se čuo zvuk kao da neko trči.⁶⁸⁷³ Prema riječima svjedoka, ni u Škrljevitij ni na području gdje je 2. novembra 1992. izvršeno to pogubljenje nije bilo vojnih dejstava, niti je u blizini mjesta pogubljenja bilo tenkova ni vojnih vozila.⁶⁸⁷⁴ Prema zapisniku sa sjednice Izvršnog odbora Skupštine opštine Sanski Most od 10. novembra 1992., ubijeni nisu bili ekstremisti i rečeno je da je motiv za njihovo ubijanje bila osveta za poginule vojnike iz Krihara.⁶⁸⁷⁵ Prema izvještaju SJB-a od 30. novembra 1992. u vezi s bezbjednosnom situacijom u opštini Sanski Most, najvjerojatniji motiv zločina bila je nacionalna osveta.⁶⁸⁷⁶

1630. Prema riječima **svjedoka RM-015**, u junu 1992., svaki naoružani Srbin u opštini Sanski Most bio je direktno ili indirektno pod komandom pukovnika Basare. Oni koji nisu bili direktno pod njegovom kontrolom bili su direktno pod kontrolom njemu potčinjenih oficira.⁶⁸⁷⁷

1631. Pretresnom vijeću su predočeni obimni dokumentarni dokazi u vezi s ovim incidentom. Prema nekim od tih dokumentarnih dokaza, dana 2. novembra 1992., Miloš Maksimović, Tode Vokić, Goran Vukojević i Daniluško Kajtez zvani Dane učestvovali su u masovnom ubistvu Hrvata.⁶⁸⁷⁸ Ta grupa se uputila u Glamošnicu, kroz koju se ide ka selu Škrljevita, u opštini Sanski Most.⁶⁸⁷⁹ Kajtez je tražio od Vukojevića da sa sobom ponese oružje da ne bi bili napadnuti.⁶⁸⁸⁰ Kajtez i Vokić su takođe nosili oružje, a

⁶⁸⁷² P365 (Grgo Stojić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 6.-7. juni 2002.), str. 6777-6778; Grgo Stojić, T. 4078, 4096; P367 (Novinski članak).

⁶⁸⁷³ P365 (Grgo Stojić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 6.-7. juni 2002.), str. 6778; Grgo Stojić, T. 4098.

⁶⁸⁷⁴ P365 (Grgo Stojić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 6.-7. juni 2002.), str. 6797; Grgo Stojić, T. 4108.

⁶⁸⁷⁵ P7016 (Zapisnik sa vanredne sjednice Izvršnog odbora Skupštine opštine Sanski Most, 10. novembar 1992.), str. 1.

⁶⁸⁷⁶ P2506 (Izvještaj načelnika SJB-a Sanski Most o bezbjednosnoj situaciji na području opštine Sanski Most, 30. novembar 1992.), str. 2.

⁶⁸⁷⁷ Svjedok RM-015, T. 17292.

⁶⁸⁷⁸ D1951 (Spisak krivičnih prijava koji je izdala Komanda čete Vojne policije 6. krajiške brigade, 19. februar 1993.), str. 1; D1953 (Službena zabilješka Komande 6. krajiške brigade o razgovoru s Milošem Maksimovićem, 7. decembar 1992.), str. 1; D1956 (Dopisi Komande čete Vojne policije 6. krajiške brigade u Sanskom Mostu, upućeni Vojnom sudu u Banjaluci, 6. i 17. februar 1993.), str. 2; D1959 (Zapisnik o ispitivanju Gorana Vukojevića, 2. juni 1993.), str. 1. V. takođe D1961 (Izvještaj Doma zdravlja Sanski Most, 9. novembar 1992.); D1962 (MUP Banjaluka, Vještačenje vatrenog oružja i čajhura, 29. decembar 1992.); D1963 (MUP, Nalaz i mišljenje vještaka, 5. februar 1993.).

⁶⁸⁷⁹ D1953 (Službena zabilješka Komande 6. krajiške brigade o razgovoru s Milošem Maksimovićem, 7. decembar 1992.), str. 1.

⁶⁸⁸⁰ D1959 (Zapisnik o ispitivanju Gorana Vukojevića, 2. juni 1993.), str. 2.

Maksimović nije.⁶⁸⁸¹ Kajtez je rekao ostalima da će naići Hrvati i da bi bilo dobro da ih ispitaju.⁶⁸⁸² Naišao je jedan čovjek i Kajtez ga je nakon kratkog ispitivanja ubio jednim hicem iz puškomitraljeza.⁶⁸⁸³ Kratko nakon toga, naišla su tri mještana, koja je Kajtez ispitivao i zatim ubio.⁶⁸⁸⁴ Kajtez je kasnije rekao da ga je jedan od ta tri Hrvata pokušao udariti i da je morao da puca.⁶⁸⁸⁵ Zatim su čekali da naiđe sljedeća osoba.⁶⁸⁸⁶ Nakon kratkog čekanja, naišla je grupa od šest muškaraca.⁶⁸⁸⁷ Odveli su ih preko čistine do potoka, gdje su ih postrojili, a Kajtez ih je ispitivao.⁶⁸⁸⁸ Vokić je stajao na drugoj strani potoka.⁶⁸⁸⁹ Nakon ispitivanja, Kajtez i Vokić su pucali i ubili te muškarce.⁶⁸⁹⁰ Kajtez je kasnije rekao da su ih postrojili i ubili "kao što su strijeljali Srbe za vrijeme Drugog svjetskog rata".⁶⁸⁹¹ Nekoliko dana kasnije, čuli su da je jedan od tih šest muškaraca preživio.⁶⁸⁹² Prema Vukojevićevoj izjavi, on je otišao odatle prije sveg tog ubijanja jer nije htio da bude umiješan.⁶⁸⁹³ Tokom ubijanja tih šest muškaraca, Kajtez je poslao Vokića da uzme Vukojevićevo oružje. Kajtez je bio jedini koji je nosio maskirnu uniformu, ostali su bili u civilnoj odjeći. Vukojević, koji je u vrijeme tog događaja imao 17 godina, pozvan je na odsluženje obaveznog vojnog roka 18. juna 1993.⁶⁸⁹⁴ Maksimović je 31. januara 1994. bio pripadnik 6. krajiške brigade.⁶⁸⁹⁵

1632. U izvještaju Vojne policije 6. krajiške brigade od 7. decembra 1992. stoji da se dogodilo "masovno ubistvo" mještana hrvatske nacionalnosti u selu Škrljevita 2. novembra 1992., koje su izvršili Daniluško Kajtez, Goran Vukojević (rođen 1975.),

⁶⁸⁸¹ D1953 (Službena zabilješka Komande 6. krajiške brigade o razgovoru s Milošem Maksimovićem, 7. decembar 1992.), str. 1; D1959 (Zapisnik o ispitivanju Gorana Vukojevića, 2. juni 1993.), str. 2.

⁶⁸⁸² D1959 (Zapisnik o ispitivanju Gorana Vukojevića, 2. juni 1993.), str. 2.

⁶⁸⁸³ D1953 (Službena zabilješka Komande 6. krajiške brigade o razgovoru s Milošem Maksimovićem, 7. decembar 1992.), str. 1.

⁶⁸⁸⁴ D1953 (Službena zabilješka Komande 6. krajiške brigade o razgovoru s Milošem Maksimovićem, 7. decembar 1992.), str. 2; D1959 (Zapisnik o ispitivanju Gorana Vukojevića, 2. juni 1993.), str. 2.

⁶⁸⁸⁵ D1959 (Zapisnik o ispitivanju Gorana Vukojevića, 2. juni 1993.), str. 2.

⁶⁸⁸⁶ D1953 (Službena zabilješka Komande 6. krajiške brigade o razgovoru s Milošem Maksimovićem, 7. decembar 1992.), str. 2.

⁶⁸⁸⁷ D1953 (Službena zabilješka Komande 6. krajiške brigade o razgovoru s Milošem Maksimovićem, 7. decembar 1992.), str. 2; D1959 (Zapisnik o ispitivanju Gorana Vukojevića, 2. juni 1993.), str. 3.

⁶⁸⁸⁸ D1953 (Službena zabilješka Komande 6. krajiške brigade o razgovoru s Milošem Maksimovićem, 7. decembar 1992.), str. 2; D1959 (Zapisnik o ispitivanju Gorana Vukojevića, 2. juni 1993.), str. 3.

⁶⁸⁸⁹ D1953 (Službena zabilješka Komande 6. krajiške brigade o razgovoru s Milošem Maksimovićem, 7. decembar 1992.), str. 2.

⁶⁸⁹⁰ D1953 (Službena zabilješka Komande 6. krajiške brigade o razgovoru s Milošem Maksimovićem, 7. decembar 1992.), str. 2; D1959 (Zapisnik o ispitivanju Gorana Vukojevića, 2. juni 1993.), str. 3.

⁶⁸⁹¹ D1959 (Zapisnik o ispitivanju Gorana Vukojevića, 2. juni 1993.), str. 3.

⁶⁸⁹² D1953 (Službena zabilješka Komande 6. krajiške brigade o razgovoru s Milošem Maksimovićem, 7. decembar 1992.), str. 2.

⁶⁸⁹³ D1959 (Zapisnik o ispitivanju Gorana Vukojevića, 2. juni 1993.), str. 2-3.

⁶⁸⁹⁴ D1959 (Zapisnik o ispitivanju Gorana Vukojevića, 2. juni 1993.), str. 3.

⁶⁸⁹⁵ D1958 (Korespondencija između Osnovnog suda u Sanskom Mostu i Dragane Sekulić, 26. i 31. januar 1994.), str. 2.

Miloš Maksimović i Tode Bokić (rođen 1977.).⁶⁸⁹⁶ Utvrđeno je da prazna čahura pronađena na mjestu zločina odgovara puškomitraljezu koji je oduzet od Kajteza.⁶⁸⁹⁷ **Branko Basara** je u svom svjedočenju izjavio da njegova jedinica nije bila u selu Škrljevita, ali da bi paravojna jedinica išla iz opštine u opštinu.⁶⁸⁹⁸ Međutim, taj svjedok je potpisao krivičnu prijavu upućenu vojnom tužilaštvu, u vezi s Daniluškom Kajtezom zvanim Dane, koji je prijavljen da je, između ostalog počinio krivično djelo ubistva.⁶⁸⁹⁹

1633. Dana 7. decembra 1992., istražni sudija Vojnog suda u Banjaluci je odredio pritvor za Daniluška Kajteza i Miloša Maksimovića.⁶⁹⁰⁰ Rješenje o pritvoru bilo je zasnovano na tome što su Kajtez i Maksimović priznali izvršenje krivičnog djela ubistva.⁶⁹⁰¹ **Svjedok RM-016** je u svom svjedočenju izjavio da su Kajtez, vojnik 6. krajiške brigade, i Miloš Maksimović zbog tog ubijanja bili stavljeni u pritvor.⁶⁹⁰² Dana 9. decembra 1992., istražni sudija Vojnog suda u Banjaluci u predmetu protiv četvorice optuženih (Kajtez, Maksimović, Vukojević i Vokić) u vezi s tim ubijanjem, razdvojio je postupak protiv Gorana Vukojevića (koji je u vrijeme zločina imao 17 godina) i Tode Vokića (koji je u vrijeme zločina imao 15 godina) i prosljedio spise u vezi s ovom dvojicom optuženih sudiji za maloljetnike Osnovnog suda Sanski Most radi posebnog postupka.⁶⁹⁰³ **Svjedok RM-016** je u svom svjedočenju izjavio da su jedinice 6. krajiške brigade, Komanda 6. krajiške brigade i Vrkeš vršili pritisak na Vojni sud u Banjaluci da pusti Kajteza iz pritvora.⁶⁹⁰⁴ Kajtez je pušten natrag u svoju jedinicu.⁶⁹⁰⁵ Budući da je za krivično djelo koje je počinio bila predviđena kazna od najmanje deset godina, Kajtez je trebao obavezno ostati u pritvoru do početka suđenja.⁶⁹⁰⁶

⁶⁸⁹⁶ P2368 (Izveštaj Predraga Lazića iz Komande 6. krajiške brigade, 7. decembar 1992.).

⁶⁸⁹⁷ P2368 (Izveštaj Predraga Lazića iz Komande 6. krajiške brigade, 7. decembar 1992.).

⁶⁸⁹⁸ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 50; Branko Basara, T. 34532-34533.

⁶⁸⁹⁹ Branko Basara, T. 34535; P7323 (Krivična prijava Vojnom tužilaštvu, koju je potpisao Branko Basara, 7. decembar 1992.), str. 1-2.

⁶⁹⁰⁰ P2428 (Rješenje istražnog sudije Vojnog suda u Banjaluci u predmetu protiv Daniluška Kajteza, 7. decembar 1992.).

⁶⁹⁰¹ P2428 (Rješenje istražnog sudije Vojnog suda u Banjaluci u predmetu protiv Daniluška Kajteza, 7. decembar 1992.).

⁶⁹⁰² P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 130-131; svjedok RM-016, T. 17452, 17458; P2377 (Tabela dokumenata koje je pregledao svjedok RM-016 tokom pripreme za svjedočenje); P2428 (Rješenje istražnog sudije Vojnog suda u Banjaluci, 7. decembar 1992.).

⁶⁹⁰³ P7017 (Rješenje Vojnog suda u Banjaluci, 9. decembar 1992.); 1-2. V. takode Grgo Stojić, T. 4086, 4092-4093; D76 (Novinski članak).

⁶⁹⁰⁴ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 130, 132; svjedok RM-016, T. 17380-17382; P2371 (dopis Vlade Vrkeša i Ostoje Čukova, komandanta 4. bataljona 6. krajiške brigade, Vojnom sudu u Banjaluci, 10. septembar 1993.).

⁶⁹⁰⁵ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 143, 147; svjedok RM-016, T. 17458-17459.

⁶⁹⁰⁶ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 142; svjedok RM-016, T. 17364.

1634. Prema optužnici koju je 2. juna 1993. podigao vojni tužilac 1. KK-a, Daniluško Kajtez i Miloš Maksimović optuženi su za ubistva u Glamošnici 2. novembra 1992.⁶⁹⁰⁷ **Stojić** je potvrdio da na suđenju nije bio u stanju da identifikuje Daniluška Kajteza i Miloša Maksimovića i da su oni oslobođeni optužbi 13. decembra 2007.⁶⁹⁰⁸

1635. Pretresno vijeće napominje da u činjenicama o kojima je presuđeno 1186-1187 stoji da je Daniluško Kajtez bio među bosanskim Srbima, pripadnicima paravojne formacije, koji su tvrdili da pripadaju "Šešeljevoj vojsci" i koji su zajedno pogubili bosanske Hrvate. Međutim, u dokaznom predmetu P369, optužnici Vojnog suda u Banjaluci protiv Kajteza, i dokaznom predmetu P373, rješenju Vojnog suda u Banjaluci, te u svjedočenju svjedoka RM-016, konkretno se navodi da je Kajtez bio pripadnik 6. krajiške brigade. Pretresno vijeće konstatuje da su ta dva dokazna predmeta i svjedočenje svjedoka RM-016 jasni, detaljni i dosljedni. Pretresno vijeće konstatuje da su činjenice o kojima je presuđeno pobijene u onoj mjeri u kojoj se odnose na pitanje kojoj je formaciji pripadao Daniluško Kajtez. Nadalje, navedeni dokazi predstavljaju čvrstu osnovu za zaključak da je Kajtez bio pripadnik 6. krajiške brigade.

1636. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.12.1, *Incident 7.1 iz Priloga A Optužnici*, u vezi s dokazima koje je iznio svjedok RM-015 da je svaki naoružani Srbin u Sanskom Mostu bio pod Basarinom komandom.

1637. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su 2. novembra 1992., pripadnici snaga bosanskih Srba koji su govorili da pripadaju "Šešeljevoj vojsci" pretresli, ispitivali i žestoko pretukli bosanske Hrvate u šumi Glamošnica, u blizini Škrljevitice u opštini Sanski Most. Na osnovu forenzičkih dokaza, prema kojima je devet žrtava pronađeno na istoj lokaciji, u šumi Škrljevitice, i ubijeno u isto ili približno isto vrijeme, Pretresno vijeće konstatuje da je tih devet žrtava ubijeno 2. novembra 1992. Svih devet žrtava bile su bosanski Hrvati i u trenutku smrti nosile su civilnu odjeću. Pretresno vijeće dalje konstatuje da su bila četiri počinioca i da su dvojica od njih bili Daniluško Kajtez i Miloš Maksimović, pripadnici 6. krajiške brigade. Pretresno vijeće konstatuje da su drugi i treći počinitelj bili Todo Vokić i Goran Vukojević, koji su u vrijeme incidenta bili maloljetni. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje .

⁶⁹⁰⁷ P365 (Grgo Stojić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 6.-7. juni 2002.), str. 6792-6793, 6799-6800; P369 (Optužnica, 2. juni 1993.). V. takođe P366 (Rukom pisano pismo Daniluška Kajteza); P372 (Rješenje Vojnog suda u Banjaluci, 14. mart 1995.); P373 (Rješenje Vojnog suda u Banjaluci, 9. juli 1993.).

⁶⁹⁰⁸ Grgo Stojić, T. 4118-4120;

4.12.2 Protivpravno zatočenje i okrutno ili nečovječno postupanje u zatočeničkim objektima

1638. Pretresno vijeće konstatuje da tužilaštvo nije predložilo dovoljne dokaze da bi dokazalo ovu optužbu.

4.12.3 Uništavanje privatne i javne imovine, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte

1639. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za bezobzirno uništavanje privatne imovine, uključujući kuće i poslovne objekte, i javnih dobara, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte, kako je navedeno u incidentu 13 iz Priloga D Optužnici, u opštini Sanski Most, u periodu od barem 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁶⁹⁰⁹ Konkretno, u Optužnici se navodi da su u periodu od barem 12. maja do decembra 1992. uništeni sljedeći objekti: Gradska džamija u Sanskom Mostu, džamija u Pobrježju, stara i nova džamija u Hrustovu-Kukavicama, džamija u Vrhpolju, džamija u Šehovcima, džamija u Trnovi, džamija u Starom Majdanu (Palanka), džamija u Starom Majdanu (Utriška), džamija u Dževaru, džamija u Husimovcima, džamija u Donjem Kamengradu, džamija u Skucanom Vakufu, džamija u Lukavicama, džamija u Tomini, džamija u Čaplji i gradska katolička crkva u Sanskom Mostu.⁶⁹¹⁰ Incident 13 iz Priloga D Optužnici ograničen je na uništavanje gore navedenih objekata. Međutim, optužba za uništavanje nije ograničena samo na incidente iz priloga Optužnici.⁶⁹¹¹ Shodno tome, Pretresno vijeće je razmotrilo dokaze koji izlaze iz okvira incidenta 13 iz Priloga D Optužnici. Odbrana je iznijela argument da su činjenice o kojima je presuđeno 1161, 1188 i 1191 pobijene.⁶⁹¹² Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovom optužbom.⁶⁹¹³ Pretresnom vijeću su takođe predloženi dokazi koje su iznijeli **Ahmet Zulić, svjedok RM-001, Sakib Muhić, Bekir Delić i svjedokinja RM-042**, svi bosanski Muslimani iz opštine Sanski Most;⁶⁹¹⁴

⁶⁹⁰⁹ Optužnica, par. 47, 52, 59(j), incident 13 iz Priloga D Optužnici.

⁶⁹¹⁰ Optužnica, incident 13 iz Priloga D Optužnici.

⁶⁹¹¹ Za više o ovom pitanju, v. Dodatak B.

⁶⁹¹² Završni podnesak odbrane, par. 1221.

⁶⁹¹³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1201 razmotrena je u poglavlju 4.12.7.

⁶⁹¹⁴ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), str. 1, par. 1-3. P2487 (Svjedok RM-001, izjava svjedoka, 16. mart 2000.), str. 1-2; P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6405. P3426 (Sakib Muhić, izjava svjedoka, 11. april 2000.), str. 1-2. P3432 (Bekir Delić,

Jakov Marić, bosanski Hrvat katoličke vjeroispovijesti iz Sasine u opštini Sanski Most;⁶⁹¹⁵ **svjedok RM-015**, bosanski Srbin iz Sanskog Mosta; **svjedok RM-016**, bosanski Srbin iz Banjaluke;⁶⁹¹⁶ **Branko Davidović**, koji je od juna 1992. bio pomoćnik komandanta za moral, pravne poslove i informisanje 6. krajiške brigade;⁶⁹¹⁷ i **András Riedlmayer**, bibliograf i stručnjak za dokumentiranje umjetničke građe;⁶⁹¹⁸ i ono smatra da su ti dokazi skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁶⁹¹⁹ Pretresnom vijeću su predočeni i dokazi koje je iznio **Branko Basara**, koji je od 29. oktobra 1991. do sredine decembra 1992. bio komandant 6. krajiške brigade,⁶⁹²⁰ koji su djelimično u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁶⁹²¹ Vijeću su, pored toga, predočeni i dokazi koje su iznijeli **Adem Seferović**, **svjedok RM-706** i **svjedok RM-028**, koji su svi bosanski Muslimani iz Hrustova u opštini Sanski Most;⁶⁹²² **Rajif Begić**, bosanski

izjava svjedoka, 13. septembar 2001.), str. 1-2. P2497 (Svjedokinja RM-042, izjava svjedoka, 21. april 2001.), str. 1-2.

⁶⁹¹⁵ P3117 (Jakov Marić, izjava svjedoka, 11. mart 2000.), str. 1-2.

⁶⁹¹⁶ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), str. 1, par. 4, 11, 16; svjedok RM-016, T. 17398.

⁶⁹¹⁷ D675 (Branko Davidović, izjava svjedoka, 30. juni 2014.), par. 14-16; Branko Davidović, T. 26504.

⁶⁹¹⁸ P2503 (Izveštaj vještaka Andrása Riedlmayera, decembar 2012.), par. 75; András Riedlmayer, T. 17888; P2504 (Biografija Andrása Riedlmayera), str. 1.

⁶⁹¹⁹ **András Riedlmayer**: András Riedlmayer, T. 17917-17921; P2503 (Izveštaj vještaka Andrása Riedlmayera, decembar 2012.), par. 28, 56, 59; P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 80-82, 88-93, 95-95, 97-101-102, 104-108, 112-117; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 25, 27-28, 30-31; P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.). Za pristup Pretresnog vijeća u vezi s dokazima koje je iznio Riedlmayer, v. Dodatak B. **Ahmet Zulić**: P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 2, 31-33, 38-39, 41; dokazi Ahmeta Zulića takođe su razmotreni u poglavlju 4.12.7. **Svjedok RM-001**: P2487 (Svjedok RM-001, izjava svjedoka, 16. mart 2000.), str. 2, 3; P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6409-6411, 6413, 6422, 6424. Dokazi svjedoka RM-001 takođe su razmotreni u poglavlju 4.12.7. **Sakib Muhić**: P3426 (Sakib Muhić, izjava svjedoka, 11. april 2000.), str. 3-4. **Bekir Delić**: P3432 (Bekir Delić, izjava svjedoka, 13. septembar 2001.), str. 4. Dokazi Bekira Delića takođe su razmotreni u poglavlju 4.12.7. **Jakov Marić**: P3117 (Jakov Marić, izjava svjedoka, 11. mart 2000.), str. 3. **Svjedok RM-016**: P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 60, 67, 85. Dokazi svjedoka RM-016 takođe su razmotreni u poglavlju 4.12.7. **Svjedok RM-015**: P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 112, 127, 134, 152; svjedok RM-015, T. 17278. Dokazi svjedoka RM-015 takođe su razmotreni u poglavlju 4.12.1, *Incident 7.2 iz Priloga A Optužnici*, i u poglavlju 4.12.7. **Svjedokinja RM-042**: P2497 (Svjedokinja RM-042, izjava svjedoka, 21. april 2001.), str. 4-5; P2498 (Fotografije), str. 5. Dokazi svjedokinje RM-042 takođe su razmotreni u poglavlju 4.12.7. **Branko Davidović**: Branko Davidović, T. 26526-26527, 26529.

⁶⁹²⁰ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 4; Branko Basara, T. 34386, 34401.

⁶⁹²¹ **Branko Basara**: D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 36-38; Branko Basara, T. 34494-34496, 34498-34513, 34562, 34566. Dokazi Branka Basare takođe su razmotreni u poglavlju 4.12.1, *Incident 7.2 iz Priloga A Optužnici*, i u poglavlju 4.12.7.

⁶⁹²² **Adem Seferović**: P2502 (Adem Seferović, izjava svjedoka, 26. juli 1999.), str. 1-2. Dokazi Adema Seferovića takođe su razmotreni u poglavlju 4.12.1, *Incident 7.1 iz Priloga A Optužnici*. **Svjedok RM-706**: P2499 (Svjedok RM-706, transkript iz predmeta *Brđanin*, 21. juni 2002.), str. 7246. Dokazi svjedoka RM-706 takođe su razmotreni u poglavlju 4.12.1, *Incident 7.2. iz Priloga A Optužnici*. **Svjedok RM-028**: P2489 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Brđanin*, 5. juli 2002.), str. 8046-8048; P2490 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Karadžić*, 19. septembar 2011.), str. 19074-19075; P2491 (List sa

Musliman iz sela Kljevci u opštini Sanski Most; ⁶⁹²³ **Tomislav Delić**, pripadnik 6. krajiške brigade, ⁶⁹²⁴ kao i dokumentarni dokazi.

Razaranje i snage koje su se nalazile u opštini

1640. **Bekir Delić** je izjavio da je, krajem 1991. ili početkom 1992., u Sanski Most došao SOS, čiji su pripadnici nosili maskirne uniforme i bili pod komandom Dušana Šaovića zvanog Nunja. ⁶⁹²⁵ U proljeće 1992., SOS je počeo rušiti poslovne objekte u Sanskom Mostu čiji vlasnici nisu bili Srbi, uključujući kancelariju Suada Šabića, a lokalne vlasti nisu učinile ništa da ga zaustave. ⁶⁹²⁶ Prema riječima **svjedoka RM-016**, SOS je bio odgovoran za uništavanje Šabićeve kancelarije. ⁶⁹²⁷ SOS je opljačkao i zapalio kuću istaknutog člana SDA iz Sanskog Mosta, Faika Biščevića, dok je ovaj bio lišen slobode. ⁶⁹²⁸

1641. **Ahmet Zulić** je izjavio da su u maju 1992. u opštini bile i kroz nju prošle razne jedinice. ⁶⁹²⁹ To su bili SOS, Beli Orlovi, šešeljevci, vojni rezervisti, kao i snage iz redovnog sastava JNA. ⁶⁹³⁰ SOS je bio nadležan za Sanski Most; bilo ih je lako razlikovati od drugih grupa jer su se po gradu vozili u nekoj staroj Ladi i nosili sivomaslinaste uniforme bez konkretnih oznaka, osim "kokardi" na kapama. ⁶⁹³¹ Pripadnici SOS-a bili su uglavnom lokalni Srbi i članovi SDS-a, a komandovali su im Dušan Šaović zvani Nunja i još jedan čovjek s nadimkom Medeni. ⁶⁹³² **Svjedok RM-016** je u svom svjedočenju izjavio da su među pripadnicima SOS-a u Sanskom Mostu bili Njunja, Medeni, Šico i Daniluško Kajtez. ⁶⁹³³ Pripadnici SOS-a bili su uglavnom lokalni kriminalci i stavljeni su pod kontrolu civilnih vlasti. ⁶⁹³⁴

pseudonomom za svjedoka RM-028 u predmetu *Brđanin*); P2492 (List sa pseudonomom za svjedoka RM-028 u predmetu *Karadžić*); P2493 (Mapa Hrustovo-Vrhpolje).

⁶⁹²³ Rajif Begić, T. 2146, 2150.

⁶⁹²⁴ D929 (Tomislav Delić, izjava svjedoka, 17. juli 2014.), str. 1, par. 1, 6; Tomislav Delić, T. 32926.

Dokazi Tomislava Delića razmotreni su u poglavlju 4.12.4.

⁶⁹²⁵ P3432 (Bekir Delić, izjava svjedoka, 13. septembar 2001.), str. 2.

⁶⁹²⁶ P3432 (Bekir Delić, izjava svjedoka, 13. septembar 2001.), str. 2-3. V. takođe P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 62; svjedok RM-016, T. 17411.

⁶⁹²⁷ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 62.

⁶⁹²⁸ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 62; svjedok RM-016, T. 17411-17412. V. takođe P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 119.

⁶⁹²⁹ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 11.

⁶⁹³⁰ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 11.

⁶⁹³¹ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 11, 17.

⁶⁹³² P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 11, 17.

⁶⁹³³ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 73-74; svjedok RM-016, T. 17470.

⁶⁹³⁴ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 73-74; svjedok RM-016, T. 17470.

1642. **Zulić** je takođe znao da je 6. krajiška brigada djelovala na tom području.⁶⁹³⁵ **Svjedok RM-015** je u svom svjedočenju izjavio da je pukovnik Basara strogo slijedio svoj komandni lanac i na osnovu toga je zaključio da je general Talić odobrio napade u Sanskom Mostu i da je znao za rezultat napada.⁶⁹³⁶ Dana 29. maja 1992., Komanda 1. KK-a uputila je Glavnom štabu VRS-a borbeni izvještaj, koji je potpisao general Talić i koji, prema riječima svjedoka RM-015, pokazuje da su redovne vojne jedinice VRS-a učestvovala u dejstvima 26. i 27. maja i da je general Talić za njih znao i da ih je možda odobrio.⁶⁹³⁷ U tom izvještaju takođe piše da se "[n]astavlja [...] sadejstvo s organima MUP-a SR BiH u čišćenju terena i oduzimanju naoružanja nelegalnim formacijama na prostoru Prijedor, Sanski Most i Ključ."⁶⁹³⁸

1643. **Svjedok RM-016** je u svom svjedočenju izjavio da su 1992. godine, civilna policija i vojne vlasti u Sanskom Mostu blisko sarađivale.⁶⁹³⁹ **Svjedok RM-015** je u svom svjedočenju izjavio da je Krizni štab Sanskog Mosta 20. maja 1992. naredio štabu srpskog TO-a da pripremi operaciju razoružavanja nesrpskih paravojnih formacija u opštini Sanski Most.⁶⁹⁴⁰ Srpska paravojna formacija u Podlugu dobila je slična naređenja od 6. krajiške brigade.⁶⁹⁴¹ **Svjedok RM-015** je, shodno tome, zaključio da su Krizni štab Sanskog Mosta i 6. brigada sarađivali u razoružavanju nesrba, kao i na osnovu toga što su i pukovnik Basara i pukovnik Aničić bili članovi Kriznog štaba.⁶⁹⁴² Nisu preduzeti nikakvi koraci da bi se razoružali srpski civili.⁶⁹⁴³

1644. Dana 23. maja 1992. ili približno tog datuma, Srbi su bacili ručnu bombu u kuću Bekira Delića.⁶⁹⁴⁴ Delić je prijavio incident policiji, ali istraga nije provedena.⁶⁹⁴⁵ Dana 24. maja 1992., bilo je nekoliko eksplozija u Sanskom Mostu u objektima čiji su

⁶⁹³⁵ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 40.

⁶⁹³⁶ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 129.

⁶⁹³⁷ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 129-130; P2405 (Dnevni borbeni izvještaj Komande 1. KK-a, upućen Glavnom štabu VRS-a, koji je potpisao general Talić, 29. maj 1992.), str. 1.

⁶⁹³⁸ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 131; P2405 (Dnevni borbeni izvještaj Komande 1. KK-a, upućen Glavnom štabu VRS-a, koji je potpisao general Talić, 29. maj 1992.), str. 1.

⁶⁹³⁹ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 66.

⁶⁹⁴⁰ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 121; P2413 (Naredba Kriznog štaba Sanski Most srpskom TO-u za razoružanje paravojnih formacija u Sanskom Mostu, 4. juni 1992.), str. 2.

⁶⁹⁴¹ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 12, 120-121.

⁶⁹⁴² P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 121.

⁶⁹⁴³ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 121.

⁶⁹⁴⁴ P3432 (Bekir Delić, izjava svjedoka, 13. septembar 2001.), str. 3; P3434 (Sedmični izvještaj o stanju na području CSB-a Banjaluka, 26. maj 1992.), str. 3.

⁶⁹⁴⁵ P3432 (Bekir Delić, izjava svjedoka, 13. septembar 2001.), str. 3.

vlasnici bili nesrbi.⁶⁹⁴⁶ Do većine eksplozija je došlo tokom policijskog sata, kada su samo osobe s dozvolom mogle da budu napolju.⁶⁹⁴⁷

Razaranje u gradu Sanskom Mostu

1645. Srpske snage su u večernjim satima 25. maja 1992. granatirale grad Sanski Most.⁶⁹⁴⁸ Krajem maja 1992., pripadnici 6. krajiške brigade srušili su Gradsku džamiju u Sanskom Mostu⁶⁹⁴⁹, a na džamijskom groblju napravljeno je parkiralište.⁶⁹⁵⁰ **Svjedok RM-015** je u svom svjedočenju izjavio da su Majkić i njegovo odjeljenje digli tu džamiju u vazduh, jednom na početku sukoba i još jednom kasnije, tako što su pod nju stavili mine kako bi je potpuno uništili.⁶⁹⁵¹ **András Riedlmayer** je u svom svjedočenju izjavio da je teren na mjestu gradske džamije poravnat i da je šut odnesen krajem 1992.⁶⁹⁵² Pretresnom vijeću su predloženi dokazi o razaranju drugih vjerskih objekata u gradu Sanskom Mostu. Riedlmayer je u svom svjedočenju izjavio da su pisarnica i arhiv Medžlisa Islamske zajednice Sanski Most, kao i islamska biblioteka, koji su svi bili smješteni u vakufu pored Gradske džamije, uništeni zajedno s džamijom.⁶⁹⁵³ Prije nego što je srušena u julu 1992., rimokatolička crkva je bila demolirana i oštećena mitraljeskom vatrom.⁶⁹⁵⁴ Kada je crkva srušena, srpske snage su njene ruševine sravnile sa zemljom.⁶⁹⁵⁵ Na župni dvor, preko puta crkve, otvarana je vatra i bio je meta

⁶⁹⁴⁶ P3432 (Bekir Delić, izjava svjedoka, 13. septembar 2001.), str. 3; P3434 (Sedmični izvještaj o stanju na području CSB-a Banjaluka, 26. maj 1992.), str. 3.

⁶⁹⁴⁷ P3432 (Bekir Delić, izjava svjedoka, 13. septembar 2001.), str. 2.

⁶⁹⁴⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1160.

⁶⁹⁴⁹ Andrés Riedlmayer ovu džamiju naziva, između ostalog, Hamza-begovom džamijom i gradskom džamijom u Sanskom Mostu. Pretresno vijeće će za ovu džamiju koristiti naziv gradska džamija u Sanskom Mostu.

⁶⁹⁵⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1191.

⁶⁹⁵¹ Svjedok RM-015, T. 17296.

⁶⁹⁵² P2503 (Izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, decembar 2012.), par. 56; P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 80-82; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 30.

⁶⁹⁵³ P2503 (Izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, decembar 2012.), par. 62-63; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

⁶⁹⁵⁴ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 99; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 25.

⁶⁹⁵⁵ P2503 (Izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, decembar 2012.), par. 56; P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 99-100; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 25.

vandalizma, ali nije pretrpio strukturalna oštećenja.⁶⁹⁵⁶ Prema Riedlmayerovom svjedočenju, zgrade uz Gradsku džamiju i vakuf u kojem su bili smješteni pisarnica, arhiv i islamska biblioteka, bile su u dobrom stanju.⁶⁹⁵⁷ "Srpske snage" su digle u vazduh katoličku Župnu crkvu Uznesenja blažene djevice Marije 19. avgusta 1995.⁶⁹⁵⁸ Prema riječima **svjedoka RM-015**, Majkić i njegovo odjeljenje iz štaba TO-a takođe su uništili katoličku crkvu u gradu Sanskom Mostu 1993. ili 1994. godine.⁶⁹⁵⁹

Razaranje u Begićima, Hrustovu, Vrhpolju i Okreču

1646. Krajem maja 1992., nakon što su bili upućeni pozivi za razoružanje, snage bosanskih Srba izvršile su napade na muslimanska naselja i sela Begiće, Hrustovo, Vrhpolje i neka druga mala sela, uključujući zaselak Okreč, s većinskim muslimanskim stanovništvom.⁶⁹⁶⁰ Vojska i opštinski krizni štab su te napade znatno ranije isplanirali, a izvršila ih je vojska zajedno sa SOS-om.⁶⁹⁶¹ U žestokom granatiranju s položaja izvan ciljanih naselja ili sela nanesena je velika šteta i bilo je poginulih, što je natjeralo stanovnike tih sela na bijeg.⁶⁹⁶² Nakon što bi vojnici ušli u sela, određeni broj ljudi koji nisu pobjegli bio bi ubijen.⁶⁹⁶³ Kuće su pljačkane, a ljudima u bijegu oduzimate su vrijedne stvari koje su ponijeli sa sobom.⁶⁹⁶⁴ Dana 31. maja 1992., u selo Begići došli su vojnici koji su opljačkali kuće i zapalili kuće i ambare.⁶⁹⁶⁵ Što se tiče Hrustova, **svjedok RM-706** je konkretno rekao da je, dok su vojnici pretraživali kuće u Hrustovu 31. maja 1992., vidio kako gori stara džamija u Kukavicama, zaseoku Hrustova.⁶⁹⁶⁶ **Rajif Begić** je izjavio da je, dok je prilazio stanici u Hrustovu 31. maja 1992., primijetio da su sve kuće bile u plamenu, da pucnjava još traje i da se neki vojnici odmaraju, da piju i

⁶⁹⁵⁶ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 99; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 25.

⁶⁹⁵⁷ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 80; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁶⁹⁵⁸ P2503 (Izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, decembar 2012.), par. 56, 59; P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 80-82, 99-100; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 25, 30; P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

⁶⁹⁵⁹ Svjedok RM-015, T. 17295.

⁶⁹⁶⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 1143, 1160, 1190.

⁶⁹⁶¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1143.

⁶⁹⁶² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1144.

⁶⁹⁶³ Činjenice o kojima je presuđeno IV, činjenica br. 1146.

⁶⁹⁶⁴ Činjenice o kojima je presuđeno IV, činjenica br. 1146.

⁶⁹⁶⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1190.

⁶⁹⁶⁶ P2499 (Svjedok RM-706, transkript iz predmeta *Brđanin*, 21. juni 2002.), str. 7249.

psuju.⁶⁹⁶⁷ **Svjedok RM-028** je izjavio da je na putu iz Blaževića za Tominu 29. ili 30. juna 1992., uočio spaljene kuće u muslimanskom zaseoku Handanovići.⁶⁹⁶⁸ Snage bosanskih Srba uništile su džamiju u Hrustovu 1992. godine.⁶⁹⁶⁹

1647. Dana 1. juna 1992., u redovnom borbenom izvještaju Komande 1. KK-a je navedeno da jedinice 1. KK-a drže pod kontrolom Prijedor, Ključ i Sanski Most, iako se u nekim muslimanskim selima u Ključu i Sanskom Mostu još uvijek vrši čišćenje terena.⁶⁹⁷⁰ Do 3. juna, jedino područje koje nije bilo pod srpskom kontrolom bila je šuma Golaja u selu Vrhpolje, gdje je bilo oko 180 naoružanih Muslimana.⁶⁹⁷¹ **Svjedok RM-016** je u svom svjedočenju izjavio da su Muslimani iz Vrhpolja bili dobro naoružani i da su formirali sopstvene vojne jedinice.⁶⁹⁷² **Svjedok RM-015** je u svom svjedočenju izjavio da je 8. juna 1992. Krizni štab Sanskog Mosta zadužio Štab civilne zaštite, Nenada Davidovića i 6. krajišku brigadu da izvrše "asanaciju" bojišta u zoni Vrhpolje-Hrustovo i čišćenje terena od zaostalih muslimanskih grupa ili snaga na tom području.⁶⁹⁷³ Tom operacijom je u konačnici komandovao VRS, budući da je ona izvedena pod komandom pukovnika Basare. U operaciji je učestvovala srpska paravojna jedinica iz Podluga. Jedinice su odvezene civilnim autobusima do mosta preko rijeke Sane i kapetan Milovan Lazić je rekao svakoj od njih koje sektore treba da čiste. Jedinice su dobile uputstvo da sve preživjele Muslimane pošalju na kontrolni punkt na mostu Vrhpolje. Jednoj jedinici dodijeljen je sektor duž obale rijeke Sane i naređeno joj je da do temelja spali svaku kuću kod koje pronađe praznu čahuru od metka. Komandir te jedinice nije svojoj jedinici prenio to naređenje. Oficiri 1. srpskog bataljona su tog dana spalili najmanje jednu kuću i uz pomoć TNT-a digli u vazduh kuću Arifa Hukanovića u Vrhpolju.⁶⁹⁷⁴

1648. **Riedlmayer** je u svom svjedočenju izjavio da su srpske snage spalile Staru džamiju u Hrustovu-Kukavicama u maju 1992., a džamiju u Hrustovu-Keranima u

⁶⁹⁶⁷ Rajif Begić, T. 2146, 2150.

⁶⁹⁶⁸ P2489 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Brđanin*, 5. juli 2002.), str. 8047, 8068.

⁶⁹⁶⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1192.

⁶⁹⁷⁰ Svjedok RM-015, T. 17289-17291; P2367 (Redovni borbeni izvještaj Komande 1. KK-a, upućen Glavnom štabu VRS-a, koji je potpisao general Talić, 1 juni 1992.), str. 1-2.

⁶⁹⁷¹ Svjedok RM-015, T. 17291.

⁶⁹⁷² Svjedok RM-016, T. 17390.

⁶⁹⁷³ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 147; P2414 (Zaključci Kriznog štaba opštine Sanski Most, 8. juni 1992.).

⁶⁹⁷⁴ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 147.

Gornjem Hrustovu u maju ili junu 1992.⁶⁹⁷⁵ Nova džamija u Hrustovu-Kukavicama je demolirana, a građevinski materijal, uključujući bakreni lim s krova, ukraden je.⁶⁹⁷⁶ Na vanjskim zidovima Nove džamije u Hrustovu-Kukavicama, koja je na početku rata još bila u gradnji, vidjela su se mnoga mjesta gdje su udarile granate.⁶⁹⁷⁷ Unutrašnjost džamije u Hrustovu-Keranima je opustošena i otvorena prema nebu, a vanjski zidovi su još uvijek stajali do linije krova.⁶⁹⁷⁸ Prema Riedlmayerovom izvještaju, objekti uz staru džamiju u Hrustovu-Kukavicama imali su manja oštećenja, a objekti uz novu džamiju u Hrustovu-Kukavicama bili su teško oštećeni.⁶⁹⁷⁹ U vezi s Vrhpoljem, Riedlmayer je u svom svjedočenju izjavio da su "srpski ekstremisti" digli minaret seoske džamije u vazduh 1992. godine.⁶⁹⁸⁰ Prema Riedlmayerovom izvještaju, objekti uz džamiju bili su teško oštećeni.⁶⁹⁸¹ Džamija u Okreću izgorjela je 1992.⁶⁹⁸²

Razaranje u Mahali, Muhićima i Otoci

1649. U borbenoj zapovijesti Štaba TO-a Sanski Most, koju je potpisao pukovnik Ančić, izdaje se naređenje za Operaciju "Grmeč-92", razoružavanje naselja Mahala, Otoka, Muhići, naselja Marije Bursać, Omladinskog naselja i Alagića naselja, u sadejstvu s jedinicama 6. brigade, nakon artiljerijske pripreme, "s ciljem nanijeti neprijatelju što veće gubitke u živoj sili i materijalno-tehničkim sredstvima".⁶⁹⁸³ U toj zapovijesti se tvrdi da su se Hrvatske odbrambene snage, Zbor narodne garde i Zelene

⁶⁹⁷⁵ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 97-98, 106-108; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 27-29; P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

⁶⁹⁷⁶ P2503 (Izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, decembar 2012.), par. 28; P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 104; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

⁶⁹⁷⁷ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 104-105; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁶⁹⁷⁸ P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁶⁹⁷⁹ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 104, 106; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁶⁹⁸⁰ P2503 (Izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, decembar 2012.), par. 28; P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 109-111; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

⁶⁹⁸¹ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 109; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁶⁹⁸² P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

⁶⁹⁸³ P2411 (Naređenje srpskog TO-a br. 1/92), str. 1-2. V. takođe P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 124.

beretke spojile sa snagama "neprijateljski raspoloženih sela i gradskih naselja" opštine Sanski Most.⁶⁹⁸⁴ **Svjedok RM-015** je smatrao da je to bila čista propaganda s ciljem da se opravdaju napadi. Prema njegovim riječima, Hrvatske odbrambene snage i Zbor narodne garde nisu bili u Sanskom Mostu 1992., a ABiH nije bila ni formirana na tom području. Jedine muslimanske snage koje su djelovale bile su snage Patriotske lige, koje nisu bile u Sanskom Mostu, nego prvenstveno u Ključu. Ako je i bilo naoružanih grupa, to su bili seljani koji su se pokušavali braniti. Svjedok je u svom svjedočenju izjavio da je drugi dio zapovijesti, onaj da su Srbi uspjeli da održe kontrolu nad teritorijom i da organizuju odbranu srpskih naselja, tačan.⁶⁹⁸⁵

1650. Dana 25. maja ili približno tog datuma, 6. krajiška brigada i TO izvršili su artiljerijski napad na muslimanska naselja Mahala, Muhići i Otoka.⁶⁹⁸⁶ **Branko Davidović** je u svom svjedočenju izjavio da je SOS takođe učestvovao u operacijama "čišćenja" u Mahali.⁶⁹⁸⁷ Srpski vojnici su natjerali stanovnike Mahale da se okupe na jednom igralištu, nakon čega su granatirali naselje i djelimično razorili kuće i lokalnu džamiju.⁶⁹⁸⁸ **Ahmet Zulić** je izjavio da su neke kuće u Mahali počele gorjeti odmah nakon što je počeo napad.⁶⁹⁸⁹ Prema njegovim riječima, u Mahali nije bilo legitimnih vojnih ciljeva.⁶⁹⁹⁰ **Svjedok RM-016** je u svom svjedočenju izjavio da su Muslimani iz Mahale bili slabo naoružani i da su imali samo lovačke puške i lično naoružanje.⁶⁹⁹¹ Prema **Davidovićevim** riječima, u Mahali nije bilo civilnih žrtava zato što nije bilo borbi, osim sporadičnog puškaranja prilikom prolaska i pretresa tog područja koje je obavljeno za nekoliko sati.⁶⁹⁹² **Sakib Muhić** je izjavio da je osim dvije ulice, cijelo naselje bilo razoreno.⁶⁹⁹³ **Bekir Delić** je izjavio da je, dok je išao pješke kroz Mahalu 27. maja 1992., to naselje bilo u plamenu.⁶⁹⁹⁴ **Svjedok RM-016** je u svom svjedočenju izjavio da je lokalna policija takođe učestvovala pljački i razaranju Mahale i dodao da je

⁶⁹⁸⁴ P2411 (Naređenje srpskog TO-a br. 1/92), str. 1. V. takođe P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 124.

⁶⁹⁸⁵ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 126; P2411 (Naređenje srpskog TO-a br. 1/92), str. 1.

⁶⁹⁸⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 1161, 1188.

⁶⁹⁸⁷ Branko Davidović, T. 26526, 26529.

⁶⁹⁸⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1161.

⁶⁹⁸⁹ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 33.

⁶⁹⁹⁰ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 33.

⁶⁹⁹¹ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 60; svjedok RM-016, T. 17389.

⁶⁹⁹² D675 (Branko Davidović, izjava svjedoka, 30. juni 2014.), par. 30.

⁶⁹⁹³ P3426 (Sakib Muhić, izjava svjedoka, 11. april 2000.), str. 4. V. takođe P3117 (Jakov Marić, izjava svjedoka, 11. mart 2000.), str. 3.

⁶⁹⁹⁴ P3432 (Bekir Delić, izjava svjedoka, 13. septembar 2001.), str. 4.

džamija minirana i uništena eksplozivom.⁶⁹⁹⁵ **Branko Basara** je prvobitno rekao tužilaštvu da je Veljko Brajić, njegov načelnik štaba, naredio da se džamija uništi i da ju je čak on lično uništio.⁶⁹⁹⁶ Međutim, on je u svom svjedočenju izjavio da je nakon te svoje izjave čuo da je džamiju u Mahali u vazduh digao čovjek zvani Njunja, koji je bio komandir SOS-a.⁶⁹⁹⁷

Razaranje u Pobriježju

1651. Kako je izjavio **Ahmet Zulić**, srpske snage su 26. maja 1992. napale Pobriježje, selo koje se nalazi oko dva kilometra sjeverozapadno od Sanskog Mosta.⁶⁹⁹⁸ **Svjedok RM-015** je u svom svjedočenju izjavio da je Pobriježje bilo selo s većinskim muslimanskim stanovništvom.⁶⁹⁹⁹ **Zulić** je u svom svjedočenju izjavio da je napad najavljen na radiju nakon što su dvije granate ispaljene na privatne kuće.⁷⁰⁰⁰ Pobriježje je ponovo granatirano koncentrisanom vatrom sredinom jula 1992.⁷⁰⁰¹ **Svjedok RM-015** je u svom svjedočenju izjavio da je džamiju u Pobrđu srušio Nikica Dobrijević sa svojim "pijanim drugarima".⁷⁰⁰² **Riedlmayer** je u svom svjedočenju izjavio da je džamija u Pobriježju srušena u avgustu 1992.⁷⁰⁰³ Fotografije snimljene nakon rata pokazuju da su ruševine džamije u Pobriježju srušene sa zemljom i da je teren poravnat, s izuzetkom ostatka osnove minareta koji je razoren u eksploziji.⁷⁰⁰⁴

⁶⁹⁹⁵ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 67, 85.

⁶⁹⁹⁶ Branko Basara, T. 34496-34500; P7322 (Izvod iz zapisnika razgovora koji je tužilaštvo obavilo s Basarom 2002. godine), str. 1-2.

⁶⁹⁹⁷ Branko Basara, T. 34496-34511, 34566.

⁶⁹⁹⁸ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 2, 31, 33.

⁶⁹⁹⁹ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 12.

⁷⁰⁰⁰ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 31.

⁷⁰⁰¹ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 31.

⁷⁰⁰² Svjedok RM-015, T. 17298. Pretresno vijeće smatra da se ovdje misli na selo Pobriježje.

⁷⁰⁰³ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 101; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

⁷⁰⁰⁴ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 101-102; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

Razaranje u Čirkićima, Skucanom Vakufu, Trnovi i Šehovcima

1652. **Zulić** je u svom svjedočenju izjavio da su muslimanska sela Čirkići, Skucani Vakuf i Trnova takođe napadnuti krajem maja 1992.⁷⁰⁰⁵ Trnova je granatirana iz Đedovače, sa deponije, i sa stadiona u Podlugu.⁷⁰⁰⁶ Mještani nisu odgovorili na to granatiranje zato što jednostavno nisu imali čime da uzvrate vatru nakon što su predali sve svoje oružje.⁷⁰⁰⁷ Konkretnije, **Riedlmayer** je u svom svjedočenju izjavio da su srpske snage minirale i digle u vazduh džamiju u Čirkićima u avgustu 1992., da su džamija u Skucanom Vakufu i njen minaret uništeni eksplozijom 1992. godine i da je džamija u Trnovi izgorjela u ljeto 1992.⁷⁰⁰⁸ Fotografije snimljene nakon rata pokazuju da je minaret džamije u Čirkićima raznesen i da se srušio, da je vanjski zid djelimično srušen, da se na fasadi džamije vide tragovi mnogobrojnih udara projektila i da je njena unutrašnjost opustošena i otvorena prema nebu.⁷⁰⁰⁹ Krova i drvenog minareta džamije u Trnovi više nema, njena unutrašnjost je opustošena i otvorena prema nebu, a na prednjoj fasadi se nalaze tragovi udara projektila.⁷⁰¹⁰ Imamova kuća uz džamiju u Čirkićima je spaljena.⁷⁰¹¹

1653. Prema jednom izvještaju SJB-a o bezbjednosnoj situaciji u opštini Sanski Most, tokom oktobra i novembra 1992. izvršeni su oružani napadi na muslimanska sela Trnova, Šehovci, Skucani Vakuf i Stari Majdan.⁷⁰¹² Napade su izvršile grupe koje su se sastojale od po šest do 30 rezervista i koje su koristile streljačko i teže naoružanje, kao što su minobacači kalibra 60 mm, ručni bacači raketa, ručne bombe i eksploziv.⁷⁰¹³ Bombe su bacane u dvorišta kuća Muslimana i, u tri slučaja, eksplozivne naprave su postavljene u kuće i objekte koji su pripadali Srbima.⁷⁰¹⁴ U Trnovi je na kuće

⁷⁰⁰⁵ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 41-42.

⁷⁰⁰⁶ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 42.

⁷⁰⁰⁷ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 42.

⁷⁰⁰⁸ P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 27; P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

⁷⁰⁰⁹ P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁷⁰¹⁰ P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁷⁰¹¹ P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 27.

⁷⁰¹² P2506 (Izveštaj načelnika SJB-a Sanski Most o bezbjednosnoj situaciji na području opštine Sanski Most, 30. novembar 1992.), str. 2-3.

⁷⁰¹³ P2506 (Izveštaj načelnika SJB-a Sanski Most o bezbjednosnoj situaciji na području opštine Sanski Most, 30. novembar 1992.), str. 3.

⁷⁰¹⁴ P2506 (Izveštaj načelnika SJB-a Sanski Most o bezbjednosnoj situaciji na području opštine Sanski Most, 30. novembar 1992.), str. 5.

Muslimana bacan eksploziv.⁷⁰¹⁵ Tri džamije, u Šehovcima, Trnovi i Skucanom Vakufu, te katolička crkva u Staroj Rijeci, dignute su u vazduh velikom količinom eksploziva i minsko-eksplozivnih sredstava.⁷⁰¹⁶ Neki od počinilaca, među kojima je bilo i oficira, bili su poznati SJB-u, koji je predložio da taj problem riješe nadležni vojni organi.⁷⁰¹⁷ Ove operacije izvođene su s ciljem da se Muslimani protjeraju iz tih gusto naseljenih sela.⁷⁰¹⁸ Prema tom izvještaju, neke operacije izvele su lokalne grupe.⁷⁰¹⁹ Patrole SJB-a u tim naseljima nisu mogle da spriječe te napade.⁷⁰²⁰

1654. **Jakov Marić** je izjavio da je, kada je 29. juna 1992. prošao kroz Šehovce, vidio da su gradska džamija i većina kuća uništene.⁷⁰²¹ **Riedlmayer** je u svom svjedočenju izjavio da su srpske snage uništile džamiju u Šehovcima u oktobru 1992.⁷⁰²² Na fotografijama snimljenim nakon rata vidi se da se krov džamije u Šehovcima urušio, da je njena unutrašnjost uništena i otvorena prema nebu, da spoljni zidovi stoje do nivoa krova i da je osnova minareta, raskoljena eksplozijom, ostala na lokalitetu.⁷⁰²³ Prema Riedlmayerovom izvještaju, objekti uz džamiju u Šehovcima bili su u dobrom stanju.⁷⁰²⁴

Razaranje u Čapljama, Lukavicama, Kamengradu i Tomini

1655. Pretresnom vijeću su predočeni daljnji dokazi o razaranju vjerskih objekata i spomenika u opštini. Pripadnici snaga bosanskih Srba razorili su 1992. godine džamije u selima Čaplje, Lukavice, Kamengrad i Tomina.⁷⁰²⁵ **Riedlmayer** je konkretno naveo da

⁷⁰¹⁵ P2506 (Izveštaj načelnika SJB-a Sanski Most o bezbjednosnoj situaciji na području opštine Sanski Most, 30. novembar 1992.), str. 2.

⁷⁰¹⁶ P2506 (Izveštaj načelnika SJB-a Sanski Most o bezbjednosnoj situaciji na području opštine Sanski Most, 30. novembar 1992.), str. 5.

⁷⁰¹⁷ P2506 (Izveštaj načelnika SJB-a Sanski Most o bezbjednosnoj situaciji na području opštine Sanski Most, 30. novembar 1992.), str. 5.

⁷⁰¹⁸ P2506 (Izveštaj načelnika SJB-a Sanski Most o bezbjednosnoj situaciji na području opštine Sanski Most, 30. novembar 1992.S), str. 3.

⁷⁰¹⁹ P2506 (Izveštaj načelnika SJB-a Sanski Most o bezbjednosnoj situaciji na području opštine Sanski Most, 30. novembar 1992.), str. 2.

⁷⁰²⁰ P2506 (Izveštaj načelnika SJB-a Sanski Most o bezbjednosnoj situaciji na području opštine Sanski Most, 30. novembar 1992.), str. 2.

⁷⁰²¹ P3117 (Jakov Marić, izjava svjedoka, 11. mart 2000.), str. 3.

⁷⁰²² P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 112; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 31; P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

⁷⁰²³ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 112-114; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 31.

⁷⁰²⁴ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 112; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁷⁰²⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1192.

je džamija u Čapljama spaljena i da joj je minaret dignut u vazduh.⁷⁰²⁶ Sredinom 1992., SDS je naredio da se sruši džamija u Donjem Kamengradu.⁷⁰²⁷ Jedan član SDS-a je naredio Mladenu Majkiću, vojnom inženjeru, da u tu džamiju postavi eksploziv.⁷⁰²⁸ **Svjedok RM-015** je saznao da je pukovnik Aničić, član Kriznog štaba Sanski Most, bivši oficir JNA i načelnik TO-a, naredio Majkiću, koji je bio obučen za rukovanje eksplozivom, da postavi eksploziv u džamiju u Donjem Kamengradu. Sredinom 1992., Majkić je uništio tu džamiju s timom Srba koji u to vrijeme nisu bili u sastavu 6. krajiške brigade nego su bili direktno odgovorni pukovniku Aničiću i štabu TO-a. Nakon uništenja ove džamije, pukovnik Basara je htio da pronade počinioca i da "ih izvede pred lice pravde", čime SDS nije bio zadovoljan.⁷⁰²⁹ Prema **Riedlmayerovom** izvještaju, nova džamija u Donjem Kamengradu dignuta je u vazduh.⁷⁰³⁰ Fotografije snimljene nakon rata pokazuju da se nova džamija u Donjem Kamengradu urušila, da su joj krov i svi spoljni zidovi osim jednog uništeni i da su ostali samo dio ulazne fasade i kupole na vrhu urušenog krova.⁷⁰³¹ Džamija u Tomini, kao i njen minaret, uništeni su eksplozijom u julu 1992.⁷⁰³² Prema Riedlmayerovom izvještaju, objekti uz tu džamiju bili su lakše oštećeni.⁷⁰³³ **Svjedok RM-015** je u svom svjedočenju izjavio da su Čaplje i Kamengrad bila sela s većinskim muslimanskim stanovništvom.⁷⁰³⁴

⁷⁰²⁶ P2503 (Izveštaj vještaka Andrása Riedlmayera, decembar 2012.), par. 28; P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 104; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

⁷⁰²⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1193.

⁷⁰²⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1193.

⁷⁰²⁹ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 152.

⁷⁰³⁰ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 88-91; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

⁷⁰³¹ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 88-91; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁷⁰³² P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera), str. 94-95; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

⁷⁰³³ P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁷⁰³⁴ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), str. 12.

Razaranje u Keranima, Sasini i Poljaku

1656. Dana 1. juna 1992., **svjedok RM-706** je primijetio da je džamija u Keranima djelimično oštećena uslijed granatiranja.⁷⁰³⁵ **Marić** je izjavio da je čuo da je katolička crkva u Sasini dignuta u vazduh krajem 1992.⁷⁰³⁶ Prema riječima **svjedoka RM-016**, katolička crkva u naselju Poljak je uništena i nije bilo nikakve istrage povodom toga.⁷⁰³⁷

Razaranje drugih vjerskih objekata i sakralnih objekata u opštini

1657. Pretresnom vijeću su predočeni daljnji dokazi koje je iznio **Riedlmayer** o razaranju vjerskih i sakralnih objekata. On je u svom svjedočenju izjavio da je katolička crkva sv. Mihaela Arhandela u Kljvecima uništena eksplozivom u septembru 1992. i da je "srpska vojska" pod komandom komandanta 6. krajiške brigade VRS-a, Branka Basare, minirala rimokatoličku župnu crkvu svetog Ante Pustinjaka u Staroj Rijeci 11. novembra 1992.⁷⁰³⁸ Fotografije snimljene nakon rata pokazuju štetu nanesenu tim građevinama: spoljni zidovi crkve u Kljvecima su oštećeni, zabati su se urušili, a unutrašnjost crkve je opustošena i puna šute; zvonik crkve u Staroj Rijeci je uništen i na dvije njene fasade vidjele su se velike rupe.⁷⁰³⁹

1658. Što se tiče počinitelaca nekih od tih djela razaranja, **svjedok RM-015** je saznao da su Majkić i njegov tim uništili 14 džamija u opštini Sanski Most, uključujući džamiju u Šehovcima, uz pomoć TNT-a koji su dobili od JNA, po naređenjima pukovnika Aničića.⁷⁰⁴⁰ Prema riječima svjedoka, u opštini Sanski Most uništeno je 18 džamija.⁷⁰⁴¹ Četiri druge džamije uništili su "slobodni strijelci".⁷⁰⁴² **Branko Basara** je u svom svjedočenju izjavio da su sve druge džamije u selima kroz koja je prolazio bile srušene, osim stare džamije u Kamengradu koja je još stajala, a nova džamija u tom mjestu

⁷⁰³⁵ P2499 (Svjedok RM-706, transkript iz predmeta *Brđanin*, 21. juni 2002.), str. 7250-7254.

⁷⁰³⁶ P3117 (Jakov Marić, izjava svjedoka, 11. mart 2000.), str. 3.

⁷⁰³⁷ P2376 (Pojašnjenje izjave svjedoka RM-016).

⁷⁰³⁸ P2503 (Izveštaj vještaka Andrása Riedlmayera, decembar 2012.), par. 59; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrása Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 25; P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

⁷⁰³⁹ P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrása Riedlmayera).

⁷⁰⁴⁰ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 152; svjedok RM-015, T. 17294-17298.

⁷⁰⁴¹ Svjedok RM-015, T. 17295, 17297-17298.

⁷⁰⁴² Svjedok RM-015, T. 17297-17298.

takođe je bila uništena.⁷⁰⁴³ Iako je svjedok izjavio da ne zna ko je uništio džamije u Sanskom Mostu, osim džamije u Mahali, on je u svom svjedočenju rekao da zna da su počinioci stavljali maske preko lica, da su bili naoružani mitraljezima i eksplozivom, te da bi dolazili u grupama od 15 do 20 ljudi i svladali četiri stražara koja je on postavio da noću obezbjeđuju džamije.⁷⁰⁴⁴ Prema riječima svjedoka, vjerski objekti u opštini su uništavani shodno dogovoru političara i snaga SOS-a.⁷⁰⁴⁵

1659. **Svjedok RM-015** je u svom svjedočenju izjavio da je paravojna jedinica Miće Praštala Kudre iz Lušci Palanke napala Kljevce 27. maja 1992., u sadejstvu s bataljonima pod komandom kapetana Ranka Brajića iz 6. krajiške brigade.⁷⁰⁴⁶ U maju ili početkom juna 1992., nakon bitke između 6. krajiške brigade i muslimanskih snaga u šumi Golaja, pukovnik Basara je s muslimanskim kapetanom Amirom Avdićem sklopio sporazum o slobodnom prolazu za 180 muslimanskih boraca. SDS je bio bijesan na pukovnika Basaru zato što je pustio Muslimane da odu za Bihać umjesto da ih pobije. Pukovnik Aničić iz Kriznog štaba Sanski Most naredio je Mići Praštalu Kudri, komandantu paravojne jedinice iz Lušci Palanke, da postavi zasjedu autobusima koji su prevozili muslimanske pobunjenike koji su išli cestom od Lušci Palanke prema Bosanskoj Krupi i da ih pobije dok Srbi budu u njihovoj pratnji.⁷⁰⁴⁷

Zaključci Pretresnog vijeća

1660. Pored dokaza o kojima je bilo riječi gore, Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje je iznio Riedlmayer u vezi s razaranjem drugih vjerskih objekata u opštini Sanski Most tokom perioda na koji se odnosi Optužnica.⁷⁰⁴⁸ U vezi s tim dokazima, Riedlmayer je identifikovao počinioce nekih od djela razaranja i govorio o njima kao o "srpskim snagama" ili "srpskoj vojsci". Pretresno vijeće napominje da je Riedlmayer svoje dokaze u vezi s datumima i počiniocima razaranja dobio od Husein-efendije

⁷⁰⁴³ Branko Basara, T. 34512-34513. Pretresno vijeće smatra da je svjedok, kada je govorio o novoj džamiji, mislio na novu džamiju u Donjem Kamengradu.

⁷⁰⁴⁴ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 64-65; Branko Basara T. 34510.

⁷⁰⁴⁵ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 65.

⁷⁰⁴⁶ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 128.

⁷⁰⁴⁷ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 103.

⁷⁰⁴⁸ Andrés Riedlmayer, T. 17903; P2503 (Izveštaj vještaka Andrésa Riedlmayera, decembar 2012.), par. 28, 46-47, 50-51, 56-57, 59; P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka Andrésa Riedlmayera), str. 83-87, 118-122; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka Andrésa Riedlmayera); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka Andrésa Riedlmayera, 30. septembar 2013.), str. 25-31; P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka Andrésa Riedlmayera, 27. septembar 2013.).

Kovačevića, glavnog imama u Sanskom Mostu; don Ivica Božinovića, tajnika rimokatoličke biskupije Banjaluka; Izeta Veletanlića, člana odbora Islamske zajednice Bosanskog Novog, kao i od Medžlisa Islamske zajednice Sanskog Mosta. Međutim, Riedlmayerov izvještaj i njegovi dodaci, uključujući bazu podataka, ne sadrže informacije o tome kako su te osobe i Medžlis pribavili te podatke i, prema tome, nije poznato da li je postojala čvrsta osnova za zaključke koji su Riedlmayeru predočeni. Iz tih razloga, Pretresno vijeće se nije oslonilo na njegove dokaze u vezi s datumom i počinocima uništavanja tih drugih vjerskih objekata u opštini.

1661. Što se tiče svjedočenja svjedoka RM-015 u vezi s učešćem Mladena Majkića u razaranju Gradske džamije u Sanskom Mostu, džamije u Donjem Kamengradu, džamije u Šehovcima i rimokatoličke župne crkve, Pretresno vijeće konstatuje da je to svjedočenje u skladu s dokazima koje su iznijeli svjedoci Ahmet Zulić, Jakov Marić, Sakib Muhić, svjedok RM-016 i Branko Basara. Pretresno vijeće će se stoga oslanjati na svjedočenje svjedoka RM-015 u tom pogledu. Što se tiče dokaza koje je svjedok RM-015 iznio u vezi s razaranjem drugih džamija u opštini, Pretresno vijeće konstatuje da su oni nejasni, kad se uporede s drugim detaljnim dokazima koje je on pružio u vezi s razaranjem vjerskih objekata u opštini. Konkretno, taj svjedok ne identifikuje druge džamije za koje kaže da su uništene. On je rekao da su "slobodni strijelci" srušili četiri džamije, ali ih nije sve naveo. On takođe navodi da su Majkić i njegov tim uništili 14 džamija, tako da bi ukupan broj uništenih džamija iznosio 18, što je, po riječima svjedoka, bio ukupan broj džamija u opštini u to vrijeme. Međutim, kada je izračunalo broj džamija u opštini na osnovu razmotrenih dokaza, Pretresno vijeće je konstatovalo da je njihov broj bio veći od onoga koji je dao svjedok RM-015. Dokazi koje je iznio ovaj svjedok u vezi s uništenjem drugih 14 džamija nisu jasni i ostavljaju znatan prostor za sumnju u vezi s tim o kojim džamijama je svjedok govorio. Shodno tome, Pretresno vijeće konstatuje da dokazi koje je iznio svjedok RM-015 nisu dovoljno pouzdani, u onoj mjeri u kojoj se odnose na ta druga razaranja, i u tom pogledu se neće osloniti na njega.

1662. Iako u činjenici o kojoj je presuđeno 1188 stoji da je privatna imovina u vlasništvu bosanskih Muslimana uništena tokom napada na Mahalu, Basara je u svom svjedočenju izjavio da je do paljenja i uništavanja privatne imovine došlo nakon napada i povlačenja 6. krajiške brigade (v. poglavlje 4.12.7). Pretresno vijeće napominje da u Basarinom svjedočenju u vezi s ovim tokom događaja ima nedosljednosti. Konkretno,

Basara je u svom svjedočenju izjavio da je jedinica te brigade, nakon što je na nju tokom napada otvorena vatra iz minobacača, upotrijebila svo oružje koje je imala na raspolaganju i dodao da je selo granatirano tokom napada. Pretresno vijeće stoga konstatuje da je Basarino svjedočenje u vezi s tokom događaja koji su opisani u činjenici o kojoj je presuđeno 1188 nepouzdanost i da ne pobija tu činjenicu. Shodno tome, Vijeće odbacuje argument odbrane u tom pogledu.

1663. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su snage bosanskih Srba krajem maja 1992., nakon poziva na razoružanje, od kojih je neke uputio Dragan Praštalo, izvršile napade na muslimanska naselja i sela Mahala, Muhići, Begići, Hrustovo, Vrhpolje, Čirkići, Lukavice, Otoka i njene zaseoke, te na druga manja sela u opštini. Te napade su znatno ranije isplanirali VRS i opštinski krizni štab, a izvela ih je 6. krajiška brigada, kojom je komandovao pukovnik Basara, u sadejstvu sa SOS-om. Napadi na Hrustovo i Vrhpolje izvedeni su u sadejstvu s paravojnim jedinicama koje su bile potčinjene Basari; a napadi na Mahalu, Muhiće i Otoku su izvedeni u sadejstvu s TO-om. Jakim granatiranjem sa položaja izvan ciljanih naselja i sela prouzrokovana je velika šteta i neke kuće su razorene. Do barem 3. juna 1992., u šumi Golaja, u blizini Hrustova i Vrhpolja, bilo je oko 180 naoružanih Muslimana.

1664. Nakon odlaska stanovništva Mahale krajem maja 1992., lokalna policija i SOS su zapalili kuće. Počinioci tog napada digli su u vazduh kuće u Vrhpolju i zapalili kuće u Hrustovu. Dana 31. maja 1992., zapalili su i kuće i štale u Begićima. Nadalje, počinioci napada su istog dana uništili dvije džamije koje su se nalazile u zaseocima Hrustova: stara džamija u Kukavicama je spaljena, a džamija u Keranima je granatirana. Takođe su uništili džamiju u Lukavicama, granatirali novu džamiju u Hrustovu-Kukavicama, spalili džamiju u Okreču i digli u vazduh džamije u Mahali i Vrhpolju. Zbog nepodudarnosti u dokazima koje je iznio Basara u vezi s počiniocem uništenja džamije u Mahali, budući da je u izjavi tužilaštvu rekao da je džamiju uništio jedan počinitelj, a u iskazu u sudnici uništenje džamije pripisao nekom drugom, Pretresno vijeće se neće osloniti na njegovo svjedočenje u tom pogledu. Pretresno vijeće stoga odbacuje argument odbrane u vezi s pobijanjem činjenice o kojoj je presuđeno 1161. Isto tako, Pretresno vijeće se neće osloniti na dokaze koje je iznio Seferović u vezi s tim da je vidio džamiju u plamenu dok je bio u Merdanovićima, budući da je nejasno o kojoj džamiji govori. Pretresno vijeće, nadalje, konstatuje da je džamija u Čirkićima minirana i dignuta u vazduh, te da je imamova kuća pored džamije spaljena.

1665. Dana 26. maja 1992., srpske snage, među kojima je bio Nikita Dobrijević, napale su većinski muslimansko selo Pobriježje. Kuće su gađane granatama, a naročito jedna kuća čiji vlasnik je bio Musliman. Nikita Dobrijević je približno tog datuma učestvovao u uništavanju džamije u Pobriježju, nakon čega su ruševine džamije srušene sa zemljom.

1666. Godine 1992., snage bosanskih Srba uništile su džamije u većinski muslimanskim selima Čaplje i Kamengrad, kao i u Tomini. Džamija u Čapljama je spaljena, njen minaret je dignut u vazduh, a džamija u Tomini je uništena eksplozivom.

1667. Što se tiče razaranja džamije u Kamengradu, Pretresno vijeće konstatuje da su sredinom 1992., Mladen Majkić i njegov tim iz TO-a digli u vazduh novu džamiju u Donjem Kamengradu, na osnovu naredjenja pukovnika Aničića, člana Kriznog štaba Sanskog Mosta i načelnika TO-a.

1668. U periodu od 12. maja do pred kraj maja 1992., pripadnici SOS-a, kojima je komandovao Dušan Šaović zvani Nunja, dizali su u vazduh imovinu i poslovne objekte u vlasništvu nesrba u gradu Sanskom Mostu. Iako u činjenici o kojoj presuđeno 1191 stoji da su Gradsku džamiju u Sanskom Mostu uništili pripadnici 6. krajiške brigade, svjedok RM-015 je u svom svjedočenju izjavio da su za njeno razaranje odgovorni Mladen Majkić i njegova jedinica iz sastava TO-a. Pretresno vijeće konstatuje da je činjenica o kojoj je presuđeno 1191 pobijena u vezi s počinioem razaranja Gradske džamije u Sanskom Mostu. Pretresno vijeće će stoga razmotriti dokaze koji su mu predloženi u vezi s razaranjem ove džamije, odnosno dokaze koje je iznio svjedok RM-015. Što se tiče dokaza koje je svjedok RM-015 iznio u vezi s razaranjem Gradske džamije u Sanskom Mostu, Pretresno vijeće je razmotrilo izvor saznanja tog svjedoka i za detaljnije obrazloženje upućuje na povjerljivi prilog u Dodatku D. S obzirom na to da je svjedok RM-015 svjedočio pred Pretresnim vijećem, da je odbrana imala priliku da ga unakrsno ispita i da u njegovom svjedočenju, što se tiče ovog incidenta, nema nikakvih nedosljednosti, Pretresno vijeće konstatuje da su dokazi koje je ovaj svjedok iznio pouzdani što se tiče počinilaca tog razaranja. Pretresno vijeće stoga konstatuje da su, krajem maja 1992., Mladen Majkić i njegov tim iz sastava TO-a digli u vazduh Gradsku džamiju u Sanskom Mostu.

1669. Što se tiče razaranja katoličke crkve u gradu Sanskom Mostu, Pretresnom vijeću su predložene različite informacije od strane Jakova Marića, Ahmeta Zulića i svjedoka RM-015 u vezi s počinioem i datumom navodnog razaranja. Pretresno vijeće se neće

oslanjati na dokaze koje je Marić iznio u vezi s datumom razaranja crkve, budući da se njegova saznanja zasnivaju na informaciji iz druge ruke iz neidentifikovanog izvora. Pored toga, Pretresno vijeće se neće oslanjati na dokaze koje je Zulić iznio u vezi s navodnim počinocima razaranja u gradu Sanskom Mostu 1992., u vezi s ovim konkretnim incidentom. Informacije koje je on iznio odnose se na razaranje grada kao takvog, a ne crkve. Što se tiče svjedoka RM-015, Pretresno vijeće napominje da je ovaj svjedok svjedočio pred Pretresnim vijećem, da je odbrana imala priliku da ga unakrsno ispita i da u njegovom svjedočenju, u vezi s ovim incidentom, nema nikakvih nedosljednosti. Pretresno vijeće stoga konstatuje da su dokazi koje je ovaj svjedok iznio pouzdani što se tiče počinilaca razaranja crkve i konstatuje da su Mladen Majkić i njegova jedinica iz sastava TO-a razorile katoličku crkvu 1993. ili 1994., nakon napada na grad Sanski Most.

1670. U oktobru ili novembru 1992., grupa u kojoj je bilo šest do 30 rezervista napala je muslimanska sela Trnova i Skucani Vakuf. Pretresno vijeće konstatuje da su počinioци napada bacali bombe u dvorišta kuća u vlasništvu Muslimana i da su u tri navrata postavili eksplozivne naprave u objekte u vlasništvu Srba. Pored toga, počinioци tih napada su u Trnovi bacali eksploziv na kuće u vlasništvu Muslimana i digli u vazduh džamije u Skucanom Vakufu i Trnovi. Počinioци su takođe, eksplozivom i minama, digli u vazduh katoličku crkvu u Staroj Rijeci.

1671. U vezi s džamijom u Šehovcima, u izvještaju SJB-a, koji je uvršten u spis kao dokazni predmet P2506, navodi se da je džamiju u vazduh digla grupa rezervista, a svjedok RM-015 je u svom svjedočenju izjavio da su džamiju uništili Mladen Majkić i njegova jedinica iz sastava TO-a. Pretresno vijeće konstatuje da dokazi koje je iznio svjedok RM-015 ne protivrječe dokazima iz P2506 u vezi s tim da su jedinice TO-a možda nazivane rezervistima. Pretresno vijeće stoga konstatuje da su Mladen Majkić i njegova jedinica iz sastava TO-a, na osnovu naređenja pukovnika Aničića, eksplozivom uništili džamiju u Šehovcima u oktobru ili novembru 1992.⁷⁰⁴⁹

1672. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ove incidente u vezi s tačkom 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

⁷⁰⁴⁹ Za pristup Pretresnog vijeća dokazima koje je u vezi s ovim incidentom iznio Riedlmayer, v. Dodatak B.

1673. Što se tiče dokaza koje je Riedlmayer iznio u vezi s razaranjem drugih džamija i muslimanskih i katoličkih vjerskih objekata u opštini Sanski Most,⁷⁰⁵⁰ i kao što je ranije objašnjeno, Pretresno vijeće se neće oslanjati na svjedočenje ovog svjedoka u vezi s datumima i počinocima tih razaranja. Nadalje, što se tiče dokaza koje je iznio svjedok RM-016 u vezi s uništenjem katoličke crkve u naselju Poljak, Pretresnom vijeću nisu predloženi dokazi u vezi s datumom i počinocima tog navodnog uništenja i ono ga neće dalje razmatrati. Shodno tome, u nedostatku daljnjih dokaza o datumu i navodnim počinocima, Pretresno vijeće neće dalje razmatrati ove dokaze u vezi ni sa jednom tačkom Optužnice.

4.12.4 Oduzimanje ili pljačka imovine

1674. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za oduzimanje ili pljačku imovine za vrijeme i poslije preuzimanja vlasti, za vrijeme hapšenja i zatočenja, kao i za vrijeme ili nakon deportacije ili prisilnog premještanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata u opštini Sanski Most u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁷⁰⁵¹ Odbrana je iznijela argument da je činjenica o kojoj je presuđeno 1188 pobijena zato što su paljenje i pljačka sela Mahala u opštini Sanski Most počinjeni nakon što je VRS otišao s tog područja.⁷⁰⁵² Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno broj 1143, 1188 i 1190 (razmotrene u poglavlju 4.12.3). Pretresnom vijeću su takođe predloženi dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-015**, bosanski Srbin iz Sanskog Mosta;⁷⁰⁵³ **Ahmet Zulić**, bosanski Musliman iz sela Pobrjeđe kod Sanskog Mosta;⁷⁰⁵⁴ **svjedokinja RM-042**, bosanska Muslimanka iz opštine Sanski Most;⁷⁰⁵⁵ **svjedok RM-016**, bosanski Srbin iz Banjaluke;⁷⁰⁵⁶ **Tomislav Delić**, pripadnik 6. krajiške brigade,⁷⁰⁵⁷

⁷⁰⁵⁰ Ti objekti su sljedeći: džamija Palanka i Utriška džamija u Starom Majdanu, džamija u Dževaru, u Novom Naselju, džamija u Husimovcima, katolička crkva u Sasini, džamija u Budimlić Japri, džamija u Naprelju, džamija u Kijevu, džamija u Vršu, nova džamija u Modroj, Stara džamija i džamija sultana Mehmeda II u Donjem Kamengradu, džamija u Gornjem Kamengradu, mesdžid u Zenkovićima i Došćima i katolička crkva u Kljevcima.

⁷⁰⁵¹ Optužnica, par. 47, 59(i).

⁷⁰⁵² Završni podnesak odbrane, par. 1221.

⁷⁰⁵³ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 2, 6, 9, 111.

⁷⁰⁵⁴ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), str. 1, par. 1 -3.

⁷⁰⁵⁵ P2497 (Svjedokinja RM-042, izjava svjedoka, 21. april 2001.), str. 1-2. Dokazi koje je iznijela svjedokinja RM-042 razmotreni su u poglavlju 4.12.7.

⁷⁰⁵⁶ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), str. 1, par. 4, 11, 16; svjedok RM-016, T. 17398. Dokazi svjedoka RM-016 razmotreni su u poglavlju 4.12.3.

⁷⁰⁵⁷ D929 (Tomislav Delić, izjava svjedoka, 17. juli 2014.), str. 1, par. 1, 6; Tomislav Delić, T. 32926.

i **Branko Basara**, koji je od 29. oktobra 1991. do sredine decembra 1992. bio komandant 6. krajiške brigade.⁷⁰⁵⁸

1675. **Svjedok RM-015** je u svom svjedočenju izjavio da je 30. maja 1992., Krizni štab Sanskog Mosta naredio TO-u da blokira rejon Mahale za sva lica, osim za ovlaštene osobe koje rade na čišćenju tog područja.⁷⁰⁵⁹ Svjedok je "kasnije [...] saznao" da je Mahala opljačkana i da je pljačka "vršena pod komandom" podoficira Dobrivoja Ribića iz prve čete 1. bataljona.⁷⁰⁶⁰ **Ahmet Zulić** je izjavio da je 1. juna 1992. ili približno tog datuma, sva imovina u selu Mahala koja nije bila oštećena granatiranjem opljačkana i odnijeta.⁷⁰⁶¹ **Tomislav Delić** je u svom svjedočenju izjavio da je vidio "kriminalce" iz Banjaluke u uniformama SOS-a kako pljačkaju napuštene muslimanske kuće u Mahali.⁷⁰⁶² U vrijeme pada Sanskog Mosta, taj svjedok je vidio arkanovce u gradu.⁷⁰⁶³ Arkanovci su opljačkali Muslimane iz Sanskog Mosta, oduzevši im nakit, novac, automobile, kamione i druge kućanske aparate.⁷⁰⁶⁴

1676. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su 31. maja 1992., snage bosanskih Srba ušle u selo Begiči i opljačkale kuće u tom selu. S obzirom na to da su Begiči bili muslimansko selo, Pretresno vijeće konstatuje da je opljačkana imovina bila vlasništvo stanovnika sela, bosanskih Muslimana. Istog dana u Kljevcima, oko 100 srpskih vojnika u sivomaslinastim i maskirnim uniformama s crvenim maramama i crnim trakama na rukavima, opljačkalo je 120 mještana, bosanskih Muslimana, koje su prethodno odveli u Kukavice, oduzevši im nakit i druge vrijedne predmete. Na osnovu dokaza koje je iznijela svjedokinja RM-042, Pretresno vijeće smatra da su vojnici uzeli te predmete i da oni nisu vraćeni mještanima. Vojnici su rekli mještanima da je to zbog njihove bezbjednosti, kako niko ne bi počinio samoubistvo. Pretresno vijeće dalje konstatuje da je u periodu od 12. maja do juna 1992., naselje Mahala opljačkala lokalna policija i SOS Sanskog Mosta.⁷⁰⁶⁵ S obzirom na to da je Mahala bila muslimansko naselje, Pretresno vijeće konstatuje da je opljačkana imovina bila vlasništvo stanovnika

⁷⁰⁵⁸ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 4; Branko Basara, T. 34386, 34401.

Dokazi Branka Basara takođe su razmotreni u poglavlju 4.12.7.

⁷⁰⁵⁹ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 132; P2408 (Naredenje Kriznog štaba Sanskog Mosta, upućeno srpskom TO-u, 31. maj 1992.), str. 2.

⁷⁰⁶⁰ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 132.

⁷⁰⁶¹ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 39.

⁷⁰⁶² D929 (Tomislav Delić, izjava svjedoka, 17. juli 2014.), par. 15.

⁷⁰⁶³ D929 (Tomislav Delić, izjava svjedoka, 17. juli 2014.), par. 19.

⁷⁰⁶⁴ D929 (Tomislav Delić, izjava svjedoka, 17. juli 2014.), par. 20.

⁷⁰⁶⁵ U svjetlu zaključka Pretresnog vijeća da su počinioi pljačke u Mahali bili pripadnici lokalne policije i SOS-a Sanskog Mosta, Pretresno vijeće neće dalje razmatrati argument odbrane da pljačku u Mahali nisu počinili pripadnici VRS-a.

naselja, bosanskih Muslimana. Neka od tih djela pljačke izvršena su pod komandom podoficira Dobrivoja Ribića iz prve čete 1. bataljona. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkom 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

4.12.5 Prisilni rad i živi štitovi

1677. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za odvođenje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz opštine Sanski Most na prisilni rad, uključujući kopanje grobova i rovova i druge oblike prisilnog rada na linijama fronta, u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁷⁰⁶⁶ Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli **Jakov Marić**, bosanski Hrvat katoličke vjeroispovijesti iz Sasine u opštini Sanski Most,⁷⁰⁶⁷ koji su razmotreni u poglavlju 4.12.7, i **Boro Tadić**, koji je 1992. bio komandant 1. bataljona 6. krajiške brigade.⁷⁰⁶⁸

1678. **Boro Tadić** je u svom svjedočenju izjavio da je među nesrpskim stanovništvom u Sanskom Mostu birao one koji su smatrani sposobnim za razne poslove i predao ih, između ostalih, VRS-u.⁷⁰⁶⁹ Njih je VRS zatim koristio za obavljanje zadataka na linijama fronta, uključujući kopanje rovova, nošenje i podjelu hrane i vode i cijepanje drva.⁷⁰⁷⁰ Od početka septembra 1993. do oktobra. 1994., više od sto Muslimana mobilisano je u "jedinice radne obaveze" i bilo angažovano na bojištu.⁷⁰⁷¹

1679. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je Boro Tadić, komandant 1. bataljona 6. krajiške brigade, u periodu od početka septembra 1993. do najmanje oktobra 1994. birao bosanske Muslimane iz Sanskog Mosta za koje se smatralo da su "sposobni za razne poslove" da obavljaju razne vrste fizičkog rada za VRS, uključujući kopanje rovova, nošenje i podjelu hrane i vode, te cijepanje drva na linijama fronta. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkom 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

1680. Što se tiče dokaza koje je iznio Marić, da su u maju 1992. nesrpski stanovnici opštine Sanski Most morali da izvršavaju razne zadatke bez ikakve naknade, Pretresnom

⁷⁰⁶⁶ Optužnica, par. 39(c), 47, 59(h).

⁷⁰⁶⁷ P3117 (Jakov Marić, izjava svjedoka, 11. mart 2000.), str. 1-2.

⁷⁰⁶⁸ Boro Tadić, T. 29961.

⁷⁰⁶⁹ Boro Tadić, T. 30010-30012, 30023; P7022 (Izveštaj Ministarstva odbrane, 5. oktobar 1994.).

⁷⁰⁷⁰ Boro Tadić, T. 30010-30011, 30014-30015; P7022 (Izveštaj Ministarstva odbrane, 5. oktobar 1994.), str. 2.

⁷⁰⁷¹ Boro Tadić, T. 30011-30012, 30014-30015; P7022 (Izveštaj Ministarstva odbrane, 5. oktobar 1994.).

vijeću nisu predloženi dokazi u vezi s tim ko je zahtijevao da nesrbi u tom periodu obavljaju fizičke poslove i ono stoga neće dalje razmatrati to svjedočenje u vezi ni sa jednom tačkom Optužnice.

4.12.6 Nametanje i održavanje mjera ograničavanja i diskriminacije

1681. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za nametanje i održavanje mjera ograničavanja i diskriminacije bosanskim Muslimanima i/ili bosanskim Hrvatima u opštini Sanski Most u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁷⁰⁷² Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovom optužbom. Pretresnom vijeću su takođe predloženi dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-015**, bosanski Srbin iz Sanskog Mosta;⁷⁰⁷³ **svjedok RM-028**, bosanski Musliman iz Hrustova;⁷⁰⁷⁴ **svjedok RM-016**, bosanski Srbin iz Banjaluke;⁷⁰⁷⁵ **Ahmet Zulić**, bosanski Musliman iz sela Pobrjeđe kod Sanskog Mosta;⁷⁰⁷⁶ sudija **Adil Draganović**, Musliman, predsjednik Opštinskog suda u Sanskom Mostu, koji je od 17. juna 1992. do 14. decembra 1992. bio zatočen u logoru Manjača;⁷⁰⁷⁷ i **Grgo Stojić**, Hrvat iz Škrljevite,⁷⁰⁷⁸ i ono smatra da su ta svjedočenja u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁷⁰⁷⁹ Vijeću su, pored toga, predloženi i dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-001**, bosanski Musliman iz Lukavice u opštini Sanski Most;⁷⁰⁸⁰ i **Jakov Marić**, bosanski Hrvat katoličke vjeroispovijesti iz Sasine u opštini Sanski Most.⁷⁰⁸¹ Dokazi koje je iznio Jakov Marić razmotreni su u poglavlju 4.12.7.

⁷⁰⁷² Optužnica, par. 47, 59(k).

⁷⁰⁷³ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 2, 6, 9, 111.

⁷⁰⁷⁴ P2489 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Brđanin*, 5. juli 2002.), str. 8046-8048; P2490 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Karadžić*, 19. septembar 2011.), str. 19074-19075; P2491 (List sa pseudonimom za svjedoka RM-028 u predmetu *Brđanin*); P2492 (List sa pseudonimom za svjedoka RM-028 u predmetu *Karadžić*); P2493 (Mapa Hrustovo-Vrhpolje).

⁷⁰⁷⁵ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), str. 1, par. 4, 11, 16; svjedok RM-016, T. 17398.

⁷⁰⁷⁶ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), str. 1, par. 1-3.

⁷⁰⁷⁷ P3293 (Adil Draganović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 30. oktobra 1999., str. 1-2, 7, 10, 12, izjava svjedoka od 6. oktobra 2000., str. 1, izjava svjedoka od 7. jula 2000., str. 1, 3.

⁷⁰⁷⁸ P365 (Grgo Stojić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 6.-7. juni 2002.), str. 6763.

⁷⁰⁷⁹ **Svjedok RM-028**: 8; P2489 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Brđanin*, 5. juli 2002.), str. 8050-8051. **Svjedok RM-015**: P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 118. **Svjedok RM-016**: P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 64, 69. **Ahmet Zulić**: P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 8-9. **Adil Draganović**: P3293 (Adil Draganović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 30. oktobra 1999., str. 10. **Grgo Stojić**: P365 (Grgo Stojić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 6.-7. juni 2002.), str. 6767-6769.

⁷⁰⁸⁰ P2487 (Svjedok RM-001, izjava svjedoka, 16. mart 2000.), str. 1-2; P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6405.

⁷⁰⁸¹ P3117 (Jakov Marić, izjava svjedoka, 11. mart 2000.), str. 1-2.

1682. U martu i aprilu 1992., srpske snage, uključujući vojnike 6. krajiške brigade JNA i srpsku policiju, postavile su kontrolne punktove po gradu Sanskom Mostu i oko nesrpskih sela, gdje su naoružane srpske snage provjeravale Muslimane koji su tuda prolazili.⁷⁰⁸² Krizni štab je uveo policijski sat, zabranivši kretanje noću.⁷⁰⁸³ **Ahmet Zulić** je izjavio da su u aprilu 1992. na kontrolnim punktovima bili Srbi, pripadnici Vojne policije i da među njima više nije bilo Muslimana.⁷⁰⁸⁴ Na tim kontrolnim punktovima su zaustavljali i provjeravali Muslimane, a Srbe su puštali da prođu bez provjere.⁷⁰⁸⁵ Na jednom kontrolnom punktu prema Starom Majdanu, na putu Sanski Most-Prijedor, bili su Beli orlovi ili "Šešeljevi četnici".⁷⁰⁸⁶ **Svjedok RM-028** je izjavio da su provjeravali samo Muslimane.⁷⁰⁸⁷ **Zulić** je izjavio da je u drugoj polovini maja 1992. sloboda kretanja muslimanskih stanovnika Sanskog Mosta bila sve više ograničavana i da nisu mogli prolaziti kroz kontrolne punktove.⁷⁰⁸⁸ **Svjedok RM-001** konkretno je rekao da su "Srbi mještani" krajem maja 1992. postavili četiri kontrolna punkta na glavnim putevima oko većinski muslimanskog sela Lukavica i tako spriječili mještane da odlaze iz sela.⁷⁰⁸⁹ Na tim kontrolnim punktovima bili su "Srbi mještani" i martićevci, koji su svi nosili sivomaslinaste ili maslinastozelene maskirne uniforme.⁷⁰⁹⁰ Da bi otišli iz sela, Muslimani su morali da dobiju dozvolu od Dragana Praštala, koji bi onda izdao potvrdu ili odredio jednog srpskog vojnika kao pratnju.⁷⁰⁹¹

1683. Srpski Krizni štab je otpustio mnoge Muslimane i Hrvate, uključujući sudije i direktore društvenih preduzeća, lokalnog radija i Doma zdravlja; drugi su odvrćani od odlaska na posao zbog toga kako se ondje s njima postupalo, i zamijenjeni su Srbima.⁷⁰⁹² Otpušteni su i direktori Srbi koji su dopuštali Hrvatima i Muslimanima da rade u njihovim preduzećima.⁷⁰⁹³ **Svjedok RM-015** je u svom svjedočenju izjavio da se to dešavalo u aprilu i maju 1992., te da je u tom pogledu opštinski krizni štab provodio

⁷⁰⁸² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1158.

⁷⁰⁸³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1158.

⁷⁰⁸⁴ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 8-9.

⁷⁰⁸⁵ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 9.

⁷⁰⁸⁶ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 10.

⁷⁰⁸⁷ P2489 (Svjedok RM-028, transkript iz predmeta *Brđanin*, 5. juli 2002.), str. 8051.

⁷⁰⁸⁸ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 28.

⁷⁰⁸⁹ P2487 (Svjedok RM-001, izjava svjedoka, 16. mart 2000.), str. 2; P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6412-6413.

⁷⁰⁹⁰ P2487 (Svjedok RM-001, izjava svjedoka, 16. mart 2000.), str. 2; P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6413-6414.

⁷⁰⁹¹ P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6411-6413.

⁷⁰⁹² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1151.

⁷⁰⁹³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1151.

odluke Kriznog štaba ARK-a.⁷⁰⁹⁴ Predsjednik SDS-a Vrkeš, u pratnji pripadnika SOS-a i srpske policije, istjerao je direktoricu opštinskog SDK-a, Hrvaticu, i na njeno mjesto imenovao osobu srpske nacionalnosti.⁷⁰⁹⁵ **Svjedok RM-016** je u svom svjedočenju izjavio da je otpuštanje nesrba u opštini trajalo tokom ljeta 1992.⁷⁰⁹⁶

1684. Dana 11. aprila 1992., Adil Draganović, Musliman, predsjednik Opštinskog suda u Sanskom Mostu, primio je prijeteće pismo koje su potpisali pripadnici Belih orlova, u kojem se kaže da on i zamjenik opštinskog tužioca, Enver Cerić, takođe Musliman, do 15. maja 1992. moraju otići iz Sanskog Mosta ili će njihove porodice nastradati.⁷⁰⁹⁷

Draganović je izjavio da Muslimanima koji su radili u Opštinskom sudu Sanski Most, među kojima je bio i svjedok, oko 30. aprila 1992. nije bilo dozvoljeno da uđu u zgradu suda.⁷⁰⁹⁸ Nekoliko dana prije 15. maja 1992., izvršen je pretres kancelarija nesrba koji su radili u zgradi suda.⁷⁰⁹⁹ Dana 15. maja 1992., naoružani vojnici su blokirali zgradu suda i sve zaposlene nesrbe, uključujući svjedoka, istjerali iz njihovih kancelarija na ulicu.⁷¹⁰⁰ Istog dana, srpska policija je saopštila zaposlenicima suda muslimanske nacionalnosti da moraju na prisilni dopust.⁷¹⁰¹ Vlado Vrkeš i jedan sudija, Srbin, pročitali su odluku Kriznog štaba u kojoj je stajalo da moraju silom preuzeti sudsku vlast.⁷¹⁰² **Svjedok RM-016** je čuo da je Vlado Vrkeš na jednom sastanku održanom u Sanskom Mostu rekao da u Sanskom Mostu na sudu mogu biti zaposleni samo lojalni Srbi.⁷¹⁰³ Draganović je razriješen dužnosti i sudska vlast je, po naređenju Kriznog štaba, prešla u ruke Srba.⁷¹⁰⁴ Na radiju je čuo da ih optužuju da su nelegalno posjedovali oružje i da su pucali na Srbe.⁷¹⁰⁵

1685. Dana 22. juna 1992., Krizni štab Sanski Most odlučio je da civilima bez dozvole kretanja zabrani pristup u rejonima Mahale, Hrustova i Vrhpolja.⁷¹⁰⁶ Dana 14. jula 1992., Ratno predsjedništvo opštine Sanski Most odlučilo je da se penzionerima,

⁷⁰⁹⁴ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 49, 118. V. takođe P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 21.

⁷⁰⁹⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1151.

⁷⁰⁹⁶ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 60, 64.

⁷⁰⁹⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1152.

⁷⁰⁹⁸ P3293 (Adil Draganović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 7. jula 2000., str. 16; P3294 (Dnevnik Nedeljka Rašule, bilješke od 28. decembra 1991. do 14. aprila 1992.), str. 32.

⁷⁰⁹⁹ P3293 (Adil Draganović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 30. oktobra 1999., str. 10.

⁷¹⁰⁰ P3293 (Adil Draganović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 30. oktobra 1999., str. 10.

⁷¹⁰¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1152.

⁷¹⁰² P3293 (Adil Draganović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 30. oktobra 1999., str. 10.

⁷¹⁰³ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 64.

⁷¹⁰⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1152.

⁷¹⁰⁵ P3293 (Adil Draganović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 30. oktobra 1999., str. 10.

⁷¹⁰⁶ P3787 (Odluke Kriznog štaba Srpske opštine Sanski Most, 23. juni 1992.), str. 1, 3.

Hrvatima i Muslimanima, koji nemaju potvrdu o stalnom mjestu boravka u Sanskom Mostu, penzije neće isplaćivati do daljnjeg.⁷¹⁰⁷ Za zaposlene Hrvate i Muslimane, za koje prema ratnom rasporedu nije bilo predviđeno da ostanu na svojim radnim mjestima u preduzećima, smatralo se da su na neplaćenom dopustu, a za zaposlene Srbe se smatralo da su na plaćenom dopustu.⁷¹⁰⁸

1686. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su, u periodu od 12. maja do kraja maja 1992., vojnici 6. krajiške brigade, srpski policajci, lokalni Srbi iz Lukavice i osobe koje su opisane kao martićevci, koji su i jedni i drugi nosili sivomaslinaste ili maslinastozelene maskirne uniforme, Beli orlovi i osobe koje su opisane kao Šešeljevi četnici, držali kontrolne punktove u i oko grada Sanskog Mosta i oko nesrpskih sela. Provjeravani su samo bosanski Muslimani, a tokom druge polovine 1992. godine, stanovnici opštine koji su po nacionalnosti bili bosanski Muslimani, više nisu mogli prolaziti kroz kontrolne punktove, barem ne bez specijalne dozvole koju je izdao Dragan Praštalo ili bez pratnje od strane jednog srpskog vojnika.

1687. Pretresno vijeće dalje konstatuje da je Krizni štab opštine Sanski Most, 15. maja 1992., proveo odluke Kriznog štaba ARK-a i otpustio Muslimane zaposlene na opštinskom sudu, uključujući predsjednika suda, te prenio sudsku vlast na Srbe.

1688. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkom 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

⁷¹⁰⁷ P3998 (Odluka Ratnog predsjedništva opštine Sanski Most, 14. juli 1992.), str. 1.

⁷¹⁰⁸ P3998 (Odluka Ratnog predsjedništva opštine Sanski Most, 14. juli 1992.), str. 2.

4.12.7 Prisilno premještanje i deportacija

1689. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za prisilno premještanje i deportaciju bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz opštine Sanski Most u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁷¹⁰⁹ Prisilna premještanja i deportacije su provođeni nametanjem mjera ograničavanja i diskriminacije, hapšenjem i zatočenjem bez naloga, šikaniranjem, mučenjem, silovanjem i ostalim djelima seksualnog nasilja, ubijanjem, uništavanjem kuća, spomenika kulture i sakralnih objekata, i opasnošću da će se takva djela nastaviti, što je dovelo do toga da bosanski Muslimani i bosanski Hrvati u strahu bježe.⁷¹¹⁰ Drugi su bili fizički protjerani.⁷¹¹¹ Odbrana je iznijela sljedeće argumente: (i) da počinioci tih navodnih zločina nisu u dovoljnoj mjeri identifikovani i da, konkretno, VRS nije odgovoran; (ii) da nema dokaza koji ukazuju na to da su raseljene osobe bile prisilno preseljene ili preseljene preko državnih granica i da dokazi pokazuju na su neki civili bili preseljeni radi sopstvene bezbjednosti; (iii) da namjera nije bila da raseljavanje stanovništva bude trajno; (iv) da su ljudi otišli iz opštine dobrovoljno u strahu zbog opštih ratnih okolnosti; i (v) da su vlasti opštine Sanski Most i VRS bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima pružili svu moguću zaštitu.⁷¹¹² Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovom optužbom.⁷¹¹³ Pretresnom vijeću su predočeni dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-015**, bosanski Srbin iz Sanskog Mosta;⁷¹¹⁴ sudija **Adil Draganović**, Musliman, predsjednik Opštinskog suda u Sanskom Mostu, koji je od 17. juna 1992. do 14. decembra 1992. bio zatočen u logoru Manjača;⁷¹¹⁵ **svjedokinja RM-042**, bosanska Muslimanka iz opštine Sanski Most;⁷¹¹⁶ **svjedok RM-016**, bosanski Srbin iz Banjaluke;⁷¹¹⁷ **Jakov Marić**, bosanski Hrvat iz Sasine u opštini Sanski Most;⁷¹¹⁸ **Edward Vulliamy**, novinar lista *Guardian*, koji je od 1992. do 1995.

⁷¹⁰⁹ Optužnica, par. 47, 59(f), 67-71.

⁷¹¹⁰ Optužnica, par. 70.

⁷¹¹¹ Optužnica, par. 70.

⁷¹¹² Završni podnesak odbrane, par. 1231-1232.

⁷¹¹³ Činjenice o kojima je presuđeno broj 492 i broj 493 razmotrene su u poglavlju 4.1.7. Činjenica o kojoj je presuđeno broj 1144 razmotrena je u poglavlju 4.12.3.

⁷¹¹⁴ P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 2, 6, 9, 111.

⁷¹¹⁵ P3293 (Adil Draganović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 30. oktobra 1999., str. 1-2, 7, 10, 12, izjava svjedoka od 6. oktobra 2000., str. 1, izjava svjedoka od 7. jula 2000., str. 1, 3.

⁷¹¹⁶ **Svjedokinja RM-042**: P2497 (Svjedokinja RM-042, izjava svjedoka, 21. april 2001.), str. 1-2.

⁷¹¹⁷ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), str. 1, par. 4, 11, 16; svjedok RM-016, T. 17398.

⁷¹¹⁸ P3117 (Jakov Marić, izjava svjedoka, 11. mart 2000.), str. 1-2.

izvještavao o događajima u Bosni i Hercegovini;⁷¹¹⁹ **Mirzet Karabeg**, bosanski Musliman, član SDA, koji je od 1. januara 1991. do 17. aprila 1992. bio predsjednik Izvršnog odbora Skupštine opštine Sanski Most, a od 30. marta 1993. do 15. marta 1996. predsjednik Ratnog predsjedništva Sanski Most u Zenici i Travniku;⁷¹²⁰ i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁷¹²¹ Vijeću su predočeni i dokazi koje su iznijeli **Ahmet Zulić** i **svjedok RM-001**, bosanski Muslimani iz opštine Sanski Most;⁷¹²² **Duško Čorokalo**, rezervni potporučnik u Komandi 6. krajiške brigade;⁷¹²³ **Nenad Davidović**, koji je od juna 1992. do kraja rata bio načelnik saniteta 6. sanske pješadijske brigade;⁷¹²⁴ **Grgo Stojić**, bosanski Hrvat iz Škrljevite u opštini Sanski Most;⁷¹²⁵ **Bekir Delić**, **Rajif Begić** i **Sakib Muhić**, bosanski Muslimani iz opštine Sanski Most;⁷¹²⁶ **Branko Basara**, koji je od 29. oktobra 1991. do sredine decembra 1992. bio komandant 6. krajiške brigade;⁷¹²⁷ **Boro Tadić**, koji je 1992. bio komandant 1. bataljona 6. krajiške brigade;⁷¹²⁸ **Radoslav Daničić**, vozač Branka Basare, koji je bio stacioniran u opštini Sanski Most;⁷¹²⁹ **Vinko Nikolić**, koji je od novembra 1991. do sredine maja 1992. bio pripadnik SOS-a i član Kriznog štaba Sanski Most od njegovog osnivanja 14. aprila 1992.;⁷¹³⁰ **Charles Kirudja**, koji je od

⁷¹¹⁹ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7899-7904, 7989-7990, 8035.

⁷¹²⁰ P3248 (Mirzet Karabeg, izjava svjedoka, 25. juli 1999.), str. 1-2; P3249 (Mirzet Karabeg, izjava svjedoka, 23. maj 2002.), str. 1-2.

⁷¹²¹ **Svjedok RM-015**: P2362 (Svjedok RM-015, izjava svjedoka, 13. mart 2002.), par. 57, 75; P2409 (Zaključci Kriznog štaba opštine Sanski Most, 4. juni 1992.). **Adil Draganović**: P3293 (Adil Draganović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 30. oktobra 1999., str. 2. **Svjedokinja RM-042**: P2497 (Svjedokinja RM-042, izjava svjedoka, 21. april 2001.), str. 2, 4-6; P2498 (Fotografije), str. 5. **Svjedok RM-016**: P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 72. **Edward Vulliamy**: P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7980-7982, 8055-8056. Mirzet Karabeg: P3252 (Mirzet Karabeg, transkript iz predmeta *Karadžić*, 13. septembar 2011.), str. 18707-18708. **Jakov Marić**: P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 72. **Mirzet Karabeg**: P3252 (Mirzet Karabeg, transkript iz predmeta *Karadžić*, 13. septembar 2011.), str. 18707-18708.

⁷¹²² **Ahmet Zulić**: P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), str. 1, par. 1-3. **Svjedok RM-001**: P2487 (Svjedok RM-001, izjava svjedoka, 16. mart 2000.), str. 1-2; P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6405.

⁷¹²³ D785 (Duško Čorokalo, izjava svjedoka, 6. februar 2014.), par. 3.

⁷¹²⁴ D897 (Nenad Davidović, izjava svjedoka, 4. mart 2014.), par. 3.

⁷¹²⁵ P365 (Grgo Stojić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 6.-7. juni 2002.), str. 6763.

⁷¹²⁶ **Bekir Delić**: P3432 (Bekir Delić, izjava svjedoka, 13. septembar 2001.), str. 1-2. **Rajif Begić**: Rajif Begić, T. 2139, 2141, 2143. **Sakib Muhić**: P3426 (Sakib Muhić, izjava svjedoka, 11. april 2000.), str. 1-2.

⁷¹²⁷ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 4; Branko Basara, T. 34386, 34401.

⁷¹²⁸ Boro Tadić, T. 29961.

⁷¹²⁹ D1321 (Radoslav Daničić, izjava svjedoka, 19. juni 2014.), par. 1, 5.

⁷¹³⁰ D892 (Vinko Nikolić, izjava svjedoka, 13. januar 2014.), par. 5, 28; Vinko Nikolić, T. 31248-31249; P7111 (Rješenje Kriznog štaba kojim se Vinko Nikolić imenuje za povjerenika za saobraćaj, 19. juni 1992.)

aprila 1992. do marta 1994. bio službenik za civilne poslove UN-a u Hrvatskoj;⁷¹³¹ **Branko Davidović**, koji je od juna 1992. bio pomoćnik komandanta za moral, pravne poslove i informisanje 6. krajiške brigade;⁷¹³² i **Enis Šabanović**, bosanski Musliman iz Trnove u opštini Sanski Most, koji je od približno 6. juna do 24. novembra 1992. bio zatočen u logoru Manjača.⁷¹³³ Pretresno vijeće je takođe razmotrilo dokumentarne dokaze u vezi s ovom optužbom.⁷¹³⁴

1690. Prema popisu stanovništva Bosne i Hercegovine iz 1991. godine, nacionalni sastav opštine Sanski Most činilo je 28.136 (47 posto) Muslimana, 25.363 (42 posto) Srba, 4.322 (7 posto) Hrvata, 1.247 Jugoslovena i 1.239 osoba druge ili nepoznate nacionalnosti.⁷¹³⁵ **Adil Draganović** je izjavio da su Muslimani u gradu Sanskom Mostu činili blagu većinu stanovništva.⁷¹³⁶

Odlasci povezani s napadima i akcijama VRS-a i MUP-a u gradovima i selima

1691. U maju ili junu 1992., policija bosanskih Srba viđena je u muslimanskom dijelu Sanskog Mosta kako tjera ljude iz njihovih domova.⁷¹³⁷ **Svjedok RM-016** je u svom svjedočenju izjavio da je oko juna 1992. srpska Vojna policija izvodila ljude iz kuća u muslimanskim dijelovima Sanskog Mosta i odvozila ih.⁷¹³⁸ Konkretno u vezi sa Sasinom, **Jakov Marić** je izjavio da, u maju 1992., stanovnicima nije bilo dozvoljeno da odu iz sela, da su svi putevi bili zatvoreni i da su Srbi postavili kontrolni punkt iznad sela.⁷¹³⁹ Skupština opštine Sanski Most dopuštala je nesrbima da odu ukoliko pruže pismene garancije od strane svoje rodbine ili prijatelja van Bosne i Hercegovine. Oni kojima je bilo dozvoljeno da odu morali su da potpišu dokument u kojem je stajalo da odlaze dobrovoljno i da se "odriču" svoje imovine. "Srbi" su organizovali konvoje koji su ljude odvozili na različita mjesta. Stanovnici koji su ostali u opštini Sanski Most morali su da obavljaju razne vrste radova za "Srbe" bez ikakve naknade. Ti radovi obuhvatali su cijepanje drva, kopanje rovova, nošenje municije i sve druge radove po

⁷¹³¹ P3587 (Charles Kirudja, izjava svjedoka, 17. novembar 2010.), par. 2. Dokazi Charlesa Kirudje takođe su razmotreni u poglavlju 4.1.7.

⁷¹³² D675 (Branko Davidović, izjava svjedoka, 30. juni 2014.), par. 14-16; Branko Davidović, T. 26504. Dokazi Branka Davidovića takođe su razmotreni u poglavlju 4.12.3.

⁷¹³³ P3124 (Enis Šabanović, izjava svjedoka, 19. februar 2001.), str. 1-2.

⁷¹³⁴ D422 i D423 razmotreni su u poglavlju 4.1.6. P885 razmotren je u poglavlju 4.1.7.

⁷¹³⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1138.

⁷¹³⁶ P3293 (Adil Draganović, izjava svjedoka), izjava svjedoka od 30. oktobra 1999., str. 2.

⁷¹³⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1198.

⁷¹³⁸ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 58.

⁷¹³⁹ P3117 (Jakov Marić, izjava svjedoka, 11. mart 2000.), str. 1-3.

potrebi. Krajem maja ili početkom juna 1992., srpska policija je došla u Sasinu i hapsila ljude. Krajem maja ili početkom juna 1992., Marić je čuo granatiranje u tom selu.⁷¹⁴⁰

1692. **Branko Basara** je u svom svjedočenju izjavio da je 26. maja 1992., 6. krajiška brigada pokrenula operaciju razoružavanja Mahale, nakon što je stanovnicima rečeno da oni koji ne žele da se bore treba da odu iz Mahale i da za tu evakuaciju imaju tri sata.⁷¹⁴¹ Prema riječima svjedoka, vojska je zaštitila ljude koji su se evakuisali, uključujući žene, djecu, starije ljude i vojno sposobne muškarce, i ti ljudi nisu bili maltretirani.⁷¹⁴² Svjedok je rekao da su nakon evakuacije u Mahali ostale Zelene beretke i snage iz Golaje (v. poglavlje 4.12.1, *Incident 7.2 iz Priloga A Optužnici*). Na jedinice 6. krajiške brigade otvorena je vatra i zatim je počeo napad na Mahalu. Brigada je koristila sve raspoloživo oružje i krenula u napad.⁷¹⁴³ Brigada je granatirala selo i uslijed toga je došlo do pogibije civila u Mahali.⁷¹⁴⁴ Tokom noći poslije napada i nakon što su se snage 6. krajiške brigade povukle, privatna imovina u Mahali je spaljena i opljačkana.⁷¹⁴⁵ Svjedok je bio siguran da niko iz njegove brigade nije učestvovao u paljenju i pljački privatne imovine u Mahali.⁷¹⁴⁶

1693. **Svjedok RM-016** je u svom svjedočenju izjavio da je stanovništvo Mahale i obližnjeg muslimanskog područja Muhića "prisilno protjerano".⁷¹⁴⁷ Prema riječima **Adila Draganovića**, protjerani su ljudi iz naselja Mahala, Muhići i Otoke.⁷¹⁴⁸ Muškarci su u više grupa odvedeni u logor Manjača.⁷¹⁴⁹ **Ahmet Zulić** je izjavio da je 27. maja 1992. na radiju čuo da su "redovna vojska i rezervisti" okupili stanovnike Mahale i Muhića na fudbalskom igralištu u Krkojvcima i na poligonu auto-škole na cesti prema Ključu.⁷¹⁵⁰ Dana 29. maja 1992., oko 1.200 "izbjeglica", žena, djece i starijih ljudi iz Mahale, počelo je da pristiže u Pobriježje.⁷¹⁵¹ Srpska policija je koristila megafone da bi izbjeglicama rekla gdje treba da idu.⁷¹⁵² Istog dana, srpska policija je sprovela oko 700 "izbjeglica" u Stari Majdan, i to žene, djecu i starije ljude, jer više nije bilo mjesta da se

⁷¹⁴⁰ P3117 (Jakov Marić, izjava svjedoka, 11. mart 2000.), str. 3.

⁷¹⁴¹ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 36-37; Branko Basara, T. 34494-34496.

⁷¹⁴² D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 36.

⁷¹⁴³ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 37.

⁷¹⁴⁴ Branko Basara, T. 34494-34496, 34562.

⁷¹⁴⁵ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 38.

⁷¹⁴⁶ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 38.

⁷¹⁴⁷ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 57; P2376 (Pojašnjenje izjave svjedoka RM-016).

⁷¹⁴⁸ P3293 (Adil Draganović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 30. oktobra 1999., str. 12.

⁷¹⁴⁹ P3293 (Adil Draganović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 30. oktobra 1999., str. 12.

⁷¹⁵⁰ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 32.

⁷¹⁵¹ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 37.

⁷¹⁵² P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 40.

oni smjeste u Pobježju.⁷¹⁵³ U Pobježju je srpska policija putem razglasa obavijestila "izbjeglice" da treba da se okupe u blizini doma kulture i da će ići za Jajce. Otišli su za Jajce, a onda su vraćeni natrag; neki u Pobježje, a drugi u Stari Majdan. Nakon tri dana, srpska policija je izdala novo saopštenje, da izbjeglice treba da se okupe u Pobježju, kako bi ih mogli odvesti u Veliku Kladušu. Međutim, kada su izbjeglice shvatile da će ih "protjerati", nisu htjele da odu. Srpska policija je organizovala autobuse i vojnici su išli od kuće do kuće i na silu izbacivali izbjeglice. Kada su autobusi bili puni, preostale izbjeglice su otjerane preko rijeke do preduzeća "Krings", gdje su došli drugi autobusi i odvezli ih za Veliku Kladušu. Prema riječima svjedoka, vojnici su imali zvijezde petokrake i bili su rezervisti, a on je znao da na tom području djeluje 6. krajiška brigada⁷¹⁵⁴

1694. Dana 27. maja 1992., 50 do 100 srpskih vojnika opkolilo je većinski muslimansko selo Lukavicu i naredilo da se selo evakuše kako bi izvršili pretres kuća u potrazi za oružjem.⁷¹⁵⁵

1695. **Svjedokinja RM-042** je izjavila da se selo Hrustovo sastojalo od sljedećih zaselaka: Merdanovići, Keranovići, Jelečevići, Kukavice, Handanovići i Zukići.⁷¹⁵⁶ **Basara** je u svom svjedočenju izjavio da se očekivao otpor u Hrustovu i da je 6. krajiška brigada zbog toga razoružala tamošnje Muslimane 31. maja 1992., a da su TO i službe bezbjednosti već bile razoružale druga sela u blizini Sanskog Mosta.⁷¹⁵⁷ U maju 1992., nakon granatiranja Hrustova, pedeset do sto srpskih vojnika sprovelo je preživjele i približno 200 stanovnika susjednih sela u zaselak Kljevce, gdje su im zaplijenjeni vrijedni predmeti.⁷¹⁵⁸ **Svjedokinja RM-042** je izjavila da je granatiranje izvršeno 31. maja 1992.⁷¹⁵⁹ Među onima koji su preživjeli to granatiranje bili su žene i djeca muslimanske nacionalnosti.⁷¹⁶⁰ Svjedokinja je, zajedno s drugim preživjelima,

⁷¹⁵³ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 38.

⁷¹⁵⁴ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 40.

⁷¹⁵⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1162.

⁷¹⁵⁶ P2497 (Svjedokinja RM-042, izjava svjedoka, 21. april 2001., str. 2.

⁷¹⁵⁷ D1031 (Branko Basara, izjava svjedoka, 21. juli 2014.), par. 33-35; Branko Basara, T. 34474-34475, 34489.

⁷¹⁵⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1201. Dokazi u vezi s granatiranjem Hrustova razmotreni su u poglavlju 4.12.3.

⁷¹⁵⁹ P2497 (Svjedokinja RM-042, izjava svjedoka, 21. april 2001.), str. 2, 4-5. Dokazi koje je svjedokinja RM-042 iznijela u vezi sa svojim bjekstvom iz Hrustova razmotreni su u poglavlju 4.12.1, *Incident .7.2 iz Priloga A Optužnici*.

⁷¹⁶⁰ P2497 (Svjedokinja RM-042, izjava svjedoka, 21. april 2001.), str. 2, 4-5.

pobjegla u Kukavice.⁷¹⁶¹ Po dolasku, svjedokinja je vidjela da su svi mještani bili okupljeni u školi i da su muškarci odvojeni od žena i djece. Srpski vojnici su bili odjeveni u sivomaslinaste ili maskirne uniforme s crvenim maramama ili su nosili crne trake na rukavima. Svjedokinja je čula pucnjavu koja je dopirala iz drugih sela. Na putu, srpski vojnici su rekli da hoće da izdvoje žene i djevojke iz grupe da ih siluju i da nema smisla da ljudi iz te grupe ostanu živi.⁷¹⁶² Isto tako na putu, svjedokinja je vidjela kako gori džamija u Kukavicama. Minaret je još uvijek stajao uspravno. Svjedokinja je čula pucnjavu oko džamije.⁷¹⁶³ U Kljevcima je grupi od 200 žena, djece, dojenčadi, starijih ljudi i invalida naređeno da sjede na livadi gdje su ih čuvali vojnici.⁷¹⁶⁴ Srpski vojnici su onima koji su bili u boljem fizičkom stanju rekli da idu do crkve, a da će slabije prebaciti kamionima u Sanski Most.⁷¹⁶⁵ U crkvi je jedan vojnik tražio od grupe od 120 ljudi da skinu nakit i ostale vrijedne predmete i da je to zbog njihove sopstvene bezbjednosti, da niko ne bi mogao da poćini samoubistvo.⁷¹⁶⁶ Srpski vojnici su te seljane držali zatoćene na raznim lokacijama prije nego što su ih autobusom i vozom prevezli u Doboj, gdje im je naređeno da sami pronađu put do teritorije pod kontrolom Muslimana.⁷¹⁶⁷ U Graćanici su ih doćekali muslimanski vojnici.⁷¹⁶⁸ Oko 15 dana kasnije, svjedokinja RM-042 otišla je iz Bosne i Hercegovine.⁷¹⁶⁹

Ućeće lokalnih civilnih vlasti i vojske u odlascima

1696. **Draganović** je izjavio da je, prema bilješci iz dnevnika Nedeljka Rašule, dana 19. maja 1992., Boško Banjac, ćlan Kriznog štaba, bio angažovan na poslovima vezanim za 3.000 Muslimana i 700 neidentifikovanih "izbjeglica" koji su stigli u Sanski Most.⁷¹⁷⁰ Svjedok je kasnije doćnao da su ti Muslimani bili iz sela oko Bosanske Krupe i Sanskog Mosta i da su bili smješteni u selu Kamengrad, gdje su patrolirale srpske

⁷¹⁶¹ P2497 (Svjedokinja RM-042, izjava svjedoka, 21. april 2001.), str. 5. Dokazi koje je svjedokinja RM-042 iznijela u vezi sa svojim bjekstvom iz Hrustova razmotreni su u poglavlju 4.12.1, *Incident 7.2 iz Priloga A Optužnici*.

⁷¹⁶² P2497 (Svjedokinja RM-042, izjava svjedoka, 21. april 2001.), str. 5.

⁷¹⁶³ P2497 (Svjedokinja RM-042, izjava svjedoka, 21. april 2001.), str. 4-5; P2498 (Fotografije), str. 5.

⁷¹⁶⁴ P2497 (Svjedokinja RM-042, izjava svjedoka, 21. april 2001.), str. 6. Pretresno vijeće smatra da se ovdje radi o selu Kljevci.

⁷¹⁶⁵ P2497 (Svjedokinja RM-042, izjava svjedoka, 21. april 2001.), str. 6.

⁷¹⁶⁶ P2497 (Svjedokinja RM-042, izjava svjedoka, 21. april 2001.), str. 6.

⁷¹⁶⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, ćinjenica br. 1201.

⁷¹⁶⁸ P2497 (Svjedokinja RM-042, izjava svjedoka, 21. april 2001.), str. 6.

⁷¹⁶⁹ P2497 (Svjedokinja RM-042, izjava svjedoka, 21. april 2001.), str. 6.

⁷¹⁷⁰ P3293 (Adil Draganović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 7. jula 2000., str. 9, 17; P3294 (Dnevnik Nedeljka Rašule, bilješke od 28. decembra 1991. do 14. aprila 1992.), str. 47.

snage.⁷¹⁷¹ Sedmicu dana kasnije, Muslimani su kamionima i traktorima pod pratnjom srpskih vojnika odvezeni u opštinu Bihać.⁷¹⁷²

1697. **Nenad Davidović** je u svom svjedočenju izjavio da je u periodu od 20. do 24. maja 1992., Krizni štab Sanski Most odlučio da garantuje bezbjednost samo "lojaln[ima]".⁷¹⁷³ Oko 24. maja 1992., pukovnik Basara je izdao proglas kojim je tražio da Muslimani i Hrvati iz Sanskog Mosta budu protjerani iz opštine za sva vremena.⁷¹⁷⁴

1698. Dana 27. maja 1992., Radio Sanski Most je emitovao proglose u kojima je rečeno da će se Hrvatima i Muslimanima omogućiti odlazak iz opštine Sanski Most i da osobe zainteresovane za odlazak treba da se jave u zgradu opštine 1. juna 1992.⁷¹⁷⁵ U jednom drugom proglasu pomenuto je da je većina žena i djece pobjegla iz Sanskog Mosta.⁷¹⁷⁶ U trećem se pak proglasu navodi da će vlasti Sanskog Mosta pomoći Muslimanima i Hrvatima da se presele u neki drugi dio Bosne i Hercegovine ili u državu po njihovom izboru, "gdje ne bi dolazilo do međunacionalnih podjela kako bi se sva tri naroda osjećala bezbjednim i sigurnim na svom prostoru".⁷¹⁷⁷ Od bosanskih Muslimana i Hrvata se tražilo da se presele u državu kojoj će moći biti lojalni, jer je živjeti uz međusobnu mržnju "nemoguće".⁷¹⁷⁸ Od "izbjeglica" koje su bile smještene u više naselja u Sanskom Mostu traženo je da se sa svojom imovinom jave u osnovnu školu "Narodni front", kako bi bili prevezeni u novi smještaj u Pobriježju i Starom Majdanu.⁷¹⁷⁹ U proglasu koji je objavljen 27. ili 28. maja 1992. na Radiju Sanski Most, Muslimani koji su bili privremeno smješteni u Starom Majdanu, Pobriježju i Zdeni, pozvani su da su okupe na ulazu u Stari Majdan i ispred sportske dvorane.⁷¹⁸⁰ **Vinko Nikolić** je u svom svjedočenju izjavio da su Crveni krst i Civilna zaštita krajem maja 1992. obezbjeđivali konvoje ljudi koji su dobrovoljno tražili da odu iz opštine Sanski Most.⁷¹⁸¹

⁷¹⁷¹ P3293 (Adil Draganović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 7. jula 2000., str. 17.

⁷¹⁷² P3293 (Adil Draganović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 7. jula 2000., str. 17.

⁷¹⁷³ P7418 (Izvodi iz dnevnika Nenada Davidovića, od 5. maja 1992. do 3. marta 1993.), str. 3-4, 6; Nenad Davidović, T. 31550.

⁷¹⁷⁴ P7418 (Izvodi iz dnevnika Nenada Davidovića, od 5. maja 1992. do 3. marta 1993.), str. 5; Nenad Davidović, T. 31554-31555, 31558-31560.

⁷¹⁷⁵ P3301 (Audio-traka sa snimkom radio emisije s Vladom Vrkešom), str. 7-8; P3302 (Audio-traka sa snimcima Radija Sanski Most), str. 2; P3293 (Adil Draganović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 6. oktobra 2000., str.4.

⁷¹⁷⁶ P3302 (Audio-traka sa snimcima Radija Sanski Most), str. 1.

⁷¹⁷⁷ P3302 (Audio-traka sa snimcima Radija Sanski Most), str. 2.

⁷¹⁷⁸ P3302 (Audio-traka sa snimcima Radija Sanski Most), str. 2.

⁷¹⁷⁹ P3301 (Audio-traka sa snimkom radio emisije s Vladom Vrkešom), str. 8.

⁷¹⁸⁰ P3302 (Audio-traka sa snimcima Radija Sanski Most), str. 3.

⁷¹⁸¹ D892 (Vinko Nikolić, izjava svjedoka, 13. januar 2014.), par. 17.

1699. Dana 30. maja 1992., Krizni štab opštine Sanski Most raspravljao je o "problemu izbjeglica" s područja Mahale, kao i o problemu Muslimana i Hrvata koji nisu lojalni republici bosanskih Srba i njenim zakonima.⁷¹⁸² Krizni štab je odlučio da će se svim osobama koje nisu uzele oružje u ruke i koje žele otići iz opštine dopustiti da to učine.⁷¹⁸³ Odlučeno je i da treba stupiti u kontakt s rukovodstvom ARK-a u vezi s preseljenjem stanovništva.⁷¹⁸⁴ Dana 4. juna 1992., Krizni štab opštine Sanski Most zadužio je Mirka Vručinića, Nedjeljka Rašulu i pukovnika Aničića da zatočenike razvrstaju po kategorijama, a te kategorije su bile "političari", "nacionalno-ekstremni" i ljudi koji su "nepoželjni" u opštini Sanski Most, radi njihovog premještanja u logor Manjača.⁷¹⁸⁵

1700. **Davidović** je u svom svjedočenju izjavio da se o zaključku Skupštine opštine o iseljenju muslimanskog i hrvatskog stanovništva raspravljalo na sastanku Kriznog štaba 8. juna 1992. i da ga je na kraju Skupština opštine Sanski Most donijela 14. avgusta 1992.⁷¹⁸⁶ U tom zaključku stoji da se svim osobama koje su izrazile želju da se dobrovoljno iseće dozvoljava da se iseće pod uslovom da imaju potrebnu dokumentaciju, tj. teleks kojim im se garantuje smještaj.⁷¹⁸⁷ U zaključku se dodaje da se očekuje da prva grupa od oko 3.000 ljudi ode 18. avgusta 1992 i da je preduzeće "Sanatrans" zaduženo da obezbijedi autobuse.⁷¹⁸⁸ Svako domaćinstvo koje se iseljava moralo je da uplati 1.000 dinara na žiro-račun sredstava solidarnosti Sana, Sanski Most.⁷¹⁸⁹

1701. **Svjedok RM-016** je u svom svjedočenju izjavio da su se sastanci Kriznog štaba ARK-a u Banjaluci, kojima je prisustvovao Rašula, bavili, između ostalog, "populacionim pitanjima", uključujući protjerivanje nesrpskog stanovništva.⁷¹⁹⁰ Dana 22. juna 1992., Krizni štab opštine Sanski Most obaviješten je o odluci Kriznog štaba ARK-a da svaka opština u toj regiji treba da imenuje osobu koja će biti zadužena za pitanja preseljenja i razmjene stanovnika i zatvorenika, te da ta osoba treba da podnosi

⁷¹⁸² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1196.

⁷¹⁸³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1197.

⁷¹⁸⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1197.

⁷¹⁸⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1205.

⁷¹⁸⁶ P7418 (Izvodi iz dnevnika Nenada Davidovića, od 5. maja 1992. do 3. marta 1993.), str. 24; P7125 (Zaključak Skupštine opštine Sanski Most, 14. avgust 1992.).

⁷¹⁸⁷ P7418 (Izvodi iz dnevnika Nenada Davidovića, od 5. maja 1992. do 3. marta 1993.), str. 24; P7125 (Zaključak Skupštine opštine Sanski Most, 14. avgust 1992.).

⁷¹⁸⁸ P7125 (Zaključak Skupštine opštine Sanski Most, 14. avgust 1992.).

⁷¹⁸⁹ P7125 (Zaključak Skupštine opštine Sanski Most, 14. avgust 1992.).

⁷¹⁹⁰ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 56, 57.

izvještaje Voji Kuprešaninu iz ARK-a.⁷¹⁹¹ Krizni štab opštine Sanski Most je za tu svrhu imenovao Vrkeša i osnovao petočlanu komisiju za migraciju stanovništva.⁷¹⁹² Dana 2. jula 1992., Krizni štab opštine Sanski Most odlučio je da se odlazak iz opštine dozvoli osobama koje su opštinskim vlastima prethodno dale izjavu da zauvijek odlaze iz opštine i koje su razmijenile svoju nepokretnu imovinu ili je prepustile opštini.⁷¹⁹³

1702. U opštini Sanski Most, predstavnici bosanskih Muslimana su se u periodu od juna do avgusta 1992. nekoliko puta sastali s opštinskim vlastima bosanskih Srba i predstavnicima SDS-a i tražili da opštinske vlasti bosanskih Srba organizuju konvoje kojima bi bosanski Muslimani mogli bezbjedno da napuste to područje.⁷¹⁹⁴ U junu 1992., Besim Islamčević, Musliman iz Podbriježja, sazvaio je sastanak, na kojem je bio prisutan Vlado Vrkeš i na kojem se razgovaralo o proceduri odlaska Muslimana.⁷¹⁹⁵ Muslimani koji su htjeli ostati morali su potpisati izjavu o lojalnosti srpskim vlastima.⁷¹⁹⁶ **Duško Čorokalo** je u svom svjedočenju izjavio da je znao da su civilni i vojni organi u Sanskom Mostu u avgustu 1992. pokrenuli inicijativu da se od Muslimana i Hrvata koji su željeli da ostanu u opštini traži da podnesu pismeni zahtjev i potpišu izjavu o lojalnosti.⁷¹⁹⁷

1703. **Kirudja** je izjavio da su 19. avgusta 1992., UNHCR i "Ured civilnih poslova" primili delegaciju od devet predstavnika, među kojima su bili Srbi i Muslimani iz Bosanske Krupe, Prijedora i Sanskog Mosta, uključujući: Vrkeša, predsjednika SDS-a u Sanskom Mostu; Dragana Majkića, načelnika policije u Sanskom Mostu; i Besima Islamčevića, predstavnika Muslimana i Hrvata koji su htjeli napustiti Sanski Most.⁷¹⁹⁸ Prema Kirudjinim riječima, delegacija je imala namjeru uvjeriti UN da pomogne u evakuaciji do 11.000 ljudi, uglavnom Muslimana iz Sanskog Mosta, i 8.000 ljudi iz Prijedora.⁷¹⁹⁹ Oni su predali štampani spisak na kojem je bilo navedeno 7.782 imena

⁷¹⁹¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1202.

⁷¹⁹² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1202.

⁷¹⁹³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1203.

⁷¹⁹⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1194.

⁷¹⁹⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1199.

⁷¹⁹⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1199.

⁷¹⁹⁷ Duško Čorokalo, T. 28468-28469. V. takođe P3597 (Službeni dopis Mirka Vrućinića, SJB Sanski Most, upućen CSB-u Banjaluka, 17. avgust 1992.).

⁷¹⁹⁸ P3587 (Charles Kirudja, izjava svjedoka, 17. novembar 2010.), par. 111, 120; P3599 (Tabela koju je sastavio Charles Kirudja u vezi s evakuacijama kroz Sektor Sjever, bez datuma).

⁷¹⁹⁹ P3587 (Charles Kirudja, izjava svjedoka, 17. novembar 2010.), par. 112, 120; P3599 (Tabela koju je sastavio Charles Kirudja u vezi s evakuacijama kroz Sektor Sjever, bez datuma).

ljudi koji su navodno bili spremni da odu dobrovoljno.⁷²⁰⁰ Islamčević je rekao da oni koji traže evakuaciju ne žele otići u neki drugi dio Bosne i Hercegovine i da se srpske vlasti prema njima ponašaju korektno.⁷²⁰¹ Vrkeš je ustvrdio da se nesrbi boje "nasilnih promjena" i posljedica rata.⁷²⁰² Takođe je objasnio da su vlasti Sanskog Mosta ljudima koji su htjeli otići ponudile mogućnost da potpišu izjavu u kojoj je pisalo da potpisnici to područje napuštaju dobrovoljno, da se ne žele vratiti na to područje i da svoju imovinu ostavljaju vlastima.⁷²⁰³ Postupak nuđenja tih izjava ljudima na potpis bio je isti kao postupak koji je primijenjen u Bosanskom Novom.⁷²⁰⁴ Takođe je ustvrdio da Muslimani istorijski ne čine dio regiona Sanskog Mosta. Prema Kirudjinim riječima, Vrkeš je smatrao da Muslimani i Hrvati predstavljaju opasnost za Srbe. Taj osjećaj bio je u skladu s odlukom Izvršnog odbora Skupštine opštine Sanski Most od 30. jula 1992. u kojoj se kaže da u opštini Sanski Most trenutno ima 18.000 Muslimana i Hrvata i da je, "kako bi se izbjegla opasnost po srpski narod, potrebno organizirati njihovo dobrovoljno preseljenje".⁷²⁰⁵ Na sastanku od 19. avgusta 1992., predstavnik UNHCR-a je konkretno pomenuo da UNHCR neće pomagati u preseljenju ljudi i da će radije pomoći ljudima u mjestu njihovog sadašnjeg prebivališta.⁷²⁰⁶ Te ponude da se ljudima pomogne da ostanu u Bosni i Hercegovini bile su ignorisane.⁷²⁰⁷ Kirudja je izjavio da je sistematska priroda cjelokupnog procesa etničkog čišćenja bila jasna i da stanovništvo nije odlazilo dobrovoljno.⁷²⁰⁸

1704. U periodu od maja do avgusta 1992., iz opštine je otišlo oko 3.000 Muslimana i Hrvata, a od 16. avgusta 1992., SJB je odobrio molbe 12.000 ljudi, uglavnom muslimanske nacionalnosti, koji su željeli, a nisu mogli, otići iz opštine.⁷²⁰⁹ Prema izvještaju SJB-ova Prijedor, Bosanski Novi i Sanski Most i Komisije za obilazak opština, od 18. avgusta 1992., iz te opštine se od početka oružanog sukoba iselilo oko 3.000 osoba, ali te osobe nisu podnijele zahtjev SJB-u za "odjavu" stalnog boravka u

⁷²⁰⁰ P3587 (Charles Kirudja, izjava svjedoka, 17. novembar 2010.), par. 112, 120; P3599 (Tabela koju je sastavio Charles Kirudja u vezi s evakuacijama kroz Sektor Sjever, bez datuma).

⁷²⁰¹ P3587 (Charles Kirudja, izjava svjedoka, 17. novembar 2010.), par. 113.

⁷²⁰² P3587 (Charles Kirudja, izjava svjedoka, 17. novembar 2010.), par. 114.

⁷²⁰³ P3587 (Charles Kirudja, izjava svjedoka, 17. novembar 2010.), par. 114, 120; P3599 (Tabela koju je sastavio Charles Kirudja u vezi s evakuacijama kroz Sektor Sjever, bez datuma).

⁷²⁰⁴ P3587 (Charles Kirudja, izjava svjedoka, 17. novembar 2010.), par. 114.

⁷²⁰⁵ P3587 (Charles Kirudja, izjava svjedoka, 17. novembar 2010.), par. 116.

⁷²⁰⁶ P3587 (Charles Kirudja, izjava svjedoka, 17. novembar 2010.), par. 115.

⁷²⁰⁷ P3587 (Charles Kirudja, izjava svjedoka, 17. novembar 2010.), par. 115.

⁷²⁰⁸ P3587 (Charles Kirudja, izjava svjedoka, 17. novembar 2010.), par. 114.

⁷²⁰⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1204, 1206.

opštini.⁷²¹⁰ Tokom posljednjih 20 dana do 18. avgusta 1992., oko 12.000 osoba, uglavnom Muslimana, ali i Hrvata, obratilo se SJB-u Sanski Most sa zahtjevom za "odjavu" prebivališta.⁷²¹¹ **Mirzet Karabeg** je izjavio da su 1992. godine, nesrbi koji su htjeli ostati u Sanskom Mostu ili Banjaluci morali da potpišu izjavu "da [su] lojaln[i]", ili bi im u suprotnom bile upućivane prijetnje.⁷²¹² Niko nije iz opštine otišao "dobrovoljno"; pritisak u cilju odlaska bio je velik, svima koji su odbili da prepisu vlasništvo nad svojom imovinom upućivane su prijetnje da će im kuće biti dignute u vazduh ili da će na njih bacati ručne bombe.⁷²¹³ Dana 2. jula 1992., Krizni štab opštine Sanski Most donio je odluku u kojoj piše da se dozvoljava dobrovoljno napuštanje Sanskog Mosta osobama koje kod nadležnog opštinskog organa uprave daju "izjavu" da svoju nepokretnu imovinu ostavljaju na raspolaganje opštini.⁷²¹⁴

1705. **Svjedok RM-016, Bekir Delić, svjedok RM-001, Edward Vulliamy, Kirudja, Marić i Karabeg** iznijeli su dokaze o konvojima koji su tokom tog perioda odlazili iz opštine.

1706. **Svjedok RM-016** je u svom svjedočenju izjavio da je u određeno vrijeme od ljudi traženo da se prijave opštinskim vlastima i registruju svoju namjeru da odu i da je organizovan transport za Travnik i Zenicu.⁷²¹⁵ Hrvati i Muslimani su otišli nakon što su počinio zločina nad nesrbima pušteni na slobodu.⁷²¹⁶ Vrkeš je rekao svjedoku da Muslimane treba raseliti iz Sanskog Mosta tako da grad postane čisto srpski.⁷²¹⁷

1707. **Delić** je izjavio da je dva ili tri dana prije 5. ili 7. juna 1992., kada je pušten iz zatočeništva u fiskulturnoj sali škole u Sanskom Mostu, vidio konvoj od 12 autobusa, koji je vodio Nemanja Tripković, odjeven u uniformu, kojim su stotine "civila" nesrba odvezene iz Sanskog Mosta na razmjenu u Jajce.⁷²¹⁸

1708. Na sastanku lokalnih predstavnika UN-a, lokalnog Crvenog krsta i predstavnika raseljenih osoba iz Sanskog Mosta, održanom u sjedištu lokalnog Crvenog krsta u Velikoj Kladuši 19. juna 1992., predstavnik 850 raseljenih osoba iz Sanskog Mosta

⁷²¹⁰ P2900 (Izveštaj CSB-a Banjaluka, 18. avgust 1992.), str. 8, 12, 15.

⁷²¹¹ P2900 (Izveštaj CSB-a Banjaluka, 18. avgust 1992.), str. 15.

⁷²¹² P3252 (Mirzet Karabeg, transkript iz predmeta *Karadžić*, 13. septembar 2011.), str. 18701.

⁷²¹³ P3252 (Mirzet Karabeg, transkript iz predmeta *Karadžić*, 13. septembar 2011.), str. 18701, 18706-18707.

⁷²¹⁴ P3252 (Mirzet Karabeg, transkript iz predmeta *Karadžić*, 13. septembar 2011.), str. 18701, 18703-18706; P3256 (Odluka Kriznog štaba Sanski Most, 2. juli 1992.).

⁷²¹⁵ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 59.

⁷²¹⁶ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 65.

⁷²¹⁷ P2375 (Svjedok RM-016, izjava svjedoka, 5. avgust 2013.), par. 71.

⁷²¹⁸ P3432 (Bekir Delić, izjava svjedoka, 13. septembar 2001.), str. 5.

poмену je da su 11. juna 1992. u Sanskom Mostu, stražari pod upravom Davidovića, komandanta srpskog Kriznog štaba u Banjaluci, primorali grupu od 850 Muslimana, žena, djece i muškaraca starijih od 60 godina, da se ukrcaju u autobuse, prijeteći im uperenim puškomitraljezima. Ti autobusi su išli za Bosansku Krupu, gdje su ljudi bili natjerani da iziđu iz autobusa, a lokalne vlasti su organizovale daljnji prijevoz. Dana 12. juna 1992., grupa je stigla u Veliku Kladušu.⁷²¹⁹ Taj predstavnik je rekao da se svih tih 850 ljudi iz Sanskog Mosta želi vratiti svojim kućama ili da, alternativno, budu evakuisani u Hrvatsku.⁷²²⁰

1709. Dana 3. avgusta 1992., Pero Maličević je izvijestio Komandu 6. krajiške brigade kako slijedi: "Muslimansko i hrvatsko stanovništvo se masovno iseljava, što bi, po našem mišljenju, trebalo vršiti selektivno prema utvrđenom kriteriju. Opasnost potencijalno postoji od onih koji su borbeno spremni i njihovog eventualnog uključivanja u neprijateljske redove."⁷²²¹ Opštinske vlasti bosanskih Srba organizovale su konvoj u kojem je bilo oko 2.000 Muslimana, muškaraca, žena, i starijih ljudi, koji su početkom avgusta 1992. otišli za Travnik.⁷²²²

1710. **Svjedok RM-001** bio je jedan od ljudi koji su otišli konvojima. On je u svom svjedočenju izjavio da je 3. avgusta 1992. jedan mještaniin pitao Dragana Praštala da li se žene i djeca iz zaseoka Alibegovići mogu preseliti u drugo selo, a Praštalo mu je rekao da ostane u zaseoku do sljedećeg dana.⁷²²³ Tokom noći, Praštalo, Lučić i još neki ljudi granatirali su kuću Hajrudina Alibegovića, koja je tada bila prazna.⁷²²⁴ Svjedoku i ženama i djeci iz Alibegovića dozvoljeno je da odu u zaseoke Okrač i Došci dva dana kasnije.⁷²²⁵ Morali su ispuniti formular u kojem je stajalo da će platiti račune i poreze i da će svoju imovinu ostaviti republici bosanskih Srba, osim ličnih stvari koje su mogli spakovati u torbe.⁷²²⁶ Rečeno im je da će im biti dozvoljeno da odu konvojem za Travnik.⁷²²⁷ Svjedok je ispunio sve formulare u opštini Sanski Most.⁷²²⁸ Neke žene koje

⁷²¹⁹ P3588 (Izveštaj o sastanku s predstavnicima Sanskog Mosta, 20. juni 1992.), str. 1.

⁷²²⁰ P3588 (Izveštaj o sastanku s predstavnicima Sanskog Mosta, 20. juni 1992.), str. 2.

⁷²²¹ P6924 (Izveštaj o radu Komande 6. krajiške brigade, 3. avgust 1992.).

⁷²²² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1194.

⁷²²³ P2487 (Svjedok RM-001, izjava svjedoka, 16. mart 2000.), str. 4; P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6433.

⁷²²⁴ P2487 (Svjedok RM-001, izjava svjedoka, 16. mart 2000.), str. 4; P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6435.

⁷²²⁵ P2487 (Svjedok RM-001, izjava svjedoka, 16. mart 2000.), str. 4.

⁷²²⁶ P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6434.

⁷²²⁷ P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6433-6434.

⁷²²⁸ P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6434.

su imale rodbinu u Lukavici su ostale.⁷²²⁹ Svjedok je iz Došaca konvojem otišao za Travnik, a zatim u jednu drugu zemlju.⁷²³⁰

1711. **Vulliamy** je u svom svjedočenju izjavio da je 17. avgusta 1992. vidio konvoj u opštini Prijedor.⁷²³¹ Konvoj je bio pod pratnjom naoružanih stražara koji su, po njegovom mišljenju, bili pripadnici policijskih jedinica, u svijetloplavim uniformama, a neki su nosili jakne tamnije plave boje.⁷²³² Ljudi iz tog konvoja s kojima je razgovarao rekli su mu da su iz grada Sanskog Mosta, južno od Prijedora, i da im je rano tog jutra rečeno da napuste grad.⁷²³³ Većina ljudi s kojima je svjedok razgovarao nije znala gdje idu; neki ljudi su kasnije tokom dana shvatili da konvoj ide za Travnik.⁷²³⁴ Na osnovu razgovora s 20 do 30 ljudi iz konvoja tokom tog dana i noći, svjedok je stekao utisak da ljudi koji su išli u tom konvoju nisu to činili dobrovoljno.⁷²³⁵ Svjedok je procijenio da je u konvoju bilo oko 1.600 ljudi koji su išli u 58 automobila i približno osam autobusa i kamiona.⁷²³⁶ Konvoj je prošao kroz Banjaluku, skrenuo s glavnog puta na brdoviti teren i prošao pored grada Skender-Vakufa.⁷²³⁷ Na putu, svjedok je uočio nekoliko srpskih "artiljerijskih položaja" na vrhovima brda, kao i kamione i ljude koji su pozdravljali srpskim pozdravom, pljuvali i vikali na konvoj.⁷²³⁸ Dok je prolazio kroz Vitovlje, vidio je ljude kako trče preko polja prema koloni i viču nešto za što su mu rekli da znači "zakoljite ih", i pritom koriste neki izraz koji se odnosi na životinje.⁷²³⁹ Kad je pao mrak, čuli su pucnjavu iznad konvoja.⁷²⁴⁰ Konvoj se zaustavio i pripadnici jedinica koje su ga do tada pratile, za koje je mislio da su policijske, išli su kroz konvoj i oduzimali stvari od ljudi.⁷²⁴¹ Pucnjava se pojačala kako se konvoj kretao prema liniji fronta kod Smeta.⁷²⁴² Tamo su policijske jedinice otišle.⁷²⁴³ Konvoj je zatim pao u ruke ljudi za koje je svjedok rekao da su "drugačiji ljudi, neki pripadnici neredovnih jedinica, a drugi u neakvim paravojnim uniformama" ili "prilično grubi ljudi" u "vojnim, kaki,

⁷²²⁹ P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6434.

⁷²³⁰ P2486 (Svjedok RM-001, transkript iz predmeta *Brđanin*, 31. maj 2002.), str. 6435.

⁷²³¹ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7980-7982.

⁷²³² P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7983.

⁷²³³ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7982-7983.

⁷²³⁴ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7983.

⁷²³⁵ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 8056-8057.

⁷²³⁶ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7985, 8057.

⁷²³⁷ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7983-7984.

⁷²³⁸ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7984.

⁷²³⁹ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7984.

⁷²⁴⁰ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7985.

⁷²⁴¹ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7983, 7985.

⁷²⁴² P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7985.

⁷²⁴³ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7985; Edward Vulliamy, T. 2603.

maskirnim" uniformama.⁷²⁴⁴ Te grupe su izvukle ljude iz konvoja iz njihovih automobila držeći ih na nišanu i zatim odvezli te automobile.⁷²⁴⁵ U tom trenutku u konvoju je bilo samo nekoliko automobila, a ostali ljudi su pješaćili.⁷²⁴⁶ Konvoj je prošao tačku razdvajanja koja je predstavljala liniju fronta i ušao u selo Kozice, koje je upravo bilo granatirano.⁷²⁴⁷ Svjedok je primijetio svježu krv na putu i nagazio je na neki dio tijela, pomislivši da je to bio rezultat minobacačke vatre.⁷²⁴⁸ Zbog žestokih borbi u dolini u koju je konvoj ušao, rečeno im je da krenu uz planinu Vlašić.⁷²⁴⁹ Na Vlašiću, konvoj je naišao na pripadnike ABiH koji su im rekli da su organizovali autobuse da ih odvezu ostatak puta i da su dobrodošli u Travnik.⁷²⁵⁰ Za dolazak ljudi iz konvoja bili su pripremljeni objekti; ti objekti su već bili puni ljudi koje je svjedok identifikovao kao civile, uključujući starije ljude i djecu, i bilo je ostalo malo prostora.⁷²⁵¹ Na osnovu broja ljudi okupljenih u Travniku i objekata pripremljenih za njihov dolazak, svjedok je zaključio da je dolazak konvoja u Travnik bio nešto uobičajeno.⁷²⁵² Svjedoku su rekli da je u tom trenutku u Travniku bilo već oko 36.000 izbjeglica.⁷²⁵³

1712. Tokom septembra 1992., hiljade Muslimana su u konvojima otišle iz opštine i bile su prisiljene da svoju imovinu prepuste opštini.⁷²⁵⁴ U pratnji konvoja kojim je 2. i 3. septembra 1992. godine približno 2.500 bosanskih Muslimana, muškaraca, žena, djece i starijih ljudi, otišlo u Travnik bile su civilna i vojna policija bosanskih Srba.⁷²⁵⁵ **Kirudja** je izjavio da su, čak i dosta nakon početka septembra 1992., ljudi koji su nastojali da se sklone iz Prijedora i Sanskog Mosta svakodnevno dolazili u Dvor i da je UN procijenio da je tokom tog perioda granicu prema Dvoru svaki dan prelazilo 30 do 50 ljudi.⁷²⁵⁶ U septembru 1992., svjedok je još uvijek dobivao izvještaje od "izbjeglica"

⁷²⁴⁴ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7985; Edward Vulliamy, T. 2604.

⁷²⁴⁵ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7985; Edward Vulliamy, T. 2604.

⁷²⁴⁶ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7986.

⁷²⁴⁷ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7986; Edward Vulliamy, T. 2605.

⁷²⁴⁸ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7986; Edward Vulliamy, T. 2605.

⁷²⁴⁹ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7988.

⁷²⁵⁰ P199 (Edward Vulliamy, transkript iz predmeta *Stakić*, 16.-18. septembar 2002.), str. 7988.

⁷²⁵¹ Edward Vulliamy, T. 2605.

⁷²⁵² Edward Vulliamy, T. 2605.

⁷²⁵³ Edward Vulliamy, T. 2605, 2739.

⁷²⁵⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1206.

⁷²⁵⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1195.

⁷²⁵⁶ P3587 (Charles Kirudja, izjava svjedoka, 17. novembar 2010.), par. 120, 122; P3599 (Tabela koju je sastavio Charles Kirudja u vezi s evakuacijama kroz Sektor Sjever, bez datuma).

u vezi s "etničkim čišćenjem" koje je vršeno u tim opštinama.⁷²⁵⁷ Dana 26. septembra 1992., svjedok je izvijestio da se priliv manjih grupa izbjeglica iz Bosne i Hercegovine nastavlja nesmanjenim intenzitetom.⁷²⁵⁸

1713. **Marić** je izjavio da je Skupština opštine Sanski Most krajem 1992. dopuštala nesrbima da odu pod uslovom da pruže pismenu garanciju od svoje rodbine ili prijatelja van Bosne i Hercegovine. Oni kojima je bilo dozvoljeno da odu morali su da potpišu dokument u kojem je stajalo da odlaze dobrovoljno i da se "odriču" svoje imovine. "Srbi" su organizovali konvoje koji su ljude odvozili na različita mjesta. Stanovnici koji su ostali u Sanskom Mostu morali su da rade za Srbe bez ikakve naknade. Ti radovi obuhvatali su cijepanje drva, kopanje rovova, nošenje municije i sve druge radove po potrebi.⁷²⁵⁹

1714. **Grgo Stojić** je u svom svjedočenju izjavio da je u nekom trenutku nakon prvog napada na opštinu Sanski Most, oko 27. do 29. maja 1992., na srpskoj radio-stanici u Sanskom Mostu čuo proglase u kojima se ljudima koji žele da odu iz opštine savjetuje da odu u sobu 26 u zgradi opštine.⁷²⁶⁰ Oni koji su ostali morali su da imaju dozvolu stalnog boravka za koju se, prema riječima svjedoka, govorkalo da osobu koja je posjeduje štiti od stradanja.⁷²⁶¹ Svjedok, njegov brat i majka dobili su dozvolu da odu 21. septembra 1992., ali su ostali u Škrležovitoj jer njihov lokalni predstavnik nije mogao da organizuje konvoj.⁷²⁶² Dana 11. novembra 1992., hrvatski Ured za prognanike i izbjeglice odobrio je svjedoku ulazak u Republiku Hrvatsku.⁷²⁶³ Svjedok je napustio Sanski Most 11. decembra 1992. ili kratko nakon tog datuma i otišao je u Hrvatsku.⁷²⁶⁴

1715. **Zulić** je izjavio da je u decembru 1992. njegova žena odlučila da ode iz opštine kako bi obezbijedila sigurniji život za njihovo četvoro djece. Da bi joj dozvolili da ode, najprije je morala da srpskim organima nadležnim za preseljenje u Sanskom Mostu prepíše vlasništvo nad njihovom kućom i svim stvarima u kući, zemljištem, automobilom i mašinama. Nakon što je platila 22.500 dinara za troškove Službe i

⁷²⁵⁷ P3587 (Charles Kirudja, izjava svjedoka, 17. novembar 2010.), par. 122.

⁷²⁵⁸ P3601 (UNPROFOR, Izvještaj o situaciji br. 6, 26. septembar 1992.), str. 6.

⁷²⁵⁹ P3117 (Jakov Marić, izjava svjedoka, 11. mart 2000.), str. 3.

⁷²⁶⁰ P365 (Grgo Stojić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 6.-7. juni 2002.), str. 6766, 6771.

⁷²⁶¹ P365 (Grgo Stojić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 6.-7. juni 2002.), str. 6771.

⁷²⁶² P365 (Grgo Stojić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 6.-7. juni 2002.), str. 6772-6773; P368 (Potvrda o iseljavanju, 21. septembar 1992.).

⁷²⁶³ P376 (Dozvola za ulazak u Hrvatsku, 11. novembar 1992.).

⁷²⁶⁴ P365 (Grgo Stojić, transkript iz predmeta *Brđanin*, 6.-7. juni 2002.), str. 6806, 6829.

175.000 dinara za troškove prijevoza, kao i autobusku kartu, porodici ovog svjedoka je dozvoljeno da se "preseli".⁷²⁶⁵

1716. Godine 1992., iz opštine Sanski Most otišli su skoro svi Muslimani.⁷²⁶⁶ **Karabeg** je izjavio da je, u periodu od kraja 1992. do marta 1995., svake godine obavljana razmjena ljudi, koji su prevoženi u četiri ili pet konvoja od po pet do deset autobusa iz Travnika za Turbe.⁷²⁶⁷ **Karabeg** je, kao predsjednik "Ratnog predsjedništva", lično dočekivao te konvoje i od ljudi iz tih konvoja saznao je detalje o situaciji u Sanskom Mostu.⁷²⁶⁸ Dana 13. oktobra 1995., u toj opštini je ostalo samo 575 nesrba.⁷²⁶⁹ **Vinko Nikolić** je procijenio da je tokom rata u opštini Sanski Most ostalo živjeti više od 8.000 Muslimana i Hrvata.⁷²⁷⁰ **Boro Tadić** je u svom svjedočenju izjavio da su Muslimani i Hrvati iz svih opština otišli na područja koja su kontrolisale njihove vojske i gdje su pripadnici njihovih nacionalnosti bili u većini.⁷²⁷¹ Ljudi su se selili zbog straha od nadolazećih sukoba, pogoršanja opšte bezbjednosne situacije i ekonomskih i socijalnih prilika.⁷²⁷² MUP je procijenio da je do februara 1995., u opštini ostalo oko 3.350 bosanskih Muslimana i 1.050 bosanskih Hrvata.⁷²⁷³

1717. **Radoslav Daničić** je izjavio da je u Sanskom Mostu tokom cijelog rata ostao značajan broj Muslimana.⁷²⁷⁴

Odlazak iz opštine nakon zatočenja

1718. Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi o više ljudi iz opštine Sanski Most koji su otišli, nakon što su bili zatočeni u zatočeničkim objektima u opštini ili drugdje, na primjer u logoru Manjača u opštini Banjaluka. Na primjer, **Karabeg**, koji je bio zatočen u logoru Manjača, izjavio je da je 31. oktobra 1992. bio u konvoju zatočenika za razmjenu koji je upućen iz logora Manjača u Travnik.⁷²⁷⁵ **Sakib Muhić** je izjavio da su

⁷²⁶⁵ P3611 (Ahmet Zulić, izjava svjedoka, 22. februar 2010.), par. 140.

⁷²⁶⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1207.

⁷²⁶⁷ P3252 (Mirzet Karabeg, transkript iz predmeta *Karadžić*, 13. septembar 2011.), str. 18700.

⁷²⁶⁸ P3252 (Mirzet Karabeg, transkript iz predmeta *Karadžić*, 13. septembar 2011.), str. 18700.

⁷²⁶⁹ P3252 (Mirzet Karabeg, transkript iz predmeta *Karadžić*, 13. septembar 2011.), str. 18707-18708.

⁷²⁷⁰ D892 (Vinko Nikolić, izjava svjedoka, 13. januar 2014.), par. 12; Vinko Nikolić, T. 31279-31280.

⁷²⁷¹ D861 (Boro Tadić, izjava svjedoka, 2. juli 2014.), par. 13, 27.

⁷²⁷² D861 (Boro Tadić, izjava svjedoka, 2. juli 2014.), par. 27.

⁷²⁷³ P3850 (Stanovništvo po opštinama za 1991. i 1995., MUP, Odjeljenje Centra državne bezbjednosti, februar 1995.), str. 8.

⁷²⁷⁴ D1321 (Radoslav Daničić, izjava svjedoka, 19. juni 2014.), par. 25.

⁷²⁷⁵ P3252 (Mirzet Karabeg, transkript iz predmeta *Karadžić*, 13. septembar 2011.), str. 18700; P3248 (Mirzet Karabeg, izjava svjedoka, 25. juli 1999.), str. 1.

zatočnici rođeni prije 1953. godine, među kojima je bio i on, pušteni iz logora Manjača već u novembru, a da su drugi pušteni mjesec dana kasnije.⁷²⁷⁶ Svjedok je otišao u Karlovac, a zatim u inostranstvo.⁷²⁷⁷ **Enis Šabanović** je izjavio da je 24. novembra 1992. iz Manjače pušteno čak 1.400 zatočenika, među kojima je bio i on, i premješteno u Karlovac.⁷²⁷⁸ Nakon nekoliko dana otišao je u inostranstvo i za stalno se vratio u Sanski Most tek nakon 20. juna 1996.⁷²⁷⁹ **Draganović**, koji je takođe bio zatočen u logoru Manjača, izjavio je da je logor zatvoren 16. decembra 1992. uslijed međunarodnog pritiska.⁷²⁸⁰ On je otišao u Njemačku 25. decembra 1992.⁷²⁸¹ **Rajif Begić** je u svom svjedočenju izjavio da je, zajedno s drugima s tog područja, iz logora "Krings" u Sanskom Mostu prebačen u logor Manjača u julu 1992.⁷²⁸² Prije toga, njegova majka i najmlađi brat bili su prebačeni iz logora "Krings" u centralnu Bosnu i Hercegovinu.⁷²⁸³ SJB Sanski Most bio je odgovoran za transport "zarobljenika" iz objekta "Betonirka", fabrike "Krings" i sportske dvorane u logor Manjača i pružao je obezbjeđenje i pratnju za transporte kojima su vršena preseljenja na druga područja.⁷²⁸⁴ Oko 18. avgusta 1992., SJB Sanski Most takođe je pružao obezbjeđenje i pratnju za transport ljudi koji su preseljavani na druga područja.⁷²⁸⁵ **Begić** je u logoru Manjača ostao do 16. decembra 1992., kada su ga pustili jer je logor raspušten i on je, s drugim zatočenicima, otišao u Karlovac.⁷²⁸⁶

1719. **Marić**, koji je bio zatočen u logoru Batković, izjavio je da je iz tog logora prebačen u Kamenicu 23. juna 1993. i da su 20. jula 1993., približno u 02:00 sata, on i još 60 katolika razmijenjeni u Čelebićima, u blizini Livna.⁷²⁸⁷

Zaključci Pretresnog vijeća

⁷²⁷⁶ P3426 (Sakib Muhić, izjava svjedoka, 11. april 2000.), str. 1-2, 10.

⁷²⁷⁷ P3426 (Sakib Muhić, izjava svjedoka, 11. april 2000.), str. 10.

⁷²⁷⁸ P3124 (Enis Šabanović, izjava svjedoka, 19. februar 2001.), str. 1-2, 17-18.

⁷²⁷⁹ P3124 (Enis Šabanović, izjava svjedoka, 19. februar 2001.), str. 18.

⁷²⁸⁰ P3293 (Adil Draganović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 30. oktobra 1999., str. 15.

⁷²⁸¹ P3293 (Adil Draganović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 30. oktobra 1999., str. 15, izjava svjedoka od 7. jula 2000., str. 6.

⁷²⁸² Rajif Begić, T. 2172.

⁷²⁸³ Rajif Begić, T. 2173.

⁷²⁸⁴ P2900 (Izveštaj CSB-a Banjaluka, 18. avgust 1992.), str. 8, 11, 16.

⁷²⁸⁵ P2900 (Izveštaj CSB-a Banjaluka, 18. avgust 1992.), str. 16.

⁷²⁸⁶ Rajif Begić, T. 2172-2173.

⁷²⁸⁷ P3117 (Jakov Marić, izjava svjedoka, 11. mart 2000.), str. 5; P3118 (Jakov Marić, svjedočenje u predmetu *Brđanin*, 16. oktobar 2002.), str. 10837, 10839.

1720. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje činjenicu o kojoj je presuđeno 1207, prema kojoj su do kraja 1992. godine skoro svi bosanski Muslimani otišli iz opštine Sanski Most. Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje je iznio Daničić, da je u Sanskom Mostu tokom cijelog rata ostao značajan broj Muslimana, što protivrječi činjenici o kojoj je presuđeno 1207. Pretresno vijeće napominje sljedeće: (a) Daničićeva tvrdnja o "značajnom broju" bosanskih Muslimana koji su ostali u Sanskom Mostu je neodređena; i (b) s obzirom na udio bosanskih Muslimana u stanovništvu Sanskog Mosta kao cjeline, Pretresno vijeće ne može bez daljnjih detalja ocijeniti koliko bi bosanskih Muslimana bilo dovoljno da bi ukupno predstavljali "značajan broj". Prema tome, Pretresno vijeće ne smatra da su dokazi koje je iznio Daničić dovoljno pouzdani u tom pogledu da bi pobili dotičnu činjenicu o kojoj je presuđeno. Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje je iznio Vinko Nikolić, da je u opštini tokom rata ostalo oko 8.000 bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata. Pretresno vijeće napominje da svjedok: (a) tokom unakrsnog ispitivanja nije mogao da pruži detalje u vezi s tim koliko je od tih 8.000 ljudi bilo bosanskih Muslimana; (b) nije imao nikakvu osnovu za tu brojku, osim što je rekao da se radilo o "slobodnoj proceni" do koje je došao "spontano"; (c) nije mogao opravdati taj broj u svjetlu drugih dokaza koji su mu predloženi i koju ukazuju na to da je broj bio znatno niži nego što je on tvrdio. Prema tome, Pretresno vijeće ne smatra da su dokazi koje je iznio Nikolić dovoljno pouzdani u tom pogledu da bi pobili činjenicu o kojoj je presuđeno.

Politika Kriznog štaba Sanski Most i postupci VRS-a

1721. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su odluke civilnih i vojnih organa koji su djelovali u Sanskom Mostu od 20. maja 1992. pa nadalje bile usmjerene na odlazak bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz opštine Sanski Most, kako je pokazano dolje u tekstu i konkretno navedeno u uredbi od 24. maja 1992. koju je potpisao Branko Basara, kao i u odlukama i uputstvima, kao što su zahtjevi da se potpišu izjave o lojalnosti, koje je izdavao Krizni štab Sanski Most.

1722. Vrkeš, predsjednik lokalnog SDS-a koji je bio zadužen za uklanjanje i razmjenu stanovništva i zarobljenika, izjavio je da Muslimani istorijski nisu dio regiona Sanskog Mosta i da ih treba raseliti iz Sanskog Mosta kako bi taj grad postao čisto srpski. Na Radiju Sanski Most objavljivani su proglašeni u kojima je objavljivano da će se omogućiti odlazak bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, te da se zainteresovane osobe prijave

opštinskim vlastima i registruju svoju namjeru da odu. Pretresno vijeće podsjeća na svoje zaključke u poglavlju 4.1.7 u vezi s odlukama Kriznog štaba ARK-a u pogledu preseljenja ljudi s teritorije ARK-a. Dana 29. maja 1992., Krizni štab ARK-a je usvojio princip "porodica za porodicu", prema kojem je bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima dozvoljeno da odu s područja ARK-a pod uslovom da se Srbima izvan "srpskih autonomnih oblasti i regija" dozvoli da se dosele na područje ARK-a i republike bosanskih Srba. Krizni štab Sanski Most zahtijevao je od nesrba da plate naknade i neplaćene račune ili da potpišu izjave kojima svoju nepokretnu i pokretnu imovinu predaju republici bosanskih Srba, kako bi otišli iz opštine. Oni kojima je bilo dozvoljeno da odu morali su da potpišu dokument u kojem je stajalo da odlaze trajno i dobrovoljno.

1723. Pretresno vijeće podsjeća na svoje zaključke u vezi s razaranjem u toj opštini (v. poglavlje 4.12.3) u vezi s postupcima vojnih organa koji su djelovali u opštini Sanski Most. Pretresno vijeće konstatuje da je 6. krajiška brigada VRS-a, zajedno s TO-om i paravojnim grupama, uključujući SOS, izvela napade i kampanje granatiranja kako bi "očistila" većinski muslimanska sela i zaseoke, u skladu s politikom Kriznog štaba i SDS-a. Premještanja i evakuacije su vršili 6. krajiška brigada, TO i paravojne formacije.⁷²⁸⁸ Pored toga, intenzivno granatiranje s položaja izvan ciljanih naselja ili sela prouzrokovalo je veliku štetu, i natjeralo stanovnike tih sela na bijeg.

1724. Pretresno vijeće podsjeća i na svoje zaključke u vezi s ubistvima, protivpravnim zatočenjem, razaranjem, oduzimanjem ili pljačkom imovine i nametanjem i održavanjem mjera ograničavanja i diskriminacije u ovoj opštini, u poglavljima 4.12.1, 4.12.2, 4.12.3, 4.12.4 i 4.12.6.

Konkretni napadi u opštini Sanski Most

1725. Pretresno vijeće podsjeća na svoje zaključke u vezi s napadima izvedenim 26. i 27. maja 1992. na Mahalu, Muhiće i Otoku, koji su svi bili muslimanska naselja u gradu Sanskom Mostu (v. poglavlje 4.12.3), i konstatuje da je 6. krajiška brigada natjerala stanovnike tih naselja da napuste svoje domove. Pretresno vijeće konstatuje da je 6.

⁷²⁸⁸ Pretresnom vijeću su predočeni Branka Basare da su "protjerivanja i hapšenja" bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata vršile paravojne grupe i opštinske vlasti i da VRS u tome nije učestvovao. Međutim, Pretresnom vijeću je predočena velika količina pouzdanih dokaza koji pokazuju da je VRS učestvovao u više radnji, uključujući premještanja i evakuacije. Shodno tome, Pretresno vijeće ne smatra da je Basarino svjedočenje u tom pogledu pouzdano i neće ga dalje razmatrati.

krajiška brigada rekla stanovnicima Mahale da oni koji ne žele da se bore treba da odu iz tog naselja i za tu evakuaciju im dala tri sata, prije nego što je započela napad. Nakon što ih je okupila u Krkojevcima, 6. krajiška brigada je evakuisala žene, djecu, starije osobe i vojno sposobne muškarce, i to prvo u Pobrjeđe 29. maja 1992. Oko 2. juna 1992., svi su bili okupljeni i autobusima prebačeni za Veliku Kladušu.

1726. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u vezi s napadom na muslimansko selo Hrustovo u poglavljima 4.12.1, *Incident 7.2 iz Priloga A Optužnici*, 4.12.3 i 4.12.4, te konstatuje da su počinioci tog napada primorali preživjele stanovnike sela, zajedno s oko 200 stanovnika okolnih sela, da idu u Doboj, gdje su postupili po naređenju srpskih vojnika da se snađu i sami pronađu put do teritorije pod kontrolom Muslimana, što su i učinili.

1727. Pretresno vijeće podsjeća i na svoj zaključak u poglavlju 4.12.6 u vezi s nametanjem i održavanjem mjera ograničavanja i diskriminacije u toj opštini i konstatuje da je jedan bosanski Hrvat iz Sanskog Mosta dobio dozvolu da ode iz opštine 21. septembra 1992., nakon što su bile nametnute mjere konkretno navedene u poglavlju 4.12.6 i emitovani proglasi kojima su nesrbi obaviješteni o tome šta treba da učine da bi otišli iz opštine. Pretresno vijeće konstatuje da je taj čovjek otišao u Hrvatsku u decembru 1992.

Konkretni konvoji koji su odlazili iz opštine Sanski Most

1728. Pretresno vijeće konstatuje da je 19. maja 1992., Boško Banjac, član Kriznog štaba Sanski Most, organizovao odlazak dijela grupe bosanskih Muslimana⁷²⁸⁹ iz opštine. Ti ljudi su krajem maja kamionom prevezeni u opštinu Bihać pod pratnjom srpskih vojnika.

1729. Pretresno vijeće dalje konstatuje da su u maju i junu 1992., najmanje dva konvoja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata otišla iz opštine Sanski Most za Veliku Kladušu. U prvom konvoju bilo je oko 1.200 žena, djece i starijih ljudi iz Mahale, koje je u maju 1992. policija bosanskih Srba pod pratnjom izvela iz grada protiv njihove volje. U drugom konvoju, koji je otišao 11. juna 1992., bilo je 850

⁷²⁸⁹ Pretresno vijeće napominje da je u toj grupi bilo 3.000 Muslimana, od kojih je neutvrđeni broj bio iz opštine Sanski Most.

bosanskih Muslimana kojima su stražari pod upravom Davidovića, komandanta srpskog Kriznog štaba u Banjaluci, prijetili oružjem i primorali ih da se ukrcaju u autobuse.

1730. Pretresno vijeće takođe konstatuje da su u avgustu i septembru 1992. barem tri konvoja koje su organizovale opštinske vlasti bosanskih Srba i koji su bili pod pratnjom civilne i Vojne policije bosanskih Srba, prevezla ukupno najmanje 6.100 bosanskih Muslimana iz opštine Sanski Most u Travnik. Pretresno vijeće smatra da se gore upotrijebljeni izraz "opštinske vlasti bosanskih Srba" odnosi na Krizni štab i SDS Sanski Most. Pretresno vijeće je ovaj zaključak izvelo na osnovu predočenih dokaza koji pokazuju njihovu konkretnu ulogu u organizovanju konvoja u tom periodu. U jednom od ta tri konvoja, koji je otišao 17. avgusta 1992., bilo je najmanje 1.600 ljudi iz grada Sanskog Mosta, kojima je rano tog jutra naređeno da odu iz grada. Jedan od bosanskih Muslimana koji je, s dozvolom opštinskih vlasti, otišao u Travnik konvojem iz avgusta, učinio je to zbog prijetnji i granatiranja kuća u Lukavici.

1731. Pored toga, Pretresno vijeće konstatuje da su u julu 1992., Mitra i još jedan vojnik, nakon napada na Hrustovo, odveli jednu Muslimanku i njenu djecu iz Hrustova u Tominu (v. poglavlja 4.12.3 i 4.12.4). Dvije sedmice kasnije, srpski vojnici su im rekli da idu pješice na teritoriju pod kontrolom Muslimana.

1732. Pretresnom vijeću su predočeni dokazi da je, svake godine od kraja 1992. do marta 1995., u Turbetu razmijenjeno po četiri do pet konvoja iz opštine Sanski Most u kojima je bilo po pet do deset autobusa. Jedan od tih konvoja bio je konvoj od 3. septembra 1994., u kojem je bilo 500 nesrba kojih su većinom bili bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, a neki su bili iz Sanskog Mosta, i koji su bili primorani da odu iz Sanskog Mosta, te su došli u Turbe.⁷²⁹⁰ S obzirom na pouzdane dokaze o tome da su Krizni štab i SDS Sanski Most organizovali transport bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz opštine na odredišta u Bosni i Hercegovini i van nje u periodu od maja 1992. do septembra 1992., Pretresno vijeće izvodi zaključak da su Krizni štab i SDS Sanski Most organizovali transport ljudi za Turbe.

Zaključak Pretresnog vijeća u vezi s odlascima iz opštine Sanski Most

⁷²⁹⁰ Pretresno vijeće napominje da su mu predočeni dokazi o tome da su neki nesrbi, uključujući bosanske Muslimane, iz opštine Sanski Most, bili u konvoju od 3. septembra 1994.

1733. U zaključku, Pretresno vijeće konstatuje da su bosanski Muslimani i bosanski Hrvati otišli iz opštine Sanski Most nakon implementacije odluka Kriznog štaba i SDS-a i postupaka jedinica VRS-a, TO-a, MUP-a i paravojnih grupa koje su djelovale u opštini, koji su obuhvatali prijetnje, granatiranje, palež privatne imovine, ubijanje i hapšenja (v. zaključke Pretresnog vijeća u poglavljima 8.3 i 8.9), kao i premještanja konvojima, kako je konkretno navedeno gore. U periodu od 27. maja 1992. do 13. oktobra 1995., skoro svi bosanski Muslimani i bosanski Hrvati su otišli iz opštine Sanski Most. Konkretno, ogromna većina bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz opštine Sanski Most otišla je iz opštine do kraja 1992.

1734. Pretresno vijeće će dalje razmatrati incidente, detaljno iznesene gore u prethodnim odjeljcima, u vezi s tačkom 3 i tačkama 7 i 8 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Razmjene i odlasci iz zatočeničkih objekata

1735. Pretresno vijeće konstatuje da je 31. oktobra 1992., jedan bosanski Musliman iz opštine Sanski Most, koji je bio zatočen u logoru Manjača, upućen u Travnik u okviru razmjene. U novembru i decembru 1992., tri zatočenika, bosanska Muslimana iz opštine Sanski Most, koja su bila zatočena u logoru Manjača, otišla su u Karlovac, u Hrvatskoj. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavljima 4.1.2, *Incident 1.2 iz Priloga C Optužnici*, i 4.1.7, te konstatuje da su vlasti u logoru Manjača razmijenile ta četiri zatočenika.⁷²⁹¹

1736. Pretresno vijeće konstatuje da je 20. jula 1993., jedan bosanski Hrvat iz opštine Sanski Most, koji je bio zatočen u logoru Batković, razmijenjen u Čelebićima, u blizini Livna. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.2.2, *Incident 2.1 iz Priloga C Optužnici*, te konstatuje da su vlasti u logoru Batković razmijenile tog zatočenika.

1737. Pretresno vijeće će dalje razmotriti gore navedene incidente u vezi s tačkama 3, 7 i 8 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

1738. Pretresnom vijeću su predloženi dokazi o razmjeni zatočenika iz logora Manjača u Travnik 31. oktobra 1992., razmjeni 60 katolika zatočenih u logoru Batković 20. jula

⁷²⁹¹ Što se tiče dokaza koje je Adil Draganović iznio u vezi s odlaskom jednog bosanskog Muslimana koji je bio zatočen u logoru Manjača, Pretresnom vijeću nisu predloženi dokazi u vezi s okolnostima njegovog odlaska i ono ga neće dalje razmatrati.

1993. i odlasku približno 1.400 zatočenika iz logora Manjača u Hrvatsku u novembru u decembru 1992. Međutim, Pretresnom vijeću nisu predloženi dokazi o tome iz kojih su opština ti zatočenici bili.⁷²⁹² Pretresno vijeće stoga neće dalje razmatrati te incidente u vezi ni sa jednom tačkom Optužnice.

⁷²⁹² Za pristup Pretresnog vijeća u vezi s tačkama Optužnice 7 i 8, v. Dodatak B.

4.13 Opština Sokolac

4.13.1 Ubistvo

Incident 8.1 iz Priloga A Optužnici

1739. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ubijanje najmanje 40 muškaraca u selu Novoseoci u opštini Sokolac dana 22. septembra 1992. ili približno tog datuma.⁷²⁹³ Međutim, optužba za ubistvo nije ograničena samo na incidente iz priloga Optužnici.⁷²⁹⁴ Shodno tome, Pretresno vijeće nije zanemarilo dokaze koji izlaze izvan okvira incidenta 8.1 iz Priloga A Optužnici. Odbrana je iznijela argument da dokazi koje je predložilo tužilaštvo nisu dovoljni da bi se utvrdilo da su počinioci tog incidenta bili vojnici VRS-a.⁷²⁹⁵ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno 1237 i 1238 u vezi s ovim incidentom. Pored toga, Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli **Munira Selmanović**, bosanska Muslimanka iz muslimanskog sela Novoseoci u opštini Sokolac;⁷²⁹⁶ **Milan Tupajić**, koji je od 1991. godine bio predsjednik Skupštine opštine Sokolac, a od aprila 1992. do 1996. predsjednik Kriznog štaba Sokolac;⁷²⁹⁷ **John Clark**, forenzički patolog;⁷²⁹⁸ **Ewa Tabeau**, demograf i statističar;⁷²⁹⁹ kao i dokumentarni dokazi, i ono konstatuje da ti dokazi ne pobijaju činjenice o kojima je presuđeno.⁷³⁰⁰

⁷²⁹³ Optužnica, par. 39, 59, 62, incident 8.1 iz Priloga A Optužnici.

⁷²⁹⁴ Za više detalja u vezi s ovim pitanjem, v. Dodatak B.

⁷²⁹⁵ Završni podnesak odbrane, par. 1492-1498.

⁷²⁹⁶ P717 (Munira Selmanović, izjava svjedoka, 23. januar 2009.), str. 1, par. 1-2.

⁷²⁹⁷ P3170 (Milan Tupajić, transkript iz predmeta *Krajišnik*, 28.-29. juni 2005.), str. 15321, 15469, 15471; P3182 (Pismo ostavke Milana Tupajića, 9. oktobar 1992.).

⁷²⁹⁸ John Clark, T. 17185; P2236 (Biografija Johna Clarka); P2257 (John Clark, transkript iz predmeta *Krstić*, 30. i 31. maj 2000.), str. 3897-3899; P2258 (John Clark, transkript iz predmeta *Karadžić*, 10. januar 2012.), str. 22692-22693.

⁷²⁹⁹ Ewa Tabeau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tabeau, 5. novembar 2013.).

⁷³⁰⁰ **Munira Selmanović**: P717 (Munira Selmanović, izjava svjedoka, 23. januar 2009.), par. 1, 7-10, 12-13, 17-23; Munira Selmanović, T. 6715, 6719, 6723-6727, 6817-6828, 6835-6836; P726 (Spisak ljudi ubijenih u Novoseocima 22. septembra 1992., koji je sastavila Munira Selmanović, 16. novembra 2012.), str. 1-2; P727 (Izveštaj o ekshumaciji grobnice Ivan Polje, 4.-8. septembar 2000.). **Milan Tupajić**: P3170 (Milan Tupajić, transkript iz predmeta *Krajišnik*, 28.-29. juni 2005.), str. 15321, 15427-15430, 15435-15439, 15469, 15471; P3182 (Pismo ostavke Milana Tupajića, 9. oktobar 1992.). **John Clark**, **Ewa Tabeau** i **forenzički dokumentarni dokazi**: P2262 (John Clark, Izveštaj o obdukciji posmrtnih ostataka iz grobnica Jama Paklenik i Ivan Polje, 2000.), str. 1, 14-17; P2791 (Ewa Tabeau, redigovana tabela imena uz izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 30. avgust 2013.), str. 3; P2796 (Ewa Tabeau, izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 3, 20-21, 32-33; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 279-287; sva forenzička dokumentacija u vezi s ovim incidentom iz priloga Optužnici uvrštena je u spis na osnovu odluka Pretresnog vijeća o prihvatanju dokaza bez posredstva svjedoka, koje su obje donesene 31. januara 2014; P7529 (Izveštaj o ekshumaciji koji je sastavio sudija Ibrahim Hadžić, 2000.), str. 9-11. **Dokumentarni dokazi**: P3822 (Borbeni izvještaj Komande 2. romanijske motorizovane brigade, 22. septembar 1992.), str. 1-2; P4162 (Associated Press: "41 Muslims finally buried in Bosnia", 5. novembar 2000.), str. 1-3; P4106 (Komanda DK-a, Prijedlog za vanredno unapređenje, 12. septembar 1995.).

1740. Dana 14. septembra 1992, Galić je svim jedinicama SRK-a izdao operativno naređenje kojim je naredio, između ostalog, da 2. romanijska brigada "stvar[a] uslove i produži[i] dejstva u cilju ovladavanja Olovom".⁷³⁰¹ Dana 20. septembra 1992., Krstić, komandant 2. romanijske brigade, naredio je da se napad po pravcu Kruševo-Olovo-Paklenik-Grabovica u opštini Sokolac produži primjenom raznovrsnih ofanzivnih borbenih radnji.⁷³⁰² Borbena dejstva trebalo je da izvedu 1. motorizovani bataljon, 5. motorizovani bataljon, oklopni bataljon i brigadna artiljerijska grupa u roku od četiri do pet dana.⁷³⁰³

1741. Dana 22. septembra 1992., pripadnici 2. romanijske brigade VRS-a okružili su selo Novoseoci i, premda nije bilo oružanog otpora, ubili 40 do 45 muškaraca, civila muslimanske nacionalnosti, a žene i djecu ukrcali u autobuse i odvezli ih u Sarajevo.⁷³⁰⁴ **Munira Selmanović** je u svom svjedočenju izjavila da je izgledalo da je Momčilo Pajić, Srbin iz Sokoca koji je često dolazio u Novoseoce, bio na čelu tih ljudi koji su opkolili selo.⁷³⁰⁵ Prije ubijanja, Pajić je rekao mještanima da čeka "naređenja iz Sokoca".⁷³⁰⁶ U jednom trenutku prije ubijanja, Pajić je poslao Devlu Karić da dovede svog muža Naila Karića, koji nije bio među zatočenim mještanima na Metaljci, području u blizini sela Novoseoci.⁷³⁰⁷ Svjedokinja je čula dva pucnja iz pravca u kojem je otišla Devla Karić, a kada se Nail Karić kasnije pridružio mještanima, rekao im je da je vidio tijelo svoje žene na putu od Pavičića do Metaljke.⁷³⁰⁸ Nail Karić im je rekao da mu je žena ustrijeljena i zaklana.⁷³⁰⁹ Prema bilješci u dnevniku SJB-a Stari Grad, 22. ili 23. septembra 1992., "Karić Delva - izbjeglica" ubijena je od strane "četnika" prilikom prolaska izbjeglica iz sela Novoseoci za Hrešu.⁷³¹⁰ General Krstić je 22. septembra 1992. obavijestio Glavni štab VRS-a da je "[u] toku dana vršeno [...] čišćenje sela

⁷³⁰¹ P7408 (Borbena naređenja SRK-a koje je izdao Galić, 14. septembar 1992.).

⁷³⁰² P6641 (Naređenje 2. romanijske brigade za napad, 20. septembar 1992.), str. 1-2, 4.

⁷³⁰³ P6641 (Naređenje 2. romanijske brigade za napad, 20. septembar 1992.), str. 1-2.

⁷³⁰⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1237.

⁷³⁰⁵ P717 (Munira Selmanović, izjava svjedoka, 23. januar 2009.), par. 12.

⁷³⁰⁶ P717 (Munira Selmanović, izjava svjedoka, 23. januar 2009.), par. 12, 17; Munira Selmanović, T. 6726.

⁷³⁰⁷ P717 (Munira Selmanović, izjava svjedoka, 23. januar 2009.), par. 8, 14; Munira Selmanović, T. 6724.

⁷³⁰⁸ P717 (Munira Selmanović, izjava svjedoka, 23. januar 2009.), par. 14; P549 (Bilježnice policijske stanice Stari Grad, april 1992.), str. 140; P726 (Spisak ljudi ubijenih u Novoseocima 22. septembra 1992., koji je sastavila Munira Selmanović, 16. novembra 2012.), str. 2.

⁷³⁰⁹ P717 (Munira Selmanović, izjava svjedoka, 23. januar 2009.), par. 14; P549 (Bilježnice policijske stanice Stari Grad, april 1992.), str. 140.

⁷³¹⁰ P549 (Bilježnice policijske stanice Stari Grad, april 1992.), str. 140.

Novoseoci".⁷³¹¹ **Milan Tupajić** je izjavio da je od ubijanja u Novoseocima obaviješten u večernjim satima 22. septembra 1992.⁷³¹²

1742. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su, 22. septembra 1992., pripadnici 2. romanijske brigade VRS-a, među kojima je bio Momčilo Pajić, okružili muslimansko selo Novoseoci i, usprkos tome što u selu nije bilo oružanog otpora, ubili 40 do 45 muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su bili civili. Pajić je prije toga poslao jednu ženu, Devlu Karić, da dovede svog muža. Nakon što je otišla čuli su se pucnji, a njen muž je našao njeno tijelo. Na osnovu činjenice da je 2. romanijska brigada VRS-a okružila selo i zatim u njemu ubila 40 do 45 muškaraca, Pretresno vijeće konstatuje da su pripadnici te jedinice ubili i Devlu Karić. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ove incidente u vezi s tačkama 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

4.13.2 Protivpravno zatočenje i okrutno ili nečovječno postupanje u zatočeničkim objektima

1743. Incidenti 18.1 i 18.2 iz Priloga C Optužnici nisu dio Optužnice, shodno odluci na osnovu pravila 73bis(D) od 2. decembra 2011. Tužilaštvo nije predložilo dokaze ni o jednom zatočeničkom centru u opštini Sokolac. Shodno tome, Pretresno vijeće konstatuje da optužba za zatočenje u ovoj opštini nije dokazana.

4.13.3 Uništavanje privatne i javne imovine, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte

1744. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za bezobzirno uništavanje privatne imovine, uključujući kuće i poslovne objekte, i javnih dobara, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte, navedeno u incidentu 14 iz Priloga D Optužnici, u opštini Sokolac, u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁷³¹³ Konkretno, u Optužnici se navodi da su džamije u Kruševcima, Knežini, Kaljini, Novoseocima i Koštici uništene u periodu od barem avgusta do septembra 1992.⁷³¹⁴ Pretresno vijeće je u vezi s ovim incidentom formalno primilo na znanje činjenicu o kojoj je presuđeno broj 1239. Pored toga, Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli **Milan**

⁷³¹¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1238.

⁷³¹² P3170 (Milan Tupajić, transkript iz predmeta *Krajišnik*, 28.-29. juni 2005.), str. 15428-15429.

⁷³¹³ Optužnica, par. 47, 52, 59(i), incident 14 iz Priloga D Optužnici.

⁷³¹⁴ Optužnica, incident 14 iz Priloga D Optužnici.

Tupajić, koji je od 1991. godine bio predsjednik Skupštine opštine Sokolac, a od aprila 1992. do 1996. predsjednik Kriznog štaba Sokolac,⁷³¹⁵ i **András Riedlmayer**, bibliograf i stručnjak za dokumentiranje umjetničke građe,⁷³¹⁶ i ono smatra da su ta svjedočenja u skladu s tom činjenicom o kojoj je presuđeno.⁷³¹⁷

1745. U periodu od kraja jula do kraja septembra 1992., 2. romanijska brigada VRS-a napala je i razorila nekoliko muslimanskih sela u opštini Sokolac, uključujući Pihlice, Kaljinu, Šahbegoviće, Manguriće i Meljine.⁷³¹⁸ **Milan Tupajić** je dodao da je došlo do sukoba između te brigade i mještana u selu Donje Babine i da su sela Šaševci, Pridvorica, Grabenice, Išerić Brdo i Ivazovići spaljena i uništena.⁷³¹⁹ Napadi su počinjali artiljerijskom vatrom, nakon čega bi uslijedili upadi pješadije, a završavali su se paljenjem sela.⁷³²⁰ **Tupajić** je konkretno rekao da su se stanovnici, nakon što su sela tučena artiljerijskom vatrom, povukli i da je stoga pješadija naišla na slab otpor.⁷³²¹ Svjedok je takođe konkretno rekao da su inženjerci iz brigade digli u vazduh džamiju u Novoseocima.⁷³²² U tim napadima dignuto je u vazduh ili razoreno svih pet džamija u opštini Sokolac – džamije u Knežini, Kruševcima, Kaljini, Novoseocima i Košutici.⁷³²³ Prema izvještaju **Andrása Riedlmayera**, objekti u blizini džamije ostali su u dobrom stanju.⁷³²⁴

1746. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su u periodu od kraja jula do kraja septembra 1992., inženjerci 2. motorizovane romanijske brigade VRS-a napali i razorili nekoliko muslimanskih sela u opštini Sokolac, uključujući Pihlice, Kaljinu, Šahbegoviće, Manguriće i Meljine, kao i sela Šaševci, Pridvorica, Grabenice, Išerić Brdo i Ivazovići. Napadi su počinjali artiljerijskom vatrom, nakon čega bi se

⁷³¹⁵ P3170 (Milan Tupajić, transkript iz predmeta *Krajišnik*, 28.-29. juni 2005.), str. 15321, 15469, 15471.

⁷³¹⁶ P2503 (Izvještaj vještaka **Andrása Riedlmayera**, decembar 2012.), par. 75; **András Riedlmayer**, T. 17888; P2504 (Biografija **Andrása Riedlmayera**), str. 1.

⁷³¹⁷ **Milan Tupajić**: P3170 (Milan Tupajić, transkript iz predmeta *Krajišnik*, 28.-29. juni 2005.), str. 15403-15409, 15413, 15427-15431. **András Riedlmayer**: P2503 (Izvještaj vještaka **Andrása Riedlmayera**, decembar 2012.), par. 47-48; P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka **Andrása Riedlmayera**), str. 123-128, 130-135; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka **Andrása Riedlmayera**); P2513 (Dodatak izvještaju vještaka **Andrása Riedlmayera**, 30. septembar 2013.), str. 32; P2514 (Tabela u programu *Excel* dostavljena kako bi se ažurirao izvještaj vještaka **Andrása Riedlmayera**, 27. septembar 2013.).

⁷³¹⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1239.

⁷³¹⁹ P3170 (Milan Tupajić, transkript iz predmeta *Krajišnik*, 28.-29. juni 2005.), str. 15403-15404, 15409.

⁷³²⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1239.

⁷³²¹ P3170 (Milan Tupajić, transkript iz predmeta *Krajišnik*, 28.-29. juni 2005.), str. 15409, 15413-15414, 15417.

⁷³²² P3170 (Milan Tupajić, transkript iz predmeta *Krajišnik*, 28.-29. juni 2005.), str. 15431.

⁷³²³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1239.

⁷³²⁴ P2510 (Formatirani zapisi uz izvještaj vještaka **Andrása Riedlmayera**), str. 125; P2511 (Baza podataka iz katastarske evidencije za izvještaj vještaka **Andrása Riedlmayera**).

stanovnici povukli, a onda je dolazila pješadija koja je nailazila na slab otpor. Sela su zatim spaljena. Tokom tih napada pripadnici brigade takođe su uništili džamije u Knežini, Kruševcima, Kaljini, Novoseocima i Košutici.⁷³²⁵ Pretresno vijeće će dalje razmotriti ove incidente u vezi s tačkom 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

4.13.4 Oduzimanje ili pljačka imovine

1747. Pretresno vijeće konstatuje da tužilaštvo nije predočilo dovoljne dokaze da bi dokazalo ovu optužbu.

Milan Tupajić

4.13.5 Prisilni rad i živi štitovi

1748. Pretresno vijeće konstatuje da tužilaštvo nije predočilo dovoljne dokaze da bi dokazalo ovu optužbu.

4.13.6 Nametanje i održavanje mjera ograničavanja i diskriminacije

1749. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za nametanje i održavanje mjera ograničavanja i diskriminacije bosanskim Muslimanima i/ili bosanskim Hrvatima u opštini Sokolac u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁷³²⁶ Pretresnom vijeću je predočeni dokazi koje je iznio **Milan Tupajić**, koji je od 1991. bio predsjednik Skupštine opštine Sokolac, a od aprila 1992. do 1996. predsjednik Kriznog štaba Sokolac,⁷³²⁷ kao i dokumentarni dokazi u vezi s ovom optužbom.

1750. Prema zapisniku sa sjednice Kriznog štaba Sokolac održane 15. maja 1992., Dragan Podinić je informisao Krizni štab Sokolac da je Opštinski odbor SDS-a Sokolac obrazovao kadrovsku komisiju za predlaganje kandidata za "određena rukovodeća mjesta u privredi i van privrede" i da je Opštinski odbor odlučio da radnici muslimanske nacionalnosti "mogu obavljati poslove i radne zadatke".⁷³²⁸ Na toj sjednici je iznesena konstatacija da je Krizni štab drvoprerađivačkog preduzeća "Romanija" donio odluku da radnici Muslimani ne dolaze na posao, te da bi u preduzeću "trebala da bude veća

⁷³²⁵ Pretresno vijeće smatra da se nazivi Košutica i Koštica odnose na istu džamiju.

⁷³²⁶ Optužnica, par. 47, 59(k).

⁷³²⁷ P3170 (Milan Tupajić, transkript iz predmeta *Krajišnik*, 28.-29. juni 2005.), str. 15321, 15469, 15471; P3182 (Pismo ostavke Milana Tupajića, 9. oktobar 1992.).

⁷³²⁸ P3175 (Zapisnik sa sjednice Kriznog štaba Sokolac, 15. maj 1992.), str. 1.

koordinacija [...] sa nadležnim" i da je ono dužno provoditi odluke Kriznog štaba Sokolac, a ne postupati samoinicijativno.⁷³²⁹ **Milan Tupajić** je izjavio da je bilo grupa "radnika Srba" koje su maltretirale radnike Muslimane i pokušavale ih spriječiti da dolaze na posao, ali da je Krizni štab Sokolac nastojao da eliminiše takve incidente.⁷³³⁰

1751. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je krizni štab drvoprerađivačkog preduzeća "Romanija" u opštini Sokolac donio odluku da radnici Muslimani ne dolaze na posao. Međutim, Pretresno vijeće ne smatra da dokazi pokazuju da su radnici Muslimani zaista i otpušteni s posla, posebno s obzirom na to da je Krizni štab Sokolac preduzeo korake da poništi odluku kriznog štaba preduzeća. Pretresno vijeće stoga neće dalje razmatrati taj incident u vezi ni sa jednom tačkom Optužnice.

4.13.7 Prisilno premještanje i deportacija

1752. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za prisilno premještanje i deportaciju bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz opštine Sokolac u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁷³³¹ Prisilna premještanja i deportacije su provodeni nametanjem restriktivnih i diskriminatornih mjera, hapšenjem i zatočenjem bez naloga, šikaniranjem, mučenjem, silovanjem i drugim djelima seksualnog nasilja, ubijanjem, razaranjem kuća, spomenika kulture i sakralnih objekata, kao i opasnošću da će se takva djela nastaviti – što je sve bilo usmjereno protiv bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata. Drugi su bili fizički protjerani.⁷³³² Odbrana je tvrdila da prisilno premještanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata u Sokocu nije zabilježeno jer su bosanski Muslimani i bosanski Hrvati sami tražili da budu "deportovani" i da su stoga premješteni dobrovoljno.⁷³³³ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom. Nadalje, Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli **Safet Gagula**, bosanski Musliman iz Knežine u opštini Sokolac (takođe razmotreno u poglavljima 4.2.2, *Incident 2.1 iz Priloga C Optužnici*, i 4.4.2, *Incident 8.1 iz Priloga C Optužnici*);⁷³³⁴ **Milan Tupajić**,

⁷³²⁹ P3170 (Milan Tupajić, transkript iz predmeta *Krajišnik*, 28.-29. juni 2005.), str. 15384; P3175 (Zapisnik sa sjednice Kriznog štaba Sokolac, 15. maj 1992.), str. 2-3.

⁷³³⁰ P3170 (Milan Tupajić, transkript iz predmeta *Krajišnik*, 28.-29. juni 2005.), str. 15383-15384.

⁷³³¹ Optužnica, par. 47, 59(f), 67-68, 70.

⁷³³² Optužnica, par. 70.

⁷³³³ Završni podnesak odbrane, par. 1486-1487.

⁷³³⁴ P2525 (Safet Gagula, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 12. juna 2001., str. 1-2, izjava vlastima Bosne i Hercegovine od 20. avgusta 1993., str. 1.

koji je od 1991. bio predsjednik Skupštine opštine Sokolac, a od aprila 1992. do 1996. predsjednik Kriznog štaba Sokolac;⁷³³⁵ i **Munira Selmanović**, bosanska Muslimanka iz muslimanskog sela Novoseoci u opštini Sokolac;⁷³³⁶ kao i dokumentarni dokazi u vezi s navodima o prisilnom premještanju i deportaciji iz opštine Sokolac, i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁷³³⁷

1753. **Safet Gagula** je izjavio da je opština Sokolac bila većinski srpska, da je selo Knežina bilo većinski muslimansko naselje u kojem je živjelo oko 2.000 ljudi.⁷³³⁸ U martu 1992., u Sokocu su postavljene barikade, a neki lokalni Srbi su se počeli pojavljivati u uniformama JNA i maskirnim uniformama, naoružani automatskim oružjem.⁷³³⁹ Tokom aprila 1992., u gradu Sokocu i okolnim selima stacioniralo se više paravojnih grupa, uključujući arkanovce, Bele orlove i neke lokalne grupe.⁷³⁴⁰ Muslimansko stanovništvo grada Sokoca i sela Knežina je u maju 1992. počelo napuštati svoje domove zbog toga što je vjerovalo da mu prijete nasilje i zbog toga što nije imalo zaštitu opštinskih vlasti.⁷³⁴¹ **Gagula** je potvrdio je mnogo Muslimana otišlo iz Knežine u drugoj polovini maja 1992. i da je to postalo izraženije krajem juna 1992.⁷³⁴² Većina Muslimana iz grada Sokoca otišla je za Olovo do kraja maja 1992., dok je većina Muslimana iz okolnih sela ostala.⁷³⁴³ Krajem maja ili početkom juna 1992., u osnovnoj školi u Knežini održan je sastanak Muslimana i Srba koji su sazvali kancelarija mjesne zajednice i vojna komanda Sokoca i na kojem su srpski predstavnici izjavili da će štititi muslimansko stanovništvo Knežine od paravojnih jedinica koje su tamo bile stacionirane.⁷³⁴⁴ Svjedok nije vjerovao da će ih zaštititi, već je mislio da su

⁷³³⁵ P3170 (Milan Tupajić, transkript iz predmeta *Krajišnik*, 28.-29. juni 2005.), str. 15321, 15469, 15471; P3182 (Pismo ostavke Milana Tupajića, 9. oktobar 1992.).

⁷³³⁶ P717 (Munira Selmanović, izjava svjedoka, 23. januar 2009.), str. 1, par. 1-2.

⁷³³⁷ **Safet Gagula**: P2525 (Safet Gagula, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 12. juna 2001., str. 4. **Milan Tupajić**: P3170 (Milan Tupajić, transkript iz predmeta *Krajišnik*, 28.-29. juni 2005.), str. 15374, 15376, 15399-15400, 15427-15430, 15435-15439. **Munira Selmanović**: P717 (Munira Selmanović, izjava svjedoka, 23. januar 2009.), par. 1, 9-10, 12-16, 18-21; Munira Selmanović, T. 6715, 6719, 6723-6727, 6821-6826, 6828; P726 (Spisak ljudi ubijenih u Novoseocima 22. septembra 1992., koji je sastavila Munira Selmanović, 16. novembra 2012.), str. 1-2. **Dokumentarni dokazi**: P3178 (Zapisnik sa sastanka Kriznog štaba Sokolac, 22. juni 1992.).

⁷³³⁸ P2525 (Safet Gagula, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 12. juna 2001., str. 2-3.

⁷³³⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1234.

⁷³⁴⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1236.

⁷³⁴¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1240.

⁷³⁴² P2525 (Safet Gagula, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 12. juna 2001., str. 5, izjava vlastima Bosne i Hercegovine od 20. avgusta 1993., str. 1.

⁷³⁴³ P2525 (Safet Gagula, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 12. juna 2001., str. 5, izjava vlastima Bosne i Hercegovine od 20. avgusta 1993., str. 1.

⁷³⁴⁴ P2525 (Safet Gagula, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 12. juna 2001., str. 5.

srpski predstavnici htjeli da Muslimani ostanu da bi obavljali poljoprivredne radove.⁷³⁴⁵ Jednom prilikom, svjedok se sreo s predsjednikom opštine Milanom Tupajićem i, kada mu je pomenuo da se Muslimani plaše i da odlaze iz opštine, Tupajić je rekao: "Neka idu gdje god im je volja. Ako išta pokušate protiv nas, unišćemo vas."⁷³⁴⁶ **Milan Tupajić** je izjavio da su 1992. godine svi mještani Muslimani otišli iz sela Knežina, osim dviju starijih onemoćalih žena koje su kasnije odvedene u selo Burate koje se nalazi između opština Sokolac i Rogatica, gdje je još bilo Muslimana.⁷³⁴⁷ Takođe je izjavio da je, kao predsjednik Kriznog štaba Sokolac i usprkos formalnoj izvršnoj vlasti, imao malo uticaja ili kontrole nad bezbjednošću civila, Muslimana. Oni su mogli biti ugroženi uslijed postupaka opštinske policije u Sokocu prije 21. maja 1992. i 2. motorizovane romanijske brigade i državne bezbjednosti VRS-a nakon tog datuma.⁷³⁴⁸ Civili Muslimani su takođe bili ugroženi od strane oko 4.000 izbjeglica Srba koji su došli u Sokolac sredinom maja 1992. i koji su uznemiravali Muslimane.⁷³⁴⁹ Dana 5. avgusta 1992., Radislav Krstić, komandant 2. romanijske motorizovane brigade, naredio je Komandi 4. motorizovanog bataljona da prihvati i sprovede autobus s "muslimanskim življem" i "deport[uje]" ga iz Parževića u opštini Sokolac u Sarajevo.⁷³⁵⁰ Prema Krstićevim riječima, ti ljudi se "deportuju" na izričiti zahtjev Muslimana.⁷³⁵¹ **Gagula** je izjavio da je, nakon zatočenja na više mjesta (za više detalja, v. poglavlja 4.2.2, *Incident 2.1 iz Priloga C Optužnici*, i 4.4.2, *Incident 8.1 iz Priloga C Optužnici*), razmijenjen 20. avgusta 1993. na sarajevskom aerodromu.⁷³⁵²

1754. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su se u martu 1992. na Sokocu pojavile barikade i naoružani lokalni Srbi u uniformama JNA i maskirnim uniformama i da se tokom aprila 1992. nekoliko paravojnih jedinica stacioniralo u gradu Sokocu i okolnim selima. Od sredine maja 1992., mnogi Muslimani su odlazili iz grada Sokoca i do kraja maja 1992. većina ih je otišla za Olovo. Kad je konkretno riječ o Knežini, srpski predstavnici su krajem maja ili početkom juna 1992. izjavili da će štititi

⁷³⁴⁵ P2525 (Safet Gagula, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 12. juna 2001., str. 5.

⁷³⁴⁶ P2525 (Safet Gagula, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 12. juna 2001., str. 5.

⁷³⁴⁷ P3170 (Milan Tupajić, transkript iz predmeta *Krajišnik*, 28.-29. juni 2005.), str. 15417-15418.

⁷³⁴⁸ P3170 (Milan Tupajić, transkript iz predmeta *Krajišnik*, 28.-29. juni 2005.), str. 15375-15382.

⁷³⁴⁹ P3170 (Milan Tupajić, transkript iz predmeta *Krajišnik*, 28.-29. juni 2005.), str. 15383-15384, 15387-15388.

⁷³⁵⁰ P6639 (Naređenje 2. romanijske brigade, upućeno Komandi 4. motorizovanog bataljona, 5. avgust 1992.), str. 1.

⁷³⁵¹ P6639 (Naređenje 2. romanijske brigade, upućeno Komandi 4. motorizovanog bataljona, 5. avgust 1992.), str. 1.

⁷³⁵² P2525 (Safet Gagula, izjave svjedoka), izjava vlastima Bosne i Hercegovine od 20. avgusta 1993., str. 3.

muslimansko stanovništvo od paravojnih grupa koje su tamo bile stacionirane. Međutim, kada se Safet Gagula, bosanski Musliman, sreo s Milanom Tupajićem i objasnio da se Muslimani plaše i da odlaze iz opštine, Tupajić je rekao: "Neka idu gdje god im je volja. Ako išta pokušate protiv nas, unišćićemo vas." Takođe je tvrdio da nije bilo nikakvog načina da zaštiti civile, Muslimane. Mještani Knežine, Muslimani, počeli su da odlaze u maju i junu 1992. i tokom te godine svi Muslimani su otišli iz ovog sela. Pretresno vijeće stoga konstatuje da su prijetnja nasiljem koju je osjećalo muslimansko stanovništvo u gradu Sokocu i selu Knežina, kao i nedostatak zaštite od strane opštinskih vladi, uključujući Krizni štab i njegovog predsjednika Milana Tupajića, doveli do toga da je to stanovništvo napuštalo svoje domove počevši od 12. maja 1992. nadalje. Što se tiče argumenta odbrane da su bosanski Muslimani i bosanski Hrvati sami tražili da budu "deportovani", Pretresno vijeće smatra da se on zasniva samo na naređenju 2. romanijske brigade od 5. avgusta 1992. i da se odnosi samo na incident u Parževićima. Taj dokaz ne utiče na zaključke Pretresnog vijeća gore u tekstu.

1755. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak da su, 22. septembra 1992., pripadnici 2. romanijske brigade VRS-a, među kojima je bio Momčilo Pajić, opkolili muslimansko selo Novoseoci, te konstatuje, nadalje, da su pripadnici te brigade ukrcali žene i djecu u autobuse i odvezli ih za Sarajevo.

1756. Što se tiče Safeta Gagule, bosanskog Muslimana iz Knežine, Pretresno vijeće konstatuje da je on uhapšen u julu 1992. i da je bio zatočen u više zatočeničkih centara do 15. marta 1993., kada je prebačen u logor Batković u blizini Bijeljine, a kasnije, 23. juna 1993., u zatvor Kula. Na kraju je razmijenjen 20. avgusta 1993. na sarajevskom aerodromu.

1757. Pretresno vijeće će dalje razmotriti te incidente u vezi s tačkama 3, 7 i 8 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

4.14 Opština Vlasenica

4.14.1 Ubistvo

Incident 9.1 iz Priloga A Optužnici

1758. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ubijanje najmanje 20 muškaraca u selu Drum u opštini Vlasenica 2. juna 1992. ili približno tog datuma.⁷³⁵³ Odbrana je iznijela argument da dokazi ne jasno identifikuju počinioca ovog ubijanja.⁷³⁵⁴ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom. Pretresnom vijeću su takođe predočeni dokazi koje su iznijeli **Ibro Osmanović**, bosanski Musliman iz Vlasenice;⁷³⁵⁵ **svjedok RM-004**, bosanski Musliman iz opštine Vlasenica;⁷³⁵⁶ **svjedok RM-066**, Srbin iz Vlasenice;⁷³⁵⁷ **Mane Đurić**, koji je od 20. maja 1992. bio načelnik SJB-a Vlasenica;⁷³⁵⁸ i **Ewa Tabeau**, demograf i statističar;⁷³⁵⁹ kao i dokumentarni dokazi, i ono konstatuje da su ti predočeni dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁷³⁶⁰

⁷³⁵³ Optužnica, par. 39(a)(i), 47, 59(a)(i), 62(a), incident 9.1 iz Priloga A Optužnici.

⁷³⁵⁴ Završni podnesak odbrane, par. 1661, 1663.

⁷³⁵⁵ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), str. 1, par. 1; P208 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 11. oktobar 1995.), str. 1; Ibro Osmanović, T. 2747; D49 (Izjava Ibri Osmanovića data kancelariji za ratne zločine u Lukavcu, 4. avgust 1993.), str. 1; D50 (Izjava Ibri Osmanovića data Armiji BiH, 23. juli 1993.), str. 1.

⁷³⁵⁶ P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), str. 1, par. 1-2; P3392 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 3. april 2013.), str. 1.

⁷³⁵⁷ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), str. 1.

⁷³⁵⁸ Mane Đurić, T. 27630.

⁷³⁵⁹ Ewa Tabeau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tabeau, 5. novembar 2013.).

⁷³⁶⁰ **Ibro Osmanović**: P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 26, 28; Ibro Osmanović, T. 2757-2758, 2789. **Svjedok RM-004**: P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), par. 2, 8, 22-23; P3393 (Svjedok RM-004, transkript iz predmeta *Karadžić*, 1. septembar 2011.), str. 18132. **Mane Đurić**: D732 (Mane Đurić, izjava svjedoka, 30. juli 2014.), par. 39; Mane Đurić, T. 27698-27701, 27703. **Svjedok RM-066**: P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 35, 41-42, 48. **Ewa Tabeau**: P2793 (Ewa Tabeau, tabela s ispravkama uz izvještaj vještaka o dokazima o smrti i dodatak, 7. novembar 2013.), str. 4-5; P2796 (Ewa Tabeau, izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 2-3, 10, 12, 21, 32-33; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 288-293. **Dokumentarni dokazi**: P4687 (Izvještaj o obdukciji za predmet broj V.ORG-01/128B, 23. septembar 2005.); P4688 (Obavještenje MKNL-a o identifikaciji DNK za Ekrema Jahića, bez datuma); P4689 (Zapisnik o identifikaciji za Husu Aličevića, 4. april 2008.); P5945 (Zapisnik o identifikaciji za Fahrhu Salihovića, 6. april 2007.); P5946 (Zapisnik o identifikaciji za Selvera Salihovića, 28. mart 2008.); P5947 (Zapisnik o identifikaciji za Amira Džamdžića, 13. juli 2000.); P5948 (Zapisnik o identifikaciji za Hasana Džamdžića, 13. juli 2000.); P5949 (Zapisnik o identifikaciji za Jasmina Mahmutovića, 28. mart 2008.); P5950 (Zapisnik o identifikaciji za Hadžu Smajlovića, 25. mart 2010.); P5951 (Zapisnik o identifikaciji za Nedžada Hodžića, 11. juli 2000.); P5952 (Potvrda o smrti za Nedžada Hodžića, 14. juli 2000.); P5953 (Zapisnik o identifikaciji za Muju Kuljančića, 13. juli 2000.); P5954 (Potvrda o smrti za Muju Kuljančića, 14. juli 2000.); P5955 (Izvještaj o obdukciji za Muju Kuljančića, 6. juni 2000.); P5956 (Potvrda o smrti za Hasana Džamdžića, 14. juli 2000.); P5958 (Potvrda o smrti za Amira Džamdžića, 14. juli 2000.); P5959 (Izvještaj o obdukciji za

1759. U maju i junu 1992., "specijalna jedinica MUP-a" pod vođstvom Miće Kraljevića izvela je dvije operacije, jednu u Sušici, a drugu u Gradini i drugim muslimanskim zaseocima u opštini, povremeno nailazeći na oružani otpor.⁷³⁶¹ **Svjedok RM-066** je objasnio da je Kraljević bio direktno potčinjen Radenku Staniću, komandiru policijske stanice, koji je, pak, bio potčinjen Manetu Đuriću, načelniku SJB-a Vlasenica od maja 1992. i članu Kriznog štaba.⁷³⁶² Međutim, taj svjedok nije znao u kojoj mjeri je Đurić prilikom donošenja odluka bio pod uticajem Kriznog štaba.⁷³⁶³ **Đurić** je izjavio da je jedinica pod Kraljevićevim vođstvom bila pod komandom TO-a i da je tek polovinom juna 1992. pola jedinice formalno pridodato SJB-u, a druga polovina je poslata na odmor.⁷³⁶⁴

1760. **Svjedok RM-066** je u svom svjedočenju izjavio da je 30. ili 31. maja 1992., Kraljević njegovoj jedinici izdao naređenja u vezi sa zauzimanjem Gradine.⁷³⁶⁵ Naređenja su bila da traže oružje, pritvore radi ispitivanja ljude koji su se predali, ubiju muškarce koji pokušaju da bježe i pošalju žene i djecu u Vlasenicu.⁷³⁶⁶ Toj jedinici je takođe izričito naređeno da spali sve kuće kako bi se vlasnici spriječili da se vrate.⁷³⁶⁷ **Svjedok RM-066** je u svom svjedočenju izjavio da je Kraljević njegovoj jedinici takođe rekao da teritoriju treba "očistiti 100%", te da nijedan Musliman ne smije ostati na tom području.⁷³⁶⁸ Na sastanku održanom nešto kasnije tog dana, Kraljević im je jasno stavio do znanja da nema namjere da se uzimaju zarobljenici, nego da se ubiju svi muškarci, Muslimani, koji ne uspiju pobjeći.⁷³⁶⁹ Tokom operacije, Kraljevićevoj jedinici podršku je pružala jedna jedinica VRS-a, kao i SJB.⁷³⁷⁰ U operaciji su takođe učestvovali TO i lokalni Srbi iz Piskavica.⁷³⁷¹

tijelo označeno sa Džam-4/2, 11. juli 2000.); P5960 (Sudski zapisnik o ekshumaciji i izvještaji o obdukciji, 6. juni 2000.); P5961 (Izvještaji o obdukciji za predmete broj V.OGR-01/169B, V.OGR-01/190B, V.OGR-01/253B, V.OGR-01/257B, V.OGR-01/154B, bez datuma); P5962 (Zapisnik o identifikaciji za Ekrema Jahića, 2. decembar 2005.); P5963 (Zapisnik o identifikaciji za Mehu Jahića, 6. april 2007.); P5964 (Zapisnik o identifikaciji za Fadila Salihovića, 6. april 2007.); P5965 (Obavještenje MKNL-a o izvještajima o DNK), Izvještaji za Osmu Hodžića i Fadila Salihovića, 5. avgust 2005., str. 4-7.

⁷³⁶¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1251.

⁷³⁶² P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 15, 17.

⁷³⁶³ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 17.

⁷³⁶⁴ D732 (Mane Đurić, izjava svjedoka, 30. juli 2014.), par. 27, 29; Mane Đurić, T. 27626, 27651.

⁷³⁶⁵ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 35, 41.

⁷³⁶⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1251.

⁷³⁶⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1251.

⁷³⁶⁸ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 35.

⁷³⁶⁹ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 36.

⁷³⁷⁰ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 8, 37, 41.

⁷³⁷¹ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 8, 41.

1761. U Hrastovcu, prije nego što su stigli do Gradine, policajci iz SJB-a Vlasenica doveli su tri muslimanska zatvorenika iz zatvora u Vlasenici, da ih svjedokova jedinica ispita u vezi s položajima muslimanskih oružanih formacija. Svjedok je izjavio da su tri zatvorenika odvedena u jednu kuću u Baricama, gdje su ih policajci iz SJB-a Vlasenica ispitivali i tukli oko 15 minuta, a zatim ih pogubili. Svjedok je vidio to pogubljenje s udaljenosti od oko 20 do 30 metara.⁷³⁷² Svjedok je takođe vidio da su pripadnici specijalnog voda policije pogubili još tri muškarca, Muslimana, po Kraljevićevom naređenju.⁷³⁷³

1762. Tokom operacije nisu naišli ni na kakav organizovan ili značajan otpor i ubrzo nakon što su ušli u Gradinu počeli su da pale kuće.⁷³⁷⁴ Mnoge muslimanske kuće u Gradini i okolnim selima, uključujući Barice, spaljene su do temelja.⁷³⁷⁵ Svjedok RM-066 je lično zapalio pet ili šest kuća, a njegova grupa ih je spalila skoro 50, pri čemu je operativni cilj bio da se uništi što je više moguće imovine Muslimana, kako bi spriječili da se vrate u svoje domove.⁷³⁷⁶ U Piskavicama, mješovitom srpsko-muslimanskom selu, spalili su samo kuće Muslimana, a Srbi su nastavili živjeti u svojim kućama.⁷³⁷⁷ Gotovo sve muslimanske kuće na tom području su razorene.⁷³⁷⁸ Tokom te operacije zarobljeni su Muslimani, uglavnom žene i stariji ljudi, kao i 20 nenaoružanih muškaraca, Muslimana, koji su zatočeni u zatvor iza zgrade suda.⁷³⁷⁹ Zarobljeno je ukupno 500 Muslimana, koji su zatim odvedeni u logor Sušica ili prebačeni na autobusku stanicu u Vlasenici ili na fudbalsko igralište, odakle su prevezeni u Kladanj.⁷³⁸⁰ Pored toga, po selima na području Gradine tog dana je bilo mnogo leševa.⁷³⁸¹ Svjedok je u svom svjedočenju izjavio da je njegova jedinica nastavila da zauzima sela i da su "ubijali [...] sve što se kretalo".⁷³⁸²

1763. Rano ujutro 2. juna 1992., srpski vojnici su, uz podršku oklopnog transporter s mitraljezom, napali zaselak Drum nedaleko od Vlasenice, u kojem je muslimansko

⁷³⁷² P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 44.

⁷³⁷³ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 45.

⁷³⁷⁴ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 37-38, 43.

⁷³⁷⁵ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 38.

⁷³⁷⁶ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 38, 47.

⁷³⁷⁷ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 48.

⁷³⁷⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1251.

⁷³⁷⁹ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 39.

⁷³⁸⁰ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 43.

⁷³⁸¹ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 45.

⁷³⁸² P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 46.

stanovništvo bilo u većini.⁷³⁸³ Kraljevićeva jedinica podijeljena je u grupe od po 10 do 12 ljudi, a grupa koja je krenula prema Drumu imala je podršku pripadnika VRS-a.⁷³⁸⁴ **Svjedok RM-004** je izjavio da je, po dolasku vojnika u Drum, dolazak oklopnog transportera bio signal za početak akcije.⁷³⁸⁵ Mitraljezac u oklopnom transporteru je otvorio vatru.⁷³⁸⁶ Vojnici su išli od kuće do kuće pucajući iz automatskog oružja i provaljujući u kuće.⁷³⁸⁷ **Svjedok RM-004** je izjavio da su ljude izvlačili napolje i neke od njih ubili.⁷³⁸⁸ Za samo nekoliko minuta ubijeno je više od 20 muškaraca, bosanskih Muslimana, a samo tri muškarca, stanovnika Druma, preživjela su napad.⁷³⁸⁹ Srpski vojnici su autobusom odvezli tri preživjela čovjeka i 20 Muslimanki u logor Sušica.⁷³⁹⁰

1764. Dok je bio zatočen u zatvoru u opštini Vlasenica, **Ibru Osmanovića** su 2. juna 1992. ili približno tog datuma uniformisani srpski stražari odveli iz zatvora u Drum.⁷³⁹¹ U Drumu je morao da pokopa tijela 22 muškarca, za koje je procijenio da su imali između 20 i 60 godina i koji su svi imali po jednu strijelnu ranu između očiju, osim jednog koji je bio ustrijeljen u grudi.⁷³⁹² Tijela, koja su bila u civilnoj odjeći, bila su položena jedno do drugog ispred kafića u selu.⁷³⁹³ Svjedoku se, na osnovu prljave odjeće koja je bila rasparana na leđima, činilo da su tijela bila odvučena do kafića.⁷³⁹⁴ Svjedok je utovario tijela na traktor i odvezao ih do groblja Rakite, iza stadiona Boksit u Vlasenici.⁷³⁹⁵ Na groblju su se nalazili stražari Zoran Obrenović, Zoran Stupar, Dragan Pečenica i Simo. Stražari su tražili od svjedoka da pretrese tijela i da uzme sve vrijedne predmete i dokumente prije nego što ih položi u jamu koja je već bila iskopana. Tijela su polili krečom, odozgo posuli zemlju, a onda su ih zatrпали uz pomoć jednog velikog motornog vozila, rovokopača.⁷³⁹⁶ Prema izvještaju **Ewe Tabeau** i forenzičkim dokazima, iz grobnica na više lokaliteta u opštini Vlasenica ekshumirani su i kasnije

⁷³⁸³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1252.

⁷³⁸⁴ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 41-42.

⁷³⁸⁵ P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), par. 9.

⁷³⁸⁶ P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), par. 9.

⁷³⁸⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1252.

⁷³⁸⁸ P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), par. 10-13, 15.

⁷³⁸⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1252.

⁷³⁹⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1253.

⁷³⁹¹ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 26, 28; Ibro Osmanović, T. 2757, 2789.

⁷³⁹² P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 28; Ibro Osmanović, T. 2757-2758.

⁷³⁹³ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 28; Ibro Osmanović, T. 2757-2758.

⁷³⁹⁴ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 28; Ibro Osmanović, T. 2773.

⁷³⁹⁵ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 28; Ibro Osmanović, T. 2758, 2789.

⁷³⁹⁶ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 28.

identifikovani ostaci 13 tijela koja se dovode u vezu s ovim incidentom.⁷³⁹⁷ Pet žrtava pronađeno je u civilnoj odjeći.⁷³⁹⁸ Tri žrtve su 1992. imale više od 60 godina.⁷³⁹⁹

1765. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su, 2. juna 1992., jedinica pod komandom Miće Kraljevića, TO, SJB Milići, kao i lokalni Srbi iz Piskavica, učestvovali u operaciji koja je pokrivala veliko područje uključujući i muslimansko selo Drum.⁷⁴⁰⁰ Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.14.7 i na dokaze koje je iznio svjedok RM-066, gore u tekstu, da je 2 juna 1992. Kraljevićeva jedinica operativno bila pod komandom SJB-a Vlasenica i da je djelovala iz zgrade SJB-a Vlasenica barem od sredine maja 1992. Na osnovu dokaza koje je iznio Mane Đurić, jedinica Miće Kraljevića bila je pod komandom TO-a do pred kraj juna, kada je formalno pridodata SJB-u.

1766. Kraljević je naredio svojoj jedinici da očisti teritoriju od Muslimana i da ubije ljude koji bježe. Kraljević je svojoj jedinici takođe rekao, u vezi s operacijom na području Gradine, da teritoriju treba "očistiti 100%", tako da na tom području ne ostane ni jedan Musliman. Kraljević je na jednom sastanku jasno stavio do znanja da ne postoji namjera da se uzimaju zarobljenici, nego da se ubiju svi muškarci, Muslimani, koji ne uspiju pobjeći. Kraljevićeva jedinica podijeljena je u više grupa, a grupa koja je išla prema Drumu imala je podršku pripadnika VRS-a. U Drumu su pripadnici Kraljevićeve jedinice ili pripadnici VRS-a otvarali vatru iz automatskog oružja i izvlačili ljude iz njihovih kuća. Ubili su najmanje 20 muškaraca, bosanskih Muslimana, i to skoro sve jednim hicem u glavu. Sve žrtve su bile u civilnoj odjeći. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

⁷³⁹⁷ Sljedeće osobe su identifikovane u masovnoj grobnici Ogradice: Huso Aličević (1944.), Osmo Hodžić (1966.), Ekrem Jahić (1959.), Meho Jahić (1927.), Jasmin Mahmutović (1974.), Fadil Salihović (1938.), Fahro Salihović (1968.), Selver Salihović (1973.) i Hadžo Smajlović (1937.). Sljedeća osoba identifikovana je u grobnici koju je Ewa Tabeau označila kao lokalitet Džamdžići: Mujo Kuljančić (1927.). Sljedeća osoba je identifikovana je u grobnici na lokalitetu Džamdžići I: Nedžad Hodžić (1961.). Sljedeće osobe identifikovane su u grobnici na lokalitetu Džamdžići IV: Amir Džamdžić (1956.) i Hasan Džamdžić (1931.).

⁷³⁹⁸ P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 289-293; P4687 (izvještaj o obdukciji za predmet broj V.OGR-01/128B, 23. septembar 2005.); P5947 (Zapisnik o identifikaciji za Amira Džamidžića, 13. juli 2000.); P5948 (Zapisnik o identifikaciji za Hasana Džamdžića, 13. juli 2000.); P5955 (Izvještaj o obdukciji za Muju Kuljančića, 6. juni 2000.), str. 2; P5957 (Izvještaj o obdukciji za tijelo označeno sa Džam-4/1, 11. juli 2000.), str. 2; P5959 (Izvještaj o obdukciji za tijelo označeno sa Džam-4/2, 11. juli 2000.), str. 2; P5963 (Zapisnik o identifikaciji za Mehu Jahića, 6. april 2007.); P5964 (Zapisnik o identifikaciji za Fadila Salihovića, 6. april 2007.); P5965 (Obavještenja MKNL-a o izvještajima o DNK), Izvještaj za Fadila Salihovića, 5. avgust 2005., str. 4-5, 7.

⁷³⁹⁹ P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 288-293.

⁷⁴⁰⁰ Pretresno vijeće napominje da odbrana u Završnom podnesku odbrane navodi da Mane Đurić nije mogao da potvrdi da li je "to bila akcija vojske ili neke paravojne jedinice". U vezi s počiniocima, Pretresno vijeće se oslanja na druge dokaze, a posebno one koje je iznio svjedok RM-066.

Incident 16.1 iz Priloga B Optužnici

1767. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ubijanje približno devet muškaraca iz logora Sušica u periodu od juna do avgusta 1992.⁷⁴⁰¹ Odbrana je iznijela argument da je kontrolu nad logorom imala policija, a ne VRS, i da, prema tome, ubijanje koje se navodi ne može biti stavljeno na teret optuženom.⁷⁴⁰² Odbrana je takođe iznijela argument da je to ubijanje bilo motivisano ličnim razlozima i da su dvije od navedenih žrtava umrle od srčanog udara, a ne od premlaćivanja.⁷⁴⁰³ Pretresno vijeće je u vezi s ovim incidentom formalno primilo na znanje dvije činjenice o kojima je presuđeno. Vijeću su predloženi i dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-066**, Srbin iz Vlasenice;⁷⁴⁰⁴ **svjedok RM-030**, **svjedok RM-004** i **Ibro Osmanović**, koji su svi bosanski Muslimani iz Vlasenice;⁷⁴⁰⁵ **svjedok RM-088**, bosanski Musliman iz opštine Šekovići;⁷⁴⁰⁶ **Ewa Tabeau**, demograf i statističar;⁷⁴⁰⁷ i **John Clark**, forenzički patolog, koji je od 1999. do 2001. radio za tužilaštvo kao glavni patolog za ekshumacije u Bosni i Hercegovini;⁷⁴⁰⁸ kao i dokumentarni dokazi, i ono konstatuje da ti dokazi ne pobijaju činjenice o kojima je presuđeno.⁷⁴⁰⁹

⁷⁴⁰¹ Optužnica, par. 39, 59, 62, incident 16.1 iz Priloga B Optužnici.

⁷⁴⁰² Završni podnesak odbrane, par. 1669-1674.

⁷⁴⁰³ Završni podnesak odbrane, par. 1669-1674.

⁷⁴⁰⁴ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), str. 1.

⁷⁴⁰⁵ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), str. 1, par. 1; P208 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 11. oktobar 1995.), str. 1; Ibro Osmanović, T. 2747; D49 (Izjava Ibri Osmanovića data kancelariji za ratne zločine u Lukavcu, 4. avgust 1993.), str. 1; D50 (Izjava Ibri Osmanovića data Armiji BiH, 23. juli 1993.), str. 1; P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 1; P1612 (Svjedok RM-030, izjava data MUP-u, 25. novembar 1993.), str. 1; P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), str. 1, par. 1-2; P3392 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 3. april 2013.), str. 1.

⁷⁴⁰⁶ P524 (Svjedok RM-088, izjava svjedoka, 17. oktobar 1994.), str. 1, par. 1.

⁷⁴⁰⁷ Ewa Tabeau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tabeau, 5. novembar 2013.).

⁷⁴⁰⁸ P2258 (John Clark, transkript iz predmeta *Karadžić*, 10. januar 2012.), str. 2; P2264 (John Clark, Izvještaj o grobnici na lokalitetu u Vlasenici, 30. septembar 2002.), str. 5; P2265 (John Clark, izvještaj o grobnici na lokalitetu Jama Lisac, 21. septembar 2000.), str. 4.

⁷⁴⁰⁹ **Svjedok RM-066**: P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 108, 114-115, 117-118; svjedok RM-066, T. 2516, 2530; P187 (Pravna dokumentacija), 14-16. **Svjedok RM-030**: P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 2-5; P1611 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 7. oktobar 1997.), str. 2-3. **Svjedok RM-004**: P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), par. 7, 17, 24, 29, 35. **Ibro Osmanović**: P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 34, 37-38; Ibro Osmanović, T. 2758-2761, 2789, 2805, 2813; P210 (Izvještaj Veljka Bašića u vezi sa smrću Durme Handžića i Asima Zildžića u logoru Sušica, 22. juni 1992.); D49 (Izjava Ibri Osmanovića data kancelariji za ratne zločine u Lukavcu, 4. avgust 1993.), str. 2-3; D50 (Izjava Ibri Osmanovića data Armiji BiH, 23. juli 1993.), str. 2. **Svjedok RM-088**: P524 (Svjedok RM-088, izjava svjedoka, 17. oktobar 1994.), par. 37-39; P525 (Svjedok RM-088, tabela pojašnjenja u vezi s izjavom svjedoka datom MKSJ-u). **Ewa Tabeau, John Clark i dokumentarni dokazi**: P2264 (John Clark, Izvještaj o grobnici na lokalitetu u Vlasenici, 30. septembar 2002.), str. 1-5; P2335 (Izvještaj o obdukciji za Ismeta Zekića, 6. oktobar 2000.), str. 1-3; P2336 (Izvještaj o obdukciji za Dževada Šarića, 6. oktobar 2000.), str. 1-3; P2337 (Izvještaj o obdukciji za Muharema Kolarevića, 6. oktobar 2000.), str. 1-3; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 594-597; P4840

1768. Devet zatočenika u logoru Sušica su ili ubili stražari u logoru ili su umrli od posljedica zlostavljanja.⁷⁴¹⁰ Konkretno, **svjedok RM-066**, **svjedok RM-088** i **Ibro Osmanović** su u svojim svjedočenjima izjavili da su jedne večeri, 22. juna 1992. ili približno tog datuma, Dragan Nikolić i drugi logorski stražari više od 45 minuta teško fizički zlostavljali Durmu Handžića i Asima Zildžića, uslijed čega su oba ta zatočenika kratko nakon toga umrla.⁷⁴¹¹ **Svjedok RM-030** je konkretno rekao da je vidio i Dragana Nikolića i Gorana Tešića zvanog Goce kako izvode tu dvojicu zatočenika i brutalno ih tuku.⁷⁴¹² U noći sa 23. na 24. juni 1992., Tešić je izveo Muharema Kolarevića i Dževada Šarića.⁷⁴¹³ Svjedok je tokom narednih 30 minuta čuo krike, poslije kojih je, 15 minuta kasnije, uslijedio pucanj.⁷⁴¹⁴ Svjedok je kasnije našao tijela Kolarevića i Šarića sa strijelnim ranama na grudima, a ovaj potonji je imao rane i na stomaku i na leđima.⁷⁴¹⁵ Tešić je zatim naredio jednom zatočeniku da izvede Ibrahima Zekića zvanog Musa napolje, gdje ga je Tešić ispitivao i optužio za ubijanje jednog Srbina, a zatim ga ustrijelio.⁷⁴¹⁶ **Svjedok RM-066** i **svjedok RM-030** su u svojim svjedočenjima izjavili da su iste noći Nikolić, Tešić i neki lokalni policajci ušli u hangar, izdvojili Rašida Ferhatbegovića, izveli ga napolje i ustrijelili.⁷⁴¹⁷ **Svjedok RM-066** je u svom svjedočenju izjavio da je Dragan Nikolić tokom prve i druge sedmice jula 1992. teško premlatio Ismeta Dedića, Mevludina Hatunića i Galiba Musića, zatočenika koji je imao

(Zapisnik o utvrđivanju identiteta za ostatke Galiba Musića, 10. april 2012.); P4841 (Zapisnik o utvrđivanju identiteta za ostatke Mevludina Hatunića, 20. mart 2012.); P4842 (Sudski zapisnik o ekshumaciji Durme Handžića, 15. mart 2002.), str. 2; P4843 (Bosna i Hercegovina, Državna komisija za traženje nestalih osoba, podaci u vezi s četiri ekshumirana tijela iz Vlasenice (lokacija Sušica), 21. novembar 2001.); P4844 (Zapisnik o identifikaciji za Asima Zildžića, 3. mart 2001.); P4888 (Spisak nestalih osoba u Vlasenici 1992. godine), str. 4, 9, 13, 16, 19, 21; P6456 (Potvrda o smrti za Ismeta Dedića, 18. februar 2011.); P6457 (Izveštaj o obdukciji za Durmu Handžića, 18. mart 2002.), str. 2-3; P6458 (Potvrda o smrti za Durmu Handžića, 20. mart 2002.), str. 1, 3; P6459 (Sudski zapisnik o *post mortem* pregledu za Asima Zildžića, 8. februar 2001.), str. 1, 3; P6460 (Potvrda o smrti za Asima Zildžića, 8. mart 2001.), str. 1, 3.

⁷⁴¹⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1265.

⁷⁴¹¹ **Svjedok RM-066**: P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 114; P187 (Pravna dokumentacija), str. 14. **Svjedok RM-088**: P524 (Svjedok RM-088, izjava svjedoka, 17. oktobar 1994.), par. 37-38. **Ibro Osmanović**: P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 34, 37-38; Ibro Osmanović, T. 2759-2761, 2805, 2813; D49 (Izjava Ibri Osmanovića data kancelariji za ratne zločine u Lukavcu, 4. avgust 1993.), str. 2-3; D50 (Izjava Ibri Osmanovića data Armiji BiH, 23. juli 1993.), str. 2.

⁷⁴¹² P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 2-3.

⁷⁴¹³ P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 4; P1611 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 7. oktobar 1997.), str. 2.

⁷⁴¹⁴ P1611 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 7. oktobar 1997.), str. 2.

⁷⁴¹⁵ P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 4.

⁷⁴¹⁶ P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 5; P1611 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 7. oktobar 1997.), str. 2.

⁷⁴¹⁷ **Svjedok RM-066**: P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 114; P187 (Pravna dokumentacija), str. 15. **Svjedok RM-030**: P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 4-5; P1611 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 7. oktobar 1997.), str. 2-3.

59 godina, uslijed čega su sva trojica umrla.⁷⁴¹⁸ Sve te pogibije prijavljene su upravniku Bašiću, ali bez posljedica.⁷⁴¹⁹ **Svjedok RM-066** je u svom svjedočenju izjavio da su Dragan Nikolić i Goran Tešić bili pripadnici MUP-a bosanskih srba i jedinice Miće Kraljevića.⁷⁴²⁰ Dragan Nikolić je bio pripadnik te jedinice od 15.-20. maja 1992.⁷⁴²¹ Nikolić i Tešić bili su jedini predstavnici MUP-a bosanskih Srba koji su bili trajno stacionirani u logoru i obojica su bili u logoru Sušica pod Kraljevićevom komandom u periodu od 15. - 18. juna, pa do septembra 1992., kada je logor Sušica zatvoren.⁷⁴²²

1769. **Ibro Osmanović** je u svom svjedočenju izjavio da su svi zatočeniци koji su ubijeni ili zlostavljani u logoru Sušica bili muslimanske nacionalnosti.⁷⁴²³ Prema dokazima koje su iznijeli **Ewa Tabeau** i **John Clark** i forenzičkim dokazima, od žrtava povezanih s ovim incidentom, njih pet je bilo u civilnoj odjeći kada su ekshumirane u Sušici i na groblju Rakita, pri čemu se i jedan i drugi lokalitet nalaze u opštini Vlasenica.⁷⁴²⁴ Žrtve su 1992. godine imale od 29 do 59 godina.⁷⁴²⁵

1770. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su u junu i julu 1992., Dragan Nikolić i Goran Tešić, obojica pripadnici MUP-a bosanskih Srba i Kraljevićeve jedinice, ubili osam zatočenih Muslimana u logoru Sušica, i to iz vatrenog oružja ili teškim zlostavljanjem. Nikolić i Tešić bili su trajno stacionirani u logoru pod Kraljevićevom komandom u periodu od 15. - 18. juna do septembra 1992., kada je logor Sušica zatvoren. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.14.2, *Incident 19.3. iz Priloga C Optužnici*, da je Dragan Nikolić bio direktno odgovoran Kraljeviću i da mu je bio potčinjen. Jedna od žrtava bila je ustrijeljena i ubijena nakon što ju je Tešić optužio za ubijanje jednog Srbina. U noći sa 23. na 24. juni 1992., Nikolić, Tešić ili neki lokalni policajci, ubili su devetog civila, Muslimana, koji je bio zatočen u logoru. Zatočeniци su imali od 29 do 59 godina i pet njih je bilo u civilnoj

⁷⁴¹⁸ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 114, 117-118; P187 (Pravna dokumentacija), str. 15-16. V. takođe P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 595.

⁷⁴¹⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1265.

⁷⁴²⁰ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 8, 10, 71, 76, 77.

⁷⁴²¹ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 8, 10.

⁷⁴²² P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 8, 10, 71-73, 76, 77.

⁷⁴²³ Ibro Osmanović, T. 2762.

⁷⁴²⁴ P2264 (John Clark, Izvještaj o grobnici na lokalitetu u Vlasenici, 30. septembar 2002.), str. 1-5; P2335 (Izvještaj o obdukciji za Ismeta Zekića, 6. oktobar 2000.), str. 1-3; P2336 (Izvještaj o obdukciji za Dževada Šarića, 6. oktobar 2000.), str. 1-3; P2337 (Izvještaj o obdukciji za Muharema Kolarevića, 6. oktobar 2000.), str. 1-3; P4842 (Sudski zapisnik o ekshumaciji Durme Handžića, 15. mart 2002.), str. 2; P6457 (Izvještaj o obdukciji za Durmu Handžića, 18. mart 2002.), str. 3; P6459 (Sudski zapisnik o *post mortem* pregledu za Asima Zildžića, 8. februar 2001.), str. 1, 3.

⁷⁴²⁵ P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 594-597.

odjeći kada su ekshumirani. Što se tiče statusa žrtava, Pretresno vijeće takođe uzelo u obzir svoj zaključak u poglavlju 4.14.2, *Incident 19.3. iz Priloga C Optužnici*, u vezi sa zatočenicima u logoru Sušica. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.14.2, *Incident 19.3 iz Priloga C Optužnici*, u vezi s uslovima u kojima su držani zatočeni. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident 16. 2 iz Priloga B Optužnici

1771. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ubijanje do 140 zatočenika u logoru Sušica 30. septembra 1992. ili približno tog datuma.⁷⁴²⁶ Odbrana je iznijela argument da se to ubijanje ne može pripisati optuženom zato što taj logor nije bio pod kontrolom VRS-a i zato što VRS nije znao za to ubijanje.⁷⁴²⁷ Pretresno vijeće smatra da se incident 16.2 iz Priloga B Optužnici odnosi na navode o ubijanju do 140 osoba vezano za njihovo zatočenje u logoru Sušica i da taj incident stoga nije ograničen na ubijanje unutar logora. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom. Pretresnom vijeću su takođe predočeni dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-066**, Srbin iz Vlasenice,⁷⁴²⁸ i **Ewa Tabeau**, demograf i statističar,⁷⁴²⁹ kao i dokumentarni dokazi, i ono konstatuje nalazi da ti dokazi ne pobijaju činjenice o kojima je presuđeno.⁷⁴³⁰

⁷⁴²⁶ Optužnica, par. 39(a)ii, 47, 59(a)ii, 62, incident 16.2 iz Priloga B Optužnici.

⁷⁴²⁷ Završni podnesak odbrane, par. 1670.

⁷⁴²⁸ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), str. 1.

⁷⁴²⁹ Ewa Tabeau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tabeau, 5. novembar 2013.).

⁷⁴³⁰ **Svjedok RM-066**: P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 120, 128-130, 134-137; svjedok RM-066, T. 2430-2431, 2455-2456, 2495, 2528-2529; P197 (Spisak nestalih civila iz opštine Vlasenica). **Ewa Tabeau i forenzički i dokumentarni dokazi**: P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 598-615; P4845 (Potvrda o nestaloj osobi za Nedžmina Aganovića, 23. maj 2013.); P4846 (Potvrda o nestaloj osobi za Amira Alihodžića, 23. maj 2013.); P4847 (Potvrda o nestaloj osobi za Jakuba Alihodžića, 23. maj 2013.); P4848 (Potvrda o nestaloj osobi za Salka Arifhodžića, 23. maj 2013.); P4849 (Potvrda o nestaloj osobi za Nasera Atalova, 23. maj 2013.); P4850 (Zapisnik o identifikaciji na osnovu DNK za Osmu Efendića, 7. novembar 2008.); P4851 (Potvrda o nestaloj osobi za Osmu Efendića, 30. maj 2013.); P4852 (Zapisnik o identifikaciji za Salka Efendića, 25. mart 2009.); P4853 (Zapisnik o identifikaciji za Ragiba Ferhatbegovića, 17. april 2008.); P4854 (Potvrda o nestaloj osobi za Bernesa Hadžića, 23. maj 2013.); P4855 (Zapisnik o identifikaciji za Enesa Hadžića, 1. april 2009.); P4856 (Potvrda o nestaloj osobi za Namka Hadžića, 23. maj 2013.); P4857 (Zapisnik o identifikaciji za Armina Hasanbegovića, 16. februar 2007.); P4858 (Zapisnik o identifikaciji za Mevludina Hasanbegovića, 22. mart 2007.); P4859 (Zapisnik o identifikaciji na osnovu DNK za Mevludina Hodžića, 25. oktobar 2011.); P4860 (Potvrda o nestaloj osobi za Mevludina Hodžića, 30. maj 2013.); P4861 (Zapisnik o identifikaciji za Seada Mehanovića, 16. april 2010.); P4862 (Potvrda o nestaloj osobi za Seida Mehanovića, 23. maj 2013.); P4863 (Zapisnik o identifikaciji za Sejfu Mehanovića, 17. april 2008.); P4864 (Potvrda o nestaloj osobi za Hasana Parića, 23. maj 2013.); P4865 (Zapisnik o identifikaciji za Edhema Šahbegovića, 10. april 2008.); P4866 (Zapisnik o identifikaciji za

1772. Dana 30. septembra 1992., u Vlasenici je javno sahranjeno više od 20 srpskih vojnika koje su pripadnici Armije Bosne i Hercegovine ubili iz zasjede.⁷⁴³¹ Nakon što je Manetu Đuriću iznesena zabrinutost u vezi s bezbjednošću zatočenika u logoru Sušica i nakon što mu je preporučeno da se zatočenici prebace negdje drugdje dok se situacija ne smiri, on je obećao da će poslati vozila da se zatočenici premjeste.⁷⁴³² Tokom noći, u logor Sušica autobusom su došla tri policajca MUP-a.⁷⁴³³ Prema riječima **svjedoka RM-066**, ti policajci MUP-a bili su iz SJB-a Vlasenica i među njima su bili jedan čovjek s nadimkom Četnik, jedan koji se prezivao Garić i Predrag Bastah i oni su došli s Đurićevim naređenjem da se zatočenici uklone što je prije moguće.⁷⁴³⁴ Policajci MUP-a izveli su svih 140 do 150 zatvorenika u četiri grupe i ubili ih.⁷⁴³⁵ **Svjedok RM-066** je u svom svjedočenju izjavio da je posljednja grupa zatočenika ukrcana u minibus u vlasništvu preduzeća "Birač" i da su ih Bastah, Garić i Četnik pratili policijskim automobilom.⁷⁴³⁶ U autobusu je bilo više Srba u vojnim i policijskim uniformama.⁷⁴³⁷ U posljednjoj grupi bili su uglavnom lokalni Muslimani iz grada Vlasenice.⁷⁴³⁸ Kratko nakon što je policija odvela posljednju grupu, u logor je došla grupa vojnika i pitala gdje su Muslimani.⁷⁴³⁹ O tom pokolju obaviješteni su članovi Kriznog štaba Vlasenica, koji nisu preduzeli nikakve druge mjere osim što su naredili raspuštanje logora i sakrivanje

Esada Šahinpašića, 12. april 2007.); P4867 (Potvrda o nestaloj osobi za Mersudina Šahinpašića, 23. maj 2013.); P4868 (Zapisnik o identifikaciji za Nedima Šahinpašića, 17. april 2013.); P4869 (Zapisnik o identifikaciji za Senahida Šahinpašića, 17. april 2013.); P4870 (Zapisnik o identifikaciji za Aliju Smajlovića, 6. april 2007.); P4871 (Zapisnik o identifikaciji za Muhameda Telalovića, 11. novembar 2005.); P4872 (Potvrda o nestaloj osobi za Ibrahima Zlatića, 23. maj 2013.); P4883 (Izveštaj o obdukciji za Armina Hasanbegovića, 4. oktobar 2004.); P4884 (Izveštaj o obdukciji za Muju Smajlovića, 24. septembar 2005.); P4885 (Izveštaj o obdukciji Ahmeta Taljića, 29. septembar 2005.); P4886 (Izveštaj o obdukciji za Begu Topčića, 18. juni 2003.); P4887 (Izveštaj o obdukciji za Mensura Tutića, 24. septembar 2005.); P4888 (Spisak nestalih civila iz opštine Vlasenica in 1992), str. 1-2, 5-10, 15, 17-18, 20-21; P5588 (Obavještenja MKNL-a o izvještajima o DNK), prvi dio, str. 170, 172, 414, 428, 452, 454, 475-476, 481, 485; P5961 (Zbirka obdukcionih izvještaja vezanih za tijela ekshumirana iz masovne grobnice Ogradice), str. 7, 17, 22; P6461 (Zapisnik o identifikaciji na osnovu DNK za Šabana Durmanovića, 9. april 2013.); P6462 (Potvrda o nestaloj osobi za Šabana Durmanovića, 23. maj 2013.); P6463 (Zapisnik o identifikaciji za Jasmira Ferhatbegovića, 17. april 2012.); P6464 (Potvrda o nestaloj osobi za Jusufa Gruhonjića, 23. maj 2013.); P6465 (Izveštaj o obdukciji za Šemsudina Hasanbegovića, 4. oktobar 2005.); P6466 (Potvrda o nestaloj osobi za Mehmeda Mlaču, 23. maj 2013.); P6467 (Izveštaj o obdukciji za Osmana Saračevića, 4. oktobar 2005.).

⁷⁴³¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1266.

⁷⁴³² P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 126.

⁷⁴³³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1267.

⁷⁴³⁴ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 128; svjedok RM-066, T. 2528-2529.

⁷⁴³⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1267.

⁷⁴³⁶ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 132.

⁷⁴³⁷ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 132.

⁷⁴³⁸ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 132, 134; P197 (Spisak nestalih civila iz opštine Vlasenica).

⁷⁴³⁹ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 133.

tragova.⁷⁴⁴⁰ **Svjedok RM-066** je u svom svjedočenju izjavio da je jednom pripadniku Kraljevićeve jedinice rečeno da brzo ukloni sve tragove postojanja logora, uništi sve dokumente, sruši klozete i spali sve predmete koje su zatočenici ostavili, te da se javi u Krizni štab kada to naređenje bude izvršeno.⁷⁴⁴¹

1773. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su u večernjim satima 30. septembra 1992., policajci srpskog MUP-a iz SJB-a Vlasenica došli u logor Sušica i, po naređenju Maneta Đurića, odveli 140 do 150 zatočenika, nesrba, u četiri grupe. Kada su policajci MUP-a odveli posljednju grupu zatočenika, tu su bili prisutni i Srbi u vojnim uniformama. Policajci MUP-a su ubili sve zatočenike. S obzirom na to da su u logoru Sušica bili zatočeni samo bosanski Muslimani, Pretresno vijeće konstatuje da su oni koji su ubijeni bili bosanski Muslimani. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.14.2, *Incident 19.3 iz Priloga C Optužnici*, u vezi s uslovima u kojima su držani zatočenici u logoru Sušica. Vijeće će dalje razmotriti taj incident u vezi s tačkama 1 i 3-6 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

4.14.2 Protivpravno zatočenje i okrutno ili nečovječno postupanje u zatočeničkim objektima

Incident 19.3 iz Priloga C Optužnici

1774. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za protivpravno zatočenje, mučenje, premlaćivanje, zlostavljanje, silovanje, druga djela seksualnog nasilja i podvrgavanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata nehumanim životnim uslovima u logoru Sušica, u opštini Vlasenica, u periodu od 12. maja do približno 30. septembra 1992.⁷⁴⁴² Odbrana je iznijela argument da je Sušica u početku bila prihvatni centar, osnovan na brzinu na privremenoj osnovi i u skladu s međunarodnim pravom, radi bezbjednosti bosanskih Srba i bosanskih Muslimana.⁷⁴⁴³ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovom optužbom.⁷⁴⁴⁴ Pretresnom vijeću su takođe predloženi dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-066**, Srbin

⁷⁴⁴⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1268.

⁷⁴⁴¹ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 135-136; svjedok RM-066, T. 2430-2431, 2456.

⁷⁴⁴² Optužnica, par. 39(b)-(c), 47, 53, 59(b)-(d), 59(g), incident 19.3 iz Priloga C Optužnici.

⁷⁴⁴³ Završni podnesak odbrane, par. 1665.

⁷⁴⁴⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 1252 i 1253 razmotrene su u poglavlju 4.14.1, *Incident 9.1 iz Priloga C Optužnici*. Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 1266-1268 razmotrene su u poglavlju 4.14.1, *Incident 16. 1 iz Priloga B Optužnici*.

iz Vlasenice;⁷⁴⁴⁵ **Mujo Ramić**, bosanski Musliman, učitelj iz Šehera u opštini Osmaci;⁷⁴⁴⁶ **svjedok RM-030**, **Ibro Osmanović** i **svjedok RM-004**, bosanski Muslimani iz opštine Vlasenica;⁷⁴⁴⁷ **Elvir Pašić**, bosanski Musliman iz Rogatice;⁷⁴⁴⁸ **Mirsad Kuralić**, bosanski Musliman, koji je bio pripadnik ABiH;⁷⁴⁴⁹ **svjedok RM-088**, bosanski Musliman iz opštine Šekovići;⁷⁴⁵⁰ **Tahir Ferhatbegović**, bosanski Musliman iz Papraće u opštini Šekovići;⁷⁴⁵¹ kao i dokumentarni dokazi, i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁷⁴⁵² Vijeću su predloženi i dokazi koje su iznijeli **Mane Đurić**, koji je od 20. maja 1992. bio načelnik SJB-a Vlasenica;⁷⁴⁵³ **Svetozar Andrić**, koji je od 19. maja 1992. do 6. avgusta 1995. bio komandant

⁷⁴⁴⁵ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), str. 1. Dio dokaza koje je iznio svjedok RM-066 takođe je razmotren u poglavlju 4.14.1, *Incident 16.2 iz Priloga B Optužnici*.

⁷⁴⁴⁶ P2528 (Mujo Ramić, izjava svjedoka, 23. februar 2010.), str. 1, par. 1.

⁷⁴⁴⁷ P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 1; P1612 (Svjedok RM-030, izjava data MUP-u, 25. novembar 1993.), str. 1; P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), str. 1, par. 1; P208 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 11. oktobar 1995.), str. 1; Ibro Osmanović, T. 2747; D49 (Izjava Ibri Osmanovića data kancelariji za ratne zločine u Lukavcu, 4. avgust 1993.), str. 1; D50 (Izjava Ibri Osmanovića data Armiji BiH, 23. juli 1993.), str. 1; P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), str. 1, par. 1-2; P3392 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 3. april 2013.), str. 1. Dio dokaza koje je iznio svjedok RM-030 takođe je razmotren u poglavlju 4.14.1, *Incident 16.1 iz Priloga B Optužnici*. Dio dokaza koje je iznio Ibro Osmanović takođe je razmotren u poglavlju 4.14.1, *Incident 16.1 iz Priloga B Optužnici*.

⁷⁴⁴⁸ P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), str. 1, par. 1.

⁷⁴⁴⁹ P2521 (Mirsad Kuralić, izjava svjedoka, 28. juni 1996.), str. 1-3; P2521 (Mirsad Kuralić, izjava svjedoka, 28. juni 1996.), str. 1-3; P2524 (Medicinska dokumentacija za Mirsada Kuralića, 21. juni 1993.), str. 6. Dio dokaza koje je iznio Mirsad Kuralić takođe je razmotren u poglavlju 4.2.2, *Incident 2.1 iz Priloga C Optužnici*.

⁷⁴⁵⁰ P524 (Svjedok RM-088, izjava svjedoka, 17. oktobar 1994.), str. 1, par. 1.

⁷⁴⁵¹ P2526 (Tahir Ferhatbegović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 13. oktobra 1994., str. 1-2.

⁷⁴⁵² **Svjedok RM-066**: P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 10, 67, 69, 71-72, 74, 76-77, 80, 87-88, 90-91, 139; svjedok RM-066, T. 2446, 2449, 2458-2459, 2470-2471, 2482, 2512, 2517; P183 (vazдушna fotografija logora Sušica u boji); P189 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a koje je Mladić uputio Komandi IBK-a, 17. juni 1992.), str. 1; P190 (Naređenje od 31. maja 1992. kojim se osniva logor u Vlasenici); P194 (Izveštaj načelnika SJB-a Vlasenica u vezi s prihvatnim centrom u logoru Sušica); P186 (Strogo povjerljivi dokument br. 26 upućen Komandi IBK-a u vezi sa 640 zarobljenika u Vlasenici); P192 (Strogo povjerljivi dokument br. 19 upućen Komandi IBK-a u vezi sa 640 zarobljenika u Vlasenici), str. 1; P193 (Procjena VRS-a o bezbjednosti objekata u logoru Sušica), str. 1-10. **Mujo Ramić**: P2528 (Mujo Ramić, izjava svjedoka, 23. februar 2010.), par. 8, 11. **Svjedok RM-030**: P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 2; P1612 (Svjedok RM-030, izjava data MUP-u, 25. novembar 1993.), str. 1. **Ibro Osmanović**: P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 31-32, 37, 39, 40, 42, 44, 52; P208 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 11. oktobar 1995.), str. 3; Ibro Osmanović, T. 2759, 2761-2766, 2774-2776, 2802, 2805-2806, 2813; P211 (Fotografija logora Sušica s oznakama koje je unio Ibro Osmanović); D49 (Izjava Ibri Osmanovića data kancelariji za ratne zločine u Lukavcu, 4. avgust 1993.), str. 1-2; D50 (Izjava Ibri Osmanovića data Armiji BiH, 23. juli 1993.), str. 2. **Svjedok RM-004**: P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), par. 7, 17-21, 24-25, 27-28, 30, 33-35. **Elvir Pašić**: P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 32-33. **Mirsad Kuralić**: P2521 (Mirsad Kuralić, izjava svjedoka, 27. juni 1996.), str. 3-6. **Svjedok RM-088**: P524 (Svjedok RM-088, izjava svjedoka, 17. oktobar 1994.), par. 33, 35, 37; svjedok RM-088, T. 5348, 5374, 5346; P526 (Stop-fotografija s video-snimka V000-8168 koji prikazuje logor Sušica). **Tahir Ferhatbegović**: P2526 (Tahir Ferhatbegović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 13. oktobra 1994., str. 6-7; P2527 (Tahir Ferhatbegović, list s dopunskim informacijama, 21. avgust 2003.), str. 1-2. **Dokumentarni dokazi**: P353 (Mladićeva bilježnica, 27. maj - 31. juli 1992.), str. 232.

⁷⁴⁵³ Mane Đurić, T. 27630.

Birčanske brigade VRS-a u Šekovićima, a potom do marta 1996. načelnik štaba DK-a;⁷⁴⁵⁴ **Momir Deurić**, pripadnik TO-a Vlasenica do početka rata 1992., koji je od aprila do septembra 1992. bio zadužen za obezbjeđenje jednog od objekata TO-a u Sušici;⁷⁴⁵⁵ **Milenko Stanić**, koji je od početka 1991. do početka 1993. bio predsjednik Skupštine opštine Vlasenica i predsjednik Izvršnog odbora SAO Birča;⁷⁴⁵⁶ i **Tomislav Savkić**, bivši komandant 1. pješadijskog bataljona u Milićima, koji je od 1. novembra 1993. bio predsjednik Skupštine opštine Milići;⁷⁴⁵⁷ i ono smatra da su ti dokazi djelimično u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁷⁴⁵⁸ Pretresno vijeće će dolje dodatno razmotriti dokaze koje su iznijeli Mane Đurić, Svetozar Andrić, Tomislav Savkić, Momir Deurić i Milenko Stanić.

Osnivanje logora Sušica i obezbjeđenje u logoru

1775. Logor Sušica u opštini Vlasenica osnovan je 31. maja 1992. po naređenju Svetozara Andrića, komandanta Birčanske brigade, i u skladu s odlukom SAO Birča kojom je regulisano iseljavanje muslimanskog stanovništva s birčanske teritorije.⁷⁴⁵⁹ U Andrićevom naređenju se konkretno navodi da logor treba organizovati i obezbijediti u duhu međunarodnog prava.⁷⁴⁶⁰ **Andrić** je u svom svjedočenju izjavio da je logor postojao i prije njegovog naređenja, koje se odnosilo samo na organizaciju, a ne na osnivanje logora.⁷⁴⁶¹ **Mane Đurić** je u svom svjedočenju izjavio da je logor bio pod kontrolom Birčanske brigade.⁷⁴⁶² **Svjedok RM-066** je u svom svjedočenju izjavio da je

⁷⁴⁵⁴ D1033 (Svetozar Andrić, izjava svjedoka, 16. juli 2013.), par. 1; Svetozar Andrić, T. 34737; D1034 (Zapisnik o primopredaji dužnosti komandanta 1. birčanske pješadijske brigade između pukovnika Andrića i potpukovnika Ljubomira Vlačića, 6. avgust 1995.).

⁷⁴⁵⁵ D797 (Momir Deurić, izjava svjedoka, 16. februar 2012.), par. 2-3, 15; Momir Deurić, T. 28702, 28725, 28733. Dio dokaza koje je iznio Momir Deurić takođe je razmotren u poglavlju 4.14.1, *Incident 16.1 iz Priloga B Optužnici*.

⁷⁴⁵⁶ D884 (Milenko Stanić, izjava svjedoka, 16. februar 2013.), par. 1-2, 5; Milenko Stanić, T. 30850, 30883-30884, 30904. Stanićevi dokazi razmotreni su u poglavlju 9.2.11.

⁷⁴⁵⁷ D699 (Tomislav Savkić, izjava svjedoka, 11. avgust 2014.), par. 2.

⁷⁴⁵⁸ **Mane Đurić**: D732 (Mane Đurić, izjava svjedoka, 30. juli 2014.), par. 47, 50; Mane Đurić, T. 27706-27707. **Svetozar Andrić**: D1033 (Svetozar Andrić, izjava svjedoka, 16. juli 2013.), par. 7; Svetozar Andrić, T. 34811, 34816-34817, 34823, 34830-34831, 34884-34887. **Momir Deurić**: D797 (Momir Deurić, izjava svjedoka, 16. februar 2012.), par. 17-19, 21; Momir Deurić, T. 28709, 28711-28712, 28721, 28723, 28728; P6936 (Izvod iz ratnog dnevnika Novice Simića, 20. septembar 1992.); P6937 (Izveštaj misije KEBS-a o pregledu zatočeničkih objekata u Bosni i Hercegovini, od 29. avgusta do 4. septembra 1992.), str. 2-3. **Milenko Stanić**: D884 (Milenko Stanić, izjava svjedoka, 16. februar 2013.), par. 26, 28; Milenko Stanić, T. 30904-30905, 30907, 30909, 30912, 30915. **Tomislav Savkić**: D699 (Tomislav Savkić, izjava svjedoka, 11. avgust 2014.), par. 33-37; Tomislav Savkić, T. 27177.

⁷⁴⁵⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1254.

⁷⁴⁶⁰ P190 (Naređenje od 31. maja 1992. kojim se osniva logor u Vlasenici).

⁷⁴⁶¹ Svetozar Andrić, T. 34811, 34816.

⁷⁴⁶² Mane Đurić, T. 27707.

vojska bila odgovorna za upravljanje tim logorom, ali da je SJB Vlasenica u stvari određivao kako se logor vodi.⁷⁴⁶³ Zatočenici su mogli biti pušteni, premješteni ili razmijenjeni na osnovu pismenog naređenja Maneta Đurića, Branislava Sokanovića, Riste Vidovića, Veljka Bašića i Miće Kraljevića.⁷⁴⁶⁴ Srpski opštinski Krizni štab, pod vođstvom Milenka Stanića, takođe je donosio odluke koje su se odnosile na taj logor i njegove zatočenike, kao što su odluke o puštanju na slobodu, posjetama i razmjenama.⁷⁴⁶⁵ Lokalni MUP i Krizni štab redovno su primali izvještaje o situaciji u logoru Sušica.⁷⁴⁶⁶ **Andrić** je naredio organu bezbjednosti 4. bataljona da vodi razgovore sa zatočenicima kako bi dostavio informacije načelniku Službe bezbjednosti u Komandi.⁷⁴⁶⁷ Načelnik bezbjednosti i s njim povezani službenici odvodili su zatočenike iz logora na te razgovore.⁷⁴⁶⁸

1776. Stražari u logoru, pod komandom upravnika Veljka Bašića i zamjenika Vidosava Mladenovića, bili su pripadnici MUP-a i VRS-a.⁷⁴⁶⁹ **Svjedok RM-004** je izjavio da je Bašić bivši policajac.⁷⁴⁷⁰ **Đurić** je u svom svjedočenju izjavio da je Bašić bio penzionisani policajac, koji je mobilisan u TO.⁷⁴⁷¹ **Svjedok RM-066** je u svom svjedočenju izjavio da je Bašić bio penzionisani policajac koji je, kada je izbio sukob, ponovo mobilisan u policiju.⁷⁴⁷² Bašić je ažurirao spisak zatočenika, koji je vodio svakodnevno i dostavljao ga SJB-u Vlasenica i Kriznom štabu.⁷⁴⁷³ Prije Bašića, tokom prve sedmice koju je **svjedok RM-004** proveo u logoru, od 2. juna 1992., komandant je bio čovjek od oko dvadesetak godina, koji je nosio zelenu maskirnu uniformu sličnu uniformi koju je koristio IFOR i imao ožiljak preko obraza.⁷⁴⁷⁴ Negdje u junu 1992., za logor Sušica bio je zadužen Dragan Nikolić.⁷⁴⁷⁵ **Svjedok RM-066** je u svom svjedočenju izjavio da je Dragana Nikolića na tu dužnost odredio Mićo Kraljević.⁷⁴⁷⁶

⁷⁴⁶³ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 69, 75; P193 (Procjena VRS-a o bezbjednosti objekata u logoru Sušica, juni 1992.), str. 6, 9. V. takođe Svetozar Andrić, T. 34816.

⁷⁴⁶⁴ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 139.

⁷⁴⁶⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 1256-1257.

⁷⁴⁶⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1256.

⁷⁴⁶⁷ Svetozar Andrić, T. 34817.

⁷⁴⁶⁸ Svetozar Andrić, T. 34817-34818.

⁷⁴⁶⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1255.

⁷⁴⁷⁰ P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), par. 34. V. takođe D797 (Momir Deurić, izjava svjedoka, 16. februar 2012.), par. 17; Momir Deurić, T. 28709, 28728.

⁷⁴⁷¹ Mane Đurić, T. 27707.

⁷⁴⁷² P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 75.

⁷⁴⁷³ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 75.

⁷⁴⁷⁴ P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), par. 7, 17, 24, 34.

⁷⁴⁷⁵ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1263.

⁷⁴⁷⁶ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 71; svjedok RM-066, T. 2459, 2470-2471, 2512.

Dragan Nikolić je bio direktno odgovoran i potčinjen Kraljeviću i dobio je uputstvo da preduzima sve mjere bezbjednosti koje smatra potrebnim.⁷⁴⁷⁷ Nikolić je bio komandant logora zadužen za bezbjednost i svakodnevne poslove.⁷⁴⁷⁸ **Svjedok RM-030** je prepoznao sljedeće logorske stražare: Nikolićevog brata; Luku Majstorovića; Miću Gojgolovića; i Gorana Tešića zvanog Goce.⁷⁴⁷⁹ Ljudi koji su radili u logoru nisu imali oznake čina na bijelim trakama na rukavima.⁷⁴⁸⁰ **Svjedok RM-004** je izjavio da je jedan vojnik koji je čekao u logoru kada su on i drugi došli imao nadimak Krune i da je bio iz Sušice.⁷⁴⁸¹ **Momir Deurić** je u svom svjedočenju izjavio da su Predrag Bastah i Goran Višković takođe radili u logoru Sušica kao stražari.⁷⁴⁸²

Zatočenici u logoru Sušica

1777. Kroz logor Sušica, koji je radio četiri mjeseca, od juna do septembra 1992., prošlo je oko 2.000 do 2.500 Muslimana oba pola i svih životnih dobi.⁷⁴⁸³ **Svjedok RM-066** je u svom svjedočenju izjavio da je u junu i julu 1992. oko 50 do 60 posto zatočenika bilo muškog pola.⁷⁴⁸⁴ Taj postotak je narastao na oko 70 posto u septembru 1992. i na 98 posto u drugoj polovini septembra.⁷⁴⁸⁵ **Mujo Ramić** je izjavio da je u logoru bilo mnogo civila.⁷⁴⁸⁶ **Ibro Osmanović** je u svom svjedočenju izjavio da nikada nije dobio objašnjenje zašto je zatočen u logoru.⁷⁴⁸⁷

1778. Pretresno vijeće je takođe formalno primilo na znanje više činjenica o kojima je presuđeno i predočeni su mu dokazi u vezi s brojem zatočenika koji su držani u logoru Sušica tokom prvih dana njegovog postojanja, kao i u vezi s dovođenjem zatočenika u logor i odvođenjem zatočenika iz njega. U prvim danima postojanja logora, u njemu je bilo zatočeno preko 1.000 ljudi.⁷⁴⁸⁸ Nekoliko dana kasnije, srpski funkcioneri su dozvolili odlazak velikoj većini žena, njih više od 800, nakon što su im bile oduzete

⁷⁴⁷⁷ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 73-75.

⁷⁴⁷⁸ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 75-76.

⁷⁴⁷⁹ P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 2.

⁷⁴⁸⁰ P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 2.

⁷⁴⁸¹ P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), par. 24-25.

⁷⁴⁸² Momir Deurić, T. 28723-28724.

⁷⁴⁸³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 1258-1259.

⁷⁴⁸⁴ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 88.

⁷⁴⁸⁵ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 88.

⁷⁴⁸⁶ P2528 (Mujo Ramić, izjava svjedoka, 23. februar 2010.), par. 11.

⁷⁴⁸⁷ Ibro Osmanović, T. 2759, 2762-2763.

⁷⁴⁸⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1260.

dragocjenosti i pošto su potpisale izjavu da dobrovoljno napuštaju opštinu.⁷⁴⁸⁹ **Svjedok RM-030** je izjavio da su ga, 2. juna 1992., zajedno s njegovom porodicom i nekim od njegovih komšija uhapsili jedan čovjek koji se zvao Anđelko i Zoran Deurić zvani Gehura, koji je bio pripadnik "srpske vojske" u Vlasenici, da su ih odveli u logor i odraslim muškarcima naredili da stave ruke iza glave, tako da ih "srpska policija" (odjevena u uniforme JNA) može pretesti.⁷⁴⁹⁰ Dragan Nikolić im je zatim naredio da predaju sve što imaju i prijetio im smrću ako to ne urade.⁷⁴⁹¹

1779. **Svjedok RM-066** je u svom svjedočenju izjavio da je, po osnivanju logora, u njega dovedeno oko 300 ljudi koje je VRS prethodno privremeno zatočio u fiskulturnoj sali srednje škole u Vlasenici, a koji su bili iz opštine Šekovići.⁷⁴⁹² Kratko nakon toga, VRS i srpska policija počeli su da dovode još Muslimana iz opštine Vlasenica.⁷⁴⁹³ **Ramić** je izjavio da je on bio među približno 150 Muslimana koji su ranije bili zatočeni u fiskulturnoj sali srednje škole u Vlasenici i prebačeni u logor Sušica 7. ili 8. juna 1992.⁷⁴⁹⁴ **Tahir Ferhatbegović** je izjavio da je 8. juna 1992., Veljko Bašić rekao njemu i drugim muškarcima koje su držali u školi da će biti premješteni.⁷⁴⁹⁵ Većina muškaraca prebačena je u logor Sušica, gdje su stigli tog dana oko 15:00 sati.⁷⁴⁹⁶

1780. **Mirsad Kuralić** je izjavio da ga je Veljko Bašić doveo u zatvor u Vlasenici 15. juna 1992.⁷⁴⁹⁷ **Ferhatbegović** je izjavio da su 27. juna 1992. došli autobusi i odvezli oko 450 muškaraca, uključujući i njega, u logor Batković.⁷⁴⁹⁸ **Svjedok RM-004** je izjavio da je 28. juna 1992., grupa u kojoj je bilo približno 200 Muslimana iz opštine Kalesija prebačena iz tog logora u Batković.⁷⁴⁹⁹ Svjedok je rekao da je, onog dana kada su njega vodili iz Sušice u Batković, bilo pet autobusa punih Muslimana.⁷⁵⁰⁰ U svakom

⁷⁴⁸⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1260.

⁷⁴⁹⁰ P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 2; P1612 (Svjedok RM-030, izjava data MUP-u, 25. novembar 1993.), str. 1.

⁷⁴⁹¹ P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 2.

⁷⁴⁹² P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 67; svjedok RM-066, T. 2482.

⁷⁴⁹³ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 67, 91; P194 (Izvještaj načelnika SJB-a Vlasenica u vezi s prihvatnim centrom u logoru Sušica).

⁷⁴⁹⁴ P2528 (Mujo Ramić, izjava svjedoka, 23. februar 2010.), par. 8, 11.

⁷⁴⁹⁵ P2526 (Tahir Ferhatbegović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 13. oktobra 1994., str. 6; P2527 (Tahir Ferhatbegović, list s dopunskim informacijama, 21. avgust 2003.), str. 1.

⁷⁴⁹⁶ P2526 (Tahir Ferhatbegović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 13. oktobra 1994., str. 6; P2527 (Tahir Ferhatbegović, list s dopunskim informacijama, 21. avgust 2003.), str. 1. V. također P524 (Svjedok RM-088, izjava svjedoka, 17. oktobar 1994.), par. 35.

⁷⁴⁹⁷ P2521 (Mirsad Kuralić, izjava svjedoka, 27. juni 1996.), str. 6-7.

⁷⁴⁹⁸ P2526 (Tahir Ferhatbegović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 13. oktobra 1994., str. 8; P2527 (Tahir Ferhatbegović, list s dopunskim informacijama, 21. avgust 2003.), str. 2.

⁷⁴⁹⁹ P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), par. 7, 35.

⁷⁵⁰⁰ P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), par. 35.

autobusu, uključujući autobus u kojem je bio on, bio je po jedan čovjek u maskirnoj uniformi.⁷⁵⁰¹ **Andrić** je u svom svjedočenju izjavio da je 12. i 17. juna, Mladić naredio Komandi Istočnobosanskog korpusa da se "pod hitno [...] pitanje [ratnih zarobljenika] riješi i da se ratni zarobljenici dislociraju", nakon čega je, 1. jula, 400 "zarobljenika" iz Sušice prebačeno u logor Batković, na osnovu naređenja svjedokove jedinice.⁷⁵⁰²

Uslovi u logoru Sušica

1781. Zatočenici u logoru Sušica nisu dobijali dovoljno hrane, vode je bilo veoma malo, higijenski uslovi su bili loši i nije bilo medicinske njege.⁷⁵⁰³ **Svjedok RM-066** je konkretno rekao da nije bilo kreveta.⁷⁵⁰⁴ Prema izvještaju misije KEBS-a, u logoru je bilo madraca i ćebadi.⁷⁵⁰⁵ Prema **Deurićevim** riječima, zatočenici i stražari zaduženi za bezbjednost objekta dobijali su istu hranu, koju je spremalo jedno lokalno preduzeće i svi zatočenici koji su bili u logoru dobijali su hranu.⁷⁵⁰⁶ Međutim, svjedok nije posmatrao kada se hrana dijelila, budući da se ona dijelila napolju, i isto tako nije znao da li su zatočenici koji su bili napolju na radu dobijali hranu.⁷⁵⁰⁷ Prema **Andrićevim** riječima, u opštini nije bilo dovoljno hrane.⁷⁵⁰⁸ Što se tiče pružanja medicinske njege, **Deurić** je u dva navrata vidio, s udaljenosti od 20 do 30 metara, kako ljekar i dvije medicinske sestre pregledaju neke zatočenike u logoru.⁷⁵⁰⁹ Svjedok je čuo od stražara i zatočenika da se zatočenici žale na stomačne probleme.⁷⁵¹⁰ Svjedok nije znao ko je bio ljekar koji je pregledao zatočenike.⁷⁵¹¹ Prema izvještaju KEBS-a, članovima te organizacije je rečeno da medicinsku njegu pruža jedan ljekar, ali oni u centru nisu vidjeli ambulantu.⁷⁵¹² Članovi međunarodnih organizacija posjetili su logor Sušica dva puta i Nikolić je, tokom obje posjete, uspio da sakrije mnogo zatočenika i stvarne uslove

⁷⁵⁰¹ P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), par. 35.

⁷⁵⁰² Svetozar Andrić, T. 34884-34885.

⁷⁵⁰³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1262.

⁷⁵⁰⁴ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 74.

⁷⁵⁰⁵ P6937 (Izvještaj misije KEBS-a o pregledu zatočeničkih objekata u Bosni i Hercegovini, od 29. avgusta do 4. septembra 1992.), str. 3.

⁷⁵⁰⁶ Momir Deurić, T. 28701-28702, 28714, 28722.

⁷⁵⁰⁷ Momir Deurić, T. 28722.

⁷⁵⁰⁸ Svetozar Andrić, T. 34830-34831.

⁷⁵⁰⁹ Momir Deurić, T. 28738-28739.

⁷⁵¹⁰ Momir Deurić, T. 28738-28740.

⁷⁵¹¹ Momir Deurić, T. 28740.

⁷⁵¹² P6937 (Izvještaj misije KEBS-a o pregledu zatočeničkih objekata u Bosni i Hercegovini, od 29. avgusta do 4. septembra 1992.), str. 3.

u tom zatočeničkom objektu.⁷⁵¹³ Prema procjeni VRS-a o bezbjednosti u logoru Sušica, unošenje sredstava za snimanje, intervjuiranje, posjete i veće kretanje morali su biti zabranjeni, kako bi se spriječilo da javnost bude informisana o uslovima života zatočenika.⁷⁵¹⁴

Postupanje prema zatočenicima u logoru Sušica

1782. **Ramić** je rekao da su uslovi u logoru Sušica bili užasni i da je Dragan Nikolić bio "naročito zao".⁷⁵¹⁵ Nikolić je rekao zatočenicima da je on "Bog i zakon" i podvrgavao ih je raznim vrstama zlostavljanja, uključujući česta premlaćivanja.⁷⁵¹⁶ **Svjedok RM-066** je u svom svjedočenju izjavio da je Nikolić mučio više zatočenika, nesrba, u logoru Sušica u junu i julu 1992.⁷⁵¹⁷ **Ramić** je dodao da su žene bile silovane i da se neki zatočenici, koji su bili izvedeni napolje, nikada nisu vratili.⁷⁵¹⁸ **Svjedok RM-088** je primijetio da su svake noći, obično nakon 22:00 sati, mlade žene i djevojke izvođene napolje i da su vraćane nakon otprilike pola sata u jadnom stanju, zgužvane odjeće i u masnicama.⁷⁵¹⁹ Svjedoku su kasnije članovi porodica tih žena i djevojaka rekli da su one bile silovane.⁷⁵²⁰ **Svjedok RM-066** je u svom svjedočenju izjavio da je u periodu od juna do septembra 1992., Nikolić srpskim stražarima, vojnicima i drugim muškarcima omogućavao pristup nesrpskim zatočenicima u logoru, kako bi oni činili silovanja i druga djela seksualnog nasilja.⁷⁵²¹ Prema izvodu iz presude Suda Bosne i Hercegovine, dana 4. februara 2010., Goran Višković je osuđen za silovanje, uključujući upotrebu stranog tijela, jedne zatočenice iz logora Sušica, u stražarnici, u prisustvu nekoliko stražara, u prvoj polovini juna 1992.⁷⁵²²

1783. **Svjedok RM-066** je u svom svjedočenju izjavio da su većinu nesrpskih zatočenika koji su dovedeni direktno u logor Sušica ispitivali policajci iz SJB-a

⁷⁵¹³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1264.

⁷⁵¹⁴ P193 (Procjena VRS-a o bezbjednosti objekata u logoru Sušica, juni 1992.), str. 3, 4.

⁷⁵¹⁵ P2528 (Mujo Ramić, izjava svjedoka, 23. februar 2010.), par. 11.

⁷⁵¹⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1263. Pretresno vijeće napominje da se P6938, izvod iz presude Suda Bosne i Hercegovine, odnosi na zlostavljanje zatočenika od strane drugih stražara. Međutim, kako je navedeno u poglavlju 4.14.7, Pretresno vijeće se ne oslanja na činjenice koje su navedene u tom dokaznom predmetu.

⁷⁵¹⁷ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 108.

⁷⁵¹⁸ P2528 (Mujo Ramić, izjava svjedoka, 23. februar 2010.), par. 11.

⁷⁵¹⁹ P524 (Svjedok RM-088, izjava svjedoka, 17. oktobar 1994.), par. 36; svjedok RM-088, T. 5347.

⁷⁵²⁰ P524 (Svjedok RM-088, izjava svjedoka, 17. oktobar 1994.), par. 36; P525 (Svjedok RM-088, tabela pojašnjenja u vezi s izjavom svjedoka datom MKSJ-u).

⁷⁵²¹ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 108.

⁷⁵²² P6938 (Izvod iz presude Suda Bosne i Hercegovine u predmetu protiv Predraga Bastaha i Gorana Viškovića, 4. februar 2010.), str. 5.

Vlasenica.⁷⁵²³ Policajci bi tokom ispitivanja tukli zatočenike.⁷⁵²⁴ **Svjedok RM-088** je u svom svjedočenju izjavio da su u logoru najviše izvodili i tukli zatočenike iz Vlasenice, uključujući jednog čovjeka za kojeg je čuo kako ga Dragan Nikolić optužuje da je na automobilu imao hrvatsku zastavu.⁷⁵²⁵ **Svjedok RM-030** je izjavio da je jedan čovjek koji se zvao Đuro, koji nije bio stražar ali je svake noći dolazio u logor iz Vlasenice zajedno s drugim ljudima, tukao ljude koji bi se posljednji vraćali iz zahoda.⁷⁵²⁶ Taj svjedok je vidio kako Nikolić fizički nasrće na ljude i zastrašuje ih tako što im stavlja nož u usta ako mu postavljaju pitanja.⁷⁵²⁷ **Osmanović** je opisao kako je Nikolić pretukao Čičeta Arnauta; jednom prilikom je došao u hangar i rekao mu da stavi ruke iza glave, da klekne na pod i da zabaci glavu unazad.⁷⁵²⁸ Nikolić je zatim Arnautu stavio bajonet u usta, uslijed čega je on kasnije iskašljavao i pljuvao krv.⁷⁵²⁹ **Elvir Pašić** je izjavio da je Nikolić⁷⁵³⁰ postrojio svjedokovu grupu iz Rogatice, u kojoj je bilo 29 muškaraca i dvije žene, i zajedno s dva stražara udarao šakama i nogama svakog od muškaraca, uključujući i svjedoka. Neki su udarani kundacima pušaka. Nikolić i dva stražara su se kasnije vratili i odveli mlade žene.⁷⁵³¹ Sljedećeg jutra, cijela svjedokova grupa prebačena je u logor Batković.⁷⁵³²

1784. **Svjedok RM-030** je vidio kako Goran Tešić i Đuro vezuju ljude i čuo je kako Nikolić naređuje da ljude vežu – zatočenicima bi vezivali palčeve iza leđa žicom, a zatim bi ih vezivali za oluke na ulazu u skladište.⁷⁵³³ Takođe su morali klečati i ostati u tom položaju cijeli dan.⁷⁵³⁴ Jedan čovjek koji se zvao Goran, zvani Vjetar, tukao je zatočenike i psovao im "balijsku majku".⁷⁵³⁵ **Deurić** je u svom svjedočenju izjavio da u logoru nije bilo discipline i da su se stražari, uključujući Nikolića, često opijali.⁷⁵³⁶

⁷⁵²³ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 111.

⁷⁵²⁴ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 111.

⁷⁵²⁵ P524 (Svjedok RM-088, izjava svjedoka, 17. oktobar 1994.), par. 37.

⁷⁵²⁶ P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 3, 6.

⁷⁵²⁷ P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 5.

⁷⁵²⁸ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 40.

⁷⁵²⁹ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 40.

⁷⁵³⁰ Svjedok je rekao da se taj čovjek zvao Dragan i u svom svjedočenju je izjavio da se činilo da je on šef logora, zato što su mu se stražari obraćali kada su zatočenici dovođeni u logor i kada su odvođeni iz logora. Pretresno vijeće smatra da se ovdje radi o Draganu Nikoliću.

⁷⁵³¹ P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 34.

⁷⁵³² P434 (Elvir Pašić, izjava svjedoka, 21. oktobar 1994.), par. 33, 36; Elvir Pašić, T. 4497.

⁷⁵³³ P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 5.

⁷⁵³⁴ P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 5.

⁷⁵³⁵ P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 6.

⁷⁵³⁶ D797 (Momir Deurić, izjava svjedoka, 16. februar 2012.), par. 19.

Pitanje zatočenja u logoru Sušica

1785. Prema procjeni VRS-a o bezbjednosti objekata u logoru Sušica, u tom logoru su bili zatočeni ratni zarobljenici.⁷⁵³⁷ Dana 25. juna 1992., Mladić je u svojoj bilježnici zabilježio da ga je Milenko Stanić obavijestio o problemima u Vlasenici, do kojih je došlo zbog zatočenja više od 800 zarobljenika, od kojih su 200 bili žene i djeca.⁷⁵³⁸

1786. Neki svjedoci su konkretno govorili o tome da li su ljudi držani u logoru Sušica protiv njihove volje. U tom pogledu, **Milenko Stanić** je u svom svjedočenju izjavio da je, kada su počele vojne operacije u selima oko Vlasenice, došlo do većeg priliva Muslimana u grad Vlasenicu, od kojih je većina smještena u "prihvatni centar" u Sušici.⁷⁵³⁹ Centar je bio "vlasništvo" JNA i u početku je služio kao prihvatni centar.⁷⁵⁴⁰ Prema riječima tog svjedoka, opštinski organi nisu dobijali nikakve daljnje informacije o tome što se dešava u centru.⁷⁵⁴¹ U centar su takođe dovedeni Muslimani, civili iz Kalesije, s linije fronta, a jedno vrijeme su tamo proveli i Srbi "protjerani" iz Goražda.⁷⁵⁴² **Deurić** je u svom svjedočenju izjavio da je početkom maja 1992. jedan od dva magacina TO-a u Sušici korišten kao prihvatni centar za smještaj srpskih izbjeglica iz muslimanskih sela u opštini Vlasenica i iz drugih opština, do njihovog smještaja drugdje u opštini, koji su organizovale lokalne vlasti, ili do njihovog odlaska u Srbiju.⁷⁵⁴³ Magacin je obezbjeđivala policija, dok objekat nije preuzela vojska negdje u maju 1992.⁷⁵⁴⁴ Prema riječima svjedoka, ratni zarobljenici bili su zatočeni u Sušici počevši od maja 1992.⁷⁵⁴⁵ U logoru su bili zatočeni i civili i vojnici u civilnoj odjeći.⁷⁵⁴⁶ Prema riječima svjedoka, bilo je slučajeva da su neke muslimanske porodice tu prenoćile svojom voljom, dok im nije bio organizovan prevoz za Kladanj ili Tuzlu.⁷⁵⁴⁷ Kada se u logoru skupilo više ljudi, "slali [bi ih] u razmjenu".⁷⁵⁴⁸ Svjedok je bio u Sušici samo tokom dana i većinu vremena je provodio u objektu koji je obezbjeđivao, gdje nije

⁷⁵³⁷ P193 (Procjena VRS-a o bezbjednosti objekata u logoru Sušica, juni 1992.), str. 1-10.

⁷⁵³⁸ P353 (Mladićeva bilježnica, 27. maj - 31. juli 1992.), str. 232. V. takođe P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 90; Milenko Stanić, T. 30907; P189 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a koje je Mladić uputio Komandi IBK-a, 17. juni 1992.), str. 1.

⁷⁵³⁹ D884 (Milenko Stanić, izjava svjedoka, 16. februar 2013.), par. 26.

⁷⁵⁴⁰ D884 (Milenko Stanić, izjava svjedoka, 16. februar 2013.), par. 28; Milenko Stanić, T. 30908.

⁷⁵⁴¹ D884 (Milenko Stanić, izjava svjedoka, 16. februar 2013.), par. 28.

⁷⁵⁴² D884 (Milenko Stanić, izjava svjedoka, 16. februar 2013.), par. 26, 28.

⁷⁵⁴³ D797 (Momir Deurić, izjava svjedoka, 16. februar 2012.), par. 16-17.

⁷⁵⁴⁴ D797 (Momir Deurić, izjava svjedoka, 16. februar 2012.), par. 16-18; Momir Deurić, T. 28711.

⁷⁵⁴⁵ Momir Deurić, T. 28711.

⁷⁵⁴⁶ Momir Deurić, T. 28711-28712, 28721, 28723; P6937 (Izveštaj misije KEBS-a o pregledu zatočeničkih objekata u Bosni i Hercegovini, od 29. avgusta do 4. septembra 1992.), str. 2.

⁷⁵⁴⁷ D797 (Momir Deurić, izjava svjedoka, 16. februar 2012.), par. 18; Momir Deurić, T. 28712.

⁷⁵⁴⁸ Momir Deurić, T. 28711.

bilo zatočenika.⁷⁵⁴⁹ **Tomislav Savkić** je u svom svjedočenju izjavio da su neki Muslimani, nakon što je TO ušao u Vlasenicu 21. aprila 1992., došli u zgradu opštine i policije i tražili prevoz za Tuzlu i Kladanj – dok su čekali na prevoz, bili bi smješteni u logor Sušica.⁷⁵⁵⁰ U objekte TO-a u Sušici bi svaki dan dolazilo po nekoliko porodica radi odlaska na muslimansku teritoriju, a drugi bi dolazili da prenoće u objektu jer su se tu osjećali bezbjednije.⁷⁵⁵¹ Ti ljudi bi se narednog jutra vraćali kućama.⁷⁵⁵² Svakodnevno je organizovan prevoz za Tuzlu i Kladanj.⁷⁵⁵³ U logor Sušica su privremeno smještane i "srpske" izbjeglice dok su čekale smještaj u Vlasenici.⁷⁵⁵⁴ Svjedok je čuo "[od] jed[nog] Musliman[a]" da je više muslimanskih vojnika, koji su bili zatočeni u blizini Zeline, takođe zatočeno u logoru Sušica i da su ti vojnici kasnije prebačeni u logor Batković u Bijeljini.⁷⁵⁵⁵ **Đurić** je u svom svjedočenju izjavio da Sušica nije bila logor, nego prihvatni centar koji je bio sklonište za Muslimane, Srbe i Hrvate, do njihovog odlaska iz Vlasenice, smještaja u opštini, ili je pak služio kao prenoćište.⁷⁵⁵⁶ Međutim, taj svjedok nije nikada lično obišao logor.⁷⁵⁵⁷ **Andrić** je u svom svjedočenju izjavio da žene i djeca koji su držani u logoru nisu bili zatvorenici.⁷⁵⁵⁸ Međutim, ni taj svjedok nije nikada lično obišao logor.⁷⁵⁵⁹ Prema izvještaju misije KEBS-a, njenim članovima je rečeno da se logor koristi za držanje i evidentiranje zatvorenika i srpskih "izbjeglica" za razdoblje od nekoliko dana.⁷⁵⁶⁰ "Srpske" vlasti su kategorisale taj centar kao tranzitno mjesto, a ne kao mjesto zatočenja.⁷⁵⁶¹

Zaključci Pretresnog vijeća

1787. Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli Mane Đurić i Svetozar Andrić, koji osporavaju da su ljudi u logoru Sušica bili zatočeni protiv svoje volje, što je u suprotnosti s činjenicama o kojima je presuđeno koje se odnose na ovu optužbu.

⁷⁵⁴⁹ D797 (Momir Deurić, izjava svjedoka, 16. februar 2012.), par. 19-20.

⁷⁵⁵⁰ D699 (Tomislav Savkić, izjava svjedoka, 11. avgust 2014.), par. 33, 36.

⁷⁵⁵¹ D699 (Tomislav Savkić, izjava svjedoka, 11. avgust 2014.), par. 37; Tomislav Savkić, T. 27177.

⁷⁵⁵² D699 (Tomislav Savkić, izjava svjedoka, 11. avgust 2014.), par. 37; Tomislav Savkić, T. 27177.

⁷⁵⁵³ D699 (Tomislav Savkić, izjava svjedoka, 11. avgust 2014.), par. 37.

⁷⁵⁵⁴ D699 (Tomislav Savkić, izjava svjedoka, 11. avgust 2014.), par. 34-36; Tomislav Savkić, T. 27177.

⁷⁵⁵⁵ D699 (Tomislav Savkić, izjava svjedoka, 11. avgust 2014.), par. 37; Tomislav Savkić, T. 27177.

⁷⁵⁵⁶ D732 (Mane Đurić, izjava svjedoka, 30. juli 2014.), par. 45-47, 49; Mane Đurić, T. 27706-27707.

⁷⁵⁵⁷ Mane Đurić, T. 27706-27707.

⁷⁵⁵⁸ Svetozar Andrić, T. 34823-34824.

⁷⁵⁵⁹ V. Svetozar Andrić, T. 34827.

⁷⁵⁶⁰ P6937 (Izvještaj misije KEBS-a o pregledu zatočeničkih objekata u Bosni i Hercegovini, od 29. avgusta do 4. septembra 1992.), str. 2.

⁷⁵⁶¹ P6937 (Izvještaj misije KEBS-a o pregledu zatočeničkih objekata u Bosni i Hercegovini, od 29. avgusta do 4. septembra 1992.), str. 4.

Prema Đurićevim riječima, Sušica je bila prihvatni centar, a ne logor, i pružala je privremeni smještaj Muslimanima, Srbima i Hrvatima. Međutim, Pretresno vijeće napominje da Đurić nije nikada lično obišao logor. Pored toga, u njegovom svjedočenju u vezi s ovim pitanjem postoje nedosljednosti, budući da je izjavio da je na osnovu Andrićevog naređenja od 31. maja 1992., Sušica definisana kao logor.⁷⁵⁶² Prema Andrićevim riječima, žene i djeca koji su držani u logoru nisu bili zatvorenici, ali taj svjedok nije mogao dati uvjerljivo objašnjenje zašto se u dokumentima iz tog vremena, od kojih su neki s njegovim potpisom, oni pominju kao zatvorenici.⁷⁵⁶³ Osim toga, Pretresno vijeće napominje da ni Andrić nije nikada lično obišao logor. U tim okolnostima, Pretresno vijeće konstatuje da dokazi koje su iznijela ta dvojica svjedoka u tom pogledu nisu dovoljno pouzdani da bi pobili činjenice o kojima je presuđeno koje se odnose na ovu optužbu.

1788. Vijeću su predočeni i dokazi koje su iznijeli Momir Deurić i Tomislav Savkić da su neke muslimanske porodice svojom voljom noćile u logoru Sušica, dok im nije organizovan prevoz na razne lokacije. Pretresno vijeće napominje da je Savkić u svom svjedočenju takođe izjavio da mu je jedan Musliman rekao da su u logoru zatočeni muslimanski vojnici. Pretresno vijeće konstatuje da možda jeste bilo slučajeva da su neki Muslimani dobrovoljno noćili u logoru, ali da to ne znači da su drugi mogli dolaziti i odlaziti svojom slobodnom voljom. U tim okolnostima, Pretresno vijeće konstatuje da dokazi koje su iznijeli Deurić i Tomislav Savkić ne protivrječe činjenici o kojoj je presuđeno, prema kojoj su ljudi bili zatočeni u logoru Sušica.

1789. Pretresnom vijeću su predočeni i dokazi koje je iznio Milenko Stanić, koji osporava da su ljudi u logoru Sušica bili držani protiv svoje volje i koji je izjavio da opštinski organi nisu dobijali informacije o stanju u Sušici. Pretresno vijeće primjećuje da dokazi koje je iznio Stanić u tom pogledu sadrže nedosljednosti, s obzirom na to da je priznao da je krajem maja i u junu 1992. znao da broj Muslimana *zatočenih* u opštini Vlasenica, uključujući zatočene u Sušici, postaje problem.⁷⁵⁶⁴ Pretresno vijeće stoga konstatuje da ti dokazi nisu dovoljno pouzdani da bi pobili činjenice o kojima je presuđeno, prema kojima su ljudi držani u logoru protiv svoje volje i prema kojima je srpski opštinski krizni štab dobijao izvještaje o stanju u logoru.

⁷⁵⁶² V. Mane Đurić, T. 27706-27707.

⁷⁵⁶³ V. Svetozar Andrić, T. 34823-34827, 34885-34887.

⁷⁵⁶⁴ V. Milenko Stanić, T. 30907, 30909.

1790. Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje je iznio Deurić da nakon maja 1992. policija više nije učestvovala u obezbjeđenju logora, što protivrječi činjenici o kojoj je presuđeno broj 1255, prema kojoj su stražari bili pripadnici MUP-a i VRS-a. S obzirom na to da je svjedok obezbjeđivao objekt u kojem je bila uskladištena vojna oprema, a ne sam logor, i da se kući vraćao u noćnim satima, njegovo znanje o aktivnostima u logoru je ograničeno. U tim okolnostima, Pretresno vijeće konstatuje da dokazi koje je on iznio u tom pogledu nisu dovoljno pouzdani da bi pobili činjenicu o kojoj je presuđeno broj 1255.

1791. Deurić je takođe iznio dokaze da su zatočnici u logoru Sušica dobijali hranu i da je to bila ista hrana koju su dobijali i stražari. Dokazi koje je iznio ovaj svjedok, u onom dijelu u kojem sugerišu da su zatočnici imali dovoljno hrane, protivrječe dijelu činjenice o kojoj je presuđeno broj 1262. Međutim, Pretresno vijeće napominje da Deurić nije pružio nikakvu osnovu za svoje znanje, budući da nije lično vidio kada se hrana dijelila i da nije znao da li su zatočnici koji su bili na radu dobijali hranu. Prema tome, Pretresno vijeće konstatuje da njegovi dokazi u tom pogledu nisu dovoljno pouzdani da bi pobili činjenicu o kojoj je presuđeno broj 1262.

1792. Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje je iznio Deurić da je u dva navrata vidio ljekara i dvije medicinske sestre kako pregledaju neke od zatočenika, što protivrječi jednom dijelu činjenice o kojoj je presuđeno broj 1262. S obzirom na to da je Deurić bio, barem sporadično, prisutan u logoru tokom dana, Pretresno vijeće konstatuje da su dokazi koje je iznio u tom pogledu dovoljno pouzdani da bi pobili dio te činjenice o kojoj je presuđeno. U tim okolnostima, Pretresno vijeće konstatuje da je činjenica o kojoj je presuđeno broj 1262 pobijena u onom dijelu u kojem se navodi da u logoru Sušica *nije* bilo medicinske njege. Shodno tome, Pretresno vijeće je razmotrilo dokaze koji su mu predloženi kako bi donijelo odluku u vezi s tim pitanjem.

1793. Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje je iznio Mane Đurić da je Veljko Bašić bio bivši policajac koji je mobilisan u TO. Vijeću su takođe predloženi dokazi koje je iznio svjedok RM-066, da je Veljko Bašić bio bivši policajac koji je mobilisan u "policiju". Pretresnom vijeću su predloženi dokazi u poglavlju 4.14.1, *Incident 9.1 iz Priloga A Optužnici* i *Incident 16.1 iz Priloga B Optužnici*, da su pripadnici TO-a u Vlasenici, poput Miće Kraljevića i Dragana Nikolića, ušli u sastav SJB-a Vlasenica približno u maju 1992. Pretresno vijeće primjećuje da dokazi u vezi s tim kojoj jedinici je Bašić pripadao nisu nužno protivrječni. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u

poglavlju 4.14.2 da je Veljko Bašić nosio plavu policijsku uniformu. Vijeću su takođe predloženi dokazi o tome da je Veljko Bašić, dok je bio u logoru Sušica, svakodnevno prosljeđivao detaljne informacije o zatočenicima SJB-u Vlasenica. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je Veljko Bašić, dok je bio u logoru Sušica, bio pripadnik SJB-a Vlasenica.

1794. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je u logoru Sušica bilo zatočeno 2.000 do 2.500 bosanskih Muslimana, uključujući civile, oba pola i svih životnih dobi. U junu i julu 1992., približno polovina zatočenih bile su žene. Zatočenici su držani u nehigijenskim uslovima. Nije bilo kreveta, ali su madraci i ćebad bili dostupni. Vode nije bilo dovoljno i zatočenici nisu dobijali dovoljno hrane. Što se tiče pružanja medicinske njege, ljekar i dvije medicinske sestre su u dva navrata pregledali neke od zatočenika u logoru.

1795. Što se tiče odgovornosti za logor, Pretresno vijeće konstatuje da je logor Sušica osnovan 31. maja 1992., po naređenju Svetozara Andrića, komandanta Birčanske brigade VRS-a, na osnovu odluke SAO Birča.⁷⁵⁶⁵ Logor je funkcionisao do 30. septembra 1992. Komandanti logora bili su Veljko Bašić, bivši policajac koji je bio mobilisan u SJB Vlasenica i, počev od približno sredine juna 1992., Dragan Nikolić, kojeg je postavio Mićo Kraljević. Pretresno vijeće podsjeća da je Kraljevićeve jedinica 2. juna 1992. operativno bila pod komandom SJB-a Vlasenica, od barem sredine maja 1992. (v. poglavlje 4.14.1, *Incident 9.1 iz Priloga A Optužnici*). Pretresno vijeće takođe podsjeća na poglavlje 4.14.1, *Incident 16.1. iz Priloga B Optužnici*, gdje se navodi da je Dragan Nikolić bio pripadnik MUP-a bosanskih Srba i Kraljevićeve jedinice. Pretresno vijeće konstatuje da je Nikolić bio komandant logora zadužen za bezbjednost i svakodnevne poslove. Nikolić je bio direktno odgovoran i potčinjen Kraljeviću i dobio je uputstvo da preduzima sve mjere bezbjednosti koje smatra potrebnim. Što se tiče vlasti nadležnih za logor, Pretresno vijeće je razmotrilo činjenicu o kojoj je presuđeno u kojoj stoji da je srpski opštinski Krizni štab donosio odluke u vezi s logorom i zatočenicima u logoru, dokaze koje je iznio Andrić da je VRS donosio odluke u vezi s izvođenjem zatočenika iz logora radi ispitivanja i u vezi s prebacivanjem zatočenika u

⁷⁵⁶⁵ Pretresno vijeće napominje da je Svetozar Andrić u svom svjedočenju osporio činjenicu da je logor Sušica osnovan po njegovom naređenju, što je u suprotnosti s činjenicom o kojoj je presuđeno br. 1254. Međutim, svjedočenje ovog svjedoka u vezi s ovim pitanjem sadrži nedosljednosti i protivrječi mu tvrdnja koju je iznio Dragan Nikolić na pretresu o prihvatanju krivice iz predmeta *Nikolić*, na koju je Andrić uputio kako bi potkrijepio svoju tvrdnju, v. Svetozar Andrić, T. 34811-34815. Pretresno vijeće stoga smatra da dokazi koje je Andrić iznio u tom pogledu nisu dovoljno pouzdani da bi pobili tu činjenicu o kojoj je presuđeno.

Batković, kao i dokaze koje je iznio svjedok RM-066, da su VRS, SJB, policija, i specijalni vod policije bili ovlašteni da puštaju zatočenike na slobodu, kao i da ih premještaju ili razmjenjuju. Vijeće je takođe uzelo u obzir činjenicu o kojoj je presuđeno prema kojoj su pripadnici MUP-a i VRS-a služili kao stražari u logoru. Pretresno vijeće konstatuje da su krizni štab Vlasenica i stražari, koji su bili pripadnici VRS-a i MUP-a, držali ljude u zatočenju u logoru Sušica i da su bili odgovorni za uslove u logoru.

1796. Nikolić i stražari u logoru, uključujući Gorana Tešića zvanog Goce, pripadnika MUP-a bosanskih Srba i Kraljevićeve jedinice (v. zaključak Pretresnog vijeća u poglavlju 4.14.1, *Incident 16.1 iz Priloga B Optužnici*), i drugi policajci, koji su često bili pijani, često su i okrutno premlaćivali nekoliko zatočenika, uključujući za vrijeme ispitivanja, i podvrgavali ih zlostavljanju, na primjer tako što su ih zastrašivali stavljajući im nož u usta ako su postavljali pitanja; tako što su im vezivali palčeve iza leđa žicom, a zatim ih vezivali za oluke na ulazu u skladište; tjerali ih da kleče cijeli dan; i ubadali ih nožem u usta.⁷⁵⁶⁶ Drugi koji su tukli zatočenike bili su Goran zvani Vjetar i Đuro. Vjetar je zatočenicima psovao "balijsku majku". Nikolić je jednog zatočenika, kojeg su često tukli, optužio da je imao hrvatsku zastavu na automobilu. Stražari i ljudi koji su dolazili u logor izvana takođe su silovali zatočenice.

1797. Pretresno vijeće će dalje razmotriti gore navedeno u vezi s tačkama 1 i 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Drugi incidenti u vezi sa zatočenjem – srednja škola u Vlasenici

1798. Osim incidenta 19.3 iz Priloga C Optužnici o kojem je bilo riječi gore, u Optužnici se takođe navodi da je optuženi odgovoran za protivpravno zatočenje, mučenje, premlaćivanje, zlostavljanje, silovanje, druga djela seksualnog nasilja i podvrgavanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata nehumanim životnim uslovima u drugim zatočeničkim centrima u opštini Vlasenica, u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁷⁵⁶⁷ Odbrana je generalno tvrdila da VRS nije učestvovao ni u jednoj aktivnosti Srba u Vlasenici i da je Mladić upozorio tadašnjeg predsjednika Skupštine

⁷⁵⁶⁶ Budući da je nejasno na kojoj je dokaznoj osnovi Sud Bosne i Hercegovine osudio Predraga Bastaha i Gorana Viškovića, Pretresno vijeće se ne oslanja na daljnje detalje sadržane u P6938.

⁷⁵⁶⁷ Optužnica, par. 39(b)-(c), 47, 53, 59(b)-(d), (g).

opštine da zaštiti bosanske Muslimane i bosanske Hrvate.⁷⁵⁶⁸ U tom pogledu, Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli **Tahir Ferhatbegović** i **svjedok RM-088**, koji su obojica bosanski Muslimani iz Papraće u opštini Šekovići,⁷⁵⁶⁹ u vezi s njihovim zatočenjem u srednjoj školi u Vlasenici,⁷⁵⁷⁰ kao i **Mujo Ramić**, bosanski Musliman, učitelj iz Šehera u opštini Osmaci;⁷⁵⁷¹ te **svjedok RM-066**, Srbin iz Vlasenice.⁷⁵⁷²

1799. **Svjedok RM-088** je u svom svjedočenju izjavio da su ga 31. maja 1992. uhapsili srpski vojnici iz sela Željeznik, koji su ušli kroz stražnje dvorište njegove kuće u selu Odžaci, rekli mu da će ga razmijeniti za srpske vojnike i odveli ga u centar grada, gdje se pridružio svojim komšijama Muslimanima.⁷⁵⁷³ Srpski vojnici nisu dozvolili svjedoku da ponese bilo šta sa sobom.⁷⁵⁷⁴ Komandir voda srpske vojske, poručnik Ćirković iz Šekovića, bio je prisutan i zadužen za hapšenje i čišćenje Muslimana.⁷⁵⁷⁵ Muškarci su odvojeni od žena i odvedeni u fiskulturnu salu osnovne škole u Papraći.⁷⁵⁷⁶ Dok je bio u fiskulturnoj sali, svjedok je čuo Predraga Bunjevca, koji se predstavio kao komandant, kako naređuje stražarima da popišu zatočenike i da im oduzmu isprave i lične stvari.⁷⁵⁷⁷ Svjedok je u svom svjedočenju takođe izjavio da je Veljko Bašić došao u školu i predstavio se kao komandant svih zatočeničkih centara u Vlasenici, uključujući i tu školu.⁷⁵⁷⁸ Kada je Bašić došao drugi put, s njim je bio Dragan Nikolić, koji je Bašića pitao: "Ima li ovdje loših momaka za mene?", a zatim je čuo kako Nikolić kaže zatočenicima: "Veljko je šef svih zatvora."⁷⁵⁷⁹ **Ferhatbegović** je izjavio da je Bašić nosio plavu policijsku uniformu.⁷⁵⁸⁰ **Svjedok RM-088** je u svom svjedočenju izjavio da su u školi ostali samo nekoliko sati, nakon čega su Aleksandar Vukašinić i Beli orlovi ukricali zatočenike u autobuse i odvezli ih u fiskulturnu salu srednje škole u

⁷⁵⁶⁸ Završni podnesak odbrane, par. 1681.

⁷⁵⁶⁹ P524 (Svjedok RM-088, izjava svjedoka, 17. oktobar 1994.), str. 1, par. 1.

⁷⁵⁷⁰ Dokazi koje su iznijeli Tahir Ferhatbegović i svjedok RM-088 takođe su razmotreni u poglavlju 4.14.2, *Incident 19.3 iz Priloga C Optužnici*.

⁷⁵⁷¹ P2528 (Mujo Ramić, izjava svjedoka, 23. februar 2010.), str. 1, par. 1. Dokazi Muje Ramića razmotreni su u poglavlju 4.14.2, *Incident 19.3. iz Priloga C Optužnici*.

⁷⁵⁷² P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), str. 1. Dokazi svjedoka RM-066 takođe su razmotreni u poglavlju 4.14.2, *Incident 19.3. iz Priloga C Optužnici*.

⁷⁵⁷³ P524 (Svjedok RM-088, izjava svjedoka, 17. oktobar 1994.), par. 14, 30-31; svjedok RM-088, T. 5372.

⁷⁵⁷⁴ P524 (Svjedok RM-088, izjava svjedoka, 17. oktobar 1994.), par. 31

⁷⁵⁷⁵ P524 (Svjedok RM-088, izjava svjedoka, 17. oktobar 1994.), par. 31.

⁷⁵⁷⁶ P524 (Svjedok RM-088, izjava svjedoka, 17. oktobar 1994.), par. 32; svjedok RM-088, T. 5373.

⁷⁵⁷⁷ P524 (Svjedok RM-088, izjava svjedoka, 17. oktobar 1994.), par. 32; svjedok RM-088, T. 5373.

⁷⁵⁷⁸ P524 (Svjedok RM-088, izjava svjedoka, 17. oktobar 1994.), par. 33; svjedok RM-088, T. 5374.

⁷⁵⁷⁹ P524 (Svjedok RM-088, izjava svjedoka, 17. oktobar 1994.), par. 33; svjedok RM-088, T. 5346.

⁷⁵⁸⁰ P2526 (Tahir Ferhatbegović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 13. oktobra 1994., str. 6; P2527 (Tahir Ferhatbegović, list s dopunskim informacijama, 21. avgust 2003.), str. 1.

Vlasenici.⁷⁵⁸¹ Žene i djeca su premješteni iz Papraće u Kladanj.⁷⁵⁸² **Ferhatbegović** je izjavio da su 31. maja 1992. on i drugi muškarci u dobi od 13 do 87 godina, Muslimani iz Papraće, kao i jedan Rom i njegova žena, koji su bili zatočeni u osnovnoj školi u Papraći, ukrncani u tri autobusa i odvezeni u srednju školu u Vlasenici.⁷⁵⁸³ U autobusu, svjedok je vidio samo jednog srpskog vojnika s oružjem.⁷⁵⁸⁴ Zatočenicima nije bilo dozvoljeno da ponesu svoje lične stvari jer im je rečeno da im "neće trebati".⁷⁵⁸⁵ Kada je autobus prolazio kroz kontrolni punkt, svjedok je čuo vojnike kako govore: "[H]ajde da ih sve pobijemo, zašto štitimo ustaše?". Po dolasku u školu, muškarci su bili primorani da sjednu na pod u fiskulturnoj sali, da ispruže noge i pognu glave. U fiskulturnoj sali su bili i ljudi iz sela Osmaci, Borogovo, Matkovac i Kusonje.⁷⁵⁸⁶ Prema podacima iz popisa stanovništva iz 1991. godine, sela Osmaci, Borogovo, Matkovac i Kusonje bila su u opštini Kalesija.⁷⁵⁸⁷ U Osmacima je od 844 stanovnika bilo 798 bosanskih Srba, a u Borogovu, od 276 stanovnika 275 su bili bosanski Srbi.⁷⁵⁸⁸ U Matkovcu je bilo 278 bosanskih Muslimana i 213 bosanskih Srba.⁷⁵⁸⁹ U Kusonjama je bio 371 bosanski Musliman i 42 bosanskih Srba.⁷⁵⁹⁰

1800. Svjedok je govorio o nekoliko slučajeva kada su muškarci bili izvedeni iz fiskulturne sale i teško premlaćeni; neki od njih se nisu vratili. Emin Kuduzović je premlaćen zato što su ga našli da puši u klozetu. Tukli su i Nusreta Hodžića. Svjedok je izjavio da je čuo kako ljude tuku i njihove jauke. Jedan vojnik je rekao Hodžiću: "Ako ne poližeš ovu krv dok se ne vratim, zaklaću vas." Hodžić je zatim počeo da liže svoju krv. Stražari su na šakama Mirsada Kuralića gasili cigarete. Zatočeni su s vremena na vrijeme morali pjevati "četničke" pjesme i ako bi odbili, dobijali su batine. Oko 160 muškaraca, koliko ih je bilo u toj školi, dnevno su dobijali ukupno dvije litre vode. Od hrane su dobijali malu krišku hljeba i malu porciju jaja na dan i nije im bilo dozvoljeno

⁷⁵⁸¹ P524 (Svjedok RM-088, izjava svjedoka, 17. oktobar 1994.), par. 32.

⁷⁵⁸² Svjedok RM-088, T. 5345.

⁷⁵⁸³ P2526 (Tahir Ferhatbegović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 13. oktobra 1994., str. 3-5.

⁷⁵⁸⁴ P2526 (Tahir Ferhatbegović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 13. oktobra 1994., str. 4.

⁷⁵⁸⁵ P2526 (Tahir Ferhatbegović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 13. oktobra 1994., str. 4-5.

⁷⁵⁸⁶ P2526 (Tahir Ferhatbegović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 13. oktobra 1994., str. 5.

⁷⁵⁸⁷ P7354 (Izvod iz podataka popisa stanovništva po opštinama, objavljenih 1995. u Zagrebu), str. 1-4. V. takođe P7353 (Mapa opštine Kalesija iz Popisa stanovništva iz 1991.).

⁷⁵⁸⁸ P7354 (Izvod iz podataka popisa stanovništva po opštinama, objavljenih 1995. u Zagrebu), str. 1-4. V. takođe P7353 (Mapa opštine Kalesija iz Popisa stanovništva iz 1991.).

⁷⁵⁸⁹ P7354 (Izvod iz podataka popisa stanovništva po opštinama, objavljenih 1995. u Zagrebu), str. 3-4. V. takođe P7353 (Mapa opštine Kalesija iz Popisa stanovništva iz 1991.).

⁷⁵⁹⁰ P7354 (Izvod iz podataka popisa stanovništva po opštinama, objavljenih 1995. u Zagrebu), str. 3-4. V. takođe P7353 (Mapa opštine Kalesija iz Popisa stanovništva iz 1991.).

da održavaju ličnu higijenu. Neki od zatočenika nisu imali dovoljno odjeće.⁷⁵⁹¹ **Svjedok RM-066** je izjavio da u školi nije bilo ispravnih klozeta i rekao je da su uslovi u kojima su živjeli zatočenici bili "užasni".⁷⁵⁹²

1801. Stražari u školi su nosili maskirne uniforme i bijele maske preko nosa i usta.⁷⁵⁹³ Među stražarima su bili Vojin Grabovica, jedan čovjek koji se zvao Zoran, Milorad Petrović i Dragan Lukić.⁷⁵⁹⁴ Jednom prilikom, Dragan Nikolić, kojeg je svjedok prepoznao jer ga je ranije viđao po kafićima, došao je u školu i pitao: "Kad će ovi da dođu kod mene?"⁷⁵⁹⁵

1802. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je oko 160 muškaraca bilo zatočeno u srednjoj školi u Vlasenici u periodu od 31. maja 1992. do 8. juna 1992., nakon čega su prebačeni u logor Sušica. Među zatočenicima su bili muškarci, bosanski Muslimani, u dobi od 13 do 87 godina iz Papraće; jedan bračni par romske nacionalnosti; i ljudi iz sela Osmaci, Borogovo, Matkovac i Kusonje. S obzirom na nacionalni sastav tih sela, Pretresno vijeće konstatuje da su među zatočenicima u srednjoj školi u Vlasenici bili bosanski Srbi iz Osmaka i Borogova i bosanski Muslimani iz Kusonja. Tokom zatočeništva, zatočenicima nije bilo dozvoljeno da održavaju ličnu higijenu, a u zgradi nije bilo ispravnih klozeta. Dnevno su dobijali po jednu malu krišku hljeba i malu porciju jaja. Na 160 ljudi dnevno je dolazilo ukupno dvije litre vode. Pretresno vijeće konstatuje da su stražari u školi okrutno tukli zatočenike. Zatočenici su dobijali batine kada bi odbili da pjevaju pjesme koje je Tahir Ferhatbegović nazvao "četničkim", a stražari su gasili cigarete na šakama Mirsada Kuralića. Jedan vojnik je rekao Hodžiću: "Ako ne poližeš ovu krv dok se ne vratim, zaklaću vas."⁷⁵⁹⁶ Pretresno vijeće konstatuje da je Veljko Bašić u to vrijeme bio komandant u srednjoj školi u Vlasenici. Bašić je nosio plavu policijsku uniformu. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.14.2, *Incident 19.3 iz Priloga C Optužnici*, da je Veljko Bašić bio pripadnik SJB-a Vlasenica. Stražari su nosili maskirne uniforme. Među stražarima su bili Vojin Grabovica, čovjek koji se zvao Zoran, Milorad Petrović i Dragan Lukić. Pretresno vijeće će dalje razmotriti gore navedeno u vezi s tačkama 1 i 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

⁷⁵⁹¹ P2526 (Tahir Ferhatbegović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 13. oktobra 1994., str. 5.

⁷⁵⁹² P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 67.

⁷⁵⁹³ P2526 (Tahir Ferhatbegović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 13. oktobra 1994., str. 5.

⁷⁵⁹⁴ P2526 (Tahir Ferhatbegović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 13. oktobra 1994., str. 5.

⁷⁵⁹⁵ P2527 (Tahir Ferhatbegović, list s dopunskim informacijama, 21. avgust 2003.), str. 2.

⁷⁵⁹⁶ P2526 (Tahir Ferhatbegović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 13. oktobra 1994., str. 5.

4.14.3 Uništavanje privatne i javne imovine, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte

1803. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za bezobzirno uništavanje privatne imovine, uključujući kuće i poslovne objekte, i javnih dobara, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte u opštini Vlasenica, u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁷⁵⁹⁷ Pretresno vijeće je u vezi s ovim incidentima formalno primilo na znanje činjenicu o kojoj je presuđeno broj 1251. Vijeću su takođe predloženi dokazi koje je iznio **svjedok RM-066**, Srbin iz Vlasenice,⁷⁵⁹⁸ i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicom o kojoj je presuđeno.⁷⁵⁹⁹ Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje su iznijeli **Ibro Osmanović**, bosanski Musliman iz Vlasenice,⁷⁶⁰⁰ i **Mane Đurić**, koji je od 20. maja 1992. bio načelnik SJB-a Vlasenica⁷⁶⁰¹ Činjenica o kojoj je presuđeno, dokazi koje je iznio svjedok RM-066 i dijelovi dokaza koje je iznio Mane Đurić razmotreni su u poglavljima 4.14.1, *Incident 9.1 iz Priloga A Optužnici*, i 4.14.7.

1804. **Ibro Osmanović** je u svom svjedočenju izjavio da su, jednog dana dok je bio zatočen u logoru Sušica, u periodu od 18. do 30. juna 1992., neki stražari prozvali njega i Emina Gobeljića.⁷⁶⁰² Odveli su ih u stan Jusufa Dautovića, Muslimana, na Trgu Oslobođenja i rekli im da odnesu skoro sve stvari.⁷⁶⁰³ Tamo su bili i Zoran Obrenović, Bato Milić i "još jedan vojnik".⁷⁶⁰⁴ Te stvari su zatim odvezene u logor Sušica i sve spaljene, osim jednog madraca koji je odnesen jednom invalidu u logor.⁷⁶⁰⁵

1805. **Mane Đurić** je u svom svjedočenju izjavio da je Gradska džamija u Vlasenici uništena eksplozivom u avgustu 1992.⁷⁶⁰⁶ SJB Vlasenica dobio je obavještenje od VRS-a dva ili tri sata unaprijed i tražio je od stanovništva da napusti to područje.⁷⁶⁰⁷ SJB je u

⁷⁵⁹⁷ Optužnica, par. 47, 52, 59(j).

⁷⁵⁹⁸ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), str. 1.

⁷⁵⁹⁹ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 35, 38.

⁷⁶⁰⁰ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), str. 1, par. 1; P208 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 11. oktobar 1995.), str. 1; Ibro Osmanović, T. 2747; D49 (Izjava Ibri Osmanovića data kancelariji za ratne zločine u Lukavcu, 4. avgust 1993.), str. 1; D50 (Izjava Ibri Osmanovića data Armiji BiH, 23. juli 1993.), str. 1.

⁷⁶⁰¹ Mane Đurić, T. 27630.

⁷⁶⁰² P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 41.

⁷⁶⁰³ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 41.

⁷⁶⁰⁴ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 28, 41.

⁷⁶⁰⁵ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 41.

⁷⁶⁰⁶ Mane Đurić, T. 27679.

⁷⁶⁰⁷ Mane Đurić, T. 27679-27682, 27685.

izvještaju naveo da su džamiju u vazduh dignuli nepoznati počinioci.⁷⁶⁰⁸ Prema riječima svjedoka, kako bi izbjegao sukob nadležnosti s VRS-om, SJB nije preduzeo nikakvu preventivnu akciju.⁷⁶⁰⁹

1806. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je tokom operacija na području Gradine, krajem maja i početkom juna 1992., Kraljević naredio svojoj jedinici da spali sve muslimanske kuće kako bi se vlasnici spriječili da se vrate (v. poglavlje 4.14.1, *Incident 9.1 iz Priloga A Optužnici*). Toj jedinici je podršku pružala jedna jedinica VRS-a, kao i policajci iz SJB-a Vlasenica. Mnoge muslimanske kuće u Gradini i okolnim selima, uključujući Barice i Turaliće, spaljene su do temelja. U Piskavicama, mješovitom srpsko-muslimanskom selu, spalili su samo muslimanske kuće. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ove incidente u vezi s tačkom 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

1807. Pretresno vijeće dalje konstatuje da su negdje tokom perioda od 18. do 30. juna 1992., neki stražari prozvali Ibru Osmanovića, bosanskog Muslimana zatočenog u logoru Sušica, i Emina Gobeljića, da su ih odveli u stan Jusufa Dautovića u Vlasenici i rekli im da odnesu skoro sve stvari iz tog stana. Stvari su zatim odvezene u logor Sušica i skoro sve spaljene. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.14.2, *Incident 19.3 iz Priloga C Optužnici*, da su Krizni štab Vlasenica i stražari, koji su bili pripadnici VRS-a i MUP-a, bili odgovorni za uslove u logoru. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkom 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

1808. Pretresno vijeće takođe konstatuje da je, u avgustu 1992., jedna jedinica VRS-a naredila da se uništi Gradska džamija u Vlasenici, nakon što je obavijestila SJB Vlasenica dva do tri sata unaprijed i tražila od stanovništva na napusti to područje. Džamija je uništena eksplozivom. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkom 3 Optužnice.

4.14.4 Oduzimanje ili pljačka imovine

1809. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za oduzimanje ili pljačku imovine za vrijeme i poslije preuzimanja vlasti, za vrijeme hapšenja i zatočenja, kao i za vrijeme deportacije ili prisilnog premještanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata u opštini

⁷⁶⁰⁸ Mane Đurić, T. 27680.

⁷⁶⁰⁹ Mane Đurić, T. 27685.

Vlasenica u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁷⁶¹⁰ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno⁷⁶¹¹ i predočeni su mu dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-030** i **Ibro Osmanović**, bosanski Muslimani iz opštine Vlasenica,⁷⁶¹² u vezi s navodima o incidentima oduzimanja ili pljačke, u poglavljima 4.14.2, *Incident 19.3 iz Priloga C Optužnici*, 4.14.6 i 4.14.7.⁷⁶¹³

1810. Pored toga, **svjedok RM-066**, Srbin iz Vlasenice,⁷⁶¹⁴ u svom je svjedočenju izjavio da su, dok je on bio u logoru Sušica, negdje nakon 31. maja 1992., Đurić i Stanić dozvolili pripadnicima rezervne i specijalne policije, uključujući svjedoka, da pljačkaju imovinu nesrba.⁷⁶¹⁵ U junu 1992., 20 pripadnika "Voda specijalne policije" SJB-a Vlasenica učestvovalo je u akciji u kojoj su pretresli približno 30 muslimanskih kuća i stanova u blizini hotela "Panorama", iz kojih su uzeli televizore i drugu imovinu.⁷⁶¹⁶ Jedan od pripadnika ovog voda prisvojio je jednu muslimansku kuću za sebe i u nju se kasnije uselio.⁷⁶¹⁷ Svjedok je u svom svjedočenju takođe izjavio da je pripadnicima voda bilo dozvoljeno da uzimaju ličnu imovinu iz kuća nesrba tek nakon što su Mićo Kraljević i njegova braća uzeli svoj dio, uglavnom elektronske uređaje i oružje.⁷⁶¹⁸ Svjedoku se činilo da je to što je Kraljeviću i drugim pripadnicima voda bilo dozvoljeno da pljačkaju imovinu nesrba prvenstveno predstavljalo nagradu za obavljanje izvjesnih poslova.⁷⁶¹⁹

⁷⁶¹⁰ Optužnica, par. 47, 59(i).

⁷⁶¹¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 1247, 1259-1260, 1269.

⁷⁶¹² **Svjedok RM-030**: P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 1; P1612 (Svjedok RM-030, izjava data MUP-u, 25. novembar 1993.), str.1. **Ibro Osmanović**: P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), str. 1, par. 1; P208 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 11. oktobar 1995.), str. 1; Ibro Osmanović, T. 2747; D49 (Izjava Ibri Osmanovića data kancelariji za ratne zločine u Lukavcu, 4. avgust 1993.), str. 1; D50 (Izjava Ibri Osmanovića data Armiji BiH, 23. juli 1993.), str. 1.

⁷⁶¹³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 1259-1260 i dokazi svjedoka RM-030 razmotreni su u poglavlju 4.14.2, *Incident 19.3. iz Priloga C Optužnici*. Dokazi Ibri Osmanovića razmotreni su u poglavlju 4.14.6. Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenice br. 1247 i 1269 razmotrene su u poglavlju 4.14.7.

⁷⁶¹⁴ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), str. 1.

⁷⁶¹⁵ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 51, 67; P190 (Naređenje od 31. maja 1992. kojim se osniva logor u Vlasenici).

⁷⁶¹⁶ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 8, 10, 26.

⁷⁶¹⁷ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 26.

⁷⁶¹⁸ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 15, 51.

⁷⁶¹⁹ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 51.

1811. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su opštinske vlasti Vlasenice, dana 17. maja 1992. ili ubrzo nakon tog datuma, primorale grupu Muslimanki⁷⁶²⁰ iz Zaklopače da svoje kuće i imovinu prepisu Srbima.

1812. Na osnovu dokaza koje je iznio svjedok RM-066, Pretresno vijeće dalje konstatuje da su pripadnici Kraljevićeve jedinice u junu 1992. uzimali televizore i drugu imovinu iz kuća i stanova bosanskih Muslimana u gradu Vlasenici i da je jedan od pripadnika za sebe prisvojio i kasnije se uselio u jednu muslimansku kuću u gradu Vlasenici. Pripadnicima jedinice bilo je dozvoljeno da uzimaju imovinu nesrba. Na osnovu činjenica o kojima je presuđeno 1259 i 1260, te dokaza koje je iznio svjedok RM-030, Pretresno vijeće konstatuje da je Dragan Nikolić početkom juna 1992. naredio bosanskim Muslimanima zatočenim u logoru Sušica da predaju svu svoju imovinu. Iz dokaza koje je iznio svjedok RM-030, Pretresno vijeće shvata da su ti predmeti uzeti i da nisu vraćeni zatočenicima. Pored toga, Pretresno vijeće konstatuje da su stražari u logoru Sušica, pripadnici VRS-a i MUP-a, oduzeli vrijedne predmete od više od 800 bosanskih Muslimanki. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkom 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

4.14.5 Prisilni rad i živi štitovi

1813. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za odvođenje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz opštine Vlasenica na prisilni rad, uključujući kopanje grobova i rovova i druge oblike prisilnog rada na linijama fronta, i za korištenje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata kao živih štitova, u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁷⁶²¹ Odbrana je iznijela argument da su se zatočnici u logoru Sušica dobrovoljno javljali na rad i da nisu bili primoravani.⁷⁶²² Odbrana je takođe tvrdila da su u logoru pripadnici svih nacionalnosti, uključujući bosanske Srbe, imali slične radne obaveze.⁷⁶²³ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje činjenicu o kojoj je presuđeno br. 1216 u vezi s prisilnim radom zatočenika u logoru Sušica. Vijeću su takođe predočeni dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-066**, Srbin iz Vlasenice,⁷⁶²⁴

⁷⁶²⁰ Prema dokaznom predmetu P6870, u Zaklopači je bilo 288 Muslimana i 146 Srba (i tri osobe druge ili nepoznate nacionalnosti). S obzirom na ovo i na to da su žene bile primorane da prepisu imovinu Srbima, Pretresno vijeće zaključuje da su te žene bile bosanske Muslimanke.

⁷⁶²¹ Optužnica, par. 39(c), 47, 59(h).

⁷⁶²² Završni podnesak odbrane, par. 1675.

⁷⁶²³ Završni podnesak odbrane, par. 1675.

⁷⁶²⁴ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), str. 1.

svjedok RM-030, bosanski Musliman iz Vlasenice,⁷⁶²⁵ i **svjedok RM-004**, bosanski Musliman iz opštine Vlasenica,⁷⁶²⁶ kao i dokumentarni dokazi, i ono smatra da su ti dokazi u skladu s pomenutom činjenicom o kojoj je presuđeno.⁷⁶²⁷

1814. Zatočenici u logoru Sušica obavljali su više vrsta prisilnog rada, uključujući pokopavanje ljudi ubijenih u Drumu, kopanje rovova i nošenje municije na linije fronta.⁷⁶²⁸ Prema presudi lokalnog suda iz 2010., Goran Višković je osuđen zato što je, između ostalog, naredio dvadesetorici zatočenika da se ukrcaju na kamion i idu na prisilni rad 27. juna 1992.⁷⁶²⁹ **Svjedok RM-066** je konkretno rekao da je u drugoj polovini jula 1992., grupa od 50 do 100 zatočenika svakodnevno odvođena na rad na raznim projektima, na primjer u kasarnu VRS-a, fabriku "Alpro", bolnicu, ili na poljoprivredne radove.⁷⁶³⁰ Mane Đurić, Branislav Sokanović i Risto Vidović mogli su da odobre upotrebu zatočenika iz logora Sušica putem pismenog naređenja.⁷⁶³¹ Komandir policije ili komandant bataljona, Milanko Sargić ili Radenko Stanić, lično su dolazili u logor da odvođe zatočenike.⁷⁶³² Vojislav Nikolić i Veljko Bašić su takođe mogli odvoditi zatočenike na rad bez pismenog naređenja.⁷⁶³³ Osobe koje su ih odvodile na rad morale su pokazati to naređenje s tačnim brojem zatočenika koje je trebalo odvesti i prije odlaska potpisati spisak zatočenika, tako da se može utvrditi da li su se svi uveče vratili.⁷⁶³⁴ Veljko Bašić je bio obavještavan ako bi neki zatočenik nestao i tražio bi objašnjenja u vezi s tim da li je taj zatočenik pušten, odveden od strane SJB-a ili ubijen.⁷⁶³⁵

⁷⁶²⁵ P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 1; P1612 (Svjedok RM-030, izjava data MUP-u, 25. novembar 1993.), str. 1.

⁷⁶²⁶ P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), str. 1, par. 1-2; P3392 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 3. april 2013.), str. 1.

⁷⁶²⁷ **Svjedok RM-066**: svjedok RM-066, T. 2520; P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 71-72, 99. **Svjedok RM-030**: P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 2, 5-6. **Svjedok RM-004**: P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), par. 7, 17, 24, 27, 32, 35. **Dokumentarni dokazi**: P6938 (Izvod iz presude Suda Bosne i Hercegovine u predmetu protiv Predraga Bastaha i Gorana Viškovića, 4. februar 2010.), str. 1, 4-5; i P7532 (Izvjestaj Komisije eksperata UN-a o istrazi u vezi s postupanjem prema Muslimankama u bivšoj Jugoslaviji), str. 10.

⁷⁶²⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1261; P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 28.

⁷⁶²⁹ P6938 (Izvod iz presude Suda Bosne i Hercegovine u predmetu protiv Predraga Bastaha i Gorana Viškovića, 4. februar 2010.), str. 5.

⁷⁶³⁰ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 99; svjedok RM-066, T. 2520.

⁷⁶³¹ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 100; svjedok RM-066, T. 2521.

⁷⁶³² P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 100.

⁷⁶³³ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 100.

⁷⁶³⁴ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 101.

⁷⁶³⁵ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 101; svjedok RM-066, T. 2521.

1815. Pretresno vijeće konstatuje da su zatočenici u logoru Sušica obavljali više vrsta prisilnog rada, uključujući pokopavanje ljudi ubijenih u Drumu, kopanje rovova i nošenje municije na linije fronta.⁷⁶³⁶ U periodu od barem sredine juna do kraja septembra 1992., Vojislav Nikolić, Veljko Bašić, koji je, kao što je utvrđeno u poglavlju 4.14.2, *Incident 19.3 iz Priloga C Optužnici*, bio pripadnik SJB-a Vlasenica tokom perioda u kojem je bio u logoru Sušica, Milanko Sargić i Radenko Stanić, lično su birali i/ili izvodili nesrpske zatočenike iz logora Sušica na prisilni rad.⁷⁶³⁷ Od druge polovine jula nadalje, neki od ovih ljudi primorali su grupu od 50 do 100 zatočenika da svakodnevno rade na raznim projektima. U tom pogledu, Pretresno vijeće podsjeća i na svoje zaključke u poglavlju 4.14.2, *Incident 19.3. iz Priloga C Optužnici*, u vezi s uslovima zatočenja. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ove incidente u vezi s tačkom 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

4.14.6 Nametanje i održavanje mjera ograničavanja i diskriminacije

1816. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za nametanje i održavanje mjera ograničavanja i diskriminacije bosanskim Muslimanima i/ili bosanskim Hrvatima u opštini Vlasenica u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁷⁶³⁸ Te mjere obuhvatale su, između ostalog, uskraćivanje slobode kretanja, uklanjanje s rukovodećih položaja u lokalnim državnim institucijama i policiji, kao i opšte otpuštanje s posla, povredu privatnosti pretresanjem domova bez naloga, protivpravno hapšenje i/ili uskraćivanje prava na sudski postupak i uskraćivanje ravnopravnog pristupa javnim službama.⁷⁶³⁹ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno. Vijeću su takođe predloženi dokazi koje su iznijeli **Ibro Osmanović** i **svjedok RM-004**, bosanski Muslimani iz Vlasenice;⁷⁶⁴⁰ kao i **svjedok**

⁷⁶³⁶ Pretresno vijeće napominje da je Ibro Osmanović bio jedan od zatočenika koji je učestvovao u pokopavanju ljudi ubijenih u Drumu, kako je opisano u poglavlju 4.14.1, *Incident 9.1 iz Priloga A Optužnici*. Vijeće takođe napominje da je Osmanović držan u zatočeničkom objektu koji je izbrisan iz Optužnice. Pretresno vijeće stoga nije uzelo u obzir dokaze koje je Osmanović iznio prilikom donošenja svog zaključka u vezi s prisilnim radom u Vlasenici i upućuje na svoja razmatranja u vezi s ovakvim dokazima, navedena u Dodatku B. Pretresno vijeće se oslonilo na nepobijenu činjenicu o kojoj je presuđeno da su zatočenici u logoru Sušica obavljali više vrsta prisilnog rada, uključujući pokopavanje ljudi ubijenih u Drumu.

⁷⁶³⁷ Budući da je nejasno na kojoj je dokaznoj osnovi Sud Bosne i Hercegovine osudio Predraga Bastaha i Gorana Viškovića, Pretresno vijeće se ne oslanja na daljnje detalje sadržane u P6938.

⁷⁶³⁸ Optužnica, par. 47, 59(k).

⁷⁶³⁹ Optužnica, par. 59(k).

⁷⁶⁴⁰ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), str. 1, par. 1; P208 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 11. oktobar 1995.), str. 1; Ibro Osmanović, T. 2747; D49 (Izjava Ibri Osmanovića data

RM-066, Srbin iz Vlasenice;⁷⁶⁴¹ i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁷⁶⁴² Pretresnom vijeću su predočeni i dokazi koje je iznio **Mane Đurić**, koji je od 20. maja 1992. bio načelnik SJB-a Vlasenica.⁷⁶⁴³ Dokazi koje su iznijeli svjedok RM-004 i svjedok RM-066 razmotreni su u poglavlju 4.14.7.

1817. Od kraja 1991. do maja 1992., Muslimani zaposleni u državnim preduzećima i drugim javnim službama u opštini Vlasenica otpušteni su sa svojih radnih mjesta.⁷⁶⁴⁴ Prema **Đurićevim** riječima, nakon usvajanja odluke o preuzimanju vlasti u opštini od 19. aprila 1992., Muslimani se više nisu javljali na svoja radna mjesta u opštini, dijelom zbog toga što ih je većina već bila otišla.⁷⁶⁴⁵ Muslimani vlasnici radnji plašili su se držati radnje otvorene.⁷⁶⁴⁶ **Ibro Osmanović** je u svom svjedočenju izjavio da su se, nakon što je jedinica JNA u čijem su sastavu bili samo Srbi sakupila oružje uz pomoć lokalnih Srba, srpske trgovine i kafići počeli ponovno otvarati, ali da su se Muslimani plašili da otvore svoje radnje, zato što su radnje Muslimana koji su otišli bile provaljene, a na njihove kuće i radnje bile su napisane ili zalijepljene poruke: "Muslimani, odlazite" i "Ubićemo sve ustaše".⁷⁶⁴⁷

1818. **Osmanović** je u svom svjedočenju izjavio da su, oko 17. ili 18. maja 1992., svi bivši policajci i osoblje MUP-a srpske nacionalnosti pozvani da se vrate na posao, a da Muslimanima, čak ni onima koji su tamo radili, nije bilo dopušteno da uđu u zgradu u kojoj je bila policijska stanica.⁷⁶⁴⁸ Prema **Đurićevim** riječima, nakon razoružavanja policajaca, koje je izvršeno u skladu s odlukom kriznog štaba o razoružanju aktivnog i rezervnog sastava policije od 19. aprila 1992., policajci nesrbi se nisu javljali na posao u stanicu policije.⁷⁶⁴⁹ Rade Bjelanović, načelnik SJB-a, bio je ovlašten da formira stanicu policije s novim sastavom.⁷⁶⁵⁰ Policajci srpske nacionalnosti su ponovno zaposleni.⁷⁶⁵¹

kancelariji za ratne zločine u Lukavcu, 4. avgust 1993.), str. 1; D50 (Izjava Ibri Osmanovića data Armiji BiH, 23. juli 1993.), str. 1; P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), str. 1, par. 1-2; P3392 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 3. april 2013.), str. 1.

⁷⁶⁴¹ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), str. 1.

⁷⁶⁴² **Ibro Osmanović**: P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 6-7, 9, 13; svjedok **RM-004**: P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), par. 31; svjedok **RM-066**: P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 20.

⁷⁶⁴³ Mane Đurić, T. 27630. Dokazi Maneta Đurića takođe su razmotreni u poglavlju 4.14.7.

⁷⁶⁴⁴ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1242.

⁷⁶⁴⁵ Mane Đurić, T. 27648.

⁷⁶⁴⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1242.

⁷⁶⁴⁷ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 6-7.

⁷⁶⁴⁸ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 12, 14.

⁷⁶⁴⁹ D732 (Mane Đurić, izjava svjedoka, 30. juli 2014.), par. 20, 22; Mane Đurić, T. 27644-27647, 27650, 27677; P6875 (Odluka Kriznog štaba Vlasenica o razoružavanju aktivnog i rezervnog sastava pripadnika SJB-a Vlasenica, 19. april 1992.).

⁷⁶⁵⁰ D732 (Mane Đurić, izjava svjedoka, 30. juli 2014.), par. 20.

1819. Krizni štab, pod rukovodstvom Milenka Stanića, izdavao je propusnice koje su Muslimani morali imati kako bi se mogli kretati po opštini Vlasenica ili putovati u druge opštine.⁷⁶⁵² Postavljeni su kontrolni punktovi koji su bili u nadležnosti Dragiša Milakovića, člana SDS-a.⁷⁶⁵³ **Osmanović** je potvrdio da muslimansko stanovništvo Vlasenice, za razliku od "Srba", nije moglo da se slobodno kreće po teritoriji opštine.⁷⁶⁵⁴ U jednom trenutku, tokom perioda od 17. maja do 22. maja 1992., Milaković mu je pokazao spisak na kojem su bili svjedokovo ime i imena drugih muškaraca, Muslimana, u dobi od oko 18 do 55 godina, koji su ostali u Vlasenici nakon okupacije od strane JNA.⁷⁶⁵⁵ Milaković je upozorio svjedoka da noću ne šeta gradom, da se pravi da ništa nije vidio, ako neko provaljuje u kuće i iznosi stvari, i da pazi na svoj život, zato što nije bilo izvjesno ko sve sada ima oružje.⁷⁶⁵⁶

1820. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da se, nakon odluke kriznog štaba o razoružavanju aktivnog i rezervnog sastava policije od 19. aprila 1992., policajci nesrbi nisu javljali na posao u stanicu policije. Rade Bjelanović, načelnik SJB-a, bio je ovlašten da formira stanicu policije s novim sastavom. Oko 17. ili 18. maja 1992., svi bivši policajci Srbi i osoblje MUP-a pozvani su da se vrate na posao, a Muslimanima, čak ni onima koji su tamo radili, nije bilo dopušteno da uđu u policijsku stanicu. Pretresno vijeće stoga konstatuje da su pripadnici policije, bosanski Muslimani, bili otpušteni.

1821. Pretresno vijeće dalje konstatuje da su, približno u vrijeme preuzimanja vlasti u opštini 23. aprila 1992., postavljeni kontrolni punktovi po ovlaštenju Dragiša Milakovića, člana SDS-a. Dana 19. maja 1992., srpski Krizni štab izdao je uputstvo u vezi s procedurom za osobe koje odlaze iz Vlasenice, u kojem se od svih bosanskih Muslimana zahtijevalo da, prije nego što im se izda propusnica za odlazak iz opštine, potpišu izjavu da odlaze svojom slobodnom voljom. Krizni štab, pod rukovodstvom Milenka Stanića, izdavao je propusnice koje su bosanski Muslimani morali imati kako bi mogli da se kreću po opštini Vlasenica ili da putuju u druge opštine, što je uslov koji nije bio nametnut srpskom stanovništvu.

⁷⁶⁵¹ Mane Đurić, T. 27645.

⁷⁶⁵² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1248.

⁷⁶⁵³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1249.

⁷⁶⁵⁴ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 10; Ibro Osmanović, T. 2755-2756, 2781. V., npr., P209 (Dokument Kriznog štaba Vlasenica br. 25, bez datuma).

⁷⁶⁵⁵ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 8.

⁷⁶⁵⁶ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 9.

1822. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ove incidente u vezi s tačkom 3 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

4.14.7 Prisilno premještanje i deportacija

1823. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za prisilno premještanje i deportaciju bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz opštine Vlasenica u periodu od 12. maja 1992. do 30. novembra 1995.⁷⁶⁵⁷ Prisilno premještanje i deportacija provodeni su nametanjem mjera ograničavanja i diskriminacije, hapšenjem i zatočenjem bez naloga, šikaniranjem, mučenjem, silovanjem i ostalim djelima seksualnog nasilja, ubijanjem, uništavanjem kuća, spomenika kulture i sakralnih objekata, i opasnošću da će se takva djela nastaviti – što je sve bilo usmjereno protiv bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata.⁷⁶⁵⁸ Ostali su bili fizički istjerani.⁷⁶⁵⁹ Odbrana je iznijela argument da je do 19. aprila 1992. veliki broj bosanskih Muslimana već bio otišao iz Vlasenice, nakon što je Krizni štab proglasio stanje neposredne ratne opasnosti.⁷⁶⁶⁰ Ovo iseljavanje civila bilo je dobrovoljno i prouzrokovano prirodnim strahom i panikom uslijed sve većih političkih napetosti i haotičnog oružanog sukoba u opštini.⁷⁶⁶¹ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovom optužbom.⁷⁶⁶² Vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-066**, Srbin iz Vlasenice (razmotreni i u poglavlju 4.14.1, *Incident 9.1 iz Priloga A Optužnici*);⁷⁶⁶³ **svjedok RM-030**, bosanski Musliman iz Vlasenice (razmotreni i u poglavlju 4.2.2, *Incident 2.1 iz Priloga C Optužnici*);⁷⁶⁶⁴ **Ibro Osmanović**, bosanski Musliman iz Vlasenice (razmotreni i u poglavlju 4.14.6);⁷⁶⁶⁵ **Mane Đurić**, koji je od 20. maja 1992. bio načelnik SJB-a Vlasenica (razmotreni i u poglavljima 4.14.1, *Incident 9.1 iz Priloga A*

⁷⁶⁵⁷ Optužnica, par. 47, 59(f), 67-68, 70-71.

⁷⁶⁵⁸ Optužnica, par. 70.

⁷⁶⁵⁹ Optužnica, par. 70.

⁷⁶⁶⁰ Završni podnesak odbrane, par. 1678.

⁷⁶⁶¹ Završni podnesak odbrane, par. 1678.

⁷⁶⁶² Te činjenice su navedene dolje, ali takođe obuhvataju činjenicu o kojoj je presuđeno 1242, navedenu u poglavlju 4.14.6, i činjenice o kojima je presuđeno 1251 i 1252, navedene u poglavlju 4.14.1, *Incident 9.1 iz Priloga A Optužnici*.

⁷⁶⁶³ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), str. 1.

⁷⁶⁶⁴ P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 1; P1612 (Svjedok RM-030, izjava data MUP-u, 25. novembar 1993.), str. 1.

⁷⁶⁶⁵ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), str. 1, par. 1; P208 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 11. oktobar 1995.), str. 1; Ibro Osmanović, T. 2747; D49 (Izjava Ibri Osmanovića data kancelariji za ratne zločine u Lukavcu, 4. avgust 1993.), str. 1; D50 (Izjava Ibri Osmanovića data Armiji BiH, 23. juli 1993.), str. 1.

Optužnici, i 4.14.6);⁷⁶⁶⁶ i **Momir Deurić**, pripadnik TO-a Vlasenica do početka rata 1992., koji je od aprila do septembra 1992. bio zadužen za obezbjeđenje jednog od objekata TO-a u Sušici;⁷⁶⁶⁷ i ono smatra da su ti dokazi skladu sa činjenicama o kojima je presuđeno.⁷⁶⁶⁸ Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-004**, bosanski Musliman iz opštine Vlasenica (razmotreni i u poglavljima 4.2.2, *Incident 2.1. iz Priloga C Optužnici*, 4.14.1, *Incident 9.1 iz Priloga A Optužnici*, i 4.14.2, *Incident 19.3 iz Priloga C Optužnici*);⁷⁶⁶⁹ **Tomislav Savkić**, bivši komandant 1. pješadijskog bataljona u Milićima, koji je od 1. novembra 1993. bio predsjednik Skupštine opštine Milići (razmotreni i u poglavlju 4.14.2, *Incident 19.3 iz Priloga C Optužnici*);⁷⁶⁷⁰ **Mirsad Kuralić**, bosanski Musliman iz Tojšića u opštini Kalesija, koji je bio pripadnik ABiH (razmotreni u poglavlju 4.2.2, *Incident 2.1 iz Priloga C Optužnici*);⁷⁶⁷¹ i **Milenko Stanić**, koji je od početka 1991. do početka 1993. bio predsjednik Skupštine opštine Vlasenica i predsjednik Izvršnog odbora SAO Birča (razmotreni i u poglavlju 4.14.2, *Incident 19.3 iz Priloga C Optužnici*),⁷⁶⁷² kao i dokumentarni dokazi.

Premještanje ljudi povezano s napadom i nakon napada na opštinu

1824. Prema popisu stanovništva Bosne i Hercegovine iz 1991., nacionalni sastav opštine Vlasenica bio je sljedeći: 18.727 (55 posto) Muslimana, 14.359 (42 posto) Srba, 39 Hrvata, 340 Jugoslovena i 477 osoba druge ili nepoznate nacionalnosti.⁷⁶⁷³ Nakon 24. oktobra 1991., članovi SDS-a Vlasenica osnovali su Skupštinu srpskog naroda.⁷⁶⁷⁴

⁷⁶⁶⁶ Mane Đurić, T. 27630.

⁷⁶⁶⁷ D797 (Momir Deurić, izjava svjedoka, 16. februar 2012.), par. 2, 15; Momir Deurić, T. 28702, 28725, 28733.

⁷⁶⁶⁸ **Svjedok RM-066**: P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 13; P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 38, 47. **Svjedok RM-030**: P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 2. **Ibro Osmanović**: P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 5-6; Ibro Osmanović, T. 2778, 2782; D49 (Izjava Ibri Osmanovića data kancelariji za ratne zločine u Lukavcu, 4. avgust 1993.), str. 1. **Mane Đurić**: D732 (Mane Đurić, izjava svjedoka, 30. juli 2014.), par. 3-4; Mane Đurić, T. 27634-27635; P6870 (izvod iz popisa stanovništva 1991), str. 2-4, 23. **Momir Deurić**: D797 (Momir Deurić, izjava svjedoka, 16. februar 2012.), par. 14.

⁷⁶⁶⁹ P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), str. 1, par. 1-2; P3392 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 3. april 2013.), str. 1.

⁷⁶⁷⁰ D699 (Tomislav Savkić, izjava svjedoka, 11. avgust 2014.), par. 2.

⁷⁶⁷¹ P2521 (Mirsad Kuralić, izjava svjedoka, 28. juni 1996.), str. 1-3; P2524 (Medicinska dokumentacija za Mirsada Kuralića, 21. juni 1993.), str. 6.

⁷⁶⁷² D884 (Milenko Stanić, izjava svjedoka, 16. februar 2013.), par. 1-2, 5; Milenko Stanić, T. 30850, 30883-30884, 30904.

⁷⁶⁷³ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1241.

⁷⁶⁷⁴ P6871 (Odluka Kriznog štaba Vlasenica o osnivanju Skupštine srpskog naroda u opštini Vlasenica).

Mane Đurić je u svom svjedočenju izjavio da je Skupština počela da funkcioniše sredinom aprila 1992.⁷⁶⁷⁵

1825. U prvim danima aprila 1992., u opštinu su dopremljeni tenkovi, artiljerija i borbena vozila iz Milića, Han-Pijeska i Šekovića.⁷⁶⁷⁶ U opštini je već bio prisutan veliki broj vojnika i rezervista.⁷⁶⁷⁷ Početkom tog mjeseca, SDS i lokalni Muslimani pregovarali su o podjeli opštine na srpski i muslimanski dio.⁷⁶⁷⁸ Tokom pregovora, Milenko Stanić, predsjednik Skupštine opštine kojeg je na tu funkciju imenovao SDS, konsultovao se s Rajkom Dukićem, predsjednikom Izvršnog odbora SDS-a.⁷⁶⁷⁹ Dukić je rekao Izetu Redžiću, predsjedniku Izvršnog odbora opštine Vlasenica, kojeg je na tu funkciju imenovala SDA, da slijedi naređenja "sa viših nivoa".⁷⁶⁸⁰ Prema riječima **Momira Deurića**, srpski predstavnici u opštinskoj vlasti predložili su da se teritorija opštine podijeli na srpsku i muslimansku opštinu.⁷⁶⁸¹ Redžiću je Tomislav Savkić, predsjednik lokalnog SDS-a, zaprijetio da će uslijediti oružana intervencija ako Muslimani odbiju tu podjelu.⁷⁶⁸² **Deurić** je u svom svjedočenju izjavio da su Muslimani prihvatili taj prijedlog, ali da su kratko nakon toga počeli masovno odlaziti iz Vlasenice za Kladanj, Tuzlu i Cersku.⁷⁶⁸³ **Đurić** je u svom svjedočenju izjavio da je oko 13. aprila 1992. opština podijeljena na srpsku opštinu Vlasenica, muslimansku opštinu Vlasenica i srpsku opštinu Milići.⁷⁶⁸⁴ Dana 19. aprila 1992., Krizni štab Vlasenica donio je odluku o preuzimanju vlasti na teritoriji opštine Vlasenica.⁷⁶⁸⁵ Srpske vlasti su preuzele vlast dan ili dva nakon toga.⁷⁶⁸⁶ Dana 23. aprila 1992. ili približno tog datuma, vojnici JNA su zauzeli grad Vlasenicu uz pomoć naoružanih lokalnih Srba, preuzevši kontrolu nad zgradom opštine, policijskom stanicom, poštom i bankom.⁷⁶⁸⁷ Neposredno poslije toga, sjedište Srpske opštine Vlasenica premješteno je iz Milića u grad Vlasenicu i obrazovan je srpski Krizni štab.⁷⁶⁸⁸

⁷⁶⁷⁵ Mane Đurić, T. 27637-27638.

⁷⁶⁷⁶ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1243.

⁷⁶⁷⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1243.

⁷⁶⁷⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1244.

⁷⁶⁷⁹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1245.

⁷⁶⁸⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1245.

⁷⁶⁸¹ D797 (Momir Deurić, izjava svjedoka, 16. februar 2012.), par. 14.

⁷⁶⁸² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1246.

⁷⁶⁸³ D797 (Momir Deurić, izjava svjedoka, 16. februar 2012.), par. 14.

⁷⁶⁸⁴ D732 (Mane Đurić, izjava svjedoka, 30. juli 2014.), par. 11; Mane Đurić, T. 27638, 27645.

⁷⁶⁸⁵ D732 (Mane Đurić, izjava svjedoka, 30. juli 2014.), par. 18.

⁷⁶⁸⁶ Mane Đurić, T. 27648.

⁷⁶⁸⁷ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1247.

⁷⁶⁸⁸ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1247.

1826. **Deurić** je u svom svjedočenju izjavio da su sredinom aprila 1992. ljudi takođe otišli iz opštine zbog borbi na području Bijeljine i Zvornika: Srbi su otišli u Srbiju, a Muslimani u Tuzlu, Kladanj i druga mjesta.⁷⁶⁸⁹ **Đurić** je u svom svjedočenju izjavio da su 19. aprila 1992. Srbi i veliki broj Muslimana, uključujući muslimanske predstavnike iz opštinskih vlasti, otišli s područja Vlasenice.⁷⁶⁹⁰ Prema njegovim riječima, Muslimani su otišli dobrovoljno, bez pritiska, u strahu za svoju bezbjednost.⁷⁶⁹¹ Muslimani su odlazili u Tuzlu, Kladanj, Sarajevo, Olovo, ili u inostranstvo.⁷⁶⁹²

1827. **Ibro Osmanović** je u svom svjedočenju izjavio da su, između 21. i 23. aprila 1992., srpski vojnici JNA iz motorizovane jedinice iz sastava Novosadskog korpusa, iz Sremske Mitrovice, ušli u grad Vlasenicu iz pravca Šekovića sa tenkovima i jednim oklopnim transporterom.⁷⁶⁹³ U noći sa 23. na 24. april 1992., srpski vojnici su zauzeli grad Vlasenicu i stavili pod kontrolu opštinske službe za odbranu i pravosuđe, policijsku stanicu, poštu i banku.⁷⁶⁹⁴ **Svjedok RM-066** je u svom svjedočenju izjavio da su srpska policija i TO preuzeli kontrolu nad Vlasenicom uz pomoć oko 200 vojnika JNA iz Novosadskog korpusa.⁷⁶⁹⁵ Prilikom preuzimanja vlasti nije bilo otpora od strane Muslimana.⁷⁶⁹⁶

1828. Prema **Đurićevim** riječima, neki Muslimani su otišli 21. aprila 1992. Kada su vidjeli koliko je vojnika u gradu, Muslimani su se uplašili i počeli odlaziti ka Kladnju Olovu, Tuzli ili Cerskoj. Oni koji nisu imali prevoz obratili su se opštinskim vlastima i tražili da im se obezbijedi prevoz, što je i učinjeno.⁷⁶⁹⁷ Još više ljudi je otišlo nakon preuzimanja vlasti, a posebno nakon masovnog dolaska Srba krajem aprila. Muslimani su otišli jer su bili u manjini i plašili su se za svoju bezbjednost. Drugi su bili nasilno izbačeni iz kuća i stanova od strane Srba koji su dolazili i koje su Muslimani istjerali iz drugih mjesta.⁷⁶⁹⁸

⁷⁶⁸⁹ D797 (Momir Deurić, izjava svjedoka, 16. februar 2012.), par. 11-12. V. takođe P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), par. 5.

⁷⁶⁹⁰ D732 (Mane Đurić, izjava svjedoka, 30. juli 2014.), par. 16, 36; P6874 (Odluka o neposrednoj ratnoj opasnosti, 19. april 1992.); v. takođe svjedok RM-066, T.2475.

⁷⁶⁹¹ D732 (Mane Đurić, izjava svjedoka, 30. juli 2014.), par. 36.

⁷⁶⁹² D732 (Mane Đurić, izjava svjedoka, 30. juli 2014.), par. 16, 36.

⁷⁶⁹³ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 5-6; Ibro Osmanović, T. 2778, 2782; D49 (Izjava Ibri Osmanovića data kancelariji za ratne zločine u Lukavcu, 4. avgust 1993.), str. 1.

⁷⁶⁹⁴ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 5; Ibro Osmanović, T. 2778-2780.

⁷⁶⁹⁵ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 6, 20. V. takođe D732 (Mane Đurić, izjava svjedoka, 30. juli 2014.), par. 24-25, 37.

⁷⁶⁹⁶ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 20.

⁷⁶⁹⁷ D732 (Mane Đurić, izjava svjedoka, 30. juli 2014.), par. 37.

⁷⁶⁹⁸ D732 (Mane Đurić, izjava svjedoka, 30. juli 2014.), par. 38.

1829. **Osmanović** je u svom svjedočenju izjavio da su Srbi nakon preuzimanja vlasti organizovali komandnu strukturu i osnovali srpski opštinski krizni štab, koji je, kako se činilo, donosio sve konačne odluke u gradu.⁷⁶⁹⁹ Prema riječima **svjedoka RM-066**, Krizni štab, pod rukovodstvom Milenka Stanića, bio je glavna opštinska vlast u Vlasenici 1992. godine.⁷⁷⁰⁰ Među ostalim članovima Kriznog štaba bili su Savo Čeliković, Risto Vidović i Miloš Savić.⁷⁷⁰¹ Po **Osmanovićevom** mišljenju, Milomir Stanić bio glavni za sve civilne i vojne službe u Vlasenici. Mane Đurić i Kraljević su mu bili odgovorni. Mane Đurić je upravljao civilnim službama; jedan drugi čovjek koji se prezivao Stanić bio je odgovoran Đuriću, a Vojo Nikolić je bio odgovoran čovjeku koji se prezivao Stanić. Policajci su bili odgovorni Voji Nikoliću. Kraljević je upravljao vojnim službama; Bašić je bio odgovoran Kraljeviću.⁷⁷⁰² Kraljević je komandovao srpskim specijalnim snagama, koje su jedine nosile maskirne uniforme i koje su bile smještene zajedno s Kriznim štabom.⁷⁷⁰³ Dragan Nikolić je bio direktno potčinjen Kraljeviću i pripadnik njegovih specijalnih snaga, kao i Zoran Obrenović, Slađan Pajić, Zoran Stupar, Ljubiša Vukotić, Slaviša Orašanin, Goran Višković, Goran Pajić Elvis i Aleksandar Đurić zvani Aco, dva brata Sekulića i jedan čovjek iz Piskavica koji se zvao Simo.⁷⁷⁰⁴ **Svjedok RM-066** je u svom svjedočenju izjavio da je Dragan Nikolić dobio poziv da se pridruži Kraljevićevoj jedinici između 15. i 20. maja 1992.⁷⁷⁰⁵ Prema riječima **svjedoka RM-066**, svi pripadnici specijalnog voda policije su se svakog jutra u 07:00 sati javljali u zgradu SJB-a Vlasenica, gdje je Kraljević grupama izdavao naređenja za taj dan.⁷⁷⁰⁶ Radenko Stanić i Mane Đurić su povremeno prisustvovali tim jutarnjim prozivkama.⁷⁷⁰⁷ Naređenja za izvođenje operacija protiv muslimanskih sela u opštini dolazila su od Stanića, ali Kraljević je imao diskreciono ovlaštenje da izdaje konkretna uputstva za te operacije.⁷⁷⁰⁸

⁷⁶⁹⁹ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 66.

⁷⁷⁰⁰ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 17.

⁷⁷⁰¹ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 19.

⁷⁷⁰² P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 65.

⁷⁷⁰³ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 69-71.

⁷⁷⁰⁴ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 70. V. takođe P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 8, 10. Pretresno vijeće smatra da je čovjek koji se zvao "Aleksandar" ista osoba kao i "Aco", kojeg su sličnim riječima i u sličnom kontekstu identifikovala dva svjedoka, Ibro Osmanović i svjedok RM-066.

⁷⁷⁰⁵ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 8, 10.

⁷⁷⁰⁶ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 13.

⁷⁷⁰⁷ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 13, 15, 36.

⁷⁷⁰⁸ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 13.

1830. Krizni štab je naredio da Muslimani predaju oružje i, oko 1. maja 1992., srpska policija je počela hapsiti i zlostavljati Muslimane za koje se sumnjalo da posjeduju oružje.⁷⁷⁰⁹ Prema riječima svjedoka RM-066, mnoga od tih hapšenja bila su izgovor da bi se od Muslimana dobile informacije o drugim stvarima, na primjer gdje su sakrili svoj novac.⁷⁷¹⁰ **Osmanović** je u svom svjedočenju izjavio da je JNA 17. i 18. maja 1992. počela da odlazi iz Vlasenice i da je za sobom ostavila svu svoju opremu.⁷⁷¹¹ Neki lokalni Srbi su obukli uniforme, drugi su vezali bijele trake oko nadlaktica i na kraju su preuzeli ulogu JNA u opštini.⁷⁷¹²

1831. **Svjedok RM-066** je u svom svjedočenju izjavio da su srpske snage zauzele sljedećih 16 muslimanskih sela u opštini Vlasenica 1992. godine: Dragaši, Džemat, Drum, Alihodžići, Piskavice, Pijuci, Gradina, Turalići, Zaklopača, Kašaha, Nedeljište, Peševina, Hodžići, Mršići, Smajčići i Kuljančić.⁷⁷¹³ Nakon tog preuzimanja vlasti, u tim selima nije ostao nijedan stanovnik nesrpske nacionalnosti, a oni koji su "preživjeli" su ili pobjegli ili su odvedeni u logor Sušica.⁷⁷¹⁴ Dok je bio u Vlasenici, **Osmanović** je čuo da su "četnici" očistili nekoliko muslimanskih sela i da su ubili 87 stanovnika u Zaklopači, 12 u Pijucima, 27 u Drumu, 12 u Džamdžićima i po približno 30 u Kuli i Zebanu.⁷⁷¹⁵ Prema riječima tog svjedoka, operaciju u Turalićima početkom maja 1992. izveo je specijalni vod policije po Kraljevićevom naređenju i to selo je skoro sasvim do temelja spaljeno.⁷⁷¹⁶ Dana 15. maja 1992., Radovan Tačić, komandant Birčanske brigade, naredio je 3. pješadijskom bataljonu da preuzme kontrolu nad opštinom Milići tako što će voditi borbe protiv odmetničkih grupa u sadejstvu s TO-om, kako bi se omogućilo funkcionisanje organa vlasti.⁷⁷¹⁷ Sljedećeg dana, 16. maja 1992., zauzeta je Zaklopača i tom prilikom je poginulo 60 do 80 ljudi, što je, prema **Đurićevim** riječima, podstaklo Muslimane da odu s područja Vlasenice.⁷⁷¹⁸ **Svjedok RM-066** je čuo da su, prije napada na Zaklopaču, Muslimani iz tog sela izrazili želju da ostanu, potpisali

⁷⁷⁰⁹ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 20, 25.

⁷⁷¹⁰ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 20.

⁷⁷¹¹ P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 16.

⁷⁷¹² P207 (Ibro Osmanović, izjava svjedoka, 10. oktobar 1994.), par. 16, 69.

⁷⁷¹³ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 31-32; P185 (Dvije mape opštine Vlasenica). Pretresno vijeće je zamijenilo riječ "Piskavica" riječju "Piskavice", budući da je smatralo da je naziv Piskavica predstavljao tipografsku grešku i da se ovdje moglo raditi samo o selu Piskavice.

⁷⁷¹⁴ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 31-32.

⁷⁷¹⁵ D49 (Izjava Ibro Osmanovića data kancelariji za ratne zločine u Lukavcu, 4. avgust 1993.), str. 4.

⁷⁷¹⁶ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 32.

⁷⁷¹⁷ P4092 (Naređenje Komande Birčanske brigade, 15. maj 1992.), str. 1, 3, 5.

⁷⁷¹⁸ Mane Đurić, T. 27694-27695.

izjavu o lojalnosti republici bosanskih Srba i da nisu predstavljali prijetnju za Srbe.⁷⁷¹⁹ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno, prema kojima su se 17. maja 1992. u Zaklopači u opštini Vlasenica Srbima predali grupa žena i djece i jedan starac.⁷⁷²⁰ Srbi su ih odveli u zgradu Opštine u gradu Vlasenici, gdje su žene morale da potpišu izjave kojima se odriču svojih kuća i imovine u korist "Srba".⁷⁷²¹ Potom su ih ukrkali u autobus i iskrkali na jednom mjestu desetak kilometara od Kladnja, odakle su išli pješice do grada Kladnja.⁷⁷²² Dana 26. i 28. maja 1992., Svetozar Andrić je naredio Lakom pješadijskom bataljonu Osmaci i Štabu TO-a Zvornik da iseke žene i djecu iz muslimanskih sela u Kalesiju i Gračanicu, a da muškarce dovedu u sabirne centre.⁷⁷²³ **Svjedok RM-066** je u svom svjedočenju izjavio da su nesrbi bili uznemiravani i da su smatrali da im život u opštini nije bezbjedan.⁷⁷²⁴ Muslimani iz sela koja su bila zauzeta do kraja maja 1992. bježali su da bi spasili živu glavu, iako su opštinske vlasti Vlasenice njihov odlazak nazivale dobrovoljnim.⁷⁷²⁵ Ti Muslimani su sa svojim stvarima na autobuskoj stanici ili na fudbalskom igralištu čekali priliku da odu iz opštine.⁷⁷²⁶

1832. **Svjedok RM-004** je u svom svjedočenju izjavio da su Srbi tokom napada na Drum 2. juna 1992. ubijali sve muškarce, a sve Muslimanke iselili iz sela.⁷⁷²⁷ Njega su odveli na jedno mjesto gdje su bili okupljeni žene i djeca, ukrkali ga u autobus i kasnije prebacili u logor Sušica.⁷⁷²⁸ Prema riječima **svjedoka RM-066**, glavni cilj operacije u Drumu i Gradini bio je da se opkole i pohvataju svi Muslimani, uključujući žene i djecu, i da se odvezu izvan Vlasenice.⁷⁷²⁹

1833. Prema **Đurićevim** riječima, do avgusta 1992., skoro svi Muslimani su otišli iz Vlasenice.⁷⁷³⁰ **Svjedok RM-066** je u svom svjedočenju izjavio da su do oktobra 1992. jedini nesrbi koji su ostali u gradu Vlasenici bili nekoliko Muslimanki udatih za Srbe i jedan Hrvat koji je bio oženjen Srkinjom.⁷⁷³¹ U okolnim selima tada više nije bio

⁷⁷¹⁹ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 49-50.

⁷⁷²⁰ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1269.

⁷⁷²¹ Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1269.

⁷⁷²² Činjenice o kojima je presuđeno I, činjenica br. 1269.

⁷⁷²³ P7086 (Naređenje Komande Birčanske brigade, 26. maj 1992.);

⁷⁷²⁴ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 27.

⁷⁷²⁵ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 54.

⁷⁷²⁶ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 54.

⁷⁷²⁷ P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), par. 17.

⁷⁷²⁸ P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), par. 17, 21, 24.

⁷⁷²⁹ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 41-42.

⁷⁷³⁰ Mane Đurić, T. 27709.

⁷⁷³¹ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 54, 58.

nijedan nesrbin; područje je bilo "očišćeno" od nesrba i prošireno skoro do Cerske.⁷⁷³² Prema riječima **Tomislava Savkića**, odlazak Muslimana iz Vlasenice odvijao se u tri faze: (i) kada su otišli oni koji nisu bili za ratnu opciju i koji su vidjeli da ih njihovo ekstremno rukovodstvo vodi u rat; (ii) kada su otišli oni koji su se plašili osvete Srba za ono što su njihovi preci uradili Srbima u Prvom i Drugom svjetskom ratu; i (iii) kada su sredinom maja 1992. u Vlasenicu počele pristizati "srpske" izbjeglice koje su Muslimani protjerali iz Goražda, Srebrenice, Kladnja i Olova, što je dovelo do toga da su se Muslimani osjećali nesigurno jer su bili u manjini i plašili se osvetničkih napada od strane Srba, što je na kraju dovelo do odlaska Muslimana.⁷⁷³³

Učešće Kriznog štaba Vlasenica u premještanju ljudi

1834. Pretresnom vijeću su predloženi određeni dokazi o učešću Kriznog štaba Vlasenica u odlasku Muslimana iz opštine. **Svjedok RM-066** je u svom svjedočenju izjavio da je srpski Krizni štab 19. maja 1992. izdao uputstvo u vezi s procedurom za osobe koje odlaze iz opštine, u kojem se od svih bosanskih Muslimana zahtijevalo da potpišu izjavu da odlaze svojom slobodnom voljom prije nego što im se izda propusnica za odlazak iz opštine.⁷⁷³⁴ Srpskim civilima nije bila potrebna propusnica za prolazak kroz kontrolne punktove i odlazak u druge dijelove opštine.⁷⁷³⁵ Isto tako, Muslimani su u velikom broju slučajeva morali platiti značajne sume novca da bi im bilo dozvoljeno da odu.⁷⁷³⁶ Prema **Đurićevim** riječima, procedura koju je odredio Krizni štab primjenjivala se na Muslimane i Srbe i predviđala je pribavljanje potvrde koja je omogućavala licima da odu iz opštine; ta procedura je primjenjivana na Srbe kako bi se oni spriječili da napuštaju opštinu i izbjegavaju vojnu obavezu.⁷⁷³⁷ Stanovnici su tu potvrdu mogli dobiti jedino ako su potpisali izjavu kojom potvrđuju da opštinu napuštaju dobrovoljno.⁷⁷³⁸

1835. Dana 4. februara 2010., Sud Bosne i Hercegovine osudio je Predraga Bastaha zato što je krajem avgusta 1992. jednom bračnom paru, kao i jednoj ženi i njoj

⁷⁷³² P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 56, 58.

⁷⁷³³ D699 (Tomislav Savkić, izjava svjedoka, 11. avgust 2014.), par. 38.

⁷⁷³⁴ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 23; P196 (Dopis Opštinskog kriznog štaba Vlasenica, 19. maj 1992.), par. 2.

⁷⁷³⁵ Svjedok RM-066, T. 2474.

⁷⁷³⁶ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 55.

⁷⁷³⁷ D732 (Mane Đurić, izjava svjedoka, 30. juli 2014.), par. 35; Mane Đurić, T. 27627-27628, 27709.

⁷⁷³⁸ D732 (Mane Đurić, izjava svjedoka, 30. juli 2014.), par. 35.

malodobnoj djeci, naredio da napuste opštinu Vlasenica.⁷⁷³⁹ Prijetio je da će ih ubiti i svi su oni bili "prisiljeni" da odu na teritoriju pod kontrolom Muslimana.⁷⁷⁴⁰

Premještanje ljudi iz logora Sušica

1836. Pretresnom vijeću su predočeni i dokazi o ljudima koji su odlazili iz opštine nakon što su bili zatočeni u logoru Sušica u opštini Vlasenica. S tim u vezi, **svjedok RM-066** je u svom svjedočenju izjavio da su, u periodu od 15. ili 18. juna 1992. do kraja septembra 1992., uputstva bila da se zatočeni puste na razmjenu ili premještaj samo ako se pokaže pismeno naređenje s potpisom Riste Vidovića, Maneta Đurića, Branislava Sokanovića, Veljka Bašića, Miće Kraljevića ili Milenka Stanića.⁷⁷⁴¹ Iako je zvanični stav vlasti bosanskih Srba u Vlasenici bio da su zatočeni razmijenjeni za zatočene bosanske Srbe, nijedna "prava" razmjena zarobljenika nije bila izvršena dok je on bio stacioniran u logoru Sušica, a generalna politika je bila da se vojno sposobni muškarci premještaju u zatočenički objekat Batković u Bijeljini, dok su žene, djeca i starije osobe generalno odvođeni na liniju fronta u Kladanj ili u Cersku i jednostavno "puštani".⁷⁷⁴² Kada bi srpska policija ili vojska došle u logor Sušica po neku grupu zatočenika, sa sobom bi imale spisak s imenima ljudi i većinu zatočenika bi odvezle autobusima ili kamionima.⁷⁷⁴³ U prosjeku, kamioni i autobusi su dolazili svakih sedam do deset dana i, ne računajući manje transporte četiri ili pet zatočenika, svjedok je vidio da je u periodu od 15. ili 18. juna 1992. do kraja septembra 1992. odvezeno oko 20 grupa od po 20 do 300 zatočenika.⁷⁷⁴⁴

1837. **Svjedok RM-004** je izjavio da je 5. juna 1992. u logor Sušica došla jedna grupa ljudi, među kojima je prepoznao jednog koji je radio u opštini Vlasenica, da ljudima izdaje dozvole za odlazak iz Vlasenice.⁷⁷⁴⁵ Ti ljudi su svjedoku i drugima rekli da su ove dozvole potrebne da bi mogli da odu iz Vlasenice, a da na barikadama ne budu maltretirani ili vraćeni natrag.⁷⁷⁴⁶ Svako je mogao da potpiše i da ode iz logora, ali to su

⁷⁷³⁹ P6938 (Izvod iz presude Suda Bosne i Hercegovine u predmetu protiv Predraga Bastaha i Gorana Viškovića, 4. februar 2010.), str. 4.

⁷⁷⁴⁰ P6938 (Izvod iz presude Suda Bosne i Hercegovine u predmetu protiv Predraga Bastaha i Gorana Viškovića, 4. februar 2010.), str. 4.

⁷⁷⁴¹ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 71-72, 139.

⁷⁷⁴² P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 140; svjedok RM-066, T. 2532-2533.

⁷⁷⁴³ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 142.

⁷⁷⁴⁴ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 71-72, 142.

⁷⁷⁴⁵ P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), par. 31.

⁷⁷⁴⁶ P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), par. 31.

učinili najvećim dijelom žene, djeca i starije osobe; na taj način je otišlo približno 800 žena, a samo 10 žena je odlučilo da ostane.⁷⁷⁴⁷ Oni koji su potpisali za odlazak otišli su autobusom za Kladanj.⁷⁷⁴⁸ Svjedok je smatrao da bi, ako potpiše, to značilo da dobrovoljno napušta svoj dom i imovinu i da odlazi, a da ga niko ne protjeruje.⁷⁷⁴⁹

1838. **Svjedok RM-030** je izjavio da su 6. juna 1992. muškarci odvojeni od žena i djece u logoru. Žene, uključujući svjedokovu suprugu, kćerku, majku i snahu, morale su da se potpišu u knjigu u kojoj je pisalo da odlaze dobrovoljno i prevezene su autobusima i kamionima u Luke. Odatle su morale pješice u Kladanj. Drugi ljudi (uključujući svjedokovog oca) odvedeni su u Cersku, u opštini Vlasenica.⁷⁷⁵⁰ **Svjedok RM-066** je u svom svjedočenju izjavio da je jednog dana u julu 1992., 200 do 300 zatočenika muškog pola odvedeno u četiri ili pet autobusa u logor Batković.⁷⁷⁵¹ U julu ili avgustu 1992., srpska policija ili vojska odvela je, u prisustvu upravnika logora Veljka Bašića i zamjenika upravnika logora Vidosava Mladenovića, veliki broj žena, djece i starijih muškaraca u tri autobusa.⁷⁷⁵² Drago Nikolić i dva policajca iz SJB-a Vlasenica izdali su naređenje da se ženama u tom transportu opljačkaju nakit i dragocjenosti.⁷⁷⁵³ Prema **Deurićevim** riječima, kada je mnogo zatočenika dolazilo u logor Sušica, oni koji su htjeli da idu za Kladanj ili Cersku, posebno žene i djeca, odmah su odvođeni na razmjenu.⁷⁷⁵⁴

1839. **Milenko Stanić** je u svom svjedočenju izjavio da je Skupština opštine Vlasenica 26. decembra 1991. donijela odluku da se pripoji SAO Birču.⁷⁷⁵⁵ Dana 13. aprila 1992., Skupština opštine Vlasenica prihvatila je sporazum o podjeli teritorije na tri opštine: muslimansku opštinu, srpsku opštinu i opštinu Milići.⁷⁷⁵⁶ Prema riječima tog svjedoka, muslimanski predstavnici su pod pritiskom rukovodstva SDA odustali od provođenja te odluke kratko nakon što je ona prihvaćena i provedena je samo odluka o osnivanju opštine Milići.⁷⁷⁵⁷

⁷⁷⁴⁷ P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), par. 31-32.

⁷⁷⁴⁸ P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), par. 31.

⁷⁷⁴⁹ P3391 (Svjedok RM-004, izjava svjedoka, 30. avgust 2011.), par. 31.

⁷⁷⁵⁰ P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 2.

⁷⁷⁵¹ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 143; P191 (Spisak osoba zatočenih u logoru Batković).

⁷⁷⁵² P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 142.

⁷⁷⁵³ P182 (Svjedok RM-066, izjava svjedoka, 7. april 2010.), par. 142.

⁷⁷⁵⁴ Momir Deurić, T. 28711, 28715.

⁷⁷⁵⁵ D884 (Milenko Stanić, izjava svjedoka, 16. februar 2013.), par. 13

⁷⁷⁵⁶ D884 (Milenko Stanić, izjava svjedoka, 16. februar 2013.), par. 14.

⁷⁷⁵⁷ D884 (Milenko Stanić, izjava svjedoka, 16. februar 2013.), par. 15.

1840. **Svjedok RM-030** je izjavio da je 30. juna 1992. premješten iz zatočeničkog logora Sušica u opštini Vlasenica u logor Batković u opštini Bijeljina.⁷⁷⁵⁸

Zaključci Pretresnog vijeća

1841. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje su tokom maja 1992., dok su srpske izbjeglice dolazile u Vlasenicu, bosanski Muslimani odlazili zato što su se plašili za svoju bezbjednost. Srpske izbjeglice koje su dolazile istjerale su neke bosanske Muslimane iz njihovih domova. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.14.6. Pretresno vijeće podsjeća i na svoj zaključak u poglavlju 4.14.1. Na osnovu odluke Kriznog štaba Vlasenica donijete 19. maja 1992., svi bosanski Muslimani koji su odlazili iz Vlasenice morali su da potpišu izjavu da odlaze dobrovoljno.⁷⁷⁵⁹ Pretresno vijeće stoga konstatuje da bosanski Muslimani nisu smatrali da im je život u opštini Vlasenica bezbjedan i da su, do avgusta 1992., skoro svi bosanski Muslimani otišli iz opštine. Međutim, Pretresno vijeće napominje da je, od skoro 19.000 bosanskih Muslimana, veliki broj otišao iz Vlasenice prije 12. maja 1992. Pretresno vijeće će dalje razmotriti odlazak bosanskih Muslimana iz opštine Vlasenica u periodu od 12. maja do avgusta 1992. u vezi s tačkama 3, 7 i 8 Optužnice.

1842. Pretresno vijeće konstatuje da je napad na muslimansko selo Zaklopača 16. maja 1992., u kojem je poginulo 60 do 80 ljudi, podstakao Muslimane da odu iz Vlasenice. Dana 17. maja 1992., Srbi su iz Zaklopače, u opštini Vlasenica, odveli jednu grupu koja im se predala i u kojoj su bili žene, djeca i jedan stariji muškarac, u zgradu Opštine u gradu Vlasenici. Tamo su žene morale da potpišu izjave kojima se odriču svojih kuća i imovine u korist "Srba". Potom su ih ukrcali u autobus i odvezli do jednog mjesta desetak kilometara od Kladnja, odakle su išli pješice do grada Kladnja. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 3, 7 i 8 Optužnice.

1843. Pretresno vijeće konstatuje da je u maju i junu 1992, Kraljević, pod komandom Kriznog štaba Vlasenica, vodio svoju jedinicu, kojoj je podršku pružala jedna jedinica VRS-a, da zauzme Gradinu, Sušicu i druge muslimanske zaseoke i da pošalje žene i djecu u grad Vlasenicu. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.14.1, *Incident 9.1 iz Priloga A Optužnici*. Kraljević je naredio jedinici da spali sve

⁷⁷⁵⁸ P1610 (Svjedok RM-030, izjava svjedoka, 29. septembar 1994.), str. 5-6.

⁷⁷⁵⁹ Pretresno vijeće napominje da je procedura za pribavljanje dozvola važila i za Srbe, kako bi se spriječilo da izbjegnu vojnu obavezu.

muslimanske kuće, kako bi se njihovi vlasnici spriječili da se vrate. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.14.3. U vezi s incidentima od 2. juna 1992., Kraljevićeva jedinica je, zajedno s drugim snagama VRS-a, u selu Drum u Gradini zarobila približno 500 Muslimana i odvela ih u logor Sušica ili ih prevezla na autobusku stanicu u Vlasenici ili na fudbalsko igralište, odakle su prevezeni u Kladanj. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.14.1, *Incident 9.1 iz Priloga A Optužnici*, u vezi s ovim incidentom i konstatuje da je njegov cilj bio da se ubiju svi muškarci, a da se žene i djeca premjeste iz sela. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 3, 7 i 8 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

1844. Pretresno vijeće donosi sljedeće zaključke u vezi s brojnim incidentima u logoru Sušica. Pretresno vijeće konstatuje da je 6. juna 1992. ili oko tog datuma, nakon razdvajanja muškaraca od žena i djece u logoru Sušica, približno 800 žena prevezeno autobusima i kamionima u Luke. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.14.2, *Incident 19.3 iz Priloga C Optužnici*, da su ljudi koji su žene držali u zatočeništvu bili pripadnici VRS-a i MUP-a. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.14.2, *Incident 19.3 iz Priloga C Optužnici*, da su zatočenici u logoru Sušica bili bosanski Muslimani. Neke žene su nastavile pješke prema Kladnju. Druge su odvedene u Cersku, u opštini Vlasenica. Žene i drugi morali su da potpišu izjave koje su dobili od logorskih vlasti, u kojima je pisalo da odlaze dobrovoljno, što je, po njihovom shvatanju, podrazumijevalo da se odriču svoje imovine. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 3, 7 i 8 Optužnice.

1845. Pretresno vijeće konstatuje da je, negdje nakon 28. juna 1992., svjedok RM-004, bosanski Musliman iz Vlasenice, premješten iz logora Sušica u logor Batković autobusom koji je pratio čovjek u maskirnoj odjeći. Dana 30. juna 1992., svjedok RM-030, bosanski Musliman iz Vlasenice, premješten je iz logora Sušica u logor Batković. U periodu od decembra 1992. do jula 1993., zatočenici, bosanski Muslimani, uključujući svjedoka RM-004 i svjedoka RM-030, su u okviru razmjene, nakon što su bili zatočeni i u logoru Sušica i u logoru Batković, pušteni na slobodu u Tuzlu. Pretresno vijeće će incidente koji se odnose na premještanje svjedoka RM-004 i svjedoka RM-030 dalje razmotriti u vezi s tačkama 3, 7 i 8 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

1846. U vezi s incidentom u logoru Sušica koji se dogodio u julu ili avgustu 1992., Pretresno vijeće konstatuje da je srpska policija ili vojska, u prisustvu upravnika logora,

odvezla veliki broj žena, djece i starijih muškaraca u tri autobusa u Kladanj ili Cersku. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u poglavlju 4.14.2, *Incident 19.3 iz Priloga C Optužnici*, da su zatočnici u logoru Sušica bili bosanski Muslimani.

1847. Što se tiče dokaza u vezi s premještanjem oko 200 zatočenika, bosanskih Muslimana iz opštine Kalesija, iz logora Sušica u logor Batković 28. juna 1992., Pretresno vijeće napominje da opština Kalesija nije obuhvaćena Optužnicom i da navodi u vezi s prisilnim premještanjem ili deportacijom tih bosanskih Muslimana stoga nisu obuhvaćeni Optužnicom. Isto tako, Pretresno vijeće napominje da je Mirsad Kuralić do rata stanovao u opštini Kalesija. Shodno tome, navodi da je on bio prisilno premješten ili deportovan 13. avgusta 1992., nakon što je bio zatočen u logoru Sušica i logoru Batković, izlaze iz okvira Optužnice. Iz tih razloga, Pretresno vijeće neće dalje razmatrati te incidente u vezi ni sa jednom tačkom Optužnice.

1848. Što se tiče dokaza koje je iznio svjedok RM-066 u vezi s premještanjem 200 do 300 zatočenika muškog pola iz logora Sušica u logor Batković jednog dana u julu 1992., Pretresno vijeće napominje da svjedok nije konkretno rekao iz kojih su opština bili ti zatočnici. Budući da u okvir Optužnice ulazi samo ograničeni broj opština i da su neki ili svi od 200 do 300 zatočenika možda bili iz neke opštine koja izlazi iz okvira Optužnice, Pretresno vijeće neće dalje razmatrati ovaj incident u vezi ni sa jednom tačkom Optužnice.

1849. Što se tiče dokaza u vezi s incidentom prisilnog premještanja koji se navodi u Optužnici, a u kojem učestvovao Predrag Bastah, Pretresno vijeće se ne oslanja činjenice navedene u izvodu iz presude suda Bosne i Hercegovine od 4. februara 2010., koji je uvršten u dokaze kao dokazni predmet P6938, budući da nije jasno na kojoj osnovi je taj Sud konstatovao da je Bastah naredio ljudima da napuste opštinu Vlasenica krajem avgusta 1992. i da nedostaju dokazi koji tome govore u prilog. Pretresno vijeće stoga neće razmatrati taj incident u vezi ni sa jednom tačkom Optužnice.

5. Sarajevo

5.1 Uvod

5.1.1 Uslovi u Sarajevu

1850. U poglavljima 5.2 i 5.3. dolje, Pretresno vijeće će se baviti konkretnim slučajevima snajperskog djelovanja i granatiranja. U ovom poglavlju, Vijeće će razmotriti dokaze i donijeti zaključke u vezi s opštom situacijom u Sarajevu. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s uslovima u Sarajevu.⁷⁷⁶⁰ Vijeću su takođe predočeni dokazi koje su iznijeli **Tarik Kupusović**, koji je od 1990. do 1994. bio poslanik u gradskoj skupštini Sarajeva, a od 1994. do 1996. gradonačelnik Sarajeva;⁷⁷⁶¹ **Sabina Šabanić**, svjedokinja **RM-155** i **Rasema Menzilović**, bosanske Muslimanke iz Sarajeva;⁷⁷⁶² **Nedžib Đozo**, bosanski Musliman, bivši komandir minobacačkog voda u JNA i istražitelj u civilnoj policiji;⁷⁷⁶³ **Husein Abdel-Razek**, koji je od 21. avgusta 1992. do 20. februara 1993. bio komandant UNPROFOR-a za Sektor Sarajevo;⁷⁷⁶⁴ i **David Fraser**, koji je od 17. aprila 1994. do 26. maja 1995. bio vojni pomoćnik komandanta UNPROFOR-a za Sektor Sarajevo;⁷⁷⁶⁵ kao i dokumentarni dokazi, i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁷⁷⁶⁶ Vijeću su predočeni i dokazi koje su iznijeli

⁷⁷⁶⁰ Činjenice o kojima je presuđeno br. 1673-1674, 1676-1677, 1679-1681, 1703, 1706, 1713-1714, 1745, 1756-1767, 1919, 1922, 1930-1932, 1936-1937, 2018, 2020-2021, 2023-2025, 2036-2037, 2039, 2045, 2047-2050, 2052, 2065, 2115, 2117, 2121-2122, 2134-2135, 2143, 2153-2154, 2159-2162, 2206. Pretresno vijeće je takođe uzelo u obzir činjenice o kojima je presuđeno br. 1809-1810, 1813, 1855-1857, 1859, 1866, 1868-1869, 1881-1883, 1886-1889, 1891, 2053-2054, 2056 i 2865, koje su razmotrene u poglavljima 5.1.2 i 9.4.2.

⁷⁷⁶¹ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 607, 609, 612.

⁷⁷⁶² **Sabina Šabanić**: P1913 (Sabina Šabanić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. novembra 1995., str. 1-2, izjava svjedoka od 22. maja 2006., str. 1, par. 7. **Svjedokinja RM-155**: P1925 (Svjedokinja RM-155, izjava svjedoka, 17. maj 2006.), str. 1, par. 2, 14-15, 22. **Rasema Menzilović**: P1921 (Rasema Menzilović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 5. maja 2001., str. 1-2, izjava svjedoka od 1. novembra 2001., str. 1; P1922 (Rasema Menzilović, transkript iz predmeta *Galić*, 10. april 2002.), str. 6980.

⁷⁷⁶³ P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 4-7; Nedžib Đozo, T. 5539, 5563-5564.

⁷⁷⁶⁴ P293 (Husein Abdel-Razek, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. jula 2002., str. 1, par. 2, 65, dodatna izjava svjedoka od 16. jula 2002., str. 1; Husein Abdel-Razek, T. 3578.

⁷⁷⁶⁵ P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 7, 11.

⁷⁷⁶⁶ **Tarik Kupusović**: P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 648, 650; P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 641, 648, 651-653, 653. **Sabina Šabanić**: P1913 (Sabina Šabanić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. novembra 1995., str. 2, dodatak od 24. aprila 2010. izjavi svjedoka iz 1995., izjava svjedoka od 22. maja 2006., par. 6-7, dodatak od 24. aprila 2010. izjavi svjedoka iz 2006. **Svjedokinja RM-155**: P1925 (Svjedokinja RM-155, izjava svjedoka, 17. maj 2006.), par. 16-22, 24-25. **Rasema Menzilović**: P1921 (Rasema Menzilović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 5. maja 2001., str. 3; P1922 (Rasema Menzilović, transkript iz predmeta *Galić*, 10. april 2002.), str. 7010. **Nedžib Đozo**: P544 (Nedžib Đozo,

John Wilson, šef vojnih posmatrača UN-a za UNPROFOR, koji je od 22. marta do 24. juna 1992. bio raspoređen u Sarajevo;⁷⁷⁶⁷ **Richard Gray**, koji je od 11. juna do 20. septembra 1992. bio viši vojni posmatrač UNPROFOR-a za Sektor Sarajevo i koji je od 10. aprila 1992. bio stacioniran u Sarajevu;⁷⁷⁶⁸ **Sulejman Crnčalo**, bosanski Musliman iz Radačića u opštini Pale;⁷⁷⁶⁹ **Youssef Hajir**, Musliman, hirurg iz Palestine, koji je u maju 1992. u Sarajevu osnovao bolnicu Dobrinja;⁷⁷⁷⁰ **Fahra Mujanović**, bosanska Muslimanka, koja je prije rata s porodicom živjela u predgrađu Sarajeva, u Vogošći;⁷⁷⁷¹ **Alen Gičević** i **Fatima Pita**, bosanski Muslimani iz Sarajeva;⁷⁷⁷² **svjedok RM-126**, bosanski Musliman, policajac iz Sarajeva;⁷⁷⁷³ **Refik Sokolar**, bosanski Musliman, policajac, koji je od sredine 1993. bio zadužen za istragu i izvještavanje o incidentima granatiranja i snajperskim incidentima na području Dobrinje u Sarajevu;⁷⁷⁷⁴ **Jan Segers**, Belgijanac, oficir UNPROFOR-a i vojni posmatrač UN-a, koji je od 1991. do 1995. bio raspoređen u bivšoj Jugoslaviji;⁷⁷⁷⁵ **David Harland**, službenik za civilne poslove UNPROFOR-a, koji je od maja 1993. bio raspoređen u Sarajevu;⁷⁷⁷⁶ **Michael Rose**, koji je od 5. januara 1994. do 23. januara 1995. bio komandant UNPROFOR-a;⁷⁷⁷⁷ **svjedok RM-163**, vojnik UNPROFOR-a, koji je 1993. i 1994. bio stacioniran u Sarajevu, a 1995. je bio pripadnik Snaga za brzo reagovanje;⁷⁷⁷⁸ **svjedok RM-120**, vojnik

izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 16; Nedžib Đozo, T. 5543-5544, 5550; P547 (Fotografija s oznakama koje je unio Nedžib Đozo, na kojoj se vide navodni snajperski položaji VRS-a na Špicastoj stijeni). **Husein Abdel-Razek**: P293 (Husein Abdel-Razek, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. jula 2002., par. 116, 123, 144; Husein Abdel-Razek, T. 3643. **David Fraser**: P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 19, 56-59, 60-61, 87; P577 (David Fraser, pojašnjenja izjave svjedoka); P3 (Knjiga mapa Sarajeva), str. 30; P596 (Mapa Sarajeva, s oznakama koje je unio David Fraser). **Dokumentarni dokazi**: P1079 (Vojni posmatrači UN-a, dnevni izvještaj o situaciji, 13. juli 1994.), str. 4.

⁷⁷⁶⁷ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 6-8, 25, 64, 93; John Wilson, T. 3919, 4020.

⁷⁷⁶⁸ D1413 (Richard Gray, izjava svjedoka, 22. april 2012.), par. 2, 4-5; D1423 (Potvrda o dodjeli UN-ove medalje za službu u UNPROFOR-u – Richard Gray).

⁷⁷⁶⁹ P260 (Sulejman Crnčalo, izjava svjedoka, 1. novembar 2009.), str. 1, par. 3; Sulejman Crnčalo, T. 3229.

⁷⁷⁷⁰ P2616 (Youssef Hajir, izjava svjedoka, 25. februar 2010.), str. 1, par. 1-2.

⁷⁷⁷¹ P387 (Fahra Mujanović, izjava svjedoka, 5. novembar 2008.), str. 1, par. 1-2, 4.

⁷⁷⁷² **Alen Gičević**: P1935 (Alen Gičević, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. novembra 1995., str. 1, izjava svjedoka od 21. aprila 2006., str. 1, par. 4. **Fatima Pita**: P2452 (Fatima Pita, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 25. juna 2001., str. 1-2, izjava svjedoka od 25. septembra 2001., str. 1, izjava svjedoka od 10. avgusta 2012., str. 1; P2453 (Fatima Pita, transkript iz predmeta *Galić*, 21. mart 2002.), str. 5875.

⁷⁷⁷³ P1942 (Svjedok RM-126, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 1. septembra 2000., str. 1, izjava svjedoka od 25. juna 2000., str. 1, izjava svjedoka od 18. novembra 1995, str. 1-2.

⁷⁷⁷⁴ P567 (Refik Sokolar, izjava svjedoka, 8. novembar 1995.), str. 1, par. 1; P568 (Refik Sokolar, izjava svjedoka, 4. septembar 2000.), str. 1, par. 1, 3-4, 13, 16.

⁷⁷⁷⁵ D1465 (Jan Segers, izjava svjedoka, 4. februar 2016.), str. 2; Jan Segers, T. 43744.

⁷⁷⁷⁶ P1 (David Harland, izjava svjedoka, 4. septembar 2009.), str. 1, par. 5; David Harland, T. 661.

⁷⁷⁷⁷ P736 (Michael Rose, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 5, 195; Michael Rose, T. 6839.

⁷⁷⁷⁸ P628 (Svjedok RM-163, izjava svjedoka, bez datuma), par. 4, 6-7, 9-10.

UNPROFOR-a, koji je 1994. i 1995. bio stacioniran u Sarajevu;⁷⁷⁷⁹ **Thom Knustad**, Norvežanin, vojni posmatrač UN-a, koji je od 21. juna do 1. decembra 1995. bio stacioniran u Sarajevu i koji je prethodno prošao obuku iz naoružanja i balistike;⁷⁷⁸⁰ **Richard Mole**, koji je od 16. septembra 1992. do 26. decembra 1992. bio viši vojni posmatrač UN-a u Sarajevu;⁷⁷⁸¹ **Anton Brennskag**, bivši potpukovnik Norveške kraljevske vojske, koji je bio stacioniran u Sarajevu kao vojni posmatrač UN-a;⁷⁷⁸² **Francis Thomas**, koji je od 15. oktobra 1993. do 14. jula 1994. bio viši vojni posmatrač UN-a u Sarajevu;⁷⁷⁸³ **svjedok RM-055**, vojnik UNPROFOR-a, koji je od 12. maja do 28. septembra 1995. bio stacioniran u Sarajevu;⁷⁷⁸⁴ **Sergej Moroz**, koji je od oktobra 1993. do oktobra 1994. bio komandant misije inženjerije UNPROFOR-a u Sarajevu;⁷⁷⁸⁵ **svjedok RM-147**, koji je od juna 1992. bio pripadnik VRS-a;⁷⁷⁸⁶ **Milenko Inđić**, koji je bio oficir za vezu VRS-a, zadužen za saradnju sa međunarodnim organizacijama i ustanovama;⁷⁷⁸⁷ i **Vladimir Radojčić**, koji je od januara 1993. do kraja rata bio komandant Ilidžanske brigade VRS-a.⁷⁷⁸⁸ Pretresno vijeće je takođe razmotrilo dokaze sadržane u poglavljima 5.2, 5.3 i 9.4.

Opšti kontekst

1851. Sarajevo je bilo poznato kao višenacionalni, multikonfesionalni grad, s dugom istorijom vjerske i kulturne tolerancije.⁷⁷⁸⁹ Do 1992. godine Sarajevo je izraslo u najvažniji politički, kulturni, industrijski i trgovački centar Bosne i Hercegovine.⁷⁷⁹⁰ Uže područje Sarajeva činilo je šest opština, i to Sarajevo Centar, Ilidža, Novi Grad, Novo Sarajevo, Stari Grad i Vogošća.⁷⁷⁹¹ Šire područje Sarajeva uključivalo je još četiri

⁷⁷⁷⁹ P807 (Svjedok RM-120, izjava svjedoka, bez datuma), str. 3.

⁷⁷⁸⁰ P3158 (Thom Knustad, izjava svjedoka, 21. maj 1996.), str. 1-2, 4; P3159 (Thom Knustad, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 12.-13. februar 2007.), str. 1986, 1989, 1992; P3164 (Thom Knustad, razgovor sa svjedokom, 2. oktobar 2003.), str. 1.

⁷⁷⁸¹ P421 (Richard Mole, izjava svjedoka, 7. maj 2010.), par. 3-4; Richard Mole, T. 4302.

⁷⁷⁸² P992 (Anton Brennskag, izjava svjedoka, 26. oktobar 2010.), str. 1-3.

⁷⁷⁸³ P503 (Francis Thomas, izjava svjedoka, 15. maj 2009.), par. 1, 13, 82.

⁷⁷⁸⁴ P749 (Svjedok RM-055, izjava svjedoka, bez datuma), str. 3.

⁷⁷⁸⁵ D1370 (Sergii Moroz, transkript iz predmeta *Galić*, 22.-23. januar 2003.), str. 18116; Sergii Moroz, T. 42342-42344.

⁷⁷⁸⁶ P107 (Svjedok RM-147, izjava svjedoka, 3. juni 2012.), str. 1, par. 3-4, 12.

⁷⁷⁸⁷ D614 (Milenko Inđić, izjava svjedoka, 31. juli 2014.), par. 1-2.

⁷⁷⁸⁸ D535 (Vladimir Radojčić, izjava svjedoka, 11. maj 2014.), par. 1.

⁷⁷⁸⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1673.

⁷⁷⁹⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1674.

⁷⁷⁹¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1676.

opštine: Hadžići, Ilijaš, Pale i Trnovo.⁷⁷⁹² **Tarik Kupusović** je izjavio da je 1991. godine Sarajevo imalo oko 500.000 stanovnika.⁷⁷⁹³ U to vrijeme, 40% stanovništva su činili Muslimani, 32% Srbi i 8% Hrvati; preostali stanovnici su se izjašnjavali kao Jugosloveni ili su pripadali drugim etničkim grupama.⁷⁷⁹⁴ Prema popisu stanovništva iz 1991. godine, opština Pale bila je jedina u kojoj su bosanski Srbi predstavljali apsolutnu većinu, procijenjenu na oko 69% stanovništva.⁷⁷⁹⁵ Prema popisu stanovništva, Srbi su imali relativnu većinu u Ilidži i Ilijašu, dok ih je u Novom Sarajevu bilo otprilike jednako koliko i Muslimana.⁷⁷⁹⁶

Sporazumi i prekid vatre

1852. Nekoliko svjedoka iznijelo je dokaze o sporazumima koje su bosanski Srbi sklopili s rukovodstvom Bosne i Hercegovine ili s UN-om, vezanim za povlačenje teškog naoružanja i za prekid vatre. **John Wilson** je u svom svjedočenju izjavio da je, nakon potpisivanja sporazuma u vezi s aerodromom 5. juna 1992., u skladu s tim sporazumom srpska artiljerija bila koncentrisana na određenom broju područja, kako bi ih vojni oficiri za vezu mogli nadzirati.⁷⁷⁹⁷ **Husein Abdel-Razek** je u svom svjedočenju izjavio da je, prema "sporazumu", aerodrom bio pod nadzorom i upravom UNPROFOR-a.⁷⁷⁹⁸ UNPROFOR je koristio aerodrom za potrebe humanitarne pomoći, za primanje delegacija mirovnih misija i za omogućavanje odlaska bosanskih zvaničnika na mirovne pregovore van Sarajeva.⁷⁷⁹⁹ Pristup aerodromskim objektima i pisti imali su samo oficiri za vezu; pripadnicima oružanih snaga obiju strana bio je zabranjen pristup. Ni civilima nije bilo dozvoljeno da koriste aerodrom ili da budu na njemu i u njegovoj okolini.⁷⁸⁰⁰ **Richard Gray** je izjavio da je još 18. juna 1992. rukovodstvo obiju strana potpisalo sporazum koji je predviđao da se unilateralni prekid vatre produži i da se sve teško naoružanje koncentriše u blizini aerodroma, na pet

⁷⁷⁹² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1677.

⁷⁷⁹³ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 610.

⁷⁷⁹⁴ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 610-611.

⁷⁷⁹⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1679.

⁷⁷⁹⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenice br. 1680-1681.

⁷⁷⁹⁷ John Wilson, T. 3926-3927, 3989, 3991, 3994; P334 (Saglasnost o ponovnom otvaranju Aerodroma Sarajevo, potpisao Radovan Karadžić, 5. juni 1992.), str. 1.

⁷⁷⁹⁸ Husein Abdel-Razek, T. 3650-3652.

⁷⁷⁹⁹ P293 (Husein Abdel-Razek, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. jula 2002., par. 133-134; Husein Abdel-Razek, T. 3650-3652.

⁷⁸⁰⁰ Husein Abdel-Razek, T. 3651-3653.

punktova za prikupljanje naoružanja, gdje bi bilo pod nadzorom UNPROFOR-a.⁷⁸⁰¹ Isto tako, **Michael Rose** je u svom svjedočenju izjavio da su u februaru 1994. obje strane potpisale sporazume o momentalnom prekidu vatre u Sarajevu i povlačenju sveg teškog naoružanja iz kruga od 20 kilometara oko Sarajeva.⁷⁸⁰² Tokom povlačenja, Srbi su predali daleko veću količinu naoružanja nego bosanski Muslimani,⁷⁸⁰³ ali su obje strane sakrile izvjesnu količinu naoružanja unutar ZPI.⁷⁸⁰⁴ **David Fraser** je u svom svjedočenju izjavio da su 14. avgusta 1994. Bosna i Hercegovina, koju je predstavljao komandant korpusa ABiH Karavelić, i bosanski Srbi, koje je predstavljao komandant SRK-a general Dragomir Milošević, potpisali sporazum o prekidu snajperskog djelovanja, kojim su se strane obavezale da u roku od 24 sata izdaju naređenja o izričitoj zabrani snajperske aktivnosti protiv vojnog osoblja, civila i pripadnika UN-a.⁷⁸⁰⁵ Sporazum o prestanku snajperskog djelovanja doveo je do kratkotrajnog poboljšanja, ali njime nije potpuno eliminisano snajpersko djelovanje.⁷⁸⁰⁶ Prema procjeni UNPROFOR-a od 15. septembra 1994., zahvaljujući sporazumu o prestanku snajperskog djelovanja, tramvajski i autobuski saobraćaj počeli su normalno funkcionisati, a broj žrtava snajperskog djelovanja pao je s 15 na četiri žrtve sedmično.⁷⁸⁰⁷

1853. Ni SRK ni ABiH nisu se pridržavali ZPI.⁷⁸⁰⁸ Dana 24. maja 1995., SRK je, nakon što su borbe intenzivirane, uzeo teško naoružanje s punktova za prikupljanje naoružanja i odbio je da to naoružanje vrati.⁷⁸⁰⁹ General Smith je izdao ultimatum za ponovno uspostavljanje ZPI, ali je on bio ignorisan, uslijed čega je NATO 25. maja 1995. izvršio vazdušne napade na bunkere u jednom skladištu municije kod Pala.⁷⁸¹⁰ VRS je tokom noći 25. maja 1995. nastavio s granatiranjem bezbjednih zona u Bosni i

⁷⁸⁰¹ D1413 (Richard Gray, izjava svjedoka, 22. april 2012.), par. 24; D1420 (Saglasnost republike bosanskih Srba u vezi s otvaranjem Aerodroma Sarajevo); D1416 (Ponovna potvrda unilateralnog prekida vatre, koju je potpisao Nikola Koljević, 15. juni 1992.); D1421 (Saglasnost Republike Bosne i Hercegovine u vezi s koncentracijom teškog naoružanja u Sarajevu i oko njega).

⁷⁸⁰² P736 (Michael Rose, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 40, 43-44, 47-49.

⁷⁸⁰³ Pretresno vijeće smatra da svjedok pod Bosancima podrazumijeva ABiH.

⁷⁸⁰⁴ P736 (Michael Rose, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 50.

⁷⁸⁰⁵ P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 90. V. takođe P736 (Michael Rose, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 139; P1 (David Harland, izjava svjedoka, 4. septembar 2009.), par. 129, 133; David Harland, T. 719-720; P15 (Miloševićovo naređenje, 18. avgust 1994.).

⁷⁸⁰⁶ P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 92, 94. V. takođe P736 (Michael Rose, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 141; P1 (David Harland, izjava svjedoka, 4. septembar 2009.), par. 129, 133; David Harland, T. 719-720; P15 (Miloševićovo naređenje, 18. avgust 1994.).

⁷⁸⁰⁷ P594 (Procjena UNPROFOR-a o primjeni sporazuma o prekidu snajperskog djelovanja, 15. septembar 1994.), str. 3.

⁷⁸⁰⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1745.

⁷⁸⁰⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1756.

⁷⁸¹⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1757.

Hercegovini, uključujući Sarajevo.⁷⁸¹¹ Dana 25. i 26. maja 1995., SRK je uzeo više komada teškog naoružanja s punktova za prikupljanje naoružanja.⁷⁸¹² NATO je 26. maja 1995. gađao skladište municije kod Pala.⁷⁸¹³ SRK i ABiH su, u periodu od avgusta 1994. do novembra 1995., povremeno držali teško naoružanje unutar zone od 20 kilometara oko Sarajeva, van punktova za prikupljanje naoružanja.⁷⁸¹⁴

1854. Tokom noći 29. avgusta 1995., počeli su vazdušni napadi na položaje bosanskih Srba.⁷⁸¹⁵ Ti napadi trajali su do 1. septembra 1995.⁷⁸¹⁶ Napadi NATO-a, čija je meta bilo šire područje Sarajeva, nastavili su se 5. septembra 1995. i trajali su do 14. septembra 1995.⁷⁸¹⁷ Dana 15. septembra 1995., predstavnici VRS-a, među kojima je bio i Dragomir Milošević, i predstavnici UNPROFOR-a dogovorili su prekid vatre i povlačenje snaga VRS-a s područja oko Sarajeva.⁷⁸¹⁸ Dana 5. oktobra 1995., dogovoren je prekid vatre u trajanju od 60 dana; isti je trebalo da stupi na snagu 10. oktobra 1995., pod uslovom da se ponovo poveže sistem komunalija u Sarajevu.⁷⁸¹⁹ Dana 11. oktobra 1995., strane su se dogovorile da prekid vatre počne 12. oktobra 1995.⁷⁸²⁰ Borbe su se stišale 14. oktobra 1995.⁷⁸²¹

Granatiranje i snajpersko djelovanje u Sarajevu

1855. Dana 6. aprila 1992., u Sarajevu je došlo do pucnjave, pri čemu su se strane međusobno optuživale za počinjanje neprijateljstava.⁷⁸²² Do kraja aprila konture blokade Sarajeva većim su dijelom bile određene.⁷⁸²³ Tokom nekoliko sedmica, počev od 2. ili 3. maja, gorila je Baščaršija, centar starog Sarajeva, Nacionalna i univerzitetska biblioteka, željeznička stanica, pošta, mnogi ključni objekti grada bili su teško

⁷⁸¹¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1758.

⁷⁸¹² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1759.

⁷⁸¹³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1760.

⁷⁸¹⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1745.

⁷⁸¹⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1762. Pretresno vijeće smatra da se ovo odnosi na napade koje je izvršio NATO. Vijeće dalje napominje da je, prema činjenicama o kojima je presuđeno br. 1757 i 1560, NATO izvodio vazdušne napade u maju 1995. Prema tome, ono smatra da se riječ "počeli" iz činjenice o kojoj je presuđeno br. 1762 odnosi samo na vazdušne napade koji su počeli u avgustu 1995.

⁷⁸¹⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1762.

⁷⁸¹⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1763.

⁷⁸¹⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1764.

⁷⁸¹⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1765.

⁷⁸²⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1766. Pretresno vijeće smatra da se riječ "strane" odnosi na strane u sukobu.

⁷⁸²¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1767.

⁷⁸²² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1703.

⁷⁸²³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1706.

granatirani i uništeni.⁷⁸²⁴ Gore pomenuti objekti nalazili su se u različitim dijelovima grada, tako da se nije mogao neki dio grada prepoznati kao cilj, osim tih objekata koji su simboli grada, i koji su osnova njegovog funkcionisanja, kao na primjer, pošta, željeznička stanica ili dvorana "Zetra" i slični objekti.⁷⁸²⁵

1856. Nekoliko svjedoka je iznijelo opsežna svjedočenja o situaciji u Sarajevu tokom prvih mjeseci sukoba. **Kupusović** je izjavio da je početkom maja 1992. iz kasarne "Maršal Tito" otvarana vatra iz oklopnih vozila.⁷⁸²⁶ Gađani su svi dijelovi grada koji su bili dostupni iz kasarne i pucalo se na sve strane.⁷⁸²⁷ Sve to vrijeme grad je i granatiran, često s raznih položaja u okolini Sarajeva, ali i iz kasarni u gradu koje su još bile pod kontrolom JNA.⁷⁸²⁸ Prema Kupusovićevoj procjeni, incidentima granatiranja i snajperskim incidentima moglo se pripisati 10-15 žrtava dnevno, od čega su 95% bili civili.⁷⁸²⁹ On je izjavio da mladi ljudi koji su činili policijske snage nisu imali teško naoružanje.⁷⁸³⁰ Iz kasarne "Maršal Tito" se pucalo nekoliko sedmica, dok nije dogovoreno da JNA ode u Srbiju, nakon čega su kasarne evakuisane otprilike sredinom juna.⁷⁸³¹ JNA je trebalo da ostavi teško naoružanje snagama ABiH i da sa sobom ponese samo lično naoružanje. Neki pripadnici JNA ostali su na Grbavici.⁷⁸³²

1857. **Svjedok RM-147**, koji je od juna bio pripadnik VRS-a, izjavio je u svom svjedočenju da su u maju i junu 1992. Muslimani i Hrvati koji su živjeli na Grbavici bili u konstantnom strahu da će ih pripadnici VRS-a, civilne ili vojne policije izbaciti iz stanova, fizički ili psihički zlostavljati ili ubiti.⁷⁸³³ Veliki broj ljudi je protjeran s Grbavice ili su bili prisiljeni na fizički rad.⁷⁸³⁴ Žene su ponekad silovane. One koje su odvedene, nikad se nisu vratile.⁷⁸³⁵ Svjedok je izjavio da je na Grbavici bilo mnogo snajperista i da je neprestano otvarana snajperska vatra.⁷⁸³⁶ Pripadnici jednog voda VRS-a koristili su napuštene kuće Muslimana kao sklonište.⁷⁸³⁷ Te kuće su korištene i

⁷⁸²⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1713.

⁷⁸²⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1714.

⁷⁸²⁶ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 638.

⁷⁸²⁷ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 640.

⁷⁸²⁸ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 641, 646.

⁷⁸²⁹ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 646.

⁷⁸³⁰ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 640-641.

⁷⁸³¹ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 641.

⁷⁸³² P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 643.

⁷⁸³³ P107 (Svjedok RM-147, izjava svjedoka, 3. juni 2012.), par. 12, 23, 29.

⁷⁸³⁴ P107 (Svjedok RM-147, izjava svjedoka, 3. juni 2012.), par. 23, 86-89.

⁷⁸³⁵ P107 (Svjedok RM-147, izjava svjedoka, 3. juni 2012.), par. 23.

⁷⁸³⁶ P107 (Svjedok RM-147, izjava svjedoka, 3. juni 2012.), par. 41.

⁷⁸³⁷ P107 (Svjedok RM-147, izjava svjedoka, 3. juni 2012.), par. 43-44; svjedok RM-147, T. 1698; P117 (Fotografija s oznakama koje je unio svjedok).

kao vatreni položaji snajperista, koji su koristili razno oružje, kao što su puške s teleskopskim nišanima i nekom vrstom durbina, kao i specijalne automatske puške s optičkim infracrvenim nišanima, zahvaljujući kojima su mogli da pucaju i noću.⁷⁸³⁸ Snajperisti su gađali ljude na raskrscinama, iako su na njima kao zaštita bili postavljeni kontejneri ili druge barijere.⁷⁸³⁹

1858. **Kupusović** je izjavio da su stanovnici znali da su uže ulice, s višim zgradama, bezbjednije.⁷⁸⁴⁰ Ljudi koji su bili pogođeni dok su prelazili ulicu ili se kretali po gradu bili su civili. Ljudi nisu mogli ostati u podrumima i čekati da se situacija razriješi jer su morali izlaziti zbog osnovnih životnih potrepština. Bili su primorani dalje živjeti pod veoma opasnim uslovima, uz sve to snajpersko djelovanje i granatiranje.⁷⁸⁴¹ Nije postojao način da se ustanovi zašto i kada je počelo snajpersko djelovanje, ni kada će početi odnosno prestati.⁷⁸⁴² Predsjedništvo u Sarajevu je, kad je početkom juna 1992. počelo funkcionisati, primalo izvještaje o tome gdje su ljudi bili ranjeni ili poginuli. Ako bi na nekoj lokaciji poginulo ili bilo ranjeno nekoliko ljudi, ta bi lokacija dobila prioritet kad je riječ o zaštiti od snajperskog djelovanja.⁷⁸⁴³ Sahrane i skupovi gađani su granatama ili snajperima. Zbog toga su ljudi obavljali sahrane noću, kad je vidljivost bila slaba ili nikakva.⁷⁸⁴⁴ Dva glavna groblja nisu bila u upotrebi jer je jedno bilo van obruča oko Sarajeva, a drugo veoma blizu linija razdvajanja. Na nekoliko lokacija u Sarajevu organizovani su privremeni pokopi, a korištena su i mnoga stara groblja iz prošlog vijeka.⁷⁸⁴⁵

1859. **Sulejman Crnčalo** je u svom svjedočenju izjavio da su u julu 1992., kad se s porodicom preselio u Sarajevo, granatiranje i snajperskog djelovanje bili stalna pojava u gradu.⁷⁸⁴⁶ Civili su bili meta snajperskih hitaca i granata sve vrijeme, na primjer, kad su išli po vodu, dok su čekali u redu za hljeb, ili dok su prisustvovali sahranama.⁷⁸⁴⁷ Snajperskim hicima su ubijana i djeca dok su se igrala.⁷⁸⁴⁸ Na gotovo

⁷⁸³⁸ P107 (Svjedok RM-147, izjava svjedoka, 3. juni 2012.), par. 45.

⁷⁸³⁹ P107 (Svjedok RM-147, izjava svjedoka, 3. juni 2012.), par. 46, 49, 51, i Dodatak E; P110 (Fotografija); P121 (Mapa s oznakama koje je unio svjedok); P122 (Mapa s oznakama koje je unio svjedok).

⁷⁸⁴⁰ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 650.

⁷⁸⁴¹ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 648.

⁷⁸⁴² P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 649.

⁷⁸⁴³ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 652.

⁷⁸⁴⁴ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 666. V. takođe P260 (Sulejman Crnčalo, izjava svjedoka, 1. novembar 2009.), par. 94-96.

⁷⁸⁴⁵ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 666.

⁷⁸⁴⁶ P260 (Sulejman Crnčalo, izjava svjedoka, 1. novembar 2009.), par. 86.

⁷⁸⁴⁷ P260 (Sulejman Crnčalo, izjava svjedoka, 1. novembar 2009.), par. 91.

svakoj raskrsnici u gradu postojao je rizik da neko bude pogođen granatom ili snajperskim metkom.⁷⁸⁴⁹ Crnčalo je viđao leševe i krv svuda po ulicama Sarajeva, leševi nisu pokopavani jer ih je zbog stalnog granatiranja i snajperskog djelovanja bilo previše opasno odnijeti i zbog velikog broja tijela koja je trebalo ukloniti.⁷⁸⁵⁰ Svjedok je izjavio da je živio u stalnom strahu da će on ili neki član njegove porodice biti ubijen u granatiranju ili od snajperskog djelovanja.⁷⁸⁵¹ Kad bi odlazio od kuće, nikad nije bio siguran da će se živ vratiti ili da će oni koje je u kući ostavio biti živi kad se vrati.⁷⁸⁵²

1860. U periodu od septembra 1992. do avgusta 1994., gotovo svakodnevno se pucalo na civile.⁷⁸⁵³ Civili u dijelovima Sarajeva pod kontrolom ABiH bili su napadani s teritorije pod kontrolom SRK-a. To je imalo za posljedicu pogibiju, u najmanju ruku, stotina i ranjavanje hiljada civila.⁷⁸⁵⁴ Tokom tog perioda, sukob u gradu bio je uglavnom statičan i, osim nekih izmjena, linije sukoba se uglavnom nisu mijenjale.⁷⁸⁵⁵ Glavnina snaga SRK-a bila je raspoređena oko takozvanog unutrašnjeg kruga Sarajeva, konkretno na području Ilidže, Nedžarića i Grbavice.⁷⁸⁵⁶ Gotovo sva teritorija pod kontrolom ABiH, uključujući veći dio grada, bila je okružena snagama SRK-a.⁷⁸⁵⁷ Paljba po dijelovima Sarajeva pod kontrolom ABiH slijedila je i vremenski obrazac.⁷⁸⁵⁸ Paljba je bila žestoka od septembra do decembra 1992.⁷⁸⁵⁹ Prema jednom izvještaju UNPROFOR-a, 8. decembra 1992. "neselektivno granatiranje po gradu" se pojačalo.⁷⁸⁶⁰ Paljba po Sarajevu je bila još uvijek značajna tokom 1993. godine – pri čemu su postojale dnevne i sedmične varijacije (dani kada se malo pucalo smjenjivali su se s danima intenzivnih dejstava) - s periodom intenzivnije paljbe u zimu 1993. godine, koji se završio poslije granatiranja pijace Markale u februaru 1994., kada je paljba počela jenjavati.⁷⁸⁶¹ Ljudi koji bi se usudili izaći napolje gađani su čak i u periodima kada je vladalo relativno zatišje u granatiranju 1994. godine.⁷⁸⁶²

⁷⁸⁴⁸ P260 (Sulejman Crnčalo, izjava svjedoka, 1. novembar 2009.), par. 92.

⁷⁸⁴⁹ P260 (Sulejman Crnčalo, izjava svjedoka, 1. novembar 2009.), par. 88.

⁷⁸⁵⁰ P260 (Sulejman Crnčalo, izjava svjedoka, 1. novembar 2009.), par. 85.

⁷⁸⁵¹ P260 (Sulejman Crnčalo, izjava svjedoka, 1. novembar 2009.), par. 87.

⁷⁸⁵² P260 (Sulejman Crnčalo, izjava svjedoka, 1. novembar 2009.), par. 87.

⁷⁸⁵³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2018.

⁷⁸⁵⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenice br. 2036-2037.

⁷⁸⁵⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenice br. 1922, 2020.

⁷⁸⁵⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1919.

⁷⁸⁵⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2021.

⁷⁸⁵⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2023.

⁷⁸⁵⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2024.

⁷⁸⁶⁰ P425 (UNPROFOR, mjesečni izvještaj za decembar 1992.), par. 2.

⁷⁸⁶¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2025.

⁷⁸⁶² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2052.

1861. U periodu od septembra 1992. do avgusta 1994. bilo je mjesta pod kontrolom SRK-a po cijelom području Sarajeva, kao što su Jevrejsko groblje, pravoslavna crkva i Zavod za slijepe i slabovidne osobe na području Nedžarića, Špicaste stijene, planine Trebević i Baba stijene, s kojih je na civile često otvarana snajperska vatra.⁷⁸⁶³ U svim dijelovima Sarajeva pod kontrolom ABiH postojao je isti obrazac redovne paljbe po civilima s položaja ili područja pod kontrolom SRK-a.⁷⁸⁶⁴

1862. Grbavica je naselje u opštini Novo Sarajevo i nalazi se u južnom i centralnom dijelu grada Sarajeva.⁷⁸⁶⁵ U periodu od septembra 1992. do avgusta 1994., Grbavica je bila pod kontrolom SRK-a.⁷⁸⁶⁶ Linija sukoba na Grbavici protezala se duž rijeke Miljacke, pri čemu je Grbavica južno od nje.⁷⁸⁶⁷ Tokom ovog perioda, civili u Novom Sarajevu gađani su s područja Grbavice, koje je kontrolisao SRK.⁷⁸⁶⁸ "Neboderi" su se nalazili u Lenjinovoj ulici, tačno preko puta kasarne "Maršal Tito".⁷⁸⁶⁹ Tokom istog perioda, na širem području Grbavice je iz raznih nebodera na južnoj obali Miljacke, u naselju Grbavica koje je bilo pod kontrolom SRK-a, otvarana vatra na civile.⁷⁸⁷⁰ Zgrada "Metalka" se nalazila na kraju Ulice Franje Račkog, preko puta Miljacke, oko 300 metara od "Holiday Inna" i Muzeja.⁷⁸⁷¹ Ti položaji, s kojih se pružao vidik na pješake na raskršćima, te aute, autobuse i tramvaje koji su s istoka grada išli u zapadni dio grada, omogućavali su vojnicima da "bukvalno poubijaju cijele ulice" u centralnom dijelu Sarajeva.⁷⁸⁷² Glavna gradska arterija, čiji dio se tada nazivao Bulevar maršala Tita, dobila je ime "snajperska aleja" jer je bila naročito česta meta.⁷⁸⁷³ Na raskršća – poput onih u blizini zgrada Predsjedništva i "Energoinvesta", te hotela "Holiday Inn", – postavljeni su kontejneri kao zaklon civilima od vatre koja je na njih otvarana s visokih zgrada u Grbavici.⁷⁸⁷⁴ Područje Marindvora u centru grada, a naročito trg Marindvor, takođe su često gađani s Grbavice.⁷⁸⁷⁵ SRK je kontrolisao i

⁷⁸⁶³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2134.

⁷⁸⁶⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2135.

⁷⁸⁶⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1930.

⁷⁸⁶⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1931.

⁷⁸⁶⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1932.

⁷⁸⁶⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2143.

⁷⁸⁶⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2153.

⁷⁸⁷⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2159.

⁷⁸⁷¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2154.

⁷⁸⁷² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2159.

⁷⁸⁷³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2160.

⁷⁸⁷⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2161.

⁷⁸⁷⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2162.

područje Vraca, jugozapadno od Grbavice.⁷⁸⁷⁶ Hrasno je stambeno naselje smješteno u jugozapadnom dijelu Sarajeva i graniči s Grbavicom.⁷⁸⁷⁷

1863. Ljudi u Sarajevu su bili pogođeni spoznajom da svakog dana mogu da budu ubijeni ili ranjeni i zbog toga što su toliko dugo živjeli u gradu pod opsadom bez osnovnih potrepština.⁷⁸⁷⁸ U periodu od septembra 1992. do avgusta 1994. činilo se da nijedna civilna aktivnost i nijedan dio Sarajeva pod kontrolom ABiH nije siguran od snajperskog djelovanja i granatiranja s teritorije pod kontrolom SRK-a⁷⁸⁷⁹ Gađana su djeca u školama ili dok su se igrala napolju, vozila bicikle, u blizini svojih domova ili na ulici.⁷⁸⁸⁰ Razaranja civilnih stambenih objekata u Sarajevu bilo je velikih razmjera.⁷⁸⁸¹ Snage SRK-a koristile su prirodna i urbana topografska obilježja grada Sarajeva, poput litica i nebodera, kao pozicije s kojih su mogli gađati civile koji su se kretali po gradu.⁷⁸⁸² Civili su obrađivali zemlju, išli po vodu i sakupljali drva noću ili u vrijeme kada je vidljivost bila smanjena, te smišljali alternativne puteve s jednog kraja grada na drugi kako bi izbjegli da budu viđeni i na meti snajperske vatre s teritorije pod kontrolom SRK-a.⁷⁸⁸³ Tramvaji nisu vozili za vrijeme borbenih dejstava i vozačima su data uputstva da se, u slučaju izbijanja borbi, vrate na remizu.⁷⁸⁸⁴ Premda su se prilagodili neprijateljskom okruženju tako što su zatvorili škole, živjeli noću, a danju se skrivali u svojim stanovima ili podrumima, što su se kretali po Sarajevu što je manje moguće, postavljali kontejnere i barikade kao zaklone od snajperske vatre, civili ipak nisu bili sigurni od snajperske i minobacačke vatre s teritorije pod kontrolom SRK-a.⁷⁸⁸⁵ Vatra je otvarana i na autobusnu liniju uspostavljenu za prevoz ljudi rutom koja je zaobilazila "Aleju snajpera".⁷⁸⁸⁶ Vojnici SRK-a su pucali ne znajući da li se pistom kreću⁷⁸⁸⁷ civili ili vojnici odjeveni kao civili.⁷⁸⁸⁸ SRK je itekako znao da pistu prelaze civili.⁷⁸⁸⁹

⁷⁸⁷⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1936.

⁷⁸⁷⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1937.

⁷⁸⁷⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2206.

⁷⁸⁷⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2039.

⁷⁸⁸⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2045.

⁷⁸⁸¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2047.

⁷⁸⁸² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2048.

⁷⁸⁸³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2050.

⁷⁸⁸⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2115.

⁷⁸⁸⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2049.

⁷⁸⁸⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2117.

⁷⁸⁸⁷ Pretresno vijeće smatra da se to odnosi na pistu sarajevskog aerodroma.

⁷⁸⁸⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2121.

⁷⁸⁸⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2122.

1864. U gradu Sarajevu postojao je zavod za javno zdravstvo, koji je funkcionisao.⁷⁸⁹⁰ Jedan od njegovih zadataka bila je obrada statističkih podataka o umrlim ili poginulim građanima Sarajeva.⁷⁸⁹¹ Podatke je prikupljao primjenjujući vlastite metode, od ljudi na terenu i na osnovu izvještaja dobijenih od bolnica, pogrebnih preduzeća i drugih ustanova koje su raspolagale takvim informacijama.⁷⁸⁹² Tokom rata u Sarajevu, od maja 1992. do oktobra 1995., prema izvještajima, 12.000 civila je poginulo uslijed granatiranja i snajperskog djelovanja, od čega 1.600 djece, a još 4.500 civila je umrlo prirodnom smrću, kao posljedica uslova koji su vladali.⁷⁸⁹³ Pored toga, tokom prve dvije godine rata Sarajevo je napustilo oko 100.000 stanovnika.⁷⁸⁹⁴

1865. Od avgusta 1994. do novembra 1995., granatiranje i snajperska vatra po civilima unutar linija sukoba prvenstveno su dolazili s teritorije koju je držao SRK. Civilima su granatiranjem i snajperskim djelovanjem nanošene teške povrede ili smrt. Hice i granate, koji su dolazili s teritorije pod kontrolom SRK, ispalili su pripadnici SRK.⁷⁸⁹⁵

1866. **Svjedokinja RM-155, Sabina Šabanić i Fahra Mujanović** iznijele su dokaze o tome da je, od početka rata 1992. godine, život u Sarajevu bio stalna borba i da su ljudi u Sarajevu sve vrijeme strahovali da bi ih mogao pogoditi snajper ili granata, pošto nijedan dio grada nije bio bezbjedan, a artiljerija VRS-a je često gađala i stambena naselja.⁷⁸⁹⁶ **Sabina Šabanić** je u svom svjedočenju izjavila da je naročito opasno bilo voziti se tramvajem jer su tramvaji često gađani iz snajpera.⁷⁸⁹⁷ **Fahra Mujanović** je izjavila da su oko aprila 1992. granatiranje i snajpersko djelovanje bili stalna i skoro svakodnevna pojava i da je na njeno naselje i okolinu ispaljivano i po 1.000 granata.⁷⁸⁹⁸

⁷⁸⁹⁰ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 667.

⁷⁸⁹¹ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 667, 749.

⁷⁸⁹² P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 749.

⁷⁸⁹³ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 666-667.

⁷⁸⁹⁴ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 680.

⁷⁸⁹⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2065.

⁷⁸⁹⁶ **Svjedokinja RM-155**: P1925 (Svjedokinja RM-155, izjava svjedoka, 17. maj 2006.), par. 26. **Sabina Šabanić**: P1913 (Sabina Šabanić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. maja 2006., par. 3, 7-8. **Fahra Mujanović**: P387 (Fahra Mujanović, izjava svjedoka, 5. novembar 2008.), par. 6-7; P388 (Fahra Mujanović, transkript iz predmeta *Karadžić*, 1. novembar 2010.), str. 8751.

⁷⁸⁹⁷ P1913 (Sabina Šabanić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. novembra 1995., str. 2, izjava svjedoka od 22. maja 2006., par. 3, 7.

⁷⁸⁹⁸ P387 (Fahra Mujanović, izjava svjedoka, 5. novembar 2008.), par. 6-7; P388 (Fahra Mujanović, transkript iz predmeta *Karadžić*, 1. novembar 2010.), str. 8751.

1867. **Kupusović je** izjavio da su vatrogasna služba i hitna pomoć još funkcionisale, ali da su zgrade u kojima su službe bile smještene često granatirane i bile meta snajpera, kao i da je veliki broj vatrogasnih vozila i kola hitne pomoći bio oštećen zbog snajperskog djelovanja i granatiranja, te da vozila nisu bila odgovarajuće opremljena.⁷⁸⁹⁹ Povremeno su bolnice, domovi zdravlja i ambulante takođe bili meta granatiranja i snajperskog djelovanja pa su se pacijenti morali sklanjati u podrumne ili na niže spratove.⁷⁹⁰⁰ **Husein Abdel-Razek** je u svom svjedočenju izjavio da su Srbi granatirali i porodilište, koje je, prema riječima tog svjedoka, bilo glavna civilna bolnica. U bolnici su bili odjel za intenzivnu njegu i odjeli porodilišta, a zgrada je bila potpuno izbombardovana i nije imala struje.⁷⁹⁰¹ Prema riječima ovog svjedoka, Galić je tvrdio da bolnicu nisu granatirali Srbi već bošnjačka strana. Muslimani nisu imali artiljeriju u tom konkretnom dijelu Sektora Sarajevo i granatiralo se s brda koja su bila pod kontrolom Srba.⁷⁹⁰²

1868. Neki svjedoci su iznijeli dokaze o istragama vezanim za incidente granatiranja i snajperske incidente u Sarajevu. **Refik Sokolar** je u svom svjedočenju izjavio da je, kao policajac, u istragama učestvovao kao član tima i da su istrage uključivale i uviđaj i posjetu žrtvama u bolnici.⁷⁹⁰³ Sokolar je izjavio da je tokom rata proveo više od 200 istraga.⁷⁹⁰⁴ Na temelju tih istraga i većeg broja godina provedenih na Dobrinji, Sokolar je zaključio da je snajperska vatra otvarana s pet lokacija.⁷⁹⁰⁵ Te lokacije su bile u Nedžarićima, na Teološkom fakultetu, u naselju Ikića kuće, pravoslavnoj crkvi na Veljinama i u zgradama blizu linija sukoba.⁷⁹⁰⁶ Po mišljenju ovog svjedoka, snajperska vatra otvarana je s područja pod kontrolom Srba, uključujući područje aerodroma i Nedžariće, a većina žrtava snajperskog djelovanja u Dobrinji o kojima je on vodio istragu bile su civili.⁷⁹⁰⁷

1869. Neki svjedoci su iznijeli dokaze o istragama vezanim za incidente granatiranja i snajperske incidente u Sarajevu. **Refik Sokolar** je u svom svjedočenju izjavio da je, kao policajac, u istragama učestvovao kao član tima i da su istrage

⁷⁸⁹⁹ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 662-663.

⁷⁹⁰⁰ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 670-671.

⁷⁹⁰¹ P293 (Husein Abdel-Razek, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. jula 2002., par. 79.

⁷⁹⁰² P293 (Husein Abdel-Razek, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. jula 2002., par. 80.

⁷⁹⁰³ P567 (Refik Sokolar, izjava svjedoka, 8. novembar 1995.), par. 3-4; Refik Sokolar, T. 5633, 5636, 5658, 5661-5662.

⁷⁹⁰⁴ P568 (Refik Sokolar, izjava svjedoka, 4. septembar 2000.), par. 27; Refik Sokolar, T. 5638.

⁷⁹⁰⁵ P568 (Refik Sokolar, izjava svjedoka, 4. septembar 2000.), par. 29; Refik Sokolar, T. 5676, 5683.

⁷⁹⁰⁶ P568 (Refik Sokolar, izjava svjedoka, 4. septembar 2000.), par. 29; Refik Sokolar, T. 5623

⁷⁹⁰⁷ P567 (Refik Sokolar, izjava svjedoka, 8. novembar 1995.), par. 15; Refik Sokolar, T. 5635.

uključivale i uviđaj i posjetu žrtvama u bolnici.⁷⁹⁰⁸ Sokolar je izjavio da je tokom rata proveo više od 200 istraga.⁷⁹⁰⁹ Na temelju tih istraga i većeg broja godina provedenih u Dobrinji, Sokolar je zaključio da je snajperska vatra otvarana s pet lokacija.⁷⁹¹⁰ Te lokacije su bile u Nedžarićima, na Teološkom fakultetu, u naselju Ikića kuće, pravoslavnoj crkvi na Veljinama i u zgradama blizu linija sukoba.⁷⁹¹¹ Po mišljenju ovog svjedoka, snajperska vatra otvarana je s područja pod kontrolom Srba, uključujući područje aerodroma i Nedžariće, a većina žrtava snajperskog djelovanja u Dobrinji o kojima je on vodio istragu bile su civili.⁷⁹¹²

1870. **Nedžib Đozo** je u svom svjedočenju izjavio da je sarajevsko naselje Sedrenik bilo stambeno područje u zoni odgovornosti policijske stanice Stari Grad i da se nalazilo na oko 500 do 700 metara ispod Špicaste stijene.⁷⁹¹³ Prema riječima ovog svjedoka, Špicasta stijena bila je jedina uzvisina s koje se pružao neometan pogled na Sedrenik i bila je pod kontrolom VRS-a.⁷⁹¹⁴ Na osnovu brojnih istraga koje je proveo u vezi s ranjavanjem ili ubijanjem civila, svjedok je ocijenio da je između 50 i 100 civila iz Sedrenika poginulo ili je ranjeno uslijed snajperskog djelovanja i granatiranja od strane VRS-a.⁷⁹¹⁵ Život na Sedreniku je bio veoma težak zbog snajperske vatre koja je otvarana sa Špicaste stijene jer su ljudi morali ulaziti u svoje kuće kroz prozor i odlaziti i vraćati se po mraku. Civilna zaštita je vješala ćebad i čaršafe da bi zaklonila vidik snajperistima sa Špicaste stijene.⁷⁹¹⁶ Snajperisti bi rijetko ispalili samo po jedan metak, već bi pucali više puta na sve što su vidjeli da se kreće.⁷⁹¹⁷

1871. Nekoliko međunarodnih posmatrača svjedočilo je o snajperskim incidentima i incidentima granatiranja u Sarajevu. **John Wilson** je u svom svjedočenju izjavio da je tokom šest sedmica koje je on proveo u Sarajevu, od 14. maja do 23. juna 1992., skoro svaki dan, uz kratke prekide, praktično po cijelom gradu otvarana vatra iz

⁷⁹⁰⁸ P567 (Refik Sokolar, izjava svjedoka, 8. novembar 1995.), par. 3-4; Refik Sokolar, T. 5633, 5636, 5658, 5661-5662.

⁷⁹⁰⁹ P568 (Refik Sokolar, izjava svjedoka, 4. septembar 2000.), par. 27; Refik Sokolar, T. 5638.

⁷⁹¹⁰ P568 (Refik Sokolar, izjava svjedoka, 4. septembar 2000.), par. 29; Refik Sokolar, T. 5676, 5683.

⁷⁹¹¹ P568 (Refik Sokolar, izjava svjedoka, 4. septembar 2000.), par. 29; Refik Sokolar, T. 5623

⁷⁹¹² P567 (Refik Sokolar, izjava svjedoka, 8. novembar 1995.), par. 15; Refik Sokolar, T. 5635.

⁷⁹¹³ P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 16-19; Nedžib Đozo, T. 5543-5544, 5550, 5573, 5578; P547 (Fotografija s oznakama koje je unio Nedžib Đozo, na kojoj se vide navodni snajperski položaji VRS-a na Špicastoj stijeni).

⁷⁹¹⁴ P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 16-17.

⁷⁹¹⁵ P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 19-21.

⁷⁹¹⁶ P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 22.

⁷⁹¹⁷ P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 23.

teške artiljerije, i to na hiljade hitaca.⁷⁹¹⁸ Nekim danima napadi bi trajali po 16 do 20 sati.⁷⁹¹⁹ Prema procjeni ovog svjedoka, onih dana kad su napadi bili posebno žestoki, kao što je bilo 14. i 28. maja 1992., bosanski Srbi bi ispalili između 5.000 i 10.000 artiljerijskih projektila na Sarajevo.⁷⁹²⁰ Artiljerijskim projektilima pogođena je većina glavnih zgrada u Sarajevu.⁷⁹²¹ Srpske snage su 25. maja 1992. kontrolisale Sarajevo i bilo je praktično nemoguće ući ili izaći iz grada bez njihove dozvole.⁷⁹²² U maju 1992., u Sarajevu se redovno čula snajperska paljba, zbog čega je mogućnost kretanja bila ograničena, a ulice puste.⁷⁹²³ Zbog snajperskog djelovanja bosanskih Srba bilo je opasno kretati se po centru grada i Dobrinji.⁷⁹²⁴ Dana 14. maja 1992., na području Dobrinje izbile su žestoke borbe i činilo se da vatra potiče s područja izvan grada.⁷⁹²⁵ Bilo je i žestoke pješadijske i artiljerijske vatre na području Ilidže, gdje je bio stacioniran štab UNPROFOR-a. Artiljerijska dejstva počela su u 05:00 sati i trajala do kasno uveče.⁷⁹²⁶ Otprilike 21. maja 1992., na centar grada usmjeravana je žestoka, neselektivna vatra iz teške artiljerije.⁷⁹²⁷ Tokom maja i juna 1992., svjedok je od bosanskog Predsjedništva primao redovne izvještaje o ranjavanju i ubijanju civila u Sarajevu uslijed snajperskog djelovanja srpskih snaga, o čemu su ga povremeno obavještavali i tamošnji službenici i oni koji su tamo putovali.⁷⁹²⁸ Kasnije tokom 1992. godine, svjedok je od svojih vojnih posmatrača dobijao izvještaje da su srpske snage autobusima premještale topovske posade s jednog na drugi vatreni položaj jer su imale više topova nego ljudi koji bi iz njih pucali.⁷⁹²⁹

1872. **Abdel-Razek** je u svom svjedočenju izjavio da je, kad je došao u Sarajevo u avgustu 1992., snajpersko djelovanje i granatiranje bilo skoro svakodnevno, da je to veoma negativno uticalo na civile i da je bilo intenzivno sve do 1993., kad je malo uminulo.⁷⁹³⁰ Na osnovu svojih zapažanja svjedok je zaključio da je granatiranje

⁷⁹¹⁸ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 56, 83; John Wilson, T. 3924, 3928, 3934, 3952, 4028.

⁷⁹¹⁹ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 56; John Wilson, T. 3934.

⁷⁹²⁰ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 42-43; John Wilson, T. 3924, 4037.

⁷⁹²¹ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 49.

⁷⁹²² John Wilson, T. 3964-3965.

⁷⁹²³ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 31, 40, 56.

⁷⁹²⁴ John Wilson, T. 3935.

⁷⁹²⁵ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 41; John Wilson, T. 3920-3921.

⁷⁹²⁶ John Wilson, T. 3921.

⁷⁹²⁷ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 66.

⁷⁹²⁸ John Wilson, T. 3935.

⁷⁹²⁹ John Wilson, T. 3955.

⁷⁹³⁰ Husein Abdel-Razek, T. 3592-3593.

bilo usmjereno na grad, a ne na konkretne vojne ciljeve.⁷⁹³¹ Srbi su iz snajpera gađali civile, među kojima je bilo žena i djece, koji su prelazili preko aerodroma.⁷⁹³² Pukovnik Sartre je rekao svjedoku da Srbi postavljaju reflektore na aerodrom kako bi mogli da pucaju na ciljeve koji prelaze preko aerodroma.⁷⁹³³ Svjedok, Sartre i pukovnik Davout su o tome razgovarali i s Galićem, koji im je rekao da će nastaviti pucati na civile ako nastave prelaziti aerodrom.⁷⁹³⁴ Granatiranje i snajpersko djelovanje bili su usmjereni na civilno stanovništvo, štab UN-a i druge centre i objekte UN-a.⁷⁹³⁵ Iz snajpera su djelovale obje strane, ali je, prema svjedoku, srpska strana bila aktivnija.⁷⁹³⁶ Prema riječima svjedoka, jedva da bi prošao trenutak bez snajperskog napada.⁷⁹³⁷ Iz izvještaja posmatrača slijedi da je u snajperskim dejstvima ranjen veliki broj žena, djece i starijih osoba.⁷⁹³⁸ U Sarajevu je bilo nekoliko područja koja su bila ozloglašena po snajperskom djelovanju, među kojima je bilo područje oko zgrade Predsjedništva, kao i oko aerodroma i na linijama sukoba.⁷⁹³⁹ Tokom tog neprestanog granatiranja, Srbi su u više navrata namjerno granatirali pijacu i autobusku stanicu. Prema riječima ovog svjedoka, profesionalne jedinice gađale su te ciljeve i pažljivo su koristile artiljeriju i minobacače kako bi ostvarile svoj cilj i to su radile iz odmazde.⁷⁹⁴⁰ Borbi je bilo oko aerodroma, u Butmiru i na Ilidži.⁷⁹⁴¹ Početkom decembra 1992. granatiranje se veoma intenziviralo i UNPROFOR je javio da su strane ispalile 1.284 projektila, pri čemu je većinu ispalila srpska strana.⁷⁹⁴² Takođe u decembru 1992., srpske strane su tenkovima i artiljerijom granatirale Otes, civilno muslimansko područje blizu aerodroma.⁷⁹⁴³

1873. Zamjenik bosanskog premijera Turajlić ubijen je iz vatrenog oružja dok se u UN-ovom oklopnom vozilu vozio putem u blizini aerodroma, koji je bio pod kontrolom UN-a.⁷⁹⁴⁴ Prema svjedokovim riječima, Srbi nisu proveli nikakvu istragu. Biljana Plavšić se izvinila zbog ovog incidenta, ali je dodala da je vojnik koji je ubio

⁷⁹³¹ P293 (Husein Abdel-Razek, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. jula 2002., par. 56.

⁷⁹³² P293 (Husein Abdel-Razek, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. jula 2002., par. 91, 94-95.

⁷⁹³³ P293 (Husein Abdel-Razek, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. jula 2002., par. 145.

⁷⁹³⁴ P293 (Husein Abdel-Razek, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. jula 2002., par. 91-92, 96.

⁷⁹³⁵ P293 (Husein Abdel-Razek, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. jula 2002., par. 74, 78; Husein Abdel-Razek, T. 3642-3643.

⁷⁹³⁶ P293 (Husein Abdel-Razek, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. jula 2002., par. 124-125.

⁷⁹³⁷ P293 (Husein Abdel-Razek, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. jula 2002., par. 121.

⁷⁹³⁸ Husein Abdel-Razek, T. 3642-3643.

⁷⁹³⁹ P293 (Husein Abdel-Razek, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. jula 2002., par. 123, 144; Husein Abdel-Razek, T. 3643.

⁷⁹⁴⁰ P293 (Husein Abdel-Razek, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. jula 2002., par. 102.

⁷⁹⁴¹ P293 (Husein Abdel-Razek, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. jula 2002., par. 90.

⁷⁹⁴² P293 (Husein Abdel-Razek, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. jula 2002., par. 53.

⁷⁹⁴³ P293 (Husein Abdel-Razek, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. jula 2002., par. 63.

⁷⁹⁴⁴ P293 (Husein Abdel-Razek, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. jula 2002., par. 135.

Turajlića uhapšen, no da nije uračunljiv jer je u borbama izgubio mnogo prijatelja i članova porodice.⁷⁹⁴⁵

1874. **Richard Mole** je u svom svjedočenju izjavio da je, dok je bio u službi, grad svakodnevno nasumično granatiran.⁷⁹⁴⁶ **David Harland** je u svom svjedočenju izjavio da je u slučaju više od 95% žrtava snajperskih incidenata za koje se mogao utvrditi smjer vatre, vatra otvarana sa srpske strane.⁷⁹⁴⁷ Prema riječima ovog svjedoka, UNPROFOR i vojni posmatrači UN-a izbrojali su da je u periodu od 1993. do 1995. na Sarajevo padalo po 1.000 granata na dan, i to najviše po civilnim područjima, mada je tokom prekida vatre 1994. bilo značajnijih zatišja.⁷⁹⁴⁸ **Michael Rose** je u svom svjedočenju izjavio da je, kad je stigao u Sarajevo 23. januara 1994., vidio da je cijeli grad pod opsadnim stanjem: nije bilo vode, struje ni grijanja.⁷⁹⁴⁹ Na Sarajevo je dnevno padalo po 1.500 do 2.000 granata, "u oba pravca".⁷⁹⁵⁰ Iako su obje strane djelovale iz snajpera, nivo snajperskih dejstava bosanskih Srba bio je viši.⁷⁹⁵¹

1875. **Svjedok RM-163** je u svom svjedočenju izjavio da je u periodu od februara do maja 1994., nakon što je sklopljen sporazum o prekidu vatre, nastupio miran period i da je situacija u Sarajevu bila gotovo normalna.⁷⁹⁵² Bilo je struje i vode, i tramvaji su vozili.⁷⁹⁵³ Sporazum o prekidu vatre je uglavnom korektno poštovan sve do maja 1994.⁷⁹⁵⁴ Tokom tog perioda bilo je vrlo malo pucanja iz lakog oružja i nije bilo granatiranja.⁷⁹⁵⁵ Od maja pa najmanje do kraja septembra, ponovo su počeli granatiranje i snajperska paljba po civilima i UNPROFOR-u.⁷⁹⁵⁶ Počev od početka maja 1994., situacija u Sarajevu se postepeno pogoršavala, a onda je od kraja jula do septembra postala još gora.⁷⁹⁵⁷ Okolina Sarajeva je većim dijelom bila pod kontrolom SRK-a.⁷⁹⁵⁸

⁷⁹⁴⁵ P293 (Husein Abdel-Razek, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. jula 2002., par. 136.

⁷⁹⁴⁶ P421 (Richard Mole, izjava svjedoka, 7. maj 2010.), par. 119.

⁷⁹⁴⁷ David Harland, T. 901.

⁷⁹⁴⁸ P1 (David Harland, izjava svjedoka, 4. septembar 2009.), par. 34, 290; David Harland, T. 734, 904, 906.

⁷⁹⁴⁹ P736 (Michael Rose, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 21-22, 30.

⁷⁹⁵⁰ P736 (Michael Rose, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 30.

⁷⁹⁵¹ P736 (Michael Rose, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 23, 217.

⁷⁹⁵² P628 (Svjedok RM-163, izjava svjedoka, bez datuma), par. 24, 70, 94; svjedok RM-163, T. 6095-6096.

⁷⁹⁵³ P628 (Svjedok RM-163, izjava svjedoka, bez datuma), par. 70; svjedok RM-163, T. 6095.

⁷⁹⁵⁴ P628 (Svjedok RM-163, izjava svjedoka, bez datuma), par. 94; svjedok RM-163, T. 6095-6096.

⁷⁹⁵⁵ P628 (Svjedok RM-163, izjava svjedoka, bez datuma), par. 94.

⁷⁹⁵⁶ P628 (Svjedok RM-163, izjava svjedoka, bez datuma), par. 24, 70.

⁷⁹⁵⁷ Svjedok RM-163, T. 6098.

⁷⁹⁵⁸ P628 (Svjedok RM-163, izjava svjedoka, bez datuma), par. 42.

1876. **Francis Thomas** je u svom svjedočenju izjavio da je nasumičnost srpskog granatiranja bila dodatno naglašena činjenicom da Srbi nikad nisu vršili ocjenu cilja, tj. nisu procjenjivali štetu nanесenu nekom cilju i odlučivali da li ga treba dodatno granatirati.⁷⁹⁵⁹ Srbi bi često jednom otvorili vatru na grad i na tome bi stali.⁷⁹⁶⁰ Prema Thomasovim riječima, njihova upotreba artiljerije i tenkova za granatiranje Sarajeva s namjerom da utiču na moral bosanskih vlasti davala je slabe rezultate. Upotreba "granatiranja u svrhu terorisanja" kako bi se spriječili pješadijski napadi bosanske strane, u stvarnosti je išla na ruku Bosancima jer su se međunarodni mediji koncentrisali u hotelu "Holiday Inn" u Sarajevu i izvještavali o ratu na osnovu situacije u gradu.⁷⁹⁶¹

1877. **David Fraser** je u svom svjedočenju izjavio da je u Sarajevu bilo nekoliko ozloglašениh snajperskih položaja, među kojima su bili Grdonj i aerodrom.⁷⁹⁶² Aleja snajpera bila je ulica duga tri kilometra, koja je prolazila ispred hotela "Holiday Inn" i bila na teritoriji pod kontrolom ABiH.⁷⁹⁶³ Tamo nije bilo vojnih položaja ABiH i tu ulicu koristili su samo bosanski civili i osoblje UN-a; bosanski Srbi su snajperima gađali ljude iz obje te grupe.⁷⁹⁶⁴ Svjedok je od pripadnika UN-a stacioniranih duž Aleje snajpera čuo da su snajperisti svako jutro vježbali gađanje na telefonskim banderama ili vozilima UN-a kao metama, kako bi mogli da "izračunaju doмет" svog oružja.⁷⁹⁶⁵ Zbog broja incidenata otvaranja snajperske vatre na civile u Aleji snajpera, formirana je specijalna UN-ova operativna grupa za to područje.⁷⁹⁶⁶ Na Grbavici su snajperisti VRS-a koristili zgrade od crvene cigle preko puta hotela "Holiday Inn".⁷⁹⁶⁷ UNPROFOR se nije mogao slobodno kretati po Grbavici, a pripadnici UN-a su uvijek išli uz pratnju VRS-a.⁷⁹⁶⁸ Svjedok je išao u obilaske snajperskih položaja na Grbavici.⁷⁹⁶⁹ S tih snajperskih položaja pružao se pogled na teritoriju pod kontrolom ABiH i na neke od

⁷⁹⁵⁹ P503 (Francis Thomas, izjava svjedoka, 15. maj 2009.), par. 72.

⁷⁹⁶⁰ P503 (Francis Thomas, izjava svjedoka, 15. maj 2009.), par. 71-72.

⁷⁹⁶¹ P503 (Francis Thomas, izjava svjedoka, 15. maj 2009.), par. 71.

⁷⁹⁶² P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 19, 56, 58, 60; P577 (David Fraser, pojašnjenja izjave svjedoka); P596 (Mapa Sarajeva, s oznakama koje je unio David Fraser).

⁷⁹⁶³ P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 19, 56; P577 (David Fraser, pojašnjenja izjave svjedoka); P596 (Mapa Sarajeva, s oznakama koje je unio David Fraser).

⁷⁹⁶⁴ P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 75.

⁷⁹⁶⁵ P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 74.

⁷⁹⁶⁶ P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 86.

⁷⁹⁶⁷ P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 25, 67; P3 (Knjiga mapa Sarajeva), str. 25; P577 (David Fraser, pojašnjenja izjave svjedoka); P593 (Fotografija Sarajeva, s oznakama koje je unio David Fraser).

⁷⁹⁶⁸ P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 68.

⁷⁹⁶⁹ P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 69.

položaja UN-a.⁷⁹⁷⁰ UNPROFOR je dobijao pritužbe da ABiH gađa srpske civile na Grbavici, ali im bosanski Srbi nisu dopuštali da provedu istragu o tim incidentima.⁷⁹⁷¹ Prema riječima ovog svjedoka, na području aerodroma je snajpersko djelovanje strana bilo otprilike jednako, dok je, kad je riječ o Špicastoj stijeni, Grdonju, Jevrejskom groblju i "Aleji snajpera", snajperska vatra dolazila uglavnom sa srpske strane i VRS je iz snajpera gađao ljude koji su obavljali civilne poslove.⁷⁹⁷² Muslimani su koristili automobile, rovove i zaklone kao barikade protiv snajpera i UNPROFOR im je u tome pomagao, ali bi snajperisti VRS-a to riješili tako što bi promijenili položaje.⁷⁹⁷³ ABiH je držala položaje u podnožju Špicaste stijene.⁷⁹⁷⁴ I ABiH je imala snajperiste, ali, pošto su se oni stalno kretali, UNPROFOR nije znao koje su im tačne lokacije.⁷⁹⁷⁵

1878. Kad je to bilo moguće, UN bi proveo istragu o incidentima granatiranja i u većini slučaja mogao je da ustanovi koja je strana odgovorna, kao i da utvrdi da li se radi o legitimnom cilju.⁷⁹⁷⁶ Iako je granatiranje od strane bosanskih Srba ponekad bilo reakcija na ofanzivna dejstva ABiH, granatiranje je, po mišljenju svjedoka, obično bilo nesrazmjerno i neselektivno.⁷⁹⁷⁷ Fraser je potvrdio da je to što su se zaraćene strane borile u gradu punom neboraca veoma otežavalo analizu tri kriterijuma koji bi u takvoj situaciji inače bili uzeti u obzir, a to su vojna nužda, srazmjernost i kolateralna šteta.⁷⁹⁷⁸ Na osnovu razgovora s civilima muslimanske nacionalnosti koji su bili zaposleni u štabu UN-a u Sarajevu, kao i s drugim bosanskim civilima, Fraser je došao do zaključka da su ljudi u Sarajevu živjeli u strahu, da su svi bili vidno traumatizovani i pod stresom zbog neizvjesne budućnosti.⁷⁹⁷⁹

1879. **Svjedok RM-120** je u svom svjedočenju izjavio da je, prema izvještajima UNPROFOR-a, gotovo sva snajperska vatra u Sarajevu otvarana sa srpskih položaja s druge strane Miljacke.⁷⁹⁸⁰ Od novembra 1994., stanovništvu Sarajeva je, u smislu snabdijevanja, "stezana omča oko vrata".⁷⁹⁸¹ Srbi su potpuno blokirali grad.⁷⁹⁸²

⁷⁹⁷⁰ P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 73.

⁷⁹⁷¹ P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 96.

⁷⁹⁷² P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 59.

⁷⁹⁷³ P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 61, 87.

⁷⁹⁷⁴ P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 58.

⁷⁹⁷⁵ P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 95.

⁷⁹⁷⁶ P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 100, 114.

⁷⁹⁷⁷ P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 103.

⁷⁹⁷⁸ David Fraser, T. 5916-5920.

⁷⁹⁷⁹ P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 148-149.

⁷⁹⁸⁰ P807 (Svjedok RM-120, izjava svjedoka, bez datuma), str. 7.

⁷⁹⁸¹ P807 (Svjedok RM-120, izjava svjedoka, bez datuma), str. 27-28, 62.

⁷⁹⁸² P807 (Svjedok RM-120, izjava svjedoka, bez datuma), str. 27-28.

Stanovništvu je neprestano prijetila opasnost od snajpera.⁷⁹⁸³ General Dragomir Milošević je redovno obavještavan o uslovima u Sarajevu.⁷⁹⁸⁴ Svjedok je takođe izjavio da je muslimanska strana nastojala da situaciju u Sarajevu prikaže gorom nego što je zaista bila.⁷⁹⁸⁵

1880. **Thom Knustad** je izjavio da je nakon nekoliko istraga o incidentima granatiranja ustanovio da su neki od ciljeva bili mjesta gde su se ljudi obično okupljali, na primjer, punktovi na kojima je dijeljena hrana, mjesta gdje se uzimala voda, parkovi, groblja i bolnice.⁷⁹⁸⁶ **Anton Brennskag** je u svom svjedočenju izjavio da je u junu 1995. na Sarajevo u roku od 24 sata ispaljivano do 150 projektila, koji su pogađali i vojne i civilne ciljeve.⁷⁹⁸⁷ UNPROFOR se 18. juna 1995. povukao sa svih punktova za prikupljanje naoružanja oko Sarajeva jer se njegove jedinice više nisu mogle bezbjedno razmjestiti na izolovanim dijelovima teritorije pod kontrolom SRK-a.⁷⁹⁸⁸ Dana 8. jula 1995., Harland je obavijestio Phillipa Corwina da Srbi nastavljaju sa snajperskim djelovanjem i granatiranjem Sarajeva i da to nema vojnu vrijednost već doprinosi atmosferi terora u Sarajevu.⁷⁹⁸⁹ Tokom te sedmice, bosansko Ministarstvo zdravlja prijavilo je da je 39 civila poginulo, a da ih je 190 povrijeđeno.⁷⁹⁹⁰ Srpske "nišandžije" su gađale konvoje UN-a koji su koristili Igmanski put.⁷⁹⁹¹ Harland je na kraju izvijestio da je humanitarna situacija loša i da UNHCR više nema hrane za distribuciju.⁷⁹⁹²

1881. **Milenko Indić** je u svom svjedočenju izjavio da je 1992. godine u Komandi SRK-a otvorena kancelarija vojnih posmatrača UN-a i da je s njima postojala redovna komunikacija. Prema riječima svjedoka, s pozicije na kojoj su bili vojni posmatrači UN-a nije se mogao utvrditi približni broj ispaljenih projektila i izvještaje su uglavnom pisali na osnovu podataka dobijenih od strana u sukobu.⁷⁹⁹³ Izvještavanje o vojnim dejstvima postalo je objektivno tek kada je UNPROFOR instalirao artiljerijske radare oko Sarajeva.⁷⁹⁹⁴

⁷⁹⁸³ P807 (Svjedok RM-120, izjava svjedoka, bez datuma), str. 42.

⁷⁹⁸⁴ P807 (Svjedok RM-120, izjava svjedoka, bez datuma), str. 31.

⁷⁹⁸⁵ Svjedok RM-120, T. 7718-7719.

⁷⁹⁸⁶ P3159 (Thom Knustad, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 12.-13. februar 2007.), str. 1993.

⁷⁹⁸⁷ P992 (Anton Brennskag, izjava svjedoka, 26. oktobar 2010.), par. 31; Anton Brennskag, T. 9087.

⁷⁹⁸⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1761.

⁷⁹⁸⁹ P6620 (Faks poruka Davida Harlanda iz UNPROFOR-a, 8. juli 1995.), str. 1-2.

⁷⁹⁹⁰ P6620 (Faks poruka Davida Harlanda iz UNPROFOR-a, 8. juli 1995.), str. 2.

⁷⁹⁹¹ P6620 (Faks poruka Davida Harlanda iz UNPROFOR-a, 8. juli 1995.), str. 3.

⁷⁹⁹² P6620 (Faks poruka Davida Harlanda iz UNPROFOR-a, 8. juli 1995.), str. 5.

⁷⁹⁹³ D614 (Milenko Indić, izjava svjedoka, 31. juli 2014.), par. 18.

⁷⁹⁹⁴ D614 (Milenko Indić, izjava svjedoka, 31. juli 2014.), par. 19.

Svakodnevni život civila u Sarajevu

1882. **Kupusović, Crnčalo, Alen Gičević, Fatima Pita, svjedok RM-147, Sergej Moroz, Rasema Menzilović, Husein Abdel-Razek, i Michael Rose** iznijeli su dokaze o tome da su uslovi života u Sarajevu tokom rata bili veoma teški jer je vladala nestašica struje, vode i hrane, pristup medicinskoj pomoći je bio ograničen, a granatiranje i snajperska vatra su neprekidno trajali.⁷⁹⁹⁵ Otprilike od sredine juna 1992. nadalje telefonske linije nisu funkcionisale.⁷⁹⁹⁶ **Kupusović** je izjavio da je, kad bi neko izašao po hljeb ili vodu, ili naprosto zato što ljudi nisu mogli sve vrijeme biti u podrumu ili nekom drugom bezbjednom dijelu stana, postojao strah da se osoba koja je izašla neće vratiti ili da će se vratiti ranjena. Taj stepen stresa bio je redovna pojava.⁷⁹⁹⁷ U oktobru 1992. godine, struja je isključena pa su ljudi u Sarajevu bili suočeni sa zimom bez struje i vode budući da su pumpe radile na struju. Da bi preživjeli zimu, ljudi su za ogrjev sjekli stabla po gradu, u parkovima i baštama.⁷⁹⁹⁸ Snabdijevanje vodom organizovano je iz starih izvora koje je koristila gradska pivara, a gorivo je dobijano od snaga UN-a⁷⁹⁹⁹

1883. Iako su humanitarne organizacije evakuisale veliki broj djece, još mnogo ih je bilo ostalo u Sarajevu.⁸⁰⁰⁰ Školske zgrade onesposobljene su za korištenje od maja 1992. i tek krajem jeseni 1992. "oni" su uspjeli da organizuju nastavu po podrumima i sigurnijim stanovima. Nastava se odvijala jednom do dvaput sedmično, a ostalim

⁷⁹⁹⁵ **Tarik Kupusović:** P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 670. **Sulejman Crnčalo:** P260 (Sulejman Crnčalo, izjava svjedoka, 1. novembar 2009.), par. 82. **Alen Gičević:** P1935 (Alen Gičević, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 21. aprila 2006., par. 13; P1937 (Alen Gičević, transkript iz predmeta *Karadžić*, 11. oktobar 2010.), str. 7613-7614. **Fatima Pita:** P2453 (Fatima Pita, transkript iz predmeta *Galić*, 21. mart 2002.), str. 5880. **Svjedok RM-147:** P107 (Svjedok RM-147, izjava svjedoka, 3. juni 2012.), par. 20; svjedok RM-147, T. 1718 **Sergii Moroz:** D1370 (Sergii Moroz, transkript iz predmeta *Galić*, 22.-23. januar 2003.), str. 18129; Sergii Moroz, T. 42349, 42489. V. takođe P7779 (UNPROFOR, sedmična procjena političke situacije, 17. februar 1994.), str. 3. **Rasema Menzilović:** P1922 (Rasema Menzilović, transkript iz predmeta *Galić*, 10. april 2002.), str. 6981. **Husein Abdel-Razek:** P293 (Husein Abdel-Razek, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. jula 2002., par. 18; Husein Abdel-Razek, T. 3620. **Michael Rose:** P736 (Michael Rose, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 21-22, 30.

⁷⁹⁹⁶ **Svjedok RM-147:** P107 (Svjedok RM-147, izjava svjedoka, 3. juni 2012.), par. 20; svjedok RM-147, T. 1718. V. takođe **Tarik Kupusović:** P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 637-638, 660. **Fatima Pita:** P2453 (Fatima Pita, transkript iz predmeta *Galić*, 21. mart 2002.), str. 5880.

⁷⁹⁹⁷ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 681.

⁷⁹⁹⁸ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 660.

⁷⁹⁹⁹ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 660, 662.

⁸⁰⁰⁰ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 672.

danima su djeca morala da uče sa svojim roditeljima.⁸⁰⁰¹ Djeci u Sarajevu je tokom rata pružano slabo obrazovanje i posljedice toga su se osjećale dugi niz godina.⁸⁰⁰²

1884. **Crnčalo** je u svom svjedočenju izjavio da su on i njegova porodica dobijali hranu iz zaliha humanitarne pomoći, ali da su Srbi ponekad presijecali dostavu te pomoći.⁸⁰⁰³ Taj svjedok i njegova djeca ostali su u Sarajevu sve do kraja opsade 1996. godine, no bili bi otišli iz Sarajeva tokom opsade da im se za to ukazala prilika.⁸⁰⁰⁴ **Kupusović** je izjavio da su u Sarajevu bile dvije velike bolnice: Klinički centar na Koševu i Državna bolnica na Marindvoru. Nekoliko ljekara iz Kliničkog centra Koševo takođe je organizovalo provizornu bolnicu na Dobrinji, koja je funkcionisala tokom rata, a potom je zatvorena.⁸⁰⁰⁵ **Youssef Hajir**, jedan od ljekara koji su radili u provizornoj bolnici na Dobrinji, izjavio je da su u maju 1992. uslovi u Sarajevu bili loši i da osnovne medicinske opreme većinom nije bilo.⁸⁰⁰⁶ U julu se situacija poboljšala, pa je bilo na raspolaganju više medicinske opreme.⁸⁰⁰⁷ Biti vozač hitne pomoći smatralo se opasnim zanimanjem, čak i kad je vozilo bilo označeno crvenim krstom: Hajir je rekao da su dva vozača ranjena, a jedan ubijen dok su obavljali svoje dužnosti.⁸⁰⁰⁸

1885. **Jan Segers** je u svom svjedočenju izjavio da je u oktobru 1992., kad je stigao u Sarajevo, veći dio grada bio bez vode i struje.⁸⁰⁰⁹ Ljudi su provodili sate u potrazi za hranom i vodom i oni koji su izlazili po te potrepštine bili bi ranjavani ili bi poginuli od snajperske vatre ili granatiranja.⁸⁰¹⁰ Civili su svjedoku govorili da žive u konstantnom strahu i da imaju utisak da bi u svakom trenutku mogli biti pogođeni.⁸⁰¹¹ **Svjedok RM-126** je izjavio da su Srbi preko ozvučenja vrijeđali stanovnike Sarajeva i prijetili im.⁸⁰¹² Kad je riječ o situaciji u Sarajevu, on je izjavio da su ljudi strahovali za svoj život, no da je taj strah bio više od straha, odnosno neki vid paranoje. Bez obzira na to, ljudi su svakodnevno morali izlaziti po hranu, vodu i gorivo. Prema riječima svjedoka, na licima im se vidjelo "da su prevazišli običan strah, na njihovim se licima

⁸⁰⁰¹ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 671-672.

⁸⁰⁰² P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 672.

⁸⁰⁰³ P260 (Sulejman Crnčalo, izjava svjedoka, 1. novembar 2009.), par. 84.

⁸⁰⁰⁴ P260 (Sulejman Crnčalo, izjava svjedoka, 1. novembar 2009.), par. 97.

⁸⁰⁰⁵ P2468 (Tarik Kupusović, transkript iz predmeta *Galić*, 3.-4. decembar 2001.), str. 664-665.

⁸⁰⁰⁶ P2616 (Youssef Hajir, izjava svjedoka, 25. februar 2010.), par. 27-30.

⁸⁰⁰⁷ P2616 (Youssef Hajir, izjava svjedoka, 25. februar 2010.), par. 30.

⁸⁰⁰⁸ P2616 (Youssef Hajir, izjava svjedoka, 25. februar 2010.), par. 47.

⁸⁰⁰⁹ Jan Segers, T. 43747, 43756.

⁸⁰¹⁰ Jan Segers, T. 43756-43757.

⁸⁰¹¹ Jan Segers, T. 43758.

⁸⁰¹² P1942 (Svjedok RM-126, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 1. septembra 2000., str. 3.

očitavao fatalizam".⁸⁰¹³ Prema izvještaju UNPROFOR-a od 28. avgusta 1994., u Sarajevu je 26. avgusta 1994. prekinut dovod gasa.⁸⁰¹⁴

1886. Prema izvještaju UNPROFOR-a iz komande u Sarajevu za sedmicu od 29. maja do 4. juna 1995., u Sarajevu je situacija s komunalijama bila kritična od 26. maja 1995.⁸⁰¹⁵ Tog dana bosanski Srbi su prekinuli dovod struje u grad, zbog čega ni voda nije mogla biti pumpana u grad.⁸⁰¹⁶ Bosanski Srbi su u potpunosti isključili gas 28. maja i na taj način prekinuli pružanje svih komunalnih usluga gradu, a bosanske vlasti su uzvratile zatvaranjem gasnog ventila u Kladnju koji je opskrbljavao srpsku stranu. Situacija s hranom takođe je bila nezadovoljavajuća i, mada su Srbi rekli humanitarnim organizacijama da mogu nastavljati obavljati normalne aktivnosti, UNHCR je odlučio da odloži slanje svojih konvoja zbog bezbjednosne situacije i nedostatka UNPROFOR-ovih konvoja.⁸⁰¹⁷

1887. Prema izvještaju UNPROFORa od 24. juna 1995., Sarajevu je za zadovoljavanje osnovnih potreba bilo potrebno oko 6.000 tona pomoći u hrani mjesečno. Taj cilj više nije ostvaren nakon što je 8. aprila 1995. obustavljena dostava pomoći vazdušnim putem. Dana 22. juna 1995., u Sarajevo je nakon četiri sedmice stigao konvoj sa 270 tona pomoći za područja pod bosanskom kontrolom i 160 tona za područja pod srpskom kontrolom. Nakon što je ABiH granatirala konvoje nadomak skladišta UNHCR-a u Rajlovcu, koji je bio pod srpskom kontrolom, Koljević je izjavio da više neće biti konvoja sve dok Bosanci ne daju pismene garancije da više neće granatirati to područje. Bosanska strana je tvrdila da su se konvoji kretali bez pratnje UNPROFOR-a i da su s njima bila vozila srpske policije.⁸⁰¹⁸ Dana 2. jula 1995., u Sarajevo je prvi put otkako je počeo rat stigao konvoj bez izričite saglasnosti srpske strane.⁸⁰¹⁹

Zaključci Pretresnog vijeća

⁸⁰¹³ P1942 (Svjedok RM-126, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 1. septembra 2000., str. 2.

⁸⁰¹⁴ P887 (Politička ocjena situacije u Bosni i Hercegovini za period od 21. do 27. avgusta 1994., 28. avgust 1994.), par. 1.

⁸⁰¹⁵ P6716 (Sedmični izvještaj o situaciji Štaba UNPROFOR-a u Sarajevu, 4. juni 1995.), str. 1, 4.

⁸⁰¹⁶ P6716 (Sedmični izvještaj o situaciji Štaba UNPROFOR-a u Sarajevu, 4. juni 1995.), str. 4.

⁸⁰¹⁷ P6716 (Sedmični izvještaj o situaciji Štaba UNPROFOR-a u Sarajevu, 4. juni 1995.), str. 5.

⁸⁰¹⁸ P991 (UNPROFOR, sedmični izvještaj o situaciji, 24. juni 1995.), str. 4.

⁸⁰¹⁹ P1089 (UNPROFOR, sedmični izvještaj o situaciji, 2. juli 1995.), str. 5.

1888. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je sukob u Sarajevu izbio negdje početkom maja 1992. godine. Snage bosanskih Srba su već 25. maja 1992. držale Sarajevo pod kontrolom i bilo je praktično nemoguće ući u grad bez njihove dozvole. Najkasnije od 14. maja pa sve do 23. juna 1992., na Sarajevo je skoro svakodnevno otvarana artiljerijska vatra. Nekim danima napadi bi trajali i po 16 sati. Tokom tog perioda, bilo je dana kad je na grad ispaljivano na hiljade projektila. Stalno se čula snajperska paljba. Glavna gradska arterija, čiji jedan dio se tada nazivao Bulevar maršala Tita, dobila je ime "Aleja snajpera" jer je bila naročito česta meta. Aleja snajpera bila je ulica duga tri kilometra, koja je prolazila ispred hotela "Holiday Inn" i bila na teritoriji pod kontrolom ABiH. Tramvaji su takođe često bili meta snajperske vatre. Vatra je otvarana i na autobusnu liniju, uspostavljenu za prevoz ljudi rutom koja je zaobilazila Aleju snajpera. Od jula 1992. do avgusta 1994., snajpersko djelovanje bilo je skoro svakodnevno. Veliki broj civila je ubijen, a na hiljade ih je ranjeno. Snajperska vatra otvarana je na mjesta gdje su se ljudi obično okupljali, kao što su punktovi na kojima je dijeljena hrana, mjesta gdje se uzimala voda, parkovi, groblja i bolnice. U periodu od 1993. do 1995. na Sarajevo je padalo po 1.000 projektila na dan, mada je tokom prekida vatre 1994. bilo značajnijih zatišja. Nakon što je 18. februara 1994. sklopljen sporazum o prekidu vatre, situacija u Sarajevu se poboljšala i broj incidenata granatiranja je značajno opao. U maju 1994. situacija se ponovo pogoršala i snajpersko djelovanje i granatiranje su ponovno otpočeli. Nakon avgusta 1994. snajpersko djelovanje i granatiranje postali su još gori.

1889. Pretresno vijeće dalje konstatuje da su u periodu od maja 1992. do novembra 1995. stanovnici Sarajeva bili primorani da svakodnevne aktivnosti, kao što su odlazak po vodu ili skupljanje drva, obavljaju noću ili onda kad je bila smanjena vidljivost, a da su se danju skrivali po svojim stanovima ili podrumima. Smišljali su i alternativne puteve s jednog kraja grada na drugi kako bi izbjegli snajpersku vatru. Kad bi morali izlaziti, na primjer po vodu, ljudi su strahovali da bi mogli poginuti ili biti ranjeni, te su pretrčavali ulice i tražili zaklon. Bilo je više slučajeva kad su civili ubijani na ulici. Civili su bili prinuđeni da noću sahranjuju svoje mrtve jer se smatralo previše opasnim da se sahrane obavljaju danju uslijed rizika da postanu meta snajperske vatre ili granatiranja. Civili su vješali čebad i čaršafe na prozore ili u neposrednoj blizini svojih kuća da bi zaklonili vidik snajperistima. Od maja 1992. škole su bile zatvorene i tek krajem jeseni 1992. je organizovana nastava u podrumima i sigurnim stanovima, ali su

ti časovi držani samo jednom ili dvaput sedmično. Stoga je djeci u Sarajevu pružano slabo obrazovanje. Stanovnici Sarajeva živjeli su u stalnom strahu da bi oni ili njihovi najbliži mogli biti pogođeni u snajperskoj ili artiljerijskoj vatri. Taj stalni strah je neizbježno uzeo danak i doveo do značajnog stresa i traume po stanovništvo. Neki svjedoci su objasnili da im je taj strah postao normalan i da su bili puni fatalizma kad je riječ o budućnosti. Sve to je veoma negativno uticalo na svakodnevne aktivnosti stanovništva.

1890. Pretresno vijeće konstatuje da su stanovnici Sarajeva živjeli u veoma teškim uslovima uslijed stalnog straha i nestašice osnovnih potrepština, kao što su hrana, voda, gas i struja, zbog čega su morali izlaziti i izlagati se snajperskom djelovanju i granatiranju. Pružana je samo hitna medicinska njega, a bolnice i klinike su radile uz veoma ograničena sredstva. Bolnice, klinike i ambulante su takođe bile meta snajperskog djelovanja i granatiranja. Telefonske linije su od sredine juna 1992. bile prekinute. U oktobru 1992. presječena je struja, a od 26. avgusta 1994. prekinut je dovod gasa. U septembru 1995. godine obustavljeno je snabdijevanje muslimanskog dijela grada vodom, strujom i gasom.

1891. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ove zaključke kad bude utvrđivalo da li su u Sarajevu počinjeni zločini.

5.1.2 Modifikovane avio-bombe

1892. Pretresnom vijeću su predloženi dokazi u vezi s modifikovanim avio-bombama koje je SRK koristio 1994. i 1995. u Sarajevu. U ovom odjeljku, Pretresno vijeće će analizirati dokaze o preciznosti i osobinama modifikovanih avio-bombi. Takođe će razmotriti primjere predloženih dokaza u vezi s proizvodnjom i distribucijom ovog naoružanja u VRS-u, a posebno u SRK-u. Odbrana je iznijela argument da su modifikovane avio-bombe bile dobro konstruisano, precizno i valjano naoružanje, budući da su bile temeljito testirane.⁸⁰²⁰ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s modifikovanim avio-bombama. Vijeću su predloženi i dokumentarni dokazi za koje smatra da su u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁸⁰²¹ Vijeću su takođe predloženi dokazi koje su iznijeli **David**

⁸⁰²⁰ Završni podnesak odbrane, par. 2265-2267, 2275-2285, 2288.

⁸⁰²¹ P897 (Informacija Komande SRK-a, upućena Glavnom štabu VRS-a o lansiranim sredstvima i naoružanju s aviona, 15. juni 1995.); P902 (Izvjestaj 3. sarajevske pješadijske brigade o brojnom stanju

Fraser, koji je od 17. aprila 1994. do 26. maja 1995. bio vojni pomoćnik komandanta UNPROFOR-a za Sektor Sarajevo;⁸⁰²² **svjedok RM-159**, službenik policije;⁸⁰²³ **Ekrem Suljević**, mašinski inženjer, koji je od novembra 1993. radio za bosanski MUP;⁸⁰²⁴ **Đorđe Đukić**, pomoćnik komandanta za pozadinu u Glavnom štabu VRS-a;⁸⁰²⁵ **Stevan Veljović**, koji je od 19. maja 1992. do decembra 1994. bio pomoćnik načelnika štaba za operativno-nastavne poslove 1. romanijske brigade, a od početka avgusta 1995. do februara 1996. komandant 4. sarajevske lake pješadijske brigade;⁸⁰²⁶ **Nedžib Đozo**, bosanski Musliman, bivši komandir minobacačkog voda u JNA i istražitelj u civilnoj policiji;⁸⁰²⁷ **Thom Knustad**, Norvežanin, vojni posmatrač UN-a, koji je od 21. juna do 1. decembra 1995. bio stacioniran u Sarajevu i koji je prethodno prošao obuku iz naoružanja i balistike;⁸⁰²⁸ **Thorbjorn Overgard**, Norvežanin, vojni posmatrač UN-a, koji je od kraja oktobra 1994. do 1. maja 1995. bio raspoređen u Sarajevo;⁸⁰²⁹ **Zorica Subotić**, stručnjak za balistiku;⁸⁰³⁰ **Vladimir Radojčić**, koji je od januara 1993. do kraja rata bio komandant Ilidžanske brigade VRS-a;⁸⁰³¹ **Savo Simić**, koji je sve vrijeme sukoba bio artiljerijski oficir u SRK-u;⁸⁰³² **Nikola Mijatović**, koji je od kraja maja ili juna 1993. do septembra 1994. bio načelnik za bezbjednost Ilidžanske brigade, a potom načelnik štaba Ilidžanske brigade;⁸⁰³³ **Dragiša Masal**, koji je tokom rata bio načelnik

sredstava, 14. juni 1995.); P904 (Odgovor SRK-a za podatke o brojnom stanju sredstava, 9. juni 1995.); P907 (Izveštaj 1. ilidžanske pješadijske brigade o brojnom stanju sredstava, 12. juni 1995.); P910 (Izveštaj 1. romanijske pješadijske brigade o brojnom stanju sredstava, 10. juni 1995.).

⁸⁰²² P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 7, 11.

⁸⁰²³ P1953 (Svjedok RM-159, izjava svjedoka, 21. oktobar 2012.), str. 1, par. 1-3.

⁸⁰²⁴ P889 (Ekrem Suljević, izjava svjedoka, 9. februar 2010.), str. 1, par. 2-3, 11; Ekrem Suljević, T. 8407-8408, 8410.

⁸⁰²⁵ P1052 (Đorđe Đukić, izvodi iz redigovanog razgovora, februar 1996.), str. 7.

⁸⁰²⁶ D532 (Stevan Veljović, izjava svjedoka, 19. oktobar 2012.), par. 28; D533 (Stevan Veljović, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 13; P6610 (Stevan Veljović, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 30. maj 2007.), str. 5834-5835.

⁸⁰²⁷ P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 4-7; Nedžib Đozo, T. 5539, 5563-5564.

⁸⁰²⁸ P3158 (Thom Knustad, izjava svjedoka, 21. maj 1996.), str. 1-2, 4; P3159 (Thom Knustad, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 12.-13. februar 2007.), str. 1986, 1989, 1992; P3164 (Thom Knustad, razgovor sa svjedokom, 2. oktobar 2003.), str. 1.

⁸⁰²⁹ P1047 (Thorbjorn Overgard, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 18.-19. januar 2007.), str. 626, 629, 631, 633.

⁸⁰³⁰ D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 1-3.

⁸⁰³¹ D535 (Vladimir Radojčić, izjava svjedoka, 11. maj 2014.), par. 1.

⁸⁰³² D1062 (Savo Simić, izjava svjedoka, 4. novembar 2012.), par. 1, 3; Savo Simić, T. 35932, 35935, 35944, 35949-35850.

⁸⁰³³ D468 (Nikola Mijatović, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 11; Nikola Mijatović, T. 21445-21446; P6532 (Bilješka s pripremnog razgovora sa Nikolom Mijatovićem, 21. maj 2014.), par. 2f.

artiljerije u Glavnom štabu VRS-a;⁸⁰³⁴ i **Manojlo Milovanović**, koji je od 1992. do 1996. bio načelnik štaba i zamjenik komandanta Glavnog štaba VRS-a.⁸⁰³⁵

⁸⁰³⁴ D942 (Dragiša Masal, izjava svjedoka, 20. juli 2014.), par. 2.

⁸⁰³⁵ Manojlo Milovanović, T. 16889; P2211 (Potpisana biografija Manojla Milovanovića), 22. april 2010., str. 1-2; P2212 (Struktura Glavnog štaba VRS-a – organizaciona šema, juli 1995.).

Preciznost modificiranih avio-bombi

1893. **Vladimir Radojčić** je u svom svjedočenju izjavio da su avio-bombe od 250 ili više kilograma naoružanje smišljeno da se baca iz aviona koji leti iznad cilja.⁸⁰³⁶ One nemaju vlastiti pogonski motor niti sistem navođenja, već pogađaju cilj silom zemljine težine; njihova preciznost zavisi od toga kako i kada su bačene.⁸⁰³⁷ U drugoj fazi rata, modificirane avio-bombe su korištene zbog nestašice druge municije.⁸⁰³⁸ Te bombe je prethodno koristilo Ratno vazduhoplovstvo JNA i one su bile adaptirane za lansiranje sa zemlje.⁸⁰³⁹ Domet avio-bombe ispaljene sa zemlje bio je od 600 metara do 4 kilometra.⁸⁰⁴⁰

1894. Po Radojčićevom mišljenju, na avio-bombu od 100 kilograma bila bi montirana jedna raketa, a na avio-bombu od 250 kilograma tri rakete.⁸⁰⁴¹ Avio-bombe su ispaljivane pomoću raketnog sistema "Plamen", "Orkan" ili "Oganj", pri čemu su prva dva imala sistem koji je omogućavao da se prilagodi i zauzme određeni azimut.⁸⁰⁴² Svaki raketni sistem imao je vlastitu tablicu gađanja.⁸⁰⁴³ Iliđanska brigada koristila je bombe od 250 kilograma i, koliko se svjedok sjeća, rakete "Plamen", koje su ispaljivane iz lansera montiranog na prikolicu nekog većeg vozila.⁸⁰⁴⁴ Lansere je napravila Iliđanska brigada na osnovu nacrtu dobijenih od Komande SRK-a.⁸⁰⁴⁵ Iliđanska brigada je koristila provizorne tablice gađanja, koje je dobijala od Komande SRK-a.⁸⁰⁴⁶ Nije postojao priručnik za korištenje tablica gađanja.⁸⁰⁴⁷ Ako cilj nije bio vidljiv, za podešavanje ugla i azimuta korišteni su artiljerijski uglomjer i kompas.⁸⁰⁴⁸ Iliđanska brigada je na raspolaganju imala "laserski mjerač daljine", napravu koja je mogla mjeriti tačnu udaljenost do cilja.⁸⁰⁴⁹

⁸⁰³⁶ Vladimir Radojčić, T. 22966-22967, 23141.

⁸⁰³⁷ Vladimir Radojčić, T. 23141.

⁸⁰³⁸ D535 (Vladimir Radojčić, izjava svjedoka, 11. maj 2014.), par. 54-55; Vladimir Radojčić, T. 23184.

⁸⁰³⁹ Vladimir Radojčić, T. 23038, 23141.

⁸⁰⁴⁰ Vladimir Radojčić, T. 23172.

⁸⁰⁴¹ Vladimir Radojčić, T. 23142.

⁸⁰⁴² Vladimir Radojčić, T. 23044, 23136-23140, 23149, 23298; P6616 (Fotografije raketnih lansera, bez datuma), str. 2-4; D536 (Fotografija raketnog bacača "Plamen", bez datuma); D537 (Fotografija raketnog bacača "Plamen", bez datuma); D538 (Fotografija raketnog bacača "Plamen", bez datuma).

⁸⁰⁴³ Vladimir Radojčić, T. 23164-23165.

⁸⁰⁴⁴ Vladimir Radojčić, T. 23044, 23134, 23136, 23142, 23158, 23302; P6616 (Fotografije raketnih lansera, bez datuma), str. 1.

⁸⁰⁴⁵ Vladimir Radojčić, T. 23044, 23143.

⁸⁰⁴⁶ Vladimir Radojčić, T. 23039-23040, 23044, 23047, 23163, 23165, 23167.

⁸⁰⁴⁷ Vladimir Radojčić, T. 23169.

⁸⁰⁴⁸ Vladimir Radojčić, T. 23171, 23173.

⁸⁰⁴⁹ Vladimir Radojčić, T. 23036.

1895. **Stevan Veljović** je 1993. od starješina brigade čuo da "majstori i neki inženjeri" rade na lanserima modifikovanih avio-bombi.⁸⁰⁵⁰ Svjedok je od Dragomira Miloševića čuo da su avio-bombe neprecizne i da su mogle da promaše cilj i za dva kilometra.⁸⁰⁵¹ Svjedok je dalje izjavio da je pogonski sklop modifikovanih avio-bombi bio veoma nepouzdan - ponekad bi se jedan motor aktivirao kasnije od ostalih, uslijed čega bi bomba skretala lijevo ili desno, zbog čega je bilo nemoguće predvidjeti gdje će bomba pasti.⁸⁰⁵² Zbog toga te bombe nisu bile predviđene za korištenje na naseljenim područjima jer je postojala opasnost da pogode vlastito ljudstvo ili civile.⁸⁰⁵³ Svjedok je u svom svjedočenju izjavio da modifikovane avio-bombe nisu prethodno bile testirane i da za njih nije bilo tablica gađanja ni pravila s detaljnim uputstvima o tome kako koristiti njih i njihove lansere.⁸⁰⁵⁴ Zbog toga su, prema svjedočenju svjedoka, modifikovane avio-bombe predstavljale opasnost i po artiljerijsku posadu koja je njima rukovala; neki od pripadnika artiljerijske posade modifikovanih avio-bombi su poginuli jer je bomba eksplodirala prilikom aktiviranja.⁸⁰⁵⁵

1896. **Dragiša Masal, Radojčić i Savo Simić** izjavili su u svom svjedočenju da su modifikovane avio-bombe konstruisali profesionalci i da su bile precizne kad je riječ o gađanju cilja.⁸⁰⁵⁶ **Nikola Mijatović** je u svjedočenju izjavio da su modifikovane avio-bombe bile manje precizne od konvencionalnog oružja.⁸⁰⁵⁷

1897. **Thom Knustad** je izjavio da su modifikovane avio-bombe bile izuzetno neprecizno oružje.⁸⁰⁵⁸ **Thorbjorn Overgard** je dodao da se modifikovanim avio-bombama može gađati neko šire područje, ali da su veoma neprecizne jer padaju čim im se potroši gorivo ili istekne podešeno vrijeme.⁸⁰⁵⁹ **Nedžib Đozo** je u svom svjedočenju izjavio da je vršio istragu o modifikovanim avionskim bombama i da je izbliza

⁸⁰⁵⁰ Stevan Veljović, T. 22955-22956.

⁸⁰⁵¹ Stevan Veljović, T. 22949-22950, 22953, 22966.

⁸⁰⁵² Stevan Veljović, T. 22949, 22952-22954.

⁸⁰⁵³ Stevan Veljović, T. 22949, 22967.

⁸⁰⁵⁴ Stevan Veljović, T. 22949-22950, 22953-22954.

⁸⁰⁵⁵ Stevan Veljović, T. 22953.

⁸⁰⁵⁶ Dragiša Masal, T. 33503-33506, 22437; D535 (Vladimir Radojčić, izjava svjedoka, 11. maj 2014.), par. 55, 57; P6611 (Izjava Vladimira Radojčića iz predmeta *Karadžić*, 8. decembar 2012.), par. 55, 57; Vladimir Radojčić, T. 23037-23040, 23044-23047, 23136-23137, 23157, 23165-23167, 23169-23173, 23182, 23184-23185; D1062 (Savo Simić, izjava svjedoka, 4. novembar 2012.), par. 21; Savo Simić, T. 36046, 36054.

⁸⁰⁵⁷ Nikola Mijatović, T. 21579.

⁸⁰⁵⁸ P3159 (Thom Knustad, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 12.-13. februar 2007.), str. 1990-1992. V. takođe P889 (Ekrem Suljević, izjava svjedoka, 9. februar 2010.), par. 40, 60; Ekrem Suljević, T. 8578.

⁸⁰⁵⁹ P1047 (Thorbjorn Overgard, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 18.-19. januar 2007.), str. 695. V. takođe P1953 (Svjedok RM-159, izjava svjedoka, 21. oktobar 2012.), par. 14.

pregledao jednu od njih koja je pala u rijeku Mošćanicu, a da nije eksplodirala. Svjedok je izjavio da su to bile avionske bombe koje nisu bile teledirigovane, da su na njih bili dodatno montirani raketni motori i da su ispaljivane iz višecijevnih raketnih bacača, a iznio je i mišljenje da su te bombe po prirodi bile neprecizne.⁸⁰⁶⁰

1898. **Zorica Subotić** je u svom svjedočenju izjavila da su, na osnovu analize tablica gađanja s udaljenosti od 6.000 metara, modifikovane avio-bombe bile preciznije od običnih raketa kad je riječ o odstupanju od cilja.⁸⁰⁶¹ Svjedokinja je u svom svjedočenju izjavila da joj je jedan kolega, inženjer iz fabrike "Pretis" koji je radio na modifikovanim avio-bombama, "pre nego što su počele da se koriste na ratištu" pokazao tablice gađanja modifikovanih avio-bombi iz tog perioda. Izjavila je dalje da misli da su te bombe testirane u oglednom centru u Nikincima, u Beogradu.⁸⁰⁶² Svjedokinja je u svom svjedočenju izjavila da nije mogla da dođe to tih tablica za potrebe svog istraživanja i da ne zna da li još postoje.⁸⁰⁶³ Svjedokinja je dodala da je zato konsultovala tablice iz 2001. ili 2002.⁸⁰⁶⁴

Razorna moć modifikovanih avio-bombi

1899. U Sarajevu su korištena dva tipa avio-bombi: FAB-100 i FAB-250. Brojevi koji se koriste u nazivu su pokazatelj njihove približne težine u kilogramima.⁸⁰⁶⁵ Dio tih modifikovanih avionskih bombi imao je aerosolno eksplozivno punjenje, a ne samo TNT.⁸⁰⁶⁶ Avio-bomba FAB-100 je bila punjena TNT-om, dok je tipično punjenje za FAB-250 bio aerosolni eksploziv.⁸⁰⁶⁷ Eksplozije aerosolnog eksplozivnog punjenja dovode do smrtonosnog talasa natpritisaka i uništavaju sve objekte i ljudstvo.⁸⁰⁶⁸ **David Fraser** je u svom svjedočenju izjavio da modifikovane avio-bombe, tj. avionske bombe s pogonskim sklopom raketnih motora, lansirane sa zemlje, ne samo što su imale

⁸⁰⁶⁰ P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 48-49.

⁸⁰⁶¹ Zorica Subotić, T. 39825-39826, 39920.

⁸⁰⁶² Zorica Subotić, T. 39536-39539, 39544. U vezi s oglednim centrom u Nikincima u Beogradu, v. npr. P4549 (Protokol gađanja oglednog centra u Nikincima, 28. mart 1994.); P5101 (Mladićev prijedlog, upućen načelniku Generalštaba VJ-a, 16. juni 1995.).

⁸⁰⁶³ Zorica Subotić, T. 39536-39540, 39544, 39554-39558, 39809-39811, 39820-39821.

⁸⁰⁶⁴ Zorica Subotić, T. 39539-39540

⁸⁰⁶⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1882.

⁸⁰⁶⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1881.

⁸⁰⁶⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1887.

⁸⁰⁶⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1888.

poguban psihološki efekat na civilno stanovništvo, već su se njima mogla razoriti mnogo šira područja nego konvencionalnim minobacačkim projektilima.⁸⁰⁶⁹

Proizvodnja, distribucija i korištenje modifikovanih avio-bombi u SRK-u i VRS-u

1900. Godine 1994. i 1995., SRK je posjedovao modifikovane avio-bombe i lansere avionskih bombi.⁸⁰⁷⁰ Tokom tog perioda, SRK je tražio i dobijao avio-bombe od 100/105 kilograma, 150 kilograma i 250 kilograma. VRS je na avionske bombe montirao rakete kako bi se one mogle lansirati sa zemlje.⁸⁰⁷¹ Avio-bombe je proizvodila fabrika "Pretis", koju je SRK koristio od avgusta 1994. do novembra 1995.⁸⁰⁷² ABiH nije posjedovala modifikovane avio-bombe.⁸⁰⁷³

1901. **Stevan Veljović** je u svom svjedočenju izjavio da su Igmanska i Ilidžanska brigada, locirane zapadno od Sarajeva, 3. sarajevska i Ilijaška brigada, locirane sjeverno od Sarajeva, a vjerovatno i 2. sarajevska pješadijska brigade, imale lansere za modifikovane avio-bombe.⁸⁰⁷⁴ Prema **Radojčićevim** riječima, Ilidžanska brigada imala je desetak modifikovanih avio-bombi, ali je ispalila samo tri, uključujući prvu "bumbu, [...] da prover[e]", na hladnjaču kod Stupa, koja je promašila cilj za sto metara i nije eksplodirala.⁸⁰⁷⁵ **Veljović** je u svom svjedočenju izjavio da je korištenje modifikovanih avio-bombi morao odobriti komandant SRK-a.⁸⁰⁷⁶

1902. **Đorđe Đukić** je izjavio da je, po njegovom sjećanju, ideja za korištenje modifikovanih avio-bombi potekla od IBK-a, čiji komandant je bio Novica Simić.⁸⁰⁷⁷ Mladić, koji je bio u kontaktu sa starješinama IBK-a, naredio je da se istraži mogućnost proizvodnje lansera na nivou njegovog korpusa.⁸⁰⁷⁸ Ugradnja raketnih motora na avio-bombe vršena je u fabrici "Pretis".⁸⁰⁷⁹ Prema riječima ovog svjedoka, prvi sistemi s pogonom na jedan raketni motor bili su neuspješni, pa je tako nastao modifikovani sistem s dva ili tri motora, čiji je maksimalni domet bio oko dva kilometra. Mladić je

⁸⁰⁶⁹ P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 127, 129.

⁸⁰⁷⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenice br. 1883, 2865.

⁸⁰⁷¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1883.

⁸⁰⁷² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1886.

⁸⁰⁷³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenice br. 1892, 2548, 2865.

⁸⁰⁷⁴ Stevan Veljović, T. 22948, 22956.

⁸⁰⁷⁵ Vladimir Radojčić, T. 23039-23042, 23049, 23174, 23188-23192.

⁸⁰⁷⁶ Stevan Veljović, T. 22950-22951.

⁸⁰⁷⁷ P1052 (Đorđe Đukić, izvodi iz redigovanog razgovora, februar 1996.), str. 4, 23.

⁸⁰⁷⁸ P1052 (Đorđe Đukić, izvodi iz redigovanog razgovora, februar 1996.), str. 4.

⁸⁰⁷⁹ P1052 (Đorđe Đukić, izvodi iz redigovanog razgovora, februar 1996.), str. 4, 24.

lično naredio izradu tih lansera.⁸⁰⁸⁰ Komandanti korpusa bi predložili upotrebu lansera, a Mladić bi odobrio svaku pojedinačnu upotrebu.⁸⁰⁸¹ Što se tiče izvještavanja o upotrebi ovog sistema, obično se nisu direktno spominjale avio-bombe, već bi komandanti korpusa izvještavali Mladića rečenicama tipa: "Šefe, ono što smo se dogovorili, upotrebljeno je".⁸⁰⁸² Po mišljenju svjedoka, osim Mladića i Rajka Balaća, načelnika artiljerije Glavnog štaba VRS-a, na ovom programu nije radio niko iz Glavnog štaba VRS-a.⁸⁰⁸³

1903. **Manojlo Milovanović** je u svom svjedočenju izjavio da VRS nije imao lansere iz kojih se istovremeno moglo lansirati više avio-bombi.⁸⁰⁸⁴ Što se tiče konkretnog improvizovanog sredstva za prenošenje avio-bombi od vatrenog položaja do cilja, Milovanović je u svom svjedočenju izjavio da to sredstvo nije vidio ni poslije proizvodnje ili sastavljanja, niti ga je ikad vidio u dejstvu.⁸⁰⁸⁵ Prema Milovanovićevim riječima, to sredstvo nije bilo veoma precizno i moglo je da gađa samo neko područje.⁸⁰⁸⁶

1904. Prihvaćen je veliki broj dokumenata u vezi s proizvodnjom, distribucijom i korištenjem modifikovanih avio-bombi. Dana 27. decembra 1993., nakon sastanka s generalom VJ-a Perišićem u Beogradu, Mladić je zabilježio da je pitanje aerosolnih bombi i avio-bombi FAB, zajedno sa skicama, riješeno.⁸⁰⁸⁷ Na osnovu naređenja Štaba VRS-a da se pristupi izradi lansirnih sistema, Ratko Savić, direktor Tehničkog remontnog zavoda u Hadžićima, je 26. maja 1994. zatražio od direktora "Željezare" u Ilijašu da im izda šest komada po šest metara nosača INP-140. Ti nosači se nisu mogli nabaviti drugdje i zatraženi su kako bi bili ugrađeni u lansirne sisteme za potrebe VRS-a.⁸⁰⁸⁸ Dana 7. oktobra 1994. – nakon sastanka u Beogradu sa Slobodanom Miloševićem,

⁸⁰⁸⁰ P1052 (Đorđe Đukić, izvodi iz redigovanog razgovora, februar 1996.), str. 23.

⁸⁰⁸¹ P1052 (Đorđe Đukić, izvodi iz redigovanog razgovora, februar 1996.), str. 4, 24.

⁸⁰⁸² P1052 (Đorđe Đukić, izvodi iz redigovanog razgovora, februar 1996.), str. 24.

⁸⁰⁸³ P1052 (Đorđe Đukić, izvodi iz redigovanog razgovora, februar 1996.), str. 23. V. Manojlo Milovanović, T. 17017.

⁸⁰⁸⁴ Manojlo Milovanović, T. 17013-17015. Pretresno vijeće napominje da je svjedok u svom svjedočenju najprije izjavio da VRS nije imao avio-bombe FAB-250, ali da se ispravio i u daljem svjedočenju izjavio da VRS nije imao lansere iz kojih bi se istovremeno mogle ispaliti četiri avio-bombe FAB-250.

⁸⁰⁸⁵ Manojlo Milovanović, T. 17014, 17017.

⁸⁰⁸⁶ Manojlo Milovanović, T. 17017.

⁸⁰⁸⁷ P359 (Mladićeva bilježnica, 28. oktobar 1993. - 15. januar 1994.), str. 108.

⁸⁰⁸⁸ P895 (Zahtjev Tehničkog remontnog zavoda Hadžići, upućen preduzeću "Željezara Ilijaš", za izradu i izdavanje nosača INP-140, 26. maj 1994.).

Momčilom Perišićem i Jovicom Stanišićem – Mladić je zabilježio da je zatražena municija, uključujući avio-bombe.⁸⁰⁸⁹

1905. Dana 11. januara 1995., na osnovu zahtjeva Glavnog štaba VRS-a za informacije, Komanda SRK-a je obaviještena o municiji koju je SRK utrošio u novembru i decembru 1994., a koja je uključivala tri avio-bombe.⁸⁰⁹⁰

1906. Pretresnom vijeću su predloženi dokazi s detaljnim opisom postupka na osnovu kojeg je Glavni štab VRS-a rješavao logistički aspekt snabdijevanja jedinica VRS-a i SRK-a modifikovanim avio-bombama 1995. godine, što je uključivalo organizovanje nabavke komponenti,⁸⁰⁹¹ skladištenja,⁸⁰⁹² sklapanja,⁸⁰⁹³ inspekcije,⁸⁰⁹⁴ prikupljanja⁸⁰⁹⁵ i, naposljetku, distribucije⁸⁰⁹⁶ modifikovanih avio-bombi. Kad je napadnuto preduzeće "Pretis" iz Vogošće – fabrika koju je VRS angažovao za izradu modifikovanih avio-bombi, o čemu će biti riječi u poglavlju 9.2.6 – Glavni štab VRS-a je naredio da se modifikovane avio-bombe prebace na drugu lokaciju.⁸⁰⁹⁷ Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi o Mladićevom učešću u nabavci modifikovanih avio-bombi od VJ-a. Pretresno vijeće će u poglavlju 9.3.6. dalje govoriti o Mladićevom učešću u nabavci materijalnih sredstava od VJ-a, uključujući modifikovane avio-bombe.

1907. Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koji detaljno opisuju kako je Glavni štab VRS-a procjenjivao koliko je modifikovanih avio-bombi potrebno proizvesti; s tim ciljem, Glavni štab VRS-a bi od komandanata korupsa tražio da ga

⁸⁰⁸⁹ P362 (Mladićeva bilježnica, 4. septembar 1994. - 28. januar 1995.), str. 81, 100-101.

⁸⁰⁹⁰ P4520 (Informacija Komande SRK-a o utrošku municije za novembar i decembar 1994., 11. januar 1995.).

⁸⁰⁹¹ V. npr. P909 (Dopis Sektora za pozadinu Glavnog štaba VRS-a, 19. april 1995.); P4525 (Zahtjev fabrike "Pretis" u Vogošći za obezbjeđenje sredstava, 18. januar 1995.).

⁸⁰⁹² V. npr. P911 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, upućeno Komandi SRK-a, o preuzimanju i prevoženju avio-bombi, 16. maj 1995.); P915 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a za preuzimanje avio-bombi iz preduzeća "Pretis", 20. juni 1995.).

⁸⁰⁹³ V. npr. P894 (Naređenje Sektora za pozadinu Glavnog štaba VRS-a o kompletiranju avio-bombi, 18. juni 1995.); P901 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a o preuzimanju avio-bombi, 4. juni 1995.); P911 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, upućeno Komandi SRK-a, o preuzimanju i prevoženju avio-bombi, 16. maj 1995.).

⁸⁰⁹⁴ P901 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a o preuzimanju avio-bombi, 4. juni 1995.). V. takođe Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 1883.

⁸⁰⁹⁵ V. npr. P906 (Uputstvo SRK-a za preuzimanje sredstava iz preduzeća "Pretis", 4. juni 1995.); P911 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, upućeno Komandi SRK-a, o preuzimanju i prevoženju avio-bombi, 16. maj 1995.).

⁸⁰⁹⁶ V. npr. P901 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a o preuzimanju avio-bombi, 4. juni 1995.); P906 (Uputstvo SRK-a za preuzimanje sredstava iz preduzeća "Pretis", 4. juni 1995.); P915 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a za preuzimanje avio-bombi iz preduzeća "Pretis", 20. juni 1995.); P920 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, upućeno preduzeću "Pretis", za izdavanje municije, 23. juli 1995.), str. 1-2.

⁸⁰⁹⁷ P928 (Naređenje Komande SRK-a za vraćanje avio-bombi preduzeću "Pretis", 27. avgust 1995.), str. 1-2; v. takođe P913 (Naređenje SRK-a za izdavanje avio-bombi, 24. avgust 1995.); P914 (Zahtjev SRK-a da VRS odobri izdavanje avio-bombi, 18. juni 1995.).

izvijeste o aktuelnom broju sredstava i o potrebama kad je riječ o modifikovanim avio-bombama.⁸⁰⁹⁸ To naređenje bi bilo proslijeđeno jedinicama,⁸⁰⁹⁹ koje bi odmah izvjestile komandanta korpusa o svojim potrebama.⁸¹⁰⁰ Komandant korpusa bi taj podatak dostavio Glavnom štabu VRS-a.⁸¹⁰¹ Ako bi komandant korpusa (ili njegov zamjenik) smatrao da je za borbena dejstva potrebno više avio-bombi, javio bi to Glavnom štabu VRS-a. Na primjer, 18. juna 1995., načelnik štaba SRK-a Čedomir Sladoje zatražio je od Glavnog štaba VRS-a odobrenje da se SRK-u izda veliki broj avio-bombi (50 komada) za "slamanje muslimanske ofanzive".⁸¹⁰²

1908. Pretresnom vijeću su predočeni dokazi u vezi s razvojem i korištenjem avio-bombi sa 500 kilograma eksploziva. Dana 23. jula 1995., Radoslav Pandžić s IKM-a SRK-a izvjestio je komandanta SRK-a o posjeti pukovnika Savića, tokom koje ih je Savić obavijestio da je Tehnički remontni zavod Hadžići proizveo lanser s kojeg se mogu lansirati avio-bombe do 500 kilograma. Taj lanser bio je montiran na vozilo FAP-2226, uzeto od Igmanske pješadijske brigade. Pandžić je predložio da se formira komisija za provjeru funkcija lansera. Nakon provjere, lanser je trebalo da bude raspoređen u neku od artiljerijskih jedinca tog korpusa.⁸¹⁰³

1909. Pretresnom vijeću su predočeni dokazi o aktivnom učešću pripadnika SRK-a u proizvodnji avio-bombi. U skladu sa zahtjevom 1. sarajevske motorizovane brigade od 9. avgusta 1995. za izradu lansera avio-bombi, načelnik artiljerije SRK-a, Tadija Manojlović, je 10. avgusta 1995. naredio da brigada u što kraćem roku izvrši materijalne pripreme za izradu lansera. Pripreme su podrazumijevale obezbjeđenje vozila, šina, dizalica i drugih neophodnih sredstava, što je brigada trebalo da reguliše u kontaktu s odgovornim licima iz Tehničkog remontnog zavoda Hadžići. Manojlović je naredio da 4. mješoviti artiljerijski puk rashoduje jednu neispravnu haubicu 155 i preda je 1. sarajevskoj motorizovanoj brigadi, nakon čega je ta brigada trebalo da je preveze u Tehnički remontni zavod Hadžići. Nakon što to odobri Glavni štab VRS-a, dijelovi

⁸⁰⁹⁸ V. npr. P908 (Zahtjev Glavnog štaba VRS-a za podatke o broju sredstava, 7. juni 1995.).

⁸⁰⁹⁹ V. npr. P899 (Zahtjev SRK-u za podatke o broju sredstava, 8. juni 1995.), str. 1.

⁸¹⁰⁰ V. npr. P902 (Izveštaj 3. sarajevske pješadijske brigade o brojnom stanju sredstava, 14. juni 1995.); P904 (Odgovor SRK-a za podatke o brojnom stanju sredstava, 9. juni 1995.); P907 (Izveštaj 1. ilidžanske pješadijske brigade o brojnom stanju sredstava, 12. juni 1995.); P910 (Izveštaj 1. romanijske pješadijske brigade o brojnom stanju sredstava, 10. juni 1995.).

⁸¹⁰¹ V. npr. P897 (Informacija Komande SRK-a, upućena Glavnom štabu VRS-a o lansirnim sredstvima i naoružanju s aviona, 15. juni 1995.).

⁸¹⁰² P914 (Zahtjev SRK-a da VRS odobri izdavanje avio-bombi, 18. juni 1995.).

⁸¹⁰³ P903 (Dopis SRK-a kojim se predlaže ispitivanje lansera avio-bombi do 500 kilograma, 23. juli 1995.); P926 (Prijedlog SRK-a za ispitivanje lansera avio bombi na funkciju, 23. juli 1995.).

potrebni za izradu lansera trebalo je da se prevezu u Tehnički remontni zavod Hadžići. Pored toga, Manojlović je naredio da načelnik 1. sarajevske motorizovane brigade odredi poslugu radi obuke u pripremi oruđa i bombi "za dejstvo" u Tehničkom remontnom zavodu Hadžići, zajedno s poslugom Igmanske pješadijske brigade.⁸¹⁰⁴

Zaključci Pretresnog vijeća

1910. Prije nego što pređe na svoje zaključke o preciznosti modifikovanih avio-bombi, Pretresno vijeće će razmotriti dokaze Zorice Subotić, koja je u svom svjedočenju izjavila da modifikovane avio-bombe mogu pogoditi cilj preciznije nego obične rakete. Ona je do tog zaključka došla tako što je izračunala udaljenost između "najvjerovatnijeg cilja" i "padn[e] tačk[e]", pod pretpostavkom da je prosječni domet bilo koje vrste modifikovanih avio-bombi 6.000 metara.⁸¹⁰⁵ Pretresno vijeće primjećuje da u proračunima koje je svjedokinja izvršila u svom izvještaju kako bi utvrdila preciznost modifikovanih avio-bombi, po svemu sudeći, nisu uzete u obzir bitne okolnosti na terenu koje su mogle uticati na njihovu preciznost prilikom ispaljivanja.⁸¹⁰⁶ Vijeće dalje primjećuje da se Zorica Subotić prilikom istraživanja preciznosti modifikovanih avio-bombi oslanjala na tablice gađanja kojima je, kako je izjavila, imala pristup u jednom trenutku, ali je potvrdila da joj više nisu dostupne.⁸¹⁰⁷ Pretresno vijeće napominje da mu te tablice nisu dostavljene ni poslije iskaza ove svjedokinje. Što je još važnije, pretpostavke Zorice Subotić u vezi s ciljevima nisu bile od pomoći Pretresnom vijeću. Ona je pretpostavila da su ciljevi zapravo bili vojni ciljevi koji su se nalazili u blizini padnih tačaka. Time je svjedokinja zanemarila mogućnost da je meta projektila bio neki civilni objekt ili da je ispaljivanje bilo tako neprecizno da su daleko promašivali cilj.⁸¹⁰⁸ Pretresno vijeće primjećuje da je te pretpostavke, koje se tiču ključnih pitanja oko kojih se strane u ovom predmetu spore, svjedokinja koristila kao polaznu tačku za utvrđivanje preciznosti modifikovanih avio-bombi i da takve pretpostavke idu u korist zaključku

⁸¹⁰⁴ P905 (Naređenje SRK-a za izradu lansera, 10. avgust 1995.).

⁸¹⁰⁵ V. D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 217-218.

⁸¹⁰⁶ V. svjedočenje Zorice Subotić o izračunavanju "verovatnog odstupanja po pravcu" za svaku od modifikovanih avio-bombi koje je analizirala. Među faktorima koji nisu uzeti u obzir prilikom tog izračunavanja su sljedeći: vrsta korištene bombe, težina avio-bombe (na primjer, 100 ili 250 kilograma) i broj raketa pričvršćenih za bombu, D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 218. V. takođe Zorica Subotić, T. 39804-39806, 39818-39820.

⁸¹⁰⁷ V. Zorica Subotić, T. 39536-39539, 39554-39555, 39588-39589, 39809-3911, 39817-39818.

⁸¹⁰⁸ V. npr. D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 219, tabela 5, red 14; Zorica Subotić, T. 39814-39818.

svjedokinje da su modifikovane avio-bombe precizne. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da dokazi koje je iznijela Zorica Subotić o preciznosti modifikovanih avio-bombi nisu dovoljno pouzdani.

1911. Pretresnom vijeću su predočeni protivrječni dokazi u vezi s preciznošću modifikovanih avio-bombi. Dokazi koje su iznijeli Masal, Radojčić i Simić sugerišu da su te bombe precizno pogađale cilj, dok dokazi koje su iznijeli Veljović, Knustad, Overgard, Đozo i Mijatović sugerišu da nisu. Pretresno vijeće ima u vidu činjenicu da među svjedocima koji su svjedočili da su modifikovane avio-bombe bile neprecizne nisu bili samo svjedoci povezani s bosanskim Muslimanima, već i oni koji su bili povezani s UN-om, pa čak i neki koji su bili u službi VRS-a. S druge strane, dokazi koji sugerišu da su modifikovane avio-bombe bile precizne potiču samo od svjedoka povezanih s bosanskim Srbima. Pored toga, dokazi o preciznosti koje su iznijeli Masal, Radojčić i Simić uglavnom se temelje na pretpostavkama koje proističu iz očite upućenosti po pitanju testiranja i izrade, a ne korištenja u borbenim situacijama. U tim okolnostima i s obzirom na to da je o tablicama gađanja modifikovanih avio-bombi često bilo riječi, ali da one Pretresnom vijeću nikad nisu dostavljene, Vijeće smatra da dokazi koje su iznijeli Masal, Radojčić i Simić nisu dovoljno pouzdani u tom pogledu.

1912. Pretresno vijeće primjećuje da je odbrana u svom završnom podnesku ustvrdila da je ABiH posjedovala i koristila modifikovane avio-bombe.⁸¹⁰⁹ Odbrana je u prilog tome uputila na dokaze koje su iznijeli Milorad Šehovac i Vladimir Radojčić da je ABiH imala "modifikovane mornaričke mine", kao i na izjavu Mileta Sladoja da je ABiH koristila "neku vrstu modifikovanih projektila".⁸¹¹⁰ Pored toga, odbrana je uputila na izjavu Nikole Mijatovića, koji je izjavio da su ga obavještajni izvori izvijestili i da je na televiziji poslije rata vidio da je ABiH koristila modifikovane avio-bombe.⁸¹¹¹ Pretresno vijeće konstatuje da se dokazi koje su u vezi s ovim iznijeli Šehovac, Radojčić i Sladoje ne odnose na modifikovane avio-bombe i konstatuje da Mijatovićeve uopštena

⁸¹⁰⁹ Završni podnesak odbrane, par. 1819-1821.

⁸¹¹⁰ D453 (Mile Sladoje, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 13 (gdje svjedok kaže: "neka vrsta modifikovanih projektila"); D559 (Milorad Šehovac, izjava svjedoka, 13. maj 2014.), par. 47 (gdje svjedok kaže: "modifikovane mornaričke mine"); D560 (Milorad Šehovac, Ispravke izjave svjedoka, 10. juli 2014.), par. 13 (gdje svjedok kaže: "mornaričke mine"); D535 (Vladimir Radojčić, izjava svjedoka, 11. maj 2014.), par. 59 (gdje svjedok kaže: "modifikovane pomorske bombe"); P6611 (Izjava Vladimira Radojčića iz predmeta *Karadžić*, 8. decembar 2012.), par. 59 (gdje svjedok kaže: "modifikovane pomorske bombe" i "improvizovani projektili"). Pretresno vijeće primjećuje da gore navedeni svjedoci odbrane nisu iznijeli dalje pojedinosti na ovu temu. Vijeće u vezi s Vladimirom Radojčićem dalje primjećuje da je on dobro upućen u problematiku modifikovanih avio-bombi, ali da je u vezi s ABiH koristio drugačiju terminologiju, tj. "modifikovane pomorske bombe".

⁸¹¹¹ D468 (Nikola Mijatović, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 20.

izjava o ovom pitanju nije dovoljno pouzdana da bi pobila činjenicu o kojoj je presuđeno, odnosno da ABiH nije posjedovala modifikovane avio-bombe.⁸¹¹²

1913. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su 1994. i 1995. VRS i SRK posjedovali i koristili modifikovane avio-bombe u Sarajevu. Avio-bombe su namijenjene bacanju iz vazduha; one nemaju vlastiti pogonski motor niti sistem navođenja. Modifikovane avio-bombe su u suštini bile nenavodene avio-bombe i na njima su bili dodatno prikačeni raketni motori i ispaljivane su iz višecijevnih raketnih bacača. Njima se moglo gađati neko šire područje i padale su čim bi im se potrošilo gorivo ili isteklo podešeno vrijeme. Zbog toga što su bile improvizovane, modifikovane avio-bombe bile su veoma neprecizne i pri udaru su imale razarajući efekat. To je posebno bio slučaj kad bi umjesto eksplozivnog punjenja avio-bombe (TNT) bio korišten aerosolni eksploziv, koji je dovodio do smrtonosnog talasa natpritiska i uništavao sve objekte i ljudstvo. Pretresno vijeće dalje konstatuje da ABiH nije posjedovala modifikovane avio-bombe. S obzirom na to, Pretresno vijeće odbija argumente odbrane.

1914. Pretresno vijeće će se baviti Mladićevim ličnim učešćem u vezi s proizvodnjom i upotrebom modifikovanih avio-bombi u poglavlju 9.

⁸¹¹² Pretresno vijeće napominje da odbrana u Završnom podnesku, u paragrafu 1819 (i popratnoj fusnoti 5228) pogrešno navodi da je tužilaštvo predočilo jedan dokazni predmet na T. 23124, što je tužilaštvo ispravilo na T. 23131-23132. Shodno tome, Pretresno vijeće se neće dalje baviti tvrdnjom odbrane u tom pogledu.

5.2 Snajperski incidenti

5.2.1 Incident 1 iz Priloga F Optužnici

1915. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ranjavanje iz vatrenog oružja Anise Pite, stare tri godine, koja je pogođena u desnu nogu dok je bila na trijemu svoje kuće u Ulici Žagrići u naselju Širokača u Sarajevu 13. decembra 1992.⁸¹¹³ Odbrana je iznijela argument (i) da su dokazi u vezi s ovim incidentom protivrječni u više aspekata, (ii) da se, prema Poparićevom svjedočenju, ta kuća u Ulici Žagrići ne vidi s položaja VRS-a i (iii) da, prema Poparićevom svjedočenju, Anisa Pita nije bila meta već da ju je pogodio rikošetirani metak.⁸¹¹⁴ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom. Pored toga, Vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli **Fatima Pita**, bosanska Muslimanka iz Sarajeva,⁸¹¹⁵ i **Patrick van der Weijden**, stručnjak za snajpersko djelovanje,⁸¹¹⁶ i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁸¹¹⁷ Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje su iznijeli **Miloš Škrba**, koji je bio komandir 2. pješadijske čete 2. pješadijskog bataljona u 1. sarajevskoj mehanizovanoj brigadi SRK-a,⁸¹¹⁸ i **Mile Poparić**, stručnjak za naoružanje i vojnu opremu.⁸¹¹⁹

1916. Dana 13. decembra 1992., Anisa Pita, u to vrijeme stara tri i po godine, gađana je i ranjena hicem ispaljenim s područja kojem su vojnici SRK-a imali pristup.⁸¹²⁰ **Fatima Pita** je izjavila da je Anisa tog jutra bila na verandi ispred kuće

⁸¹¹³ Optužnica, par. 15-17, 76, 81, incident 1 iz Priloga F Optužnici.

⁸¹¹⁴ Završni podnesak odbrane, par. 2115-2125. U kontekstu osporavanja navoda o kampanji snajperskog djelovanja i granatiranja usmjerenog protiv civilnog stanovništva Sarajeva, odbrana tvrdi da SRK ni u jednoj fazi sukoba nije namjerno gađao ili otvarao vatru na civile ili civilne objekte (Završni podnesak odbrane, par. 1759, 1762). Pretresno vijeće je razmotrilo ovu tvrdnju u poglavlju 9.4.2, umjesto prilikom analize svakog snajperskog incidenta i incidenata granatiranja zasebno.

⁸¹¹⁵ P2452 (Fatima Pita, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 25. juna 2001., str. 1-2, izjava svjedoka od 25. septembra 2001., str. 1, izjava svjedoka od 10. avgusta 2012., str. 1; P2453 (Fatima Pita, transkript iz predmeta *Galić*, 21. mart 2002.), str. 5875.

⁸¹¹⁶ Patrick van der Weijden, T. 6463.

⁸¹¹⁷ **Fatima Pita**: P2452 (Fatima Pita, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 25. juna 2001., str. 2-3, izjava svjedoka od 25. septembra 2001., str. 2, izjava svjedoka od 10. avgusta 2012., str. 2; P2453 (Fatima Pita, transkript iz predmeta *Galić*, 21. mart 2002.), str. 5879, 5907; P2454 (Video-snimak svjedokinje Fatime Pita i istražitelja MKSJ-a Barryja Hogana). **Patrick van der Weijden**: P1130 (Patrick van der Weijden, izvještaj svjedoka), str. 13-15; Patrick van der Weijden, T. 6564-6565; D125 (Fotografija s oznakama koje je unio svjedok, u vezi s incidentom otvaranja snajperske vatre 1 iz Priloga F Optužnici).

⁸¹¹⁸ D524 (Miloš Škrba, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 1, 6, 15; Miloš Škrba, T. 22797-22798, 22803-22804, 22822, 22902, 22887.

⁸¹¹⁹ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 1-4

⁸¹²⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2222.

svojih roditelja, gdje je izuvala cipele i da je vidljivost bila dobra.⁸¹²¹ Iako je ranije tog dana bilo maglovito, u vrijeme incidenta magla se bila podigla.⁸¹²² Djevojčica je na sebi imala farmerke kombinezon i crvenu jaknu.⁸¹²³ Kad je pogođena, stajala je sama na verandi i u blizini nije bilo nikog s oružjem ili u uniformi. U blizini njene kuće nije bilo vojnih položaja i Fatima na tom području nije vidjela vojnike ABiH za vrijeme dok je tamo živjela - od 1992. do aprila 1994. godine.⁸¹²⁴ Hitac je ispaljen s područja litice poznate pod nazivom Baba stijena.⁸¹²⁵ Ulaz u kuću porodice Pita potpuno je zaklonjen susjednim kućama i objektima poput ograda, tako da iz pravca Baba stijene postoji tek uska linija neposredne vidljivosti.⁸¹²⁶ Udaljenost između kuće i Baba stijene bila je 895-900 metara.⁸¹²⁷ U vezi s tim, Pretresno vijeće je takođe razmotrilo činjenice o kojima je presuđeno br. 1943 i 2134.

1917. **Miloš Škrba** je u svom svjedočenju izjavio da je 2. pješadijska četa 2. pješadijskog bataljona 1. sarajevske mehanizovane brigade VRS-a zauzela položaje 1992. i da nije odlazila s njih do 1995. godine.⁸¹²⁸ Baba stijena bila je u zoni odgovornosti te čete.⁸¹²⁹ Prema svjedokovoj procjeni, udaljenost između Baba stijene i Ulice Žagrići bila je veća od 1.000 metara, a vidljivost s položaja njegove jedinice bila je oko 800 metara.⁸¹³⁰ On je u svom svjedočenju izjavio da njegova jedinica nije bila u mogućnosti da otvara snajpersku vatru s Baba stijene jer sa svojih položaja nije imala neometanu liniju nišanja, ali je dodao da su s njih mogli imati odličan pogled na dijelove Sarajeva u pravcu sjevera.⁸¹³¹ Svjedok je takođe izjavio da je njegova jedinica

⁸¹²¹ P2452 (Fatima Pita, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 25. juna 2001., str. 2, izjava svjedoka od 25. septembra 2001., str. 2; P2454 (Video-snimak svjedokinje Fatime Pita i istražitelja MKSJ-a Barryja Hogana), 15:45-16:00.

⁸¹²² P2452 (Fatima Pita, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 25. juna 2001., str. 2, izjava svjedoka od 25. septembra 2001., str. 2, izjava svjedoka od 10. avgusta 2012., str. 2; P2453 (Fatima Pita, transkript iz predmeta *Galić*, 21. mart 2002.), str. 5879, 5889, 5907; P2454 (Video-snimak svjedokinje Fatime Pita i istražitelja MKSJ-a Barryja Hogana), 15:45-16:00.

⁸¹²³ P2452 (Fatima Pita, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 25. septembra 2001., str. 2.

⁸¹²⁴ P2452 (Fatima Pita, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 25. juna 2001., str. 3; P2453 (Fatima Pita, transkript iz predmeta *Galić*, 21. mart 2002.), str. 5877, 5906.

⁸¹²⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2221.

⁸¹²⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2219.

⁸¹²⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2220.

⁸¹²⁸ D524 (Miloš Škrba, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 6; Miloš Škrba, T. 22789-22790; D527 (Mapa zone odgovornosti 2. pješadijske čete 2. pješadijskog bataljona 1. sarajevske motorizovane brigade).

⁸¹²⁹ D524 (Miloš Škrba, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 16; Miloš Škrba, T. 22789, 22835-22836, 22902-22903; D527 (Mapa zone odgovornosti 2. pješadijske čete 2. pješadijskog bataljona 1. sarajevske motorizovane brigade).

⁸¹³⁰ Miloš Škrba, T. 22790-22793; D531 (Mapa, s oznakama koje je unio Miloš Škrba).

⁸¹³¹ D524 (Miloš Škrba, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 16; Miloš Škrba, T. 22789, 22795-22796, 22836-22839; P6600 (Izvod iz DVD-a pod naslovom "Radovan Karadžić", tačke 1-31).

na Baba stijeni bila pod neprestanom snajperskom i minobacačkom vatrom s položaja ABiH, koji su bili isključivo u civilnim kućama i objektima.⁸¹³² Prema njegovim riječima, njegova jedinica je uzvraćala neprijateljsku vatru, ali svjedok je tvrdio i da, dok je on komandovao, s Baba stijene nije otvarana snajperska ni pješadijska vatra.⁸¹³³ Svjedok nije vidio da je neka druga jedinica VRS-a ili pripadnik neke jedinice VRS-a otvarao vatru s Baba stijene.⁸¹³⁴ U svjedočenju je takođe izjavio da u njegovoj jedinici tokom cijelog rata nikada nije bilo snajperista ni snajperskih pušaka.⁸¹³⁵ On nikada nije izdao naređenje za otvaranje vatre po civilnim ciljevima, bilo s te bilo s neke druge lokacije.⁸¹³⁶ Isto tako, od komande bataljona nikada nije primio ni pismeno ni usmeno naređenje da otvara vatru na civile.⁸¹³⁷ Zadatak njegove čete je bio odbrambenog karaktera.⁸¹³⁸

1918. **Mile Poparić** je u svom svjedočenju izjavio da (i) nije postojala linija nišanja između lokacije na Baba stijeni i kuće na adresi Ulica Žagrić 38, pa tako ni do vrata ispred kojih je pogođena Anisa Pita;⁸¹³⁹ i (ii) čak da je linija nišanja i postojala, Anisu Pitu bi bilo nemoguće pogoditi s Baba stijene zbog ograda, vremenskih prilika i izgleda Anise Pite.⁸¹⁴⁰ Koristeći aplikaciju *Google Earth* i važnije objekte, kao što su put Lukavica-Pale, motel "Osmice", pravoslavna crkva i katedrala, Poparić je povukao liniju od lokacije koju je identifikovao kao Baba stijenu i Ulice Žagrić 38.⁸¹⁴¹ Oslanjajući se na topografske mape Sarajeva koje su izradili Vojnogeografski institut JNA iz Beograda, agencija NIMA i *Google Earth*, Poparić je utvrdio da, čak i kad bi se uklonili sve drveće i zgrade, i dalje ne bi postojala linija nišanja između Baba stijene i kuće na adresi Žagrić 38, zbog nadvišenja od 2-4,2 metra, zavisno od toga koja se mapa koristi.⁸¹⁴²

⁸¹³² D524 (Miloš Škrba, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 7; Miloš Škrba, T. 22790, 22794-22796, 22805-22806, 22823, 22839, 22843-22844.

⁸¹³³ D524 (Miloš Škrba, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 7; Miloš Škrba, T. 22789, 22840-22841, 22843-22844, 22902-22903.

⁸¹³⁴ Miloš Škrba, T. 22902.

⁸¹³⁵ D524 (Miloš Škrba, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 16; Miloš Škrba, T. 22793, 22795, 22826.

⁸¹³⁶ D524 (Miloš Škrba, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 9, 16.

⁸¹³⁷ D524 (Miloš Škrba, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 9.

⁸¹³⁸ D524 (Miloš Škrba, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 16; Miloš Škrba, T. 22795.

⁸¹³⁹ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), par. 30, 34, 36, 262; Mile Poparić, T. 40396, 40404, 40406.

⁸¹⁴⁰ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), par. 28, 30, 35.

⁸¹⁴¹ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), par. 30, 36, 262.

⁸¹⁴² D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), par. 34, 36, 262; Mile Poparić, T. 40405-40406, 40409-40414.

1919. Neki od predloženih dokaza su u oštroj suprotnosti u odnosu na činjenice o kojima je presuđeno. Činjenice o kojima je presuđeno br. 1943, 2134, 2219, 2221 i 2222 ukazuju na to da je pućano s Baba stijene, koja je bila pod kontrolom SRK-a. Poparić je u svom svjedoćenju izjavio da nije bilo linije nišanjenja, a Škrba, koji je bio stacioniran na Baba stijeni, je izjavio da odatle nije otvarana snajperska vatra. Pretresno vijeće je ustanovilo da je Škrbino svjedoćenje, kad je ispitivan na ovu temu, sadržalo brojne protivrjećnosti. Na primjer, svjedok je u svom svjedoćenju izjavio da njegova jedinica nije mogla otvarati snajpersku vatru s Baba stijene zato što s tog položaja nije postojala linija nišanjenja ka teritoriji pod kontrolom ABiH. Međutim, on je takođe izjavio da je ABiH gađala njegovu jedinicu, što bi znaćilo da jeste postojala linija nišanjenja koja je omogućavala sukobljenim stranama da pućaju jedna na drugu. Kad mu je postavljeno pitanje u vezi s ovom očiglednom protivrjećnošću, svjedok nije mogao da pruži uvjerljivo objašnjenje.⁸¹⁴³ Pored toga, ovaj svjedok je u svjedoćenju izjavio da, dok je on komandovao, s Baba stijene nije otvarana snajperska ni pješadijska vatra, ali je prilikom ispitivanja potvrdio da je njegova jedinica uzvraćala neprijateljsku vatru. Pretresno vijeće stoga zaključuje da svjedoćenje Miloša Škrbe po ovom pitanju nije dovoljno pouzdano da bi se njime pobile gore pomenute činjenice o kojima je presuđeno.

1920. U vezi s Poparićevim svjedoćenjem, Pretresno vijeće zaključuje da se njegovi zaključci temelje na analizi tri topografske mape koje su dovele do tri različita rezultata kad je rijeć o nadvišenju. Pretresno vijeće napominje da Poparić nije bio u mogućnosti da ode na taćnu lokaciju na kojoj je Anisa Pita pogođena. Vijeće takođe smatra da se glavno polje Poparićeve ekspertize ne tiće izvođenja zaključaka o razlikama između topografskih mapa. Poparić govori o tome da su prepreke onemogućavale bilo kakvu liniju nišanjenja, ali, po svemu sudeći, nije uzeo u obzir druge razumne opcije kojima bi se mogla kompenzovati eventualna razlika u nadvišenju, već je naprosto pretpostavio da "kad su borbena dejstva, on neće da ustane".⁸¹⁴⁴ S tim u vezi, Pretresno vijeće napominje da je Poparić priznao da su se malom promjenom položaja izvora vatre mogle prevazići prepreke koje su onemogućavale liniju nišanjenja.⁸¹⁴⁵ Pretresno vijeće konstatuje da Poparićevo

⁸¹⁴³ V. Miloš Škrba, T. 22795-22796.

⁸¹⁴⁴ Mile Poparić, T. 40411.

⁸¹⁴⁵ Mile Poparić, T. 40415.

svjedočenje o ovom incidentu nije dovoljno pouzdano da bi se njime osporile gore pomenute činjenice o kojima je presuđeno.

1921. Argumenti odbrane u vezi s protivrječnostima u dokazima tiču se pojedinosti ovog incidenta koje su nebitne za odlučivanje da li je optužba dokazana, odnosno pojedinosti poput tačnog trenutka kad je žrtva pogođena ili tačnog vremena kad je, prije nego što je pogođena, otišla s ocem po vodu. Shodno tome, Žalbeno vijeće neće dalje razmatrati ovaj argument.

1922. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 13. decembra 1992. Anisa Pita, kojoj je tada bilo tri i po godine, gađana i ranjena jednim metkom dok je stajala na verandi ispred kuće svojih roditelja. Pretresno vijeće konstatuje da je hitac ispaljen s Baba stijene. Na osnovu činjenice o kojoj je presuđeno br. 2134 i svjedočenja Miloša Škrbe, koji je potvrdio da je njegova jedinica VRS-a bila stacionirana na Baba stijeni, Pretresno vijeće zaključuje da je Anisu Pitu pogodio pripadnik SRK-a. U trenutku kad je pogođena, Anisa je stajala sama na verandi, a u blizini nije bilo naoružanih pripadnika oružanih snaga. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

5.2.2 Incident 3 iz Priloga F Optužnici

1923. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ubijanje iz vatrenog oružja Munire Zametice, žene stare 48 godine, dok je uzimala vodu iz rijeke Dobrinje, na području Dobrinje 11. jula 1993.⁸¹⁴⁶ Odbrana je iznijela argumente (i) da pripadnici SRK-a Muniru Zameticu nisu gađali hotimično; i (ii) da su na mostu bili položaji ABiH.⁸¹⁴⁷ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom. Pored toga, Vijeću su predočeni dokazi koje su iznijeli **Sadija Šahinović**, koja je 1993. godine živjela u naselju Dobrinja II u Sarajevu;⁸¹⁴⁸ **Patrick van der Weijden**, stručnjak za snajpersko djelovanje;⁸¹⁴⁹ kao i dokumentarni materijal, i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je

⁸¹⁴⁶ Optužnica, par. 15-17, 64, 76, 81, incident 3 iz Priloga F Optužnici.

⁸¹⁴⁷ Završni podnesak odbrane, par. 2128-2137.

⁸¹⁴⁸ P1904 (Sadija Šahinović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 25. februara 1996., str. 2; P1905 (Sadija Šahinović, transkript iz predmeta *Galić*, 11. februar 2002.), str. 3414.

⁸¹⁴⁹ Patrick van der Weijden, T. 6463.

presuđeno.⁸¹⁵⁰ Pretresnom vijeću su predočeni i dokazi koje je iznio **Mile Poparić**, stručnjak za naoružanje i vojnu opremu.⁸¹⁵¹

1924. Dana 11. jula 1993., **Sadija Šahinović** i Munira Zametica, koja je 1993. imala 48 godina,⁸¹⁵² otišle su do rijeke Dobrinje, gdje su se pridružile grupi od još šest-sedam civila koji su se bili sklonili ispod mosta između naselja Dobrinja II i Dobrinja III.⁸¹⁵³ Ti ljudi su rekli da su vidjeli kako meci pogađaju rijeku. Nakon što neko vrijeme nije bilo snajperskog djelovanja, odlučili su da jedan po jedan krenu po vodu.⁸¹⁵⁴ Munira Zametica je pogođena dok je zahvatala vodu kantom.⁸¹⁵⁵ Metak ju je pogodio u desnu stranu grudnog koša.⁸¹⁵⁶ Sadija Šahinović je vidjela kako se odjednom uhvatila za grudi i jauknula.⁸¹⁵⁷ Munira Zametica se potom okrenula i tada ju je pogodio drugi metak u vrat, s desne strane.⁸¹⁵⁸ Pokušala je da izađe iz vode i pala na betoniranu obalu rijeke.⁸¹⁵⁹ Počinilac je više puta zaredom pucao na Muniru Zameticu, sprečavajući spasioce da joj priđu.⁸¹⁶⁰ Nedugo zatim, naišla su dva-tri vojnika koji su stali i počeli uzvraćati vatru u pravcu crkve kako bi pokrili ljude koji su izvlačili Muniru Zameticu iz rijeke.⁸¹⁶¹ Ona je kasnije tog popodneva umrla.⁸¹⁶² Područje pravoslavne crkve u naselju Dobrinja IV, odakle je otvorena vatra, nalazilo se unutar teritorije pod kontrolom SRK-a.⁸¹⁶³ Vatrene položaji SRK-a nalazili su se na tornju crkve i obližnjim neboderima.⁸¹⁶⁴

⁸¹⁵⁰ **Sadija Šahinović**: P1904 (Sadija Šahinović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 25. februara 1996., str. 2; P1905 (Sadija Šahinović, transkript iz predmeta *Galić*, 11. februar 2002.), str. 3416, 3422-3424, 3434, 3436-3437, 3453; P1906 (Video-snimak Sadije Šahinović i istražitelja MKSJ-a); P1907 (Kružna fotografija snimljena s približnog mjesta na kojem se nalazila žrtva Munira Zametica u vrijeme otvaranja vatre); P1908 (Fotografija, s oznakama koje je unijela Sadija Šahinović u predmetu *Tužilac protiv Stanislava Galića*). **Patrick van der Weijden**: P1130 (Patrick van der Weijden, izvještaj svjedoka), str. 19-20. **Dokumentarni dokazi**: P973 (Istražni dosje, 11. juli 1993.), str. 2-4; P2389 (Izveštaj Armije BiH, 2. oktobar 1993.), str. 2; P2390 (Izveštaj Armije BiH, 30. decembar 1993.), str. 2, 5.

⁸¹⁵¹ D1330 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o snajperskom djelovanju, 25. april 2014.), str. 1.

⁸¹⁵² P973 (Istražni dosje, 11. juli 1993.), str. 2-4.

⁸¹⁵³ P1904 (Sadija Šahinović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 25. februara 1996., str. 2; P1905 (Sadija Šahinović, transkript iz predmeta *Galić*, 11. februar 2002.), str. 3417, 3440, 3448; P1906 (Video-snimak Sadije Šahinović i istražitelja MKSJ-a).

⁸¹⁵⁴ P1904 (Sadija Šahinović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 25. februara 1996., str. 2; P1905 (Sadija Šahinović, transkript iz predmeta *Galić*, 11. februar 2002.), str. 3417.

⁸¹⁵⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2238.

⁸¹⁵⁶ P1904 (Sadija Šahinović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 25. februara 1996., str. 2, izjava svjedoka od 8. oktobra 2001., str. 1; P1905 (Sadija Šahinović, transkript iz predmeta *Galić*, 11. februar 2002.), str. 3417; P973 (Istražni dosje, 11. juli 1993.), str. 2-3; P1907 (Kružna fotografija snimljena s približnog mjesta na kojem se nalazila žrtva Munira Zametica u vrijeme otvaranja vatre).

⁸¹⁵⁷ P1904 (Sadija Šahinović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 25. februara 1996., str. 2; P1905 (Sadija Šahinović, transkript iz predmeta *Galić*, 11. februar 2002.), str. 3417.

⁸¹⁵⁸ P1904 (Sadija Šahinović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 8. oktobra 2001., str. 1.

⁸¹⁵⁹ P1905 (Sadija Šahinović, transkript iz predmeta *Galić*, 11. februar 2002.), str. 3417.

⁸¹⁶⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2237.

⁸¹⁶¹ P1905 (Sadija Šahinović, transkript iz predmeta *Galić*, 11. februar 2002.), str. 3418, 3434, 3453.

⁸¹⁶² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2227.

⁸¹⁶³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2233, 2238.

Između tornja i tačke gdje je žrtva ustrijeljena postojala je linija nišanja.⁸¹⁶⁵ **Mile Poparić** je u svom svjedočenju izjavio da je mjesto na kojem je Munira Zametica pogođena udaljeno 1.100 metara od pravoslavne crkve u naselju Dobrinja IV.⁸¹⁶⁶ Poparić je zaključio da je vjerovatnoća da je Munira Zametica pogođena s udaljenosti od 1.100 metara izuzetno mala i da je najvjerovatnije poginula od rikošetiranih projektila ili rafala ispaljenih s manje udaljenosti.⁸¹⁶⁷

1925. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 11. jula 1993., Munira Zametica, stara 48 godina, pogođena i ubijena iz vatrenog oružja dok je zahvatala vodu iz rijeke Dobrinje. Nakon što je Munira Zametica dvaput pogođena, pucnjava se nastavila, sprečavajući spasioce da joj priđu. Na osnovu toga što je hitac ispaljen s položaja SRK-a, Pretresno vijeće konstatuje da ju je pogodio pripadnik SRK-a. S tim u vezi, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da Poparićeve izjave o vjerovatnoći nisu protivrječne činjenicama o kojima je presuđeno vezanim za ovaj incident. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 5, 6, 9, 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje, gdje će se posvetiti i argumentima odbrane o tome da li je Munira Zametica zaista bila meta.

5.2.3 Incident 4 iz Priloga F Optužnici

1926. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ranjavanje Nafe Tarić, stare 35 godina, i njene osmogodišnje kćerke Elme Tarić, koje su 3. septembra 1993. pogođene jednim metkom dok su zajedno išle Ulicom Ivana Krndelja u centru Sarajeva. Metak je ranio majku u lijevo bedro, a kćerku u desnu šaku i u stomak.⁸¹⁶⁸ Na osnovu Poparićevog svjedočenja, odbrana je iznijela argument da hitac nije ispalio pripadnik SRK-a.⁸¹⁶⁹ Pretresno vijeće je u vezi s ovim incidentom formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno. Pretresnom vijeću su predočeni i dokazi koje je iznio **Mile Poparić**, stručnjak za naoružanje i vojnu opremu.⁸¹⁷⁰

⁸¹⁶⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2230.

⁸¹⁶⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2231.

⁸¹⁶⁶ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 90, 95; Mile Poparić, T. 40416, 40444.

⁸¹⁶⁷ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 94-95, 97, 269; Mile Poparić, T. 40445-40446.

⁸¹⁶⁸ Optužnica, par. 15-17, 76, 81, incident 4 iz Priloga F Optužnici.

⁸¹⁶⁹ Završni podnesak odbrane, par. 2140-2150.

⁸¹⁷⁰ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj vještaka odbrane - Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva 1992.-1995., 25. april 2014.), str. 1-4.

1927. Nafa Tarić i njena osmogodišnja kćerka Elma gađane su i povrijeđene hicem ispaljenim s položaja na području Ozrenske ulice na Hrasnom Brdu, koji je kontrolisao SRK, 3. septembra 1993.⁸¹⁷¹ Oko 17:00 sati Nafa i Elma izašle su po školske knjige. Krenule su pješice od svog stana u Hrasnom, prošle kroz naselje i spustile se u Ulicu Ivana Krndelja.⁸¹⁷² Nafa je na sebi nosila farmerke, teksas prsluk i bijelu majicu, a Elma Tarić crvenu trenerku.⁸¹⁷³ Nafa se sjeća da je dan bio sunčan i miran.⁸¹⁷⁴ Prešle su ulicu držeći se za ruke i prošle iza kontejnera postavljenih kao zaklon od snajperista SRK-a.⁸¹⁷⁵ Pogodene su kad su izašle iza zaklona koji su pružali ti kontejneri.⁸¹⁷⁶ Jedan metak je pogodio Nafu u lijevo bedro, a zatim okrznuo šaku njene ćerke i pogodio je u stomak.⁸¹⁷⁷ Pale su na zemlju. Nafa je izjavila da je još jedan metak "prozviđdao pokraj [njih] dok [su] ondje ležale".⁸¹⁷⁸ Očevici incidenta nisu se usudili da im priđu.⁸¹⁷⁹ Njih dvije su uspjele da otpužu s nezaštićenog mjesta i odvezene su u bolnicu.⁸¹⁸⁰ Nafa i Elma su bile civili.⁸¹⁸¹ U vrijeme incidenta nisu se provodila nikakva vojna dejstva. U neposrednoj blizini nije bilo vojnika, uniformisanog osoblja niti vojne opreme.⁸¹⁸² S položaja SRK-a na Hrasnom brdu pružala se neometana linija nišanjenja ka mjestu incidenta.⁸¹⁸³

1928. **Mile Poparić** je u svom svjedočenju izjavio da je, na osnovu svoje analize svjedočenja Nafe Tarić i aplikacije *Google Earth*, zaključio da je najveća udaljenost s koje je strijelac mogao vidjeti i nanišani mjesto incidenta oko 540 metara, zbog prepreka koje su činili kuće i drveće.⁸¹⁸⁴ Prema Poparićevim riječima, samo je na položajima na teritoriji pod kontrolom ABiH postojala linija nišanjenja na toj udaljenosti, budući da su najbliži položaji VRS-a bili udaljeni 680 metara od mjesta

⁸¹⁷¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2256.

⁸¹⁷² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2239.

⁸¹⁷³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2240.

⁸¹⁷⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2241.

⁸¹⁷⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2242.

⁸¹⁷⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2243.

⁸¹⁷⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2244.

⁸¹⁷⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2245.

⁸¹⁷⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2246.

⁸¹⁸⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2247.

⁸¹⁸¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2248.

⁸¹⁸² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2249.

⁸¹⁸³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2252.

⁸¹⁸⁴ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj vještaka odbrane - Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva 1992.-1995., 25. april 2014.), str. 100-103, 119-120, 270.

incidenta.⁸¹⁸⁵ Na osnovu snimka rekonstrukcije incidenta, Poparić je izračunao da je Nafi Tarić trebalo 1,02 sekunde da stigne od zaklona do mjesta gdje je pogođena.⁸¹⁸⁶ Najkraće vrijeme za koje metak može preći udaljenost od 680 metara je 1,2 sekunde.⁸¹⁸⁷ Prema tome, tvrdi Poparić, Nafa Tarić nije mogla biti namjerno gađana s položaja VRS-a.⁸¹⁸⁸

1929. U vezi s mjestom otvaranja vatre, Pretresno vijeće napominje da je Poparićevo svjedočenje u suprotnosti s činjenicom o kojoj je presuđeno br. 2256. Poparićevi konkretni proračuni temelje se na pretpostavci o tome gdje su se tačno nalazili položaji VRS-a. U vezi s tim položajima, Poparić je neke od njih isključio kao mogućnost objasnivši da to "[n]ema smisla [...]. Niko tu neće biti od vojske".⁸¹⁸⁹ Poparićev zaključak da vatra nije mogla biti otvorena s položaja VRS-a, jer su oni bili predaleko da bi strijelac mogao vidjeti i nanišani žrtvu, takođe se temelji na njegovom tumačenju svjedočenja žrtve i aplikaciji *Google Earth*. Prema Poparićevim riječima, aplikacija *Google Earth* pokazuje da kuće i drveće zaklanjaju pogled. Međutim, nije jasno da li je neka od tih mogućih prepreka bila tamo u vrijeme incidenta.⁸¹⁹⁰ Što se tiče Poparićevog proračuna koliko je vremena Nafi Tarić bilo potrebno da od zaklona stigne do mjesta gdje je pogođena i zaključka koji je izveo, da ona stoga nije "namjerno" gađana s položaja VRS-a, Pretresno vijeće zaključuje da u tim konkretnim proračunima nisu uzeti u obzir drugi značajni faktori, kao što je da li je brzina hoda u vrijeme incidenta odgovarala brzini hoda prilikom rekonstrukcije ili da li je mjesto na kojem je žrtva pogođena tako precizno pokazano da bi to omogućilo takav veoma konkretan proračun. U tim okolnostima, Pretresno vijeće konstatuje da Poparićevo svjedočenje o mjestu otvaranja vatre nije dovoljno pouzdano da bi pobilo činjenicu o kojoj je presuđeno br. 2256 u vezi s ovim.

⁸¹⁸⁵ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj vještaka odbrane - Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva 1992.-1995., 25. april 2014.), str. 103-104, 120, 270-271; Mile Poparić, T. 40448, 40473.

⁸¹⁸⁶ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj vještaka odbrane - Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva 1992.-1995., 25. april 2014.), str. 99, 104, 119-120, 270-271; Mile Poparić, T. 40450, 40452-40453, 40455, 40561.

⁸¹⁸⁷ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj vještaka odbrane - Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva 1992.-1995., 25. april 2014.), str. 99, 104, 119, 270; Mile Poparić, T. 40449-40457, 40461.

⁸¹⁸⁸ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj vještaka odbrane - Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva 1992.-1995., 25. april 2014.), str. 104, 120, 271; Mile Poparić, T. 40449, 40476.

⁸¹⁸⁹ Mile Poparić, T. 40580-40581.

⁸¹⁹⁰ V. Mile Poparić, T. 40754.

1930. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su 3. septembra 1993. Nafa Tarić i njena osmogodišnja kćerka Elma gađane i ranjene jednim metkom. Na osnovu konstatacije da je hitac ispaljen s položaja SRK-a, Pretresno vijeće konstatuje da ih je pogodio pripadnik SRK-a. Žrtve, koje su bile civili, pogođene su dok su išle po školske knjige. Metak ih je pogodio odmah nakon što su izašle iza zaklona napravljenog od kontejnera, postavljenog kao zaštita od snajperista SRK-a. Metak je pogodio Nafu Tarić u lijevo bedro, a zatim okrznuo šaku njene kćerke i pogodio je u stomak. Drugi metak je proletio pored njih dok su tako povrijeđene ležale na zemlji. Očevici incidenta nisu se usudili da im priđu. Pretresno vijeće smatra da je to bilo tako zbog rizika da budu pogođeni. U neposrednoj blizini mjesta incidenta u to vrijeme nije bilo vojnih dejstava i nije bilo vojnika, uniformisanog osoblja niti vojne opreme. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

5.2.4 Incident 5 iz Priloga F Optužnici

1931. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ranjavanje iz vatrenog oružja Ramize Kundo, stare 38 godina, koja je 2. novembra 1993. pogođena u lijevu nogu dok je, noseći kante s vodom, prelazila Ulicu Briješko u zapadnom dijelu Sarajeva.⁸¹⁹¹ Odbrana tvrdi da su dokazi predloženi u vezi s ovim incidentom protivvrjednici, da nisu uvjerljivi i da su, kad je riječ o mjestu otvaranja vatre, nejasni.⁸¹⁹² Pretresno vijeće je u vezi s ovim incidentom formalno primilo na znanje nekoliko činjenica o kojima je presuđeno. Vijeću su takođe predloženi dokazi koje je iznijela sama **Ramiza Kundo**, Muslimanka koja je živjela u Briješću, dijelu Sarajeva u kojem su 1993. živjeli isključivo Muslimani,⁸¹⁹³ i **Rasema Menzilović**, bosanska Muslimanka iz Sarajeva,⁸¹⁹⁴ i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁸¹⁹⁵ Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje su iznijeli **Patrick van der Weijden**, stručnjak za

⁸¹⁹¹ Optužnica, par. 15-17, 76, 81, incident 5 iz Priloga F Optužnici.

⁸¹⁹² Završni podnesak odbrane, par. 1675-1687.

⁸¹⁹³ P1916 (Ramiza Kundo, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 4. maja 2001., str. 1-3, izjava svjedoka od 30. oktobra 2001., str. 1.

⁸¹⁹⁴ P1921 (Rasema Menzilović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 5. maja 2001., str. 1-2, izjava svjedoka od 1. novembra 2001., str. 1; P1922 (Rasema Menzilović, transkript iz predmeta *Galić*, 10. april 2002.), str. 6980.

⁸¹⁹⁵ **Ramiza Kundo**: P1916 (Ramiza Kundo, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 4. maja 2001., str. 2-3. **Rasema Menzilović**: P1921 (Rasema Menzilović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 5. maja 2001., str. 3; P1922 (Rasema Menzilović, transkript iz predmeta *Galić*, 10. april 2002.), str. 6989, 6999-7000; P1923 (Dvije fotografije, s oznakama koje je unijela Rasema Menzilović).

snajpersko djelovanje;⁸¹⁹⁶ **Milan Mandilović**, Srbin koji je od maja 1992. do kraja rata radio kao hirurg u Državnoj bolnici u Sarajevu;⁸¹⁹⁷ **Mile Poparić**, stručnjak za naoružanje i vojnu opremu;⁸¹⁹⁸ kao i dokumentarni dokazi.

1932. Otrprilike u 16:00 sati 2. novembra 1993., Ramiza Kundo i Rasema Menzilović vraćale su se s izvora koji se nalazio na oko 50-60 metara od kuće Ramize Kundo.⁸¹⁹⁹ Dan je bio hladan, ali vedar i vidljivost je bila dobra.⁸²⁰⁰ Na taj izvor su uglavnom išle žene, djeca i stariji ljudi, ponekad i muškarci, od kojih niko nije nosio uniformu.⁸²⁰¹ Ramiza Kundo je na sebi imala dugu, šarenu suknju (crvenu ili ljubičastu), košulju i džemper.⁸²⁰² Izvor se nalazio nizbrdo od njene kuće i bio je zaštićen zaštitnim rovom koji su stanovnici iskopali početkom rata.⁸²⁰³ Prema riječima Ramize Kundo, srpske snage su imale položaje na željezničkom depou u Sarajevskom polju, oko 800 metara nizbrdo od njene kuće.⁸²⁰⁴ Ni u blizini njene kuće ni u blizini bunara nije bilo muslimanskih položaja.⁸²⁰⁵ U vrijeme incidenta u blizini nije bilo ni vojnika ni vojnih vozila.⁸²⁰⁶ Dok se uzbrdo vraćala s bunara noseći dvije kante vode, Ramiza Kundo je ranjena u nogu iz vatrenog oružja.⁸²⁰⁷ To se dogodilo baš kad su te dvije žene počele prelaziti Ulicu Briješko Brdo.⁸²⁰⁸ Ramiza Kundo je uspjela preći

⁸¹⁹⁶ Patrick van der Weijden, T. 6463.

⁸¹⁹⁷ P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), str. 1, par. 1, 4-6, 84; P680 (Milan Mandilović, ispravke izjave svjedoka od 24. februara 2010., 9. januar 2013.), str. 1.

⁸¹⁹⁸ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 1-4.

⁸¹⁹⁹ P1916 (Ramiza Kundo, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 4. maja 2001., str. 2; P1917 (Ramiza Kundo, transkript iz predmeta *Galić*, 22. mart 2002.), str. 5939. V. takođe P1921 (Rasema Menzilović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 5. maja 2001., str. 3; P1922 (Rasema Menzilović, transkript iz predmeta *Galić*, 10. april 2002.), str. 6983, 6988-6989.

⁸²⁰⁰ P1916 (Ramiza Kundo, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 4. maja 2001., str. 2-3. V. takođe P1921 (Rasema Menzilović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 5. maja 2001., str. 3; P1922 (Rasema Menzilović, transkript iz predmeta *Galić*, 10. april 2002.), str. 6989.

⁸²⁰¹ P1916 (Ramiza Kundo, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 4. maja 2001., str. 2.

⁸²⁰² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2265.

⁸²⁰³ P1916 (Ramiza Kundo, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 4. maja 2001., str. 2; P1920 (Kružna fotografija područja na kojem se desio incident 5 iz Priloga F Optužnici).

⁸²⁰⁴ P1916 (Ramiza Kundo, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 4. maja 2001., str. 2; P1917 (Ramiza Kundo, transkript iz predmeta *Galić*, 22. mart 2002.), str. 5949; P1920 (Kružna fotografija područja na kojem se desio incident 5 iz Priloga F Optužnici).

⁸²⁰⁵ P1916 (Ramiza Kundo, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 4. maja 2001., str. 2.

⁸²⁰⁶ P1922 (Rasema Menzilović, transkript iz predmeta *Galić*, 10. april 2002.), str. 6989-6990.

⁸²⁰⁷ P1916 (Ramiza Kundo, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 4. maja 2001., str. 2-3; P1917 (Ramiza Kundo, transkript iz predmeta *Galić*, 22. mart 2002.), str. 5942, 5945-5946; P1920 (Kružna fotografija područja na kojem se desio incident 5 iz Priloga F Optužnici).

⁸²⁰⁸ P1921 (Rasema Menzilović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 5. maja 2001., str. 3; P1922 (Rasema Menzilović, transkript iz predmeta *Galić*, 10. april 2002.), str. 6984-6985, 6990-6991, 7058-7059; P1923 (Dvije fotografije, s oznakama koje je unijela Rasema Menzilović).

ulicu, a zatim je legla u jednu garažu blizu svoje kuće.⁸²⁰⁹ Rasema Menzilović i drugi su joj pomogli i odveli je u Koševsku bolnicu.⁸²¹⁰ Postavljena joj je dijagnoza prostrijelne rane na lijevoj potkoljenici i puštena je poslije tri dana.⁸²¹¹ Gađana je i povrijeđena metkom ispaljenim s teritorije pod kontrolom SRK-a na području polja, gdje se nalaze Briješće i Bačići.⁸²¹² Linija sukoba koju je držala ABiH nalazila se na 300 do 400 metara udaljenosti od mjesta incidenta.⁸²¹³ Nije postojala linija nišanja prema obližnjim područjima pod kontrolom ABiH.⁸²¹⁴ **Van der Weijden** je u svom svjedočenju izjavio da se s nekoliko mjesta na navodnom vatrenom položaju pružao neometan pogled na put na kojem se dogodio ovaj incident.⁸²¹⁵ S takvog položaja, od kojih je najdalji bio na udaljenosti od 825 metara, strijelac je mogao lako prepoznati da se radi o ženi koja nosi dvije kante s vodom.⁸²¹⁶ **Mile Poparić** je u svom svjedočenju izjavio da je ka mjestu incidenta postojala linija nišanja sa snajperskih položaja kako ABiH, tako i VRS-a.⁸²¹⁷ Poparić je dalje procijenio da hitac nije mogao biti ispaljen s položaja pod srpskom kontrolom jer zbog "konfiguracije terena" nije postojala linija nišanja koja bi omogućila da se osoba na mjestu incidenta pogodi u potkoljenu.⁸²¹⁸

1933. Poparićev argument da je s teritorije pod kontrolom ABiH postojala linija nišanja prema mjestu udara u oštroj je suprotnosti s činjenicom o kojoj je presuđeno broj 2262, a u kojoj stoji da nije bilo takve linije nišanja. Međutim, Pretresno vijeće smatra da nije potrebno utvrđivati da li je postojala linija nišanja s teritorije pod kontrolom ABiH, s obzirom na to da je u činjenicama o kojima je presuđeno broj 2263 i broj 2266 jasno utvrđeno mjesto otvaranja vatre.

⁸²⁰⁹ P1916 (Ramiza Kundo, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 4. maja 2001., str. 2, izjava svjedoka od 30. oktobra 2001., str. 2; P1917 (Ramiza Kundo, transkript iz predmeta *Galić*, 22. mart 2002.), str. 5945-5950, 5956-5957, 6000-6001; P1919 (Fotografija područja na kojem se desio incident 5 iz Priloga F Optužnici); P1920 (Kružna fotografija područja na kojem se desio incident 5 iz Priloga F Optužnici).

⁸²¹⁰ P1916 (Ramiza Kundo, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 4. maja 2001., str. 2-3.

⁸²¹¹ P1916 (Ramiza Kundo, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 4. maja 2001., str. 2; P1918 (Medicinska evidencija iz bolnice Koševo). V. takođe Milan Mandilović, T. 6649-6651; P683 (Tabela sa spiskom dokumenata koje je pregledao svjedok Milan Mandilović tokom pripremnog razgovora, od 9. januara 2013.), str. 4; P691 (Medicinska dokumentacija za Ramizu Kundo), str. 1.

⁸²¹² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenice br. 2263, 2266.

⁸²¹³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2260.

⁸²¹⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2262.

⁸²¹⁵ P1130 (Patrick van der Weijden, izvještaj svjedoka), str. 30-31.

⁸²¹⁶ P1130 (Patrick van der Weijden, izvještaj svjedoka), str. 31-32.

⁸²¹⁷ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 128, 274; Mile Poparić, T. 40485, 40487, 40502.

⁸²¹⁸ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 128, 274.

1934. U vezi s Poparićevom tvrdnjom da zbog "konfiguracije terena" hitac nije mogao biti ispaljen s teritorije pod kontrolom SRK-a, Pretresno vijeće primjećuje da je to svjedočenje u oštroj suprotnosti s činjenicama o kojima je presuđeno broj 2263 i broj 2266, u kojima stoji da je hitac ispaljen s teritorije pod kontrolom SRK-a. S tim u vezi, Pretresno vijeće je uzelo u obzir i činjenicu da je Poparić ucrtao mjesto udara oko 130 metara niže niz put od stvarnog mjesta. On je kasnije izjavio da je naprosto pogrešno označio to mjesto, a da je procjene zapravo izvršio na osnovu stvarnog mjesta udara.⁸²¹⁹ Pretresno vijeće takođe smatra da je Poparićevo svjedočenje u ovom pogledu veoma nejasno, usprkos tome što je u sudnici o tome bio opsežno ispitivan. U svjetlu ovoga, kao i svoje ocjene Poparićevog svjedočenja i metodologije, kako je navedeno u vezi s drugim incidentima o kojima se govori u poglavlju 5.2, Pretresno vijeće konstatuje da Poparićevo svjedočenje u ovom pogledu nije dovoljno pouzdano da bi se njime pobile činjenice o kojima je presuđeno broj 2263 i broj 2266.

1935. Odbrana dalje tvrdi da su dokazi previše protivrječni da bi poslužili kao osnova za zaključak da je ova optužba dokazana. Kad je riječ o mjestu otvaranja vatre i pitanju da li je Ramiza Kundo gađana i ranjena, Pretresno vijeće napominje da se oslonilo na nepobijene činjenice o kojima je presuđeno broj 2263 i broj 2266, a ne na dokaze na koje je ukazala odbrana.

1936. U vezi s ostatkom argumenta odbrane, Pretresno vijeće smatra da, čak ako bi se moglo reći da su dokazi po nekim pitanjima protivrječni, te protivrječnosti se odnose na marginalne aspekte ovog incidenta (na primjer, na kojoj je nozi rana, gdje se tačno nalazio izvor i da li je Ramiza Kundo išla na izvor ili se vraćala s njega) i ne utiču na konačni zaključak. Shodno tome, Žalbena vijeće neće dalje razmatrati ovaj argument odbrane.

1937. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 2. novembra 1993., Ramiza Kundo gađana, pogođena i ranjena u nogu. Žrtva je bila bosanska Muslimanka, u civilnoj odjeći, koja je pogođena na putu između svoje kuće i izvora dok je nosila dvije kante vode. U neposrednoj blizini nije bilo ni vojnika ni vojnih vozila. Na osnovu toga što je hitac ispaljen s položaja SRK-a, Pretresno vijeće konstatuje da je

⁸²¹⁹ Mile Poparić, T. 40584-40591, 40597, 40600-40608, 40867-40870, 40875-40877.

Ramizu Kundo pogodio pripadnik SRK-a.⁸²²⁰ Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

5.2.5 Incident 9 iz Priloga F Optužnici

1938. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ranjavanje iz vatrenog oružja Sanele Muratović, stare 16 godina, dok je 26. juna 1994. s prijateljicom išla Ulicom Đure Jakšića u zapadnom dijelu Sarajeva.⁸²²¹ Odbrana je, na osnovu Poparićevog svjedočenja, iznijela argument da je Sanelu Muratović pogodio metak ispaljen tokom borbenih dejstava, koji se odbio od jedne zgrade.⁸²²² Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom. Pored toga, Vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli **Medina Omerović**, bosanska Muslimanka iz Sarajeva;⁸²²³ **Milan Mandilović**, Srbin koji je od maja 1992. do kraja rata radio kao hirurg u Državnoj bolnici u Sarajevu;⁸²²⁴ **Mile Sladoje**, koji je od aprila 1992. do kraja rata bio pripadnik 1. bataljona Ilidžanske brigade;⁸²²⁵ **Youssef Hajir**, Musliman, hirurg iz Palestine, koji je u maju 1992. u Sarajevu osnovao bolnicu Dobrinja;⁸²²⁶ **Patrick van der Weijden**, stručnjak za snajpersko djelovanje,⁸²²⁷ i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁸²²⁸ Pretresnom

⁸²²⁰ Pretresno vijeće je pri donošenju ovog zaključka takođe uzelo u obzir svoj zaključak u vezi s funkcionisanjem rukovođenja i komandovanja u SRK-u, kako je navedeno u poglavlju 3.1.2. Pored toga, Pretresno vijeće je napomenulo da se odbrana u prilog tvrdnji da su se jedinice ABiH uvlačile na teritoriju pod kontrolom SRK i odatle otvarale vatru na grad (Završni podnesak odbrane, par. 1814) pozvala samo na stranicu transkripta 42345, koja ne sadrži nijedan dokaz već se odnosi na sažetak koji je odbrana iznijela u vezi s materijalom svjedoka Moroza, prihvaćenim na osnovu pravila 92ter. U tom sažetku se zapravo upućuje na dokazni predmet D1370 (Moroz, transkript iz predmeta *Galić*), str. 18187-18188. Međutim, to je dokaz iz druge ruke, koji je veoma neprecizan i nema dovoljnu dokaznu vrijednost da bi uticao na zaključak Pretresnog vijeća s ovim u vezi.

⁸²²¹ Optužnica, par. 15, 76, 81, incident 9 iz Priloga F Optužnici.

⁸²²² Završni podnesak odbrane, par. 2165-2171.

⁸²²³ P1931 (Medina Omerović, izjave svjedoka), izjava od 8. novembra 1995., str. 1, izjava od 26. septembra 2001., str. 1.

⁸²²⁴ P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), str. 1, par. 1, 4-6, 84; P680 (Milan Mandilović, ispravke izjave svjedoka od 24. februara 2010., 9. januar 2013.), str. 1.

⁸²²⁵ D453 (Mile Sladoje, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 5.

⁸²²⁶ P2616 (Youssef Hajir, izjava svjedoka, 25. februar 2010.), str. 1, par. 1-2.

⁸²²⁷ Patrick van der Weijden, T. 6463.

⁸²²⁸ **Medina Omerović**: P1931 (Medina Omerović, izjave svjedoka), izjava od 8. novembra 1995., str. 2, i izjava od 26. septembra 2001., str. 2; P1932 (Medina Omerović, transkript iz predmeta *Galić*, 15. februar 2002.), str. 3851-3852; P1933 (Fotografija zgrade u Sarajevu); P1934 (Video-snimak u vezi s incidentom otvaranja snajperske vatre). **Milan Mandilović**: P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), par. 118-119; Milan Mandilović, T. 6647-6648; P681 (Milan Mandilović, tabela podudarnosti s izjavom svjedoka iz 2010. godine, 12. decembar 2012.); P707 (Medicinska dokumentacija Opšte bolnice na Dobrinji za Sanelu Muratović, Elmu Tarić i Nafu Tarić, 26. juni 1994.). **Mile Sladoje**: Mile Sladoje, T. 21058, 21098-21101; P6512 (Fotografija s oznakama); D457 (Mapa s oznakama). **Youssef Hajir**:

vijeću su predočeni i dokazi koje je iznio **Mile Poparić**, stručnjak za naoružanje i vojnu opremu;⁸²²⁹ kao i dokumentarni dokazi.

1939. U sunčano predvečerje 26. juna 1994., između 19:00 i 19:30 sati, Sanela Muratović, stara 16 godina, i Medina Omerović, stara 17 godina, išle su jedna pored druge prema stanu Medine Omerović u Ulici Đure Jakšića 17 (na istočnoj strani Lukavičke ceste), u naselju Vojničko polje (Novi grad).⁸²³⁰ Sanela Muratović je nosila majicu kratkih rukava, pantalone i patike, a Medina Omerović je na sebi imala kratke pantalone.⁸²³¹ U trenutku kad su dvije djevojke krenule da prijeđu ulicu prema stambenoj zgradi Medine Omerović, nekoliko uniformisanih vojnika ABiH upozorili su ih da je "počela snajperska vatra i [da] požur[e]". One su potrčale.⁸²³² Sanela Muratović je pogođena jednim metkom u desno rame, s prednje strane.⁸²³³ Medina Omerović, koja je Saneli Muratović bila s lijeve strane, nije povrijeđena.⁸²³⁴ Njih dvije su produžile dalje i sklonile se u rovu desno od njih.⁸²³⁵ Sanela Muratović je istog dana primljena u Opštu bolnicu Dobrinja radi ukazivanja hitne pomoći.⁸²³⁶

1940. Sanela Muratović je gađana s teritorije pod kontrolom SRK-a.⁸²³⁷ Metak je ispaljen s područja Zavoda za slijepe i slabovidne osobe.⁸²³⁸ Udaljenost između područja Zavoda za slijepe i mjesta gdje je žrtva bila u vrijeme incidenta iznosila je oko 200 metara.⁸²³⁹ Prema riječima **Mileta Sladoja**, Zavod nikad nije korišten kao snajpersko gnijezdo. Međutim, on je priznao da su pripadnici 1. bataljona Ilidžanske brigade tamo imali položaj.⁸²⁴⁰ U vrijeme incidenta nije bilo borbi na tom području.⁸²⁴¹ U neposrednoj blizini mjesta gdje se incident dogodio nije bilo razmještenih vojnika, a u

P2616 (Youssef Hajir, izjava svjedoka, 25. februar 2010.), par. 69. **Patrick van der Weijden**: P1130 (Patrick van der Weijden, izvještaj svjedoka), str. 35, 37-38.

⁸²²⁹ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 1-4.

⁸²³⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2267.

⁸²³¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2268.

⁸²³² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2269.

⁸²³³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenice br. 2270, 2277.

⁸²³⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2271.

⁸²³⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2273.

⁸²³⁶ P707 (Medicinska dokumentacija Opšte bolnice Dobrinja za Sanelu Muratović, Elmu Tarić i Nafu Tarić, 26. juni 1994.). Autentičnost te dokumentacije potvrdio je Milan Mandilović, v. P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), par. 118-119; Milan Mandilović, T. 6647-6648; P681 (Milan Mandilović, tabela podudarnosti s izjavom svjedoka iz 2010. godine, 12. decembar 2012.), str. 2.

⁸²³⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2283.

⁸²³⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2275.

⁸²³⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2281.

⁸²⁴⁰ Mile Sladoje, T. 21100-21101.

⁸²⁴¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2278.

blizini nije bilo vojnih objekata.⁸²⁴² Prema **Sladojevim** riječima, u Ulici Đure Jakšića bio je rov 101. brigade 1. korpusa ABiH.⁸²⁴³

1941. **Mile Poparić** je u svom svjedočenju izjavio da je, sudeći po fotografiji Zavoda za slijepe snimljenoj poslije rata, samo s jednog potencijalnog mjesta bilo moguće otvoriti vatru u pravcu rova, i to samo ako je strijelac bio unutar prostorije i ako se na nešto popeo.⁸²⁴⁴ Na osnovu tragova na okolnim zgradama Poparić je zaključio je da je vatra otvorena s teritorije pod kontrolom VRS-a u blizini Instituta za slijepe tokom razmjene vatre i da je Sanela Muratović "najverovatnije" pogođena projektilom koji je rikošetirao od zgrade u Ulici Đure Jakšića br. 17.⁸²⁴⁵

1942. Poparićev zaključak da je Sanela Muratović pogođena rikošetiranim metkom ispaljenim u borbenim dejstvima u suprotnosti je s činjenicom o kojoj je presuđeno broj 2283, a u kojoj se kaže da je ona gađana. Osnova za taj Poparićev zaključak je to što je na zgradama oko Zavoda za slijepe uočio tragove paljbe. Pretresno vijeće napominje da je Poparić potvrdio da nema dokaza o razmjeni vatre na dan incidenta.⁸²⁴⁶ Međutim, on je zaključio da mora da je bilo razmjene vatre i da je stoga Sanela Muratović pogođena rikošetiranim metkom, ispaljenim u okviru borbi. Pretresno vijeće smatra da je ta teorija potpuno spekulativne prirode i da stoga nije dovoljno pouzdana da bi pobila činjenicu o kojoj je presuđeno broj 2283.

1943. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 26. juna 1994., Sanela Muratović, stara 16 godina, gađana, pogođena i ranjena s udaljenosti od 200 metara, iz Zavoda za slijepe, gdje su bili položaji 1. bataljona Iliždanske brigade SRK-a.⁸²⁴⁷ Na osnovu toga što je hitac ispaljen s položaja SRK-a, Pretresno vijeće zaključuje da je Sanelu Muratović pogodio pripadnik SRK-a. Žrtva je na sebi imala civilnu odjeću i pogođena je dok je s prijateljicom išla kući. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

⁸²⁴² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2280.

⁸²⁴³ D453 (Mile Sladoje, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 31.

⁸²⁴⁴ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 170-173, 178, 282; Mile Poparić, T. 40494, 40710-40712.

⁸²⁴⁵ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 174-176, 178, 283; Mile Poparić, T. 40489, 40494, 40684-40685, 40709-40710, 40712-40718.

⁸²⁴⁶ V. Mile Poparić, T. 40712-40713.

⁸²⁴⁷ U svjetlu zaključka da je Sanela Muratović gađana (koji se zasniva na činjenici o kojoj je presuđeno), nebitno je da li je u blizini bilo vojnika ABiH.

5.2.6 Incident 11 iz Priloga F Optužnici

1944. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ranjavanje iz vatrenog oružja Alme Ćutune, stare 43 godine, koja je 8. oktobra 1994. pogođena u desnu butinu dok se vozila tramvajem u Ulici Zmaja od Bosne.⁸²⁴⁸ Odbrana je, oslanjajući se uglavnom na Poparićevo svjedočenje, iznijela argument da je ABiH otvorila vatru na tramvaj.⁸²⁴⁹ Incident 11 iz Priloga F Optužnici ograničen je na ranjavanje Alme Ćutune 8. oktobra 1994. Međutim, Optužnica nije ograničena samo na incidente iz priloga Optužnici.⁸²⁵⁰ Shodno tome, Pretresno vijeće je razmotrilo činjenice o kojima je presuđeno i dokaze o druga dva otvaranja vatre, u isto vrijeme i na istom mjestu. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom. Vijeću su predočeni i dokazi koje su iznijeli **svjedokinja RM-112**, bosanska Muslimanka koja je od aprila 1992. živjela u Sarajevu;⁸²⁵¹ **Patrick van der Weijden**, stručnjak za snajpersko djelovanje;⁸²⁵² kao i dokumentarni dokazi, i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁸²⁵³ Pretresnom vijeću su predočeni i dokazi koje su iznijeli **Michael Rose**, koji je od 5. januara 1994. do 23. januara 1995. bio komandant UNPROFOR-a,⁸²⁵⁴ i **Mile Poparić**, stručnjak za naoružanje i vojnu opremu.⁸²⁵⁵

1945. Dana 8. oktobra 1994., jedan tramvaj je pogođen vatrom iz mitraljeza na krivini u obliku slova S u Ulici Zmaja od Bosne, a Alma Ćutuna je pogođena i teško ranjena u desnu butinu.⁸²⁵⁶ Tramvaj je bio pun i vatra je na njega otvorena dok se približavao Filozofskom fakultetu.⁸²⁵⁷ Na snazi je bio prekid vatre i na tom području

⁸²⁴⁸ Optužnica, par. 15-17, 76, 81, incident 11 iz Priloga F Optužnici. Iako se u tekstu incidenta 11 iz Priloga F Optužnici ne navodi konkretno da je žrtva pogođena iz vatrenog oružja, Pretresno vijeće smatra da ta optužba to podrazumijeva, budući da je incident uključen u Prilog F kao jedan od primjera incidenata snajperskog djelovanja.

⁸²⁴⁹ Završni podnesak odbrane, par. 2173-2187.

⁸²⁵⁰ Za više o ovom pitanju, v. Dodatak B.

⁸²⁵¹ P1948 (Svjedokinja RM-112, izjave svjedoka), izjava iz 2006., par. 5, izjava iz 1996., str. 1-2.

⁸²⁵² Patrick van der Weijden, T. 6463.

⁸²⁵³ **Svjedokinja RM-112:** P1948 (Svjedokinja RM-112, izjave svjedoka), izjava iz 2006., par. 8-10, izjava iz 1996., str. 2-3; P1949 (Svjedokinja RM-112, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 22. januar 2007.), str. 824, 826-828, 832. **Patrick van der Weijden:** P1130 (Patrick van der Weijden, izvještaj svjedoka), str. 40, 42, 46-48. **Dokumentarni dokazi:** P493 (Službeni izvještaj MUP-a Sarajeva, 10. oktobar 1994.), str. 1-2; P670 (Izvještaj UNPROFOR-a, oktobar 1994.), str. 2, 5-6; P1952 (Otpusno pismo iz bolnice), str. 1.

⁸²⁵⁴ P736 (Michael Rose, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 5, 195; Michael Rose, T. 6839.

⁸²⁵⁵ D1330 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o snajperskom djelovanju, 25. april 2014.), str. 1.

⁸²⁵⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenice br. 2302, 2304. Pretresno vijeće smatra da se naziv Ulice *Zmaja od Bosne* odnosi na ulicu koja se pod tim imenom navodi u Optužnici.

⁸²⁵⁷ P1948 (Svjedokinja RM-112, izjave svjedoka), izjava iz 2006., par. 8, izjava iz 1996., str. 2; P1949 (Svjedokinja RM-112, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 22. januar 2007.), str. 826-828.

tada nije bilo vojnih vozila ni vojne opreme.⁸²⁵⁸ Još dva snajperska incidenta dogodila su se na istom području u razmaku od nekoliko minuta.⁸²⁵⁹ Dvije-tri minute nakon što je pogođen taj tramvaj, još jedan tramvaj, koji se kretao na potezu između Filozofskog fakulteta i Muzeja, pogođen je rafalnom paljbom, uslijed čega je nekoliko putnika ranjeno.⁸²⁶⁰ Ubrzo nakon što je otvorena vatra na drugi tramvaj, pogođeno je i ranjeno četvero djece u dobi od 12 do 14 godina dok su pretrčavala to područje u blizini Filozofskog fakulteta i zgrade Izvršnog vijeća.⁸²⁶¹ Ukupno je povrijeđeno jedanaest osoba.⁸²⁶² Nedžad Hadžibajrić je umro od prostrijelne rane na desnoj strani glave.⁸²⁶³ Prilikom uviđaja, istražni tim je na mjestu događaja zatekao dva nepokretna tramvaja s oštećenjima i tragovima pucnjave, a u njihovoj unutrašnjosti su bile mrlje krvi i polomljeno staklo.⁸²⁶⁴ Hici su ispaljeni iz pravca zgrade "Metalke", koju je držao SRK. Hice je ispalio pripadnik SRK-a.⁸²⁶⁵ Vidljivost je tog dana bila dovoljna da snajperista u zgradi "Metalke" identifikuje i gađa tramvaj koji je prolazio kroz krivinu u obliku slova S.⁸²⁶⁶

1946. Prvo otvaranje vatre čuli su pripadnici UNPROFOR-a na terenu.⁸²⁶⁷ Rafal je bio veoma glasan i činilo se da je došao iz velike blizine.⁸²⁶⁸ Kasnije su istražitelji na terenu koristeći antene utvrdili da je, u sva tri slučaja otvaranja vatre, vatra došla iz "smjerova [koji] se poklapaju u upućivanju prema smjeru kuće 14", koja se nalazila na srpskoj teritoriji. Istražitelji su stavili vrh antene u svaki od šest svježih tragova metaka na zemlji u blizini mjesta udara.⁸²⁶⁹ **Patrick van der Weijden** je primijetio da lokacija koju je naveo UNPROFOR nije tačna.⁸²⁷⁰ Odatle nije postojala linija nišanja ka mjestu incidenta jer su se između nalazile zgrade. Pored toga, lokacija koja se sugerije

⁸²⁵⁸ P1948 (Svjedokinja RM-112, izjave svjedoka), izjava iz 2006., par. 9, izjava iz 1996., str. 2; P1949 (Svjedokinja RM-112, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 22. januar 2007.), str. 827.

⁸²⁵⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2297.

⁸²⁶⁰ P493 (Službeni izvještaj MUP-a Sarajevo, 10. oktobar 1994.), str. 2.

⁸²⁶¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2300.

⁸²⁶² P493 (Službeni izvještaj MUP-a Sarajevo, 10. oktobar 1994.), str. 2-4. V. takođe P736 (Michael Rose, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 156; P771 (Telegram UN-a u vezi s razgovorom o snajperskom incidentu, 11. oktobar 1994.).

⁸²⁶³ P493 (Službeni izvještaj MUP-a Sarajevo, 10. oktobar 1994.), str. 3. V. takođe P736 (Michael Rose, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 156; P771 (Telegram UN-a u vezi s razgovorom o snajperskom incidentu, 11. oktobar 1994.).

⁸²⁶⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2299.

⁸²⁶⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2303.

⁸²⁶⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2302.

⁸²⁶⁷ P670 (Izvještaj UNPROFOR-a, oktobar 1994.), str. 2, 5-6.

⁸²⁶⁸ P670 (Izvještaj UNPROFOR-a, oktobar 1994.), str. 6.

⁸²⁶⁹ P670 (Izvještaj UNPROFOR-a, oktobar 1994.), str. 3, 6-7.

⁸²⁷⁰ P1130 (Patrick van der Weijden, izvještaj svjedoka), str. 41, 46-47; Patrick van der Weijden, T. 6473-6474.

udaljena je više od 600 metara od mjesta incidenta. Prema riječima van der Weijdena, "[v]eoma glasan prasak paljbe s te razdaljine izgubio se, pa ono što se čulo mora da je uglavnom bio zvuk metaka koji su se kretali nadzvučnom brzinom, a to je izrazito specifičan zvuk". Pošto je zgrada "Metalke" udaljena 290 metara od krivine u obliku slova S, pripadnici UNPROFOR-a na terenu vjerovatno bi bili čuli veoma "glasnan" zvuk hica.⁸²⁷¹ Prema izvještaju UNPROFOR-a, prilikom otvaranja vatre na ta dva tramvaja ranjeno je ukupno šest osoba.⁸²⁷²

1947. **Michael Rose** je u svom svjedočenju izjavio da su Srbi na ta dva tramvaja pucali s položaja na Jevrejskom groblju.⁸²⁷³ Prema izvještaju sa sastanka UNPROFOR-a i Mladića od 10. oktobra 1994., UNPROFOR je osudio incident od 8. oktobra 1994. u kojem je otvorena vatra na tramvaj u Sarajevu. Mladić je odgovorio da Srbi nisu umiješani i tvrdio da je vatra otvorena iz hotela "Holiday Inn", to jest s bosanske strane, i da je sve to "scenarij" koji je sačinila druga strana. Dodao je i da Rose ne bi trebalo da nasjeda na "muslimansku propagandu".⁸²⁷⁴

1948. **Mile Poparić** je u svom svjedočenju, na osnovu analize izjava i drugih dokaza, izjavio da su oba tramvaja pogođena kad su se nalazila na mjestu do kojeg nije postojala linija nišanja s položaja VRS-a.⁸²⁷⁵ Poparić je zaključio da su tramvaji pogođeni sa zgrade Izvršnog vijeća, koja je bila pod kontrolom ABiH.⁸²⁷⁶

1949. U vezi s mjestom otvaranja vatre, Pretresno vijeće napominje da postoji razlika između činjenica o kojima je presuđeno i nekih dokaza. Mjesto otvaranja vatre moglo bi biti važan element za utvrđivanje kojoj je strani pripadao počinitelj. Prema činjenicama o kojima je presuđeno, hica je iz pravca zgrade "Metalke" ispalio pripadnik SRK-a. Prema izvještaju UNPROFOR-a, hici su ispaljeni iz "kuće 14". Rose je u svom svjedočenju izjavio da su hici došli s Jevrejskog groblja. Mladić je tvrdio da su ispaljeni iz "Holiday Inn-a". Poparić je u svom svjedočenju izjavio da s položaja VRS-a nije postojala linija nišanja i da je hica ispalila ABiH.

⁸²⁷¹ P1130 (Patrick van der Weijden, izvještaj svjedoka), str. 47.

⁸²⁷² P670 (Izvještaj UNPROFOR-a, oktobar 1994.), str. 5.

⁸²⁷³ P736 (Michael Rose, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 156; P771 (Telegram UN-a u vezi s razgovorom o snajperskom incidentu, 11. oktobar 1994.); P784 (Insert iz video-snimka generala Rosea i generala Gobillarda kako obilaze mjesto incidenta otvaranja snajperske vatre na tramvaj).

⁸²⁷⁴ P16 (Izvještaj UNPROFOR-a, 10. oktobar 1994.), str. 2.

⁸²⁷⁵ D1330 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o snajperskom djelovanju, 25. april 2014.), str. 208, 286; Mile Poparić, T. 40496-40497.

⁸²⁷⁶ Mile Poparić, T. 40497, 40510-40511, 40802.

1950. Nema naznaka o tome na osnovu čega je Rose zaključio da su hici došli s Jevrejskog groblja niti o tome kako je Mladić, kako stoji u izvještaju, zaključio da su došli iz "Holiday Inna". Pretresno vijeće konstatuje da ni Roseovo svjedočenje ni Mladićeva izjava navedena u izvještaju nisu dovoljno pouzdani da bi pobili činjenice o kojima je presuđeno u tom pogledu.

1951. U vezi s izvještajem UNPROFOR-a, Pretresno vijeće napominje da je UNPROFOR bio prisutan na licu mjesta na koje je otvorena vatra. Međutim, pri utvrđivanju mjesta otvaranja vatre UNPROFOR nije koristio vlastita zapažanja već je primijenio test u okviru kojeg je koristio antene. Pretresno vijeće je razmotrilo UNPROFOR-ov opis ove metode za utvrđivanje mjesta otvaranja vatre i tačnu formulaciju dobijenih rezultata. Pretresno vijeće se nije uvjerilo da ova metoda može dati tako precizne podatke o mjestu otvaranja vatre kakvi su oni koje je iznio UNPROFOR. Pretresno vijeće prihvata da test s antenama nije precizan, te konstatuje da izvještaj UNPROFOR-a nije dovoljno pouzdan da bi se njime pobila činjenica o kojoj je presuđeno, odnosno da su hici ispaljeni iz *pravca* zgrade "Metalke".

1952. Poparićevi zaključci uglavnom se temelje na analizi sljedećeg: (i) mjesta na kojem se nalazilo slomljeno staklo prozora tramvaja, (ii) ugla ulaznih rana jedne žrtve i (iii) oblika stuba prašine prouzrokovanog mecima, koji se vidi na video-snimku.⁸²⁷⁷ U vezi sa stavkom (i), Poparić je pretpostavio da se tramvaj zaustavio odmah nakon što je pogođen, uz argument da se "verovatno [vozač tramvaja] uplašio i instinktivno [...] odmah stao".⁸²⁷⁸ U vezi sa stavkom (ii), Poparić je iznio argument da je jedan civil pogođen u usnu i da mu je metak završio u ramenu, i sugerisao da to mora da znači da je upadni ugao metka bio vrlo veliki. U vezi sa stavkom (iii), Poparić je rekao da oblik stuba prašine ukazuje na pucanj s male udaljenosti i pod velikim uglom.⁸²⁷⁹ Pretresno vijeće smatra da je Poparić do ovog zaključka došao na osnovu više vlastitih pretpostavki koje su takve da se samo taj njegov zaključak čini razumnim. Kad je riječ o stavki (i), Poparić je prihvatio da se staklo može razbiti i kasnije, a ne samo pri samom udaru i nije pružio uvjerljivo objašnjenje zašto su se prozori tramvaja u ovom incidentu morali razbiti pri samom udaru.⁸²⁸⁰ Kad je riječ o stavki (ii), Poparić, po svemu sudeći, nije uzeo u obzir mogućnost rikošeta i čini se da je pretpostavio da je žrtva držala glavu

⁸²⁷⁷ Mile Poparić, T. 40802-40803.

⁸²⁷⁸ Mile Poparić, T. 40506.

⁸²⁷⁹ Mile Poparić, T. 40511.

⁸²⁸⁰ Mile Poparić, T. 40806-40808. Na pitanje zašto se staklo u ovom slučaju odmah razbilo, svjedok je odgovorio da je to zato što je "staklo dole, pored tramvaja".

uspravno kad je pogođena. Poparić je potvrdio da bi drugačiji položaj žrtve uticao na njegov zaključak i nije pružio uvjerljivo objašnjenje zašto je žrtva morala stajati uspravno.⁸²⁸¹ Kad je riječ o stavki (iii), čini se da Poparić nije uzeo u obzir druge faktore koji su mogli uticati na stub prašine, kao što su vjetar ili sastav zemljišta. U tim okolnostima, Pretresno vijeće zaključuje da Poparićevo svjedočenje o mjestu otvaranja vatre nije dovoljno pouzdano da bi pobilo činjenice o kojima je presuđeno u vezi s ovim.

1953. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 8. oktobra 1994. pripadnik SRK-a iz pravca zgrade "Metalke" ustrijelio i teško ranio Almu Ćutunu dok se vozila u tramvaju punom putnika, koji se kretao Ulicom Zmaja od Bosne. Taj hitac bio je jedan od više hitaca koji su pogodili još jedan tramvaj i četvoro djece koja su trčala na tom području. Ranjeno je ukupno jedanaest osoba, a jedna je poginula.⁸²⁸² Vatra je otvorena dok je na snazi bio prekid vatre, a u blizini mjesta incidenta u to vrijeme nije bilo vojnih vozila ni vojne opreme, osim onih koji su pripadali UNPROFOR-u. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ove incidente u vezi s tačkama 5, 6, 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

5.2.7 Incident 12 iz Priloga F Optužnici

1954. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za otvaranje vatre na Dženanu Sokolović, staru 31 godinu, i njenog sedmogodišnjeg sina Nermina Divovića, dok su 18. novembra 1994. išli Ulicom Zmaja od Bosne. Dženana Sokolović je ranjena u stomak, a metak joj je prošao kroz tijelo i pogodio njenog sina u glavu, usmrтивši ga. Njih dvoje su se vraćali kući s Hrasnog, gdje su prethodnog dana otišli po drva za ogrjev.⁸²⁸³ Odbrana tvrdi da su dokazi protivrječni i da nisu uvjerljivi, i sugeriše da vatru nije otvorio SRK.⁸²⁸⁴ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom. Vijeću su predloženi i dokazi koje su iznijeli **Dženana Sokolović**, bosanska Muslimanka iz Sarajeva,⁸²⁸⁵ **Šefik Bešlić**, bosanski Musliman, ljekar i hirurg koji je od 1980. do 2004. bio šef klinike za

⁸²⁸¹ Mile Poparić, T. 40815-40819.

⁸²⁸² U vezi s brojem ranjenih, Pretresno vijeće je zvanični izvještaj MUP-a (P493) smatralo pouzdanijim od izvještaja UNPROFOR-a (P670), budući da se u ovom prvom navode imena svih ranjenih.

⁸²⁸³ Optužnica, par. 15-17, 76, 81, incident 12 iz Priloga F Optužnici.

⁸²⁸⁴ Završni podnesak odbrane, par. 2189-2198.

⁸²⁸⁵ P1909 (Dženana Sokolović, izjava svjedoka, 14. novembar 1995.), str. 1-2; P1910 (Dženana Sokolović, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 22. januar 2007.), str. 763.

abdominalnu hirurgiju u bolnici Koševo u Sarajevu,⁸²⁸⁶ kao i dokumentarni dokazi, i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁸²⁸⁷ Vijeću su predloženi i dokazi koje su iznijeli **John Jordan**, koji je od 1992. do 1995. radio u vatrogasnoj službi u Sarajevu kao dobrovoljac;⁸²⁸⁸ **Patrick van der Weijden**, stručnjak za snajpersko djelovanje;⁸²⁸⁹ **Barry Hogan**, istražitelj Tužilaštva;⁸²⁹⁰ i **Mile Poparić**, stručnjak za naoružanje i vojnu opremu.⁸²⁹¹

1955. Dana 18. novembra 1994., Dženana Sokolović se vraćala svojoj kući na Bistriku iz Hrasnog u Sarajevu. Išla je desnom stranom puta, njen sedmogodišnji sin Nermin Divović bio je pored nje, dok je osmogodišnja kćerka bila nedaleko od njih.⁸²⁹² Na raskrsnici Ulica Zmaja od Bosne, koja se ranije zvala Ulica Vojvode Putnika, i Franje Račkog, blizu "Holiday Inna", začula je pucnje i vidjela da joj je sin odmah pao.⁸²⁹³ Pogođena je u desnu stranu tijela, metak joj je prošao kroz stomak i izašao s lijeve strane, nastavljajući putanju tako što je njenom sinu prošao kroz glavu.⁸²⁹⁴ Dženana Sokolović je teško ranjena, a njen sin je poginuo.⁸²⁹⁵ Izjavila je da je pucano s Grbavice, koju su držali "četnici".⁸²⁹⁶ Prema dosjeu o kriminalističkoj istrazi od 18. novembra 1994., uvrštenom u dokaze kao P951, pucanj je došao iz pravca zgrade "Metalke", koja se nalazi u tom naselju.⁸²⁹⁷ Prema jednoj činjenici o kojoj je presuđeno, hitac je ispalio pripadnik SRK-a.⁸²⁹⁸ Koliko je **Dženani Sokolović** poznato, tamo nije

⁸²⁸⁶ P2609 (Šefik Bešlić, izjava svjedoka, 30. januar 2007.), str. 1, par. 1; P2610 (Šefik Bešlić, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 3. april 2007.), str. 4416-4418.

⁸²⁸⁷ **Dženana Sokolović**: P1909 (Dženana Sokolović, izjava svjedoka, 14. novembar 1995.), str. 2; P1910 (Dženana Sokolović, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 22. januar 2007.), str. 797-798, 812.

Šefik Bešlić: P2609 (Šefik Bešlić, izjava svjedoka, 30. januar 2007.), par. 2-5; P2610 (Šefik Bešlić, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 3. april 2007.), str. 4418-4419, 4421-4423, 4425, 4428-4429, 4436. **Dokumentarni dokazi**: P951 (Dosje o krivičnoj istrazi, 18. novembar 1994.), str. 1-3, 5, 14.

⁸²⁸⁸ P126 (John Jordan, izjava svjedoka, 24. avgust 2006.), par. 2, 4-6; John Jordan, T. 1762.

⁸²⁸⁹ Patrick van der Weijden, T. 6463.

⁸²⁹⁰ P2379 (Barry Hogan, transkript iz predmeta *Karadžić*, 3. februar 2011.), str. 11192; Barry Hogan, T. 17489, 17492.

⁸²⁹¹ D1330 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o snajperskom djelovanju, 25. april 2014.), str. 1.

⁸²⁹² P1909 (Dženana Sokolović, izjava svjedoka, 14. novembar 1995.), str. 2; P1910 (Dženana Sokolović, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 22. januar 2007.), str. 763, 766, 773-774, 784-785; P1912 (Fotografija Sarajeva u boji).

⁸²⁹³ P1909 (Dženana Sokolović, izjava svjedoka, 14. novembar 1995.), str. 2; P1910 (Dženana Sokolović, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 22. januar 2007.), str. 766; P951 (Dosje o krivičnoj istrazi, 18. novembar 1994.), str. 1, 3, 10-13.

⁸²⁹⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2317.

⁸²⁹⁵ P1909 (Dženana Sokolović, izjava svjedoka, 14. novembar 1995.), str. 2; P1910 (Dženana Sokolović, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 22. januar 2007.), str. 763, 779-780; P951 (Dosje o krivičnoj istrazi, 18. novembar 1994.), str. 1-4, 9; P1911 (Fotografija ustrijeljenog djeteta); P6478 (Obdukcioni izvještaj za Nermina Divovića, 16. mart 1995.).

⁸²⁹⁶ P1909 (Dženana Sokolović, izjava svjedoka, 14. novembar 1995.), str. 2.

⁸²⁹⁷ P951 (Dosje o krivičnoj istrazi, 18. novembar 1994.), str. 1, 3, 10-13.

⁸²⁹⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2319.

bilo vojnika, nije bilo borbi i ona je pretpostavljala da je na snazi primirje jer je na ulicama bilo i drugih ljudi i tramvaji su vozili.⁸²⁹⁹ U dojseu o kriminalističkoj istrazi se takođe navodi da u vrijeme incidenta na tom području nije bilo borbenih dejstava ni vojnih formacija ABiH, da je raskrnicu obezbjeđivao UNPROFOR i da je to jedna od malobrojnih raskrznica kojom su se građani mogli kretati, uz veliki rizik.⁸³⁰⁰ Tog dana nije bilo magle, a na drveću je bilo malo lišća.⁸³⁰¹ **John Jordan** je u svom svjedočenju izjavio da su neki od vatrogasaca iz njegovog NVO-a "*Global Operation Fire Rescue Services*" bili na licu mjesta u vrijeme incidenta i da su onih dana kad je vrijeme bilo lijepo bili često raspoređeni na toj lokaciji zbog intenzivnijeg snajperskog djelovanja.⁸³⁰² **Patrick van der Weijden** je u svom svjedočenju izjavio da se iz zgrade "Metalke" u naselju Grbavica pružala direktna linija nišanja ka mjestu gdje su žrtve pogođene.⁸³⁰³ **Barry Hogan** je to potvrdio.⁸³⁰⁴ Prema riječima Van der Weijdena, iz zgrade "Metalke" se na 320 metara udaljenosti golim okom moglo vidjeti da žrtva i njeno dvoje djece nisu borci.⁸³⁰⁵

1956. **Mile Poparić** je u svom svjedočenju izjavio da je, s obzirom na njegovu procjenu visine žrtava, koju je utvrdio analizom dokaza, i s obzirom na ulaznu ranu Nermina Divovića, nemoguće zaključiti da su žrtve pogođene istim hicem.⁸³⁰⁶ On je dalje izjavio da je, na osnovu svog tumačenja dokaza vezanih za putanju metka, uključujući audio-vizuelne dokaze i fotografije i na osnovu toga što nije izvjesno da li je žrtve pogodio jedan ili više projektila, zaključio da je moguće da je hitac ispaljen sa suprotne strane u odnosu na zgradu "Metalke".⁸³⁰⁷

1957. Pretresno vijeće je razmotrilo činjenice o kojima je presuđeno br. 2317 i 2319, shodno kojima su žrtve pogođene istim projektilom, ispaljenim s Grbavice. Vijeće je uzelo u obzir i Poparićevo svjedočenje o broju projektila i smjeru vatre. Pretresno vijeće primjećuje da Poparić izvodi zaključke na osnovu ustanovljenih nedosljednosti u

⁸²⁹⁹ P1909 (Dženana Sokolović, izjava svjedoka, 14. novembar 1995.), str. 2; P1910 (Dženana Sokolović, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 22. januar 2007.), str. 766, 810.

⁸³⁰⁰ P951 (Došje o krivičnoj istrazi, 18. novembar 1994.), str. 2-3, 11.

⁸³⁰¹ P1910 (Dženana Sokolović, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 22. januar 2007.), str. 773.

⁸³⁰² P126 (John Jordan, izjava svjedoka, 24. avgust 2006.), par. 2, 12; John Jordan, T. 1777; P127 (*World & Nation report*); P136 (Video-snimak incidenta 12 iz Priloga F Optužnici).

⁸³⁰³ P1130 (Patrick van der Weijden, izvještaj svjedoka), str. 53.

⁸³⁰⁴ Barry Hogan, T. 17777-17778; P2401 (Fotografija s oznakama).

⁸³⁰⁵ P1130 (Patrick van der Weijden, izvještaj svjedoka), str. 54.

⁸³⁰⁶ D1330 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o snajperskom djelovanju, 25. april 2014.), str. 215-217, 223-225, 288-290; Mile Poparić, T. 40527-40528, 40533-40535.

⁸³⁰⁷ D1330 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o snajperskom djelovanju, 25. april 2014.), str. 211-213, 217, 223-225, 288-290; Mile Poparić, T. 40536.

dokazima i vlastitih pretpostavki. Izvođenje zaključaka iz dokaza nije u domenu Poparićeve stručnosti. Shodno tome, Pretresno vijeće smatra da zaključci ovog svjedoka nisu dovoljno utemeljeni. Prema tome, Pretresno vijeće konstatuje da su zaključci ovog svjedoka o broju projektila i smjeru vatre nedovoljno pouzdani da bi se njima pobile činjenice o kojima je presuđeno 2317 i 2319.

1958. U vezi s argumentom odbrane o protivrječnostima u dokazima, Pretresno vijeće napominje da se zaključak o pripadnosti počinioca temelji isključivo na činjenicama o kojima je presuđeno. Odbrana nije predočila pouzdane dokaze kojima se pobija ova činjenica. Shodno tome, eventualne nedosljednosti u dokazima, o kojima govori odbrana, ne utiču na zaključke Pretresnog vijeća s ovim u vezi. S obzirom na te okolnosti, Pretresno vijeće neće dalje razmatrati argumente odbrane.

1959. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 18. novembra 1994., pripadnik SRK-a pogodio i ranio Dženanu Sokolović, bosansku Muslimanku, jednim metkom koji joj je prošao kroz stomak i pogodio njenog sedmogodišnjeg sina Nermina Divovića u glavu, usmrivši ga, dok su išli kući Ulicom Zmaja od Bosne. U blizini je bila i njena osmogodišnja kćerka. U vrijeme i na mjestu incidenta nije bilo borbi, a u neposrednoj blizini nije bilo vojnog osoblja niti opreme. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 5, 6, 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

5.2.8 Incident 13 iz Priloga F Optužnici

1960. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ranjavanje iz vatrenog oružja Afeze Karačić, stare 31 godinu, i Sabine Šabanić, stare 26 godina, koje su 23. novembra 1994. obje pogođene u desno rame kad je na tramvaj u kojem su se nalazile otvorena vatra u Ulici Zmaja od Bosne, između Tehničke škole i kasarne "Maršal Tito".⁸³⁰⁸ Odbrana je iznijela argument da su dokazi o tramvaju kojim su se žrtve vozile protivrječni i da nisu uvjerljivi kad je riječ mjestu otvaranja vatre, i isključila je mogućnost da je za to odgovoran SRK.⁸³⁰⁹ Incident 13 iz Priloga F Optužnici ograničen je na otvaranje vatre 23. novembra 1994. na tramvaj broj 263. Međutim, Optužnica nije ograničena samo na incidente iz priloga Optužnici.⁸³¹⁰ Shodno tome, Pretresno vijeće je

⁸³⁰⁸ Optužnica, par. 15-17, 76, 81, incident 13 iz Priloga F Optužnici.

⁸³⁰⁹ Završni podnesak odbrane, par. 2201-2216.

⁸³¹⁰ Za više o ovom pitanju, v. Dodatak B.

takođe razmotrilo dokaze u vezi s otvaranjem vatre na tramvaj broj 238, ubrzo nakon što je otvorena vatra na prvi tramvaj. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s prvim otvaranjem vatre. Pored toga, Vijeću su predočeni dokazi koje su iznijeli **Sabina Šabanić**, bosanska Muslimanka iz Sarajeva;⁸³¹¹ **Dragan Mioković**, bosanski Srbin koji je od 1993. radio u CSB-u Sarajevo kao policijski inspektor;⁸³¹² **Mirza Sabljica**, mašinski inženjer specijalizovan za balistiku i mehaničke tragove, koji je od juna 1993. do jula 1996. radio u odjeljenju za kriminalističku forenziku MUP-a Bosne i Hercegovine;⁸³¹³ **Patrick van der Weijden**, stručnjak za snajpersko djelovanje;⁸³¹⁴ i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁸³¹⁵ Vijeću su predočeni i dokazi koje je iznio **Mile Poparić**, stručnjak za naoružanje i vojnu opremu.⁸³¹⁶

1961. Dana 23. novembra 1994., pogođen je tramvaj na raskrsnici ispred "Holiday Inna", ili ubrzo nakon toga, ispred kasarne "Maršal Tito", između dva muzeja.⁸³¹⁷ Sabina Šabanić i Afeza Karačić, koje su bile u tramvaju, zadobile su teške povrede.⁸³¹⁸ **Sabina Šabanić** je izjavila da je zavladao panika i da je oko nje bilo mnogo ljudi koji su obilno krvarili.⁸³¹⁹ Putnici nisu mogli odmah izaći iz tramvaja pa su polijegali na pod, a vozač je nastavio da vozi dok nije stigao do sigurnijeg mjesta, kod

⁸³¹¹ P1913 (Sabina Šabanić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. novembra 1995., str. 1-2, izjava svjedoka od 22. maja 2006., str. 1, par. 7.

⁸³¹² P609 (Dragan Mioković, izjava svjedoka, 14. novembar 1995.), str. 1, par. 2; P610 (Dragan Mioković, izjava svjedoka, 25. februar 1996.), str. 1, par. 1; Dragan Mioković, T. 5957, 5997-6000.

⁸³¹³ P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 1-3; Mirza Sabljica, T. 8039-8040, 8047.

⁸³¹⁴ Patrick van der Weijden, T. 6463.

⁸³¹⁵ **Sabina Šabanić**: P1913 (Sabina Šabanić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. novembra 1995., izjava svjedoka od 22. maja 2006., dodatak izjavi svjedoka iz 1995. i 2006. od 24. aprila 2010.; P1914 (Sabina Šabanić, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 2. februar 2007.), str. 1450. **Dragan Mioković**: Dragan Mioković, T. 5973-5977, 6042-6045; P614 (Izveštaj CSB-a Sarajevo u vezi s otvaranjem vatre na tramvaj u ulici Zmaja od Bosne, 24. novembar 1994.); P615 (Foto-dokumentacija MUP-a Bosne i Hercegovine u vezi s otvaranjem vatre na tramvaj u ulici Zmaja od Bosne, 23. novembar 1994.); P616 (Foto-dokumentacija MUP-a Bosne i Hercegovine u vezi s otvaranjem vatre na tramvaj u ulici Zmaja od Bosne, 23. novembar 1994.); P617 (Izveštaj CSB-a Sarajevo o kriminalističkoj istrazi u vezi s otvaranjem vatre na tramvaj u ulici Zmaja od Bosne, 28. novembar 1994.); P618 (Izveštaj SJB-a Centar o kriminalističkoj istrazi u vezi s otvaranjem vatre na tramvaj u ulici Zmaja od Bosne, 24. novembar 1994.); P619 (Službena zabilješka CSB-a Sarajevo u vezi s otvaranjem vatre na tramvaj u ulici Zmaja od Bosne, 15. decembar 1994.). **Mirza Sabljica**: P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 60-61, 63, 67, 69, 71-72; Mirza Sabljica, T. 8065-8066. **Patrick van der Weijden**: P1130 (Patrick van der Weijden, izvještaj svjedoka), str. 56-57.

⁸³¹⁶ D1330 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o snajperskom djelovanju, 25. april 2014.), str. 1.

⁸³¹⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2334.

⁸³¹⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2336.

⁸³¹⁹ P1913 (Sabina Šabanić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. novembra 1995., str. 2; P1914 (Sabina Šabanić, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 2. februar 2007.), str. 1448-1450; P1915 (Fotografija, s oznakama koje je unijela Sabina Šabanić).

kasarne "Maršal Tito" u blizini Muzeja, gdje su se putnici mogli iskrcati.⁸³²⁰ Kad je izašla iz tramvaja, Sabina Šabanić je osjetila nesvjesticu i bol, te je shvatila da je pogođena.⁸³²¹ Metak joj je ušao u rame s prednje strane i izašao sa stražnje strane, ne pogodivši kost. Vojnici UNPROFOR-a su je odvezli u bolnicu Koševo, odakle je prebačena na traumatološku kliniku bolnice Koševo, gdje je operisana i tamo je ostala četiri dana. Zbog tog ranjavanja ostala je 50 posto invalid.⁸³²² Afeza Karačić zadobila je prijelom nadlaktice i primljena je u Traumatološku kliniku bolnice Koševo.⁸³²³ Prema riječima Sabine Šabanić, tramvaji su saobraćali samo kad je na snazi bio prekid vatre, i putnici su bili isključivo civili, mahom žene, a ona nije vidjela da je iko u tramvaju broj 263 nosio oružje.⁸³²⁴ Vidljivost je bila dobra.⁸³²⁵ Vatra je otvorena ili iz jednog od nebodera u Lenjinovoj ulici ili iz zgrade "Metalke", što su lokacije koje je držao SRK.⁸³²⁶ Obje lokacije su na Grbavici.⁸³²⁷ Hice je ispalio pripadnik SRK-a.⁸³²⁸ **Dragan Mioković** je precizirao da je vatra dvaput otvorena s područja Grbavice, u opštini Novo Sarajevo, i da je najprije u 15:30 sati pogođen tramvaj broj 263, a zatim u 15:45 sati tramvaj broj 238, u Ulici Zmaja od Bosne, blizu hotela "Holiday Inn", odnosno između Filozofskog fakulteta i Muzeja.⁸³²⁹ U tramvaju broj 238 bili su jedan čovjek i njegova žena, oboje rođeni 1934. godine - on je smrtno ranjen, dok je žena teško ranjena u lijevo rame.⁸³³⁰ Prema riječima svjedoka, u periodu od 1992. do 1995. tramvajima su se vozili uglavnom civili, često stariji ljudi i žene.⁸³³¹

⁸³²⁰ P1913 (Sabina Šabanić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. novembra 1995., str. 2; P1914 (Sabina Šabanić, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 2. februar 2007.), str. 1448, 1450.

⁸³²¹ P1913 (Sabina Šabanić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. novembra 1995., str. 2; P1914 (Sabina Šabanić, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 2. februar 2007.), str. 1450.

⁸³²² P1913 (Sabina Šabanić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. novembra 1995., str. 2, dodatak od 24. aprila 2010. izjavi svjedoka iz 1995.

⁸³²³ P614 (Izveštaj CSB-a Sarajevo u vezi s otvaranjem vatre na tramvaj u ulici Zmaja od Bosne, 24. novembar 1994.), str. 2.

⁸³²⁴ P1913 (Sabina Šabanić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. maja 2006., par. 2, 5.

⁸³²⁵ P1913 (Sabina Šabanić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. maja 2006., par. 4.

⁸³²⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2335.

⁸³²⁷ P3 (Knjiga mapa Sarajeva), str. 6.

⁸³²⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2335.

⁸³²⁹ Dragan Mioković, T. 5973-5977, 6042-6045; P614 (Izveštaj CSB-a Sarajevo u vezi s otvaranjem vatre na tramvaj u ulici Zmaja od Bosne, 24. novembar 1994.); P615 (Foto-dokumentacija MUP-a Bosne i Hercegovine u vezi s otvaranjem vatre na tramvaj u ulici Zmaja od Bosne, 23. novembar 1994.); P616 (Foto-dokumentacija MUP-a Bosne i Hercegovine u vezi s otvaranjem vatre na tramvaj u ulici Zmaja od Bosne, 23. novembar 1994.); P617 (Izveštaj CSB-a Sarajevo o kriminalističkoj istrazi u vezi s otvaranjem vatre na tramvaj u ulici Zmaja od Bosne, 28. novembar 1994.); P618 (Izveštaj SJB-a Centar o kriminalističkoj istrazi u vezi s otvaranjem vatre na tramvaj u ulici Zmaja od Bosne, 24. novembar 1994.); P619 (Službena zabilješka CSB-a Sarajevo u vezi s otvaranjem vatre na tramvaj u ulici Zmaja od Bosne, 15. decembar 1994.).

⁸³³⁰ Dragan Mioković, T. 5973, 6044; P614 (Izveštaj CSB-a Sarajevo u vezi s otvaranjem vatre na tramvaj u ulici Zmaja od Bosne, 24. novembar 1994.); P617 (Izveštaj CSB-a Sarajevo o kriminalističkoj istrazi u vezi s otvaranjem vatre na tramvaj u ulici Zmaja od Bosne, 28. novembar 1994.); P619 (Službena

1962. **Mile Poparić** je u svom svjedočenju izjavio da je prilikom pregleda dokaza ustanovio da su izjave u vezi s mjestom otvaranja vatre protivrječne. Na osnovu vlastite ocjene upadnog ugla, koja se temelji na dokazima o ulaznoj i izlaznoj rani kod Sabine Šabanić i Afeze Karačić, kao i na osnovu neprecizirane visine zgrada s kojih je navodno pucano, Poparić je zaključio da hici nisu mogli biti ispaljeni s položaja VRS-a, već samo s položaja ABiH u zgradi Izvršnog vijeća ili na Golom brdu, na istoku.⁸³³²

1963. Pretresno vijeće napominje da se Poparićevo svjedočenje kosi s činjenicom o kojoj je presuđeno broj 2335 u vezi s pripadnošću počinioca. Poparić je svoje zaključke izveo iz pretpostavljenih protivrječnosti u dokazima i svog pregleda dokaza uopšte (umjesto analize na licu mjesta). S obzirom na domen njegove stručnosti, Pretresno vijeće konstatuje da su svjedokovi zaključci nedovoljno pouzdani da bi se njima pobila činjenica o kojoj je presuđeno broj 2335 u vezi s mjestom otvaranja vatre. U ovom kontekstu, Pretresno vijeće takođe napominje da neće dalje razmatrati argument odbrane u vezi s nedosljednostima u dokazima po pitanju mjesta otvaranja vatre na tramvaj broj 263 budući da se u vezi s tim oslonilo na nepobijenu činjenicu o kojoj je presuđeno, a ne na dokaze.

1964. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 23. novembra 1994. pripadnik SRK-a pucao na tramvaj broj 263, koji se kretao Ulicom Zmaja od Bosne u Sarajevu. Tom prilikom teško su ranjene dvije žene, Afeza Karačić i Sabina Šabanić. Nakon pucnjeva je zavladao panika i mnogo ljudi je obilno krvarilo. Putnici nisu mogli odmah izaći iz tramvaja pa su polijegali na pod, dok je vozač nastavio da vozi dok nije stigao do sigurnijeg mjesta. Ubrzo zatim, u istoj ulici pogođen je i tramvaj broj 238. Jedan čovjek, rođen 1934. godine, smrtno je ranjen, dok je njegova žena, rođena iste godine, teško ranjena. S obzirom na malu udaljenost između tramvaja i ograničeno vrijeme koje je proteklo između ta dva otvaranja vatre, kao i na Miokovićevo svjedočenje da je vatra u oba slučaja otvorena s Grbavice, Pretresno vijeće konstatuje da je vatra koja je otvorena na tramvaje broj 238 i 263 otvorena s istog položaja SRK-a. U vrijeme incidenata na snazi je bio prekid vatre, a vidljivost je bila dobra. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ove incidente u vezi s tačkama 5-6, 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

zabilješka CSB-a Sarajevo u vezi s otvaranjem vatre na tramvaj u ulici Zmaja od Bosne, 15. decembar 1994.).

⁸³³¹ Dragan Mioković, T. 5958.

⁸³³² D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 230-232, 291-292.

5.2.9 Incident 15 iz Priloga F Optužnici

1965. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ranjavanje iz vatrenog oružja Azema Agovića, starog 46 godina, i Alena Gičevića, starog 33 godine, dok su se 3. marta 1995. vozili tramvajem koji se kretao Ulicom Zmaja od Bosne prema istoku i koji se u trenutku incidenta nalazio u blizini "Holiday Inna".⁸³³³ Tužilaštvo je iznijelo argument da su meci ispaljeni s Grbavice, koja je bila pod srpskom kontrolom, tačnije, sa zgrade "Metalke".⁸³³⁴ Odbrana je, na temelju Poparićevog svjedočenja, tvrdila da je nemoguće da je tramvaj pogođen iz pravca zgrade "Metalke" i da je zapravo gađan s teritorije pod kontrolom ABiH.⁸³³⁵ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom. Pored toga, Vijeću su predočeni dokazi koje su iznijeli sam **Alen Gičević**, bosanski Musliman iz Sarajeva,⁸³³⁶ **Dragan Mioković**, bosanski Srbin koji je od 1993. radio u CSB-u Sarajevo kao policijski inspektor;⁸³³⁷ **Zlatko Mededović**, stručnjak za balistiku, koji je od 1978. do 1998. radio u SUP-u Sarajevo;⁸³³⁸ **Patrick van der Weijden**, stručnjak za snajpersko djelovanje,⁸³³⁹ kao i dokumentarni dokazi, i zaključuje da su dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁸³⁴⁰ Pretresnom vijeću su predočeni i dokazi koje je iznio **Mile Poparić**, stručnjak za naoružanje i vojnu opremu.⁸³⁴¹

1966. **Alen Gičević** je izjavio da se 3. marta 1995. oko 12:30 sati vozio tramvajem punim ljudi od Čengić Vile ka Baščaršiji kad je na tramvaj otvorena

⁸³³³ Optužnica, par. 15-17, 76, 81, incident 15 iz Priloga F Optužnici.

⁸³³⁴ Završni podnesak tužilaštva, par. 868.

⁸³³⁵ Završni podnesak odbrane, par. 2219-2222.

⁸³³⁶ P1935 (Alen Gičević, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. novembra 1995., str. 1, izjava svjedoka od 21. aprila 2006., str. 1, par. 4.

⁸³³⁷ P609 (Dragan Mioković, izjava svjedoka, 14. novembar 1995.), str. 1, par. 2; P610 (Dragan Mioković, izjava svjedoka, 25. februar 1996.), str. 1, par. 1; Dragan Mioković, T. 5957, 5997-6000.

⁸³³⁸ P3165 (Zlatko Mededović, izjava svjedoka, 20. novembar 1995.), str. 2; P3166 (Zlatko Mededović, izjava svjedoka, 5. septembar 2000.), str. 1, 3.

⁸³³⁹ Patrick van der Weijden, T. 6463.

⁸³⁴⁰ **Alen Gičević**: P1935 (Alen Gičević, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. novembra 1995., str. 2, izjava svjedoka od 21. aprila 2006., par. 8-9, 11; P1936 (Alen Gičević, transkript iz predmeta *Perišić*, 28. oktobar 2008.), str. 801-802, 811-813; P1938 (Medicinska dokumentacija za Alena Gičevića, 15. novembar 1995.); P1939 (Fotografija Sarajeva, s oznakama koje je unio Alen Gičević). **Dragan Mioković**: Dragan Mioković, T. 5962-5964, 5966, 6023-6027; P612 (Dosje MUP-a Bosne i Hercegovine o krivičnoj istrazi, mart 1995.), str. 1-2, 4-5, 7-9, 11-20, 22-26, 31-32; D109 (Mapa na kojoj se vide mjesta na koja je snajperskim mecima pogođen tramvaj 268). **Zlatko Mededović**: P3165 (Zlatko Mededović, izjava svjedoka, 20. novembar 1995.), str. 3; P3167 (Izvjestaj MUP-a od 10. marta 1995.), str. 2-4. **Patrick van der Weijden**: P1130 (Patrick van der Weijden, izvještaj svjedoka), str. 59-61.

Dokumentarni dokazi: P954 (Bilješke ljekara za Azema Agovića i Alena Gičevića), str. 1-2.

⁸³⁴¹ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvjestaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 1-4.

vatra.⁸³⁴² On i Azem Agović, obojica civili, zadobili su teške povrede tim hicima.⁸³⁴³ Gičević je pogođen iznad desnog koljena.⁸³⁴⁴ Ostao je 15 dana u Državnoj bolnici u Sarajevu i dvaput je operisan radi uklanjanja komadića metka iz koljena.⁸³⁴⁵ Hici su došli s Grbavice, koju je držao SRK, a ispalio ih je pripadnik SRK-a.⁸³⁴⁶ Vidljivost na dan incidenta bila je dovoljna da strijelcu s Grbavice omogući da žrtve identifikuje kao civile.⁸³⁴⁷ Bio je prvi dan Bajrama i tog dana je na snazi bio prekid vatre.⁸³⁴⁸ Prema dosjeu o kriminalističkoj istrazi MUP-a Bosne i Hercegovine, vozač tramvaja je izjavio da na tom mjestu nije bilo nikakvih vojnih formacija osim vozila UNPROFOR-a i vojnika UNPROFOR-a.⁸³⁴⁹ U tom dijelu grada u to vrijeme nije bilo nikakvih vojnih potencijala ni pripadnika ABiH koji su učestvovali u borbenim dejstvima.⁸³⁵⁰ **Gičević** je potvrdio da na tom području nije bilo vojnih ustanova, vozila niti neke druge vojne opreme i da je najbliži vojni objekat bila kasarna "Maršal Tito", udaljena oko 500 metara.⁸³⁵¹

1967. **Mile Poparić** je u svom svjedočenju izjavio da je sjedište na kojem je Azem Agović sjedio kad je tramvaj pogođen postavljeno pod uglom od 45 stepeni u odnosu na osu tramvaja.⁸³⁵² Da bi se nanijela rana kakvu je zadobio Agović, mogući upadni ugao pod kojim je tramvaj pogođen bio je između 8 i 45 stepeni.⁸³⁵³ Na osnovu ugla pod kojim je bilo sjedište i povrede koju je zadobio Agović, Poparić je mogući pravac pod kojim je tramvaj pogođen smanjio na 15 do 30 stepeni, što odgovara lokacijama na teritoriji pod kontrolom ABiH.⁸³⁵⁴ Upadni ugao pod kojim je na tom konkretnom dijelu pruge bilo moguće pogoditi tramvaj sa zgrade "Metalke" iznosi od

⁸³⁴² P1935 (Alen Gičević, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. novembra 1995., str. 2, izjava svjedoka od 21. aprila 2006., par. 8.

⁸³⁴³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenice br. 2345, 2352.

⁸³⁴⁴ P1935 (Alen Gičević, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. novembra 1995., str. 2.

⁸³⁴⁵ P1935 (Alen Gičević, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. novembra 1995., str. 2, izjava svjedoka od 21. aprila 2006., par. 9; P1938 (Medicinska dokumentacija za Alena Gičevića, 15. novembar 1995.).

⁸³⁴⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2351.

⁸³⁴⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2353.

⁸³⁴⁸ P1935 (Alen Gičević, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 21. aprila 2006., par. 6, 8.

⁸³⁴⁹ P612 (Dosje MUP-a Bosne i Hercegovine o krivičnoj istrazi, mart 1995.), str. 24.

⁸³⁵⁰ P612 (Dosje MUP-a Bosne i Hercegovine o krivičnoj istrazi, mart 1995.), str. 31-32.

⁸³⁵¹ P1935 (Alen Gičević, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 15. novembra 1995., str. 2, izjava svjedoka od 21. aprila 2006., par. 11; P1936 (Alen Gičević, transkript iz predmeta *Perišić*, 28. oktobar 2008.), str. 801-802; P1939 (Fotografija Sarajeva s oznakama koje je unio Alen Gičević).

⁸³⁵² D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 240-241, 246, 294.

⁸³⁵³ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 242, 246, 294.

⁸³⁵⁴ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 240-247, 294-295.

80 do 90 stepeni.⁸³⁵⁵ Svjedok je stoga zaključio da je nemoguće da je tramvaj pogođen projektilom ispaljenim sa zgrade "Metalke".⁸³⁵⁶

1968. U vezi s mjestom otvaranja vatre, Pretresno vijeće napominje da je Poparićevo svjedočenje protivvrječno činjenici o kojoj je presuđeno broj 2351. Poparićev zaključak da je vatra otvorena s teritorije pod kontrolom ABiH izveden je iz njegovog tumačenja sljedećeg: (i) gdje se tačno nalazio tramvaj u trenutku kad je otvorena vatra;⁸³⁵⁷ (ii) u kojem je položaju Agović sjedio na tramvajskom sjedištu;⁸³⁵⁸ i (iii) koji su mogući uglovi vatre.⁸³⁵⁹ U vezi sa stavkom (i), Poparić je prihvatio da nema dosljednih dokaza o tome gdje se tramvaj tačno nalazio u vrijeme otvaranja vatre, ali je izvršio veoma konkretne proračune o uglu hitaca. U vezi sa stavkom (ii), Poparić je naprosto pretpostavio u kojem je položaju Agović sjedio u tramvaju i, po svemu sudeći, nije uzeo u obzir mogućnost rikošeta. U vezi sa stavkom (iii), Pretresno vijeće napominje da se Poparićevi konkretni proračuni temelje na nizu nepotkrijepljenih pretpostavki. U tim okolnostima, Pretresno vijeće konstatuje da Poparićevo svjedočenje o mjestu otvaranja vatre nije dovoljno pouzdano da bi pobilo činjenicu o kojoj je presuđeno broj 2351 u vezi s tim.

1969. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 3. marta 1995., oko 12:15 sati, prvog dana Bajrama, pripadnik SRK-a s Grbavice pogodio i ranio civile Azema Agovića i Alena Gičevića, koji su se vozili tramvajem punim ljudi. U vrijeme i na mjestu incidenta nije bilo prisutnosti ABiH. Najbliži vojni objekat nalazio se na oko 500 metara, a vidljivost je na dan incidenta bila dovoljna da strijelcu omogući da žrtve identifikuje kao civile. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

5.2.10 Incident 16 iz Priloga F Optužnici

⁸³⁵⁵ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 240-242, 245-246, 294.

⁸³⁵⁶ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 242, 246, 294-295.

⁸³⁵⁷ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 239-240.

⁸³⁵⁸ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 240-241.

⁸³⁵⁹ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 241-242.

1970. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ranjavanje iz vatrenog oružja četrnaestogodišnjeg Tarika Žunića u ruku dok se on Ulicom Sedrenik, u Sarajevu, 6. marta 1995. vraćao kući iz škole. Pogođen je kada je izašao iza zaštitne pregrade, na oko 100 metara od svoje kuće.⁸³⁶⁰ Pretresno vijeće je u vezi s ovim incidentom formalno primilo na znanje dvije činjenice o kojima je presuđeno. Vijeću su takođe predloženi dokazi koje su iznijeli sam **Tarik Žunić**, Musliman koji je 1995. godine živio u Sarajevu;⁸³⁶¹ **Siniša Maksimović**, bosanski Srbin iz Blažuja, opština Ilidža, koji je od početka rata bio pripadnik VRS-a;⁸³⁶² kao i dokumentarni materijal, i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁸³⁶³ Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje su iznijeli **Patrick van der Weijden**, stručnjak za snajpersko djelovanje;⁸³⁶⁴ **Slavko Gengo**, koji je od kraja januara 1994. do maja 1995. bio komandant 7. pješadijskog bataljona 1. romanijske pješadijske brigade;⁸³⁶⁵ i **Mile Poparić**, stručnjak za naoružanje i vojnu opremu.⁸³⁶⁶

1971. Dana 6. marta 1995., Tarik Žunić, star 14 godina, koji je na sebi imao farmerke i zelenu jaknu, pogođen je i teško ranjen hicem iz mitraljeza s položaja SRK-a na Špicastoj stijeni dok je hodao Ulicom Sedrenik, nakon što je prošao dio zaklonjen ceradom.⁸³⁶⁷ **Slavko Gengo** je u svom svjedočenju izjavio da je njegov bataljon bio raspoređen na Špicastoj stijeni, položaju koji je držao VRS cijele 1992. pa sve do 1995. godine.⁸³⁶⁸ Jedini put kad je taj lokalitet nakratko pao pod kontrolu ABiH bio je uveče 18. septembra 1994.⁸³⁶⁹ **Patrick van der Weijden** je u svom svjedočenju izjavio da se greben na kojem su u vrijeme otvaranja vatre bili srpski položaji nalazi na nekih 650 do 900 metara udaljenosti od mjesta incidenta.⁸³⁷⁰ Po mišljenju **Tarika Žunića**, linija

⁸³⁶⁰ Optužnica, par. 15-17, 76, 81, incident 16 iz Priloga F Optužnici.

⁸³⁶¹ P1945 (Tarik Žunić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 10. novembra 1995., str. 1-2, izjava svjedoka od 21. aprila 2006., str. 1-2.

⁸³⁶² D547 (Siniša Maksimović, izjava svjedoka, 20. maj 2014.), str. 1, 4, par. 1-2.

⁸³⁶³ **Tarik Žunić**: P1945 (Tarik Žunić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 10. novembra 1995., str. 2, izjava svjedoka od 21. aprila 2006., str. 2, dopunska izjava svjedoka, 25. april 2010. **Siniša Maksimović**: Siniša Maksimović, T. 23531-23532. **Dokumentarni dokazi**: P955 (Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste za Tarika Žunića, 6. mart 1995.); P674 (Vojni posmatrači UN-a, dnevni izvještaj o situaciji, 6. mart 1995.), par. 3, 8.

⁸³⁶⁴ Patrick van der Weijden, T. 6463.

⁸³⁶⁵ D473 (Slavko Gengo, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 3, 30; Slavko Gengo, T. 21613.

⁸³⁶⁶ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 1-4.

⁸³⁶⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenice br. 2354, 2362.

⁸³⁶⁸ D473 (Slavko Gengo, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 18; Slavko Gengo, T. 21635.

⁸³⁶⁹ Slavko Gengo, T. 21636.

⁸³⁷⁰ Patrick van der Weijden, T. 6505-6506; P1130 (Patrick van der Weijden, izvještaj svjedoka), str. 65-68.

sukoba bila je 800 metara od ulice.⁸³⁷¹ Pored toga, ni u blizini mjesta gdje je pogođen ni na okolnim područjima nije bilo rovova, vojnih instalacija, topova ni kasarni.⁸³⁷² Žunić je objasnio da je jakna koju je nosio bila obične zelene boje, koja bi se prije mogla nazvati "Benetton zelenom" nego maslinastosivom, i da je na desnom ramenu imao plavi ruksak.⁸³⁷³ Žuniću pola sata nije ukazana nikakva pomoć jer se pucnjava nastavila. Došlo je jedno civilno vozilo i ljudi su mu htjeli pomoći, ali je taj auto ubrzo morao da ode zbog jake snajperske vatre.⁸³⁷⁴ Još neki ljudi su mu pokušali pomoći, ali je jedan od njih - Žunić misli da je to bio Sefo Pašić - pogođen.⁸³⁷⁵ Na kraju je oklopni transporter koji su vozili egipatski vojnici UNPROFOR-a pokupio Žunića i odvezao ga u bolnicu Koševo.⁸³⁷⁶

1972. **Mile Poparić** je u svom svjedočenju izjavio da je na temelju Žunićeve izjave i medicinske dokumentacije zaključio da je žrtva pogođena metkom s ulaznom putanjom s desna na lijevo i odozdo na gore, što znači da je Žunić pogođen metkom ispaljenim iz pravca Sedrenika, koji je bio pod kontrolom ABiH, a ne sa Špicaste stijene, koja je bila pod kontrolom VRS-a.⁸³⁷⁷

1973. Poparićevo svjedočenje o tome da je vatra otvorena s teritorije pod kontrolom ABiH protivrječno je činjenicama o kojima je presuđeno broj 2354 i broj 2362, u kojima stoji da je pucano sa strane SRK-a. Poparić temelji svoje zaključke o pravcu vatre na tumačenju Žunićeve izjave i na medicinskoj dokumentaciji. Pretresno vijeće smatra da se smjer vatre ne može pouzdano utvrditi na osnovu Žunićeve medicinske dokumentacije i izjava, a bez, kao što je ovdje slučaj, veoma preciznih dokaza o tačnom položaju žrtve u trenutku kad je pogođena. Pretresno vijeće stoga zaključuje da Poparićevo svjedočenje nije dovoljno pouzdano da bi se njim pobile činjenice o kojima je presuđeno broj 2354 i broj 2362.

1974. Na osnovu gore navedenog, Vijeće konstatuje da je 6. marta 1995., Tarika Žunića, Muslimana, civila starog 14 godina, odjevenog u farmerke, jaknu

⁸³⁷¹ P1945 (Tarik Žunić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 10. novembra 1995., str. 2, izjava svjedoka od 21. aprila 2006., str. 2.

⁸³⁷² P1945 (Tarik Žunić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 10. novembra 1995., str. 3, izjava svjedoka od 21. aprila 2006., str. 2-3.

⁸³⁷³ P2980 (Tarik Žunić, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 7. februar 2007.), str. 1724-1725.

⁸³⁷⁴ P1945 (Tarik Žunić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 10. novembra 1995., str. 2, izjava svjedoka od 21. aprila 2006., str. 2.

⁸³⁷⁵ P1945 (Tarik Žunić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 21. aprila 2006., str. 2.

⁸³⁷⁶ P1945 (Tarik Žunić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 10. novembra 1995., str. 2.

⁸³⁷⁷ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 249-251, 296; Mile Poparić, T. 40547-40548, 40662-40664.

"Benetton zelene" boje, s plavim ruksakom, u Ulici Sedrenik u Sarajevu pogodio i teško ranio pripadnik 7. pješadijskog bataljona 1. romanijske pješadijske brigade SRK-a. Žrtva je pogođena s udaljenosti od oko 800 metara. Pucnjava je trajala pola sata i pojačala se kad su ljudi pokušali da priđu Žuniću i pomognu mu. U blizini mjesta gdje je pogođen nije bilo kasarni, rovova ni drugih vojnih objekata. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

5.2.11 Drugi snajperski incidenti

1975. Pretresnom vijeću su predloženi dokazi u vezi s jednim brojem snajperskih incidenata koji nisu navedeni u prilogima Optužnici i Vijeće će ih sada redom razmotriti.

Incidenti od 20. i 22. marta 1993. (Obala 27. jula)

1976. **Svjedok RM-126**, bosanski Musliman, policajac iz Sarajeva,⁸³⁷⁸ izjavio je da je 20. marta 1993. povrijeđen na Obali 27. jula, na ulici, metkom ispaljenim iz nebodera u Ulici Đure Salaja, koji se nalazio na teritoriji pod kontrolom VRS-a i odakle se pruža neometan pogled preko "cijelog ovog područja".⁸³⁷⁹ U tom trenutku, svjedok je bio u civilnoj odjeći, a u tom naselju nije bilo vojnih aktivnosti.⁸³⁸⁰ Dana 22. marta 1993., Sabid Hukara, star 17 godina, ubijen je na mostu blizu Ulice Ivana Krndelja snajperskim metkom koji je došao s istog mjesta.⁸³⁸¹ Hukara je bio civil, a u tom naselju tog dana nije bilo vojnih aktivnosti.⁸³⁸²

1977. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 20. marta 1993. svjedok RM-126 ranjen metkom. Iako svjedok tvrdi da je pucano s nebodera u Ulici Đure Salaja, on kao jedini osnov za tako preciznu informaciju o mjestu otvaranja vatre navodi to da se s tog nebodera pružao dobar pregled "cijelog ovog područja".

⁸³⁷⁸ P1942 (Svjedok RM-126, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 1. septembra 2000., str. 1, izjava svjedoka od 25. juna 2000., str. 1, izjava svjedoka od 18. novembra 1995, str. 1-2.

⁸³⁷⁹ P1942 (Svjedok RM-126, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 1. septembra 2000., str. 2, izjava svjedoka od 18. novembra 1995, str. 3; P1944 (Mapa Novog Sarajeva, s oznakama koje je unio svjedok RM-126).

⁸³⁸⁰ P1942 (Svjedok RM-126, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 1. septembra 2000., str. 2, izjava svjedoka od 18. novembra 1995, str. 3.

⁸³⁸¹ P1942 (Svjedok RM-126, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 1. septembra 2000., str. 3, izjava svjedoka od 18. novembra 1995, str. 3; P1944 (Mapa Novog Sarajeva, s oznakama koje je unio svjedok RM-126).

⁸³⁸² P1942 (Svjedok RM-126, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 18. novembra 1995, str. 3.

Pretno vijeće to ne smatra dovoljnim da bi se oslonilo na svjedokovo svjedočenje s tim u vezi. Pretno vijeće dalje konstatuje da je svjedočenje svjedoka RM-126 u vezi sa smrću Sabida Hukare male dokazne vrijednosti jer on ne precizira izvor informacija o okolnostima Hukarine smrti, uključujući informacije koje je iznio u vezi s navodnim počinocima. Pretno vijeće stoga neće dalje razmatrati te incidente u vezi ni sa jednom tačkom Optužnice.

Incident od 31. marta 1993. (Sedrenik)

1978. **Svjedok RM-153**, taksista iz Sarajeva,⁸³⁸³ izjavio je da je 31. marta 1993. pronašao Džemu Parlu mrtvog, a Mirsadu Parlu ranjenu, ispred njihove kuće u naselju Sedrenik u Starom Gradu.⁸³⁸⁴ Kad je stigao do njihove kuće, otprilike sat vremena nakon što su to dvoje pogođeni, svjedoku je rečeno da su pogođeni snajperskom vatrom sa Špicaste stijene.⁸³⁸⁵ Saznao je da je muškarac pogođen u trbuh dok je zahvatao vodu s česme iza susjedove kuće.⁸³⁸⁶ Pozvao je potom svoju ženu i kćerku, koje su dotrčale do njega, ali je ponovno otvorena snajperska vatra i žena je pogođena u natkoljenicu, dok je kćerka otišla u susjedovu kuću i pozvala pomoć. Iako se snajperska vatra nastavila, prijatelji i rođaci uspjeli su unijeti ženu u susjednu kuću i zaustaviti joj krvarenje iz noge.⁸³⁸⁷ Umotali su je u ćebe i, dok je vatra i dalje trajala, odnijeli je u bolnicu.⁸³⁸⁸ U međuvremenu je jedan rođak pokušao da skloni muškarca, ali je on već bio mrtav.⁸³⁸⁹ Žena je uslijed povrede doživotno ostala invalid.⁸³⁹⁰ Prema riječima svjedoka, područje Špicaste stijene bilo je pod kontrolom VRS-a.⁸³⁹¹ Položaj VRS-a na Špicastoj stijeni nalazio se na oko 150-200 metara od kuće žrtava i mogao se vidjeti odatle.⁸³⁹² Svjedok

⁸³⁸³ P2461 (Svjedok RM-153, transkript iz predmeta *Galić*, 15. mart 2002.), str. 5481, 5501-5502.

⁸³⁸⁴ P2461 (Svjedok RM-153, transkript iz predmeta *Galić*, 15. mart 2002.), str. 5485-5486; P2462 (Svjedok RM-153, transkript iz predmeta *Slobodan Milošević*, 28. oktobar 2003.), str. 28181; P2464 (Fotografije Špicaste stijene snimljene s područja Sedrenika u Sarajevu).

⁸³⁸⁵ P2461 (Svjedok RM-153, transkript iz predmeta *Galić*, 15. mart 2002.), str. 5486-5487.

⁸³⁸⁶ P2461 (Svjedok RM-153, transkript iz predmeta *Galić*, 15. mart 2002.), str. 5487-5490; P2463 (Skica koju je nacrtao svjedok RM-153); P2464 (Fotografije Špicaste stijene snimljene s područja Sedrenika u Sarajevu).

⁸³⁸⁷ P2461 (Svjedok RM-153, transkript iz predmeta *Galić*, 15. mart 2002.), str. 5487, 5490-5492.

⁸³⁸⁸ P2461 (Svjedok RM-153, transkript iz predmeta *Galić*, 15. mart 2002.), str. 5487, 5491-5492.

⁸³⁸⁹ P2461 (Svjedok RM-153, transkript iz predmeta *Galić*, 15. mart 2002.), str. 5487, 5492.

⁸³⁹⁰ P2461 (Svjedok RM-153, transkript iz predmeta *Galić*, 15. mart 2002.), str. 5486.

⁸³⁹¹ P2461 (Svjedok RM-153, transkript iz predmeta *Galić*, 15. mart 2002.), str. 5487.

⁸³⁹² P2462 (Svjedok RM-153, transkript iz predmeta *Slobodan Milošević*, 28. oktobar 2003.), str. 28182; P2464 (Fotografije Špicaste stijene snimljene s područja Sedrenika u Sarajevu).

je izjavio da je sve vrijeme rata tamo bio aktivni snajperski položaj.⁸³⁹³ Džemo Parla imao je 57 godina i nije bio pripadnik nijedne vojske.⁸³⁹⁴

1979. Prema bilješki iz vojnog dnevnika SJB-a Stari Grad za 2/3. april 1993., čovjek po imenu Džemo Parla, rođen 1937., nastanjen u Ulici Sedrenik 101, ubijen je, a žena po imenu Mirsada Parla, nastanjena na istoj adresi, teže je povrijeđena "od sijača smrti".⁸³⁹⁵ **Nedžib Đozo**, bosanski Musliman, bivši komandir minobacačkog voda u JNA i istražitelj u civilnoj policiji,⁸³⁹⁶ u svom svjedočenju je izjavio da se radi o oružju izuzetno velike brzine gađanja i da je VRS pucao iz njega s više svojih položaja na uzvišenjima oko Sarajeva, uključujući Špicastu stijenu.⁸³⁹⁷ U vezi s mjestom otvaranja vatre, Pretresno vijeće je takođe razmotrilo činjenicu o kojoj je presuđeno broj 1986, kao i svjedočenje Slavka Genge (čiji prikaz je dat u poglavlju 5.2.10) te Nedžiba Đoze (čiji prikaz je dat u poglavlju 5.1.1).

1980. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 31. marta 1993. Džemo Parla, koji nije bio pripadnik nijedne vojske, pogođen u trbuh i ubijen dok je zahvatao vodu s česme u naselju Sedrenik u Starom Gradu. Potom je njegova žena, Mirsada Parla, kad je prišla da pomogne mužu, pogođena u natkoljenicu. Od povrede nanijete tim hicem Mirsada Parla je ostala doživotni invalid. Na osnovu toga što je vatra otvorena s položaja SRK-a, Pretresno veće zaključuje da je ovaj bračni par pogodio pripadnik SRK-a. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 5-6, 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident od 25. juna 1993. (Kobilja Glava)

1981. Dana 25. juna 1993. jedan čovjek je bio u svom povrtnjaku na Kobiljoj Glavi i brao salatu kada je, oko 13:20 sati, začuo pucnjavu s Orahovog brijega.⁸³⁹⁸ Legao je na dva-tri minuta, a kada je ustao, pogođen je u leđa.⁸³⁹⁹ Jedna druga osoba,⁸⁴⁰⁰

⁸³⁹³ P2461 (Svjedok RM-153, transkript iz predmeta *Galić*, 15. mart 2002.), str. 5489; P2462 (Svjedok RM-153, transkript iz predmeta *Slobodan Milošević*, 28. oktobar 2003.), str. 28182; P2463 (Skica koju je nacrtao svjedok RM-153); P2464 (Fotografije Špicaste stijene snimljene s područja Sedrenika u Sarajevu).

⁸³⁹⁴ P2461 (Svjedok RM-153, transkript iz predmeta *Galić*, 15. mart 2002.), str. 5488.

⁸³⁹⁵ P549 (Bilježnice policijske stanice Stari Grad, april 1992.), str. 20.

⁸³⁹⁶ P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 4-7; Nedžib Đozo, T. 5539, 5563-5564.

⁸³⁹⁷ Nedžib Đozo, T. 5549-5551, 5580; P549 (Bilježnice policijske stanice Stari Grad, april 1992.), str. 21.

⁸³⁹⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenice br. 2585, 2645. Ta osoba se u predmetu *Tužilac protiv Stanislava Galića* naziva svjedokom G (Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2585).

⁸³⁹⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2586.

koja je toga dana bila u posjeti žrtvi, vidjela ga je na zemlji kako leži na leđima, na udaljenosti od 50-100 metara od svoje kuće.⁸⁴⁰¹ Ta osoba je otišla po susjeda koji se vratio s njom da joj pomogne odnijeti žrtvu.⁸⁴⁰² Dok su nosili žrtvu, začuli su žestoku pucnjavu u svom pravcu.⁸⁴⁰³ Sve troje su se bacili na zemlju.⁸⁴⁰⁴ Pucnjava je potom prestala.⁸⁴⁰⁵ Zatim su pretrčali nekoliko metara dok ponovo nije započela pucnjava.⁸⁴⁰⁶ Četiri-pet puta su nakratko potrčali i zatim se bacili na zemlju da ne bi bili pogodeni.⁸⁴⁰⁷ Jedna od tih osoba je izbrojala da je na njih pucano ukupno u 10-15 navrata i trebalo im je 15-20 minuta da odnesu žrtvu do kuće.⁸⁴⁰⁸ Žrtva je na sebi imala samo kratke hlače.⁸⁴⁰⁹ Na nju je pucano s teritorije pod kontrolom SRK-a.⁸⁴¹⁰

1982. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 25. juna 1993. jedan muškarac pogođen i ranjen u leđa dok je brao salatu u svom povrtnjaku na Kobiljoj Glavi. Bio je u civilnoj odjeći. Na osnovu toga što je na njega pucano s položaja SRK-a, Pretresno vijeće konstatuje da ga je pogodio pripadnik SRK-a.⁸⁴¹¹ Dvije druge osobe su gađane i na njih je pucano 10-15 puta dok su pokušavale da pomognu žrtvi. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident od 27. juna 1993. (Kranjčevićeva ulica)

1983. Dana 27. juna 1993., Almasa Konjhodžić je gađana i ubijena hicem ispaljenim s teritorije na Grbavici koju je kontrolisao SRK.⁸⁴¹² Milada Halili i njezin suprug Sabri Halili su 27. juna 1993., oko podneva, išli s Almasom Konjhodžić, Miladinom majkom, u poštu.⁸⁴¹³ Obilježavali su smrt rođaka koji je poginuo od

⁸⁴⁰⁰ Ta osoba se u predmetu *Tužilac protiv Stanislava Galića* naziva svjedokom K (Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2587).

⁸⁴⁰¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2587.

⁸⁴⁰² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2588.

⁸⁴⁰³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenice br. 2587-2589.

⁸⁴⁰⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2590.

⁸⁴⁰⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2591.

⁸⁴⁰⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2592.

⁸⁴⁰⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2593.

⁸⁴⁰⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2594.

⁸⁴⁰⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2595.

⁸⁴¹⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenice br. 2601-2602, 2604, 2645.

⁸⁴¹¹ Pretresno vijeće upućuje na svoje dalje razmatranje u vezi s ovim zaključkom, izloženo u činjeničnom zaključku u vezi s incidentom 5 iz Priloga F Optužnici u poglavlju 5.2.4.

⁸⁴¹² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2628.

⁸⁴¹³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2606.

snajperske vatre.⁸⁴¹⁴ Kad su prilazili semaforu na raskrsnici u Kranjčevićевой ulici u blizini kasarne "Maršal Tito", začuli su pucnjavu.⁸⁴¹⁵ Milada, koja je hodala malo ispred, potrčala je preko raskrsnice iza zaklona od kontejnera postavljenih kao zaštita od pucnjave sa Grbavice.⁸⁴¹⁶ Uplašivši se pucnjave, Almasa je izgubila ravnotežu i pala.⁸⁴¹⁷ Sabri joj je pomogao da ustane i produžili su dalje.⁸⁴¹⁸ Kad su prešli deset metara, Almasu je pogodio metak.⁸⁴¹⁹ Odveli su je u bolnicu, gdje je od povrede umrla.⁸⁴²⁰ Iako je Sabri bio pripadnik ABiH, toga dana nije bio na dužnosti, nije bio uniformisan niti je nosio oružje.⁸⁴²¹ Almasa je na sebi nosila civilnu odjeću.⁸⁴²² U blizini incidenta nije bilo vojnika niti drugih vojnih ciljeva.⁸⁴²³ Sa Grbavice je postojala neometana linija nišanja prema raskrsnici na kojoj je Almasa pogođena.⁸⁴²⁴ Na raskrsnicu su postavljeni kontejneri radi zaštite od artiljerijske vatre sa Grbavice jer su tu raskrsnicu i ranije gađali.⁸⁴²⁵ Metak kojim je Almasa ubijena ispaljen je s Grbavice.⁸⁴²⁶ U vrijeme incidenta Grbavica je bila pod kontrolom SRK-a.⁸⁴²⁷

1984. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 27. juna 1993., otprilike u podne, Almasa Konjhodžić gađana i pogođena kod raskrsnice u Kranjčevićевой ulici, u blizini kasarne "Maršal Tito". Ona je potom umrla od te povrede. Bila je u civilnoj odjeći, a u blizini incidenta u to vrijeme nije bilo uniformisanih vojnika niti bilo kakvih vojnih aktivnosti. Na osnovu toga što je hitac ispaljen s teritorije pod kontrolom SRK-a, Pretresno vijeće konstatuje da ju je pogodio pripadnik SRK-a.⁸⁴²⁸ Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 5, 6, 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident od 24. jula 1993. (Sedrenik)

⁸⁴¹⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2607.

⁸⁴¹⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2608.

⁸⁴¹⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2609.

⁸⁴¹⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2610.

⁸⁴¹⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2611.

⁸⁴¹⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2612.

⁸⁴²⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2613.

⁸⁴²¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2616.

⁸⁴²² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2617.

⁸⁴²³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2618.

⁸⁴²⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2624.

⁸⁴²⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2625.

⁸⁴²⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2626.

⁸⁴²⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2627.

⁸⁴²⁸ Pretresno vijeće upućuje na svoje dalje razmatranje u vezi s ovim zaključkom, izloženo u činjeničnom zaključku u vezi s incidentom 5 iz Priloga F Optužnici u poglavlju 5.2.4.

1985. Mejra Jusović, koja je živjela na adresi Ulica Sedrenik 133B na Sedreniku, išla je 24. jula 1993. oko 03:00 sata sa susjedom na Pašino brdo, šumoviti predio u neposrednoj blizini u pravcu sjeveroistoka, da sakupljaju drva.⁸⁴²⁹ Kad su tamo stigle, sakupila je drva u naramak koji je zavezala konopom.⁸⁴³⁰ Oko 06:00 sati, uprtila je tovar i odlučila da se vrati kući.⁸⁴³¹ Sama se pješke vraćala kući – njena susjeda je otišla oko pola sata ranije - kada je na oko 200 metara od svoje kuće začula pucnjavu.⁸⁴³² Odmah je legla na zemlju da se zaštiti.⁸⁴³³ Ispaljena su dva hica, za kojima je uslijedio treći koji ju je pogodio u lijevi dio stražnjice.⁸⁴³⁴ U trenutku incidenta, Mejra Jusović nije na sebi imala vojnu uniformu.⁸⁴³⁵ Od Špicaste stijene do mjesta gdje je ranjena pružala se neometana linija nišanjenja.⁸⁴³⁶ Hitac koji je ranio Mejru Jusović ispaljen je sa Špicaste stijene, teritorije koju je kontrolisao SRK.⁸⁴³⁷

1986. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 24. jula 1993. Mejra Jusović pogođena i ranjena na Sedreniku. U vrijeme incidenta, Mejra Jusović nije nosila vojnu uniformu i vraćala se kući noseći sakupljena drva. Na osnovu toga što je hitac ispaljen s teritorije pod kontrolom SRK-a, Pretresno vijeće konstatuje da ju je pogodio pripadnik SRK-a.⁸⁴³⁸ S te teritorije do mjesta gdje je ranjena pružala se neometana linija nišanjenja. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident od 5. avgusta 1993.(Stara cesta)

1987. Vildana Kapur, Sabina Zeković i Ifeta Šahić, koja je u avgustu 1993. imala 14 godina i živjela je kod svoje sestre na Kobiljoj Glavi, išle su 5. avgusta 1993. oko podne po vodu.⁸⁴³⁹ Tokom sukoba kuće na Kobiljoj Glavi nisu imale ni vode ni struje i ljudi su po vodu obično išli na obližnju rijeku i to u zoru ili sumrak, da ih ne bi

⁸⁴²⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2629.

⁸⁴³⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2630.

⁸⁴³¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2631.

⁸⁴³² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2632.

⁸⁴³³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2633.

⁸⁴³⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2634.

⁸⁴³⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2635.

⁸⁴³⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2637.

⁸⁴³⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2639.

⁸⁴³⁸ Pretresno vijeće upućuje na svoje dalje razmatranje u vezi s ovim zaključkom, izloženo u činjeničnom zaključku u vezi s incidentom 5 iz Priloga F Optužnici u poglavlju 5.2.4.

⁸⁴³⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2646.

vidjeli i pucali u njih.⁸⁴⁴⁰ Tog dana, djevojke još nisu bile čule pucnjavu.⁸⁴⁴¹ Ujutro na dan incidenta, vrijeme je bilo lijepo, tri prijateljice su na sebi imale majice kratkih rukava i farmerke.⁸⁴⁴² Dok su na povratku vukle kolica s kanistrima punim vode, Ifeta Šahić i njene prijateljice začule su ispred sebe pucnjavu.⁸⁴⁴³ Ifeta Šahić je vidjela bljesak mitraljeza iz kojeg se pucalo na njih.⁸⁴⁴⁴ Potrčale su i sklonile se u voćnjaku na lijevoj strani ceste.⁸⁴⁴⁵ Prvim mecima, koji su udarali o tlo oko njihovih nogu dok su hodale Starom cestom, gađane su Ifeta Šahić i njene prijateljice.⁸⁴⁴⁶ Dok su trčale da se sklone u voćnjaku, pucnjava se nastavila.⁸⁴⁴⁷ Pucnjava se nastavila i nakon što su zašle u voćnjak.⁸⁴⁴⁸ Vildana Kapur se naslonila na stablo i tada je pogođena u lijevu nogu.⁸⁴⁴⁹ Vildanu Kapur su gađali s teritorije koju je kontrolisao SRK.⁸⁴⁵⁰ Istoga dana, Vildana Kapur, koja je imala 21 godinu, primljena je u bolnicu Koševo, s prostrijelnom ranom na lijevoj natkoljenici, nanesenom vatrenim oružjem, pri čemu su i ulazna i izlazna rana bile promjera 35 mm. Nakon operacije, otpuštena je iz bolnice 8. avgusta 1993.⁸⁴⁵¹

1988. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su 5. avgusta 1993. tri djevojke u civilnoj odjeći, među kojima je bila Vildana Kapur, gađane i da je na njih otvorena snajperska vatra dok su hodale Starom cestom u Sarajevu. Pucnjava se nastavila i nakon što su se sklonile u voćnjaku i Vildana Kapur je pogođena. Zadobila je povredu lijeve natkoljenice snajperskom vatrom i primljena je u bolnicu Koševo. Na osnovu toga što su hici ispaljeni s teritorije pod kontrolom SRK-a, Pretresno vijeće konstatuje da ih je ispalio pripadnik SRK-a.⁸⁴⁵² Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident od 6. avgusta 1993. (Dobrinja)

⁸⁴⁴⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2647.

⁸⁴⁴¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2648.

⁸⁴⁴² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2653.

⁸⁴⁴³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2649.

⁸⁴⁴⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2650.

⁸⁴⁴⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2651.

⁸⁴⁴⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2659.

⁸⁴⁴⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2660.

⁸⁴⁴⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2661.

⁸⁴⁴⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2652.

⁸⁴⁵⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2662.

⁸⁴⁵¹ P2611 (Faris Gavrankapetanović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 11. januara 2002., str. 2; P2615 (Medicinska dokumentacija za Vilu Kapur), str. 1.

⁸⁴⁵² Pretresno vijeće upućuje na svoje dalje razmatranje u vezi s ovim zaključkom, izloženo u činjeničnom zaključku u vezi s incidentom 5 iz Priloga F Optužnici u poglavlju 5.2.4.

1989. **Refik Sokolar**, bosanski Musliman, policajac, koji je od sredine 1993. bio zadužen za istragu i izvještavanje o incidentima granatiranja i snajperskim incidentima na području Dobrinje u Sarajevu,⁸⁴⁵³ izjavio je u svom svjedočenju da je izvršio uviđaj za snajperski incident od 6. avgusta 1993. u kojem je povrijeđena Vahida Sarić, koja je komadićima metka ranjena u lijevo rame dok je bila u svojoj kuhinji.⁸⁴⁵⁴ Sokolar je zaključio da je metak stigao iz Ulice Miroslava Krleže, iz naselja Dobrinja 1, koje je držao VRS.⁸⁴⁵⁵

1990. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 6. avgusta 1993. Vahida Sarić pogođena i ranjena u lijevo rame dok je bila u svojoj kuhinji, na području Dobrinje. Sokolar nije dao jasnu osnovu za informaciju na temelju koje je donio zaključak o mjestu otvaranja vatre. Pretresnom vijeću nije predodčen ni izvještaj o istrazi o kojoj je govorio Sokolar, sačinjen u relevantno vrijeme. U tim okolnostima, Pretresno vijeće smatra da su dokazi o mjestu otvaranja vatre nedovoljno pouzdani, te neće dalje razmatrati ovaj incident.

Incident od 26. septembra 1993. (Ulica Ivana Krndelja)

1991. **Svjedok RM-126**, bosanski Musliman, policajac iz Sarajeva,⁸⁴⁵⁶ izjavio je da je tokom rata istraživao veliki broj snajperskih djelovanja protiv civila na području Trga Pere Kosorića i Hrasnog i da je u svima njima vatra otvarana s položaja VRS-a u Ozrenskoj ulici i na Grbavici.⁸⁴⁵⁷ Konkretno, svjedok je izjavio da je vršio istragu incidenta od 26. septembra 1993., prilikom kojeg je Edina Trto ubijena snajperskim hicem u Ulici Ivana Krndelja, u stambenoj četvrti, gdje nisu u toku bile vojne aktivnosti, i da je došao do zaključka da je hitac ispaljen s položaja VRS-a u Ozrenskoj ulici.⁸⁴⁵⁸

1992. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 26. septembra 1993. Edina Trto ubijena iz vatrenog oružja u Ulici Ivana Krndelja. Incident

⁸⁴⁵³ P567 (Refik Sokolar, izjava svjedoka, 8. novembar 1995.), str. 1, par. 1; P568 (Refik Sokolar, izjava svjedoka, 4. septembar 2000.), str. 1, par. 1, 3-4, 13, 16.

⁸⁴⁵⁴ P567 (Refik Sokolar, izjava svjedoka, 8. novembar 1995.), par. 2, 5; Refik Sokolar, T. 5666.

⁸⁴⁵⁵ P567 (Refik Sokolar, izjava svjedoka, 8. novembar 1995.), par. 5, 7-8; Refik Sokolar, T. 5666; P569 (Mapa, s oznakama koje je unio Refik Sokolar).

⁸⁴⁵⁶ P1942 (Svjedok RM-126, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 1. septembra 2000., str. 1, izjava svjedoka od 25. juna 2000., str. 1, izjava svjedoka od 18. novembra 1995, str. 1-2.

⁸⁴⁵⁷ P1942 (Svjedok RM-126, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 1. septembra 2000., str. 2, izjava svjedoka od 18. novembra 1995, str. 3.

⁸⁴⁵⁸ P1942 (Svjedok RM-126, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 25. juna 2000., str. 2, izjava svjedoka od 18. novembra 1995, str. 2; P1943 (Izveštaj o ubijanju Edine Trto), str. 1, 2, 5; P1944 (Mapa Novog Sarajeva, s oznakama koje je unio svjedok RM-126).

se odigrao u stambenoj četvrti, gdje nije bilo vojnih aktivnosti. Na osnovu toga što je hitac ispaljen s položaja VRS-a, Pretresno vijeće konstatuje da ju je pogodio pripadnik SRK-a. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 5, 6, 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident od 2. novembra 1993. (Ulica braće Ribar)

1993. Dana 2. novembra 1993., Ramiz Velić je gađan s područja na Vracama koje je kontrolisao SRK.⁸⁴⁵⁹ Otprilike u 9:30 sati, Velić, radnik Javnog komunalnog preduzeća u Sarajevu, raščičavao je smeće bagerom u Ulici braće Ribar, u naselju zvanom Trg heroja u Hrasnom.⁸⁴⁶⁰ U njegovoj pratnji bili su pripadnici egipatskih snaga u dva oklopna transportera UNPROFOR-a označena natpisima "UN".⁸⁴⁶¹ Nosio je crne somotne pantalone i šofersku kožnu jaknu.⁸⁴⁶² Bager i kamioni u koje su skupljali smeće bili su žute boje.⁸⁴⁶³ Ulica je od snajperske vatre bila zaklonjena dekama obješenim o žicu.⁸⁴⁶⁴ Vozeći bager unatrag Velić se odmaknuo od deka i zaklona koji mu je pružala jedna zgrada i izašao na otvoreno područje gdje su stajala vozila UNPROFOR-a, i tamo je pogođen.⁸⁴⁶⁵ Kad je osjetio da ga je metak pogodio u lijevu ruku, iskočio je iz kabine i sklonio se iza točka.⁸⁴⁶⁶ Pucnjava se nastavila i čuo je kako je nekoliko metaka pogodilo lijevu stranu vozila.⁸⁴⁶⁷ Kad je pucnjava prestala, Velića su odvezli u bolnicu.⁸⁴⁶⁸ On je namjerno gađan.⁸⁴⁶⁹ Mjesto incidenta jasno se vidjelo s položaja SRK-a na Vracama.⁸⁴⁷⁰ Meci ispaljeni na bager, od kojih je jedan pogodio žrtvu, ispaljeni su s područja Vraca.⁸⁴⁷¹

1994. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 2. novembra 1993. Ramiz Velić, radnik Javnog komunalnog preduzeća u Sarajevu, gađan i povrijeđen snajperskom vatrom dok je skupljao smeće u Ulici braće Ribar u Sarajevu. Na osnovu toga što je vatra otvorena s teritorije pod kontrolom SRK-a na Vracama,

⁸⁴⁵⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2663.

⁸⁴⁶⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2664.

⁸⁴⁶¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2665.

⁸⁴⁶² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2666.

⁸⁴⁶³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2667.

⁸⁴⁶⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2668.

⁸⁴⁶⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenice br. 2669, 2674.

⁸⁴⁶⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2670.

⁸⁴⁶⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2671.

⁸⁴⁶⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2673.

⁸⁴⁶⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2676.

⁸⁴⁷⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2679.

⁸⁴⁷¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2680.

Pretno vijeće konstatuje da ga je pogodio pripadnik SRK-a.⁸⁴⁷² U vrijeme incidenta Velića su pratili pripadnici egipatskih snaga u dva oklopna transportera UNPROFOR-a označena natpisima "UN", a on je bio u civilnoj odjeći. Pretno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident od 9. novembra 1993. (Ulica Briješko brdo)

1995. Dana 9. novembra 1993. ili približno tog datuma, oko podneva, Fatima Osmanović, stara 44 godine, pogođena je u obraz na Ulici Briješko brdo dok se vraćala kući s bunara.⁸⁴⁷³ **Rasema Menzilović**, bosanska Muslimanka iz Sarajeva,⁸⁴⁷⁴ izjavila je da je jako krvarila iz usta. Svjedokinja je pozvala medicinsku sestru, pa je Fatima Osmanović odvedena u bolnicu i preživjela je incident.⁸⁴⁷⁵ Fatima Osmanović je na sebi imala suknju, majicu i džemper.⁸⁴⁷⁶ Gađana je s teritorije pod kontrolom SRK-a.⁸⁴⁷⁷ **Rasema Menzilović** je precizirala da je hitac došao s područja zvanog "Polje", odnosno "Bačići", 500 metara odatle, s druge strane pruge, u blizini željezničkog depoa.⁸⁴⁷⁸ Iako je bilo oblačno, vidljivost je bila dobra, a u blizini nije bilo vojnih položaja ni naoružanih ljudi.⁸⁴⁷⁹ **Ramiza Kundo**, Muslimanka koja je stanovala u Briješću, dijelu Sarajeva u kojem su 1993. živjeli isključivo Muslimani,⁸⁴⁸⁰ izjavila je da u vrijeme incidenta nije bilo borbi.⁸⁴⁸¹ Pretno vijeće konstatuje da se neki od dokaza koje su iznijele Rasema Menzilović i Ramiza Kundo dosljedni s činjenicama o kojima je presuđeno.⁸⁴⁸²

⁸⁴⁷² Pretno vijeće upućuje na svoje dalje razmatranje u vezi s ovim zaključkom, izloženo u činjeničnom zaključku u vezi s incidentom 5 iz Priloga F Optužnici u poglavlju 5.2.4.

⁸⁴⁷³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2687.

⁸⁴⁷⁴ P1921 (Rasema Menzilović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 5. maja 2001., str. 1-2, izjava svjedoka od 1. novembra 2001., str. 1; P1922 (Rasema Menzilović, transkript iz predmeta *Galić*, 10. april 2002.), str. 6980.

⁸⁴⁷⁵ P1921 (Rasema Menzilović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 5. maja 2001., str. 2.

⁸⁴⁷⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2689.

⁸⁴⁷⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2693.

⁸⁴⁷⁸ P1921 (Rasema Menzilović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 5. maja 2001., str. 3; P1922 (Rasema Menzilović, transkript iz predmeta *Galić*, 10. april 2002.), str. 6985, 6989, 6999-7000; P1923 (Dvije fotografije, s oznakama koje je unijela Rasema Menzilović).

⁸⁴⁷⁹ P1921 (Rasema Menzilović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 5. maja 2001., str. 2; P1922 (Rasema Menzilović, transkript iz predmeta *Galić*, 10. april 2002.), str. 6993, 6995. V. takođe poglavlje 5.2.4 radi daljih dokaza s ovim u vezi.

⁸⁴⁸⁰ P1916 (Ramiza Kundo, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 4. maja 2001., str. 1-3, izjava svjedoka od 30. oktobra 2001., str. 1.

⁸⁴⁸¹ P1917 (Ramiza Kundo, transkript iz predmeta *Galić*, 22. mart 2002.), str. 5981.

⁸⁴⁸² **Rasema Menzilović**: P1921 (Rasema Menzilović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 5. maja 2001., str. 2-3; P1922 (Rasema Menzilović, transkript iz predmeta *Galić*, 10. april 2002.), str. 6991-6993, 7058-7059; P1923 (Dvije fotografije, s oznakama koje je unijela Rasema Menzilović). **Ramiza Kundo**: P1916

1996. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 9. novembra 1993. ili približno tog datuma Fatima Osmanović, stara 44 godine, gađana, pogođena i ranjena u obraz u Ulici Briješko brdo dok se vraćala s izvora. Fatima Osmanović je bila u civilnoj odjeći. Na osnovu toga što je hitac ispaljen s područja pod kontrolom SRK-a, Pretresno vijeće konstatuje da ju je pogodio pripadnik SRK-a.⁸⁴⁸³ U vrijeme incidenta u blizini nije bilo vojnih položaja ni naoružanih osoba. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident od 11. januara 1994. (Obala 27. jula)

1997. U januaru 1994. Akif Mukanović živio je sa svojom suprugom Hatemom i dvoje djece tinejdžerskog uzrasta na prvom spratu zgrade u Ulici obala 27. jula u Hrasnom.⁸⁴⁸⁴ Stan je bio okrenut prema linijama sukoba, udaljenim oko 800 metara.⁸⁴⁸⁵ Kako bi smanjila rizik da ih vide s područja SRK-a na Hrasnom brdu, porodica Mukanović je, pored toga što je spuštala roletne, noću prozore pokrivala i dekama.⁸⁴⁸⁶ Mukanović je 11. januara 1994. stigao kući s posla oko 19:00 sati. Napolju je već bio mrak.⁸⁴⁸⁷ Mukanović je primijetio da roletne nisu pokriveno dekama.⁸⁴⁸⁸ Budući da nije bilo struje, na stolu je gorila svijeća.⁸⁴⁸⁹ Stan su pogodila dva metka.⁸⁴⁹⁰ Jedan metak prošao je kroz drveni okvir na lijevoj strani prozora i ranio njegovu suprugu u desnu lopaticu, presjekao aortu i ostao je u tijelu.⁸⁴⁹¹ Drugi metak prošao je kroz lijevo prozorsko okno, proletio kroz trpezariju i zid, te se zabio u vanjski hodnik zgrade.⁸⁴⁹² Hatemu su odveli u bolnicu, ali nije preživjela povredu.⁸⁴⁹³ Ništa nije zaklanjalo liniju nišanja između Hrasnog brda i stana Mukanovićevih.⁸⁴⁹⁴ Hici ispaljeni na Mukanovićev stan su ispaljeni na prozor njegovog stana.⁸⁴⁹⁵ Hatema Mukanović je

(Ramiza Kundo, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 4. maja 2001., str. 2-3; P1917 (Ramiza Kundo, transkript iz predmeta *Galić*, 22. mart 2002.), str. 5939, 5979, 5981.

⁸⁴⁸³ Pretresno vijeće upućuje na svoje dalje razmatranje u vezi s ovim zaključkom, izloženo u činjeničnom zaključku u vezi s incidentom 5 iz Priloga F Optužnici u poglavlju 5.2.4.

⁸⁴⁸⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2694.

⁸⁴⁸⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2695.

⁸⁴⁸⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2696.

⁸⁴⁸⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2697.

⁸⁴⁸⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2698.

⁸⁴⁸⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2699.

⁸⁴⁹⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2700.

⁸⁴⁹¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2701.

⁸⁴⁹² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2702.

⁸⁴⁹³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2703.

⁸⁴⁹⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2705.

⁸⁴⁹⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2709.

ubijena metkom ispaljenim s teritorije pod kontrolom SRK-a na Hrasnom brdu.⁸⁴⁹⁶ U zgradi i u njenoj blizini nije bilo vojnika niti su provođena borbena dejstva.⁸⁴⁹⁷ Pretresnom vijeću su predočeni i dokazi koje je iznio **svjedok RM-126**, bosanski Musliman, policajac iz Sarajeva,⁸⁴⁹⁸ i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁸⁴⁹⁹

1998. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 11. januara 1994. Hatema Mukanović ubijena iz vatrenog oružja u svom stanu u Ulici obala 27. jula u Hrasnom. Stan je pogodio još jedan metak ispaljen na prozor. Na osnovu toga što je hitac ispaljen s teritorije pod kontrolom SRK-a, Pretresno vijeće zaključuje da ju je pogodio pripadnik SRK-a.⁸⁵⁰⁰ U toj stambenoj zgradi nije bilo vojnika, a u blizini nije bilo nikakvih vojnih aktivnosti. Ništa nije zaklanjalo liniju nišanja između Hrasnog brda i stana Mukanovićevih. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 5, 6, 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident od 13. juna 1994. (na cesti od Alipašino Polja ka Dobrinji)

1999. Dana 13. juna 1994., na cesti od Alipašino Polja ka Dobrinji, metak je pogodio Fatimu Salčin u dlan i podigao joj ruku ispred nje.⁸⁵⁰¹ Metak su ispalili pripadnici SRK-a s teritorije koju je kontrolisao SRK, zapadno od linije sukoba.⁸⁵⁰² Fatima Salčin je gađana s teritorije koju je kontrolisao SRK.⁸⁵⁰³

2000. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 13. juna 1994. pripadnik SRK-a gađao i pogodio u ruku Fatimu Salčin, koja je išla cestom od Alipašino Polja ka Dobrinji. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

⁸⁴⁹⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2706.

⁸⁴⁹⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2711.

⁸⁴⁹⁸ P1942 (Svjedok RM-126, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 18. novembra 1995, str. 1-2, izjava svjedoka od 25. juna 2000., str. 1, izjava svjedoka od 1. septembra 2000., str. 1.

⁸⁴⁹⁹ P1942 (Svjedok RM-126, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 25. juna 2000., str. 2, izjava svjedoka od 18. novembra 1995, str. 2-3; P1944 (Mapa Novog Sarajeva, s oznakama koje je unio svjedok RM-126).

⁸⁵⁰⁰ Pretresno vijeće upućuje na svoje dalje razmatranje u vezi s ovim zaključkom, izloženo u činjeničnom zaključku u vezi s incidentom 5 iz Priloga F Optužnici u poglavlju 5.2.4.

⁸⁵⁰¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2733.

⁸⁵⁰² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2734.

⁸⁵⁰³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2738.

Incident od 24. oktobra 1994. (Vojničko Polje)

2001. Dana 24. oktobra 1994., Adnan Kasapović, civil star 14 godina, ubijen je iz vatrenog oružja dok je hodao pokraj pasaža na Vojničkom Polju.⁸⁵⁰⁴ Pogođen je u pasažu koji je prolazio duž jedne strane robne kuće "Vemeks".⁸⁵⁰⁵ Hici su ispaljeni iz Škole za slijepe, koja je bila poznata kao snajperski položaj SRK-a.⁸⁵⁰⁶ Hice je ispalio pripadnik SRK-a.⁸⁵⁰⁷ Od Škole za slijepe do pasaža postojala je direktna linija nišanjenja.⁸⁵⁰⁸ Ništa nije zaklanjalo pogled.⁸⁵⁰⁹ Snajperista u Školi za slijepe, pogotovo uz pomoć optičkog nišana i s gornjih spratova škole, imao je jasan pogled na Kasapovića.⁸⁵¹⁰ U ranim jutarnjim satima toga dana vidljivost je bila dovoljno dobra da ga je strijelac s optičkim nišanom mogao vidjeti.⁸⁵¹¹ Pored toga, Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje je iznio **Patrick van der Weijden**, stručnjak za snajpersko djelovanje,⁸⁵¹² i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁸⁵¹³ Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje je iznio **Mile Poparić**, stručnjak za naoružanje i vojnu opremu.⁸⁵¹⁴ On je u svom svjedočenju izjavio da je ispred Škole za slijepe u to vrijeme bilo visoko drveće, koje je najvjerojatnije ometalo vidljivost.⁸⁵¹⁵ Odbrana je iznijela argument da su Van der Weijdenovi dokazi o tome da li je u ovom incidentu postojala neometana linija nišanjenja, a koje je predložilo tužilaštvo, manjkavi.⁸⁵¹⁶

2002. Pretresno vijeće smatra da se Poparićevo svjedočenje da je drveće *vjerojatno* ometalo pogled iz Škole za slijepe ne kosi s činjenicama o kojima je presuđeno. Pored toga, Pretresno vijeće neće dalje razmatrati ovu tvrdnju odbrane jer se ona odnosi na svjedočenje Van der Weijdena, dok se Pretresno vijeće oslonilo na nepobijene činjenice o kojima je presuđeno.

⁸⁵⁰⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2741.

⁸⁵⁰⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2745.

⁸⁵⁰⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2752.

⁸⁵⁰⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2753.

⁸⁵⁰⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2755.

⁸⁵⁰⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2754.

⁸⁵¹⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2756.

⁸⁵¹¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2757.

⁸⁵¹² Patrick van der Weijden, T. 6463.

⁸⁵¹³ P1130 (Patrick van der Weijden, izvještaj svjedoka), str. 71-72.

⁸⁵¹⁴ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 1-4.

⁸⁵¹⁵ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 255.

⁸⁵¹⁶ Završni podnesak odbrane, par. 2234-2239.

2003. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 24. oktobra 1994. pripadnik SRK-a na Vojničkom Polju ubio iz vatrenog oružja Adnana Kasapovića, civila starog 14 godina. Hici su ispaljeni iz Škole za slijepe, odakle je postojala direktna linija nišanjenja ka mjestu gdje se nalazila žrtva. Snajperista u Školi za slijepe jasno je vidio Kasapovića. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 5, 6, 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident od 9. novembra 1994. (Ulica Zmaja od Bosne)

2004. **Mirza Sabljica**, mašinski inženjer specijalizovan za balistiku i mehaničke tragove, koji je od juna 1993. do jula 1996. radio u odjeljenju za kriminalističku forenziku MUP-a Bosne i Hercegovine,⁸⁵¹⁷ izjavio je u svom svjedočenju da je 9. novembra 1994. obaviješten da je u Ulici Zmaja od Bosne (bivša Vojvode Putnika), u blizini Tehničke škole, mecima povrijeđeno više osoba.⁸⁵¹⁸ Svjedok je bio član tima koji je 10. novembra 1994. vršio uviđaj o tom incidentu.⁸⁵¹⁹ Prilikom uviđaja je konstatovano da je 9. novembra 1994. oko 16:50 sati sa više projektila ispaljenih iz vatrenog oružja povrijeđeno pet osoba. Tri su povrijeđene kao pješaci, od kojih su dvije bile vojnici. Druge dvije povrijeđene osobe bile su u automobilu golf i jedna od njih je bila vojnik.⁸⁵²⁰ Jedan od vojnika koji su išli pješice imao je na sebi maskirnu jaknu.⁸⁵²¹ Prilikom uviđaja je konstatovano da su meci "najvjerovatnije" ispaljeni s prozora nebodera u Lenjinovoj ulici na Grbavici, tada pod kontrolom VRS-a.⁸⁵²²

2005. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 9. novembra 1994., oko 16:50 sati, pet osoba, od kojih su tri bile vojnici, pogođeno i ranjeno u Ulici Zmaja od Bosne, u blizini Tehničke škole. Od njih pet, dvije osobe, od kojih je jedna bila vojnik, bile su u automobilu golf. Ostale tri, među kojima su bila dva vojnika, od kojih jedan u maskirnoj jakni, išle su pješice nedaleko odatle. Na osnovu toga što su hici

⁸⁵¹⁷ P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 1-3.

⁸⁵¹⁸ P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 63; P870 (Izveštaji MUP-a, 10. novembar 1994.), str. 1.

⁸⁵¹⁹ P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 64; P870 (Izveštaji MUP-a, 10. novembar 1994.), str. 1.

⁸⁵²⁰ P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 64; P870 (Izveštaji MUP-a, 10. novembar 1994.), str. 1-4.

⁸⁵²¹ P870 (Izveštaji MUP-a, 10. novembar 1994.), str. 2, 4.

⁸⁵²² P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 64-65, 67; P870 (Izveštaji MUP-a, 10. novembar 1994.), str. 1-3.

ispaljeni s položaja pod kontrolom VRS-a, Pretresno vijeće konstatuje da je tih pet osoba pogodio pripadnik SRK-a. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident od 22. novembra 1994. (Sanela Dedović)

2006. Dana 22. novembra 1994., Sanela Dedović pogođena je i teško ranjena u gležanj fragmentom metka ispaljenog iz snajperskog oružja.⁸⁵²³ Taj hitac je bio ispaljen sa litice Špicaste stijene koja je bila pod kontrolom SRK-a.⁸⁵²⁴ Hice je ispalio pripadnik SRK-a.⁸⁵²⁵ **Mile Poparić**, stručnjak za naoružanje i vojnu opremu,⁸⁵²⁶ u svom svjedočenju je izjavio da između litice Špicaste stijene i mjesta incidenta, kako je navedeno u Van der Weijdenovom izvještaju, a to je raskrsnica Ulica Sedrenik i Redžepa Gaorušanovića, nije postojala linija nišanja.⁸⁵²⁷ Odbrana je iznijela argument da je tužilaštvo u vezi s ovim incidentom predočilo manjkave dokaze Van der Weijdena i Hogana, koji su pogrešno označili tačno mjesto udara.⁸⁵²⁸

2007. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 22. novembra 1994. pripadnik SRK-a pogodio i teško ranio Sanelu Dedović. Čak i da se Poparić u svom svjedočenju pozvao na tačno mjesto udara, čime bi se pobijala činjenica o kojoj je presuđeno broj 2802, to ne bi uticalo na zaključak Pretresnog vijeća koji se oslanja jedino na činjenicu o kojoj je presuđeno broj 2803. U vezi s ovim argumentom odbrane, Pretresno vijeće napominje da se u vezi s dotičnim incidentom oslanjalo na činjenice o kojima je presuđeno, a ne na dokaze Van der Weijdena i Hogana. Shodno tome, Pretresno vijeće neće dalje razmatrati ovu tvrdnju odbrane. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident od 10. decembra 1994. (Sedrenik)

2008. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom. Pored toga, Vijeću su predočeni dokazi

⁸⁵²³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2801.

⁸⁵²⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2802.

⁸⁵²⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2803.

⁸⁵²⁶ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 1-4.

⁸⁵²⁷ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 257-259, 296.

⁸⁵²⁸ Završni podnesak odbrane, par. 2242-2245.

koje su iznijeli **Nedžib Đozo**, bosanski Musliman, bivši komandir minobacačkog voda u JNA i istražitelj u civilnoj policiji,⁸⁵²⁹ i **Patrick van der Weijden**, stručnjak za snajpersko djelovanje,⁸⁵³⁰ i ono smatra da ti dokazi ne pobijaju činjenice o kojima je presuđeno.⁸⁵³¹ Pretresnom vijeću su predočeni i dokazi koje je iznio **Mile Poparić**, stručnjak za naoružanje i vojnu opremu.⁸⁵³² Odbrana je iznijela sljedeće argumente: (i) stručnjak tužilaštva za snajpersko djelovanje Van der Weijden napravio je prilikom analize ovog incidenta niz grešaka u vezi s linijom nišanjenja i (ii) žrtva nije pogođena s položaja VRS-a na Špicastoj stijeni.⁸⁵³³

2009. Dana 10. decembra 1994., Derviša Selmanović je izašla u dvorište jedne svoje prijateljice po drva za ogrjev.⁸⁵³⁴ Derviša Selmanović je pogođena iz mitraljeza i teško ranjena u nogu dok je bila u stražnjem dvorištu kuće na Sedreniku.⁸⁵³⁵ **Nedžib Đozo** je u svom svjedočenju izjavio da se žrtva sklonila iza svoje kuće jer je po kući i oko nje ispaljeno još 20-30 metaka. Odvedena je u bolnicu, gdje joj je ukazana pomoć zbog prostrijelne rane nanese zrnom pješadijskog naoružanja.⁸⁵³⁶ Hici su ispaljeni sa Špicaste stijene, koju je kontrolisao SRK.⁸⁵³⁷ Hice je ispalio pripadnik SRK-a.⁸⁵³⁸ Derviša Selmanović je bila nenaoružana kuharica.⁸⁵³⁹ U zapisniku o uviđaju koji je sastavio Nedžib Đozo navodi se da tog dana nije bilo moguće izvršiti detaljniji uviđaj zbog neprestanog dejstva vatrenim oružjem s "agresorskih položaja".⁸⁵⁴⁰ **Patrick van der Weijden** je u svom svjedočenju izjavio da se vrh litice na kojem su tokom rata bili srpski položaji nalazi na nekih 950-1.050 metara udaljenosti od mjesta incidenta.⁸⁵⁴¹ **Mile Poparić** je u svom svjedočenju izjavio da se, zbog vremenskih uslova u vrijeme incidenta, mjesto incidenta nije jasno vidjelo s položaja VRS-a.⁸⁵⁴² On je takođe izjavio

⁸⁵²⁹ P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 4-7; Nedžib Đozo, T. 5539, 5563-5564.

⁸⁵³⁰ Patrick van der Weijden, T. 6463.

⁸⁵³¹ **Nedžib Đozo:** Nedžib Đozo, T. 5545, 5574-5575, 5596; P548 (Službena zabilješka SJB-a Stari Grad, sastavio Nedžib Đozo, 12. mart 1995.); P4600 (Izveštaj o uviđaju, sastavio Nedžib Đozo, 14. decembar 1994.). **Patrick van der Weijden:** P1130 (Patrick van der Weijden, izvještaj svjedoka), str. 79-80.

⁸⁵³² D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 1-4.

⁸⁵³³ Završni podnesak odbrane, par. 2248-2249.

⁸⁵³⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2807.

⁸⁵³⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2817.

⁸⁵³⁶ P548 (Službena zabilješka SJB-a Stari Grad, sastavio Nedžib Đozo, 12. mart 1995.), str. 1.

⁸⁵³⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2817.

⁸⁵³⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2819.

⁸⁵³⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2820.

⁸⁵⁴⁰ P4600 (Izveštaj o uviđaju, sastavio Nedžib Đozo, 14. decembar 1994.).

⁸⁵⁴¹ P1130 (Patrick van der Weijden, izvještaj svjedoka), str. 80.

⁸⁵⁴² D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 260.

da Derviša Selmanović nije mogla biti pogođena sa Špicaste stijene jer je Van der Weijden pogrešno naveo mjesto na kojem se žrtva nalazila kad je pogođena.⁸⁵⁴³

2010. Pretresno vijeće napominje da je Poparićevo svjedočenje u suprotnosti s činjenicom o kojoj je presuđeno br. 2817 utoliko što sugerise da je Dervišu Selmanović bilo nemoguće pogoditi sa Špicaste stijene. Međutim, da li je u vrijeme incidenta bilo magle i gdje se Derviša Selmanović nalazila kad je pogođena su činjenična pitanja koja Poparić, kao vještak, ne može iznositi kao pouzdane argumente. U tim okolnostima, Pretresno vijeće konstatuje da Poparićevo svjedočenje o mjestu otvaranja vatre nije dovoljno pouzdano da bi pobilo činjenicu o kojoj je presuđeno broj 2817. U ovom kontekstu, Pretresno vijeće takođe napominje da neće dalje razmatrati argument odbrane u vezi s eventualnim Van der Weijdenovim greškama po pitanju utvrđivanja linije nišanja, budući da se u vezi tim oslonilo na nepobijenu činjenicu o kojoj je presuđeno, a ne na Van der Weijdenove dokaze.

2011. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće zaključuje da je 10. decembra 1994. pripadnik SRK-a pogodio i ranio Dervišu Selmanović, nenaoružanu kuharicu, kad je išla po drva iza kuće na Sedreniku. Hici su ispaljeni sa Špicaste stijene koju je kontrolisao SRK. Pretresno vijeće dalje zaključuje da se Derviša Selmanović sklonila iza kuće, nakon čega je na kuću i oko nje ispaljeno još 20-30 metaka. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident od 14. maja 1995. (Dobrinja)

2012. Dana 14. maja 1995., Jasmina Tabaković je ubijena hicem u svojoj spavaćoj sobi na Dobrinji.⁸⁵⁴⁴ Hici su došli s teritorije koju je držao SRK, u naselju Dobrinja I,⁸⁵⁴⁵ a ispalio ih je pripadnik SRK-a.⁸⁵⁴⁶ Pretresnom vijeću su predočeni i dokazi u vidu jednog službenog izvještaja MUP-a i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁸⁵⁴⁷ Prema tom izvještaju, otac žrtve, koji je tada bio

⁸⁵⁴³ D1330 (Mile Poparić i Zorica Subotić, Izvještaj – Dejstva streljačkim naoružanjem na područje Sarajeva, 25. april 2014.), str. 263-264.

⁸⁵⁴⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2826.

⁸⁵⁴⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2827.

⁸⁵⁴⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2828.

⁸⁵⁴⁷ P494 (Službeni izvještaj MUP-a Sarajevo, 15. maj 1995.), str. 1-3.

u stanu, rekao je MUP-u da je u momentu kad je njegova ćerka pogođena čuo samo jedan hitac.⁸⁵⁴⁸

2013. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 14. maja 1995. pripadnik SRK-a ubio iz vatrenog oružja Jasminu Tabaković u njenom stanu na Dobrinji. Hitac je ispaljen s teritorije koju je držao SRK, u naselju Dobrinja I. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 5, 6, 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident od 25. juna 1995. (Titova ulica)

2014. **David Harland**, službenik za civilne poslove UNPROFOR-a, koji je od maja 1993. bio raspoređen u Sarajevo,⁸⁵⁴⁹ u svom je svjedočenju izjavio da je 25. juna 1995. jedan šesnaestogodišnji dječak pogođen u glavu dok je vozio bicikl u blizini Alipašine džamije i sjedišta UNPROFOR-a u Titovoj ulici u Sarajevu.⁸⁵⁵⁰ UNPROFOR je zaključio da je dječak pogođen sa srpskog položaja na jednoj višespratnici na zapadnoj strani.⁸⁵⁵¹

2015. Pretresno vijeće konstatuje da svjedočenje Davida Harlanda u vezi sa zaključkom UNPROFOR-a o položaju s kojeg je ispaljen hitac ima malu dokaznu vrijednost budući da nije poznat izvor te informacije. Pretresno vijeće stoga neće dalje razmatrati ovaj incident u vezi ni sa jednom tačkom Optužnice.

⁸⁵⁴⁸ P494 (Službeni izvještaj MUP-a Sarajevo, 15. maj 1995.), str. 3.

⁸⁵⁴⁹ P1 (David Harland, izjava svjedoka, 4. septembar 2009.), str. 1, par. 5; David Harland, T. 661.

⁸⁵⁵⁰ P1 (David Harland, izjava svjedoka, 4. septembar 2009.), par. 213, 215; David Harland, T. 707; P10 (UNPROFOR, sedmični izvještaj o situaciji, 2. juli 1995.), str. 3.

⁸⁵⁵¹ P1 (David Harland, izjava svjedoka, 4. septembar 2009.), par. 214-215.

5.3 Incidenti granatiranja

5.3.1 Incident 1 iz Priloga G Optužnici

2016. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za intenzivno granatiranje civilnih ciljeva u Sarajevu, počev od 28. maja 1992. ili približno tog datuma, u kojem su ti ciljevi oštećeni i uništeni, a nekoliko civila je poginulo, dok su neki drugi bili ranjeni.⁸⁵⁵² Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli **Milan Mandilović**, Srbin koji je od maja 1992. do kraja rata radio kao hirurg u Državnoj bolnici u Sarajevu;⁸⁵⁵³ **Bakir Nakaš**, Musliman, ljekar iz Sarajeva, koji je sve vrijeme rata bio direktor Državne bolnice u Sarajevu;⁸⁵⁵⁴ **svjedokinja RM-115**, bosanska Muslimanka iz Sarajeva;⁸⁵⁵⁵ **Fadila Tarčin**, bosanska Muslimanka, koja je 1992. s porodicom živjela u pretežno Muslimanskom stambenom naselju Širokača, u jugoistočnom dijelu Sarajeva;⁸⁵⁵⁶ **Nedžib Đozo**, bosanski Musliman, bivši komandir minobacačkog voda u JNA i istražitelj u civilnoj policiji;⁸⁵⁵⁷ i **John Wilson**, šef vojnih posmatrača UN-a za UNPROFOR, koji je od 22. marta do 24. juna 1992. bio raspoređen u Sarajevu;⁸⁵⁵⁸ kao i dokumentarni dokazi.

2017. **Milan Mandilović** je u svom svjedočenju izjavio da je u aprilu 1992. primijetio da bošnjački kadrovi iz sarajevske Državne bolnice napuštaju grad i odlaze "kućama"; po njegovom mišljenju, vjerovatno su to činili iz straha da će se u Sarajevu ponoviti situacija iz Slovenije i Hrvatske, gdje je došlo do rata.⁸⁵⁵⁹ U maju 1992., po gradu je bilo pucnjave i grad je artiljerijski granatiran.⁸⁵⁶⁰ JNA se 10. maja 1992.

⁸⁵⁵² Optužnica, par. 11-12, 76, 81, incident 1 iz Priloga G Optužnici. U Optužnici se kao vremenski okvir incidenta 1 iz Priloga G navodi period od 28. maja 1992. ili približno tog datuma do novembra 1995. Međutim, Pretresno vijeće je takođe razmotrilo način kako je opisan incident 1 iz Priloga G Optužnici, generalnu strukturu tog incidenta i argumente strana u postupku u vezi s njegovim vremenskim okvirom, te zaključuje da incident 1 iz Priloga G Optužnici obuhvata granatiranje koje je, kako se navodi, počelo 28. maja. 1992. i završilo se nedugo zatim.

⁸⁵⁵³ P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), str. 1, par. 1, 4-6, 84; P680 (Milan Mandilović, ispravke izjave svjedoka od 24. februara 2010., 9. januar 2013.), str. 1.

⁸⁵⁵⁴ P941 (Bakir Nakaš, izjava svjedoka, 8. septembar 2010.), str. 1, par. 1, 10; Bakir Nakaš, T. 8601.

⁸⁵⁵⁵ P102 (Svjedokinja RM-115, izjava svjedoka, 4. novembar 2008.), str. 1, par. 1.

⁸⁵⁵⁶ P281 (Fadila Tarčin, izjava svjedoka, 24. februar 2004.), str. 1, par. 1-2; P282 (Fadila Tarčin, izjava svjedoka, 2. novembar 2008.), str. 1; C1 (Mapa Širokače, s oznakama koje je svjedokinja Fadila Tarčin unijela u sudnici 2. oktobra 2012.), v. slovo "K", kojim je označeno gdje se nalazi svjedokinjina kuća; Fadila Tarčin, T. 3411, 3419.

⁸⁵⁵⁷ P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 4-7; Nedžib Đozo, T. 5539, 5563-5564.

⁸⁵⁵⁸ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 6-8, 25, 64, 93; John Wilson, T. 3919, 4020.

⁸⁵⁵⁹ P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), par. 20, 29.

⁸⁵⁶⁰ P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), par. 18, 21.

povukla iz Državne bolnice u Sarajevu i bolnica je postala civilna ustanova.⁸⁵⁶¹ Uslijed toga svjedok se više nije javljao JNA, već mjesnoj zajednici u Sarajevu.⁸⁵⁶² Odlazak JNA iz Državne bolnice u Sarajevu bio je organizovan i bolnici su ostali lijekovi, zalihe i oprema.⁸⁵⁶³ Zbog odlaska JNA vratio se veliki broj bošnjačkih kadrova koje su prethodno otišli iz bolnice.⁸⁵⁶⁴ Kao rukovodstvo bolnice postavljeni su jedan Srbin, jedan Bošnjak i jedan Hrvat.⁸⁵⁶⁵ Stražari na ulazu u bolnicu nikad nisu sprečavali ljude da ulaze u bolnicu i izlaze iz nje.⁸⁵⁶⁶

2018. **Bakir Nakaš** je u svom svjedočenju izjavio da se JNA povukla iz bolnice 10. maja 1992.⁸⁵⁶⁷ Naoružanim bosanskim vojnicima nije bio dozvoljen pristup u bolnicu i u njenoj blizini nije bilo objekata koji bi se mogli dovesti u vezu s vojskom.⁸⁵⁶⁸ Dok je svjedok bio direktor bolnice, na snazi je bilo pravilo da pripadnici vanjskog obezbjeđenja mogu da budu jedine naoružane osobe oko kruga bolnice.⁸⁵⁶⁹ Određeni kapaciteti unutar kompleksa bolnice su 1992. godine bili mobilisani za liječenje pripadnika 1. korpusa ABiH, to jest za njihovu postoperativnu rehabilitaciju.⁸⁵⁷⁰ Poslije granatiranja 13. maja 1992., na južnu stranu zgrade, u pravcu brda Vrace i Trebevića, postavljena je zastava s oznakom Crvenog krsta koja se, po mišljenju svjedoka, mogla vidjeti sa 500 metara udaljenosti. Zastava je tamo stajala od maja do septembra 1992.⁸⁵⁷¹ **Svjedokinja RM-115** bila je u Državnoj bolnici u Sarajevu od početka maja 1992.⁸⁵⁷² Državna bolnica bila je nekadašnja vojna bolnica i nalazila se u naselju Marindvor.⁸⁵⁷³ Svjedokinja je u svom svjedočenju izjavila da je tokom noći 28. maja 1992. bilo intenzivno granatiranje.⁸⁵⁷⁴ Vojnici su bili otišli prije

⁸⁵⁶¹ P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), par. 4, 25.

⁸⁵⁶² P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), par. 28; Milan Mandilović, T. 6654.

⁸⁵⁶³ P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), par. 26; Milan Mandilović, T. 6693-6694.

⁸⁵⁶⁴ P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), par. 29.

⁸⁵⁶⁵ P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), par. 30.

⁸⁵⁶⁶ P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), par. 27; Milan Mandilović, T. 6656-6657, 6659, 6671, 6700-6701.

⁸⁵⁶⁷ P941 (Bakir Nakaš, izjava svjedoka, 8. septembar 2010.), par. 5; Bakir Nakaš, T. 8632.

⁸⁵⁶⁸ P941 (Bakir Nakaš, izjava svjedoka, 8. septembar 2010.), par. 14-15; Bakir Nakaš, T. 8669-8677.

⁸⁵⁶⁹ P941 (Bakir Nakaš, izjava svjedoka, 8. septembar 2010.), par. 15.

⁸⁵⁷⁰ P941 (Bakir Nakaš, izjava svjedoka, 8. septembar 2010.), par. 14.

⁸⁵⁷¹ P941 (Bakir Nakaš, izjava svjedoka, 8. septembar 2010.), par. 22.

⁸⁵⁷² P102 (Svjedokinja RM-115, izjava svjedoka, 4. novembar 2008.), par. 2-3; svjedokinja RM-115, T. 1653, 1660, 1665.

⁸⁵⁷³ Svjedokinja RM-115, T. 1653. U vezi s lokacijom Državne bolnice u Sarajevu, Pretresno vijeće smatra da se bolnica nalazi u blizini Velešića i Pofalića. V. P3 (Knjiga mapa Sarajeva), str. 32, 71; D127 (Fotografija iz sudskog registratora u vezi sa Sarajevom, s oznakama koje je unio Milan Mandilović); Milan Mandilović T. 6662-6666.

⁸⁵⁷⁴ P102 (Svjedokinja RM-115, izjava svjedoka, 4. novembar 2008.), par. 4; svjedokinja RM-115, T. 1659.

granatiranja i u bolnici je ostalo samo medicinsko osoblje.⁸⁵⁷⁵ Granatiranje je bilo tako intenzivno da se svjedokinja četiri sata nije mogla pomjeriti.⁸⁵⁷⁶ Oko ponoći, svjedokinja je htjela preći iz jedne od kancelarija u drugu prostoriju kad ju je u prolazu između dvije prostorije pogodio šrapnel, od čega je izgubila svijest.⁸⁵⁷⁷ Po mišljenju svjedokinje, granata je eksplodirala negdje na trećem spratu, a šrapnel je doletio kroz prozor.⁸⁵⁷⁸ Svjedokinju su pronašli u lokvi krvi i odveli je na odjel hitne pomoći, gdje je operisana.⁸⁵⁷⁹ Zbog težine povreda, svjedokinja je u novembru 1993. evakuisana iz Sarajeva radi daljnjih operacija u inostranstvu.⁸⁵⁸⁰

2019. **Fadila Tarčin** je u svom svjedočenju izjavila da je kasno uveče 28. maja 1992. zbog granatiranja njihovog naselja Širokače s porodicom otišla u podrum njihove kuće.⁸⁵⁸¹ Prema procjeni ove svjedokinje, koja je tada imala 16 godina, Širokača je bila jedan do dva kilometra udaljena od linija fronta.⁸⁵⁸² Svjedokinja je u svom svjedočenju rekla da je dva-tri puta vidjela da su trojica ili četvorica rezervnih policajaca prolazili njihovim kvartom, ali da je jedini vojni objekat u blizini njene kuće bila kasarna na Bistriku, udaljena oko 1,5 kilometar, u kojoj je, po mišljenju svjedokinje, otprilike do maja 1992. bila JNA.⁸⁵⁸³ Te večeri kad je bilo granatiranje, susjedi koji su obično dolazili u svjedokinjinu kuću da se sklone nisu se usudili da pređu 20-30 metara, koliko je bila udaljena njihova kuća, zbog intenziteta granatiranja, koje je dva sata bilo nepromijenjeno, da bi utihnulo poslije ponoći.⁸⁵⁸⁴ Zatim je odjednom došlo do snažne eksplozije i svjedokinja, koja je sjedila na podu blizu izlaza iz podruma, osjetila je udar u stopalo i shvatila da ne može pomaknuti noge. Desno stopalo joj je krvarilo, kao i desna noga, koja je jako krvarila s unutrašnje strane koljena, ali svjedokinja zbog granatiranja nije mogla izaći iz podruma sve do 04:30 sati, kada je jedan susjed uspio

⁸⁵⁷⁵ Svjedokinja RM-115, T. 1653-1654.

⁸⁵⁷⁶ P102 (Svjedokinja RM-115, izjava svjedoka, 4. novembar 2008.), par. 4; svjedokinja RM-115, T. 1659-1660.

⁸⁵⁷⁷ P102 (Svjedokinja RM-115, izjava svjedoka, 4. novembar 2008.), par. 5-6; svjedokinja RM-115, T. 1659, 1683.

⁸⁵⁷⁸ P102 (Svjedokinja RM-115, izjava svjedoka, 4. novembar 2008.), par. 6.

⁸⁵⁷⁹ P102 (Svjedokinja RM-115, izjava svjedoka, 4. novembar 2008.), par. 6-7; svjedokinja RM-115, T. 1659.

⁸⁵⁸⁰ P102 (Svjedokinja RM-115, izjava svjedoka, 4. novembar 2008.), par. 8-11; svjedokinja RM-115, T. 1660-1661; P104 (Medicinska dokumentacija za svjedokinju RM-115).

⁸⁵⁸¹ P281 (Fadila Tarčin, izjava svjedoka, 24. februar 2004.), par. 3-4.

⁸⁵⁸² P281 (Fadila Tarčin, izjava svjedoka, 24. februar 2004.), par. 11; Fadila Tarčin, T. 3413, 3418; P549 (Bilježnice policijske stanice Stari Grad, april 1992.), str. 71.

⁸⁵⁸³ P281 (Fadila Tarčin, izjava svjedoka, 24. februar 2004.), par. 2; Fadila Tarčin, T. 3415, 3417.

⁸⁵⁸⁴ P281 (Fadila Tarčin, izjava svjedoka, 24. februar 2004.), par. 6-7.

organizovati da je kombi preveze u bolnicu.⁸⁵⁸⁵ Svjedokinja je stigla u bolnicu Koševo u 05:00 sati i tamo je operisana, a na povrijeđeno stopalo joj je stavljen gips. Svjedokinja je u svom svjedočenju izjavila da je dva dana kasnije, kad je otpuštena iz bolnice, vidjela da je kuću njenih susjeda, koja je bila preko puta njihove, granata pogodila sa strane doline i prouzrokovala znatnu štetu trima kućama, i shvatila je da je geler te granate probio drvena vrata njihovog podruma.⁸⁵⁸⁶ Od ljudi iz susjedstva koji su ranije bili u JNA, svjedokinja je saznala da se radilo o haubičkoj granati velikog kalibra, koja je ispaljena s Obrije, istočno od Širokače.⁸⁵⁸⁷ Sve vrijeme rata, svjedokinjina četvrt je bila izložena konstantnom granatiranju, a njena kuća je pogođena dvaput.⁸⁵⁸⁸ Svjedokinja i dalje trpi posljedice povreda i zbog povrede stopala ne može normalno hodati.⁸⁵⁸⁹ U dnevniku SJB-a Stari Grad zabilježeno je da je 27. i 28. maja 1992. artiljerija VRS-a granatirala Pogledine, Kamenicu, Mahumatovac i Čolinu kapu.⁸⁵⁹⁰ **Nedžib Đozo** je u svom svjedočenju izjavio da su ta naselja pripadala Starom Gradu.⁸⁵⁹¹ Na području Pogledina ranjene su dvije osobe.⁸⁵⁹²

2020. **John Wilson** je u svom svjedočenju izjavio da je 28. maja 1992. Sarajevo bilo izloženo jednom od najintenzivnijih granatiranja, koje je počelo oko 17:00 sati i trajalo do sutradan rano ujutro.⁸⁵⁹³ Po cijelom gradu padali su projektili raznih kalibara, između ostalog, i iz raketnih bacača, pri čemu ih je najviše ispaljeno na stari grad, i to na takav način da se činilo da nema konkretnih ciljeva.⁸⁵⁹⁴ Te noći, oficir za vezu JNA kontaktirao je UNPROFOR u Sarajevu i rekao im da od Predsjedništva zatraže da obustavi napad na Lukavicu minobacačima, raketama i lakim naoružanjem uslijed kojeg je tamo bilo žrtava. Oficir za vezu JNA zaprijetio je da će u protivnom biti izvršena teška odmazda nad gradom.⁸⁵⁹⁵ Svjedoku nije bilo poznato da je Predsjedništvo izvršilo bilo kakav napad ili otvaralo vatru te noći, mada je to bilo teško ocijeniti s obzirom na intenzitet vatre.⁸⁵⁹⁶ Dana 29. maja 1992., svjedok se sastao s oficirima JNA generalom

⁸⁵⁸⁵ P281 (Fadila Tarčin, izjava svjedoka, 24. februar 2004.), par. 8-9.

⁸⁵⁸⁶ P281 (Fadila Tarčin, izjava svjedoka, 24. februar 2004.), par. 9; P282 (Fadila Tarčin, izjava svjedoka, 2. novembar 2008.), par. 2-3; Fadila Tarčin, T. 3447-3448.

⁸⁵⁸⁷ P282 (Fadila Tarčin, izjava svjedoka, 2. novembar 2008.), par. 3; Fadila Tarčin, T. 3424.

⁸⁵⁸⁸ P282 (Fadila Tarčin, izjava svjedoka, 2. novembar 2008.), par. 4-5; Fadila Tarčin, T. 3416.

⁸⁵⁸⁹ P281 (Fadila Tarčin, izjava svjedoka, 24. februar 2004.), par. 10; Fadila Tarčin, T. 3411.

⁸⁵⁹⁰ P549 (Bilježnice policijske stanice Stari Grad, april 1992.), str. 72.

⁸⁵⁹¹ Nedžib Đozo, T. 5547-5548.

⁸⁵⁹² P549 (Bilježnice policijske stanice Stari Grad, april 1992.), str. 72.

⁸⁵⁹³ John Wilson, T. 3969, 3979, 3981-3982, 3986.

⁸⁵⁹⁴ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 76; John Wilson, T. 3969-3970; P329 (Snimak razgovora s delegacijama Bosne i Hercegovine i JNA, 29. maj 1992.), str. 1.

⁸⁵⁹⁵ P329 (Snimak razgovora s delegacijama Bosne i Hercegovine i JNA, 29. maj 1992.), str. 1.

⁸⁵⁹⁶ John Wilson, T. 3986.

Boškovićem, pukovnikom Čađom i potpukovnikom Jankovićem.⁸⁵⁹⁷ General Bošković je na sastanku rekao da je Mladić naredio da se na Sarajevo otvori artiljerijska, raketna i minobacačka vatra kao odgovor na napade na Lukavicu.⁸⁵⁹⁸ Bošković i Čađo su priznali da je napad bio težak i žestok i izvinili su se u ime JNA za Mladićeve postupke.⁸⁵⁹⁹ Prema Boškovićevim riječima, Mladić je djelovao nezavisno od JNA, usprkos nastojanjima Boškovića lično i srpskog rukovodstva da se taj napad spriječi.⁸⁶⁰⁰ Bošković je dodao da Mladić više nije pripadnik JNA i da neće da izvršava njihova naređenja.⁸⁶⁰¹ Oko 13:00 sati, ministar Doko i još dvojica predstavnika vlade Bosne i Hercegovine priključili su se tom sastanku i pustili audio-traku sa snimkom presretnutog razgovora komande srpske teritorijalne odbrane od prethodne noći.⁸⁶⁰² Čađo je prevodio Mladićeve riječi s bosanskog na engleski.⁸⁶⁰³ Na traci se čulo kako Mladić lično komanduje napadom i, između ostalog, bira ciljeve (zgrada Predsjedništva, Gradska vijećnica, štab policije i dječja ambasada) i usmjerava vatru izvan područja naseljenih Srbima.⁸⁶⁰⁴ Mladić je takođe određivao koji će se kalibar koristiti i sam je naređivao otvaranje vatre, što je značilo da su srpske snage smjele pucati samo kad on to kaže.⁸⁶⁰⁵ Predstavnici JNA koji su prisustvovali sastanku, uključujući generala Boškovića i pukovnika Čađu, prepoznali su Mladićev glas na traci.⁸⁶⁰⁶

2021. Dana 30. maja 1992., svjedok se sastao s generalom Mladićem i Biljanom Plavšić u kasarni u Lukavici da bi Mladiću prenio apel generalnog sekretara UN-a da obustavi granatiranje Sarajeva.⁸⁶⁰⁷ Mladić je odgovorio da je on, kao i generalni sekretar, zabrinut za Sarajevo, ali da je kasarna "Maršal Tito" izložena neprestanoj vatri

⁸⁵⁹⁷ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 76; John Wilson, T. 3913-3914, 3971; P329 (Snimak razgovora s delegacijama Bosne i Hercegovine i JNA, 29. maj 1992.).

⁸⁵⁹⁸ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 76; P329 (Snimak razgovora s delegacijama Bosne i Hercegovine i JNA, 29. maj 1992.), str. 1.

⁸⁵⁹⁹ John Wilson, T. 3971, 3973.

⁸⁶⁰⁰ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 76; John Wilson, T. 3971; P329 (Snimak razgovora s delegacijama Bosne i Hercegovine i JNA, 29. maj 1992.), str. 1-2.

⁸⁶⁰¹ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 76; P329 (Snimak razgovora s delegacijama Bosne i Hercegovine i JNA, 29. maj 1992.), str. 2.

⁸⁶⁰² P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 76, 126; John Wilson, T. 3972; P329 (Snimak razgovora s delegacijama Bosne i Hercegovine i JNA, 29. maj 1992.), str. 2.

⁸⁶⁰³ John Wilson, T. 3972-3973.

⁸⁶⁰⁴ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 76, 126; John Wilson, T. 3972, 3978; P329 (Snimak razgovora s delegacijama Bosne i Hercegovine i JNA, 29. maj 1992.), str. 2.

⁸⁶⁰⁵ John Wilson, T. 3972.

⁸⁶⁰⁶ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 76, 126; John Wilson, T. 3972, 3983-3984, 3986; P329 (Snimak razgovora s delegacijama Bosne i Hercegovine i JNA, 29. maj 1992.), str. 2.

⁸⁶⁰⁷ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 77; John Wilson, T. 3938, 3984-3985; P331 (Obavještenje za štampu generalnog sekretara UN-a kojim apeluje da se prekine bombardovanje Sarajeva, 30. maj 1992.); P332 (Zapisnik sa sastanka pukovnika Wilsona i Mladića, 30. maj 1992.), str. 1; P341 UNPROFOR, specijalni izvještaj o incidentu, 30. maj 1992.).

snaga Predsjedništva.⁸⁶⁰⁸ Mladić je rekao da ne zna za ponudu predsjednika Karadžića da se iz Sarajeva povuče sve teško naoružanje, ali da će se pridržavati svakog dogovora koji vlada postigne.⁸⁶⁰⁹ Svjedok i Mladić takođe su razgovarali o žestokom granatiranju od 28. maja 1992., i Mladić je prihvatio odgovornost za taj napad, ali je rekao da je to bila reakcija na provokacije i da je naprosto branio srpski živalj i naselja u Sarajevu od snaga Predsjedništva.⁸⁶¹⁰ Prema svjedokovim riječima, Mladić je često govorio da je granatiranje Sarajeva imalo za cilj odbranu Srba ili da je bilo odgovor na napade.⁸⁶¹¹ Istog dana, general Philippe Morillon se sastao s predsjednikom Slobodanom Miloševićem i od njega zatražio da upotrebi svoj uticaj kod Mladića kako bi se zaustavilo bombardovanje Sarajeva.⁸⁶¹² Milošević je odgovorio da se uopšte ne slaže s Mladićevim postupcima i da je dao sve od sebe da ga ubijedi da obustavi to neopravdano bombardovanje civilnog stanovništva Sarajeva, između ostalog, i tako što je pokušao da stupi u kontakt s Karadžićem.⁸⁶¹³ Milošević je dodao da mu je general Panić rekao da je srpska strana čak otvarala vatru na konvoj JNA i da je tom prilikom ubijen jedan vojnik, i kazao je da smatra da je Mladić "potpuno lud".⁸⁶¹⁴ Kasnije tog dana, general Morillon se sastao s Karadžićem i Koljevićem.⁸⁶¹⁵ Karadžić je rekao Morillonu da Zelene beretke noću napadaju srpske dijelove grada. Prema Karadžićevim riječima, srpske snage su neiskusne i samoorganizovane, zbog čega prekomjerno reaguju na napade. Mladić nije komandovao svim srpskim snagama, ali je pokušavao da ih stavi pod kontrolu.⁸⁶¹⁶ Karadžić je pristao da ode u Sarajevo i stupi u kontakt s Mladićem kako bi se zaustavilo bombardovanje.⁸⁶¹⁷ Kasnije tog dana, Karadžićev pomoćnik obavijestio je generala Morillona da je Mladić razgovarao s Karadžićem

⁸⁶⁰⁸ P332 (Zapisnik sa sastanka pukovnika Wilsona i Mladića, 30. maj 1992.), str. 1.

⁸⁶⁰⁹ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 78; P332 (Zapisnik sa sastanka pukovnika Wilsona i Mladića, 30. maj 1992.), str. 2.

⁸⁶¹⁰ John Wilson, T. 3938, 3985.

⁸⁶¹¹ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 55, 126.

⁸⁶¹² P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 79, 81; John Wilson, T. 3988; P333 (UNPROFOR, izvještaj o sastanku s predsjednikom Miloševićem, 30. maj 1992.), str. 1.

⁸⁶¹³ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 79, 81; John Wilson, T. 3988; P333 (UNPROFOR, izvještaj o sastanku s predsjednikom Miloševićem, 30. maj 1992.), str. 1.

⁸⁶¹⁴ P333 (UNPROFOR, izvještaj o sastanku s predsjednikom Miloševićem, 30. maj 1992.), str. 2.

⁸⁶¹⁵ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 80-81; P342 (UNPROFOR, izvještaj o sastanku s Karadžićem, 30. maj 1992.).

⁸⁶¹⁶ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 80-81; P342 (UNPROFOR, izvještaj o sastanku s Karadžićem, 30. maj 1992.), str. 1.

⁸⁶¹⁷ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 80-81; P342 (UNPROFOR, izvještaj o sastanku s Karadžićem, 30. maj 1992.), str. 2.

telefonom i rekao da će bombardovanje prestati.⁸⁶¹⁸ Pretresno vijeće takođe podsjeća na svjedočenje svjedoka RM-511, o kojem se govori u poglavlju 9.4.2.

2022. Na osnovu gore navedenog i podsjećajući na svoj zaključak u poglavlju 3.1.4 da je Mladić bio komandant Glavnog štaba VRS-a, Pretresno vijeće konstatuje da su pripadnici SRK-a u skladu s Mladićevim naređenjem otvarali artiljerijsku, raketnu i minobacačku vatru na Sarajevo od 28. maja 1992. u 17:00 sati do rano ujutro sljedećeg dana. Po cijelom gradu padali su projektili raznih kalibara, između ostalog, i iz raketnih bacača, pri čemu ih je najviše ispaljeno na stari grad. Mladić je lično komandovao napadom i, između ostalog, birao ciljeve, kao što su zgrada Predsjedništva, Gradska vijećnica, štab policije i dječja ambasada, i usmjeravao vatru izvan područja naseljenih Srbima. Svjedokinja RM-115 teško je ranjena u Državnoj bolnici u naselju Marindvor kad je šrapnel uletio kroz prozor i pogodio je. Na južnu stranu zgrade, u pravcu brda Vrace i Trebevića, postavljena je zastava s oznakom Crvenog krsta koja se mogla vidjeti sa 500 metara udaljenosti. U bolnici nije bilo naoružanih vojnika ABiH i u njenoj blizini nije bilo objekata koji bi se mogli dovesti u vezu s vojskom. Granate su padale pretežno po muslimanskom stambenom naselju Širokača. Fadila Tarčin, kojoj je tada bilo 16 godina, uslijed eksplozije je zadobila prijelom stopala i ozljedu noge u svojoj kući na Širokači. Granata je prouzrokovala obimnu štetu trima kućama, preko puta kuće Fadile Tarčin. Najbliži vojni objekat bila je kasarna na Bistriku, udaljena oko 1,5 kilometar. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

2023. Mladićevu ulogu u ovom incidentu Pretresno vijeće će dalje razmotriti u poglavlju 9.

5.3.2 Incident 2 iz Priloga G Optužnici

2024. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za žestoko bombardovanje grada Sarajeva iz raznih artiljerijskih oruđa s položaja oko cijelog grada, počev od 6. juna 1992. ili približno tog datuma. Oštećeni su i uništeni civilni ciljevi, a više civila je ubijeno i ranjeno.⁸⁶¹⁹ Pretresnom vijeću su predloženi dokazi u vezi s dva konkretna

⁸⁶¹⁸ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 80-81; P342 (UNPROFOR, izvještaj o sastanku s Karadžićem, 30. maj 1992.), str. 3.

⁸⁶¹⁹ Optužnica, par. 11-12, 64, 76, 81, incident 2 iz Priloga G Optužnici. U Optužnici se kao vremenski okvir incidenta 2 iz Priloga G navodi period od 6. juna 1992. ili približno tog datuma, do novembra 1995.

incidenta obuhvaćena incidentom 2 iz Priloga G Optužnici, i o njima će govoriti dalje u tekstu. Odbrana je iznijela sljedeće argumente: (i) dokazi koje je izvelo tužilaštvo, a posebno svjedočenje Fahre Mujanović i Zibe Avdić, su nejasni, (ii) SRK ne može biti odgovoran za te incidente jer je u vrijeme navodnog bombardovanja podlijegao strogom naređenju da ograniči vatru i usredsrijedi se na utvrđivanje položaja,⁸⁶²⁰ i (iii) dokazi pokazuju da SRK nije odgovoran za incident od 9. juna 1992. zbog toga što su se u Vogošći zaraćene strane neprestano borile i zbog toga što su i ABiH i SRK na tom području držali značajne položaje s kojih se dobro vidjelo okolno područje.⁸⁶²¹

Incident od 6. juna 1992.

2025. U vezi s navodima o granatiranju Sarajeva 6. juna 1992., Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje su iznijele **Fatima Palavra**, bosanska Muslimanka iz Sarajeva, kojoj je 1992. bilo 14 godina;⁸⁶²² **Ziba Avdić** i **Zilha Granilo**, obje bosanske Muslimanke iz Sarajeva;⁸⁶²³ kao i dokumentarni dokazi.

2026. **Fatima Palavra** je izjavila da je 6. juna 1992. živjela u stanu u zgradi "Papagajka" u Ulici H. Kreševljakovića, u kojoj su u to vrijeme bile smještene izbjeglice.⁸⁶²⁴ Dok je s četiri člana svoje porodice doručkovala u tom stanu, ugledala je nešto što je izgledalo kao jako sjajno svjetlo, nakon čega je uslijedila eksplozija granate.⁸⁶²⁵ Sljedeće čega se sjeća je da se probudila u bolnici Koševo.⁸⁶²⁶ Svjedokinja je zadobila povrede desne noge i desne sljepoočnice, a iz bolnice je otpuštena 9. juna 1992.⁸⁶²⁷ Fatimina majka, Ismeta Bećirović, bosanska Muslimanka iz Sarajeva, i još tri člana porodice koja su bila u stanu u trenutku eksplozije, takođe su odvedeni u bolnicu s

Međutim, Pretresno vijeće je takođe razmotrilo formulacije kojima je opisan incident 2 iz Priloga G Optužnici, generalnu strukturu tog incidenta i argumente strana u postupku u vezi s njegovim vremenskim okvirom, te zaključuje da incident 2 iz Priloga G Optužnici obuhvata granatiranje koje je, kako se navodi, počelo 6. juna 1992. i završilo se nedugo zatim.

⁸⁶²⁰ Završni podnesak odbrane, par. 1915-1916, 1918-1922.

⁸⁶²¹ Završni podnesak odbrane, par. 1918, 1921-1922.

⁸⁶²² P1946 (Fatima Palavra, izjava svjedoka, 30. oktobar 2008.), str. 1, par. 2-3; P1947 (Fatima Palavra, službena zabilješka od 23. juna 2000., s medicinskom dokumentacijom), str. 1.

⁸⁶²³ **Ziba Avdić**: P380 (Ziba Avdić, izjava svjedoka, 31. oktobar 2008.), str. 1, par. 1. **Zilha Granilo**: P386 (Zilha Granilo, izjava svjedoka, 30. oktobar 2008.), str. 1, par. 1.

⁸⁶²⁴ P1946 (Fatima Palavra, izjava svjedoka, 30. oktobar 2008.), par. 2-4; P1947 (Fatima Palavra, službena zabilješka od 23. juna 2000., s medicinskom dokumentacijom), str. 1.

⁸⁶²⁵ P1946 (Fatima Palavra, izjava svjedoka, 30. oktobar 2008.), par. 5-7.

⁸⁶²⁶ P1946 (Fatima Palavra, izjava svjedoka, 30. oktobar 2008.), par. 7.

⁸⁶²⁷ P1946 (Fatima Palavra, izjava svjedoka, 30. oktobar 2008.), par. 8; P1947 (Fatima Palavra, službena zabilješka od 23. juna 2000., s medicinskom dokumentacijom), str. 1-3.

povredama i otpušteni su nakon nekoliko dana.⁸⁶²⁸ Svjedokinjin daidža ju je obavijestio da je njegova partnerka poginula u eksploziji.⁸⁶²⁹ Stan je bio potpuno uništen.⁸⁶³⁰ **Ziba Avdić** je izjavila da je njeno stambeno naselje na Koševu granatirano 6. juna 1992. od 08:00 do 11:00 sati, i potom ponovo tokom večeri.⁸⁶³¹ Svjedokinja smatra da su granate dolazile iz pravca Poljina, na osnovu "tog zvuka i pravca na kojem su letjele".⁸⁶³² Sklonila se u podrum svoje zgrade u Ulici Mitra Trifunovića Uče broj 65.⁸⁶³³ Svjedokinjina stambena zgrada nalazila se u stambenom naselju, gdje je bilo još stambenih zgrada i nije bilo kasarni, policijske stanice ili fabrika.⁸⁶³⁴ Svjedokinja je iz svoje zgrade imala pogled ka Poljinama.⁸⁶³⁵

2027. **Zilha Granilo** je izjavila da je 6. juna 1992. čula kako lete granate i da joj se činilo da je cijelo Sarajevo izloženo veoma žestokom granatiranjju.⁸⁶³⁶ Svjedokinja je živjela u Ulici Bjelave, u stambenom naselju u kojem nije bilo fabrika ni vojnih objekata. Tamo se nalazila policijska stanica koja se sastojala od jedne prostorije.⁸⁶³⁷ Između 16:00 i 17:00 sati, zbog žestine granatiranja odlučila je da se skloni u podrum obližnje zgrade banke.⁸⁶³⁸ Kad je izašla iz kuće, na šupu njenog susjeda, udaljenu 10-15 metara od nje, pala je granata čiji ju je udar odbacio dva-tri metra odatle.⁸⁶³⁹ Pošto je u nozi i u leđima imala šrapnele, a na vratu malu ubodnu ranu, susjed ju je odvezao u bolnicu.⁸⁶⁴⁰ Dok joj je ukazivana pomoć, vidjela je da su u bolnicu unijeli teško ranjenu ili mrtvu osobu, oblivenu krvlju. Nije mogla prepoznati o kome se radi.⁸⁶⁴¹ Kad se vratila kući, shvatila je da se njena ćerka Jasna Zeničanin-Granilo, koja se početkom

⁸⁶²⁸ P1946 (Fatima Palavra, izjava svjedoka, 30. oktobar 2008.), par. 10; P1947 (Fatima Palavra, službena zabilješka od 23. juna 2000., s medicinskom dokumentacijom), str. 1-7.

⁸⁶²⁹ P1946 (Fatima Palavra, izjava svjedoka, 30. oktobar 2008.), par. 5, 10. V. P1947 (Fatima Palavra, službena zabilješka od 23. juna 2000., s medicinskom dokumentacijom), str. 8.

⁸⁶³⁰ P1946 (Fatima Palavra, izjava svjedoka, 30. oktobar 2008.), par. 11.

⁸⁶³¹ P380 (Ziba Avdić, izjava svjedoka, 31. oktobar 2008.), par. 1, 3-4.

⁸⁶³² P380 (Ziba Avdić, izjava svjedoka, 31. oktobar 2008.), par. 3.

⁸⁶³³ P380 (Ziba Avdić, izjava svjedoka, 31. oktobar 2008.), par. 1, 3. Pretresno vijeće ima u vidu tvrdnju odbrane da je "malo vjerovatno da je svjedokinja mogla da vidi pravac granatiranja dok je bila u podrumu", Završni podnesak odbrane, par. 1919. Međutim, Pretresno vijeće na osnovu izjave Zibe Avdić zaključuje da se ona sklonila u podrum nakon što je granatiranje počelo i da je pravac na koje su letile granate vidjela prije nego što je ušla u podrum.

⁸⁶³⁴ P380 (Ziba Avdić, izjava svjedoka, 31. oktobar 2008.), par. 1.

⁸⁶³⁵ P380 (Ziba Avdić, izjava svjedoka, 31. oktobar 2008.), par. 4.

⁸⁶³⁶ P386 (Zilha Granilo, izjava svjedoka, 30. oktobar 2008.), par. 3.

⁸⁶³⁷ P386 (Zilha Granilo, izjava svjedoka, 30. oktobar 2008.), par. 2.

⁸⁶³⁸ P386 (Zilha Granilo, izjava svjedoka, 30. oktobar 2008.), par. 3-4.

⁸⁶³⁹ P386 (Zilha Granilo, izjava svjedoka, 30. oktobar 2008.), par. 4.

⁸⁶⁴⁰ P386 (Zilha Granilo, izjava svjedoka, 30. oktobar 2008.), par. 5.

⁸⁶⁴¹ P386 (Zilha Granilo, izjava svjedoka, 30. oktobar 2008.), par. 6. V. takođe P6480 (Službena zabilješka SJB-a Centar Sarajevo u vezi s incidentom od 6. juna 1992.).

rata bila priključila policiji, nije vratila kući.⁸⁶⁴² Kasnije je saznala da joj je ćerka poginula u incidentu granatiranja u Ulici Breka u Sarajevu i da je ona bila osoba koju je tog dana vidjela u bolnici.⁸⁶⁴³ Zbog daljeg intenzivnog granatiranja i pucnjave, svjedokinja šest dana nije mogla sahraniti kćerku. Sahranila ju je noću, kako ih ne bi gađali.⁸⁶⁴⁴

2028. **Ziba Avdić** je izjavila da se granatiranje nastavilo uveče, kad su iz pravca Poljina ispaljivane svjetleće rakete.⁸⁶⁴⁵ Dvije granate pale su blizu njene zgrade, od čega su se zapalili njen auto i kamp-prikolica.⁸⁶⁴⁶ Svjedokinin muž Muhamed Avdić, bosanski Musliman, penzionisani mehaničar koji nije imao veze s policijom ni s vojskom, pokušao je ugasiti vatru, u čemu su mu pomagali Abdulah Fetahović, Osman Kapetanović, Ivan Oneščuk i Hašim.⁸⁶⁴⁷ U 21:30 sati, jedna granata je pala kod ulaza u zgradu i odbacila Fetahovića na drvo.⁸⁶⁴⁸ Svjedokinjin muž je teško povrijeđen.⁸⁶⁴⁹ Prema službenoj zabilješci Centra SJB-a Sarajevo od 18. januara 1996., svjedokinja je izjavila da je Muhamed Avdić ranjen ispred ulaznih vrata zgrade na adresi Mitra Trifunovića Uče 65, uslijed eksplozije "agresorske" granate kalibra 120 mm, ispaljene iz pravca Poljina.⁸⁶⁵⁰ Jedan pripadnik TO-a, koji je stanovao u toj zgradi, obavijestio je TO.⁸⁶⁵¹ Kad je TO stigao, svjedokinja je vidjela da njenog muža odvođe u bolnicu, gdje je umro u 23:00 sata.⁸⁶⁵² Samo su Oneščuk i Hašim preživjeli.⁸⁶⁵³ Ostale leševe su sutradan pokupili s ulaza.⁸⁶⁵⁴

2029. Prema službenoj zabilješci Agencije za istraživanje i dokumentaciju Bosne i Hercegovine, Sektor Sarajevo, od 26. juna 2000., Mejra Fetahović i Ziba Avdić su izjavile da su Abdulah Fetahović, Muhamed Avdić i Osman Kapetanović poginuli 6.

⁸⁶⁴² P386 (Zilha Granilo, izjava svjedoka, 30. oktobar 2008.), par. 6-7.

⁸⁶⁴³ P386 (Zilha Granilo, izjava svjedoka, 30. oktobar 2008.), par. 1, 6. V. takođe P6480 (Službena zabilješka SJB-a Centar Sarajevo u vezi s incidentom od 6. juna 1992.); P6479 (Potvrda o smrti Jasne Zeničanin, 16. juni 1993.), str. 1.

⁸⁶⁴⁴ P386 (Zilha Granilo, izjava svjedoka, 30. oktobar 2008.), par. 6.

⁸⁶⁴⁵ P380 (Ziba Avdić, izjava svjedoka, 31. oktobar 2008.), par. 4.

⁸⁶⁴⁶ P380 (Ziba Avdić, izjava svjedoka, 31. oktobar 2008.), par. 5.

⁸⁶⁴⁷ P380 (Ziba Avdić, izjava svjedoka, 31. oktobar 2008.), par. 2, 6.

⁸⁶⁴⁸ P380 (Ziba Avdić, izjava svjedoka, 31. oktobar 2008.), par. 7.

⁸⁶⁴⁹ P380 (Ziba Avdić, izjava svjedoka, 31. oktobar 2008.), par. 7. V. takođe P4889 (Dokumentacija u vezi s incidentom granatiranja od 6. juna 1992. ili približno tog datuma), str. 6.

⁸⁶⁵⁰ P4889 (Dokumentacija u vezi s incidentom granatiranja od 6. juna 1992. ili približno tog datuma), str. 5.

⁸⁶⁵¹ P380 (Ziba Avdić, izjava svjedoka, 31. oktobar 2008.), par. 8.

⁸⁶⁵² P380 (Ziba Avdić, izjava svjedoka, 31. oktobar 2008.), par. 7-8. V. takođe P4889 (Dokumentacija u vezi s incidentom granatiranja od 6. juna 1992. ili približno tog datuma), str. 6-7.

⁸⁶⁵³ P380 (Ziba Avdić, izjava svjedoka, 31. oktobar 2008.), par. 7.

⁸⁶⁵⁴ P380 (Ziba Avdić, izjava svjedoka, 31. oktobar 2008.), par. 8.

juna 1992. u Ulici Mitra Trifunovića Uče od posljedica eksplozije granate upućene s položaja "srpskih" vojnih snaga. Navele su i da su od iste granate ranjeni Ivan Oručuk i čovjek po imenu Hašim.⁸⁶⁵⁵ Prema uvjerenju ABiH od 20. decembra 1994., izdatom u svrhu regulisanja statusnih pitanja, Abdulah Fetahović, pripadnik 105. motorizovane brigade ABiH, poginuo je 6. juna 1992.⁸⁶⁵⁶

2030. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su 6. juna 1992. u Sarajevu na zgradu "Papagajka" u Ulici H. Kreševljakovića, u dvorište jedne kuće u Ulici Bjelave i kod stambene zgrade na adresi Mitra Trifunovića 65 pale granate i tamo eksplodirale. Uslijed tog granatiranja, četiri osobe su poginule, a pet ih je ranjeno, od čega dvoje djece. Četiri žrtve su bile bosanski Muslimani, a jedna pripadnik ABiH. Od eksplozije su se zapalili jedan automobil i jedna kamp-prikolica. U vezi s prva dva incidenta, Pretresnom vijeću nisu predloženi dokazi o porijeklu vatre ni o identitetu ili pripadnosti počinitelaca. U vezi s trećim incidentom, Pretresnom vijeću je predloženo svjedočenje Mejre Fetahović i Zibe Avdić o tome da su granate ispaljene iz pravca položaja koje su držale "srpske" vojne snage u Poljinama. Mejra Fetahović nije iznijela nikakvu osnovu za ta svoja saznanja, dok je izvor saznanja Zibe Avdić to što je njena zgrada bila okrenuta na sjever, tako da je mogla gledati u pravcu Poljina. Pretresno vijeće smatra da su ove informacije neprecizne i ne smatra ih pouzdanim za utvrđivanje mjesta otvaranja vatre. U tim okolnostima, Pretresno vijeće nije u mogućnosti da utvrdi identitet ni pripadnost počinitelaca gore opisanih incidenata i neće ih dalje razmatrati u vezi ni sa jednom tačkom Optužnice.

2031. Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi da je jedna žena poginula kad je granata pala u Ulicu Breka u Sarajevu 6. juna 1992. Pretresnom vijeću nisu predloženi nikakvi dokazi u vezi s mjestom otvaranja vatre ni identitetom ili pripadnošću počinitelaca ovog granatiranja. Pretresno vijeće stoga neće dalje razmatrati ovaj incident u vezi ni sa jednom tačkom Optužnice.

Incident od 9. juna 1992.

2032. U vezi s navodima o granatiranju Sarajeva 9. juna 1992, Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje je iznijela **Fahra Mujanović**, bosanska Muslimanka koja je s porodicom živjela u Ulici Barice 89 u prigradskom naselju Vogošća u

⁸⁶⁵⁵ P4889 (Dokumentacija u vezi s incidentom granatiranja od 6. juna 1992. ili približno tog datuma), str. 8.

⁸⁶⁵⁶ P4889 (Dokumentacija u vezi s incidentom granatiranja od 6. juna 1992. ili približno tog datuma), str. 4.

Sarajevu;⁸⁶⁵⁷ **Dragan Maletić**, bosanski Srbin, komandant 1. romanijskog korpusa u Sarajevu;⁸⁶⁵⁸ **Stevan Veljović**, koji je od 19. maja 1992. do decembra 1994. bio pomoćnik načelnika štaba za operativno-nastavne poslove 1. romanijske brigade, a od početka avgusta 1995. do februara 1996. komandant 4. sarajevske lake pješadijske brigade;⁸⁶⁵⁹ i **Aernout van Lynden**, novinar Sky News-a, koji je od maja 1992. do 1995. izvještavao o sukobu u bivšoj Jugoslaviji iz Sarajeva, sa Pala i iz centralne Bosne.⁸⁶⁶⁰

2033. **Fahra Mujanović** je u svom svjedočenju izjavila da se njena kuća na Baricama, u naselju u kojem su živjeli Muslimani i Srbi, nalazila u dolini između brda Žuč i Poljine.⁸⁶⁶¹ U aprilu 1992., vojni položaji bosanskih Srba, uključujući komandna mjesta, uspostavljeni su na brdima oko tog naselja, na području Žuči, Krivoglavaca, Kromolja, Vogošće, Poljina i Tihovića. Prema riječima ove svjedokinje, od aprila 1992. s tih položaja se neprekidno granatiralo, skoro svakodnevno.⁸⁶⁶² **Dragan Maletić** je u svom svjedočenju izjavio da je Vogošćanska brigada VRS-a najprije imala položaje na brdu Žuč, koje je kasnije zauzela ABiH.⁸⁶⁶³ **Aernout van Lynden** je u svom svjedočenju izjavio da je krajem 1992. ABiH povratila brdo Žuč.⁸⁶⁶⁴ **Stevan Veljović** je u svom svjedočenju izjavio da je ABiH ispaljivala granate, između ostalog, sa Žuči.⁸⁶⁶⁵ **Fahra Mujanović** je izjavila da je otprilike 9. juna 1992. izašla da se poigra sa svojim četvorogodišnjim sinom jer se bilo razvedrilo.⁸⁶⁶⁶ Odjednom je na zemlju pala granata, čiji je rep udario u fasadu kuće, na udaljenosti od oko jednog metra od nje.⁸⁶⁶⁷ Eksplozija je odbacila svjedokinju nekoliko metara preko dvorišta. Svjedokinja je od šrapnela minobacačke granata kalibra 82 milimetra zadobila povrede nogu, lijeve ruke, leđa, grudi i glave i obilno je krvarila. Pošto se granatiranje nastavilo, prošlo je oko sat vremena dok neko nije došao da joj pomogne.⁸⁶⁶⁸ Na kraju je jedan mladić odvezao svjedokinju u bolnicu Koševo privatnim automobilom, koji su na putu do tamo pogađali

⁸⁶⁵⁷ P387 (Fahra Mujanović, izjava svjedoka, 5. novembar 2008.), str. 1, par. 1-2, 4.

⁸⁶⁵⁸ D482 (Dragan Maletić, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), str. 1, 3; Dragan Maletić; T. 21741.

⁸⁶⁵⁹ D533 (Stevan Veljović, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 13.

⁸⁶⁶⁰ P66 (Aernout van Lynden, izjava svjedoka, 16. mart 2010.), par. 5, 10-11, 17, 27, 38, 40-43; Aernout van Lynden, T. 1343.

⁸⁶⁶¹ P387 (Fahra Mujanović, izjava svjedoka, 5. novembar 2008.), par. 4.

⁸⁶⁶² P387 (Fahra Mujanović, izjava svjedoka, 5. novembar 2008.), par. 6.

⁸⁶⁶³ D482 (Dragan Maletić, izjava svjedoka, 10. maj 2014.) par. 13.

⁸⁶⁶⁴ P66 (Aernout van Lynden, izjava svjedoka, 16. mart 2010.), par. 144.

⁸⁶⁶⁵ D532 (Stevan Veljović, izjava svjedoka, 19. oktobar 2012.) par. 27.

⁸⁶⁶⁶ P387 (Fahra Mujanović, izjava svjedoka, 5. novembar 2008.), par. 8, 12.

⁸⁶⁶⁷ P387 (Fahra Mujanović, izjava svjedoka, 5. novembar 2008.), par. 8-9.

⁸⁶⁶⁸ P387 (Fahra Mujanović, izjava svjedoka, 5. novembar 2008.), par. 9.

snajperski hici.⁸⁶⁶⁹ Operisana je, ali joj je u tijelu ostalo više komada šrapnela.⁸⁶⁷⁰ Toga dana je tokom granatiranja Sarajeva još oko 150 osoba povrijeđeno i primljeno u bolnicu.⁸⁶⁷¹ Svjedokinja je puštena iz bolnice 21. jula 1992., ali nije mogla ostati u svojoj kući zbog traume koju je proživljavala svaki put kad bi se začulo granatiranje.⁸⁶⁷² Kad se svjedokinja pet godina kasnije s porodicom vratila u Vogošću, zatekla je svoju kuću uništenu.⁸⁶⁷³ Zbog povreda svjedokinja još uvijek pati od neprestanih bolova i glavobolje.⁸⁶⁷⁴

2034. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je otprilike 9. juna 1992. granata pala i eksplodirala pored jedne kuće u Vogošći, prigradskom naselju u Sarajevu, te ozlijedila Fahru Mujanović, bosansku Muslimanku koja se napolju igrala sa svojim četvorogodišnjim sinom. Pretresnom vijeću nisu predloženi dokazi o mjestu otvaranja vatre. Shodno tome, nema potrebe dalje se baviti dokazima u vezi s oružanim snagama koje su imale položaje oko Barica. Pretresnom vijeću nisu predloženi ni dokazi o identitetu ili pripadnosti počinitelja. U tim okolnostima, Pretresno vijeće nije u mogućnosti da utvrdi identitet ni pripadnost počinitelja ovog incidenta i neće ga dalje razmatrati u vezi ni sa jednom tačkom Optužnice.

5.3.3 Incident 4 iz Priloga G Optužnici

2035. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za to što su 1. juna 1993. ispaljene dvije granate na grupu od oko 200 ljudi koji su gledali fudbalsku utakmicu ili su u njoj učestvovali, na parkiralištu s čije tri strane su se nalazile stambene zgrade, a na četvrtoj strani put za Lukavicu, u stambenom naselju Dobrinja IIIB. Poginulo je više od deset ljudi, a stotinjak ih je ranjeno. Mjesto otvaranja vatre bilo je na teritoriji pod kontrolom VRS-a/SRK-a, približno na pravcu sjever-sjeveroistok.⁸⁶⁷⁵ Odbrana je iznijela sljedeće argumente: (i) granate je ispalila ABiH i (ii) zaključci tri istrage, koje su obavili UNPROFOR, istražitelji MKSJ-a i vještak tužilaštva Higgs, nisu pouzdani.⁸⁶⁷⁶ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o

⁸⁶⁶⁹ P387 (Fahra Mujanović, izjava svjedoka, 5. novembar 2008.), par. 10.

⁸⁶⁷⁰ P387 (Fahra Mujanović, izjava svjedoka, 5. novembar 2008.), par. 11.

⁸⁶⁷¹ P387 (Fahra Mujanović, izjava svjedoka, 5. novembar 2008.), par. 12.

⁸⁶⁷² P387 (Fahra Mujanović, izjava svjedoka, 5. novembar 2008.), par. 12-13.

⁸⁶⁷³ P387 (Fahra Mujanović, izjava svjedoka, 5. novembar 2008.), par. 13-14.

⁸⁶⁷⁴ P387 (Fahra Mujanović, izjava svjedoka, 5. novembar 2008.), par. 11.

⁸⁶⁷⁵ Optužnica, par. 15-17, 64, 76, 81, incident 4 iz Priloga G Optužnici.

⁸⁶⁷⁶ Završni podnesak odbrane, par. 1925-1957.

kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom. Vijeću su takođe predloženi dokazi koje su iznijeli **Mirza Sabljica**, mašinski inženjer specijalizovan za balistiku i mehaničke tragove, koji je od juna 1993. do jula 1996. radio u odjeljenju za kriminalističku forenziku MUP-a Bosne i Hercegovine;⁸⁶⁷⁷ **svjedok RM-176**, pripadnik UNPROFOR-a, koji je bio raspoređen u Sarajevu od 6. januara do 13. jula 1993.;⁸⁶⁷⁸ **John Hamill**, vojni posmatrač UN-a, koji je od maja do avgusta 1993. bio stacioniran na srpskoj strani linija sukoba kod Sarajeva;⁸⁶⁷⁹ **Nedim Gavranović**, dječak koji je 1993. godine živio u naselju Dobrinja III;⁸⁶⁸⁰ **Youssef Hajir**, Musliman, hirurđ iz Palestine, koji je u maju 1992. u Sarajevu osnovao bolnicu Dobrinja;⁸⁶⁸¹ **Faris Gavrankapetanović**, Musliman, ljekar iz Sarajeva;⁸⁶⁸² **Milan Mandilović**, Srbin koji je od maja 1992. do kraja rata radio kao hirurđ u Državnoj bolnici u Sarajevu;⁸⁶⁸³ **Bakir Nakaš**, Musliman, ljekar iz Sarajeva koji je sve vrijeme rata bio direktor Državne bolnice u Sarajevu;⁸⁶⁸⁴ **Fatima Zaimović**, bosanska Muslimanka, koja je od 1992. do 1995. bila glavna sestra na odjeljenju dječje hirurđije u bolnici Koševo u Sarajevu;⁸⁶⁸⁵ i **Ewa Tabeau**, demograf i statističar,⁸⁶⁸⁶ i ono smatra da ti dokazi ne pobijaju činjenice o kojima je presuđeno.⁸⁶⁸⁷

⁸⁶⁷⁷ P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 1-3.

⁸⁶⁷⁸ P640 (Svjedok RM-176, izjava svjedoka, 4. juli 2000.), str. 6-7, 20; svjedok RM-176, T. 6302; P639 (List sa pseudonimom za svjedoka RM-176).

⁸⁶⁷⁹ P537 (John Hamill, transkript iz predmeta *Galić*, 25. mart 2002.), str. 6060.

⁸⁶⁸⁰ P3102 (Nedim Gavranović, transkript iz predmeta *Galić*, 5. april 2002.) str. 6711, 6721.

⁸⁶⁸¹ P2616 (Youssef Hajir, izjava svjedoka, 25. februar 2010.), str. Drugostepena presuda, par. 1, -2.

⁸⁶⁸² P2611 (Faris Gavrankapetanović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 11. oktobra 2001., str. 1, izjava svjedoka od 13. decembra 2001., str. 1, izjava svjedoka od 11. januara 2002., str. 1.

⁸⁶⁸³ P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), str. 1, par. 1, 4-6, 84; P680 (Milan Mandilović, ispravke izjave svjedoka od 24. februara 2010., 9. januar 2013.), str. 1.

⁸⁶⁸⁴ P941 (Bakir Nakaš, izjava svjedoka, 8. septembar 2010.), str. 1, par. 1, 10; Bakir Nakaš, T. 8601.

⁸⁶⁸⁵ P2620 (Fatima Zaimović, izjava svjedoka, 26. februar 2010.), str. 1, par. 1.

⁸⁶⁸⁶ Ewa Tabeau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tabeau, 5. novembar 2013.).

⁸⁶⁸⁷ **Mirza Sabljica**: P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 18-19; Mirza Sabljica, T. 8074, 8078, 8083, 8091; P872 (Izveštaj MUP-a, 24. novembar 1995.). **Svjedok RM-176**: P640 (Svjedok RM-176, izjava svjedoka, 4. juli 2000.); svjedok RM-176, T. 6323-6324, 6398, 6404-6405, 6431-6437; P644 (Izvodi iz UNPROFOR-ovog izvještaja o istrazi, 1. juni 1993.). **John Hamill**: P537 (John Hamill, transkript iz predmeta *Galić*, 25. mart 2002.); D104 (Bilješke istražitelja u vezi s Johnom Hamillom, 18. septembar 2001.); John Hamill, T. 5506. **Youssef Hajir**: P2616 (Youssef Hajir, izjava svjedoka, 25. februar 2010.); P2617 (Youssef Hajir, transkript iz predmeta *Karadžić*, 1. novembar 2010.). **Faris Gavrankapetanović**: P2611 (Faris Gavrankapetanović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 11. januara 2002.; P2612 (Faris Gavrankapetanović, transkript iz predmeta *Galić*, 30. juli 2002.), str. 12603-12604, 12630-12632; P2613 (Knjiga protokola mrtvačnice bolnice Koševo). **Nedim Gavranović**: P3102 (Nedim Gavranović, transkript iz predmeta *Galić*, 5. april 2002.) str. 6711-6718, 6721, 6723-6724, 6726-6727, 6730. **Ewa Tabeau**: P2793 (Ewa Tabeau, tabela s ispravkama uz izvještaj vještaka o dokazima o smrti i dodatak, 7. novembar 2013.), str. 8-9; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti), str. 619-621. **Milan Mandilović**: P961 (Medicinska dokumentacija u vezi sa žrtvama granatiranja Dobrinje 1. juna 1993.), str. 1-6; P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), str. 1, par. 1, 4-6, 27, 84; P680 (Milan Mandilović, ispravke izjave svjedoka od 24. februara 2010., 9. januar 2013.), str. 1; P681 (Milan Mandilović, tabela podudarnosti s izjavom svjedoka iz 2010. godine, 12. decembar 2012.), str. 4; P715 (Medicinska dokumentacija Državne bolnice u Sarajevu, za pacijente Amira Hasagića, Ismeta Fazlića, Smaila Čelebića, Nedima Sandala, Zejnu Zečić, Muamera Mrdića, Igora

Pretnom vijeću su predloženi i dokazi koje je iznijela **Zorica Subotić**, stručnjak za balistiku.⁸⁶⁸⁸

2036. Dana 1. juna 1993., u eksploziji na Dobrinji ubijeno je više od deset i ranjeno još oko 100 ljudi.⁸⁶⁸⁹ Neki stanovnici Dobrinje odlučili su da organizuju fudbalski turnir u mjesnoj zajednici Dobrinja IIIB.⁸⁶⁹⁰ Bio je prekrasan, sunčan dan.⁸⁶⁹¹ Svjesni opasnosti organizovanja takvog događaja, stanovnici su potražili bezbjedno mjesto za održavanje turnira.⁸⁶⁹² Djeca starosti 10 do 15 godina smjestila su se pored nekih starih automobila oštećenih u ranijem granatiranju, koje su prevrnuli i postavili kao među oko fudbalskog igrališta.⁸⁶⁹³ Fudbalsko igralište postavljeno je u ugao parkirališta, koje je s tri strane bilo okruženo stambenim zgradama od šest spratova, a na četvrtoj strani, okrenutoj prema sjeveru, bilo je zaklonjeno brdom Mojnilo i nije se vidjelo niti sa jednog mjesta na strani linije sukoba koju je držao SRK.⁸⁶⁹⁴ Oko 200 gledalaca, među kojima je bilo žena i djece, okupilo se da gledaju timove kako igraju.⁸⁶⁹⁵ Prva utakmica počela je oko 09:00 sati, a druga je počela oko jedan sat kasnije.⁸⁶⁹⁶ Nekoliko minuta poslije 10:00, tokom druge utakmice, na parkiralištu su eksplodirale dvije granate.⁸⁶⁹⁷

2037. Pripadnik civilne zaštite Ismet Fazlić bio je sudija u drugoj utakmici.⁸⁶⁹⁸ Nekih 10-20 minuta poslije početka utakmice, dok su izvodili penal, među igrače u središte igrališta pala je prva granata.⁸⁶⁹⁹ Fazlića je pogodio geler, tako da je zadobio teške povrede u obje noge, kao i po drugim dijelovima tijela.⁸⁷⁰⁰ Na zemlji je bilo

Skopljaka i Ferida Nuzaćija), str. 1-2. **Bakir Nakaš**: P970 (Spisak povrijeđenih koji su primljeni u Univerzitetu u Sarajevu i Opštu bolnicu Dobrinja 1. juna 1993.), str. 1-2, 8-9, 12-14, 16-17; P971 (Medicinski izvještaj i potvrde o smrti žrtava granatiranja Dobrinje 1. juna 1993.), str. 1. **Fatima Zaimović**: P2621 (Fatima Zaimović, transkript iz predmeta *Karadžić*, 5. maj 2010.), str. 1875-1878; P2622 (Izvodi iz dnevnika o iskustvima Fatime Zaimović dok je radila kao medicinska sestra na dječjem odjeljenju bolnice Koševo, Sarajevo), str. 12.

⁸⁶⁸⁸ D2117 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj vještaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva, 1992.-1995., 25. april 2014.), str. 2-24.

⁸⁶⁸⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2385.

⁸⁶⁹⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2364.

⁸⁶⁹¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2365.

⁸⁶⁹² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2366.

⁸⁶⁹³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2367.

⁸⁶⁹⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenice br. 2368, 2406.

⁸⁶⁹⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2370.

⁸⁶⁹⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2371.

⁸⁶⁹⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2372.

⁸⁶⁹⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2373.

⁸⁶⁹⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2374.

⁸⁷⁰⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2375.

jedanaest mladića, od kojih su njih osmorica umrla na licu mjesta.⁸⁷⁰¹ Omer Hadžiabdić koji je tada imao 15 godina, gledao je utakmicu s prevrnutih automobila kad je prva granata pogodila igralište.⁸⁷⁰² Ranjen je gelerom u nogu.⁸⁷⁰³ Nedim Gavranović, koji je tada imao 12 godina, stajao je iza jednog od golova kad je čuo prvu eksploziju i osjetio snažan udarac.⁸⁷⁰⁴ Zadobio je prostrijelnu ranu od gelera na desnoj potkoljenci.⁸⁷⁰⁵ Druga granata je pala na gotovo isto mjesto u naselju Dobrinja III, svega nekoliko sekundi poslije prve.⁸⁷⁰⁶ Pala je ispred jednog mladića i otkinula mu nogu.⁸⁷⁰⁷ Na zemlji je bio veliki broj ranjenih.⁸⁷⁰⁸

2038. Granate koje su pogodile fudbalsko igralište u Dobrinji bile su kalibra najmanje 81 - 82 milimetra i ispaljene su iz pravca istok-jugoistok, s teritorije koju je držao SRK.⁸⁷⁰⁹ Udaljenost između mjesta događaja i linija sukoba u pravcu vatre bila je približno 300 metara.⁸⁷¹⁰ Iza stambenih zgrada, oko 100 metara od parkirališta, bilo je atomsko sklonište zajednice Dobrinja IIIB.⁸⁷¹¹ Ispaljene su samo dvije granate, koje su pale brzo jedna za drugom gotovo na isto mjesto na parkiralištu; druga granata nije pala nimalo bliže atomskom skloništu.⁸⁷¹² Sistem rovova nije bio namjeravani cilj napada, uzimajući u obzir kako su granate ispaljene i činjenicu da druga granata nije pala nimalo bliže mjestu gdje su se nalazili rovovi.⁸⁷¹³ Na parkiralištu je bilo vojnika ABiH koji nisu bili na dužnosti, nisu bili naoružani niti su učestvovali u vojnim dejstvima.⁸⁷¹⁴ **Nedim Gavranović** je precizirao da je oko 20-30 odsto gledalaca bilo u uniformi.⁸⁷¹⁵ Okupljena masa bavila se civilnom aktivnošću, tj. igranjem fudbala.⁸⁷¹⁶

2039. Svjedočenje Zorice Subotić stoji u oštroj suprotnosti s činjenicama o kojima je presuđeno. U vezi sa svjedočenjem o mjestu održavanja fudbalske utakmice, ona nije uvjerljivo objasnila zašto su se tokom utakmice morala poštovati pravila FIFE

⁸⁷⁰¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2376.

⁸⁷⁰² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2377.

⁸⁷⁰³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2378.

⁸⁷⁰⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2379.

⁸⁷⁰⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2380.

⁸⁷⁰⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2381.

⁸⁷⁰⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2382.

⁸⁷⁰⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2383.

⁸⁷⁰⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenice br. 2386, 2391.

⁸⁷¹⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2389.

⁸⁷¹¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2396.

⁸⁷¹² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2397.

⁸⁷¹³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2399.

⁸⁷¹⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2401.

⁸⁷¹⁵ P3102 (Nedim Gavranović, transkript iz predmeta *Galić*, 5. april 2002.), str. 6712-6713, 6715-6718, 6723, 6726-6727, 6730.

⁸⁷¹⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2402.

vezana za veličinu igrališta. Sugestija da je navedena lokacija igrališta pogrešna, između ostalog zbog toga što veličina igrališta nije bila u skladu s pravilima FIFE, naprosto je apsurdna i temelji se na pretpostavci da su se organizatori utakmice pridržavali pravila FIFE. U vezi sa svjedočenjem svjedokinje o otisku druge granate, nije jasno zašto je zaključila da je otisak otkriven tek 2001. godine i, čak i da jeste tako, zašto bi to ukazivalo da granata nije mogla biti ispaljena prije 1995. godine. U vezi sa svjedočenjem svjedokinje o počiniocima, Pretresno vijeće primjećuje da je ona svoje veoma konkretne proračune djelimično zasnovala na fotografijama i da je te proračune kombinovala s navodnim poznavanjem položaja VRS-a i strateški bezbjednih minobacačkih položaja, što je izvan domena njene stručnosti.⁸⁷¹⁷ Pored toga, u svojim argumentima u vezi s linijom nišanja svjedokinja ne uzima u obzir da granatiranje, za razliku od snajperskog djelovanja, ne iziskuje da između počilaca i cilja postoji linija nišanja. Na temelju svega ovoga, Pretresno vijeće konstatuje da svjedočenje Zorice Subotić u vezi s ovim incidentom nije dovoljno pouzdano da bi pobilo činjenice o kojima je presuđeno.

2040. U vezi s argumentom odbrane o pouzdanosti zaključaka tri istrage, Pretresno vijeće podsjeća da se u vezi s ovim incidentom oslonilo na nepobijane činjenice o kojima je presuđeno, a ne na dokaze koje je osporila odbrana. S obzirom na te okolnosti, Pretresno vijeće neće dalje razmatrati ovaj argument odbrane.

2041. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su 1. juna 1993. dvije minobacačke granate ispaljene s teritorije pod kontrolom SRK-a na improvizovano fudbalsko igralište na parkiralištu u naselju Dobrinja IIIB, gdje se održavao fudbalski turnir sa oko 200 gledalaca. Pretresno vijeće konstatuje da su granate ispalili pripadnici SRK-a⁸⁷¹⁸, i da je njima ubijeno više od deset, a povrijeđeno još oko 100 ljudi, među kojima su bila djeca i jedan pripadnik civilne zaštite.⁸⁷¹⁹ Na parkiralištu je bilo 40 do 60 vojnika ABiH u uniformi, koji nisu bili na dužnosti, nisu

⁸⁷¹⁷ Na primjer, u D2117, par. 46, Zorica Subotić izvodi značajne zaključke o tačnosti azimuta koji su odredili istražitelji, na osnovu navodno pogrešno postavljene busole. Međutim, fotografija je previše nejasna da bi se izveo takav zaključak. U D2117, par. 45, Zorica Subotić iznosi pretpostavke o tome koje su lokacije bile dovoljno bezbjedne da bi se s njih djelovalo iz minobacača.

⁸⁷¹⁸ Pretresno vijeće smatra da argument odbrane o dokazima da s položaja Lima 5A nisu ispaljeni hici nije relevantan, s obzirom na to da se ni u Optužnici ni u činjenicama o kojima je presuđeno taj položaj ne navodi kao mjesto otvaranja vatre. Pored toga, odbrana se ne poziva ni na kakve dokaze kad iznosi tvrdnju da duž procijenjenog pravca doleta nije bilo drugih vatrenih položaja SRK-a, v. Završni podnesak odbrane, par. 1928. Naposljetku, odbrana je propustila ukazati na jasne dokaze koji bi išli u prilog njezinoj teoriji da je hitac ispaljen s položaja ABiH, tako da ta teorija ostaje čisto nagađanje.

⁸⁷¹⁹ Pretresno vijeće upućuje na svoje dalje razmatranje u vezi s ovim zaključkom, izloženo u činjeničnom zaključku u vezi s incidentom 5 iz Priloga F Optužnici u poglavlju 5.2.4.

bili naoružani niti su učestvovali u vojnim dejstvima. Bilo je i žena i djece. Te dvije granate pale su u kratkom vremenskom razmaku na skoro isto mjesto i njima nije gađano atomsko sklonište, koje se nalazilo stotinjak metara od parkirališta, kao ni sistem rovova u blizini. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 5, 6, 9 i 10 u poglavlju 8 dolje.

5.3.4 Incident 6 iz Priloga G Optužnici

2042. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ispaljivanje tri minobacačke granate 22. januara 1994., koje su pale na područje Alipašino Polja, jedna u park iza stambenih zgrada, a druga i treća ispred tih zgrada u Geteovoj ulici broj 3 (ranije Cetinjska ulica) i Bosanskoj ulici broj 4 (ranije Ulica Klare Cetkin), gdje su se igrala djeca. Poginulo je šestoro djece, a pet osoba je ranjeno. Vatra je otvorena s teritorije pod kontrolom VRS-a/RSK-a, otprilike iz pravca zapada.⁸⁷²⁰ Odbrana je iznijela argument da granate nisu ispaljene s teritorije pod kontrolom SRK-a i osporava tačnost istraga.⁸⁷²¹ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom. Nadalje, Vijeću su predočeni dokazi koje su iznijeli **Muhamed Kapetanović**, bosanski Musliman s Alipašino Polja, Sarajevo, kojem je u januaru 1994. bilo devet godina;⁸⁷²² **Refik Aganović**, bosanski Musliman, koji je 1994. živio na Alipašino Polju, Sarajevo;⁸⁷²³ **svjedok RM-172**, bosanski Musliman iz Sarajeva;⁸⁷²⁴ **Mirza Sabljica**, mašinski inženjer specijalizovan za balistiku i mehaničke tragove, koji je od juna 1993. do jula 1996. radio u odjeljenju za kriminalističku forenziku MUP-a Bosne i Hercegovine;⁸⁷²⁵ **Francis Thomas**, koji je od 15. oktobra 1993. do 14. jula 1994. bio viši vojni posmatrač UN-a u Sarajevu;⁸⁷²⁶ **Milan Mandilović**, Srbin koji je od maja 1992. do kraja rata radio kao hirurg u Državnoj bolnici u Sarajevu;⁸⁷²⁷ **Fatima Zaimović**, bosanska Muslimanka, koja je od 1992. do 1995. bila glavna sestra na

⁸⁷²⁰ Optužnica, par. 15-17, 64, 76, 81, incident 6 iz Priloga G Optužnici.

⁸⁷²¹ Završni podnesak odbrane, par. 1959-1973.

⁸⁷²² P415 (Muhamed Kapetanović, izjava svjedoka, 12. februar 2000.), str. 1, par. 1; Muhamed Kapetanović, T. 4265-4266, 4269.

⁸⁷²³ P1940 (Refik Aganović, izjava svjedoka, 28. februar 1996.), str. 1-2; P1941 (Refik Aganović, transkript iz predmeta *Galić*, 24. april 2002.), str. 7716-7717.

⁸⁷²⁴ P2465 (Svjedok RM-172, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. novembra 1995., str. 1, Izjava data vlastima Bosne i Hercegovine, str. 1; P2467 (Medicinska dokumentacija, 17. oktobar 1994.).

⁸⁷²⁵ P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 1-3.

⁸⁷²⁶ P503 (Francis Thomas, izjava svjedoka, 15. maj 2009.), par. 1, 13, 82.

⁸⁷²⁷ P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), str. 1, par. 1, 4-6, 84; P680 (Milan Mandilović, ispravke izjave svjedoka od 24. februara 2010., 9. januar 2013.), str. 1.

odjeljenju dječje hirurgije u bolnici Koševo u Sarajevu;⁸⁷²⁸ i **Ewa Tabeau**, demograf i statističar,⁸⁷²⁹ kao i dokumentarni dokazi, i ono smatra da ti dokazi ne pobijaju činjenice o kojima je presuđeno.⁸⁷³⁰ Pretresnom vijeću su predočeni i dokazi koje je iznio **Mile Sladoje**, koji je od aprila 1992. bio pripadnik 1. bataljona Ilidžanske brigade,⁸⁷³¹ i ono smatra da su ti dokazi djelimično u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁸⁷³² Pretresno vijeće će dalje razmotriti svjedočenje Mileta Sladoja dolje u tekstu. Naposljetku, Pretresnom vijeću su predočeni dokazi koje su iznijeli **Vladimir Radojčić**, koji je od januara 1993. do kraja rata bio komandant Ilidžanske brigade VRS-a,⁸⁷³³ i **Zorica Subotić**, stručnjak za balistiku.⁸⁷³⁴

2043. Tri minobacačke granate (dvije kalibra 82 mm i jedna kalibra 120 mm) ispaljene su na stambeno naselje Alipašino Polje 22. januara 1994. oko podne, pri čemu je ubijeno šestoro djece i ranjeno više civila, među kojima je bilo i djece.⁸⁷³⁵ Približno mjesto udara granata u Geteovoj ulici (na Alipašinom Polju) prikazano je u dokaznom

⁸⁷²⁸ P2620 (Fatima Zaimović, izjava svjedoka, 26. februar 2010.), str. 1, par. 1.

⁸⁷²⁹ Ewa Tabeau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tabeau, 5. novembar 2013.).

⁸⁷³⁰ **Muhamed Kapetanović**: P415 (Muhamed Kapetanović, izjava svjedoka, 12. februar 2000.), par. 5-6, 9; Muhamed Kapetanović, T. 4267, 4272-4273; 4278-4282, 4292-4293, 4296. **Refik Aganović**: P1940 (Refik Aganović, izjava svjedoka, 28. februar 1996.), str. 2; P1941 (Refik Aganović, transkript iz predmeta *Galić*, 24. april 2002.), str. 7717-7720, 7722-7725, 7727-7728. **Svjedok RM-172**: P2465 (Svjedok RM-172, izjava svjedoka), izjava svjedoka od 22. novembra 1995., par. 2-5, 7, Izjava data vlastima Bosne i Hercegovine, str. 1; P2466 (Svjedok RM-172, transkript iz predmeta *Galić*, 22. april 2002.), str. 7664, 7666-7667, 7669-7670, 7672. **Mirza Sabljica**: P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 19-20, 25-26, 29-30; Mirza Sabljica, T. 8058, 8091, 8097, 8099. **Francis Thomas**: P503 (Francis Thomas, izjava svjedoka, 15. maj 2009.), par. 96 (str. 30). **Milan Mandilović**: P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), str. 23 (stavka 2); Milan Mandilović, T. 6649-6651. **Fatima Zaimović**: P2621 (Fatima Zaimović, transkript iz predmeta *Karadžić*, 5. maj 2010.), str. 1878-1879; P2622 (Izvodi iz dnevnika o iskustvima Fatime Zaimović dok je radila kao medicinska sestra na dječjem odjeljenju bolnice Koševo, Sarajevo), str. 21. **Ewa Tabeau**: P2796 (Ewa Tabeau, izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 2-3, 10, 12, 30, 32-33; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 622-623. **Dokumentarni dokazi**: P416 (Kružni film u formatu *Quick-time*, u vezi s incidentima granatiranja 4, 6 i 7 iz Priloga G Optužnici); P417 (Stop-fotografija iz video-snimka, dokazni predmet P446); P418 (Stop-fotografija iz video-snimka, dokazni predmet P446); P419 (Stop-fotografija iz video-snimka, dokazni predmet P446); P420 (Video-traka sa snimkom TV Sarajeva u vezi s napadima VRS-a na Sarajevo), str. 3; P683 (Tabela sa spiskom dokumenata koje je pregledao svjedok Milan Mandilović tokom pripremnog razgovora, od 9. januara 2013.), str. 4-5; P692 (Medicinska dokumentacija Univerzitetskog kliničkog centra u Sarajevu za pacijenta Muhameda Kapetanovića), str. 1-5; P704 (Medicinska dokumentacija Državne bolnice u Sarajevu za Elvira i Admira Ahmetodžića, ranjene 22. januara 1994.), str. 1-2; P865 (Istražni dosije MUP-a), str. 1-5, 7-9, 14-16; P6507 (Mapa s vojnim objektima na teritoriji pod kontrolom ABiH, s oznakama koje je dodatno unio Mile Sladoje); D82 (Mapa dijela grada u kojem je živio svjedok Muhamed Kapetanović, snimljeno iz vazduha); P2467 (Medicinska dokumentacija, 17. oktobar 1994.); D176 (Mapa, s oznakama koje je unio Mirza Sabljica).

⁸⁷³¹ D453 (Mile Sladoje, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 5.

⁸⁷³² Mile Sladoje, T. 21069.

⁸⁷³³ D535 (Vladimir Radojčić, izjava svjedoka, 11. maj 2014.), par. 1.

⁸⁷³⁴ D2117 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj vještaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva, 1992.-1995., 25. april 2014.), str. 2-24.

⁸⁷³⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2426.

predmetu P1090, o čemu su se strane u postupku saglasile.⁸⁷³⁶ Prema svjedočenju **Ewe Tableau**, dvije ubijene žrtve bile su ženskog pola, a svih šest žrtava su 1994. godine imale manje od 12 godina.⁸⁷³⁷ U istražnom dosjeu MUP-a precizira se da su od šest ranjenih osoba njih pet bila djeca.⁸⁷³⁸ **Muhamed Kapetanović**, jedan od ranjenih, odveden je u dom zdravlja u Dobrinji, gdje mu je ukazana prva pomoć, da bi potom bio prebačen u bolnicu Koševo, u kojoj je ostao mjesec i po dana.⁸⁷³⁹ Odveden je u Italiju na dalje liječenje. Pretrpio je nekoliko povreda, zbog čega oko godinu dana nije mogao hodati.⁸⁷⁴⁰ Geler mu je prošao kroz lijevu šaku i desni obraz.⁸⁷⁴¹ Ukupno je imao sedam operacija.⁸⁷⁴² **Svjedok RM-172** je izjavio da uslijed zadobijenih povreda ne može da jede čvrstu hranu ni da žvaće, da zbog oštećenja nerava ne osjeća dio lica, a da mu koža na licu lako puca i lako krvari.⁸⁷⁴³ Zbog povreda je u tri navrata proveo u bolnici ukupno pet i po mjeseci.⁸⁷⁴⁴ **Kapetanović** je u svom svjedočenju izjavio da su u vrijeme napada djeca bila na otvorenom prostoru, pored nekakvog vojnog štaba u kojem je bila jedinica "Kulin ban", s oznakama ABiH.⁸⁷⁴⁵ Granatiranje je utihnulo nakon što su ispaljena samo tri projektila, pri čemu su sva tri promašila "Kulina bana" (dva su pala na udaljenosti od najmanje 150 metara). "Kulin ban" nije bio predviđeni cilj ovog napada.⁸⁷⁴⁶ Napad je izvršen na dan koji je bio miran i u vrijeme zatišja u neprijateljstvima.⁸⁷⁴⁷ U naselju nije bilo nikakvih vojnih dejstava, nisu primijećeni nikakvi vojnici, a grupe djece izašle su napolje da se igraju.⁸⁷⁴⁸ Prema riječima **svjedoka RM-172**, u blizini mjesta gdje je ranjen nije bilo vojnih ciljeva.⁸⁷⁴⁹ Te tri

⁸⁷³⁶ T. 9481-9482; P1090 (Mapa Sarajeva), str. 2.

⁸⁷³⁷ P2797 (Ewa Tableau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 622-623.

⁸⁷³⁸ P865 (Istražni dosje MUP-a), str. 2-3, 14-16.

⁸⁷³⁹ P415 (Muhamed Kapetanović, izjava svjedoka, 12. februar 2000.), par. 7; Muhamed Kapetanović T. 4273, 4286-4287; P420 (Video-traka sa snimkom TV Sarajeva u vezi s napadima VRS-a na Sarajevo), str. 2.

⁸⁷⁴⁰ P415 (Muhamed Kapetanović, izjava svjedoka, 12. februar 2000.), par. 7-8.

⁸⁷⁴¹ P415 (Muhamed Kapetanović, izjava svjedoka, 12. februar 2000.), par. 7; Muhamed Kapetanović, T. 4267-4268.

⁸⁷⁴² P415 (Muhamed Kapetanović, izjava svjedoka, 12. februar 2000.), par. 8.

⁸⁷⁴³ P2465 (Svjedok RM-172, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. novembra 1995., par. 8; P2466 (Svjedok RM-172, transkript iz predmeta *Galić*, 22. april 2002.), str. 7667.

⁸⁷⁴⁴ P2465 (Svjedok RM-172, izjave svjedoka), Izjava data vlastima Bosne i Hercegovine, str. 1; P2466 (Svjedok RM-172, transkript iz predmeta *Galić*, 22. april 2002.), str. 7666, 7670; P2467 (Medicinska dokumentacija, 17. oktobar 1994.).

⁸⁷⁴⁵ P415 (Muhamed Kapetanović, izjava svjedoka, 12. februar 2000.), par. 5, 9; Muhamed Kapetanović, T. 4267, 4282, 4292-4293, 4296; D82 (Mapa dijela grada u kojem je živio svjedok Muhamed Kapetanović, snimljeno iz vazduha).

⁸⁷⁴⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2434.

⁸⁷⁴⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2427.

⁸⁷⁴⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2428.

⁸⁷⁴⁹ P2465 (Svjedok RM-172, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. novembra 1995., par. 6.

granate ispaljene su s položaja SRK-a, negdje zapadno od Alipašino Polja;⁸⁷⁵⁰ **Francis Thomas** je u svom svjedočenju izjavio da se tokom nekoliko minuta pucalo iz istog minobacača.⁸⁷⁵¹

2044. Pretresnom vijeću su predočeni i dokazi koje su iznijela dva pripadnika Ilidžanske brigade u vezi s ovim incidentom. **Mile Sladoje** je u svom svjedočenju izjavio da su nasuprot njegovog bataljona bile neprijateljske snage 1. korpusa ABiH u Alipašino Polju.⁸⁷⁵² On je izjavio da u Geteovoj ulici nije bilo vojnih instalacija ili objekata,⁸⁷⁵³ ali da je u blizini bila policijska stanica.⁸⁷⁵⁴ Sladojina jedinica nije imala direktnu liniju nišanja prema Geteovoj ulici i, mada se mogla otvarati vatra s minobacačkih položaja njegove jedinice kod Teološkog fakulteta, to se nije dogodilo.⁸⁷⁵⁵ **Vladimir Radojčić** je u svom svjedočenju izjavio da nijednoj jedinici u sastavu svoje brigade, uključujući Nedžarički bataljon, nije izdao naređenje da otvori vatru na ulicu u kojoj se, prema navodima, desio ovaj incident, kao i da nikad nije dobio nikakve informacije o tome da je na tu ulicu otvarana vatra.⁸⁷⁵⁶

2045. **Zorica Subotić** je u svom svjedočenju izjavila da su od tri minobacačke granate, dvije bile kalibra 120 milimetara.⁸⁷⁵⁷ Azimut pravca iz kojeg je ispaljena granata koja je pala na trotoar u Ulici Klare Cetkin ispred broja 4 (sadašnja Bosanska ulica br. 4) bio je 238 stepeni, što znači da je njen pravac doleta bio oko 30 stepeni južnije od Zavoda za slijepe u Nedžarićima.⁸⁷⁵⁸ Azimut pravca iz kojeg je ispaljena

⁸⁷⁵⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenice br. 2431-2433.

⁸⁷⁵¹ P503 (Francis Thomas, izjava svjedoka, 15. maj 2009.), par. 96 (str. 30). V. takode D178 (UNPROFOR, izvještaj o istrazi, 23. januar 1994.), str. 2-3.

⁸⁷⁵² D453 (Mile Sladoje, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 6-7, 10; P6507 (Mapa s vojnim objektima na teritoriji pod kontrolom ABiH, s oznakama koje je unio Mile Sladoje); P6508 (Mapa s položajima minobacača i tenka 1. bataljona Ilidžanske brigade, s oznakama koje je dodatno unio Mile Sladoje); D454 (Mapa s vojnim položajima ABiH); D455 (Mapa s položajima minobacača i tenka 1. bataljona Ilidžanske brigade); D456 (Mapa s linijom sukoba u Nedžarićima); D457 (Mapa s oznakama); D458 (Mapa s vojnim položajima ABiH).

⁸⁷⁵³ Iako svjedok govori o "Gete Street" (T. 21067, 21069), objašnjeno je da se to odnosi na "Geteovu ulicu" (T. 21064), a svjedok je uputio i na mapu, na kojoj se ona takode naziva "Geteova ulica" (T. 21064, D454 (Mapa s vojnim položajima ABiH)).

⁸⁷⁵⁴ Mile Sladoje, T. 21069, 21084-21085; P6507 (Mapa s vojnim objektima na teritoriji pod kontrolom ABiH, s oznakama koje je dodatno unio Mile Sladoje).

⁸⁷⁵⁵ Mile Sladoje, T. 21063-21067, 21077-21081, 21091; P6508 (Mapa s položajima minobacača i tenka 1. bataljona Ilidžanske brigade, s oznakama koje je dodatno unio Mile Sladoje); P6509 (Panoramska fotografija područja oko Teološkog fakulteta, s položajima minobacača koje je označio Mile Sladoje).

⁸⁷⁵⁶ D535 (Vladimir Radojčić, izjava svjedoka, 11. maj 2014.), par. 109.

⁸⁷⁵⁷ D2117 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj vještaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva, 1992.-1995., 25. april 2014.), par. 63-75, 160; Zorica Subotić, T. 39264-39265.

⁸⁷⁵⁸ D2117 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj vještaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva, 1992.-1995., 25. april 2014.), par. 68 (str. 106-107), 75 (str. 118), 160 (str. 217-218); Zorica Subotić, T. 39264, 39279, 39640, 39866-39869, 39875-39876; D1279 (Fotografija Ulice Klare Cetkin, s oznakama koje je unio svjedok Mirza Sabljica).

granata koja je pala u Cetinjskoj ulici ispred broja 3 (sadašnja Geteova ulica br. 3) bio je nešto manji od 240 stepeni, što isključuje mogućnost da je granata ispaljena iz Zavoda za slijepe u Nedžarićima.⁸⁷⁵⁹ Svjedokinja je zaključila da su granate ispaljene iz istog oružja, s područja u blizini UPI instituta, udaljenog 3.720 metara, koje je, prema riječima svjedokinje, u to vrijeme bilo pod kontrolom ABiH.⁸⁷⁶⁰

2046. Što se tiče mjesta otvaranja vatre, Pretresno vijeće napominje da je Vladimir Radojčić, komandant Ilidžanske brigade, u svom svjedočenju izjavio da nije izdao naređenje za otvaranje vatre i da nije ni čuo da je na tu ulicu otvarana vatra. To nije u suprotnosti s činjenicama o kojima je presuđeno.

2047. Pretresno vijeće napominje da je svjedočenje Mileta Sladoja u suprotnosti s činjenicama o kojima je presuđeno kad je riječ o mjestu otvaranja vatre. Sladoje je u svom svjedočenju izjavio da njegova jedinica nije ispalila te granate, dok se u činjenicama o kojima je presuđeno broj 2431-2433 navodi da su granate ispaljene s položaja SRK-a zapadno od Alipašino Polja, koje je, prema Sladojinim riječima, držala Ilidžanska brigada. Pretresno vijeće je uzelo u obzir to da je Sladoji, kao pripadniku Ilidžanske brigade, možda bilo u ličnom interesu da se ogradi od ovog granatiranja. Shodno tome, Vijeće je s velikim oprezom pristupilo njegovom svjedočenju. Što se tiče pouzdanosti njegovog svjedočenja, Pretresno vijeće napominje da ostaje nejasno na osnovu čega Sladoje tvrdi da jedinica kojoj je pripadao nije ispalila granate. Na primjer, on u svom svjedočenju nije rekao gdje je tačno bio na dan incidenta. Pored toga, tokom unakrsnog ispitivanja, Sladoje je, po mišljenju Pretresnog vijeća, bio veoma defanzivan. Sladoje je izjavio da smatra da je incident prouzrokovala granata ispaljena s teritorije pod kontrolom ABiH, ne potkrijepivši tu svoju izjavu, nakon čega je na pitanje o mogućim vojnim ciljevima odgovorio tako što je istakao da nije postojala linija nišanja između njegove jedinice i mjesta udara.⁸⁷⁶¹ Uz to, na pitanje o posljedicama takvog granatiranja, ovaj svjedok je odgovorio da "u borbenim dejstvima nema teroriziranja", što ukazuje na iskrivljeno tumačenje načela *ius in bello*.⁸⁷⁶² U ovoj konkretnoj situaciji i iz ovih razloga, Pretresno vijeće konstatuje da ovi dokazi nisu

⁸⁷⁵⁹ D2117 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj vještaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva, 1992.-1995., 25. april 2014.), par. 70 (str. 112), 75 (str. 118-119), 160 (str. 218); Zorica Subotić, T. 39282-39283.

⁸⁷⁶⁰ D2117 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj vještaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva, 1992.-1995., 25. april 2014.), par. 72-75, 160 (str. 219); Zorica Subotić, T. 39283-39285, 39635-39636, 39876-39877.

⁸⁷⁶¹ Mile Sladoje, T. 21083-21085.

⁸⁷⁶² Mile Sladoje, T. 21085.

dovoljno pouzdani da bi pobili činjenice o kojima je presuđeno u vezi s mjestom otvaranja vatre.

2048. Svjedočenje Zorice Subotić je u suprotnosti s činjenicama o kojima je presuđeno u vezi s mjestom otvaranja vatre u ovom incidentu.⁸⁷⁶³ Zorica Subotić je dio svoje analize veličine kratera i mjesta otvaranja vatre zasnovala na fotografijama i video-snimku.⁸⁷⁶⁴ Ona nije jasno objasnila kako je izračunala udaljenost između alternativnog vatrenog položaja i mjesta udara.⁸⁷⁶⁵ Uz to, Zorica Subotić nije uvjerljivo objasnila svoju kritiku na račun azimuta izmjerenih u vrijeme incidenta kad se u sudnici ispostavilo da prilikom svojih proračuna nije uzela u obzir dopuštena odstupanja pri mjerenju pravca vatre.⁸⁷⁶⁶ Pretresno vijeće stoga smatra da svjedočenje Zorice Subotić u vezi s ovim incidentom nije dovoljno pouzdano da bi pobilo činjenice o kojima je presuđeno vezane za mjesto otvaranja vatre.

2049. U vezi s argumentom odbrane o netačnostima u istrazi CSB-a (dokazni predmet P865) i zaključku u vezi s mjestom otvaranja vatre, Pretresno vijeće podsjeća da se oslonilo na nepobijene činjenice o kojima je presuđeno. U tim okolnostima, Pretresno vijeće neće dalje razmatrati ovaj argument odbrane.

2050. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je, otprilike u podne 22. januara 1994., jedan ili više pripadnika Ilidžanske brigade SRK-a otvorio vatru iz tri minobacača. Pretresno vijeće konstatuje da su minobacačke granate pale na područje gdje su se igrala djeca, na sadašnju Geteovu ulicu 3 i na Bosansku ulicu 4, i ubile šest osoba mlađih od 12 godina i teško ranile još šest civila, od kojih petoro djece. Napad je izvršen u vrijeme zatišja u neprijateljstvima, a u tom naselju nije bilo vojnih dejstava niti su primijećeni vojnici. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 5, 6, 9 i 10 u poglavlju 8 dolje.

⁸⁷⁶³ Pretresno vijeće napominje da je svjedočenje Zorice Subotić u suprotnosti s činjenicama o kojima je presuđeno i u vezi s vrstom granata, ali to smatra nebitnom pojedinošću koja ne iziskuje da Vijeće rješava u vezi s njom.

⁸⁷⁶⁴ D2117 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj vještaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva, 1992.-1995., 25. april 2014.), par. 69-70 (str. 107-109), 70 (str. 110-112), 75 (str.117-118), 160 (str. 216-218); Zorica Subotić, T. 39282-39283, 39288, 39625.

⁸⁷⁶⁵ D2117 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj vještaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva, 1992.-1995., 25. april 2014.), par. 72-75, 160 (str. 219); Zorica Subotić, T. 39283-39285, 39288, 39635-39636, 39876-39877.

⁸⁷⁶⁶ Zorica Subotić, T. 39635-39636.

5.3.5 Incident 7 iz Priloga G Optužnici

2051. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za otvaranje salve od tri minobacačke granate kalibra 120 milimetara, kojima su pogođeni civili u stambenom naselju Dobrinja 4. februara 1994. Prva granata je pala ispred stambenog bloka u ulici Oslobođenih Sarajeva, pogodivši osobe koje su dijelile i primale humanitarnu pomoć i djecu koja su prisustvovala vjerskoj nastavi. Druga i treća pale su među ljude na pijaci pod otvorenim nebom, iza stambenih zgrada u Ulici Mihajla Pupina i Ulici oslobođenih Sarajeva. Poginulo je osmoro ljudi, a njih barem 18 je ranjeno. Vatra je otvorena s teritorije pod kontrolom VRS-a/SRK-a, otprilike iz pravca istoka.⁸⁷⁶⁷ Odbrana je iznijela argumente (i) da je izvještaj CSB-a nepouzdan zbog velikog broja grešaka napravljenih prilikom istrage lokalnog CSB-a i (ii) da granate nisu mogle doletjeti s položaja SRK-a.⁸⁷⁶⁸ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje nekoliko činjenica o kojima je presuđeno relevantnih za ovaj incident. Vijeću su također predloženi dokazi koje su iznijeli **Eldar Hafizović** i **Enver Taslaman**, obojica bosanski Muslimani iz Sarajeva;⁸⁷⁶⁹ **Francis Thomas**, koji je od 15. oktobra 1993. do 14. jula 1994. bio viši vojni posmatrač UN-a u Sarajevu;⁸⁷⁷⁰ **Refik Sokolar**, bosanski Musliman, policajac koji je od sredine 1993. bio zadužen za istragu i izvještavanje o incidentima granatiranja i snajperskim incidentima na području Dobrinje u Sarajevu;⁸⁷⁷¹ **Mirza Sabljica**, mašinski inženjer specijalizovan za balistiku i mehaničke tragove, koji je od juna 1993. do jula 1996. radio u odjeljenju za kriminalističku forenziku MUP-a Bosne i Hercegovine;⁸⁷⁷² **svjedok RM-159**, službenik policije iz Sarajeva;⁸⁷⁷³ **Zlatko Mededović**, stručnjak za balistiku, koji je od 1978. do 1998. radio u SUP-u Sarajevu;⁸⁷⁷⁴ **Milan Mandilović**, Srbin koji je od maja 1992. do kraja rata radio kao hirurg u Državnoj bolnici u Sarajevu;⁸⁷⁷⁵ **Youssef Hajir**, Musliman, hirurg iz Palestine koji je u maju 1992. u

⁸⁷⁶⁷ Optužnica, par. 15-17, 64, 76, 81, incident 7 iz Priloga G Optužnici.

⁸⁷⁶⁸ Završni podnesak odbrane, par. 1975-1994.

⁸⁷⁶⁹ P2455 (Eldar Hafizović, izjava svjedoka, 24. juni 2001.), str. 1, par. 1; P1050 (Enver Taslaman, izjava svjedoka, 20. novembar 1995.), str. 1-2; P1051 (Enver Taslaman, izjava svjedoka, 8. februar 2001.), str. 1.

⁸⁷⁷⁰ P503 (Francis Thomas, izjava svjedoka, 15. maj 2009.), par. 1, 13, 82.

⁸⁷⁷¹ P567 (Refik Sokolar, izjava svjedoka, 8. novembar 1995.), str. 1, par. 1; P568 (Refik Sokolar, izjava svjedoka, 4. septembar 2000.), str. 1, par. 1, 3-4, 13, 16.

⁸⁷⁷² P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 1-3.

⁸⁷⁷³ P1953 (Svjedok RM-159, izjava svjedoka, 21. oktobar 2012.), str. 1, par. 1-3.

⁸⁷⁷⁴ P3165 (Zlatko Mededović, izjava svjedoka, 20. novembar 1995.), str. 2; P3166 (Zlatko Mededović, izjava svjedoka, 5. septembar 2000.), str. 1, 3.

⁸⁷⁷⁵ P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), str. 1, par. 1, 4-6, 84; P680 (Milan Mandilović, ispravke izjave svjedoka od 24. februara 2010., 9. januar 2013.), str. 1.

Sarajevu osnovao bolnicu Dobrinja;⁸⁷⁷⁶ **Michael Rose**, koji je od 5. januara 1994. do 23. januara 1995. bio komandant UNPROFOR-a;⁸⁷⁷⁷ **Faris Gavrankapetanović**, Musliman, ljekar iz Sarajeva,⁸⁷⁷⁸ i **Ewa Tabeau**, demograf i statističar,⁸⁷⁷⁹ kao i dokumentarni dokazi, i ono smatra da ti dokazi ne pobijaju činjenice o kojima je presuđeno.⁸⁷⁸⁰ Pored toga, Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje je iznijela **Zorica Subotić**, stručnjak za balistiku,⁸⁷⁸¹ i **Dušan Škrba**, koji je od 27. maja 1992. bio komandant mješovitog artiljerijskog divizionara 1. sarajevske mehanizovane brigade.⁸⁷⁸²

2052. Dana 4. februara 1994., oko 11:30 sati, tri minobacačke granate pale su na stambeno naselje Dobrinja, kojom prilikom je poginulo najmanje osam civila, među

⁸⁷⁷⁶ P2616 (Youssef Hajir, izjava svjedoka, 25. februar 2010.), str. 1, par. 1-2.

⁸⁷⁷⁷ P736 (Michael Rose, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 5, 195; Michael Rose, T. 6839.

⁸⁷⁷⁸ P2611 (Faris Gavrankapetanović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 11. oktobra 2001., str. 1, izjava svjedoka od 13. decembra 2001., str. 1, izjava svjedoka od 11. januara 2002., str. 1.

⁸⁷⁷⁹ Ewa Tabeau, T. 19307-19308; P2789 (Biografija Ewe Tabeau, 5. novembar 2013.).

⁸⁷⁸⁰ **Eldar Hafizović**: P2455 (Eldar Hafizović, izjava svjedoka, 24. juni 2001.), par. 4, 7-9, 12; P2456 (Eldar Hafizović, transkript iz predmeta *Galić*, 24. april 2002.), str. 7759-7760, 7762-7763. **Enver Taslamani**: P1050 (Enver Taslamani, izjava svjedoka, 20. novembar 1995.), str. 3. **Francis Thomas**: P503 (Francis Thomas, izjava svjedoka, 15. maj 2009.), par. 108. **Refik Sokolar**: P567 (Refik Sokolar, izjava svjedoka, 8. novembar 1995.), par. 1, 18; P568 (Refik Sokolar, izjava svjedoka, 4. septembar 2000.), par. 33. **Mirza Sabljica**: P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 49, 50-54; Mirza Sabljica, T. 8147-8148, 8151, 8153, 8155-8156, 8165; P867 (Istražni dosje MUP-a), str. 2, 5-6, 8-9, 11-12, 15-16, 27, 35, 46-49, 78, 80, 82, 93, 95, 98, 100. **Svjedok RM-159**: P1953 (Svjedok RM-159, izjava svjedoka, 21. oktobar 2012.), par. 7-11; P1954 (Izveštaj o kriminalističko-tehničkoj istrazi incidenta od 4. februara 1994., 4. februar 1994.), str. 1; P1955 (Skica granatiranja u Dobrinji), str. 1; P1956 (Crtež, s oznakama koje je unio svjedok RM-159), str. 1. **Zlatko Mededović**: P3165 (Zlatko Mededović, izjava svjedoka, 20. novembar 1995.), str. 3; P3168 (Izveštaj CSB-a, koji je sastavio Mirza Sabljica, 5. februar 1994.), str. 1-2. **Milan Mandilović**: Milan Mandilović, T. 6649-6651, 6697-6699, 6704; P683 (Tabela sa spiskom dokumenata koje je pregledao svjedok Milan Mandilović tokom pripremnog razgovora, od 9. januara 2013.), str. 1, 3; P683 (Tabela sa spiskom dokumenata koje je pregledao svjedok Milan Mandilović tokom pripremnog razgovora, od 9. januara 2013.), str. 1, 3; P684 (Nalaz specijaliste Opšte bolnice Dobrinja za Eldara Hafizovića, 4. februar 1994.), str. 1; P688 (Medicinski dokument Opšte bolnice Dobrinja sa spiskom pacijenata primljenih uslijed granatiranja na Dobrinji 4. februara 1994.), str. 1; P689 (Nalaz Opšte bolnice Dobrinja za pacijenta Eldara Hafizovića, od 12. februara 1994.), str. 1; P690 (Medicinska dokumentacija Opšte bolnice Dobrinja za Sabahudina Ljušku). **Youssef Hajir**: P2616 (Youssef Hajir, izjava svjedoka, 25. februar 2010.), par. 69-71. **Michael Rose**: P736 (Michael Rose, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 35-36; Michael Rose, T. 6876-6877. **Ewa Tabeau**: P1954 (Izveštaj o kriminalističko-tehničkoj istrazi incidenta od 4. februara 1994., 4. februar 1994.), str. 1; P2791 (Ewa Tabeau, redigovana tabela imena uz izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 30. avgust 2013.), str. 6-7; P2793 (Ewa Tabeau, tabela s ispravkama uz izvještaj vještaka o dokazima o smrti i dodatku, 7. novembar 2013.), str. 9; P2796 (Ewa Tabeau, izvještaj vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 2-3, 10, 12, 30-33; P2797 (Ewa Tabeau, dodatak izvještaju vještaka o dokazima o smrti, 24. juli 2013.), str. 624-626; P4891 (Potvrda o smrti za Saidu Baličević), str. 1; P4892 (Dokument pokopnog društva s ličnim podacima Muškije Pribinje radi sahrane, 5. februar 1994.); P6481 (Potvrda o smrti za Aišu Šito), str. 1-2. **Faris Gavrankapetanović**: P2611 (Faris Gavrankapetanović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 11. januara 2002., str. 2; P2612 (Faris Gavrankapetanović, transkript iz predmeta *Galić*, 30. juli 2002.), str. 12603-12604, 12630-12632; P2613 (Knjiga protokola mrtvačnice bolnice Koševo), str. 13-14. **Dokumentarni dokazi**: P4 (Sedmični izvještaj, koji je sastavio David Harland, 9. februar 1994.), str. 2; P7778 (UNPROFOR, izvještaj o situaciji, 9. februar 1994.), str. 1.

⁸⁷⁸¹ D2117 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj vještaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva, 1992.-1995., 25. april 2014.), str. 2-24.

⁸⁷⁸² D463 (Dušan Škrba, izjava svjedoka, 11. maj 2014.), par. 7.

njima i jedno dijete, i ranjeno je najmanje 18 osoba, među njima i dvoje djece.⁸⁷⁸³ **Eldar Hafizović** je izjavio da je tog dana bila zakazana podjela humanitarne pomoći.⁸⁷⁸⁴ Prema riječima **Michaela Rosea**, ljudi su stajali u redu za hranu kad su pale najmanje tri minobacačke granate.⁸⁷⁸⁵ Zdravstveni karton potvrđuje da je Sabahudin Ljuša od gelera zadobio teške povrede na grudnom košu.⁸⁷⁸⁶ U zdravstvenom kartonu iz opšte bolnice Dobrinja za jednu ženu se navodi⁸⁷⁸⁷ da je "ranjena u eksploziji granate" u nogu.⁸⁷⁸⁸ Pored toga, u bolničkoj evidenciji od 4. februara 1994. opisana je Hafizovićeva povreda.⁸⁷⁸⁹ Najprije je pala granata koja je eksplodirala kod istočne fasade stambene zgrade u Ulici oslobođilaca Sarajeva, u eksploziji koje je ranjen Sabahudin Ljuša.⁸⁷⁹⁰ Potom su pale dvije granate kalibra 120 mm, pri čemu je jedna doletjela iz pravca istoka, a druga iz pravca istok-sjeveroistok.⁸⁷⁹¹ Linija sukoba istočno od mjesta incidenta bila je udaljena najviše 600 metara.⁸⁷⁹² U slučaju potonjih dviju granata, izvor vatre nalazio se na teritoriji koju je kontrolisao SRK.⁸⁷⁹³ Prva granata ispaljena je u okviru istog napada, tako da je i ona doletjela s teritorije SRK-a. Te tri granate su pogodile civile koji su mirno obavljali svoje poslove.⁸⁷⁹⁴ Meta napada nije bila kancelarija TO-a.⁸⁷⁹⁵ **Refik Sokolar** je u svom svjedočenju izjavio da na tom području u vrijeme granatiranja nije bilo vojnih aktivnosti.⁸⁷⁹⁶

2053. **Dušan Škrba** je u svom svjedočenju izjavio da 4. februara 1994. nije izdao niti primio naređenje da njegova jedinica otvori vatru iz minobacača kalibra 120 milimetara pod njegovom komandom. Budući da je vatra iz ovog oružja mogla biti otvorena samo na njegovu izričitu komandu, svjedok tvrdi da tog dana nije otvarana vatra.⁸⁷⁹⁷ Prema riječima svjedoka, on nikada nije obaviješten o navodnom incidentu i za njega je saznao

⁸⁷⁸³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2436.

⁸⁷⁸⁴ P2455 (Eldar Hafizović, izjava svjedoka, 24. juni 2001.), par. 6; P2456 (Eldar Hafizović, transkript iz predmeta *Galić*, 24. april 2002.), str. 7762.

⁸⁷⁸⁵ P736 (Michael Rose, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 35.

⁸⁷⁸⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2444.

⁸⁷⁸⁷ Koja je u predmetu *Tužilac protiv Galića* (predmet br. IT-98-29) poznata kao svjedokinja R.

⁸⁷⁸⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2458.

⁸⁷⁸⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2466.

⁸⁷⁹⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2473.

⁸⁷⁹¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2474.

⁸⁷⁹² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2475.

⁸⁷⁹³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2476.

⁸⁷⁹⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2477. Pretresno vijeće smatra da se ova činjenica o kojoj je presuđeno odnosi na tri granate relevantne za ovaj incident.

⁸⁷⁹⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2478.

⁸⁷⁹⁶ P567 (Refik Sokolar, izjava svjedoka, 8. novembar 1995.), par. 18.

⁸⁷⁹⁷ D463 (Dušan Škrba, izjava svjedoka, 11. maj 2014.), par. 25.

nedugo prije nego što je svjedočio u predmetu *Karadžić*.⁸⁷⁹⁸ **Zorica Subotić** je u svom svjedočenju izjavila da su, imajući u vidu tragove i foto-dokumentaciju, sve granate doletjele iz pravca sjever-sjeveroistok, te da stoga nisu mogle doći s položaja SRK-a.⁸⁷⁹⁹

2054. Pretresno vijeće napominje da je svjedočenje Zorice Subotić u oštroj suprotnosti s činjenicama o kojima je presuđeno broj 2474, 2476 i 2477. Projekcije i proračuni Zorice Subotić u vezi s mjestom otvaranja vatre temelje se na fotografijama. Konkretno, Zorica Subotić se oslonila na fotografiju (P7554) da zaključi da ima tragova šrapnela za koje udar granate nije objašnjenje, kao što sugerišu dokazi tužilaštva.⁸⁸⁰⁰ Međutim, kao što se pokazalo prilikom ispitivanja, svjedokinja nije mogla uvjerljivo objasniti svoju početnu pretpostavku da se na fotografiji zaista vide tragovi šrapnela, a ne šuta ili nešto drugo.⁸⁸⁰¹ U svjetlu ovoga, Pretresno vijeće konstatuje da svjedočenje Zorice Subotić u vezi s ovim incidentom nije dovoljno pouzdano da bi pobilo činjenice o kojima je presuđeno.

2055. Svjedočenje Dušana Škrbe takođe je u suprotnosti s činjenicama o kojima je presuđeno broj 2474, 2476 i 2477. Pretresno vijeće je uzelo u obzir to da je Škrbi, komandantu Mješovitog artiljerijskog divizionu 1. sarajevske mehanizovane brigade, možda bilo u ličnom interesu da se ogradi od ovog granatiranja. Shodno tome, Vijeće je s velikim oprezom pristupilo njegovom svjedočenju. Što se tiče pouzdanosti njegovog svjedočenja, Škrba je tvrdio da nije znao za ovaj incident sve do pripreme za svjedočenje u predmetu *Karadžić*. Pretresno vijeće napominje da je činjenica da se incident desio dobro dokumentovana i da je odbrana nije osporila. Vijeće stoga smatra krajnje neuvjerljivim da komandant jedinice koja je bila na tom području dugi niz godina nije čak ni čuo za takav incident. Uz to, svjedoku su predočene nedosljednosti u vezi s tim kad je tačno čuo za incident, ali on nije umio da ih objasni.⁸⁸⁰² Pretresno vijeće to smatra značajnim, s obzirom na to da je Škrbi možda bilo u ličnom interesu da se ogradi od ovog granatiranja. U ovoj konkretnoj situaciji i iz navedenih razloga, Pretresno vijeće konstatuje da svjedočenje Škrbe u vezi s ovim incidentom nije dovoljno pouzdano da bi pobilo činjenice o kojima je presuđeno.

⁸⁷⁹⁸ D463 (Dušan Škrba, izjava svjedoka, 11. maj 2014.), par. 25; Dušan Škrba, T. 21309-21310.

⁸⁷⁹⁹ D2117 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj vještaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva, 1992.-1995., 25. april 2014.), str. 122, 124, 129, 134-137, 147, 150, 220-222; Zorica Subotić, T. 39292, 39294-39295, 39305, 39670.

⁸⁸⁰⁰ Zorica Subotić, T. 39669.

⁸⁸⁰¹ Zorica Subotić, T. 39674-39678.

⁸⁸⁰² Dušan Škrba, T. 21309-21310.

2056. U vezi s argumentom odbrane o greškama u istrazi CSB-a (dokazni predmet P867), Pretresno vijeće podsjeća da je zaključeno da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno. Uslijed toga, Pretresno vijeće nije dalje razmatralo ove dokaze, već se oslonilo na činjenice o kojima je presuđeno. S obzirom na te okolnosti, Pretresno vijeće neće dalje razmatrati ovaj argument odbrane.

2057. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su 4. februara 1994. tri minobacačke granate ispaljene na stambeno naselje na Dobrinji, kojom prilikom je poginulo najmanje osam civila. Na osnovu tog što su granate doletjele s teritorije pod kontrolom SRK-a, Pretresno vijeće konstatuje da ih je ispalio pripadnik SRK-a.⁸⁸⁰³ Uz to, u granatiranju je ranjeno najmanje 18 osoba. Medicinska dokumentacija ranjenih žrtava potvrđuje, između ostalog, da se radilo o težim povredama od gelera. Na tom području nije bilo vojnih dejstava. Meta napada nije bila kancelarija TO-a. Civili su mirno obavljali svoje poslove, čekajući u redu za humanitarnu pomoć, čija je podjela bila zakazana za taj dan. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 5, 6, 9 i 10 u poglavlju 8 dolje.

5.3.6 Incident 8 iz Priloga G Optužnici

2058. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ispaljivanje minobacačke granate kalibra 120 milimetara 5. februara 1994., koja je pala na otvorenu pijacu "Markale" u Starom Gradu, punu ljudi, kojom prilikom je poginulo 66 i ranjeno više od 140 ljudi.⁸⁸⁰⁴ Vatra je otvorena s teritorije pod kontrolom VRS-a/SRK-a, približno iz pravca sjever-sjeveroistok.⁸⁸⁰⁵ Odbrana tvrdi da minobacačka granata koja je eksplodirala na pijaci Markale nije ispaljena iz minobacača, već da je bila podmetnuta na pijaci i da je daljinski aktivirana tajmerom.⁸⁸⁰⁶ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom. Vijeću su predloženi i dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-153**, Bosanac, taksista iz Sarajeva,⁸⁸⁰⁷ **Michael Rose**, koji je od 5. januara 1994. do 23. januara 1995. bio komandant

⁸⁸⁰³ Pretresno vijeće upućuje na svoje dalje razmatranje u vezi s ovim zaključkom, izloženo u činjeničnom zaključku u vezi s incidentom 5 iz Priloga F Optužnici u poglavlju 5.2.4.

⁸⁸⁰⁴ Optužnica, par. 11-12, 16-17, 64, 76, 81, incident 8 iz Priloga G Optužnici.

⁸⁸⁰⁵ Optužnica, incident 8 iz Priloga G Optužnici.

⁸⁸⁰⁶ Završni podnesak odbrane, par. 2030-2036. U par. 2036, odbrana tvrdi da postoji "[s]amo jedan mogući zaključak - da je mina na pijaci Markale 5. februara 1994. podmetnuta i aktivirana daljinski [...] pomoću satnog mehanizma".

⁸⁸⁰⁷ P2461 (Svjedok RM-153, transkript iz predmeta *Galić*, 15. mart 2002.), str. 5481, 5501-5502.

UNPROFOR-a;⁸⁸⁰⁸ **John Hamill**, vojni posmatrač UN-a, koji je od maja do avgusta 1993. bio stacioniran na srpskoj strani linija sukoba kod Sarajeva;⁸⁸⁰⁹ **Sead Bešić**, koji je od 1975. radio kao policajac u Sarajevu, a od 1987. kao forenzički tehničar;⁸⁸¹⁰ **Mirza Sabljica**, mašinski inženjer specijalizovan za balistiku i mehaničke tragove, koji je od juna 1993. do jula 1996. radio u odjeljenju za kriminalističku forenziku MUP-a Bosne i Hercegovine;⁸⁸¹¹ **Fatima Zaimović**, bosanska Muslimanka, koja je od 1992. do 1995. bila glavna sestra na odjeljenju dječje hirurgije u bolnici Koševo u Sarajevu;⁸⁸¹² **Milan Mandilović**, Srbin koji je od maja 1992. do kraja rata radio kao hirurg u Državnoj bolnici u Sarajevu;⁸⁸¹³ kao i dokumentarni dokazi, i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁸⁸¹⁴ Vijeću su predloženi i dokazi koje su iznijeli **John Russell**, koji je od 20. decembra 1993. do 28. aprila 1994. bio vojni pomoćnik zamjenika izaslanika generalnog sekretara UN-a u Bosni i Hercegovini, u Sarajevu;⁸⁸¹⁵ **Jan Segers**, Belgijanac, oficir UNPROFOR-a i vojni posmatrač UN-a,

⁸⁸⁰⁸ P736 (Michael Rose, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 5, 195; Michael Rose, T. 6839.

⁸⁸⁰⁹ P537 (John Hamill, transkript iz predmeta *Galić*, 25. mart 2002.), str. 6060.

⁸⁸¹⁰ P1897 (Sead Bešić, prethodno svjedočenje), transkript iz predmeta *Dragomir Milošević* od 20. februara 2007., str. 2567-2568.

⁸⁸¹¹ P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 1-3.

⁸⁸¹² P2620 (Fatima Zaimović, izjava svjedoka, 26. februar 2010.), str. 1, par. 1.

⁸⁸¹³ P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), str. 1, par. 1, 4-6, 84; P680 (Milan Mandilović, ispravke izjave svjedoka od 24. februara 2010., 9. januar 2013.), str. 1.

⁸⁸¹⁴ **Svjedok RM-153**: P2461 (Svjedok RM-153, transkript iz predmeta *Galić*, 15. mart 2002.), str. 5499-5502. **Michael Rose**: P736 (Michael Rose, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 37. **John Hamill**: P537 (John Hamill, transkript iz predmeta *Galić*, 25. mart 2002.), str. 6086, 6088-6090, 6109; P538 (UNPROFOR, izvještaj o istrazi u vezi s pijacom Markale, 15. februar 1994.), str. 3, 9, 11-12, 17; **Sead Bešić**: P1896 (Sead Bešić, prethodno svjedočenje), transkript iz predmeta *Galić* od 4., 6.-7. marta 2002., str. 4797, 4805, 4906, 4915-4917, 5030; **Mirza Sabljica**: P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 30, 31, 37, 40-41, 47; P868 (Istražni dosje MUP-a), str. 3, 4, 5, 16, 17, 19, 22, 39, 44, 64-70; Mirza Sabljica, T. 8060-8063. **Fatima Zaimović**: P2621 (Fatima Zaimović, transkript iz predmeta *Karadžić*, 5. maj 2010.), str. 1880-1881; P2622 (Izvodi iz dnevnika o iskustvima Fatime Zaimović dok je radila kao medicinska sestra na dječjem odjeljenju bolnice Koševo, Sarajevo), str. 22. **Milan Mandilović**: P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), str. 23 (stavke 3 i 4), 27 (stavka 22); P681 (Milan Mandilović, tabela podudarnosti s izjavom svjedoka iz 2010. godine, 12. decembar 2012.), str. 3-4. **Dokumentarni dokazi**: P538 (UNPROFOR, izvještaj o istrazi u vezi s pijacom Markale, 15. februar 1994.), str. 12; P965 (Medicinska dokumentacija, 10. februar 1995.), str. 2-27, 29-64; P968 (Izvodi iz spisa Kliničkog centra u Sarajevu), str. 2-25-32, 63-72; P705 (Medicinska dokumentacija Državne bolnice u Sarajevu i bolnice Koševo za pacijente primljene zbog posljedica eksplozija 5. februara 1994.); P969 (Spisak ljudi primljenih u bolnicu Koševo, 5. februar 1994.), str. 1-24; P976 (Rukom pisana medicinska dokumentacija, 5. februar 1994.), str. 1-12, 14-18, 20; P2611 (Faris Gavrankapetanović, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 11. januara 2002., str. 2; P2612 (Faris Gavrankapetanović, transkript iz predmeta *Galić*, 30. juli 2002.), str. 12603-12604, 12630-12632; P2612 (Faris Gavrankapetanović, transkript iz predmeta *Galić*, 30. juli 2002.), str. 12631-12632; P2613 (Knjiga protokola mrtvačnice bolnice Koševo), str. 15-15-24; P6482 (Spisak lica poginulih 5. februara 1994. na pijaci Markale u Sarajevu, koji je sastavio CSB Sarajevo, 17. februar 1994.); P7778 (UNPROFOR, izvještaj o situaciji, 9. februar 1994.), str. 1.

⁸⁸¹⁵ D1219 (John Russel, izjava svjedoka, 17. oktobar 2011.), par. 4-5; John Russell, T. 38686-386987, 38738-38739, 38754-38756.

koji je od 1991. do 1995. bio raspoređen u bivšoj Jugoslaviji;⁸⁸¹⁶ **Michel Gauthier**, pukovnik u Oružanim snagama Kanade i komandant inženjerije UNPROFOR-a, koji je od septembra 1993. do avgusta 1994. bio stacioniran u sjedištu UNPROFOR-a u Zagrebu;⁸⁸¹⁷ **svjedok GRM-116**, pripadnik Izetbegovićevog ličnog obezbjeđenja;⁸⁸¹⁸ **svjedok GRM-097**, službenik UNPROFOR-a;⁸⁸¹⁹ **svjedok GRM-037**, obavještajni analitičar, koji je od novembra 1994. do jula 1995. radio u Bosni i Hercegovini;⁸⁸²⁰ **svjedok GRM-065**, pripadnik UNPROFOR-a, koji je od oktobra 1993. pa barem do 11. februara 1994. bio stacioniran u bivšoj Jugoslaviji;⁸⁸²¹ **Zorica Subotić**, stručnjak za balistiku;⁸⁸²² **Siniša Maksimović**, bosanski Srbin iz Blažuja, opština Ilidža, koji je od početka rata bio pripadnik VRS-a;⁸⁸²³ **Slavko Gengo**, koji je od kraja januara 1994. do maja 1995. bio komandant 7. pješadijskog bataljona 1. romanijske pješadijske brigade SRK-a;⁸⁸²⁴ **Milorad Džida**, koji je od 30. juna 1991. do 9. avgusta 1993. bio komandir čete, a od 17. oktobra 1994. do kraja rata komandant bataljona 216. brdske brigade, koja je kasnije promijenila ime u 1. romanijska pješadijska brigada, a od 9. avgusta 1993. do aprila 1994. pomoćnik komandanta za obavještajno-bezbjednosne poslove 7. bataljona 1. romanijske pješadijske brigade SRK-a;⁸⁸²⁵ **Sergej Moroz**, koji je od oktobra 1993. do oktobra 1994. bio komandant misije inženjerije UNPROFOR-a u Sarajevu;⁸⁸²⁶ i **Milorad Batinić**, Srbin, koji je otprilike od 28. juna 1992. radio kao prevodilac za Igmansku brigadu, a zatim od 30. juna 1992. do 1995. za vojne posmatračke UN-a.⁸⁸²⁷

Događaji prije 5. februara 1994.

⁸⁸¹⁶ D1465 (Jan Segers, izjava svjedoka, 4. februar 2016.) str. 2; Jan Segers, T. 43744.

⁸⁸¹⁷ D1242 (Michel Gauthier, izjava svjedoka, 6. februar 2012.), par. 2-3.

⁸⁸¹⁸ Svjedok GRM-116, T. 42648-42649, 42681-42682; D1388 (Informacije tužilaštva u vezi sa svjedokom GRM-116, 14. februar 2014.); D1389 (Legitimacija svjedoka GRM-116, 25. maj 1993.); D1390 (Legitimacija svjedoka GRM-116, bez datuma).

⁸⁸¹⁹ D1298 (Svjedok GRM-097, izjava svjedoka, 21. novembar 2012.), par. 3.

⁸⁸²⁰ D1240 (Svjedok GRM-037, izjava svjedoka, 14. septembar 2012.), par. 3-5; D1239 (List sa pseudonomom za svjedoka GRM-037).

⁸⁸²¹ D1440 (Svjedok GRM-065, upitnik, 27. mart 2012.), str. 2-3.

⁸⁸²² D2113 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izveštaj veštaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva: Incidenti na pijaci Markale 5. februara 1994. i 28. avgusta 1995. godine, 25. april 2014.), str. 2-27.

⁸⁸²³ D547 (Siniša Maksimović, izjava svjedoka, 20. maj 2014.), str. 1, 4, par. 1-2.

⁸⁸²⁴ D473 (Slavko Gengo, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 3, 30; Slavko Gengo, T. 21613.

⁸⁸²⁵ D489 (Milorad Džida, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 1-5, 17; D490 (Milorad Džida, dodatna izjava svjedoka, 28. maj 2014.), str. 1; Milorad Džida, T. 21878-21880; P6544 (Izvod iz personalnog lista Ministarstva odbrane republike bosanskih Srba, 2. mart 1998.), str. 5, 7.

⁸⁸²⁶ D1370 (Sergej Moroz, transkript iz predmeta *Galić*, 22.-23. januar 2003.), str. 18116; Sergej Moroz, T. 42342-42344.

⁸⁸²⁷ Milorad Batinić, T. 22613, 22619-22621, 22685, 22696-22697, 22715-22716; P6593 (Kopija bilježaka koje je Milorad Batinić vodio tokom svog svjedočenja, 12. juni 2014.), str. 2.

2059. **Svjedok GRM-116** je u svom svjedočenju izjavio da je bio prisutan na tri sastanka Alije Izetbegovića i Mustafe Cerića, poglavara Islamske zajednice Bosne i Hercegovine, na kojem su u jednoj prostoriji u Narodnoj banci razgovarali o Markalama.⁸⁸²⁸ Na tim sastancima prisutni su govorili o tome da bosanski Muslimani nisu u situaciji da se suprotstave bosanskim Srbima i da treba da izazovu vojnu intervenciju međunarodne zajednice. Željeli su da izazovu veći masakr.⁸⁸²⁹ Cerić je rekao da svakog dana ionako pogine između 50 i 70 muškaraca, Muslimana, i da će gubitak 200 ljudi izazvati ogorčenje i dovesti do strane vojne intervencije.⁸⁸³⁰ Izetbegović je najprije oklijevao da prihvati tu ideju, ali ga je Cerić ubijedio. Na jednom drugom sastanku, Izetbegović i ostali su razgovarali o planiranju incidenta, koji je trebalo da izvedu Sefer Halilović i Talijan.⁸⁸³¹ Svjedok je bio prisutan kad je ovaj plan prihvaćen.⁸⁸³² Plan je bio da se minobacač postavi "u pravcu Špicaste stijene" i da se iz njega puca duž ose Mrkovići-Špicasta Stijena budući da je selo Mrkovići bio poznati položaj bosanskih Srba, odakle se često gađalo.⁸⁸³³ Vatru je namjerno trebalo usmjeriti tako "da se utopi u paljbu [bosanskih Srba]".⁸⁸³⁴ Ubrzo nakon usvajanja plana, Halilović i Talijan su se vratili i rekli da nisu uspjeli i da je granata zbog pogrešnog proračuna pogodila jedan krov u blizini pijace.⁸⁸³⁵ Izetbegović im je tada naredio da pokušaju ponovo.⁸⁸³⁶

2060. Dana 26. januara 1994., komandant SRK-a Stanislav Galić izdao je svim jedinicama SRK-a naređenje o borbenim dejstvima na području Sarajeva.⁸⁸³⁷ Galić je naredio sljedeće: "Uz upotrebu svih raspoloživih sredstava, izvršiti snažan pritisak na muslimanske snage u Sarajevu i osloboditi [...] Grdonj [...] te izvršiti duboki prodor u rejonu [...] Dobrinje i sa time stvoriti povoljne uslove za šira ofanzivna dejstva snaga Korpusa i ojačanja". Galić je zatim opisao dalje borbene aktivnosti SRK-a duž pravaca zapadno od Sarajeva: "U daljem toku operacija, čvrstim držanjem u okruženju MOS u

⁸⁸²⁸ Svjedok GRM-116, T. 42658-42659, 42688-42694, 42697-42701, 42710.

⁸⁸²⁹ Svjedok GRM-116, T. 42688-42689.

⁸⁸³⁰ Svjedok GRM-116, T. 42690, 42710.

⁸⁸³¹ Svjedok GRM-116, T. 42690-42692, 42696-42697.

⁸⁸³² Svjedok GRM-116, T. 42698.

⁸⁸³³ Svjedok GRM-116, T. 42690-42692. U svjetlu ukupnog svjedočenja ovog svjedoka, Pretresno vijeće smatra da je on htio reći da je iz minobacača trebalo pucati s teritorije ABiH, u pravcu pijace Markale, duž ose Mrkovići-Špicasta stijena, što bi sugerisalo da je vatra otvorena s teritorije pod kontrolom SRK-a.

⁸⁸³⁴ Svjedok GRM-116, T. 42690-42692. U svjetlu ukupnog svjedočenja ovog svjedoka, Pretresno vijeće smatra da je on htio reći da je minobacač namjerno trebalo usmjeriti u pravcu bosanskih Muslimana.

⁸⁸³⁵ Svjedok GRM-116, T. 42699.

⁸⁸³⁶ Svjedok GRM-116, T. 42701.

⁸⁸³⁷ P4476 (Naređenje za upotrebu jedinica SRK-a, koje je potpisao Stanislav Galić, 26. januar 1994.), str. 1.

Sarajevu, nanošenjem gubitaka, sprečavanjem dotura i [medicinske] evakuacije, iscrpljivanjem svim sredstvima, a ofanzivnim dejstvima [...] odseći MOS u Sarajevu od snaga u Istočnoj Hercegovini, spojiti snage Korpusa na s/z i j/i delu sarajevskog fronta i osloboditi srpski deo Sarajeva".⁸⁸³⁸

Događaji 5. februara 1994. godine

2061. Dana 5. februara 1994., između 12:00 i 12:30 sati, na pijaci Markale je po udaru o zemlju eksplodirala minobacačka granata od 120 milimetara, te ubila više od 60 i ranila više od 140 osoba.⁸⁸³⁹ Na pijacu je dolazilo mnogo ljudi.⁸⁸⁴⁰ **Mirza Sabljica** je u svom svjedočenju izjavio da je među povrijeđenima bilo žena, djece i starijih ljudi.⁸⁸⁴¹ **Fatima Zaimović** je izjavila da su 5. februara 1994. na pijaci Markale povrijeđeni Denis Stuhlik, rođen 1979., Nejlja Bašić, rođena 1991., Aldijan Daidžić, rođen 1980., i njegova majka Enesa Daidžić.⁸⁸⁴² Enesa Daidžić je zadobila rane od eksploziva na nogama i grudnom košu, dok je Aldijan Daidžić zadobio ranu iznad koljena, prouzrokovanu gelerom granate.⁸⁸⁴³ Pogodili su ih i ranili geleri granata.⁸⁸⁴⁴ Stuhlik i Bašić zadobili su i eksplozivne povrede.⁸⁸⁴⁵ Edin Suljić, predstavnik lokalnog istražiteljskog tima formiranog radi provođenja istrage o incidentu na Markalama, i Afzaal Niaz, predstavnik UN-a, obišli su bolnice i mrtvačnicu u koje su odvezene žrtve eksplozije.⁸⁸⁴⁶

2062. Toga dana, jedan muškarac se nalazio u bašti kuće svoje majke kada je čuo zvuk ispaljivanja projektila iz teškog oruđa poput minobacača s područja iza položaja SRK-a na Špicastoj stijeni, kod Mrkovića.⁸⁸⁴⁷ Minobacačka granata kalibra 120 milimetara

⁸⁸³⁸ P4476 (Naređenje za upotrebu jedinica SRK-a, koje je potpisao Stanislav Galić, 26. januar 1994.), str. 8.

⁸⁸³⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2513.

⁸⁸⁴⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2528.

⁸⁸⁴¹ P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 30, 47; Mirza Sabljica, T. 8060-8061; P868 (Istražni dosje MUP-a), str. 3, 16, 19, 64-70.

⁸⁸⁴² P2621 (Fatima Zaimović, transkript iz predmeta *Karadžić*, 5. maj 2010.), str. 1880-1881; P2622 (Izvodi iz dnevnika o iskustvima Fatime Zaimović dok je radila kao medicinska sestra na dječjem odjeljenju bolnice Koševo, Sarajevo), str. 22.

⁸⁸⁴³ P2621 (Fatima Zaimović, transkript iz predmeta *Karadžić*, 5. maj 2010.), str. 1881; P2622 (Izvodi iz dnevnika o iskustvima Fatime Zaimović dok je radila kao medicinska sestra na dječjem odjeljenju bolnice Koševo, Sarajevo), str. 22.

⁸⁸⁴⁴ P2621 (Fatima Zaimović, transkript iz predmeta *Karadžić*, 5. maj 2010.), str. 1881.

⁸⁸⁴⁵ P2622 (Izvodi iz dnevnika o iskustvima Fatime Zaimović dok je radila kao medicinska sestra na dječjem odjeljenju bolnice Koševo, Sarajevo), str. 22.

⁸⁸⁴⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2482.

⁸⁸⁴⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2499.

ispaljena je na pijacu iz pravca sjever-sjeveroistok ili pod azimutom od približno 18 stepeni.⁸⁸⁴⁸ Udaljenost koju je granata prešla ne može se izračunati samo na osnovu ugla pada. Broj dopunskih punjenja (jedan do šest) uz osnovno (0) punjenje progresivno povećava domet granate.⁸⁸⁴⁹ Udaljenost između pijace Markale i linije sukoba SRK-a na sjeveru-sjeveroistoku u vrijeme eksplozije iznosila je približno 2.600 metara.⁸⁸⁵⁰ Granata koja je eksplodirala na pijaci Markale je dolazeći iz smjera sjeveroistoka prešla mnogo više od 2.600 metara, što znači da je ispaljena s položaja koji se nalazio duboko na teritoriji pod kontrolom SRK-a.⁸⁸⁵¹ Krater nastao uslijed eksplozije bio je približno devet centimetara dubok, a dubina tunela stabilizirajućeg odsjeka i dubina kratera zajedno su iznosile 200-250 milimetara.⁸⁸⁵² Granata nije mogla biti ispaljena ni s jednog mjesta na strani linije sukoba pod kontrolom ABiH, iz pravca sjever-sjeveroistok prema pijaci Markale.⁸⁸⁵³

2063. Meta poput pijace Markale može se pogoditi jednim hicem iz velike udaljenosti ako su zabilježeni raniji pogoci na tom području.⁸⁸⁵⁴ Tokom četiri mjeseca prije incidenta na Markalama, na okolinu pijace palo je oko 10-12 minobacačkih granata, pretežno kalibra 120 milimetara, koje su doletjele s položaja sjeverno-sjeveroistočno od Sedrenika.⁸⁸⁵⁵ Minobacačka granata koja je 5. februara 1994. eksplodirala na pijaci Markale ispaljena je s teritorije pod kontrolom SRK-a.⁸⁸⁵⁶

Istrage

2064. O ovom incidentu provedene su brojne istrage, neke istog dana, a neke tokom sedmica koje su uslijedile. **Michael Rose** je u svom svjedočenju izjavio da su obje strane optuživale jedna drugu za napad. General Milovanović je predložio da se formira mješovita stručna komisija koja će utvrditi odakle je napad izvršen, ali ta komisija nikad nije formirana.⁸⁸⁵⁷ Rose je u svom svjedočenju izjavio da su u vezi s ovim incidentom provedene dvije istrage - jednu je izvršio Sektor Sarajevo i u njoj su učestvovali

⁸⁸⁴⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2515.

⁸⁸⁴⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2517.

⁸⁸⁵⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2504.

⁸⁸⁵¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2519.

⁸⁸⁵² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2520.

⁸⁸⁵³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2522.

⁸⁸⁵⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2523.

⁸⁸⁵⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2524.

⁸⁸⁵⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2525.

⁸⁸⁵⁷ P736 (Michael Rose, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 38; Michael Rose, T. 6879.

predstavnicima muslimanskih vlasti, a drugu je organizovao štab UNPROFOR-a.⁸⁸⁵⁸ Francuski inženjerci koji su istražili lice mjesta u okviru prve istrage rekli su Roseu da ne mogu da lociraju sve predmete s lica mjesta jer su bosanske vlasti prije njihovog dolaska uklonile neke od njih.⁸⁸⁵⁹ Njihov prvi utisak je bio da je granata ispaljena sa bosansko-hercegovačke strane.⁸⁸⁶⁰ Daljnjom istragom je ustanovljeno da je granata doletjela sa sjeveroistoka, ali nije utvrđena tačna udaljenost od mjesta opaljenja.⁸⁸⁶¹

2065. **Sead Bešić** je izjavio da je bio u policijskoj stanici kad je čuo za granatiranje pijace Markale 5. februara 1994.⁸⁸⁶² Kad je sa svojim istražnim timom stigao na lice mjesta - otvorenu pijacu u centru Sarajeva - policajci iz Starog Grada su već bili obezbijedili to mjesto.⁸⁸⁶³ **Mirza Sabljica**, koji je bio član istog istražnog tima, izjavio je u svom svjedočenju da su na lice mjesta stigli otprilike u 13:20 sati.⁸⁸⁶⁴ Po njegovim riječima, prilikom preliminarnog pregleda lica mjesta, Bešić je rekao: "Daj, vidi na krovu. Možda je rep granate".⁸⁸⁶⁵ Prema **Bešićevim** riječima, istražni tim je našao krater tamo gdje je projektil pao i započeo da pravi zapisnik lica mjesta incidenta tako što je snimao fotografije i pravio skice.⁸⁸⁶⁶ Dok je čistio krater od ljudskog tkiva, krvi, zemlje i ostalog, svjedok je pronašao rep projektila.⁸⁸⁶⁷ Bešić nije pomjerao rep, već su to učinili vojnici UNPROFOR-a, koji su stigli na mjesto incidenta 10-15 minuta poslije svjedoka, očistili krater i izvadili rep.⁸⁸⁶⁸ Bešić ga je odnio u laboratoriju radi dalje tehničke analize.⁸⁸⁶⁹ Rep je s unutrašnje strane imao oznake "MM-74" i "KB 87-01".⁸⁸⁷⁰

⁸⁸⁵⁸ P736 (Michael Rose, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 39; Michael Rose, T. 6880.

⁸⁸⁵⁹ Michael Rose, T. 6880-6881.

⁸⁸⁶⁰ Michael Rose, T. 6885-6887.

⁸⁸⁶¹ P736 (Michael Rose, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 39.

⁸⁸⁶² P1896 (Sead Bešić, prethodno svjedočenje), transkript iz predmeta *Galić* od 4., 6.-7. marta 2002., str. 4795.

⁸⁸⁶³ P1896 (Sead Bešić, prethodno svjedočenje), transkript iz predmeta *Galić* od 4., 6.-7. marta 2002., str. 4795-4796, 4906.

⁸⁸⁶⁴ P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 31; P868 (Istražni dosje MUP-a), str. 4.

⁸⁸⁶⁵ P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 46-47.

⁸⁸⁶⁶ P1896 (Sead Bešić, prethodno svjedočenje), transkript iz predmeta *Galić* od 4., 6.-7. marta 2002., str. 4796-4797.

⁸⁸⁶⁷ P1896 (Sead Bešić, prethodno svjedočenje), transkript iz predmeta *Galić* od 4., 6.-7. marta 2002., str. 4797, 4805, 4906, 4915-4917.

⁸⁸⁶⁸ P1896 (Sead Bešić, prethodno svjedočenje), transkript iz predmeta *Galić* od 4., 6.-7. marta 2002., str. 4805, 5031-5032. V. takođe P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 33; Mirza Sabljica, T. 8064; P864 (Video-snimak posljedica granatiranja pijace Markale, 5. februar 1994.), 08:53-09:19; P868 (Istražni dosje MUP-a), str. 5, 17, 19, 39, 60.

⁸⁸⁶⁹ P1896 (Sead Bešić, prethodno svjedočenje), transkript iz predmeta *Galić* od 4., 6.-7. marta 2002., str. 4806. V. takođe P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 34-35.

⁸⁸⁷⁰ P1896 (Sead Bešić, prethodno svjedočenje), transkript iz predmeta *Galić* od 4., 6.-7. marta 2002., str. 5034. V. takođe P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 40; P868 (Istražni dosje MUP-a), str. 5, 17, 19, 22, 44.

Prema riječima svjedoka, "KB" pisano ćirilicom je "KV" latinicom, što je skraćena za fabriku "Krušik" Valjevo (Srbija), a datum proizvodnje je januar 1987.⁸⁸⁷¹

2066. **John Russell** je u svom svjedočenju izjavio da je 5. februara 1994. izvršio analizu kratera na mjestu incidenta.⁸⁸⁷² Na pijacu je stigao između 16:15 i 16:30 sati, ne znajući da su drugi pripadnici UN-a već bili izvršili analizu kratera.⁸⁸⁷³ U krugu od jednog metra od kratera zatekao je dlijeto i crveni ključ za cijevi, ali nije mislio da su oni upotrijebljeni kako bi se krater izmijenio.⁸⁸⁷⁴ Prema riječima ovog svjedoka, cijelo područje bilo je temeljno počišćeno, a on nije pronašao nijedan šrapnel.⁸⁸⁷⁵ Tokom analize je primijetio da je u rupu upala šuta i da su žrtve uklonjene, što je dovelo do remećenja dokaza, na primjer, lokacije fragmenata.⁸⁸⁷⁶ Prilikom prvobitne ocjene, pošto je zapazio da je krater manji nego što bi se očekivalo, svjedok je zaključio da minobacački projektil mora da je pogodio neki objekat prije nego što je udario o tlo.⁸⁸⁷⁷ Međutim, kad je saznao da je rep pronađen zariven u tlo, zaključio je da projektil nije udario ni u jedan objekat prije nego što je udario o tlo.⁸⁸⁷⁸ Prema riječima svjedoka, približni pravac doleta minobacačke granate bio je istok-sjeveroistok.⁸⁸⁷⁹ Svjedok je prihvatio da je prijavljeni upadni ugao iznosio 1.200 do 1.300 hiljaditih.⁸⁸⁸⁰ Dalje je primijetio da je upadni ugao morao biti oštar da bi okolne zgrade ostale bez oštećenja.⁸⁸⁸¹ Pošto su obe strane imale položaje duž pravca doleta i pošto se udaljenost nije mogla utvrditi, svjedok je, služeći se, između ostalog, podacima iz tablica gađanja, zaključio da je nemoguće sa sigurnošću utvrditi da li je granata ispaljena s položaja

⁸⁸⁷¹ P1896 (Sead Bešić, prethodno svjedočenje), transkript iz predmeta *Galić* od 4., 6.-7. marta 2002., str. 5034.

⁸⁸⁷² D1219 (John Russel, izjava svjedoka, 17. oktobar 2011.), par. 9, 12; John Russell, T. 38690-38691.

⁸⁸⁷³ D1219 (John Russel, izjava svjedoka, 17. oktobar 2011.), par. 12-13; John Russell, T. 38690-38691, 38756.

⁸⁸⁷⁴ D1219 (John Russel, izjava svjedoka, 17. oktobar 2011.), par. 16.

⁸⁸⁷⁵ D1219 (John Russel, izjava svjedoka, 17. oktobar 2011.), par. 17; John Russell, T. 38693-38694, 38757.

⁸⁸⁷⁶ D1219 (John Russel, izjava svjedoka, 17. oktobar 2011.), par. 14, 15, 24; John Russell, T. 38708; D1221 (Izveštaj Johna Russella o analizi kratera, s rukom pisanim bilješkama, 5. februar 1994.), str. 1.

⁸⁸⁷⁷ D1219 (John Russel, izjava svjedoka, 17. oktobar 2011.), par. 18; John Russell, T. 38700-38701, 38753-38754, 38758; P7538 (Vojni posmatrači UN-a, dnevni izvještaj o situaciji za Sektor Sarajevo, 5. februar 1994.); D1221 (Izveštaj Johna Russella o analizi kratera, s rukom pisanim bilješkama, 5. februar 1994.).

⁸⁸⁷⁸ D1219 (John Russel, izjava svjedoka, 17. oktobar 2011.), par. 19, 15, 24; John Russell, T. 38758; D1221 (Izveštaj Johna Russella o analizi kratera, s rukom pisanim bilješkama, 5. februar 1994.), str. 1.

⁸⁸⁷⁹ D1219 (John Russel, izjava svjedoka, 17. oktobar 2011.), par. 20.

⁸⁸⁸⁰ D1219 (John Russel, izjava svjedoka, 17. oktobar 2011.), par. 21; John Russell, T. 38761.

⁸⁸⁸¹ D1219 (John Russel, izjava svjedoka, 17. oktobar 2011.), par. 22; John Russell, T. 38691-38692.

ABiH ili srpskih položaja.⁸⁸⁸² Prema njegovim riječima, dubina kratera u vrijeme udara nije se mogla tačno utvrditi jer je došlo do remećenja kratera.⁸⁸⁸³

2067. O ovom incidentu izviješteno je u više izvještaja vojnih posmatrača UN-a i UNPROFOR-a. Prema dnevnom izvještaju vojnih posmatrača UN-a o situaciji od 5. februara 1994., jedna minobacačka granata pala je na pijачnu tezgu i eksplodirala na visini od 90 centimetara, na pijaci punoj ljudi u Sarajevu. Vojni posmatrači UN-a potvrdili su da je 58 ljudi poginulo, a 142 ranjeno, i da među njima nije bilo bosanskih Srba. Istog dana, vojni posmatrači UN-a uočili su da je s teritorije pod srpskom kontrolom ispaljeno 18 projektila raznih kalibara, dok s teritorije pod kontrolom ABiH nije bio ispaljen nijedan. Isto tako, vojni posmatrači UN-a uočili su 55 udara raznih kalibara na teritoriji pod kontrolom ABiH, i nijedan na teritoriji pod srpskom kontrolom.⁸⁸⁸⁴ Prema UNPROFOR-om izvještaju o situaciji od istog dana, 5. februara 1994., na pijaci u Sarajevu, u vrijeme najveće gužve, eksplodirala je jedna minobacačka granata kalibra 120 milimetara. Poginulo je 58 "civila", dok su 142 ranjena. Izvršenom analizom kratera ustanovljeno je da je granata mogla biti ispaljena i s položaja ABiH i sa srpskih položaja.⁸⁸⁸⁵ Prema sedmičnom izvještaju UNPROFOR-a od 9. februara 1994., dana 5. februara 1994., minobacačka granata kalibra 120 milimetara pogodila je staru gradsku pijacu u Sarajevu, uslijed čega je povrijeđeno skoro 200 ljudi, dok je njih 68 poginulo.⁸⁸⁸⁶ Skoro sve žrtve su bile civili.⁸⁸⁸⁷ Stručnjaci UNPROFOR-a za balistiku zaključili su da je granata ispaljena sa sjeveroistoka, s mjesta blizu linije sukoba, ali nije bilo moguće potvrditi da li je doletjela sa srpskih položaja.⁸⁸⁸⁸ UNPROFOR je izvijestio da su poslije incidenta, u dopisu upućenom predsjedniku Rusije i predsjedniku SAD, Srbi tvrdili da su muslimanske vlasti na pijacu donosile već mrtve ljude, kako bi optužile Srbe. Isto tako, prema navodima UNPROFOR-a, Krajišnik je tvrdio da su veliki broj mrtvih tijela prikazanih na televiziji bile lutke, obučene tako da izgledaju kao

⁸⁸⁸² D1219 (John Russel, izjava svjedoka, 17. oktobar 2011.), par. 23, 31; John Russell, T. 38704-38705, 38728-38729, 38735, 38765-38768, 38774, 38779-38780; P7539 (Izvodi iz Tablice gađanja za laki minobacač M74, kalibra 120 mm, 1982.); D1220 (UNPROFOR, izvještaj o situaciji, 5. februar 1994.), str. 2; D1221 (Izveštaj Johna Russella o analizi kratera, s rukom pisanim bilješkama, 5. februar 1994.), str. 2.

⁸⁸⁸³ D1219 (John Russel, izjava svjedoka, 17. oktobar 2011.), par. 24.

⁸⁸⁸⁴ P7538 (Vojni posmatrači UN-a, dnevni izvještaj o situaciji za Sektor Sarajevo, 5. februar 1994.).

⁸⁸⁸⁵ D1220 (UNPROFOR, izvještaj o situaciji, 5. februar 1994.), str. 1.

⁸⁸⁸⁶ P4 (Sedmični izvještaj, koji je sastavio David Harland, 9. februar 1994.), str. 1-2. V. takođe P7778 (UNPROFOR, izvještaj o situaciji, 9. februar 1994.), str. 1.

⁸⁸⁸⁷ P4 (Sedmični izvještaj, koji je sastavio David Harland, 9. februar 1994.), str. 1-2.

⁸⁸⁸⁸ P4 (Sedmični izvještaj, koji je sastavio David Harland, 9. februar 1994.), str. 2. V. takođe P7778 (UNPROFOR, izvještaj o situaciji, 9. februar 1994.), str. 1; P7779 (UNPROFOR, sedmična procjena političke situacije, 17. februar 1994.), str. 3.

žrtve eksplozije.⁸⁸⁸⁹ U drugoj, detaljnijoj istrazi UNPROFOR-a, zaključeno je da se i dalje ne može utvrditi s koje je strane linije sukoba ispaljena granata.⁸⁸⁹⁰

2068. Dana 6. februara 1994., drugi istražni tim, koji je predvodio Berko Zečević, izašao je da utvrdi domet i mjesto ispaljenja granate.⁸⁸⁹¹ Tim nije pronašao tragove dejstva granate na pijačnim tezgama.⁸⁸⁹² Ustanovljen je upadni ugao od 60 stepeni, sa odstupanjem od plus-minus pet stepeni.⁸⁸⁹³ Tim je zaključio da se na osnovu oznaka na repu granate vidi da ju je proizveo "Krušik" Valjevo, 1987. godine, prva serija.⁸⁸⁹⁴ U jednom razgovoru, Kenan Parla je izjavio da je, 5. februara 1994. oko 12:30 sati, dok je bio u jednoj kući blizu linije sukoba, čuo zvuk ispaljivanja granate, koji je dolazio sa Špicaste stijene, iz pravca sela Mrkovići.⁸⁸⁹⁵ U drugom razgovoru, Sehida Hrković, koja je bila kod kuće, na brdu kod Sedrenika, izjavila je da je 5. februara 1994., oko 12:20 sati, čula zvuk ispaljivanja granate iz pravca sela Mrkovići.⁸⁸⁹⁶ Prema izvještaju MUP-a Bosne i Hercegovine, ABiH nije koristila pijacu Markale, kao ni okolne objekte.⁸⁸⁹⁷ Prema izvještaju, razlika nadmorskih visina mogućeg mjesta lansiranja i centra eksplozije iznosila je 400 metara. Tokom istrage su izračunati sljedeći mogući dometi, u zavisnosti od razlike u nadmorskoj visini i upadnog ugla: 1.640 do 1.840 metara za prvo punjenje; 2.577 do 2.972 metara za drugo punjenje; 3.622 do 4.120 metara za treće punjenje; 4.570 do 5.110 metara za četvrto punjenje; 5.500 do 5.979 metara za peto punjenje; i 6.170 do 6.546 metara za šesto punjenje.⁸⁸⁹⁸ Na osnovu tih proračuna zaključeno je da postoji šest reiona mogućih ispaljenja projektila, od kojih je jedan bio pod kontrolom ABiH, a ostalih pet pod kontrolom VRS-a.⁸⁸⁹⁹

2069. **Michel Gauthier** je u svom svjedočenju izjavio da je 11. februara 1994. bio određen za vođu tima UN-a koji je dobio zadatak da istraži incident granatiranja na pijaci Markale od 5. februara 1994.⁸⁹⁰⁰ Zamjenik komandanta snaga UNPROFOR-a dao je timu uputstvo da istragu ograniči na analizu kratera i s njim povezane tehničke

⁸⁸⁸⁹ P4 (Sedmični izvještaj, koji je sastavio David Harland, 9. februar 1994.), str. 5.

⁸⁸⁹⁰ David Harland, T. 772; D8 (UNPROFOR, sedmični izvještaj, 17. februar 1994.), str. 3.

⁸⁸⁹¹ P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 48; P868 (Istražni dosje MUP-a), str. 5-6.

⁸⁸⁹² P868 (Istražni dosje MUP-a), str. 6, 36.

⁸⁸⁹³ P868 (Istražni dosje MUP-a), str. 6, 39, 41, 44.

⁸⁸⁹⁴ P868 (Istražni dosje MUP-a), str. 38.

⁸⁸⁹⁵ P868 (Istražni dosje MUP-a), str. 10.

⁸⁸⁹⁶ P868 (Istražni dosje MUP-a), str. 14.

⁸⁸⁹⁷ P868 (Istražni dosje MUP-a), str. 3.

⁸⁸⁹⁸ P868 (Istražni dosje MUP-a), str. 41.

⁸⁸⁹⁹ P868 (Istražni dosje MUP-a), str. 44, 48.

⁸⁹⁰⁰ D1242 (Michel Gauthier, izjava svjedoka, 6. februar 2012.), par. 5, 7; Michel Gauthier, T. 39075.

aspekte eksplozije.⁸⁹⁰¹ **John Hamill**, član tima, izjavio je u svom svjedočenju da je tim zaključio da je do eksplozije došlo između 12:10 i 12:15 sati 5. februara 1994.⁸⁹⁰² **Gauthier** je u svom svjedočenju izjavio da je tim zaključio da rezultati prve dvije analize kratera, koje su na dan eksplozije izvršili tim Francuskog bataljona 4 i Sektor Sarajevo UNPROFOR-a (kapetan Verdy) manjkavi i sumnjivi, te da se na njih ne može osloniti.⁸⁹⁰³ Takođe 5. februara, John Russel je izvršio treću analizu kratera, i izračunao da je iz minobacača pucano pod azimutom od 450 hiljaditih, a da je upadni ugao između 1.200 i 1.300 hiljaditih.⁸⁹⁰⁴ Gauthierov tim je tokom istrage razgovarao s Russellom i pribavio primjerak njegovog izvještaja.⁸⁹⁰⁵ Tim je takođe zaključio da je šest dana nakon incidenata, 11. februara 1994., još uvijek moguće tačno izmjeriti pravac doleta, zbog toga što su tragovi na pločniku ostali nepromijenjeni i što se opšte stanje brazde upaljača nije moglo mijenjati.⁸⁹⁰⁶ Istražni tim je dalje utvrdio da je moguća razdaljina od izvora vatre do mjesta detonacije u rasponu od 300 do 5.551 metar, u zavisnosti od toga koliko je punjenja korišteno prilikom otvaranja vatre iz minobacača.⁸⁹⁰⁷ Iako su neki od članova tima vršili ocjenu upadnog ugla na osnovu analize kratera od 11. februara 1994., tim je na kraju zaključio da se tačno mjerenje ne može izvršiti budući da je krater bio potpuno raskopan.⁸⁹⁰⁸ Francuski bataljon nije izmjerio upadni ugao prije nego što je iskopao i izvadio rep granate.⁸⁹⁰⁹ Russell je mjerenje 5. februara izvršio nakon što je Francuski bataljon izvadio rep granate.⁸⁹¹⁰ S obzirom da procijenjeni raspon udaljenosti obuhvata područja s obje strane linije sukoba, tim je zaključio da nema dovoljno fizičkih dokaza da bi se dokazalo koja je strana ispalila minobacačku granatu 5. februara 1994.⁸⁹¹¹

⁸⁹⁰¹ D1242 (Michel Gauthier, izjava svjedoka, 6. februar 2012.), par. 7.

⁸⁹⁰² P537 (John Hamill, transkript iz predmeta *Galić*, 25. mart 2002.), str. 6077; P538 (UNPROFOR, izvještaj o istrazi u vezi s pijacom Markale, 15. februar 1994.), str. 1, 5, 17.

⁸⁹⁰³ D1242 (Michel Gauthier, izjava svjedoka, 6. februar 2012.), par. 8-11; Michel Gauthier, T. 39109, 39116-39117. V. takođe P537 (John Hamill, transkript iz predmeta *Galić*, 25. mart 2002.), str. 6097, 6108; John Hamill, T. 5500; P538 (UNPROFOR, izvještaj o istrazi u vezi s pijacom Markale, 15. februar 1994.), str. 2, 7-8, 11, 14.

⁸⁹⁰⁴ D1242 (Michel Gauthier, izjava svjedoka, 6. februar 2012.), par. 12; Michel Gauthier, T. 39106.

⁸⁹⁰⁵ D1242 (Michel Gauthier, izjava svjedoka, 6. februar 2012.), par. 13.

⁸⁹⁰⁶ D1242 (Michel Gauthier, izjava svjedoka, 6. februar 2012.), par. 14.

⁸⁹⁰⁷ D1242 (Michel Gauthier, izjava svjedoka, 6. februar 2012.), par. 19, 26.

⁸⁹⁰⁸ D1242 (Michel Gauthier, izjava svjedoka, 6. februar 2012.), par. 20-21; Michel Gauthier, T. 39106-39109. V. takođe P537 (John Hamill, transkript iz predmeta *Galić*, 25. mart 2002.), str. 6101; P538 (UNPROFOR, izvještaj o istrazi u vezi s pijacom Markale, 15. februar 1994.), str. 11, 17.

⁸⁹⁰⁹ D1242 (Michel Gauthier, izjava svjedoka, 6. februar 2012.), par. 8, 21.

⁸⁹¹⁰ D1242 (Michel Gauthier, izjava svjedoka, 6. februar 2012.), par. 8, 10-12.

⁸⁹¹¹ D1242 (Michel Gauthier, izjava svjedoka, 6. februar 2012.), par. 26-27. V. takođe P537 (John Hamill, transkript iz predmeta *Galić*, 25. mart 2002.), str. 6084; P538 (UNPROFOR, izvještaj o istrazi u vezi s pijacom Markale, 15. februar 1994.), str. 3.

2070. **Svjedok GRM-065** je utvrdio da je krater minobacačke granate čist i jasno definisan.⁸⁹¹² Prema riječima ovog svjedoka, upadni ugao je teže tačno izračunati ako je rep granate uklonjen.⁸⁹¹³ Svjedok je, na osnovu oblika i izgleda tla oko kratera, zaključio da krater nije prouzrokovala statična eksplozivna naprava.⁸⁹¹⁴

2071. Predstavnik SRK-a pukovnik Cvetković potvrdio je Hamillu da se na Mrkovićima, duž procijenjenog pravca gađanja, sjeverno-sjeveroistočno od Markala, nalazi više minobacača od 120 mm.⁸⁹¹⁵ **Hamill** je u svom svjedočenju izjavio da mu je Cvetković rekao da VRS nije ispalio tu granatu. Cvetković je upitao svjedoka zašto ga toliko brine ta konkretna granata, kad je tokom prethodne godine VRS na Sarajevo ispalio 30.000 - 40.000 granata.⁸⁹¹⁶ Prije granate koja je pogodila pijacu Markale, u periodu od 11.30 do 12:45 sati granate su padale na centar Sarajeva, uključujući na obližnje kote, nekih 900 do 1.900 metara od Markala.⁸⁹¹⁷ Tokom istrage, Hamill je saznao da se na 300 metara od mjesta eksplozije nalazi zgrada policije.⁸⁹¹⁸ Svjedok je izjavio da radijus ubojnog dejstva granate od 120 milimetara iznosi 54 metra, a da je radijus opasnosti za nezaštićeno ljudstvo 500 metara.⁸⁹¹⁹ Hamill je u svom svjedočenju izjavio da temperatura vazduha ima neznatan uticaj na marginu greške pri gađanju iz minobacača. Uzevši u obzir sve meteorološke faktore, margina greške minobacačke granate bi na udaljenosti od 3.000 metara iznosila do 100 metara.⁸⁹²⁰

2072. Nekoliko svjedoka govorilo je o rezultatima istraga ovog incidenta. **Sergej Moroz** je u svom svjedočenju izjavio da incident na Markalama nije izazvala minobacačka granata, kako je javljeno na televiziji.⁸⁹²¹ Moroz je priznao da nije specijalno obučen za analizu tragova i kratera eksplozija minobacačkih projektila, ni za balistiku i eksplozive.⁸⁹²² Kad je dan nakon eksplozije obišao pijacu, Moroz je vidio da izvor eksplozije nije minobacačka granata jer tragovi eksplozije i putanja granate ne bi

⁸⁹¹² D1442 (Svjedok GRM-065, transkript iz predmeta *Karadžić*, 16. januar 2013.), str. 32009, 32010, 32012.

⁸⁹¹³ D1440 (Svjedok GRM-065, upitnik, 27. mart 2012.), str. 2-3.

⁸⁹¹⁴ D1442 (Svjedok GRM-065, transkript iz predmeta *Karadžić*, 16. januar 2013.), str. 32018.

⁸⁹¹⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2511.

⁸⁹¹⁶ P537 (John Hamill, transkript iz predmeta *Galić*, 25. mart 2002.), str. 6109.

⁸⁹¹⁷ John Hamill, T. 5473-5475; P538 (UNPROFOR, izvještaj o istrazi u vezi s pijacom Markale, 15. februar 1994.), str. 42.

⁸⁹¹⁸ John Hamill, T. 5499.

⁸⁹¹⁹ John Hamill, T. 5519-5520.

⁸⁹²⁰ John Hamill, T. 5524-5525.

⁸⁹²¹ D1370 (Sergej Moroz, transkript iz predmeta *Galić*, 22.-23. januar 2003.), str. 18145; Sergej Moroz, T. 42364-42366.

⁸⁹²² Sergej Moroz, T. 42364-42366, 42515.

mogli biti blizu visokih zgrada.⁸⁹²³ Rekao je da je krater koji je nastao prilikom te eksplozije bio prečnika oko 30 centimetara i dubine između pet i sedam centimetara, što je dublje od drugih kratera koje je vidio u gradu.⁸⁹²⁴ On je istakao da mu je jedan Rus, g. Rumjancev iz misije vojnih posmatrača UN-a, rekao da minobacačka granata nije mogla doći sa srpske strane, imajući u vidu putanju i smjer fragmenata koji su ostali na asfaltu nakon eksplozije, i zbog toga što je broj fragmenata i žrtava preveliki da bi bio posljedica minobacačke granate; te da on pretpostavlja da je uzrok bila specijalna eksplozivna naprava.⁸⁹²⁵

2073. **Svjedok GRM-097**, koji je u vrijeme granatiranja Markala bio u Mostaru, izjavio je u svjedočenju da je UNPROFOR primio informacije koje dovode u sumnju zaključak da je odgovorna srpska strana.⁸⁹²⁶ Činilo se da je granata koja je pala na pijacu imala veoma visoku putanju, što znači da je ispaljena iz blizine.⁸⁹²⁷ Major John Russell rekao je svjedoku da 5. februara 1994. na licu mjesta nije bilo nijednog šrapnela ni drugih fizičkih dokaza.⁸⁹²⁸ Prvobitnom istragom nije bilo moguće utvrditi ko je izvršio granatiranje.⁸⁹²⁹ Na sastanku održanom 6. februara 1994., Milovanović je kategorički poricao da su bosanski Srbi ispalili granatu.⁸⁹³⁰ Na sastanku s rukovodstvom bosanskih Muslimana, održanom 8. februara 1994., general Rose je sugerisao da je granatiranje izvršila strana bosanskih Muslimana. Nakon te njegove sugestije uslijedila je duga tišina, nakon koje su lideri bosanskih Muslimana upitali da li je prijevod tačan i potom porekli odgovornost, dodajući da su presreli jedan razgovor bosanskih Srba u kojem oni priznaju da su odgovorni za granatiranje.⁸⁹³¹

2074. **Jan Segers** je u svom svjedočenju izjavio da su mu, nakon što su mediji izvijestili o granatiranju pijace Markale u februaru 1994., vojni posmatrači UN-a koji su

⁸⁹²³ D1370 (Sergej Moroz, transkript iz predmeta *Galić*, 22.-23. januar 2003.), str. 18145; Sergej Moroz, T. 42364-42365.

⁸⁹²⁴ Sergej Moroz, T. 42368-42370.

⁸⁹²⁵ D1370 (Sergej Moroz, transkript iz predmeta *Galić*, 22.-23. januar 2003.), str. 18145, 18155, 18166-18167, 18169; Sergii Moroz, T. 42365-42366, 42370-42372.

⁸⁹²⁶ D1298 (Svjedok GRM-097, izjava svjedoka, 21. novembar 2012.), par. 6; svjedok GRM-097, T. 40059-40060, 40067; D1299 (Dnevnik svjedoka GRM-097, februar 1994.), str. 2-3.

⁸⁹²⁷ D1298 (Svjedok GRM-097, izjava svjedoka, 21. novembar 2012.), par. 7.

⁸⁹²⁸ D1298 (Svjedok GRM-097, izjava svjedoka, 21. novembar 2012.), par. 8; D1299 (Dnevnik svjedoka GRM-097, februar 1994.), str. 3.

⁸⁹²⁹ Svjedok GRM-097, T. 40146.

⁸⁹³⁰ D1298 (Svjedok GRM-097, izjava svjedoka, 21. novembar 2012.), par. 10; svjedok GRM-097, T. 40065; D1299 (Dnevnik svjedoka GRM-097, februar 1994.), str. 3.

⁸⁹³¹ D1298 (Svjedok GRM-097, izjava svjedoka, 21. novembar 2012.), par. 11; svjedok GRM-097, T. 40067-40068; D1299 (Dnevnik svjedoka GRM-097, februar 1994.), str. 3-4.

se vratili iz inspekcije i koji su izvršili analizu kratera podnijeli usmeni izvještaj.⁸⁹³² Vojni posmatrači UN-a su ga izvijestili da nisu mogli detaljno analizirati krater jer na tlu nije bilo tragova udara, što ih je navelo na preliminarni zaključak da je eksplozija najvjerovatnije bila izazvana eksplozivnom napravom postavljenom ispod tezge.⁸⁹³³ Dok je bio u Zagrebu kao oficir za informisanje, svjedok je vidio primjerak šifrovanog telegrama poslatog u New York, u kojem je takođe pisalo da je uzrok incidenta najvjerovatnije bila eksplozivna naprava postavljena pod tezgu.⁸⁹³⁴

2075. **Svjedok GRM-037** je u svom svjedočenju izjavio da mu je otprilike krajem novembra - početkom decembra 1994., jedan vodnik iz obavještajne ćelije Sjedinjenih Država, na sastanku organizovanom specijalno radi razgovora o granatiranju pijace Markale, rekao da su za prvi incident granatiranja Markala odgovorni Muslimani.⁸⁹³⁵ Taj vodnik je s udaljenosti od 3 - 4,5 metra mahao fotografijom dimenzija 12,5x20 cm i rekao svjedoku da je to fotografija osobe koja je bacila minobacačku granatu s prozora iznad pijace.⁸⁹³⁶ Svjedok nije dobro vidio fotografiju.⁸⁹³⁷ Rečeno mu je da su Sjedinjene Države dobile tu fotografiju od bosanskih Muslimana.⁸⁹³⁸ Prilikom obilaska pijace, između novembra 1994. i jula 1995., svjedok je lično vidio trag granate u jednoj uskoj ulici i činilo se da je putanja bila vertikalna.⁸⁹³⁹ Kad mu je pokazan crtež mjesta udara i okolnih zgrada, svjedok se složio da su zgrade predaleko da bi se iz neke od njih mogla baciti granata na pijacu.⁸⁹⁴⁰

2076. **Milorad Batinić** je u svom svjedočenju izjavio da je 5. februara 1994. bio na sastanku u hotelu "Srbija" s vojnim posmatračem UN-a Janom Pedersenom i pukovnikom Markom Lugonjom, koji je bio zadužen za bezbjednosno-obavještajne poslove i policiju u SRK-u, na kojem je Lugonja izjavio da "to nije uradila srpska strana".⁸⁹⁴¹ Lugonja je zatim zatražio od Pedersena i svjedoka da za sat vremena dođu u

⁸⁹³² D1465 (Jan Segers, izjava svjedoka, 4. februar 2016.) str. 2; Jan Segers, T. 43778-43779, 43782-43784, 43787, 43790, 43798, 43800-43801.

⁸⁹³³ D1465 (Jan Segers, izjava svjedoka, 4. februar 2016.) str. 2; Jan Segers, T. 43784, 43790-43794, 43803.

⁸⁹³⁴ Jan Segers, T. 43782.

⁸⁹³⁵ D1240 (Svjedok GRM-037, izjava svjedoka, 14. septembar 2012.), par. 11; svjedok GRM-037, T. 39014-39015, 39051.

⁸⁹³⁶ D1240 (Svjedok GRM-037, izjava svjedoka, 14. septembar 2012.), par. 11; svjedok GRM-037, T. 39009, 39014, 39028-39029, 39041, 39051, 39056.

⁸⁹³⁷ Svjedok GRM-037, T. 39029, 39041, 39055.

⁸⁹³⁸ Svjedok GRM-037, T. 39014, 39034, 39055-39056.

⁸⁹³⁹ Svjedok GRM-037, T. 39013-39014, 39034.

⁸⁹⁴⁰ Svjedok GRM-037, T. 39046-39047.

⁸⁹⁴¹ Milorad Batinić, T. 22632-22635, 22712-22713; P6593 (Kopija bilježaka koje je Milorad Batinić vodio tokom svog svjedočenja, 12. juni 2014.), str. 2.

njegov štab u Lukavici kako bi im, nakon što se konsultuje sa svojom službom bezbjednosti, dao sve potrebne informacije.⁸⁹⁴² U Lukavici je Lugonja pokazao svjedoku i Pedersenu video-snimak incidenta na Markalama koji je snimila njegova služba.⁸⁹⁴³ Na snimku su se vidjela dva čovjeka kako bježe s lica mjesta, što je Lugonja opisao kao sumnjivo, jedna plastična noga, bez tijela, i kupe naslaganih krompira i boca na pijaci, koje se nisu srušile.⁸⁹⁴⁴ Lugonja je takođe rekao da je njegova obavještajna služba ustanovila da tokom prethodnih sedam dana nije bilo sahrana i da se tijela čuvaju u mrtvačnici bolnice Koševo, te se pozvao na to kao jednu od osnova za sugestiju da je incident namješten.⁸⁹⁴⁵

2077. **Slavko Gengo** je u svom svjedočenju izjavio da je minobacački vod potčinjen njegovoj jedinici, 7. pješadijskom bataljonu 1. romanijske pješadijske brigade, postavio minobacače kalibra 82 i 120 milimetara u smjeru ciljeva unutar unutrašnjeg prstena Sarajeva.⁸⁹⁴⁶ Na vatrenim položajima u Mrkovićima bila su dva minobacača kalibra 120 milimetara i dva minobacača kalibra 82 milimetra, u Gornjem Bioskom dva minobacača kalibra 82 milimetra, a na Debelom brdu dva minobacača kalibra 120 milimetara.⁸⁹⁴⁷ Mada se s tih položaja nije mogao vidjeti grad, posmatrači su javljali o smjeru vatre, pa je minobacačka posada mogla da nišani u skladu s tim.⁸⁹⁴⁸ Prema riječima svjedoka, svi njihovi minobacači imali su samo koordinate linija sukoba.⁸⁹⁴⁹ Minobacač kalibra 120 milimetara imao je iz Mrkovića domet oko 3 - 4 kilometra.⁸⁹⁵⁰ Lokacija 4. artiljerijskog mješovitog puka bilo je Debelo brdo i on je takođe mogao gađati centar Sarajeva; ta jedinica je služila kao rezerva i podrška 7. pješadijskom bataljonu.⁸⁹⁵¹ Od naoružanja, 4. mješoviti artiljerijski puk posjedovao je haubice kalibra 155 milimetara, sredstva kalibra 122 milimetara i jedan top kalibra 130 milimetara.⁸⁹⁵² Prema riječima svjedoka, sve brigade SRK-a, osim Igmanske i Ilijaške, mogle su gađati centar Sarajeva.⁸⁹⁵³ Svjedok

⁸⁹⁴² Milorad Batinić, T. 22633.

⁸⁹⁴³ Milorad Batinić, T. 22633-22634; P6593 (Kopija bilježaka koje je Milorad Batinić vodio tokom svog svjedočenja, 12. juni 2014.), str. 2.

⁸⁹⁴⁴ Milorad Batinić, T. 22633-22634.

⁸⁹⁴⁵ Milorad Batinić, T. 22634; P6593 (Kopija bilježaka koje je Milorad Batinić vodio tokom svog svjedočenja, 12. juni 2014.), str. 2.

⁸⁹⁴⁶ D473 (Slavko Gengo, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 3; Slavko Gengo, T. 21614-21615.

⁸⁹⁴⁷ D473 (Slavko Gengo, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 13, Slavko Gengo, T. 21638.

⁸⁹⁴⁸ Slavko Gengo, T. 21615, 21619.

⁸⁹⁴⁹ D473 (Slavko Gengo, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 42.

⁸⁹⁵⁰ Slavko Gengo, T. 21615-21616.

⁸⁹⁵¹ Slavko Gengo, T. 21614, 21624-21625, 21627, 21712.

⁸⁹⁵² Slavko Gengo, T. 21624.

⁸⁹⁵³ Slavko Gengo, T. 21626-21627.

je tvrdio da nije čuo da je iz Mrkovića 5. februara 1994. otvarana minobacačka vatra niti da je primio bilo kakav izvještaj o tome.⁸⁹⁵⁴

2078. **Milorad Džida** je u svom svjedočenju izjavio da 5. februara 1994. ni sa jednog vatrenog položaja u zoni odbrane 7. bataljona SRK-a nije ispaljena nijedna granata.⁸⁹⁵⁵

Dana 6. februara 1994., svjedok je išao s mješovitom komisijom, koja se sastojala od predstavnika Glavnog štaba VRS-a, SRK-a, UNPROFOR-a i 1. romanijske pješadijske brigade, na dva vatrena položaja 7. bataljona na kojima su se nalazili minobacači kalibra 120 milimetara.⁸⁹⁵⁶ Članovi komisije pregledali su minobacače, izmjerili koordinate i razdaljinu između ta dva minobacača i razgovarali s vojnicima raspoređenim na tim položajima.⁸⁹⁵⁷ Svjedok je čuo prevodioca UNPROFOR-a kako kaže da se iz oruđa nije moglo pucati prethodnog dana jer već dugo nisu korištena.⁸⁹⁵⁸ Nakon što je izračunao koordinate, jedan član komisije je objasnio da se s tog položaja nije mogla otvoriti minobacačka vatra na pijacu.⁸⁹⁵⁹ Svjedok je dalje precizirao da koordinate nisu odgovarale ljevkastim tragovima uočenim na Markalama, koji obično idu unazad, prema pravcu dejstva.⁸⁹⁶⁰ Prema riječima svjedoka, oko minobacača nije bilo tragova stopa, a šestospratne i trospratne zgrade koje su se nalazile između tih položaja i pijace bile su previsoke da bi granata preletjela preko njih.⁸⁹⁶¹ U to vrijeme su svjedok i Gengo bili jedini koji su mogli odobriti ispaljivanje granate, kojih je bilo malo, a vojnicima nije bilo dozvoljeno, niti bi se oni usudili, da nezavisno ispaljuju municiju.⁸⁹⁶² Bataljonu je bilo izdano strogo naređenje da se pridržava prekida vatre i on je otvarao vatru po neprijateljskim položajima samo u slučajevima odbrambenih dejstava i nikada po civilima ili civilnim objektima.⁸⁹⁶³ Civilnih žrtava je bilo samo kad je bataljon gađao vojne ciljeve ne znajući da u njihovoj blizini ima civilnih objekata.⁸⁹⁶⁴ Nekoliko dana kasnije, vojnici i oficiri UNPROFOR-a došli su u redovnu inspekciju bataljona i skoro deset minuta pregledali minobacačke položaje, a da pritom nisu vršili nikakva

⁸⁹⁵⁴ D473 (Slavko Gengo, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 40.

⁸⁹⁵⁵ D489 (Milorad Džida, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 21; D490 (Milorad Džida, dodatna izjava svjedoka, 28. maj 2014.), str. 1; Milorad Džida, T. 21912.

⁸⁹⁵⁶ D489 (Milorad Džida, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 18-19; Milorad Džida, T. 21895-21897.

⁸⁹⁵⁷ D489 (Milorad Džida, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 19; Milorad Džida, T. 21907-21908, 21910.

⁸⁹⁵⁸ D489 (Milorad Džida, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 19; Milorad Džida, T. 21910.

⁸⁹⁵⁹ D489 (Milorad Džida, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 20; Milorad Džida, T. 21908, 21913.

⁸⁹⁶⁰ D489 (Milorad Džida, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 20.

⁸⁹⁶¹ Milorad Džida, T. 21910-21911.

⁸⁹⁶² Milorad Džida, T. 21911-21912.

⁸⁹⁶³ D489 (Milorad Džida, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 22-23.

⁸⁹⁶⁴ D489 (Milorad Džida, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 22.

mjerenja.⁸⁹⁶⁵ Svjedok je čuo prevodioca kako kaže da je francuski major zaključio da taj bataljon nije umiješan u incident na Markalama.⁸⁹⁶⁶

2079. **Siniša Maksimović** je dao izjavu u vezi s granatiranjem pijace Markale u kojoj navodi sljedeće: "Kao komandir čete [SRK-a] sam kontaktirao sa svim pripadnicima moje jedinice [stacioniranim blizu Grdonja i Mrkovića], i njihovo nepodeljeno uverenje je, povodom incidenta na Markalama od 5. februara 1994. godine, bilo da je reč o insceniranom događaju od strane Muslimana. Sva dejstva su bila usmeravana prema linijama neprijatelja, koje su bile veoma blizu naših."⁸⁹⁶⁷

2080. **Zorica Subotić** je u svom svjedočenju izjavila da je više profesionalaca, među kojima je bilo stručnjaka za balistiku i municiju, insceniralo incident na pijaci Markale tako što su na dijelu pijace gdje obično ima najviše ljudi istovremeno aktivirane, daljinski ili pomoću nekog tempirnog mehanizma, dvije statičke minobacačke mine kalibra 120 milimetara ili jedna minobacačka mina kalibra 120 milimetara, zajedno s nekom neidentifikovanom eksplozivnom napravom.⁸⁹⁶⁸ Zorica Subotić je bila mišljenja da je do incidenta došlo po naređenju vlasti Bosne i Hercegovine.⁸⁹⁶⁹ To mišljenje ona je zasnovala na sljedećim elementima: (i) brzina i metoda evakuacije ranjenih su, po njenom mišljenju, nelogični, osim ako je neko unaprijed znao da će doći do eksplozije;⁸⁹⁷⁰ (ii) neslaganja u spiskovima poginulih i ranjenih osoba, zajedno s velikim brojem poginulih i ranjenih, u poređenju s tim koliko je bilo ljudi na pijaci, pokazuju da je broj poginulih i ranjenih preuveličan tako što su pacijenti koji su već bili u bolnicama prikazani kao žrtve, a leševi iz bolnice Koševo i s drugih mjesta donošeni na mesto incidenta;⁸⁹⁷¹ (iii) brzina kojom su reagovali mediji, konkretno, korištenje televizijskih

⁸⁹⁶⁵ D489 (Milorad Džida, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 21; D490 (Milorad Džida, dodatna izjava svjedoka, 28. maj 2014.), str. 1; Milorad Džida, T. 21914-21915.

⁸⁹⁶⁶ D489 (Milorad Džida, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 21; D490 (Milorad Džida, dodatna izjava svjedoka, 28. maj 2014.), str. 1.

⁸⁹⁶⁷ D547 (Siniša Maksimović, izjava svjedoka, 20. maj 2014.), par. 6.

⁸⁹⁶⁸ D2113 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj veštaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva: Incidenti na pijaci Markale 5. februara 1994. i 28. avgusta 1995. godine, 25. april 2014.), str. 84-88, 90, 93-95, 141, 146-147; Zorica Subotić, T. 39372, 39436-39438, 39440-39441, 39734-39738, 39740-39742, 39744-39746.

⁸⁹⁶⁹ D2113 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj veštaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva: Incidenti na pijaci Markale 5. februara 1994. i 28. avgusta 1995. godine, 25. april 2014.), str. 86-87, 140.

⁸⁹⁷⁰ D2113 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj veštaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva: Incidenti na pijaci Markale 5. februara 1994. i 28. avgusta 1995. godine, 25. april 2014.), str. 38-44, 85, 87, 140.

⁸⁹⁷¹ D2113 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj veštaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva: Incidenti na pijaci Markale 5. februara 1994. i 28. avgusta 1995. godine, 25. april 2014.), str. 45-52, 54-61, 86-88, 140-141; Zorica Subotić, T. 39372, 39742-39744.

kamera za prikazivanje šokantnih prizora, a posebno snimanje gore pomenutih leševa;⁸⁹⁷² i (iv) njena analiza dimenzija pijačnih tezgi, najmanjeg upadnog ugla, kratera, stabilizatora i fizičkih tragova minobacača.⁸⁹⁷³

2081. Pri donošenju zaključaka, Zorica Subotić se oslonila na crteže, fotografije i video-snimke, na osnovu kojih je rekonstruisala dimenzije tezgi i tlocrt pijace u vrijeme incidenta i analizirala tragove eksplozije.⁸⁹⁷⁴ Na osnovu tih proračuna, Zorica Subotić je utvrdila da minobacačka granata mora da ima minimalni upadni ugao od 73 stepena da bi pala tako da ne pogodi tezgu.⁸⁹⁷⁵ Zorica Subotić je zaključila da bi, da je analiza istražitelja CSB-a i Berka Zečevića, izvršena u vrijeme incidenta, tačna, bilo nemoguće da minobacačka granata padne a da ne pogodi i krov tezge, i da je stoga morala biti podmetnuta i aktivirana u statičkim uslovima.⁸⁹⁷⁶ Iznijela je mišljenje da je minobacačka granata bila postavljena na stalak i da su izvršeni brižljivi proračuni kako bi izgledalo kao da je granata doletjela s položaja VRS i da je ispaljena s većim punjenjem.⁸⁹⁷⁷

2082. Zorica Subotić je napomenula da sitniji predmeti obično budu oduvani iz kratera uslijed dejstva udarnog talasa, ali da je krater u ovom incidentu prekriven šutom, što se nije moglo dogoditi samo od sebe.⁸⁹⁷⁸ Nadalje, pošto je tlo bilo sastavljeno od nabijenog šljunka i sloja asfalta, stabilizator je morao biti potpuno ili djelimično vidljiv, dok se u

⁸⁹⁷² D2113 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj veštaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva: Incidenti na pijaci Markale 5. februara 1994. i 28. avgusta 1995. godine, 25. april 2014.), str. 40-41, 45-53, 85, 87, 93, 140, 146-147; Zorica Subotić, T. 39734.

⁸⁹⁷³ D2113 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj veštaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva: Incidenti na pijaci Markale 5. februara 1994. i 28. avgusta 1995. godine, 25. april 2014.), str. 30-37, 63-66, 72-76, 80-86, 88-95, 141-142, 144-147; Zorica Subotić, T. 39372-39374, 39376-39379, 39383, 39435-39437, 39731, 39729-39730, 39740-39741, 39744-39748, 39754-39755.

⁸⁹⁷⁴ D2113 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj veštaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva: Incidenti na pijaci Markale 5. februara 1994. i 28. avgusta 1995. godine, 25. april 2014.), str. 30-37, 88-89, 142, 146; Zorica Subotić, 39376-39379, 39436, 39729-39730.

⁸⁹⁷⁵ D2113 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj veštaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva: Incidenti na pijaci Markale 5. februara 1994. i 28. avgusta 1995. godine, 25. april 2014.), str. 80-82, 92, 145-146.

⁸⁹⁷⁶ D2113 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj veštaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva: Incidenti na pijaci Markale 5. februara 1994. i 28. avgusta 1995. godine, 25. april 2014.), str. 80-86, 88, 92-95, 141, 145-147; Zorica Subotić, T. 39744-39746.

⁸⁹⁷⁷ D2113 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj veštaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva: Incidenti na pijaci Markale 5. februara 1994. i 28. avgusta 1995. godine, 25. april 2014.), str. 88, 141; Zorica Subotić, T. 39740, 39744-39745.

⁸⁹⁷⁸ D2113 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj veštaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva: Incidenti na pijaci Markale 5. februara 1994. i 28. avgusta 1995. godine, 25. april 2014.), str. 63-66, 72, 86, 91, 144; Zorica Subotić, T. 39372-39374, 39754.

ovom slučaju stabilizator u potpunosti zabio u tlo.⁸⁹⁷⁹ Zorica Subotić je takođe smatrala da je neobično i praktično nemoguće da na krilcima i cilindričnom dijelu stabilizatora nema ogrebotina ni uzdužnih tragova, iako je to prvi dio koji je prodirao kroz podlogu.⁸⁹⁸⁰ Prema riječima Zorice Subotić, te nedosljednosti potvrđuju da je minobacačka granata aktivirana u statičkim uslovima i da je stabilizator stavljen u zemlju prije eksplozije.⁸⁹⁸¹

2083. Na kraju, oslanjajući se na snimke, Zorica Subotić je zaključila da oštećenja od šrapnela na crvenoj tezgi pored zgrade "22. decembar" nije mogla izazvati minobacačka granata koja je napravila krater i da se stoga sigurno radi o drugoj minobacačkoj granati ili nekoj drugoj eksplozivnoj napravi.⁸⁹⁸² Po mišljenju Zorice Subotić, oštećenja od šrapnela na zidu iza tezge i zidu koji stoji upravno na njega nisu mogla biti posljedica samo jedne eksplozije.⁸⁹⁸³

Razmatranje činjenica o kojima je presuđeno i procjena pouzdanosti i vjerodostojnosti svjedoka

2084. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno u vezi s počiniocima ovog incidenta. Prema činjenicama o kojima je presuđeno br. 2519 i 2525, granata koja je eksplodirala na pijaci Markale a) ispaljena je s teritorije pod kontrolom SRK-a i b) dolazeći iz smjera sjeveroistoka, prešla je mnogo više od 2.600 metara, što znači da je ispaljena s položaja koji se nalazi duboko na teritoriji pod kontrolom SRK-a. Obje strane u postupku predočile su Pretresnom vijeću dokaze o mjestu otvaranja vatre, kako je navedeno u činjenicama o kojima je presuđeno, naime, da je u istrazi UNPROFOR-a zaključeno da se - u tom trenutku - ne može utvrditi s koje je strane linije sukoba ispaljena granata. Uz to, Vijeću su predočeni dokazi o tome da je u istrazi bosanskog MUP-a zaključeno da postoji šest rejona mogućih ispaljenja

⁸⁹⁷⁹ D2113 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj veštaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva: Incidenti na pijaci Markale 5. februara 1994. i 28. avgusta 1995. godine, 25. april 2014.), str. 64-65, 76, 86, 91-92, 144-145; Zorica Subotić, T. 39373-39374, 39435, 39744-39745, 39754-39755.

⁸⁹⁸⁰ D2113 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj veštaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva: Incidenti na pijaci Markale 5. februara 1994. i 28. avgusta 1995. godine, 25. april 2014.), str. 76, 90-91, 144; Zorica Subotić, T. 39435-39437.

⁸⁹⁸¹ D2113 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj veštaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva: Incidenti na pijaci Markale 5. februara 1994. i 28. avgusta 1995. godine, 25. april 2014.), str. 86, 88, 90, 141, 143, 147; Zorica Subotić, T. 39436-39437, 39741, 39744-39748.

⁸⁹⁸² D2113 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj veštaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva: Incidenti na pijaci Markale 5. februara 1994. i 28. avgusta 1995. godine, 25. april 2014.), str. 84, 93, 146; Zorica Subotić, T. 39383.

⁸⁹⁸³ Zorica Subotić, T. 39407-39408.

projektila, od kojih je jedan bio pod kontrolom ABiH, a ostalih pet pod kontrolom VRS-a. Te istrage ne daju - niti im je namjera da daju - konačan odgovor na pitanja koja su već riješena u činjenicama o kojima je presuđeno, vezana za to odakle je doletjela minobacačka granata i koji je entitet imao kontrolu nad položajem s kojeg je ispaljena. Shodno tome, Pretresno vijeće zaključuje da ti dokazi nisu u protivrječnosti sa činjenicama o kojima je presuđeno.

2085. Pretresno vijeće je takođe formalno primilo na znanje činjenicu o kojoj je presuđeno u kojoj je naveden tačan azimut minobacačke granate ispaljene na pijacu Markale. Prema činjenici o kojoj je presuđeno br. 2515, minobacačka granata kalibra 120 milimetara je na pijacu Markale ispaljena iz pravca sjever-sjeveroistok ili pod azimutom od približno 18 stepeni. S druge strane, John Russell je u svom svjedočenju izjavio da je minobacačka granata ispaljena na pijacu Markale otprilike iz pravca istok-sjeveroistok. Pretresno vijeće je razmotrilo da li je Russellovo svjedočenje dovoljno pouzdano da bi moglo da pobije činjenicu o kojoj je presuđeno br. 2515. Pretresno vijeće je uzelo u obzir da je Russell, prije nego što je raspoređen u Sarajevo, pohađao kurs o analizi kratera, u trajanju od dva i po dana i da je izvršio četiri analize kratera.⁸⁹⁸⁴ Iako je ovaj svjedok po mišljenju Vijeća generalno iskreno odgovarao na pitanja strana u postupku i Vijeća, njegove analize i mjerenja nisu temeljiti i on je u svom svjedočenju više puta izjavio da mu nisu poznati bitni faktori, koji su bili relevantni za njegovo donošenje zaključaka.⁸⁹⁸⁵ Pored toga, svjedok je priznao da je koristio pogrešne tablice gađanja kad je računao upadni ugao minobacačke granate.⁸⁹⁸⁶ Međutim, svjedok nije smatrao da treba da izmijeni svoju izjavu kad je saznao da su podaci na kojima se temelje njegovi zaključci nekompletni ili pogrešni.⁸⁹⁸⁷ Prema bilješci iz svjedokovog dnevnika za 5. februar 1994., on je "na brzinu analizirao krater".⁸⁹⁸⁸ U svjetlu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da svjedočenje ovog svjedoka u vezi s pravcem doleta nije dovoljno pouzdano da bi pobilo činjenicu o kojoj je presuđeno br. 2515.

⁸⁹⁸⁴ John Russell, T. 38684, 38689.

⁸⁹⁸⁵ John Russell, T. 38715-38716, 38729, 38757, 38761-38763, 38766, 38767, 38774, 38775. 38778-38779.

⁸⁹⁸⁶ John Russell, T. 38757, 38767-38768.

⁸⁹⁸⁷ John Russell, T. 38767-38768, 38778-780.

⁸⁹⁸⁸ John Russell, T. 38726. Pretresno vijeće napominje da je svjedok - usprkos tome što je u svom svjedočenju izjavio da nije mogao zaključiti koja je strana djelovala iz minobacača - u svom dnevniku zabilježio sljedeće: "[s]lažem se po pitanju pravca doleta, ali se ne slažem po pitanju udaljenosti, jer vjerujem da je BiH pucala na svoje ljude". Međutim, svjedok se nije mogao sjetiti s kim se to tada nije slagao, a Pretresno vijeće primjećuje da ni jedan istražni tim tada još nije donio zaključak o mjestu ispaljenja minobacačke granate, v. John Russell, T. 38726-38728.

2086. Pretresno vijeće napominje da je svjedok GRM-097 u svom svjedočenju izjavio da je granata koja je pala na pijacu Markale ispaljena s male udaljenosti. Milorad Batinić je iznio dokaze o tome da je na jednom video-snimku vidio dva čovjeka kako bježe s pijace, što se njemu činilo sumnjivim. Jan Segers je u svom svjedočenju izjavio da je od vojnih posmatrača UN-a čuo dvije teorije o ovom događaju: da je eksplozija na pijaci Markale izazvana eksplozivom postavljenim pod jednu od tezgi, i da se radi o eksploziji minobacačke granate koju je ispalila srpska strana. Dokazi ovih svjedoka nisu u suprotnosti s činjenicama o kojima je presuđeno vezanim za događaje od 5. februara 1994., a posebno za mjesto otvaranja vatre, pa ih stoga i ne pobijaju.⁸⁹⁸⁹

2087. Pretresnom vijeću su predočeni dokazi koje su iznijeli svjedok GRM-037, Slavko Gengo, Milorad Džida, Sergej Moroz, Jan Segers, Siniša Maksimović, Zorica Subotić i svjedok GRM-116 u kojima se osporava da je VRS/SRK ispalio minobacačku granatu koja je eksplodirala na pijaci Markale 5. februara 1994. Neki od svjedoka su osporavali pravac doleta i upadni ugao ili su sugerisali da je minobacačku granatu ispalila ABiH - bilo tako što ju je aktivirala daljinski ili s manje udaljenosti – što je u oštroj suprotnosti s više činjenica o kojima je presuđeno vezanih za ovaj incident. Pretresno vijeće će redom razmotriti pouzdanost dokaza ovih svjedoka.

2088. Svjedok GRM-037 je u svom svjedočenju izjavio da je neko mahao fotografijom i rekao da je na njoj osoba koja je bacila minobacačku granatu s prozora iznad pijace. Fotografija je bila mala (12,5x20 cm), nepoznata osoba je mahala njom na udaljenosti od 3 - 4,5 metra i svjedok zbog toga nije uopšte mogao da vidi šta je na slici.⁸⁹⁹⁰ U svojoj izjavi, svjedok je u prilog svojim tvrdnjama da je granata bačena s prozora višespratnice u blizini pijace ukazao na mjesto udara minobacačke granate i činjenicu da je između njih (mjesta udara i te zgrade) razdaljina oko 90 cm.⁸⁹⁹¹ Kad mu je pokazana slika pijace Markale, najprije se činilo da je svjedok ne prepoznaje.⁸⁹⁹² Svjedok je potom izjavio da mjesto udara minobacačke granate nije bilo udaljeno 90 cm ni od

⁸⁹⁸⁹ Što se tiče svjedoka GRM-097, čiji se zaključci djelimično temelje na vizuelnoj procjeni nakon obilaska pijace Markale, Pretresno vijeće primjećuje da se dokazi tog svjedoka ne temelje na stvarnim mjerenjima ili stručnosti, uključujući stručnost po pitanju postupanja u sličnim situacijama i analize tih situacija. V. svjedok GRM-097, T. 40145-40148, 40170-40171. Procjene ovog svjedoka se, između ostalog, odnose na visinu zgrada oko pijace Markale i njihovu udaljenost od mjesta gdje je pala granata.

⁸⁹⁹⁰ Svjedok GRM-037, T. 39054-39055.

⁸⁹⁹¹ Svjedok GRM-037, T. 39043-39044.

⁸⁹⁹² Svjedok GRM-037, T. 39045-39047.

jedne od zgrada koje okružuju pijacu Markale i da ta granata, u stvari, nije mogla biti bačena s prozora.⁸⁹⁹³

2089. Slavko Gengo i Milorad Džida su u svom svjedočenju izjavili da je komisija formirana radi istrage o incidentu na Markalama zaključila da 7. bataljon, stacioniran u Mrkovićima, nije odgovoran za ispaljivanje minobacačke granate na pijacu Markale. Oba svjedoka su svjedočila u predmetu *Karadžić* i Pretresno vijeće primjećuje da se to njihovo svjedočenje često ne slaže s njihovim svjedočenjem u ovom predmetu. Gengo je u svom svjedočenju izjavio da je kao predstavnika svog bataljona poslao Milorada Džidu, za kojeg je priznao da on nema iskustva s minobacačima, da bude član komisije koja je vršila istragu o incidentu na Markalama.⁸⁹⁹⁴ Oba svjedoka su u svom svjedočenju izjavila da su u komisiji bili članovi Glavnog štaba VRS-a, pripadnici UNPROFOR-a ili članovi Komande SRK-a.⁸⁹⁹⁵ Kad je od njih zatraženo da kažu ime nekog od zvaničnika koji su navodno bili u komisiji, ni jedan ni drugi se nisu mogli sjetiti nijednog imena.⁸⁹⁹⁶

2090. Sergej Moroz je iznio dokaze iz druge ruke da mu je jedan Rus, vojni posmatrač UN-a, neformalno rekao da minobacačka granata, ukoliko jeste ispaljena na pijacu, nije mogla doći sa srpske strane. Taj vojni posmatrač UN-a takođe je rekao svjedoku da eksploziju najvjerovatnije nije izazavao minobacač, već neki specijalni eksploziv. Svjedok je dalje izjavio da je, nakon što je dan poslije eksplozije obišao pijacu Markale, zaključio da eksplozija nije bila prouzrokovana minobacačkom vatrom. Pretresno vijeće je uzelo u obzir da Moroz nije specijalno obučen za analizu tragova i kratera eksplozija minobacačkih projektila, ni za balistiku i eksplozive.

2091. Što se tiče Zorice Subotić, Pretresno vijeće napominje da je jedan broj tema kojima se ona bavi očigledno izvan domena njene stručnosti, na primjer, ocjena vjerodostojnosti svjedoka koji su svjedočili u ovom predmetu; dokazi o tome gdje su bili položaji VRS-a/SRK-a ili ABiH tokom rata; brzina i metoda evakuacije ranjenih nakon eksplozije i reakcija medija na incident. Zorica Subotić je u svom svjedočenju rekla da je minobacačka granata koja je eksplodirala na pijaci Markale bila tamo podmetnuta. S tim u vezi, Pretresno vijeće sa zabrinutošću primjećuje dokle je svjedokinja bila spremna da ide kako bi "dokazala" da su dokazi u vezi s incidentom na

⁸⁹⁹³ Svjedok GRM-037, T. 39047.

⁸⁹⁹⁴ Slavko Gengo, T. 21655-21656.

⁸⁹⁹⁵ Slavko Gengo, T. 21654-21656; Milorad Džida, T. 21895-21897.

⁸⁹⁹⁶ Slavko Gengo, T. 21654-21656; Milorad Džida, T. 21895-21897.

pijaci Markale inscenirani. Jedna od njenih najzabrinjavajućih teorija jeste njeno svjedočenje da su tijela na mestu eksplozije "lažna" ili da su tamo donesena za tu priliku. Ova teorija, osim što je očigledno izvan domena njene stručnosti, počiva na veoma slobodnoj spekulaciji.

2092. Svjedokinja u osnovi tvrdi sljedeće: (i) minobacačka granata koja je pogodila pijacu Markale nije mogla pasti pod uglom koji su utvrdili drugi stručnjaci i (ii) repno krilce te minobacačke granate – koje se naziva i stabilizatorom – podmetnuto je na pijacu Markale poslije eksplozije. Svjedokinja je u svom svjedočenju izjavila da je ispitala da li su postojala dva stabilizatora. Njeno istraživanje incidenta na Markalama temelji se na analizi fotografija repnog krilca pronađenog na pijaci Markale i korištenju sličnog repnog krilca, koje je donijela u sudnicu. Svjedokinja je na osnovu toga izvela zaključke. Po mišljenju svjedokinje, tvrdnju da je stabilizator bio podmetnut na mjestu incidenta potkrijepljuje činjenica da se osnovno punjenje minobacačke granate ne može nikakvom silom odvojiti od tijela stabilizatora, kako prije, tako ni tokom ili poslije eksplozije granate. Da bi to dokazala, svjedokinja je u sudnicu donijela stabilizator pričvršćen za osnovno punjenje i rekla da se oni ne mogu odšarafiti jedno od drugog i da se radi o tehničkom pitanju koje nije sporno.⁸⁹⁹⁷ Kad je punjenje dato sudijama, oni su uspjeli da ga odšarafe u roku od nekoliko sekundi, koristeći plastičnu hemijsku olovku.⁸⁹⁹⁸ Prilikom analize incidenta na Markalama, svjedokinja je koristila tablice gađanja iz 2001. i izjavila da nema tablice gađanja iz nekog ranijeg perioda.⁸⁹⁹⁹ Svjedokinja je istovremeno potvrdila da su precizne tablice gađanja od osnovnog značaja za izračunavanje stvari kao što su brzina opaljenja minobacača ili upadni ugao.⁹⁰⁰⁰

2093. Siniša Maksimović je u svom svjedočenju izjavio da je incident na Markalama inscenirala ABiH. Pretresno vijeće napominje da je svjedok izjavio da nije lično upućen u događaje od 5. februara 1994. i da u to vrijeme nije bio u Sarajevu.⁹⁰⁰¹

2094. Svjedok GRM-116 je u svom svjedočenju izjavio da je čuo da je Izetbegović odobrio plan da se pijaca gađa minobacačem sa srpskih položaja kako bi se izazvala strana vojna intervencija. Pretresno vijeće primjećuje da je ovaj svjedok često miješao

⁸⁹⁹⁷ Zorica Subotić, T. 39432.

⁸⁹⁹⁸ Zorica Subotić, T. 39420-39423.

⁸⁹⁹⁹ Zorica Subotić, T. 39535-39536.

⁹⁰⁰⁰ Zorica Subotić, T. 39587-39589.

⁹⁰⁰¹ Siniša Maksimović, T. 23528-23529.

datume, činjenice i ono čega se sjeća o događajima. Svjedok je u svom svjedočenju najprije izjavio da je prisustvovao sastancima Izetbegovića, Halilovića i Talijana u vezi s pokušajima minobacačkog napada na pijacu Markale, ali je potom rekao da nije bio u prostoriji tokom razgovora, već da je čuo šta se govorilo na tim sastancima.⁹⁰⁰² Kasnije je svjedok ponovno tvrdio da je prisustvovao sastancima.⁹⁰⁰³ U svjedočenju ovog svjedoka, broj sastanaka na kojima se razgovaralo o incidentu na Markalama varira između jedan i tri.⁹⁰⁰⁴ Svjedok je sugerisao da Pretresno vijeće svoj zaključak o incidentu na Markalama treba da utemelji na razgovorima Izetbegovića i drugih u vezi s neuspjelim pokušajem napada na pijacu Markale, a da istovremeno on sam nije donio neki jasan zaključak o tom događaju.⁹⁰⁰⁵ Konkretnije, svjedok nije znao da li su Izetbegović i drugi nakon prvog, neuspjelog pokušaja željeli da nastave s tim planom. Svjedočenje ovog svjedoka u vezi s Izetbegovićevim sastancima vezanim za napad na pijacu Markale neprecizno je kad je riječ o datumima, vremenu, mjestima, licima koja su prisustvovala sastancima i načinom na koji je svjedok došao do tih informacija.

2095. Na osnovu zaključaka Pretresnog vijeća o vjerodostojnosti i pouzdanosti svjedoka GRM-037, Slavka Genge, Milorada Džide, Sergeja Moroza, Jana Segersa, Siniše Maksimovića, Zorice Subotić i svjedoka GRM-116, Pretresno vijeće zaključuje da njihovo svjedočenje nije dovoljno pouzdano da bi pobilo činjenice o kojima je presuđeno vezane za ovaj incident.

2096. Na osnovu konstatacija Pretresnog vijeća o vjerodostojnosti i pouzdanosti ovih svjedoka, Pretresno vijeće zaključuje da njihovo svjedočenje nije dovoljno pouzdano da bi pobilo činjenice o kojima je presuđeno vezane za ovaj incident.

2097. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su 5. februara 1994. pripadnici SRK-a⁹⁰⁰⁶ iz Mrkovića ispalili minobacačku granatu kalibra 120 milimetara koja je pogodila pijacu, te ubila 68 i ranila više od 140 osoba. U vrijeme incidenta ABiH nije bila prisutna u blizini mjesta eksplozije. Skoro sve žrtve bile su civili, a među njima je bilo žena, djece i starijih osoba. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 5, 6, 9 i 10 u poglavlju 8 dolje.

⁹⁰⁰² Svjedok GRM-116, T. 42684, 42693-42694.

⁹⁰⁰³ Svjedok GRM-116, T. 42701, 42704-42705.

⁹⁰⁰⁴ Svjedok GRM-116, T. 42704-42705.

⁹⁰⁰⁵ Svjedok GRM-116, T. 42701.

⁹⁰⁰⁶ Pretresno vijeće upućuje na svoje dalje razmatranje u vezi s ovim zaključkom, izloženo u činjeničnom zaključku u vezi s incidentom 5 iz Priloga F Optužnici u poglavlju 5.2.4.

5.3.7 Incident 10 iz Priloga G Optužnici

2098. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ispaljivanje modifikovane avio-bombe 7. aprila 1995., koja je pala na stambeno naselje u Hrasnici, u podnožju planine Igman, uništivši pritom jednu kuću, oštetivši jedanaest kuća i prouzrokovavši civilne žrtve - jedno lice je poginulo, a tri su ranjena. Vatra je otvorena s Ilidže, s teritorije pod kontrolom VRS-a/SRK-a.⁹⁰⁰⁷ Odbrana je iznijela sljedeće argumente: (i) brojne greške u istragama ovog incidenta koje su izvršili SJB i vojni posmatrači UN-a čine njihove izvještaje nepouzdanim i (ii) ispaljivanje te modifikovane avio-bombe bilo je "legitimni čin samoodbrane, usmjeren na poznati vojni cilj", Osnovnu školu "Aleksa Šantić".⁹⁰⁰⁸ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom. Nadalje, Vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli **David Fraser**, koji je od 17. aprila 1994. do 26. maja 1995. bio vojni pomoćnik komandanta UNPROFOR-a za Sektor Sarajevo;⁹⁰⁰⁹ **Ziba Šubo**, bosanska Muslimanka iz Foče koja je od 13. avgusta 1993. živjela u Hrasnici;⁹⁰¹⁰ **Martin Bell**, inostrani ratni dopisnik BBC-ja, koji je približno od marta 1992. do potpisivanja i provođenja Daytonskog sporazuma izvještavao o događajima u Bosni i Hercegovini;⁹⁰¹¹ **Thorbjorn Overgard**, Norvežanin, vojni posmatrač UN-a, koji je od kraja oktobra 1994. do 1. maja 1995. bio raspoređen u Sarajevo;⁹⁰¹² **svjedok RM-159**, službenik policije;⁹⁰¹³ **Ilija Mišćević**, Srbin koji je živio u Hrasnici, opština Ilidža;⁹⁰¹⁴ **Vladimir Radojčić**, koji je od januara 1993. do kraja rata bio komandant Ilidžanske brigade VRS-a;⁹⁰¹⁵ **Milorad Šehovac**, koji je od 23. maja do 15. avgusta 1992. bio načelnik štaba 1. posavske brigade u Brčkom, a od 18. avgusta 1992. do sredine septembra 1995. komandant 2. sarajevske lake pješadijske brigade SRK-a;⁹⁰¹⁶ kao i dokumentarni dokazi, i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁹⁰¹⁷ Naposljetku,

⁹⁰⁰⁷ Optužnica, par. 15-17, 76, 81, incident 10 iz Priloga G Optužnici.

⁹⁰⁰⁸ Završni podnesak odbrane, par. 2299-2322 (Pretresno vijeće smatra da se pod tim podrazumijeva da je modifikovana avio-bomba ispaljena na legitimni vojni cilj).

⁹⁰⁰⁹ P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 7, 11.

⁹⁰¹⁰ P390 (Ziba Šubo, izjava svjedoka, 21. novembar 1995.), str. 1-2.

⁹⁰¹¹ P832 (Martin Bell, izjava svjedoka, 8. mart 2010.), par. 3; Martin Bell, T. 7811-7812.

⁹⁰¹² P1047 (Thorbjorn Overgard, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 18.-19. januar 2007.), str. 626, 629, 631, 633.

⁹⁰¹³ P1953 (Svjedok RM-159, izjava svjedoka, 21. oktobar 2012.), par. 1-3.

⁹⁰¹⁴ D1246 (Ilija Mišćević, izjava svjedoka, 26. april 2012.), par. 1-3; D1247 (Ilija Mišćević, transkript iz predmeta *Karadžić*, 17. januar 2013.), str. 32078; D1248 (Mapa Hrasnice, s oznakama).

⁹⁰¹⁵ D535 (Vladimir Radojčić, izjava svjedoka, 11. maj 2014.), par. 1.

⁹⁰¹⁶ D559 (Milorad Šehovac, izjava svjedoka, 13. maj 2014.), str. 1, par. 1-2; Milorad Šehovac, T. 24055.

⁹⁰¹⁷ **David Fraser:** P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 20, 130, 132; P577 (David Fraser, pojašnjenja izjave svjedoka); P595 (Mapa, s oznakama koje je unio David Fraser). **Ziba**

Pretnom vijeću su predočeni dokazi koje je iznijela **Zorica Subotić**, stručnjak za balistiku.⁹⁰¹⁸

2099. U naređenju SRK-a od 6. aprila 1995., koje je potpisao Dragomir Milošević, kaže se sljedeće: "Iližanska brigada će odmah pripremiti lanser sa jednom avio-bombom i preneti bombu za lansiranje. [...] Za cilj izabrati u Hrasnici ili Sokolović koloniji najunosniji cilj gde bi bile najveće ljudske i materijalne štete".⁹⁰¹⁹ **Vladimir Radojčić** je u svom svjedočenju izjavio da je to Miloševićovo naređenje protumačio kao naređenje za otvaranje vatre na vojne ciljeve.⁹⁰²⁰ **David Fraser** je primijetio da se u ovom naređenju nigdje ne pominju vojni ciljevi i da, čak i da je u Hrasnici bilo vojnih ciljeva, ne bi bilo primjereno ispaliti modifikovanu avio-bombu na tako gusto naseljeno područje.⁹⁰²¹

2100. Na dan napada, ujutro je otvarana vatra na području fabrike "Famos", ali ne više nego obično.⁹⁰²² U izvještaju koji je Glavni štab VRS-a uputio predsjedniku bosanskih Srba od 7. aprila 1995. navodi se da je u zoni odgovornosti 2. sarajevske lake pješadijske brigade "neprijatelj" u 18:00 sati otvorio veoma jaku vatru po "fabrici 'Famos'" i naseljima Grlica i Vojkovići iz pravca Gradine, Igmana i Lasice.⁹⁰²³ Prema tom izvještaju, VRS je odgovorio na "dejstva neprijatelja" tako što je lansirao jednu

Šubo: P390 (Ziba Šubo, izjava svjedoka, 21. novembar 1995.), str. 2-3; P391 (Ziba Šubo, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 22. februar 2007.), str. 2772-2773; P392 (Prva fotografija kuće Zibe Šubo poslije granatiranja); P393 (Druga fotografija kuće Zibe Šubo poslije granatiranja); P394 (Tabela dokaznih predmeta iz ranijeg svjedočenja). **Martin Bell:** P832 (Martin Bell, izjava svjedoka, 8. mart 2010.), par. 100. **Thorbjorn Overgard:** P1047 (Thorbjorn Overgard, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 18.-19. januar 2007.), str. 634, 639-640; Thorbjorn Overgard, T. 9164, 9175, 9178, 9214-9215. **Svjedok RM-159:** P1953 (Svjedok RM-159, izjava svjedoka, 21. oktobar 2012.), par. 12, 14. **Ilija Mišćević:** D1246 (Ilija Mišćević, izjava svjedoka, 26. april 2012.), par. 10; D1247 (Ilija Mišćević, transkript iz predmeta *Karadžić*, 17. januar 2013.), str. 32076-32077, 32081-32083. **Vladimir Radojčić:** D535 (Vladimir Radojčić, izjava svjedoka, 11. maj 2014.), par. 107; Vladimir Radojčić, T. 23041-23042, 23049, 23196, 23200, 23209, 23225, 23227, 23258-23259; P6618 (Fotografije i mapa Hrasnice, bez datuma). **Milorad Šehovac:** D559 (Milorad Šehovac, izjava svjedoka, 13. maj 2014.), par. 62; P6678 (Mapa područja brda Papas). **Dokumentarni dokazi:** P582 (Specijalni izvještaj koji je SI-1 sastavio 7. aprila 1995. pod naslovom "Velika eksplozija na Hrasnici", 10. april 1995.), str. 1-3, 5-8; P591 (Borbeni izvještaj SRK-a, koji je potpisao komandant Dragomir Milošević, 7. april 1995.), str. 2; P592 (Naređenje komandanta Dragomira Miloševića, 6. april 1995.); P839 (Video-snimak incidenta granatiranja u Sarajevu br. 10 iz Priloga G Optužnici); P952 (Potvrda o smrti Zibe Čustović, 7. april 1995.); P1048 (Izvještaj Glavnog štaba VRS-a, 7. april 1995.), str. 1, 5; P1049 (Izvještaj o kriminalističko-tehničkoj pretrazi lica mjesta, 7. april 1995.), str. 1-2; D1268 (Istražni dosje MUP-a u vezi s incidentom od 7. aprila 1995.).

⁹⁰¹⁸ D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 1-3.

⁹⁰¹⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2529.

⁹⁰²⁰ D535 (Vladimir Radojčić, izjava svjedoka, 11. maj 2014.), par. 107; Vladimir Radojčić, T. 23215, 23219-23220.

⁹⁰²¹ P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 132-133; David Fraser, T. 5783-5784.

⁹⁰²² Thorbjorn Overgard, T. 9168.

⁹⁰²³ P1048 (Izvještaj Glavnog štaba VRS-a, 7. april 1995.), str. 1, 4.

avio-bombu.⁹⁰²⁴ **Radojčić** je potvrdio da je bomba ispaljena na Hrasnicu bila odgovor na dejstva ABiH; Ilidža je svakodnevno bila izložena artiljerijskoj vatri iz Hrasnice i Sokolović-Kolonije.⁹⁰²⁵

2101. Prema borbenom izvještaju SRK-a od 7. aprila 1995., na centar Hrasnice ispaljena je 7. aprila 1995. avionska bomba teška 250 kilograma.⁹⁰²⁶ Bombu su ispalili pripadnici SRK-a s područja Ilidže, pod kontrolom SRK-a, sjeverozapadno od mjesta udara.⁹⁰²⁷ Oni su bili pripadnici Ilidžanske brigade.⁹⁰²⁸ **Radojčić** je u svom svjedočenju izjavio da je svojoj brigadi naredio da gađa školu "Aleksa Šantić" ili zgradu pošte u Hrasnici.⁹⁰²⁹ Na Igmanu su bili položaji 104. brigade ABiH, a komanda joj je bila u zgradi pošte u Hrasnici, na civilnom području u centru Hrasnice.⁹⁰³⁰ U školi "Aleksa Šantić", koja se nalazila pored pošte, vršena je obuka 104. brigade ABiH i u njoj su se proizvodile granate.⁹⁰³¹ Svjedok je saznao da se u školi vrši obuka kad je na televiziji vidio snimak koji prikazuje Izetbegovića u posjeti toj školi.⁹⁰³² **Milorad Šehovac** je u svom svjedočenju izjavio da su Komanda SRK-a i njegova brigada dugo znali da se škola "Aleksa Šantić" koristi za obuku jedinica specijalne policije MUP-a Bosne i Hercegovine i za proizvodnju municije za potrebe 1. korpusa ABiH.⁹⁰³³ **Radojčić** je u svom svjedočenju izjavio da su artiljerijski oficiri izabrali tu školu zato što komanda 104. brigade zbog borbi koje su bile u toku tada nije bila u zgradi pošte.⁹⁰³⁴ Svjedok je izjavio da je znao da je u Hrasnici bilo civila, ali da u zgradi koja je gađana nije trebalo da ih bude.⁹⁰³⁵

⁹⁰²⁴ P1048 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 7. april 1995.), str. 1, 5; P1049 (Izveštaj o kriminalističko-tehničkoj pretrazi lica mjesta, 7. april 1995.), str. 1.

⁹⁰²⁵ D535 (Vladimir Radojčić, izjava svjedoka, 11. maj 2014.), par. 107; Vladimir Radojčić, T. 23223. V. takođe D559 (Milorad Šehovac, izjava svjedoka, 13. maj 2014.), par. 62; P6678 (Mapa područja brda Papas).

⁹⁰²⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2530.

⁹⁰²⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenice br. 2541-2542.

⁹⁰²⁸ P591 (Borbeni izvještaj SRK-a, koji je potpisao komandant Dragomir Milošević, 7. april 1995.), str. 2.

⁹⁰²⁹ Vladimir Radojčić, T. 23198-23199.

⁹⁰³⁰ D535 (Vladimir Radojčić, izjava svjedoka, 11. maj 2014.), par. 4, 16-17, 20, 107; Vladimir Radojčić, T. 23031; D812 (Mapa Hrasnice na kojoj su označene zgrada pošte i zgrada škole, bez datuma); D813 (Mapa s označenim zonama odgovornosti 102., 104. i 155. brigade Armije BiH, bez datuma).

⁹⁰³¹ D535 (Vladimir Radojčić, izjava svjedoka, 11. maj 2014.), par. 20, 107; Vladimir Radojčić, T. 23041; D812 (Mapa Hrasnice na kojoj su označene zgrada pošte i zgrada škole, bez datuma).

⁹⁰³² Vladimir Radojčić, T. 23041-23042.

⁹⁰³³ D559 (Milorad Šehovac, izjava svjedoka, 13. maj 2014.), par. 62; Milorad Šehovac, T. 24037-24038.

⁹⁰³⁴ Vladimir Radojčić, T. 23198-23199.

⁹⁰³⁵ Vladimir Radojčić, T. 23226-23228.

2102. Radojčić je u svom svjedočenju izjavio da je bomba promašila školu za 20 metara i srušila jednu manju kuću.⁹⁰³⁶ Trideset-četrdeset minuta poslije lansiranja, svjedok je, na osnovu informacija dobijenih od sopstvenih osmatrača, rekao Dragomiru Miloševiću gdje je bomba pala i Milošević je bio zadovoljan rezultatom.⁹⁰³⁷ Nekoliko sati nakon lansiranja, pripadnici UNPROFOR-a su obavijestili svjedoka da je bomba srušila kuću blizu škole u kojoj su bili stražari, i pokazali mu fotografiju na kojoj se vidi kako iz ruševina kuće viri noga u maskirnoj uniformi i čizmi.⁹⁰³⁸ Svjedok je od pripadnika UNPROFOR-a koji su obišli lice mjesta saznao za udaljenost od 20 metara.⁹⁰³⁹ U eksploziji je poginuo jedan civil, Ziba Ćustović, a troje ih je povrijeđeno, od kojih jedna osoba teže.⁹⁰⁴⁰ Jedna od te tri osobe je svjedokinja **Ziba Šubo**, na koju se srušila njena kuća.⁹⁰⁴¹ Prilikom obilaska lica mjesta nakon udara, **Thorbjorn Overgard** vidio je tijelo u uniformi, čije su samo noge virile ispod ruševina kuće.⁹⁰⁴² U eksploziji su potpuno srušene dvije kuće, a oštećeno je najmanje deset obližnjih kuća.⁹⁰⁴³

2103. Hrasnica je bila civilno područje.⁹⁰⁴⁴ **Fraser** je u svom svjedočenju izjavio da se Hrasnica nalazi u podnožju Igmana.⁹⁰⁴⁵ **Svjedok RM-159** je izjavio da "u tom susjedstvu" nije bilo vojnih ciljeva.⁹⁰⁴⁶ **Ilija Mišćević** je rekao da je mjesto udara bilo najviše 100 metara udaljeno od škole "Aleksa Šantić", u kojoj je ABiH držala u zatočeništvu srpske civile.⁹⁰⁴⁷

2104. **Zorica Subotić** je u svom svjedočenju izjavila da je u ovom incidentu projektil eksplodirao trenutno, pri udaru u kuću.⁹⁰⁴⁸ To je zaključila na osnovu toga što se cijeli krov urušio u unutrašnjost kuće. Da je projektil eksplodirao u unutrašnjosti, krovna

⁹⁰³⁶ D535 (Vladimir Radojčić, izjava svjedoka, 11. maj 2014.), par. 107; Vladimir Radojčić, T. 23041-23042, 23049, 23196, 23200, 23209, 23225, 23227, 23258-23259; P6618 (Fotografije i mapa Hrasnice, bez datuma).

⁹⁰³⁷ Vladimir Radojčić, T. 23204, 23207, 23225, 23328.

⁹⁰³⁸ Vladimir Radojčić, T. 23305-23308, 23310, 23328-23329, 23332.

⁹⁰³⁹ Vladimir Radojčić, T. 23261.

⁹⁰⁴⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenice br. 2531, 2539.

⁹⁰⁴¹ P390 (Ziba Šubo, izjava svjedoka, 21. novembar 1995.), str. 2-3; P391 (Ziba Šubo, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 22. februar 2007.), str. 2772-2773; P392 (Prva fotografija kuće Zibe Šubo poslije granatiranja); P393 (Druga fotografija kuće Zibe Šubo poslije granatiranja); P394 (Tabela dokaznih predmeta iz ranijeg svjedočenja).

⁹⁰⁴² Thorbjorn Overgard, T. 9171-9174, 9206.

⁹⁰⁴³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2540.

⁹⁰⁴⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2535.

⁹⁰⁴⁵ P576 (David Fraser, izjava svjedoka, 3. decembar 2012.), par. 20, 130, 132; P577 (David Fraser, pojašnjenja izjave svjedoka); P595 (Mapa, s oznakama koje je unio David Fraser).

⁹⁰⁴⁶ P1953 (Svjedok RM-159, izjava svjedoka, 21. oktobar 2012.), par. 14.

⁹⁰⁴⁷ D1246 (Ilija Mišćević, izjava svjedoka, 26. april 2012.), par. 3, 8, 10; D1247 (Ilija Mišćević, transkript iz predmeta *Karadžić*, 17. januar 2013.), str. 32076-32077, 32081-32083, 32090.

⁹⁰⁴⁸ D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 51-52, 59, 221; Zorica Subotić, T. 39501.

konstrukcija bi bila razbacana oko kuće.⁹⁰⁴⁹ Na taj zaključak ukazuje i činjenica da su na okolnim kućama uglavnom oštećeni krovovi.⁹⁰⁵⁰ Budući da uzdužni zidovi nisu srušeni, Zorica Subotić je zaključila da projektil nije imao dovoljno veliko eksplozivno punjenje da sruši sve zidove.⁹⁰⁵¹ Prema njenim riječima, aerosolna bomba bi ubila sve civile u prečniku od 20 metara od centra eksplozije.⁹⁰⁵² Zorica Subotić je zaključila da u ovom incidentu nije eksplodirala aerosolna bomba, već modifikovana avio-bomba "FAB-100".⁹⁰⁵³

2105. U vezi s argumentom odbrane o greškama u izvještajima o istrazi, Pretresno vijeće podsjeća da je zaključeno da su dokazni predmeti P582, P1049 i D1268 u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno. Stoga Pretresno vijeće nije dalje razmatralo ove dokaze, već se oslonilo na činjenice o kojima je presuđeno. U tim okolnostima, Pretresno vijeće neće dalje razmatrati ovaj argument odbrane.

2106. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je Dragomir Milošević 6. aprila 1995. naredio Ilidžanskoj brigadi da pripremi avio-bombu i odabere cilj gdje će biti prouzrokovana najveća ljudska i materijalna šteta. Ujutro 7. aprila 1995., ABiH je otvorila vatru po fabrici "Famos". Nakon toga su pripadnici Ilidžanske brigade SRK-a lansirali modifikovanu avio-bombu s Ilidže. Bomba je eksplodirala u Hrasnici, gusto naseljenom civilnom području. U eksploziji je poginuo jedan civil. Jedan broj civila, među kojima je bila Ziba Šubo, bio je povrijeđen, jedna osoba teže. U eksploziji su srušene dvije kuće, a oštećeno je najmanje deset obližnjih kuća. Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u vezi s preciznošću modifikovanih avio-bombi u poglavlju 5.1.2. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 5, 6, 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8, gdje će takođe razmotriti činjenice o kojima je presuđeno i dokaze u vezi s tim šta je bio cilj.

⁹⁰⁴⁹ D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 51, 60, 222.

⁹⁰⁵⁰ D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 51-52, 60, 222.

⁹⁰⁵¹ D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 52.

⁹⁰⁵² D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 53, 60, 222.

⁹⁰⁵³ D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 53, 59-60, 206, 221; Zorica Subotić, T. 39829.

5.3.8 Incident 13 iz Priloga G Optužnici

2107. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ispaljivanje modifikovane avio-bombe 26. maja 1995., koja je pogodila zgradu kod stambenog bloka u Ulici Safeta Hadžića, uništivši tri gornja sprata stambene zgrade. Nakon ove eksplozije ispaljeno je nekoliko artiljerijskih granata. U ovom incidentu dvije osobe su teško ranjene, 15 osoba je lakše ranjeno, a više zgrada je teško oštećeno.⁹⁰⁵⁴ Odbrana je iznijela argument da su zaključci istrage CSB-a u vezi s ovim incidentom nepouzdana zbog nedosljednosti u istrazi.⁹⁰⁵⁵ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno, relevantne za ovaj incident, i predloženi su mu dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-104**, bosanski Musliman iz opštine Ilidža;⁹⁰⁵⁶ **svjedok RM-110**, bosanski Musliman, policajac;⁹⁰⁵⁷ **Zorica Subotić**, stručnjak za balistiku;⁹⁰⁵⁸ kao i dokumentarni dokazi, i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁹⁰⁵⁹ Pored toga, Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje je iznio **Vladimir Radojčić**, koji je od januara 1993. do kraja rata bio komandant Ilidžanske brigade VRS-a.⁹⁰⁶⁰

2108. Ulicu Safeta Hadžića je 26. maja 1995. pogodila modifikovana avionska bomba.⁹⁰⁶¹ Prema riječima **Vladimira Radojčića**, Ulica Safeta Hadžića bila je u neposrednoj blizini industrijskog kompleksa, gdje se nalazilo mnoštvo vojnih instalacija, jedinica i vatrenih položaja.⁹⁰⁶² **Svjedok RM-110** je u svom svjedočenju izjavio da je tu ulicu tog dana pogodilo još deset pancirnih artiljerijskih projektila od 90

⁹⁰⁵⁴ Optužnica, par. 15-17, 76, 81, incident 13 iz Priloga G Optužnici.

⁹⁰⁵⁵ Završni podnesak odbrane, par. 2324-2338. Pretresno vijeće napominje da odbrana, po svemu sudeći, smatra da tužilaštvo u vezi s incidentom 13 iz Priloga G Optužnici navodi da je modifikovana avio-bomba imala toksično aerosolno punjenje (Završni podnesak odbrane, par. 2323). Međutim, Optužnica ne sadrži takve navode. Pretresno vijeće se neće dalje baviti ovim argumentom odbrane u vezi s tim.

⁹⁰⁵⁶ P381 (Svjedok RM-104, izjave svjedoka), Izjava od 10. marta 1997., str. 1-2.

⁹⁰⁵⁷ P491 (Svjedok RM-110, izjava svjedoka, 22. februar 1996.), str. 1; P492 (Svjedok RM-110, izjava svjedoka, 1. novembar 2010.), str. 1, par. 3; svjedok RM-110, T. 4912, 4914.

⁹⁰⁵⁸ D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 1-3.

⁹⁰⁵⁹ **Svjedok RM-110:** P492 (Svjedok RM-110, izjava svjedoka, 1. novembar 2010.), par. 20; svjedok RM-110, T. 4892-4893, 4922-4924, 4926-4927, 4937. **Svjedok RM-104:** P381 (Svjedok RM-104, izjave svjedoka), Izjava od 10. marta 1997., str. 3; P382 (Svjedok RM-104, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 5. april 2007.), str. 4523-4524. **Zorica Subotić:** D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 80, 82, 89-90, 92, 111-112, 224.

Dokumentarni dokazi: P383 (Fotografija stambenih zgrada u Sarajevu, s oznakama koje je unio svjedok RM-104); P385 (Tabela dokaznih predmeta iz prethodnog predloženog svjedočenja); P953 (Potvrda, 23. novembar 1995.); P495 (Službeni izvještaj MUP-a Sarajevo, 1. juni 1995.), str. 1-3, 5, 9, 12, 14; P497 (Fotografije incidenta od 26. maja 1995.); D95 (Fotografija s oznakama koje je unio svjedok RM-110).

⁹⁰⁶⁰ D535 (Vladimir Radojčić, izjava svjedoka, 11. maj 2014.), par. 1.

⁹⁰⁶¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2546.

⁹⁰⁶² D535 (Vladimir Radojčić, izjava svjedoka, 11. maj 2014.), par. 110.

milimetara.⁹⁰⁶³ Bomba je udarila u krov stambene zgrade i srušila gornje spratove.⁹⁰⁶⁴ Artiljerijski projektili su oštetili i jedan broj kuća.⁹⁰⁶⁵ Bomba je ispaljena s područja Ilidža-Rajlovac, koje je bilo pod kontrolom SRK-a.⁹⁰⁶⁶ **Svjedok RM-110** je precizirao da je bomba bila ispaljena iz pravca jug-jugozapad, što je odgovaralo položajima "pobunjenih bosanskih Srba u rejonu Lukavice", dok je ostalih deset projektila ispaljeno iz pravca zapada, što odgovara položajima "pobunjenih bosanskih Srba u rejonu Ilidže".⁹⁰⁶⁷ **Radojčić** je u svom svjedočenju izjavio da je, prema navodima muslimanske policije, bomba doletjela iz pravca zapad-jugozapad.⁹⁰⁶⁸ Bombu su lansirali pripadnici SRK-a.⁹⁰⁶⁹ U ovom granatiranju najmanje 14 osoba je zadobilo lakše povrede, dok su dvije teže povrijeđene. Sve osobe su bile civili.⁹⁰⁷⁰

2109. **Zorica Subotić** je u svom svjedočenju izjavila da je bombom gađana zgrada RTV-a i da ju je pogodila i odatle rikošetirala.⁹⁰⁷¹ Što se tiče drugih projektila, Zorica Subotić je izjavila redom: u vezi s prvim, na osnovu ograničenih oštećenja koja se vide na fotografiji mjesta udara i oblika kratera, zaključila da na toj lokaciji nije pao projektil, već da je krater ručno iskopan.⁹⁰⁷² U vezi s drugim, na osnovu oštećenja vidljivih na dvije fotografije i činjenice da je šoferšajbna pogođenog automobila pala ispred automobila, Zorica Subotić je zaključila da automobil nije pogođen projektilom, već da je oštećen eksplozivom koji je bio postavljen u prostor oko mjenjača.⁹⁰⁷³ U vezi s trećim, na osnovu položaja tragova gelera koji se vide na fotografiji, Zorica Subotić je zaključila da je projektil letio odozdo nagore, što znači da je mogao biti ispaljen iz neposredne blizine, konkretno s najviše 10-15 metara udaljenosti.⁹⁰⁷⁴ U vezi s četvrtim,

⁹⁰⁶³ P492 (Svjedok RM-110, izjava svjedoka, 1. novembar 2010.), par. 20; svjedok RM-110, T. 4892, 4922-4924, 4926-4927; P495 (Službeni izvještaj MUP-a Sarajevo, 1. juni 1995.), str. 1-2, 12, 14; P497 (Fotografije incidenta od 26. maja 1995.); D95 (Fotografija s oznakama koje je unio svjedok RM-110).

⁹⁰⁶⁴ P492 (Svjedok RM-110, izjava svjedoka, 1. novembar 2010.), par. 20; svjedok RM-110, T. 4892-4893, 4922-4924; P495 (Službeni izvještaj MUP-a Sarajevo, 1. juni 1995.), str. 2, 5, 9; P497 (Fotografije incidenta od 26. maja 1995.); D95 (Fotografija s oznakama koje je unio svjedok RM-110).

⁹⁰⁶⁵ P495 (Službeni izvještaj MUP-a Sarajevo, 1. juni 1995.), str. 1-2.

⁹⁰⁶⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2555.

⁹⁰⁶⁷ P492 (Svjedok RM-110, izjava svjedoka, 1. novembar 2010.), par. 20; svjedok RM-110, T. 4925, 4934-4937; P495 (Službeni izvještaj MUP-a Sarajevo, 1. juni 1995.), str. 2-3.

⁹⁰⁶⁸ D535 (Vladimir Radojčić, izjava svjedoka, 11. maj 2014.), par. 110.

⁹⁰⁶⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2555.

⁹⁰⁷⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2554.

⁹⁰⁷¹ D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 89-90, 112.

⁹⁰⁷² D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 92-95, 112-113, 224.

⁹⁰⁷³ D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 95, 97, 113, 225.

⁹⁰⁷⁴ D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 97-99, 113, 225; Zorica Subotić, T. 39517-39519, 39837-39838.

Zorica Subotić je u svom svjedočenju izjavila da krater koji se vidi na analiziranoj fotografiji ne upućuje na to da je on nastao dejstvom projektila.⁹⁰⁷⁵ U vezi s petim, ona smatra da nema pokazatelja da je krater koji se vidi na analiziranoj fotografiji nastao dejstvom projektila i dodala da je to tipični krater koji nastaje u asfaltu uslijed slijevanja tla zbog kvara na podzemnim vodovodnim ili kanalizacionim instalacijama.⁹⁰⁷⁶ U vezi sa šestim, na osnovu izgleda kratera i razlika u navodima o njegovoj veličini, Zorica Subotić se zapitala da li je tu pao bilo kakav projektil.⁹⁰⁷⁷ U vezi sa sedmim, Zorica Subotić je objasnila da VRS nije imao taj tip projektila i da na njemu nije bilo oznaka koje bi ukazivale da ga je JNA ikada skladištila, što sugerise da se radi o projektilu iz Drugog svjetskog rata.⁹⁰⁷⁸ Pored toga, na osnovu tragova projektila sugerisala je da projektil nikada nije ispaljen.⁹⁰⁷⁹ U vezi s osmim, na osnovu analize tragova na licu mjesta koji se vide na fotografiji, Zorica Subotić je zaključila da je kuća pogođena s relativno male udaljenosti.⁹⁰⁸⁰ U vezi s devetim i desetim projektilom, Zorica Subotić je izjavila da nema materijala koji bi se mogao analizirati.⁹⁰⁸¹

2110. Kad je riječ o još deset projektila koji su pali u blizini, svjedočenje Zorice Subotić stoji u oštroj suprotnosti sa opisom koji je dao svjedok RM-110. Zorica Subotić je za svaki od tih projektila detaljno opisala zašto nije mogao biti ispaljen onako kako je opisao svjedok RM-110. Pretresno vijeće smatra da je svjedok RM-110 proveo istragu mjesta udara u vrijeme njihovog nastanka, dok se Zorica Subotić usredsredila na analizu dokumentarnog materijala, uključujući izjave i svjedočenje, u kasnijoj fazi. Osim toga, zaključci Zorice Subotić se često temelje na neobrazloženim pretpostavkama. U tim okolnostima, Pretresno vijeće se u vezi s ovim oslonilo na svjedočenje svjedoka RM-110.

2111. Što se tiče mjesta ispaljenja modifikovane avio-bombe, Pretresno vijeće napominje da predloženi dokazi pružaju drugačiju sliku nego činjenice o kojima je

⁹⁰⁷⁵ D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 99, 113, 225.

⁹⁰⁷⁶ D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 100, 113, 225.

⁹⁰⁷⁷ D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 101-102, 113, 225.

⁹⁰⁷⁸ D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 102-104, 107, 114, 225-226; Zorica Subotić, T. 39522.

⁹⁰⁷⁹ Zorica Subotić, T. 39522-39524.

⁹⁰⁸⁰ D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 107, 109-110, 114, 226.

⁹⁰⁸¹ D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 110, 114-115, 226.

presuđeno. U činjenici o kojoj je presuđeno broj 2555 stoji da je modifikovana avio-bomba ispaljena s područja Ilidža-Rajlovac, u zapadnom dijelu Sarajeva, dok svjedočenje svjedoka RM-110 i Vladimira Radojčića ukazuje na to da je ispaljena s područja Lukavice, u jugozapadnom dijelu Sarajeva. Po mišljenju Pretresnog vijeća, čak i da je ova činjenica o kojoj je presuđeno pobijena u vezi s mjestom otvaranja vatre, to ne bi uticalo na zaključak o pripadnosti počinitelja; a to je činjenica koja je formalno primljena na znanje.⁹⁰⁸²

2112. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 26. maja 1995. na Ulicu Safeta Hodžića pala jedna modifikovana avio-bomba i deset projektila. Bomba, koju je ispalio pripadnik SRK-a, je srušila gornje spratove stambene zgrade na adresi Safeta Hodžića 52, kojom prilikom je povrijeđeno najmanje 16 civila, od kojih dvoje teže. Iako su projektili ispaljeni iz *pravca* Ilidže i oštetili veći broj kuća, Pretresno vijeće smatra da su dokazi previše neodređeni da bi se moglo utvrditi mjesto otvaranja vatre. Vijeće stoga neće dalje razmatrati posljedice ispaljivanja tih projektila.

2113. Pretresno vijeće će se dokazima Zorice Subotić u vezi s ciljem modifikovane avio-bombe dalje baviti u okviru pravnih zaključaka u poglavlju 8. Naposljetku, Pretresno vijeće podsjeća na svoj zaključak u vezi s preciznošću modifikovanih avio-bombi u poglavlju 5.1.2.

2114. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

5.3.9 Incident 15 iz Priloga G Optužnici

2115. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ispaljivanje jedne modifikovane avio-bombe iz Lukavice 16. juna 1995. otprilike u 15:20 sati, koja je eksplodirala pored zgrade br. 10 na Trgu međunarodnog prijateljstva, pri čemu je sedam lica lakše ranjeno, a okolni objekti su znatno oštećeni.⁹⁰⁸³ Odbrana je iznijela argument da je izvještaj CSB-a Sarajevo nepouzdan zbog brojnih grešaka u istrazi.⁹⁰⁸⁴ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvještaj o broju činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim

⁹⁰⁸² Shodno tome, budući da se Pretresno vijeće oslonilo na nepobijenu činjenicu o kojoj je presuđeno br. 2555, nema potrebe da se na osnovu nedosljednosti u SJB-ovom izvještaju o istrazi (P495) dalje bavi osporavanjem od strane odbrane u vezi s mjestom otvaranja vatre.

⁹⁰⁸³ Optužnica, par. 15-17, 76, 81, incident 15 iz Priloga G Optužnici.

⁹⁰⁸⁴ Završni podnesak odbrane, par. 2340-2347.

incidentom. Pored toga, Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli **svjedokinja RM-155**, bosanska Muslimanka iz Sarajeva;⁹⁰⁸⁵ **svjedok RM-159**, službenik policije,⁹⁰⁸⁶ kao i dokumentarni dokazi, i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁹⁰⁸⁷ Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje su iznijeli **Mile Sladoje**, koji je od aprila 1992. bio pripadnik 1. bataljona Ilidžanske brigade,⁹⁰⁸⁸ i **Vladimir Radojčić**, koji je od januara 1993. do kraja rata bio komandant Ilidžanske brigade VRS-a.⁹⁰⁸⁹ Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje je iznijela **Zorica Subotić**, stručnjak za balistiku,⁹⁰⁹⁰ i ono konstatuje da su ti dokazi djelimično u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁹⁰⁹¹ Pretresno vijeće će se dalje baviti dokazima Zorice Subotić dolje u tekstu.

2116. **Svjedokinja RM-155** je objasnila da je 16. juna 1995. bila u kancelariji civilne zaštite, to jest u prostorijama mjesne zajednice u prizemlju stambene zgrade na Trgu međunarodnog prijateljstva br. 10, na Alipašinom Polju, opština Novi Grad.⁹⁰⁹² U toj kancelariji bila je smještena civilna ustanova koja je civilima dijelila humanitarnu pomoć.⁹⁰⁹³ Prema riječima svjedokinje, tog dana je bilo lijepo vrijeme i vidljivost je bila dobra.⁹⁰⁹⁴ U blizini nije bilo vojnika ni vojnih objekata.⁹⁰⁹⁵ Otprilike u 15:30 sati, začula je veoma jak zvuk, kao zvuk aviona u letu.⁹⁰⁹⁶ Na Trgu međunarodnog prijateljstva br. 10 eksplodirala je modifikovana avio-bomba i tom prilikom je povrijeđeno sedam osoba.⁹⁰⁹⁷ Svjedokinja godinu dana nakon eksplozije nije dobro čula, imala je bolove na

⁹⁰⁸⁵ P1925 (Svjedokinja RM-155, izjava svjedoka, 17. maj 2006.), str. 1, par. 2, 14-15, 22.

⁹⁰⁸⁶ P1953 (Svjedok RM-159, izjava svjedoka, 21. oktobar 2012.), str. 1, par. 1-3.

⁹⁰⁸⁷ **Svjedokinja RM-155**: P1925 (Svjedokinja RM-155, izjava svjedoka, 17. maj 2006.), par. 6-7; P1926 (Svjedokinja RM-155, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 12. mart 2007.), str. 3513-3514, 3520, 3543; P1927 (Fotografija, s oznakama koje je unijela svjedokinja RM-155); P1928 (Službena zabilješka MUP-a Bosne i Hercegovine, 16. juni 1995.). **Svjedok RM-159**: P1953 (Svjedok RM-159, izjava svjedoka, 21. oktobar 2012.), par. 23-24, 26; P1957 (Crtež lica mjesta, nacrtao svjedok RM-159), str. 1, 3. **Dokumentarni dokazi**: P932 (Fotografije s opisom); P1099 (Izveštaj o uviđaju, 26. juni 1995.), str. 1.

⁹⁰⁸⁸ D453 (Mile Sladoje, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 5.

⁹⁰⁸⁹ D535 (Vladimir Radojčić, izjava svjedoka, 11. maj 2014.), par. 1.

⁹⁰⁹⁰ D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 1-3.

⁹⁰⁹¹ D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 126, 131, 227.

⁹⁰⁹² P1925 (Svjedokinja RM-155, izjava svjedoka, 17. maj 2006.), par. 1, 3-4, 6; P1926 (Svjedokinja RM-155, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 12. mart 2007.), str. 3509, 3513-3514.

⁹⁰⁹³ P1926 (Svjedokinja RM-155, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 12. mart 2007.), str. 3509, 3513-3514, 3546.

⁹⁰⁹⁴ P1925 (Svjedokinja RM-155, izjava svjedoka, 17. maj 2006.), par. 3.

⁹⁰⁹⁵ P1926 (Svjedokinja RM-155, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 12. mart 2007.), str. 3515.

⁹⁰⁹⁶ P1925 (Svjedokinja RM-155, izjava svjedoka, 17. maj 2006.), par. 6; P1926 (Svjedokinja RM-155, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 12. mart 2007.), str. 3513, 3516. V. takođe P932 (Fotografije s opisom); P1099 (Izveštaj o uviđaju, 26. juni 1995.), str. 1.

⁹⁰⁹⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2561.

desnoj strani tijela i još uvijek pati od glavobolja.⁹⁰⁹⁸ Cijela kancelarija je uništena i ostali su samo vanjski zidovi.⁹⁰⁹⁹ **Svjedok RM-159** je rekao da je bomba pala na stambeno područje, teško oštetiši nekoliko objekata.⁹¹⁰⁰ Bomba je ispaljena s položaja koji je bio pod kontrolom SRK-a i ispalili su je pripadnici SRK-a.⁹¹⁰¹

2117. **Zorica Subotić** je u svom svjedočenju izjavila da je modifikovana avio-bomba preletjela preko fabrike "Bitumenka", koja je "najverovatnije" bila cilj napada.⁹¹⁰² **Vladimir Radojčić** je u svom svjedočenju izjavio da su u junu 1995. snage i minobacači ABiH bili raspoređeni u zgradi "Bitumenke", koja se nalazi na pravcu Trga međunarodnog prijateljstva.⁹¹⁰³ **Mile Sladoje** je u svom svjedočenju izjavio da je zgrada "Bitumenke" bila vojni objekat sve vrijeme sukoba budući da su muslimanske snage odatle otvarale minobacačku vatru.⁹¹⁰⁴ Prema mapama opštine Novi Grad, mjesto incidenta 15 iz Priloga G Optužnici udaljeno je oko 250 metara od zgrade "Bitumenke".⁹¹⁰⁵

2118. U vezi s argumentom odbrane o greškama u istrazi CSB-a (dokazni predmeti P1928 i P1099), Pretresno vijeće podsjeća da je zaključeno da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno. Uslijed toga, Pretresno vijeće nije dalje razmatralo ove dokaze, već se oslonilo na činjenice o kojima je presuđeno. U tim okolnostima, Pretresno vijeće neće dalje razmatrati ovaj argument odbrane.

2119. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 16. juna 1995. modifikovana avio-bomba eksplodirala na stambenom području na Alipašinom Polju. Bombu su ispalili pripadnici SRK-a i tom prilikom je ranjeno sedam osoba, od kojih je jedna još godinu dana nakon incidenta imala problema sa sluhom. U eksploziji je oštećeno nekoliko zgrada, od kojih je u jednoj bila smještena civilna zaštita/mjesna zajednica. Pretresno vijeće podsjeća i na svoje zaključke u poglavlju 5.1.2 u vezi s

⁹⁰⁹⁸ P1925 (Svjedokinja RM-155, izjava svjedoka, 17. maj 2006.), par. 7, 12-13; P1926 (Svjedokinja RM-155, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 12. mart 2007.), str. 3516.

⁹⁰⁹⁹ P1925 (Svjedokinja RM-155, izjava svjedoka, 17. maj 2006.), par. 8; P1926 (Svjedokinja RM-155, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 12. mart 2007.), str. 3517.

⁹¹⁰⁰ P1953 (Svjedok RM-159, izjava svjedoka, 21. oktobar 2012.), par. 23, 26; P1957 (Crtež lica mjesta, nacrtao svjedok RM-159), str. 1, 3.

⁹¹⁰¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2562.

⁹¹⁰² D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), par. 84-85.

⁹¹⁰³ D535 (Vladimir Radojčić, izjava svjedoka, 11. maj 2014.), par. 111.

⁹¹⁰⁴ D453 (Mile Sladoje, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 21.

⁹¹⁰⁵ D469 (Mapa opštine Novi Grad); D470 (Mapa opštine Novi Grad).

preciznošću modifikovanih avio-bombi. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

5.3.10 Incident 18 iz Priloga G Optužnici

2120. Prema Optužnici, optuženi je odgovoran za ispaljivanje minobacačke granate kalibra 120 milimetara 28. avgusta 1995., koja je pala na Ulicu Mula Mustafe Bašeskije, ispred ulaza Gradske tržnice, kojom prilikom su poginule 43, a ranjeno 75 osoba.⁹¹⁰⁶ Vatra je otvorena s Trebevića, s teritorije pod kontrolom VRS-a/SRK-a.⁹¹⁰⁷ Incident 18 iz Priloga G Optužnici odnosi se samo na ovaj incident granatiranja. Međutim, Optužnica nije ograničena samo na incidente iz priloga Optužnici.⁹¹⁰⁸ Shodno tome, Pretresno vijeće je takođe razmotrilo dokaze koji izlaze izvan okvira incidenta 18 iz Priloga G Optužnici. Odbrana je iznijela argument da granatu nije ispalio SRK.⁹¹⁰⁹ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s ovim incidentom. Vijeću su predloženi i dokazi koje su iznijeli **Ismet Svrača**, Musliman koji je živio u Sarajevu od 1978.;⁹¹¹⁰ **Đula Leka** i **Zaim Košarić**, bosanski Muslimani iz Sarajeva;⁹¹¹¹ **Sulejman Crnčalo**, bosanski Musliman iz Radačića u opštini Pale;⁹¹¹² **svjedok RM-110**, bosanski Musliman, policajac;⁹¹¹³ **Nedžib Đozo**, bosanski Musliman, bivši komandir minobacačkog voda u JNA i istražitelj u civilnoj policiji;⁹¹¹⁴ **Rupert Smith**, koji je od 23. januara do decembra 1995. bio komandant UNPROFOR-a za Bosnu i Hercegovinu;⁹¹¹⁵ **Harry Konings**, vojni posmatrač UN-a, koji je od 12. maja do 28. septembra 1995. bio stacioniran u Sarajevu;⁹¹¹⁶ **svjedok RM-055**, vojnik UNPROFOR-a, koji je od 12. maja do 28. septembra 1995. bio stacioniran u Sarajevu;⁹¹¹⁷ **Thom Knustad**, Norvežanin, vojni

⁹¹⁰⁶ Optužnica, par. 15-17, 64, 76, 81, incident 18 iz Priloga G Optužnici.

⁹¹⁰⁷ Optužnica, incident 18 iz Priloga G Optužnici.

⁹¹⁰⁸ Više u vezi s ovim pitanjem, v. Dodatak B.

⁹¹⁰⁹ Završni podnesak odbrane, par. 2077.

⁹¹¹⁰ P444 (Ismet Svrača, izjava svjedoka, 5. novembar 2008.), p.1, par. 1.

⁹¹¹¹ **Đula Leka**: P564 (Đula Leka, izjava svjedoka, 25. februar 1996.), str. 1-2. **Zaim Košarić**: P566 (Zaim Košarić, izjava svjedoka, 5. novembar 2008.), str. 1, par. 2.

⁹¹¹² P260 (Sulejman Crnčalo, izjava svjedoka, 1. novembar 2009.), str. 1, par. 3; Sulejman Crnčalo, T. 3229.

⁹¹¹³ P491 (Svjedok RM-110, izjava svjedoka, 22. februar 1996.), str. 1; P492 (Svjedok RM-110, izjava svjedoka, 1. novembar 2010.), str. 1, par. 3; svjedok RM-110, T. 4912, 4914.

⁹¹¹⁴ P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 4-7; Nedžib Đozo, T. 5539, 5563-5564.

⁹¹¹⁵ P785 (Rupert Smith, izjava svjedoka, 27. oktobar 2009.), par. 4, 6; Rupert Smith, T. 7287.

⁹¹¹⁶ P1741 (Harry Konings, izjava svjedoka, 11. novembar 2010.), par. 2, 9.

⁹¹¹⁷ P749 (Svjedok RM-055, izjava svjedoka, bez datuma), str. 3.

posmatrač UN-a, koji je od 21. juna do 1. decembra 1995. bio stacioniran u Sarajevu i koji je prethodno prošao obuku iz naoružanja i balistike;⁹¹¹⁸ **Emir Turkušić**, koji je 1994. i 1995. bio policajac u Sarajevu;⁹¹¹⁹ **Sead Bešić**, koji je od 1975. radio kao forenzički tehničar i policajac u Sarajevu;⁹¹²⁰ **Martin Bell**, inostrani ratni dopisnik BBC-ja, koji je približno od marta 1992. do potpisivanja i provođenja Daytonskog sporazuma izvještavao o događajima u Bosni i Hercegovini;⁹¹²¹ **Milan Mandilović**, Srbin koji je od maja 1992. do kraja rata radio kao hirurg u Državnoj bolnici u Sarajevu;⁹¹²² kao i dokumentarni dokazi, i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁹¹²³ Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje su

⁹¹¹⁸ P3158 (Thom Knustad, izjava svjedoka, 21. maj 1996.), str. 1-2, 4; P3159 (Thom Knustad, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 12.-13. februar 2007.), str. 1986, 1989, 1992; P3164 (Thom Knustad, razgovor sa svjedokom, 2. oktobar 2003.), str. 1.

⁹¹¹⁹ P2009 (Emir Turkušić, izjava svjedoka, 19. juli 2013.), par. 4.

⁹¹²⁰ P1897 (Sead Bešić, prethodno svjedočenje), transkript iz predmeta *Dragomir Milošević* od 20. februara 2007., str. 2567-2568.

⁹¹²¹ P832 (Martin Bell, izjava svjedoka, 8. mart 2010.), par. 3; Martin Bell, T. 7811-7812.

⁹¹²² P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), str. 1, par. 1, 4-6, 84; P680 (Milan Mandilović, ispravke izjave svjedoka od 24. februara 2010., 9. januar 2013.), str. 1.

⁹¹²³ **Ismet Svraka**: P444 (Ismet Svraka, izjava svjedoka, 5. novembar 2008.), par. 4-6, 8-11; Ismet Svraka, T. 4542-4545, 4549-4553, 4557-4558, 4561, 4567, 4569, 4574, 4577, 4579. **Đula Leka**: P564 (Đula Leka, izjava svjedoka, 25. februar 1996.), str. 2; P565 (Đula Leka, izjava svjedoka, 29. avgust 1995.). **Zaim Košarić**: P566 (Zaim Košarić, izjava svjedoka, 5. novembar 2008.), par. 3-4, 6-12. **Sulejman Crnčalo**: P260 (Sulejman Crnčalo, izjava svjedoka, 1. novembar 2009.), par. 6, 94-96; P261 (Sulejman Crnčalo, pojašnjenje izjave date MKSJ-u, septembar 2012.); Sulejman Crnčalo, T. 3240-3241, 3307. **Svjedok RM-110**: P492 (Svjedok RM-110, izjava svjedoka, 1. novembar 2010.), par. 24-27; svjedok RM-110, T. 4900-4905, 4962-4963. **Nedžib Đozo**: P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 24, 41; Nedžib Đozo, T. 5587-5589. **Rupert Smith**: P785 (Rupert Smith, izjava svjedoka, 27. oktobar 2009.), par. 198, 201-202; Rupert Smith, T. 7350. **Harry Konings**: P1741 (Harry Konings, izjava svjedoka, 11. novembar 2010.), par. 49-50. **Svjedok RM-055**: P749 (Svjedok RM-055, izjava svjedoka, bez datuma), str. 28. **Thom Knustad**: P3158 (Thom Knustad, izjava svjedoka, 21. maj 1996.), str. 3; P3159 (Thom Knustad, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 12.-13. februar 2007.), str. 1995; P3164 (Thom Knustad, razgovor sa svjedokom, 2. oktobar 2003.), str. 1. **Emir Turkušić**: Emir Turkušić, T. 15869. **Sead Bešić**: P1897 (Sead Bešić, prethodno svjedočenje), transkript iz predmeta *Dragomir Milošević* od 20. februara 2007., str. 2568-2570, 2579-2581. **Martin Bell**: P832 (Martin Bell, izjava svjedoka, 8. mart 2010.), par. 104. **Milan Mandilović**: P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), par. 4-5, 87-89, 117; P681 (Milan Mandilović, tabela podudarnosti s izjavom svjedoka iz 2010. godine, 12. decembar 2012.), str. 1-2; P683 (Tabela sa spiskom dokumenata koje je pregledao svjedok Milan Mandilović tokom pripremnog razgovora, od 9. januara 2013.), str. 3; Milan Mandilović, T. 6643, 6647-6651, 6694-6695. **Dokumentarni dokazi**: P12 (UNPROFOR, dnevni izvještaj o situaciji, 28. avgust 1995.), str. 3; P445 (Medicinska dokumentacija za Ismeta Svraku, različiti datumi, od 26. oktobra 1995. do 23. marta 2000.); P446 (Video-snimak uklanjanja žrtava poslije granatiranja pijace Markale 28. avgusta 1995.); P447 (Stop-fotografija iz video-snimka, dokazni predmet P446); P498 (Službeni izvještaj MUP-a Sarajevo, 29. avgust 1995.), str. 2, 6, 17-18, 34; P499 (Fotografije incidenta od 28. avgusta 1995.); P687 (Medicinska dokumentacija za Andreju Svobodu, 29. avgust 1995.), str. 1; P693 (Medicinska dokumentacija za Ismeta Svraku, 11. septembar 1995.); P694 (Specijalistički nalaz Centra urgentne medicine u vezi s Ružom Galić, 28. avgust 1995.), str. 1; P695 (Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste u vezi s povredama Samira Marevca); P696 (Ljekarske potvrde za Rasima Kosu, Ferida Kanlića, Mensudu Klarić i Feridu Bajrić); P697 (Ljekarske potvrde za Ajkunu Cocalić, Đulu Leku, Raziju Čolić, Janju Pašić i Adisu Duran); P698 (Dokumentacija o prijemu za Osmana Leventu, Mehmeda Ahmetovića, Fatimu Čulesker, Mumu Kadrića, Mirzu Hodžića, Bilala Habibovića, Muhidina Begića i Mustafu Karkelju); P699 (Potvrde za Dževada Hodžića i Edhema Husovića); P700 (Izvještaj u vezi sa Zijadom Bejtovićem i Hasibom Bjelkom); P701 (Medicinska dokumentacija za pacijente primljene u

iznijeli **Fatima Zaimović**, bosanska Muslimanka, koja je od 1992. do 1995. bila glavna sestra na odjeljenju dječije hirurgije u bolnici Koševo u Sarajevu;⁹¹²⁴ **Per Oien**, Norvežanin, viši vojni posmatrač UN-a, koji je od početka marta do oktobra 1995. bio raspoređen u Sarajevu;⁹¹²⁵ **David Harland**, službenik za civilne poslove UNPROFOR-a, koji je od maja 1993. bio raspoređen u Sarajevu;⁹¹²⁶ **Paul Conway**, Irac, vojni posmatrač UN-a, koji je od sredine avgusta 1995. do januara 1996. bio stacioniran u Sarajevu, i koji je prethodno prošao obuku u vezi s minobacačima i artiljerijom;⁹¹²⁷ **svjedok GRM-037**, obavještajni analitičar, koji je od novembra 1994. do jula 1995. radio u Bosni i Hercegovini;⁹¹²⁸ **Milovan Milutinović**, koji je od 1992. do 1994. bio načelnik Pres centra i Informativne službe 1. KK-a, a od 1994. do 1996. načelnik Informativne službe i Centra za informativno-propagandne djelatnosti Glavnog štaba VRS-a;⁹¹²⁹ **Zorica Subotić**, stručnjak za balistiku;⁹¹³⁰ **Andrej Demurenko**, koji je od januara do decembra 1995. bio načelnik štaba UNPROFOR-a za Sektor Sarajevu;⁹¹³¹ i **Stevan Veljović**, koji je od 19. maja 1992. do decembra 1994. bio pomoćnik načelnika štaba za operativno-nastavne poslove 1. romanijske brigade, a od početka avgusta 1995. do februara 1996. komandant 4. sarajevske lake pješadijske brigade.⁹¹³²

Udar na pijacu Markale

2121. Ujutro 28. avgusta 1995. **Ismet Svraka** nije zapazio borbe u Sarajevu i okolini.⁹¹³³ Pijaca Markale bila je puna ljudi.⁹¹³⁴ Nije bilo vojnih aktivnosti i svjedok

bolnicu u periodu od 28. avgusta do 1. septembra 1995.); P797 (Sveobuhvatni izvještaj o napadu na Markale, 8. septembar 1995.), str. 2-3, 6, 9, 13-14, 21; P946 (Medicinska dokumentacija), str. 22-44; P1851 (Video-snimak incidenta granatiranja u Sarajevu); P2014 (Fotografija kratera granate s oznakama); P2608 (Izvjestaj vojnih posmatrača UN-a, 30. avgust 1995.), str. 20-21, 24; P7808 (Štab vojnih posmatrača UN-a, dnevni izvještaj o situaciji, 29. avgust 1995.), str. 1-2; D1466 (Novinski članak "Jugoslavija: veliki blef", bez datuma), str. 1, 5-6.

⁹¹²⁴ P2620 (Fatima Zaimović, izjava svjedoka, 26. februar 2010.), str. 1, par. 1.

⁹¹²⁵ Per Oien, T. 43162-43163.

⁹¹²⁶ P1 (David Harland, izjava svjedoka, 4. septembar 2009.), str. 1, par. 5; David Harland, T. 661.

⁹¹²⁷ D1236 (Paul Conway, izjava svjedoka, 7. novembar 2011.), par. 3-7; Paul Conway, T. 38936-38938, 38944.

⁹¹²⁸ D1240 (Svjedok GRM-037, izjava svjedoka, 14. septembar 2012.), par. 3-5; D1239 (List sa pseudonimom za svjedoka GRM-037).

⁹¹²⁹ D862 (Milovan Milutinović, izjava svjedoka, 11. juli 2014.), par. 3, 5, 51, 54, 140; Milovan Milutinović, T. 30038.

⁹¹³⁰ D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 1-3.

⁹¹³¹ D2120 (Andrej Demurenko, izjava svjedoka, 13. oktobar 2012.), par. 4.

⁹¹³² D532 (Stevan Veljović, izjava svjedoka, 19. oktobar 2012.), par. 28; D533 (Stevan Veljović, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 13; P6610 (Stevan Veljović, transkript iz predmeta Dragomir Milošević, 30. maj 2007.), str. 5834-5835.

⁹¹³³ Ismet Svraka, T. 4563.

tamo nikad nije vidio nikakve vojne objekte, položaje ili aktivnost.⁹¹³⁵ **Đula Leka** je izjavila da je pijaca bila isključivo civilno područje i da u okolini nije bilo vojnih aktivnosti.⁹¹³⁶ **Nedžib Đozo** je u svom svjedočenju izjavio da su u vrijeme incidenta policija ili vlasti Sarajeva bile zabranile okupljanje ili zadržavanje na javnim mjestima, a da su Markale bile jedino mjesto u Sarajevu na kojem se veliki broj ljudi i dalje okupljao zbog kupovine, kao i zato što je to mjesto generalno smatrano bezbjednim jer se nije moglo vidjeti s položaja VRS.⁹¹³⁷ U vrijeme incidenta, u policijskoj stanici Stari Grad, udaljenoj oko 500 metara od pijace Markale, bili su raspoređeni i aktivni i rezervni policajci, a svjedok je dodao i da u starom dijelu grada nije bilo vojnih objekata i da mu nije poznato da je ABiH tamo koristila civilne objekte.⁹¹³⁸ **Sead Bešić** je izjavio da je najbliži vojni objekat ABiH bio oko 500 metara udaljen od pijace Markale.⁹¹³⁹

2122. Dana 28. avgusta 1995. godine, u 11:10 časova, došlo je do eksplozije u Ulici Mula Mustafe Bašeskije, neposredno pred pijacom Markale.⁹¹⁴⁰ **Svjedok RM-110** je u svom svjedočenju izjavio da se radilo o lakoj trenutno-fugasnoj mini kalibra 120 milimetara.⁹¹⁴¹ Poginulo je najmanje 35 osoba, a ranjeno je najmanje 78, od kojih su mnoge zadobile teške povrede.⁹¹⁴² Većina ranjenih bili su civili. Samo jedan poginuli je bio vojnik ABiH. Ostalih 34 poginulih bili su civili.⁹¹⁴³ **Svjedok RM-110** je u svom svjedočenju izjavio da su poginule najmanje 43 osobe.⁹¹⁴⁴ **Rupert Smith** je u svom

⁹¹³⁴ P444 (Ismet Svraka, izjava svjedoka, 5. novembar 2008.), par. 6. V. takođe P566 (Zaim Košarić, izjava svjedoka, 5. novembar 2008.), par. 6.

⁹¹³⁵ P444 (Ismet Svraka, izjava svjedoka, 5. novembar 2008.), par. 6.

⁹¹³⁶ P564 (Đula Leka, izjava svjedoka, 25. februar 1996.), str. 2; P565 (Đula Leka, izjava svjedoka, 29. avgust 1995.). V. takođe P492 (Svjedok RM-110, izjava svjedoka, 1. novembar 2010.), par. 24-27; svjedok RM-110, T. 4900-4905; P498 (Službeni izvještaj MUP-a Sarajevo, 29. avgust 1995.), str. 2, 6, 17, 34; P499 (Fotografije incidenta od 28. avgusta 1995.).

⁹¹³⁷ P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 36-39; Nedžib Đozo, T. 5559, 5590.

⁹¹³⁸ P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 39-40; Nedžib Đozo, T. 5578, 5591-5592.

⁹¹³⁹ P1897 (Sead Bešić, prethodno svjedočenje), transkript iz predmeta *Karadžić* od 8. decembra 2010., str. 9430.

⁹¹⁴⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2564.

⁹¹⁴¹ P492 (Svjedok RM-110, izjava svjedoka, 1. novembar 2010.), par. 24-27; svjedok RM-110, T. 4900-4905; P498 (Službeni izvještaj MUP-a Sarajevo, 29. avgust 1995.), str. 2, 6, 17, 34; P499 (Fotografije incidenta od 28. avgusta 1995.). V. takođe P260 (Sulejman Crnčalo, izjava svjedoka, 1. novembar 2009.), par. 6; P261 (Sulejman Crnčalo, pojašnjenje izjave date MKSJ-u, septembar 2012.); Nedžib Đozo, T. 5587-5589.

⁹¹⁴² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2577.

⁹¹⁴³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2578.

⁹¹⁴⁴ P492 (Svjedok RM-110, izjava svjedoka, 1. novembar 2010.), par. 24-27; svjedok RM-110, T. 4900-4905; P498 (Službeni izvještaj MUP-a Sarajevo, 29. avgust 1995.), str. 2, 6, 17, 34; P499 (Fotografije incidenta od 28. avgusta 1995.). V. takođe P260 (Sulejman Crnčalo, izjava svjedoka, 1. novembar 2009.), par. 6; P261 (Sulejman Crnčalo, pojašnjenje izjave date MKSJ-u, septembar 2012.); Nedžib Đozo, T. 5587-5589.

svjedočenju izjavio da je bilo 88 ranjenih.⁹¹⁴⁵ **Fatima Zaimović** je izjavila da je 28. avgusta 1995. Andreja Svoboda, rođena 22. marta 1991., dovedena u bolnicu s adrese Darovalaca krvi broj 15.⁹¹⁴⁶ Zadobila je eksplozivne rane.⁹¹⁴⁷ **Milan Mandilović** je potvrdio autentičnost dokumentacije sarajevskog Instituta za sudsku medicinu prema kojoj je, nakon izvršene obdukcije, specijalista sudske medicine 28. avgusta 1995. za 37 osoba utvrdio smrt uslijed povreda zadobijenih u incidentu istog dana.⁹¹⁴⁸ Isti specijalista sudske medicine je, u periodu od jednog do nekoliko dana nakon incidenta, nakon izvršene obdukcije utvrdio smrt još šest osoba uslijed povreda zadobijenih tokom istog tog incidenta 28. avgusta 1995.⁹¹⁴⁹

2123. Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi o istragama lica mjesta, koji se uglavnom odnose na mjesto ispaljenja granate. Pretresno vijeće će dolje u tekstu izložiti dokaze vezane za istrage koje su izvršili (i) bosanske vlasti, (ii) Sektor Sarajevo UNPROFOR-a, (iii) vojni posmatrači UN-a, (iv) pripadnik UNPROFOR-a Brian Powers i (v) vještak odbrane Zorica Subotić. Pretresno vijeće će izložiti i dokaze pripadnika VRS-a u vezi s tim da li je granata ispaljena s njihovih položaja.

2124. U vezi s istragom bosanskih vlasti, **Emir Turkušić** je u svom svjedočenju izjavio da je granata pala direktno na tlo, ne udarivši ni u šta duž svoje putanje. Taj zaključak temelji se na činjenici da nije bilo oštećenja ni na jednom krovu ili objektu. Turkušić je u svom svjedočenju izjavio da trenutno-fugasna minobacačka granata ne

⁹¹⁴⁵ P785 (Rupert Smith, izjava svjedoka, 27. oktobar 2009.), par. 198; P797 (Sveobuhvatni izvještaj o napadu na Markale, 8. septembar 1995.), str. 2.

⁹¹⁴⁶ P2621 (Fatima Zaimović, transkript iz predmeta *Karadžić*, 5. maj 2010.), str. 1885; P2623 (Dodatni izvodi iz dnevnika o iskustvima Fatime Zaimović dok je radila kao medicinska sestra na dječjem odjeljenju bolnice Koševo, Sarajevo), str. 18. V. takođe P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), par. 117; P683 (Tabela sa spiskom dokumenata koje je pregledao svjedok Milan Mandilović tokom pripremnog razgovora, od 9. januara 2013.), str. 3; Milan Mandilović, T. 6649-6651; P687 (Medicinska dokumentacija za Andreju Svobodu, 29. avgust 1995.), str. 1. Prema dokazima, među osobama primljenim u bolnicu tog dana bilo je i druge djece, v. P701 (Medicinska dokumentacija za pacijente primljene u bolnicu u periodu od 28. avgusta do 1. septembra 1995.).

⁹¹⁴⁷ P2623 (Dodatni izvodi iz dnevnika o iskustvima Fatime Zaimović dok je radila kao medicinska sestra na dječjem odjeljenju bolnice Koševo, Sarajevo), str. 18.

⁹¹⁴⁸ P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), str. 22 (stavka 11); P703 (Obdukcioni izvještaji, 28.-30. avgust 1995.), str. 1-36, 42. Tih 37 žrtava su Samir Topuzović, Senad Muratović, Hajrudin Hozo, Muhamed Kukić, Zeno Bašević, Salko Duraković, Najla Duraković, Husein Duraković, Ilija Keranović, Ismet Klarić, Meho Zečo, Jasmina Hodžić, Mejra Cocalić, Salko Alić, Blaženka Smoljan, Omer Ajanović, Vehid Komar, Adnan Ibrahimagić, Mirsad Kovačević, Hidajet Alić, Hamid Smailhodžić, Goran Poturković, Meho Hercegljić, Mesudija Kerović, Vera Brutus, Hajro Šatrović, Ajdin Vukotić, Ibrahim Hajvaz, Sevda Brkan, Halida Cepić, Paša Crnčalo, Sabaheta Vukotić, Hašim Kurtović, Esad Čoranbegić, Merima Žiga, Dario Dlouhi i Osman Mahmutović.

⁹¹⁴⁹ P679 (Milan Mandilović, izjava svjedoka, 24. februar 2010.), str. 22 (stavka 11); P703 (Obdukcioni izvještaji, 28.-30. avgust 1995.), str. 37-41, 43. V. takođe P681 (Milan Mandilović, tabela podudarnosti s izjavom svjedoka iz 2010. godine, 12. decembar 2012.), str. 1; P697 (Ljekarske potvrde za Ajkunu Cocalić, Đulu Leku, Raziju Čolić, Janju Pašić i Adisu Duran), str. 3. Tih šest žrtava su Hamza Tunović, Alija Dževlan, Jusuf Hašimbegović, Razija Čolić, Rijad Garbo i Masija Lončar.

rikošetira, to jest, da eksplodira čim dođe do kontakta.⁹¹⁵⁰ Mnogi faktori ukazuju na to da je granata lansirana s tri punjenja, što govori o udaljenosti od približno 2.400 do 2.500 metara.⁹¹⁵¹ Svjedok je na osnovu pregleda utvrdio da je najmanji mogući upadni ugao bio 67,25 stepeni.⁹¹⁵² Takođe je utvrdio da je vjerovatni stvarni upadni ugao (70,01 stepeni) blizu najmanjeg mogućeg upadnog ugla.⁹¹⁵³ Pregledom koji su izvršili ovaj svjedok i njegov tim dalje je utvrđeno da je azimut bio 170 stepeni, s odstupanjem od plus/minus pet stepeni.⁹¹⁵⁴ Stabilizator granate kalibra 120 milimetara pronađen na pijaci imao je oznaku "MKM74KB9307".⁹¹⁵⁵ Koliko je svjedoku poznato, na licu mjesta je pronađen samo jedan stabilizator.⁹¹⁵⁶ Turkušić je u svom svjedočenju izjavio da je na televiziji čuo da je francuski kontingent UNPROFOR-a obezbijedio radar iznad Sarajeva, ali da se on pokvario nedugo nakon početka rata.⁹¹⁵⁷

2125. **Bešić** je izjavio da je stabilizator pronađen na oko 25-30 metara od kratera⁹¹⁵⁸ i da je bio djelimično spljošten.⁹¹⁵⁹ Svjedok je izjavio da je na licu mjesta pronađen samo jedan stabilizator, iako je on pomjeren tokom istrage.⁹¹⁶⁰

2126. U vezi s istragom Sektora Sarajevo UNPROFOR-a, **svjedok RM-055** je u svjedočenju izjavio da je analiza repnog krilca srpske proizvodnje potvrdila da je azimut granate 2.850 hiljaditih.⁹¹⁶¹ Francuski stručnjaci su izračunali da je najmanji mogući ugao udara granate bio 67 stepeni.⁹¹⁶² Na osnovu ugla udara moglo se utvrditi da je granata ispaljena s punjenjem 1 ili s punjenjem 6, a ne s nekim drugim punjenjem.⁹¹⁶³ Udaljenost mjesta opaljenja za punjenje 1 bila bi najmanje 1.300 metara, a za punjenje 6 osam do devet kilometara.⁹¹⁶⁴ Mjesta otvaranja vatre ispaljenja za ove dvije mogućnosti

⁹¹⁵⁰ P2009 (Emir Turkušić, izjava svjedoka, 19. juli 2013.), par. 57, 66; Emir Turkušić, T. 15729-15730.

⁹¹⁵¹ P2009 (Emir Turkušić, izjava svjedoka, 19. juli 2013.), par. 61.

⁹¹⁵² P2009 (Emir Turkušić, izjava svjedoka, 19. juli 2013.), par. 65-68; Emir Turkušić, T. 15878.

⁹¹⁵³ P2009 (Emir Turkušić, izjava svjedoka, 19. juli 2013.), par. 70-72; P2016 (Crtež mjesta udara granate).

⁹¹⁵⁴ Emir Turkušić, T. 15869; P2014 (Fotografija kratera granate s oznakama).

⁹¹⁵⁵ P2009 (Emir Turkušić, izjava svjedoka, 19. juli 2013.), par. 112; Emir Turkušić, T. 15780, 15918; P2053 (Repno krilce stabilizatora).

⁹¹⁵⁶ Emir Turkušić, T. 15856-15857, 15884; P2053 (Repno krilce stabilizatora).

⁹¹⁵⁷ P2009 (Emir Turkušić, izjava svjedoka, 19. juli 2013.), par. 102; Emir Turkušić, T. 15858.

⁹¹⁵⁸ P1897 (Sead Bešić, prethodno svjedočenje), transkript iz predmeta *Dragomir Milošević* od 20. februara 2007., str. 2582.

⁹¹⁵⁹ P1897 (Sead Bešić, prethodno svjedočenje), transkript iz predmeta *Dragomir Milošević* od 20. februara 2007., str. 2584.

⁹¹⁶⁰ P3449 (Sead Bešić, transkript iz predmeta *Karadžić*, 9. decembar 2010.), str. 9522-9523.

⁹¹⁶¹ P755 (UNPROFOR, izvještaj Inženjerijske ćelije, 6. septembar 1995.), str. 1-2.

⁹¹⁶² Svjedok RM-055, T. 7150, 7172-7173; P755 (UNPROFOR, izvještaj Inženjerijske ćelije, 6. septembar 1995.), str. 8.

⁹¹⁶³ Svjedok RM-055, T. 7150-7152.

⁹¹⁶⁴ Svjedok RM-055, T. 7173-7174, 7259.

su: područje sjeveroistočno od Trebevića, koje je bilo pod kontrolom SRK-a (za punjenje 6) i položaj SRK-a nedaleko od linije sukoba (za punjenje 1).⁹¹⁶⁵ Tu analizu dali su stručnjaci UNPROFOR-a.⁹¹⁶⁶ UNPROFOR je tada imao dva aktivna francuska radara "Cymbeline". Radar koji je pokrивao južni dio Sarajeva nalazio se na jugu sarajevskog aerodroma, a drugi u pravcu Rajlovca.⁹¹⁶⁷ Radar na aerodromu nije uočio putanju, zbog čega je UNPROFOR smatrao da je granata proletjela ispod radara i da je stoga morala biti ispaljena s punjenjem 1.⁹¹⁶⁸ Linija sukoba u smjeru azimuta bila je 800 do 1.000 metara od ulaza u pijacu Markale.⁹¹⁶⁹

2127. U vezi s istragom vojnih posmatrača UN-a, **Per Oien** je u svom svjedočenju izjavio da se istragom granatiranja pijace Markale, koju su izvršili vojni posmatrači UN-a, nije moglo utvrditi tačno mjesto otvaranja vatre jer nije bilo poznato s kojim su punjenjem projektili ispaljeni.⁹¹⁷⁰ Vojni posmatrači UN-a nisu mogli da potvrde ni koja je od zaraćenih strana ispalila te projekte.⁹¹⁷¹ Prema jednom novinskom članku, Jan Segers je izjavio da su vojni posmatrači UN-a koji su izvršili istragu neposredno nakon incidenta, kao i nekoliko oficira UN-a, smatrali da je granata vjerovatno doletjela s muslimanske strane.⁹¹⁷²

2128. **Harry Konings** je izjavio da su tokom istrage granatiranja pijace Markale, on i drugi vojni posmatrači UN-a na 10-20 metara od mjesta udara pronašli repno krilce minobacačke granate, na kojem je bila oznaka pisana ćirilicom.⁹¹⁷³ Na osnovu grube procjene, vojni posmatrači UN-a su utvrdili kompasom da je azimut bio 170 stepeni, a minimalni ulazni ugao 67 stepeni.⁹¹⁷⁴ Pri mjerenju azimuta Konings je koristio običan civilni kompas, koji je manje precizan od vojnog jer se njime mjere stepeni, a ne hiljaditi.⁹¹⁷⁵ Prema njegovoj procjeni, kompas koji je koristio imao je raspon greške od pet do deset stepeni lijevo ili desno (ukupno 10 do 20 stepeni).⁹¹⁷⁶ Uz to, tom prilikom je na sebi imao pancirni prsluk i priznao je da je metal u tom prsluku mogao uticati na

⁹¹⁶⁵ Svjedok RM-055, T. 7259.

⁹¹⁶⁶ Svjedok RM-055, T. 7257-7258.

⁹¹⁶⁷ Svjedok RM-055, T. 7148-7149, 7175, 7182.

⁹¹⁶⁸ Svjedok RM-055, T. 7175.

⁹¹⁶⁹ Svjedok RM-055, T. 7176.

⁹¹⁷⁰ Per Oien, T. 43172.

⁹¹⁷¹ Per Oien, T. 43173.

⁹¹⁷² D1466 (Novinski članak "Jugoslavija: veliki blef", bez datuma), str. 6. Pretresno vijeće napominje da je Jan Segers u izjavi rekao da se ne sjeća drugog granatiranja pijace Markale, v. D1465 (Jan Segers, izjava svjedoka, 4. februar 2016.) str. 10.

⁹¹⁷³ P1741 (Harry Konings, izjava svjedoka, 11. novembar 2010.), par. 49-50, 56.

⁹¹⁷⁴ P1741 (Harry Konings, izjava svjedoka, 11. novembar 2010.), par. 61, 80.

⁹¹⁷⁵ P1741 (Harry Konings, izjava svjedoka, 11. novembar 2010.), par. 77-78.

⁹¹⁷⁶ P1741 (Harry Konings, izjava svjedoka, 11. novembar 2010.), par. 78.

kompas.⁹¹⁷⁷ Konings u krateru na pijaci nije vidio brazdu upaljača.⁹¹⁷⁸ Konings i njegov tim su izvršili istragu i četiri udara granate nedaleko odatle, i zaključili da je njihov azimut bio između 220 i 240 stepeni.⁹¹⁷⁹ Zaključio je da te četiri granate nisu ispaljene s iste lokacije kao ona koja je pala na Markale.⁹¹⁸⁰ Nije se slagao s tim da je minobacački projektil udario u krov prije nego što je pao na pijacu Markale, što bi promijenilo njegovu putanju, i izjavio je da je krater bio normalnog oblika i da nije bilo tragova da je projektil najprije udario u nešto drugo.⁹¹⁸¹ Konings je izjavio da ni major Conway ni major Knustad, koji su tog dana bili na posmatračkom položaju vojnih posmatrača UN-a, nisu čuli granatu niti su vidjeli da je s bosanske teritorije otvarana bilo kakva vatra, a da je vrijeme bilo vedro i da su s položaja mogli vidjeti cijeli grad.⁹¹⁸² U periodu od 08:00 sati do trenutka incidenta nije bilo razmjene vatre.⁹¹⁸³

2129. **Thom Knustad** je izjavio da je 28. avgusta 1995. oko 09:00 sati, sa svojim kolegom Paulom Conwayom i prevoditeljicom Eminom Hasanović otišao na smjenu na UN-ov posmatrački položaj na Čolinoj kapi, koji je nazivan i posmatrački položaj 1.⁹¹⁸⁴ Posmatrački položaj 1 bio je smješten na brdu u jugoistočnom Sarajevu, s njega se dobro vidio grad i nalazio se na samo 100-200 metara udaljenosti od linija sukoba, u pravcu sjevera.⁹¹⁸⁵ Čolina kapa je na oko 340 metara većoj visini od centra Sarajeva.⁹¹⁸⁶ Najbliži položaji bosanskih Srba nalazili su se na oko 1,5 kilometara od posmatračkog položaja 1, u pravcu juga.⁹¹⁸⁷ Iza posmatračkog položaja 1 bilo je još jedno brdo.⁹¹⁸⁸ U jednom trenutku između 10:00 i 12:00 sati, dok je bio blizu posmatračkog položaja 1, Knustad je ugledao stub dima i potom iz grada začuo zvuk eksplozije uslijed udara.⁹¹⁸⁹

⁹¹⁷⁷ P1741 (Harry Konings, izjava svjedoka, 11. novembar 2010.), par. 77.

⁹¹⁷⁸ P1741 (Harry Konings, izjava svjedoka, 11. novembar 2010.), par. 75.

⁹¹⁷⁹ P1741 (Harry Konings, izjava svjedoka, 11. novembar 2010.), par. 64.

⁹¹⁸⁰ P1741 (Harry Konings, izjava svjedoka, 11. novembar 2010.), par. 79, 82, 86.

⁹¹⁸¹ P1741 (Harry Konings, izjava svjedoka, 11. novembar 2010.), par. 84-85.

⁹¹⁸² P1741 (Harry Konings, izjava svjedoka, 11. novembar 2010.), par. 72, 89.

⁹¹⁸³ P1741 (Harry Konings, izjava svjedoka, 11. novembar 2010.), par. 95.

⁹¹⁸⁴ P3158 (Thom Knustad, izjava svjedoka, 21. maj 1996.), str. 3; P3159 (Thom Knustad, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 12.-13. februar 2007.), str. 1987-1988, 1993-1994; P3164 (Thom Knustad, razgovor sa svjedokom, 2. oktobar 2003.), str. 1.

⁹¹⁸⁵ P3158 (Thom Knustad, izjava svjedoka, 21. maj 1996.), str. 2-3; P3159 (Thom Knustad, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 12.-13. februar 2007.), str. 1994, 2001, 2005, 2026; P3162 (Mapa Sarajeva s oznakama); P3164 (Thom Knustad, razgovor sa svjedokom, 2. oktobar 2003.), str. 1; P3161 (Mapa Sarajeva s oznakama).

⁹¹⁸⁶ P3159 (Thom Knustad, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 12.-13. februar 2007.), str. 2025.

⁹¹⁸⁷ P3159 (Thom Knustad, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 12.-13. februar 2007.), str. 2001.

⁹¹⁸⁸ P3159 (Thom Knustad, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 12.-13. februar 2007.), str. 2005; P3164 (Thom Knustad, razgovor sa svjedokom, 2. oktobar 2003.), str. 1.

⁹¹⁸⁹ P3158 (Thom Knustad, izjava svjedoka, 21. maj 1996.), str. 3; P3159 (Thom Knustad, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 12.-13. februar 2007.), str. 1995-1997; P3164 (Thom Knustad, razgovor sa svjedokom, 2. oktobar 2003.), str. 1.

Pijaca je bila oko dva kilometra od posmatračkog položaja 1.⁹¹⁹⁰ Knustad nije čuo projektil prije udara. Po Knustadovom mišljenju, da je projektil bio ispaljen s teritorije pod muslimanskom kontrolom, duž izmjerenog azimuta od 170 stepeni, on bi čuo njegovo ispaljivanje.⁹¹⁹¹ **Paul Conway** je u svom svjedočenju izjavio da nije mogao utvrditi da li je do eksplozije došlo uslijed ulazne ili izlazne vatre i da, zbog akustike tog područja, nije mogao sa sigurnošću da zaključi da je vatra otvorena sa strane bosanskih Srba.⁹¹⁹²

2130. U vezi s Powersovom istragom, **Smith** je u svom svjedočenju izjavio da su dva tima, jedan iz specijalizovane inženjerske jedinice Sektora Sarajevo UNPROFOR-a i drugi sastavljen od vojnih posmatrača UN-a, izvršila istragu na licu mjesta, usredsredivši se na analizu kratera.⁹¹⁹³ Vojni posmatrači UN-a istragom nisu mogli da utvrde mjesto opaljenja, budući da nije bilo poznato koje je punjenje korišteno.⁹¹⁹⁴ Dva izvještaja razlikuju se po pitanju smjera projektila: u izvještaju vojnih posmatrača UN-a zaključeno je da je azimut do mjesta ispaljenja 170 stepeni (plus/minus pet stepeni), a u izvještaju Sektora Sarajevo 2.850 hiljaditih, odnosno 160 stepeni.⁹¹⁹⁵ Svjedok je zbog toga naložio Brianu Powersu iz obavještajne službe UNPROFOR-a da se još jednom prikupe svi raspoloživi dokazi o ovom incidentu.⁹¹⁹⁶ Na osnovu druge analize kratera, ponovnog pregleda brazde upaljača i podatka da je granata pri padu udarila u krov ili zid, ustanovljeno je da je granata ispaljena duž pravca od oko 220 stepeni jugozapadno.⁹¹⁹⁷ Radar "Cymbeline", koji je pokrивao stari dio Sarajeva, nije zabilježio putanju granate, što ukazuje na to da je granata morala biti ispaljena pod malim uglom,

⁹¹⁹⁰ P3158 (Thom Knustad, izjava svjedoka, 21. maj 1996.), str. 3; P3159 (Thom Knustad, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 12.-13. februar 2007.), str. 1995; P3164 (Thom Knustad, razgovor sa svjedokom, 2. oktobar 2003.), str. 1.

⁹¹⁹¹ P3158 (Thom Knustad, izjava svjedoka, 21. maj 1996.), str. 3; P3159 (Thom Knustad, transkript iz predmeta *Dragomir Milošević*, 12.-13. februar 2007.), str. 2004-2006; P3164 (Thom Knustad, razgovor sa svjedokom, 2. oktobar 2003.), str. 1.

⁹¹⁹² D1236 (Paul Conway, izjava svjedoka, 7. novembar 2011.), par. 13-15; Paul Conway, T. 38936-38937, 38959, 38961-38962, 38965, 38969.

⁹¹⁹³ P785 (Rupert Smith, izjava svjedoka, 27. oktobar 2009.), par. 200; P797 (Sveobuhvatni izvještaj o napadu na Markale, 8. septembar 1995.), str. 2-3, 6, 9, 13-20.

⁹¹⁹⁴ P797 (Sveobuhvatni izvještaj o napadu na Markale, 8. septembar 1995.), str. 14, 17; D138 (Vojni posmatrači UN-a, izvještaj patrole, 28. avgust 1995.), str. 1.

⁹¹⁹⁵ P785 (Rupert Smith, izjava svjedoka, 27. oktobar 2009.), par. 200; P797 (Sveobuhvatni izvještaj o napadu na Markale, 8. septembar 1995.), str. 3, 6-7, 14, 17-18; D138 (Vojni posmatrači UN-a, izvještaj patrole, 28. avgust 1995.), str. 3.

⁹¹⁹⁶ P785 (Rupert Smith, izjava svjedoka, 27. oktobar 2009.), par. 200; Rupert Smith, T. 7439-7440, 7445-7446; P797 (Sveobuhvatni izvještaj o napadu na Markale, 8. septembar 1995.), str. 2-3, 17-19, 21.

⁹¹⁹⁷ P785 (Rupert Smith, izjava svjedoka, 27. oktobar 2009.), par. 201; Rupert Smith, T. 7571; P797 (Sveobuhvatni izvještaj o napadu na Markale, 8. septembar 1995.), str. 3, 21.

to jest s najmanje 1.550 metara udaljenosti.⁹¹⁹⁸ Pod pretpostavkom da je azimut bio 220-240 stepeni, linija sukoba bila je udaljena 1.050 metara od mjesta udara.⁹¹⁹⁹ Naposljetku, nijedan od posmatračkih položaja u blizini linija sukoba nije izvijestio da se odatle čulo otvaranje vatre.⁹²⁰⁰ Smith je u svom svjedočenju izjavio da je to odsustvo zvuka veoma značajno pošto minobacač kalibra 120 milimetara stvara "veliku buku" prilikom ispaljivanja. Na osnovu tih podataka, Smith je zaključio da su granate ispaljene s položaja bosanskih Srba van enklave, negdje između Lukavice i Miljevića.⁹²⁰¹

2131. **David Harland** je u svom svjedočenju izjavio da je tehnički tim UNPROFOR-a koji je izvršio istragu na pijaci Markale nakon granatiranja 28. avgusta 1995. izvijestio njega i Ruperta Smitha da su minobacačke granate bile ispaljene sa srpskih položaja između Lukavice i Miljevića.⁹²⁰² Tehnički tim je izvijestio da balističke oznake na četiri od pet minobacačkih granata korištenih tog dana ukazuju na to da su ispaljene sa srpske teritorije.⁹²⁰³ Ta ocjena temeljila se na analizi brazde upaljača, podacima radara "Cymbeline", kao i na činjenici da na UN-ovim položajima blizu linije sukoba nije bilo nikakvih zapažanja.⁹²⁰⁴

2132. **Zorica Subotić** je u svom svjedočenju izjavila da su tragovi gelera na asfaltu bili veoma plitki, što ukazuje na to da je minobacačka granata bila veoma male brzine ili da je aktivirana u statičkim uslovima.⁹²⁰⁵ Na osnovu izgleda kratera i tragova na asfaltu zaključila je da granata nije mogla biti ispaljena s punjenjem većim od punjenja 2.⁹²⁰⁶ Na osnovu toga što je ustanovila da stabilizator nije pronađen u blizini mjesta udara i da se nije čuo nikakav zvuk, Zorica Subotić je zaključila da je eksplozija morala biti statička ili da je granata bačena s krova ili prozora.⁹²⁰⁷

⁹¹⁹⁸ P785 (Rupert Smith, izjava svjedoka, 27. oktobar 2009.), par. 201; Rupert Smith, T. 7350; P797 (Sveobuhvatni izvještaj o napadu na Markale, 8. septembar 1995.), str. 3, 21.

⁹¹⁹⁹ P797 (Sveobuhvatni izvještaj o napadu na Markale, 8. septembar 1995.), str. 3.

⁹²⁰⁰ P785 (Rupert Smith, izjava svjedoka, 27. oktobar 2009.), par. 201; Rupert Smith, T. 7350; P797 (Sveobuhvatni izvještaj o napadu na Markale, 8. septembar 1995.), str. 3, 21.

⁹²⁰¹ P785 (Rupert Smith, izjava svjedoka, 27. oktobar 2009.), par. 202; P797 (Sveobuhvatni izvještaj o napadu na Markale, 8. septembar 1995.), str. 3, 21.

⁹²⁰² P1 (David Harland, izjava svjedoka, 4. septembar 2009.), par. 231; David Harland, T. 878; D9 (Izvještaj upućen Smithu, 29. avgust 1995.).

⁹²⁰³ P1 (David Harland, izjava svjedoka, 4. septembar 2009.), par. 232.

⁹²⁰⁴ D9 (Izvještaj upućen Smithu, 29. avgust 1995.).

⁹²⁰⁵ D2113 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj u vezi s Markalama, 25. april 2014.), str. 110, 132, 134, 137, 139, 149, 154-155.

⁹²⁰⁶ D2113 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj u vezi s Markalama, 25. april 2014.), str. 110, 128, 132, 137, 139, 149, 154-155.

⁹²⁰⁷ D2113 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj u vezi s Markalama, 25. april 2014.), str. 128, 132, 135, 137, 139, 149, 151, 153-156; Zorica Subotić, T. 39760.

2133. U vezi s reakcijama VRS-a nakon granatiranja, **Smith** je 28. avgusta 1995. razgovarao telefonom s Mladićem, koji mu je rekao da mu je iz štaba potvrđeno da njegovim jedinicama nije izdato nijedno naređenje za otvaranje vatre.⁹²⁰⁸ Mladić je tvrdio da se radi o napadu Muslimana, s ciljem da se diskredituje VRS.⁹²⁰⁹ Mladić je zatražio od Smitha da formira mješovitu komisiju, sačinjenu od predstavnika obiju strana, koja će istražiti taj incident.⁹²¹⁰ Kasnije tog dana i sutradan, Mladić je telefonom potvrdio Smithu da snage VRS-a nisu umiješane u napad.⁹²¹¹

2134. **Milovan Milutinović** je u svom svjedočenju izjavio da ga je, nakon što je Glavni štab VRS-a obaviješten da je na pijaci Markale 28. avgusta 1995. eksplodirala granata, Mladić pozvao i rekao mu da je pozvao komandante jedinica i od njih dobio izvještaj da nijedna od tih jedinica nije otvarala vatru po Sarajevu.⁹²¹² Nakon tog događaja, Glavni štab VRS-a izdao je saopštenje za javnost u kojem je izričito odbačena umiješanost VRS-a u incident.⁹²¹³ Prema riječima svjedoka, Mladić je istog dana Smithu uputio pismo u kojem je odbacio bilo kakvu odgovornost VRS-a za taj događaj i zatražio formiranje zajedničke muslimansko-srpsko-međunarodne komisije koja bi istražila incident.⁹²¹⁴ Uz to, prema riječima svjedoka, ruski istražni tim, koji je bio u sastavu mješovite komisije kao predstavnik UNPROFOR-a, utvrdio je i saopštio Glavnom štabu VRS-a da se među navodnim žrtvama incidenta nalazi jedan broj osoba koje su ranije poginule i nedavno bile razmijenjene.⁹²¹⁵

2135. **Stevan Veljović** je u svom svjedočenju izjavio da incident na pijaci Markale nije mogla izazvati minobacačka granata kalibra 120 milimetara, ispaljena s linije odbrane 4. sarajevske brigade, čija je zona odgovornosti uključivala Trebević, jer su sva takva

⁹²⁰⁸ P785 (Rupert Smith, izjava svjedoka, 27. oktobar 2009.), par. 205; P798 (Telefonski razgovor Mladića i Smitha, 28. avgust 1995.), str. 1-2, 4; P801 (Rezime tri telefonska razgovora između Mladića i Smitha u vezi s incidentom Markale II, 29. avgust 1995.), str. 1.

⁹²⁰⁹ P785 (Rupert Smith, izjava svjedoka, 27. oktobar 2009.), par. 205; P798 (Telefonski razgovor Mladića i Smitha, 28. avgust 1995.), str. 2-3; P801 (Rezime tri telefonska razgovora između Mladića i Smitha u vezi s incidentom Markale II, 29. avgust 1995.), str. 1.

⁹²¹⁰ P798 (Telefonski razgovor Mladića i Smitha, 28. avgust 1995.), str. 1-2.

⁹²¹¹ P785 (Rupert Smith, izjava svjedoka, 27. oktobar 2009.), par. 207-208; P799 (Drugi telefonski razgovor Mladića i Smitha, 28. avgust 1995.), str. 1; P800 (Treći telefonski razgovor Mladića i Smitha, 29. avgust 1995.), str. 2; P801 (Rezime tri telefonska razgovora između Mladića i Smitha u vezi s incidentom Markale II, 29. avgust 1995.), str. 1.

⁹²¹² D862 (Milovan Milutinović, izjava svjedoka, 11. juli 2014.), par. 115-116.

⁹²¹³ D862 (Milovan Milutinović, izjava svjedoka, 11. juli 2014.), par. 116.

⁹²¹⁴ D862 (Milovan Milutinović, izjava svjedoka, 11. juli 2014.), par. 117.

⁹²¹⁵ D862 (Milovan Milutinović, izjava svjedoka, 11. juli 2014.), par. 118; Milovan Milutinović, T. 30045-30046.

artiljerijska oruđa tada bila na trebinjskom ratištu.⁹²¹⁶ U svakom slučaju, s njihovih položaja je bilo nemoguće izazvati taj incident.⁹²¹⁷ Prema izvještaju o popunjenosti municijom i gorivom od 31. avgusta 1995., 4. sarajevska brigada je imala 13 minobacača kalibra 120 milimetara.⁹²¹⁸ Prema svjedokovim riječima, zaista je bilo 13 minobacača: šest na Nišićkoj visoravni (50 kilometara od Sarajeva), dva u Trebinju i pet u pravcu Goražda.⁹²¹⁹

2136. Prema izvještaju Glavnog štaba VRS-a od 28. avgusta 1995., komandanti 1., 2. i 4. srpske pješadijske brigade, Igmanske pješadijske brigade, Ilidžanske pješadijske brigade i Mješovitog artiljerijskog puka pismeno su potvrdili Komandi korpusa da od 10:00 do 12:00 sati 28. avgusta 1995. nisu dejstvovali po gradu Sarajevu artiljerijskim oružjem.⁹²²⁰

2137. **Harland** je u svom svjedočenju izjavio da je general Smith u jednoj izjavi za novinare pomenuo da nije jasno ko je ispalio granatu na pijacu.⁹²²¹ Harland je savjetovao Smithu da daje takve neutralne izjave, usprkos tome što su dokazi govorili suprotno, kako bi zavarali Srbe i onemogućili ih da se pripreme za predstojeće vazdušne udare tako što će, na primjer, ponovo uzeti pripadnike UN-a za taoce.⁹²²²

2138. **Svjedok GRM-037** je u svom svjedočenju izjavio da je na osnovu telefonskih razgovora sa svojim nasljednikom i izvjesnim Britancima zaključio da je radar "Cymbeline" zabilježio minobacački projektil koji je pogodio pijacu Markale u incidentu iz avgusta 1995., ali da se nije moglo utvrditi koja ga je strana ispalila.⁹²²³

2139. **Andrej Demurenko** je u svom svjedočenju izjavio da je nakon incidenta na Markalama formirao vlastitu grupu za inspekciju.⁹²²⁴ Demurenko i njegov tim su kao polaznu tačku uzeli zaključke u vezi s pravcem doleta, donesene tokom prethodnih

⁹²¹⁶ D532 (Stevan Veljović, izjava svjedoka, 19. oktobar 2012.), par. 28-29, 34; D533 (Stevan Veljović, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 17, 20. V. takođe D463 (Dušan Škrba, izjava svjedoka, 11. maj 2014.), par. 26.

⁹²¹⁷ D533 (Stevan Veljović, izjava svjedoka, 10. maj 2014.), par. 20.

⁹²¹⁸ P6609 (Izvještaj o popunjenosti municijom i gorivom, 31. avgust 2015.), str. 1.

⁹²¹⁹ Stevan Veljović, T. 23010, 23014-23016.

⁹²²⁰ D2139 (Izvještaj Glavnog štaba VRS-a o situaciji, 28. avgust 1995.), str. 1, 5.

⁹²²¹ P1 (David Harland, izjava svjedoka, 4. septembar 2009.), par. 233.

⁹²²² P1 (David Harland, izjava svjedoka, 4. septembar 2009.), par. 233; David Harland, T. 790.

⁹²²³ D1240 (Svjedok GRM-037, izjava svjedoka, 14. septembar 2012.), par. 12; svjedok GRM-037, T. 39015-39017.

⁹²²⁴ D2120 (Andrej Demurenko, izjava svjedoka, 13. oktobar 2012.), par. 44-45, 51, 55, 76, 79-80; Andrej Demurenko, T. 44075-44077.

istraga.⁹²²⁵ Krećući se od mjesta udara duž pravca doleta, tim je izvršio inspekciju područja na dužini od šest kilometara i u širini od 100 metara.⁹²²⁶ Grupa nije naišla ni na kakve tragove ispaljenja minobacača i zaključila je da pregledano područje nije pogodno za otvaranje minobacačke vatre.⁹²²⁷ Shodno tome, u izvještaju te grupe zaključeno je da VRS nije mogao ispaliti granatu u ovom incidentu.⁹²²⁸ Demurenko je u svom svjedočenju izjavio da incident nije izazvan granatom, već minom koja je podmetnuta tako da liči na eksploziju minobacačke granate.⁹²²⁹

⁹²²⁵ D2120 (Andrej Demurenko, izjava svjedoka, 13. oktobar 2012.), par. 91, 116-117; Andrej Demurenko, T.44085-44086, 44112-44116, 44195; D2122 (Video-snimak na kojem Andrej Demurenko iznosi zapažanja o incidentu Markale II).

⁹²²⁶ Andrej Demurenko, T.44172, 44193-44194.

⁹²²⁷ Andrej Demurenko, T.44132-44133, 44173-44174.

⁹²²⁸ D2120 (Andrej Demurenko, izjava svjedoka, 13. oktobar 2012.), par. 52; Andrej Demurenko, T. 44120-44121; D2122 (Video-snimak na kojem Andrej Demurenko iznosi zapažanja o incidentu Markale II).

⁹²²⁹ D2120 (Andrej Demurenko, izjava svjedoka, 13. oktobar 2012.), par. 65, 139; Andrej Demurenko, T. 44101.

Druga četiri udara u blizini pijace

2140. Prema izvještaju vojnih posmatrača UN-a od 30. avgusta 1995, patrola vojnih posmatrača UN-a izvršila je 28. avgusta 1995. istragu pet udara minobacačkih granata kalibra 120 milimetara na širem području pijace.⁹²³⁰ Najmanji mogući ugao udara iznosio je 67 stepeni.⁹²³¹ Pripadnici PP-1 nisu vidjeli ni čuli da je bilo koja od strana otvarala minobacačku vatru.⁹²³² Dva projektila prouzrokovala su sedam povreda.⁹²³³ Ovi i još dva projektila ispaljeni su s azimutom od 220 do 240 stepeni, s odstupanjem od plus/minus pet stepeni, i udarili su 300 metara južnije od smrtonosnog projektila, nedaleko od poslovnog centra UPI. Ta četiri projektila bila su označena sa "MKM74KB9307".⁹²³⁴

2141. **Turkušić** je u svom svjedočenju izjavio da je njegovo odjeljenje 28. avgusta 1995. izašlo na lice mjesta incidenta granatiranja kod zgrade preduzeća UPI (Poljoprivredni institut) u Ulici branilaca grada br. 20. Utvrđen je azimut kratera od 240 stepeni, s odstupanjem od plus/minus pet stepeni. Projektil koji je u 11:30 pogodio krov zgrade bila je laka trenutno-fugasna minobacačka mina kalibra 120 milimetara, s oznakom "MKM74KB9307".⁹²³⁵ To mjesto je od pijace Markale udaljeno 200 metara.⁹²³⁶ Nije bilo poginulih, ali su četiri osobe ranjene.⁹²³⁷

2142. Svjedok je 28. avgusta 1995. takođe izašao na lice mjesta incidenta granatiranja u Branilaca Sarajeva br. 24, kod zgrade BKC-a (Bošnjačkog kulturnog centra). Utvrđen je azimut kratera od 240 stepeni, s odstupanjem od plus/minus pet stepeni. Projektil koji je u 11:00 pogodio krov zgrade bila je laka trenutno-fugasna minobacačka mina kalibra 120 milimetara, s oznakom "KB9307".⁹²³⁸ To mjesto je udaljeno od pijace Markale "par stotina metara".⁹²³⁹ Nije bilo poginulih, ali su dvije osobe ranjene.⁹²⁴⁰

⁹²³⁰ P2608 (Izvještaj vojnih posmatrača UN-a, 30. avgust 1995.), str. 20, 24. V. takođe P12 (UNPROFOR, dnevni izvještaj o situaciji, 28. avgust 1995.), str. 3; David Harland, T. 720-721.

⁹²³¹ P2608 (Izvještaj vojnih posmatrača UN-a, 30. avgust 1995.), str. 21, 24.

⁹²³² P2608 (Izvještaj vojnih posmatrača UN-a, 30. avgust 1995.), str. 24.

⁹²³³ P2608 (Izvještaj vojnih posmatrača UN-a, 30. avgust 1995.), str. 21.

⁹²³⁴ P2608 (Izvještaj vojnih posmatrača UN-a, 30. avgust 1995.), str. 21-22.

⁹²³⁵ P2009 (Emir Turkušić, izjava svjedoka, 19. juli 2013.), par. 116; P2010 (Izvještaj MUP-a, 28. avgust 1995.), str. 2; P2011 (Izvještaji MUP-a, septembar 1995.), str. 2-3.

⁹²³⁶ Emir Turkušić, T. 15726.

⁹²³⁷ P2011 (Izvještaji MUP-a, septembar 1995.), str. 2.

⁹²³⁸ P2009 (Emir Turkušić, izjava svjedoka, 19. juli 2013.), par. 115; P2010 (Izvještaj MUP-a, 28. avgust 1995.), str. 2; P2011 (Izvještaji MUP-a, septembar 1995.), str. 5-6.

⁹²³⁹ Emir Turkušić, T. 15728.

⁹²⁴⁰ P2011 (Izvještaji MUP-a, septembar 1995.), str. 5.

2143. Prema jednom izvještaju MUP-a, još dvije granate kalibra 120 milimetara, s istim oznakama, pale su na trg između Narodnog pozorišta i zgrade UPI-a, ali nije bilo ozlijeđenih.⁹²⁴¹ Utvrđeno je da je pravac doleta tih granata bio 240 stepeni, s odstupanjem od plus/minus pet. Te dvije granate bile su posljednje u nizu od četiri udara do kojih je došlo od 11:05 do 11:15 sati.⁹²⁴²

Zaključci Pretresnog vijeća

2144. Svjedočenje Zorice Subotić je u oštroj suprotnosti s činjenicama o kojima je presuđeno. U činjenicama o kojima je presuđeno se navodi da je granatu koja je 28. avgusta 1995. pala ispred pijace Markale ispalio SRK, dok je Zorica Subotić zaključila da je eksplozija morala biti statička ili da je granata bačena s nekog krova ili prozora. Pretresno vijeće napominje da je Zorica Subotić pretpostavila, a da nije provjerila tačnost te pretpostavke, da je radar registrovao svaku granatu koju bi ispalio SRK.⁹²⁴³ Na taj način je isključila SRK kao počinioca.⁹²⁴⁴ U vezi s radarom, Zorica Subotić se upustila u još dublju tehničku analizu, koja takođe vrvi od pretpostavki za koje nije jasno na čemu se temelje.⁹²⁴⁵ Potom je obrazložila da se, s obzirom na dokaze da se nije čulo ispaljenje, i ABiH može isključiti. Stoga joj je preostao još jedino zaključak da je eksplozija bila izazvana statičkom napravom.⁹²⁴⁶ Zorica Subotić je na osnovu fotografije na kojoj se tragovi gelera jasno ne vide takođe zaključila da je granata imala malu brzinu ili da je aktivirana u statičkim uslovima.⁹²⁴⁷ Zbog ove pogrešne metode i činjenice da se usredsredila na tumačenje dokaza umjesto na balističku analizu, Pretresno vijeće smatra da svjedočenje Zorice Subotić u vezi s incidentima granatiranja od 28. avgusta 1995. nije dovoljno pouzdano da bi pobilo činjenice o kojima je presuđeno, vezane za ovaj incident.

2145. Dokazni predmet D1466, novinski članak, sugeriše da su zvaničnici UN-a, uključujući one koji su učestvovali u istrazi lica mjesta, smatrali vjerovatnim da je granata ispaljena s muslimanske strane. To je takođe u oštroj suprotnosti s činjenicama o kojima je presuđeno vezanim za ovaj incident. Novinski članak je intervju s Janom

⁹²⁴¹ P2010 (Izvještaj MUP-a, 28. avgust 1995.), str. 2-3.

⁹²⁴² P2010 (Izvještaj MUP-a, 28. avgust 1995.), str. 2.

⁹²⁴³ V. D2113 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj u vezi s Markalama, 25. april 2014.), str. 137.

⁹²⁴⁴ V. D2113 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj u vezi s Markalama, 25. april 2014.), str. 153.

⁹²⁴⁵ V. D2113 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj u vezi s Markalama, 25. april 2014.), str. 126, 153.

⁹²⁴⁶ V. D2113 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj u vezi s Markalama, 25. april 2014.), str. 153.

⁹²⁴⁷ V. D2113 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj u vezi s Markalama, 25. april 2014.), str. 110, 132.

Segersom, Belgijancem koji je od 1991. do 1995. bio raspoređen u bivšoj Jugoslaviji kao oficir UNPROFOR-a i vojni posmatrač UN-a.⁹²⁴⁸ Pretresno vijeće smatra da ovaj dokaz ne govori jasno na čemu su pripadnici UN-a temeljili svoju izjavu o vjerovatnom mjestu otvaranja vatre kad je riječ o ovoj granati. Pretresno vijeće takođe smatra da te informacije potiču samo iz intervjua objavljenog u novinskom članku i da se osoba koja je dala intervju, Jan Segers, nakon toga nije sjećala incidenta od 28. avgusta 1995. U tim okolnostima, Pretresno vijeće konstatuje da ovaj dokaz nije dovoljno pouzdan da bi pobio činjenice o kojima je presuđeno.

2146. Svjedočenje Stevana Veljovića takođe je u suprotnosti s činjenicama o kojima je presuđeno. Njegovo svjedočenje ukazuje na to da 4. sarajevska laka pješadijska brigada, čija je zona odgovornosti obuhvatala Trebević, 28. avgusta 1995. na Trebeviću nije imala minobacačke granate kalibra 120 milimetara, a čak i da jeste, da te granate ne bi mogle dobaciti do pijace Markale. Pretresno vijeće je uzelo u obzir i to da je Veljoviću, kao komandantu brigade koja je navodno ispalila granatu na pijacu Markale, možda bilo u ličnom interesu da se ogradi od ovog granatiranja. Shodno tome, Vijeće je s velikim oprezom pristupilo njegovom svjedočenju. Kad je riječ o pouzdanosti njegovog svjedočenja, Pretresno vijeće ima u vidu da je svjedok u sudnici izjavio sljedeće: "Ja sam ovdje došao da branim generala Mladića".⁹²⁴⁹ Svjedok je rekao i sljedeće: "[Ja] sam preživio dva moždana udara, [...] [ja] [sam] ipak bolestan čovek. Ne mogu baš svega da se sjetim, da imate to u obziru."⁹²⁵⁰ Konkretno, kad je riječ o Veljovićevom svjedočenju da granata s položaja njegove brigade ne bi mogla dobaciti do pijace, Pretresno vijeće smatra da je to svjedočenje, u odsustvu dodatnih pojedinosti o navodnom ograničenom dometu takvih granata, previše uopšteno da bi bilo pouzdano. Na osnovu tih faktora, Pretresno vijeće konstatuje da Veljovićevo svjedočenje nije dovoljno pouzdano da bi pobilo činjenice o kojima je presuđeno.

2147. Svjedočenje Ruperta Smitha i Milovana Milutinovića u vezi s Mladićevom reakcijom na granatiranje od 28. avgusta 1995., kao i dokazni predmet D2139, takođe su u suprotnosti s činjenicama o kojima je presuđeno u vezi s tim da je počinitelj neki pripadnik SRK-a. Pretresno vijeće je uzelo u obzir da je Mladiću, kao komandantu vojske koja je navodno ispalila granatu na pijacu Markale, možda bilo u ličnom interesu da se ogradi od ovog granatiranja. Shodno tome, Vijeće je s velikim oprezom pristupilo

⁹²⁴⁸ V. D1465 (Jan Segers, izjava svjedoka, 4. februar 2016.) str. 2; Jan Segers, T. 43744.

⁹²⁴⁹ Stevan Veljović, T. 22959.

⁹²⁵⁰ Stevan Veljović, T. 22960.

tim dokazima. Što se tiče njihove pouzdanosti, Pretresnom vijeću nisu predočene informacije o tome da li je, i koliko detaljno, Mladić istražio da li su njegove jedinice ispalile granatu na pijacu Markale. U tim okolnostima, Pretresno vijeće smatra da dokazi o Mladićevim uopštenim izjavama da njegove jedinice nisu umiješane u napad, kao ni dokazni predmet D2139, nisu dovoljno pouzdani da bi pobili činjenice o kojima je presuđeno u tom pogledu.

2148. Demurenkovo svjedočenje takođe je u suprotnosti s činjenicama o kojima je presuđeno. Demurenko je u svom svjedočenju izjavio da VRS nije mogao ispaliti granatu. Pretresno vijeće smatra da je Demurenko tokom svjedočenja često bio toliko evazivan kad je odgovarao na pitanja da se to čak graničilo s opstrukcijom.⁹²⁵¹ Pored toga, svjedok je u svom iskazu dao nepotpune odgovore u vezi s ključnim aspektima svog svjedočenja.⁹²⁵² Demurenkova izjava da je izvršio inspekciju područja mogućeg ispaljenja u dužini od šest kilometara i širini od 100 metara očito zanemaruje činjenicu da, pri utvrđivanju pravca doleta za neki krater, što je veća udaljenost od mjesta udara, to je veće područje koje obuhvata raspon pogreške.⁹²⁵³ Stoga bi na udaljenosti od šest kilometara, pri rasponu pogreške od plus/minus pet stepeni, područje mogućeg mjesta ispaljenja bilo šire od jednog kilometra. Naposljetku, Pretresno vijeće smatra da Demurenkovo svjedočenje sadrži niz nedosljednosti.⁹²⁵⁴ U tim okolnostima, Pretresno vijeće zaključuje da Demurenkovo svjedočenje nije dovoljno pouzdano da bi pobilo činjenice o kojima je presuđeno u vezi s ovim.

2149. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje činjenicu o kojoj je presuđeno br. 2571, u kojoj se navodi da je pravac doleta bio 170 stepeni. Predočeni su mu i dokazi da je pravac doleta bio 160 ili 220 stepeni. Čak i kad bi se zaključilo da je ova činjenica o kojoj je presuđeno pobijena, to ne bi uticalo na konstataciju da, bez obzira na tačan pravac doleta, nijedan od dokaza predošnih Pretresnom vijeću ne pobija činjenicu o kojoj je presuđeno br. 2580, u kojoj se kaže da je granatu ispalio SRK. Pretresno vijeće

⁹²⁵¹ Andrej Demurenko, T. 44181, 44184, 44191-44192.

⁹²⁵² Andrej Demurenko, T. 44184.

⁹²⁵³ V. Andrej Demurenko, T. 44194.

⁹²⁵⁴ V. npr. to što se Demurenko najprije usredsredio na inspekciju mogućih vatrenih položaja, u poređenju s njegovim kasnijim svjedočenjem da je inspekcija izvršena na području veće širine (D2120 (Andrej Demurenko, izjava svjedoka, 13. oktobar 2012.), par. 99-100, 105, Andrej Demurenko, T. 44172, 44193-44194); to što se Demurenko najprije usredsredio na inspekciju četiri moguća mjesta opaljenja, u poređenju s njegovim kasnijim svjedočenjem da je izvršena inspekcija svega (D2120 (Andrej Demurenko, izjava svjedoka, 13. oktobar 2012.), par. 57, 97, Andrej Demurenko, T. 44120-44121, 44132-44133, 44173-44174); ili to što je Demurenko najprije smatrao da je na putu koji je prešao tokom inspekcije bio uklonjen sav asfalt, u poređenju s njegovim kasnijim svjedočenjem da se ne sjeća u kojoj je mjeri asfalt bio uklonjen (Andrej Demurenko, T. 44178-44179).

stoga neće donositi odluku o tome da li je činjenica o kojoj je presuđeno 2571 pobijena. Pri donošenju ovog zaključka, Pretresno vijeće je razmotrilo pitanje da li je u incident 18 iz Priloga G Optužnici mjesto otvaranja vatre uključeno zato što se smatralo da to predstavlja toliko važan element optužbe da o njemu treba formulirati konstataciju. Pošto mjesto otvaranja vatre ne predstavlja materijalno obilježje koje treba dokazivati, Pretresno vijeće se uvjerilo da u vezi s tim ne treba donositi konstataciju.

2150. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 28. avgusta 1995., u 11:10 sati, minobacačka granata pala na ulicu nedaleko od pijace Markale, punu ljudi. Poginule su najmanje 43 osobe, a ranjeno ih je najmanje 88, od kojih su mnoge osobe zadobile teške povrede. Velika većina ranjenih su bili civili, među kojima je bilo djece stare samo četiri godine. Ogromna većina poginulih bili su civili, dok je jedna osoba bila vojnik ABiH. Granatu su ispalili pripadnici SRK-a. U blizini pijace nije bilo vojnih objekata. Prije ovog incidenta, vlasti su stanovnicima Sarajeva bile zabranile okupljanje ili zadržavanje na javnim mjestima, a Markale su bile jedino mjesto u Sarajevu na kojem se veliki broj ljudi i dalje okupljao.

2151. Istog dana pale su još četiri granate 200-300 metara južno od pijace Markale, kod poslovnog centra UPI-a (Ujedinjena poljoprivreda, promet i industrija) i kod zgrade BKC-a (Bošnjačkog kulturnog centra). Pravac doleta ovih granata bio je otprilike 220 do 240 stepeni. Povrijeđeno je šestoro-sedmoro ljudi. S obzirom na to da su ove granate pale veoma blizu one koja je pala na pijacu Markale i da je svih pet eksplodiralo između 11:00 i 11:30 sati, Pretresno vijeće zaključuje da su te četiri granate, kao i onu koja je pogodila pijacu, ispalili pripadnici SRK-a.

2152. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ove incidente u vezi s tačkama 5, 6, 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

5.3.11 Drugi incidenti granatiranja

Granatiranje 14. maja 1992. ili približno tog datuma

2153. U vezi s navodima o granatiranju Sarajeva 14. maja 1992. ili približno tog datuma, Pretresnom vijeću su predočeni dokazi koje su iznijeli John Wilson, šef vojnih posmatrača UN-a za UNPROFOR, koji je od 22. marta do 24. juna 1992. bio raspoređen

u Sarajevu;⁹²⁵⁵ Richard Gray, koji je od 11. juna 1992. do 20. septembra 1992. bio viši vojni posmatrač UNPROFOR-a za Sektor Sarajevo i koji je od 10. aprila 1992. bio prisutan u Sarajevu;⁹²⁵⁶ kao i dokumentarni dokazi.⁹²⁵⁷

2154. Prema bilješci iz ratnog dnevnika SJB-a Stari Grad, 14. maja 1992., područje Vratnika je cijeli dan raketirano s pravca Borija i Trebevića, kojom prilikom su izgorjele dvije kuće, a oštećene su dvije džamije i druge kuće.⁹²⁵⁸ Dana 13. i 14. maja 1992., takođe je iz svog raspoloživog oružja pucano po području Hrid-Jarčedoli iz pravca Borija, Trebevića i Lapišnice, čime je pričinjena ogromna materijalna šteta i ranjene su tri osobe, među kojima je bilo jedno dijete.⁹²⁵⁹ Na spisku komandira vatrogasne brigade Mesuda Jusufovića, zgrada preduzeća "Bosnalijek" u Jukićevoj ulici navedena je kao objekat koji je 14. maja 1992. zahvaćen požarom uslijed granatiranja i drugih "agresorskih" dejstava.⁹²⁶⁰ Prema dodatku izvještaju Komisije eksperata UN-a od 27. maja 1994., u Sarajevu je 14. maja 1992. poginulo 40 osoba.⁹²⁶¹

2155. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 14. maja 1992. ili približno tog datuma izvršeno žestoko granatiranje Sarajeva, čime je pričinjena materijalna šteta i ranjene su tri osobe. Konkretno na osnovu dokaznih predmeta P2733 i P549, Pretresno vijeće konstatuje da su granatiranje izvršili pripadnici SRK-a. Pretresnom vijeću nisu predloženi uvjerljivi dokazi da 40 ubijenih osoba ima veze s granatiranjem izvršenim tog dana. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident od 27. maja 1992.

2156. U vezi s navodima o granatiranju Sarajeva 27. maja 1992., Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli **Zlatko Mededović**, stručnjak za balistiku, koji je od 1978. do 1998. radio u SUP-u Sarajevu;⁹²⁶² **Jose Cutileiro**, koji je od 13. februara do

⁹²⁵⁵ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 6-8, 25, 64, 93; John Wilson, T. 3919, 4020. Dokazi Johna Wilsona su razmotreni u poglavlju 5.1.1.

⁹²⁵⁶ D1413 (Richard Gray, izjava svjedoka, 22. april 2012.), par. 2, 4-5; D1423 (Potvrda o dodjeli UN-ove medalje za službu u UNPROFOR-u – Richard Gray).

⁹²⁵⁷ P2733 je razmotren u poglavlju 9.4.2.

⁹²⁵⁸ P549 (Ratni dnevnik SJB-a Stari Grad), str. 1, 65. V. takođe D1414 (Richard Gray, transkript iz predmeta *Karadžić*, 8. novembar 2012.), str. 29982.

⁹²⁵⁹ P549 (Ratni dnevnik SJB-a Stari Grad), str. 65-66.

⁹²⁶⁰ P4612 (Spisak požara koji su nastali uslijed granatiranja i drugih aktivnosti), str. 1, 5.

⁹²⁶¹ P7171 (Izvodi iz Dokumenta Savjeta bezbjednosti UN-a br. S/1994/674, 27. maj 1994.), str. 1-2, 15.

⁹²⁶² P3165 (Zlatko Mededović, izjava svjedoka, 20. novembar 1995.), str. 2; P3166 (Zlatko Medjedović, izjava svjedoka od 5. septembra 2000.), str. 1, 3.

14. avgusta 1992. bio predsjedavajući pregovora o budućem ustavnom poretku u Bosni i Hercegovini;⁹²⁶³ **Milorad Batinić**, Srbin, koji je otprilike od 28. juna 1992. radio kao prevodilac za Igmansku brigadu, a zatim od 30. juna 1992. do 1995 za vojne posmatrače UN-a;⁹²⁶⁴ **John Wilson**, šef vojnih posmatrača UN-a za UNPROFOR, koji je od 22. marta do 24. juna 1992. bio raspoređen u Sarajevu;⁹²⁶⁵ **Milorad Bukva**, koji je od maja 1992. do marta 2007. bio načelnik Odjeljenja za obavještajne poslove SRK-a;⁹²⁶⁶ i **Zorica Subotić**, stručnjak za balistiku;⁹²⁶⁷ kao i dokumentarni dokazi. U vezi s tim ko je tokom sukoba imao kontrolu nad Trebevićem, Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno 2134 i 2571⁹²⁶⁸ i predloženi su mu dokazi koje su iznijeli **svjedok RM-126**, bosanski Musliman, policajac iz Sarajeva;⁹²⁶⁹ i **Nedžib Đozo**, bosanski Musliman, bivši komandir minobacačkog voda u JNA i istražitelj u civilnoj policiji.⁹²⁷⁰ Odbrana je iznijela argument da je granatiranje 27. maja 1992. izvršila ABiH i da SRK nije mogao biti odgovoran zbog sljedećeg: (i) pregledom mjesta incidenta isključeni su položaji SRK-a kao mjesto otvaranja vatre; (ii) SRK je tog dana bio pod zabranom otvaranja vatre; i (iii) istraga koju je izvršio Mladić ukazivala je na to da na tom području nije bilo neovlaštenog dejstvovanja po ciljevima.⁹²⁷¹ Odbrana dalje tvrdi da krater koji su analizirali tužilaštvo i tužilac Bosne i Hercegovine nije nastao u vrijeme incidenta i da se na zaključke njihovih istraga ne može osloniti pri utvrđivanju odgovornosti SRK-a za ovaj incident.⁹²⁷²

2157. Prema istražnom dosjeu MUP-a Bosne i Hercegovine, 27. maja 1992. u 09:55 sati ispaljena je minobacačka granata kalibra 82 milimetra, koja je pala na pješačku zonu ispred prodavnica "Planika" i "Elektrotehna", između kućnih brojeva 5 i 12, u

⁹²⁶³ D1371 (Jose Cutileiro, izjava svjedoka, 11. april 2012.), par. 3, 5, 31.

⁹²⁶⁴ Milorad Batinić, T. 22613, 22619-22621, 22685, 22696-22697, 22715-22716; P6593 (Kopija bilježaka koje je Milorad Batinić vodio tokom svog svjedočenja, 12. juni 2014.), str. 2.

⁹²⁶⁵ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 6-8, 25, 64, 93; John Wilson, T. 3919, 4020.

⁹²⁶⁶ D608 (Milorad Bukva, izjava svjedoka, 18. juli 2014.), str. 1, par. 1, 16; Milorad Bukva, T. 25016-25017.

⁹²⁶⁷ D2117 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj vještaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva, 1992.-1995., 25. april 2014.), str. 2-24.

⁹²⁶⁸ Činjenice o kojima je presuđeno br. 2134 i 2571 razmotrene su u poglavlju 5.1.1, odnosno 5.3.10.

⁹²⁶⁹ P1942 (Svjedok RM-126, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 1. septembra 2000., str. 1, izjava svjedoka od 25. juna 2000., str. 1, izjava svjedoka od 18. novembra 1995, str. 1-2. Dokazi svjedoka RM-126 razmotreni su u poglavlju 5.1.1.

⁹²⁷⁰ P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 4-7; Nedžib Đozo, T. 5539, 5563-5564. Dokazi koje je iznijela Nedžiba Đoze razmotreni su u poglavlju 5.3.1.

⁹²⁷¹ Završni podnesak odbrane, par. 1856, 1890-1898.

⁹²⁷² Završni podnesak odbrane, par. 1899-1905.

Ulici Vase Miskina.⁹²⁷³ Eksplozijom je pričinjena velika materijalna šteta na okolnim zgradama, 112 civila je teže ili lakše ranjeno, a 17 civila je poginulo dok su čekali u redu za hljeb ili su tuda prolazili.⁹²⁷⁴ Na spisku djece liječene od ratnih povreda na Klinici za dječiju hirurgiju u Sarajevu navedeno je dvoje djece kojima je ukazana pomoć zbog eksplozivnih rana nanesenih 27. maja 1992.⁹²⁷⁵ Ispod imena prvog i drugog djeteta navedene su adrese Vase Miskina 11, odnosno Vase Miskina 6.⁹²⁷⁶ Nakon eksplozije, na ljude koji su pomagali ranjenima otvorena je snajperska vatra s položaja na Trebeviću. Tokom uviđaja koji je izvršio MUP utvrđeno je da je granata ispaljena s položaja na Trebeviću.⁹²⁷⁷ Pješačka zona i okolno područje nisu korišteni u vojne svrhe.⁹²⁷⁸

2158. U presretnutom razgovoru između Nedeljka Prstojevića i Tomislava Šipčića od 27. maja 1992., Šipčić, komandant SRK-a, čekajući da ga povežu s Prstojevićem, pita nepoznatu osobu: "Kako sa Trebevića puca u pičku? Odakle, pizda mu materina?"⁹²⁷⁹ U presretnutom razgovoru između pukovnika Čađe i Miroslava Gagovića 27. maja 1992., Čađo, koji je tada bio "u UNPROFOR-u", obavijestio je Gagovića da je čuo da je iz pravca Trebevića doletila granata koja je pala kod Ekonomskog fakulteta i ubila pet osoba. Gagović je na to odgovorio: "Ko gore puca, majku mu jebem, svo vreme? [...] Imaš ovih divljaka jebem im, jebem im sve po spisku. Ko zna čim je to gađalo majku mu jebem, s Trebevića."⁹²⁸⁰ Gagović je dalje rekao da je "Mladić sve živo zabranio, da metka ne smiju opalit niko, da će streljat. Ozbiljno ti kažem, prijetnjom vojnim sudom da će streljat onog ko opali metak." Prije završetka razgovora Gagović je viknuo: "Divljaci jeb'o im bog Isus njihov, taj nije ni pod čijom komandom, taj je odnekud

⁹²⁷³ D1243 (Istražni dosje MUP-a u vezi s granatiranjem u ulici Vase Miskina, 27. maj 1992.), str. 1, 3-4, 8-10. V. takođe P3165 (Zlatko Međedović, izjava svjedoka, 20. novembar 1995.), str. 3-4; P3169 (Izveštaj Zlatka Međedovića, 20. novembar 1995.).

⁹²⁷⁴ D1243 (Istražni dosje MUP-a u vezi s granatiranjem u ulici Vase Miskina, 27. maj 1992.), str. 1, 3-8, 11, 14, 23-143. V. takođe P946 (Medicinska dokumentacija), str. 3-16; P7171 (Izvodi iz Dokumenta Savjeta bezbjednosti UN-a br. S/1994/674, 27. maj 1994.), str. 1, 7, 12, 15, 18; D1425 (Članak Leonarda Doylea), str. 1-2; P2052 (Izveštaj generalnog sekretara Savjetu bezbjednosti UN-a, 30. maj 1992.), str. 1-2.

⁹²⁷⁵ P2623 (Dodatni izvodi iz dnevnika o iskustvima Fatime Zaimović dok je radila kao medicinska sestra na dječjem odjeljenju bolnice Koševo, Sarajevo), str. 1-2.

⁹²⁷⁶ P2623 (Dodatni izvodi iz dnevnika o iskustvima Fatime Zaimović dok je radila kao medicinska sestra na dječjem odjeljenju bolnice Koševo, Sarajevo), str. 2.

⁹²⁷⁷ D1243 (Istražni dosje MUP-a u vezi s granatiranjem u ulici Vase Miskina, 27. maj 1992.), str. 1, 3, 9-10. V. takođe P3165 (Zlatko Međedović, izjava svjedoka, 20. novembar 1995.), str. 3-4; P3169 (Izveštaj Zlatka Međedovića, 20. novembar 1995.).

⁹²⁷⁸ D1243 (Istražni dosje MUP-a u vezi s granatiranjem u ulici Vase Miskina, 27. maj 1992.), str. 3.

⁹²⁷⁹ P1602 (Presretnuti razgovor Nedeljka Prstojevića i Tomislava Šipčića, 27. maj 1992.), str. 1. U vezi s Šipčićevom ulogom, v. poglavlje 3.1.2.

⁹²⁸⁰ P7552 (Presretnuti razgovor pukovnika Čađe i Miroslava Gagovića, 27. maj 1992.), str. 1-2.

došao, ima na vozilima ugrađena neka vozila, sredstva. Dođe, opali i ode u pičku materinu, ne možeš ga nać', dobro."⁹²⁸¹

2159. **Jose Cutileiro** je u svom svjedočenju izjavio da mu je jedan Portugalac, artiljerijski oficir koji je bio stacioniran u Sarajevu, rekao da je učestvovao u istrazi incidenta granatiranja ljudi koji su čekali u redu za hljeb u Ulici Vase Miskina i da je uvjeren da je granata doletjela s područja gdje su bili položaji "bosanskih" vlasti.⁹²⁸²

2160. Prema članku iz lista *Independent* od 22. avgusta 1992., zvaničnici UN-a su rekli da postoje sumnje kad je riječ o okolnostima incidenta od 27. maja i navodi se da je jedan zvaničnik UN-a rekao da vjeruju da se radilo o "eksploziji daljinski aktivirane naprave, najvjerovatnije postavljene u nekoj limenci", zato što udar nije bio nužno sličan, pa čak ni izbliza tako veliki kao što bi se očekivalo u slučaju kad minobacački projektil padne na pločnik.⁹²⁸³

2161. **Milorad Batinić** je u svom svjedočenju izjavio da je početkom 1993. bio na sastanku s komandantom Spasojem Cojićem iz Igmanske brigade i vojnim posmatračima UN-a, na kojem se razgovaralo o incidentu od 27. maja.⁹²⁸⁴ Na sastanku je Cojić, pozivajući se na izvještaje patologa, rekao da je incident insceniran: da ljudi koji su stajali u redu nisu zadobili povrede uslijed dejstva artiljerijskih granata ispaljenih sa srpskih položaja već mina usmjerenog dejstva sakrivenih u podrumima zgrada u Ulici Vase Miskina.⁹²⁸⁵ Na fotografijama Ulice Vase Miskina koje je 27. maja 1992. snimio CSB Sarajevo vide se tragovi eksplozije minobacačke granate na betonskom pločniku.⁹²⁸⁶

2162. **John Wilson** je u svom svjedočenju izjavio da je u razgovoru s Karadžićem, Mladićem i Biljanom Plavšić nakon incidenta od 27. maja, Mladić rekao da je napad izvela ABiH. Mladić je dodao da je pokrenuo istragu u vezi s incidentom i potvrdio da na tom području nije bilo ni ovlaštenog ni neovlaštenog dejstvovanja po ciljevima. Karadžić i Biljana Plavšić su takođe negirali da su Srbi izvršili taj napad.⁹²⁸⁷ Prema

⁹²⁸¹ P7552 (Presretnuti razgovor pukovnika Čade i Miroslava Gagovića, 27. maj 1992.), str. 3.

⁹²⁸² D1371 (Jose Cutileiro, izjava svjedoka, 11. april 2012.), par. 27. Pretresno vijeće smatra da Cutileiro pod "područjem gdje su bili položaji 'bosanskih' vlasti" misli na položaje ABiH.

⁹²⁸³ D1425 (Članak Leonarda Doylea), str. 2.

⁹²⁸⁴ Milorad Batinić, T. 22630-22632, 22686; P6593 (Kopija bilježaka koje je Milorad Batinić vodio tokom svog svjedočenja, 12. juni 2014.), str. 2.

⁹²⁸⁵ Milorad Batinić, T. 22630-22632.

⁹²⁸⁶ P6594 (Foto-dokumentacija CSB-a Sarajevo o eksploziji minobacačke granate kalibra 82 mm u Ulici Vase Miskina, 27. maj 1992.), str. 3, 5-9.

⁹²⁸⁷ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 62.

Wilsonovim riječima, analizom kratera koju su izvršili francuski oficiri nisu dobijeni definitivni rezultati jer je zaključeno da je granata mogla doći i sa srpskih i s muslimanskih položaja.⁹²⁸⁸

2163. **Milorad Bukva** je u svom svjedočenju izjavio da su muslimanske vlasti inscenirale incident od 27. maja 1992. Kako je rekao Bukva, prema obavještajnim podacima koje je tada imao, Mirza Jamaković, predratni stručnjak za eksplozive u tadašnjem SUP-u, postavio je eksplozivnu napravu na podrumski prozor stambene zgrade na udaljenosti od oko 10 do 15 metara od ljudi koji su stajali u redu kod kioska za hljeb.⁹²⁸⁹

2164. **Zorica Subotić** je u svom svjedočenju izjavila da je granata koja je 27. maja eksplodirala u Ulici Vase Miskina ispaljena s teritorije pod kontrolom ABiH.⁹²⁹⁰ Upadni ugao ove granate bio je 83 do 84 stepena.⁹²⁹¹ Zorica Subotić je svoje zaključke donijela na osnovu televizijskih snimaka iz tog vremena, obilaska lica mjesta 17. septembra 2010., tehničkih specifikacija relevantnog oružja, obrasca tragova na pločniku i fotografskih dokaza CSB-a Sarajevo i ratnog dopisnika Rogera Richardsa.⁹²⁹² Dva ključna odlučujuća faktora koja, po mišljenju Zorice Subotić, govore da granata nije mogla biti ispaljena s položaja VRS-a jesu sljedeći: (a) stabilizator se nije zabio u pločnik, što znači da je mogla biti korištena samo granata s punjenjem 3 ili manjim punjenjem i da je granata stoga ispaljena s mjesta bližeg cilju;⁹²⁹³ i (b) ortogonalna projekcija fotografije lica mjesta koju je navodno snimio ratni dopisnik Roger Richards, negdje u periodu od juna do septembra 1992., ukazuje na krater koji je manji nego na fotografijama policije, kao i na veliki upadni ugao (83 do 84 stepena), što znači da granatu nije ispalio VRS s položaja na putu Lukavica-Pale jer je odatle mogla biti ispaljena samo granata M74 s punjenjem 6.⁹²⁹⁴

⁹²⁸⁸ P320 (John Wilson, izjava svjedoka, 26. mart 2009.), par. 63; John Wilson, T. 4028.

⁹²⁸⁹ D608 (Milorad Bukva, izjava svjedoka, 18. juli 2014.), par. 34.

⁹²⁹⁰ D2117 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj vještaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva, 1992.-1995., 25. april 2014.), str. 30-32, 36, 54-55, 212, 213; Zorica Subotić, T. 39157-39158, 39613.

⁹²⁹¹ D2117 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj vještaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva, 1992.-1995., 25. april 2014.), str. 50-51; Zorica Subotić, T. 39162-39163, 39594-39596.

⁹²⁹² D2117 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj vještaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva, 1992.-1995., 25. april 2014.), str. 36-38, 213; Zorica Subotić, T. 39594-39595, 39596-39597.

⁹²⁹³ D2117 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj vještaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva, 1992.-1995., 25. april 2014.), str. 41-42, 51-54.

⁹²⁹⁴ D2117 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj vještaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva, 1992.-1995., 25. april 2014.), str. 43-46, 48-52; Zorica Subotić, T. 39144-39147, 39162-39163.

Zaključci Pretresnog vijeća

2165. Pretresnom vijeću su predočeni protivrječni dokazi u vezi s uzrokom eksplozije u Ulici Vase Miskina u Sarajevu 27. maja 1992. U D1425, novinskom članku, navodi se da su neidentifikovani zvaničnici UN-a smatrali da je uzrok eksplozije najvjerovatnije eksploziv koji je detoniran na zemlji zbog toga što mjesto udara nije bilo veličine koja se očekuje kad minobacačka granata udari u pločnik. Pretresno vijeće primjećuje da nema informacija o tome da li su ti zvaničnici UN-a bili balističari, kao ni koju veličinu mjesta udara su očekivali i na osnovu čega. Shodno tome, Pretresno vijeće smatra da se zaključci koje su izveli neidentifikovani zvaničnici UN-a temelje na spekulacijama i da su previše nepotkrijepljeni da bi bili pouzdani.

2166. Milorad Batinić je sugerisao da je incident prouzrokovan minama usmjerenog dejstva. Milorad Bukva je sugerisao da su incident inscenirale vlasti bosanskih Muslimana. Pretresno vijeće napominje da je obojici svjedoka, s obzirom na njihov položaj u VRS-u, možda bilo u ličnom interesu da zakluče da incident nije izazvala granata koju je ispalio VRS. Shodno tome, Vijeće je s velikim oprezom pristupilo svjedočenjima ove dvojice svjedoka. U vezi s pouzdanošću njihovih svjedočenja, Pretresno vijeće napominje da je Batinić te informacije dobio od Spasoja Cojića, komandanta Igmanske brigade, čiji se zaključak da žrtve nisu zadobile rane uslijed dejstva minobacačke granate temelji na neidentifikovanim izvještajima patologa, koje Batinić nikad nije vidio. U vezi s Bukvinim svjedočenjem, Pretresno vijeće primjećuje da on nije iznio nikakve pojedinosti o tome kako je došao do obavještajnih podataka i koje su informacije oni tačno sadržali. Pretresno vijeće takođe napominje da su svjedočenja Batinića i Bukve u suprotnosti s dokazima u vidu fotografija koje je CSB Sarajevo snimio na mjestu incidenta na dan kad se on odigrao,⁹²⁹⁵ kao i s dokaznim predmetima P2052 i D1243, i dokazima koje su iznijeli Zlatko Međedović, John Wilson, Jose Cutileiro i Zorica Subotić, koji svi ukazuju na to da je 27. maja 1992. u Ulici Vase Miskina pala granata. U svjetlu gore navedenog, Pretresno vijeće smatra da su svjedočenja Batinića i Bukve u tom pogledu nepouzdana, te ih neće dalje razmatrati.

2167. U vezi sa svjedočenjem Josea Cutileira o počincima ovog incidenta, Pretresno vijeće napominje da je Cutileiro tu informaciju dobio od neidentifikovanog portugalskog artiljerijskog oficira koji je navodno učestvovao u istrazi incidenta.

⁹²⁹⁵ V. dokazni predmet P6594.

Međutim, Pretresno vijeće napominje da Cutileiro nije precizirao da li se mišljenje tog portugalskog artiljerijskog oficira o mjestu s kojeg je ispaljena granata temelji na rezultatima istrage ili se radi o njegovom ličnom zaključku. U tim okolnostima i u odsustvu drugih dokaza o ovom pitanju, Pretresno vijeće smatra da Cutileirovo svjedočenje u tom pogledu nije pouzdano, te ga neće dalje razmatrati.

2168. U vezi s Wilsonovim svjedočenjem o tome da su Mladić, Karadžić i Biljana Plavšić negirali da je VRS odgovoran, Pretresno vijeće je uzelo u obzir da je Mladiću, kao komandantu VRS-a, kao i Karadžiću i Biljani Plavšić, s obzirom na njihove funkcije u Predsjedništvu bosanskih Srba, možda bilo u ličnom interesu da se odgovornost za ovaj incident skine s VRS-a. Shodno tome, Vijeće je s velikim oprezom pristupilo tim dokazima. U vezi s njihovom pouzdanošću, Pretresnom vijeću nisu predložene detaljne informacije o tome da li je i kako je Mladić dalje istražio da li je bilo dejstvovanja po tom području i koje je korake pritom preduzeo. Uz to, Karadžić i Biljana Plavšić nisu Wilsonu detaljno objasnili na osnovu čega negiraju da su bosanski Srbi bili umiješani u incident. U tim okolnostima, Pretresno vijeće smatra da negiranje odgovornosti VRS-a nije pouzdano, te ga neće dalje razmatrati.

2169. Prema dokazima Zorice Subotić, granata koja je pala u Ulicu Vase Miskina ispaljena je s teritorije pod kontrolom ABiH, a njen upadni ugao bio je 83 - 84 stepena. Međutim, kad joj je tokom svjedočenja predloženo da su periferni tragovi kratera, izmjereni u maju 1992., bili najmanje 40 cm udaljeni od centra kratera, svjedokinja je potvrdila da bi na osnovu tih mjerenja upadni ugao bio mnogo manji od 83 stepena.⁹²⁹⁶ Nadalje, Zorica Subotić nije uzela u obzir visinsku razliku na Trebeviću prilikom korištenja tablica gađanja, čime bi se dobio drugačiji domet vatre.⁹²⁹⁷ U vezi sa svojim argumentom da se stabilizator nije zabio u pločnik i da je stoga mogla biti korištena samo granata s punjenjem tri ili manjim, Zorica Subotić tvrdi da je, na osnovu toga, granata morala biti ispaljena s lokacije blizu cilja, čime su isključeni položaji VRS-a. Pretresno vijeće s ovim u vezi napominje da svjedokinja prilikom analize nije uzela u obzir vrstu podloge u koju je udarila granata, što je ona potvrdila.⁹²⁹⁸ U vezi s argumentom Zorice Subotić da ortogonalna projekcija fotografije lica mjesta pokazuje da granatu nije mogao ispaliti VRS, Pretresno vijeće napominje da nije naveden datum kad je snimljena fotografija koju je ona koristila i da se na njoj ne navodi neka

⁹²⁹⁶ V. Zorica Subotić, T. 39608-39610.

⁹²⁹⁷ V. Zorica Subotić, T. 39614.

⁹²⁹⁸ V. Zorica Subotić, T. 39164.

konkretna lokacija. Bez obzira na to, Zorica Subotić je pretpostavila da je fotografija nastala u relevantnom periodu na osnovu nategnutih tvrdnji, koje ne spadaju u domen njene stručnosti. Svjedokinja je potom upotrijebila ovu fotografiju kao osnov za izračunavanje tipa granate i mjesta otvaranja vatre.⁹²⁹⁹

2170. Što se tiče argumenta Zorice Subotić da je krater koji je analiziralo tužilaštvo nastao nakon incidenta, Pretresno vijeće napominje da se njen zaključak temelji na poređenjima s gore pomenutom fotografijom bez datuma i fotografijama i mjerenjima mjesta incidenta iz 2010. Pretresno vijeće primjećuje da postoje očigledna ograničenja u pogledu pouzdanosti obje fotografije.⁹³⁰⁰ Nadalje, sugestija Zorice Subotić da je istraga koju je izvršio tužilac Bosne i Hercegovine lažna nije potkrijepljena i temelji se na tvrdnjama koje su izvan domena stručnosti svjedokinje. Budući da je Zorica Subotić primijenila manjkavu metodologiju i da se usredsredila na tumačenje dokaza, a ne na iznošenje balističke analize, Pretresno vijeće smatra da je njeno svjedočenje u vezi s ovim incidentom nepouzđano, te ga neće dalje razmatrati.

2171. U vezi s argumentom odbrane da krater koji je analiziralo tužilaštvo nije nastao u vrijeme incidenta, Pretresno vijeće napominje da se odbrana poziva na fotografije koje su istražitelji tužilaštva navodno snimili 2010. godine, koje ne čine dio dokaznog spisa i koje Zorica Subotić ne pominje u svom izvještaju vještaka, i da su one jedini dokaz na koji odbrana upućuje u odjeljku svog završnog podneska vezanom za ovaj argument. Pretresno vijeće stoga smatra da je ovaj argument odbrane u tom pogledu irelevantan.

2172. U svjetlu gore navedenog, Pretresno vijeće odbija argumente odbrane u vezi s ovim incidentom kao neosnovane.

2173. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 27. maja 1992. granata pala na Ulicu Vase Miskina u Sarajevu. Poginulo je najmanje deset osoba, a ranjeno ih je najmanje 100, i među njima su bile dvije maloljetne osobe. Sve žrtve su bile civili, a područje na koje je pala granata nije korišteno u vojne svrhe. U trenutku kad je granata pala, neke od žrtava su stajale u redu za hljeb. Na osnovu tog što je granata ispaljena s Trebevića, koji je bio pod kontrolom SRK-a, Pretresno vijeće konstatuje da ju je ispalio pripadnik SRK-a. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 5, 6, 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

⁹²⁹⁹ V. D2117 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj vještaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva, 1992.-1995., 25. april 2014.), str. 39-43; Zorica Subotić, T. 39608.

⁹³⁰⁰ Na T. 39604, svjedokinja je potvrdila da se krater nalazi u dijelu Sarajeva gdje ima jako puno prolaznika i da su u vrijeme kad je obišla tu lokaciju tragovi eksplozije bili vidno izlizani.

Incidenti od 6. i 7. septembra 1994. (most na Butmiru i Igmanska cesta)

2174. Prema izvještajima UNPROFOR-a, pješadijski bataljon Sektora Sarajevo UNPROFOR-a angažovan je da uzvrati vatru koju su Srbi otvarali s područja Ilidže 6. i 7. septembra 1994. U prvom incidentu, 6. septembra, Srbi su iz hotela "Terme" na Ilidži pucali iz topa kalibra 20 milimetara na civile koji su prelazili most na Butmiru.⁹³⁰¹ UNPROFOR je uzvratio vatru.⁹³⁰² U drugom incidentu, Srbi su otvorili vatru iz topa kalibra 20 milimetara na civile i dva vozila UNPROFOR-a koji su se kretali Igmanskom cestom. Oba vozila korištena su za spasavanje ranjenih novinara.⁹³⁰³ UNPROFOR je potom uzvratio, otvorivši vatru na artiljeriju ispod hotela "Terme".⁹³⁰⁴ Nakon ovog datuma više nije pucano na bosansko stanovništvo u blizini tog mosta.⁹³⁰⁵

2175. U vezi s relativno stabilnim linijama sukoba u Sarajevu i okolini, Pretresnom vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli **Jeremy Bowen**, koji je od jula 1992. do 1995. bio inostrani dopisnik BBC-ja na teritoriji bivše Jugoslavije;⁹³⁰⁶ **Martin Bell**, inostrani ratni dopisnik BBC-ja koji je izvještavao o događajima u Bosni i Hercegovini od otprilike marta 1992. do potpisivanja i provođenja Dejtonskog sporazuma;⁹³⁰⁷ i **David Harland**, službenik za civilne poslove UNPROFOR-a, koji je od maja 1993. bio raspoređen u Sarajevo.⁹³⁰⁸ **Bell** je u svom svjedočenju izjavio da su krajem aprila ili 2. maja 1992. uspostavljene linije fronta u Sarajevu.⁹³⁰⁹ **Bowen** je u svom svjedočenju izjavio da su najkasnije od jula 1992. uzvisine na obodu grada bile pod kontrolom bosanskih Srba.⁹³¹⁰ Utisak svjedoka bio je da su nakon 1992. linije na vanjskim rubovima grada bile manje-više definisane i da se linije fronta u suštini nisu

⁹³⁰¹ P584 (UNPROFOR, izvještaji pješadijskog bataljona br. 2 o incidentima u Sarajevu, 14. septembar 1994.), str. 3-4, 7-12.

⁹³⁰² P584 (UNPROFOR, izvještaji pješadijskog bataljona br. 2 o incidentima u Sarajevu, 14. septembar 1994.), str. 3, 7, 9, 11.

⁹³⁰³ P584 (UNPROFOR, izvještaji pješadijskog bataljona br. 2 o incidentima u Sarajevu, 14. septembar 1994.), str. 3-4, 7-10, 12.

⁹³⁰⁴ P584 (UNPROFOR, izvještaji pješadijskog bataljona br. 2 o incidentima u Sarajevu, 14. septembar 1994.), str. 4, 7, 10.

⁹³⁰⁵ P584 (UNPROFOR, izvještaji pješadijskog bataljona br. 2 o incidentima u Sarajevu, 14. septembar 1994.), str. 4, 7.

⁹³⁰⁶ P2515 (Jeremy Bowen, izjava svjedoka, 10. avgust 2009.), str. 1-2, par. 3, 5; Jeremy Bowen, T. 18027.

⁹³⁰⁷ P832 (Martin Bell, izjava svjedoka, 8. mart 2010.), par. 3; Martin Bell, T. 7811-7812.

⁹³⁰⁸ P1 (David Harland, izjava svjedoka, 4. septembar 2009.), str. 1, par. 5; David Harland, T. 661.

⁹³⁰⁹ P832 (Martin Bell, izjava svjedoka, 8. mart 2010.), par. 61.

⁹³¹⁰ P2515 (Jeremy Bowen, izjava svjedoka, 10. avgust 2009.), par. 13-14.

pomjerale.⁹³¹¹ **Harland** je u svom svjedočenju izjavio da je u vrijeme kad je stigao, linija sukoba bila stabilna i da je, koliko je čuo, bila ista od ljeta 1992., kao i da je uglavnom ostala ista do kraja sukoba.⁹³¹²

2176. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s položajima SRK-a na Ilidži tokom rata. One su razmotrene u poglavljima 5.1.1 i 5.3.8.

2177. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 6. septembra 1994. na civile koji su prelazili most na Butmiru otvorena vatra iz topa kalibra 20 milimetara, a da je sljedećeg dana otvorena vatra na civile i dva vozila UNPROFOR-a koji su se kretali Igmanskom cestom. UNPROFOR je u oba slučaja uzvratio vatru. U vezi s počincem, Pretresno vijeće je na osnovu činjenica o kojima je presuđeno 1919, 1922, 2020, 2546 i 2555 zaključilo da je Ilidža od septembra 1992. do avgusta 1994. i u maju 1995. bila teritorija koju je držao SRK. S obzirom na to da su linije sukoba sve vrijeme sukoba ostale relativno nepromijenjene, Pretresno vijeće je zaključilo da je u septembru 1994. Ilidža takođe bila teritorija koju je držao SRK. Shodno tome, Pretresno vijeće konstatuje da je u oba slučaja SRK otvorio vatru na civile.⁹³¹³ Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident od 8. novembra 1994. (Livanjska ulica)

2178. U vezi s granatiranjem Sarajeva 8. novembra 1994., Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno. Pored toga, Vijeću su predloženi dokazi koje su iznijeli **Dragan Mioković**, bosanski Srbin koji je od 1993. radio u CSB-u Sarajevo kao policijski inspektor,⁹³¹⁴ i **Mirza Sabljica**, mašinski inženjer specijalizovan za balistiku i mehaničke tragove, koji je od juna 1993. do jula 1996. radio u odjeljenju za kriminalističku forenziku MUP-a Bosne i Hercegovine,⁹³¹⁵ i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁹³¹⁶

⁹³¹¹ P2515 (Jeremy Bowen, izjava svjedoka, 10. avgust 2009.), par. 14.

⁹³¹² P1 (David Harland, izjava svjedoka, 4. septembar 2009.), par. 30.

⁹³¹³ Pretresno vijeće upućuje na svoje dalje razmatranje u vezi s ovim zaključkom, izloženo u činjeničnom zaključku u vezi s incidentom 5 iz Priloga F Optužnici u poglavlju 5.2.4.

⁹³¹⁴ P609 (Dragan Mioković, izjava svjedoka, 14. novembar 1995.), str. 1, par. 2; P610 (Dragan Mioković, izjava svjedoka, 25. februar 1996.), str. 1, par. 1; Dragan Mioković, T. 5957, 5997-6000.

⁹³¹⁵ P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 1-3.

⁹³¹⁶ **Dragan Mioković**: P609 (Dragan Mioković, izjava svjedoka, 14. novembar 1995.), par. 5-14; P611 (Dragan Mioković, list s dopunskim informacijama, 2. oktobar 2010.); Dragan Mioković, T. 6000-6001, 6004-6006, 6048-6049; P621 (Izveštaj CSB-a Sarajevo u vezi s granatiranjem u Livanjskoj ulici, 8.

2179. U poslijepodnevnim satima 8. novembra 1994., u Livanjskoj ulici su eksplodirale tri granate.⁹³¹⁷ Eksplozija prve granate prouzrokovala je pogibiju tri civila (Lejle Hodžić, Dine Blekića i Nene Deljanin) i teško ranjavanje šest civila.⁹³¹⁸ Prva granata je doletjela iz pravca sjeverozapada, sa Poljina, koje su bile pod kontrolom SRK-a.⁹³¹⁹ Prvu granatu su ispalili pripadnici SRK-a.⁹³²⁰ Druga i treća granata ispaljene su sa sjeveroistoka, s teritorije pod kontrolom SRK-a.⁹³²¹ Te tri granate su prouzrokovale pogibiju najmanje četiri civila i teško ranjavanje šest civila.⁹³²²

2180. **Dragan Mioković** je u svom svjedočenju izjavio da je 8. novembra 1994. u 19:00 sati sa svojom ekipom došao na uviđaj u Livanjsku ulicu u vezi s drugom i trećom granatom koje su tamo pale.⁹³²³ Svjedokova ekipa je utvrdila da su granate ispaljene sa srpskih položaja "Špicasta stijena - Hladivode", iz pravca sjeveroistoka.⁹³²⁴ Svjedok je izjavio da su druga i treća granata pale na nekoliko stotina metara od štaba vojne policije na Koševu i najmanje dva kilometra od linije fronta.⁹³²⁵ **Mirza Sabljica** je u svom svjedočenju izjavio da je pravac vatre za drugu i treću granatu bio 15 do 20 stepeni od sjevera prema istoku, što je bio širi rejon Špicaste stijene koju su držali Srbi.⁹³²⁶

2181. Prema jednom izvještaju UNPROFOR-a, "područje s kojeg su najvjerovatnije" ispaljene te granate bilo je pod kontrolom ABiH. Taj zaključak se temeljio na proračunu koji je isključivao položaje SRK-a kao moguća područja s kojih su granate ispaljene.⁹³²⁷ Prema procjeni UNPROFOR-a, mogući domet granata bio je od 100 do 5.000 metara,

novembar 1994.); P622 (Izveštaj i zabilješka CSB-a Sarajevo u vezi s granatiranjem u Livanjskoj ulici, 9. novembar 1994.); P623 (Video-snimak mjesta udara granata u Livanjskoj ulici); P624 (Krivična prijava CSB-a Sarajevo u vezi s granatiranjem u Livanjskoj ulici, 21. decembar 1994.); P625 (Krivična prijava CSB-a Sarajevo u vezi s granatiranjem u Livanjskoj ulici, 21. decembar 1994.). **Mirza Sabljica**: P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 54-55; Mirza Sabljica, T. 8167; D184 (Istražni dosje MUP-a), str. 1, 3, 5-7, 9-11, 14, 17.

⁹³¹⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2759.

⁹³¹⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2760.

⁹³¹⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2769.

⁹³²⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2770.

⁹³²¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2771.

⁹³²² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2774. Pretresno vijeće smatra da je prva granata prouzrokovala pogibiju tri i ranjavanje šest civila, a da su druga i treća prouzrokovale pogibiju još jednog civila.

⁹³²³ P611 (Dragan Mioković, list s dopunskim informacijama, 27. oktobar 2010.), str. 1.

⁹³²⁴ P609 (Dragan Mioković, izjava svjedoka, 14. novembar 1995.), par. 15; Dragan Mioković, T. 6009-6013; P625 (Krivična prijava CSB-a Sarajevo u vezi s granatiranjem u Livanjskoj ulici, 21. decembar 1994.).

⁹³²⁵ Dragan Mioković, T. 6018-6019.

⁹³²⁶ P855 (Mirza Sabljica, izjava svjedoka, 11. februar 2010.), str. 59-60; D184 (Istražni dosje MUP-a), str. 1, 3, 6-7, 9.

⁹³²⁷ D185 (Izveštaj UNPROFOR-a, 9. novembar 1994.), str. 3.

upadni ugao je procijenjen između 70 i 75 stepeni, a azimut na 1.400 hiljaditih.⁹³²⁸ **Mioković** je u svom svjedočenju izjavio da je njegova ekipa, kad je svoje rezultate usporedila s UNPROFOR-ovim, ustanovila da su došli do različitih zaključaka u vezi s mjestom odakle su ispaljene granate – UNPROFOR je zaključio da su granate došle s položaja ABiH, pošto su srpski položaji bili predaleko.⁹³²⁹ Tokom daljih kontakata ispostavilo se da je UNPROFOR koristio pogrešne tablice gađanja jer su za izračunavanje udaljenosti koristili specifikacije finških granata umjesto granata JNA, koje su zapravo bile korištene, zbog čega su dobili pogrešan proračun.⁹³³⁰ Kad im je svjedokova ekipa skrenula pažnju da finske tablice nisu relevantne, UNPROFOR je to odmah prihvatio i od svjedokove ekipe uzeo ispravne tablice.⁹³³¹ **Sabljića** je u svom svjedočenju izjavio da je UNPROFOR izračunao približno mjesto otvaranja vatre, ali da je koristio tablice gađanja za finske granate, a ne za granate JNA, koje su bile ispaljene.⁹³³²

2182. Izvještaj UNPROFOR-a o istrazi u vezi s drugom i trećom granatom koje su pale na Livanjsku ulicu, a koji isključuje mogućnost da su granate ispaljene s položaja SRK-a, u suprotnosti je s činjenicom o kojoj je presuđeno br. 2771, u kojoj se navodi da su te granate ispaljene s teritorije pod kontrolom SRK-a. Pretresno vijeće smatra da je izvještaj UNPROFOR-a dovoljno pouzdan da bi se njime pobila činjenica o kojoj je presuđeno. U tim okolnostima, Pretresno vijeće konstatuje da je činjenica o kojoj je presuđeno br. 2771 pobijena. Shodno tome, Pretresno vijeće je pregledalo dokaze koji su mu predočeni kako bi donijelo odluku u vezi s ovim pitanjem.

2183. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 8. novembra 1994. SRK ispalio jednu granatu s Poljina. Ta granata je pala na Livanjsku ulicu u Sarajevu, gdje je eksplodirala i ubila tri civila i teško ranila njih šest. Istog dana, na Livanjsku ulicu su pale i tamo eksplodirale još dvije granate. Pretresnom vijeću su predočeni protivrječni dokazi o tome da li su druga i treća granata ispaljene s teritorije pod kontrolom Srba ili ih je ispalila ABiH. CSB Sarajevo je zaključio da su granate

⁹³²⁸ D185 (Izvještaj UNPROFOR-a, 9. novembar 1994.), str. 1-2.

⁹³²⁹ P609 (Dragan Mioković, izjava svjedoka, 14. novembar 1995.), par. 17; Dragan Mioković, T. 6006, 6014-6015.

⁹³³⁰ P609 (Dragan Mioković, izjava svjedoka, 14. novembar 1995.), par. 17; Dragan Mioković, T. 6006, 6015. Pretresno vijeće napominje da svjedok nije tačno naveo koje je rezultate njegova ekipa uporedila s UNPROFOR-ovim, ali da je iz njegovog opisa rezultata UNPROFOR-a jasno da se diskusija odnosi na drugu i treću granatu. V. D185 (Izvještaj UNPROFOR-a, 9. novembar 1994.), str. 1-3.

⁹³³¹ Dragan Mioković, T. 6006.

⁹³³² Mirza Sabljica, T. 8167, 8174, 8183; D185 (Izvještaj UNPROFOR-a, 9. novembar 1994.), str. 1.

ispaljene sa srpskih položaja, što je zaključak koji su na suđenju potvrdili i Dragan Mioković i Mirza Sabljica, dok je u izvještaju UNPROFOR-a zaključeno da su najvjerovatnije ispaljene s teritorije pod kontrolom ABiH. Mioković i Sabljica su objasnili da je UNPROFOR došao do pogrešnog zaključka zato što su koristio tablice gađanja za finske granate, umjesto odgovarajuće tablice za granate JNA, koje su tada ispaljene. Mioković je izjavio i da je istražni tim UNPROFOR-a priznao da je pogriješio kad mu je ekipa CSB-a skrenula pažnju na ovo. Pretresno vijeće konstatuje da su svjedočenja Miokovića i Sabljice pouzdana u tom pogledu i stoga konstatuje da su drugu i treću granatu koje su 8. novembra 1994. pale na Livanjsku ulicu ispalili pripadnici SRK-a sa Špicaste stijene. Te tri granate su ukupno ubile najmanje četiri civila i teško ozlijedile najmanje šest civila. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 5, 6, 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident od 21. novembra 1994. (Grbavica)

2184. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s incidentom granatiranja na Grbavici 21. novembra 1994. Vijeću su takođe predloženi dokazi koje je iznijela **Sabina Šabanić**, bosanska Muslimanka iz Sarajeva,⁹³³³ i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁹³³⁴

2185. Dana 21. novembra 1994., tramvaj na Grbavici pogodila je raketa ispaljena iz ručnog bacača raketa tipa M80.⁹³³⁵ Hajrudin Hamidić, civil i vozač tramvaja, teško je povrijeđen u toj eksploziji.⁹³³⁶ Odmah nakon što je tramvaj gađan raketnim projektilom, na njega je otvorena i snajperska vatra.⁹³³⁷ Snajperski hici i raketni projektili ispaljeni su sa nebodera na Grbavici koje je držao SRK.⁹³³⁸ Hice je ispalio pripadnik SRK-a.⁹³³⁹

2186. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 21. novembra 1994. pripadnik SRK-a iz ručnog bacača tipa M80 ispalio raketu na tramvaj na Grbavici. U toj eksploziji je teško povrijeđen Hajrudin Hamidić, civil, vozač tramvaja. Odmah nakon

⁹³³³ P1913 (Sabina Šabanić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 16. novembra 1995., str. 1-2, izjava svjedoka od 22. maja 2006., str. 1, par. 7.

⁹³³⁴ P1913 (Sabina Šabanić, izjave svjedoka), izjava svjedoka od 22. maja 2006., par. 3.

⁹³³⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2782.

⁹³³⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2783.

⁹³³⁷ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2786.

⁹³³⁸ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2787.

⁹³³⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2788.

što je tramvaj pogođen raketnim projektilom, pripadnik SRK-a je na njega otvorio snajpersku vatru. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident od 16. juna 1995. (Ulica Čobanija)

2187. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s tim da je SRK posjedovao modifikovane avio-bombe u periodu od avgusta 1994. do novembra 1995.,⁹³⁴⁰ kao i činjenice o kojima je presuđeno u vezi s incidentom od 16. juna 1995. u Ulici Čobanija. Vijeću su predloženi i dokumentarni dokazi, kao i dokazi koje je iznio **Harry Konings**, vojni posmatrač UN-a koji je od 12. maja do 28. septembra 1995. bio stacioniran u Sarajevu,⁹³⁴¹ i Vijeće smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno vezanim za ovaj incident.⁹³⁴²

2188. U eksploziji modifikovane avio-bombe u Ulici Čobanija 16. juna 1995. ranjena su najmanje tri civila, od čega dva teško.⁹³⁴³ Modifikovanu avio-bombu su lansirali pripadnici SRK-a.⁹³⁴⁴

2189. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su 16. juna 1995. pripadnici SRK-a lansirali modifikovanu avio-bombu, koja je eksplodirala u Ulici Čobanija br. 7 u Sarajevu. U eksploziji su ranjena najmanje tri civila, od kojih dva teško. Pretresno vijeće podsjeća i na svoje zaključke u poglavlju 5.1.2 u vezi s preciznošću modifikovanih avio-bombi. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident od 22. juna 1995. (Geteova ulica)

2190. **Anton Brennskag**, bivši potpukovnik Norveške kraljevske vojske, koji je bio stacioniran u Sarajevu kao vojni posmatrač UN-a,⁹³⁴⁵ u svom je svjedočenju izjavio da je u eksploziji modifikovane avionske bombe u Geteovoj ulici pored broja 12, u naselju

⁹³⁴⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenice br. 1883, 1886, 1892, 2548 i 2865 razmotrene su u poglavlju 5.1.2.

⁹³⁴¹ P1741 (Harry Konings, izjava svjedoka, 11. novembar 2010.), par. 2, 9.

⁹³⁴² P1741 (Harry Konings, izjava svjedoka, 11. novembar 2010.), par. 45; P933 (Fotografije u boji mjesta u Ulici Čobanija br. 7 na koje je 16. juna 1995. pala modifikovana avio-bomba); P1100 (Izveštaji MUP-a, 17. i 26. juni 1995.), str. 1, 4-5.

⁹³⁴³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2830.

⁹³⁴⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2833.

⁹³⁴⁵ P992 (Anton Brennskag, izjava svjedoka, 26. oktobar 2010.), str. 1-3.

Alipašino Polje u Sarajevu, 22. juna 1995., poginula djevojčica stara godinu i deset mjeseci, a da je petoro ljudi povrijeđeno.⁹³⁴⁶ Jedna od povrijeđenih osoba je podlegla povredama kasnije istog dana.⁹³⁴⁷ Rakete od kojih je bila sačinjena ta modifikovana avionska bomba ispaljene su iz pravca Ilidže, s teritorije koja je bila pod kontrolom VRS-a, s azimutom od 250 stepeni, plus-minus deset stepeni.⁹³⁴⁸ U blizini nije bilo vojnih ciljeva.⁹³⁴⁹

2191. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 16. juna 1995. jedan ili više pripadnika SRK-a lansirao modifikovanu avio-bombu, koja je eksplodirala u Geteovoj ulici kod broja 12, u naselju Alipašino polje Sarajevu. U eksploziji su poginule dvije osobe, od kojih je jedna bila djevojčica od godinu i deset mjeseci, a četiri osobe su povrijeđene. U blizini nije bilo vojnih ciljeva. Pretresno vijeće podsjeća i na svoje zaključke u poglavlju 5.1.2 u vezi s preciznošću modifikovanih avio-bombi.⁹³⁵⁰ Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 5, 6, 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

⁹³⁴⁶ P992 (Anton Brennskag, izjava svjedoka, 26. oktobar 2010.), par. 37, 39-40; P991 (UNPROFOR, sedmični izvještaj o situaciji, 24. juni 1995.), str. 3; P993 (Fotografije incidenta od 22. juna); D240 (Službeni izvještaj, CSB MUP Sarajevo, br. 19/04-1.3, 22. juni 1993.), str. 2, 21-22, 25. V. takođe P1103 (Izvještaj MUP-a, 18. juli 1995.), str. 1.

⁹³⁴⁷ D240 (Službeni izvještaj, CSB MUP Sarajevo, br. 19/04-1.3, 22. juni 1993.), str. 2, 16, 19-20, 26.

⁹³⁴⁸ P992 (Anton Brennskag, izjava svjedoka, 26. oktobar 2010.), par. 44-45; D240 (Službeni izvještaj, CSB MUP Sarajevo, br. 19/04-1.3, 22. juni 1993.), str. 2, 7. V. takođe P1103 (Izvještaj MUP-a, 18. juli 1995.), str. 3; P2019 (Mapa).

⁹³⁴⁹ P992 (Anton Brennskag, izjava svjedoka, 26. oktobar 2010.), par. 41.

⁹³⁵⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenice br. 1883, 1886, 1892, 2548 i 2865 razmotrene su u poglavlju 5.1.2.

Incident od 25. juna 1995. (Ulica Dženetića čikma)

2192. **Nedžib Đozo**, bosanski Musliman, bivši komandir minobacačkog voda u JNA i istražitelj u civilnoj policiji,⁹³⁵¹ izjavio je u svom svjedočenju da je 26. juna 1995. učestvovao u uviđaju incidenta granatiranja koji se desio 25. juna 1995. popodne, u Ulici Dženetića čikma br. 12 u Starom Gradu, Sarajevo.⁹³⁵² Balističari su ustanovili da je granata kalibra 120 milimetara, koja je pala na tu ulicu, ispaljena iz pravca sjevera, s teritorije pod kontrolom VRS-a, iz naselja Barice ili Mrkovići, s druge strane Špicaste stijene u odnosu na Sedrenik.⁹³⁵³ Svjedok je izjavio da je u tom incidentu povrijeđeno dvoje ili troje djece.⁹³⁵⁴ Prema zvaničnom izvještaju CJB-a Stari Grad, u ovom incidentu granatiranja poginule su Sidbela Zimić (stara devet godina), Amina Pajević (stara deset godina) i Ljiljana Janjić (stara jedanaest godina), dok su Maja Škorić (stara sedam godina) i Almira Krasnić (stara dvanaest godina) teško povrijeđene.⁹³⁵⁵

2193. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 25. juna 1995. jedan ili više pripadnika SRK-a ispalio granatu kalibra 120 milimetara, koja je pala na Ulicu Dženetića čikma kod broja 12, u Starom Gradu, Sarajevo, i da je tada teško povrijeđeno dvoje i poginulo troje djece. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 5, 6, 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident od 28. juna 1995. (Geteova ulica)

2194. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s tim da je SRK posjedovao modifikovane avio-bombe u periodu od avgusta 1994. do novembra 1995. (koje su razmotrene u poglavlju 5.1.2), kao i u vezi s

⁹³⁵¹ P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 4-7; Nedžib Đozo, T. 5539, 5563-5564.

⁹³⁵² P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 25; Nedžib Đozo, T. 5552-5577; P550 (Izveštaj Centra službi bezbjednosti MUP-a Bosne i Hercegovine o granatiranju Starog Grada, 26. maj 1995.) Pretresno vijeće napominje da ovaj izvještaj nosi datum 26. maj 1995., a da se iz njegovog sadržaja vidi da je zapravo nastao 26. juna 1995. Pretresno vijeće napominje da je datum 26. maj 1995. štamparska greška budući da se sadržaj izvještaja odnosi na događaje od 26. juna 1995.; P551 (Rukom nacrtana mapa lokacije incidenta granatiranja u Starom Gradu).

⁹³⁵³ P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 24-26; Nedžib Đozo, T. 5577-5579; P550 (Izveštaj Centra službi bezbjednosti MUP-a Bosne i Hercegovine o granatiranju Starog Grada, 26. maj 1995.), str. 2, 7. Pretresno vijeće napominje da je na stranici transkripta T. 5578 kao ime tog područja napisano Mrkonjići, ali da je uzelo u obzir kontekst iskaza svjedoka i druge dokaze koji su mu predloženi u vezi s ovim incidentom i da smatra da je svjedok zapravo mislio na područje Mrkovića.

⁹³⁵⁴ P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 25; Nedžib Đozo, T. 5577.

⁹³⁵⁵ P550 (Izveštaj Centra službi bezbjednosti MUP-a Bosne i Hercegovine o granatiranju Starog Grada, 26. maj 1995.), str. 2, 4.

incidentom u Geteovoj ulici br. 5 od 28. juna 1995. Vijeću su predloženi i dokazi koje je iznio **svjedok RM-110**, bosanski Musliman, policajac,⁹³⁵⁶ kao i dokumentarni dokazi u vezi s ovim incidentom, i ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁹³⁵⁷ Pored toga, Pretresnom vijeću su predloženi i dokazi koje je iznijela **Zorica Subotić**, stručnjak za balistiku.⁹³⁵⁸

2195. U eksploziji koja se dogodila 28. juna 1995., tri osobe su poginule, a sedam ih je povrijeđeno. Sve one bile su civili koji su stanovali u stambenoj zgradi u Geteovoj ulici br. 5, u Sarajevu.⁹³⁵⁹ Modifikovana avionska bomba lansirana je s teritorije pod kontrolom SRK-a, bilo sa Ilidže ili iz Butila, i ispalio ju je pripadnik SRK-a.⁹³⁶⁰ Domet avio-bombe FAB-250 je između 5.780 i 7.680 metara.⁹³⁶¹

2196. **Zorica Subotić** je u svom svjedočenju izjavila da je pravac leta modifikovane avio-bombe bio približno sjever-jug i da je, s obzirom na to, cilj najvjerojatnije bila fabrika "Žica".⁹³⁶²

2197. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 28. juna 1995. jedan ili više pripadnika SRK-a lansirao modifikovanu avio-bombu, koja je eksplodirala u stambenoj zgradi u Geteovoj ulici br. 5, u Sarajevu, i da su tada poginule tri osobe, a da ih je povrijeđeno sedam, i da su sve one bile civili. Pretresno vijeće podsjeća i na svoje zaključke u poglavlju 5.1.2 u vezi s preciznošću modifikovanih avio-bombi. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 5, 6, 9, 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje, gdje će se baviti i dokazima u vezi s mogućnošću da je gađana fabrika "Žica".

⁹³⁵⁶ P491 (Svjedok RM-110, izjava svjedoka, 22. februar 1996.), str. 1; P492 (Svjedok RM-110, izjava svjedoka, 1. novembar 2010.), str. 1, par. 3; svjedok RM-110, T. 4912, 4914.

⁹³⁵⁷ P492 (Svjedok RM-110, izjava svjedoka, 1. novembar 2010.), par. 22; D165 (Memorandum UNPROFOR-a, 28. juni 1995.), str. 1; P752 (Pismo Roberta Meillea upućeno Dragomiru Miloševiću u vezi s napadima na civilne ciljeve u Sarajevu, koje su snage SRK-a izvele snažnim bombama i teškom artiljerijom); P4622 (Istražni dosje o napadu avio-bombom u Geteovoj ulici 5, 28. juna 1995.), str. 1, 3-5, 9-11, 28, 36-51.

⁹³⁵⁸ D2117 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj vještaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva, 1992.-1995., 25. april 2014.), str. 2-24.

⁹³⁵⁹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2852.

⁹³⁶⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2849.

⁹³⁶¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2848.

⁹³⁶² D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 163-164, 168-172, 229-230; Zorica Subotić, T. 39532-39533; 39550-39551.

Incident od 1. jula 1995. (Ulica Bunički potok i Ulica Alekse Šantića)

2198. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s tim da je SRK posjedovao modifikovane avio-bombe u periodu od avgusta 1994. do novembra 1995. (o čemu je bilo riječi u poglavlju 5.1.2), kao i u vezi s incidentima u Ulici Bunički potok i Ulici Alekse Šantića od 1. jula 1995. Vijeću su predloženi i dokazi koje je iznijela **Zorica Subotić**, stručnjak za balistiku.⁹³⁶³

2199. U večernjim časovima 1. jula 1995. pale su dvije modifikovane avio-bombe, jedna u Ulicu Bunički potok, a druga u Ulicu Alekse Šantića.⁹³⁶⁴ U eksploziji u Ulici Bunički potok povrijeđeno je 13 civila, od kojih su dva pretrpjela teške povrede.⁹³⁶⁵ Modifikovane avio-bombe ispaljene su s područja Ilidže, koje je bilo pod kontrolom SRK-a, i ispalili su ih pripadnici SRK-a.⁹³⁶⁶

2200. **Zorica Subotić** je u svjedočenju izjavila da je jedna modifikovana avio-bomba pala na Ulicu Alekse Šantića, odakle je, nakon što je prvo prošla kroz zemlju, odletjela dalje i konačno pala na oko 150 metara udaljenu lokaciju u Ulici Bunički potok.⁹³⁶⁷ Dalje je izjavila da je meta najvjerovatnije bila kuća u Ulici Alekse Šantića koju je koristila ABiH.⁹³⁶⁸

2201. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su 1. jula 1995. pripadnici SRK-a ispalili jednu ili dvije⁹³⁶⁹ modifikovane avio-bombe, koje su pale na Ulicu Bunički potok i Ulicu Alekse Šantića. Što se tiče Ulice Alekse Šantića, Vijeću nisu predloženi dokazi u vezi s povredama ili nanesenom štetom, pa stoga neće dalje razmatrati ovaj incident u vezi ni sa jednom tačkom Optužnice. U eksploziji u Ulici Bunički potok povrijeđeno je 13 civila, od kojih su dva pretrpjela teške povrede. Pretresno vijeće podsjeća i na svoje zaključke u poglavlju 5.1.2 u vezi s preciznošću modifikovanih avio-bombi. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ove incidente u vezi s

⁹³⁶³ D2117 (Zorica Subotić i Mile Poparić, Izvještaj vještaka o minobacačkim napadima na područje Sarajeva, 1992.-1995., 25. april 2014.), str. 2-24.

⁹³⁶⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2855.

⁹³⁶⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2858.

⁹³⁶⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2866.

⁹³⁶⁷ D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 152, 160-163, 229; Zorica Subotić, T. 39550, 39909.

⁹³⁶⁸ D2114 (Zorica Subotić i Mile Poparić, izvještaj o modifikovanim avio-bombama, 25. april 2014.), str. 153, 162-163, 229.

⁹³⁶⁹ Iako su dokazi Zorice Subotić u suprotnosti s činjenicama o kojima je presuđeno u vezi s brojem ispaljenih bombi, Pretresno vijeće smatra da je to sporedna pojedinost, koja ne nalaže rješavanje.

tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje, gdje će se posvetiti i dokazima o mogućoj meti bombe koja je pala na Ulicu Bunički potok.

Incident od 1. jula 1995. (istočno od zgrade PTT-a)

2202. **Anton Brennskag**, bivši potpukovnik Norveške kraljevske vojske, koji je bio stacioniran u Sarajevu kao vojni posmatrač UN-a,⁹³⁷⁰ u svom svjedočenju je izjavio da je 1. jula 1995. modifikovana avionska bomba, ispaljena iz pravca istok-sjeveroistok, pala u baštu jedne porodične kuće pored zgrade PTT-a u pravcu istoka i prouzrokovala krater dubine dva-tri metra, ali da nije bilo povrijeđenih.⁹³⁷¹ To je bila stambena četvrt, u kojoj nije bilo vojnih ciljeva.⁹³⁷² Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s tim da je SRK posjedovao modifikovane avio-bombe u periodu od avgusta 1994. do novembra 1995., (koje su razmotrene u poglavlju 5.1.2).

2203. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 1. jula 1995. jedan ili više pripadnika SRK-a lansirao modifikovanu avio-bombu, koja je pala u baštu jedne kuće u stambenoj četvrti, pored zgrade PTT-a u pravcu istoka. U blizini nije bilo vojnih ciljeva. Pretresno vijeće podsjeća i na svoje zaključke u poglavlju 5.1.2 u vezi s preciznošću modifikovanih avio-bombi. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incidenti od 1. jula 1995. (Ulica Skenderija, Ulica branilaca grada Sarajeva, Ulica Mula Mustafe Bašeskije i Ulica Ferhadija)

2204. **Nedžib Đozo**, bosanski Musliman, bivši komandir minobacačkog voda u JNA i istražitelj u civilnoj policiji,⁹³⁷³ u svom svjedočenju je izjavio da je vršio istragu o incidentima granatiranja u Starom Gradu od 1. jula 1995., u kojima su minobacačke granate kalibra 120 milimetara u kratkom vremenskom razmaku pale nedaleko jedna od

⁹³⁷⁰ P992 (Anton Brennskag, izjava svjedoka, 26. oktobar 2010.), str. 1-3.

⁹³⁷¹ P992 (Anton Brennskag, izjava svjedoka, 26. oktobar 2010.), par. 49-50; Anton Brennskag T. 8994-8995, 9042-9043; P995 (Mapa Novog Grada, Sarajevo, koju je potpisao Anton Brennskag, 26. oktobar 2006.); P996 (Fotografije štete, koje je izradila bosanska policija, 1. juli 1995.).

⁹³⁷² P992 (Anton Brennskag, izjava svjedoka, 26. oktobar 2010.), par. 49.

⁹³⁷³ P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 4-7; Nedžib Đozo, T. 5539, 5563-5564.

druge, pri čemu su sve ispaljene iz istog pravca i svaka je padala sve bliže pijaci Markale.⁹³⁷⁴ Prva je pala na Ulicu Skenderija, blizu srednje škole (na 250-300 metara od Markala); druga je eksplodirala ispred zgrade opštine Stari Grad u Ulici branilaca grada Sarajeva (koja se tada zvala Ulica JNA, oko 150-200 metara od Markala), kojom prilikom je ranjeno nekoliko osoba; treća granata pogodila je prodavnicu prehrambenih proizvoda u Ulici Mula Mustafe Bašeskije (koja se tada zvala Ulica Maršala Tita, oko 30 metara od Markala), kojom prilikom je jedna osoba poginula, a nekoliko njih povrijeđeno; a četvrta granata pala je na krov zgrade u Ulici Ferhadija, preko puta Ekonomskog fakulteta, ali žrtava nije bilo.⁹³⁷⁵ Jedan čovjek je rekao svjedoku da je njegov sin, mladić koji je išao da se upiše na fakultet, poginuo u eksploziji prve granate.⁹³⁷⁶ U službenom izvještaju o ovim istragama navodi se da je u eksploziji druge granate poginuo Mensur Sećibović, a da su povrijeđeni Mustafa Aganagić, Zijo Međuselac i još četiri osobe, dok su u eksploziji četvrte granate poginuli Fahrudin Nikšić i Hasija Kalamujić, a povrijeđeni su Meho Kadušić i još deset osoba.⁹³⁷⁷

2205. Svjedok je u svom svjedočenju izjavio da su on i drugi u policijskoj stanici Stari Grad na osnovu iskustva u Sarajevu zaključili da je minobacačka vatra koju je VRS otvorio na Stari Grad 1. jula 1995. otvorena iz istog oružja i da je podešavana i korigovana sve dok nije pogodila pijacu Markale i izazvala brojne žrtve.⁹³⁷⁸ Granate su doletjele iz pravca Lukavice ili Vraca, na obroncima Trebevića, s teritorije koja je bila pod kontrolom Srba.⁹³⁷⁹ Prema izvještaju MUP-a, 1. jula 1995., oko 14:15 sati, iz pravca jugozapada doletjela je trenutno-fugasna mina kalibra 120 milimetara koja je eksplodirala u Ulici branilaca grada preko puta broja 40, kojom prilikom je poginula jedna osoba, a šest osoba je ranjeno.⁹³⁸⁰

2206. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da su 1. jula 1995. jedan ili više pripadnika SRK-a ispalili četiri minobacačke granate kalibra 120 milimetara. Granate su pale su u Ulici Skenderija, Ulici branilaca grada Sarajeva, Ulici Mula

⁹³⁷⁴ P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 25-27, 33-35; Nedžib Đozo, T. 5556-5558, 5581-5583; P552 (Izvještaj Centra službi bezbjednosti MUP-a Bosne i Hercegovine o granatiranju Starog Grada, 3. juli 1995.).

⁹³⁷⁵ P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 27-34; Nedžib Đozo, T. 5582, 5584-5585.

⁹³⁷⁶ P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 29; Nedžib Đozo, T. 5585-5586.

⁹³⁷⁷ P552 (Izvještaj Centra službi bezbjednosti MUP-a Bosne i Hercegovine o granatiranju Starog Grada, 3. juli 1995.), str. 2.

⁹³⁷⁸ P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 27, 35; Nedžib Đozo, T. 5583, 5586.

⁹³⁷⁹ P544 (Nedžib Đozo, izjava svjedoka, 7. decembar 2010.), par. 28.

⁹³⁸⁰ P2027 (Izvještaj MUP-a, 9. juli 1995.), str. 1, 4.

Mustafe Bašeskije i Ulici Ferhadija i tom prilikom su četiri osobe poginule, a njih 17 je povrijeđeno. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ove incidente u vezi s tačkama 5, 6, 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident od 19. jula 1995. (Ulica Marice Uherke)

2207. Prema jednom izvještaju MUP-a, 19. jula 1995., sa srpskih položaja na Ilidži, iz pravca sjevera, ispaljena je jedna minobacačka granata kalibra 120 milimetara, s oznakom "KB-9504", a eksplodirala je u sarajevskom naselju Sokolovići, u Ulici Marice Uherke br. 8, u dvorištu porodične kuće čiji je vlasnik bio Adnan Hodžić, kojom prilikom su povrijeđene tri osobe.⁹³⁸¹ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s položajima SRK-a na Ilidži tokom rata. Te činjenice o kojima je presuđeno razmotrene su u poglavljima 5.1.1 i 5.3.8.

2208. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 19. jula 1995. jedan ili više pripadnika SRK-a ispalio granatu kalibra 120-milimetara, s oznakom "KB-9504", koja je pala u sarajevsko naselje Sokolovići. Granata je pala u dvorište porodične kuće u Ulici Marice Uherke br. 8, kojom prilikom su povrijeđene tri osobe. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

Incident od 23. jula 1995. (Bjelašnička ulica)

2209. Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s tim da je SRK posjedovao modifikovane avio-bombe u periodu od avgusta 1994. do novembra 1995. Pored toga, Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno vezanih za incident granatiranja u Bjelašničkoj ulici od 23. jula 1995. i predloženi su mu dokumentarni dokazi s tim u vezi, te ono smatra da su ti dokazi u skladu s činjenicama o kojima je presuđeno.⁹³⁸²

2210. Dana 23. jula 1995., u 18:30 sati, jedna modifikovana avionska bomba je eksplodirala u Bjelašničkoj ulici u Sokolovićima.⁹³⁸³ Od posljedica eksplozije poginula

⁹³⁸¹ P2040 (Izvještaj MUP-a, 19. juli 1995.), str. 1-2.

⁹³⁸² P972 (Potvrda o ranjavanju i smrti, 1. decembar 1995.), str. 1-3, 5-7

⁹³⁸³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2868.

su dva civila, dok ih je jedanaest ranjeno, a neki od njih teško.⁹³⁸⁴ Modifikovana avio-bomba ispaljena je iz pravca sjeverozapada, s teritorije pod kontrolom SRK-a.⁹³⁸⁵ Bombu su ispalili pripadnici SRK-a.⁹³⁸⁶ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s tim da je SRK posjedovao modifikovane avio-bombe u periodu od avgusta 1994. do novembra 1995. (koje su razmotrene u poglavlju 5.1.2).

2211. Odbrana je iznijela argument da tužilaštvo u vezi s ovim incidentom "nije iznijelo druge značajne dokaze osim činjenica o kojima je presuđeno" i da "formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno, bez izvođenja drugih značajnih dokaza, stvara prezumpciju o krivici optuženog".⁹³⁸⁷ Zahtjev da u ovim okolnostima odbrana izvede dokaze o suprotnom predstavljao bi kršenje prava optuženog na šutnju.⁹³⁸⁸ Prvo, Pretresno vijeće podsjeća na svoj pristup činjenicama o kojima je presuđeno, koji je izložen u Dodatku B. Drugo, Pretresno vijeće napominje da se ovaj argument odbrane temelji na komentaru koji je Pretresno vijeće iznijelo u odluci na osnovu pravila 98bis. Pretresno vijeće je u toj odluci napomenulo sljedeće: "Ako tužilaštvo ne izvede dokaze ili izvede nedovoljne dokaze, to ima uticaja na dalji postupak".⁹³⁸⁹ Pretresno vijeće je očito govorilo o situaciji kada nisu izvedeni dokazi (i nije formalno primljena na znanje nijedna činjenica o kojoj je presuđeno). U stvari, ukoliko je Pretresno vijeće formalno primilo na znanje činjenice u vezi s nekim incidentom, onda s tim u vezi ne treba izvoditi daljnje dokaze. Pretresno vijeće smatra da su argumenti odbrane bez merituma. Oni se odbacuju.

2212. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 23. jula 1995. jedan ili više pripadnika SRK-a lansirao modifikovanu avio-bombu, koja je eksplodirala u Bjelašničkoj ulici u Sokolovićima, kojom prilikom su poginula dva civila, dok ih je jedanaest povrijeđeno, od kojih neki teško. Pretresno vijeće podsjeća i na svoje zaključke u poglavlju 5.1.2 u vezi s preciznošću modifikovanih avio-bombi. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 5, 6, 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

⁹³⁸⁴ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2869.

⁹³⁸⁵ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2871.

⁹³⁸⁶ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2872.

⁹³⁸⁷ Završni podnesak odbrane, par. 2365, 2367.

⁹³⁸⁸ Završni podnesak odbrane, par. 2367.

⁹³⁸⁹ Odluka na osnovu pravila 98bis, T. 20924.

Incident od 22. avgusta 1995. (Ulica Zmaja od Bosne)

2213. Dana 22. avgusta 1995., u zgradi "BITAS" u Ulici Zmaja od Bosne br. 64, eksplodirala je modifikovana avio-bomba.⁹³⁹⁰ Od posljedica eksplozije jedan civil je poginuo, a jedan je lakše povrijeđen.⁹³⁹¹ Modifikovana avio-bomba ispaljena je s područja Rajlovca, koje se nalazilo pod kontrolom SRK-a.⁹³⁹² Veći dio vanjskog zida na zapadnoj strani zgrade raznesen je eksplozijom.⁹³⁹³ Pretresno vijeće je formalno primilo na znanje izvjestan broj činjenica o kojima je presuđeno u vezi s tim da je SRK posjedovao modifikovane avio-bombe u periodu od avgusta 1994. do novembra 1995. (koje su razmotrene u poglavlju 5.1.2).

2214. U vezi s argumentima odbrane o ovom incidentu,⁹³⁹⁴ Pretresno vijeće upućuje na svoje razmatranje i zaključak u vezi s incidentom od 23. jula 1995. (Bjelašnička ulica) gore u tekstu. Argumenti odbrane se na tom osnovu odbacuju.

2215. Na osnovu gore navedenog, Pretresno vijeće konstatuje da je 22. avgusta 1995. jedan ili više pripadnika SRK-a lansirao modifikovanu avio-bombu koja je udarila u zgradu "BITAS" u Zmaja od Bosne br. 64, kojom prilikom je jedan civil poginuo, jedna osoba ranjena, a zgrada oštećena. Pretresno vijeće podsjeća i na svoje zaključke u poglavlju 5.1.2 u vezi s preciznošću modifikovanih avio-bombi. Pretresno vijeće će dalje razmotriti ovaj incident u vezi s tačkama 5, 6, 9 i 10 Optužnice u poglavlju 8 dolje.

⁹³⁹⁰ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2874.

⁹³⁹¹ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2877.

⁹³⁹² Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2878.

⁹³⁹³ Činjenice o kojima je presuđeno III, činjenica br. 2880.

⁹³⁹⁴ Završni podnesak odbrane, par. 2364-2368.